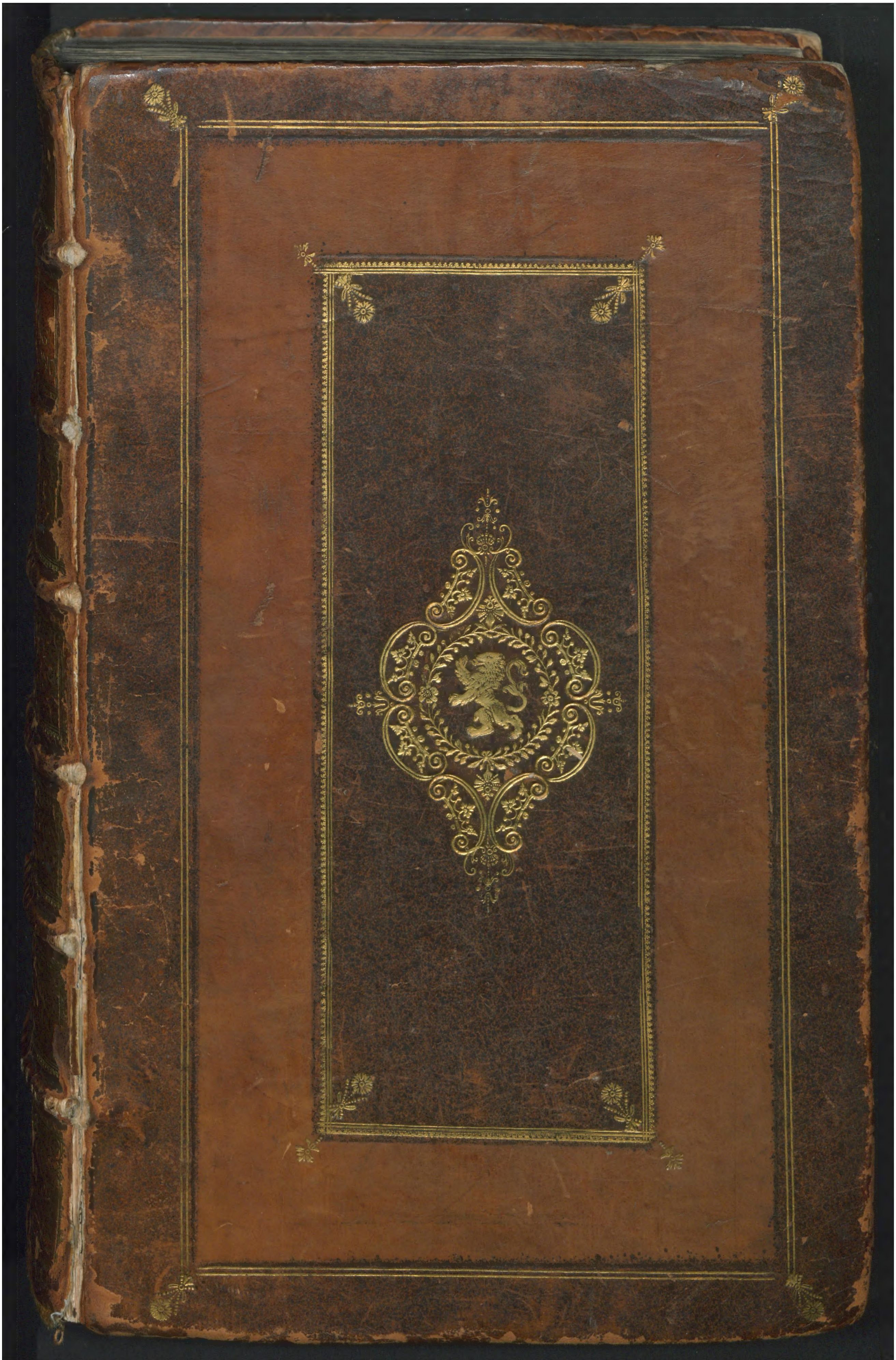

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

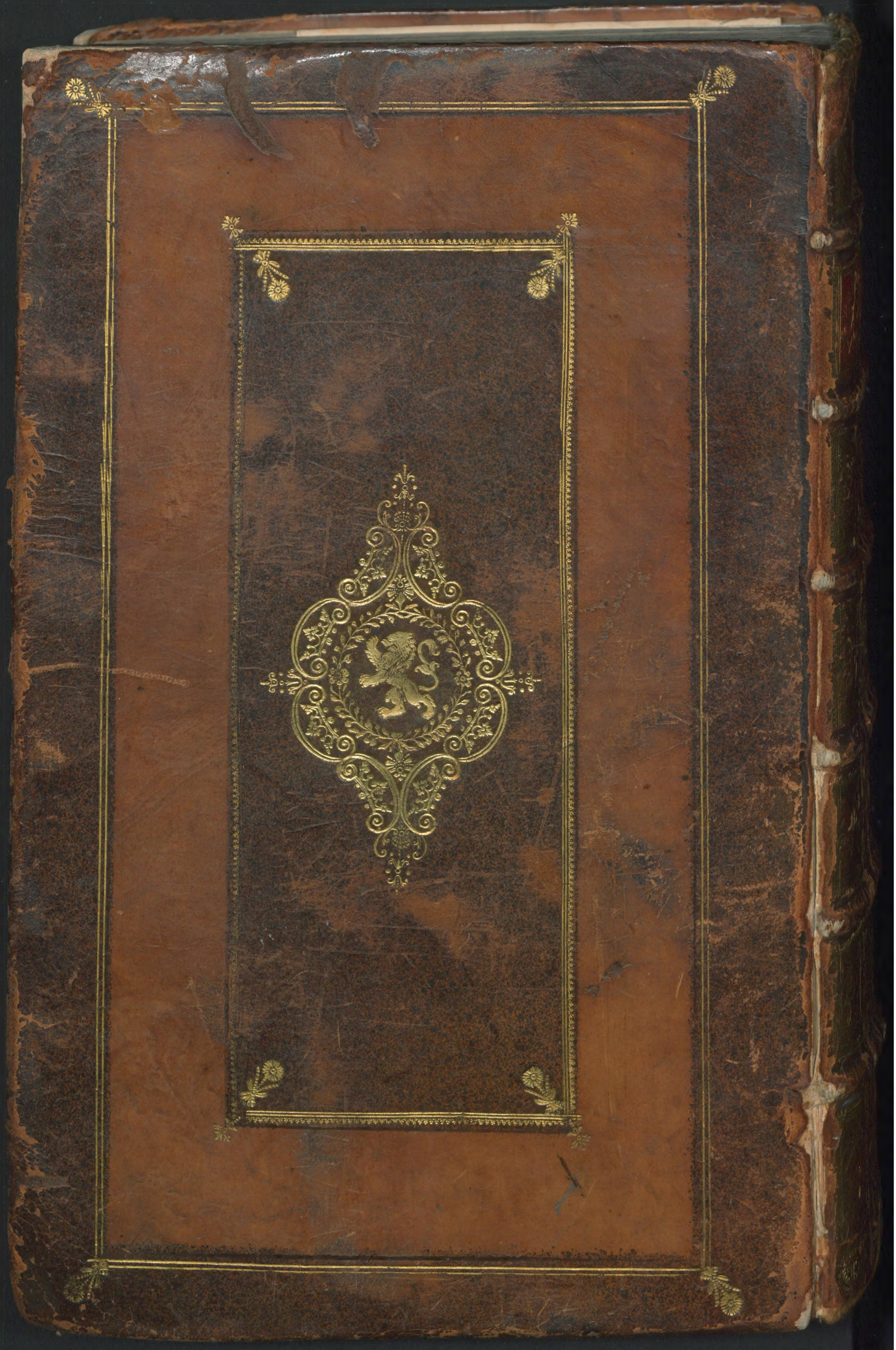

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

136 B 20
niet plakken

(Boekbandar. 1707 A7)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

HISTORISCHE BESCHRYVING der Stadt AMSTERDAM:

WAER IN

De voornaemſte geſchiedeniſſen (na een kort verhael van ganſch Hollant en d'omleggende Dorpen, als Ambachts-heerlijkheden, onder deze Stadt gelegen) die ten tijde der Herdoopers, Nederlandtſche beroerten, en onder *Prins Willems*, de tweede, Stadt-houderlijke Regeering, hier ter ſtede voor-gevallen zijn, verhandelt,

EN

Al de Stads gemeene, zoo Geeſtelijke als Wereltlijke, Gebouwen, in meer als tzeventigh kopere Platen, met haer nevenſtaende Beſchrijving, vertoont worden.

DOOR

D^R. O. D.

t'AMSTERDAM,

By JACOB VAN MEURS, Boekverkooper en Plaetſnijder, in de Nieuweſtraet, in de Stadt Meurs. ANNO 1663.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

KONINKL.
BIBLIOTHEEK
TE 'SHAGE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

DEN EDELEN GESTRENGEN
En,
Groot-achtbaren,
HEERE,
KORNELIS WITSEN,
der beide Rechten Dokter,
Raed, Oud-Burgermeeſter,
NU
Treſorier, t' Amſterdam.

GElijk de Rechts-geleerde Ulpianus zeer wel zeidt, dat een lange gewoonte de kracht van een wet heeft; en d'aller-langſte en by na van een zelve ouderdom is, boeken te ſchrijven, en die op te dragen aen vrienden, weldoenders, en mannen, die al anderen in geleertheit en vermaertheit boven uitmunten; en de Redenaer, en Sophiſt Ariſtides, met deze uit het Griex vertaelde woorden, *Kerken moet men den Goden toeëigenen, maer doorluchtige en voortreffelijke Mannen met het toeëigenen van boeken beſchenken,* het zelfſte oordeel velt, (namelijk, alleen te dien inzichte, om de onvolmaektheit van 't werk met de doorluchtige ſtralen en glans van een geleent licht te verheerlijken) koom ik mede, doelende op een zelve wit; inzonderheit, vermits ik onder het ſchryven en opzoeken van eenige gedenkwaerdige Stadts aeloutheden Uw' Ed. gunſt en behulpelijke handt doorgaens zonderling beſpeurt hebb', deez' Beſchryving der bewalde en volmaekſte plaets van ganſch Europe, aen U. E. E. in alleronderdanigſte ootmoedt opdragen en toeëigenen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

OPDRACHT.

Niet is 'er, Edele, en Groot-achtbare Heer, volgens het getuigen van M. Cicero, vader der Roomſche wel-ſprekentheit, voortreflyker en uitſtekender in het ganſche beloop des menſchelyken levens, dan aen het Gemene beſte, ieder na zijn vermogen, dienſte te doen; en daer heene, voeght dat ſcherpzinnigh brein daer by, datwe van wegen de dienſten, aen het Gemene beſte bewezen, in de gedachtenis der nakomelingen een onſterflyken naem na-laten, behoord ook ons ganſche levens bedrijf, beſtiert te worden. Noch krachtiger gaet hy dit beveſtigen, daer hy zeidt, dat nimmermeer de genen, die ten dienſte van het Gemene beſte geſneuvelt zijn, de ſterflijkheit, maer veel meer d' onſterflijkheit bevochten hebben. De groot-aerdige en naem-haſtige Griexſche en Romainſche helden dit geſtadigh by zich zelven overdenkende, wierden, om lijf en leven, voor 't welvaren van 't Gemene beſte, in de waegh-ſchael te ſtellen, niet af-geſchrikt. Want gaf niet, tot 's vaderlants welvaren en behoudenis, de ſtrijdtbare Jongeling, M. Kurtius, lijf en leven ten beſte, en ſprong met een onverzaeght herte, (daer door hy ook eeuwigh by den nakomelingen op de vleugelen der fame zal zweven) in een brandende zwavel poel, die ten val dreighde te ſlepen, de ganſche Stadt Roome? Toen de Roomſche heerſchappye aen 't ziel-togen was, en deez Stadt den ſtrijdtbaren Hannibal ten roof ſcheen te vallen, dwong Schipio d' Afrikaner hen alle tot een onderling verbont, en bewees zelfs niet alleen de grootſte trou-hertigheit, maer ſtak ook den genen, die aen 't deizen waeren, een herte onder den riem. Leonidas, om al andere ontelbre exempelen van uitheemſche helden voor-by te gaen, Koning der

Sparten,

Sparten, behaelde by den nakomelingen, met het vechten by de Termopelen (dat hem ook op zijn' leven te ſtaen quam,) met drie hondert mannen, tot voorſtant van Griekenlant en behoudenis van 't vaderlant, een onſterflyken naem. Maer vergeefs dus verre gezochte exempelen van uitlanſche vaderlants beſchermers, daer de Griekſche en Romainſche hiſtorien van overvloeien, by gebraght. Dat Neerlant en in Neerlant Hollant, en, om noch nader te komen, dees Stadt ook mannen uit-gelevert heeft, die, ten dienſte van 't vaderlant, lijf en leven in 't oorlogh, dat doorgaens het vereenighde Nederland, en in 't bezonder deez Stadt by wijlen, met 's vaderlants haters, gevoert heeft, vrywilligh in de waegh-ſchael geſtelt hebben, kan niemant onbekent zijn., die maer eens ter loope, de Nederlantſche hiſtorien, en 't geene, dies aengaende, in deze beſchryving verhandelt ſtaet, wil bezichtigen.

En zeker dat ook de genen, die en wier voorouderen, een groot deel hunner dagen en nachten in 't bedienen, tot heil en nut der gemeente, van burgerlyke ampten, beſteden, daer onder, (in Hollandſche rondigheit geſproken,) U Ed. geen kleen gedeelte van uit ſtaet, en U Ed. voorouderen, ſedert een lange reex van Jaren, het zelfſte te beurt gevallen is, een onſterflyken naem by den nakomelingen verdienen, geeft d' opgemelte Roomſche wel-ſprekende redenaer, in de boven verhaelde woorden, niet duiſterlijk te kennen. Deze en diergelyke helden-daden en dienſten het Gemene beſte en den vaderlande bewezen, dikwils ter gedachten verſchijnende, hebben, onder andere hoogh-wightige redenen, geen klene opwekſelen gegeven, om mede iets in 't werk

te ſtellen, waer door, ten dienſte der ſtedelingen, het gemene beſte der wetenſchappen, eenigzins moghte dienſte geſchieden en gevordert worden. Geen bequamer dan, noch gevoeghlijker ſtoffe, en die vermakelijker onder 't ſchryven wilde vallen,

Dulce enim unicuique Patria ſolum;

heb ik weten uit te vinden, dan, het ſpoor van andere Stede-beſchryveren hier in volgende, in eene lichaem, en vijf verſcheide Boeken iets van deeze ſtadt, dat oogelijn en peerle van Europe, t'ontwerpen en op 't papier te brengen. Namelijk, na een kort verhael van ganſch Hollant, (daer in de wijtloopigheit, mits den yver van 't begonnen werk, eenighzins kan verſchoonbaer zijn) 't opſpeuren der oude inwoonderen, die ten tijde der oude Romainen hier in en ontrent Amſtellant, hun woonplaets hadden, en 't ontdecken van de gelegentheit der omleggende Dorpen, als Ambachts-heerlijkheden onder deze Stadt gelegen, worden de voornaemſte geſchiedeniſſen, die hier ter Stede, ſedert den jare twalef hondert en tzeventigh, onder de regeering van ieder Hollantſche Graef, en laetſte Stadthouder der Vereenighde Nederlanden zijn voorgevallen, op 't kortſte in de drie eerſte Boeken ten toone geſtelt. En vermits eenige voorgevalle geſchiedeniſſen den Waerom van het gunnen etlijker voorrechten, daer mede eenige Hollantſche Graven deze ſtadt beſchonken hebben, naektelijk ontdecken, ſcheen het my niet vreemt noch ongerijmt te zijn, deze voorrechten, en vervolgens ook eenige andere van uitheemſche Vorſten en Koningen, op het jaer-getal, daer by te voegen.

Gelijk nu deze plaets, in Stadts gemene uitſtekende Gebouwen, voornamelijk Godts huizen, Kerken en dat overkunſtelijk werkſtuk, en 's werelts achtſte wonder, het Stadt- of Raedthuis, zoo verre,

Quantum

Quantum lenta ſolent inter viburna Cypreſſi.

al andere plaetſen van ganſch Europe te boven gaet, is in een byzonder, te weten het vierde Boek, al dit gemeen Stadts Bouwerk, op een ry beſchreven, en daer nevens in verſcheide koopere platen, haer uitterlijke geſtalte na 't leven uitgebeelt.

Vermits ook een Stadt of Staet, zonder regeering, een romp en lichaem, om zo te ſpreken, zonder hooft is, daer by ook van alle ſtaetkundigen een burgerlijke vergadering of ſtadt verleken wordt, zou het te grove misſlag en ongerijmtheit zijn, die mede ten gevoeglijkſte en op 't bondigſte in een byzonder boek, namelijk het vijfde, niet te verklaren.

By brengen zal miſſchien iemandt op dit werk, dat ik my zaken onderwonden en weder op een nieuw vertoont hebbe, die al over eenige jaren van ſchrandre herſſenen en uitſtekende verſtanden, in onze tale op 't papier gebraght zijn: dat ook deze ſtoffe, als verre buiten mijn dagelixe oeffening, door luiden in ſtads en ſtaets zaken, kundigh en ervaren, veel bondiger en volmaekt'er in al haer leden hadt kunnen ontleedt en der geheugenis en den nakomelingen overgelevert worden.

Doch die gelieve voor eerſt te weten, dat eenen ieder niet alles te voore komt, en dikwils de tijdt iet verborgens, en ook nieuws, zoo in 't voorvallen van eenige geſchiedeniſſen, als in 't ſtichten van eenige uitmuntende gebouwen, (welker Beſchryving, voornamelijk in deze ſtadt, geen kleen gedeelte van deze bladen beſlaet) aen den dagh brenght, 't welk, wat de geſchiedeniſſen aengaet, aenmerkelijk van zelf, ook dikwils tot ontvouwing van 't oude dient; en daer onder gemengt als nieuw, de zinnen aenlokt tot lezen en herlezen van 't oude en 't nieuwe. Dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ook, ten andere, dit puik der Nederlandtſche Steden, en Schatkamer des Aerdtbodems, dien eere verdiene, dat aen het ophalen van deſſelfs daden, welgeſchiktheidt in al haer delen, en andere uitmuntentheden, gelijk aen 't beſchryven van dat eertijdts wijtheerſchendt en wereldtdwingende Roome, zich aenendan hebben, zoo men meent, afgeſlooft over de hondert pennen, geen minder getal ſchryvers, een groot deel zijner dagen en nachten, kan en behoorde te beſteden, zal miſſchien niemandt vreemdt voor komen, die maer eens ter loope, haer volmaektheidt in al haer leden wil bezichtigen.

Tot antwoordt dient op het tweede, dat 'et gewiſſelijk een ſtuk van groote reukeloosheidt zoude geweeſt zijn, en naer bijſter onverſtant ſmaken, my in dien arbeidt te ſteeken, en tot het ontfouwen van zoo wightigh een ſtoffe te beledigen, hadden niet eenige aeloude gedenktekenen en ſchriften, by U. E. E. beruſtende, en my van U. Ed. Zoonen mildelijk ter handt geſtelt, tot dit werk allereerſt aenleiding gegeven, en den yver en luſt, om het zelve dus verre voor eerſt te voltoien, ontſteeken.

Redenen en inzichten, wightigh, mijns oordeels, genoech, om voor 't beriſpen van een deel laekzieke tongen, bevrijdt te zijn.

Maer dien laekklip dus zekerlijk te boven geraekt, valt daer miſſchien noch meer te zeggen, en, zeker, zoo licht niet om te wederleggen; vermits zich iemandt in 't beriſpen van den ſlechten en onbeſlepen ſtijle van ſchryven, daer in deze ſtads gedenkwaerdige geſchiedeniſſen, overtreffelijke Gebouwen, en welgeſchikte regeering, vertoont worden, en doorgaens, om de waerheit te zeggen, vry los en ſlordigh over hene is ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

is geloopen, gequeten hebben. Dan die gelieve ook te weten, dat ik op zaken, en niet (want recht zeidt Cicero in zijn Tuskelaenſche vragen,

Rem opinor ſpectari debere, non verba)

op een deel opgepronkte woorden, geledt hebbe, dewijl de naekte en eenvoudige waerheit zekere, om zoo te ſpreken, angels en aenprikſelen heeft, daer-we veel meer door ontſteken en aengeprickelt worden, dan door een deel çierlijk opgetoide woorden.

Met een ſchat van gewichtiger zaken, en eenige gedenkwaerdiger Stads aeloudtheden, die by eenige, zoo men meende, voorname perzonen hier ter Stede in geſchrift beruſtende zyn, hadt dit werk ook, na eiſch der plaetſe, kunnen opgehemelt en voltoit worden, indien zich de zelven in 't mededeelen des gewaerdight, en, tot nut van 't gemene beſte, de behulpelijke handt met gelijke heusheit, als U Ed. Zoonen, aen 't werk geboden, en 't zelve in tegendeel niet verachtelijk verworpen hadden. Maer gelijk wel te recht Zeneka zeidt, namelijk, dat *veel de genen, die voor ons geweeſt zijn, gedaen; doch evenwel niet alles gedaen hebben. En dat 'er noch veel te vinden is, en veel altijdt te vinden zal zijn; en niemant, al was 'et ook hondert duizent jaren na dezen dagh, de gelegentheidt benomen zal worden, om 'er noch altijdt iets by te voegen,* zoo ſtaet mede te verhoopen, dat het overige, 't geen hier ontbreekt, en miſſchien wel het grootſte gedeelte wil uitmaken, door anderen en naeukeuriger onderzoekers met der tijdt werde bygevoeght, en allengs dit werk (indien het die eere gebeure) dus tot volkomentheidt gebraght.

Brengt dit werk zijn Ed. in het lezen, indien zulx de menighvuldige zorgen voor Stadts zaken niet komen te beletten, en zy haer des gewaerdige,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

eenigh vermaek aen, het wil op zoo een bezadigt oordeel, hoe verachtelijk het zommigen ook mogen verwerpen, by ieder des t'aengenamer zijn, en met grooter nadruk gelezen worden.

Midlerwijle, onder de blinkende letteren van U Ed. Doorluchtige naem, deeze onvolmaekte bladen, om de zelve in haer onvolkomentheit hier door eenigh luiſter en glans by te zetten, het licht betrouwende, wenſch ik te blijven,

Edele, Geſtrenge, Groot-achtbare Heer, Uwe Ed. verplichtſte en alleroodmoedigſte

Dienaer,

Den dertigſten van Herfſtmaent, des Jaers 1663. In Amſterdam.

D[r.] O. DAPPER.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

HISTORISCHE BESCHRYVINGE VAN AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

EERSTE HOOFTSTUK.

Inleyding.

EEr wy tot ons voorgenome werk, dat is, een Hiſtoriſche Beſchryvinge van deze wijtvermaerde Zee-ſtadt aller ſteden, en kroondraegſter van Europe, komen, ſtaet ons voor al te bezien en t'ontdekken de naem, naem-rede, gelegentheit en groote van Batavie, als ook wat volken eertijdts daer in gewoont, en van waerze hun oorſprongk hebben; endelik ook ter loop de vryheit der Batavieren en naem-rede van Hollant, waer in dit Batavie gelegen, en een gedeelte van is, aen te roeren. En dat alleen ter oorzake, om hier uit na te vorſchen, en endelijk te bewijzen, wat volken dat ouwlinx hier in en ontrent dit Amſtellandt hun woonplaats gehad hebben, en alzo teſſens door deze middel de dwalinge, die van zommigen in't ſtellen van dat hier eertijdts in en ontrent Amſtellandt de Menapen zouden gewoont hebben, begaen wordt, wegh te nemen. Doch zullen we dit alles, gelijk ook billik is, op 't kortſte zoeken af te handelen, nademael zulx ten breedtſte te willen uitvoeren, veel meer een algemene beſchryving van dit geheele landtſchap, dan van deze byzondere Stadt wezen zoude; behalven dat ook by de genen, die op dusdanigh een maniere van deze geweſten geſchreven hebben, die ſtoffe wijdtloopigh genoech verhandelt wordt.

En voor eerſt wat de naem Batavie aengaet, deez wordt by d'oude Latijnſche ſchryvers verſcheidentlijk gelezen, als *Batua*, *Battua*, *Badua*, en *Batavia*, 't geen miſſchien door verandering van talen en volken, oft door het dickwils herſchryven is by gekomen. Voorders ſtaet aen te merken, dat by niemandt der oudtſte Griekſche oft Latijnſche ſchryvers, de naem Batavie gevonden wordt; maer altijdt die Landtſtreek met de namen van *Solum*, oft *Ager Batavorum*, dat is, het *Landt* oft *Akker* der *Batavieren* genoemt wordt. Maer overmidts het grootſte gedeelte van 't Landt der Batavieren in 't Eylant van den Rhijn beſloten lagh, oft, om beter te zeggen, dit Eylandt het Batavie zelf was, zoo wordt dit Eylandt gemeenlijk by d'oudſte Latijnſche ſchryvers het Eylandt der Batavieren genoemt; 't geen niemant vreemt in d'oren klinke, want dit was een gebruik by d'oude Schryvers, datze een Landt, oft een ſtuk landts, als 'er maer een revier rondtom liep, ſchoon dat 'et juyſt niet in zee lagh, de naem van Eylandt gaven. In de Naem-rede, dat is, waer van daen dat de naem Batavie haer oorſprongk heeft, daer in komen de hedendaeghſche ſchryvers niet overeen. Zommigen zijn van gevoelen, dat de Duitſche Katten, nu Heſſen genaemt, dit Eylant, vande welken het zelve 't allereerſte is bewoont geworden, den naem van Batavie gegeven hebben. Anderen in tegendeel houden ſtaende, dat het langh te vooren, eer dat de Duitſche

Verſcheide ſpellinge van de naem Batavie.

Oorſprongk en verſcheide gevoelens van de naem Batavie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſche Katten hier aen quamen, dien al gevoert heeft. Die dit eerſte gevoelen ſtaende houden, zoeken dit met de gelijkheidt van namen, als daer zijn Batenburg, Battenhauzen, die in 't Landt te Heſſen gevonden werden, te beveſtigen. Dit drijven ook de genen, die uitſtroien, dat de naem Batavie van eenen Bato, uit, zoo zy zeggen, Koninklijken bloede der oude Duitſchen geſprooten, herkomſtigh zy, en de naem Batavie niet anders dan *Batonis Peculium*, dat is, *Batoos eigen goet*, oft *have* betekene.

Batavie is vanden begin af altijt met dien naem genoemt geweeſt.

Maer dat de naem Batavie dit Landt altijdt eigen geweeſt, en van buiten niet ingebracht zy, geeft duydelijk Dion, een oudt Grieks Hiſtory-Schryver, met deze naervolgende woorden, uit het Grieks vertaelt, te kennen: *De Batavieren, die goede Ruyters zijn, worden na het Bataviſche Eylandt alzoo geheeten.* En de genen, die het met dit laeſte gevoelen houden, zeggen dat de naem Batavie na een Grieks woordt Βάθος, 't welk dieptte betekent, overmits de grondt hier te lande zeer laegh valt, genoemt zy. Anderen dryven dat 'et woordt *Batavie* van een Latijnſch woordt *Betulæ*, 't geen Berkeboomen betekent, overmits hier eertijds zeer groote menighten dezer boomen plegen te waſſen, zijn oorſprongk heeft. Maer zommigen beriſpen dit gevoelen, en zeggen, dat 'et woordt *Batavie* een Koppelwoordt, en uit twee woorden, als *Bet* oft *Bat*, en *Aauwe* oft *Ouwe* t'zamen geſtelt zy; en dat *Bet* of *Bat* zoo veel te zeggen is als beter, en *Aauwe* oft *Ouwe* als vele, zulx datze met dit Koppel-woordt *Batavie* zoo veel te kennen hebben willen geven, als dat hier veel betere Landen en Wooningen gevonden worden, dan in de naeſtgelegene Land-ſtreeke. Anderen brengen het woordt *Batavie* van de woorden *Baat*, en 't Vlaemſche woordt *Aven*, by ons Haven, en dat het zelve niet anders zoude beteekenen, als een baet-aenbrengende Haven.

maer is daer na van naem verandert

De naem Batavie, waer door zonder twijffel de Romainen en Grieken mede een groot gedeelte van Hollant verſtonden, is niet gebleven aen het gehele Lant der Batavieren, maer het zelve op verſcheide tijden en door verſcheide volken ingenomen zijnde, heeft ook verſcheide namen aengenomen. De naem Batavie is endelijk beſloten geworden in het bovenſte deel van het Eylandt der Batavieren, en dat gedeelte van Gelderlant, dat nu de Betuwe genaemt wordt. Want in oude Latijnſche brieven der voorledene eeuwen wordt de *Betue Batua* genoemt. Maer de benedenſte gehele Lantſtreeke van dit Eylant der Batavieren heeft nu in 't gemeen de naem van Hollant, dat eertijdts maer eenen naem alleen van een klein gedeelte van dit Eylandt was, aengenomen. Maer daer na is dit kleine Hollant door verandering van Staet en Regeeringe zoo zeer vergroot, en in macht en mogentheidt zodanigh aengegroeit, dat de gantſche werelt tot ſtommens toe daer over verwondert ſtaet.

en is d'oude naem aen 't bovenſte gedeelte van 't Eylant gebleven.

TWEEDE HOOFTSTUK.

DUs verre hebben we geſprooken van de naem Batavie, nu laet ons tot deſſelfs gelegentheidt en ſcheyts-palen, waer mede het d'Ouden van d'omleggende plaetſen afzonderden, komen. Van de gelegentheidt van 't Oud-Batavie ſchrijft Tacitus aldus: *Batavi donec trans Rhenum agebant, pars cattorum ſeditione domeſticâ pulſi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam occupavere.* Dat is: *De Batavieren, eertijds toenze over den Rhijn waren, een gedeelte der Kattiſche volken, doch daer na door inlandtſche beroerten uit hun landt verdreven, hebben gaen innemen d'uitterſte Landen van de Franſche kant, ledig van inwoonderen, mitsgaders zeker Eylandt, gelegen tuſſchen verſcheide droogten en zanden, tegens welk Eylandt van voore de Noordt-zee aenſpoelt, en van achteren en ter zijde loopt 'er de Rhijn-ſtroom rontom.* Uit deze

Gelegentheit van Batavie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

deze woorden blijkt, dat van Tacitus het Oudt-Batavie tweedelig gemaakt wort, waer van 't eene deel lag in 't Eylant, of was het Eylant zelf, en 't andere was d'uiterſte landen van de Franſche kant, ledig zijnde van Inwoonderen.

Is tweedeeligh.

Scheyts-palen van dit tweedeelig Batavie.

De ſcheyts-palen van dit laeſte deel van 't Oudt-Batavie ſtellen zommigen de Maes en Wael, en d'overige ſtreek na 't Zuyden. Maer de ſcheyts-palen van 't Eylandt, die geeft Tacitus zelf duydelijk te kennen, als hy zeidt: *Dat 'et gelegen is tuſſchen verſcheide droogten en zanden, tegens welk Eylandt van voore de Noordt-zee aanſpoelt, en van achteren en ter zijde wordt 'et omloopen van den Rhijnſtroom.* Zoo maakte dan de Rhijn dit Eylandt, en lagh het zelve in den Rhijn beſlooten, beginnende daer de Wael uit den Rhijn by Schenken-Schans zijn begin neemt, en eindigende met het einde van den Rhyn; invoegen dat dit Eylandt den ouden loop van den Rhyn gehadt heeft in 't Ooſten, den nieuwen ſtroom van den Rhijn, de Wael genaemt, in 't Weſten, en de Noordt-zee in 't Noorden. De lengte van dit Eylandt van Schenken-Schans af te reekenen tot aen de Noordt-zee, wordt gereekent op tweeen-twintigh Nederlandtſche mijlen. Maer de breete, genomen van den ouden loop des Rhijns (die eertijds geloopen heeft van Wijk te Duurſtede op Uitrecht, en zoo vervolgens door Woerden en Leiden, hebbende zijn uitlozinge neffens Rhijnsburgh, tuſſchen Katwijk op Rhijn en Noortwijk, tot Katwijk op Zee, alwaer het zelve water, alhoewel nu geſtopt, noch den naem van Rhijn behoudt) tot de Wael toe, te weten van d'eene mont tot d'ander, wordt gebraght op vijf Nederlandtſche mijlen. Dit gantſche Eylandt begrijpt tegenwoordigh een klein gedeelte van 't Landt van Cleef, een gedeelte van Gelderlandt, het Sticht van Uitrecht, als ook een gedeelte van Holland. En in dit Eylandt leggen zeer veel treffelijke Steden. Andren, waer onder Adrianus Junius de voornaemſte is, ſtellen dit Eylandt veel grooter, namelijk, het begin by de middelſte mont des Rhijns, of by Katwyk op Zee, en het einde tot aen den Yzel en 't Vlielandt, maer dit gevoelen wort bondigh van Cluverus in zijn boek, *de Germania antiqua & tribus oſtiis Rheni*, wederleidt.

Groote van 't Eylant Batavie.

Aengaende het deel dat d'oude Katten buyten het Eylandt der Batavieren bewoont hebben, en Tacitus noemt *Extrema Galliæ oræ*. Dat is: *D'uyterſte landen van den Franſchen kant*, daer in waren gelegen de landen, die zich Zuyde-waert op van den Rhijnkant tot aen de Maes ſtrekteden. Dit buiten landt, gelijk zulx Tacitus te kennen geeft, was klein, ten opzicht van 't Eylandt der Batavieren. In die landtſtreek leggen tegenwoordigh Nymwegen en Dordrecht, mitsgaders Bommel, Heusden en Woudrichem, beneffens het Rijk van Nymwegen, de landen tuſſchen Maes en Wael gelegen, Bol, Bommelerweert, de landen van Heusden en Altena, met den grooten Zuydt-Hollandtſchen verdroncken Waert. En deze laetſte ſtreek landts teffens met het Eylandt der Batavieren, maekten het Oudt-Batavie uit.

Groote van het deel buiten 't Eylant Batavie gelegen.

Dat dit Eylandt der Batavieren, en d'omleggende landen niet altijdt van 't begin der Wereldt af, maer deze landtſtreek eertijdts een openbare Zee geweeſt is, houden zommigen voor vaſt, en poogen het te beveſtigen met geloofwaerdige ſchryvers, als ook te bewijzen, op wat wyze dit Zee-rak eertijts landt geworden zy: namelijk, dat door hooge vloeden en ſterke Noordweſte winden de Duynen zijn opgeworpen, en deze dit landt, eveneens als met dijken, in 't begin rontom omcingelt hebben; en dat daer na de lage grondt door ſlijm en ſlijk, met het revier-water van boven uit de hooge landen afkomende, allengskens aengehooght en woonbaer geworden zy. Hier op ſchijnt ook Petrus Nannius in zijn Mengel-ſchriften te ſpeelen, daer hy zeidt: *dat hy Hollandt houdt voor een weldaet van den Rhijn en Noordweſten wint.* En volgt hier uit, en gaet ook zeker, dat in den beginne en ontrent dien tyt dit Eylandt zeer leeg, vol poelen, wilderniſſen, moeraſſen en riet-velden was, en dat alleen de hooge landen maer bewoont wierden, over-

Aaloude geſteltenis van 't Eylant Batavie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

mits aldaer d'eerſte ſteden en ſterkten, en niet in 't wilde Veen, daer de gront noch onbequaem was, gebouwt zijn.

Batavie was eertijts vol boomen.

Vol boſchaedjen en ruyghten is dit landt ook eertyts geweeſt, 't geen de boomen, die hier by menighte te lande worden opgegraven, behalve dat al d'oude hiſtorien daer van gewagh maken, t'over bewyzen. Waerſchynlijk is het, dat die uit allerlei harde vruchten en boom-zaden, die met het hooge opper-water van boven af quamen dryven, en in 't opgeſlagen riet en gras leggen bleven, voortgekomen zyn. Doch deze boſchaedjen zyn endelyk wegh geraekt en vernielt. Op wat tyt dat zulx geſchiet zy, daer in verſchillen de hiſtory-ſchryvers. Paulus Merula in zyn Tyt-Treſoor meint dat 'et in den jare 875. geſchiet is, en dat uit deze rede, om dat deze boſchachtige landen eerſt op dien tyt zyn bewoont geworden, gelyk zulx blykt uit alle oude hantveſten en andere ſchriften, die men vint, en al na dit gemelde jaer gedaghtekent zyn.

Op wat wijze die wegh geraekt zijn.

Op wat wyze deze boomen wegh geraekt zyn, daer van is mede onder de ſchryvers geen eenparigh gevoelen. Zommigen zyn van gevoelen, dat S. Willebrort het uitroien dezer boſſchen, overmits daer in groote afgoderye gepleecht wiert, zulx Godt vierigh zoude afgebeden hebben. Maer de genen ſpreeken veel waerſchynlyker, die zeggen, dat het zee-water, door een ſterken Noordt-weſten wint, erfvyandt onzer kuſten, te dier tyde door den Rhijn by Katwyk in het landt gedreven zynde, alles heeft overdekt, de huyzen overal deerlyk omgeworpen, en toen mede deze boomen ter neder gevelt, die men noch hedendaeghs, eenige voeten onder der aerde, met de toppen en kruynen na 't Zuyt-ooſten gekeert, en in een yzre hardigheit verandert, door 't gehele landt, voornamelyk in de Veenen, en ook ontrent deze ſtadt na 't Ooſten, leggen vint. Noc h voegen de zelven daer by, dat d'inwoonders, om in 't toekomende zodanigh ongeluk voor te komen, den Rhyn door een nieuwen arm, de Lek genaemt, in de Maeze geleit hebben, en dat alzoo de mont van deze reviere de Rhyn, als geen ſterken val noch ſchuuring hebbende, allengskens door 't opwellen van 't zant uit 'er zee, geſtopt en toegelopen zy; en dat ook, om noch beter voor dit ongemak en deze hooge vloeden bevryt te zyn, de luiden toen ter tydt deze landen begonnen hebben te bedyken, en door deze middel dit landt alomme bewoont, en dus een gezegende landouwe geworden zy.

De Katten, nu Batavieren, zijn d'eerſte inwoonders van dit eylant Batavie geweeſt.

Wat volken by oude tijden in dit Eylandt Batavie het allereerſte gewoont hebben, daer in verſchillen de ſchryvers. Want zommigen willen, dat hier het allereerſte de Celtiſche volken, na het vertrek der Celtiſche de Grieken, daer na de Saxen, en endelyk de Deenen hun woonplaets gehadt hebben. Maer anderen houden ſtaende, dat de Duitſche Katten, nu Heſſen genaemt, d'eerſte bezitters van dit Eylandt geweeſt zijn, overmits Tacitus ſchryft, dat deze volken de zelve Landen, *Vacua cultoribus*, dat is, *woeſt en ledigh van inwoonderen*, ingenomen hebben. Uit welk gevoelen, 't geen wel het waerſchijnlijkſte is, volght, dat de Batavieren bloedtverwanten der Duitſchen zyn. En dat de Batavieren uit de Duitſchen geſprooten zyn, geeft ook Plutarchus in 't leven van Otto met deze woorden te kennen: *Varius Alpigenus heeft de ſchermmeeſters, dat ervare en ſtoute volk, tegens de Batavieren, d'allertreffelijkſte ruyters onder al de Duitſchen, aengevoert*. Doch dat niet alleen de Batavieren, maer ook de Caninefaten dit Batavie eertijdts op een zelve tyt bewoont hebben, geeft Plinius met deze volgende woorden duidelyk te kennen: *In Rheno ipſo, prope* C.M.P. *in longitudinem nobiſsima Batavorum inſula & Caninefatum, & aliæ Friſiorum majorum, Friſiorum minorum Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Helium & Flevum.* Dat is: *Zelf in den Rhijn, ontrent hondert duyzent ſchreden in de lengte, leidt het zeer edele Eylandt, waer op de Batavieren en Caninefaten woonen, in den zelven Rhijn leggen noch andere Eylanden, waer op de groote en kleine Vriezen, en de Marſatien hun woonplaets hebben.*

Niet alleen hebben de Batavieren, maer ook de Caninefaten eertijts op een zelve tijt dit Batavie bewoont.

Uit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

De Kennemers zijn de Caninefaten niet.

Uit deze woorden blijkt immers klaerlick, dat de Batavieren, en de Caninefaten op een zelve Eylandt, namelijk Batavie, gewoont hebben; en by gevolgh is het valſch, dat de Kennemers, 't geen Hadrianus Junius, Pontanus, en meer andere ſtaende houden, oulinx Caninefaten genoemt zijn geweeſt. Want overmits, gelijk zulx te vooren uit Tacitus bewezen is, d'oude loop des Rhijns (die van Wijk te Duurſtede door Leyden liep, en zich in de Noord-zee uitloſte) d'eene ſcheytspael, te weten na 't Noorden, van Batavie geweeſt is, en Kennemerlandt buiten deze oude loop des Rhijns, en by gevolgh buiten Batavie lagh, (gelijk zulx ook Cluverus in zijn beſchryvinge van oudt Duitslandt met bondige reden bewijſt,) zoo moet ook nootzakelijk volgen, dat de Kennemerlanders oulinx de Caninefaten niet konnen geweeſt zijn.

Wanneer deze Katten hier te Lande gekomen zijn:

Wanneer eigentlyk deze Duitſche Katten hier allereerſt in Batavie gekomen zyn, daer van is weinigh zekerheits. Julius Cæſar in zyn vierde boek van den Franſchen oorlogh, maekt gewagh van 't Eylandt der Batavieren, waer uit blykt, dat 'et ten tyde van Cæſar al een bewoont Eylandt was; maer hy geeft ons geen onderrichtinge, wanneer het zelve allereerſt bewoont is geworden. Maer waerſchynlyk is het, dat 'et al eenige eeuwen voor de tyden van Julius Cæſar bewoont is geweeſt, gelyk zulx de heer Hugo de Groot, in zyn boek van d'Oudtheidt der Bataviſche Republyk, zeer wel heeft aengeteekent, en wy het zelfde uit de boven-gemelde plaets van Julius Cæſar konnen afnemen. Want overmits hy van 't Eylandt der Batavieren met deze woorden gewagh maekt: *Moſa profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum & parte quadam Rheni recepta, quæ appellatus Walis, inſulam efficit Batavorum.* Dat is: *De Maes vloeit uit den bergh Vogeſus, leggende op de grenzen van Langres, en van een zeker deel des Rhijns, de Wael genaemt, ontfangen zijnde, maekt het Eylandt der Batavieren*; zoo blykt hier uit, dat te dier tyde het Eylant Batavie met de naem van het Eylandt der Batavieren al bekent, en by gevolgh van de Katten, onder den naem van Batavie al bewoont was. En deze Katten hadden nu aldaer zoo lang al gewoont, datze nu niet langer Katten, maer dezen naem, als by Tacitus te zien is, verlaten hebbende, Batavieren genoemt wierden; en hadden zich dit Eylandt nu ook al zoodanigh toe-geëigent, datze het zelve alreê op dezen tyt in een goede form van regeringe gebraght hadden. Waer toe geen jaren, maer eeuwen van noden waren; invoege dat 'et heel waerſchynlyk is, dat de Katten, nu Batavieren, al eenige eeuwen voor de tyden van Julius Cæſar hier geweeſt zyn.

En uit wat oorzaek.

Zommigen willen ons doen geloven, dat de Katten toen ter tyt, en ook uit deze oorzaek, in dit lant gekomen zyn, alſſe met de Hermanduren, nu Meyſſenaers, om 't water, daer het zout van gemaekt wiert, in 't oorlogh waren. Dit getuight Hadrianus Junius in zyn Batav. met deze woorden: *daer zijn'er, die d'oorzaek van het vertrek der Katten uit hun vaderlant, den oorlogh toeſchrijven, dienze met de Hermanduren om de aengrenzende vruchtbare reviere in het geven van 't zout, gevoert hebben.* Doch deze oorlogh, zoo Tacitus verhaelt in zyn 13 boek, is al onder *Nero* de VI. Roomſche Kaizer, LX jaren na Kriſtus geboorte, voorgevallen. En lang voor dezen tyt is by Dion, een out Griex hiſtoriſchryver, en Julius Cæſar van de Batavieren al gewagh gemaekt. Uit wat oorzaek, en op wat wyze de Duitſche Katten, uit hun lant getrokken zyn, en endelyk juiſt hier te lande zich neder gezet hebben, verhaelt de gemelde Hadrianus Junius in deze volgende woorden: *Het wort daer voor gehouden, dat Bato, uit koninklyken bloede by de Katten gebooren, de woonplaetze te veranderen heeft geraden, niet uit liefde van een betere en vruchtbare plaetze te vinden, nocht om dat de menighte van de inwoonderen te groot was (welke twee redenen den volke plagh te bewegen, om veranderinge van woninge te maken) maer om het bedroch en* de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de laghen van zijn ſtiefmoeder, en de vrees van vergeven te worden, (alzoo hy met zijn ſtiefmoeder niet konde over een komen) met toeſtant, of ten minſten niet met tegenſtant van zijn vader. Hy dan zijnde by alle menſchen aengenaem, om zijn' uitſtekende ſchoone gedaente, aengename zeden, en Koninklijke deughden, is gevolght van een groot deel der Edelen, en een groote menighte der gemeinte, die hy gewilligh op een beter hoop aen zich heeft getrokken, en volgende den raedt van den Konink van Tongeren, zijn ſchoonvader, heeft ingenomen de onbewoonde landen van den Belgiſchen kant, en van daer over den Rhijn getrokken, en wort gezeit, niet verre van daer de Wael en Maes vereenigen, d'eerſte gront van het Kaſteel Batenburgh, gelukkelijk aan den oever van de Wael geleit te hebben, den welken overgegaen zijnde, heeft hy alle het lant van den tweedeeligen Rhijn (daer hy in verdeelinge voortloopt, die te voore maer een gedurige Kanael was) tot de zee toe ingenomen, en de landen onder zijn edelen en lantsluyden verdeelt, en de zelve na zijn naem Batavia genoemt. Maer dat dit gevoelen vol loutere beuzelingen en verzierde fabelen ſteekt, blijkt klaerlyk. Doch dit is ons alleen niet te beurt gevallen, maer ieder Staet is byna deze beuzelingen onderworpen. Want de luiden by oude tijden lieten zich dunken, dat zonder een byzondere ſtichter, een Staet geen aenzien noch luiſter konde hebben, en over zulx heeft zich elk een ſtichter verdicht. De Franzoiſen hebben tot hun eerſte Stichter eenen Francion, Priaems zoon, de Denen eenen Danus, de Brabanders eenen Brabo, de Vriezen een Phruycx, de Zeeuwen eenen Zeelandus, en zoo voort. En dat dit gevoelen van Junius op verzierde fabelen gegront ſtaet, leert ons ook Tacitus, die by ons in deze zaek het meeſte geloof moet hebben. Deze Tacitus maekt van dezen Bato, nocht van deze oorzaek van hun vertrek in 't minſte gewagh, maer ſchrijft van hun verhuizinge aldus: *de Batavieren zijn eertijts, toenze over den Rhijn woonden, een gedeelte van de Kattiſche volken geweeſt, maer daer na, door inlantſche beroerte uit hun lant verdreven, (d'oorzaek van de twiſt wort verzwegen) hebbenze hier door ingenomen d'uitterſte landen van den Franſchen kant, ledigh zijnde van inwoonders, mitsgaders zeker Eylant, gelegen tuſſchen verſcheide droogthen en zanden, tegens welk Eylant van voore de Noort-zee aenkabbelt, en van achteren en ter zijde wort 't et door den Rhijnſtroom omçingelt.*

De Batavieren zijn in een vry landt gekomen.

Weshalve zijn dan de Katten, oft oude Batavieren, in een vry landt gekomen. Dat dit Eylandt een vry landt geweeſt is, daer toe ontbreeken ons geen bewijs-redenen. Want Tacitus getuight in zijn gemelde plaets, dat dit Eylandt, als het eerſt van de Duitſche volken wiert aenveirt, *vacua cultoribus*, dat is, *ledigh van inwoonders was*. Het Latijnſch woort, *occupari*, dat Tacitus aldaer gebruikt, heeft eigentlijk plaets in die goederen, die, gelijk de Rechts-geleerden zeggen, *pro derelicto*, dat is, *onbeheerde dingen zijn*. En overmits dit Eylandt zoodanigh was, toen het van de Duitſche Katten aenveirt wierde, zoo heeft 't et ook te voore geen eigenaer gehadt, en quam den genen, na de allerbillikſte wet der nature, alleen in eigendom toe, die daer van d'eerſte bezitters, en die by gevolgh ook niet gehouden waren aen imant huldinge te doen. De Katten hebben dit Eylant, van hen dus vry aenveirt, ook altijt by haer vryheit poogen te behouden.

En hebben het zelve ook altijt by haer vryheit behouden.

En dat ook dit Eylant Batavie naderhant, en toen 't et onder de Romainen was, altijt een vry landt, noch de vryheidt van de zelve Republijk door de maght der Romainen niet verkort geweeſt is, blykt uit deze woorden van Tacitus, daer hy aldus van de Batavieren ſchryft: *Nec tribus conteruntur nec publicanus eos atterit.* Dat is: *Zy worden niet bezwaert door eenige ſchattingen, noch geen tollenaer put hen uit.* En ook uit deze plaets daer hy zeidt: *exemptos oneribus & collationibus.* Dat is: *de Batavieren zijn vry van alle laſten en ongelden.* En onder de Romainen ſchatting en tolvry te wezen, was ze-

ker

ker een zaek, die aen geen verheerde landtſchappen wierdt vergunt, en een genoegzaem bewys van een vry volk. Want de Romainen waren wel gewoon hun verheerde landtſchappen te ſchatten en te ſcheeren.

Richten een verbont met de Romainen op.

En waren deze Batavieren toen ter tijdt by de Romainen in zoo groot een eer en aenzien, datze niet alleen deze vryheydt van tollen genooten, maar ook onderlings met hen een Verbont oprechteden, en zy zich niet ſchaemden de namen van, *Socij gentis Batavorum*, dat is, *Spitsbroeders en Bondtgenooten van het Bataviſche volck*, te voeren. Maer toen de Roomſche heerſchappye begon te verergeren, en dat de Miniſters van het Roomſche rijk hun vrienden en bontgenoten handelden als openbare vyanden, zoo wierden de Batavieren, hun bontgenoten, mede niet verſchoont, maar zo wel edelen als onedelen ſchendigh mishandelt.

Maer worden, zoo wel edelen als onedelen, ſchendigh van hen mishandelt.

Hoe de Miniſters des Roomſchen rijx, met d'edelſte der Batavieren geleeft hebben, blijkt uyt het geene dat Tacitus in zijn vierde boek der hiſtorien daer van ſchrijft: *Ten zelven tijde waren daer* (te weten onder de Batavieren) *twee voorname Heeren, Julius Paulus, en Claudius Civilis, beyde geſproten uyt Koninklijken bloede, die in heerlijkheyt alle anderen verre te boven gingen. Fontejus Capito heeft een van deze twee, te weten Paulus, valſchelijk doen beſchuldigen van wederſpannigheyt, en hem daer over om 't leven doen brengen. Den anderen, Civilis, heeft hy met ketenen vaſt gemaekt, en tot Nero gezonden, doch is wederom ontſlagen van Galba. Evenwel daer na is hy wederom in merkelijk gevaer gekomen onder Vitell, ter oorzake dat zijn heirkracht hem ter doot zocht te brengen.* Immers zoo jammerlijk wert ook de gemene man mishandelt, gelijk zulx de zelve Tacitus met deze woorden te kennen geeft. Want *voor eerſt*, zeit hy, *wiert het jonge manſchap der Batavieren, op 't bevel van Vitell, t'zamen geroepen, om tot den krijgh aengenomen te worden, en gelijk deze aenneminge in haer eigen zelf laſtigh is, zoo wiſten de Dienaren, daer toe geſtelt, door hun gierigheyt en ſchelmeryen, den zelven noch veel zwaerder te maken, overmits zy hier en daer, oude mannen en zwakke luiden lieten opzoekken, ten einde zy daer na gelegentheyt mogten hebben, om de zelve voor gelt los te laten. De jonge knechtjes, namelijk die uitſtekende in ſchoonheit waren (en by de Batavieren is doorgaans een wonder aengename ſchoonheit onder de kinderen) wierden door onkuyſche misbruikinge onteert.* Hier over hebben ook de Batavieren, die den Romainen te voore zoo na aan 't herte lagen, maer nu te trots en moedig van aert geworden, om dien ſmadelijken hoon, hen aengedaen, dus ongewroken te laten, tot behoudenis van hun Rechten, Hoogheden en Vryheit, de wapenen tegens de zelve Romainen, ſchoon datze in magt en mogentheit tegen hen niet opmoghten, onder den VeltoverſtenCivilis aengenomen, en die met zoo gelukkigh een begin en voortgangk gevoert, dat de Roomſche naem het allereerſte, met hulp der Franzoizen, uyt het Eylant der Batavieren verdreven is geworden, ja wierden de Romainen zoo afgemat, dat de Roomſche Kryghsoverſte Cerealis overal heimelijke boden uitzond, met aenbiedinge van vrede aen de Batavieren, en genade aen den VeltoverſteCivilis. 't Geen hen ook zoo groot een gezagh aen braght, dat zelfs de Duitſche landen, hen door Gezanten hebben doen begroeten, en de Franzoizen de gloryryke zege hunner wapenen den gehelen werelt over zodanigh verkundight, dat hen den Eer-tytel van *Libertatis autores*, dat is, *Herſtellers der vryheit*, endelyk is na gevolgt.

Doen hierom hen ook den oorlogh aen.

En overwinnenze.

Richten met hen weder op nieuw een verbont op.

Na dezen oorlogh hebben de Batavieren met de Romainen op nieuw, gelyk zulx Tacitus op verſcheide plaetzen te kennen geeft, onderlinx een verbont opgerecht, en weder vrientſchap gemaakt. De voorwaerden van dit verbont waren, gelyk de zelve ſchryver zulx uitdrukkelyk zeit, *viros armaque imperio miniſtrantes*, dat is, *ten dienſte van 't rijk ons toe-zendende mannen en wapenen*. En deze voorwaerden hebben de Batavieren ook zoo troulyk onderhouden, datze

hier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

hier door by de zelve Romainen veel meerder geacht wierden als te voore, gelijk zulx d'opſchriften der marmere pronkbeelden, die hen hier te lande ter eeuwige gedaghtenis opgericht zijn, genoech te kennen geven. Want in deze opſchriften, noemen de Romainen de Batavieren geen Megezellen of Bontgenooten (gelijkze eertijts van d'oude Romainen pleegen genoemt te worden) maer zy voegen onze vooroudren noch een hooger Eertijtel toe, en noemenze, *Broederen en Vrienden van't Roomſche Volk en Rijk.* Dit zelve getuight ook Adrianus Junius, en brengt, om dit te bewyzen, dit volgende opſchrift of Eertijtel, gehouwen op een zeer oude ſteen, en hier te Lande gevonden, te voorſchijn.

GENS BATAVORUM
AMICI ET FRATES
ROM. IMP.

Dat is:

Het Volk der Batavieren, Vrienden en Broederen des Roomſchen Rijx.

Met diergelijke en meer andre Eertijtelen, als *betemmers van Britanje, de ſchrik van Duitslant, noothulpers van het Roomſche Rijk, dappere Helden, verwinners veler oorlogen, het beſte gelit van hun ganſche krijsheir,* wordenze ook by na van al d'oude hyſtoriſchryvers, als Plinius, Tacitus, Suetonius en Plutarchus, beſchonken.

De Batavieren blijven na den val des Roomſchen rijx, by hun oude vryheit.

En dus ſtont het met de vryheit der Batavieren, terwijlze met de Romainen hun onderling verbont en vrientſchap onderhielden. Voor deze waerde vryheit hebben de Batavieren, na dat nu de Roomſche heerſchappye geheel en al in 't voetzant was geraekt, ook altijt zoo manlijk geſtreden, dat hen de zelve noit van niemant is benoomen geworden. Want ſchoon de Deenen en Nortmannen, verſcheide invallen in dit Lant, komende den Rhijn en Maes opgevaren, gedaen, en d'ingezetenen jammerlijk mishandelt hebben, zoo hebben niet te min deze vrye Batavieren zich altijt tegens deze wilde volken zoodanigh te weer geſtelt, datze noit meerder als een roof uit deze Landen hebben halen, en alleen maer een gedeelte der zelve Landen voor een korten tijt, overmits zy terſtont van hen daer weder uitgedreven wierden, bezitten kunnen.

Verlaten het benedenſte deel van Batavie.

Maer overmits deze wilde volken dit Batavie met rooven en branden gedurig verwoeſteden en vernielden, zoo hebben de Batavieren, om zulx te beletten, het boovenſte deel van dit Eylant, het benedenſte deel verlatende (dat daarom ook licht van de Deenen ingenoomen, en voor een tijdt langh bezeten wiert) gaen verſterken.

Verſterken het bovenſte.

En om noch beter de maght der Denen te kneuzen, en hen 't invallen te beletten, hebbenze met den Vorſt van Kleef, Heer Wouter, een verbont opgericht, en hem tot Vorſt van den Lande, onder den tijtel van Graef van Teyſterbant, aengenoomen, in dier voege nochtans, dat deze Vorſt van de hoogſte oppermaght verſteken, en hun vryheit onbeſchadight bleef.

En begeven zich onder den Vorſt van Kleef.

Na het overlijden van dezen Graef van Teyſterbant, verviel het zelve aen Dirk, d'eerſte Graef van Kleef, alzoo deze Wouter dezen Dirks Oom was van moeders wege, en wierden de Batavieren van dezen Graef niet geregeert, als een deel van den Lande van Kleef, maer als een byzonder Graefſchap onder den naem van 't Graefſchap van Teiſterbant. En hoorden onder dit Graefſchap, Tiel, Bommel, Bueren, Kuilenburgh, Leerdam, Aſperen, Hoeckelom, Heusden en Altena. *Cron. Holland. Diviſ.* V. c. VI. 't welk altemael plaetzen van het Out-Batavie zijn.

Doch endelijk zijn de Graefſchappen van Kleef en Teiſterbant in den Jare 834. van elkandre geſcheiden. En dat by deze gelegentheit. In den Jare 830. ſtierf Baldewijn Graef van Kleef en Teiſterbant, die met zijn huisvrouwe drie zoonen achterliet, Lodewijk, Evert, en Robbert. Lodewijk wiert d'achſte Graef van Kleef en Teiſterbant, en ſtierf in den Jare 834. zonder kinderen. Na dezen wiert Evert Graef van Kleef, en gaf zijn broeder Robbert, voor zijn vaders erfgoet, het Graefſchap van Teiſterbant over; en dus wierden deze twee Graefſchappen van Teiſter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Teiſterbant en Kleef geſcheiden, en wiert het zelve Graefſchap van zijn Nakomelingen tot den Jare 994. beſtiert. Om welken tijt de leſte Graef van Teiſterbant, met namen Anfrijd, teſſens zijn Huisvrouw en 't Graefſchap verlaten hebbende, 't Bisdom van Uitrecht aenveirt, en de Landen van 't zelve Graefſchap onder zijn vrienden verdeelt heeft, hechtende daar van een groot gedeelte aen 't Bisdom van Uitrecht.

Het nederſte gedeelte wort mede een Graefſchap.

Maer het nederſte gedeelte van Batavie, 't welk de Deenen en Nortmannen een tijt lang onder de naem van Hollant hadden bezeten, is mede tot een Graefſchap opgericht. Wanneer dit geſchiet is daer van is het geſchil noch onbeſlecht. Maer het gemeen gevoelen is, dat dit zoude geſchiet zijn ten tijde van Karel de Kaelkop, Koningk van Vrankrijk, op den daghvaert tot Bladelle, in de Kempe gelegen, ontrent den Jare acht hondert drie en zeſtigh. Doch veel waerſchijnlijker ſpreken de genen, die ſeggen dat'et ontrent den Jare 913 geſchiet zy, ten tijde van Karel d'eenvoudige, en dat niet deze Karel, maer de Staten, Ridderſchap, en de Gemeente eenen Dirk tot Graef aennamen. Dat'et ontrent dezen tijt geſchiet is geeft ook Voſſius in zijn *Annalibus lib.* 1. te kennen, en zeit, dat de Staten van den Lande, met de Ridderſchap, en voornaemſte der gemeente na de doot van Radbodus, die een Overſte of Hertogh der Vriezen was, t'zamen vergaderden, om een nieuwen Overſten te kiezen, en datze altemael toeſtemden om Walgerus of Dirk, de zoonen van eenen Gerlof, Graef van Vrieſlant, te kiezen, maer dat de keur op Dirk den jongſten viel. Deze Dirk dan was d'eerſte die van de Staten des Lants met de tijtel van Graef begiftight wiert, overmits zijne voorzaten te voore alleen maer Overſten genaemt wierden. *En op deze vergadering*, zeit dezelve Voſſius, *meen ik dat om gewigtige reden vaſt geſtelt is, dat men noit, om 't twiſten der Vorſten te mijden, van deze ſtam zoude afwijken.* Doch moght deze Dirk en eenige zijner nazaten alleen maer den blooten naem van Graef voeren, zonder eenige byvoeginge van plaets of Graeflijkheit; of, zoo andren zeggen, moghten zich alleen maer Graven van Vrieſlant laten noemen.

Maer Dirck, de vijfde Graef van dien name en zevende in 't getal, is d'eerſte geweeſt, die zich Graef van Hollant heeft laten noemen. Want door dien zijne voorzaten geduurigh met den Biſchoppen van Uitrecht over 't bezit van Hollant over hoop hadden gelegen, zoo hebbenze noit dien tytel derven aenveirden. Maer als deze Dirck, Willem d'een-en-twintighſte Biſchop van Uitrecht, (die onwettelyk Govert met de Bult had opgemaekt, om Hollant in te nemen, en 't zelve daer na dan van hem te leen ontfangen,) met een ſterk krygsheir op 't ſlot Yzelmonde belegert had, zoo dwong hy den Biſſchop afſtant te doen van al het gene, dat hy op deze lande te zeggen had. Zulx deze Dirck erkent en gehult wiert voor Grave van Hollant, en hebben dien tytel ſedert ook al zyne Nazaten vry mogen voeren. En was Graef toen niet anders te zeggen als Rechter, gelijk d' overblyſſelen van deze betekening noch huiden ten dage in de woorden en ampten van Dijkgraven, Pluimgraven, en diergelyken, te vinden zijn; en d'oude Kronyken, van de Graven ſprekende, zeggen veeltijts, niet dat zy regeerden, maer datze alleen de landen berechteden. *Greef*, nu *Graef*, zeit Boxhorn in zijn aenteikeninge over een zekren Kronijk van Veldenaer beſchreven, *is een oudt Duitſch woort, niet anders in'er daet beteikenende als een Koningklyke overſte en bevelhebber.*

En was de maght dezer Graven, of Lantsberechtende dienaers in alles bepaelt, 't geen hier in blijkt, om dat de zelven in hun intrede de voorrechten en vryheden van den lande moeſten bezweren en heiliglijk belooven die te zullen onderhouden en nakomen. De voornaemſte voorrechten, daar het Hollantſche volk mede voorzien was, waren deze: *Geene Graven mogen zich ten huwelyke begeven, buiten goedt dunken der Staten, beſtaende uit de voornaemſten der Ridderſchap, Edelen, en Steden. Geen uitheemſchen zijn kies-*

Voornaemſte Hantveſten van Hollant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

haer tot Raadsluiden, Rentmeeſters oft Amptmannen van gerechte. Den Staten ſtaet vry, zonder 's Graven verlof te vergaderen, waer en wanneer 't hun gelieft. Noch nieuwe tollen moogen opgeſtelt worden, nochte vrydom van de oude vergunt aen iemant, 't zy het de Staten verſtaen. In oorlogh te treden, tot 's lants beſcherming, of verhael van geleden ongelijk, vermagh de Vorſt niet, ofte Staten vinden 't oorbaer. De Vorſt heeft zich in ſchrift te dienen van de Duitſche tale. In 't munten of vermunten van penningen is hy gehouden te volgen 't geen de Staten oordelen der gemeene zaken nutſt te wezen. De Graef vermagh geen gedeelte des lants te vervreemden. Den zelve is ongeoorloft eenige vergadering van Staten te beroepen, buiten de palen van den Lande. Indien hem ſchatting of helfgelt van noode is, heeft hy 't by bede in perzoon, niet door gemaghtighden te verzoeken. De rechtsvordering magh niet, dan door gewoonlijke rechters gepleecht worden. De oude wetten en gewoonten hebben onverbrekelijk te blijven: zoo de Vorſt daer iet tegens inſtelt, niemant is 'er toe-gehouden.

Toelegh op onbepaelde heerſchappye.

En ſchoon de Graven dus in alles bepaelt waren, en ook ganſch geen krijgsknechten te gebieden hadden, zo kregenze nochtans door d'erflijke ſtoelbezitting zoo groot een gezagh en aenzien, dat onder de zelven de Hollantſche vryheit altijt in gevaer geweeſt is van ſchipbreuk te lijden. Want al de Graven, zoo voor als na, hebben altijdt geſtaen na een onbepaalde Heerſchappye, en 's Lants wetten, voorrechten en vryheit zoeken met voeten te treden, dit bleek voornamelijk toen ze geſtijft waren met Henegouwe, en vreemde verbonden, en boven al toen de Landen aen het huis van Borgonje en Ooſtenrijk waeren vaſt geraekt. *Want het verdroot*, zeit Hooft, *den huize van Borgonje, wanende 't recht t' ontwaſſen, een regeering op voorwaerde te voeren: en zelfs in tijtel den geenen te wyken die in middelen niet tegens haer op moghten.* Philips de de tweede, Koningk van Spanje, zijnde een hooghmoedigh Prinſe, en mede niet te vreede dan met volkome maght over deze Lande te heerſchen, heeft endelijk gewaent des meeſter te worden.

Dat werk hapert.

Maer tegens dezen dwinglant hebben zich ook de Staten van Hollant en d'andre Lantſchappen geſtelt, hem by uitgedrukte plakaet in den jaere 1581. afgezwooren, en onder de Prinſen van Oranje tegens hem den oorlog gevoert, en endelijk de vrede bevochten. Dus is dan van den beginne af dit Landt altijdt een vry Landt geweeſt, en ook naderhant een vry Landt gebleven. En of wel zomtijts de Franſche Koningen, zomtijts de Duitſche Keizeren, hun eenigh recht van manſchap en hulde over Hollandt hebben willen toemeten, zoo heeft echter, de zaek beter onderzocht zijnde, Karel de ſlechte, Koningk van Vrankrijk, by uitgedrukte hantveſte afſtant gedaen van alle recht dat hy of zijne voorzaten op Hollant voor te wenden hadden. Gelijk ook, als het Keizerrijk van de Vranken aen den Saſſen was gekoomen, Keizer Otto de twede, met brief en zegel alle opſpraek van leenrecht over Hollandt heeft afgeſlagen. En hebben zelfs ook verſcheide Graven zich niet ontzien voor dit recht van volle vryheit tegens de Duitſche Keizeren in de wapenen te koomen, en 't zelve mannelijk met den zwaerde ſtaende gehouden, als inzonderheit ten tyde van Graef Dirk de vierde tegens Keizer Hendrik de derde, niet zonder voorſpoedige uitkomſte, geſchiet is. Ook hebben de later Graven uit den huize van Borgonje en Ooſtenrijk, noit hulde noch manſchap aen de Keizeren of Koningen van Vrankrijk, wegen de Graeflijkheit van Hollant gedaen, als houdende de zelve in volle rechte van Godt en hun zwaert. Daerze Brabant en Gelderlant voor leenen van 't Keizerrijk, Vlaendre en Arthois voor leenen van de Franſche Kroone, erkenden. En Keizer Karel de vijfde heeft endelijk by open vonniſſe, na gepleegde dingtalen, tegen die van Brabant verklaert, dat die van Hollant in Keizerlijke gezetten en voorrechten, den Brabanders verleent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

niet gehouden waren, als noch Keizer noch Keizerrijk verplicht zijnde, of daer in te kennen hebbende. Dit getuight ook Matthæus Voſſius in zijn Jaer-boeken van Hollandt, alwaer hy in 't eerſte boek op het 3. en 16. bladt zeght: *Dat Karel d'eenvuldige van alles met recht afſtaet, en den Hollanders laet houden*. En weder op het 11. bladt ontrent den jare 889. *Endelijk ontrent dezen tijt wort valſchelijk geloofte dat de vryheit der Hollanders is aengeſtelt, daer zy te voore noch Keizeren noch Koningen onderworpen waeren, uitgenomen alleen d'eerbiedigheyt, welke uit verbondt, laege perzoonen, zonder krenkinge van vryheit, bewyzen.* En weder op het 24. bladt: *Toen nu al over lang de heerſchappye der Franſche Koningen over de Batavieren, 't welk zy zich hadden toegeëygent, opgehouden had, zoo heeft ook Otto de Keizer de zelve ontſlagen van de gedienſtigheit, waer aen de Roomſche Keizers hen tot noch toe hielden verplicht te zijn.*

Het geweſt Hollandt was eertijts kleen in 't begrip,

Wat nu de naem van Hollandt aengaet, zo ſtaet voor eerſt aen te merken, (gelijk zulx ook te voore aengeroert is) dat dit Graefſchap in den beginne zoo groot niet was, als het tegenwoordigh is, maer zeer kleen, en alleen Zuit-Hollant of het Dordrechtze Waert begreep. Dit heeft ook aengemerkt den grooten onderzoeker der outheit Arnoldus Buchelius, in zijn aenteikeningen, geſtelt op de Kronijk van de Uitrechtze Biſſchoppen, beſchreven door Willem Heda. Want daer by gevalle deze Heda ſpreekt van Hollant, daer over geeft Buchelius deze verklaringe: *Nunc Zuyt-Hollandia, quæ originalis & primitiva eſt Hollandia.* Dat is: *Nu Zuyt-Hollant genaemt, welk Zuyt-Hollant het oorſprongkelijke, eerſte en voornaemſte Hollant is.* En dat ook niet altijt deze lantſtreke, of dit geweſt, dat nu in Noort en Zuyt Hollant verdeelt wort, en waer in zo veel treffelijke bemuurde Steden leggen, met de naem van Hollandt bekent en genaemt zy geweeſt, behalve dat ook de Romainen een groot gedeelte van dit Hollant me-

en heeft ook niet altijt dien naem gevoert.

de onder de naem van Batavie verſtonden, is zeker en buiten alle twijffel. Overmits Hermannus Contractus, die ontrent den jare 1048. leefde, Hollandt met den naem van Vlaerdingen noemt. Want ſprekende van Dirk de vierde van dien name, Graef van Hollant, en zijne oorlogen, die hy met Hendrik de derde, Keizer van Rome, gevoert heeft, zoo ſchrijft hy aldus: *Daer wort ook geboodſchapt, dat Diedrijk Marquys van Vlaerdingen gerebelleert heeft, en zijn naburige Biſſchopdommen tot ſchade en onrecht des Keyzers verwoeſt heeft.* En op dat niemant denke, dat alleen Vlaerdinge, (d'outſte Stadt van Hollandt, welcker naem en oude vervallen muraedjen noch in wezen zijn) en niet het geheele landt met dezen naem betekent wierde, zo noemt de zelve ſchryver kort daer na het zelve landt een landtſchap. Want *de Vorſten*, zeidt hy: *vergadert zijnde met de Biſſchoppen van Luyk, Uitrecht, en Metz, leggen lagen tegens Dierijk in Vlaerdingen, en den ſlagh gelevert hebbende, ſlaen den overwonnen doot, en maken die zelve Provintie den Keyzer gehoorzaem.* Ook is niemandt byna onbewuſt dat eertijts dit Hollandt voor 't invallen der Denen, onder de gemene naem van Vrieslandt, gelijk zulx terſtont klaerder blijken zal, begrepen is geworden. Daerenboven is dit zelve Hollant by oude tijden ook met de naem van Auſtraſia, dat is, Ooſt-Vrankrijk genaemt geweeſt. Alhoewel zommigen dryven dat noit d'ingezetenen, maer altijdt d'uitheemſchen Hollandt met deze namen genoemt hebben. Wyders komen in 't ontdekken van d'oorſprongk van 't woordt Hollandt, de ſchryvers niet met elkanderen overeen. Want zommigen drijven, dat Hollandt zoo veel te zeggen is, als of men zeggen wilde Holt-landt, en dat van wegen de groote menighten der boſſchaedjen en waranden, die hier te lande eertijts plegen te groeien. Anderen zeggen weêr, dat Hollandt na een zekren Roomſchen of Vrieſchen Olenius alzoo genaemt zy. Eenigen willen ook, dat de naem Hollandt een

Naemrede van 't woordt Hollandt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

koppelwoort is, en van de twee woorden *Hol-* en *lant*, komt; dit gevoelen wordt ook beveſtigt van den gemenen man, en het volgende dagelijkze ſpreek-woordt:

Neêrlant Eellant,
Hollant Bollant,
Zeelant geen lant,
Ik houde my aen den Heykant.

Verſcheide gevoelens.

En op deze reden ſchijnt ook geſpeelt te hebben Konradus Celtes, die ontrent den jare 1490. geleeft heeft, daer hy in een zeker gedicht op den Rhijn ſchrijſt: *Dat de Hollanders, wegens de bolheyt van hun lant, eveneens als in een ſchip op't water dreven.* Pontanus meint dat Hollant na een Dorp eertijdts, zoo hy giſt, tuſſen Uitrecht en den Rhijn, die na Leyden loopt, gelegen, alzoo genaemt zy. Dit bewijſt hy uit een brief, dien Willem de vierentwintigſte Graef van Hollant, en zeſte van dien name, voor tweehondert jaren verleent heeft, alwaer gewagh gemaekt wordt van der Hollander Meent, en der Hollander wegh. Maer dit gevoelen wordt van Boxhorn in zijn Tooneel van Hollandt wederleidt. Junius wil dat Hollandt de naem heeft van het woordt *Hollen*, om dat d'ingezeten zeer tot hollen of oproerigheyt genegen zijn. Maer zeer na komen by de waerheyt, die voorgeven, dat de naem Hollant uit Denemarken, als de Noortſche volken met ſterke heyrlegers in dit landt den Rhijn quamen afzakken, en voor een tijdt langh, het geluk hen dienende, hier bleven, herkomſtigh zy, en leidt ook noch, zeggenze, ten hedigen dage in Denemarken, een vermaert en wel bekent Eylant, Oelant genaemt, waer na het zoude genaemt zijn. Dit gevoelen, dat ook heel waerſchijnlijk is, hield mede Boxhorn in zijn Tooneel der Hollandſche Steden, in zijn kindſche en jonge jaren, ſtaende; doch is daer na van gevoelen verandert, gelijk hy zulx zelf opentlijk bekent in zijn aenteikeningen over een zekren Kronijk, over twee hondert jaren van eenen Joan Veldenaer beſchreven, en van hem in den jare 1650. uitgegeven, alwaer hy, verwerpende zijn voorige gevoelen, aldus ſpreekt: „ Maer thans „ kan ik wat naerder en zekerder van „ de herkomſte en bediedinge dezes „ naems voortbrengen. Hollant is een „ oudt Saxis woordt, en met den „ Saxen, zich eertijdts uit de hooge „ gewesten van Duitslant in deze en „ andere naburige landen uitſtortende, overgekomen; 't eenemael over „ een ſlaende zijn bediedinge met de „ gelegentheit, wezen, en toeſtant „ van den lande. Ik leere, zeidt hy, „ uit een Engelſche woorden-boek, „ opgemaekt en my ter hande geſtelt „ door den hooghachtbaren Heer, en „ uytmuntende kender van diergelijke „ oudtheden, Johan de Laet, dat d'oude Engel-Saxiſchen een laegh en over „ zulx ſlikrigh, en tegen het gewelt „ van het om, ofte doorlopende water „ bewalt en bedijkt landt noemen *Holedene*. En *Holedene* is zoo veel als „ Convalles, dat is, Valeyen. *Hole* „ noemen de zelven dat Hol en bol is. „ Zoodanig is voorwaer het landt dat „ thans door verloop van verſcheide „ eeuwen, en gewelt der wapenen, „ verder uitgeſpreit zijnde, eertijdts „ in een byzondere enghte beſloten, „ en eerſt Hollant genaemt wiert, dat „ is, een gedeelte van het nu gezeghde, „ en op het engſte genomen, Suyt-„ Hollant, oft Dordrechſe Waert, het „ welk niemant gezien, oft doorreyſt „ heeft, die het niet een laech, broek „ en moeraſſigh, ofte ook kleyachtigh landt, dat is, volgens het oude „ ſpreekwoort, *Hollant, Bollant*, en de „ tale der oude Saxen *Holedene* zal „ noemen. En dit woort vintmen uitdrukkelijk gebruikt, in dusdanige beteekeniſſe, in d'oude Engelſche overzettinge van den 59. Pſalm. God „ ſpræcende wæs on Halgum, his in „ bliſſie en infadæi le byrtheu: l' burn „ en *Holedene* ærdunge amete. Het „ welk in 't Nederduytſch aldus overgezet wort: En Godt ſprak in zijn „ Heilighdom, des verblijde ik my, en „ wil deilen het Sichime, en zal afmeten het dal der Tabernakelen. En „ dat de Saxen met d'Engelſchen „ hier te lande eertijts gewoont hebben, en van een zelven bloede en „ af-

Ware oorſprongk van de naem Hollant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

„ afkomſte afgedaelt zijn, daer aen „ valt niet te twijffelen. En magh over „ zulx de bediedinge van de oudſte „ Hollandſche woorden, als zelf Hollant, en andere, van den ouden Saxen „ wel afgehaelt werden. Zie dan hier, „ hoe by onze oudſte voorouderen „ een laegh aertrijk, *Holedene*, en by „ inkortinge, 't geen gemeenlijk in „ 't daagelijkze ſpreken gebeurt, Holent, of Hollandt, genaemt is geworden.

„ Daer is ook niet gemeender onder de Nederlanders, als dat de plaetzen haer naem ontfangen van haere „ gelegentheit en hoedanigheit, waer „ van de namen Zeelant, Waterlant, „ Veenen, Maeslant, Rijnlant, en menighte van anderen genoechzaem „ konden getuygen, by aldien der „ oudſte woorden, als die zijn van „ Landen, Steden, Dorpen, en diergelijke, die buyten alle twijffel zijn „ d'alleroudſte, rechte kenniſſe en „ bediedinge niet waer verloren. Een „ ieder kent hedendaeghs in Hollant „ de naem van Woerden, naulix „ iemant de rechte bediedinge. De „ Engelſaxiſche tael leert ons die duidelijk. Woert beteikent in de zelve een Slot, oft Sterkte. En tot „ geenen andren einde wierd eertijts, „ op de grenſen van het Sticht van „ Uitrecht en Hollant, Woerden „ gebouwt, gelijk zulx van de Hiſtoryſchrijvers verhaelt wort. Leeuwaerden in Vrieſlant, zijnde de Hooftſtadt, kent een ieder, weinigen, of „ mogelijk niemant de bediedinge. „ De Engelſaxiſche Tale leert ons dat „ *Liuwaert* daer in betekent, een zetel en woningen der Vorſten. Hier „ uit blijkt, dat *Hohelene*, of *Hohelent*, oft *Hollant*, zoo als wy nu by „ inkortinge ſpreken, een woort is „ oirſpronkelijk en afkomſtigh van „ de Saxen, hebbende eene bediedinge, die met de geſtalte van Hollant „ wonder wel over een komt. Dus „ wert ook noch heden ten dage by „ d'Engelſchen, van den Duitſchen en „ Saxen ongetwijffelt herkomſtigh, het „ derde gedeelte van de Provintie van „ Lincoln, Hollant genaemt, een Graefſchap aen de zee gelegen, ganſch „ week, ſlickerigh, en moeraſſigh, van „ gront eveneens gelijk als ons Hollandt. *Hollandt*, zeit een zeker „ Engelſche ſchrijver Spedus, *is het* „ *derde gedeelte van het Graeffſchap* „ *van Lincoln. De lucht valt na* „ *'t Ooſten en 't Zuyden zeer dik en nevelaghtigh, 't geen de moeraſſen en* „ *weke gronden veroorzaken.* Noch „ voecht hy daer by: *De gront van* „ *Hollant is na 't Ooſten en 't Zuyden* „ *broekigh en brak.* Dit zelfde zeit „ ook Kamdenus, *Hollant*, zeit hy, „ *dat van Ingulphus Hoilandt wort* „ *genaemt, leit aen de Zeekant, en* „ *is eveneens als Hollant in Nederlant, op vele plaetzen zoo waterigh,* „ *dat, als men'er op treet, met de voet* „ *daer in blijft ſteken, en dreunt als* „ *men'er op danſt, waer van het ook* „ *ſchijnt de naem gekregen te hebben;* „ *ten zy iemant liever met Ingulphus* „ *zeggen wil, dat de rechte naem* „ *Hoilant is, en van het hoy, dat daer* „ *overvloedigh valt, zoude herkomſtig* „ *zijn.* Maer daer is niet zekerder, als „ dat het woort Hollant herkomſtigh „ is van het Engelſaxiſche *Hohelene*, „ betekende een laeg, en dien volgende, vochtigh en wateraghtigh lant, „ gelijk als hier te voore gezeght is.

Dus verre dan van de naem Hollant, aen wiens bediedinge niemant, zeit de zelve Boxhorn, voortaen zal twijffelen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Derde Hooftstuk.

Wat volken oulings in Amſtellant gewoont hebben:

DUs verre hebbenwe geſprooken van de naem en gelegentheit van Batavie, als ook wat volken dit Batavie het allereerſte bewoont hebben, endelijk ook van de vryheit der Batavieren, en naemrede van 't woordt Hollandt. Nu is het tijt om te gaen onderzoeken, en t'ontdekken wat volken hier eertijts in en ontrent dit Amſtellant gewoont hebben, en met wat naem datze oulinx bekent zijn geweeſt. Pontanus in zijn beſchryvinge van Amſterdam houdt ſtaende, dat 'et de Menapen geweeſt zijn, die by oude tijden in dit Amſtellant, en ook buiten het zelve op de Veluwe en in 't Goylant gewoont hebben. En om dit zijn gevoelen goet te maken, gaet hy eerſt uit Plinius, Tacitus en Strabo 't getal en gelegentheidt van de monden des Rhijnſtrooms onderzoeken. Uit Plinius brengt hy deze woorden by: *Zelf in den Rhijn ontrent hondert duizent ſchreden in de lengte leght het zeer edele Eylant der Batavieren, en Kaninefaten, en andere Eylanden, als die van de Vriezen, Cauchen, Friſiabonen, Sturien en Marſatien, gelegen tuſſchen Helium en Flevum, zoo worden de monden genaemt door de welken de Rhijn uitſtortende, ten Noorden zich in Meyren, en ten Weſten in de Revier de Maes verſpreit. Maer de middelſte mont, tuſſchen deze twee monden in gelegen, heeft een middelmatige diepe kil, die den naem van Rhijn behoudt. Uit deze woorden*, zeidt Pontanus, *kan klaerlijk afgenomen worden, dat de Rhijn te dier tijde drie uitgangen hadt, namelijk een Noortſchen, by d'andere Latijnſche ſchryvers Flevum, by ons het Vlie genaemt, 't geen noch ten huidigen dage het merkteken des ouden naems ongeſchonden behoudt, en een Weſterlijken, Helium oulinx geheten, waer van ook noch klare overblijfſelen zijn in het ſlot van Bommel, 't huis ter Heel, en in Hille en Megershille, Zeeuſche Eylanden, gelegen aen d'uitgangk van de Maes. De derde en middelſte uitgangk, tuſſchen deze twee gelegen, is de gene, die eertijts voor by Wijk te Duurſtede door Uitrecht, Woerden, Leyden, en 't Rijnsburgerlandt in de Noort-zee liep, maer is nu verzant. Daer en boven*, zeidt hy, *ſtaet dit noch in de gemelde plaets van Plinius aen te merken, dat hy zeit, dat de Rhijn zich ten Noorden in Meyren uitſtort. Want dat Plinius daer Rhijn noemt, die wort van ons hedensdaeghs den Yzel, die de Stadt Kampen voorby ſtroomt, geheten, en 't geen hy de naem van Meyren geeft, daer door verſtaen wy de Zuyder-zee, en de reviere het Y. Tacitus daer na*, vervolght de zelve Pontanus, *'t Eylant Batavie beſchrijvende, en zich vernoecht houdende met het gewagh maken van de twee uitterſte monden des Rhijns, (te weten de Weſterſche en Noortſche) rept van de middelſte niet. Maer de Griekſche Hiſtory-ſchryver Strabo, geeft alleen den eenen der uitterſten, namelijk de Weſterſche, nu met de naem van Maes bekent, naerlatende de Noortſche, die by Plinius en Tacitus Flevum, van ons het Vlie genaemt wort, te kennen. Dat Strabo* zeit hy, *van de Noortſche mont geen gewagh maekt, komt miſſchien hier by toe, overmits die arm des Rhijns, dien Druſius liet graven, en in d'Yzel leiden, ten tijde van Strabo, die zijn ſchriften onder de regering van Keizer Auguſt in 't licht gaf, noch zoo zeer vermaert niet was. Wyders is nu aen te merken, hoe dat de zelve Strabo, ons voorgaende, duydelijk te kennen geeft en leert, dat aen beide zijden van de monden des Rhijns, namelijk de Weſterſche en middelſte, de Menapen hun woonplaets eertijds gehadt hebben.* de Menapen, na Pontaens gevoelen.

„ *Want de Menapen*, zeit de zelve Stra-„ bo, *aen beide de monden des Rhijns-„ ſtrooms gelegen, bewonen moer aſſchen, „ en doornige dikke kreupel-boſſchen. Uit welke rekening van lant-beſchryvinge af te meten is, dat niet alleen de Brabanders, die binnen den Schelt en Maes (de Weſterſche Mont des Rhijns) woonen, maer ook d'Amſtellanders, en in die lantſtreke de*

rechte

rechte Menapen geweeſt zijn. Want d'Amſtellanders , 't zijn noch al Pontens woorden , *woonenze niet het naeſte ten Noorden neffens den eenen oever van den mont des Rhijns (dien, loopende door Uitrecht en Leyden, Plinius voor de middelſte, en Strabo voor d'eenighſte uiterſte hout) ook ten huidigen dage? En voorwaer dat de Menapen op dees zijde des Rhijns gewoont hebben, wort daerenboven noch door het woort Menapen, dat noch ten dele in deze geweſten overigh is, beveſtight. Want der Hollanderen Meent, waer van in zekre brief van Willem de zeſte gerept wort, is in dit geweſt gelegen: en Arkemeenen zeer vruchtbare erfgronden neffens Nieuwkerke in de Veluwe, zijn noch ten huidigen dage ieder een bekent. En hier uit voornamelijk kan men ook der Menapen voortreffelijkheit (te weten om datze aen dees zijde en over de Betuwe zoo groot een ſtreek lants ingehadt hebben) en dat 'et een magtigh volk moet geweeſt zijn, afmeten, als ook dat Julius Cæſars ſchryven niet onwaerſchijnlijk ſchijnt te zijn, daer hy zeit, datze hun bontgenoten om 't Roomſche rijk tegen te ſtaen, negen duizent gewapende mannen te hulpe gezonden hebben. Dan dat hier in Amſtellant de Menapen gegewoont hebben, wil ik alleen verſtaen hebben van de tijden van Cæſar en Strabo: want naderhant de Menapen hun woonplaets verandert hebbende, zijn hier de Kennemers, Vriezen en Marzaten, van den welken Tacitus gewagh maekt, en wy te voore uit Plinius gerept hebben, bekent geworden. Plinius*, vervolght de zelve Pontanus, *noemt de Noort-Hollanders met een enkle naem van Vriezen, maer Tacitus tot onderſcheit der genen, die daer tegen over leggen, en groote Vriezen genaemt worden, geeft hen de naem van klene Vriezen, aen den welken de Waterlanders (van Plinius Friſiabones geheeten,) en die d'eylanden van 't Teſſel, Wieringen, en 't Vlielant bewoonen, grenzen, in de welken klaere merktekenen zijn van de Marſaten, en Sturien, (of liever Tuſien) daer Plinius in de boven-gemelde plaets van ſpreekt. Want behalve dat het Dorp Maerſen in het Sticht van Uitrecht gelegen noch ten huidigen dage de gedaghteniſſe van de Marſaten in dezen oort vernieuwt, zoo is daer nu noch overigh tuſſchen 't Teſſel, en het vaſte lant der Weſtvriezen, een Kanael van zeer groote diepte, 't welk 't Marsdiep, als of men zeggen wilde de diepte der Marſaten, genaemt wort. Ook heeft het lant, ingenomen aen de zeekant, maer nu een waterpoel, niet verre van Huysduynen gelegen, het welk tegenwoordigh noch Tuſenlant geheten wort, de naem van d'oude Tuſien behouden.* Dus verre Pontanus.

Maer dit gevoelen van Pontanus, te weten, dat by oude tyde in Amſtellandt de Menapen zouden gewoont hebben, wort van Kluverus in zijn boek van oudt Duitſlant, en dat van de drie monden des Rhijns, met veel waerſchijnelijke bewijs redenen, en ſchriftuur-plaetzen, uit oude Griexſche en Latijnſche ſchryvers getrokken, bondigh wederleit, en endelijk van hen vaſt geſtelt, dat 'et de *klene Vriezen* zijn geweeſt, die oulinx in, en ontrent dit Amſtellandt gewoont hebben. Wy zullen, om de waerheidt hier van te zien, de bewijsreden, met de welken Kluverus zulx bewijſt, en beveſtight, hier in 't kort ten toon ſtellen. Te voore is uit Tacitus bewezen, dat het Batavie, of om met d'oude Latijnſche ſchryvers te ſpreeken, het Eylant der Batavieren, tuſſchen de middelſte vliet des Rhijns (die eertijts van Wijk te Duurſtede door Leyden by Katwijk in Zee liep) en de Wael en Maes ter weder zyde beſloten lagh, en dat'er van voore ten Noorden de Noort-zee tegens aenſpoelde; Maer overmits dit Amſtellant buiten deze Revieren of ſcheytspalen van Batavie leght, zoo blijkt hier klaerlijk uit, dat altijt d'Amlanders onder de Batavieren noch Caninefaten, die beide op dit zelve Eylant woonden, niet kunnen gerekent worden; maer onder een andren naem, 't geen ons nu t'ontdekken ſtaet, bekent zijn geweeſt. Doch om dit t'ontdekken, ſtaet ons t'onder-

Maer dit gevoelen wort van Kluverus wederleit.

t'onderzoeken, wat volken by oude tijden ontrent den Vliet, den Yzel, en deſſelfs uitgangk, als ook op dees zijde van de middelſte vliet des Rhijns gewoont hebben. Want door drie vlieten, en drie monden ſtorte eertijts, gelijk zulx ook te voore uit Pontanus gebleeken is, de Rhijn inde Noort-zee, namelijk door de Maes, die zijn begin neemt uit den Rhijn ontrent Schencken-ſchans, en door de middelſte vliet, die noch den naem van Rhijn behout, en eertijts zijn openingh by Katwijk had. Maer de derde vliet was den Yzel, waer in eertijts Druſius den Rhijnſtroom heeft doen leiden. Kluverus in zijn boek van Out-Duytslant, bewijſt grondigh uit Griekſche en Latijnſche ſchryvers, dat neffens d'eerſte en middelſte vliet, en deſſelfs uitgangen de Toxanders, nu Zeeuwen, en de Batavieren (welk laeſte van ons ook uit Tacitus in 't kort is bewezen) gewoont hebben. Maer neffens de derde vliet, den Yzel, en deſſelfs uitgangk, (die eertijts was ontrent het Vlie-eylandt,) en op dees zijde van de middelſte vliet des Rijns, en aen de Zuider-zee daer d'Yzel inſtort, woonden eertijts, met wijdt en zijdt uitgeſtrekte palen, de klene en groote Vriezen. Doch om dit te bewijzen, en uit deze zwarigheit te geraken, zullenwe Tacitus dienen op te ſlaen, die aldus op een zekren plaets in zijn boek van de zeden van Duitſlant ſchrijft: *Proximi Cattis, inquit, certum jam alveo Rhenum, quique terminus eſſe ſufficiat, Uſipii ac Tencteri Colunt.* Dat is: *de Weſtvalen en Berghlanders dicht aen de Heſſen grenzende, woonen aen den Rhijnſtroom, die een ſcheyts-pael tuſſchen Duitslant en Vrankrijk verſtrekt.* Weder een weinigh lager ſpreekt de zelve Tacitus aldus: *Juxta Tencteros Bructeri olim occurrebant nunc Chamavos & Angrivarios imnigraſſe narratur, pulſis Bructeris & penitus excíſis.* Dat is: *Neffens de Weſtfalen en Berghlanders woonden eertijts de Drentenaers, Twentenaers en Overryſſelſchen; nu ziet-men, dat de Chamaven en Anchrivaren, de Drentenaers, Twentenaers en Overryſſelſchen verjaeght hebbende, daer zijn komen woonen.* Endelijk zeit de zelve Tacitus: *Angrivarios & Chamavarios à tergo Dulgibini ac Chaſuari cludunt, aliæque gentes hand perinde memoratæ. a Fronte Friſij excipiunt, majoribus minoribusque vocabulum eſt ex modo virium, Utræque nationes uſque ad Oceanum Rheno prætevuntur, ambiuntque immenſos inſuper lacus.* Dat is: *Achter de Drentenaers, Twentenaers en Overryſſelſchen woonen de Dulgibinen, en andere onvermaerde volken. Maer voor de zelven leggen de Vriezen. De groote en kleene Vriezen worden alzoo geheten ten opzicht van hun maghten. Beide deze volken woonen langs den eene kant van den Rhijn, tot aen den Oceaen toe, en omcingelen zeer groote Meiren.* Dat de Katten, de Heſſen, de Uzipen en Tencteren de Weſtfalen en Berghlanders, de Bructeren de Drentenaers, Twentenaers en Overryſſelſchen zijn, wort van Kluverus in zijn boek van Out-Duytslant klaerlijk bewezen. En vermits de Angrivaren en Chamaven de Bructeren, nu Trentenaers, Twentenaers en Overryſſelſchen, uit hun lant verjaeght hebben, en aldaer koomen woonen zijn, zoo volgt dat de Angrivaren en Chamaven een zelve lantſtreke bewoont hebben, en alleen maer in de naem van elkandre verſcheelden. De ſcheits-palen, waer door in 't Noortooſten de Vriezen van de Drentenaers, Twentenaers en Overryſſelſchen wierden afgeſcheiden, ſtelt Kluverus een rechte ſtreep, die gaet van de Stadt Hattem, in Gelderlant, tot aen 't meir, daer de revier d'Eems invalt, eer datze in de Noortzee ſtort. Maer in 't Noortooſten wierdenze door d'Eems van d'Emdenaers afgeſcheiden, ten Noorden en ten Weſten haddenze de Noortzee of grooten Oceaen. In 't Zuiden ſcheide hen de middelſte vliet des Rhijns, die een ſcheitspael tuſſchen Duitslant en Vrankrijk verſtrekt, van de Batavieren. En door een rechte ſtreep, die van den Rhijn ontrent Wijk te Duurſtede haer begin neemt, en tot aen de Stadt Hattem en den Yzel loopt, wierdenze geſcheiden van de Marſaten, een zeker volk dat eertijts

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tijts een gedeelte van Gelderlant, ter plaetze, daer nu de Steden Arnhem, Wageninge, en Rhenen, leggen, in hadt. De rede, zeit Kluverus, waerom deze ſcheits-pael, tuſſchen deze twee volken geſtelt wordt, is deze: voor eerſt, vermits de Marſaten een kleen volk geweeſt is, ten andere, om dat hier door deze woorden van Tacitus, daer hy zeit, dat de Vriezen rontom zeer groote Meiren (waer van de grootſte nu de Zuider-zee genoemt wordt, d'anderen waren in Noordt-Hollandt, ontrent Amſterdam, Alkmaer, Purmerent en de Beverwijk) woonden, en de zelfde omçingelden, met de waerheit over een komen. *De groote en kleene Vriezen*, zeit Tacitus, *worden alzoo geheeten, ten opzicht van hun machten. Beide deze volken woonen langs d'eene zijde van den Rhyn, tot aen den Oceaen toe, en om-çingelen zeer groote Meiren.* Door het woordt *Rhyn*, zeit Adrianus Junius, verſtaet Tacitus, den Yzel; maer dat noit Tacitus door het woordt *Rhyn*, den Yzel verſtaen heeft, bewijſt Kluverus grondig in een bezonder Hooft-ſtuk, in zijn boven-gemelde boeken. Weshalve, wil dan Tacitus met deze woorden dit te verſtaen geven, dat beide deze volken, te weten, de *Friſii Majores*, en *Minores*, ontrent, en langs d'eene zijde van den Rhyn-kant gewoont hebben. Maer om nu een ſcheits-pael tuſſchen de groote en kleene Vriezen te ſtellen, is daer toe de Revier de Vecht, d'allergevoeghlijkſte, die miſſchien ook al te dier tijde, gelijk men zulks uit Plinius, die hier ter plaetze zeer wel d'Eilanden ſtelt, eenighzins beſluiten kan, bekent is geweeſt. En dus zullen beide deze volken aen den Oceaen, en voor en langs den Rhyn, 't geen Tacitus uitdrukkelijk te kennen geeft, te leggen komen. Maer te zeggen in welk gedeelte eigentlijk de groote of kleene Vriezen zich onthouden hebben, daer is zwarigheit aen vaſt, en die ook zoo licht niet wegh te nemen is. *De Vriezen*, zeit Tacitus, *worden, ten aenzien van hun machten, in kleene en groote Vriezen verdeelt.* By aldien hy door het woordt *maghten* wil te verſtaen geven, maght, of groote van Landen, zoo mogen met recht de genen, die in 't Ooſten, over de Vecht en Zuider-zee gewoont hebben, de *Grooten*, maer d'anderen, die tuſſchen de Noort en Zuider-zee, en den Rhyn beſlooten lagen, de kleene genoemt worden. Maer dit giſſen ſtaet op een loſſe voet. Want gemeenlijk en veeltijts woonen in een kleene landt-ſtreke, veel meerder en ſterker volken, dan elders in een veel grooter.

In dit geweſt, dan of deze Landtſtreke, daer eertijts d'oude groote en kleene Vriezen gewoont hebben, leggen ten huidigen dage, uit Hollandt, de Steden, Amſterdam, Haerlem, Alkmaer, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik, Edam, Monnikkendam, Purmerent, Weeſp, Muiden en Naerden. Als ook de Over-Rhynſche deelen van de Steden Uitrecht en Leiden. Uit het Sicht van Uitrecht de Stadt Amersfoort. Uit de Veluwe, een gedeelte van Gelderlandt, de Steden Harderwijk en Elburgh. Uit het Landt van Over-Yzel, Kampen, Zwol, Haſſelt, Gelmuiden, Vollenhove en Steenwijk. Uit Vrieſlandt, Leeuwaerden, Dokkum, Franiker, Harlingen, Stavoren, Bolſwaert, Sneek, Yzelt en Slooten, uit Groeningerlandt, de ſtadt Groeningen.

En dat Out-Vrieſlandt zoo verre grenſde, blijkt ook hier uit; vermits in d'oude hiſtorien, d'Ingezetenen van Hollandt, gelijk zulks ook te voore aengeroert is, met de naem van Mede-Vriezen bekent zijn. *Want deze naem Vrieſlandt*, zeit Boxhorn in zijn aenteikeninge over de Kronijk van Veldenaer, *ſtrekte zoo verre, dat Rhyns-burgh*, dicht by Leiden gelegen, *Munitiſſimum Friſiæ Caſtrum*: dat is, *Het ſterkſte Slot van Vrieſlant*, ja ook Vlaerdingen, *Oppidum Friſiæ*, dat is, *een ſtadt van Vrieſlant genoemt wierdt.* Dit getuight ook Lambertus van Schafneburgh, die op den Iare 1047 verhaelt, hoe dat Keizer Hendrik, een krijgs-heir te water, door den Rhyn in Vrieſlandt tegen Godefried, en zijn Mede-hulper Dirk, geleit, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

daer twee Steden, Runersburgh en Vlaerdingen, die gehouden worden Rhynsburgh en Vlaerdinge te zijn, in-genomen heeft. Dit wort mede beveſtigt met dit gemeene ſpreekwoort:

Sta te Haerlem op het zant,
Ghy werpt een koe in Vrieſlandt.

En gelijk het lant Vrieſlandt, alzoo wierden ook de ingezetenen Vriezen genoemt. Hier uit blijkt nu de groote dwalinge van Pontanus en meer andren, die de grenzen der Menapen zoo verre uitzetten, dat Amſtellant, en een gedeelte van't Goylant daer in komen te leggen, en dwers drijven, dat in dit Amſtellandt, niet de kleene Vriezen, ('t geen Kluverus ſtaende hout, en van hem in zijn boeken van out Duitſlant, en drie monden des Ryn-ſtrooms wijtloopigh, en hier ook van ons in 't kort bewezen is) maer de Menapen by oude tijden gewoont hebben; ſteunende alleen op deze woorden van den eenen Strabo, daerze dit hun gevoelen mede zoeken goet te maken, en die te voore van Pontanus, om dit zijn gevoelen te ſtijven en door te drijven, ook by gebracht zijn. *De Menapen*, zeit hy, *aen beidé monden des Rhijn-ſtrooms gelegen, bewoonen moeraſſchen en doornige dikke kreupel-boſſchen.* Maer op deze woorden antwoordt aldus Kluverus. *Dat Strabo doorgaens in zijn boeken van de Landt-beſchrijving groote mis-ſlagen heeft begaen; dat hy wel ervaren genoeg was in uitheemſe en Griexſe geweſten te beſchrijven, maer ganſch geen kennis van deze Lant-ſtreken had, 't geen hier klaerlijk uit blijkt, vermits hy nergens, noch van 't eilant der Batavieren, noch van hun andere geweſten, ja dat meer is, nergens van 't woort Batavie, 't minſte gewag maekt.* En zeker, een teken van groote onverſtant, en zwakheit van herſſenen, dat iemant de gelegentheit van een landt, uit een eenige ſchrijver, alleen, gaende al d'anderen voorby, of die verwerpende, beſchrijvẽ wil. Want vermits uit Julius Cæſar, Tacitus, Plinius, en andere ſchrijvers klaerlijk kan bewezen worden, en ook van ons zulx te voore in 't kort gedaen is, dat 'et lant der Batavieren, of Batavie tuſſchen de Maes en Rhyn beſlooten leit, wie is 'er die gelooven zal, dat de grenſen der Menapen, die door de revier de Maes van de Batavieren wierden afgeſcheiden, zich zoo verre uitſtrekten? dit zal, om de waerheit te zeggen, een groote dolheidt zijn, en met Tacitus, die een voorzorger van Wals Nederlant was, zeer tegenſtrijdig: want deze Tacitus, wien de gelegentheit dezer geweſten wel bewuſt was, getuight dat beide de kleene en groote Vriezen, voor den Ryn-kant, tot aẽ d'Oceaen woonden, en daer-en-boven zeer groote meiren omçingelden; waer van de grootſte nu de Zuider-zee genoemt wort, en d'overigen in Noort-Hollant, ontrent Amſterdam, Haerlem, Alkmaer, Purmerent, en de Beverwijk, leggẽ. En ſchoon genomen, men ſtelde al, dat de Menapen, ter wederzijde van den Rhyn, neffens des zelfs uitgangen of monden gewoont hadden, in wat plaetze, zegh my toch, heeft dan het Eylant der Batavieren gelegen, daer de Noordt-zee van voore, gelijk zulx te voore uit Tacitus gebleken is, tegens aen-ſpoelde, en de revier de Rhyn van achteren en ter zijde rontom liep? waer leit dan het lant der Batavieren, dat Tacitus op de grenzen van Vrankrijk, tuſſchen de Wael en Maes, ſtelt? In tegendeel bewijſt de zelve Kluverus, in zijn gemelde boek van Out-Duitſlant, uit Griexſe en Latijnſche ſchrijvers, dat de Menapen, alleen maer een gedeelte van Brabandt, dat tuſſchen de Revieren, de Maes, Demer, Schelt, en 't Eilant Zeelandt gelegen is, als ook een gedeelte van Hollant, daer nu de ſteden Zevenbergen en Geertruidenbergh leggen, een gedeelte van Gelderlant en Kleef, op gins zijde van den Rhyn, en een gedeelte van 't lant van Gulik, daer nu de ſteden, Brugge, Gladbelle, Dalem, Waſſenburg en Hensburgh gebouwt zijn, in gehadt en bewoont hebben. Ook vraegh ik, *indien de moeraſſchen of poelen der Menapen*, de meiren zijn, (gelijk zy dit qualijk uitleggen) die nu ontrent Amſterdam gelegen zijn; hoe dat de Tenchteren, en Uſipeten, dat is, de Weſtfalen, Bergſche, en die van 't lant te Kleef, een wegh van drie dagen reizens, op eene nacht hebben kunnen af-leggen, en, na datze onverziens de Menapen overrompelt, hen van

kant geholpen,en hun ſchepen verovert hadden, over de Revier hebben kunnen trekken, eer het gedeelte der Menapen, die op gins zyde van de Rhyn waeren, daer van kuntſchap kreegh. Want om dit te doen waeren hen zeer veel en vry groote Revieren,en daer en boven zeer groote Meiren in de weegh. En dat deze gemelde volken boven het Eylant der Batavieren over den Rhyn, daer hy noch ongedeilt is, getrokken zijn, en aldaer ook ter weder zijde van den Rhijn de Menapen gewoont hebben, bewijſt Kluverus grondigh in zijn boek van Out-Duitſlant.

Plaetſe van Plinius ſchijnt dit gevoelen om verre te ſtoten.

Maer hier komt ons in de plaets van Plinius, hier boven van Pontanus bygebraght, een groote zwarigheit te vore. Want der Batavieren, Caninefaten, als ook der klene en groote Vriezen oude woonplaetzen hebbenwe,uit Tacitus alreê aengewezen, en hen zoodanigh tuſſchen de twee uitterſte monden des Rhijns, te weten, de Noortſche en Weſterſche, geplaetſt, dat 'er alleen maer een klene hoek lants in deze gantſche lantſtreke voor de Marzaten meer overſchiet. Maer behalve de Marzaten, maekt Plinius noch van de Cauchen, Friſiabonen, en Sturien, (die hy mede tuſſchen deze twee uitterſte monden van den Rhijnſtroom ſtelt) gewach, en die by gevolgh mede in dit geweſt, indien wy dezen ſchrijver niet willen verwerpen, haer woonplaets behoorden te hebben.

Maer wort beantwoort.

Doch op deze zwarigheit, hoewel na Kluveers zeggen, niet licht daer op t' antwoorden is, zullenwe niettemin ons gevoelen ſtoutelijk uit-zeggen, en met hem aldus antwoorden: te weten, dat deze plaets van Plinius by ons zeer verdacht is, en wy vaſtelijk gelooven, dat d'oprechte en ware ſchriftuur-plaets van een onervare uitſchryver (en wat wonder of nieuws is dit) ſchandelijk vervalſcht en bedorven is. En voor eerſt wat de Cauchen aengaet, wie is zoo dom en kleen van verſtant, die gelooft dat hun naem hier recht geſpelt wort. VVant uit Tacitus blijkt, dat de Cauchen niet alleen over de vlieten van den Rhijn, maer ook over de revier d'Eems na 't Noorden van hem geplaeſt worden. Plinius geeft hen ook plaets onder d'Ingævonen, die geheel na 't Noorden leggen, overmits hy ſchrijft dat de Iſtævonen dicht aen den Rhijn gelegen zijn. Weshalve wort op deze plaets qualijk het woort Cauchen gelezen. En wy vertrouwen vaſtelijk, dat een onervare uitſchryver of uitlegger, als het ſchrift duiſter, en by na uitgegaen was, andere letteren, die zeer na met de voorgaande over een quamen, daer voor in de plaets geſtelt heeft. En 't is ook vergeefs, dat Junius en Ortelius, en meer andere landtbeſchryvers, die van dit zelfſte gevoelen zijn, op deze plaets door 't woort Cauchen 't Goylant verſtaen willen. En by aldien hier eenige Cauchen geweeſt waren, zeker Tacitus,die langh in deze geweſten verkeert heeft, en daer grondige kennis van had, die ook ten tijde van Plinius, 't geen'er voorgevallen is, verhaelt, zoude de zelven ten minſten eens aengeroert hebben. Zelf ook Plinius, die een naeukeurige lantbeſchryver is,zoude dit overmaerde volk (want wie is 'er meer, die in deze ſtreek van de Cauchen ſpreekt) van dat zeer edele volk wel met een woort onderſcheiden hebben. Vermits een neerſtige ſchryver gewoon is, als twee plaetſen een zelve naem hebben, tuſſchen de zelve onderſcheit te maken. Weshalve dunkt het my ganſch niet waerſchijnlijk te zijn dat Plinius hier het woordt Cauchen geſteldt heeft. Maer hoe de genen beuzelen die door 't woordt Cauchen, Katzant, een gedeelte van Vlaendre ontrent de ſtadt Sluys gelegen, als ook die 't Eylandt Walcheren, by Middelburgh, daer door verſtaen, laten de genen oordelen, die weten dat de mondt van de Rhyn, Helium oulinx genaemt, een en de zelve met de mont van de Maes is. In de zelfſte ſtaet is het woort Sturien, waer door zommigen van onze lantbeſchryvers Staveren, een ſtadt in Vrieſlant, verſtaen, ten zy ghy miſſchien gelooft, dat dit d'oude vliet van den Yzel geweeſt is, die voor by de ſtadt Slooten loopt, en die eerſt met een gemene naem Takezijl genaemt wort, daer na, alſſe in Meiren ſtort,

de naem van Fluizing aenneemt, en terſtont daer na neffens het dorp Mackum, in de Zuiderzee valt. Als Junius merkte dat 'et zeer ongerijmt was de Sturien van Plinius over de leſte vliet des Rhyns te plaetſen, zoo gaet hy het woort Sturien in Tuſien veranderen, en dryft ſterk dat 'er van dien naem noch heden merktekenen overich zijn in het Dorp van Noort-Hollant, Oppertoes geheten, niet verre van Medenblik. Maer dat Junius op den dwaelwegh is, geeft Tacitus duidelijk met deze woorden te kennen, zeggende: *Dat beide de Vrieſche volken voor den Rhijn woonen tot aen den Oceaen toe, en daer en boven zeer grooten Meiren omcingelen.* Want by aldien de Vriezen tot aen den Rhyn en Oceaen zeer groote Meiren omcingelen, zoo kan zeker den Tuſien hier geen plaets gegeven worden. Wat nu aengaet de Friſiabonen, door de welken Pontanus de Waterlanders verſtaet, die hout Kluverus maer een verzierde naem te zijn, en zeit dat by geen van al de ſchryvers, dan alleen by den eenigen Plinius, van de Friſiabonen gerept wort. En Tacitus, die in 't begin van Keizer Veſpaſiaens regeringe, als Civilis, Veltoverſte der Batavieren, muitede, zeer veel, en zeer naeukeurigh van de Batavieren, Caninefaten, Marzaten, Vriezen, Cauchen, Bructeren, Tencteren, Uſipen, Mattiacen in zijn vierde, en vijfde boek der Hiſtorien geſchreven heeft, maekt van deze Friſiabonen ganſch geen gewagh, 't geen hy buiten twyffel zoude gedaen hebben, indienze 'er geweeſt waeren. Want nademael al de volken rontom gelegen eendraghtelijk de wapenen tegens de Romainen opgenomen hadden, zoo hebben deze Friſiabonen alleen niet kunnen ſtil zitten, en zich niet wederſpannigh toonen. En Plinius heeft zijn boeken ontrent deze tijt gemaekt, of een weinigh te voore; want hy heeftze Keizer Veſpaſiaen toeëygent. Maer by aldien ghy vermoet dat de Friſiabonen voor deze tijt geweeſt zijn, zeker Tacitus, die al van Keizer Tiberius af, veel dingen die in deze geweſten geſchiet zijn, verhaelt, en dikwils van de Vriezen ſpreekt, zoude wel eens van de Friſiabonen, indienze 'er oit geweeſt waren, gewagh gemaekt hebben; maer hy verdeelt alleen de Vriezen in groote en kleene Vriezen, en kent gantſch geen derde zoort. Wel is waer, dat Plinius op twee plaetſen van de Friſiabonen gewagh maekt, te weten, eenmael op de boven gemelde plaets, daer hy d'Eylanden van den Rhijn beſchrijft, en noch eens in het zelfſte boek aen het zeſtiende hooftſtuk, daer hy de volken van Walſch-Nederlant optelt. Maer deze leſte plaets, als ook Kluverus zeit, geeft genoech te kennen, dat 'et woort Friſiabonen een onecht en verziert woort is. Want wat kan het woort Vriezen, of Friſiabonen, dat uit het eerſte geſmeet is, op gins zijde van de vlieten des Rhyns, by na in 't hertje van Nederlant, te pas koomen. Niettemin ſchijnt noch Boxhorn in zijn Tooneel van Hollant, ſchoon zulx van Cluveer zoo bondigh wederleit is, noch ſtaende te houden dat de Weſtvriezen, waer onder de Waterlanders gerekent worden, eertijts de Friſiabonen geweeſt zijn, want ſprekende van Weſt-Vrieſlant, zeit hy aldus: *Ik en twijffel niet, of de Friſiabonen hebben eertijts hier haer woonplaetſe gehadt. Want de naem geeft het genoech te kennen, zy zijn der Vriezen lantbouwers, alzoo genaemt van Bona of Buna (wy zeggen noch heden, een bunder of boender lants) 't welk by d'oude Vriezen betekent een boer of een dorpman. Het zelfſte betekent het ook by de Deenen. En zy noemen een vader des huisgezins, husbonde, alwaer bont zoo veel te zeggen is, als bant, zoo wy ſpreken, zulx dat 'et zoo veel is als den bant des huis. Gelijk my zulx geleert heeft de geleerde J. Iſ. Pontan.*

De Friſiabonen zijn de Waterlanders niet, en is maer een verzierde naem.

Maer dat de Marſaten, daer Plinius ook in de gemelde plaets van ſpreekt, hier te lande geweeſt zijn, ſtaet Cluverus toe, doch verſchilt al evenwel van Pontanus, Junius, en anderen in 't aenwijzen van hun woonplaetze. Ortelius drijft dat de Marſaten by oude tijden gewoont hebben ter plaetze, daer nu het Eylandt Marken gelegen is, tegen over Monnikkendam, en dat dit Eylandt

landt

landt noch de naem van deze volken eenighzins behouden heeft. En vermits hem heel wel bewuſt was, dat de Caninefaten dicht aen de Marſen grensden, zoo gaet hy, om gevoeghlijk dit te kunnen doen, de woonplaets der Caninefaten veranderen, en plaeſt hen tot al in de Beverwijk. Doch dat niet op deze plaetze de Caninefaten, maer neffens de Batavieren op 't Eylandt Batavie hebben gewoont, is van te voore uit Plinius en Tacitus bewezen. En Ortelius moeſte, wat de Marſen aengaet, deze woorden van Tacitus indaghtigh geweeſt zijn, daer hy zeidt: *Dat beide Vriezen zeer groote Meiren omcingelen.* Weshalve, indien deze Vriezen de zelve Meiren rontom omcingelden, zoo kan hier ontrent het Eylandt Marken den Marſen geen plaets gegeven worden. Junius, gelijk zulx te voore ook uit Pontanus gebleken is, door de gelijkheit van 't woordt mede aen gelokt zijnde, heeft de gantſche ſtoet der landtbeſchryvers door zijn gezagh zeer verre van de rechte wegh afgeleit, en hen altemael doen gelooven, dat het Marsdiep, tuſſchen d'Eylanden Texel en Huysduynen gelegen, noch ten huydigen dage de naem van d'oude Marſen behouden heeft. Maer het ſchijnt dat Junius de woorden van Tacitus, aengaende de Vriezen mede niet gelezen, of ten minſte niet verſtaen heeft. Doch wy willen deze ſchryvers met hun beuzelingen laten geworden, en in 't kort de rechte en ware woonplaets der Marſen aenwijzen. Uit deze woorden van Plinius, *zelf in den Rhijn ontrent hondert duizent ſchrede in de lenghte leght het zeer edele Eylandt der Batavieren en Caninefaten, als ook d'Eylanden van de kleene en groote Vriezen, en de Marſaten, welke Eylanden gelegen zijn tuſſchen de twee monden van den Rhijn, waer van d'eene Helium en d'ander Flevium genaemt is*, blijkt klaerlijk, dat deze Marſen op d'Eylanden van den Rhijnſtroom hun woonplaets gehadt hebben. Maer wat delen van dit Eylandt de Batavieren, wat delen de Caninefaten, en wat delen ook de kleene en groote Vriezen ingehadt en bezeten hebben, is wijtloopigh van Cluverus in zijn meergemelde boeken, en van ons in 't kort hier te voore aengewezen. En hebbenwe deze landtſtreke overal zoodanigh met deze volken bezet, dat 'er alleen maer eene hoek, die binnen de middelſte arm des Rijns en den Yzel, en een ſtreep waer doorwe de grenzen der Vriezen in 't Noordooſten afgeſcheiden hebben, beſloten leidt, meer overſchiet: weshalve kan deze hoek den Marſen gevoeghelijk toe-gepaſt worden; want zy grenſt dicht aen de Caninefaten, 't geen Tacitus gevoelen is, en ook dicht aen de Vriezen, 't geen Plinius te kennen geeft. En indien ghy mede beluſt zijt om eenigh kenteken of overblijfſel van d'oude naem der Marſen te hebben, die is mede in deze lantſtreke te vinden: want ontrent vijf duizent ſchreden van Wijk te Duurſtede, leit noch ten huydigen dage een Dorp Meersberge genaemt, dat ook noch eenighzins d'oude naem der Marſen ſchijnt behouden te hebben. Hier uit volght dan, dat d'oude Marſen eertijts gewoont hebben op de Veluwe in Gelderlandt, op wier grenſen ten huidigen dage de ſteden Arnhem, Wageninge, en Rhenen leggen. Na dat Kluverus deze boven gemelde plaets van Plinius, die in den beginne zeer groote zwarigheit ſcheen te maken, dus herſtelt, en van ingeſlope baſtertwoorden gezuivert heeft, beſluit hy endelijk datze aldus moet gelezen, en verſtaen worden: *In ipſo Rheno propè centum millia paſſuum in longitudinem nobiliſsima Batavorum inſula & Caninefatum & aliæ Friſiorum Majorum, Friſiorum minorum, Marſatiorum quæ ſternuntur inter Helium & Flevium.* Dat is: *Zelf in den Rhijn ontrent hondert duizent ſchreden in de lengte, leght het zeer edele Eylant der Batavieren en Caninefaten, als ook d'Eylanden van de klene en groote Vriezen en de Marſaten, welke Eylanden gelegen zijn tuſſchen de twee monden van den Rhijn, waer van d'eene Helium en d'ander Flevium genaemt is.*

Rechte woonplaetſe der Marſaten.

Het ſta derhalve dan vaſt, dat hier in Amſtellant niet de Menapen,

't geen Pontanus, en den Heer Joan Blaeuw in zijn groot Stedeboek, en meer anderen, Pontanus hier in volgende, dryven en ſtaende houden; maer de *Friſij minores*, dat is, *de klene Vriezen*, hun woonplaetzen ten tijde van de Romainen gehadt hebben. Wel is waer, dat Pontanus, om dit zijn gevoelen door te drijven en goet te maken, gepooght en veel waters vuil gemaekt heeft, om Cluveers bewijs-redenen, daer op zijn gevoelen gegrontveſt ſtaet, te wederleggen, maer de bewijs-redenen die Pontanus bybrenght, en hier meeſt op uitdraeien, dat de Menapen van woonplaets zouden verandert hebben, gelijk zulx ook te voore uit zijn eige woorden gebleken is, daer hy zeidt: *Doch dit wil ik* (te weten dat de Menapen in Amſtellandt zouden hun woonplaets gehadt hebben) *alleen verſtaen hebben van de tijden van Cæſar en Strabo; want naderhant, de Menapen hun woonplaetze verandert hebbende, zijn hier de Kennemers, Vriezen en Marzaten bekent geworden*, zijn zoo ſlecht en zwak, dat ieder, die met een gezont en onzijdigh oordeel te werk wil gaen, en de bewijs-redenen van beide deze hooghdravende en geleerde ſchryvers overwegen, ooghſchijnlijk zien kan, dat Pontanus doorgaens verre te kort ſchiet. Want wat aengaet het verhuizen der Menapen, ('t welk zijn voornaemſte bewijs-reden is, daer hy zich mede zoekt te verdedigen) vry veel zeker had hy zijn gevoelen hier mede kunnen beveſtigen, en ſterk maken, indien hy zulx met een eenigen geloofwaerdige Griekſche, of Latijnſche, of eenigh ander uitheemſche ſchryver had weten te bewijzen. Maer dewijl dit alleen op het bloote zeggen aenkomt, is 't ook billijk dat dit zijn valſch gevoelen ganſchelijk verworpen, en dat van Cluverus, in tegendeel, van ieder aengenomen en omhelſt werde. 't Is waer, men moet in 't aenwijzen van de woonplaetſen der oude volken bywijlen meer na giſſinge gaen, dan met vaſt bewijs. Want de gedenkſchriften der oude ſchrijvers ſteken veeltijts vol duiſterniſſe; en wanneer

De outheit is vol duiſterniſſe.

d'oude pennen geheel en al haere handen van 't papier af houwen, dan zien wy nakomelingen eerſt onze onwetenheit, en moeten bekennen datwe in die dingen zeer dom zijn, en geen bequaem oordeel daer over vellen kunnen. Echter wil ik dit niet zeggen, als of men nimmer een beſluit van waerſchijnlijkheit in twijffelaghtige dingen maken magh. Want het is veel meer een kenteken van ſpits-vondigheit en ſcherpzienigheit, in een ſchemering recht onderſcheit te konnen vinden; maer dit wil ik alleen zeggen, dat iemant in 't aenwyzen van de woonplaetſen der oude volken niet al te reukeloos noch vrypoſtigh moet te werk gaen, wanneer men die in de boeken van geloofwaerdige en ervare ſchryvers voor ettelyke eeuwen niet afgetekent vint. Wyders, het geene wy hier van de woonplaetzen en grenſen der oude groote en klene Vriezen gezeght hebben, hadmen wel met meerder ſchriftuur-plaetſen van oude Latijnſche ſchryveren, om het werk een grooter nadruk te geven, kunnen bewijzen, maer vermits die getuigeniſſen den lezer verdrietigh en hatelijk zouden vallen, eensdeels, om datze in de vertalinge haer kracht verliezen, anderdeels om datwe van den beginne af voorgenomen hebben al deze dingen maer in 't kort te beſchrijven, en aen te roeren, zoo hebbenwe zulx voor al zoeken te mijden, en wijzen den weetgierigen lezer liever tot de boeken van Out-Duitſlant, en de drie monden des Rhijnſtrooms, beide van den hoogh-geleerden en overvlieger in de kenniſſe der lant-beſchrijvinge, Philips Kluverus, eertijts Profeſſor in de hooge School tot Leyden, in de Latijnſche tale beſchreven, en van hem ontrent den Jare zeſtien-hondert dertien in 't licht gegeven. Boeken zeker, die waerdigh zijn datze van ieder, die kundigh in deze tale is, niet alleen gelezen en herlezen, maer ook noit uit de handen gelegt worden. En dan zal eerſt den lezer een recht oordeel kunnen geven, en klaerlijk zien hoe het de waerheit allernaeſt is, dat in deze lantſtreke eertijts de klene Vriezen, en niet de Menapen gewoont hebben.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

VIERDE HOOFT-STUK.

GElijk d'artſen en ontleders, in 't ontleden des menſchelijken lichaems, eerſt in 't gemeen 's menſchen lichaem, en des zelfs omtrek betrachten en verdeelen, eerze ieder deel in 't bezonder onderzoeken en door-ſnuffelen; op de zelfſte wijze heeft ons ook goet gedacht, zoo veel als 't mogelijk is, deze onze *Hiſtoriſche Beſchrijvinge der ſtadt Amſterdam* te ſchiften en te verdeelen: want, na een kort verhael van de grondt des aerdtrijks hier ter ſtede, en d'om-leggende Dorpen, als Ambachts-heerlijkheden onder deze ſtadt gelegen, zullenwe in het tweede en derde Boek, voor eerſt, de Naem-rede van het woordt Amſterdam, Stadts omtrekken, verſcheide Vergrootingen, &c. en voorts, vervolgens al de voornaemſte Geſchiedeniſſen, die ſedert des zelfs eerſte oirſpronk, tot op dezen tegenwoordigen tijt, hier ter Stede voor-gevallen zijn, ('t geen alles in 't gemeen de Stadt aengaet, en niet in 't bezonder) en voorts dan in het vierde Boek, de deelen (om zoo te ſpreken) der ſtadt, dat is, al de gemeene gebouwen, betrachten en ten toon ſtellen. Endelijk zal ook de regeeringh, als de ziel en 't leven van deze ſtadt en ſtaet, en wat des meer zy, in het vijfde Boek, doch als in een bezonder deel van 't voorgaende, even-eens als 't betrachten van 's menſchen ziel, na 't ontleden van 't lichaem, een bezondre handeling vereiſcht, verklaert worden.

Geſproken dan hebbende in het voorgaende Hooft-ſtuk, wat inwoonders, in, en ontrent dit Amſtellandt, oulinx hun woon-plaets gehadt hebben, acht ik niet ongerijmt te zijn, eerſt, gelijk gezeght is, te gaen onderzoeken, hoedanigh de grondt en 't aerdtrijk, waer op deze oude Amſtelſche Burgery oulinx zich heeft, en hun nakomelingen noch tegenwoordigh onthouden, geſtelt zy, endelijk ook in 't kort de Dorpen, als Ambachts-heerlijkheden, onder deze Stadt gelegen, als Amſterveen, Slooten, Slooterdijk, met den aenkleven van dien, ten toon te ſtellen.

Amſtellant, (om met twee woorden hier van iets eerſt te ſpreken) huidens-daegs een gedeelte van Hollant, als blijkt uit de verdeelingh, waer door Hollant, in Zuidt-Hollant, Maeſlant, Schielant, Delflant, Rhynlant, Kennemerlant, Goylant, dit Amſtellant, Weſt-Vrieſlant, en Waterlant, verdeelt wordt, heeft haer naem (buiten twijfel) van de revier Amſtel, of Emſtel, die 't lant bewatert, en ten deele door deze ſtad loopt. In zommige oude Brieven en Hantveſten, wort dit Amſtellant ook Amſterdammerlant genoemt. Door de bovengemelde revier Amſtel, wort dit Amſtellant in oud en nieu Amſtellant verdeelt. Onder oud-Amſtellant hoort al het gene, dat ten Ooſten van den Amſtel leit, en onder Nieuw-Amſtellant, al 't gene dat aen de Weſt-zijde van den Amſtel gelegen is. In dit oudt Amſtellant, t'Ouderkerk, ter plaetze daer tegenwoordigh het Joden Kerk-hof is, plagh ook eertijts het hof van Ouden-Amſtel te zijn.

Amſtellant wordt in nieuw en Out Amſtellant verdeelt.

Matthys van der Hoeven, Hantveſt-Kronijk.

Wat nu de gront aengaet, die is zoo wel binnen, als een ſtuk-weegs buiten rontom deze Stadt, even-eens als die van Venetie, veenigh, waterigh, broekigh, en moeraſchachtigh. De Landeryen, daer op 's Zomers de beeſten geweidt worden, komen zeer laegh, en meeſt in polders of dijken beſlooten, te leggen. Maer ten Ooſten na Weeſp, Muiden, en Naerden, als ook ten Weſten na Haerlem, beginnenze allengs te rijzen, en handt voor handt hooger te worden; doch de Landen, ten Zuiden na Amſterveen toe, behouden een en de zelve laeghte. Maer ſchoon deze landen, rontom de Stadt gelegen,

De grondt hier te lande is waterigh, veenigh, en moeraſchachtigh.

uit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

uit de natuur dus waterigh, en broekigh zijn, in 't voor-jaer, en in de Herfſt, voornamelijk, als 't eene regenachtige Zomer en Winter is geweeſt, by na blank en onder water leggen, zoo worden niet te min deze Landen, of Polders, daer in, gelijk gezeght is, door 't uit-malen van water-molens, die op de Polder-dijken ſtaen, van dit overtollige water ontlaſt, 't geen een groot voordeel voor den huis-luiden is, want ten eerſten, door dit uit-malen van 't water, verkouwen de Landen zoo veel niet, en ten anderen, wordenze en blijven ook vroeger droogh en hart, en by gevolgh, kunnen de beeſten daer op later in 't na-jaer in de weide blijven, en vroeger in 't voor-jaer daer weder in gedreven worden. Want voor dezen, eer noch de water-molens zoo gemeen waren, lagen d'om-leggende landen vroegh in 't na-jaer, en laet in 't voor-jaer, plas en blank, 't geen den huis-luiden zeer ongelegen quam, en hen dubbelde ſchade veroorzaekte; dewijlze voor eerſt, genootzaekt wierden de beeſten vroegh in 't na-jaer op ſtal te zetten, en laet in 't voor-jaer weder inde weide te drijven. Doch dit droog houden, en 't water uit-malen uit de Polders, doet den Amſtel en andere vlieten, weder zoo hoogh op-waſſchen, dat men genootzaekt is, de wegen en dijken van deze vlieten, daer in het water uit de Polders gemalen wordt, geduurigh daer teghens aen te hoogen.

Maniere van bouwen en hayen hier ter Stede.

En deze weeke, waterige en veenige grondt veroorzaekt niet alleen, dat de gebouwen hier ter ſtede eerder wanſtalligh en bouw-valligh worden; maer ook zeer groote onkoſten aen de gronden, in het ſtichten; zulks bywijlen 't geen onder de aerde te ſtaen komt by na zoo veel koſt, als een derden-deel van 't op-ſtal van 't gebouw. Want eer men hier eenige huizingen, kerken of toorens, wil of kan bouwen, is men gehouden, eenige zware maſte-boomen palen, van veertigh of vijftig voeten langh, (die onder ſpits afgehouden zijn, om zoo veel te lichter in te glijden; hoe-wel de meeſte korte palen onder de nieuwe ſtadts-muuren ongeſpitſt zijn in-geſlagen) met een blok van duizent, twaelf hondert, dikwils ook wel twee duizent pont zwaer, (dat vijftigh, zeſtigh, zeventigh, bywijlen tachtigh mannen by een katrol, met een touw, hangende boven aen een dik touw aen de kruinen van drie even hoogen maſten, die boven dicht aen malkanderen, en onder ontrent dertig voeten van malkander ſtaen optrekken) in der aerde te ſlaen, zoo diep, tot datze op het zant komen te ſtaen en te ſtuiten. Dit in-ſlaen van palen wordt hier ter ſtede ('t geen voor den vreemdelingen gezeit zy) Hayen genoemt.

Deze palen dus in de grondt geſlagen, of gehayt zijnde, worden de bovenſte enden met de bijl water-pas, en zoo laeg af-gehouwen, datze eenige voeten onder water, (daer doorze ook onvergankelijk blijven,) te ſtaen komen. Hier in plaghtenze voor dezen heel achteloos te zijn, en hieuwen de palen zoo laegh maer af, dat de kruinen met de fondaments-planken boven water quamen te ſtaen, waer door naderhandt, en ook noch, veel huizingen aen d'een of d'ander zijde over zakten, die, met op te vijzelen, de fondamenten te vergraven, en de kruinen der palen lager af te kappen, weder te recht gezet, en geholpen worden. Op de ingeheide en af-gekruinde palen, worden dan eenige lange, breede, en dikke deelen, (fondaments-planken geheeten,) geleght, waer op dan voorts het meſſelwerk komt te ruſten. Dus gaet hier het gront-leggen en bouwen van de gemeene huizen toe.

Dikwils, na 't uit-graven der aerde, ter plaetze daer deze palen en de muuren van 't gebouw komen te ſtaen, wordt eerſt in deze vakken, ter weder-zijde een balk geleght, die doorgaens met vijf of zes andere korter dwars-balken, aen elkandre vaſt gemaekt worden. Dit noemt men rooſters, en worden gemeenlijk onder zware gebouwen, als kerken, toorens, en andere zware gevaerten, gelijk ook onder de nieuwe ſtadts-muuren geleght.

Doch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Doch ſtaet hier aen te merken, dat ontrent deze Stadt, en zoo wel binnen als buiten-dijks de gront niet eenparig, maer zeer verſcheide van ſtoffe is. Want buiten de Haerlemmer-poort, langs het Y, en buiten de Sint Anthonis-poort, langs den dijk, tot aen het water iſſe van aert, als volgt. De bovenſte Zoom, die by na de dikte van drie voeten heeft, is zuivre en ſchoone harde klay, na deez', afgelicht zijnde, volght de Veen-grondt. Deze Veen gaet ontrent tien of elf voeten diep, onder aen deze Veen hanght een pijpige korſt of lap, die *Dari* genoemt wordt, van ontrent twee of drie voeten dik, en is een ſtoffe, die van wegen haer door-geſtrengelde pijpen, rieden, en duilen driftig is, by aldienze van 't Veen geſcheiden, afgelicht, en in 't water geworpen wordt; droog zijnde, ſtuifze wegh, even-eens als aſſche, maer de pijpen of rieden blijven leggen. Deze *Dari* is nergens anders toe bequaem, dan om te hoogen, hoe-welze, vermits haer lekkigheit, daer toe ook zoo heel dienſtigh niet is. Onder deze pijpige *Dari* komt weder klay te voorſchijn, invoege, dat de *Dari* het Veen en de klay van elkandre ſcheit. Deze klay is redelijk dik, en zomtijts negentien, twintigh, ja ook wel drie-en-twintigh ſpit diep, by wijlen ook wel minder, en hoe men verder Y-waerts in komt, hoe de klay ook dikker en dieper wordt. Na deze klay volght endelijk het zant, waer van het bovenſte bruinachtig van kleur is; maer hoe men dieper graeft, hoe dat het zant wit'er valt. Wat aengaet de grondt binnen-dijks, en de Stadt ('t aenhoogſel weg genomen zijnde,) zoo ſtaet aen te merken, dat d'eerſte Zoom, of de korſt, dien de beeſten met haer voeten betreden, ontrent een voet dik velzige of kruimelachtige aerde is, die ook anders wel gemeene *Dari* genoemt wordt, en houdt, ter oorzake van het door-gewaſſe en ingewortelt gras, ſpit. Hier onder leght een veen-grondt, van by na twalef voeten dik, en onder deze Veen, even-eens als buiten-dijks, weder drie voet pijpige *Dari*, die de klay en 't Veen, door beide heen geſtrengelt zijnde, aen malkandre houdt: daer na volght de klay, en dan weder het zant, op de zelfde wijze, als boven gezegt is. Dus valt gemeenlijk doorgaens de grondt, en zelden anders, 't mach een voet of anderhalf op zommige plaetzen verſcheelen, dat 'et Veen, Klay, of *Dari* dikker of dunner is, doch dit verſchil is van kleen belangh. Maer is op eenige plaetzen, daer eertijdts zware gebouwen, huizingen, ſchanſſen, of andere werken geſtaen hebben, de Veen-grondt vry gezakt. Wijders ſtaet aen te merken, dat d'erven en ſtraten, ja de ganſche ſtadt met alderhande ſlagh van aerde onder een gemengt, doch meeſt met zandt, zeer aengehooght is, welk aenhooghſel eerſt afgedaght moet worden, eer het gene, dat boven gezeght is, plaets grijpt.

En gelijk wy te vooren gezeit hebben, dat hier te lande hier en daer veel boomen, of ſtammen van boomen, en kreupel-boſſchen, diep onder der aerde gevonden worden, waer uit men beſluiten kan, dat dit landt eertijdts vol boſſchaedjen en ruichten moet geweeſt zijn, alzoo is ons Amſtel-landt hier in mede niet mis-deelt. Want zeſtigh roeden ter weder-zijde van den Amſtel, van deze Stadt af, tot al voor-by Ouderkerk, vertoont zich na vijf of zes voeten gravens in 't Veen, een onder-aerdſch bos van boomen, welker grootſte en dikſte ſtammen alle na den Zuid-Ooſten om-geſlagen leggen, maer de kleene ſtammen ſtaen recht over-endt. Dicht aen deze ſtadt is 't hout van verſcheide, en niet van eenderley ſlagh. Aen zommige takken hangen noch nooten of vruchten, die noch heel en gaef zijn. Wijders na Abkou ſtrekt zich dit boſch breder uit, en ſchijnt aldaer eikenhout te zijn; dit hout is zeer taei en bruikbaer, waer van ook de huis-luiden latten maken, om op de huizen te leggen. In 't maken van de Steetuin, buiten de Reguliers of Sint Anthonis-poort, die nu binnen komt te leggen, had men veel arbeits, om zich van dit hout, dat de ſpa weigerde, te redden, en 't koſte veel gelts, eer dit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

hout geweert, en de grondt geleght wierdt. Buiten deze gemelde ſtreek vindt men ontrent deze ſtadt heel zelden dit onder-aerdſche, en buitendijks, ganſch geen hout. Weshalve, als men hier eenige gravinge ontrent dit voorſz. boſch aen-beſteet, zoo voeght men gemeenlijk by 't beſprek, *dat d'aen-nemer zal gehouden zijn, alle hout en wortelen uit te halen.* Maer als men buiten dit boſch een graef-werk aen-beſteedt, wordt by het beſprek gevoeght, *dat d'aen-nemer zal gehouden zijn, alle op-driften tot zijnen laſte te nemen*, vermits ons landt gemeenlijk, wanneermen ontrent de pijpige en driftige *Dari* komt, op-drijft. Deze op-drijvinge kan voornamelijk uit twee oorzaken geſchieden. Ten eerſten, vermits al het gene dat licht en voos is, door haer lichtigheidt, indien het van geen zwaerder neder-gehouden wort, zich naer om hoogh begeeft; zoo ook deze *Dari*, die voos en licht is, begeeft zich, de Veen wegh genomen zijnde, die haer te voore onder hielt, na om hoogh. Ten tweeden, kan het opdrijven van de *Dari*, ook hier by toe komen, dat, wanneer d'aerde en veen, op d'eene plaets van de *Dari* afgenomen en ter plaetze, daer deze noch met de klay bedekt is, op-geſmeten wordt; de zelve aldaer dan dubbelde laſt oft zwaerte te dragen heeft, en by gevolgh, moet nootzakelijk ook zakken, doch dit zakken kan niet wel geſchieden, 't en zy het water, daer de grond hier te lande vol af is, uit haer plaets naer om hoogh gedreven wort; door welk om-hoogh-drijven van 't water, de ontbloote *Dari*, gemerkt het water daer de minſte tegenſtant, en nergens anders eenige uitkomſt vindt, dan om hoogh gelicht wordt. Dat nu het water de voornaemſte oorzaek is, die de *Dari* op-ſtoot, blijkt ook hier uit, de wijl met het op en af-loopen van 't gety, de zelve ook op-drijft en neder-zakt. Dit opdrijven van deze *Dari* heeft men ook hier gezien in 't graven van de Nieuwe Vaert op Kattenburgh, want de bovenſte zoom, en eenige voeten veen, afgelicht; en 't werk een dagh ſtil geſtaen hebbende, bevondt men het landt op de zelfſte hooghte, als het was toen men eerſt begon te graven; en ſchoon men met arbeiden voortvoer, men vorderde echter niet, en 't landt bleef even hoogh, ja als het water op-liep, begaf zich het landt mede op. Na dat eindelijk, na langh af-kruien, de zoom verdunde, en nu niet langer machtigh was om d'arbeiders te dragen, ſchoot een van hen tot zijn hals toe daer door, en zoude daer in verſmoort hebben, had men hem niet haeſtigh, met toe-werpen van planken en ſtokken, te hulpe gekomen. Doch om deze aerdt daer uit te krijgen, die nu geen bewandelaers meer konde dragen, en eveneens als taei Ys, onder de voeten weg boog, was goet raet duur. Maer men gink doen deze pijpige zolder doorzagen, en voerdeze by ſtukken, eveneens als vlotten, waer menze hebben wilde, wegh: want het water te loozen was niet wel doenlijk. Dit door-zagen of door-ſnijden, gaet aldus in zijn werk toe. *Een touw, datze vol knoopen leggen, nemenze, en door de grondt in 't water ſteken, dat'et op d'ander zijde weder uit komt, en dan, door het heen en weder trekken, ſcheidenze het landt van elkandre.* Op deze wijze worden hier in Hollant op vele plaetzen, heele riet-landen, eenige voeten dik, afgezaegt, die de boeren dan te koop voeren, daer men hier en daer Voor-landt gebrek heeft. Dit driftig landt, eer men begint te zagen, wordt eerſt geboort, of geſteken, even-eens als men de botter ſteekt, om te zien hoe diep men zagen zal, en kan.

Op wat wijze de boven-gemelde boomen dus om verre geſmeeten zijn, datze altemael na het Zuidt-Ooſten gekeert ſtaen, daer af is te voore in 't kort geſproken, en voor het waerſchijnlijkſte gehouden, dat'et geſchiet zoude zijn door ſtorm en onweer, als de Rhijn by Katwijk geſtopt wiert. Maer een heel ander gevoelen heeft Martinus Schook, in zijn Tractaetje van de Turf: want deez houdt ſtaende, dat het meer-deel dezer boomen, of ſtammen van boomen, t'effens met de wortelen, die in groote menighten

met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

met de zelven gevonden worden, even-eens als berg-werken onder der aerde gegroeit zijn. Want al de geenen die ſtaende houden, dat dit oprechte boomen geweeſt zijn, en, eveneens als nu de boomen, eertijts met loof, boven op 't aerdtrijk ſtaen groeien hebben, poogt hy hier mede te weder-leggen, dat 'et onzeker is, of oit die boomen hier te lande gegroeit hebben, gemerkt byna by niemant van al de ſchrijvers, die ontrent die tijt, als deze boſſchaedjen hier zouden gegroeit hebben, daer van gewagh gemaekt wordt. En by aldien, (volgens 't gevoelen van Schook,) ergens eenige heele boomen, met wortel met al op-gegraven worden, (die, zoo men zeit, in eenige lage en moeraſch-achtige plaetzen gevonden worden) zoo moet voor vaſt gehouden worden, dat deze boomen op een moeraſch-achtige grondt gepoot zijn, en dat daer na, allermeeſt wegens de moeraſch en losheit van grondt, de boomen, de wortels los geraekt zijnde, om verre gevallen, en dieper in zoodanigen gront, met kleene moeite ingezakt zijn. Wijders daer by voegende, dat met groote rede de zeer-geleerde Kamdenus, in zijn beſchrijvinge van Engelandt, lettende op d'aert van de grondt, het zelfſte gevoelen heeft van de boomen die te Liceſter op-gegraven zijn. Ook wil deze Schook, dat deze boomen onder die zoort van boomen niet behoeven gerekent te worden, waer onderze ſchijnen te hooren: want de gemeene man meent, dat 'et pik of denne-boomen zijn, vermits de zelve, alſſe gebrandt worden, een hers-achtige reuk, gelijk in zoodanige boomen gemeenlijk geſchiet, van zich geven. Maer dit acht hy buiten reden te zijn, want (gelijk na zijn zeggen zeer wel de gemelde Kamdenus aen-gemerkt heeft) al deze hoedanigheden kan haer de Joden-lijmachtige aerde, daerze rontom mede bedekt zijn, aenbrengen. Want wie zoude gelooven, dat 'er eertijts in Nederlandt, en dat in zulke moeraſch-achtige plaetzen pik en denne-boomen gegroeit hebben. Dat ook d'oorzaek van deze hoedanigheden een Joden-lijmachtige en zwavelachtige aerde is, ſchijnt haer geſteltenis van wel te branden, verzelſchapt met een lijmachtigheit, die zeer bequaem is tot onderhoudt van de vlam, genoegh te kennen te geven; invoege, dat dit hout, in plaets van toortzen, kan gebruikt worden. Gelijk van Agrikola ook in zijn tweede Boek, van de Natuur der dingen, die uit der aerde vloeien, aengemerkt is, dat de Saxiſche boeren niet alleen week Joden-lijm tot kaerſſen gebruiken, maer daer van ook bruilofts-toortzen, de ſteelen van wolle-kruit daer in doopende, maken. Hier toe plachten ook eertijts het Joden-lijm, dat boven op de ſprink-bronnẽ drijft, de Agrientiners in Sicilie te gebruiken, gelijk zulks Plinius, in zijn vijf-en-dertighſte Boek, aen het vijf-tiende Hooft-ſtuk, getuight. Dat nu deze boomen, (vervolght de zelve Schook) door verrottinge of wurm-ſteek, in zoo veel Jaren tijts niet zijn vergaen, zal niemandt wonder dunken, wanneer hy niet alleen overdenkt datze, zeer diep onder d'aerde gelegen hebben, bevrijdt zijn van d'uitterlijke warmte, die gewoon is door hare werkinge, d'ingeboorne warmte uit te drijven; maer allermeeſt, indien hy achtingh geeft, op d'aert van het Joden-lijm, 't geen uit de natuur goet tegens de verrottinge is, gelijk zulks blijkt uit het gene, daer toe het van d'Ægyptenaren verbezicht wierdt. Want gelijk de welzittende luiden onder hen hun Dooden met Aloë, Zaffraen, Myrrhe, en Balzem, plegen te balzemen; alzoo gebruikten de geringe luiden, om de Lijken tegens de verrottinge te beſchermen, Joden-lijm. En by aldien iemandt een weinigh neirſtiger daer op gelet heeft, hy zal zich niet verwonderen over de bladen, datze op een zekeren ry neffens malkanderen leggen, en gelijk Booth zeit, eveneens, alſſe af-gevallen zijn, na zoo veel Jaren tijts gevonden worden. Want dat deze bladen, na d'uitterlijke gedaente, dus langh, door hulp van de Joden-lijm, behouden worden, is hier door minder te verwonderen, vermits de zelve wel gedroogt zijnde, heel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

heel en gaef, met haer krachten veel Jaren langh, van d'Apotekers bewaert worden. Wat nu d'overige ſtammen en wortels aengaet, die over al leggen, en met groote menighten opgegraven worden, die zijn altemael even-eens als al d'andere berg-werken te betrachten; en datze even-eens als deze, onder der aerde geteelt en voort-gebracht zijn, wil hy met deze volgende redenen bewijzen. Voor eerſt, vind men deze ſtammen en wortelen wijd en zijd van elkanderen, nu op groote, dan op kleine ſtukken of brokken gedeilt, en ziet men geen ken-tekenen altoos van eenig af-gehouwen tak in de ſtammen, of in de wortelen van de ſtammen, waer aenze vaſt zitten. Want anders, by aldien deze boomen uit het zaet, gelijk al d'andere boomen, voort-geteelt waren, zoo moeſten nootzakelijk de wortelen aen de ſtammen vaſt zitten. Ten tweeden, zoo leggen deze boomen zeer diep onder de aerde, niet alleen eene ſtam, gelijk zulks d'ervarentheit getuight, maer zeer vele ſtammen, en hare, als ook der wortelen brokken, leggende op de boomen, die diep onder der aerde begraven leggen. In wat orde ook iemant verzint, dat deze boomen, die even-eens als door een zeer groote kracht zouden ter neder gevelt zijn, geſtaen hebben, men zal even-wel geen rede kunnen geven, waerom deze ſtammen en haer ſtutten zoo dicht by elkanderen, en zoo diep onder der aerde gelegen zijn. Het hout, dat volgens het getuigen van Olaus Worms, in Yſlant gevonden wordt, en eenſlachtigh met dit is, leit op zoo een zeer ſteilen en hoogen berg verborgen, dat niemant, dan die overgeven ſtout is, en die van kints been af, deze ſteilten te beklimmen, gewent is, daer by kan komen, en moet d'aerde ook eenige voeten diep uitgegraven worden, eer dit hout te voorſchijn komt. Maer wie zoude kunnen begrijpen, dat deze boomen, door gewelt van winden, oft aertbevinge, zoo diep onder der aerde verborgen zoude kunnen worden. Ten derden, blijkt hier ook uit, dat deze boomen bergh-werken zijn, vermits, al de zelve, op wat plaetze datze uitgegraven worden, by na van een zelve natuur en aert zijn, (uitgenomen eenige ſtammen, daer de natuur de laeſte handt noch niet aengezet heeft) want alle deze boomen, ook de genen die ontrent Uitrecht met menighten gevonden worden, zien 'er voos en ſpongigachtigh uit, en ſchijnen van verre wel een klomp van verſcheide raſpzel van hout in een gepakt. Maer wie zoude gelooven, dat ter plaetze, daer deze boomen gevonden worden, oit boſſchen geweeſt zijn, waer in anders niet als maſten of denne-boomen groeiden? Ten vierden, dat deze boomen onder de bergh-werken moeten gerekent worden, blijkt hier uit, dat behalve het taeie, en dicht in een-gedronge hout, 't geen niet anders is, als taeie vezelen of draden van taei hout in een gepakt, onder het zelve noch veel ander wanſchapigh of aengroeient hout, en daer-en-boven noch onder de grooten ſtukken van boomen, dikwils een rottige en ſtinkende ſtoffe te voorſchijn komt, die even-eens als van de natuur, om tot zoodage geſteltenis te raken, ſchijnt verlaten te zijn. Ten vijfden, zoo leggen gemeenlijk al de boomen na een zekren ſtreek des hemels, namelijk, de wortelen naer het Noordt-Weſten, en de ſtammen naer het Zuidt-Ooſten gekeert. Maer wie zal gelooven, dat door een zeer groote kracht, 't zy van wint of water-vloet, al de boomen, die verziert worden eerſt vaſt in der aerde gezeten te hebben, dus, datze nu over al de zelve gelegentheit van plaets hebben, nedergevelt zijn. Maer juiſt op deze plaets ſchijnen de wortels en ſtammen geſtelt te zijn, vermits de natuur aldaer grooter bequaemheit heeft, dan elders, om haer voort-teelende kracht te werk te ſtellen. Ten zeſten, is dit hout veeltijts zoo zwaer, dat 'et in 't water geworpen zijnde, te gronde gaet, 't welk in 't hout van de gemeene boomen geen plaets heeft. Ten zevenſte, die alleenlijk op het roet en de reuk achting geeft, die uit het hout, als het op 't vier leit en brandt, trekt, zal oordeelen dat 'er iets bergh-werkachtigh onder

onder ſchuildt, en dat de ken-tekenen van het Joden-lijm duidelijk kunnen gemerkt worden. Ten achtſten, bevindt men d'ommetrek van vele ſtammen niet ront, maer ayvormigh, 't welk ganſchelijk geen plaets heeft in de ſtammen van de gemeene boomen. Ten negenſten, zoo oordeelt het zelfſte met hem, van het hout van Umbrid, Françiſcus Stellator, een overvlieger in de wijsheit, en die ook geſtalten van verſcheide ſtammen ten ten toon ſtelt. En 't is ook, zeid hy, niet ongerijmder, dat deze boomen op deze wijze voortgebracht worden, dan de ſchulpen en hoornen, en ander hoorn of ſchulp-werk; die, ſchoonze den eenigen zee ſchijnen eige te zijn, dikwils zeer verre van der zee, ja zelfs in de wijn-bergen, en op de hooghſte bergen van Campanje in Vrankrijk gevonden worden.

Endelijk beſluit Schook, en zeit, *Al-hoe-wel op dit gevoelen, waer over ik met verſcheide Geleerden geraetſlaeght hebbe, my tot noch toe niet is geantwoordt, waer door het zelve zoude kunnen om verre geſtooten worden, zoo wil ik nochtans mede niet verwerpen, (by aldien men toeſtaet, dat dit moeraſch-achtigh landt, door het opwerpen van de zee vergadert, en teffens met de ſtoffe, die hart was, tzamen gegroeit is,) dat deze boomen in verre-gelege landen gegroeit, en door het gewelt van 't zee-water voort-gedreven zijnde, aen ſtrandt hebben kunnen aen komen drijven. Ook hebben de Hollanders in Nova Sembla, neffens een reviere, zeer veel boomen gevonden, daer nochtans op dat ganſche Eilandt geen eenigen boom groeit. En gelijk het waerſchijnelijk is, dat deze boomen uit verre-gelege landen, door het gewelt van een zekeren revier in zee geſleept zijn, alzoo is het mede niet onwaerſchijnlijk, dat uit verre-gelege landen, eenige boomen aen de Venen zijn komen drijven.*

Wat de Veen aengaet, daer de turf van gemaekt wordt, en die boven de *Dari* leit, deez beſtaet mede uit geen eenparige ſtoffe, maer uit verſcheide deelen, als uit Zwavel, Joden-lijm, Stroo, kleene lichte rijsjes, en diergelijke dingen meer. Want zeer wel is van Georg Agrikola gezeght, in zijn eerſte Boek, van d'oorſpronk der onder-aerdſche dingen, op het twaelfde bladt. *Geen vette aerde wilde branden, 't en zy datze met Zwavel of Joden-lijm vermengt is.* Zommigen willen het branden alleen het Joden-lijm toe-ſchrijven, maer nootzakelijk moet by het Joden-lijm ook de Zwavel gevoeght worden. Want alwaer ontvonkbaer Joden-lijm is, daer moet ook ontvonkbaer Zwavel geſtelt worden, vermits, gelijk zulks zeer wel Kardaen, in zijn eerſte Boek, van de verſcheidentheit der dingen, aen het zevende Hooft-ſtuk, aen-gemerkt heeft, Joden-lijm uit natte Zwavel, en zijn ganſche materi niet anders, dan een gebroetſel van Zwavel is.

Wijders, dat in de Veen, of in de turven, die van de Veen gemaekt worden, Zwavel is, blijkt ook alleen hier uit, gemerkt, dat de genen, die by een turf-vuur zitten, zomtijts 'er zoo bleek in 't aengezicht uit-zien, als ofze de doodt op hun lippen hadden. Want dit alleen moet de zwavelachtige dampen, die door haer uit-aeſſeminge zoodanige bleekheit veroorzaken, toegeſchreven worden. Dit weten ook zeer wel de mandemakers, die hun mantjes, om de zelve ſpier wit te maken, met de damp van Zwavel beroken; als ook de Vrouwen, die hier ontrent kermiſſe, de nieuwe groote nooten verkoopen, en, om de zelve wit te maken, bezwavelen. Op de zelfſte wijze, ſchrijft Kardaen, kan de zijde zoo wit als een hagel gemaekt worden: dit wordt ook beveſtight, met deze volgende woorden, van Angelus Zala, een treffelijk Chymicus: *Met de rook van Zwavel,* zeit hy; *maken de Ververs de ruwe zijde zoo zuiver en ſchoon als zilver. De Vrouwtjes, te Venetie, weten de vlekken, die door roode wijn in de tafelakens en zervetten gebracht worden, met zwavelen zeer behendigh uit te wiſſchen. Eenigen weten alleen met zwavelen 't hair wit en ſchoon te maken.* Hier heeft ook plaets de vondt van Anaxilaus, waer van Porta, in het twintighſte Boek, van de Natuurlijke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Toover-kunſt, op het negende Hooftſtuk, aldus ſchrijft. *De Philoſooph Anaxilaus*, zeit hy, *pleegh aldus potzen te maken; in 't midden van de gaſtgenooten droegh hy zwavel in een teſt met vuur, waer door hy, door het wederom-kaetzen van de brandende zwavel, een yſſelijke bleekheit veroorzaekte. Dit zelfſte is my ook eens bygeval gebeurt, als ik by nacht, buiten Napels, op het hooge geberghte wandelde; want de zelfs-brandende zwavel veroorzaekte zoodanige bleeke en doodtze tronien*, Van deze bleekheit geeft Kardaen, in de boven-gemelde plaets geen onhebbelijke reden, dien hy van de over-groote kracht van op te droogen, neemt. Want als al de vochtigheit uit-getrokken, en daer door zeer groote drooghte veroorzaekt is, zoo wordt de huit en de wol wit. De rootachtige huit kan men hier bequamelijk vergelijken met de bladen van roode roozen, die, zeer droog geworden zijnde, bleek of witachtigh zijn.

De gemeene man leit deze bleek en dootsheit van kleur, op de brakheit en zoutigheit van de turven, daer in 'er daet al de Veen of turf brak en zout is, en in tegendeel de brakſte turven, of die het meeſte zout by zich hebben, de minſte bleekheit geven.

Wat aengaet het Joden-lijm, daer is het pikachtige roet, die van de turven komt, en met groote menighte aen de ſchoorſtenen zitten gaet, een zeer zeker en onfeilbaer ken-teiken van. Want, volgens het getuigen van Kardaen, is roet een zoort van Joden-lijm, hoe-wel hy hier over van Scaliger beriſpt wordt, die drijft dat 'et Joden-lijm veel meer een zoort van roet is; maer dit komt by na op een uit, en 't is ons genoegh, dat wy hier het roet geſtelt hebben; en gelijk het roet ontvonkbaer is, en van een Joden-lijmachtige natuur, alzoo is het zelve ook vol van Joden-lijm.

Behalve het Joden-lijm en de Zwavel, zijn 'er noch verſcheide andere dingen onder de Veen, of in de turven, die van de Veen gemaekt worden, gemengt. Want behalve de verſcheide deelen der aerde, waer van d'aſſche, die na het verbranden van de Veen, over blijft, een zeer zeker bewijs-teken is, zo komen in deze Veen noch dikwils Stroo, kleene lichte rijsjes, en diergelijke licht-ontvonkende dingen te voorſchijn. Indien iemant weten wil, hoe dit ſtroo, deze kleene rijsjes, en diergelijke dingen, zoo diep in d'aerde komen te leggen, kan daer voor eerſt op geantwoordt worden, dat de zelve even-eens voortgebracht worden, gelijk Plinius uit Theofraſt. van de ſtenen ſchrijft, namelijk: *dat 'er wit en zwart onderaerdſch Ivoir gevonden wordt, en beenen, en eenige ſtenen in d'aerde groeien.* Gelijk ook Georgius Agrikola, onder-aerdſch Ebben-hout, maer dat in 't vuur niet wil branden, in d'Aluin-bergen, by Hildesheim, gezien heeft. Hier heeft ook plaets de hoornen, die onder der aerde gevonden worden, en valſchelijk voor hoornen van Landt-eenhoorns by zommigen gehouden worden: want zoodanigh dier heeft tot noch toe niemandt gezien nochte gevonden, en de lange hoornen, die voor oprechte hoornen van Eenhoorns plegen verkocht te worden, zijn hoornen van viſſchen, die zich in de Noordtzee, en aen de ſtranden van Yſlandt, Groenlandt, en d'om-leggende Eilanden, onthouden. Ook kan 't wezen, dat elders de Joden-lijmachtige en zwavel-achtige vochtigheit, deze lichte rijsjes, ſtrootjes, en diergelijke lichte ſtoffe, gevat, om-wonden, en met zich geſleept heeft, en dat daer na de zelve ſtoffe, door d'aen-gehoopte aerde, zoodanigh is bedekt geweeſt, dat de zelve niet heeft kunnen gevonden worden, 't en zy eerſt het gene, daerze mede bedekt wierdt, wegh genomen was.

Hebbende dus verre geſproken uit wat deelen de Veen beſtaet, die een gedeelte van onze grondt beſlaet, acht ik heel noodigh te zijn, tot verklaringe van eenige oude previleedjen, hier in 't kort by te voegen, hoedanigh d'aſſche van deze ſtoffe, na datze tot turf gemaekt en verbrant, is, geſtelt, en waer toe de zelve oorbaer is.

Aſſche, in 't gros genomen, is een ſtoffe of poeder, die na 't branden over-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

over blijft, en uit het gene dat verbrandt wordt, ontſtaet. Galenus, in zijn achtſte Boek, van d'enkele Genees-middelen, beſluit, dat kalk een zoort van aſſche is, maer fijnder van ſtoffe, dan d'aſſche van hout, te weten, zoo veel fijnder, als de ſteenen ſterker moeten gebrandt worden, om daer aſſche van te krijgen. Ariſtoteles, in zijn tweede Boek, van de deelen der Dieren, aen het tweede Hooftſtuk, ſtelt, dat d'aſſche uit de natuur warm is, *uit oorzake*, zeit hy, *om dat al het gene dat verbrandt is, eenige warmte by zich heeft, als kalk, aſſche, drek van beeſten, en, onder de vuiligheden of uitwerpſels, de gal, vermits de zelve dingen, door al te groote hitte, uit-gedrooght te zijn, en hier door eenige over-blijffelen van warmte behouden hebben.* Wijders is d'aſſche, die na 't branden van de turf over-blijft, niet altemael even-eens: want zommige aſſche is root, andere wit en graeuw. De roode aſſche houden zommigen voor de beſte, om datze meinen dat'et een ken-teiken is van goede turf. Doch deze aſſche is root, niet van het overvloet van het verteerde Joden-lijm, gelijk zommigen willen, nochte wegens de vette Joden-lijmachtige dampen, die met de aerdachtige aſſche vermengt zijn, maer veel liever, om datze langer gebrandt wordt. Want deze turven, waer van zoodanige aſſche komt, branden en vlammen langer, en by gevolgh, wordt deze vlam, om zoo te ſpreken, langer in't maken van d'aſſche, bezich gehouden. In tegendeel, komt van Joden-lijmachtige turf, die de vlam niet langh onder houden kan, witte aſſche, gelijk graeuwe aſſche van turf komt, die middelmatigh, dat is, die niet al te dra verbrant, noch ook niet al te langh duurt. Doch niet alleen moet de beweginge van't branden, zal'er roode aſſche van komen, langh duuren, maer ook ſnel zijn. Van het meeſten-deel der beſte turven, die zeer nat zijn, komt, voor zoo veel alſſe langhzaem verbrandt worden, graeuwe aſſche, deze nochtans wel gedrooght zijnde, gelijkze langh en vinnigh branden, alzoo latenze ook roode aſſche na: de zelve in een ſchuur, of op een andere plaets door droogh gemaekt zijnde, geven, indienze verbrandt worden, witte aſſche van zich, 't geen hier door geſchiet, vermits de vlam, door het verteiren van de vette en Joden-lijmachtige vocht, niet langh kan duuren, en zijn krachten te werk ſtellen. Maer, ſchoon dit alles de werkinge van meerder of minder hitte kan toe-geſchreven worden, zoo moet, niet-temin, ook toe-geſtaen worden, dat tot de verſcheidenheit van kleur, d'over-blijffelen van de ſtoffe, die verbrandt wordt, zeer veel doen kan. In zich zelfs is alle aſche, wegens d'over-groote drooghte, wit, want men bevindt, na dat door het branden al de vochtige deeltjes verteert zijn, d'aſſche, door dien de lucht daer door ſpeelt, en in komt neſtelen, wit wort. Weshalve, indien deze aſſche dan, door het langh branden, een andere kleur krijght, zoo is het zeker, dat met de zelve iets van de ſtoffe, die verbrandt is, gemengt wordt. Want gelijk men ziet, dat de aſſche, die anders ſpier wit is, met water beſprenkelt zijnde, root, of roos-verwig wort, alzoo, indienze met eenigh vocht beſprenkelt wordt, is 't heel waerſchijnlijk, datze ook van kleur veranderen moet. Weshalve, komt van de allerdrooghſte turven, en die geheel aertachtigh zijn, (zoodanigh de plaggen zijn, die op de Veluwe, Drente, en meer andere plaetzen van de bovenſte vlakte der aerde, met de haide af-gehouwen worden) als ook die vol van Zwavel zijn, en lichte turven genoemt worden, indienze verbrandt worden, witte aſſche, vermits in de zelve alle vochtigheit verteert wordt. Maer gelijk van binnen in de beſte turven, een vet en taei Joden-lijm is, alzoo blijft het zelve, door de vlam, die door alles dringt, verdunt zijnde, aen de aſſche hangen, en zet de zelve een roode kleur by. Zeſtigh meer andere dingen kunnen in d'aſſche der turven aengemerkt worden, maer wy zullen komen tot het gene, weshalve wy van d'aſſche der turven begonnen hebben te ſpreken, en wat voordeel men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

uit de zelve al halen kan. Voor eerſt, doet d'aſſche het gras welig op-ſchieten en groeien, indien het lant, ſchoon dat 'et anders onvruchtbaer is, na dat 'et wel om geſpit is, daer mede dun beſtroit wordt. Deſgelijks zeit ook Ulyſſes Aldrovandes, dat de fijne aſſche, van verbrandt hout, zeer goede miſt op de moes-kruiden is. D'oorzake van beide, moet de natuurlijke warmte der aſſche toe-geſchreven worden, waer door niet alleen d'aerde verquikt, maer ook allerlei zoort van ongedierte, als muggen, wurmen, en diergelijke beesjes, gedoodt worden. Ten tweeden, beſchermt, 't geen van de zelfſte oorzake komt, d'aſſche der turven, aen de wortelen van de boomen en wijn-ſtokken geſmeeten zijnde, de zelve tegens allerlei rampen van weer en wint. Ten derden, zoo heeft de aſſche van allerlei turven, eenige zoutigheit by zich, 't geen men beſcheidelijk proeven kan. Want al het geen dat verbrandt wordt, ontfanght door het verbranden niet alleen een zoutigheit, (uit welke oorzake Ariſtoteles niet getwijfelt heeft, de zoutheit van het Zee-water, de gezengde of verbrande dampen toe te ſchrijven) maer inzonderheidt zijn d'over-blijfzelen van het Joden-lijm, niet anders als klaer zout. Alzoo ſchrijft Plinius, in het twee-en-dertigſte Boek, aen het zevende Hooftſtuk: *Te Babylon wordt het week Joden-lijm ſtijf gemaekt, gelijk oly, 't geenze ook in de lampen gebruiken, en dit af-genomen zijnde, blijft het zout op de grondt leggen.* Invoege, dat men zich ganſch niet behoeft te verwonderen, datze eertijts plegen in Zeelandt, uit d'aſſche van de verbrande *Dari*, zout te koken, alhoe-wel men in deze aſſche noch eenige kleene kruimelen zouts vernemen konde, dewijl die *Dari* uit de ſlib, die in Zeelandt op ſtrandt geſmeeten wordt, gehaelt en bereidt wierdt.

En dat dit eertijts in 't gebruik geweeſt is, zout van deze veenachtige ſtoffe te branden, blijkt ook hier uit; vermits, dat Vrouw Mariæ, in haer groote Privileedje, verbiedt geen Moer meer te delven, om daer zelf, buiten twijfel, zout van te branden. En luidt het zelve Artijkel aldus.

ITem, dat wy voortaen geen brieven, noch oorlof geven en zullen, Moer te delven, om zelf daer af te bernen uit der erven, die in den voorſchreven landen van Hollandt, Zeelandt, en Vrieſlandt, binnen die bedijkte landen leggende zijn, ende alle Octroyen contrarie dezer Ordonnantie verleent, zullen zijn doodt en te niete.

Deze *Dari* of derrie, die noch ten huidigen dage in Zeelandt, voornamelijk in Walcheren, gegraven wordt, om op de haert te branden, is een Joden-lijmachtige ſtoffe of ſlik, die van de zee op 't landt geworpen, en daer na, door andre op-geworpen aerde bedekt en verborgen wordt. Eertijts plegen deze Eilanders, vermits zy uit d'aſſche van deze ſtoffe zout ('t geen toen noch uit Vrankrijk in Nederlandt niet gebracht wierdt) kookten, zeer vlijtigh, door dien daer groote winſt af quam, de zelve te delven. Maer dewijl men bemerkte, dat 'et landt daer door zeer verminderde, en onmachtigh zoude worden, om het gewelt van het woedende Zee-water tegen te ſtaen, zoo wierdt wel ſtrengh verboden, geen *Dari* meer te delven. 't Welk nochtans Karel de Vijfde, in den jare vijftien hondert vijftien, op 't vierigh bidden en ſmeken der armen, genootzaekt is geweeſt het zelve weder toe te ſtaen. En al de genen, die eertijts deze koop-handel dreven, of uit d'aſſche van de *Dari* zout kookten, wierden in de wandeling genaemt, datze *Moer-neeringe deden.* En het zout wiert van de Zeeuwen gemeenlijk *Braet-zout* geheeten. Doch ſtaet hier aen te merken, dat deze *Dari*, die uit 'er zee in Zeelandt op 't Landt op-geworpen wordt, zeer vele verſcheelt van onze pijpige *Dari*, dewijl zoodanige pijpen in de Zeeuwſche *Dari* niet te voorſchijn komen. Bywijlen wordt ook door het woort *Dari*, niet onze gemeene noch de Zeeuwſche *Dari*, Moer-

ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gemaekte turf verſtaen. Zommigen willen, dat het woordt *Darri*, van een Deenſch woordt *Darren*, 't geen branden betekent, zijn oorſpronk heeft, gelijk ook de Deenen, een ſchouw of ſchoor-ſteen *Darra* noemen. En ſchijnen noch ken-teiken van dit woordt, in het oude Nederlandtſche woort *Darren* of daren, waer voor men nu *dorren* zegt, overig te zijn, 't geen ook zoo heel ongerijmt niet is, want eer dat iets branden wil, moet 'et eerſt dor of droogh worden.

De Dorpen, die als Ambachts-heerlijkheden onder deze Stadt ſtaen, zijn Amſterveen, Slooten, Slooterdijk, en Ooſt-dorp, met den aenkleven van dien, en 't geen daer onder is behoorende.

Ambachts-heerlijkheden van Amſterdam.

Deze Ambachts-heerlijkheden, plachten eertijdts niet onder deze Stadt, maer onder byzondere Ambachts-heeren, te ſtaen, waer van Reinout, Heer van Brederoode, dieze aen deze Stadt, in den Jare vijftien hondert negen-en-twintigh, verkochte, de laeſte is geweeſt. Want door dien die van der Stadt hem als Ambachts-heer van Amſterveen, &c. in zijn Heerlijkheit, niet alleen deden hinder, letſel en ongebruik, maer ook hen vervorderden, vele van dien feitelijk met gewelt in te nemen, de muuren, veſten, poorten dezer ſtede, ſtelden en leiden, op, door, en in zijn voorſchreven heerlijkheit, de ſcheitspalen en einden van dien te verminderen, de wegen, water-gangen, dijken en kaden, af-trokken, en andere diergelijke, die tot deze Ambachts-heerlijkheit ſtonden, onder haer bedwangh, ſchouw, en rechts-gebiet, buiten zijn verlof, brachten, zoo wierden die van Amſterdam hier over voor den Hove van Hollandt ontboden, en zouden by [a] eind-vonnis gedoemt hebben geworden, ontruimingh te doen, tot profijt van den Ambachts-heer van Brederoode, van al 't gene zy met gewelt van zijn heerlijkheit in-genomen hadden, midtſgaders vergoedingh van de gelede ſchade. Doch hier tegen deden die van Amſterdam hun deughdelijke verdedingh. Even-wel was te dien tijde dit gedingh zoo verre gekomen, dat het zelve over eenige Jaren in ſtaet van wijzen gebracht was. Niet te min, die van Amſterdam, om 't geding neder te leggen, en d'onzekerheit van 't vonnis t'ontgaen, en ook om 't rechts-gebiet dezer Stede te houden in haer geheel, zonder te komen, tot of in deilinge van rechtsbieden, en boven al tot dezer Stede profijt, en ſchuwing van vele miſdaden, die door ſcheidingh van rechtsgebiet quamen te geſchien, in, en buiten dezer Steden, braghten zoo veel te wege, door middel van Hillebrandt Ianſz. Potter, en Heyman Iakobſz. Burgermeeſteren en Raden dezer Stede, by hen daer toe bezonder gemaghtight, dat al deze geſchillen, en gedingen tuſſchen Reinoult, Heer van Brederoode, en Ambachts-heer van Amſterveen, en zijn aenkleven ter eene zijde, en die van Amſterdam ter andre zijde, met een vriendelijk verdragh, en over-een-komſte van de koop van de Ambacht-heerlijkheden van Amſterveen, Slooten, Ooſt-dorp, en Sloterdijk, met den aenkleve van dien, zoo wel leen als eigen goet, geen uitgezondert, en de leen-goederen tot goede en onſterffelijke leenen, in zulken ſchijn als de Heer van Brederoode de zelve bezeten had, vry zonder eenigh opſtal, af-doende alle voor-kommer, renten en laſten daer op ſtaende, of daer op ſchadeloos houdende, af en te niet gedaen wierden. Doch deze koop geſchiede op die voorwaerde, dat de gemelde Heer van Brederoode, in vergelding van dien, behalve een zom penningen van drie duizent gulden, dienze hem in gerede gelde betaelden, aengewezen zoude worden, een eeuwelijke en erfelijke onlosbare rente, van vijf hondert tzeſtigh gulden, te betalen alle jaren d'eene helft van deze renten op den eerſten van Slacht-maendt, en d'ander helft op den eerſten van Bloei-maendt, en deze onlosbare rente zoude ſtaen en houden op de ſtadt Amſterdam, en des zelfs Medepoorteren. En dat ook de boven-

[a] Sententie definitive.

E ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gemelde Heiman Iakobſz. als de gene, op wiens naem het overdragh, en over-gifte, van deze Heerlijkheden, met den aenkleven van dien, gedaen wierdt, ook deze rente met de Stadt beſtellen zoude, en boven-dien bezonderlijk verbinden voor Stadt-houder en Leen-mannen van der Graeflijkheit van Hollandt, de gemelde Ambachts-heerlijkheden, zoo wel leen als eigen goet, tot verzekeringe van de voorſchreve rente, en betaling van dien. Tot dit koopen van deze Ambachts-heerlijkheden, kregen die van Amſterdam in den Iare duizent vijf hondert een-en-dertigh, van Keizer Karel de Vijfde, die toen als Graef van Hollandt was, verlof. Behoudens, datze na 't over-lijden van den boven-gemelden Heiman Iakobſz, op wiens naem deze Ambachts-heerlijkheden gekocht wierden, die van der Stadt, van wegen en in de name der voorſz. Stede gehouden zouden zijn, den Graef bekendt te maken, en op te dragen een uit der Vroedſchap dezer Stede, die zijn leven langh deze Ambachts-heerlijkheden bezitten zou; en dien zoude de Graef, en zijn Nakomelingen, de zelve verlijden, tot al zulke rechten dienſten en leen, als de gemelde Reinout, Heer van Brederoode, en zijn Voor-zaten de zelve gehouden hadden, des zou de zelve ook den behoorlijken eedt moeten doen, en de Heergewaden met d'andere rechten daer toe ſtaende betalen; zouden ook na de doodt van dien, die van Amſterdam den Graef of zijne Nakomelingen, gehouden zijn een anderen te noemen en op te dragen.

De Graef behield aen zich en zijne nakomelingen de helft, of al zulk deel, als de gemelde Ambachts-heeren van Amſterveen, Slooten, Slooterdijk, en Oſdorp, met den toebehooren van dien, met hem, of zijnen Baljuw van Amſterlandt, te heffen en te ontfangen plachten, in alle lijf-ſtrafwaerdige zaken, en verbeurt-making van goederen, aldaer vallende. Noch zouden die van Amſterdam, den Graef, voor de erkentenis van deze dankbaerheit, die den Graef hen deed, datze deze voorſchreve leenen zouden mogen houden, als gezeght is, hem en zijn Nakomelingen jaerlijks geven en betalen op Kers-avondt, (waer af Kers-avondt, des jaers vijftien hondert en dertigh, het eerſte jaer was) de zomme van vijf-en-twintigh gulden. Doch deze renten waren losbaer tegen den penningh twintigh. De Graef en zijn Nakomelingen, moghten ook t'allen tijden, als 't hem of hen beliefde, deze Ambachts-heerlijkheden met al haer toebehooren, zoo als die van der Stadt, de zelve van de voorſz. Heer van Brederoode gekocht hadden, aen zich nemen, mits die van Amſterdam weder herſtellende in gelde en gerede penningen, de zom van drie duizent guldẽ, die zy Brederode daer voor betaelt hadden, en daer-en-boven, de Stadt Amſterdam ontlaſten van de jaerlijxe erf-rente van vijf hondert en zeſtigh gulden, die zy ook den Heer van Brederoode op deze Stadt bewezen hadden. Doch al deze laſten, hebben die van der Stadt daer na in den jare vijftien hondert zes-en-vijftigh van Filips, Koning van Spanje, afgekocht.

De eigendom van deze Ambachts-heerlijkheden, Amſterveen, Slooten, Slooterdijk, Osdorp, met den aenkleven van dien, als Houtrijk, Polanen, en Raeſdorp, komt dan, als gebleken is, uit kracht van de boven-gemelde koop, deze Stadt Amſterdam toe, die ook, als een waerlijk onſterffelijk lichaem, in haer plaetze iemandt uit de Vroedſchap ſtelt, op wien het Leen dezer Heerlijkheden verheft, en aen wien 't gezagh, voor zoo veel het onlijf ſtraf bare rechts-gebiedt aengaet, opgedragen wordt, gelijk daer van tegenwoordigh Ambachts-heer is, den Heer Kornelis de Graef, Vry-heer van Zuid-Polsbroek, Raedt en Oudt-Burgermeeſter dezer Stede; hoorende het lijf-ſtraf bare rechts-gebiedt, onder het Baljuwſchap van Kennemerlandt, en Amſtel-landt.

De Dorpen, Slooten, Slooterdijk, Osdorp, en de Vrye Geer, welkers bannen in, aen, en door elkandre gelegen zijn, hebben aen de Ooſt-

zijde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zijde de vrydom der Stede Amſterdam, de Wateringh Koſt-verlooren, en de Schinkel (welke banſcheidingen zijn tuſſchen de zelve en Amſtellandt,) aen de Zuidt-zijde de nieuwe en oude Haerlemmer of Leidtſche Meer, de Heerlijkheit van Rietwijk, van Nieuwerkerk, Raeſdorp, de Spieringh-Meer, en Polanen, en aen de Noort-zijde het Y. Deze plaetzen zijn alleen maer verzien met twee Kerken, waer van d'eene ſtaet tot Slooten op de Vrye Geer, en d'ander tot Slooterdijk. Onder de Kerk-zoekingh van Slooten, hooren d'Inwoonders van Slooten, de Vrye Geer, en 't meerdeel van Osdorp; onder de Kerk-zoekingh van Slooterdijk, en 't voorder gedeelte van Osdorp, gezeght de Deeling, gelijk de Landtſcheiding en roying, daer van by Schepenen en Kerk-meeſteren dezer plaetzen, op den dertienden van Oogſt-maent, des jaers zeſtien hondert zeven-en-veertigh, is vernieuwt. En brengen al deze Ingezetenen, tot onderhoudinge hunner Kerken, en vervallingh der onkoſten, jaerlijks zekere ſchattingen op, ieder na de macht van zijn middelen, zoo als de zelve in 't Quohier van de ſchotpanden geſchat ſtaen.

De Ingezetenen der gemelte vier Ambachten, hebben wel eer gehadt een gepreviligeerde Waegh, daerze al hun waeren van boter, kaes, &c. in vermoghten te wegen, zonder 't recht van Waegh-gelt in andere Steden onderworpen te zijn, vermogens het Privileedje, hen by Filips van Borgonje, Grave van Hollandt, in den Jare veertien hondert vijf-en-zeſtigh, den vijftienden van Lente-maendt, verleent. Welke Waegh geſtaen heeft, tot Slooterdijk, ten einde de Slochter, binnen aen den Hoogen-dijk, op zeker erf, nu betimmert by eenen Luw Pieters, nevens de Sluis, in den Hoogen-dijk gelegen, en die zijn uitwateringh op de Sloot in het Y had. Doch alzoo de gemelde Sloot, door 't op-geven van ſlib en modder uit het Y, al voor lange Jaren vervuilt, toegegroeit, en met riet bewoſſen, midtſgaders de ſluis gedamt is geweeſt, zulks dat 'er nu qualijk merktekens af te vinden zijn, is ook deze Waegh, al langh, boven menſchen geheugenis, vervallen, en te niet gegaen.

Handveſt van Kennemer-lant, p. 176.

Alle d'Ingelanden der zelve Ambachten, als Slooten, Slooterdijk, Osdorp, en de Vrye Geer, plaghten van outs zelfs te maken en onderhouden den hoogen Zee-dijk, voor hun landen, en tegen het Y gelegen, van de Haerlemmer-poort af, tot aen den banne van Polanen toe, waer op ieder gehoefſlaght was, volgens de groote zijner morgen-talen; maer dewijl de gemelde Hoogen-dijk, verſcheide reizen inbrak, en d'ingelanden nalatig bevonden wierden, in 't her-ſtellen en opmaken; zoo hebben d'Inwoonders van Slooterdijk, op den acht-en-twintigſten van Bloei-maent, des Jaers vijftien hondert drie-en-tnegentigh, de Gemagtigden der zelve ingelanden, met voorgaende verlof van de Heeren Burgermeeſteren der Stadt Amſterdam, hun Ambachts-heeren, met Dijkgraven en hooge Heem-raden van Rhyn-lant, een verdrag gemaekt, als dat 't gemeene lant van Rhyn-lant, den dijk van de voorſchreven ingelanden, mede zouden aennemen, gelijk van andere dijk-plechtigen, onder den Sparrendamſen-dijk gedaen was geweeſt, mits dat deze ingelanden zouden gelden in alle onkoſten en ommeſlagen over 't gemeene landt van Rhyn-landt vallende, en dat alles zonder verminderingh van de Ambachts-heerlijkheit en gerechtigheit van dien, aen de Stadt van Amſterdam hoorende. Deſgelijks hadden ook die van Houtrijk en Polanen, met, en onder die van Sparwoude en 't Hof-Ambacht, al op den zeven-en-twintighſten van Louw-maendt, des Jaers vijftien hondert acht-en-tzeventigh, hun aen 't Collegie van Dijkgrave en hooge Heem-raden van Rhyn-landen overgegeven.

En hoe-wel de voorgenoemde vier Ambachten, zoo om de bovenſtaende als andere redenen, groote vereening en onderlinge gemeenſchap met elkandre hadden, wierden niet te min de zelve eertijts beſtiert by drie onder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſcheidelijke Ampt-genootſchappen van Schepenen, die elk bezonder haer vierſchaer ſpanden, recht-gebiet pleeghden, en verpondingen en andere ſchattingen gaerden: want Slooten, en Slooterdijk, hadden te zamen een zelve rechts-gebiedt en rechtbank, beſtaende uit vijf Schepenen, waer van drie uit de Slooter, en twee uit de Slooterdijker ingezetenen geſtelt wierden, houdende haer rechtsdagen, en ding-talen by beurten, tot Slooterdijk, en aen den Overtoom, in zekre recht-huizen, op gewoonlijke tijden, en zomwijlen buiten gewoonlijk, als de noot zulks vereiſchte, of partyen, dingh-plichtigh, t'hunnen koſten zulks verzochten. En hoewel deze vier Ambachten, als Slooten, Slooterdijk, Osdorp, en de Vrye Geer, van aller geheugenis her, dus haer eige rechts-banken hadden, zoo is even-wel in dit ſtuk, in den Jare zeſtien hondert vier-en-vijftigh, den zeven-en-twintighſten van Wijnmaendt veranderingh gekomen, als wanneer Schepenen der zelver plaetzen eendrachtelijk, in tegenwoordigheit en met toeſtaen van de Ambachts-heer, beſlooten hun rechtbanken te ver-eenigen, en daer van te maken eene rechts-bank, welke bedient zoude worden by zeven Schepenen, waer van jaerlijx vijf zouden af-gaen, en twee aen-blijven, en dat'et zelve Ampt-genootſchap alle veertien dagen, preçijs, zoude zit-dagh houden van Bloei-maendt, tot Sinte Pieter tot Slooten; op de Vrye Geer van Sinte Pieter tot Alderheiligen tot Slooterdijk; van Alderheiligen, tot den eerſten van Sprokkel-maendt tot Osdorp, en van den eerſten van Sprokkel-maendt, tot den eerſten van Bloei-maent, aen den Overtoom. Hier toe verzochtenze ook aen de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, verlof, 't welk hen ook op den elfden van Winter-maendt, des Jaers zeſtien hondert vier-en-vijftigh, toegeſtaen wierdt. En is ſedert, vermogens dit verlof, het recht aldaer in diervoegen, bedient geworden. Yeder plaetze heeft even-wel behouden het bewindt en invordering van der Heeren Staten verpondingen, en Heemraets dijk-gelt, elk in zijn ban, na ouder gewoonte. En in 't dragen van on-gelden tot de kerkelijke laſten is ieder gebleven, onder zijn kerk-zoekingh, gelijk te voore gezeght is.

In de Ban en Binne-polder van Slooten, en Slooterdijk, is gelegen zeker Meertje, genaemt Slooterdijker Meer, 't welk bywijlen Maximiliaen, Grave van Hollandt, en Maria zijn Gemalin, is gegeven aen Schepenen en Kerk-meeſters van Slooterdijk, om 't zelve tot profijt en onderhoudt hunner Kerke te mogen doen beviſſchen, volgens het Privileedje van hem, in den Jare veertien hondert negen-en-tzeventigh, verleent, dat daer na van Filips van Ooſten-rijk, in den Jare vijftien hondert en een, op nieuw beveſtight wierdt. Doch vermits 't zelve, door het opmalen en droog houden des polders van Slooten en Slooterdijk, als mede door het ſtoppen van de Slooterdijker ſluis, van tijt tot tijt verdrooghde, en de viſſcherye daer in verſlimde, zoo dat 'et by na twee derde-deelen minder van huur deed, als te voore, hebben Schepenen en Kerk-meeſteren, op den twintighſten van Wintermaendt, des Jaers zeſtien hondert negen-en-dertigh, met toeſtemmingh en goet vinden van hun Gemagtigers, buuren en ingelanden, ook met goet vinden van de Heer Andries Bikker, toen Ambachts-heer, 't zelve Meertje in erf-pacht uitgegeven, en verkocht aen Kornelis Gerritſz. van Dijk, en Zibrandt Kort, om droogh, en tot landt gemaekt te worden: welke koop ook by den Ambachts-heer, in den Jare zeſtien hondert veertigh, den vijftienden van Lente maent toegeſtaen wierdt. Waer na zich de koopers, met Schepenen en Kerk-meeſters vervoeght hebben, om verlof te verzoeken tot de gemelde bedijking, 't welk haer ook by de Staten van Hollandt, in den Jare zeſtien hondert een-en-veertigh, den zevenden van Winter-maendt, is toegeſtaen. Ook wierdt hen verleent vrydom van alle ſchattingen, verpondingen, middelen

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

van ſleet, en andere, zoo ordenlijke als buiten-ordenlijke laſten, voor den tijt van twintigh Jaren, ingaende een jaer, na dat de gronden droogh gemaekt, en gekavelt zouden zijn. Korts daer na is ook 't zelve werk by der handt genomen, en des zelfs ringh voltrokken, 't water uitgemalen, de gronden droogh, en op den zeventienden van Sprokkel-maendt, des Jaers zeſtien hondert vier-en-veertig, de kavelingh der landen gemaekt, en onder de deel-genooten uitgedeelt, (a Participanten.) zulks dat dit Meertjen nu ter tijdt vruchtbaer van landt, en grondt is, en met verſcheide tuinen, hof-ſteden, en bouw-huizen beplant en betimmert is. Doch alzoo het zelve door den ſtorm van den acht-en-twintighſten van Sprokkel-maendt, des Jaers zeſtien hondert twee-en-tzeſtigh, met de Binnen-polder van Slooten en Slooterdijk, daer het in gelegen is, door 't over loopen van de Haerlemmer-meer, onder water raekte, hebben Dijk-graven en Ingelanden van dien, op den twee-en-twintighſten van Hooi-maendt, des Jaers zeſtien hondert twee-en-tzeſtigh, vervolgh van vrydom van ſchattingen en laſten, voor den tijdt van twintigh Jaren, verkregen.

In den Ban van Slooten is gelegen de Ban van de Vrye Geer, welks ſcheits-palen, ſtrekkende drie hoeksgewijs, gelijk een gier of geer, (waer van het miſſchien ook de naem heeft) bevatten een landt-ſtreek, daer de Slooter-polder ontrent recht midden in ſtaet, en de buurt-huizen rontom de kerk, ten uiterſten vier huizen buiten de ſtraet. De landen in deze driehoekkige Geer-ban gelegen, zijn doorgaens lager, als de landen in den bannen van Slooten, dewijl, zoo eenige meinen, door 't bouwen van de Kerk, d'aerde, tot het verhoogen van 't kerk-hof, en kerk-buurt, noodigh, daer uit geſlagen en gedolven zou geweeſt zijn. Weshalve, brengen ook deze landen van outs, en noch tegenwoordigh, minder in 's landts verpondingen op, als d'andere landen in Slooten. Wordt genoemt de Vrye Geer, om dat des zelfs ingezetenen, van oudts, niet gehouden waren eenige bede, kerven, of ſchotpanden aen de Graven van Hollandt jaerlijks te geven, gelijk die van Slooten en Osdorp doen moſten. (Hantveſt van [illegible], p. 260.) Hadden ook een rechts-bank op zich zelven, die by drie Schepenen, uit hun ingezetenen of ingelanden, bedient wierdt.

In den Ban en Binne-polder van Osdorp, is gelegen zeker ſtaent watertje, genoemt 't Ook-meer, 't welk onder den Schout-ampt begrepen is, die dat t'zijnen voordeel verpacht. Dit levert alderhande zoort van Revier-viſch uit, inzonderheit groote en wel-gevoede Pos. Noch is in de zelve Ban gelegen, het meerdeel van zeker Meertje, genaemt het Luttikke-meer: de reſt komt onder de Bannen van Raesdorp, en Nieuwerkerk, en vloeit met een hals, genaemt de Lye, in de groote Haerlemmer-meer. Dit verſtrekt den Ingezetenen der drie boven-gemelde plaetzen, een gemeen viſch-water. Onder de Ban van Osdorp behooren noch twee kleene eilandtjes, genaemt de Buitenheining en Hoexnes, gelegen in het Y, dwars van den hoogen-dijk af, dicht na half wegen Haerlem. Deze eilantjes geven by na anders niet als een weinigh Hoois, of Wei-landts, en zijn voort met riet bewoſſen.

Houtrijk en Polanen zijn twee onderſcheidelijke rechts-gebieden, doch worden van outs, en tegenwoordigh noch bedient by eene rechts-bank van drie Schepenen, die jaerlijx afgaen. Houtrijk ſtrekt zich ten Ooſten van de Ban van Polanen over half wegen, tot aen de Bannen van Sparrewoude, en 't Hof-Ambacht, ten Weſten toe; en aen de Zuidt-zijde wordt 'et bekabbelt van de Spiering-meer, en aen de Noordt-zijde beſchermt met den hoogen Sparrendamzen dijk, tegen het Y.

Recht tegen over Houtrijk, in het Y, legt het eilandt Ruigoort, welk eilandt voor d'eene helft hoort onder de Ban van Houtrijk, en voor d'ander helft onder de Ban van Weſt-zanen.

Polanen ſtrekt zich ten Ooſten van d'Osdorper wegh en Ban-ſcheidingh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

af, tot aen Houtrijk ten Weſten, en heeft mede de Spieringh-meer en het Y aen de Zuidt en Noordt-zijde. D'eigentlijken naem menen zommigen dat wezen zoude Poel-lane, vermits het wederzijts heeft een poel, namelijk het Y en de Meer, en een ſmalle lange ſtreek, die van outs, als ook noch een laen genaemt is.

Hier ontrent Polanen heeft mede geſtaen het vermaerde Huis ter Hert, 't welk zoo men zeit, deze naem kreegh, om dat'er in voorige tijden een Hert gevangen was. Korts na dat Dijk-graven en Hooge Heemraden van Rhyn-landt, den hoogen Sparrendamſchen dijk aengenomen hadden, hebbenze op gemeene lants, van Rhyn-landts koſten, tot Polanen in den hoogen-dijk, tuſſchen het Haerlemmer-meer en het Y, drie ongemeene groote vloet-ſluizen gelegt, welker ſchot-deuren by eb of laegh water, na het Y toe, van zelfs open gaen, en by vloet van zelfs weder ſluiten; waer door de Haerlemmermeer, en al de Polders daer op malende, een grooten overvloet van water, en brokken van d'af-geſpoelde landen, met een yſſelijk gedruis, uitbraken en loſen. De ſluizen zijn ook ſedert den Jare zeſtien hondert vier-en-vijftigh, by 't Collegie van Rhynlandt weder t'eene-mael vernieuwt, en daer benevens een deftigh en heerlijk huis getimmert, dat 't Gemeenelandts huis van Rhyn-landt, te Zwanenburgh, genoemt wordt.

Raeſdorp, gelegen tuſſchen de Spieringer-meer, Luttikke-meer, en Wijſent of Osdorper Ban-ſcheidingh, plagh van outs een voornaem Dorp te zijn; maer is het zelve tegenwoordigh meeſt in de Meer wegh geſpoelt, zoo dat'er alleen nu maer zes huizen meer overigh zijn: d'Inwoonders generen zich met koe-hauwen, en voorts met viſſchen. Het heeft ook noch een bezondere rechtbank, met drie Schepenen. En zijn Houtrijk, Polanen, en Raeſdorp, mede vrye Ambachten, gelijk hier te voore van de Geer gezeght is.

Houtrijk en Polanen zijn twee onderſcheidelijke rechts-gebieden, doch worden van outs en tegenwoordigh noch bedient by een rechts-bank van drie Schepenen, die jaerlijx verandert worden.

Osdorp heeft eertijts mede zijn eige Juriſdictie gehad, bewaert van vijf Schepenen, die uit de rijkſte van hun Ingezeten gekoren wierden.

Meeſt al deze Ambachten moeten ook noch jaerlix zekere zom penningen, dat jaerſchot geheeten wordt, alhier ter ſtede, aen Threſorieren betalen. Want die van Slooten zijn jaerlijx ſchuldigh, by maniere van ſtaende renten, over hun jaerſchot, de zom van zes ponden tien ſchellingen, 's Heeren gelt; daer tegen heeft dit Dorp op deze ſtadt 's jaers een kroon, van vier-en-twintigh ſtuivers het ſtuk, dat te Sinte Pieter verſchijnt, der Heeren jaerſchot genoemt, en aen 't boven-gemelde jaerſchot gekort wordt.

Die van Osdorp zijn jaerlijx ſchuldigh, by maniere van ſtaende renten, aen deze Stadt, de zom van tien kroonen, die van Houtrijk vier, en die van de Vrye Geer, drie kroonen, ieder van vier-en-twintigh ſtuivers het ſtuk. Maer die van Polanen zijn jaerlijx ſchuldig, by manier van ſtaende renten, over haer jaerſchot, de zom van twaelf ſchellingen zes penningen, 's Heeren gelt; en die van Raeſdorp moeten jaerlijx geven vijf grooten Vlaems, of twee ſtuivers en acht penningen; welke renten jaerlijx op Sinte Pieter verſchijnen.

Elk echtſchappe of haertſtede, van deze Ambachten, zijn ook jaerlijx ſchuldigh een hoen; doch dit hoen wordt niet gegeven, maer daer voor een braſ-pennink betaelt, die het hoender-gelt genoemt wordt, hier van krijght de Bailliu van Kennemerlant d'eene helft, en deze ſtadt, als Ambachts-heer, d'ander helft, die tot gemeene laſten dit hoender-gelt, by den Schout van deze Ambachten doen verzamelen, die een oortje van ieder bras-pennink voor zijn moeit' heeft, en van de ſtuiver rekeningh doen moet.

Al deze boven-verhaelde Ambachten, van Slooten, Slooterdijk, Osdorp, de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de Vrye Geer, Houtrijk, Polanen, en Raeſdorp, zijn te zamen verzien met een geoctroyeerde Wees-kamer, en ſchikken zich na de keuren van de Wees-kamer van Amſterdam. Hier over worden drie van de voornaemſte mannen geſtelt, om 't recht der Wees-kinderen te bewaren, namelijk, uit Slooten, Slooterdijk, en Osdorp, elk een, die 't zelve ampt voor hun leven langh bekleden, en gemeenlijk vier mael 's jaers, wees-dagh houden, tot Slooten, op de Vrye Geer, in 't recht-huis, als op de Vrydagen, na den eerſten van Bloei-maendt, op Sinte Pieter, Allerheiligen, en Vrouwen-dagh; ook zittenze wel buiten deze vier getijden, ter plaetze, daerze binnen de gemelde Ambachten ontboden worden, mits genietende ieder daer voor een Kennemer pant, of zes-en-twintigh ſtuivers daegs, datze verſchijnen. Over al deze Ambachts-heerlijkheden, is ook geſtelt een Schout, die jaerlijx voor zijn Schout-Ambacht betaelt, aende Treſorieren dezer ſtede, de zom van vijf-en-tzeventig gulden, waer tegen hy weder geniet, 's Heeren Tijns, de Tienden, en de Viſſcherye van 't Ook-meer. Ten dienſte van 't gerechte is 'er ook een Sekretaris.

Jaerlix in de week voor Paeſſchen, op goede Vrydragh, wordt aen den Ambachts-heer, by Schepenen over gelevert het dubbelt getal van Schepenen, Ambachts-bewaerders, Kerkmeeſters, en Huis-zitten-meeſters, waer uit hy dan een enkel getal kieſt, om dat aenſtaende Jaer in bediening te blijven. Op zekeren dage doen ook d'oude Regenten, na 't afgaen, rekening voor de gemeente, ten overſtaen van den Ambachts-heer.

Het dorp Amſterveen, een groot uur gaens van deze Stadt gelegen, dat met recht de voor-plaets behoorde gehadt te hebben, is een oudt en groot dorp, en met verſcheide vryheden van de Graven van Hollandt ook begiftight. Heeft een fraey en çierlijk Kerkje, dat met toorn, uurwerk, en klokken verzien is, naer uitwijzing van deze nevenſtaende Figuur.

Het Gerecht van dit dorp ſtaet, behalve de Baljuw, aen een Schout en zeven Schepenen, waer van'er jaerlix op Vrouwen-dag vijf afgaen, en twee out blijven. De vijf nieuwe worden uit 't dubbelt getal by den Ambachts-heer gekooren, en deze nemen dan twee uit de zeven voorgaende ouden tot zich. Een van deze zeven Schepenen komt uit Amſterveen, een van Buitenveldewaert, een van Boverkerk, een van de Leg-meer, een van Outewael, een van d'eene zijde, en een van d'ander zijde van Ouderkerk. Ten dienſte van 't gerecht is 'er ook een Sekretaris.

Als in den Jare vijftien hondert en twintigh eenige der landt-rijkſte van Amſterveen, met klachten ten hove quamen, dat de vloeden der Zuiderzee dagelijks aenwoſſen, en die van het Sticht van Uitrecht hun wateren ook dagelijx met molens worpen, en deden loopen op de landen van Amſterveen, (waer door die van Amſterveen, indien daer in niet voorzien wiert, ſchenen te zullen bevloeien, en ten eeuwigen dage verlooré blijven,) en verzochten, dat zulx met het ſtellen van de vijf landt-rijkſten in den zelven dorpe, als Heem-raden over het zelve dorp, en den outſten van hen Dijkgraef moghte voorgekomen worden, zoo ſtondt Keizer Karel, by zeker Privileedje, gegeven in den jare vijftienhondert twintig, hen dit toe.

By brieve, verleent in den jare vijftien hondert en tien, beloofdé die van Amſterdam aen de waertſchappen en lant-genooten van de twee-en-twintig ſtalve hoven van Amſterveen, met hun aenhangen, tot ſtadts koſten te maken, en zullen onderhouden, de twee ſluizen op den Middel-dam, en de ſluize op Sint Anthonis-poorte, om daer door te wateren, op pene, by aldienze daer nalatig in bevonden wierden, van zes gout-guldens dagelijks te verbeuren, tot duizent goutguldens toe, doch niet hooger.

Over d'om-leggende Dorpen, is ook een Baljuw, die den gerechte dezer ſtede, met eede verpligt is, en dat uit kragt van zeker Privileedje van Hartog Albregt van Beyeren. Ook heeft Albregt in 't zelve Privileedje vaſt geſtelt, dat men geen beroep van vonniſſen in Amſtel-lant of Goy-lant mach doen.

Sie pag. 8. en 48.

TWEE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

TWEEDE BOEK.

EERSTE HOOFT-STUK.

Stadts gelegentheit. Het Y, en haer benaming. Amſterdam is de vijfde Stadt onder de ſes groote Steden. Naem-rede, en verſcheide ſpelling van Amſterdam. Haer Vryheit, en banſcheiding. Onzekerheit van haer eerſte Stichting. Verſcheide Vergrootingen. Haer Wapen.

AEn het einde van Amſtel-landt, daerwe dus verre, ten deele, mede van geſproken hebben, leit deze ſtadt Amſterdam, wiens gelegentheit, Naem-rede, en verſcheide vergrootingen, ons in dit Hooft-ſtuk nu in 't kort te beſchrijven ſtaen. Het leit op de hooghte van een-en-vijftigh graden, en een half. Ten Noordt-Weſten van de Stadt af, leit het Dorp Slooterdijk, ten Weſten Slooten, ten Zuiden den Overtoom, Amſterveen, en Ouwerkerk. Ten Zuidt-Ooſten Weeſp, Muiden, en Naerden. Ten Noorden de Waterlanders, die van zommigen valſchelijk voor de Friſiabonen van Plinius gehouden worden. Ten Noorden, ſpoelt 'er de Revier het Y voorby, zulks, dat de zelve tuſſchen twee viſch-rijke Revieren in leit: Want den Amſtel komt van 't Zuiden in de Stadt ſchieten, en loopt een ſtukweegs daer door, tot de Dam-ſluis, daerze zich, door 't openen der zelve, met een rak van 't Y, (dat by na Zuidt-Weſt en Noordt-Weſt ſtrekt, en van 't Noorden in de Stadt komt loopen,) vermengt, en dus wort de Stadt in twee deelen gedeelt, van welke 't Weſter-deel, de Nieuwe-zijde, en 't Ooſter-deel, de Oude-zijde genoemt wordt.

Aen de Zuidt-zijde van de Sluis, verlieſt den Amſtel een ſtukweegs, namelijk, van de beurs-ſluis, tot aen de Reguliers tooren, haer naem, en wordt gemeenlijk aldaer het Rokkin genoemt. Daer na, zoo langh, alſſe binnen der Stadt blijft, wordtze den Binnen-Amſtel, maer een ſtukweegs buiten de Stadts-veſten, den Buiten-Amſtel, en endelijk alleen maer Amſtel genoemt. Maer aen de Noord-zijde van de Dam-ſluis wordt het gemelde Rak van 't Y, Dam-rak, doch met een bedorven woordt, den Ammerak geheeten. Gelijk men ook den Amſtel, tot aen de Diemer-meer eertijts, en ook wel noch, het Dam-rak plagh te noemen.

Ten Noorden voorby de Stadt, loopt, gelijk te voore aengeroert is, de Reviere het Y, met de vloet Weſtwaert op, en vervalt weder na den tijt van zes uuren, (want eb en vloedt is deze Stadt, gelijk alle andere Zee-Steden, door dien de groote Oceaen door verſcheide gaten in de Zuider-zee komt vallen, onderworpen) met de eb na 't Ooſten. Maer behalve, dat het Y dus van 't Ooſten na 't Weſten, en van 't Weſten na 't Ooſten door een innerlijke, en by na onbegrijpelijke bewegingh des grooten Oceaens ten Noorden voorby de Stadt gedreven wordt, zoo vloeitze noch daer-en-boven door een zachten en zoete beweging, mede voorby het Noorder-deel der Stadt van 't Weſten na 't Ooſten, welke beweging, die een groote ſchuring voorby de ſtad maekt, de Haerlemmer-meer, en andere binne-wateren, ſchijnen te veroorzaken. By zommigen wordt deze Revier het Tye genoemt, als of de zelve van 't gety, dat is, ebbe en vloedt, zijn naem had; maer indien men na d'oude Brieven, by de Hollandtſche Graven verleent, wil te werk gaen, zoo is haer rechte naem, het Ye; want zoo ſpreekt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

rekt
ı alle.
En
naer
erk;
›bel-
›oft,
n de
)och
laet-
(die
wor-
met
bin-
n de
hon-
, en
boſ-
zijn
ſtee-
:, en
ıden
:,dat
y el-
;en ,
vin-
:rdig
deze
ıeeft
adt ,
: Y-
ı an-
ı be-
ı.
ı de
vers,
ver-
even
Alk-
Pur-
eden
oft
emt:
etal ,
den ,
t zoo
ıen ,
dene
ındt-
eden
dam,
eeſp,
:ter ,
:uke-
nber-
gen.

Stad
ſte
en
On
H.

heit, I
grooti
in't k
leit op
grader
Weſte
Slooter
Zuider
veen,
Ooſter
Ten N
van z
Friſiab
worde
de Rev
zelve t
ren in
van't Z
loopt e
Dam-ſ
der zel
by na
ſtrekt,
komt l
de Stad
welke
zijde, e
genoem
Aen
verlieſt
namelij
de Reg
wordt g
genoem
binnen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

rekt
ı alle.
En
naer
erk;
bbel-
ooft,
n de
Doch
laet-
(die
wor-
met
bin-
n de
hon-
, en
boſ-
zijn
ſtee-
, en
nden
,dat
y el-
gen ,
vin-
rdig
deze
heeft
adt ,
Y-
n an-
n be-
.
de
vers,
ver-
even
Alk-
Pur-
eden
oft
emt:
etal,
den ,
zoo
nen ,
dene
andt-
eden
dam,
eſp,
ter ,
uke-
nber-
gen.

Zie pa

Sta
ſt
en
O
H

Zie pa

heit,
groot
in't k
leit o
grade
Weſt
Sloot
Zuide
veen,
Ooſt
Ten
van
Friſia
word
de Re
zelve
ren in
van't
loopt
Dam-
der ze
by na
ſtrekt
komt
de Sta
welke
zijde,
genoe
Ac
verlief
namel
de Re
wordt
genoe
binnen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſpreekt Graef Willem de Vierde, in Zie pag 71. zeker Previleedje, daer hy de vryheit dezer ſtede vergroot, *Ende in die haven ten halve ſtroom, tot in 't Ye, ende voort ſtrekkende tot in 't Ye, langhs den dijk Ooſt-waert, &c.* De zelve ſpelling heeft ook Willem de Zeſte, zoon van Hartogh Albrecht van Beyeren, in zeker Previleedje, daer hy mede het rechts-gebiedt en vryheit dezer Stede vergroot. *Item,* Zie pag.103. *dat haer vryhede meere zal wezen boven haer oude vryhede, die zy nu hebben in 't Ye, tot aen der Voolwijk toe over in 't Ye.* In een ander handtveſt, vier Jaren daer na by den zelven Graef gegeven, waer by hy den luiden van Reiners-kop, Bijlevelt, en Achtienhoven, de vryheit vergunt, datze in den Amſtel mogen uitwateren, vindt men ook deze ſpelling, als blijkt uit de woorden. *Voort hebben wy den zelven goeden luiden gegunt te wateren in den Amſtel, en voort in den Ye.* Dat meer is, zommigen drijven dat d' Yzel, ten tijde van Strabo, Zala, zoo Junius en Pontanus drijven, geheten (hoewelze hier in van Kluveer wederleit worden,) de voorſte lettergreep van het woordt 't Ye, als of Zala, met byvoegingh van Y, in Yzala, en Yzel, verandert was, ontfangen heeft, en dat 't Y, eertijts, toen de Zuiderzee in enger boezem beſlooten lagh, zich voorby Enkhuizen met den Yzel plag te mengen. Doch tegen dit laetſte ſtelt zich ook de boven-gemelde Kluveer, en brenght verſcheide plaetzen uit oude Griekſche en Latijn-ſchrijvers by, daer hy mede bewijzen wil, dat de Zuider-zee eertijts zo eng niet was, als zich zommigen wel inbeelden, maer van aller geheugeniſſe her al vry een wijt Meer geweeſt is, en by gevolgh, dat zich deze revier het Y, duſdanig met den Yzel, niet vermenght en daer in geloopen heeft. Dit gevoelen van het woort Yzel, en dat het Y zich voorby Edam, Enkhuizen en Medenblik heeft geſtrekt, wordt ook zeggenze, door de gewoonte beveſtight, vermits de haringen, die op zekren tijt van 't Jaer, ontrent Enkhuizen en Medenblik gevangen worden, Y-bukkens genoemt worden.

Een zeer bequame rede verſtrekt dit Y voor de ſchepen, die hier van alle geweſten des werelts aen komen. En niet alleen verſtrektze een rede; maer dient ook tot een dry-dubbelt bolwerk; te dien einde, iſſe ook met een dubbelde rye ſterke palen, van het Blaeu hooft, tot by na aen de uitterſte einde van de nieuwe ſtadts muuren, bezet. Doch zijn in de zelve op verſcheide plaetzen, zoo veel openingen gelaten, (die 's nachts met boomen toegeſloten worden,) dat men daer bequamelijk met ſchepen kan door varen. Als men binnen de Stadt, langhs dit Y, of buiten de palen omvaert, ziet men eenige honderden ſchepen van allerlei ſlagh, en uit alle geweſten, als een dichte boſſchaedje, leggen. Zommigen zijn zoo groot, datze, als drijvende kaſteelen, wegens haer hooghte, ſterkte, en menighte van geſchut, den vyanden verſchrikkelijk zijn. Men gelooft, dat het zien van zoo veel ſchepen by elkander, Amſterdam alleen eigen, en nergens in de werelt meer te vinden is. Om dit wonderens-waerdig gezicht en verſchiet, daer in zich deze Stadt aen de Y-kant vertoont, heeft ons ook noodigh gedacht de Stadt, zoo alſſe zich aen dit Scheep-rijk Y-kant, met haer kerken, toorens, en andere gebouwen, op doet, in een bezondre Figuur, ten toon te ſtellen.

Ganſch Hollandt wordt van de heden-daegſche Landt-beſchrijvers, in Noordt en Zuidt-Hollandt verdeilt; in Noord-Holland leggen zeven Steden, als Enkhuizen, Hoorn, Alkmaer, Edam, Monnikkendam, Purmerent en Medenblik. De Steden van Zuidt-Hollandt worden, oft groote, oft kleene Steden genoemt: de groote Steden zijn zes in 't getal, als Dort, Haerlem, Delft, Leiden, Amſterdam, en der Goude: (want zoo plaghtmen deze ſteden te noemen, die eertijts alleen haer afgezondene op de Vergaderingen van dit Landtſchap hadden.) De kleene Steden zijn Rotterdam, Gorkum, Schiedam, Schoonhoven, Naerden, Weeſp, Muiden, Woerden, Oudewater, Yzelſtein, Leerdam, Aſperen, Heukelen, Workum, Heuſden, en Zevenber-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gen. Voorts hebben de groote Steden van Zuidt-Hollandt, elk haer bezondre zit-plaets ter Vergadering der Ed. Groot: Mog. Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt. Want Dort is d'eerſte en Hooft-ſtadt van Hollandt. Hare afgezondene Heeren in de Vergaderingh der Staten, zitten voor aen, en hebben d'eerſte ſtem voor alle ſteden. Haerlem bezit de tweede plaets. Delft de derde. Leiden de vierde. Amſterdam de vijfde, en Goude de zeſte plaets in de gemelde Vergadering. En heeft Amſterdam niet alleen nu, gelijk gezeght is, de vijfde plaets, maer was ook eertijts de vijfde ſtadt, als van de Steden geen andere, dan de zes groote, op de by-een-komſten der gemelde Staten plegen te verſchijnen, 't welk klaer blijkt uit deze bewijs-redenen, dat, als men oulinx eenige beden oft gelt-middelen plag in te willigen, en te dien einde penningen op-nam, de brieven by de zes groote Steden, als Dordrecht, Haerlem, Delft, Leiden, Amſterdam, en Goude bezegelt wierden: hoe-wel men eenige der zelven vindt, aen welke maer de zegelen der vijf andere Steden hangen: waer uit een groot miſverſtant dat noch in de herſſenen van zommigen ſpeelt, geſprooten is, te weten, dat Amſterdam wel eer de zeſte was. 't Welk t'eenemael verziert is. Dewijl niemandt eenige brieven, daer Amſterdam het laetſte gezegelt heeft, kan toonen. De reden waerom het zegel van deze ſtadt aen zommigen niet gevonden worden, is deze: *dat zy dan zelf de penningen, zonder die op renten te nemen, heeft opgebracht, om alzoo den Ingezetenen, die voor de betalinge der renten ſtonden, niet te bezwaren.* Wijders ſtaet hier aen te merken, dat, na de wereltlijke Regeeringe, Haerlem en Amſterdam onder Zuidt-Hollandt, maer na de Geeſtelijke worden deze Steden, met hare na-buurige Dorpen en Claſſen, onder 't Synodus van Noordt-Hollandt gerekent.

Amſterdam heeft haer naem, buiten alle twijfel en bedenken, van de reviere *Aemſtel* oft *Amſtel*, en den *Dam*, die 't zelve water en het Ye van elkandre ſcheit en afzondert. Eenige meenen, dat d'Amſterdammers en alle Hollanders een ſluis, waer door men het binne-water uit laet, en de buite-wateren ſtut en ophoudt, een *Dam* noemen, gelijk blijkt, zoo zy zeggen, aen verſcheide Steden, wiens namen zoo eindigen, als Rotterdam, Schiedam, Edam, en Monnikkendam. Ook vindt men, na hen gevoelen, dat het woordt *Dam* (op dat de Stedelingen op deze outheit mogen roemen) van Tacitus, voor duizent en vijf hondert Jaren, by na met de zelve betekeningh, daer in men het nu gebruikt, verhaelt wordt: want hy zeit, in 't leven van Agrikola, dat *Daum* oft *Taum* by d'Engelſchen, een ſpui oft ſluis betekende. En Cæſar zeit, dat Engelandt eertijts meeſt van de Kolonien oft Volk-plantingen der Belgen bewoont was. Ook hebben wy-luiden en de Françoizen wel eer een zelve tael, die met de Hoog-duitſche tael gemeenſchap had, geſproken. Derhalve beſluitenze, dat *Amſterdam* niet anders beduit, dan een waterleidingh oft ſluis, tuſſchen de voorzeide Revieren het Y en den Amſtel, dienſtigh om de wateren te ſtutten, en in oft uit te laten, na gelegentheidt. Zommige noemen haer in 't Latijn, *Amſterdamum*, andere *Amſtelodamum*, ook *Amſtelredamum*; doch anderen behaegt beſt *Aemſtelædamum* oft *Amſtelædamum*; hoe-wel in het zegel der ſtadt, van 't Jaer veertien hondert zeven-en-tachtigh, ſtaet *ſigillum ſecretum opi Amſtelredamenſis.* De gemeene brieven der Stadt, hebben ook meeſt in Neerduitſch *Amſtelredam*, 't welk zommigen bewogen heeft te ſchrijven *Aemſtel-redamme*, als oft men zeggen wilde, een *rede* en *dam* aen den *Aemſtel*. Andere meenen dat men haer *Aemſteldam* behoort te noemen, om dat in alle oude hiſtorien en brieven, de reviere niet alleen, maer ook 't oude en adelijk geſlacht van hare Heeren, meeſt *Aemſtel*, en niet *Amſtel* oft *Amſter*, genoemt wort. Maer zommigen oordeelen weder, dat men haer behoort *Aemſtelerdam*, als een *Dam* aen den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

den *Aemſtel* te noemen. 't Is waer, de brieven en het oude zegel der ſtadt zeggen *Amſtelredamme*, als boven verhaelt is, en 't is ook waerſchijnelijk, dat *Aemſtelre* niet anders is als een *genitivus van Aemſtel*, en even 't zelve als *Aemſteler*; gelijk *alre* in oude brieven gevonden wordt in plaetze van *alle*, oft *aller*, zoo wy nu zeggen; doch ſchijnt dit laetſte beter Hollandts, en derhalven belacchens-waerdigh, die dat *re* in 't woordt *Aemſtelredam* voor een *rede* willen nemen: Want wy zeggen ook *Saerdam* en *Saenredam*, in plaets van *Sanerdam*. Zoo dat men, om te beſluiten, na mijn oordeel, het woordt *Dam*, in zijn eigen beteikeningh (dat is een hoop aerde, die twee waterẽ af-zondert, en 't hoogſte ſtut en ophoudt) moet nemen: want het wordt, gelijk ieder weet, noch dagelijx in dien zin gebruikt. Doch of men namaels de ſluizen, (die in de plaets der dammen gekomen, en beter zijn, om datze met laegh buite-water het binne-water konnen uitlaten, de landen van overtolligh water ontlaſten, en ververſchen, en na believen weder inlaten; behalven de gerieffelijke en nutte deurvaert voor de ſchepen) ook dammen genoemt heeft, om datze ten deele de zelve werkingh hebben, en wanneer dat geſchiet is, kan men niet zeggen; maer dit wel, dat zommigen t'eenvoudig en dagelijx gebruik van 't zelve woordt, inzonderheit in d'oorſprong van de naem dezer Stadt, beſt behaeght.

Onzekerheit van haer ſtichtingh.

Onzeker is het, wanneer eigentlijk deze Stadt geſticht is, doch het blijkt aen verſcheide ken-tekenen en bewijs-redenen, datze zoo jong niet is, als zommigen wel uitſtroien, en zich inbeelden. Want vermits Gijsbrecht van Amſtel, (als breeder zal blijken uit het volgende Hooft-ſtuk,) na de doodt van Graef Jan, d'eerſte, (zoon van d'omgebragte Graef Floris, waerom ook Gijsbrecht van Amſtel, buiten 's landts, in ballinghſchap moeſte zwerven) ontrent den Jare dertien hondert weder quam, Amſterdam innam, en het Kaſteel, dat eertijts (zoo zommigen ſchrijven, tuſſchen d'oude en Papen-brugh, aen den Nieuwendijk, ſtondt) met houte bruggen, toorens en veſten verſterkte, zoo blijkt dan dat 'er iets meer dan 't ſlot was, en alree verſcheide inwoonders, hoewel geringe luiden, gewoont hebben; en dat 'er iets geweeſt is voor dezen tijt, behalve dit Kaſteel, leert ons het Privileedje of Voor-recht, dat deze Stadt van Graef Floris, in den Jare twaelf hondert vijf-en-tzeventigh, meer dan twintigh Jaren voor zijn doodt, alſſe noch onder het gebiedt der Heeren van Amſtel ſtondt, verworf.

Dat Amſterdam zeer geringe beginzelen gehadt heeft, waer in men haer met het oude Roomen, (de Hooft-ſtadt, der vierde Monarchy, en een Goddin aller volken) die haer oorſpronk van den herder Romulus, en de hutten der vee-hoeders had, vergelijken mach, kan niet geloochent worden. Want men zeit dat eenige arme Viſſchers, aengelokt door de vis-rijke Revieren, niet wijt van het Slot der Heeren van Amſtel, by den Dam, aen, en op de naby-gelege dijk, eenige kleine hutten, met ſtroo bedekt, gemaekt hebben, en dat deze allengskens zouden vermeerdert, en tot de groote van een tamelijk Dorp aengegroeit zijn. Doch wanneer deze oude Amſtelſche Burgery zich hier ter plaetze neder gezet heeft, en komen woonen is, daer leit al de zwarigheidt. En geen wonder, dat men juiſt het Jaer van dit nederzetten niet weet aen te wijzen, vermits, veilicht, deze plaets eerder bewoont is geworden, dan zich deze Viſſchers hier neder gezet hebben: want, ſtelt men vaſt, dat de Revier den Amſtel, hier altijt, en van aller geheugenis her, haer uitwateringh, (gelijk buiten twijfel geweeſt is) gehad heeft, zoo is het ook waerſchijnlijk, dat aen de mondt van zoo een viſch-rijke Revier, en die zich in noch viſch-rijker Revier, het Y, uitſtorte, gewoont hebben. Dewijl gemeenlijk, d'uit-einden of monden der Revieren, bewoont worden.

Het is ook waerſchijnlijk, dat deze Stadt het allereerſte aen het Noordt-Ooſt-eind, ontrent d'Oude-zijds Ka-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

pel, is bewoont geworden, en dat de Stadt van daer allengs na den Dam uitgebreit is, tot dat naderhandt eenige luiden aen de Weſt-zijde, ook begoſten huizen te zetten, waer uit, tuſſchen die van d'Oude-zijde, en die van de Nieuwe-zijde, grooten haet ontſtondt, die lange jaren, zoo eenige ſchrijven, geduurt heeft, en waer van ſedert eenige jaren noch kleene over-blijfzelen van gezien wierden. Dit blijkt ten deele ook uit de hooghte, en harde grondt die daer de ſtadt heeft, als ook dat oulinx aldaer, achter d'Oude-zijds Kapel, het oude Stadt-huis geſtaen heeft. Ook zijn zommigen van gevoelen, dat de Revier den Amſtel, oulinx, niet zijn uit-wateringh langs het Rokkin, en zoo door de Damſluis en het Dam-rak in het Y had, maer alleen langs d'Oude-zijds Achter en Voor-burgwal liep, en zoo door de Sluis, die in de Zee-dijk leit, in het Y uitſtorte. De zelve willen mede dat de oude Haerlemmer-dijk, toen recht uit, langhs d'Y-kant, en zonder opening voorby de Nieuwe-brugh, (of daerze nu leit,) tot aen de Zee-dijk liep, en daer haer opening had, en dat naderhandt den Dam-rak gegraven, en van deze op-gegrave aerdt een dijk gemaekt zy, die hierom ook noch ten huidigen dage, de Nieuwe-dijk genoemt wordt. Doch hoewel dit wel eenigzins waerſchijnelijk ſchijnt te zijn, zoo ſteunt dit gevoelen even-wel op bloote giſſingen, en geen vaſte bewijs-redenen.

Eer ik tot ſtadts verſcheide Vergrootingen kom, ſtaet voor eerſt aen te merken, dat het woort Amſterdam op tweederlei wijze kan verſtaen worden: want ten eerſten, wort daer door bywijlen alleen de plaets of ruimte, die binnen de Stadts-veſten beſlooten leit, zomtijts niet alleen deze binnenruimte, maer ook het gene dat buiten deze veſten, doch binnen de Vryheit gelegen is, verſtaen.

Vryheit of Juriſdictie. De eerſte Vryheit dezer Stede, ſtrekte zich, volgens de Brief van Graef Willem, op d'Ooſt-zijde van de Poort, tot aen Jan Wittens hof-ſtede, op de Noordt-zijde, tot aen het groote Gods-huis-landt; aen de Weſt-zijde, tot aen de uitterſte egge van de Lane, die toen lagh in Ysbrandts lant, van der Zijd-winde, en aen de Zuidt-zijde, tot in de Neſſe, tegen de Laen over, in alle maniere, als toen ter tijdt met de gracht begrepen was, en in de have ter halve ſtroome, in 't Y, en voorts ſtrekkende in het Y, langs den dijk Ooſt-waert, vijftigh roeden buiten de windt-molen, dien Heer Willem van Oudshoorn had doen maken.

In den Jare dertien hondert zes-en-tachtigh, is de Vryheit voor 't eerſt by Hartogh Albrecht, tot hondert roeden, gaende rontom de Stadt te water en te lande, vermeerdert. Na Albrecht is by Hartogh Willem, de Vryheit dezer Stede aen de water-kant vergroot en vermeerdert, van haer oude voorſchreve Vryheit, tot aen de Vogelwijk toe, over in het Y, ſtrekkende zoo verre als dezer Stede Vryheit toen te lande was ſtrekkende.

Daer na hebben Maximiliaen, Rooms Keizer, en Philips, Erts-hartogh van Ooſtenrijk, als Graven van Hollandt, dezer ſtede vergunt, en die Vryheit gegeven, datze alle miſdadigen mochten bannen, niet alleen uit deze Stadt en hare Vryheit, maer ook daer-en-boven noch duizent roeden rontom der zelve ſtede, boven de voorſchreve hondert roeden, en ook al de genen, die gebannen waren, en binnen de vryheit dezer Stede miſdaen hadden, te mogen halen en vangen binnen de voornoemde duizent roeden, om de zelve te doen ſtraffen, als ofze de zelve binnen haer eerſte Vryheit gevangen en gehaelt hadden.

Endelijk heeft Karel, Roomſch Keizer, deze Stadt die vryheit vergunt, van te mogen bannen alle miſdadigen buiten deze Stadt, en boven dien een mijl (de elf hondert roeden, daer te voore van geſproken is, daer onder begrepen) in 't ronde; ook te mogen vangen alzulke ballingen, over al binnen de voorſchreven Ban-mijle, en buiten hun Rechts-gebiet. En na dit laetſte wordt ook tegenwoordigh de ballinghſchap gedaen.

Daer na is de Vryheit van Amſterdam, by de Ridderſchap, Edelen, en

Steden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1 . Bentwycker Poort .
2 . de plaets .
3 . 't Stadthuys .
4 . de Raem poort .
5 . S. Geertruyt ,
6 . 't Gaſthuys .
7 . Lievrouwen Capel .
8 . S. Olofs poort .
9 . de Waegh .
10 . de Oude Kerck .
11 . S. Margrieten .
12 . S. Magdaleenen .
13 . S. Barberen .
14 . S. Maryen .
15 . Sellebroers .
16 . Haerlemmer poort .
de Heylige weegh
Leproſen
DEN AMSTEL
HET

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

s, en de Oude
af-gebeelt, die
gevoelen, ruim
daer na geſticht
ertje deze Stadt,
gebouwen, ver-
ent den jare veer-
voor al niet jon-
toen groot, zoo
aertje af-gebeelt
nt drie hondert
roeden, (ieder
walef Rhyn-lant-
igh morgen, en
dertigh roeden,
metrek zes hon-
roeden, of drie
vijf-en-tzeven-

gemeen gevoe-
aer mede onder
dt uitgeleit en
welk Jaer de
zijn, weet men
giſſingh, te zeg-
zekerheit heeſt
. Het blijkt uit
rivileedje, van
lert een-en-tne-
uitgeleit wiert,
an Hollandt die
aen gelijke vry-
vergrootingh,)
dertien hondert
eleit is.
ooting begreep,
n-twintig mor-
wintigh roeden
de vergrooting,
raekte, had de
rgen, en negen-

, daer men ze-
derde in 't ge-
ertien hondert
ert rontom met
muur omringt.
oen aen d'oude
twee-en-vijftig
lert zeven-en-
ts-grachten en
r begin van de
, en liepen
Kai, tot aen de
oen een Poort

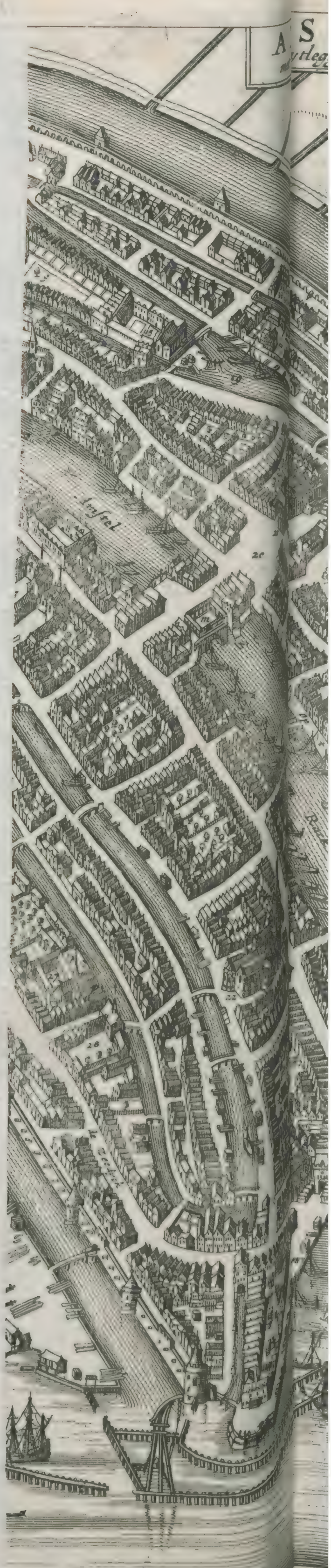

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

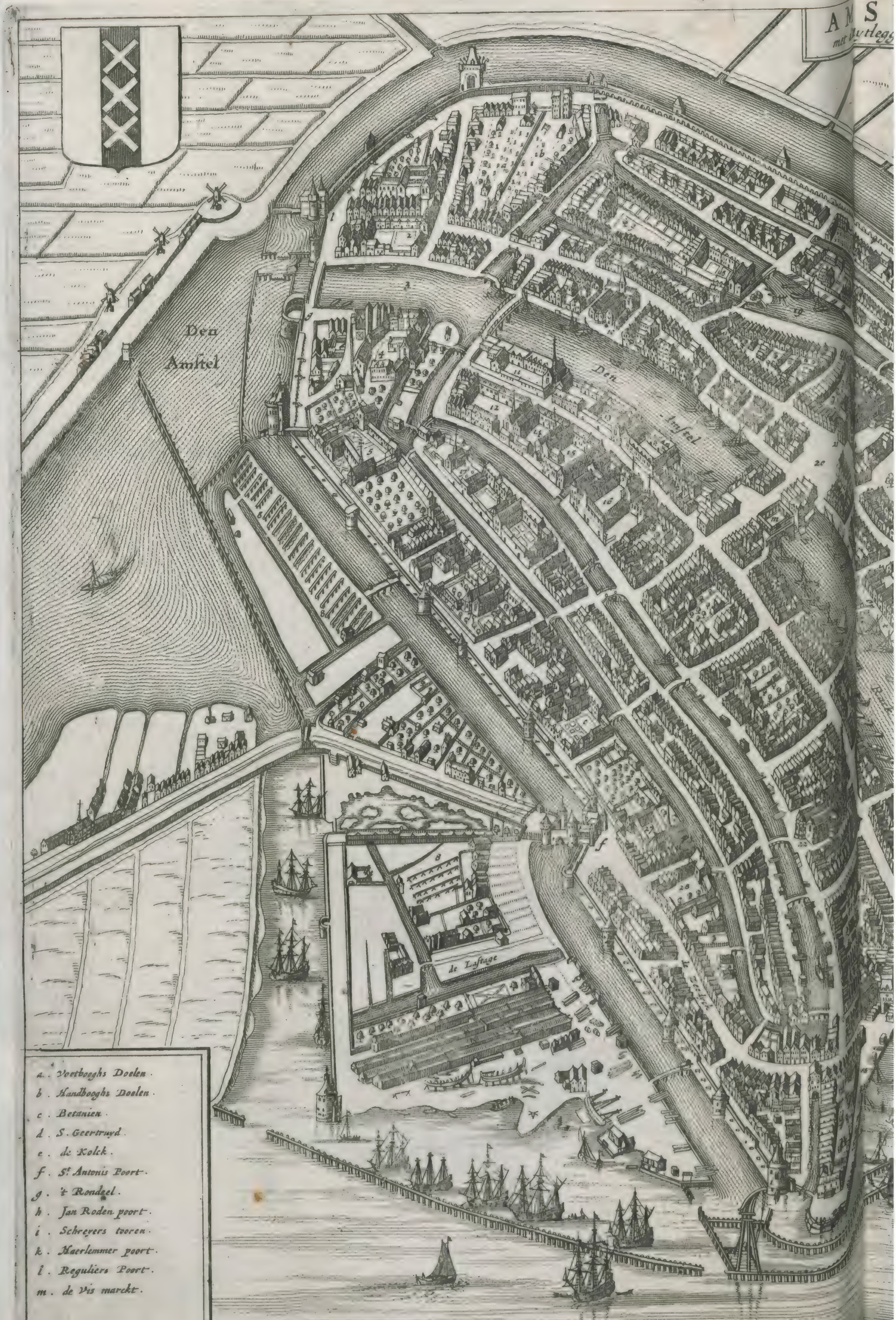

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

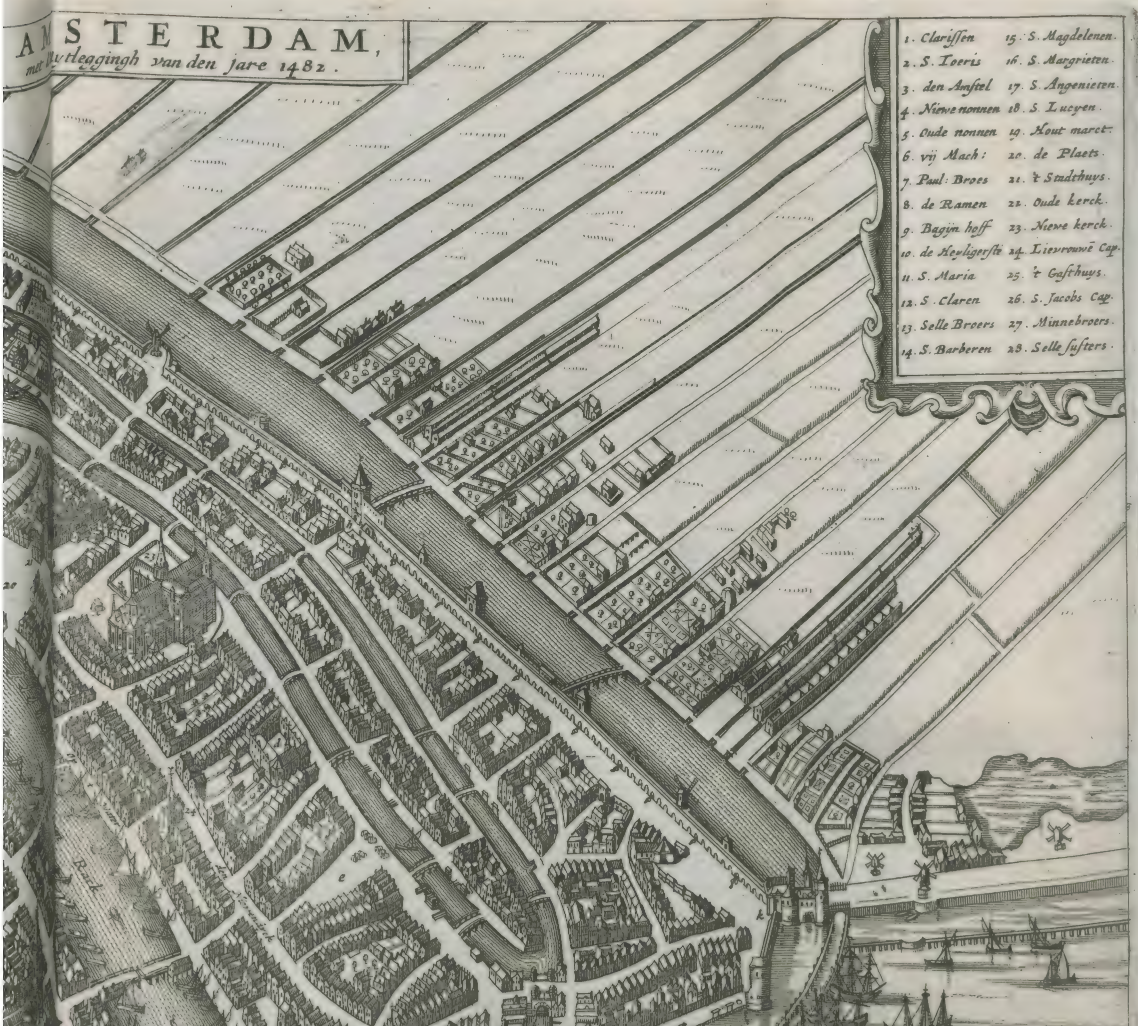

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

is, en de Oude
af-gebeelt, die
gevoelen, ruim
daer na geſticht
ertje deze Stadt,
gebouwen, ver-
ent den jare veer-
voor al niet jon-
toen groot, zoo
aertje af-gebeelt
ent drie hondert
roeden, (ieder
walef Rhyn-lant-
tigh morgen, en
-dertigh roeden,
metrek zes hon-
roeden, of drie
t vijf-en-tzeven-

t gemeen gevoe-
aer mede onder
dt uitgeleit en
welk Jaer de
zijn, weet men
giſſingh, te zeg-
zekerheit heeſt
. Het blijkt uit
Privileedje, van
dert een-en-tne-
t uitgeleit wiert,
an Hollandt die
aen gelijke vry-
vergrootingh,)
dertien hondert
eleit is.
ooting begreep,
en-twintig mor-
wintigh roeden
de vergrooting,
raekte, had de
rgen, en negen-

, daer men ze-
derde in 't ge-
eertien hondert
ert rontom met
muur omringt.
oen aen d'oude
twee-en-vijftig
dert zeven-en-
lts-grachten en
r begin van de
, en liepen
Kai, tot aen de
oen een Poort

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Steden van Hollandt, midtſgaders by de Staten van Hollandt, vertoonende de Staten van de zelve Lande, in den Jare zeſtien hondert en negen, den zevenden van Oogſt-maendt, vermeerdert, gelijkze tegenwoordig is, en hen vergunt gelijke Vryheit, Privileedjen, en gerechtigheden, voortaen te zullen mogen genieten, in, en over de nieuwe grachten, en voorts buiten de zelve rontom een mijle, als de zelve binnen en buiten d'andere grachten dezer Stede, te voore gehadt en gebruikt hebben, en over zulks d'oude palen van haer Vryheit daer na uit te ſtellen. En op dit Privileedje, kunnenze ook noch tegenwoordigh hun palen van d'oude Vryheit uit-ſtellen, en gelijke Vryheit en gerechtigheden gebruiken, in, en over deze nieuwe laeſte vergrooting en grachten, en voorts buiten de zelve een mijle rontom, als de zelve binnen en buiten de oude grachten dezer Stede te voore gehadt hebben.

tadts ver- ...de ver- ootingen,

En gelijk de vryheit van Amſterdam verſcheide reizen dus vergroot en vermeerdert is, alzoo is ook de Stadt of ruimte, binnen de veſten gelegen, dikwils vergroot en uitgezet. Want het is waerſchijnlijk, dat d'eerſte wallen en veſten van de Y-kant af, langhs de Oude-zijds Voor-burgwal, tot aen de Grimneſſe, en van daer tot aen de Oſſe-ſluis, en voorts weder Noordwaerts op, langhs de Nieuwezijds Voor-burghwal, en zoo tot aen het Y-kant, daer nu d'oude Haerlemmer-ſluis is, geloopen hebben. Zommige, doch zonder eenige zekerheit, ſchrijven, dat, toen deze Stadt, in plaets van aerde wallen of ſteene muuren, met ſterke houte ſchuttingen afgeſchoeit was. Eenige willen, dat ontrent den Jare twalef hondert en twintigh, de Stadt met deze ommekreits, en duſdanige houte ſchuttingen, beſloten lagh, te dien einde, en om dit hun gevoelen goet te maken, brengenze dit nevenſtaende Kaertje by. Doch uit de gebouwen, die zich hier in vertoonen, en na dien tijdt eerſt geſticht zijn, blijkt dat het zelve veel jonger moet zijn, als zich zommigen wel inbeelden, vermits men alree het oude Stadt-huis, en de Oude Kerk daer in ziet af-gebeelt, die eerſt, na 't gemeen gevoelen, ruim twee hondert Jaren daer na geſticht zijn. Zulks dit Kaertje deze Stadt, ten opzicht van de gebouwen, vertoont, zoo alſſe ontrent den jare veertien hondert was, en voor al niet jonger. De Stadt was toen groot, zoo alſſe hier in dit Kaertje af-gebeelt ſtaet, achtien duizent drie hondert en drie-en-tachtigh roeden, (ieder roede gerekent op twalef Rhyn-lantſche voeten) of dertigh morgen, en drie hondert drie-en-dertigh roeden, en begreep in haer ommetrek zes hondert vijf-en-dertigh roeden, of drie duizent een hondert vijf-en-tzeventigh ſchreden.

Zes-mael zou, na 't gemeen gevoelen, (deze laeſte daer mede onder gerekent) deze Stadt uitgeleit en vergroot zijn. Op welk Jaer de twee eerſte geſchiet zijn, weet men eigentlijk niet, dan na giſſingh, te zeggen; maer meerder zekerheit heeft men van de vier laeſte. Het blijkt uit zeker onderſtaende Privileedje, van den jare vijftien hondert een-en-tnegentigh, toen de Stadt uitgeleit wiert, (daer by de Staten van Hollandt die van Amſterdam toeſtaen gelijke vryheit buiten de nieuwe vergrootingh,) datze ſedert den jare dertien hondert verſcheide reizen uitgeleit is.

De allereerſte vergrooting begreep, zoo men zeit, negen-en-twintig morgen, en hondert en twintigh roeden en een half. De tweede vergrooting, die toen aen de ſtadt raekte, had de groote van achtien morgen, en negen-en-twintigh roeden.

D'eerſte uitlegging, daer men zekerheit af heeft, of de derde in 't getal, was in den jare veertien hondert twee-en-tachtig, en wiert rontom met eẽ witte kareel-ſteene muur omringt. De vergrootingh, die toen aen d'oude ſtadt raekte, was groot twee-en-vijftig morgen, en drie hondert zeven-en-tachtigh roeden. Stadts-grachten en wallen namen toen haer begin van de Schreiers-hoeks-tooren, en liepen langhs de Gelderſche Kai, tot aen de nieuwe Waegh, dat toen een Poort

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

was, voorts recht uit tot aen de Kleveniers-doelen, en van daer met een kromme zwier tot aen de Reguliers-tooren, (die toen mee een poort was) en voorts recht toe, recht aen, langs de Konings-graft, (gemeenlijk de Cingel geheeten, vermits het toen de ſtadts Cingel verſtrekte) voorby Jan-Rooden-poorts-tooren, (toen mee een Stadts poort,) tot aen de Haerlemmer-ſluis. Deze muuren waren doorgaens in haer ommetrek met verſcheide wacht-toorentjes en ſterkten, als uit dit nevenſtaende af-beeldſel, daer in de ganſche Stadt, met haer muuren, ſtraten, burgwallen, huizen, kerken, kloosteren, toorens, poorten, en andere gemeene gebouwen, zoo als de zelve in den Jare vijftien hondert drie-en-veertigh, in deze hare muuren beſlooten lagh, breeder te zien is, çierlijk doorgaens bezet.

Hondert Jaren, ontrent, na dat deze Stadt bemuurt wierdt, iſſe aen d'Oude-zijde, by de Gelderſche Kai, weder begonnen vergroot te worden: want de Laſtaedje, die alree ten deele bebouwt was, en langhs het Y, aen die zijde, tot aen de Monte-Albaens-tooren, (zoo genaemt na den Hartogh van Alva, die by de zelve een Kaſteel wilde bouwen, en naer zijn naem Monte-Albano noemen) ſtrekte, is eerſt aen de Stadt gevoegt, en met meerder en beter huizen verçiert. In't jaer duizent vijf hondert drie-en-tnegentigh, begon men ook aen de Nieuwe-zijde, de ſtadt, met de helft van de Cingel, (die men nu ook de Konings-graft noemt) van de Haerlemmer-ſluis af, en weinigh tijts daer na met d'overige helft, aen die zijde, tot aen de Reguliers-poort, te vergrooten; zoo dat de wallen toen geleit zijn, daer nu de Heere-graft is. Ondertuſſchen wierd aen d'Oude-zijde, mede allengs met het wijder uitleggen en betimmeren voortgevaren, 't welk met zulk een yver geſchiede, dat in korte jaren al het gene, dat buiten de Weſt-zijde van de Gelderſche Kai, en de Kloveniers-burgwal, van Schreiers-hoek, tot aen de Reguliers-poort gelegen is, aen de Stadt gevoeght wierdt. Voorders wierden de ſteene muuren, in den jare zeſtien hondert en een, geſlecht, gelijk uit dit volgende eersje blijkt.

In't Jaer duizent zes hondert ien,
Zagh men t' Amſterdam veel wonders geſchien,
De [a] Stadts tooren rechten,
De Stadts muuren ſlechten,
[b] Twee ſteene Sluizen ſtichten,
En zeven hondert huizen richten.

a Stad… toore…

b De … ligew… en de … lemmer ſluis.

Van deze muuren is niet overigh gebleven, als de Schreiers-hoeks-tooren, d'oude Sint Anthonis-poort, nu de Nieuwe Waegh geheeten, en de tooren van de Kloveniers Doelen.

Deze vierde Vergrootinge, die toen aen de Stadt raekte, had de groote van zes-en-tnegentigh morgen, twee hondert drie-en-dertigh roeden en een half. Toen deze vergrootinge, van de Haerlemmer-tot aen den Amſtel-dijk geſchiede, of begonnen wierdt, kregenze van den Graef van Liceſter, in den jare vijftien hondert zes-en-tachtentigh, die toen, mits d'af-lijvigheit van Prins Willem d'eerſte als Stad-houder, quanzuis, over deze Landen geboot, verlof, ('t geen de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, in den jare vijftien hondert zeven-en-tnegentigh, voor goet kenden en toe-ſtonden,) datze al d'erven of landen, die tot grachten ſtraten, markten, of andere gemeene gebouwen gebezight wierden, mochten in eigendom na zich nemen, mits datze die elk in 't bezonder, by Schepenen dezer ſtede moeſten ſchatten laten, zoo veel als de zelve by opveilinge voor de vergrootinge zouden mogen gelden hebben.

Die van Amſterdam verkregen ook, toen deze vergrootingh onder handen was, van de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, octroy of verlof, van te mogen gelijke Vryheit, Voor-rechten, Rechts-gebiet, en Gerechtigheden gebruiken, in, en over de vergrooting en nieuwe graften, en voorts buiten de zelve rontom een mijle, als zy binnen en buiten d'oude graften gehadt hadden. Doch dewijl deze verlof-brief van het ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dre uitbreiden van hun rechts-gebiet, by na met die van de voorgaende en volgende Vergrootingen op eene zin uit-komt, zullen we de zelve hier, tot meerder verklaringh, van woort tot woort laten volgen.

DE *Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, repreſenterende de Staten van den Lande, Doen te weten, dat, alzoo, Burgermeeſteren ende Raden der Stadt Amſtelredamme, ons te kennen gegeven hebben, dat de voornoemſte Stadt, ſedert den Jare duizent drie hondert twee-en-veertigh, tot verſcheiden malen vergroot, ook de Juriſdictie ende vryheit der zelver ge-extendeert is geweeſt by den Graven van Hollant. Zulks dat den Officier en Magiſtraten der voornoemde Stede reſpective alle Acten van hooge Juriſdictie zouden hebben mogen exerceren, zoo wel in de vergrotinge als d'oude Stadt, ende rontomme te lande, tot elf hondert Roeden toe, ende te water tot over het Y, in den Voolwijk: De welke in den Jare duizent vijf hondert vier-en-veertigh ge-extendeert is geweeſt tot een mijle in 't ronde. Ende zyluiden voorts geoctroyeert zijn alle delinquanten, ook buiten de voornoemde Juriſdictie, te apprehenderen: Behoudelijk, dat in dezen leſten gevalle, alzulke gevangenen gelevert zoude worden in handen van den Officieren, onder welkers Juriſdictie de zelve geapprehendeert zoude zijn geweeſt. Ende vertoonders niet en twijfelen, of dat in 't accorderen van de Octroyen, hen onlangs vergunt, om de voorſz. Stadt van nieuws te vergrooten, ende fortificeren, tot grooten dienſte van den gemeenen lande, verſtaen is geweeſt, dat de voornoemde Stadt daer door niet en zoude worden verkort, ofte in confuſie gebracht van haer voorſz. Iuriſdictie ende exercitie der zelve, alomme in de voorſz. vergrootinge, maer veel eer, dat neffens d'extenſie van de Stadt mede geaccordeert zy d'extenſie van de hooge Iuriſdictie, na advenant van de zelve vergrootinge; inzonderheidt, nademael de voorſz. Stadt competeeren de d'Ambachts-heerlijkheden van Amſterveen, Slooten, Slooterdijk, ende d'andere daer ontrent gelegen. Nochtans, ten aenzien, namaels door eenigen Bailliu van Amſterlandt, ofte anderen, voorgenomen mochte worden eenige apprehenſie ofte andere Acte van hooge Iuriſdictie te willen gebruiken ofte pretenderen binnen de voorſz. vergrootinge en ban-mijle: daer door tuſſchen den zelven, ende den Officier van de voornoemde Stadt, miſverſtanden zouden mogen rijzen, ende ook eenige miſdaden tuſſchen beide ontkomen, ende ongeſtraft blijven. Om al 't zelve te voorkomen, verzocht hebben, dat wy behoorlijk daer inne zoude willen voorzien. Zoo is 't, dat wy in aenzieninge, als vooren uit onzer wetenſchap verklaert, gegunt, geoctroyeert, ende geordonneert hebben, verklaren, gunnen, octroyeren ende ordonneren by dezen, dat de Supplianten gelijke Vryheit, Privilegien, Iuriſdictien, ende Gerechtigheden, voortaen zullen mogen genieten, gebruiken, ende exerceren, in, ende over de voorſz. vergrootingen ende nieuwe Graften, ende voorts buiten de zelve rontom een mijle, als de zelve binnen ende buiten de oude Graften der zelve Stede te vooren hebben gehadt, gebruikt, ende ge-exerceert. Ende over zulks de oude palen van hare Iuriſdictie en limitatie daer na t'extenderen ende uitſtellen, ten einde een iegelijk daer van kenniſſe mach hebben, ende hem daer na reguleren, laſten ende ordonneren, daeromme allen ende een iegelijken, dien dezen aengaen mach, dat zy-luiden, hen, naer 't inhouden van dezen, reguleren. Gegeven in den Hage, onder onzen grooten Zegele, hier aen gehangen den 7. Septembris, in 't Iaer ons Heeren vijftien hondert een-en-tnegentigh. Op de ploye ſtondt geſchreven, ter ordonnantie van de Staten, ende geteikent*

C. DE RECHTER.

Ontrent den Jare zeſtien hondert twaelf is de ſtadt weder voor de vijfde reize uitgeleit, en is toen aen de Nieuwe-zijde met een aerde wal, van het Blaeuw Hooft tot aen de Heiligewegs-poort, van twalef Bolwerken

ken

ken verſterkt, en een gantſche nieuwe ſtadt, gelijk men die gemeenlijk noemt, verrijkt; en deze nieuwe ſtadt begrijpt al 't gene, dat buiten d'Ooſt-zijde van de Heeregraft gelegen is. De vergrooting die toen aen d'oude Stadt geraekte, begreep drie hondert en drie mergen, en zes-en-dertigh roeden, zulks deze vergrooting byna drie mergen grooter was, dan d'oude Stadt voor den jare veertien hondert zelf was. En is nu de geheele ſtadt, die noch met aerde Bolwerken omçingelt is, groot vijf hondert en dertig mergen, en drie hondert twee-en-tzeſtigh roeden, en heeft in den omgank twee duizent zeven hondert en negen-en-tachtigh roeden, of dertien duizent, negen hondert en vijf-en-veertigh treden, van de laetſte palen van het Y af te rekenen. Als deze vergrootinge in 't werk geſtelt wierdt, verkreegh mede de Majeſtraet dezer ſtede, van de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, verder uitbreidinge van haer rechtsgebiet, als ook dat niemandt binnen het rechts-gebiet dezer ſtede timmeren, of eenige aenhooginghe van erven geſchieden, mochte, als mede dat de gebouwen, getimmerten, of aenhoogingen, die buiten de nieuwe vergrootinge binnen het rechts-gebiet quamen over te blijven, by den gerechte mochten geſlecht worden, mits datze weder gehouden waren den eigenaren naer behooren daer voor te voldoen. Ook nam de ſtadt al d'erven na haer, die binnen de vijftigh roeden van der Stadt lagen, en ten deele tot grachten, ſtraten, en gemeene bouwen verbezight wierden, mits verleenende d'ouden eigenaren rente-brieven tot laſte van de zelve ſtadt, tegens den pennink zeſtien, voor de waerde der voorſz. erven en getimmerten, zoo veel alſſe van Schepenen geſchat wierden waerdigh te zijn. De ſtadt mocht ook tot vervallinge en onderhoudt van de veſten en Stadts wallen op renten uitgeven of verkoopen al zulke erven en getimmerten, als boven de voorſz. grachten, markten, gemeene plaetzen en ſtraten, zouden overſchieten, mits dat in 't verkoopen en uitgeven d'oude eigenaren zoo veel zouden voor uit hebben, datze de zelve zouden mogen overnemen, zoo als de zelve by den voorſchreven gerechte geſchat wierden. Doch de Majeſtraet liet het overſchot van d'erven den ouden eigenaren behouden, eñ wierdt op de zelve erven melioratie of verbeteringh gezet.

Het voornemen was, toen deze ſtadt in den Jare zeſtien hondert en twalef uitgeleit wierdt, de zelve niet alleen van het Blaeuw Hooft, tot aen de Heiligewegs-poort, met twalef Bolwerken te verſterken, maer ook aen d' Ooſt-zijde, namelijk, van de Heiligewegs-poort, tot aen 't Rijſſenhooft, te vergrooten, en de wallen zo verre aen die kant uit te zetten, dat het Reguliers-hof en Outewael toen al binnen zoude gekomen hebben, zulks dat by na deze ommetrek ten Ooſten zich zoo verre zou uitgeſtrekt hebben, als zich deze tegenwoordige laetſte vergrooting, uitſtrekt; maer mits de groote van het werk, en eenige andere zwarigheden, bleef dit toen ſteken, en wierdt voor die tijt geſtaekt. En ſchoon toen by keure wel uitdrukkelijk verboden wierdt, buyten de nieuwe vergrooting binne de hondert gaerden (te rekenẽ van de buiten-kanten van de ſtadts grachten of çingel-ſlooten) eenige getimmerten te ſtellen, of hoogingen van erven te doen, zoo waren even-wel de Wet-houderen beducht, dat buiten de andere Poorten (alwaer de vergrooting, als toen om de groote van 't werk en andere redenen, niet by der handt genomen wierdt) eenige onbehoorlijke timmeragien en hooging van erven en tuinen zoude mogen gedaen worden, tot onwaerdeerlijke ſchade en aengelegenis, zoo van de ſtadt als bezondre luiden, die hun gedane onbehoorlijke timmeragien, by voortgank van de bovengemelde vergrooting zouden gehouden wezen te ſloopen, gelijk ook nu tegenwoordigh in deze laeſte vergrooting geſchiet. Om dit dan, zoo veel als 't mogelijk was, voor te komen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ren, gedaen was,
eſte geſchieden,
lerhoudinge der
zonder dat noch-
ſtadt daer mee
ide zijn; maer in
dat 'er niet meer
hooght wierdt,
getimmerten en
lerhandt, indien
niet in 't werk
ſchien zouden,
n middelen zou-
t te krenken en
alve d'ellendige
t in tijt van oor-
zich buiten en
oudende, eerſt
aer by gevoegt,
(dewijlze nu
oote gelegent-
gemeene-landts
t, in haer excij-
is endelijk, om
ongemakken
Majeſtraet be-
eggen van de
-werken in te
ens het Octroy
ndert dertien,
en by de Sta-
eſt-Vrieſlant,
de tegenwoor-
o groot in 't
t verzekering
nſte der Lan-
Ook genie-
n het zelfſte
dt, Privileed-
voortaen, in,
rgrootingh en
rts buiten de
alſſe de zelve
ude graften
hadt, en ge-
en overzulks
Vryheidt hier

ing, daer te-
t een groote
olk, aen ge-
tom met een
le buiten-zij-
gelt wordt,
de Vergroo-
tingen

ken verſterkt :
nieuwe ſtadt , g
meenlijk noemt
nieuwe ſtadt beg
buiten d'Ooſt-z
graft gelegen is
die toen aen d'o
begreep drie hon
en zes-en-dertig
vergrooting byn
ter was, dan d'ouc
veertien hondert
geheele ſtadt, die
werken omçinge
dert en dertig me
twee-en-tzeſtigh
den omgank twe
dert en negen-
of dertien duizen
vijf-en-veertigh
ſte palen van h
Als deze vergro
ſtelt wierdt, ver
jeſtraet dezer ſt
van Hollandt e
verder uitbreidi
gebiet, als ook c
het rechts-gebie
ren, of eenige aen
geſchieden, moc
gebouwen, getin
gingen, die bu
grootinge binne
quamen over te
rechte mochten
mits datze wec
den eigenaren
voor te voldoen
al d'erven na had
tigh roeden van
ten deele tot g
gemeene bouw
den, mits verle
naren rente-bri
zelve ſtadt,
zeſtien, voor d
erven en getimr
van Schepener
waerdigh te zij
ook tot verval
van de veſten
renten uitgever
ke erven en get
de voorſz. g
gemeene plaetz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

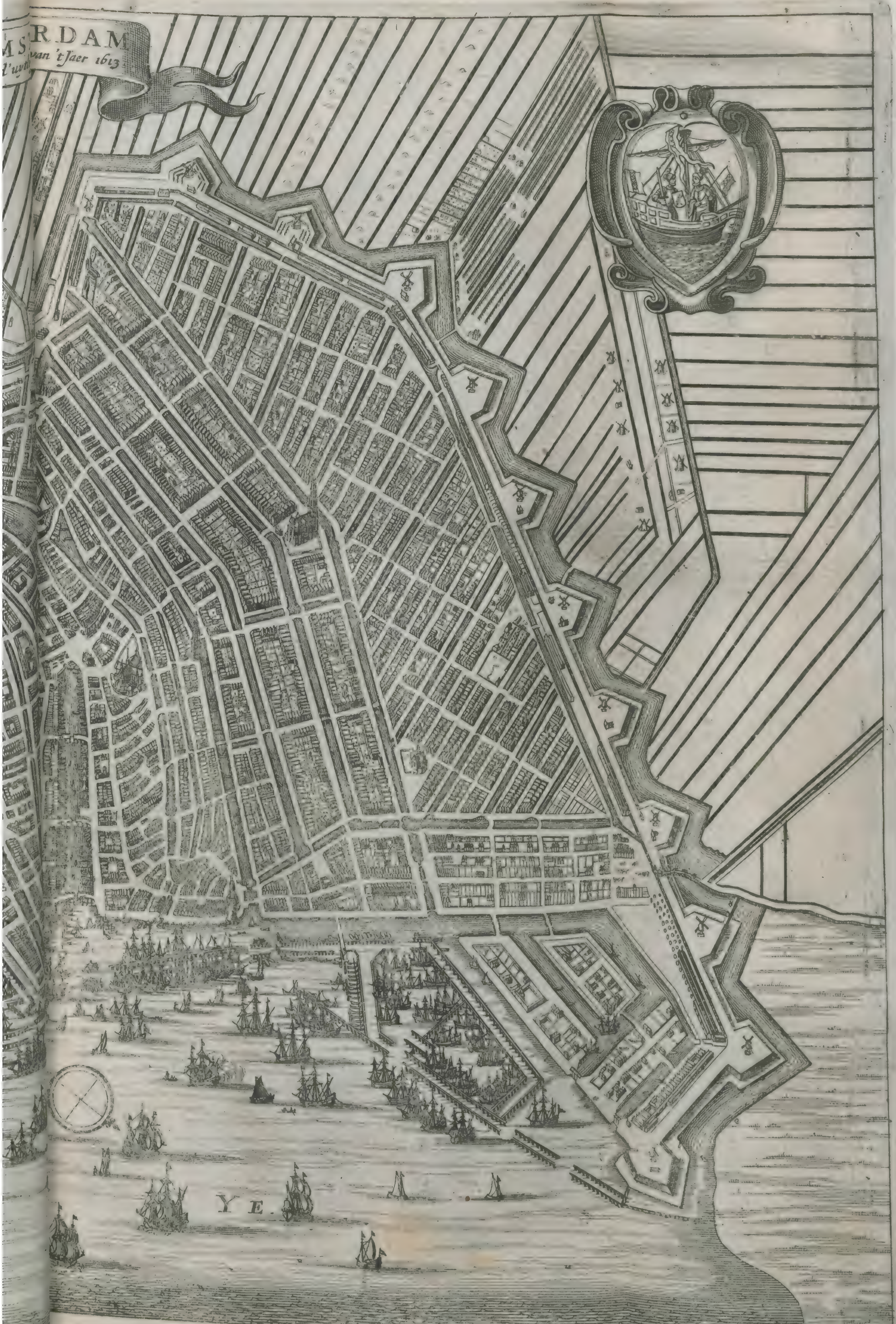

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

aren, gedaen was,
eſte geſchieden,
derhoudinge der
zonder dat noch-
ſtadt daer mee
ıde zijn; maer in
dat 'er niet meer
hooght wierdt,
getimmerten en
derhandt, indien
niet in 't werk
ſchien zouden,
n middelen zou-
t te krenken en
alve d'ellendige
t in tijt van oor-
, zich buiten en
oudende, eerſt
aer by gevoegt,
(dewijlze nu
oote gelegent-
gemeene-landts
t, in haer excij-
is endelijk, om
ongemakken
Majeſtraet be-
eggen van de
-werken in te
ens het Octroy
ndert dertien,
en by de Sta-
eſt-Vrieſlant,
de tegenwoor-
o groot in 't
t verzekering
enſte der Lan-
Ook genie-
n het zelfſte
dt, Privileed-
, voortaen, in,
rgrootingh en
rts buiten de
alſſe de zelve
oude graften
hadt, en ge-
en overzulks
Vryheidt hier

ting, daer te-
t een groote
olk, aen ge-
tom met een
le buiten-zij-
gelt wordt,
de Vergroo-
tingen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

ken verſterkt
nieuwe ſtadt,
meenlijk noem
nieuwe ſtadt be
buiten d'Ooſt-
graft gelegen
die toen aen d'
begreep drie ho
en zes-en-derti
vergrooting by
ter was, dan d'o
veertien honde
geheele ſtadt, d
werken omçing
dert en dertig n
twee-en-tzeſtig
den omgank tw
dert en neger
of dertien duiz
vijf-en-veertig
ſte palen van
Als deze vergı
ſtelt wierdt, v
jeſtraet dezer
van Hollandt
verder uitbrei
gebiet, als ook
het rechts-geb
ren, of eenige a
geſchieden, mc
gebouwen, ge
gingen, die b
grootinge bin
quamen over
rechte mocht
mits datze w
den eigenare
voor te voldo
al d'erven na h
tigh roeden v
ten deele tot
gemeene bo
den, mits ve
naren rente-b
zelve ſtadt,
zeſtien, voor
erven en geti
van Schepen
waerdigh te
ook tot verv
van de veſte
renten uitgev
ke erven en g
de voorſz.
gemeene plae

komen, verzochten de Majeſtraet dezer ſtede aen de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, datze zouden willen gelieven uitzetting van de palen der Vryheidt buiten de bovengemelde andere poorten te doen, en toe te ſtaen in allen ſchijn, of de Vergrootingh van de volgens het ontwerp datze toonden, namelijk, van het endt van de nieuwe Vergrooting, tot een ſtuk weegs buiten d'oude wallen, en zoo voort tot aen den Y-kant, dicht by Outewael, geſchiet was. Op dit hun deughdelijk verzoek, verleenden hun de Staten, datze hun palen en vryheden, rontom deze Stadt zouden mogen uitzetten, volgens het verlof, hen by de Staten, in den Jare zeſtien hondert en negen, den zevenden van Oogſt-maent, verleent, niet tegenſtaende de wallen en grachten toen rontom de Stadt niet gemaekt wierden, in allen ſchijn, of de wallen rontom de ſtadt volmaekt en voltrokken waren, datze ook tot verhoedinge van alle hooginge en timmeringen buiten deze ſtadt alzulke keuren en ordonnantien moghten maken, alſſe ten dienſte ter ſtede noodigh vonden. Doch weinigh is de boven-gemelde keure, van binnen de hondert roeden niet te timmeren, aen d'Ooſtzijde van deze Stadt, daer nu de Vergrootingh geſchiet, onderhouden, en nagekomen. Want ſedert dien tijdt, is allengs met het ſtichten van huizen, aen die kant zoo ſterk voort gevaren, dat men al voor eenige Jaren, geen Voor-ſtadt, maer by na een tweede ſtadt gezien heeft. Zulks de Majeſtraet endelijk te rade is geworden, de Stadt aen die kant op een nieuw voor de zeſte reize te vergrooten, en het overige van de Heiligewegspoort, tot aen den Y-kant, daerze al in den Jare zeſtien hondert en dertien, van de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt verlof toe gekregen hadden, te voltrekken. Want door dien dit onordentlijk timmeren en verhoogen der erven buiten deze ſtadt gedaen, de zelve ſtadt zeer verzwakt, en de veſtbouwingh hoe langer hoe meer vruchteloos gemaekt wierdt, die met groote koſten by deze ſtadt, ſedert eenige jaren, gedaen was, en noch dagelijx moeſte geſchieden, met zeer laſtige onderhoudinge der gemaekte werken; zonder dat nochtans by noot, deze ſtadt daer mee genoeg verzekert zoude zijn; maer in tegendeel, al waer 't dat 'er niet meer getimmert of aengehooght wierdt, noch echter door de getimmerten en verhoogingen, die naderhandt, indien deze vergrootingh niet in 't werk geſtelt was, noch geſchien zouden, groote gelegentheit en middelen zoude wezen, of de ſtadt te krenken en afbreuk te doen: behalve d'ellendige verwoeſting, die eerſt in tijt van oorlogh, vele menſchen, zich buiten en onder de ſtadt onthoudende, eerſt zouden over komen, daer by gevoegt, dat de zelfde luiden, (dewijlze nu beſlooten leggen) groote gelegentheit hebben, om des gemeene-landts middelen, en de Stadt, in haer excijzen te verkorten, zoo is endelijk, om de boven-verhaelde ongemakken voor te komen, by de Majeſtraet beſlooten met het uitleggen van de ſtadt, al deze buiten-werken in te trekken. En vermogens het Octroy van den jare zeſtien hondert dertien, die van Amſterdam toen by de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlant, verleent, mogen ook de tegenwoordige Vergrootingh zoo groot in 't werk ſtellen, alſſe tot verzekering van de Stadt, en ten dienſte der Landen, oirbaer bevinden; Ook genietenze, uit kracht van het zelfſte Octroy, gelijke Vryheidt, Privileedjen, en Gerechtigheden, voortaen, in, en over de nieuwe Vergrootingh en nieuwe graften, en voorts buiten de zelve rontom een mijle, alſſe de zelve binnen en buiten d'oude graften dezer ſtede te voore gehadt, en gebruikt hebben, en mogen overzulks hun oude palen van hun Vryheidt hier na uitzetten.

Deze laetſte Vergrooting, daer tegenwoordigh ſterk, met een groote menighte van arbeits-volk, aen gewrocht wort, en die rontom met een dikke ſteene muur aen de buiten-zijde opgehaelt en om-çingelt wordt, gaet al de boven-gemelde Vergroo-

f tingen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tingh verre in groote te boven; want daer de laetſte Vergrootingh, van den Jare zeſtien hondert en dertien, drie hondert en drie morgen en zes-en-dertigh roeden begreep, daer is in tegendeel deze leſte, groot drie hondert twee-en-tzeſtigh morgen, en twee hondert en zes roeden, invoege datze acht-en-vijftigh morgen, en vijf hondert en vier-en-vijftigh roeden grooter is, dan de leſte voorgaende, en de Stadt in alles tegenwoordigh acht hondert en twee-en-tnegentigh morgen, en vijf hondert acht-en-tzeſtigh roeden begrijpt, en in haer omgang (te rekenen langs heen d'uiterſte palen van het Y, en de veſten der Stadt,) drie duizent en acht-en-vijftigh roeden, dat is, achtien duizent zeven hondert en tnegentigh treden, heeft. Het eene uitterſte endt van d'omtrek van deze nieuwe Vergrootingh, is zoodanigh met het leſte Bolwerk, van d'oude Vergrootingh, vereenight, en loopt van daer met een kromme zwier, een groot ſtuk al buiten het oude Reguliers-hof, Ooſtwaert op, recht door den Amſtel, daer deze nieuwe muur, in 't midden van de Gordijn, door een geweldige groote ſteene-brugh, die recht over den Amſtel geſlagen is, en in tijt van noot een drie-dubbelde Gordijn verſtrekken kan, aen malkandre gehecht is) en zoo voort al in de zelve ront Noordtwaerts op, voorby Outewael, aen den Y-kant, dat de Stadt by-na in een half-ront of halve-maen te leggen komt.

Vier Stadts-poorten komen in de muuren van deze nieuwe Vergrootingh te leggen, als de Slooter, Water-graefs-poort, en een aen de Ooſt-zijde, en een aen de Weſt-zijde van den Amſtel. De Slooter-poort, zoo geheeten na het Dorp Slooten, komt recht op de Heilige-wegh aen te leggen, doch wat Ooſtelijker als de Heiligewegs-poort, en zal in plaets van de Heiligewegs-poort zijn; Daer nevens ten Weſten wordt ook tegenwoordig een groote ſteene ſchut-ſluis gemaekt, om binnen en buiten te varen, en 't peil-water op te houden. De Water-graef-poort, zoo geheeten na het Water-graefs of Diemer-meer, daerze recht tegen over komt te leggen, komt recht tegen de Bree-ſtraet aen te leggen; en zal in plaets van de Sint Anthonis-poort zijn. Het voornemen was deze poort, tuſſchen het derde en vierde bolwerk, recht voor Outewael, te leggen; daer toe ook alree het fondament gehayt, en het muurwerk eenige voeten hoogh opgehaelt was; maer mits de zelve hier veel gelegender leit, wordt d'andere tegenwoordigh wegh gebroken. De twee andere aen de Ooſt en Weſt-zijde van den Amſtel.

Sterke gevaerten, en doorgaens van buiten met witte gehouwen ſteen opgehaelt, zijn al deze vier Nieuwe Poorten, die in plaets van de drie oude, als de Heiligewegs, de Reguliers, en Sint Anthonis-poort, in de Nieuwe Vergrootingh komen te leggen. In ieder Poort heeft men aen d'eene zijde een wacht-huis voor de Zoldaten, en aen d'ander zijde een wacht-huis voor de Burger-wacht. Geweldige groote ſteene ſluizen, ieder met twee val of ophael-bruggen, en zeven ſteene boogen, daer over men ter poorte uit na buiten over de veſten zal gaen, hebben ook ieder van deze poorten, in 't midden van ieder ſluis; ter zijde van de middelſte boogh, worden ook vier ſteene voeten gemaekt, daer op een verwulfſel komt te ruſten, en een ſteene zoldaten wacht-huis zal geſtelt worden.

In de Sint Anthonis-dijk, of tuſſchen de dijk, en de nieuwe Stads-muur, even voorby Outewael, leit ook een geweldig ſteene-gevaerte, de Beer, in Duits, en dat van wege haer ſterkte en ongemeene dikte, geheeten; Eenige voeten leit de rooſter of het houte fondament-werk dieper, als dat van de Stadts-muuren, op etlijke hondert maſten, die dicht aen malkandre ſtaen, en daer aen eenige weken gearbeidt wierdt, ruſt dit werk. Over de dertigh hondert duizent gebakke ſteenen of moppen, behalve de witte gehouwe ſteenen, daerze rontom aen de kanten, en van voor, mede bezet is, zijn 'er aen vermeſſelt. Boven op

ſtaen

ſtaen langhs heen, om 't over-gaen, en klimmen te beletten, drie ronde geweldige dikke gevaerten, die van buiten doorgaens van witte gehouwen ſteen, maer van binnen met moppen gevult, en op-gehaelt zijn. Aen de voorſte, na de Stadt toe, ſtaet dit Opſchrift van d'eerſte ſteen-legging.

cIↄ Iↄc Lxi.

De eerſte Steen is geleght door

JONAS WITZEN,

EN

DIRK van OUTSHOORN,

Beide Zonen van Oudt-Burgermeeſteren en Threſorieren.

Zeſtien ſteene bolwerken, acht aen de Ooſt-zijde, en acht aen de Weſt-zijde van den Amſtel, met haer tuſſchen-leggende gordijnen, komen in deze Nieuwe Vergrootingh te leggen; zulx dat de ſtadt aen de Landt-zijde in zeven-en-twintigh bolwerken (d'elf aerde aen de Nieuwe-zijde daer onder gerekent) beſloten leit. De ganſche omtrek van 't muurwerk, dat ontrent op een bolwerk en een gordijn, daer het ten Noorden aen het laetſte of elfde (van het Blaeuw Hooft af te rekenen) bolwerk, van de voorgaende vergrootingh van den Jare zeſtien hondert en twaelef (want het bolwerk daer aen, ten Ooſten, na de Heiligewegs-poort toe, als ook het reduitje tuſſchen dit bolwerk en de Heiligewegs-poort gelegen, is eerſt ontrent den Jare zeſtien hondert en dertig, daer aen gemaekt, en liep te dien tijt de wal van het laetſte Bolwerk tot aen de Heiligewegs-poort, alleen maer met een vingerling) gehecht wort, in zijn omtrek by na veirdig is, is tegenwoordig ontrent veertien voeten hoog opgehaelt. Men beraedtſlaeght 'er over, of de muuren voort met ſteenwerk hooger zullen opgehaelt, dan ofze met aerde zullen aengehooght worden.

Yeder gordijn van deze ſteene bolwerken, heeft de lenghte van vijf-en-vijftigh roeden, Rhynlandtſche maet, de zelfde lenghte maekt ook ieder bolwerk in zijn omtrek uit, namelijk, de lenghte van beide facen, flanken, en de hooft-lini t'zamen genomen. Doorgaens heeft de muur de dikte (behalve de bogen, die aen de binnen-kant daer tegen aen komen te leggen, en over de veertien voeten diep zijn) van zes voeten en een half; doch ſtaet aen te merken, dat deze bogen doorgaens niet een en de zelfde diepte hebben: want van het tweede bolwerk, tot aen het derde, van het Y-kant af te rekenen, zijn de bogen alleen maer tuſſchen de vijf en zes voeten diep; ook is de muur van het eerſte bolwerk, en des zelfs halve gordijn, zonder bogen; doch, vermits deze lange bogen, de muuren een groote ſterkte byzetten, en de muuren zonder en met de kleene bogen, miſſchien door het aenperſſen der aerde eenige wanſtalligheit kregen, is men te rade geworden, om doorgaens achter de muuren deze lange bogen te maken. En om noch meerder het aenperſſen der aerde tegen de muuren en bogen te beletten en voor te komen, worden eenige duizend dikke eike takke-boſſen langs heen, voor of tegen de bogen aengeleght.

Rontom deze nieuwe muuren, loopt ook, even-eens als om de aerde wallen, naer de bouw-kunſt, een behoorlijke en breede ſtee-gracht, en daer buiten een Cingel en Cingel-ſloot, die alle aen die van d'oude Vergrootingh, aen de Nieuwe-zijde, gehecht worden; zulx men langhs de Cingel, aen de Landt-zijde, by na, indien het de Revier den Amſtel niet belette, rontom de Stadt gevoeghlijk zou kunnen wandelen.

Een groote menighte van ſtraten, ſtegen, en burghwallen, waer door de ſtadt in eenige hondert eilanden, die met houte bruggen en ſluizen, aen elkandre vaſt zijn, verdeelt wordt, zijn tegenwoordig in deze oude ſtadt, en alree ook in deze nieuwe Vergrooting. Wy zullen eenige der voornaemſte noemen, en vervolgens de namen der zelve, en van al d'andere ſtraten, ſtegen, grachten en Burghwallen, als ook van de gemeene gebouwen, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

andere plaetzen, met haer çijffer-getallen, daer by de zelve in deze nevenſtaende af-tekening, (die de gansche ſtadt met haer ſtraten, burghwallen, en alle andere gemeene gebouwen, als kerken, toorens, Stadt-huis, wagen, Gods-huizen, vertoont,) te vinden zijn, hier laten volgen. De Stadt, gelijk te voore gezeght is, wort door de Revier, den Amſtel, die van het Zuiden in de ſtadt komt ſchieten, en door het Dam-rak, dat ten Noorden in de ſtadt vloeit, in tween, namelijk, in d'Oude en Nieuwe-zijde, verdeelt. Aen d'Oude-zijde zijn vier vooname grachten, die ten Noorden, aen d'Y-kant, haer begin nemen, en ten Zuiden in den Binnen-Amſtel uitwateren, en zoo dwars door de Stadt loopen, of van den Binnen-Amſtel ten Zuiden beginnen, en ten Noorden in 't Y uitwateren. d'Eerſte ten Weſten, (van 't Damrak of den Amſtel af te rekenen) is de Oude-zijds Voor-burgwal, de tweede, d'Oude-zijds Achter-burghwal, de derde, de Kloveniers-burghwal, de vierde, de Oude Schans of gracht, die zich ſtrekt, van de Monte-Albaens-tooren, tot aen den Binnen-Amſtel, deze vier grachten zijn door andre kleene dwars-grachten, zoodanigh door-ſneden, datze op verſcheide plaetzen, door middel van deze dwars-grachten, in malkandre loopen. Gelijk dus van het Noorden tot het Zuiden, aen d'Oude-zijde vier, even-eens zoo loopen ook aen de Nieuwe-zijde, van het Noorden tot het Zuiden, zes grachten; als de Nieuwe-zijds Voor en Achter-burghwal, de Cingel of Konings-gracht, de Heere-gracht, de Keizers-gracht, en de Prinçe-gracht. De Nieuwe-zijds Voor en Achter-burghwal, beginnen van d'Y-kant af, en endigen in het Spuy, daerze ter weder-zijde ten Ooſten en Weſten in de Binnen-Amſtel en Cingel loopen, de Konings-gracht endight in den Binnen-Amſtel; de andere drie endigen ten Zuiden in de Stadts-veſten.

In het voornaemſte overige gedeelte van deze Nieuwe-zijde, dat tuſſchen de Prinçe-gracht, en Stadts wallen, of Baen-gracht komt te leggen, zijn twalef grachten, en byna zoo veel tuſſchen-ſtraten, die al Noordt-Ooſt en Zuidt-weſt leggen, en van de Prinçe en Brouwers-gracht in de Baen-gracht, loopen.

De voornaemſte ſtraten aen d'Oude-zijde, die even-eens als des zelfs grachten, byna Noortwaerts en Zuitwaerts leggen, zijn de Warmoes-ſtraet en de Nes, Zee-dijk, en Sint Anthonis Bree-ſtraet. De ſtraten die Noordt-Weſt en Zuidt-Ooſt leggen, zijn, langs de Warmoes-ſtraet, de Lieſdel, Sint Jans-ſtraet, de Hal-ſteegh, en voorts, Ooſtwaerts op, de Hoogh-ſtraet, 't Ruſlandt, de nieuwe Doele-ſtraet, en eenige meer andere.

De voornaemſte ſtraten aen de Nieuwe-zijde, die Zuidelijk en Noordelijk loopen, zijn alleen de Nieuwen-dijk, Kalver-ſtraet, Nieuwe Bree-ſtraet, d'andere komen meeſt al tuſſchen de Nieuwen-dijk, Kalver-ſtraet, en de Prinçe-gracht, te leggen, als d'Oude Haerlemmer-dijk, en Haerlemmer-ſtraet, Dirk van Aſſelts-ſtraet, Sinte Nik'laes-ſtraet, Gaſt-huis-molen-ſteegh, Spiegel-ſtraet, Heere-ſtraet, en zoo voort; doch die alle met de pen te willen beduiden, zou tijt en moeit' geſpilt zijn, dewijlze veel duidelijker, (behalve het bezichtigen met 'et oogh voor den genen die hier ter ſtede woonachtigh zijn,) van ieder uit deze neven-ſtaende af-tekeningh kunnen na-geſpeurt, dan door een verdrietig verhael van woorden beſchreven worden.

Behalve al deze grachten en ſtraten in d'oude Vergrooting, komt noch een groot getal van grachten en ſtraten in de nieuwe Vergrootingh te leggen, waer van de voornaemſte de Prinçen, Keizers, en Heeren-grachten zijn, die zoodanigh met deze gelijknamigh-grachten, van de oude Vergrooting, vereenight zijn, datze met elkandre half-maens-wijze door de ſtadt loopen.

Aen-

AMSTERDAM.

Aenwijzinge der voornaemſte Grachten, Straten, Stegen, Scheeps-walen, en Gemeene Gebouwen, zoo in de oude als nieuwe Royinge gelegen.

Grachten, ſtraten, ſtegen aen de Ooſt-zijde van den Amſtel en Ammerak.

1 OUdezijds Kolk.
2 Oudezijds voorburgwal.
3 Grimneſſe ſluis.
4 Oudezijds agterburgwal.
5 Keulſe en Gelderſe Kay.
6 d'Oude Cingel.
7 Groene burghwal.
8 Verwers dwarsgraft.
9 Verwers graft.
0 S. Anthonis ſluis.
1 Monte-Albaens burghwal.
2 Booms dwarsſloot.
3 Boomſloot.
4 Waels Eilands graft.
5 Rapenburghs burghwal.
6 Rapenburghs en Markens burghwal.
7 Houtkoopers burghwal.

Straten aen de Ooſt-zy.

Warmoesſtraet.
Gans oort.
De Nes.
Zee-dijk.
1 Oude Teertuinen.
2 S. Olofs poort.
3 S Olofs Kapelſteegh.
4 Nieuwebrugh-ſteegh.
5 Wijngert ſtraetje.
6 Armſteegh.
7 Guldehantſteegh.
8 Heintjenhoekſteegh.
9 De Nyſel, of Lieſdel.
0 Paternoſter ſteeghje.
1 Oudebrughs ſteegh.
2 Engekerks ſteegh.
3 Wijdekerks ſteegh.
4 Naem Jeſus ſteeghje.
5 S. Annaas dwarsſtraet.
6 Trompetters ſteeghje.
7 S. Anna ſtraet.
8 Papenbrughs ſteegh.
9 Zwartlaken ſteeghje.
0 Blaeuwlaken ſteeghje.
1 't Gooyſteeghje.
2 S Jans ſtraet.
3 Schoutenſteeghje.
4 Duifjensſteeghje.
5 Servetſteeghje.
6 Visſteegh.
7 Pijlſteegh.
8 Middeldam.
9 Halſteegh.
0 Pieter Jacobs-dwarsſtraet.
1 Steenhouwers ſteeghje.
2 Uiterſe ſteigersſteegh.
3 Nadorſt ſteegh.
4 Pieter Iacobsſtraet.
5 S. Pieters poort.
6 Wijde Leenbanksſteegh.
7 Leenbanksſteegh.
8 Pensſteegh.
9 Stijfſelſteeghje.
40 Barberſteegh.
41 Silverſteeghje.
42 't Gebedt zonder endt.
43 Langebrughsſteegh.
44 S. Angeniette ſtraet.
45 Prinçenhof ſteegh.
46 Doeleſtraet.
47 Stooſteegh.
48 Kreupelſteegh.
49 Minrebroersſteegh.
50 Koorendragers ſteeghje.
51 Blaeuwe Lelyſtraet.
52 Olyſlagers, *alias*, Rotneſt ſteeghje.
53 Zoutkopers ſteeghje.
54 Frans talingen ſteeghje.
55 Waterpoorts ſteeghje.
56 Stormſteegh.
57 Fenijnighſteeghje.
58 Boomſteeghje.
59 Moleſteegh.
60 Monnikkeſtraet.
61 Bloed dwarsſtraet.
62 Bloedſtraet.
63 Barndeſteegh.
64 Koeſtraet.
65 Betanie ſtraet.
66 Betanie dwarsſtraet.
67 't Boere ſteeghje.
68 Oude Hooghſtraet.
69 Spinhuis dwarsſtraet.
70 Spinhuis ſteegh.
71 't Ruſlant.
72 Slijkſtraet.
73 Nieuwe Doeleſtraet.
74 Staelſtraet.
75 Swanenburghs ſtraet.
76 Verwersſtraet.
77 Moddermeulensſteegh.
78 Biſſchops ſteegh.
79 Zantſtraet.
80 Onckelboers ſteegh.
81 Dijkſtraet.
82 Nieuwe Hooghſtraet.
83 Korte Hooghſtraet.
84 Zalmanderſteeghje.
85 't Waterſteeghje.
86 Korte Dijkſtraet.
87 Korte Keiſersſtraet.
88 Keiſersſtraet.
89 Dijk dwarsſtraet.
90 Keiſers dwarsſtraet.
91 Korte Koninksſtraet.
92 Koninks dwarsſtraet.
93 Koninksſtraet.
94 Korte Koninks-ſtraet.
95 Koninks dwarsſtraet.
96 Riddersſtraet.
97 Ionkersſtraet.
98 Bantamsſtraet.
99 Schippersſtraetje.
100 't Wittepaertsſteeghje.
101 Smits ſteeghje.
102 Nieuwe Bantamſtraet.
103 Schippersſtraet.
104 Peperſtraet.
105 Folyſtraet.
106 Foly dwars-ſtraet.
107 Straet op Marken.
108 Straet op Uilenburgh:
109 Bateviersſtraet.
110 Bateviers dwarsſtraet.
111 Bateviers dwarsſtraet.
112 Markeſtraet.
113 Steenhouwers ſteegh.
114 Breeſtraet.
115 Lazarusſtraet.
116 Korte Houtſtraet.
117 Vloyenburgh.
118 Naerder Veer.

De Oude Haerlemmer Sluis en Sparrendammer Brugh.

1 Nieuwezijds voorburghwal.
2 Nieuwezijds voorburghwal.
3 Deventer houtmarkt en bloemmarkt
4 't Spuy.
5 Achterburghwal.
6 't Kattegat.
7 Cingel ofte Koninks-graft.
8 Heiligewegs ſluis.
9 Cingel daer 't Leydtſe, Goutſe, en Uiterſe Veer is.
10 Heiligewegs burghwal.
11 Heere dwarsburghwal.
12 Heeregraft.
13 Warmoesgraft.
14 Blaeuwe burghwal.
15 Brouwersgraft.
16 Brouwersgraft.
17 Keizersgraft.
18 Lelygraft. 19 Lelyſluys.
20 Princegraft.
21 Nieuwe ſluis om 't peyl-water op te houden.
22 Prince ſluis.
23 Lijnbaensgraft.
24 Palmgraft.
25 Gou sbloemgraft.
26 Lindegraft. 27 Angeliersgraft.
28 Egelantiersgraft.
29 Bloemgraft. 30 Rooſegraft.
31 Lauriersgraft. 32 Elantsgraft.
33 Elants dwarsburghwal.
34 Loyersgraft.
35 Perfumeerdersgraft.

Straten aen de Weſt-zy.

A Nieuwendijk.
B Calverſtraet.
C Haerlemmerſtraet.
D Haerlemmerdijk.
1 Haſſelaerſteegh.
2 Ramskoy.
3 Brouwersſteegh.
4 Mallefransſteegh.
5 Capelſteegh.
6 Armſteegh. 7 De braek.
8 S. Iacobsſtraet.
9 Karnemelksſteegh.
10 Oudebrughsſteegh.
11 Kolkſteegh.
12 Mandemakersſteegh.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

13 Dirk van Aſſenſteegh.
14 Spanjaerts poortjen.
15 Zuikerbakkers ſteeghje.
16 Nieuweſtraet.
17 S. Geertruidenſteegh.
18 Vrouweſteegh.
19 S. Nikolaesſtraet.
20 Baetjensſteegh. 21. 't Hol.
22 Zoutſteegh.
23 't Graveſtraetje.
24 Romeinsſtraetje.
25 Beursſtraet.
26 Rooleeuwsſteegh.
27 Papenbroeksſteegh.
28 Jonge Roelofsſteegh.
29 Spreeuwpotsſteeghje.
30 Spaerpotsſteegh.
31 Penſionarisſteeghje.
32 Moriaensſteeghje.
33 Witte kolkſteeghje.
34 Duifjens ſteeghje.
35 S. Luciensſteegh.
36 De wijde en nauwe Heiligeſteegh.
37 Waterſteegh.
38 Bagyneſteegh.
39 Takſteegh.
40 Rooſeboomſteegh.
41 Voetbooghſtraet.
42 Hantbooghſtraet.
43 Olyſlagers ſteegh.
44 Heiligewegh.
45 S. Jorisſteegh.
46 't Klooſter.
47 Breeſtraet.
48 Halvemaensbrugh.
49 Sleepersſteegh.
50 Balk in 't ooghsſteeghje.
51 Bakkersſtraet.
52 Paerdeſtraet.
53 Wagenſtraet.
54 Schapeſteegh.
55 Landt van beloftensſteeghje.
56 Zuikerbakkersſteegh.
57 S. Pieterſteegh.
58 Arent Bouwenſteegh.
59 Blindemansſteegh.
60 Vyzelſtraet.
61 Mandemakersſteegh.
62 Geelvinkſteegh.
63 Geelvink dwarsſteegh.
64 Openhartſteeghje.
65 S. Jorisſtraet.
66 Katerſteeghje.
67 Beulinghſtraet.
68 Hayſteegh.
69 Hayſteegh.
70 Roskamſteegh.
71 Vijf vliegenſteegh.
72 Goutsbloemſteeghje.
73 't Vlasſteeghje.
74 Roſemarijnſteegh.
75 Raemſteegh.
76 Spiegelſtraet.
77 Kruisſteegh.
78 Kleine Kruisſteegh.
79 Romeins Armſteegh.
80 't Kokſteeghje.
81 Treftſteeghje.
82 Wijdeſteegh.
83 't Legerſteeghje.
84 't Keizerrijk.
85 Stilſteegh.
86 Moleſteegh
87 Moleſtraet
88 Huiszittenſteegh.
89 Dry Koningenſtraet.
90 Ham-eeters ſteeghje.
91 Molſteegh.
92 Ian Roodenpoortsſteegh.
93 Oude Lelyſtraet.
94 Schuitmansſteeghje.
95 Smits ſteeghje.
96 Berghſtraet.
97 Kleimansſteegh.
98 Lijnbaenſteegh.
99 Nieuweſtraet.
100 Pottebakkersſteegh.
101 Korſtjenspoortſteegh.
102 Waterſcheepsſteeghje.
103 Teerketelſteegh.
104 Klimopſtraetje.
105 't Vagevyer.
106 't Hemelrijk.
107 't Kattegat.
108 Engelſeſteegh.
109 Smakſteegh.
110 Gouwenaersſteeghjen.
111 Langeſtraet.
112 Korsjenrpoortſteegh.
113 Lange dwarsſtraet.
114 Viſſchersſtraet.
115 Wieringerſtraet.
116 Brouwerſtraet.
117 Heereſtraet.
118 Prinçeſtraet.
119 Harteſtraet.
120 Rheeſtraet.
121 Wolveſtraet.
122 Beereſtraet.
123 Huideſtraet.
124 Rhunſtraet.
125 Een nieuwe ſtraet.
126 Parfumeerders ſtraet.
127 Loyersſtraet.
128 Elantsſtraet.
129 Laurierſtraet.
130 Roozeſtraet.
131 Bloemſtraet.
132 Nieuwe Lelyſtraet.
133 Egelantiersſtraet.
134 Thuynſtraet.
135 Angeliersſtraet.
136 Kerkſtraet.
137 Boomſtraet.
138 Tyggelſtraet.
139 Goutsbloemſtraet.
140 Palmſtraet.
141 De Brack.

Gemeene Gebouwen, zoo in de Oude als Nieuwe Royinge.

1 Weſtindiſch Huis.
2 Monte Albaens-tooren.
3 Schreyerhoeks-tooren.
4 Wachthuys.
5 S. Olofs of oude Kapel.
6 Stadts Accijs-huis.
7 Oude Kerk.
8 Nieuwe Waegh, en S. Anth. Markt.
9 School aen de Oude zy.
10 De groote Vismarkt.
11 Beurs.
12 Groote en kleine Hal.
13 't Hof van d'Edele Mog. Collegie ter Admiraliteit.
14 France Kerk.
15 S. Ioris Hof.
16 Ooſtindiſch Huis.
17 Dolhuis.
18 Spinhuis.
19 Zuider kerk en Kerkhof.
20 Oude Mannen Huis.
21 Illuſtere School.
22 Leenbank.
23 't Heere Logement.
24 't Mannen en Vrouwe Gaſth[...]
25 Kloveniers Doelen.
26 Staelhof.
27 Diacon Weeshuis.
28 Oudezijds Huiszitten Comp[...]
29 Lazarus Huis.
30 Artillery Huis.
31 Reguliers poort.
32 Reguliers Tooren en Wach[...]
33 Aelmoeſeniers huis.
34 Huis voor de verwilderde ki[...]
35 Tucht huis.
36 Voetboogs Doelen.
37 Artillery huis.
38 Hantboogs Doelen.
39 Engelſe Kerk.
40 Weeshuis.
41 Heilige ſtee of nieuwe Kap[...]
42 Stadt-huis.
43 Waegh.
44 Nieuwe Kerk.
45 School aen de Nieuwe Zy.
46 Paerde-ſtal.
47 Ian Rooden poorts Tooren
48 Korenmeters huis en Kolk
49 Korenbeurs.
50 Haringhpakkers Tooren.
51 't Nieuwe Heere Logement
52 Haerlemmerpoort.
53 Artillery huis.
54 Noorder kerk, hof, en mar[...]
55 Weduwen hof.
56 Giet-huis.
57 Nieuwezijds Huiszitten C[...]
58 Weſter Kerk, hof, en mark[...]
59 Nieuwe hal en Wacht-huis[...]
60 Schouwburgh.

Grachten, ſtraten, in d[...] we Royinge, en waer de [...] met de oude vereenigh[...]

De Nieuwe Royinge begint daer [...] Wal met geſtipte Linien [...] geteikent.

1 Eerſte dwars-graft.
2 Straet om te gaen na de hei[...]
3 Straet om te gaen na de Vy[...]
4 Straet om te gaen na de R[...] Breeſtraet.
5 Derder graft, zijnde de [...] Amſtel.
7 Straet om te gaen daer het [...] ten Comptoir is.
8 Vierde dwars-graft.
9 Straet om te gaen na S. A[...] Breeſtraet.
10 Straet om te gaen over Uil[...] en Marken na de Nieuw[...]
11 Vijfde dwars-graft.
12 Heere-graft.
13 Sluis om deur te varen als [...] hoogh water is.
14 De nieuwe Zee-dijk.

25 [...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

15 's Landts Magazijn, en Scheeps-timmerwerven van 't Ed. Mogende Collegie ter Admiraliteit.
16 De nieuwe Vaert.
17 Keizers-graft.
18 Partikuliere Scheeps-timmer-werven.
19 Zijnde een kapitale ſtraet tuſſchen de Keizer en Prinçe-graft.
20 Prinçe-graft.
21 Plaetzen om Kerken te zetten.
22 't Magazijn, Timmerwerf, en Maſtemakery, en andere behoeften van de Ooſt-Indiſche Kompagnie.
23 De Lijnbanen van de Admiraliteit en Ooſt-Indiſche Komptoir.
24 De Lijnbaens-graft.
25 Vloet-deuren om 't heel hoogh water uyt te houden.
26 Binnen-ſluyzen en verlaten, om 't in-latende Y-water van den Amſtel op te houden.
27 Een nieuwe graft noch zonder naem.
28 Graft noch zonder naem.
29 Nieuwe Beer.
30 Water-Graefs poort.
31 Poort aen de Ooſt-zy van den Amſtel.
32 Capitale Brugh over den Amſtel.
33 Poort aen de Weſt-zy.
34 Openingh om na de Weteringh te varen.
35 De Weteringh.
36 Slooter-poort.
37 Openingh om na de H. wegh te varen.
38 Heilige wegh.
39 Peſt-huis.

Aenwijſinge der Scheeps-Walen, en andere, gelegen aen de Y-kant.

A. De Wael van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit, in 't welck huys zijnde 60 Oorlogh-ſchepen, met haer toebehoorende vaertuigh ruim leggen, en ſorghvuldigh bewaert worden.
B. C. De Oude en Nieuwe Wael; die des Winters vol Koopvaerdy-ſchepen leggen, zijnde een groot getal, en worden ſorghvuldelijk bewaert.
D. De Kraen.
E. De Nieuwe Stadts-Herbergh, en 't Veer om over 't Y te varen.
F. Oude Stadts-Herbergh.

Het wapen, dat die van Amſterdam huidens-daeghs voeren, is een gout velt, daer op drie balken ſtaen; de middelſte der zelve is zwart, verçiert met drie zilvere molen-wiekken; d'andere twee aen wederzijde zijn root. Boven op de top wordt een Keizerlijke kroon gevoert, dien Maximiliaen van Ooſtenrijk, Rooms Koning, voor eenige weldaden, die d'Amſterdammers in 't belegh van Woerden en Rotterdam, als ons daer na breeder te verhalen ſtaet, bewezen, hen, in den jare veertien hondert acht-en-tachtigh, toeſtondt, daer op te mogen voeren. Aen de top van dit drie-kruizigh wapen, en niet aen de Keizerlijke kroon, (als oulinx, zoo men zeit, in 't af-malen van dit wapen wel geſchiet was, en dat zich ook de Keizer zoude gebelght hebben,) hebben twee Leeuwen haer pooten geſlagen.

Datze deze twee Leeuwen aen hun drie-kruizigh wapen mogen voeren, zeidtmen, dat zeker Boeleſſen van een der Graven zoude verkregen hebben.

Vondel, in tegendeel, ſchijnt het wegh-ſchenken van de Keizerlijke kroon, niet de groote dienſten, die d'Amſterdammers Maximiliaen, in 't belegh van Woerden en Rotterdam bewezen, maer des boven-gemelden, Boelens gout toe te ſchrijven, als blijkt uit deze onderſtaende Veirzen, die hy op de geſchilderde glazen in de Nieuwe Kerk, daer in dit wegh-ſchenken vertoont wordt, gemaekt heeft.

Graef Willem, tot den ſtoel des Landts van God geſchapen,
Beſchenkt in 't Noorde-glas, met haer doorluchtigh Wapen,
Deez' Stadt, waer over hy, als wettigh Graef regeert;
Waer na Max'miliaen, Roomſch Koning hoogh ge-eert,
Haer Wapen-kruis-ſchildt kroont met diamante ſtralen,
En paerlen van zijn Kroon, om eeuwighlijk te pralen,
Als met een dankbaer merk van zijne Majeſteit,
Voor Ridder Boelens gout, en 's helds groot-dadigheit,
Ten dienſt van zijnen Heer, voor ieders oogh gebleken,
Een eer, die blijft, en duurt, als 't broſſe glas zal breken.

Noch duidelijker in zeker gedicht, geſtelt op den wel-edelen Kornelis Boelens, eertijts Schepen en Raedt dezer ſtede, &c. drukte hy dit onder anderen met deze veirzen uit.

Men ziet in d' Af-komſt hier den Ridders Boelens leven,
Wien Amſterdam noch dankt voor hare Wapen-kroon.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Uit wat hoek hy dit laetſte gehaelt heeft, dat mach den hemel weten; doch men kan het de Poëtze vryheit toe ſchrijven; *Pictoribus enim atque Poetis omnia licent.* Dat is, *Schilders en Poeten ſtaet alles vry.* Want anders, 't ſtrijt regelrecht tegen 't Privileedje van Keizer Maximiliaen, daer hy wel uitdrukkelijk zeit, dat hy die van Amſterdam, het voeren van zijn Keizerlijke Kroon, boven hun drie-kruizig Wapen-ſchildt, toeſtaet, wegens de groote dienſten, dieze hem in 't belegh voor Woerden en Rotterdam gedaen hebben, zonder van Boeleſſens gout, of groot weldadigheit te reppen.

Als 'er hals-recht gedaen wordt, hebben Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen, een zwarte Fluweele ſtrook, (met een root kantje ter weder-zijde) vol zilvere Molen-wieken, drie en drie by een hangende op haer tabbaert, over haer linker ſchouder, by na onder aen den tabbaert: op ieder ende van deze ſtrook, ſtaet het wapen der Stadt, en daer nevens aen d'eene zijde wordt de letter A, en aen d'ander de letter M genaeit.

Het oude Wapen en zegel dezer Stadt, was een Scheepje of Kogge, waer in twee Hollandtſche Graven, na d'oude wijze gewapent, en met een Hondt, die zijn pooten op het boort geſlagen heeft, tuſſchen hen, ſtaen; welke de Majeſtraet dezer ſtede, om de Handtveſten en Willekeuren, van hen verkregen, tot een eeuwigh teken van dankbaerheit, in haer zegel voerde. Van de namen dezer twee Graven, is geen zekerheit, eenige willen, dat d'eene uit het Huis van Henegouwe, om dat men 't zelve wapen in zijn ſchilt ziet, geſprooten was: d'ander heeft een baniere met de drie Molewieken, met het heden-daegze wapen in de handt, diergelijk ook op 't achter-ſchip ſtaet. Andere drijven, dat d'eene Graef Willem de Vierde, en d'ander Hartog Albrecht, om dat die deze Stadt zeer begunſtight hebben, vertoont. Doch al op een loſſe voet; want dat Albrecht, deze Stadt met het wegh-ſchenken van verſcheide Privileedjen begiftighde, 't geen men gemeenlijk voor gunſt rekent, viel niet alleen deze ſtadt, maer ook andere ſteden te beurt; want geen Graef is 'er oit geweeſt, die zich meer met Privileedjen te verleenen, bemoeiden, als deze Albrecht, zulks hem, ſpots-halve, wiert na gegeven, dat hy de Privileedjes, met verlof gezeit, uit d'onder-keel loſte.

In dit oude Wapen ſpeurt men ook groote veranderingh, want men vindt bezegeltheden, daer in alleen maer eene Graef ſtaet, zonder Hondt, en met het wapen van Henegouwe in zijn ſchildt. Duſdanigh wapen heeft my onlanghs getoont, de Hoog-geleerde, Groot-Achtbare Heer, en ervaren Arts, Niklaes Tulp, Raedt, Oudt-Burgermeeſter dezer Stede, en tegenwoordigh Gemaghtighde Raedt van de Staten van Hollandt.

Ver- aertheit an 't ge- acht van mitel,

es zelfs oor- oogs da- en.

HET

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

TWEEDE HOOFTSTUK.

Vermaertheit van 't geſlacht van Amſtel, des zelfs Oorloghsdaden. Verbinteniſſe der Heeren van Amſtel aen het Biſdom van Uitrecht. Amſtelſch geſlacht. Gozewijn van Amſtel wort Biſſchop van Uitrecht, maer van zijn dienſt afgezet. Oorlogh tuſſchen Joan Zierik, Biſſchop van Uitrecht, en d' Amſtelſche Heeren. Wort by geleit. Gysbrecht met de Kennemers beleggen het Slot Vredelant. Krijgen Uitrecht en Amesfoort in. Graef Floris trekt na Engelant. Raekt in den haet by d' Edelluiden, en moordadigh om 't leven. De Vloek-verwanten worden gevangen. Van Velſens ſtraffe. Valſch gevoelen van d' oorzaek van Graef Floris doot wort wederleit.

DAt dit Amſtellant en deze Stadt Amſterdam, daer wy dus verre van geſproken hebben, eertijts een byzondere heerlijkheit op zich zelfs en neffens andere heerlijkheden onder 't gebiet van 't geſlacht en de Heeren van Amſtel, en niet onder 't Graefſchap van Hollant, geſtaen heeft, is buiten alle twijffel, en geven zulx ook al d'oude Kronyken en Hiſtorien van Hollant genoech te kennen. Dit blijkt ook klaerlijk hier uit, dewijl (gelijk wy terſtont zullen verhalen) daer na deze heerlijkheit door de moort van Graef Floris, daer Gijsbrecht van Amſtel, dien de Kronyken Governeur van Amſtellant noemen, mede deelaghtigh aen was, verbeurt gemaekt wierd, en aen 't Graefſchap quam te vervallen. Dit Adelijk geſlacht was te dier tijde van een grooten naem, en al lang van te vore, eer dat deze Heeren uit hun heerlikheden geſtooten wierden, zeer bekent en vermaert: want gedurigh wort by de Hiſtoriſchrijvers der oude Hollantſche geſchiedeniſſen van 't geſlacht der Heeren van Amſtel gewagh gemaekt. Geen oorlogh is byna te dien tijde gevoert, of veltſlagh gwonnen, waer in de dapperheit der Heeren van Amſtel niet geroemt, en hemel hoogh verheven worden. Invoege dat hier uit duidelijk kan beſpeurt worden, dat deze Heeren eertijds by d'oude Graven in grooten aenzien, en Heeren van geen kleen vermogen moeten geweeſt zijn. Ja heeft dit geſlacht te dien tijde zoodanigh gebloeit, dat Gijsbrecht d' eerſte, zoon van eenen Egbert van Amſtel, zich niet ontzien heeft tegens Willem d'eerſte, broeder van Dirk de elfde Graef van Hollant, in de wapenen, en eenen Lodewijk van Loon, die na 't Graefſchap van Hollant ſtont, te hulpe te komen.

Ver- aertheit an 't ge- ach: van mitel,

es zelfs)or-)ogs daen.

Want als deze Dirk, 's Graven broeder, in den jare 1203. deſer werelt overleden was, en zijn eenige Dochter, genaemt Ada, oudt zeventien Jaren, achter liet, zoo quam deze Willem, dien de Staten van den lande gunſte toedroegen, uit Vrieſlant over, om over de landen en Dirks dochter Ada zorge te dragen. Maer Adelheit, Adaas moeder, vrezende deze Willem tot vooght moghte gekooren worden (vermits alreê de roep gingk, dat Graef Dirk op zijn ſterven leggende zeer had begeert zijn broeder te ſpreken, om hem zijn dochter en de landen te beveelen: maer Adelheid 't zelve belet had) gaf haer dochter buiten weten en wille der Edelen en Staten, den Grave van Loon ten wijve, en wiert noch de bruiloft gehouden eer d' uitvaert van Dirk geſchiet was. Willem, op zijn broeders uitvaert willende koomen, verzoght, vermits hy Adelheit niet veel betroude, vry geleide, maer 't wiert hem af geſlagen. Endelik verbonden zich de voornaemſte Edelen met dezen Willem, noch de Graef van Loon, noch Vrouw Ada te kennen. Korts hier op is Graef Willem te Zierikzee door tegenwint aengekomen, daer de zeeuſche Heeren hem toevielen, en tot Graef verheven. De Heer van Egmont ondertuſſchen met andere Edelen, dwongen den Graef van Loon Haerlem te verlaten, en met Gijsbrecht van Amſtel na Uitrecht te vluchten. Midlerwijl zijn de Kennemers, (waer onder mede waren zekere Walterus en Albertus, die het met Graef Willem hielden,) om zich over Gijsbrecht van Amſtel, die den voorſz. Graef van Loon groote byſtant gedaen hadt, te wreken, met een groot getal van ſchepen en ſloepen aen den Dijk van Amſtel (zoo ſpreekt d'oude Kronijk, miſſchien iſt ge.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

weeſt den Dam aen d'Amſtel) aengekomen, en den zelven doorgeſteken hebbende, hebben ganſch Amſtellant onder water gezet, daer na zijnze met kleene ſloepen door 't ganſche lant gevaren, en hebben al de ſterkten en dorpen, die hen tegen quamen, verwoeſt, en endelijk Amſtels veſten (miſſchien verſtaet d'oude Kronijkſchryver hier door het Slot of Kaſteel der Heeren van Amſtel) aen koolen geleght. Endelijk na veel Lant verderf gevallen voor en na, ſchoot de Graef van Loon te kort, en bleef Willem in 't bezit.

Ook leeſtmen dat de zelve Gijsbrecht mede in den oorlogh geweeſt is, die tuſſchen den Biſſchop Otto de tweede, en Roelof Kaſtelein van Koeverden, deſſelfs Biſſchop onderzaet, in den jare twaelf hondert zevenentwintigh ontſtont. Want om dezen tocht gelukkigh uit te voeren, hadt Otto ook verzocht de byſtant van andere prelaten of kerkvooghden, en nabuurige Prinſen; en onder anderen, behalve de buitenlantſche hulpe van de Biſſchoppen van Keulen en Munſter, liet zich daer ook in perzoon met een wel toegedoſt heir vinden Gerrit, Grave van Gelder. Doch of toen Gijsbrecht van Amſtel zijn eige kryghsknechten, of des Biſſchops, of liever der Hollanderen, als Veltoverſte, of Hopman geleit heeft, dat gaet onzeker; vermits zulx niet eigentlijk daer by gevoeght wort. Maer als de Biſſchop met zijn ganſche krygsheir quam aentrekken, om Koeverden, daer Roelof in was, te veroveren, en uit onvoorzightigheit, of datze zich te veel op hun krachten verlieten, zonder orde voorttrokken, zoo wierdenze van hun tegenparty, die veel zwakker was, en hen lagen leide, in zekre ongebaende plaetzen, en daer het rontom vol moeraſſchen was, overvallen. Jongk noch oudt wiert verſchoont, maer alles by na ter nedergevelt, en heftiger gingk het woeden tegens den Adel aen. De Biſſchop zelf wert ſchendigh mishandelt, zijn kruin gevilt, en kreegh na zijn doodt noch verſcheide ſteken. De Grave van Gelder en eenen Boudewijn van Benthem, als ook Gysbrecht van Amſtel, door onkundigheit der wegen verleit, vielen levendigh in Roelofs handen.

Wyders, dat deze Heeren van Amſtel zeer groot by den Biſſchoppen van Uitrecht, en aen het zelve Bisdom zeer verplicht zijn geweeſt, blijkt uit verſcheide oude brieven, die Arnoldus Buchelius, uit d'oude Stadts boeken van Uitrecht getrokken, en by zijn Latijnſche aenteikeningen over Heda, gevoeght heeft: want in deze brieven worden deze Amſtelſche Heeren niet alleen tot getuigen van eenige beſlechte geſchillen, maer ook tot middelaers geſtelt van twiſtende parthyen. En zeker, datze zeer verplicht geweeſt zijn aen het Bisdom, geeft Godefrijd, d'achtentwintighſte Biſſchop van Uitrecht, in een zekren Bul, mede van den zelven Buchelius by zijn aenteikeningen geſtelt, duidelijk genoech te kennen.

De ren Am wa aen Biſſ van Ui zeer pli

De Brief is in de Latijnſche tale beſchreven, doch door de outheit zijn de woorden op eenige plaetzen uitgegaen, maer zoo, datmen evenwel noch den zin van den brief genoech verſtaen kan, en luit in onze tale ten naeſte by van woort tot woort aldus:

In den name des Heiligen en ongeſcheide Drievuldigheit, Amen. Wete een iegelijk, zoo wel tegenwoordige als toekomende, dat ik Godefridus, door Gods genade Biſſchop van Uitrecht..... dat ik my in gevaer ſtelle, en in twiſt ſteke voor de beſcherminge der heilige Kerke, dien ik voor moet ſtaen, en dienſte doen, na recht en volgens mijn ampt, dat my van Godt opgeleit is; waer door geſchiet dat ik niet alleen gelaſtert en gehoont ben van de Edelluiden die buiten het gebiet woonen, maer ook van de Dienaren van S. Martijn, en deswege zeer veel geleden heb. Onder welke ongemakken niet een van de minſten is, dat Eggebert van Amſtel den Kerk van S. Martijn en

my

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

my onverdraeghlijke onrechten aen gedaen heeft, door dien hy alle dienſtbaerheit, dat zelf de Kerk volgens recht behoorde te hebben, in Amſtellant, en in andere rechtgebieden rontom gelegen, met gewelt zich toeëigent, en na zich trekt. Om welke oorzaek wy hem eerſt rechtplichtigh doen roepen, endelijk na recht in den ban gedaen hebben..... Dat hy endelijk, by vonniſſe van 't Keizerlijke Hof, de zelve Egbert gebannen, en misdadigh aen zijn Keizerlijke Hoogheit is. Endelijk heeft den Heer Philips Metrolitaen van de Kerk te Koolen, zoo wel om deze als andere vyantſchappen te ſlechten, zich als middelaer, op 't bevel van den Heer de Keizer, tuſſchen my en mijne tegenpartyen geſtelt; door wiens goeden raedt de zelve Egbert byna op de zelfſte wijze met my verzoent is, als hy met den Biſſchip Heribertus, mijn voorſaet, voor dezen verdragen was. Want al het gene, dat hy zich eerſt in dat gantſche gebiedt, uit kracht van 't Leenrecht hadt toegeëigent, het zelfde heeft hy by zijn deel Hemelrijk afgezwooren, en dat gene goetwilligh in mijn handen overgewezen, 't welk hy in meyerſchap van my ontfangen heeft, op die voorwaerde nochtans, dat na zijn doot, alleen een van zijn zoonen, te weten Gijsbrecht het ampt van meyerſchap uit handen van den Biſſchop, volgens gewoonlijk recht, zal verkrijgen, zoo nochtans, by aldien hy in de bedieninge van het zelfſte ampt, en de dienſte van de heilige Martijn getrou volhart. Maer van het Meir, dat Bendelmerbrac genaemt wort, met al zijn toebehooren, en de helft van de tiende in Wiſpe, 't geen hy onrechtvaerdigh bezeten had, ſtaet hy geheel en al, eeuwigh en erflijk, af, en laet het de heilige Kerk van Uitrecht genieten. En op dat het verdragh van deze verzoeninge in en namaels vaſt en onſchenbaer blyve..... waer van de namen ieder getuigen, die daer by tegenwoordigh waren, deze zijn, als Arnoldus Prooſt, Arnoldus opperſte Deken, Arnoldus Prooſt van Sinte Andries in Kolen, Lambertus Prooſt van S. Salvat, Godefridus Prooſt van S. Peter, Hildebrandus Abt van S. Paulus, Rudolphus Deken van S. Salvator, Hermannus Deken van S. Peter, Koenraet Deken van S. Ian.

Afkomſte van 'tgeſlaght van Amſtel.

d'Eerſte, die gemelt wort van dit geſlacht van Amſtel, is eenen Godefridus van Amſtel, die, zoo men zeit, ontrent den jare elf-hondert achtien na de dood van Diedrik, de twee-en-dertighſte Biſſchop van Uitrecht geworden is. Geen van al d'oude ſchryvers, dan alleen den eenigen Heda, die het leven en bedrijf der Uitrechtze Biſſchoppen beſchreven heeft, ſpreekt van hem, doch heel weinigh, en alleen maer dit naervolgende: *Elders heb ik*, zeit hy, *gelezen dat eenen Godefridus van Amſtel na Diedrik de Hollander d'eerſte van dien name, tot Biſſchop van Uitrecht gekooren is, maer wat hy in zijn leven bedreven heeft, en hoe dat hy endelijk geſtorven is, heb ik niet konnen vinden.* De zelve Godefridus van Amſtel wordt neffens Egbert van Amſtel, die na hem geſtelt wort, ontrent den jare elf-hondert een-en-dertigh, tot getuigen, neffens meer andere in een zekere Bul van Andries de vijf-en-twintighſte Biſſchop van Uitrecht, genaemt. *Maer in de ganſche Amſtelſche geſlaght-boom*, zeit Buchelius in zijn Latijnſche uitleggingh over Heda, *is geen Godefridus, uitgezeit dezen voornoemden, te vinden.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Deze Egbert wort ook gedaght in een zekren brief, dien Keizer Koenraet de derde aen de bovengemelde Biſſchop van Uitrecht, in den jare elf hondert en vijfenveertigh verleent heeft, en by Schotanus in zijn beſchryvinge van Vrieſlant te lezen is. En ſchijnt deze Egbert de zelfſte te wezen, die van Godefrid, den achtentwintighſte Biſſchop van Uitrecht, in den Ban (gelijk zulkx de bovenſtaende brief duidelijk te verſtaen geeft) gedaen wiert. Deze Egbert had een zoon Gysbrecht genaemt, dezelfde, die den Graef van Loo tegens Willem d'eerſte te hulp quam. De gemelde Gysbrecht had twee zoonen, Engelbrecht en Wilhelm. Uit Engelbrecht is Gysbrecht van Amſtel die de Kronijken Governeur van Amſtellant noemen, geſprooten. Maer uit Wilhelm is Gozewijn van Amſtel, voortgekoomen: anderen ſchryven dat Gozewijn uit eenen Egidius, Broeder van dezen Gysbrecht van Amſtel de tweede, geboorenis. Deze Engelbrecht had ook een dochter, genaemt Badegola, die ten man had Willem Heer van Egmont. Van dezen Gijsbrecht, als ook van Egbertus van Amſtel, en van zijne kinderen wort geſproken in een zekeren Brief, dien Boxhorn getrokken heeft uit de Blaſterts des Kloofters van Rhijnsburgh, en luidt aldus:

In den naem der heilige en ongeſcheidelijke dryevuldigheit. Ik Wilhem, door Godes genade, Grave van Hollant, wil een yegelijk te kennen geven, ſoo tegenwoordige als toekomende, dat ik voor de remedie mijns zieles, ende van mijn Voor-ouders overgegeven hebbe hondert ponden aen de Kerke van de Heilige Maria in Rhijnsburgh; t'ontfangen in onſe eerſte inkomſten in Delf ende Pinacker, ende in Maeslant, ende Flerdlink, onder zulke forme, dat men in't eerſte Jaer ſal betalen vijftigh ponden, ende in het tweede Jaer vijftigh. D' Abdiſſe met de voorſeyde hondert ponden zal wederkoopen tot eygendom van haer Klooſter onſe goederen gelegen in Binkeſchop, van den Heer Gijsbrecht van Amſtel, ende het zelve Klooſter van Rhijnsburgh zal eewelijk bezitten de voorzeide goederen met vollen recht, gelykerwijs dat zy bezeten zijn van ons ende onze voor-ouderen. Daer-en-boven de vrouwe Abdiſſe zal betalen vijftigh ponden aen de Soonen van Heer Egbrecht van Amſtel, ende het gemelde Klooſter van Rhijnsburgh zal alzoo genieten eewelijk al het recht ende inkomſten in Binkeſchop, zoo van het geſaeyde, als het ongeſaeyde; Maer voor die Aelmoeſſen, de vrouwe d'Abdiſſe zal een Prieſter ordineren aen een byzonderen Autaer, om gecelebreert te worden tot onzer gedachteniſſe, ende van Aleidis onſe huisvrouwe, en onze voor-ouders. Op dat dan onſe zoo redelyke daet zoude zeker ende vaſt blijven, ende van onſe naerkomelingen ongeſtoort gehouden worde, wy hebben doen verſterken dit tegenwoordigh ſchrift met onzen Segel. Gedaen in't Jaer der genade MCCXXII, onder den ban van deze zake zijn getuigen den Abt van Egmont, Terekinus Monck, Gerart Deken van Kermerlant, Willem Deken van Rhijnlant, Willem Perſoon van Voorhout, Hendrik van Norge, Albrecht Kapellaen, Prieſters: Maer wereltlyke, Maria Gravinne, Isbrandus, Bartolomæus, Ibekoc van Haerlem, Diedrik van

Waſſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Kardi-
t heeft
k, zoo
er zeit,
op Go-
en niet
d'oor-
zoude
ek van
n toe-
atſtaen.
huize
namen,
braght,
Goze-
gekoren
de Jaer-
)als ook
zich,ge-
en, te-
en, van
ſchop te
vierden;
ant ge-
bekent,
ier tijde
oms van
heit zeer
in Wae-
erſchap-
hierom
de Hol-
de borſt
bravade
gentheit
ekt zijn.
jk, dat
naghtigh
en in on-
ier door
eren van
enaer in
voetzant

van den
eren van
n nieuw
n Vian-
vorden,
der,een
ſchop ge-
gerecht,
Bisdom,
de, ge-
dat'er
een

waer door de Heeren van Amſtel met Biſſchop Hendrik van Vianden in 't oorlogh raken;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Deze E
een zekren
raet de de
Biſſchop v
elf hondert
heeft , en
ſchryvinge
En ſchijnt
wezen, die
twintighſte
den Ban (
ſtaende b
geeft) ge
had een z
dezelfde, (
gens Will
De gemeld
nen, Eng
Engelbrec
die de Kro
ſtellant no
uit Wilhel
voortgeko
dat Goze
Broeder v
Amſtel de
Engelbrec
naemt Ba
Willem H
Gijsbrecht
Amſtel, e
geſproken
Boxhorn g
ſterts des K
en luidt al

In der
geſcheide
Wilhem,
Grave va
gelijk te k
woordige
voor de r
de van m
geven he
de Kerke
Rhijnsbu
eerſte in
Pinacker.
Flerdlink
men in't e

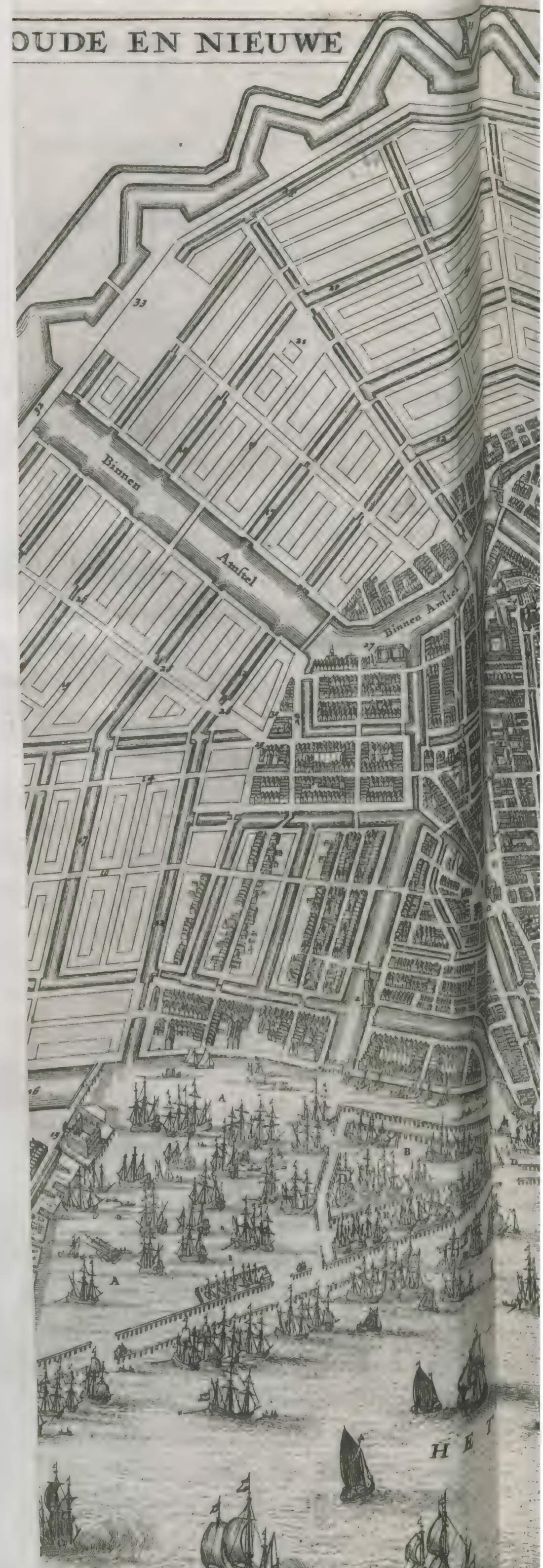

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

NETTE AFTEKENING VAN D' OUDE EN NIEUWE

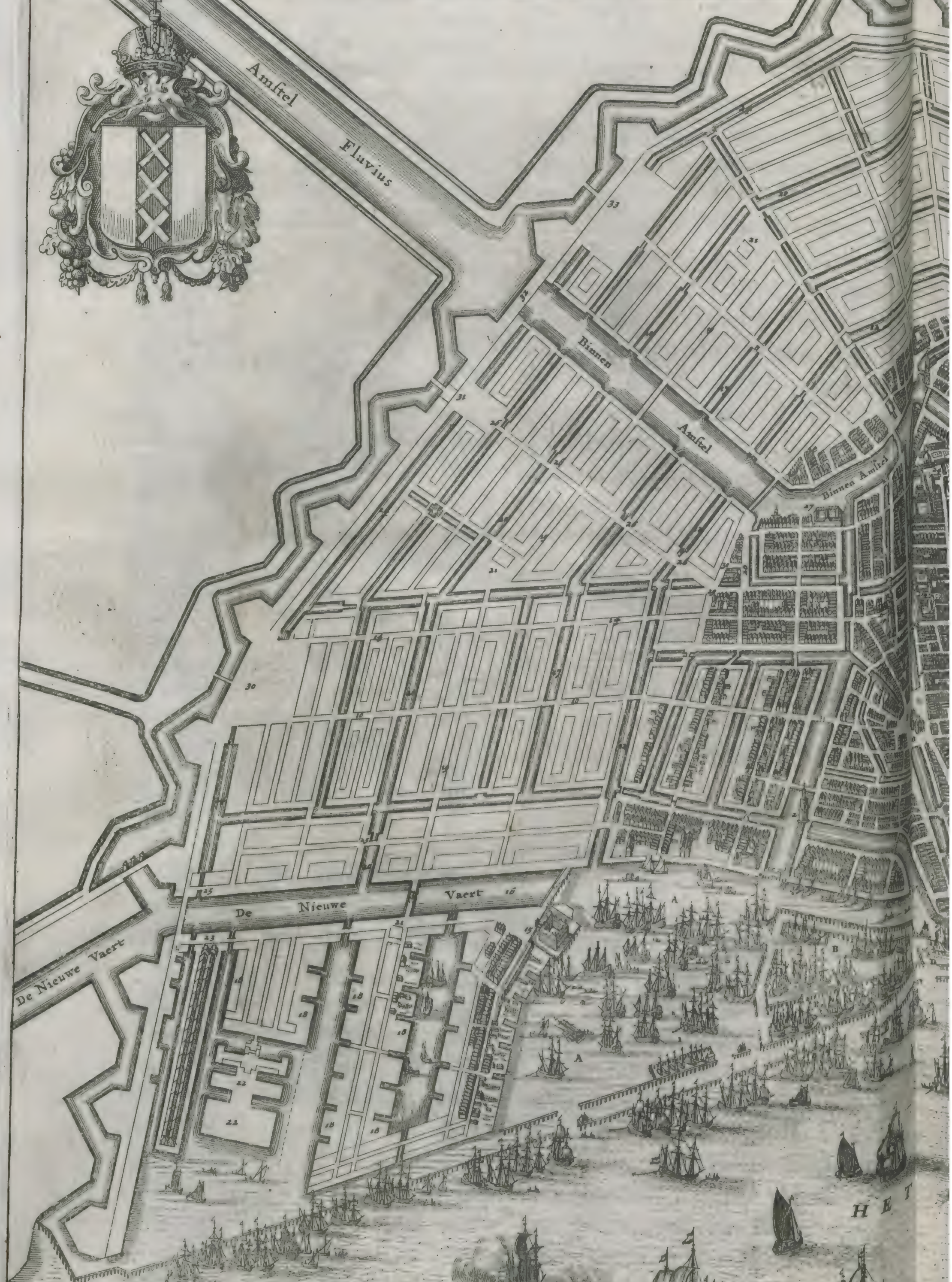

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Kardi-
t heeft
k, zoo
er zeit,
op Go-
en niet
t d'oor-
zoude
ek van
n toe-
ntſtaen.
n huize
namen,
braght,
Goze-
gekoren
de Jaer-
)als ook
zich,ge-
en, te-
en, van
ſchop te
wierden;
nant ge-
bekent,
lier tijde
oms van
heit zeer
in Wae-
erſchap-
hierom
de Hol-
de borſt
bravade
gentheit
ekt zijn.
jk, dat
naghtigh
en in on-
ier door
eren van
enaer in
voetzant

van den
eren van
n nieuw
n Vian-
worden,
lder, een
chop ge-
gerecht,
Bisdom,
de, ge-
n dat'er
een

waer door de Heeren van Amſtel met Biſſchop Hendrik van Vianden in 't oorlogh raken:

Deze E
een zekren
raet de de
Biſſchop v
elf honder
heeft , en
ſchryvinge
En ſchijnt
wezen, die
twintighſt
den Ban
ſtaende b
geeft) ge
had een z
dezelfde,
gens Will
De gemeld
nen, Eng
Engelbrec
die de Kro
ſtellant no
uit Wilhel
voortgeko
dat Goze
Broeder
Amſtel de
Engelbrec
naemt Ba
Willem H
Gijsbrecht
Amſtel, e
geſproken
Boxhorn
ſterts des
en luidt al

In de
geſcheide
Wilhem
Grave v
gelijk te
woordig
voor de
de van n
geven he
de Kerk
Rhijnsb
eerſte in
Pinacke
Flerdlin
men in't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Waſſenaer, Jacob Kaſteleyn, Willem van Egmont, ende veel meer andere.

ze- van tel : Biſ- p.

Deze bovengemelde Gozewijn van Amſtel, zoon van Wilhem van Amſtel, of, zoo anderen zeggen, zoon van Egidius, broeder van Gijsbrecht van Amſtel de tweede, wiert na Otto, de derde Biſſchop van dien name, en zesendertighſte in 't getal, de zevenendertighſte Biſſchop van Uitrecht gekooren, doch zijn ampt lei, zoo Barlandus ſchryft, binnen een jaer, maer als Bockenbergh, binnen twee jaer van zelfs af. Beka ſchrijft dat hy hierom zijn ampt in by 't wezen van Willem Roomſche Konink, en Graef van Hollant, den Cardinael Petrus Caputius, en den Aertsbiſſchop van Keulen opgezeide, vermits zy hem nagaven dat hy niet wel daer op paſte, zich weynigh, zijnde een eenvoudigh man, met de kerkelijke zaken bemoeide, en alles in 't wilt liet loopen. Maer andere ſchryven dat Koning Willem, om den Keurvorſt of Biſſchop van Keulen te verplichten, en des Aertbiſſchop van Keulens neef, hem dwong Hendrik van Vianden te doen kiezen, het Bisdom van Uitrecht af te ſtaen. Zommigen ſchryven datze ampt om ampt verruilden, en Gozewijn na Keulen trok, 't geen ook zoo heel onwaerſchijnlijk niet ſchijnt te zijn; want eenigen zeggen dat Gozewijn te Keulen begraven leit, en dat 'er noch hedendaeghs gedenktekenen in de Stadts boeken van hem te vinden zijn. Heda ſchryft aldus van hem: *Naer de doodt van Otto, wiert Goeswijn, uit het geſlacht der Edelen van Amſtel geſprooten, en Prooſt van S. Jans Kerk, tot de zevenendertighſte Biſſchop gekooren, dees was een zaghtmoedigh en eenvoudigh man, onbequaem om de laſten van zulk een weerdigh ampt te dragen, door wiens onachtzaemheit de gemene zaek, doch ongelukkigh, een jaer bedient wierd. Daer en boven moghte Koning Willem hem om zijn geſlachts-genoten niet wel zetten, waer door hy in een algemene Kerke-Vergadering, in 't bywezen van den Koning en den Kardinael van Portua, zijn ampt heeft opgezeit, doch tegen zijn dank, zoo men meint.* Maer dat Heda hier zeit, dat Koning Willem den Biſſchop Gozewijn om zijn geſlachts genoten niet wel zetten moghte, daer zien ik d'oorzaek niet van, waer uit zulx zoude ontſtaen zijn, want d'oorzaek van de haet, dien zy malkandren toedroegen, is naderhant eerſt ontſtaen. Wel is waer dat die van den huize van Amſtel het zeer qualik opnamen, dat Konink Willem te wege braght, dat Hendrik van Vianden in Gozewijns plaets tot Biſſchop gekoren wierd, ('t geen ook Heda en al de Jaertijt-ſchrijvers te kennen geven;) als ook dat de Heeren van Amſtel, die zich, gelijk wy terſtond zullen verhalen, tegens den Biſſchop geſtelt hadden, van de Hollanders, die den Biſſchop te hulpe quamen, verwonnen wierden; doch dit altemael is na der hant geſchiet. Maer dit is ieder een bekent, dat de Heeren van Amſtel te dier tijde onder de dienaren des Bisdoms van Uitrecht in maght en mogentheit zeer uit-gemunt, en wijt en zijt tot in Waeterland en Goyland hunne heerſchappye hebben uitgeſtrekt: en hierom ook miſſchien by d'omleggende Hollanders, wien dit tegens de borſt ſtiet, dat deze Heeren dus de bravade maekten, en in maght en mogentheit toenamen, in den haet geraekt zijn. Want het geſchiet gemeenlijk, dat d'Edelluiden, alsſe beginnen maghtigh te worden, by hun Lantsheeren in ongunſte en verdacht raken. Hier door hebbenwe gezien dat de Heeren van Amſtel, Arkelen, en Waſſenaer in Holland vernietight en in 't voetzant geraekt zijn.

naer eêr van jn enſt gezet;

Maer door het verſtooten van den Biſſchop Gozewijn, zijn de Heeren van Amſtel en Woerden, op den nieuw gekoren Biſſchop, Hendrik van Vianden, zoodanigh verſtoort geworden, datze met Otto Grave van Gelder, een t'zamen-zwering, van den Biſſchop gelyker handt te beoorlogen, opgerecht, en verſcheide invallen in 't Bisdom, daer hy zich manlijk tegen ſtelde, gedaen hebben. Endelijk, na dat'er een

waer door de Heeren van Amſtel met Biſſchop Hendrik van Vianden in 't oorlogh raken;

een tijt lang oorlogh gevoert was, is beſloten dat beide parthyen in een open veldt t'zamen zouden komen, om door een gevecht, een ende van dezen oorlogh te maken. Maer in dit gevecht kreegh de Biſſchop de zege, en Gysbrecht van Amſtel, en Harman van Woerden gevangen, doch raekten door tuſſchenſpraek van Willem, Roomſch Konink, en Graef van Hollandt, weder los. Maer vermits de Graef van Gelder al over lang met de gemelde Heeren van Amſtel en Woerden, tegens den Biſſchop t'zamen geſpannen was, en 't gehele Sticht van Uitrecht geweldigh met zijn krijgsvolk geplaeght en gevoolt had, over zulx viel den Biſſchop met een ſterk krijgsheir in de Veluwe, leide de meeſte huizen aen kolen, en haelden-'er een zeer groote buit uit. De krijgsknechten, en de Geldenaers dit ſpytende, vergaderden zich ſchielijk by een om den Biſſchop den roof t'ontweldigen, en hem ſlagh te leveren. Maer de Biſſchop gink hen met trommelen en trompetten mannelijk tegen, verjoeghze, en quam met de gevangenen en buit zeeghaftigh binnen Uitrecht. Door deze buit wierd hy zo zeer verrijkt, dat hy het Slot Vredelant, om voor het invallen van den Heer van Amſtel bevrijt te zijn, en d'omleggende wederſpannige boeren te bedwingen, met groote onkoſten ſtichten liet. Na den doot van dezen Biſſchop Hendrik, wierd tot Biſſchop Joan van Naſſouw in zijn plaets gekooren. Deze Joan nam zijn ampt niet wel waer, verviel in groote ſchulden, zulx hy voor een zeker zomme gelts het Slot Vredelant aen den Heerlijkheit van Amſtel, zoon, zoo waerſchijnlijk is van den jonghſt boven gemelden Gysbrecht (die drie Broeders gehadt heeft, Heer Arent, Willem, en Otto van Amſtel) en 't Slot Montfoort aen den Heer van Woerde tot onderpant ſtelde. Dees wierd endelijk afgezet, en in zijn plaets gekozen Joannes Zyrik van Lonte. Als nu Gijsbert van Amſtel het Slot Vredelant tot onderpant had, zo begon hy die van Uitrecht met nieuwe tollen te bezwaren. Weshalve eiſchte de Biſſchop, mits betalende

Doch wort by geleght.

Oorlogh tuſſchen Joan Zyrik van Lonte met d'Amſtelſche Heeren.

aen deze Heeren hun verſchoote gelt, met goet-vinden van de Stadt en Kerk van Uitrecht, de Slotten wederom. Maer Gijsbert verſcheide andere reden daer tegens inbrengende, ſloegh zulx in de wint, en wilde het gelt niet ontfangen. Weshalven ruſt de Biſſchop een deel wel gewapende krijgsknechten toe, en beſloot den Heer van Amſtel met gewelt aen te taſten, zijn lant aen kolen te leggen, en het Slot Vredelant hem door dreigementen t'ontweldigen. Gijsbert daer en tegen, met hulp van Harman van Woerden, vergadert een ſterk krijgsheir, en komt in Zoſerenge om den Biſſchop ſlagh te leveren. Hier op komen terſtont de krijgsheiren van beide partyen aen malkanderen, zulx dat het krijgsheir van den Biſſchop in 't eerſt d'overhant kreegh, en Gysbert met al zijn boeren mannelijk afſloegh. Terſtont hier op rukte Harman van Woerden met zijn krijgsheir ook toe, om met al zijn maght des Biſſchops krijgsheir in wanorde te brengen, en op de vlucht te dryven. Hier weerde zich Harman van Woerde, ſchoon hy in d'eerſte aenval doodelijk gewondt wierdt, zoo mannelijk, dat hy des Biſſchops krijgsheir tot onder de veſtingh van Amesfoort joegh. In dit gevecht ſneuvelden verſcheide ſtrijdbare Helden, als onder anderen Stephanus en Fredrik van Zuilen. Ondertuſſchen werdt Graef Floris van den Biſſchop verzocht, om dit werk uit te voeren, en den Heer van Amſtel en Woerden onder gehoorzaemheit te brengen. De Graef, die niet reukloos met deze twee Heeren in oorlogh wilde treden, indien de twiſt door eenige voorwaerden kon ter neder geleit worden, doet door Gezanten aen hen verzoeken, datze de te pandt geſtelde Slotten zouden weder geven, en 't geſchil aen hem ſtellen. Maer 's Graven voorſlagh wierd by de Heeren van Amſtel en Woerden afgeſlagen. Hier op gaet de Graef terſtont het Slot Vredelant met eenige Hollantſche krijgsknechten belegeren. Maer als de Graef een tijdt langh met zijn volk daer voor gelegen, en vergeefs alle middelen in 't werk geſtelt hadt, zoo ont-

bie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

bied hy, om 't beleg van 't ſlot met gewelt te hervatten, en zoodanigh te benauwen dat 'er niets uit noch in moghte, eenige troepen friſſche krijgsknechten uit Zeeland. Gijsbert hier van verwittight, vergadert heimelijk eenige knechten, trekt de Zeelanders in 't komen tegen, en valt hen onverziens ontrent Loenen op 't lijf. Maer een Zeeuwſch Kapitain Koſten de Reneſſe, valt met klinkende hoornen en vliegende vendels Gijsbreght aen, en, door dien Gijsbrechts volk aen 't muyten teegh, kreegh de zege. In dit gevecht bleef doot de Heer van Bromo, of, zoo andere zeggen, de Heer van Brederode, met eenige andere treffelijke Krijgs-helden. Het Goutſche Kronijkje ſchrijft, dat 'er ontrent negen mannen doodt bleven, Gijsbert, en eenige van zijn krijgsknechten, wierden gevangen. Ondertuſſchen werdt het Slot Vredelandt zeer heftigh aengetaſt, en ſchoon het van dage tot dage noch meer en meer benauwt wierd, zoo twijffelden evenwel de bezettingen niet, of Amſtel zoudt hen komen ontzetten. Maer als zy nu Amſtel gevangen en gevleugelt zagen (want de Hollanders leiden hem tot een zegeprael rontom de wallen) zoo gaven zy, op 't aenraden van Arnout, Amſtels Broeder, die Slotvooght was, het Slot over, 't welk de Graef terſtont met een deel krijgsvolk deedt bezetten. Maer vermits Harman van Woerden het met Gijsbrecht hield, en al over lang zich opentlijk tegens den Biſſchop in Zoſteringe wederſpannigh getoont had, zoo ruſte de Graef, om zich over 't leet, den Biſſchop aengedaen, te wreken, weêr een flux heir toe, en beſloot Harmans geheele lant aen kolen te leggen. Harman, ziende dat hy tegens den Biſſchop niet op moghte, bezette het Slot van Montfoort met een deel krijgsknechten, en vluchte zelf uit den lande. De Graef ondertuſſchen kreegh het Slot, na dat hy 'er een jaer met zijn volk hadt voorgelegen, ſtormender handt in, en liet al de bezettelingen, uitgenomen twee, onthoofden. Voorts bezette hy terſtont dit Slot mede met een deel van zijne krygsknechten, om op Harman van Woerdens voornemen te letten, en, zoo hy iets vyandtlijk onderſtont, zulx te weren. Eindelijk wierd 'er noch tuſſchen de Graef, de Biſſchop, en deze twee Heeren, dusdanigh een verdragh gemaekt: *Den Biſſchop van Uitrecht zijn de Slooten van Vredelant en Montfoort weder gegeven, Gysbert en Harmen beloofden by Ede, en op verbeurte van alle hunne goederen, datze noit tegens den Biſſchop oft den Graef vyantlijk de wapens zouden voeren.* Dit verdragh wierd van Gijsbrecht en Harman beëdight. Anderen ſchrijven, dat het verdragh gemaekt wiert, dat Gijsbrecht van Amſtel, Naerden, Muiden, en alle zijn andere goederen van den Grave te leen zoude ontfangen; en dat Harman van Woerden Montfoort moeſte afſtaen, en voorts Woerden met alle zijn andere goederen mede van den zelven Graef te leên ontfangen, met beloften van zijn dochter niet uit te heilikken, dan met wille des Graven. Dit laetſte verdragh geven ook de brieven, die noch hedendaeghs te vinden zijn, te kennen. En luidt dat van Amſtel, waer in hy zijne Landen aen den Graef van Hollandt opdraeght, aldus:

Wort endelijk een verdragh getroffen.

Wy Willem Broeder Heeren Gijsbrechts des Heeren van Amſtelle ende Prooſt van S. Jans tot Uitrecht, ende wy Gijsbrecht Heere tot Amſtelle, ende wy Aernout broeders van Amſtelle, maken kondt, &c. Dat wy eenen twiſt hadden mit onſen Heere den Biſſchop Jane van Uitrecht, ende met eener Edeler manne onſen Heere Heeren Florenſe Grave van Hollandt, waer by dat wy in vangeniſſe quamen der voorgenoemder twee Heeren, &c. Vertyen Nardingerlandt, Muyden ende Muderpoort, Windelmerebroeke ende het Reygerboſch, met alle Sire behoorte, &c. Voorts dragen die van Amſtelle den Grave

op

op alle hunne goet, ende ontfangen dat van hem weder te leen. Noch beloven zy dat de gifte van Amſtelredamme, die gegeven was den Heeren Jan Perſijne, ende al dat daer toe behoort, als van verboerden goede geſtade te houden, &c. ſtellende van alles borgen uyt Hollandt, ende uyt het Sticht. Mitsgaders beloften van de borgen in 't generael ende ſpeciael. Ende met deze zoene werden ter neder geleyt alle veeten, ende dingen die geſchieden in den volckwige te Lounen. Deſe letteren waren gegeven in ons Heeren Jaer MCCLXXXV. in S. Simons ende Juden avonde.

Maer de zoen van Harman van Woerde met den Grave en Biſſchop van Uitrecht luidt in 't kort aldus:

Ick Harman Heer van Woerden make kond,&c.dat ick eenen twiſt hadde met mijnen Heere Jane, gekoren Biſſchop van Uitrecht, ende met eenen Edelen man mijnen Heere Heere Florenſe, Grave van Hollandt, waer by ick wte mijne goeden gewijſet werde, en wte Heerſchap van Woerden, en wten lande, &c. van den twiſt die geſchiet is tuſſchen den Grave van Hollandt mijnen Heere, ende den Heere van Amſtelle, ende zijne Broeders, die mijne Magen zijn, ende ick hare helpere geweeſt hebbe, &c. draget den Grave op all' zijn goet, ende ontfanght dat weder van hem te leen, ende belooft geen partyſchap te dragen, &c. Voort magh Harman van Woerden ſijne Dochter niet te manne geven ſonder des Graven wille ende rade. Voorts belooft hy dat Steen-huys, dat de Graef te Woerden heeft doen maken, hem gelden ſal ten zijne wille, ende dat van hem houden altoos te blijvene zijn ledige huys op en af te rijdene, &c. Stellende oock borgen uit den Bisdomme van Wtrecht, ende uit Hollandt, met der ſelver beloften,&c. Ghegeven in ons Heeren Jare, als men ſchreef MCCLXXXVII, op den Sonnendagh van Palmen.

De Graef ondertuſſchen, uit enkele edelmoedigheidt, liet alle haet en nijt varen, en maekte noch daer en boven Gijsbreght en Harmen zijn voornaemſte geheime Raden. Maer deze gulhertigheidt is den Grave ſchendigh hier na van hen geloont. Voorders gaf de Graef aen die van Amſterdam, wegens de groote ſchade,dienze by dezen oorlogh geleden hadden, datze met hun goederen door zijn gehele lant, zonder eenige tollen daer van te geven, komen en keeren moghten. Van deze vryheit van tollen vindmen twee alleens luidende Hantveſten, in 't Latijn geſchreven, in 't Hantveſt-boek dezer Stede. D' eerſte is van deze Floris gegeven in den Jare twaelf hondert vijfen-zeventigh, maer de laetſte in den Jare twaelf hondert twee-en-negentigh. Maer deze laetſte, gemerkt meeſt al de voornaemſte Hiſtoriſchrijvers dezen oorlogh op dit jaer brengen,ſchijnt de rechte te zijn, by aldien Floris d'eerſte door deze laetſte niet heeft willen vernieuwen en beveſtigen, en luit de zelve aldus:

Floris, Grave van Hollandt en Zeelandt, en Heer van Vrieſlandt, allen die deſe tegenwoordige ſien ſullen, Saluyt: Uwe gantſche gemeinte weete, dat wy die lieden, woonende tot Amſtelredam, tot herſtellingh der ſchade, die wy en onze lieden haer gedaen hebben,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ben, van nu voortaen goet gevonden hebben van alle ſchattingen van onſen Tolvry te maecken, voor alle haer eige goederen, die zy door ons geheele Landt brengen oft vervoeren. In ghetuygeniſſe der waerheydt hebben wy dit tegenwoordigh ſchrift met onſen Segel doen beveſtigen. Gegeven tot Leyden, des Sondaghs voor den dagh der H. Apoſtelen Symon en Judas, in 't jaer onſer verloſſinge MCCLXXXXI.

Eenige jaren te voore, eer dat noch dezen oorlogh om 't Slot van Vredelant, tuſſchen den Biſſchop en Gysbrecht van Amſtel, die dit verſtooten van Gozewijn den Biſſchoppen van Uitrecht altijt zochte betaelt te zetten, ontſtaen was, had ook Gijsbrecht met hulp der Kennemers, het platte lant rontom Uitrecht en Amersfoort zeer verwoeſt, ja endelijk ook deze twee ſteden verovert, en in zijn gewelt gekregen; 't geen by dus een gelegentheidt was toegekomen. Als in den Jare twaelf hondert acht-entzeſtigh, geduurende d'onmondigheit van Floris, de vijfde van dien name, en zeſtiende Graef van Holland, de Kennemers en Weſt-Vriezen tegens d'Edelluiden, die uit dertelheit, en ſtaetzucht de gemeente zochten t'onderdrukken, opſtonden, en hen meerendeels verjaeght en uit den lande gedreven hadden, zijnze endelijk met de Vriezen, die 't op de Hollanders mede zeer geladen hadden, in Amſtellandt gevallen. Gijsbrecht van Amſtel, ziende dat zijn Landt wijdt en zijdt verwoeſt wierd; maer wel bewuſt zijnde dat alle oppermaght by de gemeente gehaedt word, onderſtaet, (vrezende zijne onderdanen mede tegens hem moghten opſtaen, en hem uit den lande verdrijven) de hevigheit en gramſchap der Kennemers te ſtrelen en neder te zetten: doch zagh, na dat hy hen lang genoegh met lieftallige woorden geſtreelt had, geen andere uitkomſte tot zijne behoudeniſſe overigh te zijn, dan zich te veinzen, als of hem al hun bedrijf wel aen ſtonde, en voorts zijn' oorloghs-krachten by den hunnen te voegen. Hier op wort hy terſtont tot Overſte van 't gantſche krijgsheir verklaert: want zy verſtonden altemael heel wel, dat den Adel in krijgshandel hen verre te boven gingk. Weshalve wierdenze, hebbende nu zoo manlijk een Overſte gekregen, noch veel opgeblazender en trotz'er, en lieten zich verluiden, dat alles hen voor buigen moeſte, en veegh was. Amſtel, ſchoon hy wel hadt gewilt, dat dit oproer noit onſtaen waer geweeſt, was ondertuſſchen niet min in zijn geeſt verblijdt, dat de tijt en gelegentheit nu gekomen was om de voornaemſte Hoofden des Lands, die hy voor zijn perzoon een zonderlinge haet toedroegh, uit te roien, en van kant te helpen. Weshalve beſluit Gijsbrecht het Slot Vredelant, dat dicht aen zijne grenzen lagh, en de zelven onveiligh maekte, aen te taſten; maer als Gijsbrecht langh vergeefs daer op groot gewelt gebaert hadt, doet hy 't rontom belegeren, om de belegerden door de lankheit van tijt af te matten. Midlerwijl Gijsbrecht met het gros van 't krijgsheir daer voor blijft leggen, gingen de Kennemers dagelijkx het gantſche landt door roven en plonderen; en verſchoonden, dewijlze zich voorſtaen lieten allemans meeſter te wezen, alzoo weinigh Amſtels landen, als die van andere Heeren. Van Amſtel, hoewel hem de ſchade, die zijn onderdanen door dit roven leden, zeer wee in zijn herte deed, was niettemin heel wel bewuſt, dat niet alleen het beriſpen daer van gevaerlijk was, maer ook het minſte gelaet van droefheit hierom niet diende getoont te worden, prees over zulx, en roemde noch in hen tegenwoordigheit hunne kloekmoedigh en manhaftigheit. Maer by zich zelven overdenkende door wat middel hy beſt de ſchade zijner onderdanen zoude kunnen voorkomen, beſluit endelijk hen door liſtigheit van zijne grenzen af te trekken. Weshalve hebbende hen al te mael by een geroepen, ſpreekt hy in volle vergaderingh hen aldus aen:

De Kennemers en Weſt-Vriezen …yen in Hollandt en 't …uiten.

Maken Gijsbrecht van Amſtel Veltoverſt over hunne troepen.

Trekken op zijn aenmaninge naer Uitrecht.

O Spitsbroeders, zeide hy, *het verdriet me dus lang voor eene Kaſteel te zammelen en te marren, en dat ghy dus lang van uwe belooningen, die uw' uitgevoerde daden verdienen, verſteken blijft. De Stadt Uitrecht, de Zetel der Edelen, en grendel van de Schat-kiſt dezer Landen, leidt voor ons' oogen. Latenwe liever deze Stad onze wapenen doen proeven. Dien verovert hebbende, zullen al d'overige plaetzen haeſt volgen, en van ſchrik zich overgeven. En dit wil ons ook niet zwaer om te doen vallen. Want midlerwijl zy meenen dat wy noch voor 't Slot van Vredelant leggen, zullenwe in 't midden van de nacht de Stad, als de vyandt daer het minſte op denkt, beſpringen en overrompelen. Want indienwe met het veroveren van deze Slotten onze tijt verquiſten, zal de vyandt ondertuſſchen tijt hebben van zich te verſterken, en ons, na 't veroveren van zoo vele ſterkten, niet als armoed', en een lichaem vol wonden te beurt vallen.* Daer hadt men 't. Terſtont breekt de gemeente, vlammende op den buyt, van de belegeringh op, en komt voor dou en dagh heimelijk t' Uitrecht voor de ſtadt, die terſtont van 't krijgsvolk rontom omcingelt wierdt. De Nachtwakers door 't geluyt der wapenen opgewekt, en giſſende dat 'er vyandt voor ſtadt was, roepen, om de ſtedelingen zoo veel t'eerder op de been te krygen, dat de Tarteren voor de ſtadt gekomen waren, de wallen beſprongen, en zy alreê de ſtadt zoo goet als verovert hadden. Dit geroep deed ieder van ſchrik de hairen te bergh ſtaen, zulx datze gelijkerhandt, 't geen de naeſte wegh was, na de Veſten toe vloden, de wallen bezetteden, 't geſchut op de wallen brachten, en alles wat dienden om den vyandt af te keeren, en de Stadt te beſchermen, in 't werk ſtelden. De Kennemers, dus in hun hoop te leur geſtelt, hadden alreê op Gijsbrecht van Amſtel beginnen te morren, wanneer een onder den hoop dicht onder de muuren tredende, den burgers aldus aenſprak: *Uit wat oorzaek*, zeide hy, *aenveirt ghy tegens uwe bontgenooten, die hier gekomen zijn, om u van de dwinghlandye der Edelen te verloſſen, de wapenen? Maer buiten twijffel zult ghy, ô rechte ſlaven! een grooten loon van deze uwe arbeidt genieten. Of acht ghy lieden dit voor een groot geluk, onder het jok van een wrede, ondraeghelijke, en onverachtelijke ſlavernye gevoolt te worden? Wat komt eens tot bedaren, denkt dat ghy mannen zijt, en dat de tijt van wraek te nemen, nu gekomen is. Laten de genen u voetſel nu zoeken te verſchaffen, die u tot het gebeente toe hebben uitgezogen. Alle wereltſche dingen zijn onbeſtandigh, en de wiſſelvalligheidt onderworpen; en de genen die te vore de heerſchappye gevoert hebben, moeten nu dienen, en die gedient hebben, nu de heerſchappye voeren. Indien Fortuin beſtandigh waer, met recht zouden wy mogen klagen, dat d'armoede zich tot metgezel by de nieuw geboornen gevoeght heeft. Maer niemant is ellendigh, of 't is zijn eigen ſchult, en armoede is den ſterflijken menſche uit geen anderen inzicht te beurt gevallen, dan dat wy toonen zouden, of wy ook een beter Fortuin waerdigh zijn.* Op dit zeggen beſprak zich ook de wijſſelachtige gemeente niet langh, maer keert de wapen, die zy tot beſchermingh der ſtadt aengenomen hadt, tegens d'Overheit. De Majeſtraet en Edelen wierden verſlagen, en wel ten getale van veertigh uit der ſtadt gezet. Voorts gink het op een plunderen en rooven, en wierden in koelen bloede afgemaekt, al die zich ſchrap ſtelden om tegenweer te bieden. Dit met zoo groot een hitte van gramſchap uitgericht zijnde, zettenze de poorten open, ontfangen de Kennemerſche troepen in ſtadt, en zweren by hun deel hemelrijks goet en bloedt by elkandre op te zetten. Over de zelfſte boegh wenden zich de Amersfoorders, en zetten mede de poorten voor deze vloekverwanten wijdt open. Ondertuſſchen gaen d' uitwijkelingen aen den Biſſchop, die juiſt, midlerwijl dit geſchiede, uit 'er ſtadt was geweeſt, als mede aen Otto, Graef van Gelder, Graef Floris vooght, over d'ongemene verwoeſt-

Doch ſtooten in d'eerſte aenkomſte het hooft.

heit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

heit en uitzinnigheit der Kennemers en Stichtzen klagen.

raef van elre, nrſt eenſlagh gens mſtel agen.

De Graef van Gelder, om deze uitgewekenen weder in Stadt te helpen, komt met eenige troepen Krijghsknechten te velde, 't geen nochtans zoo kleenen ſchrik in Amſtel baerde, dat hy den Graef van zelfs met een ongeruſte ſlachordre tegen trok, en den vyandt willens, om hem tot vechten te troonen, ſchoon ſpel gaf. Maer de Graef, als hy bemerkte dat Amſtels krijgsheir veel grooter was, dan hy zich ingebeeld had, en voor reukloosheit aenzagh, zich, daer de hoop tot d'overwinning zoo klein was, in d'onzekerheit van een gevecht te ſteken, trok met zijn' troepen weder na de Veluwe. Amſtel liet ook den vyand onaengerand wegh trekken, oordelende dat nu de tijt geſchapen was, om de huyzen der Edelluiden, daer hy altijt een wrok tegens gehadt hadt, tot de grond toe te ſloopen; voort de Kennemers vermanende zijn raedt te volgen. De Kennemers die door hun gramſchap meer als al te hevigh aengeprikkelt wierden, bewillighden terſtont in zijn voorſlagh. Weshalve met het krijgsheir onder Gijsbrecht van Amſtel, als Veldoverſte, opbrekende, vallen op de Slotten van Heer Gijsbrecht van Abkoude, Willem van Ryſenburgh, en Huybert van Vianen, vernielenze tot den gronde toe, en maken voorts met rooven en branden het platte land rondom kael. Endelijk begon van Amſtel, zijn wraek-luſt nu ten dele geboet hebbende een weêrzin van zich wijder in 't oorlogh met de Kennemers te ſteken, (vermits het onbedacht graeuw, na geen beſtiering wilde luyſteren,) te krygen, zulx hy in hun aller tegenwoordigheit aldus aen-hief.

Slopen en platen lanle verſcheide Slotten.

De Kennemers trekken op Amſtels raed naer huis om den lantbouw waer te nemen.

O ſtrijdtbare Helden, en dappre oorloghs borſten! het Jaer loopt nu ten ende, ſedert wy dit gantſche Bis dom onder ons gewelt gebraght hebben, d'Edelluiden verdreven, en hunne onwinb're Slotten tot den gronde toe vernielt hebben. Maer tegens het toekomende Jaer, is mijn voornemen om den Graef van Gelder, die zich vyandlijk tegens ons aengeſtelt heeft, te beſpringen, zijn gantſche lant te verwoeſten, en aen kolen te leggen; weshalve is mijn verzoek op u, dat ghy, nademael de koren-oogſt op handen is, t' huiswaert wilt begeven, om tegens het toekomende Jaer voorraed van koren by een te vergaderen. De Kennemers lieten zich gezeggen, en eenige krijgs-knechten binnen Amersfoort en Uitrecht tot bezetting gelaten hebbende, trekken voort naer huis toe. Daer gekomen zijnde beginnenze terſtont Haerlem te belegeren. Maer binnen de ſtadt was eenen Joan Perſijn, een ſtrijdtbaer man en dappre oorlogs heldt; dees trekt ontrent middernacht met eenige rapze gaſten uitter ſtadt door 't leger, ondweldight hen den genomen buyt, trekt voorts in Kennemerland, en leit aldaer het meeſtendeel der huizen aen kolen. De Kennemers hier door verſchrikt, breken van 't belegh op, maer de belegerden binnen Haerlem het opbreken vernemende, vallen gelyker hant uit der ſtadt en achterhalenze in 't wegh trekken. Daer viel een hert gevecht, de meeſte der beleggers wierdt op de plaets doodt geſlagen, de reſt gevangen, en binnen Haerlem gebracht. De Graef van Gelre door de nederlaegh der Kennemers aengemoedight, vergadert weder eenige troepen krijgsknechten om Uitrecht weder te veroveren. Maer daer voor komende ſtiet zijn hooft, zulx hy, vermits de bezettelingen manlijk weêr boden, genootzaekt wierd daer van af te wyken. Hier van daen trok hy voor Amersfoort, 't welk, gemerkt de ſtadt te zwak was om zoo groot een gewelt van krijgsknechten te kunnen wederſtaen, met verdragh overgingk. Binnen Uitrecht bleven de Kennemers noch twee volle Jaren, eerze door de uitgewekene burgers en regeerders, die des nachts een poort openden aen den Heer Klaes van Kats, die met veel Hollanders inquam, en wel duyſent en veertig uit de Stadt zette, uitgedreven wierden.

Beſpringen Haerlem.

maer worden afgeſlagen.

D'anderen worden ook uit Uitrecht gedreven.

Na dat nu Graef Floris de bovenverhaelde twiſt tuſſchen den Biſſchop en de Heeren van Amſtel en Woerden geſlegt had, is hy korts daer na met een heerlyken ſtaet en ſleep van Heeren, ridderen en knechten in Engelant

Floris trekt om de bezitting van Schotlant na Engelant.

tot den Konink Eduart d'eerſte van dien name over geſcheept, om aen hem te verzoeken het bezit van Schotlant, vermits het hem van Graef Floris wege, de tiende Graef van Hollandt, en derde van dien name, die 's Koninx dochter van Schotlant, Ada getrout had, aen geſtorven was ; Maer wat moeite dat hy ook aenwende, zoo kon hy echter aen 't bezit van dit rijk niet koomen, nademael zommige Heeren in Schotlant hem daer in tegen waren. Doch zy verdroegen zich evenwel minnelijk, en liet zich de Graef met een zomme gelts te vrede ſtellen. Midlerwijl Floris by den Konink van Engelandt was, wierd 'er een huwelijk geſloten tuſſchen Jan 's Graven zoon, en Elizabeth 's Koninx dochter. Ondertuſſchen eenige Hollandſche en veel Zeeuwſe Heeren, als Wolfard van der Veer, Jan van Reneſſe, Flores van Borſſelen en meer anderen, vrezende dat de Graef zich door dezen bant van huwelijk te groot zouden maken, ſpanden aen met zijn ſchoon-vader, Gewye van Vlaenderen, die met een machtigh heir quam belegeren Middelburgh, daer de Gravin van Hollant met haer zoon in was : 't welk Graef Floris beweeghde, haeſtelijk uit Engeland in Holland te komen, en vergaerde een Heir ontrent Zierikzee, om de Stadt te ontzetten, maer 't zelve wantrouwende, liet zich bereden door den Hartoogh Jan van Braband, op zijn woort en trouwe te Biervlied tot den Grave van Vlaendere te gaen, om peis te maken. Maer Gewye nam hem gevangen en maekte evenwel peis, doch op voordelige voorwaerden voor de miſnoegende inlandtſche Heeren, en beloofde een groote zomme gelts voor d'oorloghs-koſten aen Gewye te betalen : daer Hartogh Jan van Brabant borge voor bleef. Maer Floris los zijnde, verdreef den Heere van ter Veere, en den Heer van Borſſelen, en dadingde met andere Hol- en Zeelandſche Edelluiden op een nieuw. 't Gelt en telde hy ook niet, waer door, zeit Snoyens, de Hartoogh namaels ook riet aen 's Graven doot, gemerkt hy hem van zijn' borge niet wilde ontſlaen, en den Hartoogh aen de Graef van Vlaendre het gelt zelfs tellen moeſte. En alzoo Graef Floris merkte, dat Engelant Vlaendren meer gonſtig was dan hem, trok hy in den Iare twaelf hondert vijf-en-negentigh na Parijs tot den Konink, die met beide in oorlogh was, en beloofde heimelijk zijn zoon Ian met de dochter van Vrankrijk ten huwelijk, en verbond zich den zelven, zulx d'oorlogh tegens Vlaendre weêr aenging, alwaer de Vlamingen in Kaſſand geſlagen wierden. Midlerwijl, vermits 'er in Vrieſlant en Vlaendre en elders in den oorloogh veel Ridderen en Edelluiden geſneuvelt waeren, ſlaet den Graef op Kerſdagh veertigh van de rijkſte Boeren tot Edelluiden, 't geen de andere Edelluiden zoo qualijk namen, datze hier over den Graef ook zeer begonnen te haten. De Graef by de Edelluiden dus in haet en nijt gekomen zijnde, en den Koningk van Engelant daer zijn zoon Ian genoechzaem gevangen zat, dus ook vertoornt hebbende, zoo verbonden zich de Heeren van Amſtel, Woerden, en Velſen, en andere Edelluiden, die het mede op den Graef geladen hadden, overmits hy den Biſſchop van Uitrecht begunſtight, en tegen hen geholpen had, met den Konink van Engelant, om Graef Floris gevangen, in Engelant te voeren, hem daer in een eeuwige gevankenis te houden, en zijn ſchoon-zoon, Graef Ian, Floris zoon, over te zenden om in zijn vaders plaets de heerſchappye over Hollant te voeren. Om dit wel uit te voeren, en over 't werk te beraetſlagen, waren tot Kamerik al over lang Gerrit van Velſen en den Biſſchop van Durham uit 's Koninx name, met den Grave van Kuik, van wegen den Hartoogh van Brabant, en noch twee andere raeds-mannen uit den naem van den Graef van Vlaendre, vergadert geweeſt. De Graef, wien deze opzet en verraderye onbewuſt was, trok in 't jaer twaelf hondert zes-en-negentich naer Uitrecht, om den twiſt, (zoo men zeide) die tuſſchen den Heer van Zuilen, en de Heeren Gijsbrecht van Amſtel en Harman van Woerden gerezen was, te ſlechten en neder te leggen. Maer het bleek genoech dat dit

een

een gemaekte twiſt was, vermits de Graef tot zijn voornemen geenzins konde geraken.

Floris reiſt naer Uitrecht.

Op dat echter hun voorgenome aenſlagh, zoo veel te lichter zoude voortgangk hebben, zoo verſpreidenze weder op nieuw een gerucht, dat de twiſt, die tuſſchen d'Edel-luyden t'Uitrecht ontſtaen was, noch t'eenemael niet gedempt was, en te vrezen ſtond, datze eerſtdaeghs tot een algemene brant, indien niet ſchielijk daer in voorzien wierd, uit zoude berſten. De Graef aen dit gerucht geen twijfel ſlaende, vertrekt terſtont van t'Huis te Voglezank, niet verre van Haerlem gelegen, en reiſt naer Uitrecht. Maer onder weeghs krycht hy van den Heer van Kuik een brief, van dusdanigh een inhout:

Schrijven van den Heer Kuyk aen Floris.

Het komt my rechte voort niet te pas d'oorzaek te zeggen; maer weete dat ik u den oorlogh aenzegh: en zie eens toe, of ghy 't u al bedanken zult, om in de ſtadt te komen. Want ik heb vaſt voor mijn genomen u afbreuk te doen waer ik kan en magh. Heden zal ik in den Raet verſchijnen, maer wilt het niet qualijk nemen, indien ik iets beſluite dat u tegen gaet. Vrees niet alleen, 't geen uw vyant zeit, maer ook zijn toorn en krachten. De reſt, 't geen ik te zeggen heb, zult ghy uit den Prieſter, die u den brief zal overleveren, wel hooren.

Naulix kon zich de Graef, dezen brief gelezen hebbende, van lachen onthouden, en zich tot den Prieſter keerende: betrout dan, zeide hy, den Heer van Kuik op zijn eige krachten zoo veel, dat hy zich voor laet ſtaen my te kunnen uit Holland jagen, of beletten dat ik in Uitrecht niet derf komen? Is'er iets, waer op hy zich zoo verlaet, dat my verborgen is? Ghy wien alles bewuſt is, zegh op indien u iets van den Heer van Kuik belaſt is. De Prieſter, 't zy dat hem de verradery bewuſt waſt, of, 't geen ik beter geloof, vol angſt zijnde om dat hy buiten ſchult was, gingk, na dat hy, 't geen hem bewuſt was, den Graef aengedient had, vertrekken. De Graef ziende, dat de Prieſter buiten ſchult was, gaf hem tot veiligheit van zijn reis, noch vry gelei mede. Midlerwijl komt Floris, die dit ſtout ſchryven van Kuik vaſt overpeiſde, en geen gedachten had dat Kuik in zijn gebiedt iets vyandlijk zoude derven aenvangen, verzelſchapt met de genen, die hem verraden zouden, Uitrecht. Zoo als hy in de ſtadt quam, komt hem Wolfert van Borſſelen die van te voore in ballingſchap gezonden, en nu mede aen de verraderye deelaghtigh was, tegen, en bidt hem om vergiffenis van zijne misdaden. De Graef, gelijk hy goedertieren van aert was, vergaf hem terſtont alles, en ontfing hem onder 't getal van zijne getrouwſte vrienden. Voorts deed hy zijn beſt om de twiſt, die tuſſchen de misnoegende Edelen gerezen was, te ſlechten, daer hy hen, overmits alles maer een gemaekte mouw was, op dat de Graef niet anders zoude meinen, dan dat door zijn toedoen d'oneenigheit ter neder was geleit, om hem die geen argh docht, zoo veel te lichter hier door in 't net brengen, toe bepraette. Zoo als hy in de Kerk wil treden, ſteekt hem een Vrouw van een eerwaerdigh gelaet, een briefje in de handt; waer in duidelijk genoech de verraderije met deze woorden ontdekt wierdt:

O Koningklijke ſpruit, en voortreffelijke Vorſt, let wel op het gene, de Koningk David zeit: Mijn vrient, dien ik vertroude, die mijn broot at, treedt my onder de voeten.

Of deze Vrouw door Gods ingeven of dat haer de verraderije bewuſt was, hier toe gebracht is, daer magh eder het zijne van geloven. De Graef, gelijk hy grootmoedigh van aert was, kreunde zich weinigh aen 't gene in dit briefje ſtond. Maer, na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Hout aldaer eenige der voornaemſte Heeren ter middaghmael.

dat hy uit de Kerke gekomen was hout hen allen ter middaghmael, hebbende Amſtel en Woerden neffens zijn zyde zitten. De maeltijt wierd in vrolijkheit, en met jokken en boerten, op dat Floris aen hun gelaet de lagen, die zy hem leiden, en den Grave onbewuſt waren, niet merken zoude, overgebraght. Floris met de Prelaten of Kerkvooghden, een vrolijk middaghmael gehouden hebbende, gingk na de maeltijt, van den wijn luſtigh beſtooven zijnde, een weinigh onbekommert leggen ſlapen. Maer de vloekverwanten, die niet ruſten konden voor datze deze goddelooze daet volbraght hadden, ſchieten terſtont ter poorte uit. Knechten, wapenen en alles wat hen konde dienen met zich op wegh nemende. Na dat alles buiten wel beſteken was en de lagen geleit, treet Amſtel, van d'anderen tot den Graef gezonden, in d' eetzael, en wekte hem, die in een diepen ſlaep was geraekt, op, zeggende dat 'et nu geen tijdt was om te ſlapen, daer het zoo ſchoon een dagh weders, en zoo groot een menighte van vogelen in 't velt was. Geen dink was 'er dat dat den Graef meerder vermaken kon als de vederjaght; weshalve uit den ſlaep ſchietende, laet hy zijn kamerling van Amſtel roepen. Amſtel ook niet lang dralende, na dat hy de bootſchap gedaen hadt, belaſt den kamerling den Graef te zeggen, dat hy voor uit gingk om alles gereedt te maken. Doch wort op 't bevel van Floris wederom geroepen. *O Gijsbrecht*, zeide Floris, (miſſchien om hem te ondertaſten vermidts het over-denken der woorden, die in het brief je ſtonden, dat hem de Vrouw in de hant ſtak, hem wel eenigh achterdocht heeft kunnen geven) *ik kan mijn groote en onuitſprekelijke liefde, dien ik altijt tot u gedragen heb, niet langer, datze u door eenigh klare kenteken niet bekent werde verborgen houden.* Teffens hem een beker, dien hy eerſt uitgedronken had, met zijn eigen handen overgevende, *Drink hier*, zeit hy *O Amſtel, Floris ziel en herte, die al te lijdigh op u verſlingert is*, Weshalve Amſtel tot zijn Spitsbroeders te rugh kerende, brengt hen de bootſchap, dat de Graef op komende wege was. Hier op gaen zich al d'anderen verſteken, en wort alleen Woerden, (op dat door de menighte het ſpel niet zoude verbrodden, worden,) belaſt op 's Graven komſte te wachten. Joan zijn bloetverwant, zoon van Jan van Henegouwe, Gerrit Heer van Woerden, beide zeer jongk van jaeren, mitsgaders een kleen getal van knechten, verzelſchappen den Graef, die met een Valk op zijn handt ter poorte uit reed. Als de Graef buiten der ſtadt gekomen was, en van Woerden in 't gezicht kreegh, geeft hy 't paert de ſpooren, en vraeght waer 't gezelſchap, en wat plaetze tot de Vederjaght beſtemt was? Naulix had van Woerden het woort uit den mont, zeggende datze wel haeſt daer wezen zouden, of de Vloek-verwanten, als Gerrit van Velzen, Arent van Benſchoppe, Gerrit van Krayenhorſt, Willem van Teylingen, Willem van Zaenden, ſtuiven met een deel gewapent krygsvolk van alle kanten op, omcingelen den Graef, vatten het paert by den toom, en dwingen hem voort zich gevangen te geven. Maer Floris, ('t zy dat hem de zucht van heerſchen gaende maekte,) was een zeer zaghtmoedigh Heer, invoege dat hy ook toen noch niet gelooven kon, dat 'et bedrogh of ernſt was, maer datze alleen om vermaeks en kluchts halve hem zoo onverziens op 't lijf waren komen vallen. *Maer, zeide Arent van Benſchoppe, neen Graef, zoo waer als my Godt helpen magh ghy zijt bedrogen, indien ghy dit voor ſpel acht. Dat we dus een werk tegens u beſtaen, daer toe hebben ons uwe ſchelmeryen, die ghy tegens ons en 't Vaderlant begaen hebt.* Dit zeggende rokt hy den Graef de Valk uit de hant, en zetze op de zyne, hem voorts toe ſnaeuwende, en zeggende, dat dit voor 't laetſte zoude wezen. En ſchoon de Graef zich mannelijk weerde, zo wiert hy evenwel door de menigte overweldigt, en noch dien zelven nacht heimelijk gevangen op 't Slot te Muyden gevoert, om hem alzoo voort levendigh in Engelandt te voeren. Ondertuſſchen de Graef op 't Slot te Muyden gevangen zat, wierd hy

'sGraven overgroote liefde tot Amſtel.

Krij[...] hem [...] liſt g[...] vang[...]

[...]ijn ont[...] [...]huldin[...] [...]e en [...]ertoogh [...]en van [...]Voerden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

hy van d'een noch meer als d'ander over zijn droevigh ongeval begekt en beſpot. Maer niemant viel den Graef harder, als Harman van Woerden, dees leide t'elkens den Grave te vooren, de zeven jarige gevankeniſſe van Amſtel, zijn eige ballingſchap, 't ombrengen van Velſens broeder, en diergelijke dingen meer, hem voorts zeer dreygende, eveneens als of hy hem 't leven hierom benemen wilde. De Graef niettemin, ſchoon hy wel wiſte dat zijn leven en doot in hun maght was, antwoorde met een onverzaegt herte aldus: ,, O Woerde, zeide hy, ,, wat mooght ghy al deze dingen, die ,, al lang vergeten, en vergeven zijn, ,, weder op halen. Maer evenwel, ,, nademael ik door uw ſnorken en ,, onbeſchoft ſpreken, geperſt wordt ,, om mijn billikheit te betuigen, ,, zal ik mijn verdedinge uit vreeze van boeiens en banden niet achterweege laten. Van Gods wege was ,, ik geſtelt tot het ſtraffen der ſchuldigen, en voorſtaen der onſchuldigen. In dit ampt heb ik my altijt ,, zoodanigh gedragen, als of ik van ,, 's menſchen geſlacht voor den Richter daer boven rekening geven zoude. Hadt Velzens Broeder, die den ,, aengeklaeghden, tegens de beloften ,, van veiligheit, in tegenwoordigheit ,, van den Richter om 't leven bracht, ,, die ſtraffe niet wel dubbelt verdient? ,, Was dit de zaek voor 't Recht bepleiten, en zich in handen van den ,, Rechter ſtellen? Veilicht hadt men ,, hem dit noch ten beſten konnen ,, houden, dat hy zich over zijn eigen ,, zaek als Rechter ſtelde. Maer geen ,, verſchoonen was 'er aen dat hy met ,, het zelfſte ſcherp den Rechter zelfs ,, aenviel en quetſte. O Woerde! ,, denk, dat hy zijn gewiſſe bezwaert, ,, en de misdaet van een ſchuldigen op ,, zijn eygen hals haelt, die onverſchoonbre misdaden door de vingeren ziet. Zonder reden, om dat ,, uwe goederen verbeurt gemaekt ,, wierden, toont ghy u dus verbolgen ,, tegens my. Weêrſpannig hebt ghy ,, u getoont tegens den Biſſchop, wiens ,, landt ghy vyandelijk aentaſte, en ook ,, weêrſpannigh tegens my, wien de ,, zorg, gelijk ghy zelfs wel weet, over ,, Uitrecht aen bevolen was. Weshalven was ik genootzaekt gewelt met ,, gewelt te verdrijven en te wreken, ,, en heb ook alles, 't geen ik gedaen ,, heb, volgens het recht van oorlogh ,, gedaen. 't Geen ik tegens u, en tegens ,, anderen gewezen heb, 't zelve mogen tegens my mijne vyanden, en ,, niet mijne onderdanen, wijzen, die ,, hun Prinſen, ſchoon datze quaet ,, zijn, in alles te goet moeten komen. ,, Hoe veel te min moeten dan de genen aen de wrake denken, die loon ,, na hunne werken ontfangen hebben. ,, Dat Amſtel gevangen is gehouden, ,, loochen ik niet, vermits hy, zoo wel ,, als ghy, misdaen had. En is, op dat ghy ,, niet zeggen zoud dat zoo een adelijk ,, geſlacht onwaerdig is geknevelt en ,, geboeit geworden, in zoodanig gevankeniſſe geſtelt, gelijk een Heer, uit ,, zoo doorluchtigh een ſtam geſproten, ,, toekomt. Invoege dat het my vreemt ,, in d' ooren klinkt, dat ik nu van ,, wreetheit betight werde, daer in tegendeel mijne gulhertigheit, my ten ,, valle, en in de lagen der verraders gebraght heeft. Maer billik hoort ghy ,, te vragen, uit wat oorzaek ik de ,, genen uit hun ballingſchap ingeroepen, weder in hun eer en goederen ,, gezet, en in genade, en tot mijn geheimen raden aengenomen heb, die ,, zoo zwaere ſtraffen verdient hadden. ,, Maer wiſt ik dat de Hollanders zulk ,, een bedrieglijk en meneedigh volk ,, was: Neen, zoo waer als my God ,, helpen moedt, 'kwiſte niet, dat de ,, Kriſtenen zoo ſchendig hun wetten ,, uit hunne herte gebannen hadden, en ,, daer in de wraek-luſt zoo lang voeden ,, konnen. Maer nu bevind ik helaes! ,, Dat niemand door de quijdſchelding ,, zijn 'er misdaden gebeterdt wordt, ,, nochte iemant ook hoopen magh by ,, den geenen veiligh te zijn, dienge ,, door de groote weldaden zoodanigh ,, aen u verplicht hebt, datſe niet maghtigh zijn die met hun goet en bloet ,, te kunnen betalen.

Zijn ontſchuldinge en vertoogh en van Voerlen.

Dit zeggen maekte Woerden heel baloorigh, en hielp hem voort zoodanigh te paert, (voornamelijk als hy merkte dat hem de waerheit gezeit wierd,)

Maer dit maekt van Woerden noch veel balooriger.

wierd,) dat hy de Graef deed zwijgen, en aen boejens leggen. Floris teffens van gramſchap en vreze aengeprikkelt, braght vaſt dien dagh met peyzen en denken over. Maer den volgende nacht, wierdt zijn lichaem met buikweê, en zijn ziele met onuitſprekelijke droefheit bevangen. In den morgen ſtond wiert een biechtvader, die hem zeer zobre ſpijze, en niet anders als broot en booter, quam voorzetten, tot hem gezonden. Als de Graef aen den Biechtvader, die des anderen daegs weder keerde, zyne zonden wilde biechten, en Godt om vergiffenis bidden, quamen zulx de vloekverwanten beletten, en hem in zijn godtvruchtige dienſte ſteuren. En ſchoon hy hen zeer hertelijk bad, datze hem toch het biechten zijn 'er zonden wilden toeſtaen, het mocht egter niet helpen, maer wiert de Biechtvader van hem weg gejaecht. Dit gink byna den Graef aen zijn zinnen, en zich vaſt inbeeldende, dat hy 'er den hals niet door zoude halen, vraecht Woerden, of 'er geen hoop van behoudenis meer overich was. Maer Woerden die een hart zoo bitter als gal in zijn lijf had, toonde ook (als of het niet genoech was geweeſt, gezeght, wie al delaghtigh en meê-wuſtigh aen deze verraderye was, en de brieven dieze met hun eige handen ondertekent hadden, getoont te hebben,) hoedanigh een wreet herte hy in zyn boezem droegh; Want, als hy bemerkte dat Floris door al zyne leden groote pijn leed, riep hy een dienaer en liet 's Graven mond en lijf luſtigh met gerſte, tot dat de punten in de huit bleven zitten, wryven. Noch liet Woerden het by deze vervloekte wreetheit niet. Want hebbende een dikke knots in zijn hand genomen, *geen geneeſmiddel*, zeide hy; *O Graef is 'er ter werelt, die de pijne zoo dra weet te verdrijven, dan dat ghy deze knots in plaets van uw hooft-kuſſen, en de vloer in ſteê van uw bed gebruike.* En dus was de Graef ieder eens ſpot en voetveegh twee dagen lank. Midlerwijl wierdt dit droevigh gerucht 't gansche lant door verſpreit. De Kennemers, Waterlanders, en Vriezen quamen terſtont op dit gerucht met ſchepen en ſchuiten om hun gevangen Graef te verloſſen, over het Y naer 't Huis te Muyden afzakken. De vloek-verwanten dit vernomen hebbende, doen den Graef, dreigende hem anders te doorſtoten, brieven aen de Kennemers ſchrijven, waer in hy hun getrouwigheit hoogh verheffende, hen belaſte altemael t' huyswaert te keeren, en datze voor hem geen zorge behoefden te dragen. De Kennemers deze brief ontfangen hebbende, begonnen noch felder te woeden, en loochenden den laſt, daer zy den Graef toe gedwongen hadden, t' achtervolgen. Want wie, zeidenze, zouw zoo uitzinnigh wezen, die zijn eigen behoudenis niet zoeken zouw. Na datze nu anders geen uitvlucht zagen, zijnze terſtont over poelen, ſloten, en moeraſſchen met den gevangen Graef, dienze op een Paert gebonden, en zijn mond met een handtſchoen, om geen geluit te kunnen ſlaen, geſtopt hadden, wegh gevlucht. Die van Naerden door een aenbrenger hier van lugt gekregen hebbende, zijn met een groot getal van gewapende mannen uit liefde tot hun Graef, hen te gemoet getoogen. Zulx dat de vluchtelingen van achteren, door de Kennemers en Waterlanders, en van voore door de Naerdenaers geweldigh in 't nauw raekten; En alzoo het paert, daer de Graef op gebonden was, te klein en te zwak was om met hem over de ſloten te ſpringen, zoo viel hy in 't overſpringen met het zelve daer midden in. Gerrit van Velzen, ziende dat hy den Grave naulix levendigh zoude konnen wegh voeren, en d'achtervolgers ontkomen, trekt zijn zwaert, en geeft hem eenentwintigh dodelijke wonden, en vluchte voort te paert na 't huis te Kroonenburgh. De Kennemers en Naerdenaers toeſchiettende vonden den Graef noch levendigh, maer door 't uitgutzen des bloets zoo zwak en flaeuw geworden zijnde, dat hy naulix zijn adem langer halen kon. Voorts brachtenze hem op 't huis te Muiden, alwaer hy den vijfden van zomermaent overleedt, na dat hy veertigh jaren over deze landen heerſchap-

pye

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

pye gevoert had. Het doode lichaem wiert te ſchepe naer Alkmaer gevoert, zijn ingewant daer uitgenomen, en aldaer in de Kerk begraven, het lichaem bleef gebalſemt in 't koor ſtaen, tot 'er tijdt dat Jonkheer Jan zijn zoon uit Engelant quam; 't welk daer na in 't Klooſter te Rijnsburgh, by zijn huisvrouw Beatris in groote ſtaci begraven wierdt. De moordt wierdt terſtont aen veel Princen en Heeren, die Graef Floris in Maeghſchap beſtonden, inzonderheidt aen Graef Jan van Avennes van Henegouwe, en zijn zoon Jan die in Engelant was, overgeſchreven. Voorts wierdt hier op beſlooten het huis van Kronenburgh, daer Gerrit van Velſen, de moortdadige verrader met eenige van zijn vloekverwanten, opgevlucht was, te gaen beleggen. Maer Harman van Woerden en Gijsbrecht van Amſtel zijn met vele andere Heeren van den Adel uit den lande vertrokken, en hebben zich in Polen nedergezet, alwaer, zoo gezeit wort, als noch een ſtadt gelegen is, genaemt *Holland*, die van deze Ballingen zoude geſticht zijn; en geen klene overblijfzelen van deze afkomſt te vinden zijn. Want alhoewel deze plaets in Polen leit, zoo ſpreken noch al de inwoonders, behalven de Poolſche ſpraek ook de Nederlantſche, in zoo veel eeuwen niet kunnende vergeten de taele van haer eerſte Vaderlandt. Doch, zoo my van anderen onderrecht is, leit deze plaets eigentlijk in Pruizen, en is veel meer een Dorp of vlek als een Stadt. Ook is de tale, dienze ſpreken, een vervalſchſte en gebroke tale, en geen Pools noch Hollandts, maer tuſſchen beide. Ondertuſſchen wierden al de goederen van deze vloekverwanten verbeurt gemaekt, en hunne heerlijkheden quamen aen 't Graefſchap van Hollant te vervallen. Het Slot van Kroonenburgh wiert ook van den Graef van Kleef, de Neef van de vermoorde Graef ſterk belegert, zoo datze zich eindelijk uit hongers noot op gena en ongena moeſten overgeven. Die van Dordrecht kregen daer op Huge van Baerlant gevangen, de Kennemers Willem van Teilingen en noch twee anderen: die van Delft Willem van Zaenden, en die van Haerlem Arent van Benſchoope. De Graef van Kleef nam Gerrit van Krayenhorſt met noch vier anderen in bewaringh. Deze wierden altemael onthooft, de lichamen op 't rat geleit, en de hoofden op ſtaken geſtelt. Maer over Gerrit van Velſen, die na Leyden gebraght wierd, gink een ſchrikkelijk vonnis. Hy wierd, zoo eenige ſchryven, levendigh in een ton van binnen met ſcharpe ſpykers beſlagen, geſteken, en zoo langs al de ſtraten van Leiden gerolt, dit doorgeſtaende hebbende, en noch levendigh zijnde, wierd hy op een rat gezet, en onthooft.

Doch of deze ſtraffe om 's Graven doodt aen Gerrit van Velſen geſchiet is, dat heeft zijn bedenken. Want Beka, Stook, en een andere naemloze ſchryver maken van zoodanige ſtraffe geen gewagh. De Rijm-Kronijker ſchijnt te zeggen dat Gerrit van Velſen met Willem van Zaenden terſtont na het innemen van 't Slot Kroonenburgh, onder de handen van de Vriezen, Kennemers, Noort-hollanders en Waterlanders, die voor 't Slot gekomen waeren, t'zamen gebleven en omgebraght zijn. Want, zeit hy op 't blat 45. *Straffe van Gerrit van Velſen.*

Geraert van Velſen ende Willem van Zaenden
Treckten die knecheen, ende taenden
Als of ſyſe wouden eten,
Ende doden daer toe, ſuldy weten.

Zy verſcheurden die als met tanden, zeit hy. Beka ſchrijft van zijn belydenis en ſtraffe in 't Latijn aldus: *Gerardus de Velſen traditionem Comitis in aperto Confeſſus eſt ſeriatim; atque idem Gerardus inter acerba ſupplicia dirè rotatus eſt:* 't welk aldus in 't Duitſch luidt. *Gerrit van Velſen zeide toen vervolgens de verraderye opentlijk uit: en den zelven Gerrit van Velſen wierdt onder andere wrede ſtraffen op een radt geleit. Rotatus* is by dezen ſchrijven zoo veel gezeit, als op een rat gezet: daer miſſchien anderen dit woort *rotatus* na d' oprechte Latijnſche eigenſchap genomen hebben en geduit en overgezet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

voor *gerolt*. Van dit gevoelen is ook de Schrijver van het oude Lietje, daer hy zeit:

Sy deden een Vat vol ſpijckers ſlaen,
Daer moſt zijn Edeldom in glijden:
Sy rolden hem daer drie dagen lanck
Drie daghen voor den noene.

Niet-te-min, is deze ſtraffe, daer Gerrit van Velſen naer 't gemeen gevoelen, mede om 't leven gebraght wiert, zoo vreemdt niet: want met de zelve brachten, zoo Tubero en Plinius ſchrijven, die van Karthago Attilius Regulus om 't leven. Van zoodanige ſtraffe maken ook meê andere Hiſtoriſchrijvers gewagh, als Julius Cæſar, Bullingerus. Hiſt. lib. 3. en Sigonius. Hiſtor. Bonnon. lib. 6. die verhalen dat Kaſarinus en Sanguineſius met zoodanigh een ſtraffe om 't leven gebraght wierden. De Hollanders hebben voorts 't huis te Kroonenburgh geſloopt, en tot den gronde toe geſlecht, en toogen voorts na 't Huis te Muyden, om dat te veroveren en te verwoeſten, maer daer op komende vondenze niemant, vermits de andere vloek-verwanten by tijts hun hielen gelicht hadden, en daer af gevlucht waren.

's Graven overſpel met van Velſens huisvrouw, is d'oorzaek van zijn doot niet geweeſt.

Het gemeen gevoelen is, dat Gerrit van Velſen hierom de Graef zoude vermoort hebben, vermits hy by van Velſens huisvrouwe zoude geſlapen hebben. Dit waer zijnde, is niet zonder rede. Gerrit van Velſen heftiger, dan d'andere Heeren op den Grave gebeten geweeſt. Hier op ſchuivent meeſt al d'oude Kronyken de begane moort. Maer d' oudſte die men vinden kan, zijn ontrent maer twee hondert en vijftig Jaren out, geſchreven ruim hondert Jaren na den tijdt, als de moort aen dezen Graef Floris geſchiede. Maer Beka en Stook, de Schrijver van de Rijm-kronijk, die beide wijtloopigh d'oorzaek van het vloek-verwantſchap beſchryven, en de vloekverwanten duidelijk noemen, maken van 's Graven overſpel ganſch geen gewagh. 't Is waer, de Rijm-kronijk ſchijnt zulx wel eenighzins mede te brengen, daer hy zeit:

Doe (Graef Floris) dus quam gevaren,
Voeren tegens hem t' eenre ſcharen
Die van Woerden ende van Amſtel,
Geraert van Velſen de Moordenaer fel.
Daer quam Arent van Benſcoop,
Geraert van Kraeyenhorſt in den hoop.
Willem van Teylingen quam daer Zede
Ende Willem van Saenden ter ſelver ſtede.
Daer quam menigh man
Die ick genoemen niet en kan.
Als zy dus quamen te gemoet
Hevet hyſe aller-eerſt gegroet;
Ende Harman van Woerden reedt hem ane,
Als die hem wille had te vane,
Ende greep hem by den breydel ſaen:
U hooge ſprongen zijn gedaen,
Ghy en ſult niet meer daer voor drijven
Sprack hy, Heer Meeſter ghy moet hier blijven
Onſe gevangen, is 't lief oft leet.
Ick ſeg u, dat ick weet wel
Dat die Grave hielt overſpel:
Want hy loech, dat weet ick wel.

Dit leſte veers op een na, ſchijnt hier zulx, als gezeit is, wel meê te brengen, maer het woort *Overſpel* wort in deze veers van ieder onkundige in de oude Hollantſche tael, averechts verſtaen. Want dit woordt, *Overſpel*, moet in 't midden van een geſcheiden en in tween verdeelt worden, aldus, *over ſpel*. Dit is door onverſtant aen een gekoppelt. En hier in beſtaet al de zwarigheit. De rechte zin van deze veerzen is dan dusdanigh: Graef Floris ziende deze Edel-luiden dus tot hem komen ryden, docht nergens min dan op verraet, maer meinde dat zijn volk jokswyze en kluchtshalve aldus op hem quamen aenvallen. *Ik zegge*, zeit de ſchryver van de Rymkronijk, *dat ik wel weet dat de Grave voor ſpel hielt, en daerom lachte.* Want over ſpel is zoo veel als voor ſpel: op verſcheide plaetzen wort het woort *over* in betekeniſſe van *voor* by hem genomen. Want in den beginne van den Rijmkronijk op het tweede blat, daer hy verhaelt dat in den jaere ɪɔcxcɪv. Sinte Willebrort de Vriezen oft de Neder-ſaxſen bekeerde, alzoo by hen noch te dien tijde onder andre afgoden, den Godt Merkuur aengeroepen wierd, zeit hy:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Tot Weſt-capelle dat hy quam,
Daer hy aenbedende verman
Mercurioſe over een Godt:
Dat beelde door ons Heeren gebodt
Brack hy. &c.

Hier zeidt hy, dat Merkuur aengebeden wierd voor een Godt. Daer na in de beſchryvinge van Graef Dirk d'eerſte Graef, op het vierde blat.

Doe men ſchreef DCCC. *Jaer*
Ende LXIII. *over waer.*

Hier beduit *over* waer voor waer. In deze betekening gebruikt hy het woort *over waer* op veel andere plaetzen.

Wederom het drie-en-twintighſte bladt.

Hebben ſine over Heere gehult.

Dat is: zy hebben hem voor Heere gehult. Maer op het dertiende bladt daer gezeit wort,

Maer die gene hielt over droom,

Helpt hy ons ook heel uit den droom, en laet ons niet langer ſtaen twijffelen, dat de rechte uitlegging en zin van het woort *overſpel* is, gelijk wy terſtont gezeit hebben. Want eveneens wort hier gezeit, hielt over droom, dat is, hielt voor een droom, als daer hielt over ſpel, dat is, hielt voor ſpel.

Doch het zy hier mede hoe 't wil, altijt het zoude wonder vreemdt wezen, dat de meeſte Heeren van 't Landt om deze misquaem alleen, zich vyantlijk tegens de Graef zouden aengeſtelt hebben. Andere oorzaken hebbenze buiten twijffel tot dit werk gehadt; onder anderen is miſſchien ook geweeſt, dat de Graef op zekren tijdt (in 't jaer 1293) veertig van de rijkſte huisluiden Ridders ſloegh; en meer diergelyke dingen bedreef, tot groot ongenoegen van de Ridderſchap. Ook heeft de Graef zich hier door mogelijk by zommigen in den haet geſtoken, vermits hy noch jong zijnde, zijn Moeye Adelheit met Floris hare zoon, dien hy kort te voore de beſtiering van Zeelant aen bevolen had, uit den Lande van Hollant en Zeelant verdreef. 't Welk de Rijm-kronijk te kennen geeft, Fol. 33. Ook dient gelet te worden op 't geene dat de Rijm-kronijk verhaelt, daer hy ſpreekt van het Vlaemſch belegh der Stadt Middelburgh in Zeelandt, op het vijf-en-dertighſte bladt.

De Grave Florens (zeit hy) *op die tijt*
Dat meeſte deel droech hem nijt
Van den Heeren van den Lande,
Si en ontſaghen niet der ſchande, &c.

Voorts dat Heer Gijsbrecht van Amſtel en Heer Harman van Woerden den Grave afgunſtigh waren, en hem niet wel zetten moghten, daer toe ſcheenenze eenighzins reden te hebben; vermits, gelijk wy te vore verhaelt hebben, hy hen de Slotten van Vredelandt en Montfoort, ter believe van den Biſſchop Joan van Uitrecht, al ontnomen en afhandigh gemaekt hadt. En zeker, dat Heer Gijsbrecht van Amſtel 't Huis of Slot te Vredelandt den Biſſchop moeſte over geven, heeft buiten twijffel groote nijt en haet tegen hen beiden veroorzaekt. Inſgelijx is ook wel te vermoeden, dat 'et Heer Harman van Woerden oevel genomen heeft, dat hy, ontziende des Graven mogentheit, uit den Lande moeſt blijven en ſcheiden van 't Huis te Montfoort. Dat hem hier de ſchoen wrong, blijkt genoegh uit de Rijm-kronijk, daer Fol. 39. van 't verraet geſproken wordt, en hoe Gerrit van Velſen, op zijn' zijde den Heer Harman van Woerden trekt tegens Graef Floris, door onderlinge ingewikkelde vyandtſchap:

Nu hoort (zeit hy) *van de verraders fel*
Dat ik u vertellen ſel
Wat ſi dochten, en wat ſi rieden,
Als men ſelve hoorde bedieden
Geraert van Velſen den moordenaer,
Daer hy es lijde openbaer,
Hoe hy de moort eerſt bedochte;
End' hoe hy 't aen den anderen brochte
Ende hoe hi begonde ſire daet:
Ten eerſten male ſochte hy raet
En legget hem te vooren danne
Den Heere van Woerden Hermanne
Die was des Graven nauſten Raet:
Ende hy gedochte al onder daet,
Hoe hem de Grave hadde verdreven,
Ende gaerne hadde genomen 't leven,

Als ick te vooren heb geſproocken,
Ende peynſde, dit wert nu gewroocken
Dat ghy my dicke hebt gedaen,
Ghy moets nu in boeten ſtaen, &c.

Hier wort ons genoech te verſtaen gegeven, dat 'er een oude wrok was. Gerrit van Velſen heeft mogelijk den Grave een quaet herte toe gedragen, dewijl de Graef zijn Broeder had laten onthoofden, en in het huwelik (zoo 't ſchijnt) tuſſchen hem en de dochter van Harman van Woerden niet en wilde bewilligen. Want zonders des Graven bewilliging mochte Heer Harman van Woerden zijn' dochter niet uithylikken, volgens het verdragh dat tuſſchen hem en den Grave gemaekt was. Maer de Graef (zoo 't ſcheen) wilde hem ten wijve geven zijn' boel, miſſchien de dochter van Heer Jan van Heuſden; daer hy een onechte zoon by had, genaemt Witte, die d'eerſte Heer van Haemſtede was in Zeeland; en mogelik is den Heer van Heuſden, om dat de Graef zijn dochter onteert had, des te lichter tot het voorgenome verraedt kunnen gebracht worden. Want in den beginne als Gerrit van Velſen met Heer Harman van Woerden eens waren, en daer toe ook gekomen was de Heer van Kuik, zoo hebbenze de vierde man Heer Jan van Heuſden ook mede op hun zijde getrokken. Waer van de Rijm-kronyker aldus ſpreekt:

Doe ſi des onder hen tween
Wel droeghen over een
Leiden ſi dit vooren doe
Den Heere van Kuic, die nam daer toe
Den Heere van Heuſden Heeren Janne
Deſe worden te raden danne, &c.

Deze verraders hebben (zoo Meyerus getuight en ook wel te gelooven is) noch des te ſtouter geweeſt, vermits Graef Floris zijn' ſchoonvader Gewije, Graef van Vlaendre, en Eduart, Koning van Engelant vertoornt had, dewijl hy zich met den Koningk van Vrankrijk, Filips de Schoone, gink verbinden in 't oorlogh dat Vrankrijk tegens Engelant voerde.

DERDE HOOFTSTUK.

Graef Jan, Floris zoon, komt uit Engelant over. Wort tot Vorſt van den Lande gehuldight. Maer komt haeſt te ſterven. Na hem wort Jan van Henegouwe Graef van Hollant. Dees ſchenkt de Heerlijkheden van Amſtel en Woerden aen zijn broeder. Gewye Willem, zijn oudſte zoon, komt in 's Vaders plaetſe. Willem Kuſer verwoeſt met hulp der Amſterdammers Hendrik van Hageſteyns Lant. Graef Willem brengt de Heerlijkheden van Amſtel en Woerden weder aen het Graefſchap. De Heerlijkheit van Amſtel ſchijnt eertijts een Leen van de Kerk van Uitrecht geweeſt te zijn. Graef VVillem, Willems zoon, wort na 's Vaders doot Graef van Hollant. Hantveſten of voorrechten van dezen VVillem aen die van Amſterdam verleent. VVat een Hantveſt is, en waer in de zelve beſtaet. Aen die van Amſterdam hebben de Graven, voor de dienſten van hen genooten, verſcheide Hantveſten verleent.

GRaef Floris dus ellendigh geſneuvelt zijnde, ontſtondt 'er terſtont groote twiſt onder de Hollantſche Heeren om de vooghdye der Landen. De Graef van Kleef ſtelde zich in 't bezit van Noort-Hollant, Gewye Graef van Vlaendre nam Zuit-Hollant in, Gewye Biſſchop van Uitrecht maekte zich meeſter van 't Slot te Muiden, maer Wolfert van der Veere belegerde met hulp der Vlamingen Middelburgh. Waer op Graef Jan van Henegouwe, Gewyes oudſte broeder, zelfs in Zuit-Hollant quam, en met hulp der Heeren van Arkel en Putten Middelburgh ontzette, verjoegh den

Graef

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Graef van Kleef, en deed den Weſt-
Vriezen den oorlogh aen. Midlerwijl
Jan van Henegouwe dus de meeſter
ſpeelde, gingk den Staten vreze aen,
dat hy zelfs het landt onder zijn gewelt
moghte krygen, zulks de Heeren van
Brederode, Egmond, en Waſſenaer
met eenige gemaghtighden der ſteden
na Engelandt (daer Graef Jan, Floris
zoon, noch onmondigh, aen 's Ko-
ninks dochter troude) trokken, om
hem voort in Hollant over te brengen.

raef Jan loris oon omt uit ngelant ver;

Maer in 't overzeilen liep hen de wint
tegen, zulx datze genootzaekt wier-
den in Zeelandt in te loopen, alwaer
Heer Wolfert van Borſſelen Heer van
ter Veer, behendelijk den Grave in
vooghdye nam, en wiſt hem d'ooren
zoo vol te blazen, dat de Heer van
Brederode, die hem te voore in bewa-
ring had, wierd wegh geſchikt. De
Graef van Henegouwe dit ziende, ver-
trok, zich niet dervende den Grave
van Hollant en Heer Wolfert van Bor-
ſelen vertrouwen, na Henegouwe:

n wort ot Vorſt an den ande ehul- ight.

1299. zulx Graef Jan in den jare twaelf hon-
dert negenentnegentigh voor aen-
ſtaende Vorſt van den Lande gehul-
dight wiert. Doch quam noch aen de
roode loop, of, zoo anderen ſchryven,
aen 't vergift, dat hem door bevel van
Graef Jan van Henegouwe zijn neef
en vooght, was ingegeven, in 't zelfſte
jaer te ſterven. Zommigen ſchryven
dat Heer Gijsbrecht van Amſtel, na de
doot van dezen Graef Jan ontrent den

Maer omt aeſt te erven.

1300. jare dertien hondert met een groote
menighte van Boeren weder quam,
Amſterdam innam en het Kaſteel, dat
aen d'Ooſtzyde van den Damrak
ſtont, met houte bruggen, toorens
en veſten verſterkte; maer dat de ge-
buuren, als de Kennemers en Water-
landers, die zich over 's Graven moort
noch wreken wilden, zoo zeer hier
door verſtoort wierden, datze als tot
een gemenen brandt toeliepen, Gys-
brecht verdreven, en het Kaſteel, dat
noit weder opgemaekt is, tot den gront
toe vernielden en ſloopten. Of Am-
ſterdam, gelijk het Kaſteel, geheel
en al toen mede verwoeſt is, daer is
weinigh beſcheits in d'oude Hiſtorien
af te vinden. 't Is evenwel heel waer-
ſchijnelijk, dat de gebuuren hun

Gijs- recht an Am- tel omt veder in zijn lant.

Maer noet het veder erlaten.

gramſchap allermeeſt op het Slot van
Heer Gijsbrecht van Amſtel, als
d'eenigſte oorzaek der zelve, hebben
uitgeſtort. 't Geen eenigzins beſpeurt
kan worden aen 't overblijven en
't ontgeſchent bewaren van het voor-
recht van het Tol-vry varen, dat Graef
Floris eenige jaren voor zijn doot aen
die van Amſterdam voor de gelede
ſchade, gelijk zulx ook in 't voorgaen-
de Hooftſtuk verhaelt is, verleent
heeft.

Na deze Graef Jan, Floris zoon,
die dus in 't groenſte zijner jeught,
mede zoo jammerlijk van kant raekte,
volgde, vermits de Graef geen kinde-
ren achterliet, in den jare dertien-
hondert de bovengemelde Graef van
Henegouwe, en zuſters zoone van Wil-
lem Roomſch Koningk en vijftiende
Graef van Hollant. Doch de gevluchte
Edelen, uitſtroiende Hollant en Zee-
lant aen 't Rijk vervallen was, bragh-
ten zoo veel te weege, dat Keizer
Albert met een ſterk krijgsheir Hol-
lant quam beoorlogen. Maer de Graef
wel zoo ſterk, trok den Keizer, om
hem ſlagh te leveren, mannelijk tegen.
Endelijk wiert de vrede tuſſchen hen
beiden op zoodanigh een voorwaerde
gemaekt, dat de Graef van Henegou-
we deze Landen van den Keizer zou-
de te leen bezitten.

Na hem wort Jan van Henegouwe Graef van Hollant,

Na dat nu endelijk Gijsbrecht van
Amſtel uit den Lande gevlucht, en de
Heerlijkheit van Amſtel neffens zijn
anderen goederen aen 't Graefſchap
vervallen was, heeft deze Jan van
Henegouwe deze Heerlijkheidt, als
ook die van Woerden aen Gewye zijn
broeder wegh geſchonken, die hy,
Biſſchop van Uitrecht geworden zijn-
de, te leen behieldt. *Ja men zeit*,
ſchrijft Arnoldus Buchelius in zijn aen-
teikeninge over Heda, *dat 'er de
brieven noch te vinden zijn waer by
Jan Graef van Henegouwe de heer-
lijkheden en goederen, die eertijts Gijs-
brecht van Amſtel en Harman van
VVoerden toe hoorden, aen Gewye
Biſſchop van Uitrecht wegh ſchenkt.
Onder welke weghſchenkinge noch-
tans*, voegt de zelfſte Buchelius daer
by, *zullen, indien men naer recht en
billikheit ſpreken wil, die goederen*

Dees ſchenkt de Heerlijkheden van Amſtel en Woerden aen Gewye zijn broeder.

 alleen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

leen maar ſchijnen begrepen te zijn, daar de Graaf van Hollant, en niet de goederen daar het Bisdom eigendom aan had; gemerkt de Graaf geenſins om de misdaat der Leenmannen de Biſſchoplyke goederen na zich trekken, nochte in bezittingh nemen konde, gelijk zulkx in 't Leen-recht een vaſte regel is. Dat nochtans anders Graaf Willem heeft gedaan, geeft Heda duidelijk genoech te kennen.

Willem zijn oudſte zoon komt in 's vaders plaetze.

Na de doodt van dezen Graef Jan van Henegouwe wierdt tot Vorſt van den Lande gehult zijn oudtſte zoon Willem. Maer als in den jare dertien-hondert en drie-en-dertigh eenen Hendrik, 's Graven Onderzaet en Slotvooght van Haegeſtein, het platte landt in 't Sticht van Uitrecht met rooven en branden rontom tot den grondt vernielde; verzocht de Biſſchop aen dezen Willem, om dezen dwinglant dit landt verwoeſten te beletten, hulp en byſtant. De Graef hier op zendt aen Hageſtein verſcheide boden, met laſt en vermaningh van den Biſſchop de roof weder, en voldoeninge van de gelede ſchade te geven. Maer Hageſtein, die door dezen buit zeer verrijkt en hooghmoedigh was geworden, kreunde zich weinigh aen 's Graven zeggen, en weigerde zijn laſt t'achtervolgen: zulx de Graef aen Willem Kuſer, Baljuw van Rhijnlant, laſt gaf, om krijgsvolk by een te vergaderen, dezen Hageſtein met hulp der Stichten op 't lijf te vallen, en hem dit landt vernielen te verleeren. Kuſer derhalve een deel volks uit Amſterdam, Amſtellandt en Waterlandt gelicht hebbende, komt zonder ſlag of ſtoot, of van Hendrik daer in belet te worden, de Lek over trekken, verwoeſte voorts Hageſteins geheele Landt, en leide al de huizen aen koolen, zulx Hageſtein wel haeſt vry beter koop begon te geven.

Kuſer verwoeſt met hulp der Amſterdammers Hendrik van Hageſteins Lant.

Willem brengt de heerlijkheden van Amſtel en Woerden weder aen 't Graefſchap van Hollant.

Maer zoo haeſt als deze VVillem het overlijden van zijn Oom Gewye, Biſſchop van Uitrecht, verſtaen hadt, leide terſtont zijn handen op van Amſtels en VVoerdens Heerlijkheden en goederen, zeggende dat zijn vader Jan de zelve Heerlijkheden aen zijn broeder voor zijn erfdeel gegeven hadt, na datze al aen 't Graefſchap vervallen waren geweeſt, en datze in geenerhande manieren, nochte door eenigh recht, van 't lichaem van Hollandt moghten afgeſcheiden ofte vervreemt worden. Dat deze Graef Willem deze twee heerlijkheden het Graefſchap van Hollandt inlijfde, verhaelt mede Ian van Leyden in deze volgende woorden: *Daer na Willem den Goeden, Grave van Henegouwe en Hollant, Guido Biſſchop zijn Oom, overleden zijnde, onderworpende de Heerlijkheden van Amſtel en van Woerden, met haer Stedekens aen zijn Lant, heeft vereenight aen het Graeffſchap van Hollant. In de welke hy uit zijnder name Bailius en Pachters gehouden, verſekerende dat de zelve Heerlijkheden gegeven zijn geweeſt aen den voorzeiden Biſſchop voor zijn patrimonie, naer dat zy waeren vervallen aen het Graeffſchap van Hollandt, om dat in voorige tijden Gijsbrecht van Amſtel, en Herman van Woerden niet en hebben bewaert de wille van Floris, eertijts Grave van Hollant.* Doch dat Graef VVillem deze heerlijkheden na zich trok, en weder aen 't Graeffſchap braght, namen die van Uitrecht 't heel qualijk op, want zy lieten zich verluiden, vermits de heerlijkheden van Amſtel en Woerden, eertijts leengoederen van het Bisdom van Uitrecht waren geweeſt, en den Biſſchop Gewye, die onlangs overleden was, toe behoort hadden, de zelve aen het Bisdom van Uitrecht behoorden te blyven. De Graef in tegendeel bracht in, dat deze leengoederen van dien tijdt af onder 't Graeffſchap van Hollant geraekt en ingelijft waren, ſedert zijne Voorouderen gewapender hant de zelve heerſchappyen Gysbrecht van Amſtel en Harman van Woerden afgnoomen hadden. Voorts daer byvoegende dat Ian van Naſſou mede Biſſchop van Uitrecht het zelfſte by opene brieven, daer hy voor d'onkoſten die in den oorlogh gedaen waren, zijn recht van deze heerſchappyen afſtont, bekent heeft. En dat ook de Uitrechtſen dit te vergeefs inbraghten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ten, dat Gewye, mede Biſſchop van Uitrecht, de zelve heerſchappyen als eige bezeten hadt, dewijl Gewye die van zijn broeder te ſchenk of te leen ontfangen hadt, en dat het met de leengoederen zoodanigh gelegen is, dat, wanneer de Vaſal of Leenman zonder erfgenaem komt te ſterven, de leengoederen weder aen den Heere, dieze te leen geeft, vervallen. Ook wordt gezeit, dat in d'oude papieren van Hollandt, die tot Quesnoy in Henegouwe bewaert worden, noch een brief te vinden is, daer deze Biſſchop van Uitrecht bekent, dat de goederen van Amſtel en Woerden, die Graef Jan van Henegouwe, zijn broeder, hem gegeven hadt, maer ſtonſten tot wederzeggen. En heeft dit zelfſte werk altijdt onder de Graven en Biſſchoppen groote twiſt en zware oorlogen te wege gebraght.

Wyders, dat deze heerlijkheden van Amſtel, en Woerden eertijts leengoederen van het Bisdom van Uitrecht geweeſt zijn, ſchijnt Beka onder anderen te kennen willen geven, als hy zeit: *Johan Graef van Hollant gaf weder aen Gewye Biſſchop van Uitrecht de Heerlijkheden van Amſtel en Woerden, die te voore den Kerk van Uitrecht afgenomen waren.* En weder op een ander plaets in het leven van den zelfden Biſſchop ſpreekt hy aldus: *VVillem, Graaf van Hollant, nam, na het overlijden van zijn Oom Gewije, de Heerlijkheden van Amſtel en VVoerden, die zijn vader Jan aen den Kerk van Uitrecht weder herſtelt hadt, weder in zijn bezitting, eveneens als of het zijn eige erfgoederen geweeſt waren, daarze nochtans den Kerk van Uitrecht met recht toe quamen.* Ook zeidt Pontanus gelezen te hebben, dat de heerlijkheit van Amſtel een Leen geweeſt is der Kerken van Uitrecht. Maer dat evenwel dit Amſtellant niet altijt een Leen van het Bisdom van Uitrecht geweeſt is, en eerſt te dier tijde, als de twiſt om 't Slot van Vredelant, gelijk zulx te voore ook wijtloopigh verhaelt is, tuſſchen Gijsbrecht van Amſtel en den Biſſchop Jan van Naſſou ontſtont, geworden is, kan klaerlijk uit het verdragh, dat tuſſchen hen getroffen wierdt, afgenomen worden. Endelijk hoedanigh te dier tijde deze heerlijkheidt onder het Bisdom geſtaen heeft, kan ook genoech uit de bovengemelde brief van Godefrijd, d'acht-en-twintighſte Biſſchop, beſpeurt worden. Dat deze Graef aen die van Amſterdam mede eenige hantveſten of voor-rechten, wegens de boven gemelde dienſte en meer anderen, die zy hem buiten twijffel bewezen hebben, gegeven heeft, hoe wel 'er huidensdaeghs geen te vinden zijn, is heel waerſchijnelijk. Want vermits deze Graef de gene was die dit Amſtellant het Bisdom afnam, en weder aen 't Graefſchap hechte, en ontrent den tijt van twee-en-twintigh jaren de heerſchappye over deze Landen, en by gevolgh ook over Amſtellandt voerde, zoo blijkt hier klaerlijk uit, dat de Graef ondertuſſchen hen wel met eenige hantveſten, of ten minſte eenige willekeuren begiftight heeft.

Na deze Willem volgde zijn eenigo zoon, mede Willem genaemt. Dees reiſe in den jare dertien hondert achtendertigh na Spanje om den Mooren in Granade den oorlogh aen te doen; van daer trok hy in Syriën tegens de Saracenen. In den jare dertien hondert vijfenveertigh trok hy met een ſterk heir in Ooſtvrieslant, daer hy tegens in oorlog was. Jan van Henegouwe, Grave Jans zoone van Boloys, trok met zijn volk voor uit, niet willende het gros van 't heir in waghten, en vervolgde zonder zammelen de vluchtende Vriezen tot S. Olofs Klooſter en Staveren. Hier hielden de Vriezen ſtant, en vielen wederom uit, zulx de Hollanders verſlagen wierden. Graef Willem, wien dit alles onbewuſt was, quam hier na met vijf hondert man te Lande, en gingk om 't landt t'ontdekken met veele Heeren voort uit ryden, maer wiert van de Vriezen, die hem hier lagen leiden, overvallen en ter neder gematſt. En ſtierf alzoo deze Graef, na dat hy acht jaren de heerſchappye gevoert hadde, zonder erfgenamen achter te laten. Het doode lichaem wierdt tot Floris-Kamp by Bolswaert begraven, maer naderhant na Valencijn gevoert. En is aenmerkens

Zijn zoon Willem wort na 's vaders doot Graef van Hollant.

1338.

1345.

kens waerdigh, dat ten tijde van deze Graef Willem en zijne voorzaten, niemandt in Hollandt hoppe gebruiken moghte, dan die van zijne Rentmeeſters ten gezette pryze gekocht was; Maer die van Delft verkregen eerſt van hem, hoppe te mogen koopen waer zy wilden, mits datze voor ieder tien vaten biers, dat binnen Delft gebrouwen wiert, een Hollantſche ſchelling betalen zouden, 't geen by na d'opkompſte van deze ſtadt is geweeſt.

Deze Graef verleende aen die van Amſterdam verſcheide Privileedjen en Willekeuren. En was d'eerſte die de vryheidt of het rechtsgebiet dezer Stede vaſt ſtelde en vermeerderde, gaf hen ſtads recht, vergunde hen ook datze by Noorden der Maze vry en onbekommert, en ook door zijn gehele Landt Tol-vry varen moghten. Den Burgermeeſteren gunde hy de vryheit van ieder een te mogen Burger maken. Verzagh noch d'ingezetenen, om hen in een goede vorm van regeeringe te houden, met veel andere nootwendige VVillekeuren. Volgens deze gunſt-brief van hen in den jare dertien hondert twee-en-veertigh verleent.

Hantveſten aen die van Amſterdam van Graef Willem verleent.

In den Name des Vaders, des Soons, ende des H. Geeſt. Amen. *Willem Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant, doen kondt ende kennelijck allen luyden, dat wy by onſen goetduncken den luyden van onſen Rade gegeven hebben, ende geven onſer Poorteren van Amſtelredamme voor ons ende onſen Erven, ende Nakomelingen alſulck Recht ende alſulcke Vryheden eeuwelijck te duren, als hier na beſchreven ſtaen:*

De bepalinge van der Stede Vryheit aen Amſterdam.

In den eerſten, ſoo ſullen die palen van hare Vrijheyt weſen op die Ooſt-zijde van der Poorten aen Ians witte Hofſtede, op die Noort-ſijde aen het grote Godts-huys-landt, op de Weſt-ſijde aen den Wteren egge van der Lane, die leghet in Ysbrandts Lant van der Zuytwijnde inder Neſſe tegens der Lane over. Alſoo alſt metter graft begrepen is, ende in die Haven ten halven ſtroom tot int Ye, ende voort ſtreckende int Ye, langhes den Dijck Ooſt-waerts vijftig roeden buyten de Wint-molen, die Heer Willem van Outshoorne van onſer wegen maken dede.

Voorts ſoo ſullen ſy Tollen vry varen met alle haer goeden voor by alle onſe Tollen in onſe Lande beyde te Lande ende te Water. Ende niemant en ſal Tollen vry varen eer hy jaer ende dach Poorter geweeſt is, ende inder Poorte gewoont heeft. Ende der Poortbrieven daer die Poorters mede varen voor by onſe Tollen, die ſullen ſy alle jaren vernieuwen, ten waer of ſy buytens-landts ſoo langhe gheweeſt hadden dat ſy binnen den jare niet vernieuwen en mochte, ende tot elcker Tollen aen te varen daer ſy voor-by varen, ende ſullen verlof nemen. Ende waert ſaecke dat eenich Poorter by avontuere ſonder brief ter Tolle quame met ſijns ſelfs goede, ſoo ſal hy weder achterwaert varen endehalen ſijn betooch, ende daer mede ſoude hy vry weſen, ende waert oock ſake dat eenich Poorter hem miſgrepe of miſdede voor onſe Tollen, dat ſoude komen om hem ſelven, ende dit ghemeene Poorters en ſouden daer by niet verlieſen, noch aenrechten, noch aen Vrijheden, noch aen Tollen.

Voorts ſoo wie dat een man doodt ſlaet ende daer mede begrepen wort, die ſal ſijn lijf verlieſen, wort hy verweſen als recht is, ende ons gelden 20. pont Hollandts van ſijnen goede. Ontruymt hy, ende wort hy ballinck ghemaeckt als recht is, ſoo ſullen wy van ſijnen goede hebben 20. pondt Hollandts, ende die Schout ſal voort rechten by den Schepenen als recht is. Voort willen die maghen klaghen metten dooden ſoo ſullen vier mannen uyt der maeghſchap ſweeren, die de Schepenen dunken goede Knapen te zijn, dat ſy gheen onſchuldigen man beklaghen en ſullen.

Ende worde eenige ellendighe Man dootgheſlaghen, daer ſoude die Baelieu, of dien hijt beval, van onſen weghen mede klaghen, ende die Schepen daer af wijſen, dat recht is.

Voort waert ſake dat eenig menſche d'een den anderen Lemden, dat waer op vijf pont Hollants, of op ſijn hant, het en waer of hy hem lemde te vollen als van een ooghe uyt, of eenen voet, of een hant al gheheel af, die waers op thien pont Hollants.

Voorts ſoo wie eenen vrede brake, die waers of lijf ende goet.

Voort ſoo wie een Huys aen ſtormt by daghe, die waers op vijf pont, ende by nachte op thien pont Hollants.

Voorts ſoo wie * knijf ofte ſweert toghe in arremoede, die waers op een pont Hollants, of die vochte met ſtaven of met verboden wapenen, die waers op een pont Hollants, oft die metter vuyſt ſloeghe, die waers op thien Schellingen Hollants.

Voort ſoo wie d'een den anderen Coorwonde, die waers op drie pont Hollants. Ende van allen vervochten boeten ſoo ſullen wy hebben die twee deelen, ende die Poorte ende

de Schout metten Schepenen dat derdendeel, ende van dien derdendeele half den Poorte ende half die Schoute metten Schepen even ghelijck te deelen, ſonder van dootſlaghen, vredebrake ende dierghelijcke dat ſal alleen aen ons komen.

Van Vrede te maken.

Voort ſoo waer een vechtlijck is, ende die Schout met twee Schepenen vrede eyſſchet, of twee Schepenen daer die Schout niet by en is, ſoo wie des weygerde die waers op vijf pont Hollants,tot elcker tijt alsment hem eyſſchet tot dryen tijden, ende ſo ſal dat gerecht helpen den genen dies vrede begeert.

Van Schepenen Eedt te ſpreken.

Ende ſoo wie ander Schepenen Eedt ſpreekt, die waers teghens elcke Schepenen op twee pont, ende ons ſoo veel als hem alle.

Van Vonniſſe te zoecken.

Wat Vonniſſen den Schepenen wert ghevraecht, ende ſy zijns niet wijs, ſoo ſullen zijt ſoecken tot Haerlem oft daer zijt beſte wijs mogen worden binnen onſe Landen, ende dan ſalt voort gaen, maer geen Vonniſſe langher te dragen dan drie veerthien dagen.

Van Willekeuren te maken.

Wat Willekoren dat die Schoudt metten Schepenen maeckt, dien mogen ſy houden een jaer, alſoo verre alſt hen goet dunckt, behouden ons ons rechts, ende ten eynden van den jaer te vernieuwen.

Van Poorters aen te nemen.

Ende wat Poorters den Schout ende die Schepenen ontfaen, die een goet knape is, ende onberuſt, daer en ſullen wy niet werderſeggen.

Poorters goet geeft geen ongelt dan binnen Amſterdam.

Ende ſoo waer dat der Poorteren goet gelegen is,dat en ſal nergens ongelt gelden,dan binnen Amſtelredamme, anders dan onſe Iaer-ſchot,bockinge, zwijn-bede, ende werderbede, ende diergelijcke, Dijck, dam, Wech, Weteringe, ende Sluys gelt.

Een Poorter magh buiten de Stadt zijn Lente en bouw waer nemen.

Ende ſoo wat Poorter ſy ontfaen,die heeft ſes weken hem te bereyden,ende dan binnen te komen metter woone, ende die binnen der Poorten woonachtich zijn, ſoo mach elk Poorter buyten weſen ſijnen Lenten te doen ſes weken, ende inden Oogſt ſijn Bouwe te doen ſes weken.

Geen Poorter magh buiten de Stadt ſonder verlof gaen rooven of branden.

Voort wat Poorter dat uyt der Poorte vaert, buyten ons, of buyten den Schepenen, of buyten den Rade, Rooven of Branden, of luyden af te ſetten, of te vaen, die is op tien pont Hollants,ende zijns Poortrechts quijt, ende deſe boete ſal gaen als die ander, daer wy die twee deelen af hebben, ende die Poort, Schout, en Schepenen dat derdedeel.

D'eene Poorter magh den ander uit de noot helpen.

Waert dat een Poorter buyten der Vryhede in noode quam,of buyten belegen worde, ſoo ſal die ghemeyne Poorte dien man ontſetten, ende uyt ſijnen noot helpen; iſt dat ſake, dat ſy willen by den gemeenen rade der Schouten ende der Schepenen daer 't tegens ons niet en gaet,ende van dien uytvaren en ſullen ſy teghens ons niet miſdoen, maer ſloegen ſy yemandt doot, of lam, of wonden, of deden ſy overdaet, dat ſouden ſy beteren ons ende den ghenen dien ſy miſdoen, na den rechte vanden Lande.

Van zaken binnen der Stede te berechten.

Voort wat geſchiede binnen der Vry-hede van Amſtelredam, dat ſal berechten onſen Schout met den Schepenen van binnen, daer tegen onſen Heerlijckheydt niet en draget.

Van 's Heeren rechte te ſterken.

Voort daer die Rechter of Schepenen yemant vermaent onſen recht te ſtercken, die des weygerde, is op een pont Hollants.

Van den Heere te dienen.

Voort ſoo ſullen ſy ons dienen tot onſer wille naer hare macht.

Een Poorter magh buiten niet bezet worden.

Voort datmen geen Poorter van Amſtelredam noch zijn goet beſetten en mach van ſchade noch van ſchonde, onverwille-coeurt benoerden der Maſe in alle onſe Landen,uytgenomen onſe vrye Steden.

Een Poorter magh niet kampen.

Voort ſoo en ſal geen Poorter campen mogen binnen onſen Lande, hy en wil hem ſelve daer in verwillecoeuren ende in alle ſtucken voorſz. ſonder argeliſt, ende behouden ons onſer Heerlijckheden.

Van den Schole, Schrijf-Ambacht en Koſterye.

Maer ſy ſullen behouden die Schole, dat Schrijf-Ambocht ende die Coſterije binnen hare Vry-hede te geven den genen die 's hen genoeght.Ende want wy alle deſe voorſchreven puncten vaſte ende geſtade willen houden voor ons, ende voor onſe nakomelingen,hen ende alle hare nakomelinghen duerende tot eeuwelijcken Iaren, ſoo hebben wy deſen Brief bezegelt met onſen grooten Zegele, gegeven inden Haghe op den neghenden in Decembri, in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert twee en veertigh.

Die van Amſterdam mogen vry en onbelet varen by Noorden der Maze.

Willem Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Ontbieden u onſen Balieuwen in Rhijnlant, in den Lande van Woerden, in Delflant, in Kennemerlant, in Vrieslant, in Amſterlant, ende in Waterlant, ende allen Schouten, die in onſen Lande gezeten zijn by Noorden der Maze, dat zy onze goede Luyden van Amſtelredamme vryelijck varen laten onbeſet en onbekommert, hen en hare goet, want wy hen des Vryheit gegeven hebben, die wy hen gebouden willen hebben vaſte en geſtade, eeuwelick duerende ſonder eenigh wederſeggen. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen Zegele. Gegeven in den Haghe des Maendaeghs na Sinte Niklaes dagh in den Winter, in 't Iaer ons

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Heeren duyſent drie hondert twee ende veertigh.

Zijn ook Tol-vry. Willem Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Ontbieden u alle onſe Rentmeeſteren ende onſen Tollenaren van onſen Lande, dat ghy onſen goede Luyden van Amſtelredamme varen laet Tollen vry met hare goeden, wanneer dat zy tot u komen met haer betoge; want wy hen des vryhede gegeven hebben, die wy hen gehouden willen hebben vaſt en geſtade, eeuwelijcke duerende, ſonder weder-ſeggen, te Water en te Lande. In oorconde dezen Brief bezegelt met onzen Zegele. Gegeven in den Hage des Maendaeghs na Sinte Niklaes dagh. In den Winter, in Jaer ons Heeren duyſent drie hondert twee en veertigh.

Deze boven gemelde Hantveſt van Willem, is d'oudſte naeſt die van Graef Floris. nopende het Tol-vry varen, dien deze Stadt tegenwoordigh heeft. Maer 't is heel waerſchijnlijk dat ook d'andere Graven die voor of na Floris en voor deze Willem als Graef Jan, Floris zoon, Jan van Henegouwe en Willem de Goede, aen de beſtieringe van 't Graeffchap gezeten hebben, wel mede eenige byzondere Hantveſten aen deze Stadt verleent hebben. Dit kan eenighzins beſpeurt worden aen de Hantveſt van Willem van Beyeren, daer by hy al de Hantveſten, die oit zijne Voorſaten aen Amſterdam verleent hadden, beveſtight. *Voort, zoo hebben wy*, zeit hy, *gelooft en gezwooren onſen lieven en getrouwen Poorteren van Amſtelredam gemeynelijcken al haer recht dat zy hebben van Graef Willem onſen lieven Oom, die tot den Vrieſen bleef, daer Godt die ziele af hebben moet, ende van zijne voorvaderen Graven te Hollant, Hantveſten, ende Vryheden alſoo verre als ſy betoogen mogen, vaſt en geſtade te houden*, &c. Want zeker had Graef Willem niet wel geweten, dat de Graven, die voor Graef Floris, of na hem, en voor Willem, die die by de Vriezen doot bleef, het Graeflyke ampt bedient hebben, aen die van Amſterdam mede Hantveſten verleent hadden, hy zoude de woorden van, *voorvaderen Graven*, in het meervout getal niet gebruikt, maer wel Graef Floris by name en toenaem genoemt hebben.

Wat nu de Hantveſten aengaet, zoo geheten, om dat de Vorſt haer geeft in Brieven geveſtight van zijn hant, die anders voor-rechten genaemt worden, maer gemeenlijk met een on-Duitſch woort Privilegien, 't welk zeggen wil byzondere wetten, zoo ſtaet te letten, dan een Privileedje, huidensdaeghs niet anders is, *dan een gunſt of weldaet, die iemant by de Hooge Overheit, of Prinſe van den Lande om des ſelfs verdienſten, of uit eenige inzicht verleent worden, eenigzints ſtrijdende met de ſtellinge van de gemene Rechten en Keuren des Lants, zonder merkelyke achterdeel eens derden*: Want geen Privileedjen moeten tot iemants ſchade of ongelijk gegeven worden, en indien zoodanige gegeven worden, zijn de zelve krachteloos. „Over de krachten der Hantveſten, zeit Hugo de Groot in zijn Inleidinge tot de Hollantſche Rechts-geleertheit, „zijn in Hollant en de nabuurige Nederlanden dikwils verſchillen gevallen. Dat de zelve niemants recht benemende plaets moeten hebben als „andere Wetten, is kennelijk, maer „wort daer by eenigh recht benomen, „indien het is 's Graven eigen recht, „zoo zijn buiten twijffel de Hantveſten geſtade. Maer is het de gerechtigheit van het Lant, als in gunninge „van Vrydom van Tollen ofte Bede, „zulx mocht zonder der Staten bewillinge niet geſchieden. Het welk by „Philips van Leyden, Hollantſche „Rechtsgeleerde die geleeft heeft ten „tijde van den dullen Graef, op vele „geſchillen, in Hollant voor gevallen, „wort gepaſt. Een derdes gerechtigheit kan by Hantveſten niet verkort „worden: dan om kennelijk Lants oorboir. En daerom moeten alle later Hantveſten geduit worden zonder verkortinge van ouder. De vrage, of de nakomelingen verbonden zijn door de Hantveſten hunner voorzaten, kan alhier in onze Hantveſten geen plaets hebben, alzoo de Graven van Hollant, ieder voor zijn huldinge aen de Staten van het Lant hebben moeten zweren, de oude Hantveſten, rechten

en

en gewoonten te onderhouden. Maer dat hier onder niet begrepen zijn Hantveſten gegeven tot wederzeggen toe, is in Vlaendre ten tijde van Lodewijk, Robbertszoon, verſtaen, en ook in Hollant onderhouden.

En heeft ook, een Prins overleden zijnde, de gene, die by erffeniſſe of door verkiezinge in zijn plaets komt, voor een gewoonte, zijn onderzaten, om den zelven te believen, in zijn huldinge of zomtijts daer na nieuwe Privileedjen te geven, by wijlen ook de gegeven op nieuw te beveſtigen.

Beveſtinge der Hantveſten is tweederley.

Deze beveſtinge is tweederley gemeen of byzonder. Een gemene beveſtinge is waer door alle voorgaende Privileedjen worden beveſtight. Gelijk de beveſtinge van Keizerin Margriet daer by zy al de Hantveſten, die oit hare voorzaten aen die van Amſterdam verleent hadden, op nieuw in den jare dertien hondert zes-en-veertigh beveſtighde. En luidt de zelve aldus:

Gemeen.

Margriette by der genade Godts Keizerinne van Romen, &c. Doen kont allen luiden, dat wy onſen lieven ende getrouwe Poorteren van Amſtelredamme gemeynlijcken al heur Recht, ende alle Hantveſten die zy hebben beſchreven en bezegelt van onſen voorſaten, die Graven in Hollant hebben geweeſt, houden zullen. Ende looven hen die van ons en onſe nakomelingen, hen ende haer nakomelingen eeuwighlijken vaſt ende geſtade te houden. In oorconde &c. Het zelfſte deed ook in den jare dertien hondert vijfenvijftigh, haer zoon Willem van Beyeren. Zoodanige beveſtingh verleende mede aen die van Amſterdam, in den jare duizent driehondert en 't negentigh, Hartogh Albrecht van Beyeren; als ook zijn zoon Willem van Beyeren in den jare veertien hondert en vier; gelijk ook Keizer Maximiliaen in den jare veertien hondert acht-en-tzeventigh.

Of byzonder.

Maer een byzondere beveſtinge is, als een nieuw gekooren Prins een zeker en byzondere Hantveſt (welkers kracht door verloop van tijdt, of anderſints vergaen of vervallen was) beveſtight, zonder inzight te nemen op eenige anderen.

Zommigen Handtveſten of Privileedjen zijn eeuwighduurend, andere tijdelijk.

Alle Hantveſten zijn eeuwighduurend of tijdelijk.

Een eeuwighduurende Privileedje is, die een zaek heeft, die in zich zelfs eeuwigduurend is, of die zonder bepalinge van tijt gegeven wort. Doch is zoodanigh eeuwigduurent, niet dat dezelve niet kan verlooren worden, maer om datze in zich zelfs zoo lang duurt tot datze weder herroepen wordt. Maer een tydelijke Privileedje is, die iemant vergunt wordt, dien dezelve alleen toekomt, en met hem te niet gaet, of die tot een zekere bepaelde tijt gegeven wort, en ophout als de tijdt verloopen is. Deze Privileedjen zijn wederom algemeene of byzondere.

Deze zijn weer algemeene,

Een algemene Privileedje is, die het gantſche Landt raekt, uit welker getal is het groot Privileedje van Vrouw Marie, als ook de Hantveſt van Hartogh Philips van d'oude dijke te laten leggen als ſlapers tot beſcherminge van de nieuwe. Van de nahuur, &c. Als ook het Privileedje van Hartogh Karel van Borgonje, nopende de Zeedriften by de eigenaers of hunne gemaghtighden te mogen geëiſcht en aengehaelt worden, en meer diergelijke anderen.

Of byzondere.

Byzondere Privileedjen zijn, die by zekere geweſten of deelen van den Lande, inzonderheit by den Hove en Lant-Raet, en byzondere ſteden en Dorpen, &c. verkregen worden. En onder deze hooren al de Hantveſten die deze ſtadt eigen en niet met de andere ſteden gemeen heeft. Als daer zijn van het Tol vry varen, gegeven van Graef Floris in den jare twalef hondert een-en-tnegentigh. De Hantveſten van Graef Willem die by de Vriezen doot bleef. De Hantveſt, daer by Keiſer Maximiliaen aen die van Amſterdam vryheit geeft, van zijn Kroon te voeren boven hun wapen, &c.

Dat nu deze Hantveſten of Voorrechten, (die wy nu vervolgens, neffens het geene wat onder de beſtieringe van ieder Graef hier voorgevallen is, zullen ten toon ſtellen,) van de Graven aen die van Amſterdam niet vergeefs, maer wegens de genoote dienſten, dieze aen hen zoo voor als na, in den oorlogh en in 't opbrengen van geltmiddelen bewezen hebben, verleent zijn, gevenze zelfs

Die van Amſterdam hebben wegens hun groote dienſten aen

den Graven bewezen, verſcheide Hantveſten verkregen.

ze zelfs uitdrukkelijk genoech in verſcheide Hantveſten te kennen. Want in deze gunſtbrieven vindtmen doorgaens uitdrukkelijk deze woorden daer by gevoegt, *datze deze vryheit of gunſte aen die van Amſterdam verleenen, wegens de groote dienſten, die zy ons en onze voorouderen gedaen hebben.* Zoo ſpreekt Hartogh Albrecht van Beyeren in een zekere Hantveſt, daer hy de vryheit of rechtsgebiedt dezer Steden tot hondert roeden vergroot. *Aelbrecht &c. doen kont allen luiden dat wy om menigen trouwen dienſt, die ons ons goede luiden van onſer ſtede van Amſtelredamme gedaen hebben, ende noch doen mogen, &c.* Dus ſpreekt ook dezelve Albrecht in zekere Hantveſt, daer hy het begeven van 't bode-ambacht aen deze ſtadt wegh ſchenkt. *Albrecht &c. Doen kont allen luiden, dat wy om menigen trouwen dienſt, die onſe goede ſtede van Amſtelredamme gedaen heeft onſe Voorouderen, &c.* Dezelve woorden gebruikt ook Willem van Beyeren, daer hy die van Amſterdam vergunt het Vlie en Marsdiep, vry en onbelet in en uit te varen. *Willem &c. Doen kont allen luiden, dat wy om menigen trouwen dienſten wille die ſy onſen Voorouderen gedaen hebben, &c.* Dit blijkt noch klaerder uit een zekere gunſt-brief, daer de zelfde Willem de ſchult, dien Amſterdam voor hem in 't belegh voor Hageſteyn en Everſteyn op lijfrenten aennam, als eigen ſchult aenneemt. *Willem, &c.* begint de Brief, *Doen kont allen luiden. Want onſe getrouwe ſtede van Amſterdam ons wel en getrouwelijk by geſtaen heeft in onſen bezitte voor Hageſteyn ende Everſteyn, daer wy nu ter tijt in zijn, ende anders in onſen Oorloge dat wy daer te vooren, ende tot deſen tijt toe gevoert hebben, daer ſy ſoo groote laſte af had, &c.* En met diergelyke roem-reden beſchenkt hy doorgaens in zijn volgende gunſt-brieven die van Amſterdam. Deze dienſten verzwijght ook geenſins Hertogh Jan van Beyeren, dezen Willems zoon, in zijn Hantveſten mede aen die van Amſterdam verleent, *Johan, &c. En om dat wy aenſien hebben ſonderlinge trouwe dienſten, die ſy ons bewijſt hebben, ende namelijk vele goeder dienſten, die ſy onſen lieven Voorvaderen (ſaliger gedaghten) ende ons tot deſen dage toe gedaen hebben, &c.* Dat die van Amſterdam aen Keyzer Maximiliaen mede zeer groote dienſten gedaen hebben, geeft hy in een zekren Gunſt-brief, daer hy hen vryheit geeft van hun ballingen te mogen bannen duizent roeden buiten hun Vryheit, duidelijk met deze woorden te kennen: *Maximiliaen,* &c. *Doen te weten: Dat wy overmits die getrouwe dienſten, die onſe voorſz. Stede van Amſtelredamme ons gedaen heeft, en in diverſe manieren daghelijx doen, &c.* En endelijk wat groote dienſten die van Amſterdam aen dezen Maximiliaen in 't belegh voor de Steden Rotterdam en Woerden, en deſſelfs Slot bewezen hebben, blijkt uit de Briel, daer by hy hen vergunt zijn Kroon boven hun Wapen te mogen voeren. *Maximiliaen,* &c. *Om dat wy bemerken die groote getrouwigheit en goetwilligheit, en ook mede de menighvuldige dienſten, die onſe Stede van Amſterdam ende Ingeſetenen van dien, tot haren zwaren koſten, ons en den Voorvaderen van onſen Sone Hertoge Konink Philips, tot diverſe ſtonden gedaen, ende bewezen hebben, ende byſonder dagelijx doende ſijn in deſe onſe tegenwoordighe wapeninge, &c.* En dit zou noch klaerder kunnen bewezen worden, by aldien onze Voorouderen de geſchiedeniſſen van dien tijt den geheugeniſſe over-gelevert, en wat neirſtiger beſchreven hadden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

VIERDE HOOFTSTUK.

De Landen vervallen na Willems doot aen Keizer Lodewijk. Geeft de zelven aen zijn Huisvrouwe Margrete over, en zy de beſtieringe daer van aen haer zoon Willem, maer ontſlaet hem weder van zijn dienſt. Hier uit ontſtaet de Hoekſe en Kabeljawſe twiſt. De Kabeljawſe Heeren rechten onderling een Verbont op, als ook de Koekſe. Felle ſtrijt tuſſchen Moeder en Zoon. Margrete ſchiet endelijk te kort en moet duiken. Hantveſten van Margrete aen die van Amſterdam verleent. Brief dat die van Amſterdam vry en onbekommert in Waterlant mogen varen.

NA dat Graef Willem de vierde dus in den jare dertien hondert in Vrieslandt geſneuvelt, en Hollant zonder opperhooft was, liet Keizer Lodewijk de vierde van die name zich voorſtaen, Hollant, Zeelant en Henegouwe aen 't Rijk vervallen te zijn, 't welk ook eendraghtelijk de Rijksſtanden, tot dien einde van Lodewijk by een geroepen, met hem ſtemden. Doch Lodewijk gaf de Landen aen zijn huisvrouwe Keizerinne Margrete, oudſte zuſter van den voorgedaghten Willem, over. Ondertuſſchen gaf de Keizerin met bewillinge der Staten na het overlyden van haer man Lodewijk de Landen van Hollandt en Zeelandt, aen haer zoon Willem als vooght te regeren, en al d'inkomſten na zich te trekken, mits dat hy jaerlikx aen zijn Moeder daer voor uit zoude keren 2000. ponden Hollands, en zy het opperſte gezagh, zoo langh alſſe leefde, aen zich zoude houden. Hier op verliet Margrete de Landen, en trok over Henegouwe na Beyerlant. Maer dewijl Willem dat jaer Oude-water als ook een veltſlagh by Schoonhoven tegens de Stichtſen verlooren had, bleef hy in gebreke van zijn Moeder te betalen, zulx zy zelfs in Hollant overquam; haer zoon Willem met vele Heeren tot zich riep, haer klachte over zijn quade betalinge voor hen uitſtorte, en hem endelijk van het Stadthouderſchap ontſloegh, en voort naer Henegouwe deedt vertrekken. Maer vermits Margrete de Landen ſlappelijk beſtierde, en 't oorlogh, datze tegens Uitrecht voerde, haer geweldigh tegenliep, zoo onſtont hier uit, als ook om dat zy haer zoon van zijn dienſt ontſlagen had, in den jare dertien hondert en vijftigh een binnelantſche oproer en twiſt, waer van de ſtrijdende parthyen Hoekſche en Kabeljauwſche genaemt wierden. En vermits deze Stadt neffens d'andere Steden mede zich in deze twiſt geſteken, en geen klene zwarigheit en ſchade daer by zoo voor als na geleden heeft, zoo is 't ook noodigh in 't kort vervolgens aen te roeren, hoe deze twiſt, die tot den jare vijftienhondert duurde, haer opvoort- en ondergangk gehadt heeft. De Kabeljauwſche dan, die het met Graef Willem hielden, en niet wilden vervrout wezen, namen hun naem van den ſlinkende Viſch Kabeljauw, gevende hier mede te kennen, datze hunne tegenſtanders, als een hoop minder viſſchen zouden zoeken te verſlinden. De Hoekſen daer-en-tegen, die het met de moeder hielden, kregen hun naem van den hoek, daer men de Kabeljauw mede vangt, willende daer mede zeggen, dat al was de Kabeljauw een lompe groote viſch, zy hem nochtans met hun ſcherpen hoek wel meeſter meende te worden. Ook was het niet genoech datze in de naem verſchilden, maer zy gingen zich ook van kledinge veranderen, want de Kabeljauwſe droegen asverwige en de Hoekſe rode Bonetten. Ondertuſſchen rechteden veel Kabeljauſche Heeren, die het met Hartogh Willem hielden, onderlingh met hem een verbondt op van dusdanigh een inhout: *Dat Hartogh Willem van Beyeren, &c.* Jan van Arkel, de Heer

Oorſprongk van de Hoekſche en Kabeljauſche twiſt.

Verbont der Kabeljauſe Heeren.

 Jan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Jan en Gerard van Egmond. De Heeren Jan van Perſijn, Gerrit van Heemskerk, Jan en Willem van Wateringe, Jan de Molenaer, Jan van Bloemenſteyn, Jan van Kuilenburgh, Jan van Nodeloos, Hendrik van Heemskerk, Hendrik en Daniel van Tolloyſe, met de ſteden Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden, Amſterdam, Alkmaer, Medenblik, Oudewater, Geertruidenbergh, Schiedam en Rotterdam, verbinden zich onderlinx, Hertogh Willem te ſterken tegens alle de genen die hem uit Hollant en Zeelant willen verdrijven, en te vuur en te zwaert, zonder oit met haer ofte hare kinderen te zoenen, te vervolgen. Maer de Heeren die het met de Moeder hielden en Hoekſen genaemt wierden, maekten onder elkandren dusdanigh een verbont. *Dat*

Verbont der Hoekſen.

de Heeren van Duivenvoorde, Pollanen, Brederode, Binkhorſt, Riede, Houkhorſt, Heemſtede, Meerenſtein, Outshoorn, Raaphorſt, Poelgeeſt, Ridderen. Van der Bergh Prieſter, Noortwijk van der Made, Reinier Dever, Gerard Ever, Gerards kinderen, Arent van Groenevelt, Dirk Groenevelt, &c. *Knapen. En alle heur gezinde, en alle die hun geholpen hebben in het verdrijven des Hartogen, beloven Hartogh Willem zonder haer niet te zoenen, nochte de Landen in 't geheel of ten deel af te ſtaen, noch te verkoopen, zonder haer goetvinden: en in gevalle hy zonder wettige kinderen quam t' overlijden, zoude Hartogh Albert en na hem Hartogh Lodewijk d' oudſte halve broeder tot navolger in zijn plaets gekooren worden.* Met deze Heeren hadden 't ook in den beginne de ſteden Leyden, Goude, Amſterdam en verſcheide anderen gehouden. Maer als de Hoekſen begoſten te kort te ſchietten, en Willem wel zeventien ſterkten of Sloten vernielt had, verlieten die van Amſterdam en Leyden uit vreeze van overweldight te worden, de Hoekſen. De Keizerin dit eerſt vernemende, en ziende dat dus niet alleen de Hollandtſche ſteden, maer ook Gorkum, Kennemerland en Weſt-vrieſland haar afvielen, en zich met de Hoekſen t' ontſterk vindende, ontboot hulp uit Engelandt, dienze door toedoen van haer zuſter de Koninginne verworf, en hier mede geſtijft zijnde, viel 'er tuſſchen Moeder en Kindt een fellen ſlagh by ter Veere in Zeelant, daer weder-zijts veel volx bleef en de Koninginne d' overhandt behieldt. Maer Hertogh Willem met 'er vlucht ontkomen, en byſtandt uit Duitslandt gekregen hebbende, leverde daer na zijn Moeder weder ſlach, ontrent 's Graveſande, alwaer hy, na groot bloetſtorten overwinner bleef. En vermits d' Engelſche Overſte ſneuvelde, en de Heer van Brederode, 't Hooft der Hoekſen, gevangen wierd, vond zich Margrete genoodzaekt in Engeland te vluchten, en aldaer by verdragh ten behoeve van haer zoon, afſtandt te doen van Holland, Zeeland en Weſt-vriesland, behoudende haer leven lang 't bezit van Henegouwe, waer datze in 't laetſte van 't Jaer noch henen trok, en na vijf Jaren kommerlijk levens, dezer werelt overleedt. Ondertuſſchen, gelijk gezecht is, hadden de Kabbeljauwzen wel zeventien Heeren huyzen der Hoekſen geſloopt, die over al uit de regeering geſchopt en zich zelven daer in gedrongen.

Gevecht tuſſchen Margreet en haer zoon Willem.

Dezelve Margrete, eer datze de heerſchappye der Landen aen haer zoon in den jare dertien hondert en zes-en-veertigh overdroegh, heeft geordent en belaſt dat voor vaſt zoude gehouden worden, dat nu noch ten eeuwigen dage, in geenerlei manieren Amſterdam van 't Graefſchap van Hollandt vervreemt of afgeſcheiden zoude worden. Want dus lang, ſedert Gijsbrecht van Amſtel uit den Lande gevlucht was, hadden die van Amſterdam noch op zich zelfs (hoewelze onder een zelven Graef toen ter tijdt al ſtonden,) gezeten, en geduurigh met d' andere ſteden over hoop gelegen. En hier door begoſtenze miſ-

1347

ſchien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſchien te vrezen, datze, byaldienze in een talrijke afkomſt aen een van der Graven kinderen moghten komen te vervallen, die zijn nakomelingen by erffeniſſe in 't bezit liet, weder huiden of morgen onder zoo maghtige nabuuren, een roof voor den geenen wierden, die meeſter te velde was. Want geen eene Stadt nochte een hant vol Boeren zoude maghtigh zijn het 't gewelt der Hollanders en Uitrechtzen, die geduurigh op hen loerden, van hun hals af te keren. Jan van Henegouwe had haer heerlijkheit aen Gewye zijn broeder wegh geſchonken, maer deze tot het Biſſchops ampt verheven zijnde, haddenze gansch niet te vrezen, datze onder zijne nakomelingen zouden raken. Om hier dan in te voorzien, verkregenze van Gravin Margriette brieven, waer by zy hen verzekering deed, dat niemandt van hare nazaten zoude mogen deze ſtadt van het overige lichaem van Hollandt af ſcheiden, en beloofde ook dat de zelve niet anders zoude gehandelt worden, dan als een van d'andere ſteden. En dat daer-en-boven toen haer de vijfde plaets in de vergaderinge der Hoogmogende Heeren Staten is gegeven, hoewel in de brieven daer van geen gewagh gemaekt wordt, blijkt hier uit, overmits ſedert dien tijdt al de brieven die van de Staten verleent zijn, ook gevonden worden met hun naem getekent en beveſtight te zijn. En van dien tijdt af begon deze ſtadt terſtont zoo geweldigh toe te nemen, en wierdt in korten tijdt zoo maghtigh, datze niet alleen al d'andere ſteden gelijk wierdt, maer ook de zelve verre te boven ſcheen te gaen. Voorts luit deze gunſt-brief aldus:

Hantveſten van Margreta, dat de Stadt Amſterdam zal blijven aen Hollant.

Margareta, by der genade Gods Keyzerinne van Romen, altoos meerſende Gravinne van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Vrouwe van Vrieslandt, maken kondt allen luyden, dat wy noch onſe nakomelingen onſe Stede van Amſtelredamme nimmer in geenre manieren vervreemden noch ſcheyden en ſullen van der Graeflijkheden van Hollandt, ende boven onſen goeden luyden van onſer Stede van Amſtelredamme voorſz. voor ons ende voor onſe nakomelingen onſe voornoemde Stede te blijven aen der Graeflijkheidt van Hollandt, zonder eenigh verſcheydt tot eeuwelijken jare. In oirconde deſen brief bezegelt met onzen Zegel. Gegeven in den Hage, des Saterdaghs na Hemelvaerts-dagh, in den jare duyzent drie-hondert ende zes-en-veertigh.

Ook verleendenze een Brief waer by zy vaſt ſtelde, wat de gene, die iemant buiten der Stede doot ſloege, en met de naeſte vrienden verzoent was, te verbeuren had. En luit als volght:

Van doodſlagen die buiten der Stadt geſchieden.

Margareta, by der genade Gods Keyſerinne van Roomen, altoos meerſende Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Vrouwe van Vrieslant, maecken kont allen Luyden, dat wy onſen lieven ende getrouwen Poorteren van Amſtelredam ghegeven hebben, ende geven in gratien, ſoo wie van onſen Poorteren voorſz. een doodtſlagh doet buyten onſer genaemder Stede van Amſtelredamme, wanneer hy verzoent heeft tegens de Magen des dooden, zoo zal hy ons ſchuldigh wezen thien pont van boeten, ende daer mede ſal hy hem doen uytpanden ſijne gerechte Maeghſoen op ſijne boeten, na den rechten van den Lande. In oirconde deſen brief, bezegelt met onſen Zegel. Gegeven in den Hage, des Maendaghs na Hemelvaerts-dagh, in den jare duyzent drie-hondert ende zes-en-veertigh.

Op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Op den zelven tijdt verleendeze noch een andere brief, waer by zy alle Hantveſten en Voorrechten, die oit Amſterdam van hare voorzaten verworven hadt, bekrachtighde, en op nieuw beveſtighde, en luidt dezelve aldus:

Beveſtinge op alle Hantveſten.

Margriette by der genade Gods Keyſerinne van Romen, &c. Doen kont allen luyden, dat wy onſen lieven getrouwen Poorteren van Amſtelredamme gemeinlijcken al heurer recht, ende alle Hantveſten die zy hebben beſchreven, ende bezegelt van onſen voorſaten, die Graven in Hollant hebben geweeſt, houden zullen, ende looven hen die van ons ende van onſen nakomelingen eeuwelijcken vaſt ende geſtade te houde. In oorkonde dezen brief bezegelt met onſen zegele. Gegeven in de Hage des maendaghs na Hemelsvaertsdagh in den jare dertien hondert zes-en-veertigh.

1350. In den jare dertien hondert en vyftigh verdroegen zich ook die van Amſterdam met Jan Perſijn Heer van Waterlant, datze met hun goedere vry en onbelet in Waterlant zouden komen en keren mogen, en luit deſe brief aldus:

Die Amſte[r]dam ... gen belet onbekomm[ert] in Waterlant wezen.

Allen den genen die deſen brief zullen zien of horen leſen, maken wy kont ende kennelicken, Jan Heere van Egmont, Gerrit van Heemskerk Ridder, dat onſen eerſte zeggen is tuſſchen Heere Jan Perſijn Heere van Waterlant onſen neve op die eene zyde, ende der gemeene Poortere op van Amſtelredamme op die andere zyde, dat die goede luide van Amſtelredamme vry en quydt varen ende keren zullen, met haer goede, onbelet en onbekommert, in den Lande van Waterlant, eeuwelicke duurende zonder wederzeggen, voort onze verklaeren en onze zeggen. In oirconde der waerheit bezegelt met onzen zegele. Gegeven in den jare ons Heeren M ccc. ende vijftigh, op den derthienden avont.

VYFDE HOOFTSTUK.

Graef Willem wort dol, ſlaet Gerrit van Wateringe doot. Zijn Broeder Albrecht komt in zijn plaets. Hantveſten van Graef Willem aen die van Amſterdam verleent.

Willem wort dol.

Hertogh Willem dus het roer der regeringe in handen gekregen hebbende, heeft echter weinigh tijts de vruchten van deze zijne wreveligheit genoten. Want naulix had zijn moeder drie jaren doot geweeſt of hy wiert zijner zinnen bijſter, en ſloegh dol zijnde met eigender hant in zijn hooft doot Heer Gerrit van Wateringen, een van de Hoofden der Kabeljauſe zijde, waer door hy de naem kreegh van den dollen Graef, en wiert van de Staten des lants achter de groote zael in den Haegh op geſloten, daer hy volle negentien jaren tot het einde van zijn doot zitten bleef. Midlerwijl ontſtont 'er twiſt onder de Staten des lants over de voogdije der Landen. De kabeljawſe die de regeringe in hadden, lieten zich vaſt voorſtaen die te kunnen inhouden onder Machtels van Lancaſter des Graven Vrouw, wien zy de naem van vooghd wilden geven, om niet uit het bewint der zaken geſchopt te worden. Die van Henegouwe en de Hoekſen ſtelden zich

Slaet Gerrit van Wateringe doot.

hier

hier tegen, en zeiden de Vrouw hier vreemt was, en geen kinderen had, ook zelfs onder 's mans voogdije ſtaen moeſte. Endelijk grepen deze redenen by het meeſtendeel der Hollantſche en Zeeuwſche ſteden plaets, zulx kort hier na Albrecht, Graef Willems Broeder met gemeen toeſtemmen, tot 's Lants Ruwaert aengenomen wierd.

Albrecht zijn broeder wort Ruwaert van Hollant.

Eer Graef Willem dus in een dolheit was geſlagen, had hy die van Amſterdam verſcheide voorrechten en gunſtbrieven verleent. Als voor eerſt, zoo wanneer iemant by gevalle den hals verbeurt zoude hebben, dat hy de helft zijner goederen maer verbeuren, en de reſt op zijn Huisvrouw, of Kinderen, of andere wettelijke erfgenamen ſterven zoude. Ten tweeden, dat hy alle Hantveſten die veroudert of verdonkert waeren, beloofde te vernieuwen. Ten derde ſpreekt hy die van Amſterdam van alle dootſlagen, rovingen, brantſchattinge, huisbraeck, &c. die geduurende het oorlogh tuſſchen hem en zijn Moeder geſchiet waren, vry. Ten vierde belooft hy mede, gelijk zijn Moeder deed, dat Amſterdam noit van d'andere Steden van Hollandt zal geſcheiden worden. Ten vijfde beveſtight hy alle Hantveſten op nieuw, die oit zijn voorſaten aen die van Amſterdam verleent hadden. Ten zeſte belooft hy hen van alle borghtochten, dieze van zijnent wege op zich genomen hadden t'ontheffen en te quyten. Wy zullen de ganſche gunſtbrief, zoo alſſe van hem in den jare dertien hondert vyf-en-vyftigh gegeven is, hier laten volgen.

Hantveſten van Graef Willem.

Hertoge Willem van Beyeren, Grave van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieſlandt, ende verbeyder der Graeſſchap van Henegouwen, doen kont allen luyden, dat wy voor ons, ende voor onſen nakomelingen onſen lieven ende getrouwen Poorteren van Amſtelredam gemeynlijck alſulcke gratie gedaen hebben als hier nae geſchreven ſtaet.

Een Poorter verbeurt zijn lijf

In den eerſten, ſoo hebben wy ghegheven onſen goeden luyden voorſchreven, ſoo wat Poorter van Amſtelredam ſijn lijf met recht verbeurt, die en mach tegen ons niet meer verbeuren dan half ſijn eygelijcke goedt, ende die ander helft ſal blijven ſijnen Wijve of ſijnen Wetachtigen Kinderen, of ſijnen rechten Erfgenamen.

en de helft maer van zijn goet.

Voort waert ſake, dat onſe lieve Stede van Amſtelredam voornoemt eenighe Hantveſten hadde, die verout ende verdonckert waren, oft by ongevalle verloren worden, dat ſy betoghen mochten met uytſchriften bezegelt van Wetachtighe luyden, dien ſouden wy hen vernieuwen ende verzeghelen buyten haren koſte.

Hantveſten te vernieuwen.

Voort ſo nemen wy op ons t'ontheffen ende ſullen ontheffen onſen goeden luyden van Amſtelredamme, gemeynlijck alle dootſlage, roof, brande, ſchattinghe, rechteniſſe van lijve, vangheniſſe, brekinge van huyſen, ende van veſten, die in deſen oorloghe om des oorloghs wille geſchiet is, ende dat geweeſt heeft tuſſchen onſer liever Vrouwen, ende Moeder, ende haere hulperen, ende ons, ende onſen hulperen, ſonder ons ofte yemandt eenighe beteringe daer af te doen.

Ontheffinge van alle ongelukken.

Voort ſoo gheloven wy onſer liever Stede van Amſtelredam, dat wyſe nimmermeer in geenre mannieren vervreemden noch ſcheyden en zullen, noch alle, noch deel, van onſer Graeflijckhede van Hollant, maer altoos te blijven gheheelijck aen onſer Graefſchap van Hollandt.

Amſterdam zal noit van Hollant geſcheiden worden.

Voort ſoo hebben wy gelooft ende geſworen onſen lieven ende getrouwen Poorteren van Amſtelredam gemeynlijcken allen recht, dat ſy hebben van Graef Willem onſen Oom die by den Vrieſen bleef, daer Godt die ziele af hebben moet, ende van zijne Voor-vaderen Graven te Hollandt, Hantveſten, ende vryheden, alſoo verre als ſy betoghen mogen, vaſt ende geſtade te houden, hen ende hare naekomelingen, voor ons ende voor onſe naekomelinghen. Ende om dat wy willen alle deſe voorſz. punčten onſe Poorteren van Amſtelredamme voorſchreven eeuwelijck vaſte ende geſtade gehouden van ons, ende van onſe naekomelinghen, ſoo hebben wy deſen Brief, ende Hantveſten open beſegelt met onſen Seghele, ghegeven inden Haghe op den derthienden dach in Mey in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert vijf ende vijftich.

Beveſtinge op alle Hantveſten.

Hertoge Willem van Beyeren, Grave van Hollandt, van Zeelandt, Heere van Vrieſlandt, ende verbeyder der Graefſchap van Henegouwe, doen kont allen luyden, dat wy gelooft hebben, ende gelooven met deſen openen brieven onſe goede luyden van

Ontheffinge van alle borghtochten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

onſer Stede van Amſtelredamme, dat wyſe ontheffen ſullen van alle borch-tochten, die zy voor ons geloofT hebben. Ende dat wyſe quyten zullen van alſulcken gelde, als zy voor ons betaelt hebben, ende ſy Wettelijck betooghen mooghen. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen Zegele. Ghegeven in den Haghe op den derthienden dagh van Meye, in 't Jaer ons Heeren duyſent drie hondert vijf ende vijftigh.

Uit het gunnen dezer Brieven en Hantveſten, blijkt klaerlijk, dat die van Amſterdam, ſchoon datze het eerſt met de Hoekſen hielden, den Graef tegens de Hoekſen groote byſtant moeten gedaen hebben.

ZESTE HOOFTSTUK.

Hartogh Albrecht wort Ruwaert van Hollant. Verſcheide Hantveſten van hem, als ook van Albert Koningk van Zweden, aen die van Amſterdam verleent. Pontus Heuterus wort wederleit.

HArtoch Aelbrecht, Willems Broeder, dus in den Jare dertien hondert zeven-en-vijftigh tot Ruwaert en Vooght over deze Landen gekooren zijnde, gaf terſtont een Brief van zich, waer by hy beloofde de Landen te beſtieren, gelijk zijn voor-ouderen die beſtiert hadden, en te geven voldoeninge van al zijne Broeders ſchulden, als ook zullen te ſlegten en by te leggen alle twiſt die 'er oit ontſtaen was; en luit dezelve aldus:

Hertogh Albert, neemt het Ruwaertſchap aen.

Hertoge AELBRECHT, by Godts genaden, Pals-Grave op den Rhijn, Hertoge van Beyeren. Doen kont en kennelijck allen Luyden, dat wy om kennelyke nootſaecke van ſiekhede ons liefs Broeders, Hertoge Willems van Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, dien Godt ſterken moet, ende om gemein oorboor, ruſte en profijte zijns Lands ende Luyden, ende om verſoeck en bede ons liefs Broeders voorſz. onſer liever Suſter Vrouwe Machtelden van Lancaſtre, Gravinne van den zelve Lande van Hollandt gekomen zijn, ende hebben ons aengenomen, en aennemen Ruwaert, toenſienre, ende beſchermer te weſen, van al ons Broeders Landen ende Luyden, van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, ende van Vrieslandt, in manieren en voorwaerden als hier na beſchreven ſtaet. In den eerſten, dat wy geloofT hebben, ende gelooven met goeder trouwen ons liefs Broeder Landen ende Luyden voorſz. te regeeren, te bedrijven, ende te beſchermen tegens eenen yegelijcken by den goeden Steden van zijnen Lande, ende by Raedt der geenre die wy metten goeden Steden voorſz. daer toe nemen zullen tot zijnre eeren, ende tot der meeſte nutſchap en oorboor zijns ghemeene Lants, ende elcken man, den Armen als den Rijcken recht, en Vonniſſe, Reden en beſcheyt te doen, binnen der Stede van Amſtelredamme, op zulcke goed Coſtumen en recht, als onſe lieven voor-ouders voortijts 't Lant geregeert en beleet hebben, ende recht is in den Lande, ende meenen des alinge by Ridderen, Knapen, Steden, ende gemeenen Lande te blijven met allen onſen vermogen. Voorts zoo gelooven wy by Rade ons Raets, en den goeden Steden voorſz. ons liefs Broeders ſchult binnen 's Landts en buiten 's Landts te verleggen, en te betalen na alle onſe vermogen, ſoo dat die Cooplieden van zijnen Lande met ganſcher veyligheden vaeren en keeren mogen. Voort alle twiſtelijcke zaken, of van allen geſchille, die in den Lande weſen mogen, van Heeren, van Steden, van eenige goede Luyden, of van goede die gelooven wy in goeden trouwen, by rade ons Raedts, en der Steden, nae alle onſer macht, in ruſten en in goeder punčten te brengen, ſonder partye. Ende alle deſe punčten en voorwaerden voorſchreven zullen weſen, behoudelijck onſen lieven Broeder Hertoghe Willems voornoemt al zijnre Heerlijkheyt, ende Vrouw Machtelde van Lancaſtre onſer liever Suſter, haers Staets, ende haers rechts, Ridderen, Knapen, Steden, ende eenen yegelijcken zijns rechts, duerende alſoo lange als onſe lieve Broeder voornoemt in krancken ſtate is van lijve. Dit was gedaen binnen der Stede van Amſtelredamme, in tegenwoordigheyts ons liefs Neven Engelberts Graven van Marcken, Heeren Godevaert Heere van Brunecke, Heeren Everaert Schencke Heere van Eerpach, Heeren Coenraet, der Kretſelaer van Billeſteyn; In kenniſſe hier af hebben wy Hertoge Aelbrecht voornoemt onſen Zegel doen hanghen aen deſen tegenwoordighen Brief, op den elfſten dagh der Maent van Maert, in 't Jaer ons Heeren duyſent drie hondert ſeven ende vijftigh.

Belooft wel te regeeren,

zonderling die van Amſterdam,

Noch vint men van deze Aelbrecht een quijtſcheldinge, waer in hy bekent van die van Amſterdam, die om zekere breukke aen hun nabuuren van Kul-

Kulſtaert begaen, in een boete van zes hondert Brughſe ſchilden, beſlagen waeren, voldaen te wezen.

Quijtſcheldinge van der breuke aen die van Kulſtaert.

AELBRECHT, by Godts genaden Hertoge in Beyeren, Palsgrave op den Rhijn, Ruwaert van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Vrieslant. Doen kont allen luyden, dat wy ontfaen hebben by Heeren Dirk Voppen zoons hant ons Klerk, diere ons goede rekeninge af doen zal, van onzer Stede van Amſtelredamme, van zulker breuken, als die Poorteren der voornoemde Stede misdaen hadden, aen den bueren van Culſtaerte, ſes hondert Bruxer ſchilden, ende daerom ſchelden wyſe vry ende quijt vander breuke voorſchreven, ende van allen dat wy van der breuken ons zelven toe-geſeyt hadden met deſen Brief, bezegelt met onſen Zegel. Gegeven tot Sinte Geerden Berghe, des donderdaeghs op Sinte Lukaes dagh, in 't Jaer ons Heeren duyſent drie hondert acht en vijftigh.

In 't Hantveſt-boek dezer Stede vintmen ook brieven van den Jare dertien hondert tzeſtigh, waer by Dirk van Waſſenaer, toen Burghgraef van Leyden en Ridder, verhaelt dat hy en die van Amſterdam verdragen zijn, dat alle haere Burgers door zijn ganſche gebiet Tolvry zullen zijn, uitgezeit in de Jaermarkten te Vlaerdingen, Voorſchooten en Valkenburgh, als blijkt uit deze volgende Brief:

Van des Burgh-Graefs Tollen.

DIRCK van Waſſenaer, Burghgrave van Leyden, Ridder. Doen kondt allen Luyden, dat ick overdragen ben in 't genoege metter Stede van Amſtelredamme, by zeggen des Heeren van Brederode, ende Heeren Geerijts van Heemſteden, in maniere als hier na geſchreven ſtaet. In den eerſten, dat alle die Poorters der Stede van Amſtelredamme voorſchreven Tol-vry ſullen varen voor-by alle mijne Tollen, beyde te Water en te Lande, met alle haeren goede ſonder eenigh af breck, uyt-geſeyt mijnen drie Iaer-marckten binnen den Iare, als te Vlaerdingen, in die Markte, te Voorſchoten in die Marckte, ende te Valckenburgh in die Marckte, daer ſullen ſy Tollen geven van haren goede, als ander Luyden die daer Tollen plegen te geven. En waert dat zy ergent quamen, binnen deſen drien Steden voornoemt, buyten den drien Iaer-marckten, ſoo ſullen ſy daer Tollen vry vaeren, gelijk voorſchreven is, met haren goeden. Ende waert dat eenigh Poorter van der Stede voorſchreven eenig Tolbaer goet ergent voerde voorby mijne Tollen onvertollet; dat ſal hy verbeteren ſelve met zijnen goede, ende daer en ſal geen Poorter van der Stede van Amſtelredam zijn goedt mede verlieſen, ende die Stede ſal onverminret blijven van haren rechte, behoudelijck alle andere voorwaerden voorſchreven. Ende om dat ick wille alle deſe voorwaerden der Stede Amſtelredam, ende haren Poorteren tot eeuwigen daghen wel ende trouwelijck houden, voor my, ende voor mijne nakomelinghen, hen ende haren nakomelingen, ſoo heb ick deſen Brief open bezegelt met mijnen Zegele. Gegeven in den Iare ons Heeren duyſent drie hondert ende tſeſtigh, op den XXII. Aprilis.

Deze Brief is daer na van Hartogh Albrecht met deze volgende Brief beveſtight, en voor goet gekent:

Beveſtinge op des Burgh-Graefs Tollen.

AELBRECHT, by Gods genaden Palsgrave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslandt. Doen kondt allen Luyden: want een twiſt geweeſt is, tuſſchen onſen lieven ende ghetrouwen den Burghgrave van Leyden, aen die eene zijde, ende onſer Stede van Amſtelredamme, aen die ander zijde, om Tollen, die de Burghgrave voorſchreven den Poorteren van Amſtelredamme voornoemt eyſchende was, van welcken twiſt zy overdragen, ende vereffent zyn by ſeggen ons liefs ende getrouwen den Heeren van Bredenrode, ende Heeren Gerijts van Heemſtede, gelijckerwijs dat die Brief hout, daer onſe tegenwoordige Brief doorſteken is. Zoo hebben wy deſen voorſchreven eendracht ende effeninge geconfirmeert, ende ſtadicht confirmeren, ende ſtadigen, ende gebieden eenen yegelijcken van beyden zyden die te houden. Ende wy ghelooven een yegelijcken daer in te houden, ende te ſtercken na der eendracht, ende effeninge voorſchreven. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen Zegele. Gegeven tot Schoonhoven des Donderdaeghs op den Meye-avont, in 't Iaer ons Heeren, duyſent drie hondert ende tſeſtigh.

Ook heeft deze Aelbrecht, d' oude vryheit dezer Stede met hondert roeden, gelijk zulx te voore ook aengeroert is, vermeerdert, volgens den inhout van dezen Brief:

De Stade krijght hondert roeden, buiten haer oude Vryheit.

Aelbrecht by Gods ghenaeden Palsgrave op den Rijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelandt ende van Vrieslandt. Doen kondt allen luyden; dat wy om menigen trouwen dienſt, die ons onſe goede luyden van onſer Stede van Amſtelredamme gedaen hebben, ende noch doen mogen, ende oock om onſe ſelve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Stede te verbeteren, op dat ſy ons te beth dienen mogen, hemluyden deſe gratie ghedaen, ende doen, alſoo dat wy hem geven ende oorlooven omme dat het kennelijcke noot is, dat ſy haer vryheyt van haer Stede meeren mogen ende uytſetten, ſtreckende van haer oude vryheyt, die ſy nu hebben, tot hondert Garden toe, ter goeder ſchepe gaende al omme die Stede, te Water, ende te Lande, ende geven hen mede oorlof, dat ſy dit voorſchreven ruym betimmeren mogen, ende bewoonen, tot haren beſten oorboor, elck op zijn die daer Erve binnen leggende hebben. Ende ſoo wat luyden daer binnen woonen, ofte woonen ſullen, die ſullen weſen volkomelijk inden ſelve rechte, ende in alle vryheyt, die onſe Stede voorſchreven tot hier toe gehadt heeft, van ons of van onſen Ouders, ende noch gebruycken, duerende tot eeuwigen dagen. Ende om dat wy dit onſe goede luyden voorſchreven volkomelijck vaſte, ende ſtade houden willen tot eeuwigen daegen, als voorſchreven is: Soo hebben wy in kenniſſe der waerheyt deſen Brief open beſegelt met onſe Segele, gegeven in den Haghe. Anno Domini duyſent drie hondert ende tachtentich, des anderen daechs naer Dertinendach.

Van hem is ook ordre geſtelt op 't verleggen en vernieuwen der Sluyſen op den Middeldam dezer Stede tuſſchen d'inwoonders der zelve en de luiden van Azichdoem in Amſtellant, waer van de Brief aldus luit:

Van het verleggen der Sluyzen op den Middeldam.

Aelbrecht by Godts ghenaeden Palsgrave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelant, ende van Vrieslant. Doen kont allen luyden, want wy verſtaen hebben dat onſe goede luyden in Amſterlant uyt Aſichdoem, ende die met hem uytwaeteren door den Sluyſen, die leggen in den Middeldam binnen onſer Stede van Amſtelredam in ſchele geweeſt hebben met onſen Poorteren, die woonen binnen onſer Stede voornoempt op den Middeldam, ende aen beyden zijden aen ons gebleven zijn, als om den Sluyſen diemen inde Middeldam pleght te verleggen. Ende om alle geſcheel, ende onraedt, die namaels van deſen voorſchreven Sluyſen te verleggen, in den voorſz. Middeldam komen moghte, ſoo willen wy, ende conſenteren dat onſe goede luyden, die nu woonen, of namaels woonen ſullen, op die Middeldam aen die een zijde, ende onſe luyden woonende in Aſichdoem, in onſen lande, van Amſterlant, ende die met hen uytwateren aen die ander zijde, geſcheyden, ende verlijckt weſen ſullen, in deſer manieren. Welk tijdt datmen eenige nieuwe Sluyſen leggen ſal, by conſent ons Heemraets, die nu is of namaels weſen ſal, op den Middeldam, eenigh huys datmen daer op breeckt, van der Hofſtede daer op 't ſtaet, niet hooger en ſal gelden, dan thien pont goet gelts. Ende ſoo wes die Heemraders inden Sluyſen voorſchreven, of in haren Stempels, of in haren oorboor maken, of die huyſen diemen breeckt van der Sluyſen, als menſe ſal verleggen, daer en ſalmen geen onkoſt af lijden. Item ſoo ſalmen deſe Sluyſen, by der meeren mannen van onſen gerechte van Amſtelredamme, ons Heemraders, en Sluysmeeſters in Aſichdoem, ons Landts voorſchreven op en toe doen, als hun nut en oorboorlijck dunckt. Voort willen wy dat die Schepenen brief, ſonder datum hier af roerende, quijt, ende gecancelleert ſal weſen. Ende ontbieden en bevelen allen onſen Rechteren, die nu ſijn of namaels weſen ſullen, dat ſy naer deſen dage anders daer niet toe en doen. Ende hier mede ſullen ſy aen beyden ſijden van allen ſaken hier af roerende, die voor deſen dage geſchiet, weſen, geſcheyden en verlijckt. Hier waeren by als Heemraders Peeter Ellert, ende Godevaert Trundenſz. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen zegele. Gegeven inden Hage op Sinte Simon ende Judas avont, in 't Jaer ons Heeren 1387.

Noch is'er een lange gunſt-brief, waer by hy teffens de Steden van Amſterdam en Goylant, en allen Dorpen daer buiten gelegen, met verſcheide vryheden en rechten begiftight heeft, en luit dezelve brief aldus:

In den name des Vaders, des Soons, ende des H. Geeſt, Amen. Aelbrecht by Godes genaden Palijns-Grave op den Rijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende van Vrieslant. Doen kont allen luyden, dat wy wel beſint, ende beſproken met onſen Rade, hebben gegeven, ende geven om nutſchap, ende oorboor, ons, ende ons Landts voor ons, ende voor onſe nakomelingen, eeuwelijck duerende, onſen goeden luyden van Amſterlant, ende van Goylant binnen Steden, ende daer buyten in allen Dorpen, alſulcke Vryhede, ende recht als hier na geſchreven ſtaet.

Van Sche- penen kiezen.

Inden eerſten dat wy, of dien wijt bevelen, of onſen Baelieu die nu is, of namaels weſen

weſen ſal altoos Schepenen kieſen ſal binnen Steden, ende op den Dorpen, alſoo vele alſt koſtumelijck is op onſer Vrouwen dach te Lichtmis van den redelijcxſten, ende vroetſten knapen, ende die ſullen een jaer Schepen blijven, ende daer gifte noch myede af te nemen, ende ſoo wie daer gifte of myede of gave, ende ment inder waerheyt betuygen mochte by der ouder Schepenen eede, die ſoude ons elcx gheven 32. pont, ende hy en ſoude daer na niet meer in't recht komen. Ende daer en ſullen geen Schepenen, noch Rade te ſamen weſen, in eenre Stede of Dorpe die nare Maech ſijn, dan recht after Suſter kint, uytgeſeyt binnen onſer Stadt van Amſtelredam, ſoo en ſullen geen Schepen, noch Rade te ſamen weſen, die recht eerſte leden zy, of daer en buyten geboren, ende niet naerder, maer die Rade mogen der Schepenen recht eerſte lede zijn, ende niet naerre.

Dat een yeder recht en vonnis geſchieden zal.

Voort ſoo ſullen wy, of onſen Baeliu, of Rechters, een yeghelijck recht, ende vonnis doen van allen ſaken, na Vonniſſe der Schepen, ende Recht, ende coſtume des Lants binnen Steden, of op Dorpen daer die ſaken geſchiedt zijn.

Niemant ſal te Gyſel ghedaeght worden.

Voort ſo en ſullen wy, noch onſe Baeliu, noch niemandt van onſer weghen, yemandt te Gijſel daeghen van gheenen ſaken, noch vangen, noch bekommeren noch hinder doen, noch aen lijve, noch aen goede, alſoo verre als hy verborgen mach rechts te verbeyden, van eenighen ſaken, die hy miſdaen heeft, by ſulcker borch tochte, als die Schepenen beſcheydelijck duncken ſal, daer die ſaken gheſchien.

Van breuken moet yemant binnen het Jaer aengeſproken worden.

Voort van eenigher ſaken die yemandt miſdaen mach hebben, of miſdoen ſal, daer ſullen wy of onſe Baeliu, of yemant van onſer weghen, hem voor beſchuldighen, binnen een jaer, na dien dat die breucke gheſchiet zijn, of alle breucke ſullen quijt weſen, ten waer dat hy binnen dier tijt voorvluchtich waer.

Van dootſlagen te berechten.

Voort ſoo wie een man doot ſloeghe, in onſen Lande voorſchreven, ende daer met recht in verwonnen waer, na den recht vanden Lande, die ſal ons gheven hondert pont van ſijnen goede. Maer wert daer meer dan een man in beſchuldicht, ende in beſworen, die ſal ons gheven elcx van ſijnen goede t' ſeſtich pont, ende daer toe ſal hy dien dootſlach beteren des dooden Maghen by den Baeliu, ende by den Gherechte, daer die ſaken gheſchiet zijn, of hy ſal vredeloos des Landts blijven. Ende daer en ſal die Baeliu maer een ſtemme in hebben, ende vander zoene ſal die Baeliu hebben thien pont, den Schout drie pont, dat Gerecht drie pont, ende des Baelius Clerck twee pont. Ende die hantdadige hier af is, ſal ſelve die ſoene verborghen, ende betalen, ende hy ſal gaderen van ſijnen Maghen, als hy gheſoent heeft, van elcken after Suſter kint, vijf ſchellingh, ende naerre, ende voorder elck naer ſijn beloop; ende niet meer. Ende iſt ſake, dat die Hantdadige niet en ſoent, ende vredeloos des Lants wert, ſoo ſullen ſijn ontſchuldighe Maeghen, die in onſen Lande voorſchreven woonen, gheven ten Maech-ghelt, elck after Suſter kint, vijf ſchellingh, ende niet meer, ende dat ſal gaderen die rechte borghe, die hier afweſen ſoude, na den Rechten vanden Landen, op der gemeynen Magen coſte, om den minſten penninghen te gaderen: ende dat Maech-gelt ſal ontfanghen, ende hebben die rechter klager, voor die Erf-ſoene een vierendeel, ende dat ander ſullen die ander gemeyn Magen hebben, ende deelen, elckx naer dien dat hy gheboren is. Ende hier mede ſoo ſullen die eene Maghe tegens die ander geſoent weſen, ende die ſoene ſalmen houden op lijf, ende goet. Ende ſoo en mach die hantdadighe niet ſoenen, ten is by onſer wille, ende by der Maghen wille, ende dat ghelt ſal die Baeliu uytpanden, ende betalen, ende hy ſal hebben uyt der ſoene voor zijnen koſt vijf pont.

Hoe de handtdadigen, op verſcher daet gevat, te berechten zijn.

Voort wert die handtdadighe metter verſcher hant begrepen, ende daer in verwonnen, als recht is, dat ſoudemen rechten aen zijn lijf, ende daer en ſouden wy noch niemandt niet af hebben, ende daer mede ſoude d' een moghen teghens d' ander gheſoent worden, maer waert dat hy dien dootſlach ſoenen mochte, dattet ons, ende des dooden Maeghen genoechde, ende met zijns ſelves goede betaelen, ſoo ſoude hy zijn lijf houden, ende hy en ſoude geen Maech-ghelt gaderen.

Van Maegh-gelt te geven.

Voort ſoo en ſullen zy van geenen doodtſlach meer Maech-gelt geven, waer dat hy geſlagen wort, dan van elcken achter ſuſter kint vijf ſchellingh.

Van daghgelt te hebben, die niet bezworen wort.

Voort ſoo wie in een dootſlach benoemt wort, ende daer niet in bezworen, die ſal hebben voor zyn koſt, alſoo langhe als hy uyt gheleyt ware, elckx daghes vier Schellinghen, ende die koſt ſal gaen uyt der ghemeyn ſoene te voren, ende t'eynden den eerſten veerthien daghen, ſoo zal die Baeliu rechttevoort, recht doen van dien dooden man.

Van leempten.

Voort ſoo wie eenen lam ſloeghe, ende daer met recht inne verwonnen worde, daer ſoude wy af hebben twintich pont, van zijnen goede, ende hy zoude die Lemte be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

teren by den Baeliu, ende by den Gerechte daert gheſchiet waer, of hy zoude vredeloos des Landts daer voor blyven. Ende daer en zal den Baeliu maer een ſtemme in hebben, ende vander zoene zal die Baeliu hebben drie pont, den Schout een pont, dat ghe-rechte een pont, ende des Baelius Clerck thien ſchellingen, ende hy ſal gaderen van ſijnen magen, van elcken after zuſter kint twee ſchellingen, ende voort elcken naer zy-nen beloop. Ende wordt hy vredeloos des Lants, zo ſullen ſijn onſchuldige maghen ge-ven te maechgelt, elck after ſuſter kint twee ſchellingen, ende dat ſal gaderen die rechte borghe, die hier afwezen zoude op der ghemeynen maghen koſt, ende dat zal hebben die lam is. Ende die Baeliu zal't doen uyt panden, ende hy zal hebben wter zoene voor zijn koſte twee pondt, ende die zoe-ne zal houden op lijf, ende op goet.

Van Koor-wonden. Voort zoo wie yemandt Coor-wondede, ende daer met recht in verwonnen wordt, daer zullen wy af hebben ſes pondt, ende hy zal den Coor-wonde beteren, by den Bae-liu, ende by den Gerechte daert geſchiet is, of hy zal vredeloos des landts blyven, ende van dezer zoene zal hebben dat Ghe-recht thien ſchellinghen, voor haer koſt, ende dat zal hy uyt zijns zelfs goeden ghel-den.

Van miſdaden aen te brengen. Voort zo zullen die aenbrengen van doot-ſlagen, van Leemten, ende Coor-wonden, den aenbrengh doen by den Gerecht daert geſchiet is.

Van vre-de-brake. Voort zoo wie een vrede-brake tot recht-after zuſter kint maegh toe, zoo dat onnoze-lijck geſchiede, ende van derſelver zake niet en roerde, daer die vrede afſtonde ende daer af bedragen worde, alzoo dat Gerecht ken-de daer die zaeck geſchiedt waere by haren Eede kenden dat hy't gedaen hadde, daer ſou-den wy af hebben, twee ende dertich pont.

Noch van Vre-de-brake. Voort zoo wie een vrede-brake tot recht zuſterlinckx maech toe, in allen manieren als voorſchreven is, ende daer in bedragen worde, als voorſchreven is, daer zouden wy af hebben twee werf twee ende dertich pont, maer waer dat zake, dat dat Ghe-rechte kende by haren Eede dat eenich van deſen vredebrake geſchiede met wetende vrede, of met voorzaete, of vander zel-ver zaecke roerde, daer die vrede afſtonde, of naerre dan recht zuſterlinckx vredebrake, ende daer af bedragen worde, in allen ma-nieren als voorſchreven is, die verbeurde zyn lijf, ende half ſijn goet, ende zoo wie dat deſen boeten van deſen vrede-brake niet verborgen mach binnen zes weken, daer na te betalen, dat zalmen rechten aen ſijn lijf, ende nochtans ſullen wy hebben dat hy heeft. Ende deſen maechſchappe van deſen vredebrake, zullen beyde aldus nae weſen als voorſchreven is. Ende waer die een hoo-ger aen die Maechſchap dan die ander, dat zalmen middelen ende deelen.

Voorts zoo wie binnen onſer Stede van Amſtelredamme een vrede-brake, ende daer af bedragen wordt, alzoo dattet Gerechte kende by haren Eede dat hyt hadde gedaen, die verbeurde ſijn lijf, ende half zijn goet.

Voort zoo wie dat die Steden van Amſtel-redamme, of van Naerden, verboden wort by den Gerecht, die zal zijn tijdt uytweſen by ſulcken keuren als daer op geſedt wordt.

Voort zoo wie over een vrede miſdaen wort, die ſalmen hier en boven beteren by den Gerechte daert geſchiede, ende dat ſal die handtdadige verborgen te beteren, of men ſalt rechten aen zijn rechterhant.

Voort zoo wie over een vrede geſlaghen wordt, die moet hem rechte voort op een ſtaende voet weren, tegens den zelven man die hem ſlaet zonder eenich vrede weder te breken.

Voort zoo wie den anderen van geweldt aen ſprake, die daer inden onrechte af viel met recht, die zoude ons geven thien pont, ende die ſchade te beteren by den gerecht daer't geſchiede.

Voort zoo wie dat Ding-ſtooringhe dede met vechtender handt, die verbeurde twin-tich pont.

Voort zoo en moghen gheen Kinders haer Ouder goet verbeuren by haer Ouders leven.

Voort zoo en zullen wy, noch niemandt van onzer wegen, geen Schepenen noch zeven corrigeren, zoo wes zy by haeren Eeden wijsden, of gaven, ten waer dat wyze betuyghen mochten, dat die ander Schepen by haeren Eede kenden, dat ſy daer myede af genomen hadden, zo zouden zy ons elcx gheven, die't ghedaen hadden XXXII. pondt. Ende haer gheven of wyzen zoude ongeſtade blyven, ende nimmermeer in't recht te komen.

Voort zoo wie op Schepen, of op zeven Eede ſprake, ende men met Schepen be-tuyghen mocht, die zoude ons geven XX. pont.

Voort zoo en ſal die Baeliu, noch Rech-ter niemant daghen, van breucken uyt der Stede, of Dorpe daer de breucke geſchiet ſijn, maer daer berechten nae Vonniſſe der Schepenen.

Voort

Huys-ſtorminge.

Voort ſoo wie huys-ſtorminge dede met vechtenderhandt, ende daer af bedraken worde van twee knapen die ſijn vyanden niet waren, die verbeurde by daghe thien pont, ende by nachte xx. pont, ende conſt den Rechter niet verwinnen, ſoo ſoude hy hem onſchuldigen met twee goede knapen die zijn magen niet en waren, of hy ſoude die keure betalen, ende gelden.

De Stichtſe en die van Amſterdam zullen tegens elkandren even veel verbeuren.

Voort zoo ſullen alle die gene die nu wonen in onſen Landen voorſz. binnen Steden of daer buyten, of hier naemaels woonen ſullen, niet meer verbeuren in onſe Lande voorſz. ende tot alſulcken recht ſtaen van allen ſaecken, tegens allen den ghenen die in den Sticht van Utrecht woonen, binnen Stadt, of Steden, of buyten, of hier namaels in woonen ſullen, gelijck dat die Stichts-luyden in des Biſſchops Stadt, of Steden, of Lant verbeuren op onſe Stede, en Lant-luyden voorſchreven.

Van Beeſten te weiden op den Zeedijk, tuſſchen Amſterdam en Muiderbergh.

Voort ſoo en ſal niemandt geen Beeſten weyden op den Zeedijck, of in den Riet Uterdijck, tuſſchen Amſtelredam en Muderbergh, uytgeſeyt die geringde Verckens, ende daer ſal die Schout metten Gerechte een geſworen Schutter toe ſetten, elck mans goet te ſchutten, by vier Schellingen. Ende die vander nieuwe Amſtele, moghen ſelve haer Amſteldijck ende den Oudenloop-velt, ende die Kerck-laen Weyden, ende oorboeren, ende wieſe anders weyde die zoude ons elcx geven drie pont, alſoo dick als hy 't dede.

Riet te winnen.

Voort ſoo en ſal niemant geen Riet winnen voor Sinte Pieters-dach *ad Cathedram*, binnen xv. Roeden na den Dijck, by eenen ponde tot onſer behoef, tuſſchen Amſtelredamme ende Muderberch.

Niemant magh meer verbeuren dan half zijn goet.

Voort ſoo en mach niemant meer verbeuren in onſen Lande voorſchreven, van genen ſaken, dan half zijn goet, ende die ander helft ſal hebben ſijn wijf, ende ſijn kinders, of ſijn rechten Erven.

Verloorē gelt op Schout-Ambachten te geven.

Voort ſoo en ſal die Baeliu, noch niemandt van ſijnen weghen, of dat in ſijne oorboor komt, geen verloren geldt, of goet nemen, van geen Schout-Ambochten binnen onſen Lande voorſchreven. Ende ſoo wie verlooren gelt of goet gave, als voorſz. is, die ſoude ons geven XXXII. pont, ende nochtans en ſoude hy gheen Schout weſen, daermen inder waerheydt bevinden mochte, by der Schepen Eedt, daert geſchiede.

Den Zeeburgh te ſchouwen.

Voort die vander ouder Amſtel, ende vander nieuwer Amſtel, daer ſullen die Aſingen, ende Heemraders af-weſen, ende ſy ſullen Schepenen hebben ghelijck anderen Dorpen, in onſen Landen voorſchreven, ende tot ſulcken recht ſtaen, ende ſchouwen als anderen Schepenen ſchouwen. Ende die Zee-burch ſullen ſchouwen drie Schepenen tot Nieuwer-Amſtel, twee tot Amſtelredamme, een Schepen tot der Ouder-Amſtel, ende een Schepen tot Oetewael, ghelijcken dat die Heemraders plegen te doen, ſonder koſt daer af te hebben.

Van Zevendeel.

Voort en ſalmen geen Zevendeel leggen, op onſchuldighe Magen of Luiden in onſen Landen voorſchreven.

Voor vierendeel Jaers vrede te maken.

Voort ſo wes men niet beſoenen en mach, daer ſalmen den vrede af bieden, tot vier tijden vanden jare.

Lant-vonniſſen te halen tot Amſterdam.

Voort ſoo en ſalmen gheen Vonniſſen beroepen, in ghenen Dorpen, in onſen Lande voorſchreven, maer waer eenich man vander eenre partye die dat Vonniſſe aenginghe ende des begeerde, ſoo ſouden die Schepenen dat Vonniſſe halen tot Amſtelredamme op der geenre koſten, die in onrecht beviele. En zoo wes die Schepenen van Amſtelredam voor recht uyt-gaven dat ſoude voortgaen.

Van goet te maken aen Baſterden.

Voort zo wie dat Baſtaerden goet maeckte, dat ſoude weder aen hem komen, of aen zijnen rechten Erfghenaem, ende niet meer, ſtorve die Baſtaert ſonder Wetachtighe boorte.

Voort ſoo wie recht begheert, voort gerecht, die ſalmen recht doen, of niemandt en geen recht doen, in Steden of in 't Landt voorſchreven, uytgenomen gaſten.

Oudeheſ komen.

Voort van eenighen punčten of breucken, die hier niet in gheroert en zijn, noch gheſchreven, die ſalmen berechten daerſe gheſchien, na der beſter reden, by vonnis der Schepenen na der Hantveſten, na keuren, ende oude coſtumen der ſteden of lants daerſe geſchien.

Den Baljuw te eeden.

Voort ſoo ſal die Baeliu, die nu is, of namaels weſen ſal, eer hy yet berecht inder Baeliuſchap ten Heylighen ſweeren, tot Amſtelredam voor 't Gherecht, ende voor twee van des Gherechts luyden van elcker ſtede of Dorpe, binnen onſen Lande voorſchreven, alle deſe voorſchreve punčten, ende recht te houden, ende te doen houden; ende dien Eedt ſal hem ſtaven, die outſte vande Rade van Amſtelredamme. Ende waert dat hy dit verbraecke, ende meynëdich worde (dat Godt verbieden moet) ſoo ſoude die ghene daer hy 't aenbraecke, of zijne vrienden dat thoonen den Gherechte daer 't gheſchiede, ende den Gherecht van Amſtelredamme, ende zoude het Gherecht van Amſtelredamme, ende dat

Ghe-

Gerecht daer 't geſchiede, met twee van des mans vrienden, by ons, ende by onſen Rade komen, en dat thoonen. Ende ſoo ſullen wy, of onſen Raet den Baeliu alſo berechten, dat hijt aflaet, ende dat ſal ons die Bailiu beteren tot onſen wille, ende die man ſal quijt weſen ſonder koſt of ſchade te lijden, ten waer dat hy met recht, ende met Vonniſſe in breucken verwonnen worde, in allen manieren als voorſchreven is.

Te vervolgen op des gemene Lants koſten.

Voort zoo zal het Gerecht van Amſtelredamme, ende dat Gerecht daer 't geſchiede, met twee van des Mans vrienden, dit verſoecken, ende vervolgen aen ons, of aen onſen Raet, op den Steden, ende op den gemeene Landts koſte voorſchreven, by Riemen uyt te gaderen.

De Steden en Dorpen beloven deze voorſchreve punčten t'onderhouden.

Voort zoo hebben alle die Steden, ende alle die Dorpen des Lants voorſz. verwillecoert deze voorſchreven keuren te geven, ende te recht te houden, behoudende de Hantveſten, die de Steden of Landts van ons ofte onſen Ouders hebben, als van punčten die hier niet in geſchreven en ſtaen, maer zo wat hier in geſchreven ſtaet, dat zalmen hier uyt berechten. Ende om dat wy allen dezen voorſchreven punčten Wettelijk, ende wel meynen te houden voor ons, ende voor onzen nakomelingen, onzen goeden luyden van Amſterlant ende van Goylant, ende haren nakomelingen, eeuwelijck duerende.

Uitgenomen zeven.

Wtghezeyt Moort, Moort-Brant, Vrouwen-craft, Raeroof, ende die hem tegens onze lijf zettende, met Wapender-hant, ende die misdede binnen den Raeſloet van onzen Reygerbroeck, ter ouder Amſtel, ende aen onzen Konijnen in Goylandt, ende anders niet, ende die hier inder waerheyt of bevonden worde by der Schepenen Eet daert gheſchiet waer, die zouden wy berechten met onzer Heerlijckheyt. In kenniſſe der waerheyt zoo hebben wy dezen Brief open bezeghelt, met onzen Seghele. Ende om der meere zekerheyt wille zoo hebben wy gebeden onzen lieven Soon Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, &c. Grave van Ooſtervant, ende ook bevolen onzen lieven, ende ghetrouwen, als Jan van Arckel, Heere tot Hageſteyn, onzen lieven Neve, de Heere van Brederoede, ende van Gennip, die Heere van Egmondt, ende van Yzelſteyn, die Heere van Gommengver, den Proeſt van Berghen in Henegouwen, Heere Philips Waſſenaer, ende Heere Wouter van Mijnden, Ridders, dat zy dezen Brief met ons willen bezegelen. Ende wy Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, by der genaden Godts, Grave van Ooſtervant, ende Jan van Arckel Heere tot Hageſteyn, Reynalt Heere van Brederoede, ende van Gennip, Arent, Heere van Egmondt, ende van Yzelſteyn, Ian, Heere van Gommengver, Willem, Proeſt van Berghen in Henegouwen, Philips van Waſſenaer, ende Wouter van Mijnden, Ridders, hebben om bede willen ons liefs Heeren van Hollandt voorſchreven, ende by behiet van hem, ende oock in getuygeniſſe, ende gedenckeniſſe aller dezer zaecken voorſz., onzen Seghelen aen dezen Brief ghehangen: ghegeven inden Haghe, des Sonnedaechs nae Sinte Gregorius, in 't jaer ons Heeren, duyzent drie hondert, zeven ende tachtich, na den loope van onzen Hove, van Hollant.

Noch heeft dezen Albrecht in den jare duizent drie hondert negen en taghtigh aen die van Amſterdam in Erfpacht gegeven het Goude Water, als ook de Maet, volgens den inhout van dezen brief:

Aelbrecht by Godts genade Pals-Grave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Doen kont allen luiden, dat wy verhuurt en verpacht hebben, tot eenen eeuwelijcken Erfpacht, onzer Stede van Amſtelredamme onze Water, gelegen binnen onzer Stede voorſchreven, ende daer buyten, ende is geheten dat Gouden Water, ende onze Maete binnen onzer ſtede voorſchreven, gelijckerwijs alſſe onze Rentmeeſters hier voortijdts daer verhuert hebben van onzer wegen. Ende hier af zullen zy ons jaerlijck gheven XLVIII. pont payement, als wy jaerlix van onzen Rentmeeſters daer nemen. En dit gelt zalmen betalen alle jaren onzen Rentmeeſter van Amſterlandt, die een helft tot Sinte Jans-Miſſe te midtzomer, ende de ander helft tot Sinte Vičtoors-Miſſe, daer naeſt volgende. In oorconde dezen brief bezegelt met onzen Zegele. Gegeven inden Hage, des Woensdaeghs nae Sinte Lucien dagh, in 't jaer ons Heeren duyzendt drie hondert negen ende tachtigh.

In den jare duizent drie hondert en tnegentigh gaf hy mede een brief van zich, waer by hy al de Hantveſten, die oit Amſterdam van zijne voorzaten genooten hadden, op nieuw beveſtighde, en gunde hen ook dat een Schepen met een Poorter vrede zoude moogen maken, eveneens als of zulx voor den Schout en twee Schepenen geſchiet was. Als blijkt uit deze volgende brief:

AELBRECHT by Godts genaeden Pals-Grave op Rhijn, Hertoge in Beyeren, Grave

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt. Doen kont allen Luyden, dat wy onſen lieven ende getrouwen Poorteren, ghemeynlijck in Amſtelredamme, alle Privilegien ende Hantveſten, die zy van rechte hebben beſchreven en bezegelt, van ons, ende van onſen voor-vaders, die Graven in Hollant hebben geweeſt, vaſt en geſtade te houden. Ende wy gelooven hen die voor ons, ende onſe nakomelingen, vaſt ende geſtade te houden, eeuwelijck duerende.

Vrede te maken met een Poorter. Voort zoo hebben wy machtigh ghemaeckt, ende maken machtigh mits deſen onſen Brieve, onſen lieven ghetrouwen Schepenen, ende Raden onſer Poorteren van Amſtelredam, die voortijts geweeſt hebben, of namaels weſen zullen, dat een van den Schepenen, of van den Rade, met een Poorter van Amſtelredam een vrede maken magh, ende met een Poorter daer af tuygen, gelijck dat die Schout met twee Schepenen doen zouden, by zulken Boeten, en Rechte, als hare Hantveſten daer af begrypen, duerende tot eeuwigen dagen. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen Zegele. Gegeven in den Hage op Sinte Niklaes dagh, in 't Jaer ons Heeren duyſent drie hondert ende tnegentich.

Ook heeft deze Albrecht den Schepenen en Raedt der Stede Amſterdam vergunt, van Jaerlix uit hun Stadt derwaerts een Voocht te mogen zenden, op Schoonen in Denemarken. De Brief luit aldus:

Vooghdye op Schoonen. WY AELBRECHT by Gods genade, Pals-Grave op den Rhyn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollandt ende Zeelandt, ende Heere van Vries-

1392. landt, doen kondt allen Luyden, dat wy gegeven hebben, ende geven met deſe Brieven, voor ons, ende voor onſe nakomelingen, onſen lieven ende getrouwen Schepenen ende Raden onſer Stede van Amſtelredamme, dat ſy tot eeuwigen dagen Jaerlix een voocht zetten mogen, ende ſullen op den Landen te Schoonen op haren Sitten ende Lant, dat zy daer hebben, of naemaels daer verkrijgen mogen van den Koninck van Denemarcken, alle ſaken ende recht van onſer Stede wegen te bedryven, ende te bewaren, als zy daer te doen hebben. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen Zegele. Gegeven op den zeſten dagh in Aprille, in 't Iaer ons Heeren duyſent drie hondert een ende tnegentigh, na den loope van onſen Hove.

Twee-en-twintigh Jaren te vooren had ook Albert Koningk van Zweden die van Amſterdam vergunt te mogen bezitten een Victen op Schoonen met gebruik van hun Vryheit en Gerechtigheit, naer luidt van dezen volgende Brief:

Bezittinge van Victen op Schoonen. Wy ALBERT van Godts genade der Zweden en der Gotten Koningk, ende Heere des Lants tot Schoonen, bekennen ende betuygen openbaerlijck, in deſen Brieve, dat Wy, met vollen voor-bedachten goeden gemoede, na Rade onſes Biſſchops, ende onſer getrouwe Raedt-gevers, voor Ons ende voor 1368.
alle onſe Nakomelingen, ende alle onſe Erven; den beſcheydene Luyden den Schepenen ende Raedt-mannen der Stede van Amſtelredamme, ende haeren Burgeren ende al hare nakomelingen, hebben gegeven ende gelaten, door hares dienſt wille; ende geven hen ende laten in deſen Brieve eene Victe op onſen velde tot Schoonen; die wy hen by onſen Dienaers hebben laten wijſen ende aenvaerden. Deſe Victe, (die daer leyt van den Ooſten in 't Weſten, ende van 't Zuyden in 't Noorden, als de ſelve in voorige tijden begrepen is,) ſullen ſy van nu, ende voorts tot eeuwigen tijden, gebruyckelijck ende vry beſitten ende behouden, alſoo vry en alſoo volkomentlijck met allen Rechte, mitſgaders alle vryheyt ende gerechtigheyt, daer die van Campen haer Victen, dieſe op den ſelve velde hebben, aller-vrijſt en aller-volkomentlijckſt mede beſitten. Ende alle die gene, die die van Amſtelredamme voorſz. met ſich op de voornoemde Victe leggen laten, ſullen voor de vooghden van Amſtelredamme te recht ſtaen, ende gebruycken daer alle vryheyt en gerechtigheyt, na haerer Stadts rechten; gelijckerwijs als die gene, die op der Camper Victen, met die van Campen leggen, voor den vooghden van Campen te rechte ſtaen, na der Camper rechten, ende gelijck ſy daer der Camper vryheyt ende gerechtigheyt gebruycken, ende die moghen ſoecken, met Wagenen ende oock met Paerden, en te voet, ofte hoe het haer belieft, tuſſchen de Victen en den Watere, ſonder weder-ſeggen, deſe andere victen niet daer by præjudicerende. Ende al deſe vryheden ſullen ſy ende haere nakomelingen hebben ende behouden, ten eeuwigen tijden. Ende tot getuygeniſſe van al deſe voorſz. dinghen, is ons Zegel aen deſen Brief gehangen, die gegeven is tot Valſterboden, in den Iare na Godts geboorte derthien hondert acht-en-tzeſtigh op S. Iacobs, des H. Apoſtels dagh.

Ten zelven tijde gaf deze Koningk Albert aen die van Amſterdam, Enkhuiſen en Wieringen, verſcheide andere voorrechten en vryheden in Denemarken en op Schoonen, namelijk, datze vry aldaer ſouden mogen koophandel drijven en met hun ſchepen aenkomen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

als ook al hun Scheeps-wrakken en verongelukte goederen bergen, of doen bergen, en diergelyke meer andere vryheden. Wy zullen deze brief wegens d'outheit en eenige aenmerkens waerdige dingen, die 'er in vervat zijn, hier laten volgen:

Verſcheide voorrechten en vryheden aen die van Amſterdam, Enkhuyſen ende Wieringen in Denemarken, en op Schoonen, &c. verleent.

Wy ALBERT van Godts genade der Zweden ende Gotten Coninck, ende Heeren des Landts tot Schoonen, bekennen en betuygen openbaerlijck in deſen Brieve, dat wy, na Rade ende met advijs van onſen Biſſchop ende Rade voor ons ende voor al onſe Erven ende nakomelinghen, met wel voor bedachten gemoede, deſe nabeſchrevene beſcheydene luyden, namelijck den Schepen, Raedtmannen, Borgeren, ende de ganſche Ghemeenten deſer na-beſchrevene Steden, als van Amſtelredamme, Enckhuyſen ende Wieringen, ende al hun hulper[illegible]n, die hen in deſen krijgh behulpſaem geweeſt zijn, gegeven ende gelaten hebben, ende geven en laten hen in dezen Brieve, deſe nabeſchrevene vryheydt om die eeuwighlijck ende gebruyckelijck te hebben ende bezitten. In den eerſten, dat hare Burghers, koopluyden ende gheſinnen mogen ſoecken het rijck van Denemarcken, ende het Landt binnen de tijdt, die wy met de voornoemde ſteden in de alliantie zitten, welcke wy nu met hen hebben, maghtigh worden, en dat ſy mogen te Lande en te Water varen ende keeren in alle wegen, met hare goederen ende koopmanſchappen, ſonder eenigerley hinder, om te ghebruycken het geene ſy hebben, ende hare koopmanſchap te oeffenen: oock ſullen zy al den Zee-ſtrant vry hebben in den Rijcke tot Denemarcken, en in alle den Lande tot Schoonen ten eeuwigen tijde, voor alle goederen die ſchipbreuck hebben geleden, hoe het genaemt mochte worden Wrack of Zeevanck, ofte hoe het oock hete in deze Tael. Indien 't gebeurt dat eenige luyden van deze voorgenoemde ſteden, of hare hulperen, ſchipbreucke lijden in eenige plaetſen van 't voorſz. Rijck of Landen, ofte dat de goederen, daer in zy ſchipbreuck geleden hebben, 't zy Wrack of hoe 't genaemt wordt, in den Rijcke ende Landen voorſz. t'eeniger plaetſen aen landt drijven ofte komen, dat goedt mogen zy, by hen zelfs, of met hulpe van andere luyden, bergen ofte bergen laten, en 't zelve gebruiken na haer eigen wille, zonder hinder. Waert ook zoo datze arbeydts-luyden van nooden hadden, die mogenze winnen om hun penningen, waerze die mogen hebben, zondet breucke en hinder, ende ſal 't oock niet wezen tegen ons ende onze Ambachts-luyden. Ende indien 't geviele dat zoodanigh ſchip-breucks goedt nae deſen voorſz. Ryke ende Landen toevloeide of dreve, ende de luyden verdroncken of vergaen waren, dat goet zal de naeſt gezeten vooght, of die daer 't gezagh heeft, laten bergen: ende wat 'er gheberght wordt, dat zal hy met kenniſſe van goede luyden in de naeſte kercken laten brengen, ende doen beſchryven, wat van 't zelve goet zy; ende bewaren dat getrouwelijck tot behoef van den Armen, ofte van den ghenen, die dat goet met recht vorderen mogen, wanneer zy binnen jaer en dagh bewijs brengen, met brieven van hun ſtadt daer in zy Burgers zijn, datze rechte Erf-genamen zijn van de zelve goederen, oft datze die met recht vorderen mogen, dan zalmen dat goedt aenvaerden onbezwaert, ende geven den arbeyds-luyden redelijken loon; doch zoo 'er iemandt in den voorſz. Rijcke ofte Landen ware, die zich onderwondt zoodanigh ſchip-breucks goet aen te matigen met onrecht, daer zalmen over rechten op 't hooghſte, ende geven dat goet weder aen die geenen, die daer recht toe heeft. Voorts mogen de voorſz. ſteden haer zelfs vooghden zetten op hare Victen te Schoonen ende te Valſterbode, ende waer het hen beſt believen zal, in alle den Landen tot Schoonen. Ende die vooghden mogen rechten over alle den genen, die met hen op hun Victen leggen, ende voort over alle hunne burgeren en hun gezinnen, die leggen daerſe leggen, ende alle zaken ende breucken rechten, als zaken en breucken, die naer Lubekſche rechte gaen in handt ende hals. Voorts moghen op hun Victen met hen leggen, die men des zal vergunnen, van die gene, welcke van oudts met hen gelegen hebben. Voorts zal men niemant daghvaerden na het Deenſche recht of herkomen, voor het Deenſche gerecht: maer wil men iemant convenieren of ſchuldigen, die zal men ſchuldigen voor zijn Duitſche voocht, volgens zijn ſtads rechten. Voorts wil men yemant ſchuldigen om ticht, die ſal men oock ſchuldigen voor zijn Duitſchen vooght, welcke hem inſgelijx rechten zal, na zijn ſtadts recht. Voorts mogenze hebben op hun victen eigene kroegen, ende mogen daer op tappen mede Wijn ende Bier, ende zijn daer niet af plichtigh: Ende waert zake dat 'er eenige Stadts Victe ware qualijck gebout, dat de ſtadt bewijzen konde, met brieven, ofte met hun oudtſte burgers, die op dat Landt komen, dat gebouw zal men af breken. Ende indien 'er iemandt was, die zulkx niet ghewilligh en dede, zoo magh de vooght, op diens victe het is, of zijn burgers, het af breken zonder breucke: Oock zullen hare victen zijn ende blyven in zoodanighe hare ſtande, alſſe altoos gheweeſt hebben, ghelijckſe

dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dat bewijzen mooghen met Brieven, of met haer oudſte Burgers, die op dat Landt komen. Voorts moogenze yeder op haer Victen verkoopen, Want ende Lywaet (te weten Linnen ende Wolle Laeckenen en Stoffen) by Lakenen, Repen, of ſtucken ſonder breucke. Voort moogenze daer in ſnyden, zulcx ſlytende by de ellen, ende zijn daer af niet plichtigh. Voorts mooghen de Schoenmakers, kramers en knoken-houwers, midtſgaders allerley Ambachts-luyden hare Neeringe ende Ambacht gebruycken, ende zijn daer niet af plichtigh. Voorts magh een yegelijck der voorſz. ghemeene koopluyden hebben eygene Schuyten ende gereetſchappen tot de viſſcheryen, tot Schoonen voorſchreve, ende mogen die daer gebruycken, ende viſſchen na hare wille, ende geven daer van yeder ſchuyt een halve Mark Schoons, ende niet meer, terwyle datze daer wezen willen. Voorts magh elk koopman hebben zyn eygene wagenen, ende geven van yeder Waghen een halve Marck Schoons, ende niet meer, terwyle datze te Schoonen ende tot Valſterboode zijn, ende haer werk in vrede gebruycken. Voorts waer 't zake, dat eenige Wagens omſtortede, ende ons ſchade dede, die Waghen met de Paerden magh men behouden, by het goet, zoo lange tot dat de koopman voor de ſchade voldaen heeft. Voorts Want en de Wyn dat vier Paerden ryden moogen, daer zalmen van geven een halve Mark Schoons, den geenen die daer toe geſtelt wort, ende in gevalle hy daer ſchade aen dede, die dit goet op voerde, de zelve ſchade zal hy den koopman repareren ende goet.doen. Wat twee Paerden op trecken moogen, dat magh een yeder laten op voeren, als hy zachtſt magh. Voort magh een yegelijck koopman zijn Wapenen dragen, wanneer hy op het Lant komt, tot aen zyn Herberge, deſgelycx wanneer hy wederom t' ſcheep gaet, zonder breucke; ende zoo hy oock daer in verbeurde dat hy daer-boven zyn wapenen droegh, dat zal hy beteren met een Marck Schoons. Voorts magh een yegelijck koopman ſcheepen zyn goedt uyt het eene ſchip in 't andere, in de Havenen des voorſz. Rycks ende Landts, zonder breucke. Voorts moogenze hebben eigene Pramen ende lichte ſchuiten, ende gheven van de Pramen een halve Mark Schoons, ende van de Schuyten twee oore, daer mede moogenze op ende uitvaren, wanneer het hen gelieft. Voorts zal niemandt voor den anderen beteren, wie in breucke valt zal voor hem zelfs beteren. Daer zal oock niemant voor den anderen ontgelden. Oock zal men geen oorzaeck tot onluſt geven. Zal mede geen knecht zijns Heeren goet verbeuren ende verbreucken. Voorts voerde de koopman eenigh goedt binnens Landts van d' eene Marckt in d'andere, daer zalmen geene Tollen af geven. Voorts zal des Konincks nieuwe Munte niet eerder gaen dan acht dagen voor Sinte Michiel. Een yegelijck koopman zal koopen met des Konincks Munte, ende zoo yemant daer in breuckigh valt, diemen daer op openbaerlijck komt te achterhalen, die zal dat beteren met vyf Mark Schoons. Oock zal der Victen Marckt, die nu tot Valſterbode is weder wezen op der Sondeſſche Victe, daer hy altyt geweeſt is, ende anders nerghens. Voorts is dit de Tol van allerley goedt, die men geven zal, Als eerſtelyck, van Haring binnens Landts, van een Laſt twintigh Schoonſe penninghen, den Haringh die men ſcheept op 't Lant door de Oreſont, die is geen Tol ſchuldigh, maer het ſchip, daer men de Haring in ſcheept, dat geeft tot Tol elf ſchellinghen groot, ende vier grooten min, daer mede is die Haringh vry. Van een Laſt Zouts van den Lande twintig penningen Schoonſe Tol. Een deken Oſſe huyden ende Koe huyden, thien Schoonſe penningen, een pont Speck zal tot Tol geven, thien Schoonſe penninghen, een tonne Koevleeſch zal tot Tol geven twee penninghen Schoons, een Tonne Boter zal Tol geven thien Schoonſe penningen. Voor 't overvoeren van een levendigh kindt zalmen Tol geven thien Schoonſe penninghen, van een bejaert perſoon twintigh Schoonſe penningen, van een Paerdt, dat boven de twintigh Marck ghekoſt heeft twee Eeren. Van een Paerdt dat beneden de twintigh Marck is gekoft twee Artichs. Een ſtuck Want van twintigh Laeckenen, of daer boven, zal tot Tol geven twee ooren, ende een ſtuck Want houdende beneden de twintigh Laeckenen, een oore. Voorts alle Duytſche koopluyden, die daer te Schoone en te Valſterbode eigene aerde of grondt hebben. Zullen hier mede niet bezwaert zijn. Voort waert zake dat'er yemant quame te ſterven inden voorſz. Rycke ende Landen, zoo magh haer Duytſche Voocht, of die de maghtighſte onder hen is, des dooden mans goet aenvaerden, ende leveren aen de rechte Erfgenamen, of zoo daer geen Erfgenaem Preſent en zijn, zoo magh hy dat voeren te Lande, ende verantwoorden dat aen die gene, die daer recht toe hebben. Voorts zal dezen brief niet hinderlijck wezen alle haer andere brieven ende vryheden, dieſe van andere Koningen hebben, welcke zy mede zullen moghen gebruicken. Ende alle deze voorſz. vryheden zullen duuren ten eeuwigen tijden. Ende tot getuygenis van al 't gunt voorſz. hebben wy Coningk Albert voornoemt, met advys van onſen Rijx Raet onſen Zeghele beneffens de zegels van de na beſchrevene onze Raetgevers, aen dezen brief gehangen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Voorts wy Karel Olowſz. Tuſcum, Tuno Gallen, Karel Oloffz van Ulnas, Andries Jepſen, Frick Karelſen Ridder, Arwijder Guſtaverſon, Haſſe Tuniſz, ende Finwijt Fyndeſz. knapen, betuygen dat wy over deze gepaſſeerde zaken zijn geweeſt, ende ons alle de zelve bekent zijn. Ende hebben wy, tot bewijs van dien, onſe Zegels neffens dat van onſen voornoemden Heer Koninck ALBERT aen deſen Brief gehanghen, die gegeven is tot Vaſterbode, in den Jare na Godts gheboorte dertien-hondert achten-tzeſtigh op S. Iacobs dagh.

Pontus Heuterus wederleit. Uit deze boven verhaelde Brieven blijkt nu klaerlijk, hoe valſchelijk Pontus Heuterus d'Amſterdammers en andere Hollanders met luy en traegheit beticht, en ſchrijft, dat hen alleen maer van hooren zeggen Jutlant, Denemarken, Gotlant, en de gantſche Noortſche Kuſt bekent was, en zich op den Haringvangſt niet verſtonden. En zeker Heuterus zinnen, die anders een overvlieger in de kenniſſe der Hiſtorien was, moeten, toen hy deze woorden op het Papier bracht, ergens anders mede bezigh geweeſt zijn. Wy zullen het gene hier by voegen, 't geen Pontanus aen den hoogh-geleerden Heer Boxhorn over deze zaek geſchreven heeft. *Pontus Heuterus*, zeit hy, *vermelt op het Jaer twee-en-tnegentigh in zijn Hiſtorie onder anderen, zoodanige dingen van Hollant, Amſterdam en Enkhuizen, dat ik niet nalaten kan de zelve onaengeroert te laten, gemerkt de zelve niet alleen onwaeraghtigh zijn, maer ook dit zeer loflijk volk en haere Steden van d'oude naem en faem beroven. Want wie, die d'oude Hollantſche Kronyken en onze* Beſchrijvinge van Amſterdam *ter loop maer ingezien heeft, zal kunnen lijden deze woorden van Heuterus.* „De Bruggelingen, *zeit hy*, en Sluyſenaers „bloeiden te dier tijde in Rijkdommen en Koophandel, en overtroffen „verre hun nabuuren in de Schipvaert, want voor eerſt zy gingen „de Zeelanders en Hollanders in „menighte van Schepen en in ſtoutheit van varen verre te boven. *En weder op de zelve plaets:* „De Hollanders, *zeit hy*, als ook die van „Amſterdam, Enkhuizen en hun nabuuren, hadden zich te dien tijde „noch niet verſtout de Zee te beploegen, en ten Weſten en Noorden na „Engelant en Schotlant over te ſchepen, zy bevoeren alleen maer de Zeekuſten van Vrieslandt, en kenden „alleen van hooren zeggen de Jutten, „Denen, Gotten, Zweden, Yslanders, „Noorwegers, Pruiſenaers en Moskoviters. Zy verſtonden zich ganſch „niet op den Haringvangſt, en droogden ſlechts de Kabeljaw in de Lucht „voor hun eigen gebruik. De ſterkſte „Steden tegenwoordigh van Hollant „en Zeelant waren alleen Steetjes of „Vryheden en Wooningen der Viſſchers, en eenige onvermaerde „Koopluiden, &c. *Wie, zegh ik, zal dit lijden van Heuterus, die de Sluyſenaers en Bruggenaers dus ten Hemel verheft, en de Hollanders zijn' Lantsluiden dus verkleent en vernedert. Want wat menſchen zal Heuterus doen geloven, die maer d'oude Hollantſche Kronyken, en onze* Beſchrijvinge van Amſterdam *ter loop ingezien heeft, dat de Hollanders te dien tijde niet zouden hebben de Zee durven bevaeren ten Noorden en ten Weſten over Engelant en Schotlant? En dat die van Amſterdam en Enkhuizen hun zeilen noch noit gewent hadden na 't Ooſten, en zy alleen kenden van hooren zeggen de Deenen, Gotten, Zweden, Moscoviters, en de Jutten? Want zeker, die wil lezen de Deenſche geſchiedeniſſen en onze Beſchrijvinge van Amſterdam, zal bevinden dat d'Amſterdammers meer als hondert Jaren te vooren, de ganſche Ooſterſche Kuſt, Denemarken en Zweden met hun kielen bezocht, en de Noortſche Koningen hen met verſcheide Vryheden in den Jare dertien hondert en acht en tzeſtigh begiftight hebben. En men vind een Hantveſt van Albrecht van Beyeren Graef van Hollant aen die van Amſterdam gegunt, waer in duidelijk te kennen wort gegeven, dat die van Amſterdam ontrent den Iare dertien hondert een en tnegentigh een zeker ſtuk Lants op Schoonen in Denemarken bezeten hebben, &c.* Dus verre Pontanus.

Ook

Ook leeſtmen dat deze Stadt Amſterdam, waer op Heuterus het allermeeſte zijn gal op uitbraekt, neffens andere Hollantſche Steden, al in den jare dertienhondert negenentzeſtigh mede onder het verdragh, dat tuſſchen Wolmar derde Koninck van Denemarken, en de Duitſche Anzee-ſteden getroffen wiert, begrepen is geworden. En luide dit verdragh aldus:

Verdragh tuſſchen Wolmar, en de Anze-Steden.

Wy Burgermeeſteren en Raetsheeren der Vandaliſche en Pomerſche Steden, als ook van Lubek, Roſtok, Straelſont, Wiſmar, Gripswalt, Stetijn, Kolberge, Nyſtargard, Keulen, Hamburgh en Bremen, als ook der Steden van Lijflandt, als Dorp, Riga, Revel, en der Steden, die aen der Zuyderzee, en in Hollandt en Zeelandt gelegen zijn, als Kampen, Deventer, Uitrecht, Zwol, Haſſelt, Groeningen, Zutphen, den Briel, Middelburgh, Armuide, Harderwijk, Zirikzee, Elburgh, Staveren, Dordrecht, Amſterdam, bekennen en getuigen met deze opene brief, dat tuſſchen ons en de Rijks-raden van Denemarken, en den Groot-achtbaren Heer Henningh Podebusk, Rijks-overſte, als ook Niklaes Eerts-biſſchop van Lunde, en Erik Biſſchop van Oodenzee, Niklaes van Rootſchilt, en andere Ridderen, Edelen en Wapendragers des Rijks van Denemarken, vriendelijk verdragen is, en alle d'oneedigheden en oorlogen, die tot dus verre tuſſchen den geſtrengen Konink Wolmar en zijn onderſaten, en tuſſchen de inboorlingen en inwoonders van onze Steden geweeſt zijn, in min en vriendtſchap by geleght zijn, te weten op die voorwaerde, dat de boven-gemelde Koningk deze verzoeninge tuſſchen ons op toekomende Sinte Michiel, ontrent een jaer na dezen dagh, met zijn handt en zegel ondertekent, vertoonen zal, &c.

De punten van dezen verzoen-brief beſtonden hier voornamelijk in, dat de inboorlingen en burgers van de Vandaliſche Steden, Elzenburgh, Malmuye, en Falſterboen, dat is, by na van geheel Schoonen te pant houden, en voor de ſchade, dien hen Wolmar aengedaen hadt, vijfthien jaer d' inkomſten na zich trekken, en Vooghden en Rechters na hun eigen goeddunken daer op zetten zouden. De Denen ondertuſſchen, en al d'inwoonderen van deſſelfs Rijk, zoude vry ſtaen in d' Anze-Steden en Rijken vry te komen, en hun handel en wandel doen, gelijkze voor den oorlogh gewoon waren te doen. Deze brief was gegeven in den jare dertienhondert en tzeventigh, 's anderen daeghs na Hemelvaerts-dagh, te Straelſont.

Daer-en-boven wort onder de Stats oude papieren te Harderwijk noch een afſchrift van een brief, bewaert van Hakquyn, Koningk van Denemarken, gegeven in den jare dertien hondert tzeventigh, waer by hy insgelijks belooft voortaen de vereenighde Anze-Steden onder zijn gunſt en beſcherminge te nemen, en alle oneenigheden en hinderniſſen, doot en te niet doen. Ook ſtaet hy hen toe, datze vry en vrank als voor dezen de Kuſten en Havenen van zijn Rijk aendoen, en bezoeken mogen, en onderling Koophandel dryven, mits betalende den behoorlijken Tol. In deze brief worden ook genaemt, en mede onder 't zelve verdragh de Steden aen de Zuider-zee begrepen, gelegen, als Zutphen, Harderwijk, Elburgh, Deventer en Kampen: als ook eenige Steden van Hollandt, als Dort, Amſterdam, Enkhuizen, Wieringen, den Briel; als mede van Zeelant, als Zierikzee, Middelburgh, Armuide.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de. Van Vrieſlandt onder anderen Hinlopen.

1371. In den jare dertien hondert een-en-tzeventigh leverde Wolmar het verdragh, verzegelt met zijn groot Zegel, dat tuſſchen zijne gemachtighden en de zee-ſteden van Straelzont getroffen was, aen de zelve Steden over, en ontfingh weder van haer hantſchriften, die de afgezondene Heeren van de gemelde Steden, mitsgaders de genen, die mede over het Straelzontſche verdragh gezeten hadden, en andere Rijks-raden van den Koningk van Denemarken met eige handen ondertekent hadden. Diergelijke brieven gaven ook die van Revel, Elbing, Toorn, Danzik, Koningsbergen, en andere Steden van Pruiſen, over. Ook wierdt den Koningk behalven deze brieven, noch een ander uit den naem van hun allen overgelevert, waer in mede de Steden begrepen waren, die aen de Zuider-zee en in Hollant en Zeelandt gelegen waren, als Kampen, Deventer, Uitrecht, Zwoll, Haſſelt, Groeninge, Zirikzee, den Briel, Middelburgh, Armuide, Harderwijk, Zutphen, Elburgh, Staveren, Dordrecht, en ook deze Stadt Amſterdam. En zijn deze brieven alle bezegelt in het zelfſte jaer te Straelſont: *In Vigilia Simonis & Judæ.* Uit deze brieven blijkt immers nu klaerlijk, dat de Hollanders, en voornamelijk die van Amſterdam, den Horizont, en ook ganſch Ooſten, met hun kielen te dier tijde al moeten bezocht, want anders zouden ze buiten twijffel zoodanigh verbont met de Anze-Steden niet opgericht hebben.

Wolmar levert het verdragh over.

Wyders heeft Albrecht Hartogh van Beyeren, als hy nu na zijn broeders doodt Graef van Hollant was geworden, (gelijk zulx onder anderen blijkt uit de tijtel, geſtelt voor de brieven van de Erf-pacht van 't Goude Water en de Mate, als ook van de genen daer by hy alle Hantveſten van zijn' voorzaten op nieuw beveſtight, en Amſterdam vryheidt geeft van een Voocht op Schonen te mogen zetten, want hier voert hy niet meer de tijtel van Ruwaert, maer van Grave van Hollant,) noch verſcheide andere voorrechten aen die van Amſterdam verleent, als voor eerſt datze het begeven van 't Bode-ambacht, na Daniel Zappel zijn knechts doodt, die dit ampt toen bediende, eeuwigh en erffelijk aen zich zouden houden. Volgens den inhout van dezen brief:

Van Bode-ambacht.

AELBRECHT, by Gods genaden, Pals-Grave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieſlandt. Doen kont allen luyden, dat wy om meenigen trouwen dienſt, die onſe goede Stede van Amſtelredamme gedaen heeft onzen voorvorderen, ende ons, ende onſe nakomelingen, of Godt wilt, noch doen ſal, ghegeven hebben, ende geven met deſen onſen brieve, dat zy na Daniel Zappel ons knechts doodt, dien wy dat Bood-Ambacht binnen onſer ſtede van Aemſtelredamme ghegeven hebben zijn leven lanck, dat zelve Bood-Ambacht geven, ende bevelen ſullen voortaen tot eeuwigen dagen te bedryven, ende te bewaren als ghewoonlijck is, ende dien te ſetten, ende te ontſetten, alſoo dick als 't oorbaerlijck weſen, ende hen dat ghenoegen ſal, ſonder wederſeggen van ons, of van onſen nakomelinghen, of yemandt anders van onſen weghen.

Ook ſtelde hy de volgende orde op het Quaek-ſpelen en Dobbel-ſchoole:

Quaeken of Dobbelen.

Voorts ſoo en ſal men binnen der ſtede vryhede van onſer ſtede van Amſtelredamme voorſchreven, tot ghenen tijden, heymelijck of openbaer, eenige Quaeck-borde, of Dobbel-ſchole hantieren, of houden mogen, van onſer wegen of van onſer ſtede wegen voorſchreven, in geenre wijs. Ende wie daer dobbelde of quaeckelde, by nacht of by daghe, of Quaeck-borde of Dobbel-ſchole hielde in zijnen huyze, dat waer op een boeten van thien ponden, half tot onſer behoef, ende half tot onſer ſtede behoef, alſoo verre als men yemant daer of met tween Wetachtigen luyden, mannen of wyven, betuygen moghte.

Noch heeft Albert aen die van Amſterdam vergunt dat niemant Schout, Schepen, of Burgermeeſter moghte worden, ten zy hy Burger was, en zeven achter-een-volgende jaren daer binnen gewoont hadt. Als blijkt uit deze volgende woorden:

Voort ſoo en ſal niemant Schout, Schepen, of Raedt weſen binnen onſer ſtede van Amſtelredam voorſchreven, noch onſen Schout-Ambacht

Niemant machtig 't recht weſen.

hy heeft eerſt zeven Jaer Poorter geweeſt.

Ambacht in beveelniſſe hebben, of bewaren, hy en hebbe eerſt binnen onſer ſtede voorſz. Poorter gheweeſt, ende ſtadelijck gewoont ſeven jaer langh 't eynden een volgende. Ende als wy, of onſe nakomelingen, of yemant anders van ons, of van onſer nakomelingen wegen, Schout, Schepen, of Rade kieſen ſullen, of onſe Schout-ambacht bevelen binnen onſer ſtede voornoemt, ſoo ſal men voorſien ende ondervinden, of die perſoonen, die men in den voorſchreven dienſten, het zy in den Schout-ambacht, of aen den Gerechte ſetten ſal, ſtadige Poorteren, ende woonachtigh geweeſt hebben ſeven jaren langh binnen onſer ſtede van Amſtelredamme, als voorſchreven is.

Doch by aldien iemant tegenwoordigh het Poorter recht verkregen heeft na den eenendertighſten van Loumaent, des jaers zeſtien hondert twee-en-vijftigh, die kan deze bovengemelde ampten niet bekleden, ten zy hy eerſt zeven achter een volgende jaren het groot Poorterſchap gehadt heeft, volgens de Willekeuren dezer Stede van den een-en-dertighſte van Loumaent des gemelden Jaers zeſtien honderdt twee-en-vijftigh: en moet voor dit Poorterſchap betaelt worden de zom van vijf hondert gulden.

Tynſe penningen.

Oock heeft hy de Tijnſe penningen, die op zekere Hof-ſteden binnen Amſterdam geſtelt waren, in Erfpacht voor dertien gulden 's jaers verhuurt. Als blijkt uit deze volgende woorden:

Item hebben wy noch voor ons, ende voor onſe nakomelingen verhuurt, ende verhueren met deſen brieve, tot een eeuwigen Erfpachte, onſer ſtede van Amſtelredamme voorſchreven, alſulcke Tijnſe penningen als wy hebben op de Hofſteden binnen Amſtelredamme voorſz., ende onſe Rentmeeſter aldaer van onſer weghen pleghe te doen gaederen, om thien Pont en thien ſchellingen Hollants, ſulcks payments als wy van onſen renten binnen onſen Rekenmeeſterſchap van Amſterlandt plegen te ontfangen. Te betalen alle jaren op Sinte Jacobs dagh. Ende want wy onſer voornoemde ſtede, voor ons, ende voor onſen nakomelingen, alle deze voorſchreven punĉten gelooft hebben, ende geloven te houden, ende te doen houden onverbroken, tot eeuwigen daghen: Soo hebben wy deſen brief open doen bezeghelen met onſen Zegele daer aen gehangen. Ghegeven in den Hage op den eenen-twintighſten dagh in Ianuario, in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert vier ende tnegentigh.

Noch heeft deze Albert geordent dat Schepenen en Burgermeeſteren, die hier Raden genoemt worden, elkanderen niet nader in maeghſchap zijn mogen, dan rechte achter zuſters kinderen. Volgens deſen brief:

Schepenen en Raden mogen onderlings achter ſuſters kinderen wezen.

AELBRECHT, by Godts genaden Pals-Grave op den Rijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, doen kont allen Luyden, want wy verſtaen hebben van onſen Baeliu van Amſterlant, ende van onſer Stede van Amſtelredam, omme nutſchap en oorboor, ons ende onſer ſtede van Amſtelredamme voorſz., ſoo gheven wy onſer ſtede voorſchreven, dat de Schepenen ende die Raeden onderlinghe recht after zuſter kint wezen mooghen, binnen onſer ſtede van Amſtelredamme ende in den Recht te ſamen ſitten. Behoudelijck der Hantveſten die zy van ons hebben, uytgenomen van deſen punĉten voorſz. In oorconde deſen brief bezegelt met onſen Zegele. Gegeven in den Hage, des Sondaeghs nae Sinte Pauwels dagh Converſio, in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert ſeven-ende tnegentigh, nae den loope van onſen Hove.

Daer is van den zelven Hartogh noch eenen langen Gunſtbrief, waer by niet alleen die van Amſterdam, maer ook vele andere ſteden, vry van alle recht van de Stapel tot Dordrecht verklaert worden; 't welk in een by zondre brief Willem zijn zoon daer na beveſtighde en voor goet kende; als ook alle Hantveſten, die de ſteden van Albert, terwijl hy Ruwaert van Hollant was, verkregen hadden. Het blijkt ook klaerlijk dat die van Amſterdam aen dezen Albert zeer groote dienſten zoo in den Oorlogh als anders moeten gedaen hebben, vermits hy in zijne brieven deze woorden dikwils herhaelt: *Dat hy de gezeyde Gunſten aen die Stadt en Burgeren ſchenkt, die de gemene zake ons en onſe Voorouderen zeer groote dienſten gedaen hebben.* Doch dit zoude men klaerder kunnen bewijzen, indien onze Vooroudens de geſchiedeniſſen van die tijt neirſtelijk beſchreven hadden.

Die van Amſterdam doen Albrecht in der Vrieſchen oorlogh byſtant.

Onder anderen wort evenwel in de Hollandſche Kronijk van een ſlagh, die deze Graef tegens de Vriezen (ver-

(vermits zy hem voor hun Heere niet wilden erkennen noch hulden) deed, en waer in die van Amſterdam den Hartogh in de Reviere Lauwerts grooten dienſt bewezen, gewagh gemaekt. Want midlerwijl hy zelfs met zijn heyr optrok, om de Vrieſen ontrent Staveren by Sinte Odulphus Klooſter aen te taſten, zoo belaſte hy die van Amſterdam, met d'andere groote ſchepen hunner metgezellen, onder den Overſten Pieter Beets Ridder, zich aen de kant van de Lauwers te houden, en bevocht alzoo endelyk na een twijffelaghtigh en bloedigh gevecht de zegen, zulx de Vriezen gedwongen werden, *zettingh op 't Slodt van Staveren, als mede alle Schouten en Baljuwen van Hollands wege t'ontfangen, moetende daer en boven ieder Vries noch ſes ſtuivers Hooftgeld, tot ſchatting van Holland geven.* Maer als de Hartogh met zijn volk vertrokken was, vergaderden de Vriezen wederom, en beleiden Staveren. De Graef derhalve zont eenigh volk voor uit, om Staveren tegens den eerſten aenval te beſchermen en te verſterken, hy zelf ondertuſſchen vergaderde meerder heyrkrachten, en liet t'Amſterdam, een Vloot toeruſten, niet alleen om Staveren te behouden, maer om ganſch Vrieslandt onder zijn gehoorzaemheit te brengen. Maer de Vriezen, ziende den Hartoch aldus toe-ruſten, verdroegen zich op nieuw met hem en verlieten Staveren. En vermits die van Amſterdam hem in dezen oorlogh een Kogge met Zout toegezonden hadden, heeft deze Albert hen vry geſproken, voor nu en altijt van alle Laſten en Tollen, te betalen te Lande en ter Zee aen hem, als Grave van Bloys en Heere van der Goude en Schoonhove. Zy hadden nu verkregen de zelve voor-rechten van Guido, de leſte Grave van Bloys deze Alberts Neefs, nochtans waren zy ſchuldich, hem alle Jaren vier Marck ſilvers daer voor op te brengen. Maer na dat de Grave van Bloys zonder wettige kinderen quam in den Jare dertien hondert t' overlijden, zoo verviel der Goude en Schoonhove aen Holland, zulx dat deze Albert hen van de vier mark zilvers ook ontlaſte en geheel en al Tol-vry maekte. De brief van den Grave van Blois, waer byze zich met hem verdroegen, datze Tolvry door zijn ganſche Lant zouden wezen, mits betalende Jaerlix vier mark zilvers, luit aldus:

Des Graven van Bloys Tol. 1377.

IAN van BLOYS, Heere van Schoonhooven, ende vander Goude. Doen kont allen Luyden, dat wy voor ons, ende voor onſe naekomelingen, met genoeghe overdragen zijn met onſen goeden Vrienden van der ſtede van Amſtelredamme, alſoo dat alle Poorters, ende haer goedt, daer hare ſtede voornoemt waerteycken by is, oft zeeckerheyd gedaen worde te brengen, tot eeuwelijcken daghen Tollen vry varen ſullen, voor by allen onſen tollen die wy hebben in Hollant te Water en te Lande, ſonder eenigh afbrek of lette, uytgheſeyt den Marck-Tollen, die in onſen ſteden van Schoonhooven, ende van der Goude gelegen ſijn, daer ſullen ſy Tollen gheven van haren goeden, gelijck anderen luyden die daer Tollen plegen te geven. Ende daerom ſullen zy ons ende onſen nakomelingen gheven ende betalen, alle jaer tot eeuwelijcken daghen, vier Ceulſche Marck Lodichs zilvers, zeſtien loot voor de Marck gerekent, te leveren alle jaren onſen Rentmeeſter ter Goude, of die in ſijnen ſtede weſen ſal op den Meydagh, of binnen veertien daghen voor of nae onbegrepen. Ende waert dat ſy des niet en deden, ſoo moghten wy van haren goeden, waer wy 't vonden binnen den onſen, aentaſten, ende nemen voor die vier Marck, achte Marck, alſulcks ſilver als voorſz. is, alſoo dick als zy 't verſuymden. Voort waer 't dat eenigh Poorter voorſchreven, vander ſteden voornoemt, eenigh Tolbaer goedt voor by eenighe onſe Tollen voerde in zynen naem, onvertollet by ſijnen weten, dat ſal die ghene die 't voert verbeteren met zijn zelfs goede, tot onſen willen, ende des en ſoude haer de ſtede voorſchreven niet onderwinden, dat wy naer dier beteringe ſtonden. Ende daer by ſoo en zal die ſtede van Amſtelredamme, of eenigh ander Poorter aldaer, gheen recht of goede daer mede verlieſen: Ende al te verſtaen ſonder argeliſt. Ende want wy willen dat dit vaſt ende ſtade zy, ende wel gehouden worde tot eeuwelijcken daghen, ſoo hebben wy daer op deſen openen Brief gegeven, bezegelt met onſen Zegele, tot eenre Oorkonde, ende in kenniſſe der waerheyt. Ghegeven in Schoonhoven, op Sinte Margriette dagh, in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert ſeven en tſeventigh.

Maer de quijtſcheldinge van Albrecht,

brecht, waer by hy hen geheel en al Tolvry maekt, komt op dezen zin uit:

Albrecht by Gods genaden, Pals-Grave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, en Heere van Vrieslandt. Doen kont allen Luyden. Want onſe goede ſtede van Amſtelredamme ons op onſe brieve liende, een goede Cogge geladen met een deel Souts, daer van onſen wegen mede uytreysde in onſen oorloge van den Vrieſen, Heere Gerit van Heemskerk, welck in der reyſen by onweder verlooren bleef. Alzoo dat wy dat daerom ſchuldigh waren te gelden, zoo ſijn wy daerom overdragen, met onſer ſtede voorſchreven, en hebben voor dat ſchip betaelt, by der ſelver onſer Stede voorſchreven vijf-talſt hondert Hollandſche ſchilden. Maer want dat ſchip beter was, en onſe goede ſtede voorſchreven in voorleden tijden, een eendracht gemaeckt hadden, met onſen Neve den Grave van Bloys, die Godt genadigh zy, met haren goeden voorby ſijn Tollen, die hy in ſijnen Lande ghelegen hadde, vry te varen, daer ſy hem jaerlijcx voor uytreycken ſouden, vier marck ſilvers; en die ſelve onſe Neve af lyvich geworden is; alſoo dat alle ſijne Heerlijckheden, en Tollen, als een Overheer aen ons gekomen ſijn: ſo hebben wy daeromme, en ootmoedigh verſoex willen, van onſer goeden Stede van Amſtelredamme voorſchreven, en om menighen trouwe dienſte, die ſy ons, en onſen voor-Ouderen dickwille gedaen hebben, en onſen nakomelingen, noch, of Godt wil, doen zullen, en alle haere Poorteren, die nu ſijn, of naemaels ſullen weſen, ſulcke gratie gedaen, en doe met deze brieve, dat zy voor by alle onſe tollen, die ons Neve voorſchreven toebehooren plagen te Water, en te Lande, voortaen met haren ſchepen, ende goeden, Tollen vry varen ſullen zonder eenigerhande af breke. En ſcheldenſe quyt van der vier Marck ſilvers, die zy jaerlijcx te geven plagen, als voorſchreven is, voor ons en voor onſe nakomelingen tot eeuwigen dagen. In oorconde deſen brieve bezegelt met onſen Zegelen. Ghegeven in den
1398. Hage op den twintighſten dagh in Octobri, in 't jaer ons Heeren 1398.

Die van Amſterdam hebben den Hertogh ook mannelijke byſtant geboden tegens Jan van Arkel, Treſorier van Hollandt. Want als dees een reekening van tien jare afge-ciſt wiert, maer ſchoor-voete en te reekenen weigerde, zoo heeft Hertogh Willem verſcheide zyne Dorpen, als Haaſtregt, Vliſt, Stolkwijk en andere aengeſlagen, en Arkel zelf uit Hollandt gebannen. Waerom de Heer van Arkel, Hertogh Willem deed ontzeggen, viel in Holland, en verbrande vele Dorpen. Maer korts daer na vielen die van Rotterdam, en Schiedam in 't Landt van Arkel, vernielden alles wat zy konden, en keerden met veel roofs in Holland; daer na quam noch de Graef van Ooſtervant Willem, met de Burg-Graef van Leyden, Haerlem, met de Kennemers, die van Amſterdam met de Waterlanders en Goylanders voor de Stede Mageſteyn, brandende de Voor-ſtadt af, en vernielde alles wat hen tegen quam; zulx zy met grooten roof in Hollandt keerden. Doch eindelijk wert noch, na dat Hertogh Albert zelfs twalef weken Gorkum, daer de Heer van Arkel zelfs binnen was, belegert had, door tuſſchen ſpreken van Jan van Beyeren, Elect van Luik, de pais gemaekt, op voorwaerde, *dat de Heer van Arkel met een voetval genade zoude verzoeken, en des Hertogen Alberts baniere eenen ganſchen dagh uit het ſlot ſteken:* Dat gedaen zijn, brak het heir op. Albrecht heeft ook aen die van Amſterdam vryheyt gegeven van het Vlie en Marsdiep vry in, en uit te varen. Als ook geordent dat by den geenen, die oit Schepenen of rade geweeſt zijn, jaerlix op Vrouwendagh drie perzonen tot Burgermeeſteren zouden gekooren worden, en deze drie eenen van de vier, die het Burgermeeſterſchap het voorgaende jaer bedient hadden tot zich nemen, als breeder blijkt uit deze volgende brief:

AELBRECHT by Gods genaeden, Pals-Grave op den Rijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Doen kont allen luyden, dat wy om menigen getrouwen dienſt, die ons ghedaen heeft onze lieve ende ghetrouwe Stede van Amſtelredam, ende (of Godt wil) noch doen ſal, der ſelver onſer goede Stede gegheven hebben, ende geven mits-deſen Brieve, alſulcke vryheden, als hier na beſchreven ſtaen.

Vryheit van het Mersdiep of t Vlie zonder hinderniſſe vry in en uyt te vaeren.

In den eerſten, ſoo zullen alle die gene, die met haeren Schepen ende goeden dat Mars-

diep, ende dat Vlie verſoecken ſullen, veylich varen, als zy tot hier toe gedaen hebben tot Amſtelredamme, ende weder van dane uyt den Marsdiep, of uyt den Vlie, ſonder eenige bekommeringhe of hinder te doen, van eenigen ſaecken, van ons, of onſer Heerlijckheden, 't en waer of zy tegen ons breuckigh worden. Behoudelijcken ons ook onſen rechten Tollen, ende anders onſe Heerlijckheydt.

Van het kiezen der Burgemeeſteren.

Voort ſoo ſullen alle die ghene, die Schepen of Raedt geweeſt hebben binnen onſer ſtede van Amſtelredamme, alle jaren kieſen, op onſer Vrouwen-avont te Lichtmiſſe, by der meerre ſtemmen uyt te gaen, drie goede knapen tot Raden van onſer ſtede voorſchreven, ende die en ſullen niet jongher weeſen van jaren, dan Veertigh jaeren. Ende des ſullen die drie [a] Raden tot hen kieſen eenen van den ouden Raden, diere 't naeſt jaer te vooren Raedt in geweeſt heeft. Ende die ſelve gekooren oude Raedt, ſal die drie jonghe Raeden voorſz. Eeden, als daer toe behoort. Ende des en ſullen onſe Baeliu noch Schout van Amſterdam daer gheen ſtemme in hebben. Ende want wy dit voor ons, ende voor onſe nakomelingen, onſer goede ſtede voorſz. ende hare nakomelingen, vaſt ende geſtade gehouden willen hebben tot eeuwigen dagen, zoo hebben wy deſen brief doen bezegelen, met onſen Zegel hier aenghehangen. Ghegeven in den Hage, op den ſeſthienden dagh in Januario, in 't jaer ons Heeren duyzendt drie hondert neghen ende tnegentigh, nae den loope van onſen Hoove.

[a] Burgermeeſters.

Deze Albrecht heeft ook in den jare dertien-hondert negen-en-tnegentigh geordent te Vogelwijk met een zomerdijk te bedijcken, en jaerlix vijf Heemraden te kiezen om den zelven dijk te ſchouwen, als blijkt uit deſe volgende brief:

Van den Vogelwijk te bedijcken, daer op vijf Heemraden te kiezen, en van het ſchouwen van den Dijk.

AELBRECHT by Gods ghenaden, Pals-Grave op den Rhijn, Hertoge van Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt. Doen kondt allen luyden, dat wy om nutſchap ende oorboor ons Landts, ende onſe goede Luyden die in den Voelwijk by onſe Stede van Amſtelredam geërft en gelandt ſijn, gheoorloft hebben, ende overgegeven, oorloven ende overgheven mitsdeſen onzen brieve, datmen den Voelwijck voorſchreven bedijcken zal, tot eenen alſulcken zomerdijk alſt meeſtendeel van de luyden, 't meeſtendele van den Landen in den Voelwijck hebbende, goet duncken zal, by den ghenen die zy daer toe kieſen, den voorſchreven af ende aen, groot ende kleyn te maecken, ende te leggen daert hen dat genoecht, ende des zalmen jaerlijcx vijf Heemraders kiezen, als op den ſomerdijck te ſchouwen, des ſullen de Heemraders wezen van onſe Stede van Amſtelredam, die in den Voelwijck geërft ſijn, ende die ſullen zetten ende ordineren die Raede van Amſterdam, by den gheenen die daer meeſt ingelandt zijn, ende twee Heemraders uyt Waterlandt, ende die ſalmen zetten by den geenen die daer meeſt ingheerft ſijn. Ende deſen Dijck zal ſchouwen een van de vijf Heemraders als een Schout, die den Raet van Amſtelredam jaerlix daer toe zetten zal, met den anderen van vier Heemraders voorſchreven, by ſulcken ordonnantien ende boeten, ende rechten als zy jaerlijcx daer op ordineeren zullen. Ende waert dat die Heemraders niet al op den dagh als men ſchouwen zoude, daer by een quamen, zoo mach die Schout voorſz., met twee van de Heemraders voorſz., oft met meerder ſchouwen ofte Willekeuren leggen, gelijck of ſy daer al waeren. Alle recht dat in den Volewijck voorſz. te doen is, van den Dijck, Dijck-Landen, ende Wateringe, dat ſullen berechten die Schout, ende Heemraders voorſchreven met haer ordonnantien, recht ende keuren, ſonder iemants wederſeggen. Ende voorts ſullen die Schout, ende Heemraders voorſz., den Baelieuwe van Waterlant jaerlijcx goede reeckeninge doen, van alſulcken boeten als daer verſchijnen ende verbeurt worden. Voorts waert zake dat die meeſtendeel van den Luyden voorſz. in den Voelwijck ghelandt zijnde, ende dat meeſtendeel van den Landen daer inne hebbende, tot eeniger tijdt den ſchouwinghe van den voorſz. Dijck verdragen, ende los wilden wezen, zoo zouden die Luyden, die ghemeenlijck inde Voelwijck voorſchreven gelant zijn, vry, quyt, ende onbekommert wezen van den ſchouwe ende keuren voorſz. In oorconde dezen brief bezegeldt met onzen Zeghelen. Ghegeven den VII. Auguſti Anno 1399.

In den jare veertien hondert en een wiert ook geordent, van eenen Koen van Ooſterwijk, dat om de Landen, die buiten den Zee-burgh, en tuſſchen Ypenſloot en Amſterdam lagen, een zomerdijk zoude gemaekt worden, licht of zwaer, zoo als de genen het verſtonden, die het meeſte daer in gelant waren. En om dien dijk te ſchouwen zouden jaerlix zes Schepenen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

penen gekooren worden, drie binnen Amſterdam, en drie van Outewael.

Hertogh Albrecht heeft ook vergunt aen die van Amſterdam dat niemant in zijn Landen benoorden der Maes zoude mogen vaſt gehouden, of bekommert worden, om zekere breuken: ook vergunde hy Burgermeeſteren, datze op alle goederen een behoorlijcke Tol moghten ſtellen; &c. Naer luit van deze volgende brief:

Een Poorter magh benoorden der Maze om eenige breuke niet bezet worden.

Eerſt dat gheenen Poorter van Amſtelredamme en zal noch en magh beſetten, bekommeren noch aen ſpreken, nerghent in onſen Lande, benoerden der Maeſſe, van eenighen breucken dan binnen onſer Stede Amſtelredamme te berechten, ende aldaer te eynden, nae vonniſſe der Schepenen, 't en waere datmen bevond' vechtenderhant, of met dieflijcken goede dryvende, of dragende. Behoudenlijcken, dat onſe dienſtluyden, Poorters in onſer ſtede voornoemt, als Baelieuwen, Rentmeeſters, Tollenaren, ende Schouten, deſer vryheyt de niet en ſullen genieten, alſſe van punčten, die zy teghens ons in dien dienſte breuckten. Maer breuckte eenighe Poorteren van Amſtelredamme erghent anders binnen onzen vryen ſteden, dien ſoudemen in dier ſtede van dier breucke moghen bezetten ende bekommeren.

Burgermeeſteren mogen een behoorlijken Impoſt op alle goederen zetten.

Voort dat die Rade van onſer ſtede van Amſtelredamme, die nu ſijn of naemaels weſen ſullen, ſetten mogen ende ordineeren tot onſer voorſchreven ſtede behoef, eenen redelijcken Excyſe, als hen nutte ende oorboorlijck duncken zal, dats te weten, op elck vat Biers, ſes Hollandtſche Groot, ende niet daer-en-boven. Ende voorts op andere goeden, gelijk de Raeden redelijcke ſullen ordineren.

Van recht te doen en pande te geven van der ſtede Impoſt.

Ende ontbieden, ende bevelen onſen Schoute van Amſtelredamme, die nu is, of naemaels weſen ſal, dat hy van den Excyſe, ende voort van allen Boeten ende Breucken die daer af rueren, gelijckerwijs die voorſz. Raede op dien Excyſe moghen ende ſullen ordineeren ende overdragen, rech ſal doen met onſen Schepenen van onſer ſtede voorſz, ende pande daer af geven, tot allen tyden, als hys van dien Raden wert vermaent. Ende want wy voor ons, ende voor onſen nakomelingen gelooft hebben, ende geloven onſer ſtede van Amſtelredamme deſe voorſz. punčten ende vryheden te houden, ende te doen houden, tot eeuwigen daghen. Soo hebben wy deſen brief open doen bezegelen met onſen Zeghele hier aen ghehangen. Ghegeven in den Hage, op den ſes ende twintighſten dagh in Junio, in 't jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende eene.

Albert ſterft.

In den jare veertien-hondert en vier is Hertogh Albrecht, nae dat hy zijn Landen zeven-en-veertigh jaren (negentien als Vooght, en drie-en-twintigh als Landts-heer) beſtiert had, in het vierentzeventighſte jaer zijner ouderdom dezer werelt overleden, en wiert in 's Graven-Hage in de Kapel op het Hof, by zijn eerſte Huisvrouw, Vrouw Margreta van Polen, treffelijk begraven. Deze Albrecht was ook de gene, die hier ontrent den jare dertien-hondert tnegentigh het Kathuizers Klooſter liet ſtichten.

ZEVENDE HOOFTSTUK.

Twiſt der Hoekzen en Kabeljawzen, een tijdt langh aen bant gelegen hebbende, begint weder op nieuw t'ontſtaen. Verſcheide Hantveſten van Hertogh Willem aen die van Amſterdam verleent. d'Amſterdammers doen Willem in 't belegh voor Hagen en Everſteyn byſtant. Willem draeght zijn Dochter Jakoba de Heerſchappye der Landen over, en hy ſterft.

NA dezen Albrecht, wierdt zijn zoon Willem in den jare duizent vierhondert en vier tot Vorſt en Grave van den Lande gehuldight. De parthyen der Kabeljawzen en Hoekzen waren door de voorzichtigheydt van Hartogh Albrecht, en het toedoen van Heer Otto van Arkel, een wijs en vreêlievendt Ridder van de Kabeljawze zijde nu allenghs vry bezadight, tot datze in den jare veertien hondert en vier, na het overlijden van Albrecht tot datelijkheydt ſchielik weder opborſten. Want den Kabeljawzen, die het roer der regeeringe in handen, en den overleden tegens zijn oudſte zoon Willem byſtant gedaen hadden, gingk nu vreze aen van te zullen daer weder uitgeſchopt te worden, en de verdrukte Hoekzen, die zich op Willems zijde hadden begeven, hoopten nu daer in te komen. Endelijk wierdt zoo langh van beide parthyen het zaedt van wederwil geſtroit, en hout tot het vuur van oneenigheydt geraept, dat te dezer tijdt binnen Amſterdam en Haerlem verſcheide oplopen en doodtſlagen geſchieden. Uit Haerlem wierden wel driehondert Hoeksgezinde Poorters gebannen, en 't Huys te Heemſtede, goet Hoeks zijnde, geplondert en aen koolen geleght. Delft gingk mede niet vry, en raekten in een oproer wel zesen-dertigh van de voornaemſte burgers om 't leven. In het eerſte jaer zijner regeeringh liedt deze Willem eenen Jan Notaert, Schout dezer Stede, en Amel Janſen Rijzer, als ook eenen Symon Dirckſen, alle drie voorname burgers en maghtige voorſtaenders der Kabeljauzen, in hechteniſſe zetten, en kort daer na onthalſen, en zond op zekren dagh de hoofdelooze lichamen weder t'huys, die in den ommegangk van 't Katuyzers Klooſter begraven wierden. Dit zelfſte vonnis gingk ook over een Dirk van Heemskerk. Maer endelijk wiert alles door Willem, die een Heer van groot ontzagh, en eenighzins der Kabeljawzen vyandt was, ten voordele der Hoekſen, in dwang gehouden.

Deze, gelijk ook zijn vader Albrecht gedaen had, gaf op zijn huldinge een brief van zich, waer by hy op nieuw alle Hantveſten, die oit zijne voorzaten aen die van Amſterdam verleent hadden, beveſtigde, en luidt dezelve aldus:

WILLEM, by der genade Gods, Palsgrave op den Rhyn, Hertogh in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Doen kont allen Luyden. Want die Heerlijckhede vander Graefſchap van Hollant, ende anderen onſen Landen aen ons ghekomen ende beſtorven is, by doode ons liefs Heeren ende vaders Hertoge Albrechts, dien Godt ſaligh ghedenken moet. Ende ons onſe getrouwe ſtede ende Poorteren van Amſtelredam vrundlijcken ontfangen hebben, ende gehult tot haren rechten Heere, als daer toe behoort. Zoo hebben wy daeromme, ende omme goede gonſt, die wy hebben ende dragen tot onſer getrouwe ſtede van Amſtelredamme, der ſelver onſer ſtede en Poorteren aldaer geconfirmeert, ende geveſticht, confirmeren ende veſtigen met deſen alle ſulcke Privilegien, Vryheden, Hantveſten, ende Rechten, als ſy van onſen voor-vorderen Graven van Hollant, van onſen lieven Heere ende vader Hertoghe Aelbrecht voorſchreven, ende van ons bezeghelt hebben. Ende gelooven voor ons, ende voor onſen nakomelinghen, onſer ghetrouwer Stede ende Poorteren van Amſtelredamme daer in te hou-

houden, ende te ſtercken, nae inhouden der Brieve die daer af bezegelt zijn. In oirconde deſen Brieve bezegelt met onſen zeghele. Gegeven in den Hage, op den twintighſten dagh in Maerte, in 't Iaer ons Heeren duyſent vier hondert ende vier, nae den loope van onſen Hove.

Op den zelfſten tijdt vergunde hy hen ook, gelijk ook zijn vader Albrecht gedaen hadt, datze vry en onbelet met hun Schepen het Vlie en Marsdiep in, en uitvaren moghten, mits betalende den behoorlijken Tol; naer inhoudt van dezen brief:

Die van Amſterdam mogen het Vlie en Marsdiep vry en onbelet in en uitvaren.

1404.

WILLEM, by der ghenaden Godts Pals-Grave op den Rhyn, Hertogh in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt. Doen kont allen Luyden, dat wy om goede gunſt die wy hebben ende dragen tot onſer getrouwer Stede van Amſtelredam, om menigen dienſt-wille die ſy ons voorvorderen gedaen hebben, ende ons (of Godt wil) noch doen ſullen, ende oock om dat de koopman te bet onſe goede Stede voorſz. verſoecken ſal, der ſelver onſe Stede ende haren Poorteren gegeven hebben, ende geven mit deſen tegenwoordigen Brieve, ſulcke Vryheden ende Privilegien als hier nae geſchreven ſtaen.

Dat is te weten, dat alle de gene, die met haren Schepen ende Goeden dat Marsdiep, of dat Vlie verſoecken ſullen, veylich ſullen varen tot onſer Stede ende Havene van Amſtelredam voorſz. ende weder van daene veyligh ſcheyden uyten Marsdiepe, of uyt den Vlie, zonder eenigh bekommeringhe, letſel of hinder henluyden te doen, of te laten geſchien, van ons, of van onſer weghen, of van yemant anders. Behoudelijck ons onſen rechten Tol van Amſtelredamme. Maer hadde daer yemant yet op te ſeggen, die ſoude hen met rechte daer af aen ſpreken binnen onſer Stede voorſchreven, des ſoudemen hen 't recht van onſer Stede doen, ende niet anders.

Noch verleende hy hen in die zelfſte brief, dat geen Poorter, om eenige zaken of breuken, meer dan zijn lijf en hondert gulden uit zijn goet verbeuren zoude. Als blijkt uit deze volgende woorden:

Geen Poorter moght eertijts meer verbeuren dan zijn lijf, en hondert gulden uit zijn goet.

Voorts ſoo en ſal niemant van onſen Poorteren van Amſtelredam, hy ſy onze dienre of niet, voortaen meer teghens ons verbeuren mogen van eenighen zaecken of breucken, dan zijn lijf, ende hondert pondt van ſijnen goede. Ende want wy voor ons, ende voor onſen naekomelingen, onſer getrouwer Stede, ende haren Poorteren voorſz. deſe voorſchreve punčten van vryhede gehouden willen hebben onverbroken tot eeuwigen dagen. Soo hebben wy onſen Zegel aen deſen Brief doen hangen. Gegeven in den Haghe, op den een-en-twintighſten dagh in Maerte, in 't Jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende vier, nae den loope van onſen Hove.

Maer die vryheit bezitten tegenwoordigh alleen die Groot-Poorter zijn.

Weshalve worden alle ſtrafwaerdige vonniſſen, by de welken iemandt met 'er doodt geſtraft wordt, 't zy uit wat zake het zelve geſchiet, in dusdanige vorme afgelezen en geëndight: *Dat Schepenen verklaren zijn goederen, indien hy eenige heeft, geconfisqueert of verbeurt te zijn ten profijte van de Heeren.* Maer wanneer een Poorter met 'er doodt geſtraft wordt, endight het vonnis met deze woorden: *Dat Schepenen verklaren zijne goederen, indien hy eenige heeft, ter zomme van hondert guldens geconfisqueert, ten profijte van de Heeren.* Doch deze vryheydt van niet meer te verbeuren als zijn lijf en hondert gulden uit zijn goet, genieten tegenwoordigh ook de genen niet, die na den jare zeſtienhondert twee-en-vijftigh alleen het kleen, en niet het groot Poorterſchap gekocht hebben, maer zonder onderſcheit, die voor dien tijt Poorter geweeſt zijn.

Willem verovert de Sloten van Hageſteyn, Everſteyn, en de Stadt Gaſperen.

1405.

In den jaere veertienhondert en vyf brak de Heer van Arkel weder de vrede, dien hy met Albrecht, Willems vader, gemaekt hadt, en kreegh voort Worchum met liſt in. Hartogh Willem dit vernemende, quam terſtont met een ſterk heirleger te velde, en de Biſſchop van Uitrecht Fredrik van Blankenhein, met een deel krijgsknechten hem te hulp. De Hartogh gingk met zijn volk de ſtadt Gaſperen, en het ſlot van Hageſteyn, maer de Biſſchop het Huys van Everſteyn beleggen. En hoewel de Heer van Arkel al deze plaetſen wel met volk voorzien hadt, kreegh niettemin de Hartogh de ſtadt Gaſperen en het huis van Hageſteyn met gewelt in, en de Biſſchop dat van Everſteyn. Wat groote dienſten, die van Amſterdam toen den Hartogh in 't belegh voor

N 3 Ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Hagen en Everſteyn bewezen, kan genoech aen deze volgende brief beſpeurt worden, daer by hy hen voor de laſten, en onkoſten, dieze zoo in deze als voorgaende oorlogen geleden hadden, vergunt te moghen op 't lichaem van de Stadt zeker zom van lijf of Erf.-renten nemen.

Brief van Willem van Beyeren dat die van Amſterdam op de ſtad Lijf- of Erf-renten mogen lichten.

WILLEM by der genaede Gods Palsgrave op den Rhyn, Hertogh in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieslandt. Doen kont allen Luyden. Want onſe ghetrouwe Stede van Amſterdam ons wel ende getrouwelijck by gheſtaen heeft in onſen beſitte voor Hageſteyn ende Everſteyn, daer wy nu ter tijt in zijn, ende anders in onſen oorloge dat wy daer te vooren, ende tot deſe tijde toe gevoert hebben, daer zy ſoo grooten laſt af gehadt, ende zulcken koſten om ghelеden hebben, dat zy dat niet wel vervallen en moogen. Soo hebben wy onſer getrouwe Stede voorſz. geoorloft ende geconſenteert, oorloven ende conſenteren met deſen brieve, dat zy op der ſelver onzer Stede verkoopen mogen te Lijfrenten, of ten Erf-renten, als hen dat oorbaerlickxt duncken zal. Behoudelick, dat zy hare loſſinge houden zullen aenden Erf-renten vier hondert Engelſche Nobelen 's jaers: Ende zoo wien onſe ſtede voorſz. die zelve Lijf-renten of Erf-renten verkoopen zullen, dien geloven wy voor ons, ende voor onſe nakomelingen daer in te houden ende te ſtarken, na inhouder ſulcker brieven als zy van onſer ſtede voorſz. daer af hebben zullen. Ende geloven ook voorder, waer dat die ſelve onze ſtede ghebreckelick waer in den Lijf-renten ofte Erf-renten nae inhoude haer brieve voorſz. te betalen, dat wijſe dan daer toe dwingen zullen dat zy die voldoen zullen moeten ſonder verdragh. In oorconde dezen brieve bezegelt met onzer Zegele. Ghegeven in onzen beſitte voor Hageſteyn ende Everſteyn, op den XVI. dagh in Novembri, in 't jaer ons Heeren veertien honderdt ende vijve.

Diergelijcke brieven vintmen noch twee in 't Hantveſt-boek dezer ſtede; in d'eerſte, die getekent is in den jare veertien hondert en vijf, verbint zich Willem, dat hy de twaelf hondert Engelſche Nobelen, die de ſteden Haerlem, Delft, Leyden en Amſterdam, te Bruſſel en elders op Lijf-renten voor hem opgenomen, en hem daer mede in 't belegh van Hageſteyn by geſtaen hadden, als eige ſchult aen neemt jaerlix te betalen uit zijn Rentemeeſterſchap van Kennemerlandt en Vrieslandt, en by aldien hy in gebreeke bleef van te betalen, gaf hy deze ſteden macht van zijn landen en Renten in Kennemerlant te mogen aentaſten, en zich daer op verhalen. De tweede is by na van een zelven inhoudt. Want hier neemt mede Willem duyzent en vijftigh Engelſche Nobelen, die de gemelde ſteden voor hem op Lyf-renten tot Bruſſel en elders genomen hadden, en hy in zijn huldinge van de Landen van Arkel gebruikt hadt, als eige ſchult over, en geeft dezelve mede verlof datze, indien hy in gebreke bleef van te betalen, het op de Renten en Landen in Kennemerlandt, en Vrieslandt zouden mogen verhalen.

Men vint ook een brief, waer by deze Willem die van Amſterdam vry ſpreekt van alle Markt-tollen, die hen plegen afgenomen te worden, te Workum en Heusden. En luit de zelve aldus:

Die Amſt[erdam] vry [van] de M[arkt] Toll[en] tot W[or]kum [en] Heuſ[den].

WILLEM, by der ghenaden Godts, Pals-Grave op den Rhijn Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollandt, &c. Doen kont allen Luyden. Want ons onſe getrouwe ſteden ghemeynlijck van Hollandt ende van Zeelandt, getoont hebben hoe dat haere Poorteren tot vele tijden toegheſproken worden van onſen Dienaren van ſonderlinge Marckt-Tollen, die men hem van onſer ſtede wege, eyſſchende is, tot Woudrichem ende tot Heusden, daer zy ons geſamentlijcken op vervoeght, ende gebeden hebben, om daer af ontlaſt ende vry te weſen. Soo hebben wy om ootmoedigh vervolghs ende bede wille onſer liever ende ghetrouwer ſteden voorſz., ende ook om menighen trouwen dienſt die zy ons te veele tijden willighlijck gedaen hebben, ende (of Godt wil) noch doen zullen, onſer getrouwen ſtede van Amſtelredamme ſulcke gratie gedaen, ende ghegeven, doen ende gheven mits deſen brieve, dat alle haere Poorteren, die nu zijn of namaels weſen ſullen, voortaen overal in den onſen vry ende onbelaſt blyven ſullen van der Marckt Tollen voorſz., alſoo dat zy daer toe ongehouden ſullen weſen tot eeuwigen daghen. Ende om dat wy voor ons, ende onſen naekomelingen der ſelver onſer goede ſtede van Amſtelredamme dit volkomelijck houden willen ſonder verbreken, in alre manieren daer af onſen Zegel aen deſen brief gehangen. Gegeven op den Meye avont in 't jaer ons Heeren duyſent vier hondert en negen.

Noch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Noch heeft deze Willem aen die van Amſterdam, wegens de groote dienſten, die zy hem en zijne voorzaten bewezen hadden, als ook om quijtſchelden van een rente van hondert vijftigh Nobelen, die hy hen jaerlix voor vijftien hondert Vlaemſche Nobelen moeſte opbrengen, verſcheide vryheden vergunt. Als voor eerſt, datze vry viſſchen in de twee Sluizen, binnen haer vryheit gelegen, zouden hebben. Ten tweeden zette hy de palen van haer vryheit tot aen de Vogelwijk uit. Ten derden, dat de Schout hooge en lage breuken berechten zal. Ten vierden, dat alle ampten na het goetdunken der Majeſtraet zullen bedient worden. En luit de ganſche brief aldus:

WILLEM by der genaeden Godts, Pals-Grave op den Rijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Doen kondt allen luyden, dat wy om menighen trouwen dienſt wille, die onſe Poorteren van onſer ghetrouwer Stede van Amſtelredam, ons, ende onſen Voorvorderen ſaliger ghedachten, gedaen hebben, ende ons, ende onſen naekomelingen (oft Godt wille) noch doen ſullen, ende om dat ſy ons gunſtelijck weder gegeven hebben, ende quijt gheſcholden, ſulcke goeden ende Renten van hondert ende vijftigh Nobelen 's Jaers, als wy hen in handen geſet hadden, voor een ſomme geldts van vijfthien hondert Vlaemſcher Nobelen, die ſy ons in voortyden leenden, hen ende haren naekomelinghen, voor ons ende voor onſen naekomelinghen, eeuwelycken duerende, ſulcke punɛten van gratie, vryheden ende rechten, gedaen ende gegheven hebben, als hier na beſchreven ſtaen.

Van het Viſſchen in der Stede Sluyzen.

In den eerſten ſal onſe ghetrouwe Stede van Amſtelredamme hebben, oorbaeren, ende ghebruycken, die Viſſcheryen van den tween Sluyſen binnen haren vryhede ghelegen, die wy voortijts onſen getrouwen Raden ende Dienaren, als Helmich van Doornick, ende Willem Eggert ghegeven hadden, nae inhout onſer Brieve die zy daer af hadden, ende onſer getrouwer Stede voorſchreven voort overgelevert hebben. Ende waer 't dat eenige Sluyſen oft Sijlen meer geleyt worden in den Zeeburgh tuſſchen Amſtelredam ende Ypeſloot, datmen die in geenre wijſe viſſchen en ſal.

Dat der Stede vryheyt ſtreckt aen die Voogelwijk.

Item, dat haer vryhede meere ſal weſen boven haer ouder vryhede, die ſy nu hebben int Ye tot aender Voelwijck toe over int Ye, alſoo langh ſtreckende als haer oude vryhede nu ſtrecket te Lande, na der beſchreven Mate.

DeSchout berecht hooge en laghe breuken.

Item, ſoo ſal onſe Schout van onſer Stede voornoemt, die nu is of naemaels weſen ſal, altoos die Breucken berechten, kleyn ende groot, hooge ende lege die binnen der ſelver onſer Stede geſchien ſullen, ſonder eenigh toeſeggen van onſen Baeljeu van Amſterlant ende van Waterlant, of van yemande anders van onſer wegen.

De Stadt magh alle ampten begeven.

Item, ſal die voorſz onſe Stede voortaen gebruycken, ende behouden tot eeuwighen dagen, alle officien, dienſten, ende goeden tot haren oorboor ende proffijte, ghelijcken zy vyftigh jaer ende langher gedaen heeft, ſonder wederſeggen van ons, of van onſen naekomelingen, of van yemant anders van onſer wegen. In kenniſſe der waerheydt, ende om dat wy onſer getrouwer Stede voornoemt, ende haren naekomelinghen, voor ons ende voor onſen naekomelinghen, alle deſe voorſchreven punɛten, ende yegelijck byſonder, goet, vaſt, ſtaede, ende onverbroken gehouden willen hebben tot eeuwigen dagen, Soo hebben wy onſe Zeghel aen deſen Brief gehangen. Gegeven in onſer Stede van Rotterdam upten vijftienden dach in Julio, in't Jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende negen.

Ook heeft hy aen die van Amſterdam, wegens een zekre bede, dienze hem toeſtonden, vergunt, dat de Schepenen en Raden jaerlix op goede Vrydagh na het preken van het Lijden Chriſtus, op 't Stadthuys gaen, en uit de Burgers, die in zulke zake ervaren waren, nieuwe Waerdeyns van de Draperye der Lakenen kiezen zouden, om neirſtige zorge voor die neringe te dragen, waer uit blijkt dat de zelve te dier tijde hier al moet gebloeit hebben. In de zelve brief ſtaet hy hen mede toe, datze zonder zijn verlof Poorters mogen aenneemen, mits dat ieder Poorter aen de Stadt daer voor vijf gulden zoude betalen. Noch belaſte hy daer in, dat, van wat Poorter de ſtadt geldt leende, daer voor de twaelfſte penningh jaerlix voor renten geven zal; en niemant van zijn mede-Poorteren meer leenen moghte dan zes Nobelen. Belaſt ook dat de Schout en Schepenen al den geenen, die zee of Vloot-vaerdigh zijn, goet en onverwijlt recht zal doen. Als ook dat geen Geeſtelijken of Kloosteren eenige Erven of Huizen koopen, ofte erven zouden mogen.

Ook

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Ook ſtelde hy ordre op het vernieuwen en vermaken van bruggen, ſluizen en ſtraten. En luidt deze gantſche brief als volght:

WILLEM by der genaden Godts, Pals-Grave op den Rijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Doen kondt allen luyden, dat wy om liefde ende gunſte die wy hebben ende draghen tot onſer ghetrouwer Stede ende Poorteren van Amſtelredamme, ende om dat zy ons nu gunſtelijck ende willighlijck ghegeven hebben ſulcken bede als wy op henluyden begeert hebben. Soo hebben wy der ſelver onſer ghetrouwer Stede, ende Poorteren voorſz. ghegeven, ende gheven met deſen Brieve ſulcke Privilegien ende Handtveſten van vryheden, als hier nae gheſchreven ſtaen.

Hantveſt van de Waerdeyns der Draperie te kieſen.

Eerſt dat de Schepenen, ende de Raden van onſer Stede van Amſtelredamme voorſz. die nu zijn of naemaels weſen ſullen alle jaer opten Goeden Vrydagh, als die Paſſie gepredickt is, vergaderen ſullen is onſer Stede-huys voorſz., om te kieſen vier ofte vijf goede knapen onſer Stede Poorteren voorſz., Waerdeyns van der Draperye van de Laeckenen te weſen, die in onſer voorſz. Stede ghemaeckt ſullen worden, op ſulcke willekeuren ende ordinantie der voorſz. Draperije roerende, gelijcken den Schepenen ende Rade voorſz. tot allen tijden, alſt hen oorbaerlijck dunckt, ordineren ende ghebieden ſullen, te houden op ſulcke boete ende verbeurniſſen als ſy dat ſullen doen kondigen. Behoudelijck dat die outſte gheſworen Clerck onſer Stede voornoemt, die wy des machtighen met deſen voorſz. Brieve, den Schepenen ende Raedt eenen Eedt ſtaven ſal, eer ſy deſe Waerdeyns kieſen ſullen, op een Crucifix, dat zy nae hoiren beſten weten alzulcke Waerdeyns kiezen zullen, om de voorſz. Draperye in eeren te houden, ende te blijven. In ſulcker manieren ende wyſe, als dien Clerck die Eede orbaerlijckſt geſtaeft ſal duncken, desghelijckx zoo ſal die ſelve Clerck die voorſz. Waerdeyns aldus gekoren, jaerlijckx mede Eeden op een Crucifix, in ſulcker formen als hem dat nutſte duncken ſal: Ende deſe Waerdeyns ſullen een jaer langh dueren, ende niet langher, 't en waere dat een van den Waerdeyns kennelijcken breuckte in den dienſte, alſoo dattet Schepenen ende Raede kennelijck waer, dien ſullen zy moghen afzetten, ende eenen anderen daer aen binnen den Jaere voorſchreven. Ende hier en ſullen wy noch niemant toe-ſegghen in hebben.

Item, dat die Raede van onzer Stede voorſchreve, die nu zijn of hier nae weſen zullen, met een of twee Schepenen aen nemen mogen tot Poorteren binnen onſer Stede voornoemt te weſen, die hem genoeghen zullen, ſonder conſent van ons, ofte yemande van onzer wegen. Ende deſe Poorter, aldus aengenomen, ſal geven onſer voorſz. Stede vijf pont, zulck als wy van onſen Renten nemen, Ende daer-en-boven der Stede klerken, ende anderen Dienaren als coſtumelijck is, ende niet min. Maer waert dat eenigh van den aengenomen Poorteren teghens ons te vooren ghebreuckt hadde, dat zoude hy ons beteren naer den Recht van onzen Lande, daer die zaecke geſchiet waer, ende des ſoo zoudemen hem van den breucken aldaer binnen den eerſten Jare daer naeſt volgende aenſpreken met rechte, of hy zoude daer af quyte weſen.

Item, zoo en ſal voortaen geen Poorter onſer Stede voorſz eenigh gelt leenen, hy en ſal daer voor hebben van elcken twaelf penningen, diemen hem zoo af leent, eenen penninck jaerlickſche Renten, tot een eeuwelijcken Pachte. Behoudelijck datmen die Renten af koopen ende loſſen zal moghen, zoo wanneer dats den Rade, die nu zijn, of hier nae weſen ſullen, genoeghen zal, dats te weten voor elcken eenen penninck jaerlijckſche Renten, twaelf dier penninghen te geven, ende en geenen van haren mede-poorteren min dan ſes Nobelen af te leenen.

Item, ſoo zal onſe Schout van Amſtelredam, die nu is of hier nae weſen zal, altoos tot elcken xiiij. dagen eerſte pande geven, om ende over al binnen onſer Stede vryhede voornoemt: Ende deſgelijcks alle weghe, t' eynden elcken thien weken, eyghen pande geven van allen ſchulden, ende van anders Verplechten, daer Schepenen Brieve, of kenniſſe van Schepenen af zijn, anders dan van Zeevaerdigen goeden, Erf-kuſtinge, Huyshuyre, ende Landt-huyre, daer ſal hy af geven eerſt, ende Eyghen-pande tot allen vijf Dwers-nachten, den geenen die des begeeren. Ende van deſer Eygen-pandinghe voorſchreven, den genen die Eygen-pandt ghepandt hebben aen eenigen goeden, die goeden te ſchatten, ende te eygenen binnen den eerſten achte dagen der voorſz eygen-pande eerſt volgende, nae recht ende coſtume onſer Stede van Amſterdam. Ende waer 't dat onſe Schout voornoemt des niet en dede, ſoo ghebieden wy hem, ende onzen Schepenen aldaer, die inder tijdt weſen zullen, op haer lijf, ende op haer goedt, geen Recht te houden, noch Vonniſſe binnen onſer voorſz. Stede te wijzen, hy en hebbe eerſt ende Eygenpande, ſchattinge, ende eygeninge ghedaen, als voorſz ſtaet, ende ons dat ghebetert, gelijcken voor verklaert is.

Behou-

Van zeevaerdigen ende Vlootvaerdighen Recht.

Behoudelijck dat onſe Schout ende Schepenen voorſz recht doen, ende Vonniſſe wyſen ſullen, van allen den gheenen, die Zeevaerdigh ende Vlootvaerdigh zijn, ende desgelijcks van allen Zeevaerdighen goeden, alſoo verre als die gheene die eenigh van de voorſz Zeevaerdighen, of Vlootvaerdighen Recht begeert te hebben, hout met zijnen Eede dat hy Zeevaerdigh, of Vlootvaerdigh is, of zijn aenſpraecke van Zeevaerdighen goede roert. Ende dan ſoo ſal hem die Schout voornoemt rechte-voort Recht doen, als hy des begheert, ſonder yet daer af te nemen, ofte te hebben in eeniger wijs.

Van Geeſtelijcken luyden goet te maken, &c.

Item, datmen voort meer geenen Geeſtelijcken luyden, Clooſteren, noch andere Geeſtelijcken huyſen, hoe die genoemt mogen weſen, maecken, beſpreecken, erven, noch oock koopen en zal moghen, eenige leggende Erve, ſtaende Timmeragie, ofte Renten, binnen onſer Stede, ende vryhede van Amſterdam gelegen, uytghenomen den Prochi-Kercken ende Gaſthuyſen binnen der ſelver onſer Steden, ende vryheden voorſchreven.

Van Bruggen, Straeten, ende andere werck-weeren te maken.

Item, waer 't dat eenige Bruggen, Straten, Steygheren, ofte Caeden, binnen onſer Stede ofte vryheyt voorſchreven geleghen, tot eenigher tijdt alſoo vervallen waren ende verbroken, alſoo dat den Raeden van der ſelver onſer Steden oorbaer dochte datmenſe dede vermaecken ende vernieuwen, zoo ſoude een van den voorſz Raede, met tween ofte drien Schepenen onſer voorſz Stede zetten moghen ende kieſen twee, drie, of meer goeder knapen, nae behoefte der werckweere te vermaecken ende te vernieuwen, alſoo dicke, als des noodt behoefde, ende den onkoſt daer af te ſetten te betalen op den geenen die hen genoeght, gelijck daer af coſtumelijck is geweeſt. Ende waer dat yemandt van den genen, die aldus geſet worden eenighe van den voorſz werck-weer te vermaecken, of van den geenen die ghezet worde op eenigh geldt te betaelen van eenigen werckweer voorſz, ende daer in over-hoorigh worde, ende niet en dede als hem geboden waere, die over-hoorighe ſoude een van den voorſchreven Rade met twee ofte drie Schepenen mogen daghen in te legghen, ter tijdt toe dat hy dat dede als hem geboden waer, op ſulcke boeten te verbeuren, als onſer voornoemde Stede Willekeur van den inleggen, inhouden: Ende wy en zullen hier in, noch niemant van onſer wegen toe-ſegghen hebben. Ende want wy immer onſer getrouwer Stede van Amſterdam, ende alle hare mede-poorteren deſe voorſz Punċten vaſt ende geſtaede houden willen, ende doen houden: Soo hebben wy, in kenniſſe daer af, voor ons, ende voor onſen naekomelinghen deſen Brief doen bezegelen met onſen Zegele. Gegeven in onſer Stede van Middelburgh upten iiij. dagh in Novembri, in 't Jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende elf.

In den jare duizent vier hondert en dertien verleende hy hen ook, datze ieder een tot Poorter dezer Stede moghten aennemen, mits dat de zelve aen de Stadt twee Kroonen en elf grooten, in plaets datze te vooren vijf Kroonen gaven, zoude betalen. En luit de brief aldus:

Die van Amſterdam mogen yeder een tot Poorter aennemen voor twee kroonen en elf grooten.

WILLEM, by der genade Gods, Pals-Grave op den Rhyn, Hertogh in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Doen kont allen Luyden. Want wy onzer getrouwer Stede van Aemſtelredamme in voortijden een Hantveſte gegeven hebben, die inhout, dat zy gheen Poorteren aldaer aen nemen en zullen mogen, zy en zullen der zelver onzer Stede geven vijf kroonen. Zoo hebben wy nu geoorloft en gheconſenteert, oorloven ende conſenteren midts deſen Brieve, onſer ghetrouwer Stede voornoemt, alze dat zy tot alre tijt alſt hen geneught, Poorteren aldaer zullen mogen aennemen ende ontfaen, om twee kroonen ende elf grooten, duerende tot onzer weder-zeggen. In oirkonde deſen Brieve beſeghelt met onzen Signet hier op gedrukt. Gegeven in den Hage, upten xx. dagh in Septembri, in 't Jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende dertien.

Doch ongelijk veel meerder wordt tegenwoordigh voor het Poorterſchap betaelt. Want in den jare zeſtien hondert twee-en-vijftigh wierdt, gelijk meermalen is aengeroert, by den gerechte geordent, dat van dien tijdt af het Poorterſchap in een groot en kleen Poorterſchap beſtaen, en voor het groote vijf hondert, maer voor het kleene vijftigh gulden betaelt zoude worden.

Dat de luiden van Reynerskop, Bylevelt, en Achthoven, mogen in den Amſtel uit-wateren.

Daer is ook van dezen Willem noch een langen Brief getekent in den jare veertien hondert en dertien, waer by hy met de luiden gelant in Reynerskop en Bylevelt, gelegen tuſſchen Merendijk en de Haenwijker Kae, als ook met de luiden in Achthoven en Maſtwijk, gelegen tuſſchen Merendijk en Heerenvliet, bekent verdragen te zijn voor een zekere zomme

O gelts,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gelts, datze hun Watergangk zouden mogen leiden uit den Rhijn (want dus langh haddenze uitgewatert in den Rhijn, maer dat was hen van Albert, Willems Vader, benomen) in den Amſtel, en zoo in het Y. En begon deze Watergangk in den Rhijn tuſſchen Baſterdam en Haenwijker Kae, en zoo langh d'oude Rhijn tot aen Bruydijk, van hier langhs d'Hollanders Meent (waer na, volgens Pontanus gevoelen, Hollandt genoemt is) tot Kolbergen, en zoo langhs de Hollander-wegh door Wilniſſe-Waver in d'oude Rijf, tot op Koelbiers, en zoo in den Amſtel, en voort door de Dams ſluizen in het Y. Hy ſtont hen ook toe een Dijkgraef of Heemraedt te mogen ſtellen, om deze Watergank te ſchouwen, als ook dat niemant de Kade daer van zoude mogen doorſteken. En vermits deze Wateringh gingk door Hermaelrewaert, boven de voorſz. Wateringh gelegen, moghten ook de ingelanden daer van, die eertijts in den Rhijn plachten uit te wateren, door deze Wateringe, mits betalende voor ieder morgen Landt, wateren. Dit wierdt die van Kokbingen en Spengen, dewijl de Wateringe door hun Landt liep, mede toegeſtaen. Om nu deze uitwateringe te krijgen, ſtond hen ook vry de gemene wegen te doorgraven, doch moeſtenze daer over op hun eigen koſte zoo hooge bruggen ſlaen, dat 'er een hooge ſchuyt door moght. Doch hier van zouden zy, noch al de genen, die met hen in dezen Watergangk uitwaterden, Om-gelt, noch Morgen gelt geven; uitgezeit alleen van de twee ſluizen, gelegen in de Middeldam dezer Stede, en die van Ypeſloot, daer van zouden al de genen, die daer doorwaterden het vierde deel der onkoſten, opbrengen. En by aldien boven deze drie ſluyzen een vierde nieuwe geleidt wierde, dien zouden zy geheel en al moeten bekoſtigen, en weder een derde deel van al de vier ſluizen betalen; maer de drie andere vierendeelen zijne onderzaten. Ook moeſten die van Reynerskop, Achthoven en Bylevelt hun Landen van achteren, en ter zijde bedijken en dicht maken, en moghte het water van Heykoper-wateringe niet geleit worden in deze nieuwe Wateringe van den eerſten van Graſmaent tot Sinte Marten, 't zy by hooge vloeden uit der Zee, Lek of Yzel. Maer 's Somers ſtont hen vry by nootdruft het water uit den Yzel daer in te doen leiden. Deze vryheidt of koop van uitwateren van den Rhijn af tot in den Amſtel, wierdt by den gerechte van Amſterdam, als ook van Joan, zoon des Koninghs van Vrankrijk (die aen Jakoba des Hartoghs Willems dochter getrouwt was) in 't zelfſte jaer beveſtight, en voor goet gekent.

Willem draeght aen Jakoba zijn dochter de Landen en Heerſchappye over.

Willem endelijk, die langh aen een quaet been gegaen hadt, en ziende dat hy door deze quael en d'ouderdom zeer begon af te gaen, en alleen maer een eenige dochter, met name Jakoba (die alreeds aen den Dolfijn van Vrankrijk getrouwt was) achter liet; riep (vermits hy wel wiſte dat zijn Broeder Jan na de Heerſchappye dongh) de Edelen en Hoofden des Landts te zamen, en hieldt hen voor om te willen ſijn eenige dochter als Erfgenaem in zijn plaets te laten komen. Dit wierdt hem toegeſtaen, met brieven beveſtight en beëedight. Deze brieven van opdracht zeitmen dat noch in de Rekenkamer van Hollant by der Goude bewaert worden, waer van 't af-ſchrift Buchelius by eenen François van der Does, zoon van den Heer van Noortwijk, bewaerder der papieren in Hollandt, gezien heeft.

Wy zullen het begin van den brief, wegens de namen der Edelen en Steden, die Willem zulx by eede beloofden, waer onder ook deze Stadt haer ſtem gaf, laten volgen.

WY *Philippus, Heer van Waſſenaer, Borchreve tot Leyden, Henrick van Waſſenaer, Dirck van der Leck, Herbaren van Yzelſteyn, Jan van Heemſteden, Heer van Benthuſen, Henrick van Naeltwijck, Marſchale van Hollant, Jan B. van Blois, Heer van Tresloing, Melis van Mijnden, Arent van Duivenvorde, Jan van Woude, Heer van Warmont, Willem van Bockhorſt, Gerrit van Heems-*

Heemskerck, Heer van Ooſthuſen, Barthout van Aſſendelft, Gerrit van Zijl, Jan Hodenpijl, Philippus van Spangien, ende Gillis van Cralingen, Ridderen. Willem Eggert, Heer tot Purmerende, Helruch van Doornick, Adriaen van Raephorſt, van Nieurode, Gerrit van Poelgeeſt, Philippus de Bloit, Mouweris van der Does, Gerrit van Bennenbroeck, Dirck van Santhorſt, ende Adriaen van Matheneſſe, Knapen, ende wy Schouten, Borghemeeſters, Schepenen ende Raden der Steden van Haerlem, Delft, Leyden, Amſterdam, Goude, Rotterdam, Oude-water, Schiedam, Alkmaer, Hoorn, Medenblik, Enckhuyſen, en Monnickendam, Doen cond, want redelicken is ende natuerlick Recht eyſcht, dat een ygelijck goet eerbaer Man, die Gode ende Gerechtigheydt voor oogen heeft zijnen rechten ghebooren Landts-heer, goet, ghetrouw ende onderdanigh zy, die ſchuldigh is te helpen ſtercken, te dienen, ende lijflijk by te blijven tot allen ſteden ende ſtonden, tegens allen, die hem aen zijne Heerlijckheden ende Erffeniſſe crencken, ende tegens vallen ſouden willen, ende wy in onſe beſcheydentheydt wel weten ende bekennen, dat die Doorluchtige Vorſtinne, onſe ghenadighe Vrouwe, Vr. Jacob van Beyeren, Dauphine van Vienne, &c. eenige Dochter ende rechte Erf-ghenaeme des Hoogh-ghebooren Vorſten ons L. L. Gen. Heeren Hertoghe Willems, &c. Soo hebben wy wel bedacht ende volkomelicken beraden alle t' ſamentlick ons daerom verbonden, ende verlooft met onſen vryen wille, waert dat de Hoogh-gebooren Vorſt onſe Heere voornoemt aflijvigh worde voor onſe Gen. Vrouwen zijnder Dochter voorſchreve, ſonder wettige Soon achter hem te laten, dat wy als dan de ſelve ons L. Gen. Vrouw Jacob van Beyeren voornoemde als Erf-Dochter ende Leenvolghſter ons Gen. Heere voorſchreven ontfanghen, ende hulden ſullen tot onſen rechten ghebooren Landts-Vrouwe, &c.

Ghegeven op onſer L. Vrouwendagh Aſſumptionis, in 't Jaer ons Heeren

MCCCCXV.

Dat die van Amſterdam dezen Willem wel hebben mogen zetten, kan hier by afgenomen werden, vermits zy hem ter eere een çierlijk pronckbeelt of afbeeldtzel boven de galderye op de Vierſchaer, voor 't oude Stadt-huys, opgericht hadden, met dit opſchrift in gulde letteren: *Wilhelmus van Beyeren, de ſeſte van die naem, de vier-en-twintighſte Graef van Hollandt.* De brandt, die in den jare zeſtien hondert twee-en-vijftigh het gantſche Stadt-huys vernielde, verſchoonde dit beeldt, en wort noch huidendaeghs tot een gedachteniſſe op 't nieuwe Stadt-huys bewaert.

ACHSTE HOOFTSTUK.

Jakoba ſcheit van haer man Jan van Beyeren, en trout aen Humfrid van Glocester. D' Uitrechtzen leggen die van Amſterdam lagen. Hantveſten van Jan van Beyeren aen die van Amſterdam verleent. Humfrid ſcheit van Jakoba. D' Amſterdammers komen die van Hoorn te hulp. Jacoba trout aen Frank van Borſelen; Doch moet haer Landen aen Filips van Borgonje over-geven.

Jakoba wort Gravin van Hollant, &c.

WIllem de vier-en-twintighſte Graef en zeſte van die naem overleden zijnde, raekte aen 't roer der regeeringe in den Jare veer-
1417. tien hondert en zeventien zijn eenighſte dochter Jakoba, die naulikx veertien Jaren oudt zijnde, ten man kreegh den Dolfijn, van Vrankrijk, zoon van Koningk Karel de zeſte, doch dees raeckte korts hier na, en zoo eenige ſchryven, door een vergiftigh wambas om 't leven. Jan van Beyeren haer Oom, die ten wijve had Eliſabet, Hartogin van Lutzenborgh, had alreeds den Keyzer Sigismund te voore wys gemaekt, dat deze Landen aen 't Ryk vervallen waren, zulx hy die van den Keyzer heimelijk te leen ontfing. Om dit te beletten, gink Jakoba op 't aenraden van haer moeder aen Jan van Brabandt, haer groot-moeders broeders zoon, trouwen. Doch hier uit, dat Jan van Beyeren de heerſchappye dezer Landen zich toe-eigende, ontſtont een heftigh oorlogh. Eenige ſteden hielden het met Jan van Beyeren, andere met vrouw Jakoba. Doch endelijk wiert de twiſt by geleght, op voorwaerde, dat Jan van Beyeren al zoude behouden dat hy in had, maer het overige zoude vrouw Jakoba als eige erf-goedt bezitten. Maer Ian van Beyeren de overige Landen van Ian van Brabandt ontfangende, nam dit Iakoba zoo qualik op, datze Ian van Brabandt haer man verliet, en na Romen trok, om aen den Paus ontſlagh van 't huwelik te verzoeken, doch troude, onderweegh in Engelandt aen komende, aen eenen Humfrid van Glocester, 's Koninx Broeder.

Trout aen Hartogh Jan van Brabant.

Maer verlaet hem.

Trout aen Humfrid.

1420. In den jare veertien hondert en twintig voerde Ian van Beyeren ook oorlog met den Biſſchop van Uitrecht. Met den Biſſchop hielden 't byna de ganſche ſtreek van Over-Yſel, en zommigen uit den Adel van Hollandt, voornamelijk de Kabeljaws-gezinden. Op Ian van Beyerens zyde begaven zich by na geheel Hollant, en Weſt-Vrieslant. Heda ſchrijft dat die van Uitrecht de Amſterdammers lagen leiden, die zy aldus beſteken hadden. Zy hadden eenige fluxe gaſten uit gezonden om 't Vee onder de Stadt wegh te halen, doch die van Amſterdam dit vernomen hebbende, ſchietten met groot gewelt ter Poorte uit. De Stichtzen gelieten zich, als ofze de vlucht namen, wordende van de Amſterdammers achtervolght. Maer de lagen by tijts ontdekt zijnde, keerdenze weder na Stadt, latende niettemin twee hondert en vijftigh burgers in de loop, die ten dele gevangen, en ten dele doot geſlagen wierden. Door deze nederlaegh wierden de burgers, zoo Heda ſchrijft, zoo verbaeſt, datze al hun hoop en trooſt op hun Schepen zetteden, en met hun tilbaer goet daer in vlooden. En 't had met de ſtadt geklonken geweeſt, hadden de Uitrechtzen weten de zelve terſtont aen te taſten.

Oorlog met de Stichtſen.

In den Iare veertien hondert zeven 1427
en twintigh, (ſchrijft Veldenaer in zijn Kronijk,) liet de Hartogh Filips van Bourgonje, als hy met het Sticht van Uitrecht in oorlogh was, een Schip zoo groot als een Blokhuis tot Amſterdam bouwen, 't welk de Katte genaemt, en voor d' Eems geleit wiert, om de Stichtzen daer mede te dwingen. Over welk woort *Kat*, Boxhorn deze verklaringe geeſt. *Kat*, zeit hy, *is altijt geweeſt*

Hantve[sten] van J[an] van Beyeren aen die van Am[]ſterdam gegeven

geweeſt een inſtrument, gebruikt in den Oorloge, met het welk groote ſterk-bollen, gemeenlijk Katte-bollen genoemt, (waer van noch eene by my te zien is, gemaekt van blaeuwen Arduyn, wegende hondert en meer ponden,) op den vyant geſchooten wierden.

En vermits die van Amſterdam om Hartogh Ian van Beyeren, (die in den Iare veertien hondert vier en twintigh quam t'overlijden, en in den Haghe, in 't Iakobyner Klooſter, aen de zuytzijde van 't Koor begraven wiert, na dat hy de Landen zes Iaer als vooght beſtiert had,) veel ongemaks in deze oorloogen geleden, en hem groote byſtant in den oorlogh, dien hy tegens de Uitrechtzen gevoert had, gedaen hadden, voorzagh hy hen weder met verſcheide voor-rechten en vryheden. Ten eerſten, dat de Poorters van Amſterdam Tol-vry, mits toonende hun Tol-brief, door ganſch Hollandt varen zouden. Ten tweeden, dat geene Heeren, noch hun dienaers, wel te verſtaen in het jaer datze regeeren, eenige pachten dezer Stede toebehoorende, zouden mogen mijnen, huuren, of doen mijnen of doen huuren, of op eeniger wijze daer deel aen hebben. Ten derden, dat geen Poorter van Amſterdam in Hollandt, Zeelandt, of Vrieslandt zoude mogen ter zeventuygh gedaeght worden, dan op koſten van de genen, die in 't onrecht beviel. Ten vierden, dat Schout, Burgermeeſteren en Schepenen, vry ſtaet op Sinte Paulus avont, en daer na niet meer, willekeuren te mogen maken. En luidt de gantſche brief aldus:

Hantveſt van Jan van Beyeren aen die van Amſterdam gegeven.

JOHAN by der genaeden Gods Palsgrave op den Rhyn, Hertogh in Beyeren, Soon van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, &c. Want alle tijdtlijcke ſaken metter tijdt verganckelijck zijn, ſoo is 't wel noodt dat men ſe eeuwigh maecke in 't geſchrift, op dat zy in der luyden memorie tot eeuwigen dagen onvergeten blyven. Hierom doen wy kondt en kennelijck allen teghenwoordighen ende toekomende luyden, hoe dat onſe lieve ende getrouwe die ghemeyne Poorteren der goeder Stede van Amſtelredam, ons ootmoedelijck vervolght ende gebeden hebben om ſonderlinge vryheden ende rechten, daer haer mede geholpen waer, ende ons, noch der Graeflijckheydt niet tegen en dragen, Ende om dat wy met goeder herten overghedacht, ende aengeſien hebben ſonderlinge trouwe, die ſy ons bewijſt hebben, ende namelick veeler goeder dienſten die zy onſen lieven voorvaderen (zaliger gedachten) ende ons tot deſen daghe toe ghedaen hebben, ende (of Godt wil) noch doen ſullen, ſoo hebben wy haer ootmoedige bede gehoort, ende hem, ende hare nakomelingen, den ghemeyne Poorteren van Amſtelredamme, om oorbaer ende ſaligheydt der gemeenre Stede, ghegunt ende gegeven, gunnen ende geven met deſen onſen teghenwoordighen brieve, alſulcke puncten van Rechten ende vryheden, als hier na beſchreven ſtaen, dat is, te weten:

Die van Amſterdam mogen door de ganſche Graeflikheit van Hollant Tol-vry varen.

In den eerſten ſoo ſullen alle die ghene, die ſy aennemen tot haren Poorteren rechtevoort, met haren goeden mogen varen Tollen-vry voorby alle ons Tollen, die wy en die Graeflijckheit van Hollandt nu hebben of namaels krijgen ſullen. Behoudelijck dat zy haren Tol-brief toonen ſullen, als recht, ende gewoonlijck is.

Geen in den gerechte noch hun dienaers mogen pachten.

Voort ſoo en ſullen die gene, die in den Gerechte zijn binnen der Stede van Amſtelredamme, noch hare dienaers, van dien jare, dat ſy in den Gerechte zijn, of dienen, gheenen Excijſe hueren, der Stede toebehoorende, noch van haren wegen doen hueren, noch des mede ſtaen, in eeniger wijs.

Hoe een Poorter in Hollant, Zeelant en Vrieslant ter zeventuigen magh gedaecht worden.

Item, ſoo en ſal men gheenen Poorter van Amſtelredamme daeghen mòghen der zeven tuyghe, in Hollandt, noch in Zeelandt, noch in Vrieslandt, dan op des ghenen koſt, die in den onrecht bevalt. Ende die Schout daer die ſeventuygh geſchien ſal, die ſal dien onkoſt uytleggen als ſeventuygh ghedaen is, eer hy van daer gaet op den derden penninck meer, alſoo verre als die verlieſer niet betaelen en woude rechtevoort. Ende waert dat den Poorteren voorſz. ghenoechde, ſoo ſullen zy moghen eenen ander perſoon in haer Stadt ſetten, dien ſeventuygh te geven, gelijck of ſy 't ſelve waren.

Die van Amſterdam moghen alleen maer op Sinte Paulus avont Willekeuren maken.

Voort ſoo maghtigen wy onſen Schout, Burgermeeſters, Schepenen ende Raden der Stadt Amſtelredamme voorſz. op deſe tijdt weſende, dat zy Willekeuren mogen op eenen dagh, dat ſal zijn op Sinte Pauwels avondt nu naeſtkomende, ende daer na niet meer, dat ſal gedueren tot eeuwigen dagen. Ende om dat wy der goede Stede van Amſtelredamme, ende allen Poorteren, die nu zijn of naemaels weſen ſullen. In allen der voorſz. puncten houden ende ſtercken willen, voor ons ende onſen naekomelinghen, Graven te Hollandt, alle arge-liſt uyt-gheſcheyden, zoo hebben wy des ten getuyghe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

onſen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in den Haghe, op den achtienſten dagh in Ianuario, in 't Iaer ons Heeren duyſent vier hondert ende twintigh, nae den loop van onſen Hove.

Het gerecht van Amſterdam magh alleen Willekeuren maken.

Van Willem, die by de Vriezen dood bleef, verkregen die van Amſterdam, datze de Willekeuren, die by Schout en Schepenen gemaekt waren, een Jaer moghten houden, en ten einde van 't Jaer vernieuwen, indienze de zelve langer willen houden. Burgermeeſteren met den Schout en Schepenen mogen ook ordonnantien en willekeuren maken van der ſtede wegen, volgens de willekeuren daer af zijnde in *'t Keur-boek, Letter A.* 1. *als ook in 't Keur-boek Letter C. Pag.* 1. Maer geene Gilden mogen hier, ſchoon zulx op andere plaetſen wel gebruikelijk is, onder hen eenige keuren noch breuken maken, buiten den Gerechte dezer Stede, op pene van veertigh Hollantſche ſchellingen. En is hier een gebruik dat alle keuren en ordonnantien, by den Schout en Schepenen dezer Stede op verſcheide tijden gemaekt, alle Jaer op Vrouwen-dagh na de Schepenen ge-eedt zijn, in 't gemeen openbaerlijk ter puye van 't Stadthuis ten aenhooren van de gemeente vernieuwt worden. *Hantveſt deſer ſtede, Pag.* 92. *Art.* 18. Deze Jan van Beyeren verleende ook aen die van Amſterdam, datze de Dyken van Diemen (met die van 't Sticht) moghten uitdelen om te hermaken, tot koſten van dien 't behoorde.

Jakoba raekter onder.

Eer deze Hartogh Ian van Beyeren quam te ſterven, had hy Hartogh Filips van Borgonje door een onwettelijk teſtament erfgenaem van al zijn goederen gemaekt. En kregen deze Landen quanſuis om het twede huwelijk van Iakoba, zoo groot een afkeer van haer, datze het met Hartogh Filips van Borgonje en Hartogh Ian van Brabant hielden, gelijk ook deze Stadt, hoewel de zelve te voore neffens andere Steden, Willem op zijn doot-bedde beloofſt had Jakoba voor Lants-vrouwe te huldigen. Jakoba hier tegens zocht hulpe by den Koningk van Engelant. Maer de Koningk, vermits hy Borgonjes hulp in den oorlogh tegens de Franzoiſen van noden hadt; ſloegh haer dit af, zulks de Hartogh van Glocester anders geen uitwegen ziende, Iakoba verliet, en aen een ander Juffer troude.

In middels was vrouw Iakoba met Filips van Borgonje, vermits hy zich het bezit en de heerſchappye dezer Landen toe-eigende, al geduurigh in 't oorlogh geweeſt. Maer als Filips de ſtadt Goude, daer Iakoba binnen was, met een maghtigh heir belegert had, vont zy zich hier door genootzaekt, (hebbende korts ook onder den Overſten Brederode de ſlagh op zee verloren) in den Iare veertien hondert en acht-en-twintigh hem voor Vooght of Stadthouder en rechte erfgenaem der Landen van Henegouwe en Hollant t'erkennen, en te laten huldigen. In dit oorlogh hebben die van Amſterdam zich doorgaens ook mannelijk gequeten, en den Hertogh Filips van Borgonje altijt groote byſtant tegens vrouw Iakoba (ſchoon datze haer vader, gelijk gezegt is, kort voor zijn doot neffens andere ſteden belooft hadden haer voor te ſtaen en voor Gravin t' erkennen,) gedaen. Want als de Kennemers, die het neffens de ſteden Schoonhove, Oudewater, en Goude met Iakoba hielden, met rooven en ſtroopen geheel Weſt-Vrieſlant kael maekten, en Medenblik, Enkhuizen, en andere ſteden met gewelt ingenomen hadden, zijnze endelijk ook voor Hoorn gekomen, om deze ſtadt mede onder gehoorzaemheit van vrouw Iakoba te brengen. Maer eenige vrywillige burgers van Amſterdam, neffens eenige andere troepen krijgs-knechten, onder den overſten Lilledam, quamen die van Hoorn te hulp, en ſloegen de beleggers mannelijk op, zulx datze gedwongen wierden de ſtadt te verlaten.

Onrrent dezen tijt in den jare veertien hondert zes-en-twintigh in Wijnmaent, wierdt dezen Hartogh Filips by de ſteden van Hollandt gegunt een zekere bede van dertigh duizent ſchilden, elk ſchilt gerekent op vijftien ſtuivers, 't geen tot betaling van zes maenden beſoldingh, van vijftien hondert gewapende mannen, die den Hartogh in dezen oorlogh gebruikte, zoude beſteet

ſteet worden. Tot deze bede had ieder Stadt in Hollandt zijn aendeel op te brengen, en gaf:

Haerlem ——	5000	ſchilden.
Leyden ——	3500	
Delft —— ——	3500	

Goude wort niet gerekent, vermits de Burgers noch onder vrouw Jakoba ſtonden.

Amſterdam ——	3000	ſchilden.
Rotterdam ——	1250	
Hoorn ——	2000	
Enkhuyzen ——	625	

Dit is hierom voornamelijk van ons bygevoeght, om aen te wyzen, op wat trap van rijkdom Amſterdam te dien tijde onder de Hollandtſche ſteden geſtelt wierdt; vermits door het opbrengen van gemene middelen, de rijkdom en welſtant van een ſtadt ten naeſte by vertoont wort.

Jakoba trout aen Frank van Borſelen.

Endelijk was Iakoba, na de doodt van haer twede man Ian van Brabant, weder heimelijk aen eenen Frank van Borſſelen hertrout. Filips hier van kuntſchap krygende, quam haeſtelijk uit Vrankrijk in Hollandt, ontboodt Frank van Borſelen by hem, en voerde hem, die niet wiſt, dat zijn huwelik met Iakoba den Hartogh bekent was, gevangen in Vlaendren wegh. De Hartog zich veinzende van Borſelen te willen onthalſen, liet door veel bidden en ſmeken van Iakoba hem weder los, doch op die voorwaerde: dat zy met Borſelen afſtant zoude doen van alle recht, datze op Hollandt, Zeelandt en Vrieslandt hadde, behoudende alleen Ooſtervant voor Frank van Borſelen, en Zuidbeverlandt, met het Land van Voorne voor haer zelven, met al de tollen. Ook zouden haer kinderen, indien zy eenige kregen, weder in 't bezit van Henegouwe, Hollandt, en Vrieslandt koomen. Maer Iakoba ſtierf twee jaer daer na zonder kinderen. En aldus raekten deze Landen, ten dele door liſt, ten dele door gewelt, aen 't huis van Borgonje, en zijn daer aen gebleven tot de regeringe van Filips, de twede Koningk van Spanje.

Geeft haer landen aen Filips van Borgonje over.

NEGENDE HOOFTSTUK.

Filips raekt met d'Ooſterlingen in oorlogh. Nieuwe oproer der Hoekze en Kabeljawze. Om die te ſtillen komt den Hertogh in Hollandt, en verzet de Regeeringh binnen Amſterdam. Verſcheide Hantveſten van hem aen die van Amſterdam verleent. Verſcheide Gunſtbrieven en Vryheden van den Deenſchen Koningk Kriſtiaen aen die van Amſterdam gegeven. Ongehoorde goetkoop van eetwaren.

Filips raekt met d'Ooſterlingen in Oorlogh 1438.

FIlips (die tot vader Filips den Stouten, broeder des Koninx van Vrankrijk Karel de Wyze, en tot moeder Margareta, Hartogh Albrecht van Beyerens dochter, had, en neef van vrouw Iakoba was,) dus de heerſchappye der Landen aen zich gekregen hebbende, hadt naulix drie jaren daer meeſter af geweeſt, of hy raekte in den jare veertien honderdt acht en dertigh met d'Ooſterlingen in oorlogh, die uit deze oorzaek ontſtaen was. d'Ooſterlingen hadden eenige van onze ſchepen moetwillig en zonder reden aengerandt, en geplondert, zonder de ſchade, hoewel dikwils daerom aengeſproken, te willen vergoeden. Endelijk richtedenze met de Deenen, Pruiſſenaers, Pomerſchen, Spanjaerts, en Venetianen, die te dien tijde noch hun kielen, om koophandel te dryven, na 't Ooſten wendeden, een verbont op, om de Hollanders gelijkerhandt uitter Zee (uit oorzake miſſchien dat die van jaer tot jaer zeer maghtigh daer op wierden) te dryven. Dus dan wierden, zy hun ſlagh waernemende, alle Hollandtſche ſchepen in hun landen in beſlagh, en op Zee genomen. Filips, wien hier over de klachten dagelix ter ooren quamen, beſtemde den Ooſterlingen tijt en dagh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dagh, om onderlinghs het verſchil in min en vriendtſchap by te leggen. Van wegen d'Ooſterlingen verſchenen aldaer Hendrik Raepſilver van Danzik, Hendrik Voorraet van Lubek, beide Ridders; van wegen deze Landen drie of vier, onder anderen eenen Evert Jakobzen, Schepen te dier tijde dezer ſtede. Doch vermits d'onzen de ſchade, hen aengedaen, wel op vijftigh duizent goutguldens vergrooteden, en die vergoedt wilden hebben, maer d'Ooſterlingen daer niet na luiſteren wilden, liep de onderhandelinge te niet. Middelerwijl wierdt met het uitruſten van ſchepen ſterk voortgevaren; die van Amſterdam brachten alleen een Vloot van twintigh ſchepen in Zee, zoo veel als naulix d'andere Hollanders en Zeeuwen te zamen. 't Geen hen by d'uitheemſche volken en wijtgelege Landen zo groot een gezagh aenbraght, dat vele meenden Amſterdam een geheel landſchap, en geene eene ſtadt te wezen. En is dit noch meer verwonders waerdigh, als men aenmerkt (gelijk een oudt en onbekent Schryver verhaelt) dat Amſterdam toen maer half ſo groot was, als toen 'er een ſteene muur om gemaekt wierd. De Hollanders met deze Vloot in Zee ſteekende, veroverden verſcheide rijk geladen ſchepen, en haelden in korten tijdt hun ſchade wel dubbelt weder in, zulks datze genoechzaem meeſter ter Zee wierden. En hingen, tot een teeken van overwinninge, en om hun vyanden te braveren, bezems aen de Marſen, als willende daer zoo veel mede te kennen geven, dat zy de genen waren, die de Zee van alle boeve-jaght en ſtruikrovers gezuivert hadden. Dit quam ook met het zeggen van Hendrik Raepzilver heel wel overeen, die op het roemen van den grooten buit, deze woorden hen toedreef: *De Leeuw* (verſtaende daer Hollandt door) *is nu in ſlaep, maer ziet wel voor u, datge hem niet opwekt, want wekt ghy hem, 't zal u wat koſten om hem weder in ſlaep te krijgen.* Endelijk wierdt, na datze een tijdt langh heftigh oorlogh gevoert hadden, in den jare veertienhondert een-en-veertigh te Koppenhaegh een beſtant voor twaelf jaren gemaekt; welk daer na tot verſcheide reizen verlanght, en endelijk zonder voorder handel in een volkome en vaſte vrede verandert is.

Onder dezen Hartogh waeren de gedeeltheden der Hoekzen en Kabeljawzen tot den jare veertien hondert en vier-en-veertigh in tamelijken ruſt en ſtilte gebleven. Want vermits 1444 vrouw Jakoba deze Landen aen Filips hadt overgegeven, en onlanghs de ſlagh op Zee verlooren hadt, ſchooten de Hoekzen doorgaens te kort, en moeſten 't hooft in de ſchoot leggen. Doch brak deze tweedraght, een wijl tijdts aen bandt gelegen hebbende, ſchielijk als een woedende hondt weder los; want Filips, vele Landen bezittende, en niet konnende hierom altijdt in Hollandt zijn verblijf hebben, hadt tot Stedehouder geſtelt Heer Willem van Laleyn in Henegouwe. En vermits zijn dochter was komen te trouwen aen Heer Reynout van Brederode, Hooft der Hoekzen, zoo waren de Hoeks-gezinden, door des zelfs toedoen, in de voorneemſte ſteden bywylen met meerder getal op het kuſſen geraekt. En alzoo de Wet-houders der Prince een groote zomme van penningen op zijn verzoek toegeſtaen hadden, zoo moſte de gemeente daer over met ſchattinge buyten gewoonte bezwaert werden: dies de Vroetſchappen van de Kabeljawze zijde, hoewel zy mede in des Princen bede hadden bewillight, deze gelegentheidt waernemende, de gemeente tegens de Hoekſe Heeren gaende maekten, waer uyt verſcheide wederwilligheden, en oploopen ontſtonden. Want tot Amſterdam de Hoekſche meeſter geworden zijnde, verdreven alle die van de Kabeljawſche zijde uit haer ſtadt, die hun toevlucht tot Haerlem namen, en aldaer met d'andere Hoeks-gezinden groote oproer en moetwilligheit pleeghden, tot dat de Hertoginne van Burgonje, door de Hertogh haer man in Hollandt gezonden zijnde, om deze tweedracht neder te leggen, binnen Haerlem quam, met haer nemende Heer Willem

Nieuw twiſt de Hoekz en Kabeljawzen.

lem van Laleyn, Stadt-houder van Holland, die het met de Hoekſe hielt, en den Grave van Ooſtervant, die den Kabeljawſen toegedaen was, om alzoo beide gedeeltheden eenigh genoegen te doen. Doch de Heer van Laleyn te Hillegom gekomen zijnde, wierdt aldaer heimelik gewaerſchout op zijn hoede te willen zijn, alzoo hem lagen geleit waren; dies hy ſchielik te rugge trock na den Hage, en wel tot zijn groot geluk, want die van Haerlem zouden hem, zoo hy in hare Stadt gekoomen was, ongetwijffelt om 't leven hebben gebraght, vermits al de genen, die het met de Kabeljawſe hielden zonderlingh op hem gebeten waren. En had de Hertogin genoech te doen om de Hoekſe ongheſchend uit de ſtadt te krygen, die alle verjaeght en verdreven werdende, na Amſterdam weken, alwaer tot haer 'er hulpe quamen, Heer Reynout, en Heer Gijsbrecht van Brederode, met vele Ridderen en knechten, die daer binnen bleven, zoo langh als deze oneenigheit met die van Haerlem duurde.

Filips komt in Hollandt, en ſtilt de twiſt.

1445.

Hartogh Filips ziende dat d'ongeſtuimigheden der Hoekſen en Kabeljawſen, van tijt tot tijt aengroeiden, quam zelfs in Hollant, met een groote ſtaet van Ridderen en Edelen. En na dat hy alles tot Haerlem in ſtilſtant gebraght had, verſcheen hy binnen Amſterdam op Sinte Lijsbetten dagh, met zich brengende alle gebanne en verdrevene van de Hoekſe zijde, verzette het gerechte en ſtelde uit ieder gezintheit twee Burgermeeſteren, als Jakob Braesman en Bartholomeus Does van de Hoekſe zijde, en Paules Albrechtzen, en Grebbert Dirkſen van de Kabeljauwe zijde, als mede gelijk getal van Schepenen ter weder zijde. De gene, die hy af zette, waeren deze volgende:

Verzet het gerecht t'Amſterdam.

Schout

Claes Grebber.

Burgermeeſteren

Vellert Vechterſz.
Klaes Thol.
Ruyſch Pieterſz.
Gerrit Groote Pieterſz.

Schepenen

Ian Symonſz. van Muyden.
Jonge Dirck Ianſz.
Klaes Lambertſz. van Goey
Kinne Wael.
Willem Blok Arentſz.
Jan Dobbeſz.
Harmen Byenſz.

In wier plaets hy ſtelde tot Schout

Mr. Jacob Ruyſch.

Tot Burgermeeſteren

Jakob Braesman.
Pouwel Albertſz.
Grebber Dirckſz.
Bartholomeus Doos.

Tot Schepenen

Godewaert Wormboutſz.
Melis Andrieſz.
Willem Symonſz.
Jonge Gerrit Janſz.
Jan Albertſz.
Meeus Pieter Reynierſz.
Gerrit Pieter Boutezſen.

Beveelende voortaen de Burgers, dat men tot Overheden kiezen zouden van den rijkſten, rekkelijkſten, en redelijkſten poorteren, zonder iemant om haet of nijt, of voorgaende eenzijdigheit, uit te ſluiten. Dus gingk Filips van ſtadt tot ſtadt, deed alomme groote dreigementen van zijn uitterſte ongena, tegens den genen, die eenige nieuwe onruſten zouden aenſtellen. En raekten alzoo, vermits Filips de wrevelmoedt der onruſte geeſten door zijn wijsheit grootelix t'onderhielt, de hevicheden wat in ſtilte. De Burgers hier ter ſtede plachten noch jaerlix langen tijt hier na, tot een gedachtenis van deze geſtilde onruſt Sinte Elizabets dagh met plechtige maeltijden te vieren, en in vrolijkheit over te brengen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Deze Filips heeft ook, gelijk zijne andere voorzaten, die van Amſterdam, vermits zy hem, zoo in de Ooſterſche als andere oorlogen, groote byſtant gedaen hadden, verſcheide voorrechten en vryheden gegeven.

Plantinge van de dijkkaedje t' Ypeſloot.

Voor eerſt, in den jare veertien hondert en veertigh vergunde hy hen, als ook de gemeene Ridderſchappen en Waerſchappen, gezeten in den Schependom van Diemen, en aen de luyden van het Sticht van Uitrecht, die Dijkplichtigh waren aen de Dijkkaedje van Ypeſloot, die voor hadden een plantinge en bolwerk van hout en yzer aen den dijk van Ypenſloot te maken, dat de Baljuw van Amſterlant, mitsgaders een Waertsman van Muyden, Weeſp, Weeſper Kerſpel, &c. met de jonghſte Burgermeeſter van Amſterdam, jaerlikx tweemael den Schouw op deze plantinge zoude mogen doen, en willekeuren naer hun welgevallen daer op maken. Maer vermidts deze plantinge voor gemeene luyden zeer koſtelijk viel, en hier door naer behooren niet na-gekomen wiert, is by die van Amſterdam een orde in den jare duizent vier hondert zes-en-tzeſtigh beraemt, waer by ieder, die dijkplechtigh was, na de groote van zijn landen, zekere roede plantingh opmaken, en onderhouden moeſte; als die drie roeden dijks en acht morgen landts hadt, moeſte een roede plantinghs opmaken en onderhouden; en zoo voort.

In den Jare veertien hondert twee-en-vijftigh ſtont hy hen ook toe, dat'er alle jaren twee van de vier of vijf oude Waerdijns, (die jaerlix, volgens d'inſtellinge van Willem van Beyeren zijn Oom, gekoren wierden,) moghten aen blijven, om de nieuwe Waerdijns onderrechtinge te geven van dat 'er geſchiedt was. En luit deze brief aldus:

Twee Waerdeyns mogen altijt aen-gehouden worden.

PHILIPS by der gracien Gods, Hertoge van Bourgonje, van Lootrijcke, van Brabant, ende van Lemborgh, Grave van Vlaendre, van Artoys, van Bourgoennien, Palatijn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen: Marck-grave des Heylighs Rijcks, Heere van Vrieslant, van Salmes, ende van Mechelen. Doen kont allen Luyden, hoe dat onſe Stede van Amſtelredam, onſen ghetrouwen Stedehouder ende Raede van Hollandt, ons te kennen gegeven heeft, dat onſen lieven Oom Hartogh Willem van Beyeren (ſaliger gedaghten) in den Jare duyzent vier hondert ende elf, gaf ende verleende een Privilegie ende Hantveſte, daer hy onder anderen punčten conſenteerde, dat die Schepenen ende Raede van onſer voorſz ſtede, alle jaren op den goeden Vrydagh kieſen ſullen vier of vijf Waerdyns van der Draperye van den Laecкenen, te weſen een jaer langh, ende niet langer, gelijk die zelve Hantveſt dat wel verklaert, ende dat hen wel oorbaer dunckt te weſen van der Neeringhe van de Draperye, datter een of twee van den Waerdyns blijven moghten, om die nieuwe Waerdyns te onderwyſen van datter gedaen ſal weſen, biddende daerom conſent van ons te hebben, ſonder præjudicie van die voorſz Privilegie in anderen punčten daer in begrepen. Ende want die bede ende verſoeke van onſer ſtede redelijck is: ſo is't, dat wy onſer ſtede voorſz gegunt, ende geconſenteert hebben, gunnen ende conſenteren met deſen onſen Brieven, dat onſe Schepenen en Rade, die den Waerdeyns voorſz kiezen ſullen, alle Iaer, alſoo als 't ons gelieft, een oft twee ouden Waerdyns kieſen, eñ aen den dienſt laten mogen indien 't hen nut ende oorboor dunkt. In oorconde deſen Brief bezegelt, ende onſen Zegel hier aen gehangen. Gegeven op den xx^en^, dagh in Februario, in 't Iaer ons Heeren duyſent vier-hondert twee ende vijftigh, na den loop van onſen Hove. Aldus geteyckent. By mijn Heere den Hartoge, ter relatie van ſijn Stedehouder ende Raede van Hollant. Ondergetekent J. de Zwieten.

In den jare veertien hondert twee-en-vijftigh vergunde hy hen ook, datze voor het Boomgelt, gemeenlijk Paelgelt genaemt, 't geen zy van aller geheugeniſſe her ontfangen hadden, daerze te vooren maer een halve Filips penningh van ieder laſt ontfingen, nu een go de Vlaemſche groote, zijnde vier mijten meer, ontfangen moghten. Des zoudenze ook gehouden zijn, gelijk zy gewoon waren te doen, tzeſtigh tonnen, of daer ontrent in Zee te leggen, en op Huisduinen, Texel, Vlielandt en der Schellingh Vierbaken te ſtellen. En luit deze Hantveſt aldus:

Hantve van he Paelge

PHILIPS by der gracien Gods, Hartoge van Bourgonnien, van Lotrijk, van Brabant, ende van Lemburgh, Grave van Vlaendre, van Artoys, van Bourgoennien, Palatijn, van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende van Namen, Marck-Grave des Heylighs Rijcx, Heere van Vrieslant,

lant,

lant, van Salines, ende van Mechelen. Doen kondt allen Luyden, alſoo onſen gheminde Burgermeeſteren, Schepenen, ende Raede onſer ſtede van Amſtelredamme ons te kennen hebben gegeven, hoe dat om te beſorgen, ende te bewaren die groote ſchepen, die daghelijcx met goet geladen koomen by der Zee uyt Pruyſſen, uyt andere vreemden en verre Lande, ende ook uyt onſen Landen ende Heerlijkheden, aenkomende door onſe gaten ende diepten, ende Havenen by der Zuyder zee in onſen Lande van Hollant, niet verderft en worden, ende om te betogen, ende te bewyſen den Patroonen ende Schip-Heeren van den ſchepen voorſz., tot wat zyden zy zeylen moeten, die voorſz. van Amſtelredamme hebben van outs gheſtelt, ende noch daghelijcx onderhouden, ter plaetſen daer 't water niet diep genoech en is, 't ſeſtigh tonnen of daer ontrent, ende vierteyckenen, geheeten Caepen op Huysduynen, 't ander op Texel, 't derde op Vlielandt, en 't vierde op der Schellingh. Die welcken Tonnen ende Teycken ſy onderhouden, ende dick vernieuwen tot haren grooten ſwaren koſten ende laſten. Ende al is 't ſoo, dat onſe voorſz. ſtede van Amſtelredamme, ter cauſe van dien gecoſtumeert is te hebben, te heffen, end t'ontfangen van elcke Laſte van den goeden, gerekent by Laſt-talen, ende ook van den anderen goeden, aldus in den voorſz. ſchepen, aenkomende als voorſz. is, die niet by Laſt-talen gherekent en ſtaen, eenen halven Philippus-penninck, ende dat naer advenandt haere Waeren, gelijck den goeden by Laſt-talen voor-geroert totten oorboor ende profyte der ſelver onſer ſtede, niet te min overmits dattet veel te luttel is, die voorſz. van Amſtelredamme en ſouden van nu voortaen dat niet langer moghen onderhouden ſonder haren ſwaren laſt. Ende waer en daer by, ende op dat die Kaepen ende Tonnen niet onderhouden en worden, geſchapen dagelix veel der ſchepen voorſz. verderft te worden ten aenkoomen in onſen Lande ende Havenen voorſz., ende mitsdien ſouden andere reden hebben, die niet meer te verſoecken, 't welck weſen ſoude ten grooten ſchade, achterdeel en hinder van ons, ende van den gemeenen oorboor ons Lants voorſz., alſoo ſy zeggen. Verſoeckende ootmoedelijckhier op onſe voorſienigheyt, ſoo is 't dat wy, deſe voorſchreven ſaecken aengeſien, begheerende den loop van den koopmanſchap onderhouden te weſen, ende op dat die Koopmannen, alſoo wel vremde als andere van onſen Lande voorſz. te liever in Hollant verkeeren, hier op gehadt goet advys ende deliberatie in onſen Raede, hebben den voorſz. van Amſtelredamme voor ende voor onſen erven en nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollandt, gheoorloft, geconſenteert, ende gewillekeurt, oorloven, conſenteren, ende willekeuren uyt ſpeciaelre gracien met deſen onſen brieve, dat van elcken Laſt van den goeden voorſchreven die by Laſt-taelen gereeckent ende getelt ſtaen, ende oock van anderen goeden niet gerekent noch getelt by Laſt-taelen, ende aldus aen-komende als voorſz is, daer af zy in gewoonten zyn, ende plegen te nemen, te heffen ende te ontfangen nae advenant, eenen halven Philips penninck als voorſchreven is, zy mogen van nu voortaen erffelijck ende eeuwelijck nemen, heffen, ende ontfangen, van waer die goede koomen, eenen goeden Vlaemſchen grooten, nu tegenwoordigh ganck hebbende, dien ſy mogen ontfangen, of doen ontfaen by haren geſtelden, of gedeputeerden ter plaetſen, ſteden, ende van den geenen daer zy te vooren den halven Philips penninck nae hare coſtume voorſchreven af plagen t' ontfangen, 't welk vier myten meer is, dan zy te vooren gewoonlyck waeren te ontfangen ter cauſen voorſz. Behoudelijcken dat zy gehouden ſulien weſen wel ghetrouwelijck ende ernſtelijck te maecken ende t' onderhouden, te ſtellen ende te ſetten die voorſz Tonnen ende teyckenen gelijck, ende in der manieren als voorſz is. Ontbieden daerom, ende bevelen ernſtelijck onſen lieven ende getrouwen Stedehoudere generael, ende luyden van onſen Rade van onſer Lande van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant voorſz. reſidencie doende in den Haghe, onſen Baelju van Waterlant, onſen Schout van Amſtelredam, ende allen anderen onſen Rechteren, Officieren, Amptluyden ende gemeene Onderſaten, nu weſende ende namaels toekomende, dien 't aengaen mach, haren Stedehouderen, ende elck van hem byſonder, dat van onſer teghenwoordiger gratien, oorlof ende conſent, zy ende elck van hen doen ende laeten genieten, ende ghebruycken den voorſz van Amſtelredam, ende hare naekomelinghen, ruſtelijck, vredelijck, payſivelijck, ende tot eeuwigen dagen, ſonder henluyden daer in te doen, of te laten geſchien, nu noch in toekomende tijden, eenigh hinder, letſel, of ongebruyck ter contrarien, in wat manieren dattet zy: want ons dat alſoo gelieft, ende willen gedaen hebben. In oorconde deſen brief, ende onſe Zegel hier aen gehangen. Ghegeven in onſer Stadt van Denremonde, ſeſtiendage in Meye, in 't Iaer ons Heeren duyſent vier hondert twee ende vyftigh.

Verdragh met die van Kampen over het leggen der Zee-tonnen.

In den jare vijftien hondert zeven-en-twintigh verdroegen zich die van Amſterdam met die van Kampen, die dus langh hun eigen Zee-tonnen ge-

bruikt hadden, dat zy de zelve, en al 't gereetſchap na zich zouden nemen, en alleen gebruiken. Mits dat al de goederen tot Kampen t'huis behoorende, 't zy die tot Amſterdam, Kampen, of elders in der Zuider zee aen quamen, vry van Paelgelt zouden wezen. Maer dat al de goederen te Kampen niet t'huis hoorende, 't zy die quamen tot Kampen, Amſterdam, of elders, Paelgelt geven zouden, tot behoef van Amſterdam; doch evenwel op die voorwaerden, dat voor vreemde goederen niet meer als het gewoonlijk Paelgelt zoude betaelt worden. Des moghten die van Amſterdam ook een perzoon ſtellen, om het zelve aldaer t' ontfangen. Dit wierdt in 't ſchrift geſtelt, en met brieven van wederzijde beveſtight.

En ſchoon aen die van Amſterdam van d' inkomende Waeren, die ter ſchepe, het Marsdiep, 't Vlie of Texel in quamen, het Pael-gelt zonder wederſpreken betaelt wiert, zoo ſtelden zich echter in den Jare vyftien hondert en tzeſtigh die van Hoorn hier tegen, en brachten by dat in den Iare dertien hondert en negen en tachtigh Hartogh Albert van Beyeren hen vergunt had, om eenige trouwe dienſten, die de ſtadt Hoorn, hem en zijne voorvaderen bewezen had, dat de Deenen hun Markt binnen Hoorn, met hun Beeſten, als Oſſen en Paerden bezoeken zouden mogen: mits datze van ieder Beeſt een oude Groot en niet meer betalen zouden, en dat dit ſedert op dien voet zoo voort gegaen was. Doch zy wierden evenwel by 't Hof verklaert te moeten betalen aen de Paelmeeſters van Amſterdam, van alle Paerden, Koejen en Oſſen, die het Vlie, Marsdiep, of Texel, in quamen, 't gener op geſtelt was. Endelijk heeft Prins Willem het Paelgelt te mogen ontfangen, en vuur en zee-baken ſtellen, en zee-tonnen leggen, aen die van Enkhuizen, toen deze Stadt den Spanjert afviel, voor hun getrouwe dienſten, toe-geſtaen. 't Geen ook deze Stadt, toen de zelve mede afviel, en de [a] voldoeninge van hem aennam, niet volkomentlijk weder-kreegh; maer luide de dertiende Artykel van

Het Paelgelt krijgen die van Enkhuizen.

[a] Satisfactie.

deze voldoeninge, daer van 't Paelgelt geſproken wort, dat yeder Stadt op heur goet recht zoude blyven, zonder daer in aen d'een of d' ander zyde verkort te worden. Doch endelijk na langh pleiten verdroegen zich die van Amſterdam met die van Enkhuizen, namelijk: dat deze ſtadt alleen de vuurbaken aen zich zoude houden, en Enkhuizen op het ſtellen van de zee-baken en 't leggen der zee-tonnen paſſen, en daer voor ook den ontfang genieten.

Ordre op het vuuren aen de zee-kuſten.

[a] Op het vuuren is in den Iare zeſtien hondert zes en dertigh by de Staten van Hollant en Weſt-Vrieslant geordent, dat voortaen van den eerſten van Herfſtmaent tot den eerſten van Grasmaent alle nachten tot Egmont op zee met twee vuuren boven malkanderen, tot Schevelingen, Huisduinen, op 't Ooſteynde van 't Vlielant, en het Eylant van der Schelling, met eene vuur, als ook op het Eylant Urk, doch op dit laetſte het geheele jaer door, zoude gevuurt worden.

En wat yeder Schip daer van geven moet.

En voor dit vuuren betalen de ſchepen die uit Ooſt-Indien komen voor ieder Laſt —— —— 8 ſtuivers.
Die uit Aleppo, Cyprus, Alexandrette, en andere omleggende plaetſen komen —— —— 6 ſtuivers.
De ſchepen die van Venetie, Livorne, en andere plaetſen in Italien en de Straet gelegen —— 5 ſtuivers.
De ſchepen van Guinea komende 5 ſt.
Die van Weſt-Indien komen 5 ſtuiv.
Die uit Spanje, Portugael, en andere plaetſen daer ontrent gelegen 2 ſt.
Schepen van Moskovien, Groenlant, of andere daer ontrent gelege plaetſen —— —— 2 ſtuivers.
Schepen van de Weſt komende, als Vrankrijk, Engelandt, &c. 1 ſtuiv.
Schepen uit Ooſten komende, als Denemarken, &c. 1 halve ſtuiver.
Schepen met zout geladen en geen ſtuk-goederen in-hebbende 1 ſtuiv.

En worden alle ſchepen, 't zy waer van daen datze komen, gereekent na de laſten, dieze voeren mogen, 't zy datze half of heel geladen zijn. Maer de ſchepen die ſtuk-goederen in hebben, en met zout geladen zijn, betalen voor ieder Laſt zout een ſtuiver, en voor de overige Laſten na de groote van

te van de ſchepen. En moet dit vuurgelt evenwel betaelt worden, 't zy de ſchepen met haer heele of halve Laſten weder uit-zeilen. Den ontfangh van dit vuurgelt wordt gedaen en verantwoort by den Wel-Edelen en Groot-Achtbaren Heer, den Heer Kornelis Witzen, Oudt Burgermeeſter, en Threſorier dezer ſtede, hier toe byzonder gemaghtight, 't zy op de Konvoy t'ontfangen, of by een ander van hem daer toe geſtelt.

Van het verkiezen der Schepenen.

Filips heeft ook in den jare veertien hondert negen-en-veertigh ingevoert, dat de vier-en-twintigh Raedts-perzoonen, de Vroedtſchap geheten, die van aller geheugeniſſe her by der gemeente gekooren geweeſt waren, met drie Burgermeeſteren en zeven Schepenen, makende vier-en-dertigh t'zamen, alle jaren twee dagen voor Vrouwen-dagh, naer oudt gebruik, by de meeſte ſtemmen veertien perzoonen uit deze vier-en-dertigh, of andere bequame Poorteren, kiezen zouden, waer uit hy of zijn na-zaet dan op Vrouwen-dagh zeven kiezen moghte, om het toekomende jaer Schepenen te wezen. Doch dit ſtondt tot weder-roepen, en alleen maer voor acht jaren vaſt. Maer daer na in den jare veertien hondert twee-en-vijftigh voeghde hy noch tien by deze acht verlopene jaren, en ordende dat deze vier-en-dertigh perzoonen vyf dagen voor het gewoonlijk vernieuwen, veertien perzoonen tot Schepenen zouden kiezen. Dit kiezen van zeven Schepenen uit veertien, dat Karel van Borgonje byna had laten te niet gaen, braght Vrouw Maria zijn dochter in den jare duyzent vier hondert zes-en-tzeventigh weder op. Doch in den jare vyftien hondert en tzeſtigh heeft het Hof dit getal van zeven tot twee vermeerdert, en Filips Konink van Spanje geordent dat altijdt het volgende jaer twee van de voorgaende oude Schepenen zouden aen blyven, gelijk ons breder in de regeeringe te verklaren ſtaet.

In den Iare duizent vier hondert twee en vijftigh, vergunde deze Filips die van Amſterdam, om de ſtadt in haer Tollen niet te verkorten, dat niemant op een vierendeel mijls, rontom de ſtadt te rekenen, eenigh Wijn of Bier zoude mogen tappen, 't zy dan dat hy den Pacht betaelde, of verlof van Burgermeeſteren had te mogen tappen. Doch hier onder waeren niet begrepen, die in het Katuyzers en Reguliers Klooſter woonden, die zoo veel Bier en Wijn zonder Pacht moghten inleggen, alsze binnen hun Klooſters vertieren konnen. Volgens den inhout van deze Brief:

Zonder Pacht te geven magh niemant buiten der Stadt Wijn of Bier tappen.

PHILIPS by der gratie Godts, &c. Doen kondt allen Luyden: Alzoo onſe wel geminde Burgermeeſteren, Schepenen, ende Raden onſer Stede van Amſtelredamme, ons te kennen gegeven hebben, hoe dat die Excyſen aldaer die meeſte Renten zyn, ende ſonderlinge anders geen behelpinghe, noch vervallen en om hebben ons onze bede, en haer laſten van lyf-renten en andere ſchulden, die zy jaerlycx ſchuldigh zyn mede te betalen, dan met den Excyſen voorzeyt. Dit niet tegenſtaende, zoo ghebeurtet menigh werf, dat zommige hen pynen, als 't hen gelieft, buyten voor de Poorte ende buyten onzer voorſz Stede vryhede, die zeer kleyn is, Wyn of Bier te leggen, ende dien aldaer te tappen en te ſlyten, tot haren eygen wille ende profyt, zonder eenighe ordonnantie daer op te houden, of onkoſt ende excyſe daer van te geven, daer dan veel ontamelycke zaken, als van vechten ende andere exceſſen geſchien, die dan heymelycke verſteken ende ongecorrigeert blyven, om dat dit geſchiet buyten der vryheyt ende Iuriſdictie onſer ſtede, ende Schout-ambacht van Amſtelredamme voorſeyt. Ende ſonderlinge ſoo wort mits deſen de voorzeyde onſer ſtede excyſe verkort, ghehindert, ende afterwaerts geſteken, ten grooten ſchade, hinder, ende achterdeel onzer ſtede voorzeydt, verzoekende ootmoedelyck hier op onſer voorſienigheydt; Soo is 't dat wy deſe ſaek aengeſien hebben, begheerende die welvaert onſer ſtede voorſeyt, hier op ghehadt goet advys, ende deliberatie in onſen Rade, ende zonderlinghe by goedt-duncken van onſen Commiſſariſſen laeſt om 't ſtuck van onſen bede in Hollant geſent, hebben onſe voornoemde ſtede van Amſtelredamme, uyt ſpeciaelre gratie, voor ons, onſen naekomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollandt, geoorloft, geconſenteert ende ghewillekeurt, oorloven, Conſenteren, ende Willekeuren mitdeſen onſen brieve, den tijdt van thien jaren, dat onſe bede, ons laeſt in Hollant geconſenteert, haren loop hebben ende ghedueren ſal, ende daer na altoos duerende, ter tijdt toe dat wy, om ſonderlinge ſaecken ons daer toe porrende, deſe onſe gratie ende oorlof, met onſen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

brieven ſpecialijck wederroepen ſullen hebben, dat, van nu voortaen *Wijn* noch *Bier*, niemandt tappen noch drincken en ſal op een vierendeel weegh nae, onſer voorſeyde ſtede, in allen kanten ommegaende, 't en zy by ordonnantien ende rechten van onſer voorſz. ſtede van Amſtelredamme, ende haer die excyſen ende onkoſten daer van betaelen ſonder eenigh wederſegghen, den genen, die daer toe, vander ſtede wegen, geſet ende geordonneert ſullen werden, gelijckerwijs, ende in allen ſchijn, of die *Wijn* of *Bier* voorſeyt binnen onſer ſtede veſten ende vryheden voorſeyt, ghetapt, geſleten, verkocht, of gedroncken worden. Behoudelijck dat de twee Kloosteren, by der voornoemde ſtede ghelegen, als die Cathuyſeren, ende die Regulieren, zullen moghen Tappen ende drincken, alſoo veel *Biers* ende *Wijns*, al zy, binnen haren Klooſteren voorſeyt daghelijks behoeven, vry zonder eenigen excijs oft onkoſt, daer van te geven: Ontbieden daeromme, ende bevelen onſen ghetrouwen Stede-houder ende Raets-luyden van Hollant, inden Hage geſeten, onſen Baeliu van Waterlandt, onſen Schout van Amſtelredamme, ende hare Stedehouderen, ende allen anderen onſen Officieren ende Dienaren hier op verſocht, dat ſy ende elckx van den voorſeyden van Amſtelredamme, die onſe gratie, oorlof, ende conſent, ende den tijdt voorſchreven gheduerende doen, ende helpen doen onderhouden teghen een yeghelijcken, die hier contrarie in vallen moghte, den voorſeyde van Amſtelredamme altijdt goede executie doende, tot hare vermaninge, op deſe onſe gratie, conſent voorſz., die wy willen dat eenen voortgangk hebben ſal, niet tegenſtaende eenige allegatie ter contrarie. In oorconde deſen brief bezeghelt met onzen Zegele. Gegeven in onſer ſtede van Rijſſel, den leſten dagh in Auguſto, in 't jaer ons Heeren duyſendt vier hondert twee en vijftigh. Aldus geteykent:

P. MILET.

Behalve deze vryheden of privileedjen, die Amſterdam alleen en byzonder toe koomen, zijn'er noch veel andere van den zelven Filips, die deze ſtadt met d' andere Hollantſche ſteden gemeen heeft. Doch deze, als ons ten deele maer aengaende, zullenwe on-aengeroert voorby gaen.

In den Iare veertien hondert vier en veertigh, kregen die van Amſterdam ook van Kriſtoffel Koningk van Denemarken, datze door gantſch Noorwegen, uit gezeit in Yslant en andere verbode Landen, vry en vrank moghten handelen en koopmanſchap dryven: mits betalende een behoorlijken Tol, volgens den inhoudt van dezen Brief:

WY Chriſtoffel van Gods genaden Coninck van Denemarcken, Sweeden, Noorwegen, der Wenden ende Gotten, Paltz-graven aen den Rijn, ende Hertogh in Bayeren, Doen te weeten: Allen den geene, die deeſen onſen Brief ſullen zien of hooren leeſen in onſen Rijcke Noorweegen, ende beſonder onſe lieve, getrouwen, den Vooghden, Amptmannen, Burgermeeſteren, Raden en hare ſpecialen machthebbers in onſe Stadt Berghen in Noorwegen: Dat die van Amſterdam uyt Hollandt vry, veyligh ende onverhindert, moghen handelen ende Negotieren in onſen voorſchreven Rijcke Noorwegen, waer het hun ghelieven en noodigh zijn zal, uyt-geſondert Yslandt, ende andere Schat-landen, die verboden zijn, mits-gevende de voornoemde onſe Vooghden ende Ampt-mannen haere ghewoonlijcke Tollen ende Gerechtigheden, die haer met recht toebehoort, ende men ſchuldigh is te geven, waeromme wy ontbieden ende beveelen onſe Vooghden ende Ampt-mannen voorſchreven, datſe den voornoemden Inwoonders van Amſterdam ter plaetſen daer die komen ſullen, in onſen voorſz. Rijke Noorwegen, van onſent wegen vorderen, ende doen vorderen, ende die ſelve niet hinderen, nochte laten hinderen, op onſen Coninghlijcke hulde ende ongenade, ſoo lange als zy dat van onſe genaden hebben. Ghegeven ende geſchreven op ons Slot Coppenhagen, onder ons ſecreet Zegel, *Die Beati Bartholomei Apoſtoli, Anno Domini* M. C. D. *Quadrageſimo tertio*, hebbende onder uythanghende een Zegel in rooden Waſſe, aen een dubble Francijne ſtaert.

Ook beloofde in den jare veertien hondert twee en vijftigh, dezelve Koningk by opene brieven die van Amſterdam met hun goederen en ſchepen in hun beſcherminghe te nemen, te Water en te Lande. De brief luit aldus:

WY Chriſtiaen van Gods genaden Coninck van Denemarken, Noorwegen, der Wenden ende Gotten, ende Grave tot Oldenburgh ende Delmenhorſt, bekennen ende betuygen een yegelijck: Dat wy uyt ſonderlinge gonſt ende genaden, ende oock om menigerley vruntſchappen ende weldaden wille, welcken onſe lieve Vrunden, die van Amſtelredamme dick-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dickwils aen ons beweſen hebben, de gemeene Coopluyden, Schippers ende varenden luyden van Amſtelredamme voornoemt, met haere Haven, Schepen ende Goederen te Water, ende oock te Lande, hebben ghenomen onſe voorbiddinge, ende beſchermin-ge, gelijk als onſe daghelijckſche dienaers, haer gedragende ende dringende na rechte; ſonder prejuditie van onſen Tollen ende Gerechtigheden in onſen Rijcken: Ende bidden wy daeromme allen Vorſten, Steden, ende een yegelijck, daer die van Amſterdam, ende de haren hen mochten bevinden, de zelve nerghens in te hinderen, ofte te laten hinderen, maer haer ende den haren ten beſten te favoriſeren, om onſent willen, 't welck wy bereyt zijn tegens een yegelijck na eyſch van ſtaet ende ſaecken, gaerne te verſchuldighen. Ghebiedende voorts allen onſen Amptluyden, Vooghden ende Onderdanen, in onſen Rijcke, 't zy waer die geſeeten zijn, oock onſe Hooftluyden ende Dienaers in der Zee, ende generalijcken allen den geene, die om onſent willen, yets doen ende laten willen ende ſullen; dat zy ſoodanighe onſe gunſt ende genade aen die van Amſtelredamme voorſz niet vruchteloos maecken noch verbreecken, op onſe hulde ofte gratie. Tot openbaere ſekerheydt ende meerder bekenteniſſe van 't welcke, ſoo hebben wy bevoolen ons ſecreet Zegel wetentlijk aen deſen brief te hangen, die gegeven ende geſchreven is na de ghebooorten Chriſti, onſes Heeren, duyzent vier hondert twee-en-vijftigh, op den heylighen dagh *Sancti Ægidii Abbatis*, hebbende een onder uythangende zegel, in rooden waſſe, aen een dubbele Francyne ſtaert.

Noch gaf deze zelfde Koningh in het zelfſte jaer aen die van Amſterdam vryheidt van Koophandel te mogen dryven in Denemarken, en met hun ſchepen het zelve Rijk te mogen bezoeken. En beveſtighde op nieuw al de vryheden, die oit hy, of zijne voorzaten aen die van Amſterdam verleent hadden, als blijkt uit deze volgende brief:

1452. Vryheyt van handel en Schipvaert in Denemarcken aen die van Amſterdam gegeven, &c.

WY Chriſtiern, van Gods ghenaden Coninck van Denemarcken, Noorwegen, Wenden ende Gotten, ende Grave tot Oldenburgh ende Delmenhorſt, doen te weeten allen den geenen die deeſen, onſen brieven zullen zien of hooren leeſen, dat wy uyt ſonderlijken gonſt ende ghenaden, vryheydt ende gheleyden vergunt ende toe-geſtaen hebben, vergunnen ende ſtaen toe, in kracht deſes Briefs, allen den Inwoonderen, ende Koopluyden der Stadt Amſtelredamme in Hollant, die onſen Rijcken ende Landen komen te beſoecken, in voegen datſe vry en veyligh met hare Schepen ende Goederen, in onſen Rijcken, te Water ende te Landen, ſonder verhinderinge, aen, af, ende door, ſullen moghen komen ende varen, midtſgaders haren handel ende koopmanſchappen, redelijck, als vrome Luyden ghebruycken; doch buyten prejuditie van de Tollen ende andere onſe gerechtigheden. Ende hebben wy deſe voorſz. Vryheydt ende gheleyde de voorſchreven Inwoonderen ende Coopluyden, van Amſtelredamme, genadelijck gegunt tot ons weder-ſegghen, doch ſoo wy dat herroepen wilden, zoo ſullen wy 't ſelve henluyden een half Jaer te vooren bekent maken ende doen weten. Voorts bekennen wy in deſen zelven Brieve, dat, om des getrouwen dienſt wille, welken die van Amſterdam voorſz. ons ende onſe Rijcken beweſen hebben, ende in 't toekomende noch getrouwelijck bewyſen zullen; wy geconfirmeert ende beveſtight hebben, confirmeren ende beveſtigen in kracht deſes Briefs, alle ſoodanige Privilegien ende Hantveſten, als de voornoemde van Amſterdam zijn hebbende, van onſe predeceſſeuren Coninghen van Denemarcken ende Noorwegen; omme die te genieten ende te gebruycken, ſoo als de opene Brieven, daer af verleent, uyt-wyſen, 't en ware ſake datſe hen teghens ons, onſe nakomelingen, ofte onſe Rycken, opposeerden ofte vyandtlijcken thoonden. *In Teſtimonium promiſſorum ſecretum noſtrum præſentibus duximus appendendum, datum Caſtro noſtro haffn enſi; Anno Domini mellesimò quadringenteſimo, quinquageſimo, ſecundo, in profeſto Sanctæ Mariæ virginis nativitatis*; Onder uyt-hanghende aen een dubbelen Francijnen ſtaert, een Zeghel in rooden Waſſche.

Beveſtinge van alle voorighe Hantveſten.

De zelfde Chriſtiern verleende, drie jaren daer na, aen die van Hollandt, Zeelandt, en by gevolgh ook aen die van Amſterdam, vry geleyde door al zijne Rijken, mits datze geen Engelſche goederen zouden voeren, als ook door den Orizont, en niet door de Belt varen. En luit de brief aldus:

WY Chriſtiern, van Godts genaden, Coninck van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden ende Gotten, ende Grave tot Oldenburgh, ende Delmenhorſt, ontbieden allen Admiralen, Schippers, ende gemeen varende Coopluyden in Hollandt ende Zeelandt, geſamentlijck ende een iegelijck in 't byſonder, na eyſch van Staten, onſe groeteniſſe, genade ende alles goets. 1453.

Vry gheleyde in Denemarcken aen de Hollanders, ende Zeeuwen gegeven: mids datze geen Engelſche

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

goedesen voerende, ende niet door de Belt varende.

goets. Lieve Vrunden, wy zijn bericht dat gy luyden ſchrupuleus zijt, ende niet door onſen Rijken wilt zeylen, 't zy gy al vooren zijt voorſien met onſen ſeecker geleyde, hoewel gy-luyden van ons, ſoo lange wy met U L. in alliantie en goet vertrouwen zijn, geen geleyde van nooden hebt: doch hebben wy echter, volgens U L. begeeren U L. te ſamen, ende een yder in 't beſonder, met Schip, Scheeps volck ende goederen, midtsgaders met U L. lijf ende goedt, te welcker tijdt ghy ſult komen, genadelijck vryheyt ende geleyde gegeven, gelijk wy U geven in kracht deſes briefs, in voeghen dat ghy L. zoo heen als weeder, door onſen Rijken, in vryen goeden geleyde, voor ons ende allen de geene, die om onzent wille yets doen ende laten willen ende zullen, mooght gaen ende koomen, by zoo verre ghy luyden niet in hebt eenigh Engels goet, ende mits dat ghy luyden zeylt niet door de Belt, maer door den Oreſont, tot openbaer bewijs van welken geleyde hebben wy bevoolen ons Secreet Zeegel aen dezen brief te hangen, *Datum Caſtro noſtro haſſnienſi, feria quarta infra octav. viſitationis Mariæ, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio*, hebbende eenen rooden Waſſche zeeghele onder uyt hangende aen een dubbele Francynen ſtaert.

In den Jare veertien hondert acht en vijftigh beveſtighde deze Chriſtiern, op nieuw al de voorrechten en vryheden, die oit d'Amſterdammers in zijn Rijken Denemarken, en Noorwegen verkregen hadden, als blijkt uyt dezen brief:

1458. Beveſtinge van alleHantveſten aen die van Amſterdam gegeven, in, ende ten opſichte van de Rijcken, Denemarcken, Sweeden ende Noorwegen.

WY Chriſtiern, van Godts ghenade Coninck van Denemarken, Noorwegen, der Wenden, ende Gotten, Grave tot Oldenborgh, ende Delmerhorſt, doen kont ende te weeten voor een yeghelijk, dat wy, uyt onſe zonderlijke gonſt ende genade, ende vorders om de meenigerley dienſten ende goeden willen, die de eerſame onſen lieve beſondere Burgemeeſteren, Raden, ende Inwoonders der ſtad Amſtelredamme, ons ende onſe Rijcken gedaen ende beweeſen hebben, ende noch voortaen aen ons, ende onſen Rijcken ſullen ende mogen doen en bewijſen, den zelven Burgermeeſteren, Raden ende Inwoonders, allen ſoodanige bezegelde Privilegien, genaden ende vryheden, als zy in voortyden in onſe Rijcken, Denemarcken ende Noorwegen, van ons verkregen hebben, na alle hare krachten, in onſe drie Rijcken, Denemarcken, Sweeden, ende Noorweghen, genadelijck hebben gegunt, geconfirmeert ende beveſtight, gelijck wy hen de ſelve alſoo gunnen, confirmeeren ende beveſtigen in kracht deſes Briefs; doch in ſulcker voegen datſe onſe onderſaten nergens in nadeeligh zijn, in eeniger manieren. Verbiedende ernſtelijcken alle onſe Vooghden, Burgermeeſteren, Raedſmannen, Tollenaers, ende Onderſaeten. Den voornoemden Burgermeeſteren Raeden ende Inwoonders der voorſeyde ſtadt Amſterdam, teghen deſe onſe gunſt ende ghenaden, te hinderen, ofte te laten hinderen, in eeniger maniere, op onſe Koninckl ijke hulde ende'ongenaden. Gegeven op ons Slot Koppenhaegen, op den avondt van Chriſti gheboorte des Jaers veerthien hondert ende acht en vijftigh. Onder ſtondt Ius Rex. &c. Hebbende onder uyt-hangende aen een Sijden gevlochten ſnoer een Zegel in rooden Waſſche.

In den Jare veertien hondert een en tzeſtigh verleende dezelve Chriſtiern, aen die van Amſterdam vryheit van te mogen handelen en koopmanſchap dryven in de Hartoghdommen Holſteyn, en Sleeswijk, byzonder in de ſteden Huſum en Flensburgh, als ook datze in gevalle van ſchipbreuk hun goederen zouden mogen bergen, mits betalende daer af redelijk bergh gelt, en Tol voor de koopmanſchappen. En luit deze brief aldus:

Di Am dam gen han en in S wijc Hol &c.

WY Chriſtiern, van Gods ghenade, Coninck van Deenmarcken, Sweeden en Noorwegen, der Wenden ende Gotten, Hertogh tot Sleeswijck, Grave tot Holſteyn, Stolmarn, Oldenburgh, ende Delmerhorſt. Doen kondt ende te weten, voor een yegelijck, dat Wy, uyt onze ſonderlinge gonſt ende genade; Midſgaders om menigerley dienſten, ende goede willen, die de Coopluyden ende Inwoonders der Stadt Amſterdam ons tot hier toe beweſen hebben, ende wy hier namaels noch konnen verwachtende zijn, de zelve Borgers, Coopluyden en Inwoonders, na ghenomen advijs, ende Raedt van onſen lieven getrouwen Raden onſer Landen, des Hertoghdoms van Sleeswijck, ende des Lands van Holſteyn gegeven ende toe-geſtaen hebben.

I.

Dat ſy met hare Schepen ende Goederen mogen zeylen, tot op Huſum, ſoodanighe goederen aldaer tot Huſum ſelfs op-ſcheepen, ende die voorts over Landt laten voeren tot Flensborgh, ende dat zy de ghemelde goederen daer tot Flensborgh ſelfs weder vermooghen in te ſchepen, ende daer mede te zeylen waer het hen gelieft.

Van

II.

Van gelijken mooghen ſy oock met haere Schepen ende Goederen zeylen uyt de Ooſtzee tot op Flensborgh, aldaer ſoodanighe goedere opſcheepen, die voorts over Lant laten voeren tot op Huſum, en daer tot Huſum weeder inſcheepen, ende daer mede zeylen waer het hen gelieft, doch met deſen verſtande, dat zy luyden ons, van alle goederen, onſe behoorlijken Tollen, na dat onſe Regiſters (daer van wy 't eene hebben, ende de goede ſtadt Amſterdam het andere) inhouden ende uytwijſen, ende ſoo als wy dienthalven met hun noch verdragen ſullen, ſullen geven ende betaelen: Te weeten tot Flensborgh, van de goederen die aldaer te Scheepe komen, ende tot Huſum, van de goederen die aldaer 't Scheep komende, aen den Tollenaer, die van onſent weegen, op die plaetſen ſiju gheſteldt, alwaer dan een yegelijk, die vertolt heeft, een teeken of bewijs daer af ſal neemen.

III.

Ook mogen de goede Borgers, Coopluyden ende Inwoonders voornoemt met haere Scheepen ende Goederen, haere verkeeringe hebben, ende conferſeren in onſe ſtadt Sleeswijk, op ſoodanige Tollen als vooren.

IV.

Desgelijkx, indient ook ghebeurde dat onſe Landen ende Inwoonders de waeren ofte graenen die de voorſz. Burgers, Coopluyden, ende Inwoonders ofte yemand van hun, alſoo komen te voeren, van nooden hadden, ſoo ſullen, de ghemelde Burgers ende Coopluyden aen de voornoemde onſe Inwoonders de achtſte Laſt voor een doenlijk en redelijk prijs, buyten des Coopmans ſchaden, verkoopen. Hier op hebben wy de voorgenoemde Burgers, Coopluyden ende Inwoonders, met haere Perſoonen haven ende goederen, in onſen Coninckliјcken vreede, beſcherming, veyligheyt, ende geleyde aengenoomen ende ontfangen, gelijk wy hen alle alſoo veyligen, ende vry geleyde geven in kracht deſen onſes briefs: ſulcx datſe vry, veyligh ende onverhindert mogen komen, ende aen de voorſz. plaetſen, met haere Scheepen ende Goederen, door ende weder door vaeren, ende aldaer verkeeren, in voegen als boven, ſoo dickwils als hen des dienſtigh ofte noodig his, ſonder verhinderinghe of teghen zegghen van yemandt.

V.

Ende wanneer ons deeſe voorſz. vaert niet langer bequaem, of gelegen is toe te ſtaen, ſoo zullen ende willen wy den goeden Burgeren, Coopluyden ende Inwoonders ſulkx een jaer te vooren, met onſen bezegelden brieven bekent maken ende te verſtaen geven, ende zal deſen onſen geleyde, geduerende dat zelve jaer, blyven in vollen kracht.

VI.

Ook mooghen de voorſz. Burgers, ende Coopluyden ende Inwoonders koopmanſchap dryven ende handelen tot Huſum, Flensborgh ende Sleeswijck, met andere vreemde Coopluyden, op zoodanigen Tollen, als voorſz. is.

VII.

Ende waer 't ook zaecken, dat yemandt van die van Amſterdam voornoemt Schipbreuk leede, aen deſſelfs goederen, in onſen Landen ende gebieden, in zulcken gevallen, zullen zy haer Goederen mogen bergen, ende daer af geven redelijk berghgeldt. Verbiedende hieromme ernſtelijk, allen onſen, Amptmannen, Vooghden, Burgermeeſteren, Tollenaers, ende Onderſaten, ende allen den geenen, die, om onſent willen, yets doen ende laten, ſullen ende willen, den eerſamen Burgers, Coopluyden ende Inwoonders van Amſterdam te hinderen, of laten hinderen, de ſelve op te houden, ofte in eeniger maniere ongelijck te doen, op onſe Koninckliјcke hulde ende ongenaden, ende hebben wy, ten oirconde van alle 't gunt voorſz. ons Koninghlijck ſecreet Zegel doen hanghen aen deſen Brief, die gegeven is op ons Slot Zegebergh, op onſer lieve Vrouwen dagh *Conceptionis*, inden Iare na Gods geboorte, veertien-hondert een-en-ſeſtigh. Onder ſtondt: *ad mandatum, Domini Regis, in Conſulo, Daniel Cancellarius*, hebbende onder een uyt-hangende Zegel aen een dubbelde Francijne ſtaert, in rooden Waſſche gedruckt.

In den Jare duizent vier hondert negen-en-tzeſtigh wiert een verdragh gemaekt, tuſſchen deze ſtadt en Zwol, waer by die van Zwol beloofden, dat al de goederen die de Burghers van Amſterdam aldaer ter Merkt broghten, Tol-vry zouden wezen, mits dat die van Zwol de zelve vryheit binnen Amſterdam zouden genieten. En luidt de Brief aldus:

WY Burgermeeſteren, Schepenen ende Rade der Stadt van Zwolle; Doen kondt allen Luyden, dat wy in rechten vrientſchappe over-koemen zijn mitter goede Stede van Amſtelredamme, ende haeren Burgeren van alſulcke twydracht ende beſwaerniſſe van ongelden ende anders, daer mede onſe Burgeren binnen der Stadt van Amſtelredamme voornoemdt belaſt en bezwaert hebben geweeſt, ende wederomme haer

Brief dat die van Amſterdam en Swol elkandre Tol-vry maken binnen hun Steden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

haer Burgeren van Amſtelredamme binnen onſe, vry weſen ſullen, ende blijven van onſen Tollen, als wy die van den Bysdoem van Uytrecht in Pachten hebben, behoudelijck des wederomme dat onſe Burgheren bynnen der Stadt van Amſtelredamme vry onbelaſt zullen weſen, ende blijven mit haeren goeden, die van Oover-Zee, aldaer ter Marckt koomen, 't zy van Uytſlage van Bier, van Zade, ende van Branthout, excyſe daer onſen Burghers een wijl tijts mede belaſt geweeſt hebben. Maer waer 't ſake dat onſe Burgheren eenigh goet bynnen Amſtelredamme toe Marckt brachten daer die Mate in quaem, die ſolden daer van gaen als die Burgheren van Amſtelredamme bynnen haeren Stadt daer van geven ende niet meer. Ende wes goeden onſe Burgheren bynnen Amſtelredamme, ende niet en geliefden te verkoopen, die zullen onſe Burgheren vry weder uyt-voeren mogen, ſonder eenigh ongelt, ſonder arge-liſt. In kenniſſe hier of ons Stadt ſecreet hier aen gehangen. Gegeven in 't Iaer ons Heeren duyſent vier hondert neghen ende tzeſtigh, opten dertiende dagh van Maerte.

De Tertianen trekken uit Amſterdam naHoorn.

In den jare veertien hondert zeven-en-vijftigh trokken hier uit deze ſtadt eenige Tertianen van Sinte Paules Klooſter naer Hoorn, 't geen by dus een gelegentheidt toequam. Eenige

1457. burgers hadden te Hoorn ontrent den jare veertien hondert vijf-en-twintigh een zeker ſtuk landts met een huys, dat'er op ſtont, gekocht, in meninge, om aldaer in eenzaemheit by elkandre te woonen, tot datze d'eene of d'ander orde zouden aennemen. Maer alzoo het jaer daer aen de ſtadt voor d'eerſtemael uitgeleit en bewalt wiert, quam dit huis midden in de gracht te leggen, en bleef alzoo deze toelegh achter, het overige onbetimmert leggen, en, hoewel daer niemant woonde, aen den geeſtelijken kant, als zijnde een gifte, die eens gedaen zijnde, niet weder te herroepen was. De Tertianen van Amſterdam, vermits den Geeſtelijken door de meenighte der Klooſteren de plaets hier begon te kleen te vallen, door deze gelegentheit aengelokt, verzochten 't zelve lant aen de voogden en gevers, die noch in 't leven waeren. En vermits hun verzoek hen wierdt toegeſtaen, lietenze noch in 't zelfſte jaer, met toelaten van den Prooſt van Weſtvrieslandt, een groot ſteenen huis, van 't welk zy de Noortzyde gebruikten tot de kerk, en de Zuitzyde tot de keucken, ſtichten.

In den jare veertien hondert twee-en-tzeſtigh den twee-en-twintighſten van Slachtmaent, verzochten de graeuwe of berrevoets Monnikken, of Minnebroeders van Sinte Franciſcus orde, hier binnen deze ſtadt te komen, 't welk hen in 't eerſt van de Majeſtraet wiert afgeſlagen, maer eenen van de Minrebroederen, genaemt Brughman, wiſt door zijn welſprekentheit en zoette tael de Majeſtraet zoodanigh te bepraten en te belezen, datze endelijk noch binnen raekten. En zoo het ſchijnt, is het ſpreekwoort, *al kont ghy praeten als Brughman*, van dezes monniks welſprekentheit herkomſtigh, en ook ſedert dien tijdt in de wandelingen doorgaens gebruikt geworden.

Het ſchijnt dat'et een zeer goeden tijt, en de eetwaren onder dezen Hartogh zeer goet koop moeten geweeſt zijn, want Velius ſchrijft in zijn Kronijk van Hoorn, dat hy in de rekeninge van de Burgermeeſters van het jaer veertien hondert vier-en-tzeſtigh gevonden heeft, datze op het Stadthuis aldaer, (hoewel zommigen meenen, dat'et hier t' Amſterdam zoude geſchiet zijn,) verteert hebben drie ſtuivers, als den Heer van Charloys daer was, en een weinigh daer na noch eens op 't zelve huis, als de zelve Heer daer was, twee ſtuivers en een half. Noch heeft hy in ſtadts Regiſteren van 't jaer veertien hondert vier-en-tzeſtigh gevonden, dat de Burgermeeſteren aen een maeltijdt, het bier daer onder gerekent, verteert hadden zeſtien braspenningen, en tien ſtuivers aen Franſche wijn, op Paeſch-dingsdagh, als'er Kerkmeeſters, Waerdeyns, en andere Bevelhebberen gekooren wierden. Noch was den Dijk-Graef met zijn Waerſchappen geſchonken aen een maeltijdt, de wijn daer onder gerekent, zes ſtuivers. Noch wierden, toen'er drie misdadigen gerecht en op 't rat geleght wierden, twalef mingelen Rinſche wijn, komende het mingelen op anderhalve ſtuiver te ſtaen, gehaelt. Noch aen Meeſter Pieter Penſionaris tot zijn wedde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

wedde of Salaris gegeven zes-en-twintigh Beverſche ſchilden, waer van het ſtuk veertien ſtuivers deed, bedragende in alles achtien gulden en vier ſtuivers. De zelve Pieter, van ſtadts wege reysde van Hoorn tot Avenhorn voor een braspenningh, van Avenhorn tot Alkmaer voor een afgehuurt ſchip had hy betaalt twee ſtuivers, van daer weder op Haerlem had hy een ſchuit afgehuurt voor twee ſtuivers, en van daer op Leyden, voor gelijke loon. En ſtaet te letten, dat hy een ſchuit afgehuurt had, waer uit zou volgen, dat de gewoonlijke vraghtſchepen, by aldien'er toen al op de beſtemde tijdt, mede vraghtſchepen afvoeren, noch veel onkoſtelijker moeten geweeſt zijn. Het is ook waerſchijnlijk, dat deze goet koop al eenige jaren hier te Lande te dien tijde moet geduurt hebben, want men vint hier in 't Gaſthuis dezer Stede in een boekje, geſchreven met de hant van eenen Klaes Stoter, getekent in den jare duizent vier hondert drie-en-tzeventigh, dat hy een kinnetje Hollantſche botter, aengenomen en ontfangen heeft voor dertien ſtuivers.

In den jare veertien hondert zeven-entzeſtigh quam Hartogh Filips in zijn hooge ouderdom, na dat hy de Landen veertigh jaren beſtiert, en 't geluk hem doorgaens wel gedient had, tot Brugge te ſterven. Filips ſterft.

THIENDE HOOFTSTUK.

Karel wort Graef van Hollant, ſchat zoo wel Wereltlyke als Geeſtelyke goederen. Hantveſt van hem aen die van Hollant verleent, dat yeder zijn Zeedriftige goederen aenveirden magh. Chriſtiaen, Koningk van Denemarken, geeft die van Amſterdam vryheit van koophandel te mogen drijven tot Bergen in Noorwegen. Karel raekt met Vrankrijk in 't oorlogh. Belegert Nuys. Komt weder met de Franzoizen in 't oorlogh. Die van Hollandt krijgen de nederlaegh op zee.

1467. Karel wort Graef van Hollant.

FIlips in den Jare veertien hondert zeven-en-tzeſtigh overleden zijnde, tradt zijn zoon Karel d'eerſte, gebynaemt de Stoute, in 's vaders plaetſe, en wiert noch in het zelfſte Jaer in Brabandt en Vlaendre, hoe wel te Gent met groote oproer, en het Jaer daer aen, vermits het oorlogh van Luick hem ophielt, door ganſch Hollant, met groote ſtaci en Koninklijke plechtigheden, tot Landts-heere gehuldight.

In dit zelfſte Jaer wiert dezen Hartogh Karel by de Staten van Hollant een merkelyke bede en zom penningen, tot onderhoudt van zijn aenſtaende zwaere oorlogen, voor de tijt van zeven Jaren en een half, toegeſtaen. En moeſten tot deze bede de Steden Jaerlikx t' zamen op-brengen de zom van 41035. ſchilden, yeder ſchilt gerekent op vijftien ſtuivers. Tot deze bede broght deze ſtadt voor haer hooft op 2875. ſchilden.

Alkmaer	800	ſchilden.
Enkhuyzen	470	
Medenblik	450	

En om deze zijn bede gevoeghlijk te kunnen krijgen, ſtelde hy in alle Steden zeer zware tollen op eet en koop-waeren, 't geen in verſcheide Steden, voornamelijk te Hoorn groote oproeren en oneenigheden veroorzaekte. En hebbende niet genoech aen het ſchatten der geeſtelyke, begon ook de wereltlyke goederen aen te taſten. Dit wiert, hoe wel met groote moeite, in verſcheide Lantſchappen betaelt. Maer die van Hollant weigerden het plat uit, en zeiden 'er neen toe, en na veel herrewerren, beriepen zich voor den Paus te Roome. Doch de Hartogh hebbende eenighe doen onthalſen, braght onder d'anderen zulk een ſchrik, datze daer ook in bewillighden. Schat zoo wel de geeſtelyke als wereltlyke goederen.

In den Iare veertien hondert negen-en-tzeſtigh, gaf hy die van Hollant en

 by

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

by gevolgh ook aen die van Amſterdam, dat yeder zijn zee-driftige goederen vry en vrank zoude mogen aenveirden. En luidt de Brief aldus:

Een iedet magh zijn zee-driftige goederen aenveirden.

CAREL by der gratien Gods Hertoge van Bourgonnien, van Lothrijcke, van Brabant, van Lemborgh. Doen te weten, dat door ootmoedighe ſupplicatie ende verſoeck ons gedaen by den Edelen ende goede Steden van onſen Landen van Noort-Hollandt, ende Vrieslant, ende ſeeckere ſaecken, redenen, ende confœderatien, ons daer toe porrende, ſpecialijcken omme die ſonderlingen goede gunſt, die wy hebben tot onſen voorſz. Landen, ende tot den welvaert ende onderhoudeniſſe van onſen onderſaten, ende ingeſetenen der ſelver. Wy den voorſz. ſupplianten, ende den inwoonderen ende ingeſetenen onſer voorſz. Landen van Noort-Hollant ende van Vrieſlant, ende haren mede-plegeren, hulperen, ende mede-geldende met henluyden in den ſubventien, beden, ende andere laſten van den Lande, hebben by onſe wetenheyt, ende ſpeciale gratie, gegunt ende verleent, gonnen, ende verleenen henluyden, gevende oorlof ende licentien by den inhouden van deſen tegenwoordigen Brieve, dat van nu voortaen, onſe leven geduerende, tot allen, ende tot wat tijden hare Schipperen, ghNeladen of ongheladen met haeren Goeden ende Coopmanſchappen breecken ende verderven ſullen in der Zee, by fortuynen, ſtormen, onweder, ende tempeeſten ofte anders, hoe dattet zy, ſy ſullen mogen ende macht hebben te viſſchen, te verkrijgen, ende te aenvaerden by hen ſelven, haeren dieners, ende gecommitteerden, vry, ruſtelijck ende vredelijck, alle hare voorſz. Goeden ende Coopmanſchappen, ende Schepen alſoo verdorven, ende ghebroken, tot wat plaetſen dat zyſe verkrygen ſullen, in ende over al in onſen Landen ende Heerlijckheden, het zy inder Zee, ſoo te Waetere, te Lande, of op Strande, ſonder daeromme te miſdoen, noch te vervallen tegens ons in eeniger boeten of breucken. Ende ſonder dat die ſelve goeden, koopmanſchappen ende Schepen daeromme gerekent zullen werden voor Zeedrift, noch, om der zelfs wille, verbeurt teghens ons in eeniger manieren. Ontbieden daerinne, ende bevelen onſen lieve ende getrouwen Cancelier, ende luyden van onſen grooten Rade in Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, onſen Rentmeeſteren, ende andere Officieren ende Onderſaten, wie zy zijn, tegenwoordigh ende toekomende, dien 't aenkleven mach, ende eenen yegelijcken van hen byzonder, alſoo hen toebehoort, dat zy den voorſz. ſupplianten, ende haren mede pleghers ende hulperen van deſer tegenwoordigen onſer gratien, gunſt, oorlof, ende licentie, in der manieren voorſz. doen laten, ende ghedooghen volkomelijk ende ruſtelijk ghenieten, ende gebruycken onſe voorſz. leven lanck geduerende, want het ons alſoo belieft, niet teghenſtaende eenige ordonnantien, mandaten of verbooden ter contrarien. In oorconden van deſen, ſoo hebben wy onſen Zeghel hier aen doen hangen. Ghegeven in onſen ſtede van Gent den eerſten Ianuary Anno 1469.

In den Iare veertien hondert tzeventigh, verleende Koningk Kriſtiaen van Denemarken ook aen die van Amſterdam vryheit van koophandel te mogen drijven tot Bergen in Noorwegen, uitgezeit op de Duitſche Brugge, mits betalende daer voor behoorlijke Tollen. En luidt deze Brief aldus:

Aen Amſterdammers vergunt vryheyt van Koophandel tot Bergen in Noorwegen. 1470.

WY Chriſtiern, van Gods genade, Conink van Denemarcken, Sweeden, Noorweegen, der Wenden, ende Gotten, Hertogh tot Sleeswijck, Graeve tot Holſteyn, Stormarn, Oldenburgh ende Delmenhorſt. Doen kondt ende te weeten: dat wy, uyt ſonderlijcken gonſt ende genaden, ende ſpecialijken ten reſpeckte van den Doorluchtighen, Hooghmachtighen Vorſt ende Heere Caerle, Hertoghe van Bourgondien &c. onſen lieven Oom, hebben gegunt ende toegheſtaen, gelijck wy gunnen ende toeſtaen in kracht ende macht van deeſen onſen brieve, dat de Burgermeeſteren, Raeden, Schepenen, Gemeente ende Inwoonders, der ſtadt Amſtelredamme, wanneerſe de haeren ſullen afvaerdigen, met ſchip, Scheeps-volck, Coopmanſchappen, Haef, ende goederen, dat deſelve onſe ſtadt Bergen in Noorweeghen ſullen moogen aendoen, ende beſoecken, ſoo dickmaels als 't hen ghelieft, ende aldaer, volgens haere oude ghewoonheden ende Privelegie, koopen ende verkoopen by reciporque handelingen ofte ſamen koop, penninckx waerde, op groot en kleyn gewichte, zoo 't hun gevalt ende bequaemſt is, uytgenoomen op de Duytſche brugge, ende buyten prejuditie van onſer Croonen tolle, ende gerechtigheden. Ende verbieden daeromme ernſtelijck alle en een yegelyken onſe Amptmannen, Burgermeeſteren, Raeden, Tollenaers, onderſaten, ende voorts alle anderen, den voornoemden Inwoonders, ofte Coopluyden van Amſtelredamme, aen haere Scheepen, Waren, Dienaers, Goederen ofte andere dingen, ergens te hinderen, op te houden, beſchadigen, of in eenigerley maniere onrecht te doen, op onſe hooghſte ongenaden, ende indignatie.

Datum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Datum op ons Slot Coppenhagen op woensdagh naeſt St. Joannes dagh *ante portam latinam*, onder aenhangende ons ſecreet Zegel. In den jaere na de gheboorte Chriſti onſes Heeren, veertien hondert ende tſeventigh.

Karel raekt met Vrankrijk in 't Oorlogh.

In den Jare veertien hondert twee-en-tzeventigh raekten deze Landen met Vrankrijk in 't oorlogh. De Koningk, om ons den zeebouw te bederven, had verſcheide ſchepen, onder anderen een geheten de Kolomme, het grootſte dat oit op zee gezien was, laten maken, hier mede op zee komende, namenze verſcheide ſchepen, zoo van deze Stadt als andere Steden. Maer endelijk wiert een beſtant voor twee Jaren gemaekt.

Doch maekt beſtant voor twee jaren.

Belegert Nuys.

1474. In den jare veertien hondert vier-en-tzeventigh begon deze Hartogh de ſtad Nuys, dat den Biſſchop van Keulen toehoorde, ook te beleggen; en vermits op het bevel van Keizer Fredrik een groote heirkracht, om deze ſtadt t'ontzetten, in Duitslant toe-geruſt wiert, liet Karel ook al zijn maght van alle kanten t' zamen komen, en uit al de ſteden van Hollandt, Zeelandt, &c. krijgsvolk lichten. Onder den Overſte Hendrik Akkerman braghten die van Amſterdam een ſterk krijgsheir te velde. De krijgsknechten zoo wel van Amſterdam als van ander ſteden waren zoodanigh gekleet, dat men aen de kleur der kleeren en vendelen weten konde, in wat ſtadt ieder t' huis hoorde. Die van Nuys dit ziende, riepen hen hierom ſpottelijck toe, *dat 'et begon te winteren, en de bonte kraejen in 't velt quamen.* In dit belegh queten die van Amſterdam zich mannelijk, want als de bezettelingen een uitval deden, en door een andere wegh meenden in ſtadt te geraken, hadden die van Amſterdam al van te voore den toegangk geſlooten, waer uit een bloedigh gevecht ontſtont, en de meeſte uit-gevalle bezettelingen te ſneuvelen quamen. Doch wiert endelijk door tuſſchen ſpreken van des Paus zijne gezant de vrede gemaekt.

De Franzoiſen taſten de ſchepen van Amſterdam, Hoorn en Enkhuizen op Zee aen, en veroverenze.

Als nu het tweejarigh beſtant, dat Hartogh Karel met die van Vrankrijk gemaekt had, ten einde was, quamen de Franſche roovers weder met een groote vloot ſcheepen op zee. Die van Amſterdam, die een goedt getal koopvaerdy ſchepen gereet hadden, om daer meê tegens 't voor-jaer naer Spanje en andere plaetſen te zeilen, ruſteden; om veiligh te varen, met verlof van den Hartogh, vier oorlogs ſchepen toe. Ook verzagen zich al hun koopvaerdy ſchepen, die wel ten getale van vijftigh beliepen, met geweer; want daer wiert een keure op gemaekt, dat ieder ſchip een zeker getal van gotelingen, en niet minder als vier-en-twintigh mannen voeren moeſte. Dus zich toe geruſt hebbende, ſtakenze neffens d'andere ſchepen van de Steden aen de Zuider-zee gelegen, als Hoorn en Enkhuizen, in zee. En vermits zy zich in 't heen varen elkandre getrou en dicht by een bleven, wachte zich de Fransman wel om hen aen te taſten. Maer op de t'huis reize, moedigh zijnde op hun maght en rijk geladе ſchepen, als ook om dat de vyandt hen op de heen reize niet had durven aentaſten, begavenze zich van elkandere, en liep ieder zijn zweegs om 'teerſte t' huis te wezen. Midlerwijl nam de vyant zijn ſlagh waer, en wiſt de Hollanders met ſchieten uit grove geſtukken, ſlangen, en andere vuurwerken, zoodanigh af te matten, dat hy vaſt d'een voor en d'ander na, wel tot tachentigh toe, die om hun verſtroitheit en quade orde geen tegenweer doen konden, veroverde. 't Volk wiert meeſt altemael gekregen; die niet gevangen wierden, 't welk eenigen weinigen te beurt viel, ſprongen in de boodt en roeiden, hun ſchepen verlatende, aen landt. Zommigen ſchryven, dat meeſt al de ſchepen onder Klaes-duynen vlooden, 't volk, latende de ſchepen drijven, zich te Lande begaf, en voort te voet naer huis liep, met tydingh dat de kans verkeken was; 't welk een zeer zware ſtoot voor Hollant, en voornamelijk voor die van Amſterdam was.

Hartogh Karel ſterft.

Endelijk quam deze Hartogh Karel, na dat hy lange jaren met zijn nabuuren oorlogh gevoert had, in den jare veertien hondert zeven-en-tzeventigh in de derde veldtſlag, dien hy den Hertogh van Loreynen, en de Zwitzers leverde voor de ſtad Nancy te ſneuvelen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ELFDE HOOFTSTUK.

Maria komt in haer vaders plaets. Trout aen Maximiliaen, namaels Keizer. De twiſt der Hoekſen en Kabeljawſen wort door Maximiliaens toedoen ter neder geleght. Die van Amſterdam trekken uit om 't huis te Schagen te beleggen. De Gelderſche roven op Hollant. Uitrechtzen oorlogh. Wort by geleght. De Hoekſen onder 't beleit van Brederode nemen Rotterdam in. Maer moeten het verlaten. Verſcheide Hantveſten van Maximiliaen aen die van Amſterdam verleent. Maximiliaen draeght de landen aen zijn zoon Filips over. Vryheden van Filips aen die van Amſterdam verleent. Filips en Maximiliaen ſterven. Nieuwe oorlogh der Gelderſen. Kriſtiaen, Koningk van Denemarken, verleent den Koopluyden van Amſterdam verſcheide vryheden.

Maria komt in haer vaders plaets.

KArel, dus in 't belegh voor Nanzy geſneuvelt zijnde, wiert zijn eenige dochter Maria tot Vorſtinne van den Lande gehuldight. De Franzoizen, met wien Maria noch in 't oorlogh bleef, ſcheenen alleen na Karels doot de heerſchappy over de zee zonder de Hollanders en Zeeuwen, daer op te lijden, te willen voeren. Maer de Hollanders met vijfendertigh wel toe geruſte oorloghs-ſchepen in zee ſtekende, gingk den Fransman zoo groot een ſchrik aen, dat hy door gingk. Voorts gebeurde het in den jare veertien hondert zeven-en-tzeventigh in Oogſtmaent dat etlijke Hollantſche ſchepen (waer onder, zoo de Kronijk ſchryſt, de voornaemſt t' Amſterdam t' huis hoorden) op zee een Genueeſche krak tegen quamen, die van d'onzen geboden wiert te ſtrijken. De ſchipper van de krak dit niet veel achtende, en met ſmadelijke woorden hen toeroepende, vroegh, voor wien? voor Mevrouw Maria, Hartogin van Borgonje, gaven d'onzen weder tot antwoort. *Zy kenden*, riepen die weder van de krak, *geen Mevrouw Maria, noch Hartogin van Borgonje, en derhalve haer ook geen eer behoefden te bewijzen.* d'Onzen, dien dezen hoon onverduwelijk viel, klampten hier op het ſchip terſtont aen boort, kregen het binnen de tijdt van een uur in, en liepen voorts met de buit in Zeelandt binnen.

De Franzoizen blijven met haer in 't oorlogh.

1476. In den Iare duizent vier hondert zes en tzeventigh ſtelde deze Maria een orde in, waer by alle Iaren de zes-en-dertig Raden dezer ſtede, de vroetſchap geheten, (die eerſt maer uit vier-en-twintigh perzonen beſtont, maer daer na door haer met het getal van twaelf vermeerdert is) jaerlix, vijf dagen voor Vrouwen dagh, veertien perzoonen, haeren Stedehouder of Rade van Hollant voorſtellen zouden, om daer uit by haer of de voorſchreve Stedehouder of Rade zeven Schepenen gekoren te worden, en dat Iaer te regeren. Ook braghtze die orde op, dat by aldien een of meer van deze zes-en-dertigh Raden binnen 's jaers quamen t'overlijden, in der zelven plaetſe andere gekoren zouden worden, als breder blijkt uit deze volgende brief:

Verkieſinge van de xxxvi Raeden en van de xiiii. daer uyt zeven Schepenen by den Prince of zijnen Stedehouder gekooren worden.

MARIA by der gratien Godts Hertoginne van Bourgoennien, &c. Doen kondt allen luyden, hoe dat ons klaerlijcken gebleecken is, dat Hertoghe Philips van Bourgoennien onſen Oude Vader (ſaliger gedachten) t' anderen tijden onſe goede Stede van Amſtelredamme gegonnen, geconſenteert, geoorloft, ende geordineert hadde, ſeeckere jaeren langh geduerende, om ruſt, vrede, ende eendrachtigheydt binnen der ſelver onſer Stede te hebben ende te houden, ende om der redenen wille breeder verklaert in den Brieve daer op ghemaeckt, dat ſulcke xxiiij. perſoonen alſdoe van te vooren al gekooren van den Rijckdom, ende by der gemeente van der voorſz. Stede, om te helpen voortſtellen Raeden, ende doen 't beſte in allen zaecken, der voorſz. Stede aengaende, dragende altijdt tot den meeſten oorbaere, profijt ende ontlaſtingh van der zelver, met noch andere thien perſoonen van den Gherechte doe weſende, te kieſen, ende te nemen alle Jaere ten tijden alſmen gewoon-

gewoonlijck was onſen Gerechte aldaer te vernieuwen, veerthien perſoonen uyt den alre ryckſten, notabelſten, eerbaerlyckſten, redelyckſten, ende vredelyckſten mannen van der ſelver onſer Stede, die den voornoemden xxiiij. perſoonen by haer conſcientie dochte nutſte, ende bequaemſte in den Gerechte van onſer voorſz ſtede te weſen, die welcke xiiij. perſoonen die voorſz. van onſer Stede voort preſenteerden ende overleverden wijlen Hertoghe Philips onſen Ouden Vader, of zijnen gecommitteerden, omme uyt den ſelven perſoonen, alſoo in der manieren als voorſz is, gekoren, te ſtellen, te nemen, ende te ordineren ſeven Schepenen te weſen van den voorſz Stede, voor dat toekomende jaer, alſulcke, als wijlen onſen Oude Vader voornoemt, of zijnen gecommitteerden beliefde, ende dochte nutſte ende bequaemſte daer toe te weſen, 't welcke naederhandt by tijden Hertoghe Karel (ſaliger gedachten) onſe lieve Heere ende Vader after-gelaten, ende alſoo niet geachtervolght, noch gehantiert en is geweeſt, ſoo dat midts dien ſint dier tijdt groote tweedracht ende ongenoeghten binnen onſer Stede van Amſtelredamme geweeſt is, omme 't regiment van der voorſz Stede te hebben, ende Schepenen te weſen, ende noch meer doen ſouden, ende geſchapen waer te komen, indien by ons daer inne niet voorſien en worde. Ons daeromme ootmoedelijcken verſoeckende, ende biddende, dat wy daer inne ſoude willen voorſien. Ende want wy altijt meer genegen zijn om ruſt, vrede ende eendrachtigheyt te maecken, ende te houden in allen onſen Landen, ende byſonder in onſer Stede van Amſtelredamme, dan onruſt ende tweedracht. Soo is 't dat wy willende in deſen ſaecken voorſien, ende onſen voorſz onderſaten houden in goede ruſte, vrede ende eendrachtigheydt met malkander, ten beſten dat wy mogen ende konnen, geconſenteert, geoorloft, ende geordineert hebben, conſenteren, oorloven, ende ordineren, ende met eenre nieuwe gifte geven met deſen onſen Brieve, voor ons, ende onſe nakomelinghen, onſer voorſz Stede van Amſtelredamme, dat van nu voortaen, ende tot eeuwighen dagen, die xxxvj. perſoonen die alreede ghekoren zyn by den Rijckdom, ende ghemeente van der voorſz Stede van Amſtelredamme, omme te helpen Raeden ende 't beſte doen metten goeden luyden van den Gerechte, in der tijdt weſende, in allen zaecken der voornoemde Stede aengaende, daer zy haren Eedt toe ghedaen hebben, zullen moghen kieſen eendrachtelycken, of by der meere ſtemmen van henluyden, ende dat by haren Eede, die zy daer toe openbaerlijcken doen zullen, in handen van onſen Schout van Amſtelredam, of by ghebreecke van hem, in handen van den oudtſten Burgemeeſter van der zelver onſer Stede, alle Iaer vijf daghen voor onſer liever Vrouwen dagh te Lichtmiſſe, veerthien perſoonen van den rijckſten, eerbaerſten, notabelſten, reckelijckſten, ende vredelijckſten Poorteren van onſer voorſz Stede van Amſtelredamme, zonder yemandt daer uyt te verſteecken, om haet, nijdt, noch om eenigherhande andere ſaken, die zy ſchuldigh ende gehouden weſen zullen ons ende onzen erven, of onzen Stedehouder, ende Raede van Hollandt, alle Jaere voort te zeynden, omme daer uyt by ons, of onſen voorſchreven Stedehouder ende Raede gekoren te werden ſeven Schepenen, voor dat toekomende Iaer duerende, ende om op onſer lieven Vrouwen dagh te Lichtmiſſe binnen onzer voorſz Stede geſet ende ge-eedt te worden, gelijck dat ghewoonlijck, ende nae der Privilegie van der voorſz Stede ſchuldich is te geſchien. Ende of zake waer dat eenigh van de voorſchreven zeven Schepenen by ons, of onzen erven, of onzen Stedehouder ende Raede alzo ghekoren, binnen 's Jaers af-lyvigh werde, dat wy, oft onſen erven, ofte Stedehouder ende Raden voorſchreven, ſullen nemen ende kieſen een vanden anderen van den voorſchreven veerthien, omme met den zeven anderen Schepenen dat Iaer uyt duerende te dienen, ende Schepen te weſen. Ende oft gebeurde dat eenigh van den voorſz. xxxvj af-lyvigh worde, of tot eenighen tijden hem ontvryde van zijnen Poorterſchap van onſer voorſz. Stede, ſoo ſullen dan die andere van die voorſchreven xxxvj. blyvende in weſen, kieſen by haren Eede ende conſcientie, andere notabile ende eerbaere perſoonen, ſulcke, ende inder manieren als voorſchreven is, in die Stede van de voorſz aflyvighe, of ontvryde, welck doende den Eedt voorſchreven, hebben ſulcke alle alſulcke macht, ende ſullen ſchuldich weſen te doen, als die ander van den xxxvj. voornoemt, ende dat al ſonder prejuditie vander Privilegien, die de ſelve onſe Stede van den Burgermeeſteren aldaer te kieſen hebben, die wy houden, ende kennen in haren macht. Ontbieden daeromme, ende bevelen onſen lieven ende ghetrouwen Stedehouder, ende ander onſen Raede inden Raedt-kamer inden Hage, onſe Schout van Amſtelredam, ende allen anderen onſen Rechteren, dienaren, ende onderſaten, wien 't aengaen mach, nu zijnde, naemaels weſen, ende elcken haren byſonderen, alſoo verre als 't hem betaemt, dat zy 't inhouden van deſen onſen Brieven van punčte te punčte onderhouden, ende doen onderhouden, ſonder yet ter contrarie van dien te doen, of te laten doen in eeniger wijs, het zy by beſloten brieven of anderen, diemen van ons, of van onſen erven ende naekomelingen verkrijghen

krijghen ſouden mogen, by grooten ende ſtrengen vervolghe, heymelijck, bedecktelijck, of openbaerlijck in eenigher manieren hoe dat zy. Want wy die voorſchreven Privilegien voor ons, ende onſen erven, Graven ende Gravinnen te Hollandt, der voorſchreven Stede vaſt ende gheſtade belooft hebben, ende belooven met deſen onſen Brief te houden, ende te doen houden, zonder dat te breecken, of te doen breecken in eeniger wijs, want wy 't alſoo ghedaen willen hebben. Ende ten fyne dat deſe zaecken vaſt ende van waerden blyven tot eeuwigen daghen: Soo hebben wy onſen Zegel aen deſen tegenwoordighen Brief doen hangen. Gegeven in onſer Stede van Gent, in die Maent van Maerte, in 't Iaer ons Heeren duyſent vier hondert ſes-ende tſeventigh.

Aldus onder-gheteyckent by mijnre Joſvrouwe de Hertoginne, den Hertoghe van Cleve, den Biſſchop van Ludick, ende anderen, preſent

I. de Bere.

1477. Zy trout aen Maximiliaen, namaels Keizer.

In den Jare veertien hondert zeven-en-tzeventigh troude deze Maria binnen Gent aen Maximiliaen van Ooſtenrijk, namaels Keizer, waer by zy kreeg twee zoonen, eenen genaemt Filips, de twede van die name, en eenen Francois, die zeer jong quam te ſterven, als ook een dochter Margareta. Het Jaer daer na ontrent Paeſſchen wiert Maximiliaen, in Hollant, Zeelant en Vrieslant als man en vooght des lantsvrouwe gehult.

De twiſt der Hoekzen en Kabeljawſen wort door Maximiliaens toedoen ter neder geleit.

En gelijk Hartogh Karel van Borgonje, een ſtreng, en ontzaghlijk Vorſt, de tweeſpalt der Hoekſen, en Kabeljawſen heel en al had onder gehouden, zoo dat'er niemant hikken noch kikken dorſte, alzoo in tegendeel borſten onder de regering van deze vrouw Maria d'ongeſtuimigheden, eveneens als een ſtortſtroom, die een tijt lang opgedampt is geweeſt, weder voort. Maer den Eertshertogh Maximiliaen zelfs in Hollant komande, ſlechte met gevoeghlijkheit deze twiſt, en leide alle oneenigheden ter neder.

Die van Amſterdam trekken uit om 't huis te Schagen te beleggen.

Ontrent dezen tijt tegens den winter trok een groote menighte burgers uit deze ſtadt, als ook uit andere omleggende ſteden van Hollant, om het huis te Schagen, uit laſt van den Heere van der Veere, Stadthouder van Hollant, te beleggen, vermits Albrecht de tweede Heere van Schage, de over hem geweze zekere vonniſſe, aen Jan en Willem, zijne broederen, en veel anderen die hy miſdaen had, niet voldoen wilde; doch gaf zich endelijk, geen andere uitkomſt ziende, in handen van den Stadthouder over.

De G[...] derſch[...] roven Holla[...]

Om dees tijt wierden de Gelderſchen, die onlangs door gewelt onder het huis van Bourgonje geraekt waeren, oproerigh, vielen vrouw Maria af, 147[...]
en roofden en ſtroopten ganſch Hollant door, zulx de Hollantſche ſteden aen de zuiderzee gelegen, en onder anderen Amſterdam zeer groote ſchade daer by leden. Eenige zeevarende maets van Amſterdam, houdende het met den huize van Borgonje en d'overige ſteden van Hollandt, begoſten al vaſt met eenige lichte ſchepen op de Gelderſche te rooven en te ſtropen. En als in de vaſten eenige viſſchers van Amſterdam, die op de zuiderzee lagen te viſſchen, tot verſcheide reizen den viſſchers van Harderwijk ſchade gedaen hadden, taſten die van Harderwijk weder toe, en vielen over de ſchaden hen van de Amſterdamſche viſſchers gedaen, klaghtig. Doch het rouwe ſchips-volk zich des weinigh kreunende, begeven zich weder met een groot getal van overgeve en ſtoute gaſten op zee naer Harderwijk; en een groot en rijk geladen Gelderſch ſchip, dat naer Enkhuizen zeilde, op zee vernemende, achtervolgden het tot in de haven, daerze het veroverden, en voort naer Amſterdam meenden te ſlepen. Maer die van Enkhuizen dit ziende, en zich gehoont achtende dat hun haven dus onvry gemaekt wiert, vielen terſtont in hun roeiboots, roeiden hen ſnellijk na, ſcholden hen voor dieven en zeerovers uit, en achter-haeldenze te Edam, daer die van Amſterdam met de roof binnen liepen. Hier viel een hart gevecht, die van Edam quamen d'Enkhuizers te hulp, ontweldighden d'onzen den buit, en braghten hen ten dele om 't leven, en ten dele gevangen binnen Enkhuizen.

In dit jaer raekte de Biſſchop van 148[...]
Uitrecht David van Borgonje, dien de Hartogh Maximiliaen op des Biſſchop verzoek met heel Hollandt te hulpe

Uitre[...] zen [...] logh.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

hulpe quam, met Uitrecht in 't oorlog. Men ſtroide uit dat het oorlogh aengevangen wiert om de ſtad, die langh met den Biſſchop overhoop had gelegen, onder gehoorzaemheit te brengen, maer de ware oorzaek was, om de dertelheit en hoogmoet der Uitrechtſen te kneuzen, vermits het den Kabeljawſen, die over al nu de meeſter ſpeelden, zeer ſpeet, dat de verdrevene Hoekſen, die over al vervolght wierden, by die van Uitrecht, daerze door den Domprooſt Gysbrecht van Bredenrode wierden gehanthaeft, hun toevlucht hadden, en aldaer beleefdelijk onthaelt wierden. Daer wiert tegens de Herfſt een groote menighte van krysvolk uit alle ſteden van Zuitholland by een vergadert. Die van Amſterdam en andere ſteden aen de Zuiderzee gelegen, gingen met hun ſchepen voor de Revier d' Eems, en langs de ganſche Stichtſe kuſt, om die van Uitrecht alle toevoer, die hem uit de Zuiderzee moghte komen, af te ſnyden; maer weinigh wierdt met deze ſchepen op zee, als ook aen de landtzijde daer d'onzen meenden zeker Blokhuis, dat d'Uitrechtzen op de vaert hadden, in te nemen, uitgerecht. Doch beter ſlaeghde hen een andere kans te Lande, die dus toegingk. De Hollanders, een tocht in het Sticht doende, hadden veel dorpen geplondert en aen koolen geleght, en Emeneſſe met gewelt ingenomen; de krysknechten, hier door moedigh en opgeblazen, eiſchten dikwils die van Uitrecht tot den ſtrydt. D' Uitrechtzen, die hen dit ſnorken wilden betaelt zetten, namen de gelegentheit waer om hen Emeneſſe weder t'ontweldigen. Maer d'onzen, die op 's vyandts aenſlagen een wakent oogh hielden, hadden eenige lichte gewapende krysknechten voor uitgezonden, en zich zelfs, heimelijk verſteken. D'Uitrechtzen met de voor uit-gezondene krysknechten hantgemeen wordende, vlogen d'onzen uit hun lagen en vielenze van achteren op het lijf; daer viel een hart gevecht, en wierden in koelen bloede afgemaekt, die het met de vlucht niet ontſnapten, behalve hondert die gevangen en binnen Amſterdam gebragt wierden; en zoude buiten twijfel het getal der gevangen grooter hebben geweeſt, had de vorſt, die ſloten en wegen, gangkbaer maekte, hen in 't vlugten niet behulpzaem geweeſt. Onder den genen, die op de plaetze doodt bleven, waeren veel van de voornaemſte en treffelijkſte Burgers der ſtadt, als onder anderen de Burgermeeſter Barent van Everding, en eenen Steven van Zuilen. De Stadthouder Lalain gaf die van Amſterdam tot teken van hun getrouwheidt en beweze dienſten, 's vyandts baniere, 't welk hier in d'oude Kerk tot een gedaghteniſſe wiert op gehangen.

Die van Amſterdam, die van dagh tot dagh in rijkdom en koophandel aengroeiden, en met hun nabuuren dus in 't oorlogh waren, gingen, om beter voor het invallen van hun vyanden bevryt te zijn, een muur van loutere kareel ſtenen rontom de ſtadt ophalen. En tot een teken en gedaghtenis dat d' Uitrechtzen voor hen zwichten moeſten, en doorgaens te kort ſchoten, lietenze in een ſteen aen de tooren van de Kloveniers doelen deze woorden, *zwijght Uitrecht*, 't geen noch ten huidigen dage van ieder een aldaer kan gelezen worden, houwen. Na dat'er nu eenige jaren tuſſchen den Biſſchop en die van Uitrecht oorlogh was gevoert, is endelijk de twiſt in den jare veertien hondert drie en tachentigh bygeleght. Tot dezen einde waeren al van te voore verſcheide by een komſten hier buiten in het Reguliers Kloo- *Wort by geleght.* ſter gehouden, maer alles was vruchteloos afgeloopen.

Ondertuſſchen, roofden de Vlamingen geduurigh op zee de Hollantſche ſchepen, vermits zy den Aerts-Hartogh Maximiliaen tegen Vlaendre, daer hy mede in 't oorlogh was, byſtant gedaen hadden. De Heer van Brederode, een Hoeks gezinde, en die ook met veel Hoekſen na Sluis geweken was, hier door moedt ſcheppende, gingk met vele ballingen in den jare veertienhondert acht en tachentigh te ſcheep, om Rotterdam met behendigheit in te nemen, 't welk hen ook gelukte, kreegh'er zeer grooten roof en rijkdom, en plante aldaer den ze-

Bredero: de krijght Rotterdam in.

1488.

tel van oorlogh. Korts hier na wiert door den Heer van Montfoort, Woerden ook met een verraſſinge ingenomen, 't welk Amſterdam geen klene ſchade veroorzaekte. Hier op deed Maximiliaen door ganſch Hollant een heirvaert verkondigen, om Rotterdam te beleggen, 't welk ook door hongersnoot, in korten tijt, overgingk. Woerden kreegh mede de Hartogh van Saſſen, na veel Lant verderffens in. De Hoekſen, dus van al hun plaetſen ontbloot zijnde, raeckte endelijk na hondert en vijftigh jaren de Hoekſe en Kabeljawſe twiſt in ſtilte, en allengs uit de geheugeniſſe der ſtrydende partyen. Maer dewijl het gelt, in deze oorlogen van twee tot drie geklommen was, wiert het zelve teffens op den ouden voet gebraght, welke zettinge, zoo de Kronijk ſchryft, het Lant meer ſchade deed, dan de voorgaende oorlogen. Doch de zettingh hield geen ſtant, maer was oorzaek, beneffens de twiſt over Maximiliaens vooghdye, van oproer te Gent en te Brugge, daer Maximiliaen, die zonder hulp van krijgsvolk orde meende te ſtellen, by de Gilden in hechtenis genomen wiert.

Want groote dienſten, die van Amſterdam dezen Eertshartogh Maximiliaen in dezen oorlogh, en in het belegh voor Rotterdam en Woerden bewezen, kan duidelijk genoech aen deze brief, daer by hy hen toeſtaet zijn Keizerlijke kroon boven haer wapen, de drie kruizen, te mogen voeren, beſpeurt worden; en luit de zelve aldus:

Amſterdam magh voeren de Kroone op haer Wapen,

MAXIMILIAEN by der gratien Godts Roomſch Koninck, altijdt vermeerder 's Rijcx, ende Phillips by der zelver gratie Ertzhertogen van Ooſtenrijck, Hertogen van Bourgonjen, &c. Allen den geenen, die deſen Brief ſullen ſien, oft hooren leſen, ſaluyt. Omme dat wy bemercken die groote ghetrouwigheydt ende goedtwilligheyden, ende oock mede de menighfoudighe dienſten, die onſe Stede van Amſterdam, ende de ingeſeten van dien, tot haren zwaren koſten, ons ende den voorvaderen van onſen Sone Hertoghe Coninck Philips, tot diverſchen ſtonden gedaen, ende beweſen hebben, ende byſonder daghelijks doende zijn in deſe onſe tegenwoordige wapeninge, dien wy van noodts weghen moeten doen, omme onſe Stede van Rotterdam, 't Slot, ende Stede van Woerden, tot reductie, ende onſe gehoorſaemheyt te brengen, ſoo eeſt, dat wy, aenſiende hoe die ſelve Stede niet geciert en is met eenen alſulcken Wapen als ſy wel behoort te hebben, ende dat byſonder om dat die Poorteren ende ingeſetenen van onſen voorſz. Stede van Amſterdam voorſz, dagelijcks met haren ſchepen ende goeden, te Water ende te Lande, in veele verre ende vreemde Rijcken ende Landen converſerende zijn in Coopmanſchappen: Waeromme, ende om der redenen wille voorſz, ende om ſonderlinge ſaken, ons daer toe porrende. Wy hebben uyt onſe eyge propren wille, ſpeciale gratie ende authoriteyt, verleent, gegunt, ende gegeven, verleenen, gunnen ende geven mit deſen onſen Brieve, de ſelve onſe Stede van Amſterdam, dat ſy van nu voortaen tot eeuwigen dagen, haere Wapen voeren ende bekleeden, tot een eeuwige memorie van onſer gratie, metter Croone van onſe Rijcke. Ende omme dat wy 't ſelve voor ons ende onſe naekomelingen, vaſt, geſtade, ende van weerden willen gehouden hebben, Soo hebben wy tot een Oorconde deſen Brief gheteyckent met onſen eyghen name. Ghegeven in onſe Stede van Schiedam, den elfden Februarij, Anno veerthien hondert acht en tachtigh. Ende was onderteyckent,

Maximilianus, &c.

149 Verſt[…] de H[…] veſten Maxi[…] liaen […] die […] Amſ[…] dam […] leent

Deze brief beveſtighde daer na zijn zoon Filips, in den jare veertien hondert zeven-en-tnegentigh.

Veel meer andere vryheden hebben die van Amſterdam, dieze bezonder of met de andere ſteden gemeen hebben, van hem, of van Filips zijn zoon, daer hy als Vooght, overſtont, verworven. Want het jaer daer na den vierden van Graſmaent gaf als Vooght der Landen de zelve Maximiliaen binnen Amſterdam een byzondere brief van zich, waer by dat hy alle rechten, vryheden, en Hantveſten, die oit Amſterdam van zijne voorzaten verworven had, op nieuw beveſtighde; beloofde ook in de zelve brief dat hy de zelve ſteden in haer goet recht zoude onderhouden en doen onderhouden. En luit deze brief aldus:

Con[…] matie […] alle Han[…] veſten van H[…] rogh Maxim[…] liaen.

MAXIMILIAEN by der gratie Gods Hertogh in Ooſtenrijck, Lotringen, Brabandt, Limborgh ende Gelre, Grave van Vlaenderen, van Tirol, Artoys, Borgondien, Palentijn van Henegouwe, van

Hollandt,

Hollandt, Zeelandt, Namen ende van Zutphen, Marck-Grave des Heyligh Rijcx, Heere van Vrieslandt, van Salins ende van Mechelen. Allen den ghenen die deſen onſen tegenwoordighen Brieve ſullen zien ofte hooren leſen, ſaluyt. Alſoo by doode ende overlijden van wijlen ſal. ghed. Hertogh Carel van Borgondien (wien Godt ghenadigh ſy) alle die Landen, Steden, Sloten ende Heerlijkheden, die hem plaghen toe te behooren, gekomen, verſcheenen ende verſtorven zijn, aen ende op onſe lieve ende beminde geſellinne die Hertoginne van Ooſtenrijck, van Bourgondien, &c. zijn eenige dochter, als gerechte oir ende erfghename vanden voorſchreven wijlen Hertoghe Carel onſen Schoonvader, ende onder andere die Landen ende Heerlijckheden van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt, ende dat achtervolgende dien die van onſe goede Stede van Amſtelredamme, Muyden, ende van Weeſp, met haren toebehooren, mitsgaders ook die van onſen Landen van Amſterlant, Waterlandt, ende Zeevanck, op den dagh van heden, ons, als Kerckelijcke Vooght ende Momboir van onſe voorſz. geſellinne, ſeer deughdelijck voich ende minlijck gehult ende ontfanghen hebben tot haeren gerechten Landts-Heere ende Grave der voorſz. Landen van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, mit haeren toebehooren, ons daer op doende den Eedt in ſulcken ſaecken behoorlijck ende gewoonlijk: Soo is 't dat wy, willende altijdt hanteeren ende gebruycken, als wel reden is, goede trouwe tot onſen voorſz. ſtede ende Landen van Amſterdamme, Muyden, ende Weeſp, met haeren toebehooren, Amſterlandt, Waterlandt, ende Zeevanck, bekennende die goede ende volmaeckte minne ende gunſt, die de ſelve onſe ſteden ende Landen altijdt tot ons, ende onſer geſellinne voorſz. ghedraghen hebben, ende noch draghende zijn, den voorſz. onzen ſteden ende Landen, met heuren toebehooren, om die goede gunſt ende liefde, die wy ook tot henluyden draghen, ende tot den gemeenen Poorteren ende Inwoonderen van dien, gheconſenteert, gheratificeert, ende gheveſtight hebben, confirmeeren, rantificeren, ende veſtigen mit deſen zelven onſen Brieve als Kerckelicke Vooght ende Momboir onſer voorſz. gheſellinne, voor ons, ende onſen erven ende naekomelinghen, Graven ende Gravinnen der voorſz. Landen van Hollant, Zeelandt ende Vrieslant, alle alſulcke Handtveſten, Privilegien, Rechten ende Vryheden, als ſy hebben, ende henluyden, voor deſe tijdt verleent, ende ghegeven zijn gheweeſt by onſen Voorvaderen, Graven ende Gravinnen van Hollandt, Zeelandt, ende 's Heeren van Vrieslandt, mitdsgaders oock die gheene, die onſe voorſz. gheſellinne hemluyden ghegeven ende verleendt heeft, beloovende als kerckelijcke Voocht ende Momboir van onſen voorſz. gheſellinne, voor ons, onzen erven, ende naekomelingen die eer te vermeerderen dan te verminderen, ende desghelijcken onſe voorſz. Steden van Amſtelredamme, Muyden, ende Weeſp, mitsgaders oock onſe voorſz. Landen van Amſterlandt, Waterlant, ende Zeevanck, met allen onſen anderen Landen ende Heerlijckheden, in Recht ende Juſticie te houden, ende te doen onderhouden, ende oock alle haere goede oude cuſtumen, ghewoonten ende heerkomen te obſerveren ende te bewaren, ſonder argh ende liſt. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen lieven ende getrouwen Stadthouder ende Raede, ende voort allen anderen onzen Officieren, dienren, ende onderzaeten, onzer voorſz. Landen van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslant, ende allen anderen, wien 't aenkleven magh, dat zy den voorſz. onzen Steden ende Landen van Aemſtelredamme, Muyden ende Weeſp met haeren toebehooren, Amſterlandt, Waterlandt, ende Zeevanck, ende allen den Poorteren ende Inwoonende van dien, van den inhouden van dezen ruſtelijck ende vredelijck doen ende laten ghenieten ende ghebruycken, ſonder henlieden te doen, nochte doen doen, ofte te laten gheſchieden eenigherhande hinder, letſel oft moeyen ter contrary. Want wy 't alſoo ghedaen willen hebben. In oorconden onſen Zeghel hier aen gehangen. Ghegheven in onſer voorſz. Stede van Amſtelredamme, den vierden April Anno veerthien hondert acht en tſeventigh, naer Paeſſchen.

In den jare duizent vier hondert en tachentigh verleende Maximiliaen, aen de Landen van Hollant, Zeelant en Vrieslant, en byzonder aen die van Amſterdam, tot dankbaerheit van een zekere bede van tachentigh duizent Filips ſchilden, het ſtuk gerekent op vijftien ſtuivers, verſcheide vryheden, waer van de voornaemſte deze naervolgende zijn: 1480.

Ten eerſte, dat hy alle hantveſten, die Vrouw Maria, zijn gemalin, of hy op zijn huldinge aen de gemelde Landen gegeven had, voor goet kende, en op nieuw beveſtighde. Ten tweede, dat alle geſchillen in den Lande van Hollant, Zeelant en Vrieslant voorvallende, en ter kenniſſe of gerecht van Schout, Baeljuwen, of diergelijke

Verſcheide vryheden van Maximiliaen aen die van Hollant, Zeelant, &c. verleent.

lijke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

[a: inſtantie.] lijke niet ſtaende, ter eerſte [a] aenſtaen berecht zouden worden by de Stadthouders van Hollant.

Ten twede dat de ſchepen van Hollant, Zeelant en Vrieslant vry en onbelet, door de ſluizen binnen der ſtede der Goude zouden mogen varen, mits betalende den behoorlijken oude Tol. En tot meerder zekerheit zouden de voorſchreve Landen en ſteden, voornamelijk Haerlem, Leyden en Amſterdam, een nieuwe vaert, doch op haer eige koſten, laten maken mogen, waerze wilden, mits dat de Graeflijkheit op deze nieuwe vaert alzulk recht zouw hebben, als de ſtadt Goude recht van Tollen op de ſluizen had. Ook zouden d'ontfangers van de bovengemelde bede niemant te gijſel dagen mogen, noch doen leggen in eenige geſlote gevangkeniſſen, maer in een goede herbergh, ten zy datze eerſt acht dagen in de herbergh gelegen hadden.

Geen Baljuwen, Schouten noch Dijkgraven, binnen ſteden of dorpen, zouden naderhandt geen recht meer doen, dan in openbare Vierſcharen, buiten op den wegh of in een huis daer geen drank of ſpijs verkoft wiert. Dat ook geen recht gedaen, noch Vierſchaer geſpannen moghte worden, dan voor de middagh, doch niet voor, maer na negen uuren. En de Vierſchaer geſpannen en 't recht begonnen zijnde, zoude men ook niet mogen uit de Vierſchaer ſcheiden, noch het recht een uur of twee ophouden, eer het ge-endight was. Wiert hier tegens gezondigh, zouw het recht van geener waerde wezen. De Landen en ſteden die groot ongeval, als brandt inbrekinge van dijken, Inlandtſche oorlogen, &c. te beurt vielen, zouden de voorſz. bede niet onderworpen zijn.

Maximiliaen beſchonk in den jare veertien hondert acht-en-tachentig die van Amſterdam ook met deze vryheit, datze hun ballingen duizendt roeden buiten de vryheit dezer ſtede, dat is, elf hondert roeden buiten de Stadts veſten bannen moghten; en ook al de genen, die gebannen, en binnen het rechtsgebiet misdaen hadden, te mogen vangen en halen binnen de voorſchreven elf hondert roeden, om de zelve te doen ſtraffen, in allen ſchijn als of zy die binnen de hondert roeden, het beſtek van hun rechtsgebiet, gehaelt hadden. En luit dezen brief aldus:

MAXIMILIAEN by der gratien Godts, Roomſche Koninck, altijdt vermeerder 's Rijcx, ende Philips by der ſelver gratie Aerts-Hertogen, &c. Allen den geenen die deſe onſe jegenwoordige Brief zullen ſien oft hooren leſen, ſaluyt. Alſoo onſe geminde Burghemeeſters onſer Stede van Amſtelredamme, inden name van der zelver ſtede ende ingheſetenen van diere, ons te kennen gegeven hebben, hoe dat zy by onſe voorſaten, Graven ende Gravinnen van Hollandt, geprevilegieert zijn, dat die zelfde ſtede voor haer voorbalie van der voorſz ſtede vryheydt heeft van den uyterſten Graften hondert roeden verre, ende alle datter binnen woont, met henluyden gelden ende contribueren, ghelijck dat by der ſelfder Privilegie, ende Brieven, die zy daer af hebben, breeder verklaert ſtaet. Ende zoo wie onſe voorſz ſtede corrigiert by banne of anders van haere miſdaden, ſijn henluyden onthoudende buyten der voorſz hondert roeden, dreyghende mits dien onze goede luyden, ende ſom doot geſlaegen by den ballinghen voorſz, ende dat die zelfde onze ſtede een Coopſtede is, waer converſeeren veel ende diverſche Coopluyden ende menighte van volck, die welcke, overmidts dat zy gaen in vreeſe van haeren lyve, ſchouwen onze voorſz Stadt, ofte ten minſten en dorven zy niet ſoo vry gaen noch frequenteren de plecken ende plaetſen daer ontrent gelegen, waer by die zelfde Burgemeeſteren, in verſeeckertheydt van haeren Poorteren ende Inwoonderen der zelver onſer Stede, inden naeme als boven, ons ghebeden hebben henluyden te willen gunnen buyten der zelver haere vryheyt ende Previlegie noch duyſent der zelver Roeden meer vryheyts verder buyten den voorſz hondert Roeden te moghen bannen ende corrigeren alle misdadige ende breuckighe perſoonen, die binnen hare voorſz vryheyt misdaen mogen hebben, nae gelegentheydt van haer misdaedt, ende henluyden daer op te willen verleenen onſe opene bezeghelde Brieven van Octroy in behoorlijcke forme. Doen te weten, dat wy, overmidts die ghetrouwe dienſten die onſe voorſz Stede van Amſtelredamme ons gedaen heeft in diverſche manieren dagelijcks doet, ende hoopen dat zy voortaen noch doen zal: Hebben wy voor onſe nakomelingen, Graven ende Gravinnen voorſz, den ſupplianten voorſz, inden naeme als boven, gegunt ende gegeven, gunnen

Ban-rechts-miten.

Ban-mijl van Keizer Karel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

nen ende geven, voor onſe ſonderlinge gratie, oorlof ende conſent, te mogen bannen allen de delinquanten en miſdadigen buyten onſe voorſz ſtadt, noch duyſent der voorſz Roeden ommegaens boven die voorſz hondert Roeden. Ende waer 't dat yemant gebannen wert, oft binnen onſer ſtede vryheyt miſdaen hadde, die te mogen halen binnen die voorſz duyſent Roeden, om die voort te corrigeren, ende anders by Iuſtitie daer op te mogen procederen, als daer toe dienen ende behooren ſal, gelijck of zyſe binnen haere eerſte Vryheyt gehaelt hadden: Gelovende voorts in Conincklijcke woorden, voor ons ende voor onſe voorſz Erven, wes by henluyden daer inne gedaen, ende met rechte geprocedeert ſal weſen, dat vaſt ende van waerden te houden ende doen onderhouden, tot eeuwighen dagen: Soo iſt dat wy ontbieden en bevelen onſen lieven eude getrouwen Neve ende Stadthouder Generael, ende de luyden van onſen Camere van Raede, geordonneert in onſen Landen van Hollandt, Zeelandt ende Vrieſlandt, den luyden van onſen Caemere van der Reeckeningen, ende voorts allen anderen onſen Iuſticieren, Officieren, ende onderſaten, wien dit nopen ende aengaen ſal mogen, dat ſy den ſelven ſupplianten, inden name als boven, van deſe onſe tegenwoordighe gratie, Octroy, Conſent ende vryheyt, vredelijcken, ende paiſivelijcken laten gebruycken ende genieten, als voorſz is, ceſſerende alle contradictie, want ons alſoo belieft, behalven in andere ſaecken ons rechts ende eens yegelijcks in 't zijne. In ghetuygeniſſe van deſen zoo hebben wy aen deſen voorſz Brief doen hangen onſen ſeghel, diemen dagelijcx beſicht in onſen voorſz Raede van Hollandt, in abſentie van onſen ſegel. Ghegeven binnen onſer ſtede van Delft, op den ſeſten Februarij Anno veerthien hondert achtentachtigh, nae den loop ons Hofs van Hollandt, geteyckent by den Coninck, ende onderſtont D. Witte.

Ban-mijl van Keizer Karel.

Maer daer na heeft Keizer Karel, en Grave van Hollandt in den jare vijftien hondert viér-en-veertigh den zeſten van Loumaent deze ſtadt vergunt, alle quaetdoenders en misdadigen te mogen bannen des verdient hebbende, buiten deze ſtadt, en boven dien een mijle in 't ronde van der zelve ſtede, waer onder de boven gemelde elf hondert roeden mede begrepen zijn, ook te mogen vangen alle zodanige ballingen, overal binnen de banmijle en buiten hun rechtsgebiet. En volgens het laetſte beſtek van Keizer Karel geſtelt, worden alle ſtrafwaerdige vonniſſen ingevalle van ballingſchap alhier ter puye van 't Sadthuis in dusdanige vorme afgekundight en gelezen: *Zoo is 't, dat mijne E. Heeren van den gerechte, ghehoort den eiſch ende concluſie van mijne Heere den Schout, ende confeſſie van de voorſchreven gevangen, den ſelven gecondemneert hebben, ende condemneren mits deſen, binnen daeghs Sonneſchijn te gaen uit deſer ſtede, de vryheyt van dien, ende een mijle in 't ronde, hem daer uyt bannende; den tijt, &c.*

In den Jare vijftien hondert en negen beveſtighde Maximiliaen het gebruik, 't welk van alle heugeniſſe her onderhouden was geweeſt, te weten, dat wanneer een of twee van de Burgermeeſteren binnen 't Iaer komen t' overlijden, dat dan by den genen, die de kiezinge van Burgermeeſteren te vooren gedaen hebben, weder nieuwe in der overledenen plaetze, gekoren moghten worden. Doch hier breder van onder de regeringe.

In 't Iaer vijftien hondert en negen ſtont de zelve Maximiliaen ook toe, dat de Burgermeeſteren en drie Schepenen dezer ſtede, met den Baljuw van Amſtellant den naſchouw mogten doen van den Diemerdijk binnen acht dagen, na dat de Schout en Schepenen van Diemen den ſchouw daer over gedaen hebben. En dat de Schout en Schepenen van Diemen by hen in gelijcke boete, indienze den ſchouw qualijk gedaen hadden, zouden mogen beſlagen worden, in de welke de genen, die den dijk aen nemen te maken, over het qualijk maken van de Schepenen van Diemen beſlagen worden. Deze brief luit aldus.

De Burgermeeſteren met drie Schepenen van Amſterdam mogen de naſchouw doen van den Diemerdijk.

MAXIMILIAEN by der gratie Gods gekooren Keyſer, altijdt vermeerder des Rijcks, &c. Ende Carel by der zelver gratie Eertzhertogen van Ooſtenrijck, Prince van Spangien, &c. Graven van Hollant, &c. Allen den geenen, die deſen onzen Brief ſullen zien, ſaluyt: Wy hebben ontfangen die ootmoedighe ſupplicatie van onſen beſonderen, die Burgermeeſteren, Schepenen, ende Raden van onſer ſtede van Amſterdamme, inhoudende, hoe dat den Dijck tuſſchen Muyden, ende Amſterdamme, door den overlaſt van den Wateren, zoo

wel van buyten, als van binnen, die ſoo langer ſoo meer aenwaſſen, niet te houden en is, dan by goede ende naerſtige toeſichte; zoo dat wy, omme daer inne te voorſien, den in ge-erfden ende onderſaten van den ſelven dijck dieverſche previlegie ende ordonnantien gegont ende gegheven hebben. Nu is waer, dat den voorſz, Dijck gekeurt ende beſchouwet wordt by onſen Balliu van Amſtellandt, als Dijckgrave, den jongſten Burgermeeſter der voorſz. onſer Stede van Amſterdamme, ende andere Waerſchappen ende Heemraden van den Houte, ende Yſer, ende van der Aerde by den Schout ende Schepenen van den dorpe van Diemen, by den welcken, ende den ingheſetenen van den ſelven dorpe ofte haerluyden vrienden ende maghen den voorſz, dijck moet gemaeckt worden. Ende ſoo zy dan maeghtael ende vrinden onderlinghen zijn, zoo en werdt den voorſchreve dijck ſulcks niet gemaeckt als behoort, gemerckt dat al beſchouden zy den dijck al boet-ſchuldigh, zy hebben een onderlingh verſtandt, dat zy daer niet of en geven: want de boeten aen den Schout van Diemen koomen, daer zy dat mede beſteecken: Ende immers is bevonden gheweeſt dat den zelven dijck onder ghevolt was met ſnoode ende lichte materie, ende boven wat Aerde op-geworpen, daer door ende anders den ſelven dijck, als nu ſulcks tot twee plecken inne gebroocken is geweeſt, dat die genoech irreparabel, ende niet maeckbaer en was, als dit al notoir is, ſtellende aldus het platte landt in grooten dangiere ende perijckel: dat ſaecken zijn niet te permitteeren, maer is van nooden ſcherpelijck daer inne te voorzien; ten eynde dat van gelijcken niet meer en geſchie, noch meerdere gerief daer en gebeure, niet min zy ſupplianten en mogen daer toe niet komen, ſonder eerſt te hebben onze gratie ende proviſie, alſoo zy ſeggen; ons omme de zelve ootmoedelijck biddende, ſonderlinghe dat ons believe henluyden te verleenen ende gonnen een na-ſchouw te moghen doen van der aerde, die gemaeckt wordt by den ingheſetenen van Diemen, ende hare vrienden, ende dit binnen acht daghen, naer dat de voorſchreve Schout ende Schepenen van Diemen, den zelven Dijck geſchouwet zullen hebben, ende op gelijcke boete, als de voorſchreve Schout van Diemen heeft op die geenen die bevonden worden, den Dijck niet ghemaeckt te hebben, als die uyt geſet ende ghekeurt is; ende henluyden hier op te doen expedieren onſe opene brieven in behoorlijcke formen. Doen te weten, dat wy deſe ſaeck overgemerckt, ende hier op gehad 't advijs van onſen lieven ende ghetrouwen, die Stadhouder ende luyden van onſen Rade in Hollant, den ſelven Burgermeeſteren, Schepenen, ende de Raede onſer Stede van Amſterdamme ſupplianten, geneeghen weſende t' harer voorſz. bede ende ſupplicatie, hebben inden gevalle, als boven, by goede ende rijpe deliberatie, van onſe ſeer lieve Dochter van ons Keyſer, ende Moeye van ons Karel, vrouwe Margriete van Ooſtenrijck, en van Bourgondien, Hartoginne Douagiere van Savoyen, Regente ende Gouvernante, &c. Ende van den luyden van onſen heymelijcken Rade neffens haer weſende, gegonnen, geoctroyeert ende gewillekeurt, gonnen, octroyeren ende willekeuren mits deſen onſen brieve, dat nu voortaen, ende tot onſen wederroepen, die Burghermeeſteren ende drie Schepenen der voorſz. onſer ſtede van Amſtelredamme, met onſen Balliu van Amſtellant, ſullen mogen binnen acht dagen, na dat de Schout en Schepenen van Diemen den voorſz. dijck geſchouwet ſullen hebben, wederom den ſelven dijck ſchouwen en anderwerf viſiteren; ende dit ten laſte van den voorſz. Schout en Schepenen die eerſtwerf geſchouwet ſullen hebben, ende op gelijcke boete op henluyden te verreycken, als zy zouden hebben moghen verreycken op den geenen, die den voorſchreven Dijck aenghenomen ſullen hebben te maecken, indien die by hen-luyden beſchouwet oft boetſchuldigh hadden gheweeſen gheworden, die niet ghemaeckt te hebben, naar uyt-wijſen den uytzette ende keure van dien: De zelve boeten geappliceert ende betaelt te werden, te weeten: de eene helft tot onſen profyte, in handen van onſen voorſchreven Balliuw van Amſterlandt, ende d'andere helft in handen vanden voorſz. Borghermeeſteren van Amſterdamme, omme metter ſelver Burghermeeſters helft te vervallen, ende furneeren de koſten vande voorſz. nae-ſchouwinghe ontbieden daeromme, ende beveelen onſen lieven ende getrouwen, die preſident ende luyden van onſen voorſz. heymelijke Raede, preſident ende luyden van onſen grooten Raed, reſiderende te Mechelen, den voorſz. onſen Stadt-houder ende luyden van onſen Raede in Hollant, ende allen anderen onſen Rechteren, Juſticieren, Officieren, ofte haeren Stedenhouderen, dien dit aengaen ſal mogen, dat ſy laten ende gedoghen den voorſz. ſupplianten ende hare nakomers in offitie van deſer onſer voorſz. gratie ende Octroye, gelijck ende in alder manieren, als boven verklaert ſtaet, ruſtelijck, vredelijck ende volkomelijck genieten, ende gebruyken, ſonder hen luyden te doen of te laten geſchien eenig hinder, letſel ofte moeyeniſſe ter contrarien, want ons alſo belieft: des t'oirkonde hebben wy onſen zegel, hier aen doen hangen. Gegeven in onſen huyſe inden

Hage

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Haghe den xxviij. dagh in Juno, in 't Jaer ons Heeren duyſent vijf hondert; ende negen, onder op de ploye ſtondt gheſchreven, by den Keyſer, ende mijnen Heere, den Eertzhartoge in haren Rade, ende getekent,

Delre.

Die van Amſterdam geven den Biſſchop van Uitrecht de Sloten van Abkou en Vredelant weder.

In den Jare veertien hondert en tnegentigh, zoo Heda ſchrijft, kreegh de Biſſchop van Uitrecht David van Borgonje, van de Burgers van Amſterdam, de Sloten van Abkou en Vredelandt, dieze van het begin des oorloghs ingehad hadden, weder. Maer andere willen datze op die voorwaerden overgegeven wierden, dat de ſtadt Montfoort, die van de Hartogh van Saſſen, de Hollanders, en andere Edelluiden, zeer ſterk belegert was, geen hulp of byſtant zoude toegezonden worden, gelijk ook geſchiede; want ſchoon de Biſſchop met een ſterk krijgsheir binnen Uitrecht lagh, zoo wachte hy zich nochtans wel om iets vyantlijk t'onderſtaen, om Uitrecht niet in 't lijden te helpen. Doch hier kante zich den Eertshartogh Maximiliaen nader hant tegen, en nam den Biſſchop deze ſlooten weder af, hechtende dezelve weder aen zijne Landen van Hollandt, als blijkt uit deze volgende brief, dien de Majeſtraet van Amſterdam (die uit bevel van Maximiliaen van Ooſtenrijk, des Biſſchops Burgermeeſter van Vredelant, Zweder Baenſoen in hechteniſſe genomen had) op de brief, waer by de Biſſchop klaeghde over de vankenis van Zweder, en 't afnemen van zijne ſlooten, tot antwoordt ſtuurde, en daer in zy haer ontſchuldight, dat alles uit 's Hartogen bevel geſchiet was. Deze brief, die alhier ter ſtede ter Sekretarye beruſt, en my ter hant geſtelt is, luidt aldus:

HOechwairdighe Vader, zeer goede ende groet-vermogende lieve Heere, uwe genaden-brief ons geſandt inhoudende dat uwe vermoghende wijsheden, in 't wair, voor gekomen is, dat der ſelver uwer wijsheden vreemde hieſt, boven dat zy ons in voortijden geſchreven hebben, beroerende uwe heerlickheden ende ſloten, als Abkoude ende Vredelant, dat wy nu uwe Burgemeyſter van Vredelant geheten Zweder Baenſoen gevangen hebben, ende gevangen houdende zijn, mit meer verhaels in uwe genaden-brief begrepen is, hebben wy mit andacht ontfangende wel verſtaen, waer vp wy uw vermogende wijsheden vogen dienſtelick te weten, dat wy zie wterlick ende myt guede herten genegen zijn, mynne ende vruntſchap mit uwer genaden, ende mitten uwen t' onderhouden, ſoo ver 't in ons is, ende als wy an uwer genaden na onſen cleyne vermogende ys, maer altijdt wel bewijſt hebben, mair want onſe genaden Heere, die Eertshertoge van Ooſtenrijck, die voorſz. ſloten myt dat, dat 'er aenkleeft hem afgenomen, aen zijne Landen van Hollant geappliceert, ende ons die ſelve bevolen heeft te bewaren, ende konnen wy vueren, weſe wille en conſente van zijnne genaden, ende van den ander ſteden van Hollant, die de ſaeke mede angaet by ons ſelve dair niet in doen, maer moeten daer of achtervolgen, 't bevele van ons genaden Heere, ende Prince ons dair of gedaen, &c.

In den jare veertien hondert vierentnegentigh, droegh Maximiliaen, mits de zwarigheden, die hem beide kroonen, de Koningklijk en Roomſche veroorzaekten aen zijnen zoon Hartogh Filips, de twede van die name, ontrent zijn zeſtien jaren, deze landen al en allijk over. Drie jaren daer na quam Filips in Hollant, en wiert met Koninklijke plechtigheit t' Amſterdam tot Vorſt van den Lande gehuldight. Op zijn huldinge quamen alhier, vermits hy aldaer perzoonlijk niet verſcheen, de Majeſtraten uit verſcheiden ſteden van Noort-hollant, die van hem met nieuwe vryheden en Hantveſten, gelijk de Vorſten op hun hulde gewoon zijn te doen, beſchonken wierden. Hy troude aen Joanna, dochter van Ferdinand Konink van Spanje, en kreegh daer by, neffens vier dochters, twee zoonen; Karel, die hem in zijn rijk volghde, en namaels Keizer wiert, en Ferdinand, naderhant Koningk van Hongarye en Bohemen, en door dit huwelik raekten aldus deze landen aen 't huis van Ooſtenrijk vaſt. 1494.

Maximiliaen draeght zijn Landen aen zijn zoon Filips over.

In den jare vijftien hondert en vijf beveſtighde deze Filips op nieuw, 't geen zijn vader Maximiliaen aen die van Amſterdam, namelijk datze hun ballinghen duizent roeden buiten hun vryheit bannen en halen moghten, gegeven had. Ten twede gaf hy hen mede ſteenrecht, dat is, dat alle ſchuldenaren, die niet maghtigh te betalen zijn, noch geen borge ſtellen

kunnen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

kunnen, in de vankenis zouden mogen gezet worden tot'er tijdt toe datze betalen. Ten derde, dat binnen een mijl rontom de ſtadt geen Turf magh gedolven worden. Ten vierde, dat ieder, die met'er woon uit de ſtadt trekt, eerſt af betalen moet daer hy opgezet is. Ten vijfde dat niemant geen wijn of bier binnen de drie hondert roeden buiten d'eerſte vryheit zoude mogen tappen. En luidt deze ganſche gunſtbrief aldus:

Verſcheide vryheden, als van ſteenrecht, Turf-trekken, buiten tappen, dat van Filips aen die van Amſterdam verleent.

PHILIPS by der gratie Gods Coning van Caſtilien, van Leon, van Granaden, &c. Eertshartoghe van Ooſtenrijcke, &c. Grave van Hollant, &c. Allen den geenen die deſen onſen jeghenwoordigen Brief ſullen ſien ofte hooren leſen, Saluyt. Alſoo onſe wel geminde Burgermeeſteren, Schepenen ende Rade van onſen Stede van Amſtelredamme, voor hen ende in den namen van den gemeenen Poorteren van dien, ons te kennen gegeven hebben diverſche ſaken en puncten. Ten eerſten, hoe hier voortijts onſe alder-genadighſte Heere ende Vader de Roomſche Coninck, by zijne beſegelde brieven, ende omme die redenen daer inne begrepen, gegunt ende gegeven heeft onſen voorſz Stede van Amſtelredamme by forme van Privilegie, dat den gerechte der ſelver Stede allen perſonen die misdaen ende ghebreuckt hebben in den voorſz. ſtede, corrigeren ende bannen mogen duyſentigh Roeden buyten der ſelve Stede eerſte vryheyt, ende den ghebannen ende misdadigen binnen de duyſent Roeden te halen ende corrigeren, in alle manieren of ſy binnen de eerſte vryheyt ghehaelt waeren. Dat in onſe voorſz. Stede van Amſtelredamme converſerende veele vreemde Coopluyden, aldaer zy dickwils d'een d'ander omme ſchulden te rechte betogen, ende den verweerder geen borge of ſekerheydt doen en kan voor de ſchulden daerinne hy gecondemneert wort, ende mitsdien bedwongen is tot vervolgh voor de ſchulden van den eyſſcher te gaen in beſlotene gevanckeniſſe, ende aldaer blijven ter tijt toe dat hy ſekerheyt gedaen of die ſchulden hem geeyſcht vernoegt hebben ſal, als na de gemeene gebruyckinge over al geſchiet. Ende dat de ſelve Stede niet voorſien en is van Steenrecht of anders, hoemen dat noemt, omme den gecondemneerde ſchuldenaeren in ghevanckeniſſe te houden, daer af dickwils beſchaemtheyt gebeurt, midts dat den genen, die gecondemneert wert, ter plaetſen gheleydt ende bewaert wert anders dan redelick ende eerlick is. Dat die landen geleghen ontrent onſe voorſz ſtede van Amſtelredam veel ende meeſt al Beemden of moerlanden zijn, en die ſoo ſeer uyt-gedolven ende uyt-gegraven worden, om den Turf daer uyt te halen, dat geſchapen in 't eynde alle die landen tot niet te komen, ſonder eenighe vrucht meer daer af te hebben. Waer by 't volck aldaer woonende gheſchapen is van daer te varen, ende die Landen onbewoont te blijven, ten zy dat daer inne voorſien wort. Dat der voorſz, onſe Stede van Amſtelredam voorſien is by onſen brieven van Octroye, dat allen den genen, die uytter ſelver Stede metter woon varen in andere ſteden, gelden ende betalen ſullen in de laſten daer in zy ghevallen zijn, ghelijck 't ſelve Octroy dat ten vollen inhout ende verklaert. Deſen niet teghenſtaende ſoo vervorderen die van onſe Stede van Haerlem voor te ſtaen den genen, die aldaer mitter woon komen, ende beletten dat de voorſz, onſe Stede van Amſtelredam tot geenen ontfanck en kan gheraken, tot grooter ſchade ende achterdeel der ſelver onſer Stede, ende gheſchapen is meer te ghebeuren, ten zy oock dat daer inne voorſien wordt. Ende dat onſe voorſz Stede van Amſtelredamme in den Jare Lij. leſtleden, van wijlen onſen harde lieve Heere, ende Groot-vader Hartoge Philips van Bourgondien zaliger gedachte verkreghen heeft, zekere brieven van Octroye, datmen om die redenen daerinne verklaert, geen Wijn of Bier tappen en ſoude mogen op een vierendeel van een mijle nae aen der ſelver Stede, ten zy by ordonnantie ende rechten der voorſz. Stede, naer inhout der ſelven brieven; Ons ootmoedelick verſoeck ende de voorſz. ſupplianten, ten eynde dat onſe voorſz. Stede van Amſtelredamme te bat geregeert ende in goede recht blijven ende weſen ſal mogen, tot eere van ons, profijt ende welvaeren vanden ghemeenen Poorteren ende Ingeſetenen van dien, dat ons believen henluyden te accorderen ende gonnen op 't gunt dat hier boven verklaert ſtaet, die poincten ende articulen hier na volgende: Te weten, als van den eerſten te hebben confirmatie van den voorſz. Privilegie, geaccordeert by onſen voorſz. Heere ende vader, aengaende de ballingen, omme dat te moghen ghebruycken na ſijn forme ende inhouden. Ten tweede, by forme van Privilegie eeuwighlijck geduurende, te mogen hebben ende gebruycken Steen-recht, omme alle ſchuldenaren die gheen borghe en konnen ſtellen, ofte ſekerheyt doen, inden ghevanckeniſſe daer toe gheordonneert te houden ende te bewaeren tot koſten, naer inhouden ſekere redelicke ordonnantie, diemen by de gerechte der ſelver Stede daer af maken ſal, ten minſten laſte ende queſe, ſoo dat eenighſins doenelickſt weſen ſal. Ten derden, dat wy ordonneren ende bevelen,

len, datmen van nu voortaen eeuwigh gheduurende, geen Turf meer graven of delven en ſal, op een mijle na rontomme onſe voorſz. ſtede van Amſterdamme, ende dat op een pene ende boete van twintigh gouden Philips gulden te verbeuren, ende daer toe den turf gedolven contrarie onſen bevelen, d'eene helfte tot profijte van ons, ende d'ander helfte tot profijte der ſelver onſer ſtede, omme die toeſicht dat onſe voorſz. ordonnantien ende geboden te bat, onderhouden mogen weſen. Ten vierden, dat alle die ghene uytter voorſz. onſe ſtede van Amſtelredamme mitter woon varen in andere ſteden, al vooren ſullen moeten namptiſeren die penningen ende portie van haer afterweſen, daer op zy geſet ſijn. Ende ten leſten ende vijfden, datmen gheen wijn of bier uit onſe voorſz. ſtede tappen en ſal moghen, op een half mijl na der ſelver onſe ſtede eeuwighlijck gheduurende, of ten minſten, een ſekeren langen tijdt, ende daer na tot onſen wederſeggen: Ende hier van te doen expederen onſe opene Brieven in behoorlicke forme: Doen te weten, dat wy de ſaken voorſz. vermerckende ende hier op gehadt 't advijs van onſen lieven en getrouwen, die Luyden van onſen Rade in Hollandt.

1. Hebben in den gevalle, als boven, voor ons ende onſen nakomers, Graven ende Gravinnen van Hollandt voorſz. den voorſz. ſupplianten in den name als boven, geconfirmeert, ende confirmeren uyt onſe ſonderlinge gratie mits deſen, die Privilegie roerende die voorſz. ballingen, hen geaccordeert by onſen voorſz. Heere ende Vader, in den manieren voorſz. gemerckt, dat binnen de duyſent Roeden voornoemt niemant hooge Heerlickheyt en heeft, dan wy. Wel verſtaende dat d'excutie vanden overtreders ſal gedaen worden by den Schout van Amſterdamme onſen dienaer, ende anders niemant.

2. Hebben oock den ſelven ſupplianten gegunt ende geaccordeert, gonnen ende accorderen insgelijcx uyt onſe voorſz. ſonderlinge gratie mits deſen, ende voor ons ende onſe nakomelingen, die poincten ende Artikulen hier na verklaert. Te weten, dat zy van nu voortaen hebben ende gebruycken ſullen ſteenrecht, omme alle Schuldenaren, die gheen borghe en konnen ſtellen ofte ſekerheyt doen, inden gevanckeniſſe daer toe geordonneert, te houden ende te bewaren tot haren koſten, naer inhouden ſekere redelicke ordonnantie, diemen by den gherechte der voorſz. ſtede daer af maken ſal, ten minſte laſte ende querſe, ſoo dat eenighſins doenlickſt weſen ſal.

Dat niemant oock van nu voortaen gheen Turf meer graven of delven en ſal, op een mijl na rontomme der voorſz. ſtede van Amſterdamme, op de pene, boeten ende verbeurte boven verklaert. Ten waere yemant particuliere perſoone die daer meynde mits delvinge profijt te gekryghen, dat hy dat ſal mogen doen by conſent van onſen Stedehouder ende Luyden van onſen Rade in Hollant, voorſz. partijen die intereſt daer by pretenderen, eerſt daer op gehoort weſende ende anders niet, omme partye ghehoort, voort daer inne gedaen te worden, ſoo dat behoort.

Dat alle de genen die buyten onſe voorſz. Stede van Amſterdamme mitter woon varen in andere ſtede, al vooren ſullen moeten namptiſeren die penningen ende portie van haer afterweſen, daer op zy geſet ſijn, ende namptiſſement gedaen ſijnde, indien 't believ, te betrecken de voorſz. Stede voor onſen Raede van Hollant, dat ſalmen mogen doen. 3.

Ende dat niemant geen bier of wijn tappen en ſal omme de redenen boven genarreert, binnen drie hondert roeden buyten de eerſte vryheyt der ſelver onſer ſtede, den tijt van tien jaren after een geduurende, te beginnen den datum van deſen, ende die voorſz. tien jaren geëxpireert ſijnde, ſonder prejudice van ymants rechte: ende al d'andere vier poincten ende Articulen, ſoo lange als ons gelieven ſal, ende tot onſen wederroepen. 4.

Zoo ontbieden wy ende bevelen onſen harde lieven ende getrouwe, de Cancelier, Preſident en Luyden van onſen groote Raede, Stedehouder ende Luyden van onſen Raede in Hollandt ende allen anderen onſen Juſticieren, Rechteren ende Officieren, dien 't behooren ſal, of heurlieder Stedehouderen dat ſy van deſe onſe voorſchreven gratie ende confirmatie, mitsgaders van al den inhouden van dien, nae haer forme, den voornoemden ſupplianten in den name voorſchreven, doen laten ende gedogen, ghenieten ende uſeren ruſtelick ende vredelick, ſonder henlieden te doen noch te laten gheſchien, eenigh letſel, ofte moeyeniſſe ter contrarie. Want ons alſoo gelieft. Dus t'oirconde hebben wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Ghegeven in onſe Stadt van Gent, den VIII. dagh in December, in 't Jaer ons Heeren duyſendt vijf hondert ende vijve, ende van onſe Rijcke d'eerſte op de plijcque *by den Koninck*. Ter relatie van den Rade, ende gheteeckent, *Recocq*. hebbende onder uythangende een Zegel in roode Waſſe aen een dubbelde Francijne ſtaert. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Filip en Maximiliaen ſterven.

Filips endelijk, die een zeer zachtmoedigh en goetaerdigh Vorſt was, en zijn landen langen tijt in ruſt en vrede bezeten had, quam na een twaelf jarige regeering, in den jare vijftien hondert en zes, in 't Rijk van Granada, nalatende twee zoonen Karel en Ferdinand, te ſterven, en wiert tot Amersfloor in 't Katuyzers Klooſter begraven. Maer Keizer Maximiliaen, de vader, die zijn zoone overleefde, ſtierf in den jare vijftien hondert en negentien te Nieuwſtadt, alwaer hy ook begraven wierdt. Na Filips quam zijn zoon Karel, namaels Keizer, in 't bezit der landen; maer deez noch jong en onmondig zijnde, wierdt zijn vaders zuſter Margareta tot Landtvooghdes over de Nederlanden, met goetdunken der algemene Staten, geſtelt. Het Gelderſche oorlogh, dat ten tijde van Filips al begonnen, maer verſcheidemael door een beſtant van eenige jaren, bygeleght was, wierdt kort na zijn doodt heviger als oit te vooren weder hervat.

Den Gelderſchen doen Hollandt weder den oorlogh aen.

1507. De Gelderſche kregen de ſteedjes Muyden en Naerden in, quamen met hun ſchepen voor Amſterdam leggen, en beſprongen aldaer een root Blokhuis, dat toen by de Haerlemmer poort op palen ſtondt; maer de genen, die 'er op waren, mannelijk tegenweer biedende, moeſtenze met groot verlies het zelve weder verlaten.

1512. Daer na in den jare vijftienhondert en twaelf deden de Gelderſche weder met erlijke honderdt mannen een torn op Amſterdam, maer vermits de ſtadt overal met ſterkten en gewapende burgers wel voorzien was, moeſtenze met ſchande afwijken. Zy deden niet te min groote ſchade, dewijlze in de meeſte ſcheepen, die buiten de palen lagen, zoo wel die hier ter ſtede als buiten 's landts t'huis hoorden, de brandt ſtaken.

1517. En na dat in den jare vijftien hondert veertien en zeſtien verſcheide malen tuſſchen de Gelderſche en Hartogh Karel beſtandt van wapenen gemaekt was, zoo borſt dit oorlogh, willende Hartogh Karel zijn' Landen aen Keizer Karel niet overgeven, in den jare 1517. weder opentlijk uit. De Gelderſchen tuſſchen de drie en vier duizent ſtark, togen na Medenblik, datze veroverden en aen kolen leiden. Van hier trokkenze over Alkmaer na de Beverwijk, en zoo voort na Sparrendam, verwoeſtende met branden en roven al wat hem tegen quam. Die van Amſterdam hun komſt tot Sparrendam vernomen hebbende, wierpen, om hen den wegh af te ſnyden, en verdre doortocht te beletten, met 'er haeſt een ſchans by 't huys ter Hart op, en leiden 'er eenige troepen kryghsknechten in. Maer de Gelderſchen beſprongen de ſchans, doch wierden manlijk in 't eerſt afgeſlagen, dan wierd eindelijk, na datze 'er verſcheide aenvallen op gedaen hadden, noch verovert. De krijghs-knechten, die 'er binnen lagen, wierden al te mael ter neder gehakt. Van hier trokken de Gelderſchen voorby Amſterdam na 't Sticht van Uitrecht. Hier op wierd tot Amſterdam op Sinte Laurens avondt, afgekondight, vrye rovery op de Gelderſchen. d'Amſterdammer hier door ontſteken, quamen voort met macht van ſchepen op de Zuiderzee, verbranden veel ſchepen tot Bunſchoten, en zeylden van daer na Vrieslandt, om den vyandt voortaen geheel uit 'er zee te houden. Endelijk is 'er, na veel bloedtſtortens, tuſſchen deze Keizer Karel, en Hartogh Karel van Gelder in den jare 1536. een vaſte vrede gemaekt, op voorwaerde, dat Gelderlandt en Zutphen zoude vervallen op den Hartogh van Braband in der tijdt, indien de Hertogh van Gelder of zijne kinderen, zonder wettige kinderen quamen te overlijden: en twee jaren daer na ſtierf de Hartogh van Gelder, oudt een-en-tzeventigh jaren, zonder wettige kinderen, zulx Gelderlandt en Zutphen aen Keizer Karel verviel.

Om te toonen d'eenvoudigheidt van deze eeuwe, en hoedanigh de luiden te dien tijde in de ſtrikken en valſche tukken des Pausdoms, ook binnen deze ſtadt, verwert lagen, zullen we hier een brief laten volgen, dien de Majeſtraet dezer ſtede aen die van Haerlem ſchreef, waer by zy hen verwittighde, dat alhier aflaten in de

zelve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zelve maght en kraght te koop waren, alſſe in den jare vijftien hondert te Roomen geweeſt waren. Voort hen belaſtende zulx te Haerlem onder de gemeente te willen bekent maken, en aen de deuren der Kerken te laten plakken. Als breder blijkt uit dit volgende afſchrift:

Brief, waer by de Majeſtraet van Amſterdam die van Haerlem bekent maekt, dat hier aflaten te koop zijn.

WY Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, ende Raden der ſtede van Aemſtelredamme, doen kondt ende te weten allen den gheenen die deſen brief zullen ſien of horen leſen, ende byſonder den eerbaren, voorſienigen ende wijſen Burgermeeſteren, Schepenen ende Raden der ſtede van Haerlem onſen gheminden vrienden: Dat by wille ordonnantien ende goetduncken van onſen Heyligen Vader den Paus binnen deſe ſtede ghekomen zijn die gracien, pardoenen, ende aflaten van Romen, in zulcker macht ende kracht als in den jare van 1500. *binnen der ſtadt van Romen geweeſt heeft, ende die alhier geintromſeert zijn ende geſolempniſeert ſullen werden, van nu beginnende tot beloken Paeſſchen toe naeſtkomende. Ende omme die ſelve gracien te ſorteren hare volle effect, ende dat wy genegen zijn nae ons vermogen ter eeren van de voorſz. gracien ende aflaten ellick die des begeert zijn conſcientie te bevryen, ende te ontlaſten. Soo is 't, Dat wy daeromme uyt macht van zekere opene bezegelde brieve van onſen ghenadighſten Heere den Erts-Hartoge van Ooſtenrijck, premier Grave van Hollant gegunt, gegeven en verleent hebben, gunnen, geven ende verlenen mit deſen onſen brieve vry vaſt ende goet ſeeker geleyde, komende, gaende merender, ende wederom keerende in lijf ende goet allen den genen ende een ygelijk van hem byſondere die binnen deſe ſtede komen ſullen omme die voorſz. gracien ende aflaten te verdienen, van alle ſchulden, boeten ende breucken, 't zy van diefte, doetſlagen, ende anders diergelijke, uytgeſcheyden den vyanden van onſen voorſz. genadighſten Heere, ende den genen die gedaen hebben* crimen leſæ Majeſtatis, *alſſe vrouwe-kracht, moirt, brant, merct, ſtraet-roef, conſpiracie ende anders diergelijke ſaken, gedurende 't ſelve geleyde tot ſes dagen toe nae beloken Paeſſchen eerſtkomende, ende ten eynde dat een ygelijcke van de voorſz. gracien ende aflaten, mitsgaders van den geleyde, hier inne verklaert ſal mogen weſen geadverteert ende ghekundight, ſoo verſoeken ende begeren wy, daeromme aen u, dat uwe eirbaerheit believend wille deſen onſen brief voor den ghemeenen volcke te doen verkondighen ende uytroepen, mitsgaders ook die Cedulle van den articulen van der gracien te doen ſtellen voor de Kerck-deure, die u den brenger van deſen oik overleveren ſal om ellick hem daer na te mogen reguleren, 't welck wy ingelijke of meerder des verſocht zijnde, gaerne wederomme doen willen. In kenniſſe der waerheyt hebben wy den Zegel van ſaken der voorſz. ſtede hier up doen drucken. Ghegeven op ten* xvj. *dagh van Mairt*, A°. XV^c. *en een.*

In den jare veertien hondert vijfen-tnegentigh verleende Joan, Koningk van Denemarken, aen de ſteden van Hollant, maer byzonder aen die van Amſterdam, datze de twee derde deelen van het gene, dat van de verongelukte ſchepen en goederen, in zijn Rijken en Landen, onweers halve of anderzins by eenigh ongeval aen de gront quam te dryven, en als wrak of zeevont gevonden wiert, zouden mogen na haer nemen en toe-eigenen, maer het overige derde deel der geblevene ſchepen of goederen, zouw aen de Kroone vervallen. En in gevalle deze zeedriften zonder Schipper of Bootsvolk aen ſtrant quamen te dryven, zouden de twee derde deelen aldaer een jaer na den dagh onvermindert blyven leggen. De brief luit aldus:

Vryheit van Koningk Kriſtiaen, aen die van Hollant gegeven datze twee derde delen van hun zeewrakken mogen na zich nemen, &c.

WY Johan, van Gods genade Coninck van Denemarcken, Sweeden, Noorweegen, der Wenden ende Gotten, Hertogh van Sleeswijck, Holſteyn, Stormarn, ende der Ditmarſchen, Graeve tot Oldenburgh ende Delmenhorſt. Doen openbaerlijck te weeten ende bekennen, met deeſen onſe openen brieve, voor een jegelick, dat wy uyt ſonderlinge gunſt, genaden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

den ende toeneyginge, oock op de Raet, vlytige beede ende aenhoudinge vanden geſtrengen Heere Paulus Lapmans, Ridder, onſen lieven ghetrouwen Raedt ende Hofmeeſter, in onſen Rijcke Denemarcken, met de Stadt van Amſterdam ende de ghemeene Hollantſche ſteeden, ende Landen, door verſoeck van haere afgezondene gevolmachtighers althans alhier ter ſteede, ſich bevindende, over een gekoomen ſijn, ende deſelve genadelijcken gegunt, bewilliight ende toegheſtaen hebben, gelijck wy hun jegewoordelijck gunnen, bewilligen ende toeſtaen in kracht ende macht van deeſen onſen brieve; dat, als hier namaels geduurende de tijdt onſes levens, in onſen Rijcken ende Landen van Schepen of Goederen, onweders-halven, ofte anderſints, by eenige ongeval, yets aen de gront ſal komen te dryven, ende als wrack of zeevont gevonden ende aengetaſt te worden, als dan die van de voorſz. ſtadt Amſterdam, ofte de ander Hollantſche ſteden, of Landen, ende haere gemeyne Koopluyden, die ſoodanige Schepen ende goederen in eygendom toekoomen ende daer van bewijs doen, wanneer deſelve deſe onſe Rijcken, Landen, Steeden, ſtroomen ende gebieden ſullen beſoeken, de twee derde parten van de ſelve ſcheepen, ende goederen die geberght ſijn ofte te berghen moghten ſtaen, weeder vry ende liber ſonder eenige contradictie mogen na haer neemen, aenvaerden ende 't haeren nutte genietten ende gebruycken, ſoo als hen dat bequaemſt zal ſijn: Ende het reſteerende derde part van de voorſz. geblevene Scheepen, of Goederen, ſullen ende willen wy voor ons behouden, den onſen, onſe dienaers, ende onderſaten, herberghgelt ende de onkoſten, dieſe dienthalven ghedaen ende gheleeden hebben, goet doende ende betalende, ende waer 't ſaeke dat alſulcke Scheepen of Goederen alſoo 't eeniger weege inde voorſz. onſe Rijcken ende Landen, aen lant dreeven, ende het ſcheepsvolck of de Koopman daer van bleven, ofte anders verongeluckten ende vergingen, ofte oock dat de Schippers van ſoodanigen ſcheepen of goederen, waren verloopen; in ſulcken gevalle ſullen de voorſz. twee derde parten van de ſcheepen of goederen ten behoeve vande rechte eygenaers ende Coopluyden, ter plaetſe daerſe gheberght zijn onvermindert blyven beruſten, indien binnen jaer ende dagh vereyſch daer na gedaen wort: Ontbieden hieromme alle onſe Amptluyden, Vooghden, Tollenaers, Burgermeeſteren, Raeden, ende voorts alle anderen, die, om onſent yets ſullen ende willen doen ende laeten datſe den opgemelden Coopluyden, van Amſterdam, of eenighe van de andere Hollandtſche Steden, ende Landen, in contraventie deſes, niet laten hinderen, noch in eenigerley wyſe beſchadigen, op verlies van onſe Conincklijcke hulde ende genade. Des ten oirkonde en tot meerder getuygeniſſe, hebben wy onſe Conincklijcke Secreet-Zeegel weetentlijck doen hangen onder aen deſen brieve, die gegeven ende gheſchreven is, op ons Slot Wardtberghen, op den daghe, *Sancti Stephani, proto martijr*, ſijnde den tweeden dagh inden heylige dagen van Wijn-nacht, anno Domini veertien hondert ende acht-en-tnegentig. Onder de plicque ſtondt geſchreeven, *ad relationem Domini Pauli Lapmanni, militis & magiſtri curiæ.*

Noch gaf dezelve Koningk in den jare veertien hondert acht-en-tnegentigh alleen aen die van Amſterdam, datze in ganſch Noorwegen en alle deſſelfs koop-plaetzen, by zonder te Bergen, om koophandel te dryven moghten komen, en aldaer t'allen tijde van 't jaer, gelijck zijne eige onderzaten, koopen, verkoopen, handelen en verkeeren te water en te lande. Als ook datze hun koopmanſchappen tot Bergen voorſz. zoude mogen hebben over de Wage, aen beide zyden tot aen de koopmans brugge, of binnen de ſtadt, zoo 't hun beſt aenſtont, mits dat zy Luiden, en ieder in 't byzonder weder den Burgeren aldaer woonende in geenen dingen nadeligh of hinderlijk zouden zijn, en ook allezints buiten nadeel van 's Koninx gewoonlijke Tollen, vryheden, en heerlijkheden. En luit de zelve brief aldus:

WY Johan, van Gods genade Coninck van Denemarcken, Sweeden, Noorweegen, der Wenden ende Gotten, Hertogh van Sleeswijck, Holſteyn, Stormarn, ende der Ditmarſchen, Grave tot Oldenburgh ende Delmenhorſt. Doen te weeten ende bekennen openbaerlijck voor ons en onſen erven, ende voorts een jegelijcken; Dat wy uyt ſonderlinge gunſt, genade ende toeneyginge, de ſtadt Amſtelredamme ende haere Coopluyden, genadighlijcken gegunt, bewilliight ende toegelaeten hebben, gelijck wy die tegenwoordigh oock vergunnen ende toelaten in kracht, ende macht, van deſen onſen brieve, dat zy Luyden in onſen Rijcke Noorweegen ende alle Coopplaetſen van 't ſelve, ſpecialijcken tot Bergen, harer Coopmanſchaps halven ſullen moghen koomen, ende aldaer t'allen tijden des jaers, gelijck andere onſe Onderſaten,

ſaten, koopen ende verkoopen, hanteeren ende verkeeren te Water en te Landen, ſoo hen dat ghelieven ſal te beſoecken: ghelijck mede ſy-luyden hare Coopmanſchappen tot Bergen voorſz. ſullen mogen hebben over de Wage aen beyde de zijden, tot aen de Coopmans brughe, ofte binnen de Stadt, ſulcks het hen gelieft, mits dat ſy-luyden, ende yder van hen, onſe burgers aldaer geſeeten, in geene dingen nadeeligh ofte hinderlijck ſullen zijn, ende ook alleſints buyten prejuditie van onſe gewoonlijcke Tollen ende Coninghlijcke Vryheeden ende Heerlijckheeden, ontbieden hieromme alle onſe Amptluyden, Vooghden, Tollenaers, Burgermeeſteren, Raaden, Steden ende Gemeenten, mitsgaders dienaers ende onderſaten, als mede allen den geene, die om onſent willen iets ſullen ende willen doen ende laten, dat ſy de voorſz. Stadt ende haere Coopluyden, in contraventie deſes, niet en hinderen of laten hinderen, op eenigerley wijſe, 't zy waer aen het zy, beſchadigen, op verlies van onſe Coninghlijcke hulde ende genade. Tot meerder getuygeniſſe van 't welck, ſoo hebben wy onſen Coninglijck Signet aen deſen onſen Brief weetentlijck doen hangen, datum op ons Slot Wardtbergh, op Sondagh den derden in de heylige-dagen van Wijnnacht, in den jaren na de Geboorte Chriſti ons Heeren duyſent vierhondert acht-en-tnegentigh. Onderſtondt: *Ad relationem Domini Pauli Lapmanni, militis & magiſtri curiæ.*

In den jare vijftien hondert en zeven beveſtighde Kriſtiaen, Koningk van Denemarken, de tweede van die name, alle Hantveſten en vryheden, die oit die van Amſterdam van zijne voorzaten verworven hadden; en vergunde hen daer en boven noch op nieuw veel andere vryheden in zijn Rijken, als blijkt uit deze volgende brief:

Kriſtiaen, de tweede, Koning van Denemarken, geeft aen die van Amſterdam verſcheide vryheden.

WY Chriſtiern, by der genade Godts rechte erve van 't Rijck Noorwegen, gekooren Coninck van Denemarken ende Sweeden, Hartogh van Sleeswijck, Holſteyn, Stormarren, ende Ditmarſchen, Grave van Oldenburgh ende Delmenhorſt, doen te weeten een jegelijcken,

1507.

I.

Beveſtinge van alle voorige Hantveſten.

Dat wy uit onſe ſpecialen gunſt ende genade, als meede voor de getrouwe, ende willighe dienſten, die onſe beminde, de Schouten, Burgermeeſteren ende Raedmannen van Amſterdam, ons ende 't Rijk Noorweegen tot hier toe gedaen ende beweeſen hebben, ende naemaels noch moghen ende willen doen, geconfirmeert, geratificeert, ende beveſtight hebben, ende midts deeſen onſen openen brief confirmeeren, ratificeeren ende beveſtigen alle de genaden, vryheeden, ende Previlegien, die onſe voorvaderen, de voorgaende Coningen in Noorweegen hen Lieden ende haere Onderſaten genadelijck gegunt, ende gegeven hebben, om in haer volle macht ende kracht te blyven, in alle haere woorden, poincten ende artijkelen, ſoo als deſelve inhouden ende uyt wijſen.

II.

Mogen hun Zeewrak in Noorwegen bergen.

Van ghelijcken hebben wy gegunt ende toegelaten, dat zy Lieden ſelfs haer wrack hier in Noorweegen, mogen bergen, daer toe neemen, ende gebruycken de hulpe van onſe Onderſaten, voor een mogelijck bergh-loon, ende 't ſelve vry ende liber hebben, genieten, gebruycken ende behouden, buyten tegenſeggen van yemandt.

III.

Behouden jaer en dagh het recht tot hun zeewrakken.

Item, by aldien het gebeurde, dat eenige van haere Schepen quamen in Zee te blyven met Volck ende al, ende eenige van hare goederen aen landt dreve, ſoo willen wy, dat ſoodanige goederen daer ter plaetſen ſullen gehouden werden jaer ende dagh. Ende indien daer middelertijt eenige van hare Coopluyden met behoorlijck bewijs, na de voorſz. goederen komen vereyſſchen, ſoo ſullen zy-lieden deſelve genieten, voor een mogelijck ofte redelijck bergh-loon: maer ſoo der binnen jaer ende dach geene en komen, ſoo ſal het daer mede gaen volgens de wet ofte recht.

IV.

Aldaer komende t'overlijden, keert het goet tot de rechte erfgenamen, &c.

Item, by aldien het oock gheviele, dat eenige van hare Cooplieden hier in 't Rijck quamen te ſterven aen de Peſt ofte andere ſieckte, ſoo ſal onſen Amptmannen ter plaetſen, daer ſulckx geſchieden, inden tegenwoordigheyt, van eenige eerlijke vroome Mannen, alle haren goederen opſchryven, het minſte met het meeſte, de welcke alſoo daer ter plaetſen ghehouden ſullen worden jaer ende dach, ende indien onder tuſſchen rechte Erfghenamen daer toe komen, met brief ende bewijs, ſoo ſullen de voorſz. goederen hen luyden ghevolght werden, buyten alle verhinderinghe ofte behulp reden; maer ſoo daer binnen jaer ende dagh ook geene en koomen, ſoo ſal 't daer mede gaen, ſoo als 't recht is.

V.

Mogen door ganſch Noorwegen vry koophandel dryven.

Item, wy hebben hen lieden meede gegunt ende toegelaeten, dat hare Coopluyden ende Onderſaaten, tegen het voorjaer, met het eerſte open waeter, herwaerts na Bergen ende elders over al 't geheel Rijck van Noorweeghen door, met haere Coopmanſchappen vry ende veyligh mooghen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

koomen, om met onſe beminde Onderſaten wettelijck te koopen ende verkoopen, ende geven hare Tollen ende gerechtigheyt, ſonder daer over van de Vooghen, Leen-mannen, Rijcx-Vooghden of yemandt anders beſwaert te worden, tegen recht ofte recht, in eeniger manieren, ende alſulcker haer Lieder Coopmanſchap hier in 't Rijck Noorweegen te ghebruycken, tot de heylighe Cruys daegen *Exaltationis*, ende veertien daghen daer naer.

VI.

Ende alſoo haere Coopluyden hier van Bergen afvaeren, tegen den tijt van St. Michiels dagh, ſoo hebben wy met goet dunccken van onſe lieve, ende beminde Raden van 't Rijck Noorweegen, ende onſe Burgeren van Bergen, hen lieden gegunt ende toegelaeten, dat ſy lieden moogen hebben drie ofte vier van haere Coopluyden die den winter door ende over alhier in Bergen leggen, met alle hare Koopmanſchappen, ofte ook haere goederen (indien het hun believt) beveelen aen eenige van onſe Burgeren van Bergen, ofte de ſelve anderſints in haere boeden ofte winckels laten ſtaen, ende in 't voor jaer, als zy lieden ofte hare volmachtighde weder komen, die voornoemde haere goederen wederom na haer te neemen, genieten ende behouden, ſonder tegen ſeggen van yemanden in eeniger manieren.

VII.

Daeromme verbieden wy alle ende yegelijcken, die nu ſijn ofte namaels ſullen koomen, ende beſondere de Vooghden, Amptmannen, Wethouderen, ende alle andere, de Coopluyden, ende Onderſaeten der voorſeyder ſtadt Amſterdam hier tegen te beletten of verhinderen, of te doen beletten of verhinderen, eenige verſtooringe, quellinge, moeyte of onruſt aen te doen, of in eenige maniere te prejudiceeren te verongelijcken ofte verkorten; op peene van onſe Vorſtelijcke hulde ende genaede. Gegeven in ons Hof tot Bergen, op den heylighen Kruys avont, *exaltationis*, in den Jaere na de geboorte Godts, duyſendt vijf hondert en ſeven. Onder ons ſekreet Zegel ſtonden deſe naervolgende letteren *S. Rc. pe*, ende was beſeeghelt met een Zeghel ende contra Zeghel, repreſenteerende 't waepen, van den ſelven Koninck Chriſtiern, met de circumſcriptie, van deſſelfs name ende titulen, in rood waſch op geel gedruckt, door dubbele gevlochten koorden van rooden ende witte zijde onder uythangende.

TWAALFDE HOOFTSTUK.

Karel wordt mondigh, en Graef van Hollandt. Kriſtiaen, Koningk van Denemarken, komt t' Amſterdam. Oproer der Herdoopers binnen Amſterdam. Verſcheide Hantveſten van Karel aen die van Amſterdam verleent. Karel draeght de Heerſchappy der Landen aen zijn zoon Filips over.

Karel wordt Graef van Hollant.

KArel, de laeſt gemelde Graef Filips zoon, namaels de vijfde Keizer van dien name, mondig geworden zijnde, aenveirde zelfs de Regeringe der Landen, daer zijn vaders zuſter Margareta als Vooghdeſſe dus langh het bewint van gehadt had. Hy kreegh ten wijve Izabelle des Koninks van Portugaels zuſter, daer by hy in den jare vijftien hondert zeven-en-twintigh den een-en-twintighſten van Bloeimaent een zoone kreegh, genaemt Filips, namaels de laeſte Grave van Hollant.

Kriſtiaen Koningk van Denemarken komt t' Amſterdam.

In den jare vijftien hondert eenentwintigh quam alhier door de ſtadt reizen, Kriſtiaen de twede Koningk van Denemarken, om voort na den Keizer zijn zwager te reizen, alhier gekomen zijnde, betrapte hy den Eerts-Biſſchop van Drontem in Noorwegen, Erik Walkendorp, die in 's Koninks ongena, en in de wil was na Denemarken over te ſchepen, en aldaer voor den Koningk zijn verantwoordinge te doen. De Koningk gewaer wordende dat de Biſſchop binnen deze ſtadt was, verzocht aen de Majeſtraet om den Biſſchop in hechtenis te mogen nemen. Maer de Majeſtraet den Eerſt-Biſſchop, die zich als een geeſtelijk perzoon op den Paus beriep, zijn ontſchuldinge gehoort hebbende, ſloegen zulx den Koningk beleefdelijk af, hoewel hy haer genoech beloofde alles by den Keizer en den Paus van Romen te willen verantwoorden, en rekening wy hen van zijn doen geven. Deze ongenuchte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

nuchte en vyandtſchap tuſſchen den Koningk en den Biſſchop, was hier uit ontſtaen. De Koningk noch jongk zijnde, gebruikte te Bergen in Noorwegen tot zijn boel een Hollandtſche dochter, Duifje genaemt. Maer hy naderhant komende te trouwen aen Keizer Karels zuſter, zoo verzocht den Keizer aen den Biſſchop, dat hy den Koningk over het quaet gerucht, dat hem van deze Duifje nagingk, wilde vermanen en waerſchouwen. Doch dit waerſchouwen nam de Koningk zoo qualik, dat hy ſedert den Biſſchop hooren noch luchten moght. De Biſſchop ondertuſſen trok na Uitrecht, alwaer hy een tijdt langh bleef, en zondt zijn ontſchuldinge aen de Rijxraden van Denemarken over, maer ziende geen vergiffenis te verwerven, reisde endelijk na den Paus te Romen.

Oproer der Herdoopers. 1535. Onder de regeering van dezen Keizer Karel, gebeurde alhier een vreemt bedrijf, waer door byna deze ſtadt tot een puynhoop was geraekt; en dit was de razerny der Herdoopers, die in den jare 1535. ontrent Vrouwendagh tot volle ruſt-breuk uitborſt. Deze dwalinge en zekt, zoo Lambertus Hortenſius verhaelt, quam by deze gelegentheit toe. Luiter hadt kort te vooren een boekje in druk laten uitgaen van de Chriſtelijke Vryheit. Dit werdt terſtont van den gemeene man (bekoort door den tijtel, dien 't boek voerde, maer zich luttel op 't geene dat 'er van binnen in ſtak verſtaende) zeer yverigh gelezen, en gaf merkelijke ſtoffe tot oproer. Want Thomas Munter een Sax, en ongelettert man, hadt dit boekje op zijn duim, en leide het by den gemeene man ten arghſten uit. Eerſt begon hy by de zijnen over de ellendige ſlavernye van Hooghduiſlandt te klaegen, dat de gemeente met ſchattinge gefoolt werd, en de Ooverheit van haer zweet en bloedt, kiſten en kaſten vol kreegh. Hy een tijdt lang dit alzoo heimelijk dryvende, kreegh ten leſte aanhang, en hitſte een groote menighte van ontrent dertigh duizent zijner Landts luiden, om hun vryheit te verkrijgen, tot de wapenen op. Al hun roepen, waerom men de zelve aenveirde, was, om dat de ellendige gemeente onverdraeghelijke pakken opgeleit, en dagelijx in de zilver-mijnen en ſteen-kuilen, om t'arbeiden, gezonden wierdt. Men wilde van impoſten, tollen en diergelijke laſten ontſlagen wezen, en geen eenigen Opper-hooft erkennen. Ook dreefmen dat niemant iet eygens, maer alles gemein moeſte wezen. De nieuwe doop van Muntzer, (dezen doop werd alleen den volwaſſen en geloovigen in een vrye kerk, tegens het gevoelen van heel Kriſtenrijk gegunt,) was ook een van de voornaemſte punten dezer zekte. Maer door het kloekbeleit der Vorſten, werd deze groote menighte der Boeren verdelght, 't oproer gedempt, en Muntzer van den Hertogh van Saxen met de doodt geſtraft. Uit d'overblijfſelen van de ontfangene nederlaegh, is terſtont opgerezen Balthaſar Hubmaer, (van wien in de Kronijk van Hollandt gewagh gemaekt wort) en Melchior Muntzer Hoffman van Zwaben, een bontwerker zijns hantwerk, en die tegens Muntzer in verſtandt en geleertheidt heel wel op moght. Dees hebbende nu ook ontrent den Rhyn het vreemt gevoelen dezer leere aengevangen en verſpreidt, wierd by die van Straesburgh gevangen, en in de gevankenis geworpen. Hier op werden zijn aenhangers verſtrooit, en verſpreiden zich ten deele na Weſtfalen, ten deele na Vrieslandt, maer het meeſte deel zakte na Hollandt toe. Eenen Jan Matthijſen van Haerlem, een bakker, met andere acht diſcipulen van Hoffman, waren de voornaemſte toeſtookers, die dezen nieuwen doop hier t'Amſterdam zochten in 't werk te ſtellen; 't geen hen ook nae hun wenſch gelukte, invoege datze in korten tijdt, de herten van vele eenvoudige menſchen met deze nieuwe leer vervulden. Terſtondt hier na, als nu hun leere alree wijt en zijt verſpreit was, hebbenze ook een boek onder den tijtel van wederoprechtinge in 't licht gegeven. Waer in de voornaemſte punten hunner zekte deze waren: *Dat het Rijk Kriſtus voor den Jonghſten dagh borgerlijk zoude op der aerde wezen, dat hier alleen de heilige en rechtveerdige (de Vorſten en Koningen*

gen met gewelt daar uit verjaaght zijnde) zouden heerſchappye voeren. Dat men alle Overheden moeſte tegenſtaan, en die met alle maght zoeken uit te roejen, en ſchoon de Apoſtelen van Kriſtus geen recht des ſwaarts, en geen bediening van een politijk Koninkrijk, als ook geen maght van een Koningkrijk te beveſtigen, toegelaten zy, dat nochtans den nakomelingen hunner aanhangers, en den gheenen die naar hen het Leerampt in de kerke zouden aan nemen, burgerlijke regeringh en 't recht des zwaarts toegeſtaan zy. Dat hun maght gegeven zy, om den godloozen Majeſtraat met den zwaarde te vernielen. Dat in hunne kerken geen godloozen gevonden werden, maar datze alle heiligh en onbevlekt waren. Dat niemant het Hemelrijk zoude bezitten, die al zijn' goederen niet gemeen maakte. Dat'et volgens de natuurlijke wet, tegen de welke de Goddelijke wet niet ſtrijt, billik en recht was veele vrouwen te hebben, en diergelijke meer andere punten, onnodigh om te verhalen.

Terſtont hier op vervolghde men hen op verſcheide plaetze, met ſtrenge ſtraffen, maer nergens werd'er yzelijker ſtraffe teegens in 't werk geſtelt als hier ter ſtede. Uit 't Hof van Hollant werd een [a] algemene voorzorger gezonden, om de geene daer eenigh bedenken op viel t' ondertaſten. Voorts werden 'er neegen 's nachts van hun bedde gelicht en in den Haegh geſleept, daerze ontrent veertien dagen gevangen zaten. Midlerwijl wiert'er aen Keizer Karel, die toen ter tijt tot Bruſſel was, een bode geſchikt, om t' onderzoeken wat hy wilde dat men hen doen zoude, dees ſtreek het vonnis, datze onthooft, en de hoofden op ſtaken zouden geſtelt worden, 't welk ook volbraght wert. Want op den vijfden dagh van Wintermaent in den jare vijftien hondert drie-en-dertigh, zijn deze neege mannen in den Haegh opentlijk onthalſt, de lichamen werden aldaer begraven, maer de hoofden in een haringh naer Amſterdam gezonden, en buiten aen de Vogelwijk op ſtaken gezet. En ſchoon men tegens deze Wederdoopers de wreedſte ſtraffen pooghden in 't werk te ſtellen, zy groeiden niet te min tegens de ſtraffe aen, ſtroiden briefjes en boekjes langs de gemene wegen, dreigende daer in de geenen te verderven, die hun leere niet toeſtonden: en verkondigden Gods gramſchap en oordeel den geenen, die al hun goederen niet wegh wierpen, en uit Babylon ſcheiden. Op den een-en-twintighſten van Lentemaent, na dat'er eenige van de voornaemſte alrede gevlucht waren, vergaderden zich alhier deſe Wederdoopers uit alle oorden, en trokken met wijf en kinderen in tien of twalef ſcheepen, naer 't Lant van Overyſſel, om voort te trekken werwaerts hen Godt zenden zouw. Doch zy begaven zich naer Munſter in Weſtvalen, alwaerze die ſtadt overrompelden, de regeringh veranderen, en alles naer hun zin uitwerkten. Midlerwijl liet Keizer Karel in 't begin van Lente-maent door ganſch Nederlandt verkundigen, dat al dit volk in genade zoude aengenomen werden en vergiffenis krygen, indienze met berouw en leedtwezen hun misdaden, binnen veertien dagen aen den Biechtvaders der kerken beleden; maer dat, die anders deden, na behooren zouden geſtraft worden. Dit afgekundight zijnde, gingen'er weder in tien of twalef rogge ſcheepen, zeer veel van deze Wederdoopers met wijf en kinderen t' ſcheep, en vertrokken uit Hollandt naer Overyſſel, en van daer op Munſter, al hun goederen, behalve het bare gelt, datze mede namen, verlatende. En als men hen vroegh? Waer henen datze trokken; gavenze tot antwoort: *Datze na een lant reisden, dat hen Godt toonen zouw.* Ten zelven dage quam een geheimſchryver uit den Haegh van den Hoge-Raet met 's Keizers bevel, dat men beſlaen en aen houden zouw noch zekere ſchepen geladen met Herdoopers; op welk bevel 'er vijf aengehouden wierden. Des anderen daeghs, den eenentwintighſten van Lentemaent, verſtouteden zich vijf mannen op de klaren midagh, naekt, met zwaerden en roers in de hant, langs der ſtraten te loopen, en als uitzinnige menſchen aldus te

roepen

[a] Procureur Generael.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

roepen, en te ſchreeuwen. *Inde name des Heeren, de gebenedijdinge is aen de nieuwe zijde, en de vermaledijdinge aen d'oude zijde*, en diergelijke woorden meer. Doch niemant werd in dit loopen van hen beſchadight. Terſtont hier op quam de Burgery, door dit vreemt, en ongehoort ſchouwſpel opgewekt, op den Dam, en de ſchutterye op de Doelen, hun vergaderplaets, t' zamen. Vijf van deze Wederdoopers wierden op den zevenentwinghtighſten van Lentemaent, by den Rade van Hollandt binnen Haerlem gerecht, en op 't radt geleit, waer onder drie waeren, die hier dit oproer aengerecht hadden. Ook werden hier by vonnis van den Raede van Hollant, alhier dat pas tegenwoordigh zijnde, twee van deze Herdoopers onthalſt en de lichamen op 't radt geſtelt.

Schrijven uit Vrieslant, noopende d'aenſlagh der Herdoopers op Amſterdam.

Op den negenentwintighſten van Grasmaent, zijn'er brieven uit Vrieslandt aen de Vroedſchap, en Burgermeeſteren dezer ſtede gekomen, waer in zy hen lieten weten, hoe dat de Wederdoopers beraedtſlaeght hadden derwaerts over te koomen, om de ſtadt door oproer onder hun gewelt te brengen. Hier op ontboodtmen des namiddaeghs de Schutteryen, het vrouwen Gildt, en de kruis Gilden op 't Stadthuis, en maekt hen den aenſlagh der Wederdoopers bekent, en vermaent de Burgery om de ſtadt gehouw en getrouw te wezen. Ieder was gezint goedt en bloet te wagen tot beſcherming en vryheit van den ſtaet. Voorts wiert by klokke ſlagh afgekundight: Dat niemandt eenige vreemde Herdoopers zoude mogen herbergen, en dat die geene, die de zelven herberghde en niet aenbroght, met de doodt geſtraft zoude worden. De vreemde Herdoopers hadden voor, vijf uuren des avonts ten zelve daege de ſtadt te ruimen. Op den zelven avont vergaderen wederom de Gilden der Schutters op de markt, bezochten veel huizen, en braghten'er ontrent twintigh in de gevankenis. Op den vierden van Bloeimaent quam de Graeve van Hooghſtraten, met veel andere Raeds perzoonen van 't Hof van Hollandt, en de geweldiger of Prevooſt, alhier in

De Graef van Hooghſtraten komt in Stadt.

der ſtadt, en lieten op den zevenden twee Herdoopers, die afſtant van hun zekte gedaen, en zich weêr met de kerks verzoent hadden, tot leetwezen en boete, bloots hooft, bloots voets in witte linne kleeren, elk met een kaers in de hant, voor den ommegangk, te pronk gaen. Op den elfden der zelver maent wierden'er alhier weêr vier onthalſt en vier verbrandt. 's Anderen daeghs werd'er noch een onthalſt, op den zeſtiende weêr vier, waer van de lichamen op raeden geſtelt zijn. 's Anderen daeghs daer aen vertrokken de Raedts-heeren van hier weer na den Haegh; maer de Graef van Hooghſtraeten reiſde met de Schuttery van Amſterdam, na Monnikkendam, en zoo voort op Edam, Hooren en Enkhuizen. Op den eerſten van Wijnmaent quam alhier weer de Grave van Hooghſtraeten, als Stadthouder over Hollant, om met de Vroedſchap dezer ſtede te raede te gaen, op wat maniere men gevoeghlijkſt deze zekten der Wederdoopers zoude kunnen uitrojen; met hem was ook gekomen, den Heer van Aſſendelft Mr. Vincent, algemeene voorzorger, en Raedt van Hollandt. 's Anderen daeghs ontboot de Graef by zich in't Kloofter van Bethanie, daer hy t'huis lagh, den Schout Jan Huibertzen, Cornelis Benning, en Andries Boeleſſen, beide Burgermeeſters, Klaas Hilbranſen, Cornelis Dobbeſſen Schepenen, Klaes Willemzen, en Jooſt Buik Hooft-mannen. Aldaer ſtelt hy hen lieden vijf-en-twintigh beſchuldingen voor, betight hen met onachtzaemheidt, en datze in 't ſtraffen der ketters al te ſlaphertigh geweeſt waren, ja dat'et hun ſchult was, dat het opgereze quaedt zich daeghelix meer en meer verſpreide. Een deel van deze beſchuldingen, wert by de Wethouders wederleit, maer van de reſt ontſchuldighden zy zich, zeggende daer noit van gehoort te hebben. Voorts zijn de Burgermeeſters en Vroedſchap dezer ſtede, met den Grave wel vier of vijf daegen achter een dagelix op 't Stadthuis vergadert, om over 't gemeene beſte te beraedſlagen. Ook wert te dezer tijdt met goet vinden van den ganſchen Vroedſchap,

Doet de Majeſtraet vergaderen.

En leit hen veelſcheide beſchuldingen te laſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Meeſter Jan Huybertzen, vermits de ſpraek gink dat hy Luiterde, van zijn Schoutampt afgezet, en in zijn plaets gekooren, Klaes Gerrit Mattijzen. Voorders wierd in des zelven Graven herberge voorgeſtelt, of'er ook yemant in den Raedt van ketterye verdacht was, of'er al op ſtadts muuren en bolwerken goede wacht gehouden, en of'er jaerlix van 't geener ontfangen en uitgegeven werd, al trouwe rekeningh gedaen werd. Ontrent den ze-
1534. venden of achſten van Wijnmaendt, werden'er twee burgers van de Wederdoopers by de kop gevat, en in de gevankeniſſe geworpen. Hier op verſpreide zich een gerucht, dat op den aenſtaende nacht wel twee honderdt Burgers van hun bedt zoude gelicht, en na den Haegh, om aldaer haer ſtraffe t' ontfangen, gevoert worden. Dit veroorzaekte zoodanigh een beroerte, dat zich by dage en by nacht, een groote menighte ontrent het Stadt-huis liet vinden. Jooſt Buik, en Jan Holleſloot, beide Burger-hopluiden, namen uit het Gilt der Schutters drie rotten by zich, qualik te vreden zijnde dat zoo groot een meenighte der Burgeren, dien geen wacht bevolen was, op de merkt t' zamen quamen. Weshalve werd'er geraedſlaeght, of men de zelve met ſcherp aenvallen, en verſtooren, dan of menze met goedigheit ondergaen zoude. De leſte raet wert by Jooſt en Holleſloot voor goet gekeurt, die uit de drie Rotten vier mannen tot zich namen, op de merkt by hen gingen, en hen vroegen, wat hun voornemen en begeerte was, datze dus buiten gewoonte op de merkt quamen te zamen loopen, en zich den ganſchen nacht over daer op onthielden; zy hadden d' oorzaek te openbaren, men zou hen, indienze billick was, daer in te gemoet koomen. *Zy waeren*, gavenze tot antwoort, *daer vergadert, niet om oproer oft eenige nieuwigheden aen te rechten, maer zochten, dewijlze zoo wel burgers waeren, als zy, neffens hen het gemeene welvaert te beſchermen*: voorts daer by voegende, *dat'et onbetamelijk was, en tegen ſtadts-rechten, en vryheden ſtreed, dat dus by nacht d'onſchuldigen van hun bedt gelicht, en gevankelijk wegh gevoert werden.* Buik gaf tot antwoort, dat ieder vry geruſt zoude gaen ſlapen, en hy daer voor ſtont, dat zulx niet geſchieden zouw. Hier op gink ieder, zijnde alrede twaalf uuren in der nachte, t'huiswaert. De Graef van Hooghſtraete, verſchrikt door dit zamen rotten des volx, had des nachts tot verzekering van zijn perzoon, voor de herbergh, daer hy t'huis lagh, zijn dienaers laten wagt houden; doch vertrok hy weêr in 't kort na den Haegh. Op den laetſten van Wintermaent des jaers vijftien hondert vier-en-dertigh, wiert'er weder een borger, die zich had laten herdoopen, met den zwaerde onthalſt, en zijn lichaem op een radt en 't hooft op een ſtaek geſtelt, en een ander, die voor den Raedt ontboden, maer gevlucht was, voor zijn leven uitgebannen. Ook werd ten zelve daege een vrouwe, om het zelffte feit, verdronken.

De burgery raekt in de wapenen en op de been, over het gevangen nemen van eenige burgers.

Maer woort door Jooſt Buik geſtilt.

Te dezer tijdt quam een gerucht tot Munſter, aen een Jan Mathijzen van Haerlem, (die zich zelfs aldaer tot Opperhooft der Herdoopers hadt opgeworpen, en zich tot Konink van Sion laten noemen,) hoe een groote menighte van Herdoopers door ganſch Hollandt, en Vrieslandt vergaderdt waeren, en zich ſterk maekten om den Konink van Sion te hulp te komen. Op dit gerucht zond de Konink eenen Jan van Gele derwaerts, tot leitsman van deze troepen, en belaſte hem wel ernſtelijk dat hy, als een twede Mozes, dit volk geleiden en binnen zoude brengen. Op den elfden van 1535 Sprokkel-maendt des Jaers vijftien hondert vijf-en-dertigh, brak alhier in 't openbaer uit, daer de Wethouders en de ganſche Borgery lang voor gevreeſt hadden. In de zoudtſteegh ten huize van eenen Ian Sybertzen Lakenkooper, zijnde dat pas nae 't Ooſten verreiſt, hadden zich etlijke mannen en vrouwen, waer onder eenen Hendrik, een Snyder zijns ambachts was, die zich voor een Profeet uitgaf, verzamelt; 's morgens heel vroegh, tuſſen drien en vieren, wierp zich de Profeet in tegenwoordigheit van hun allen, om te bidden plat tegens der aerde. Mid-

Wonderlijk drijf ... naek ... pers,

Vreemde bedrijf van ... ge ... doopers of naekt loopers.

Midlerwijl hy bad, werdenze alle met zoo groot een ſchrik bevangen, dat hen docht dat de plaetze daerze ſtonden, ſchudde en beefde. Zijn gebedt ge-eindight hebbende, zeide hy tot een van d'omſtaenders. *'k Heb Godt in zijnen Troon en Majeſteit van aengezicht tot aengezicht gezien, en perzoonlijk met hem geſproken: 'k ben in den Hemel verrukt geweeſt, en van daer neder-gedaelt ter helle, en heb het alles bezightight, en nu is den grooten dagh des oordeels voorhanden. En ghy zijt*, wijzende op zeker knecht, *in aller eeuwigheit verdoemt, en niet waerdigh in der Helle te daelen, maer zult in den afgront der Helle verzinken?* Waer op de dienaer hem antwoorde. *Vader, ghy die in de Hemelen woont, ontferm u mijner, en zijt mijn ziele genadigh:* de Profeet weder. *De Vader heeft meêlijden met u gehadt, en heeft u nu tot een zoone aengenomen, en alle uw' zonden vergeven.*

'S Daegs daer aen zijn zy 's ſmorgens vroegh weder op de zelve plaets vergadert, en zommige vrouwen van haer mans zyde uit het bedde ſtilzwijgens opgeſtaen, en alhier weder gekomen. En na datze vier uuren met leeren en bidden toegebracht hadden, zette de Profeet zijn helmet van 't hooft, trok zijn borſt-harnas uit en ſmeet zijn kleeren, zwaert, en andere wapenen op 't vuur, zulx hy moeder naekt ſtondt. Voort geboodt hy d'anderen, datze hem zouden nadoen en zich medeontkleden, 't welk zy ook deeden, 't zelfſte wiert daer na ook van de vrouwen gedaen: want de Profeet had ingeſtelt, dat alles, wat van aerde gemaekt was, in 't vuur moeſte geworpen werden, menende dat dit een aengename brant-offer voor God zoude zijn. De vrouw van den huiſe, die noch lagh en ſliep, en van 't gene dat'er gebeurt was, niet wiſte, werd door den vuilen en groote ſtank van de ſmeulende kleeren, die door 't ganſch huis trok, wakker, ſprong uit den bedde, om te zien, of'er ook brandt was; op de zolder gekoomen zijnde, vondze aldaer elf perzonen, zeven mannen en vier vrouwen, moeder naekt ſtaen. Zy werd van den Profeet belaſt zich terſtont mede t' ontkleden, 't geenze ook deed, en ſmeet haer kleren mede op 't vuur. Als zy nu met haer twaleven dus naekt ſtonden, beval hen de Profeet, dat zy hem met loopen en roepen zouden navolgen. Terſtont vlieghtmen ten huizen uit, en loopt langs der ſtraeten, als dol en uitzinnige menſchen, en roepen luits keel, *wee, wee, de wraek, de wraek ô Hemelſche Vader.* Op dit geroep, dat de ganſche ſtadt doorklonk, begaven zich de Burgers terſtont in de wapenen, en quamen op den Dam voor 't Stadthuis t' zamen; zulx ook deze herdoopers op eene vrouw na, die men naderhant noit vernomen heeft, gevangen wierden. Terwijlze in de gevankenis, dus naekt zaeten, hebbenze geen kleeren willen aentrekken, zeggende, *dat zy de naekte waerheyt waren.* Zeker Schepen ſmeet een zeker vrouwe van deſe gevangen een mantel om't lijf, zeggende, *dekt u*, maer zy wierp de zelve van haer lijf, met voorwenden dat'et beelt Godts zich niet hoefde te ſchamen. De ſtank van deze brandende kleren hadden nu alreê ook de gebuuren rontom beginnen te ruiken, maer de deure was van deze Naektlopers in 't uitgaen zoo vaſt toegeſlooten, datze niet op te krijgen was. Ten leſte dedenze het ſlot met een gelade buſſe opſpringen; in huis gekomen zijnde, vondenze het bed-ſtroo in de brant, de kleeren en wapenen op 't vuur leggen, met twee ſchottels vol vleeſch daer boven op. Voorts deed men de Gilden der ſchutteryen op den Dam vergaren, en in de wapenen koomen. Verſcheide huizen werden onderzocht, en verſcheide Burgers zoo ſchuldige als ontſchuldige in hechtenis genoomen, maer d'ontſchuldige terſtont weder ontſlagen. De Kerken en ſtads-poorten wierden op dien dagh geſloten houden, alleen maer twemael geopent, en terſtont weêr toegeſloten. Den twintighſten van Sprokkelmaent zijn uit Vrieslandt en Henegouwe eenige duizent Herdoopers ontrendt den Nieuwendijk (andere zeggen te Monnikdam) aengekoomen. By deze is gegaen den Heer Gerard van Aſſendelft, en de Prevooſt van Hollandt, door wiens voor-

Wonderlijk bedrijf der naektloopers.

zichten raet zoo veel te weegh gebraght werd, datze weder heen gingen, daerze van daen quamen. Ettelijke huiſen, daer eenig bedenken op viel, werden tot de gront toe geſloopt. Op den vyf-en-twintigſten van Sprokkelmaent, werden de zeve mans perzonen van deze naektloopers met den zwaerde onthooft, en in linnen kleeren op 't radt geleit. In het ſterven bewezen deze verblinde menſchen noch groote ſtandtvaſtigheit. Want den eenen riep, *prijſt den Heere altijt*, d'ander, *wreekt het bloet van d'uwen*, de derde, *opent uw' oogen*, de vierde *Wee, Wee*. Op den achtſten van Lentemaent werden'er noch neeghen van dit zelve volk verwezen om onthalſt te worden. En ſchoon deze weêrdoopers zoo wel hier als door ganſch Hollant met de uitterſte ſtraffe vervolgt werden, zoo wiert'er nochtans niet mede gewonnen, ja zy groeiden in hun dwalingen tegens de ſtraffe aen. Want ook de geenen, die den Biſſchop binnen Munſter belegert hield, leeden nu zoo grooten honger, datze by gebrek van broot, zich met kruiden, wijngerts-bladen, en diergelyke loof, het leven onderhouden moeſten. Ter gedachteniſſe van deze Herdoopers en naektloopers, waren in de nieuwe Kerk aen een zekere balk deze naervolgende twee vaerſen met roode letteren geſchreven:

Straffe der Naektlopers.

Stantvaſtigheit derzelven in t ſterven.

Als men ſchreef duiſent vijf hondert en vijf-en-dertigh, wilt dit onthouwen,
Doen liepen hier naekt Mans en Vrouwen.

Maer door den brant, die in 't Jaer zeſtien hondert vijf-en-veertigh in deze Kerk raekte, is deze balk mede afgebrant.

Jan van Gele ondertuſſen, die, gelijk wy gezeit hebben, van den Konink uit Munſter naer Vrieslant, Hollant en Amſterdam gezonden was, vond de dingen in een heel andere ſtaet, dan de Konink hem wijs gemaekt had. Want in Vrieslant en van daer in Hollant gekomen zijnde, vont hy de beloofde troepen krijgsknechten niet. Hy begon des niet-te-min groote dingen in 't werk te ſtellen, en braght, eer dat hy uit Vrieslant ſcheide, geen kleene beroerte aldaer, voornamelijk tot Bolswaert, door zijn liſtigheit, te weegh; maer vluchte, na dat daer alles weêr in ſtilte geraekt was, voort op Amſterdam, en gink, zich in onbekent koopmans gewaet gekleet hebbende, by eenen Willem Korneliſſen t' huis leggen. Zijn naem, om niet bekent te worden, had hy in 't inkomen verandert. Want de naem van Geele was nu alreê door ganſch Hollant genoechzaem bekent. Alhier hield hy heimelijk met den genen groote gemeenſchap, die hem dochten op zijn' zijde te zijn; met deze handelde hy van ernſtige zaken, deed groote beloften van het Koninkrijk van die van Munſter, en prees zeer de vryheit des levends derzelven. Endelijk ruit hy hen zoodanigh op, datze na nieuwigheden beginnen te luiſteren, en ontſteekt in hun herte een begeerte van een groote, doch gevaerlyke daet, te beſtaen. Want het gerucht der Munſterſche geſchiedeniſſen, had ten dien tijde zoo groot een begeerte van alles zonder onderſcheit, en in 't gemeen te bezitten, en te gebruiken, in de herten der menſchen ontſteken, dat deze peſt in 't kort hier en daer, en voornamelijk binnen deze ſtadt, ongelooffelijk was voort-gekroopen. Daer woonde dat pas in deze ſtadt, eenen Hendrik Goetbeleit, een man van middelmatighe lengte, grof van leden, ſtark van lichaem, en die lange Jaren den oorlogh gevolght had. Deez was by de zijnen door zijn vroomheit in groote eer en aenzien, en nu mede de ſekte der wederdooperen ingelijft. Jan van Gele, dan, nam dezen Goetbeleit tot een metgezel van zijn heimelijke raedtſlagen. Maer voor geen dink vreeſde deze Ian van Gele meer, als dat zijn naem zoude mooghen in 't licht komen, en hy daer door bekent worden. Weshalve met goedtvinden van dezen Goetbeleit, neemt hy voor zijn' zake aldus uit te werken. Hy zou na 't Hof van Brabant gaen reizen, om quanſuis vergiffenis zijner misdaden van de Koninginne Maria, Keizer Karels zuſter, die toen Landtvooghdes over

Jan van Gele komt in Hollant.

En t'Amſterdam.

Zoekt ſtadt t verroi pelen.

over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

over de Nederlanden was, te verzoekken, en alsdan, dien verkregen, en zijn voorige naem bekent gemaekt hebbende, opentlijk binnen Amſterdam by ieder een te verkeeren. Dezen voorſlagh is hem ook wonder wel gelukt. Want door tuſſchen ſpreken zijn 'er vrienden, en door zijn' groote beloften, verworf hy van de Landtvooghdeſſe vergiffenis, en dat voornamelijk met dit beſprek, dat hy de ſtadt van Munſter aen Keizer Karel door zijn liſtigheit zouw leveren. Hier van gafmen hem bezegelde brieven, en gelt om volk aen te nemen. Dus komt van Gele weer te Amſterdam, maekt zijn rechte naem bekendt, en verkeert opentlijk by de grootſte van Amſterdam. Want het berouw zijner misdaden en de verkrege vergiffenis, als ook dat hy zoo groot eenen laſt aenveirt had, van de ſtadt Munſter aen den Keizer te leveren, had hem, ja zelf by de Majeſtraet, zeer bemint gemaekt. Midlerwijl, na dat alles nu weer in ſtilte gekomen was, zoo beſtaet hy een gruwelijke daet. Hy ſpant aen met zijn volk om deze ſtadt te beſpringen, en hier zoodanigh een republijk op te rechten, alsze te Munſter gedaen hadden. Voor eerſt neemt hy Goetbeleit tot metgezel van zijn Raedt, en ſteldt hem tot vendrich over zijn volk. Endelijk geeft hy de zaek ook te kennen aen zijn volk, dat hy ten huize van Pieter Gael in de pijlſteegh had doen vergaren. Ieder prees dien toelegh, en zeide datmen 'er mede voort voere. Om dit gruwelſtuk nu uit te werken, wiert daer toe vaſt geſtelt den tiende van Hoymaendt. Het teken van zamen te komen en aen te vallen, zoude wezen het luiden der ſteê klokke op 't ſtadthuis. Doch op de leſte uur, als dit vloekverwantſchap hun voorgenome daet in 't werk zoude ſtellen, brak de bommel uit. De kruis-gilden, gelijk men van ouds gewoon was, plachten op 't Stadthuis op dien tijt zeer koſtelijk te teeren. Op deze maeltijt quamen ook al de Wethouders en de aenzienlijkſte en rijkſte burgers der ſtadt, en duurde dit braſſen gemeenlijk tot laet in der nacht. Ontrent den avont, als nu

Zijn bedrijf aldaer.

Zoekt de ſtadt t'overrompelen.

de toortſen en pektonnen op den Dam tot teken van vreuchde ontſteken waren, komt een zekre jongelink by gevalle, tot eenen Pieter Honigh, en verhaelt hem; hoe dat de Wederdoopers wel ten getale van zes hondert vergadert waren, om de ſtadt te beſpringen. Honigh, zonder eenige uitſtel, geeft de zaek aen Klaes Otter en Dirk Hilbranſen, beide Hooftmannen, te kennen. Deze drie gaen op ſtaende voet by Burgermeeſteren op de merkt, en ontdekken de ganſche zaek; maer Burgermeeſteren ſloegen in 't eerſt daer naulix geloof aen, voor al eer men den eerſten aengever voor den dagh braght, die by zijn deel hemelrijx zwoer, dat 'et in der daet zoo was, als hy gezeit hadde. De kruis-gilden waren ondertuſſen vroeger op 't ſtadthuis van malkanderen geſcheiden, als zy gewoonlijk plachten, 't geen ook hun behoudenis geweeſt is. By Burgermeeſteren wiert voorts beraetſlaegt, op wat wijze men de burgery op den dam voor 't ſtadthuis in ſtilligheit, en zonder de minſte beroerte, zouw in de wapenen doen konnen komen. Terwijl d'een het vaſt dus, d'ander zoo overleit, komen de wederdoopers gewapent, met ſlaende trom en vliegende vendels, uit de pijlſteeg uit het huis van Pieter Gael met groot gewelt en oproer op den dam trekken, beſpringen terſtont het ſtadthuis, en ſlaen de wacht doot. D'eerſte die het met de doot bekoopen moeſte, was eenen Simon Put. Een zeker dienaer van de Schout, die dronken en vol zijnde, en tuſſen ſtoelen en banken zoo lang als hy was, op de vloer lagh en ſliep, wierd door dit geroep wakker, klimpt zonder te weten wat 'er gaende was, boven na de tooren van 't ſtadthuis, en neemt by gevalle het touw van de ſteê-klok, op dat door het luiden geen grooter ſchrik onder de gemeente zoude komen, wegh. Burgermeeſteren, die het met groot lijfs gevaer ontkomen waeren, wekten terſtont de burgers op, doen de ſtraten rontom, die op den dam uit-komen, met wacht bezetten, op dat zich by de geenen, die alrede op den dam waeren, d'anderen niet zouden verzamen.

Zy werden altemael, die zich in d'eerſte hette tegens deze Herdoopers aenſtelden om te vechten, van hen doorſchoten. Claes van Aken, een ſterken dronkaert, en die lange Jaren met Hendrik verkeert had, vervalt op den Dam onder deze dikke drommen der weder-dooperen. Hy vraeght hen uit een klucht, wat hun begeeren was; zy hadden hun voornemen te openbaren, men zou hen daer in te gemoet komen en te vrede ſtellen. Goetbeleit belaſte hem, dat hy na huis zoude gaen, dat aldaer een gevaerlijke zaek verhandelt werdt, en die hem niet aengink. Als de andere hem met den deegen te lijf wilden, ſchoot Goetbeleit daer tuſſchen, en zeide, laet deze gaen, het is een grooten dronkaert, en mijn goedtbekende. Terwijl hy aldus na zijn gewoonte bleef ſtaen gekken, wiert hy (hoe wel tegens wil en dank van Goetbeleit) ter neder gemaſt. De Burgers hadden nu alreê de weegen, die op den Dam uitkomen, bezet. Voorts wiert by Burgermeeſteren beſlooten, datmen niets zoude beginnen, voor dat den dagh gekomen was. Maer Burgermeeſter Pieter Kolijn, een zeer geleert en Godtvruchtigh man, was by veelen, om dat hy in 't begin van zijn Burgermeeſterſchap, deze luiden wat ſlappelijk achtervolght had, in den haet gekoomen, ja zoo verre dat eenige zich lieten verluiden dat hy met hen eene lijn trok, en'er wel om wiſte, wat aenſlagen datze voor hadden. Deez, om zich nu van dien klat te bevrijden, rukt met een rot burgers naer de Herdoopers, die op den Dam ſtonden, toe; zy d'aenkomſt der burgeren vernemende treden hen ſtoutelijk te gemoet, en ſlaenze op de vlucht; In 't vluchten werd'er een deel gewont, een Burgermeeſter zelfs ſchandelijk vermoort. Gozewijn Rekalf mede Outburgermeeſter, en die zich wonder wel op den krijgshandel verſtont, belaſte de wegen, die op den Dam aenliepen, met zeilen te behangen, en voor de zelve hoppe-zakken te rollen, om daer achter te gaen leggen, en tegens de looden der wederdoopers ſcheutvry te zijn. Maer als de zelve Rekalf bemerkte, dat de zaek alleen met de burgery niet wel uit te rechten was, roept hy op de vismerkt eenige vrywilligen te zamen, en neemt hen voor een maent aen. Deze werden op die voorwaerde aengenomen, datze, de Herdoopers van den Dam gedreven hebbende, het allereerſte een aenval op 't ſtadthuis zouden doen, en van de burgers ingevolgt werden. Goetbeleit, ziende dat de wegen, om op den Dam te komen, rontom bezet waren, zeide tot Jan van Gele: *Dit is het, dat ik altijt gevreeſt hebbe, namelijk, dat onzen aanſlagh met zoo weinigh volk zoude te leur gaen. Wat is'er nu anders overich, als dat wy vechtender hant hier op deze plaets doot blijven? Geen zwarigheit altoos*, antwoorde Jan van Geele, *want eer de klok tien uuren zal ſlaen, zullen wy de ſtadt in ons handen hebben, en dat zonder een droppel bloets te ſtorten, zoo men den Profeet anders gelooven magh.* Midlerwijl hielden de burgers zich ſtil, maer de Herdoopers brachten vaſt de na-nacht met zingen van geeſtelyke liederen over. Maer als 't begon te dagen, begaven zich de herdoopers, waer van zoo nu en dan een geſneuvelt was, van den dam op 't ſtadthuis. De burgers dit ziende nemen de Retorijk-kamer boven de Waegh in, van waerze bequamelijk 't Stadthuis konden beſtryken, en ook van den dam houden. Daer na wiert'er door de venſters van 't ſtadthuis in de groote zael met mosketten zoo yſelijk geſchooten, dat'er verſcheide quamen te ſneuvelen, en zich hier en daer verſteken, en verſtrojen moeſten. Gozewijn Rekalf belaſte twee ſlangen en een kartouw op den middeldam te brengen, daer de deur van 't ſtadthuis mede op de vloer geſchooten wierd. Hier vloogen terſtont d'aengename knechten ontrent te vijf uuren in, die ook van de burgery wakker in gevolght werden. De herdoopers hier op, die, wel ten getale van vijf-en-twintig, het binnenſte van 't Stadthuis ingenomen hadden, zetten zich in de deur pal om het uiterſte te wagen. Maer een deel burgers en Soldaten klommen ter zijde van 't ſtadhuis de venſters in, vielen van alle kanten op hen aen, en verſloegenze.

Twalef

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Twalef wierden'er gevangen, de reſt ter neder gehakt, waer onder ook Goetbeleit was. Ian van Geele, die ondertuſſchen boven op het toorntje van 't Stadthuis gevlucht was, werd van de Burgers, op den Dam ſtaende, doorſchooten, en van boven neder op ſtraet geworpen. Maer d' anderen die op het luiden van de ſteêklok, 'tgeen het teken was van aen te vallen, midlerwijl gewacht hadden, hielden zich, de neêrlaegh van hunne ſpitsbroeders gehoort hebbende, ſtil binnens huis. En aldus verdween op deze ſtadt, die ſchrikkelijke toelegh van deze vloekverwanten en uitzinnige menſchen. Een dink, te weten, het afſnijden der koorde van de ſteêklok door den Schouts-dienaer, ſchijnt het voortgaen van dit werk belet te hebben. Onder de Wederdoopers bleven ontrent doot acht-en-twintigh, maer onder de Burgers twintigh. De lichamen der Wederdooperen, wierden naer de middagh by de beenen om hoogh aen twee galgen boven malkanderen, buiten aen de Vogelwijk, gehangen.

Straffe der twalef gevange Herdopers.

Op den zeſtiende van Bloeimaent, wierden deze twalef gevangene Herdoopers aldus gerecht. Zy werden eerſt achter met de ruch op een bank gebonden, daer na werd hen 't herte levendigh uit het lichaem geſneden en in hun aengezicht geſmeten. De lichamen werden op de merkt geworpen en gevierendeelt, de quartieren buiten op de Stadts-poorten gehangen, en de hoofden op ſtaken geſtelt. Het vonnis dat over hen geſtreken wiert, luidt van woort tot woort aldus:

Alſoo Pieter Gael, Anthonis Egberts ende Evert Aertſz. van Vaecht Meſſemaecker, Klaes Janſz. Glaſemaecker, Sybrant Klaeſz. van Alkmaer Groſſmit, Gerrit van Deventer Snyder, Michiel Egbertſz. Wever, Jacob Gijsbertſz. van Gamen uit den Lande van Gelder, ende Albert van Meppelen, hen vervordert hebben te voegen by Jan van Geel ende andre Anabaptiſten van ſijnder geſelſchappen, maeckende tuſſchen den maendagh en dinsdaghe leſtleden, in der nacht groote oproer binnen dezer ſtede, in meninge die te verraden ende te brengen onder ſubjectie van de Anabaptiſten, ende tot dien einde den Burgermeeſter, wijlen Meeſter Pieter Colyn, en veele anderen goedene Burgeren dezer Stede, wiens zielen Godt genadigh zy, moordadelijck, ſlaende, quetſende, ende ter doot brengende, ende noch meer gedaen zouden hebben, indien haer vertwyfelde voornemen by der gratie Godts, ende reſiſtentie van der goede Gemeente niet belet en hadde geweeſt, de welke al zaken zijnde, die groote punitie eyſſchen, andre ten exempele; Soo is't: dat myne Heeren, den Schepenen deſer Stede, gehoort den eyſch van mijn Heer den Schout, van wegen zijn Coninglyke Majt. onſen genadige Heere, tegens den voorſz. delinquanten gedaen, met haer antwoort, ende Confeſſie, ende op de gelegentheit van hare miſdaet gelet hebbende, den voorſz. delinquanten met vonniſſe overgeleyt, ende geweſen hebben, dat de ſelve delinquanten tot exempele van andere op den ſchavotte voor deſer Stede-huys opgerecht, by den ſcherprechter levende opgeſneden, haer harten uit den lichaem genomen, daer na onthooft, ende van den levende lijve ter doodt gebraght, haer hoofden op de Poorten deſer Stede op ſtaecſten geſtelt, ende haer lichamen gequartiert daer buiten gehangen ſullen werden. Verklarende hare goederen geconfisqueert tot profyte van de Koninglyke Majeſteit, als Grave van Hollant, uitgezeyt deſer Stede Poorter goederen, die te mogen remedieren, met hondert ponden, naervolgende de Privilegien deſer Stede. Actum op den 14. May, A°. 1535. Præſentibus den Schout, Ruyſch Janſz. ende Goſen Janſz. Rekalf Burgermeeſteren, ende allen den Schepenen.

Het meerendeel der Benſcoppers, had ook met deze Jan van Geele een verbont opgericht. Dezen had hy belaſt om op den tiende van Bloeimaent, t'Amſterdam t'zamen te komen, om met hen de Stadt t'overrompelen. Doch zy by der Stadt gekomen zijnde,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de, en de nederlaegh der hunnen vernomen hebbende, vertrok weder ieder in ſtilligheit zijns weeghs. Deze van Gele had ook veelen anderen zijner metgezellen, tijdt en plaetze geſtelt om by een te komen; die kort naer dat'er gevochten was, met twee ſchepen by de Nieuw-brugh aenquamen, maer hoorende dat hy en zijn vloek-verwanten de nederlaegh gekregen hadden, voerenze terſtont weder wegh, en quamen in Engelant aen.

Straffe van eenige Her-doopers,

Den vijftienden werden 'er drie mansperſoonen onthalſt, en zeven vrouwen verſmoort. Den eenentwintighſten zijn twee vrouwen in de Pijlſteegh voor haere deuren opgehangen, om datze van 't verraet geweten hadden, en deze Wederdoopers in haere huizen vergaderdt waeren geweeſt. Ten zelven daghe zijn'er zeven vrouwen, die het mede met deze Sekte hielden, verdronken. Op den vijf-en-twintighſten van Bloeimaent is'er een man, die van dit verraet wel geweten, en 't niet geopenbaert hadt, gevierendeelt; de quartieren wierden aen een rat gehangen, en 't hooft op een ſtaek geſtelt. Om de zelfſte oorzaek zijn op den eerſten van Zomermaent, noch twee gevierendeelt. Ook is ten zelven dage die vrouwe in haer deur opgehangen, uit wiens huize de Naektloopers geloopen waeren. Ten zelven dage wiert een moeder met haer zoon, op den Nieuwen Dijk in de blauwen Engel, om datze Iakob van Kampen geherberght had, voor haere deur opgehangen. Maer Iakob van Kampen, die zich den Biſſchop van Amſterdam had laten noemen, was, daer het meeſtendeel der Weederdooperen alreê nochtans gevangen was, nergens te vinden. Weshalven wierd daer af gelezen, dat de geene, die hem wiſt aen te brengen een groote zomme gelts genieten zou, maer die hem herberghde, en voor den ondergank der zonne niet aengaf, zoude in zijn deur opgehangen worden. Endelijk wiert hy onder een hoop turven, daer hy zich onder verſteken had, gevonden, en in de gevankeniſſe gebraght. Over hem gink een ſchrikkelijk vonnis. Gebraght ter plaetzen daer hy ſterven zouw, werd hy eerſt een heel uur lang op een hooge ſtoel voor 't Stadthuis op het Schavot, ten toon geſteldt; op zijn hooft hadt hy quanſuis een blikke Myter, daer op het wapen van Amſterdam ſtont afgemaelt. Daer na werd hem de tongh, waer mede hy deze godtlooze leer geleerd hadt, afgeſneden, en de rechte hand, waer mede hy gedoopt had, en zijn hooft met een vlees-houwers mes afgehouwen; 't lichaem verbrant, en de rechte hant en 't hooft met de Myter daer op, op de Haerlemmer poort geſteldt. Doch wy zullen, tot beveſtinge van de zaek, hier zijn vonnis, my neffens andere ſchriften door den wel-edelen Heer, den Heer Iohan Witzen, Sekretaris dezer ſtede, ter hant geſtelt, van woordt tot woordt laten volgen; en luit het zelve aldus:

en van Jan van Kampen:

Alſoo Jacob Janſz. gebooren van Tzelmunden onder Maſtenbroek, anders Jan van Campen genaemt, hem vervordert heeft aen te nemen het verbondt van de Anabaptiſten, latende hem weder-doopen by Pieter Houtzager, qualijcken gevoelende van de Sacramententen der Heyliger Kercke, contrarie den heyligen Carſten geloove, ende ordonnantie der zelver Kerke, den beſchreven rechte ende Placcaten van de Koningklijcke Majeſteit, ons genadighſte Heere, ende dat erger, is 't offitie ofte ampt van te predicken, leeren, verleyden, ende verdoopen anderen menſchen, hem by de voorſz. Pieter Houtzager opgeleit, aengevaert, ende alſulx principalijcken hier ter Stede als een Biſſchop der ſelver, oock tot Leyden ende Aelsmoer diverſe perſoonen van de waerachtigheyt der heyligen Carſten geloofs gebraght, verleyt, ende weder-gedoopt heeft, die oock eensdeels in ſulke dwalingen gebleven (Godt betert) ende geſtorven zijn, in verſtooringe van den heylige Carſten geloove, ende vorderinge der ſimpeler menſchen by de voorſchreve verleyder bedroghen, 't welcke al zaecken zijn eyſſchende exemplare punitie. Soo is 't: dat mijne Heeren, de Schepenen, ghehoort den eyſch van mijn Heer den Schout van weghen de Koninghlyke Majeſteyt

Nieman mag bi nen der ſtadt hou te huize timme-zen.

jeſteit tegen de voorſz. delinquant gedaen met zijnen antwoort ende confeſſie ende op de gelegentheit dezer zaecken rijpelijck gelet hebbende, den voorſchreven delinquant met Vonniſſe gecondemneert hebben, te ſullen in een ſtoel met een Myter op zijn hooft zitten ten aenſien van een yegelijcken op den Schavotte, voor dezer Stede opgerecht, den tijt van een ure, ofte langer, tot goet-duncken van den Schout; ende aldaer gezeten hebbendde, zijn tonge daer mede hy zijn valſche Leeringe heeft verſpreyt, by den Scherp-rechter af geſneden, zijn rechterhant daer mede hy herdoopt heeft, ende daer na zijn hooft van zijn lichaem gehouden, zijn lichaem ten viere verbrant, ende 't hooft met de Myter, ende de hant daer by op een ſtaecke geſtelt zal worden, anderen ten exempele; verklarende voorts zijne goederen geconfiſqueert, tot proffijte van Sijne Koninglijke Majeſteyt, als Grave van Hollandt. Actum den thienden in Julio, A°. 1635. Præſentibus den Schout Gooſſen Janſz. Recalf, ende Heymen van Amſtei Jacobſz. Burger. Simon Londriſz. Jan Ysbrantſz. Holleſloot, Meeſter Hendrick Dirckſz. en Klaes Loen Schepenen, by advijs van Gerrit Andrieſſen, ende Dirck Hillebrantſz. oock Schepenen.

En dus raekte endelijk, de voornaemſte belhamers dus geſneuvelt zijnde, deze beroerte in ſtilte.

Niemant mag binnen der ſtadt houte huizen timmeren.

Verſcheide voor-rechten en keuren, gelijk zijn' voorzaten, heeft Keizer Karel, mede aen deze ſtadt verleent; want in den jare duizent vijf hondert een-en-twintigh, ſtelde hy een keure in, datmen, vermits het meeſtendeel der huizen te dien tijde houte huizen waren, geen meer houte huizen noch wanten, tot weernis van brant, zouden mogen maken, en jaerlix een zeker getal van de voorſchreven huizen de houte wanten zouden afbreken, en ſtene daer voor in de plaets maken, tot'er tijdt toe dat de ſtadt van al de houte wanten en huiſen zoude gezuivert zijn.

In den jare vijftien hondert zes-endertigh, verleende Keizer Karel op 't verzoek der Wethouderen, aen die van Amſterdam dat niemandt eenige Kalk-ovens, binnen een mijl buiten der ſtadt zoude mogen ſtellen, als breder blijkt uit deze volgende gunſtbrief:

Geen kalk-ovens mogen op een mijl na ontrent Amſterdam geſtelt worden.

KAERLE, by der gratie Gods Roomſchen Keyſer, altijt vermeerder des Rijcks, &c. Grave van Hollandt, &c. Allen den geenen, die deſen onſen Brief ſullen ſien, Saluyt. Van wegen onſen wel-beminden die Burgemeeſters, Schepenen ende Raedt onſer ſtede van Amſtelredamme, in den name der ſelver ſtede, is ons vertoont gheweeſt, hoe dat deſe ſtede van Amſtelredamme een koopſtede is, daer veele ende diverſche Natien van luyden komen hanteren, ende frequenteren, om aldaer haerluyden koopmanſchappe te doen. welcke ſtede van nature gelegen is in een ſeer laegh Lant, ende genoegh uyten water of een poel op gehaelt ende ghemaeckt. Ende hoewel men daeromme behoorde te ſchouwen ende verhoeden, dat by andere accidentale weghen ende middelen, daer geen meer onbequaemheyt van Lucht of anders en quame; dies niet-te-min 't heeft belieft eenen Frans Andrieſſen van Haerlem, te doen maken ende ſtellen, binnen ſekeren korten tijt herwaerts buyten de Reguliers Poorte, niet verde van onſe voorſz. Stede van Amſtelredamme, een kalck-oven van ſchelpen; daer in hy doet maken ende branden kalck, van ſchelpen; ende als de ſelve kalck-oven, ontſteken, of vier daer in gebracht is, om kalck te maken, ende dat de windt van den voorſz kalck-oven, draegt oft reſpondeert op de ſelve Stede, gelijckt menighmael ghebeurt, ſoo komt over der voorſz. Stede een ſeer groote ende exceſſive onnatuurlijcken lucht: ſulcx dat de menſchen de ſelve niet geerne en riecken ende lijden, ende alſoo de voorſz. thoonders verſtaen hebben, dat eenige andere perſoonen in meeninge ſijn van gelijcken te ſtellen, kalck-ovens omtrent der ſelver Stede, om haerluyden profijt daer mede te doen: daer by altijt, hoe langer, hoe meer, quader, ſwaerder ende exceſſiver onnatuerlijcker lucht ſoude mogen komen over der voorſz. Stede; ſoo ſouden ſy thoonders daer inne geerne in tijts voorſien, by onſen openen brieven van octroye ende conſent, ons om den ſelven ſeer ootmoedelijck biddende. Soo is 't, dat wy, de ſake voorſz. over-ghemerckt, geneghen weſende ter bede ende ſupplicatie van den voorſz. Burgermeeſters, Schepenen ende Raedt der zelver onſer Stede van Amſtelredamme, ende willende verhoeden den Inwoonders van dien van quade lucht, ende corruptie, hebben, om deſe ende andere redenen, ons daer toe movetende, by rype advijs, ende deliberatie van Rade ge-

t ordon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ordonneert, ende geſtatueert, ordonneren ende ſtatueren voor Edict by deſen onſen brieve, dat nu voortaen niemant, van wat ſtate of conditie hy zy, hem en ſal moghen vervorderen meer van nieuws eenige kalck-ovens te ſtellen of te maken, of doen ſtellen, ofte maken op een mijle weeghs naer rontomme onſe voorſz. Stede van Amſtelredamme: Op te pene dat men de zelve af breken ſal, ſonder hen daer af te recompenſeren. Octroyerende ende conſenterende voorts, dat de voornoemde ſupplianten ſullen mogen doen af breken, den kalck-oven, nu ſtaende ende gheſtelt weſende binnen een mijle weeghs, omtrent der ſelver onſer Stede van Amſtelredamme. Behoudelijck dat zy daer af in de redelijckheyt betalen, ende te vreden ſtellen ſullen den eygenaren ofte geintereſſeerden, ter arbiterſchappe ende ſeggen van goede mannen, hen des verſtaende, of van onſen lieven ende ghetrouwen Stadthouder, eerſte ende anderen luyden van onſen Raden in Hollant, Schout van Amſtelredam voorſz. ende allen anderen. onſen Rechteren, Juſticieren, ende Officieren, of haerluyder Stedehouderen, ende elck een van hen byſonderlijck, ſoo hen toe-behooren ſal, dat zy den voornoemden ſupplianten, van deſe onſe gratie, ordonnantie, Statuyt ende Octroy doen laten ende gedoogen ruſtelijck ende vreedelijck genieten ende ghebruycken, ſoo ende inder manieren voorſz. zonder henluyden te doen ofte laten geſchien eenigh hinder, letſel ofte moejeniſſe ter contrarien, want het ons alſoo gelieft, des t' oirconden, zoo hebben wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſer Stadt van Bruſſel, den derden dagh van Januario, in 't Jaer ons Heeren duyſent vijf hondert ſes-en-dertigh. Onder ſtont, by zijnen Rade, ende geteyckent *Vereycken*, hebbende onder uythangende een Zegel in rooden Waſſche aen een dubbelde Francijnen ſtaert.

Vryheit van Keizer Karel gegeven, dat d'arme huizen allerhande Legaten mogen beuren.

In het zelfſte jaer gaf hy den Huiszitten-meeſteren, Gaſthuis-meeſteren, Leproos-meeſteren, en der arme Weeskinderen-meeſteren, vermits zy klaeghden datze jaerlix wel aen de kant van duizent Karolus gulden ten achteren quamen, verlof van te mogen ontfangen, allerhande Legaten en beſprekken, die by uitterſte wille, codicillen of anderzins den armen gemaekt wierden, en datſe d'onroerende goederen, den armen gemaekt, terſtont zouden mogen verkoopen, maer de roerende, een jaer na den dagh, en met de penningen den armen onderhouden.

En gelijk Filips van Borgonje in den jare duizent vier hondert twee-en-vijftigh, deze ſtadt die vryheit gaf, dat niemant binnen een vierendeel van een mijl, buiten de zelve eenigh bier of wijn, dan op t' Stadts Impoſt, tappen moght, en daer na Filips, Keizer Maximiliaens zoone, dat niemant binnen de vijftig roeden buiten d'eerſte vryheyt, alzoo ſtondt in den jare duizent vijf hondert negen-en-dertigh Keizer Karel den Wethouderen dezer ſtede, op hun verzoek, toe, dat niemant, (uitgezeit binnen de vryheit dezer ſtede) eenigh wijn of bier, buiten de Haerlemmerpoort tot aen de draei-boom, buiten de Regulierspoort tot aen het lange Loop-velt, buiten de Heiligeweghspoort tot aen den Overtoom, en buiten de Sinte Anthonis poort tot daer het Ypeſlooter bolwerk begon, uittappen, ſlijten, of verkopen moght. Doch onder deze keure was de drank van wijn en bier niet begrepen, dien de huisluiden, in kramen, op bruiloften en kermiſſen inleiden, en onder malkandre dronken.

Maer een maent daer na, vermits hen eenige vervorderden te tappen, acht of tien roeden buiten de voorzeide gezette palen, wiert deze keure herroepen en van de zelve Karel geordent, dat niemant eenigh bier of wijn buiten der ſtadt zoude mogen tappen, ſlijten of verkoopen, buiten, (uitgezeit binnen de vryheit) de Haerlemmer-poort, tot aen het dorp van Sloterdijk, het dorp daer buiten geſloten, buiten de Heilige-weghs-poort, tot half wegen Sloten, en den wegh van't loopvelt, &c. Doch ſtond den Huisluiden nochtans vry, bier en wijn voor zich zelven in te leggen, en zich onderlinx met kannen daer van te gerijven. Maer deze inſtellinge van Karel, wort huidendaeghs ten dele niet meer onderhouden, want ieder magh nu binnen en buiten de vryheit, tot aen de boven gemelde plaetſen van Keizer Karel geſtelt, vry wijn en bier tappen, mits dat een tapper voor ieder tonne-bier, dien hy binnen de vryheit of hondert roeden, uit-tapt, vier-en-dertigh, en dien hy buiten de hondert roeden, te weten; tot aen de boven-gemelde plaetzen van Keizer Karel geſtelt, acht en dertig ſtuivers betalen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

talen moet. Deze laetſte Brief van Keizer, die met de voorgaende, uitgezeit in 't beſtek der plaetzen geheel en al over een komt, luidt aldus.

Copye van de Mandamenten aengaende de buiten Excijs.

KAREL, by der gratie Gods Keyſer van Romen, altijdt vermeerder des Rijcx, Coninck van Garmanien, van Caſtilien, van Granaden, van Aragon, van Navarre, van Sardeyne, van den Eylanden van Indien, ende vaſter Aerden der Zee Oceane, Eertshertoge van Ooſtenrijck, Hertogh van Bourgoenien, van Lothrijck, van Brabandt, van Lemburgh, van Lutzenburgh, van Gelre: Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgoennien, Pals-Grave, ende van Henegouwe, van Hollandt ende van Zeelandt, van Farette, van Hagenolt, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Zwaven, Marck-Grave des Heyligs Rijcx, Heere van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, der Stadt, Steden ende Landen van Uitrecht, van Over-Yſſel, ende van Groeningen, ende Dominateur in Aſie, ende in Africque. Allen den genen die onſen brief ſullen zien, ſaluyt. Wy hebben ontfanghen die ootmoedige ſupplicatie van onſen beminden Burgemeeſteren, Schepenen ende Raedt der ſtede van Amſterdam, zoo voor henluyden, als over, ende inden name van den ghemeenen Ingeſetenen der ſelver ſtadt, inhoudende, hoe dat zy ſupplianten op den xxj. dagh van April leſtleden, van ons verworven hebben, ſekere onſe opene Brieven van Octroye, by den welcken geordineert is, dat niemandt van wat ſtate, conditie ofte qualiteyt het zy, van nu voortaen buyten onſen voorſz. Stadt en ſal mogen Tappen, ſlyten, noch verkoopen eenige Wynen, noch Bieren, uytgeſondert de vryheyt der ſelver rontſomme, aen den Water-zyde daer de ſelve Stede ghelegen is, dan nae der ſpecificatie van den Limiten hier nae verklaert; ende eerſt buyten die Haerlemmer Poort totten Draey-boom, ſtaende op den Dyck tot Frans Waerlichs huys toe Incluys. Item, buyten S. Antonis Poort tot die twee huyſen toe, ſtaende binnens Dycks, daer 't Bolwerck van Ypeſloot begint, toe Incluys: Buyten de Reguliers Poort tot dat langhe Loop-velt toe Incluys. Ende buyten die Heylige-weghs-Poort tot den Overtoom, daer Pieter Willems huys ſtaet, toe Incluys. Op pene ofte boete van thien Goude Carolus guldens, al breeder blyckende by den voorſchreven hunnen Brieven van Octroye. Doch ſoo hen eenighe dagelycx vervorderen te Tappen ende Taverne te houden, acht ofte neghen Roeden buyten die voorſz limiten, aldaer alle vreemde Natien van volcke vergaderende, drinckende zulcx droncken, dat den vaerenden Coopman den wegh niet ghebruycken en mach, ende dat hun oock ſomtyts der Stadt Ballinghen aldaer onthouden, Lutherianen, Wederdoopers, ende andere vertwyfelde Menſchen, die daer hare Conventiculen houden, bevinden zy ſupplianten, dat zy den Limiten inde voornoemde Octroye begrepen, te kort genomen ende gheſtelt hebben, verſoeckende daer op onſe voorder proviſie, Soo is 't: dat wy de ſaecken voorſchreven, over gemerckt, ende daer op ghehadt advys van onſen lieven getrouwen eerſten Raedt, Preſident, ende ander luyden van onſen Rade in Hollant, den voorſchreve ſupplianten genegen weſende t' haerluyder voorſz ſupplicatie, ende tot gemeene welvaert onſer voorſz. Stadt van Amſterdam, hebben geoctroyeert, beliefſt ende geconſenteert, Octroyeren, believen ende conſenteren uyt ſonderlinge gratie by deſen, dat zy onſe voorgaende ordinantien ende verboden van de Maent van April leſtleden, van buyten onſe voorſchreven Stad van Amſterdam geen Bieren ofte Wijnen te mogen tappen, ſlyten, ofte verkoopen, in 't werck ſtellen ſullen mogen, van de Haerlemmer Poort af, tot aen 't Dorp van Sloterdijck toe, zonder 't zelve Dorp daer inne te begrypen, van de Heylige-weghs-Poorte tot half weghen van Sloten, ende aen den wegh van 't Loop-velt, ende binnen den voorſz Limiten, interdiceren ende verbieden eenige vreemde gaſten, van buyten die voorſz. Dorpen te zetten Taverniſſe wyſe, alles opte pene begrepen in voorſchreven opene Brieven gementioneert, mits nochtans die Huysluyden toe te laten voor hen zelven Bier inne te leggen, ende onderlinghe met kannen te communiceren ende te Tappen, alles onvermindert onſe hooge Heerlijckheyt, ende geduerende tot onſen weder-ſegghen, ontbieden ende bevelen daeromme den Hoofden, Preſident, ende luyden van onſen ſecreten ende grooten Rade, ende de voornoemde luyde van onſen Rade in Hollandt, onſen Schout van Amſterdam, ende voorts allen anderen onſen Rechteren, Juſticieren ende Officieren, haren Stedehouderen, ende elcken van hun byſonder, ſoo hen dat aengaen mach, dat zy ten verſoecke van den voornoemden ſupplianten, deſe onſe tegenwoordige Ampliatie vande ordinantien, ende verbodt doen publiceren ende verkondighen, ter plaetſen daer 't van noode zyn ſal, ende henluyden van der ſelver, op te voorwaerden ende conditien boven verhaelt, doen laten, ende gedoogen, ruſtelijck, vredelijck ende volkomelijck genieten ende ghebruycken, ſonder henluyden te doen ofte laten gheſchien, eenigh hinder, letſel, ofte moeyenis ter contrarien, want ons alſoo geliefſt. Des t' oorconden hebben wy onſen Seghel hier aen doen hangen. Gegeven in onſen Vlecke

van den Haghe, den xxviij. dagh van Auguſtus, in 't Iaer ons Heeren duyſent vyf hondert negen-en-dertigh, van onſen Keyſerrijcke 't twintigſte, ende van onſen Rijcke van Spaengien, Cecilien ende anderen 'tvieren-twintigſte. Op de ploye ſtondt geſchreven by den Keyſer in zijnen Rade, ende getekent,

HERDUIK.

In den Jare vijftien hondert vierenveertigh, ſtont de zelve Karel den Wethouderen van Amſterdam toe, gelijk te voore ook verhaelt is, datze hun ballingen een mijle buiten der ſtadt bannen moghten, en de ballingen en misdadigen daer binnen ook vangen en halen, des zoudenze weder gehouden zijn, de zelve gevangenen te leveren in handen van den Officier der plekke, onder wiens rechts-gebiet de zelve gevangen waren. En tot zoo verre worden huidensdaeghs, gelijk te voore ook verhaelt is, alle misdadigen in gevalle van ballingſchap, buiten der ſtadt gebannen. En op dat niemant uit ontwetentheit, zijn ban-mijl zoude overtreden, is op een mijl na van de ſtadt op alle wegen aen de Lantzyde, een mijlpael, in vorme van een grafnaelt, geſtelt. De brief daer van luit aldus:

Die van Amſterdam mogen hun ballingen rontom een mijle buiten de Stadt bannen.

KAERLE, by der gratie Godts Rooms Keizer, altijt vermeeder des Rijcx, &c. Grave van Hollant &c. Allen den geenen, die dezen onſe letteren ſullen ſien, Saluyt. Van wegen onſen beminden Burgermeeſters ende Regeerders onſer ſtede van Amſtelredamme, over ende in den name der ſelver ſtede, is ons jegenwoordelick te kennen gegeven geweeſt, hoe dat ſy ſupplianten over lange jaren by onſen Voorvaders Graven van Hollandt, geprivilegieert ſijn geweeſt voor haer voorbaile van der voorſz. ſtede, vryheyt te hebben van de uytterſte graft hondert roeden. Ende dat oock alle die genen binnen de ſelve ſpatie of limiten woonende met hen ſouden gelden en contribueren. Ende overmits die geenen die by den gerechte aldaer gecorrigeert hadden geweeſt by banniſſemente, hen ſelven dikwils onthoudende waren neffens de voorſz. ſtede, buyten de voorſz. hondert roeden, dreygende niet alleen d'Ingeſetenen aldaer, maer oock die grievende van haren lijve, ſoo hadden daer na in den jare XIIIIC. acht ende tachtigh de voorſz. ſupplianten, om tegens ſulcke inconvenienten geremedieert te werden, van onſen Groot-vader en de vader, loflijcker gedachten, geobtineert andere brieven van Privilegien, by den welcken henluyden gegunt was oorlof ende conſent, te moghen bannen alle delinquanten ende misdadigen, buiten de voorſchreve ſtede, noch duyſendt der voorſz. roeden ommegaens, boven de voorſz. honder roeden. Ende waert, dat yemant gebannen worde, ofte binnen der ſtede vryheyt misdaen hadde, die te mogen vangen ende halen binnen de voorſz. duyſent Roeden, om die voorts te mogen corrigeren, ende anders daer op by Juſtitie procederen, als daer toe dienen ende behooren ſoude, gelijck of die binnen d'eerſte vryheydt gehaelt hadden gheweeſt. Van welcke Privilegie ende effect van dien, die voorſz. ſupplianten bevinden, dat by hare Predeceſſeurs ſoo volkomelick niet gebruyckt en is geweeſt, alſſe wel hadden mogen doen. Ende want deze zaek als nu, beſonder in deſen Dangereuſen tijt, wel vereyſcht niet alleen de vryheyt van elf hondert roeden, om de delinquanten daer uyt te mogen bannen, maer van ongelijck meer en breder ſpatie, om ſoo veel te bat daer door belet te worden de vergaderingen van Lutherianen, Anabaptiſten, ende andere vertwijfelde menſchen, die ontrent der ſtede by nachte ende ontijden op de Dorpen ende andere huyſen ſtaende buyten der ſtede vryheyt vergaderen, ende aldaer diverſe Conventiculen houden, daer door eenige Inconvenienten moghten gebeuren. Ende omme daer inne te verſien ende te remedieren, de ſupplianten hebben aen ons ootmoedelicken verſocht, tot welvaren van 't ghemeen oorbaer der voorſz. ſtede, confirmatie van de voorſz. twee privilegien, niet tegenſtaende dat d'inhouden van dien by hen luiden ſedert date van den Conceſſie ſulcx niet gebruyckt en is geweeſt, als 't wel behoort hadde, ende dat ons gelieven zoude octrojeren boven de voorſz. elf hondert roeden te mogen bannen alle delinquanten, ende misdadigen buyten der voorſz. ſtede, tot drie mijlen ommegaens, ende op alles te doen expedieren onſe behoorlicke brieven daer toe dienende. Doen te weten, dat wy de zaeken voorſz. overgemerkt ende daer op gehadt 't advijs van onſen lieven ende ghetrouwen Eerſten ende anderen onſen Raden in Hollandt, den voorſz. ſupplianten, genegen weſende 't haer luyder bede ende begeerte, byſonder in contemplatie vanden gemenen oorbaer ende welvaren van onſen voorſz. ſtede, ende ingezetenen van dien, by rijpe deliberatie van onſen lieven ende getrouwen Hoofde, Preſident ende Luyden van onſen Secrete Rade, hebben geaccordeert, geoctrojeert ende ghewillekeurt, accorderen octrojeren ende willekeuren uit

onſe

onſe ſonderlinge gratie mits deſen, dat ſy van nu voortaen ſullen vermogen te bannen alle delinquanten ende misdadigen, des verdient hebbende, buyten onſer voorſz. ſtede van Amſtelredamme, ende boven dien een mijle in 't ronde van der ſelver ſtede, beginnende de ſelve mijle van of aen die uitterſte veſten der voornoemde ſtede, daer inne vervanghende ofte begrijpende de voorſz. elf hondert roeden, heuluyden by onſe voorſz. Voorvaderen geoctrojeert, als boven. Ende dat oock de voorſz. ſupplianten ſullen mogen vangen ende apprehenderen alſulcke ballinghen over al binnen de voorſz. ban mijle, ende buyten haer luyder Iurisdictie. Behoudelick dat zy gehouden ſullen ſijn alſulke gevangen te leveren in handen vanden Officieren van den plecke, onder wiens Iurisdictie die aengetaſt ende gevangen geweeſt ſullen ſijn, wien de kenniſſe toebehooren ſal, ende dewelcke ſchuldigh ſullen ſijn de voorſz. gevangenen, hun gelevert, ſoo voorſz. is promptelick te ſtraffen, punieren ende corrigeren, naer d'inhouden van haerluyder titulen of banbrieven, ſonder vertrek of diſſimulatie. Ontbieden daeromme onſen lieven ende ghetrouwen Hoofden, Preſidenten ende Luyden van onſen Secreten ende grooten Raden in Hollant, ende allen anderen onſen Iuſticieren, Officieren ende Onderſaten, ende haerluyder Stedehouderen, ende een ygelijck van hen, wien dit aengaen of beroeren ſal mogen, dat zy de voorſz. ſupplianten van deſe onſe gratie, accoord, ende octroy doen ende laten vredelick ende volkomelick genieten ende gebruycken, ſonder hen daer inne te doen of laten geſchien eenigh hinder, letſel of moeyeniſſe, ter contrarie. Want 't ons alſoo gelieft. Des 't oirconden, zoo hebben wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſe ſtede van Bruſſel, den leſten dagh der maent van Februario, in 't jaer ons Heeren duyſent vijf-hondert vier-en-veertigh, onder op de ploye ſtont gheteeckent, by den Keyzer in ſijnen Raede,

DE LANGE.

Keure van de Schepen over Pamphuis varende.

In het zelfſte Jaer, ſtelde hy deze volgende orde voor de ſchepen, die over Pamphuis, een ondiepte zes mijlen van Amſterdam gelegen, ten Weſten en Ooſten vaeren.

Ten eerſten, dat de geene, die van Amſterdam of uit Waterlandt na Ooſten of Weſten zeilen wilde, zijn ſchip niet dieper zoude mogen ballaſten dan vijf ellen en een vierendeel, maer in deze keure waren niet begrepen de klene ſchepen, die haer ſcheeps lading in hebbende, niet dieper gingen dan vijf ellen en een vierendeel.

Ten tweede dat geen Schippers met hun ſchepen zullen mogen 't zeil gaen, 't zy groot of kleen, voor al eer de zelve by de Pael-meeſter gepeilt zijn, en na datze gepeilt zijn, zal daer in geen leeftoght noch andere goederen, waren of koopmanſchappen geſcheept mogen worden, voor al eer dat de zelve ſchepen over Pamphuis, en andere ondiepten daer ontrent gelegen, geraekt zijn. Op verbeute van hondert gulden. Een derdedeel tot profijte van de Graeflijkheit, een derdedeel by de ſtadt, en een derdedeel by den aenbrenger.

Ten derde, zoude van dit peilen de Paelmeeſter hebben, van ieder ſchip dat hy tot Durkerdam of Edam peilt drie ſtuivers, tot Nieuwendam twee, tot Amſterdam een ſtuiver.

Ten vierde, belaſte hy in de zelfſte brief, dat geen ſchipper varende met groote of klene ſchepen, eenigh ballaſt op Pamphuis of andere daer ontrent gelege ondiepte werpen zoude, op pene als boven. En op dat deze keure des te beter onderhouden wierde, en niemant voorgeve zulx niet geweten te hebben, waeren de Burgermeeſteren dezer ſtede gehouden, die jaerlix te laten afkundigen en ververſchen.

In den jare vijftien hondert een-en-dertigh, verleende Kriſtiaen Koningk van Denemarken, de derde van die name, aen de gemene ſteden van Hollandt, maer byzonder aen die van Amſterdam, datze vry en onbelet, met hun ſchepen, koopmanſchappen en goederen, alle zijn' ſtroomen, havenen, en koopplaetſen zouden bezoeken, koomen en keren mogen, mits betalende den ouden, gewoonlijken en gebruikelijken Tol. Doch om den draet, van 't gene hier binnen deze ſtadt voor gevallen is, 't elkens niet te breken, zullenwe vervolgens al de Hantveſten, of Vryheden, die oit de Deenſche Koningen naderderhant aen die van Amſterdam verleent hebben, en alhier op 't Stadthuis beruſtende, en my ter hant geſtelt zijn, laten volgen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In den jare vijftien hondert vijf-en-veertigh, beveſtighde de zelve Kriſtiaen op nieuw, op 't verzoek der Burgermeeſteren, Schepenen, en Raedt dezer ſtede, alle Hantveſten, die oit zijn' voorzaten aen die van Amſterdam verleent hadden.

Vijftien jaer daer na beveſtighde mede Fredrik, de twede van die name, Koningk van Denemarken, alle Hantveſten en Vryheden, die oit zijn' voorzaten aen die van Amſterdam vergunt hadden, mits datze zich na zeker reglement oft *Neven-beſcheit* te ſchikken hadden. En luit deze beveſtinge aldus:

1560. Confirmatie op alle Privilegien, by voorige Koningen aen die van Amſterdam vergunt, mits haer gedragende na ſeker ſchriftelijck Reglement, of beſcheyt, daer nevens gegeven.

WY FREDRICK de tweede van Godts genade, Koninck van Denemarcken, Noorweegen, der Wenden ende Gotten, Hartogh, van Sleeswijck, Holſteyn, Stormarn ende der Ditmarſchen, Grave van Oldenburgh ende Delmenhorſt, bekennen ende doen kond, hier meede voor een jegelijcken; alſoo d'eerſame, onſe lieve beſondere, Burgermeeſteren, Schepenen ende Raeden der ſtad Amſtelredamme, door haren geſant ende Secretaris, den welgeleerden onſen lieven beſonderen, Diderick Wouterſz. ons hebben laten voordragen, dat onſe loffelijke Voorvaders inden Rijcken Denemarcken ende Noorwegen, de Stadt Amſtelredam met ettelycke Privilegien, tot bevorderinghe van hare koopmans hanteeringhe in onſen Rijcke Noorweghen, tot Berghen hadden begnadight, ende daer op vlytigh doen verſoecken ende bidden, dat wy, de Stadt Amſtelredamme tot genade, ſoodanighen hare verkregene ende her-gebrachte Privilegien wilden beveſtighen ende confirmeren, gelijck onſen genadigen Heer Vader zaligher: Koninck Chriſtiaen de derde Hooghloffelijcker Chriſtelijcker ende milder gedachtenis oock gedaen hadden. Ende dewyle wy van de Stadt Amſterdam met beſondere genaden toe-gedaen zijn, ende hare bede billick by ons geacht is: Soo hebben wy, voornamentlijck onſen beſonderen lieven Oom, Broeder ende Bontgenoodt, den Heer *Philips*, Koninck van Spangien, beyder Sicilien, Napels, ende Eertzhartoge van Ooſtenrijck, ende Hertogh in Bourgondien, &c. ter eeren, op het vrindelijk ſchryven ende verſoeck van desſelfs Regente der neder Burgondiſchen erflanden, vrou *Margrita* Hertoginne tot Parma, onſe beſondere vriendinne, mitsgaders tot gedyinge, nut, welvaert Proſperiteyt van ons wederſijts onderdanen; de Stadt van Amſterdam allen en een jegelijcke privilegien, by hen van onſe Voorvaders, Koninghen in de Rijcken Denemarcken, ende Noorweegen, in 't ſelve Rijck Noorweegen, tot Bergen, verkreegen ende bekomen, uyt rechter weetenſchap, geconfirmeert ende beveſtight; Doch alſoo, dat die gehouden ende verſtaen ſullen worden na inhouden van het tegenwoordigh, alhier gegeven ſchriftelijck neven-beſcheyt ofte by gaende reglement, 't welck wy, op voor gebrachte eyſch ende antwoordt ende oock beyder partye privilegien, den Geſant, neffens deeſe onſe confirmatien, hebben doen ter handt ſtellen, ook buyten prejuditie, van onſe onderdanen in 't Rijck Noorweegen, Burghers tot Bergen, aen hare Privilegien ende Vryheeden, beveſtigen ende confirmeeren oock ſoodanighen voorſchreven Privilegien, ende het daer op aenghenomen ende ghegheven neven afſcheyt, in allen ſchyne, als of de ſelve hare Privilegien ende 't meeren afſcheyt van woordt te woorde hier inne gheinſereert ende uyt-ghedruckt waren, &c. Gebieden ende bevelen daer op alle ende yegelijcke onſe Rijcks-raden, Amptluyden, Burgermeeſteren, Vooghden, ende een yeder, onder ons bevel ſtaende, die van Amſterdam ſoodanighe hare Privilegien in ons Rijck Noorweghen onverhindert te laten genieten ende gebruycken. Des ten oirconde hebben wy *Fredrick* de tweede Koninck, &c. ons Zegel doen hanghen aen deſen Brief, die gegeven ende geſchreven is in onſe Stadt Odenſche, den twee-en-twintighſten Julij, Anno vijftien-hondert, ende in het ſeſtighſte: was onderteeckent, *Fredrick*, hebbende onder uyt-hanghende een rooden Waſſen Zegele aen een dubbele Francijnen ſtaert.

In den jare vijftien hondert zes-en-tnegentigh, verzochten die van Amſterdam door hun Penſionaris Nicaſius van Sylle, aen Kriſtiaen de vierde, beveſtinge op al de voorige Hantveſten, die oit de voorige Koningen aen deze ſtadt verleent hadden, 't geen de Koningk hen ook verleende, mits datze zich na dit onderſtaende neven-beſcheit, hen van Fredrik, de twede, verleent, te dragen hadden. En luit deze beveſtinge en 't neven-beſcheit aldus:

WY CHRISTIAEN de vierde, 1596
van Godts genade Koninck van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden ende Gotthen, ende Hartoch van Sleeswijck, Holſteyn, Stormarn ende der Ditmarſchen,

Confir- matie alle Pri- vilegi- by voo-

geKoningen aen die van Amſterdam vergunt, mits haer gedragende na zeker ſchriftelijck Reglement, of beſcheyt, daer neven gegeven.

marſchen, Grave van Oldenburgh ende Delmhorſt, &c. Bekennen ende doen kondt eenen yegelijcken by deſen; Alſoo de Eerſame onſe lieve beſondere Burgermeeſteren ende Raedt der Stadt Amſtelredamme, door haren afgeſonden Raedt ende Penſionaris, den Hoogh-geleerden onſen lieven beſonderen Nicaſium van Sylle, der Rechten Doctor, hebben doen remonſtreren, dat onſe loffelijcke Voorſaten in de Rijcken, Denemarcken ende Noorweghen, de Stadt Amſterdam met etlijcke Privilegien, tot bevorderinge van hare Coopmans hanteringe, in onſen Rijcke Noorweghen, tot Berghen hadden begenadight, ende daer op vlytigh doen verſoecken ende bidden, dat Wy de Stadt Amſterdam tot genade ſoodanige hare verkregene ende her-gebrachte Privilegien wilden beveſtighen ende confirmeren, gelijck ghedaen was by onſen ghenadighen Heer Vader zaligher, Hooghloffelijcker, Chriſtelycker ende milder gedachtenis, Koninck Fredrick, de tweede, &c. Dat wy daeromme, ende dewyle Wy de Stadt van Amſtelredam met byſondere genade toe gedaen zijn, ende hare bede billick by ons geacht is: de voorſz. Stadt alle ende een yegelycke hare Privilegien, door de ſelve van onſe voorſaten, Coninghen in de Rijcken, Denemarcken ende Noorweghen, in 't gemelte Rijck, Noorwegen, tot Bergen, bekomen ende verkregen, uyt rechter wetenſchap geconfirmeert ende beveſtight hebben, edoch alſoo, dat zy naer inhout van het *Neven-beſcheyt*, den Hooch gedachten onſen Hooch-ſalighen Heer Vader, op gedane eyſch ende antwoort van parthyen ten wederzyden, neffens de confirmatie doenmaels gedaen exhiberen, ghehouden ende verſtaen zullen werden. Ende dat oock dit aen ons ende onſes Rijcx Hoogheden, mitsgaders onſe onderdanen in den Rijcke Noorwegen, Burgers tot Bergen, ende voorts een yegelijcken, aen haer Privilegien ende Vryheden niet ſchadelijck zy: Beveſtigen ende confirmeren voorders daer op oock ſoodanige haer Privilegien, vermogens ende naer inhout van het voor-gemelte *Neven-beſcheyt*, 't welck Wy tegenwoordigh aen haren Geſant, onder ons hant-teycken ende ſecreet Zegel, weder hebben doen ter handen ſtellen, hier mede, ende in kracht deſes: niet minder als of de voorſz. hare Privilegien, ende 't gemelte *Neven-beſcheyt* (daer door de ſelve worden verklaert) van woordt te woorde hier inne waren geinſereert ende uyt-gedruckt. Ontbieden ende bevelen daer op allen ende yegelijcken onſen Amptluyluyden, Burgermeeſteren, Vooghden ende een yegelijck, onder ons bevel ſtaende, die van Amſterdam ſoodanige hare Privilegien in ons Rijck Noorweghen onverhindert te laten genieten ende gebruycken. Des t' oirkonde hebben Wy deſen met onſe eyghene handt ondergeteyckent, ende ons Koninglijcken ſecreet Zegel hier onder doen drucken ende aen laten hanghen. 't Welck gheſchiet is op ons Conincklijck Slot tot Koppenhagen, den xxvj. dagh des Maents Septembris, in den Jare na de geboorte Chriſti, onſes eenigen Verloſſer ende Salighmakers, duyſent vijf hondert ende ſes-en-tnegentigh. Was onder-ghetekent *Chriſtiern*, ende bezegelt met een roode Zegel, uyt-hangende in zijde koorden.

2.

Neven-beſcheit voor die van Amſterdam.

Neven-beſcheyt, ofte by-gaende ordre ende reglement van wylen den Doorluchtighſten, Grootmachtigen ende Hoogſt-geboornen Vorſt ende Heere, Heere *Fredrick* de tweede, die geweeſt is Koninck van Denemarcken, Noorwegen, &c. Hooghſt-zalige Chriſt milder gedachtenis, in den Jare 1560. Den Gheſanten van Amſterdam, aen zijne Conincklijcke Majeſteyt, doenmaels af-geſonden, beneffens de confirmatie van der ſelve Stadts Previlegien, gegeven. Welck *Neven-beſcheyt*, van der ſelve Stadts Previlegien ofte Reglement zijne Conincklijcke Maj. van Denemarcken, Noorwegen, &c. Coninck Chriſtiaen de vierde, onſen genadighſten Coninck ende Heere, by occaſie van de tegenwoordige Confirmatie van de Privilegien der voorſz. ſtadt Amſterdam, onder ſijn Conincklijcke Majeſteyts Handtteycken ende Secreet Zegel, wel gerepeteert, ende van die van Amſterdam voortaen, gelijck te vooren, onderhouden ende nagekomen hebben.

Eerſtelijck, dewijle bevonden is, dat die van Bergen al van oudts af daer mede zijn gepriviligeert, dat buyten de beyde kruysdagen in Majo aen te rekenen, tot op de Maent September, geen uytlanders aldaer tot hantteringe admiſſibel zijn, ende dat oock de ſelve hantteringe alleenlijck vergunt is buyten de gemelte tijdt aen den Coopman uit die van An-Zee, ten reſpecte dat die Landen, door den toevoer der ſelve, van alderhande nutbare ende behoeftige Wateren ontſet worden: Dat oock die van Amſterdam geen gebruick of anders eenige gherechtigheydt daer tegen in te brengen hebben, ende des benevens haer voernaemſte privilegien (daer op zy haer beroepen) indien voegen zijn gereſtringeert, ende naer inhouden van 't privilegien van Coninck Chriſtiern de tweede (gedateert Bergen Anno 1507.) verſtaen moeten werden, dat ſijne Koninckl ijcke Majeſteyts meyninge niet en is, deſſelfs onderdanen te weten die van Bergen, iets op te leggen, tot beſwaerlijcke novatie, contrarie haere Privilegien.

Soo

Soo hebben dien volgens die van Amſterdam voorſz. haere hanteringe, na inhoudt van hare verkregene Privilegien, te ghebruycken alleen binnen de beyde kruysdagen, als vooren verhaelt is. Doch, met het winter leger aldaer, ſullen ſy haer houden ende dragen, gelijck de Privilegien van den boven genoemde Coninck Chriſtiern de twede daer van melden. Ende ſal de ſelve vergunt werden, tuſſchen de beyde voorgeſeyde kruysdagen, binnen de ſtadt op de Coopmans bruggen, ook op beyde de zyden van de Wage, doch niet op de Waghe ſelfs, uyt ſcheepen of boten allerhande uytlanſche Ooſterſche ende Weſterſche Waren, behalvens proviant ende diergelijcke Waren, te koopen ende uyt te voeren, na hun believen: Maer niet die aldaer in 't lant wederom uyt te ſlijten, noch aen anderen te verkoopen. Ende ſullen ſy lieden hare waeren, die ſy aldaer gebracht ſullen hebben, op geen ander plaetſen, dan die daer toe beſonderlijck geordonneert ſijn, moghen verkoopen, gelijck ſy luyden mede niet en mogen verkoopen, nochte in de huyſen of anderſints omdragen, eenigh zilver of Cramers werck, 't welck oock insgelijcken niet gedooght wort den Coopman uyt de An-zee ſteden; waer teghens die van Berghen beſonderlijck zijn geprivilegeert.

Ende alſoo die van Bergen Privilegien hebben vertoont tegens het uytbergen, ende daer beneffens bericht dat ſulx, indien het toegelaten wierde, eyndelijck ſouden komen te ſtrecken tot verderf van de arme luyden, welcke daer door met onnodighe Waren belaſt, ende in ſchade gebracht ſouden werden.

Soo ſal dien volgens die van Amſterdam van nu voortaen alleen toegelaten ſijn, hare waren uyt te borgen, aen den Inwoonders der Stadt Bergen, ende niet aen den Noortvaders, Viſſchers ende Boeren, die in de ſtadt niet woonachtigh ſijn.

Eyndelijck oock de wijle het koopen, dat by reciproque handelinge of t' ſamen koop, pennings waerde, by kleyn ende groot gewight geſchiet, tuſſchen beyde partyen aldaer queſtie veroorſaeckt, die van Amſterdam dienthalven Privilegie hebben geexhibeert, ende die van Bergen ſich daer teghens beroepen op beſondere gerechtigheyt ende begenadinge, zoo wil ſijne Konincklijcke Majeſteyt, dat die van Amſterdam, inde t'ſamen koop, penninghs waerde, kleyn ende groot gewicht ſullen moghen gebruycken ſoo lange, tot dat ſijne Conincklijcke Maj. na bekomene beter informatie, dienthalven anders bevelen of ordineren ſal: Ende dit ſonder prejudicie van die van Bergen voorſz. ende voorts een yegelijck, aen de privilegien ende gerechtigheden dieſe hebben.

Ende ſullen voorts die van Amſterdam hier in alles houden ende reguleren, conform na hare Privilegien, en dit beſcheyt. *Signatum* Koppenhaghen den 26. September Anno 1596. Was onderteekendt *Chriſtiern*, hebbende op 't ſpatium een opgedruckte Zegel in roode Waſſe.

In den Iare zeſtien hondert acht-en-vijftigh na het ſluiten der Vrede, van dien korten, doch bloedigen oorlogh, gevoert tuſſchen de twee Noortſche Koningen, de Zweetſe, en Deenſche, daer in deze Stadt neffens d'anderen Steden den Deenſchen Koningk Fredrik, de derde van die name geen klene byſtant, deed, beveſtighde de zelve Koningk al de Hantveſten en vryheden, die oit zijn voorzaten aen die van Amſterdam verleent hadden.

WY FREDRICK, de derde van Godts genade Coningh van Denemarcken, Noorwegen, der Wenden ende Gotthen, Hartogh van Sleeswijck, Holſteyn, Stormaren ende der Ditmarſchen, Grave tot Oldenburgh ende Delmhorſt, &c. Doen kond ende bekennen hier mede voor een yegelijck. Alzoo de Heer *Koenraet van Beuningen*, Extraordinaris Ambaſſadeur van de Hoog: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, tegenwoordigh zich alhier bevindende, in den name ende van wegen Burghermeeſters ende Regeerders der Stadt Amſtelredamme, ons inſtantelijck verſocht heeft, dat ons geliefde de Privilegien, Vryheden ende Gerechtigheden, welcke by onze loflijcke voorſaten, Coninghen van Denemarcken, Noorwegen, &c. onſterffelycker ende roemwaerdighſter gedachteniſſe, aen die van Amſterdam voornoemt, tot vorderinghe van haer koophandel, ende mede tot beſchuttinghe ende beſcherminge van der ſelver trafiquerende koopluyden in de voorſz. onſe Coninckrycken van Denemarcken ende Noorwegen, &c. voor deſen genadighſt gegeven, verleent ende mede gedeelt zijn: te perpetuëren, confirmeren ende beveſtighen, in aller manieren als by onſe in Godt ruſtende reſpective Heeren over Groot-vader, Grootvader ende Vader, Hooghloffelijcke Chriſtmiltſte recordate, wijlen Coninck Chriſtiaen de derde, Coninck Frederick de twede, ende Coninck Chriſtiaen de vierde, was ghedaen: Dat wy dienvolghens uyt ghenadighſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dighſte toe-neyginghe, waer mede wy de voorſz. Stadt Amſtelredam, ende der zelver trafiquerende koopluyden beſonderlijck toe-gedaen zijn; uit goeder wetenſchap ende wel-bedachtelijck, de naer gemelde Stadt Amſterdam en hare Inwoonderen, die op onſe Rijcken, Denemarcken ende Noorwegen negotieren ende handelen, alle ende yegelijcken der voorſz. Privilegien, Vryheden ende begenadingen, genadighlijck geconfirmeert, geperpetueert ende beveſtight hebben, gelijck wy de zelve te ſamen ende elck in 't beſonder, uytdruckelijck confirmeren, perpetuëren ende beveſtigen in kracht van deſen onſen openen Brieve: edoch, alſoo ende in ſulcker voegen, dat zy-luyden aen het ſchriftelijck *Neven-beſcheyt*, of by-gaende Reglement, 't welck door de hoogſtgedachte onſe Heeren over-Groot-vader, Groot-vader, ende Vader roemwaerdighſter gedaghtenis, in 't Jaer 1560. gegeven, ende den 26. September 1596. ter occaſie van de confirmatie, als toen gheſchiet, onder Konincklijcke hant en Zegel gerenoveert, mitsgaders oock van hare zijde aen-genomen is gheworden, noch als voor deſen ghehouden ſullen zijn ende blijven, in allen ſchijne, als of het zelve beſcheyt van woorde te woorde hier in geinſereert ſtonde: ontbieden daer op ende bevelen alle ende yegelijcke onſe Amptluyden in onſen Rijcken Denemarcken ende Noorwegen, Burgermeeſteren in de Steden, ende een yeghelijck ons Coninglijck bevel onderworpen zijnde, ernſtelijck ende aller-genadighſt, die van Amſterdam in 't volkomen beſit ende gebruyck van alle, ende yegelijcke hare wel verkreghene Privilegien in de voorſchreve onſe Rijcken Denemarcken, Noorwegen, &c. Ruſtelijck ende ongeperturbeert te laten.

T' oirkonde is deſen gegeven onder ons Conincklijcke handt-teecken ende Secreet Zegel, op onſe Conincklijcke reſidentie-plaets, tot Coppenhaghe, den 18. May, Anno 1658.

(Was ondergetekent,)

FREDRICK.

(Onder uyt-hangende aen een gevlochte ſnoer, van witte, roode en blaeuwe Zijde, een Zegel in rooden Waſſche, in een hout kasje gedruckt.)

In den jare vijftien hondert en veertigh, quam Keizer Karel in Hollant, en deed, na dat hy verſcheide ſteden bezocht had, op den dertienden van Hoymaent met groote pracht en prael, onder 't loſſen van 't grof geſchut, daer de Burgery met een hageljaght van loden luſtigh op antwoorde, zijn intree binnen Amſterdam. Doch vertrok weêr 's anderen daeghs, naer Uitrecht, en van daer op Bruſſel. Dit jaer was zeer veranderlijk door de dierte en goetkoop van eetwaren, want in 't voorjaer wierdt alhier voor het laſt rogge achtentzeſtigh goutguldens betaelt, en niet lang daer na kochtmen noch in 't zelfſte jaer, byna voor dezelfde zom, deze naervolgende waren: *Een laſt rogge voor elf, een laſt tarruw voor zeſtien, een laſt gerſt voor tien, een laſt haver voor negen, een Aem Rinſche wijn voor twalef, een ton Jopenbier voor vijf, een ſchip pont kaes mede voor vijf, en een half vat botter voor acht gulden.* Deze en diergelijke meer andere lijſten van goetkoop van eetwaren ontrent dien tijdt vindtmen aengetekent, maer vermits uit een alleen rekeninge van al d'anderen kan gemaekt worden, is 't onnodig om in 't byzonder veel daer af te ſpreken. In dit jaer begoſten ook d'Amſterdamſche Lakenen van twalef, op veertien en zeſtien guldens te rijzen.

Na dat Keizer Karel endelijk (mits hem, oft zijne gezontheit, daer hy 't op leidde, oft zijn gewoonlijk geluk begaf) moede des bewinds, en onmatigh der zorgen, zijnen zoone Filips (die al in den jare vijftien hondert negen-en-veertigh voor aenſtaende Vorſt der Nederlanden gehult was, en op den tweden van Wijnmaent des zelven jaers hier binnen Amſterdam met opgeſteken vinger als Grave van Hollandt den eedt deed, en een brief aen die van Amſterdam verleende, waer by hy al de Hantveſten en vryheden, die oit zijne voorzaten aen deze ſtadt verleendt hadden, op nieuw beveſtighde, en beloofde heilighlijk t'onderhouden) de leſſe der regeringe had ingeſcherpt, en hem des uchtens op den vijfentwintighſten van Wijnmaent des jaers vijfenvijftigh, tot Hooft der orde van 't Gulde vlies ingevoert; quam hy, leunende op de ſchouder des Prinſen van Oranje, en voorts verzelſchapt naer de

Staetlijkheidt der zake, in de vergaderinge der algemeine Staten, daer op tot Bruſſel beroepen, verſchijnen. En als door eenen van zijnen heimelyken rade de redenen zijns voornemens verhaelt waren, droegh, beveſtigende het met weinigh woorden, aen Koning Filips, het recht der heerſchappye over. De Koning, daer op, vallende zijnen vader te voet, met heuſche vermaning zijner zwakheit, tot zulk een laſt, verklaerde dankelijk, dat hy, als buigende onder zijn wel-behagen, dien aenveirde, ook onder belofte van zijne liefde tot de Landen, door een' genadige en rechtvaerdige regeringe te doen blijken. Toen ontſloegh de Kaizer de onderdanen van den eed, tekende en zegelde met eige hant, de brieven dezer opdraght; zette den Koning in zijnen troon, gaf hem zijn zegen, en vertrok. Aen Filips alzoo gezeten, werd datelijk manſchap gedaen, uit den name der Lantzaten, 's Kaizers zegel gebroken, het zijne te voorſchijn gebracht, en daer mede eenige brieven van genade en andere beſcheiden geveſt. Maer die van Amſterdam neffens d' andere Steden van Hollant, hoedden zich wel van hem zoo raeuwelijk te zweren; toefden tot des anderen daeghs; en na dat toen de Koning eerſt den eedt, gedaen dien lande in den Jare vijftien hondert negen-en-veertigh van hem als erfwachter zijns vaders, vernieuwt had, vernieuwden ook den hunnen, uit den name der Staten. Karel endelijk, zijn vader, trok ten naeſten Jare naer Spanje, om 't overſchot zijns levens toe te brengen in zeker klooſter ten platten lande, op een inkomſt van hondert duizent kroonen, daer hy endelijk in den Iare vijftien-hondert en zeven-en-vijftigh op den een - en - twintighſten van Herfſtmaent, door een brandende koorts uit-geteert, overleed.

Wonderlijke beto veringe en bedrijf van Meyns van Purmerent.

Gelijk 't ophalen van toverye en betoveringe een aenſtotelijke en hatelijke ſtoffe is, en by velen hier te Lande voor beuzelingen, en ydele droomen gehouden wort, en ik ook der deftigheit mijns aengevangen werks te na zoude achten, alle ſtraetmaren en ydelen klap, tot aes der ooren, die veel al naer vreemdigheit joken, te boek te ſlaen; alzoo kan ik evenwel niet nalaten, in 't kort te melden, 't geen my uit zeker lange belijdenis, alhier ter Sekretarye beruſtende, en my ter hant gekomen, gebleken is. Namelijk hoe eene Meyns Kornelis van Purmerent, in den jare vijftien hondert vijfenvijftigh den achſten van Sprokkelmaent in de gevangkenis, in tegenwoordigheidt van Schout en Schepenen, beleedt, hoe dat, ontrent twintigh jaren geleden zijnde, by haer, by 't vuur zittende, als haer Meeſter en Vrou uit waren, tien of twalef katten quamen, die rontom haer wel een half uur poot aen poot gingen danzen, en de zelve daer na de trappen, daerze by opklommen, afgelopen waeren. Zy dit haer Meeſter en Vrouw vertellende, zochten haer dit uit 't hooft te praten, zeiden datze miſſchien geſlapen en gedroomt had, daer zy neen toe zeide, en dat'et van haer wel duidelijk gezien, en zy daer niet af verſchrikt was. 's Avondts naer boven gaende om te ſlapen, en de deekens opſlaende, vontze daer onder leggen een levendige kat, dienze by den hals greep, en door de boven deur in 't water, en de deur achter haer toe ſmeet. Willende daer na weder te bedde gaen, en de dekens opſlaende, vontze de zelfde kat, die nat was, daer weder onder leggen; hier door verſchrickt zijnde, riepze haer Meeſter en Vrouw, en gaf hen haer wedervaren te kennen, die haer toe lieten beneden te ſlapen; alwaer haer in vijf of zes nachten niets wedervoer; zulx zy daer na weder boven gink ſlapen, en haer wel in tien of elf weken geen quaet ontmoette. Maer ontrent vijf jaren daer na, waſſe gaen woonen by eenen Jakob Roel, en na datze daer vier of vijf jaren gewoont had, troudenze. Ook beleetze datze by dezen Meeſter in 't verkoopen van goederen en ontfangen van penningen, daerze haer vrouw goede betalinge en reekeninge van deed, groot geloof, maer toen op zeekeren tijdt een vrouws ſtemme of geluit gehoort had, roepende, *ſpeelt, en geeft haer wat, ghy moght 't avont of morgen koomen te huwelijken, dan hebtge wat om aen*

te

te taſten, zonder iemant te zien, of, dan 't voorſz. geluit, te hooren. Dit gafze haer Meeſter te kennen, die tegens haer zeide: *'t Is miſſchien datge niet veel ſlaept, en dit uw herſſenen ontſtelt? 't Kan wel*, antwoordeze, *zoo wezen.* En zullende op een zekere tijdt 's avonts weder te bedde gaen, en knielende om haer gebedt te ſpreken, quam haer weder een vrouwe geluit ter ooren, luidende: *Noch wiltge niet toelaten om uw Meeſter en vrouw iets te geven, daerom ook uw bakhuis vliegen zal vangen.* Mits, haer omkerende, zaghze op de kamer ſtaen vier vrouws-perzonen, in byzondere kledinge. Waer van de vierde een ſchoot vol oude bak-ſtenen had, daer uit ieder twee of drie greep, en Meyns daer mede op 't lijf wierp, zeggende: *Uw bakhuis zal vliegen vangen.* Voorts ſmetenze de lamp uit, verdwenen, en lieten de ſtenen leggen. Meyns zweegh dien nacht, maer gaf 's anderen daeghs haer Meeſter en Vrouw, en die den gebuuren, dit haer wedervaren, te kennen, die haer lighaem bevonden niet anders dan een doorgaenze buil, en zoo blaeuw als een longh te zijn. De ſteenen hadden'er eveneens uitgezien als ofze langen tijdt in een zekreet gelegen hadden. En na datze van de gebuuren naer beneden gedragen, en in een ſtoel by den haert gezet was, wiert'er een nieuwe pot vol nieuwe naelden, en daer inze gewatert hadt, over 't vuur gehangen, om de geenen, die haer deze quellaedje aendeden, daer tegenwoordigh te doen komen, waer op ook acht vrouwen bloots hooft, in verſcheide gewaet gekleet, voor haer verſchenen; zulx zy haer Meeſter riep, zeggende: *Hier, hier komenze.* Welke vrouwen haer een groot ſtuk uit haer ſtoel ſmeten. Daer na beleedtze datze gebracht was om genezen te worden, by eenen Mr. Simon van Medenblik, die tot haer gezeid had: *Kindt ik zal met u te werk gaen, dan hy zit al hoogh die u kan helpen, en 't geen ik u zal doen en geven zal wel een op, maer geen goede voortgangk hebben.* Deze Simon, eenige weken over haer gegaen hebbende, rade haer, om verlichtenis halve, te trouwen; gaf en naidehaer eenigh kruit in de kleren, en quam voorts weder hier ter ſtede, en te woon by eenen Adriaen Klaeſſen. Met zich brachtze vijftien of zeſtien kronen, dieze van renten gekregen had, en in zeker kisje opſloot, maer daer weder bykomende vontze de zelve niet, zulx zy haer vrouw daer over aenſprak, die haer zeide van dit gelt niet te weten. 's Avonts als haer Meeſter en Vrouw te bedde was, wiertze, willende naer de hangkamer gaen, van de trappen afgeworpen, zonder gequeſt te worden. 's Daeghs daer na quam op de heldre middagh, zoo alſſe haer vaten ſtont waſſen, een jong gezel, met een Spaenſche kap op 't hooft, met zwart Fluweel gevoert, en een degen met een zilver gevecht op zijde, die tot haer zeide: *Vryſter wiltge geen vryer hebben, hier ſta ik als een jongman*, toonende haer voorts het zakje met kroonen, zeggende: *Daer is uw zakje met gelt, het is vermeerdert en niet vermindert.* Waer op zy gezeid had datze het vermeerderde gelt niet begeerde, maer alleen haer eigen, en ook geen vryer; zulx hy met het zakje was wegh gegaen, en zeide: *Ik zal weder komen, en aenhouden, ghy moet een rijke vryer hebben.*

Ten zelvigen dage naer de middagh beleetze weder, dat ontrent acht dagen daer na de zelve jongelingh, eveneens gekleet als te voore, 's ſmorgens ontrent zes of zeven uuren, ſtaende op haer ſtoep, by haer quam, en gezeid had: *Leſtmael weigerde ghy het gelt aen te nemen, daerom zal ik u eens doorſtrijken.* Hier op was hy haer na 't lijf gevlogen, had haer de doek van den hals, de rok aen flarden, en daer uit geſcheurt, 't geen de voorſz. Simon daer in genait had, zeggende tot haer: *Neme noch het gelt.* Doch zy om hulp roepende, quamen terſtont hier op haer Meeſter en Vrouw in 't voorhuis, waer op deze jongelink terſtont wegh liep. Daer na, volgens haer belijdenis, waſſe gaen woonen by een vrouw, Roeltge genaemt, alwaer de gemelde jongeling in vijf of zes weken niet weder by haer quam, maer wel quamen de boven-gemelde wijven; ja zeide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de, terwijlze dit beleedt, dat drie van de zelve vrouwen daer tegenwoordigh zaten, die haer bywijlen in 't lijf nepen. En na datze vier of vijf weken by deze vrouw gewoont had, waſſe aen eenen Kornelis Willemſz. komen te trouwen, ſedert waeren in zes of zeven jaren, zoo lang alſſe met hem in vrede leefde, deze jongeling noch deze wijven niet weder verſchenen, maer alleen zeer zelden die wijven, die haer de nepen gaven. Maer ten einde van de zeven jaren, gebeurde het dat haer man eens dronken inquam, en tegens haer begon te vloeken, zeggende: *'t Wilt dient u eens afgejaeght te worden*, grypende voorts de degen van de want, daer meê hy haer 't hooft aen tween meende te klieven. Terſtont hier op quamen tien of twaelf vrouwen, ieder byzonder gekleedt, ter deure in, tegens haer zeggende, *breeke het mes, zoo kan hy u geenzins deeren.* Maer zy hier toe haer te zwak bevindende, drongen de zelve wijven Meyns tegens haer man zoo ſterk aen, datze hem 't mes uit de hant kreegh, en met hulp der wijven aen ſtukken brak; hier op namenze haer op, en wierpenze over de deur op ſtraet, van waer haer man haer in huys ſleepte. En van dien tijdt af waren deze wijven weder dikwils by haer gekomen, hadden haer ellendigh gehandelt, geſtoten, geſchopt, en dikwils op ſtraet geworpen. Ontrent een maent na het breken van 't mes, was haer man van haer wegh en in de krijgh gelopen, ſedert waſſe, bevrucht zijnde, gaen woonen by eenen Jakob van Marken, daerze haer kraem uyt hielt, en wel twee jaren woonde. Terwijlze noch zwaer was geweeſt, waeren de wijven by haer op een zekere nacht gekomen, haddenze aen de top van 't huys gebraght, en aen het dak-venſter met de handen vaſt gebonden, zulks zy met haer halve lijf buiten het venſter, en met haer halve lijf daer binnen gezeten had. Daerna waſſe by eenen Meeſter Gerrit gekoomen, die haer, om te genezen, aennam. Dees naeide haer zeker geſchrift in haer borſtrok, en klederen, gaf haer verſcheide dranken in, en las haer uyt een boek te vooren; maer zoo drae was deze Gerrit de trappen niet af geweeſt, of de voorſz. wijven droegen haer voor de luiven van 't huis, en ſcheurden de briefjes uit haer klederen. Meeſter Gerrit eenige dagen over haer gegaen, dagelix haer voor gelezen, en met roede gegeeſſelt hebbende, maer geen baet vindende, zeide eindelijk tot haer, *'k weet u niet te helpen, de Hoeren die u quellen, mogen u helpen.* Zeide ook, datze, na datze de dranken ingenomen had, heel lam geworden was, en dat op een middagh, by haer kint op het bet leggende, zeker oudaghtige vrouwe met een Overyſſelſche huik op 't hooft tot haer quam, zeggende: *Godt zegene u.* Waer op Meyns tot antwoort gaf, *Godt loon u.* Deze oude vrouw hier op: Meyns ik zoude u om Godts wille wel bidden willen, of ghy het my vergeven wilt, 't geen ik u misdaen heb? Zeer geerne, zeide Meyns; maer bidt den Heere dat hy het u vergeven wil. Endelijk gingk de vrouw wegh, en zeide tot haer, beraedt u, anderhalf uur na de middagh zal ik weder komen. En juiſt na anderhalf uuren quam de jongſte dochter van den huize, daer Meyns woonde, tot haer moeder loopen, zeggende; *Moeder daer liep zoo groot een roode Kat na Meynſſen kamer!* zonder dat Meyns de kat zagh; dan quam, zoo Meyns zeide, by haer een ſchoone jonge vrouw met een Overyſſelſche huik op 't hooft, die nochtans van niemandt dan van Meyns gezien wiert. Wijders zeide deze vrouw tot Meyns, *wilt ghy het my om Godts wille vergeven, 't geen ik u misdaen heb? Ja, ja zeer gaerne*, zeide Meyns. Waer op de vrouw weder, ſta dan op in den name des Heeren. Hier op gingk Meyns, zich gekleedt hebbende, met deze vrouw ten huize uit, en aller-eerſt in de Nieuwe kerk, alwaerſe beide met neergeboge knyen haer gebedt ſpraken. Voorts vermaende deſe vrouw Meyns, datze toch vierigh voor haer bidden wilde. Van daer gingenze op den dam, en, om te ruſten, op de trappen van het ſtadthuis zitten, alwaer deze vrouw tot haer zeide, ſtondt daer een pael, ik

ik met een yzere keten daer aen geſloten, en een beeſt het vlees by ſtukken uit mijn lichaem ſcheurde, zoo leed ik noch niet naer mijn verdienſte. Hier van daen gingenſe naer de Heilige ſtede, en, driemael om 't Sakrament gekropen hebbende, langs het Rokkin, over de Langebrugh; en komende op de Lommersbrugh, haelde deze vrouw iets uit haer ſchoot, in maniere van een dach, zeggende, *daer leit al mijn boosheit en guitery*, werpende de zelve dach in 't water, zeggende voorts; Heere is het uw' wille, en deze Meyns zaligh, zoo geeft haer weder 't geen ik haer benomen heb, waer op deze vrouw van haer ſcheide, en Meyns gingk voorts naer huis toe.

Op den negenden van Sprokkelmaent, beleedtze dat, zoo dra Schout en Schepenen daeghs te voore van haer geſcheiden waren, vier vrouwen by haer quamen, tot haer zeggende, *hoe hebtghe u nu beraden? ghy valt van ons niet, of u bakhuis zal vliegen vangen, en noch anders aen loopen.* Waer op Meyns tot antwoort gaf, dat zy met haer niet te doen had, maer by haer Heere en Godt bleef. 'sNachts hier op ontrent elf uuren, quamen by haer, zoo alſſe te bedde lagh, zekere luiden, dieze zien noch kennen konde, zeggende tegens haer, *u bakhuis zal nu vliegen vangen*, vallende haer voorts op 't lijf, en zoo prangende en perſſende, dat haer 't bloet ter kele uit liep, maer beloofden haer ongequelt te laten; indienze met hen t' zamen wilde ſpannen. Op den vijftiende van Sprokkel-maent bekendeze, dat de vyant haer na langh quellen 't kriſtendom zoo van voore als achteren tegens haer wil afgenomen, en tot haer gezeid had, *nu zijtghe mijn*, vallende haer voorts op 't lijf, en had ſedert van dien tijt met haer te doen gehadt.

Beleed weêr op den achtiende van Sprokkel-maent in tegenwoordigheit van de Schout, al de Burgermeeſteren en Schepenen, dat de vyant haer met gewelt het kriſtendom af-genomen had, en als dit geſchiedde, de witte wijven haer vaſt hadden gehouden: dat de vyant na 't benemen van 't kriſtendom tot haer gezeit, *nu zijtghe mijn*, en haer ook dikwils een ring aen-geboden had, maer zy geweigert dien aen te nemen; dat ook de vyant daeghs te voore, eer hy haer het kriſtendom benam, belooft had by haer te komen, 't zelve haer te benemen, en goets genoegh te willen geven. Zeide ook, dat toen haer de Cipier de boejens om de benen ſmeet, de vyant daer by was, en gezeit had al lacchende, *laet u groote man nu helpen*; en zy daer op gezeit had, *die is de gene, die my helpen zal.* Zeide ook dat de vyant voor 't benemen van haer kriſtendom tot haer gezeit had, ghy zult beter by my varen en in eeren blijven, dan by uw man; en dat zy, mits de quellaedje van de witte wijven haer aengedaen, den vyant het benemen van haer kriſtendom toe geſtaen had; als ook dat de vyant tweemael uit zijn kleederen haer op 't lijf gelegen had, maer anders altijt in zijn klederen. Ten zelvigen dage wiert Meyns noch verwezen om gepijnight te worden, en by middel van dien, te weten, hoe lang 't geleden was, ſedert zy haer eerſt overgegeven had, en waerze haer kint gelaten had. Zy met roeden gegeeſſelt zijnde, beleet dat de vyant, die haer van het kriſtendom beroofde, Satan genaemt was, en hy de gene was die Kriſtus verraden had, als ook dat de witte wijven haer het hair afgeſneden hadden; geſlaekt zijnde, beleetze dat de vyant onder 't geeſſelen daer tegenwoordigh geweeſt was, en, zoo haer dochte, tot haer zeide, *'k zal u helpen*, zeide ook dat de vyant haer gezeit had, dat hy, Roeltje genaemt, en hy de gene was, die Kriſtus verraden had, en toen eerſt by haer quam, alſſe noch te vryen, en ontrent achtien of negentien Jaren out was, en haer vroegh, *ofze geen zin in een vryer had?* waer op zy neen gezeid had; als mede dat zy haer ſedert Bloeimaent overgegeven, en hy van dien tijt alle nachten by haer geſlapen, en haer gezeit had, dat hy 't paert, en als hy het zadel had, haer noch wel beter leren zoude.

Ten zelvigen dage in tegenwoordigheit van Schout en Schepenen op nieuw ondervraegt zijnde, zeide, datſe, alsze op een zekeren avont, woonen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de by eenen Klaes Simonſz, op het ſekreet zat, en over eenigh gelt, dat haer van haer Ouders wege onthouden wiert, vaſt zat en peinsde, gezeid had: *Kan my Godt niet helpen, is'er iemant die my helpen kan, die kome hier?* Waer op terſtont een Jongeling, wel gekleet, met een roode baert, mantel, en bonet op 't hooft, was verſcheenen, zeggende: *Kom ik wil u helpen*, voorts haer by de hant grijpende; waer over zy zeer verſchrikte; doch zeide echter, datze daer mede te vrede was: Dat ook op St. Antonis avont de Vyant by haer was gekomen, en iets van haer lighaem begeert had, doch dit hadze geweigert. Dat hy evenwel het hair van haer hooft begeert, en haer daer toe een mes gegeven had, om 'dat af te ſnijden, 't geen van de witte wijven in de ſchoorſteen opgehangen, en daerna van de geburen verbrant was. Zeide ook dat de Vyant, Roeltje genaemt, haer van onderen met zijn handen iets in 't lijf geſteken, en dat eenige weken daer na weder uit gehaelt had; als ook dat de Vyant tot haer gezeidt had, datze, als de Schout met den Penſionaris 's avonts by haer quam, in onmagt zoude vallen, gelijkze ook, met hulp van hem, gedaen had.

Den negentienden van Sprokkelmaent beleetze in tegenwoordigheyt van Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen, datze met twee zekere Vrouwen, Griet-Willems en Femmetje, op een Pinxter ontrent het Katuiſers-Klooſter in 't velt was geweeſt, en dat de voorzeide Vrouwen haer deden het woort Tierius zeggen, gelijkze ook deedt; dat de gemelde Vrouwen het gras uyt der aerde onder twee of drie koejen wegh plukten, in tegenwoordigheit van den Vyant Roeltje; en dat deze Griet en Femmetje, als 't woort Tierius geſprooken, en 't gras geplukt was, gezeid hadden, *latenze nu melken.* Zeide ook datze met zeker warmoes-wijf, Machtelt, voorleden Zomer buiten de Reguliers Poort was geweeſt, en het gras onder de voeten van eenige Schapen af geplukt hadden, en dat zy; *Tierius*, en d' andere *Schurius*, en de Vyant Roeltje, *Fugita*, gezeidt had, en al t' zamen na haer huys gingen, 't gras onder de trappen begroeven, en veertien dagen leggen lietten; en dat zy alleen het zelve in 't vuur wierp, en dit alleen om de Schapen te betoveren; als ook datze zeker Vrouwe Annetje betovert had, met zeker gras van 't velt te plukken, en dat in Annetjes drank te mengen. Zeide ook eindelik, datze al het geene, datze dien dagh gezeit had, door ingeven van den Vyant gelogen te hebben.

Naer de middagh beleetze, dat al het gene zy voor den middagh beleden had, waeraghtigh was, en datze na dezelve bekenteniſſe dat alleen ontkent had door dwank van den Vyant; zeid' ook dat de Vyant haer met een goude penning van twee-en-twintigh ſtuivers getrout had. Zy aen een koort gebonden, om gepijnight te worden, beleet datze op zekeren tijt tot Monnikkendam was geweeſt, en aldaer twee koejen in de ſtal ſtaende, betovert hadt, met de woorden *inturius en Fugita* te zeggen, en het hair van de buik der koejen te plukken. Zeide ook datze tot Outewael een beeſt betovert, en een maent daer na het zelve weder gezondt gemaekt; als ook datze zeker knecht van een heel-meeſter, met een ſtuk uit zijn ſchorteldoeck te ſnijden, en zeekere woorden te ſpreeken betoovert, maer hem daer na weder genezen had; datze met een Griet Pieters uit kolryen was geweeſt, en by Edam twee beeſten haer net met toveren afgenomen had, en wel vier of vijfmael met den Vyant ter ſchoor-ſteen uitgevlogen was. Eindelijk wiert deze Meyns op den zeven-en-twintighſten van Sprokkel-maent des jaers vijftienhondert vijf-en-vijftigh ten vuure gedoemt, en door den Scherprechter alhier ter ſtede tot pulver verbrant.

Iemant miſſchien, zal 't aenwijzen van zoo veele bezonderheden dezer geſchiedeniſſe of belijdeniſſe ongerijmt achten: maer ik hebze willen voordragen, alleen om te doen blijken, dat die van Amſterdam, ja zelfs de wethouderen, te dien tijde mede geloof aen toveryen en dusdanige beuſelingen gegeven hebben. Of echter Meins in'er daet toen met den duivel omging, dan of het alleen maer zware gedachten en in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

inbeeldingen waeren, 't geen ik beter geloof, daer magh ieder het zijne van oordelen; want deze ſtoffe hier breder te verhandelen, en d'oorzaken t'ontdekken, als ook door wat kunſten de duyvel duſdanige vreemdigheden zoude weeten uyt te werken, is verre buiten mijn voorgenome werck; die luſt heeft om dit werck naukeuriger t'onderzoeken, leeze onder andere de Bataviſche Arkadie van Heemskerk, by wien zeer wijtlopig deze ſtoffe verhandelt wort. Want zeker, die zoude meinen, en willen verwerpen, dat Meyns zoodanige dingen niet beleden heeft, ('t zy de duivel dit haer door eenige kunſten had ingebeelt, of in 'er daet zoo was) zoude het Stadts vonnis-boek van loochenen, daer toch geen loochenen aen is, betichten. En niet alleen is deze Meyns ter oorzake van toverye alhier verbrant, maer ook in 't zelfſte jaer wiert een Anne Jans, portreſſe dezer ſtede, met beide haer dochteren, Lijsbet en Jannetje Pieters, ten vuure verdoemt, ter oorzake *zy Godt*, zoo luide haer vonnis, *afgeſtaen, haer Kriſtendom verzaekt, zich tot toverye begeven, en verſcheide menſchen en beeſten gequelt, geplaeght, betovert, en met den duivel een verbont gemaekt had.*

Wonderlijke beziektheit of betoveringe.

Tot een beſluit en beveſtinge van 't voorgaende, zal ik diergelijk bedrijf, als heel wel op 't voorgaende paſſende, 't geen hier ter ſtede zekere jonge dochter, wiens ouders en geſlacht door de ganſche ſtadt bekent zijn, wedervaren, en my door iemant, die het uit de mont van ooghtuigen gehoort heeft, ter hant geſtelt is, hier noch by voegen. Deze dochter dan had borſten zo hard als ſtenen, koſt eten noch drinken over haer lippen krijgen; kreegze by wijlen luſt om melck t'eten, die veranderde terſtont in zant in haer kop. De gebakte pannekoeken vlogen, geſchonden en rontom afgebeten, uyt de ſchoorſteen, maer vielen weder in de pan. Men palmde haer etlijke ellen lint uyt de keel, 't welck vol ſlijm zat, en noch ten huidigen dage alhier ter ſtede bewaert wort. Braekte naelden, ſpelden, vingerhoeden, en diergelijke dingen uit. Baerde een ſtuk loots rontom met duivels koppen bezet, waer op het nageboorte volghde, en perſte en wrong zich eveneens als een vrouw die in barens noot zat. Alſſe op het bedt gingk leggen, vlooghze met het ganſche lighaem op en neder, tot aen de zolder toe. Wiert geknevelt en genepen, dat de blaeuwe ſtremen in haer lichaem bleven zitten. Zeker vrouw haer op de ſchoot hebbende om haer vaſt te houden, wiert met ſtoel en al, niet tegenſtaende dezelve noch van andere neergehouden wiert, opgelicht, zonder iemant te zien. Zy opgeſtaen zijnde, vond de vrouw in haer ſchoot klavecimbael-pennetjes, daer deze dochter mede geplaeght en geſtoken was, leggent 't gelt wiert haer ouders uit kaſten en kiſten ontdragen, zonder iemant te kunnen zien. Weez dikwils na de toveres, doch wiert van d'omſtaenders niet gezien. Men ſtak op haer wijzen na de toveres, maer vergeefs. Wiſt ook te zeggen, wanneer dezelve uit der miſſe quam, en haer genaekte, om te beſchadigen. Deze en diergelijke andere dingen bedreefze, en wedervoeren haer.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFTSTUK.

Verhandelinge van 't gene ſedert d'Overdraght der Heerſchappye van Keyzer Karel de Vijfde, op Konink Filips, zijnen zoon, tot des Hertogen van Alvaas komſte, hier binnen Amſterdam, in de voornaemſte beroerten, voorgevallen is.

FIlips, Koning van Spanje, de leſte Graef van Hollant, dus, gelijk te voore verhaelt is, tot Vorſt van den Lande gehult zijnde, trof Nederlandt in 't breedſte van zijn bloeyen, bebouwt met meer dan twee honderdt ſteden, hondert vijftigh opene vlekken zoo goedt als veel bemuurde ſteden, zes duizendt dorpen, alles vol van inwoonders, rijkdom, neeringe, welvaert, en weelde tot dertelheit toe. Maer door het inſtellen van nieuwe Biſſchoppen, 't welk, zoo zommigen meinen, zijn vader hem had aenbevolen, en Hartogh Filips d'Onnozele al in 't hooft gehad, en 't voordryven der inquiſitie, waer door veel duizenden, (daer deze ſtad geen kleen gedeelte mede van bezuuren moeſte) om 't leven quamen, ſchattende alle Onroomſchen voor ketters, braght hy toen zoo gezegende geweſten in zoo jammerlijk een ſtaet en bloedigen oorlogh, en hem zelven zoodanigh in den haet der Lantzaten, datze vyantlijk de wapenen tegens hem opnamen, en in den jare vijftien hondert een-en-tachtigh, opentlijk hem afzwoeren, en deden afzweeren.

Oorzake der Nederlandtſche beroerten.

Maer om 't geen ons nu te verhandelen ſtaet, bondiger te verſtaen, zal 't niet ongevoeghlijk zijn, eerſt in 't kort op te halen, wat deze Filips voor zijn vertrek, uit deze Nederlanden naer Spanje, aenrechte; alsook ten deele d'oorzaek der Nederlandtſche beroerten, en ter oorzake van dien het inleveren van zeker ſmeekſchrift der Edelen te hove, aen de Lantvooghdeſſe Margreta van Parma, met weinigh woorden ten toon te ſtellen; doch voor al eerſt den inhoudt van eenige der voornaemſte Vryheden en Hantveſten, daer Filips deze ſtadt mede beſchonken heeft, aen te roeren.

In den jare (om het laeſte voorgeſtelde eerſt in 't kort af te doen) vijftien hondert negen-en-vijftigh, verkocht en droegh hy aen deze ſtadt op het recht van Gruten, dat is, dat van elk vat bier hier gebrouwen een negenmannetje of duit gegeven wiert, waer van de pacht jaerlix tuſſchen de tzeventich en drie-en-tzeventigh gulden deed. Voor deze opdraght betaelde hem de ſtadt vier duizent en vijf hondert gulden. Doch wiert deze zom aen de betalinge, dien deze ſtadt voor zijn vader, Keizer Karel, in 't oorlogh, dat hy tegens Vrankrijk voerde, op lijf-renten genomen had, bedragende de zom van zes-en-tnegentigh duizent gulden, gekort.

In den jare vijftien hondert zes-en-vijftigh, droegh hy aen die van Amſterdam op, om voortaen als eigen goedt, ('t geenze dus langh maer van den Koning in pacht gehadt hadden) te gebruiken, de tol of pacht, en ontfang van dien, van de Hamburger of vreemde bieren, gemeenlijk het Vadergelt geheten, dat geſchat wierdt jaerlix tzeventigh gulden op te brengen. Want voor elk brouwte (dertigh tonnen voor een brouwte gerekent) dat de Burghers en Inwoonders van Hamburgh hier ter merkt braghten, moeſtenze een Hoornze gulden, van twaelf ſtuivers het ſtuk, aen tol betalen.

In de zelve brief gaf hy hen ook het Veer ofte Overvaert, gelegen buiten der ſtadt, en gemeenlijk met de naem, van 't Veer van Amſterdam in Waterlandt, bekent; 't welk zich ſtrekte van der ſtadt Noortwaerdts op tot halfwege Nieuwendam, Schellingwoude, &c. Hy ſtont hen ook toe datze in plaets van zeven, negen Schepenen mochten hebben, en dat twee van deze negen, die het voorgaende jaer in bedieninge geweeſt waren, aen, en oudt zouden blijven.

Filips

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Filips, die een tijt lang met Hendrik de tweede, koning van Vrankrijk, in 't oorlogh geweeſt, en nu daer van ten einde geraekt was, liet al zijn gedachten gaen op het uit-roien der ketteryen, (zoo hy waende) die geſprooten in zijne Rijken van Spanje van tijt tot tijt wakker aen-groeiden. Weshalve zijne Majeſteit zich ter reize toe-ruſtende, liet zijn oogh gaen, over de geſtalte der landen, om daer zulx in te voorzien, dat d'ongelegentheden, gewoon uit 's Vorſten afwezen te rijzen, door de goede van hem ingeſtelde orde mochte geweert worden.

Margreta van Parma krijght de Opper-lantvooghdye.

Het eerſte daer hy zich over beraetſlaeghde, was om het begeven der Opper-lantvooghdye der Nederlanden, vermits de Hartog van Savoye, die dit ampt bedient had, na zijne landen vertrokken was. Hier toe ſtelde de Koning zijn baſtert-zuſter, Margreta van Parma, tegen wil en dank van Oranje en Egmont, die 'er geerne de Hartogin van Lotteringe hadden ingedrongen.

Bezondere Lantvooghdyen.

Tot Stadt-houders over byzondere Landtſchappen ſtelde zijn Majeſteit, Oranje over Hollandt, Zeelandt, en Uitrecht, daer namaels het Graefſchap van Borgonje bygevoegt wiert. Egmont over Vlaendre, en zoo voort over ieder Landtſchap een byzondere Stadt-houder. Deze Overſten waren gelaſt om over 't Krijgs-volk te gebieden, en neffens de Hof-raden, van elk Lantſchap, te verſtaen tot het handhaven van recht en regeeringe; uitgezeit de Graef van Egmont, alzoo de Stadthouder van Vlaendre niet plagh eenig zeggen over 't ſtuk van den gerechte te hebben. Zommigen willen dat Oranje zeer dongh na het Stadthouderſchap van Vlaendre. Maer de Koning zich ſtootende aen zijne grootheit, ſtelde hem over Hollant en Zeelant, als die op dat pas ongelijk min vermogten. Te weten, den naem van Naſſouw, daer by in Cæſars boeken gewag van gemaakt wort, de Graeflijke tijtel gevoert by de duizent, de kroon van 't Roomſche Rijk geweeſt voor twee hondert Jaren in dit huis; de opperheerſchappy van Oranje, de treffelijke goederen des Princen, alhier; de magt zijner magen in Duitſlandt, maer boven al de begaeftheden van zijnen perſoon, lagen van over een wijlen, zeid men, Filips in den zin. 't Welk, zoo het waer is, ſchijnt vreemt, dat de Koningh, vergetende 't belangh der gelegentheit, hem een oort met yzere grenzen betrouwt heeft.

Margreta worden drie Raden bygevoegt.

Voorts wierden de Lantvooghdes, Margreta, die haer woonplaets in Brabant had, in 't algemeen tot onderſtant drie Raden by gevoegt, die van State, de heimelijke, en die van gelt-middelen. Door d'eerſte wierden de zaken van pais en oorlog, die de verzekeringe en beſcherminge der landen betroffen, beſtiert. De tweede had maght om Brieven van vrydom, van gunſt, genade, en vergiffenis van miſdaden te verleenen, en droegen zorgh voor de Wetten en Burgerlijke Orde. De laetſte had 't bewint over de Vorſtelijke Goederen en Inkomſten. De heimelijke Raedt, en die van gelt-middelen waren oudt, en van te vore met Ampt-luiden voorzien. Die van Staten had de Koning nieuw'lijx opgerecht, en daer in verſcheide Raedtsmannen geſtelt, als onder anderen de Prins van Oranjen, Gavere van Egmont, Viglius van Zwichem. Deze Raden waren aen verſcheide gerichtspunten gebonden. Zommigen ſchrijven dat de Koning ook geordent had, dat in den Raedt van State niet zoude mogen beſloten worden, zonder bywezen, van Oranje, Egmont, Barlemont, en Viglius.

's Konings zorg over de Roomſche Gods-dienſt.

Wijders de grootſte bekommering, dien de Koning had, en die hy 't liefſt bekent ſtondt, was over 't ſtuk van gods-dienſt; waer in, door 't handelen der Nederlanderen, met u gebuuren en Uitheemſchen, afgezondert van de Roomſche Kerke, d'onſteltenis daeg'lijx aen-groeide. Te dien einde belaſte hy wel hooghelijk aen de Lantvooghdes, en den heimelijken Raedt het onderhouden der Plakkaten, zoo by zijn Vader Keizer Karel, als by hem zelven gemaekt. Ja was 's Koninx zorgh zoo groot over de Roomſche Gods-dienſt, dat hy op een zekeren dagh in den grooten Raedt van Mechelen, en daer na in den Hofraedt van Vlaendre; hen het uit-roien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

der Ketterye zelfs mondelingh quam bevelen.

1565.

Twiſt bin-nen Am-ſterdam. Hooft Neder-lantſ. hiſt.

Ten zelven tijde, gelijk de ſtraffe van verwerringe den Nederlanden van God opgeleit was, begonnen mede hier ter ſtede zeltzame veranderingen, en verſcheide oneenigheden op te rijzen. Doch om kennis van de gront-oorzaken te krijgen, 't zal noodigh zijn het her-komen, en d'omſtandigheden dezer moeite van wat hooger op te halen.

Staet der regeringe.

De Stadt, gelijk noch ter tijt, wierdt beſtiert door vier jaerlixe Burgermeeſteren, en eene Vroetſchap van zes-en-dartigh eeuwige Raets-luiden, 't Gerecht door negen Schepen. Behalven deze was'er als noch een Schout van wege de Hooge Overigheit, die 's Graven Perzoon uit-beelde, om 't Recht te ſterken, den miſdadigen boete en breucken af te vorderen, mitſgaders, den Lants-heere, als Stadthouder der zelven, tot oor en oogh te dienen.

Schout-ambacht aen de ſtadt ver-plicht.

Maer de Majeſtraet (miſſchien dat haer deze opzicht verveelde) had zoo veel te weegh gebraght, dat zy in den Jare vijftien hondert en acht, terwijl Karel, die namaels Keizer werdt, onmondigh was, het begeren van 't Schout-ambacht aen haer kreeg, verſchiettende daer voor den Graef, op wiens naem echter de laſt-brief wierdt ingeſtelt, de ſom van twintig duizent gulden. En dus verviel de klem van 't Schout-ambacht aen Burgermeeſteren; blijvende nochtans de Schout in bezit der opperſte plaetze, en 't Graeflijk wapen op zijn kuſſen. Het gebeurde nu in den Jare vijftien hondert twee-en-veertigh, dat neffens Klaes Doedeſz. Klaes Hilbrantſz. en Jakob Pieterſz. Haring, voor zijne derde reis Burgermeeſter wierd Hendrik Dirkſz.

'tGezagh van Mee-ſter Hen-drik Dirkz

Dees, gebooren uit het Dorp van Slooterdijk, doch eenigzins geleert, en met de naem van Meeſter verçiert, kreegh door zijn gauwigheit van verſtant, zoo groot een aenzien en gezagh aen zich, dat hy, 't ſtadt-huis opgeleit hebbende van verplichte of eenvoudige luiden, zijnen ſtoel-broederen over de kruin wies, en by den gemeenen man het aesje of een tien van der troeve, ja vorſt uit eigen hoofde, en geweldigh heerſcher in Amſterdam, geheten wierd. Deze vier in 't toorentje vergadert zijnde, daer Burgermeeſters toen hunne kamer hadden, quam binnen treden, Meeſter Kornelis Dobbeſz. Schout in dier tijdt, met klagen over de kleenheit zijner wedde, en verzoek van verbeteringh. Burgermeeſteren, gewoon toen hunne ampt-luiden volle nauw te bedingen, raekten met hem in woorden, die zoo hoog liepen, dat hy endelijk uit-viel, liever 't rappier te willen neder-leggen, dan op den ouden voet te dienen. Meeſter Hendrik, zonder zorge van ongevolght te blijven, vat hem by 't woort, zulx hy, daer mede teſſens uit der Kamere en zijnen dienſt ſcheidde. Maer zoo ras was hy niet buiten, of d'andere beſtonden Mr. Hendrik te vragen, wat hy nu gedaen had, en hoe men toe gaen zoude om weder eenen bequamen Schout te krijgen. Hendrik, wijzende door 't glazen venſter na Willem Dirkſz. Bardes, antwoorde: daer gingh'er een op den Dam wandelen: en als hem voor-geworpen wier, dat Willem luiterde, ſloegh het in de windt, en zeide: *Dat hy een man van de wereldt was, en uit Italie quam. Wanneer hy ook weigerde aen de handt te gaen, men had het af-zetten aen zich zelven.* Dies wert Bardes aengenomen op Jaer-gelt, waer voor hy van alle boeten, beloopende boven tien ſchellingen Vlaemſch, te verantwoorden had, en die tot genot der ſtede te laten. Hy trad in zijnen dienſt den negenden van Wijn-maent des voorzeiden Jaers twee-en-veertig, en droeg der wijze, dat hem, in acht Jaren tijts, niet dan vrientſchap van de Regeerders bejegende. Maer in den Jare vijftien hondert vijftig, ('t zy dat hem 't hert te hoogh rees, om zich van zijns gelijcken te laten vervooghden, zonderlingh in zaken van Gods-dienſt, en 't vervolgh der Onroomſchen betreffende, oft dat hem 't voordeel bekoorde, oft hem goet docht zich zekerder ſteun te veſten) beſtak hy te hove, dat koningin weduwe van Hongarye, en ſtadt-houderes over Nederlant, de twintigh duizent gulden af-loſte, en hem laſt-brief verleende, om het Schout-ampt, voortaen, van 's Keizers wege

wege te bedienen. 't Welk niet geſchiedde zonder op-ſpraek, dat hy de geheimeniſſen der Stadt, en 't veinzen haren armoede, om met geen leeningh gequelt te worden, ontdekt had. De Wet-houders van toen af hem voor eene havik op den tuin aen-ziende, keerden hunne gunſt in nijdt, en begoſten den Keizerlijken Schout, met loode ſchoenen na te gaen, alle liſten te hoop zoekende, om hem t'achterhalen, in ongena der Koninginne, en 't uiterſte lijden te brengen. Hendrik Dirkſz. voornamelijk die 't ſpeet, dat men hem dus een ſtreek in de rechte gegaen had, ſpitſte verſtandt, en vinnigheit, en begreep zoo groot een grouwel, als ongelooflijk ſcheen, in Hollantſch hert te kunnen vallen. De Doop-gezinden, of Her-doopers, mits de bijſterheden tot Munſter, en zelfs, gelijk te voore verhaelt is, hier t'Amſterdam aen-gerecht, waren dat pas, noch in verſche afgrijzelijkheit; zulks hy, om Bardes den voet te lichten, niets gereders vond dan de klad dezer Ketterye. Hier op, dan, leit hy 't aen, en, razende van verwoetheit, ſchikt op zijne zijde te winnen eenen Floris Egbertſz, Ketter-meeſter of Inquiſiteur, en Vicecúreit of Paſtoor van d'Oude Kerk, op dat het bedrogh, met geeſtelijke glimp beſtreken, zoo veel te gladder ginge. Het woonde, binnen Amſterdam, zeekere Vrouw van Zwol geboren, met name Fy Harmans, die, mits d'uitwendige gedaente, haer innerlijke leelikheit niet loogende, om d'af-zightigheit haerder verwe, in de wandelingen, doorgaens, Geele Fy, geheten werd, en van 't een brood tot het ander niet komen en kon, als belaſt met een huis vol vaderloze kinderen, zijnde onlanx haer man in een gevecht ter needer geleit. Waer over, zy, aengeritſt door armoede en boos-aerdigheit, twee gevaerlijke raets-luiden, zich, onder ander, begeven had tot het belagen der onnozelen, die geenen trooſt voor hun gemoedt in de Roomſche Kerke vindende, den zelven in verbode zameningen zochten: van welke ſnootheit, de ſmaek des gewins lichtelijk een reukloze ziel, tot erger verrukt. Deze

Daer door raekt hy in den haer der Majeſtraten.

Meeſter Hendrik leidt hem lagen.

Hier toe laet zich Geele Fy bekooren.

dan, verkerende, als ſpiede veel in 't verhoolen, ten huize van de Schout, werd van hun tot het dienſtighſt gereedſchap der ſchelmerye verkooren. Geringe giften en groote beloften, zonderlingh, van zekeren haren vryer tot ſchipper te maken, wrochten op haer zoo veel, dat zy, zonder om 't achterſte te bedenken, zich tot het volvoeren van hun Godloos opzet, overgaf, en ten onvermijdelijken verderve liet in leiden. Hier-en-boven kregenze, aen hunne koorde, een wijf van gelijken gewighte, genaemt Volkje Willems, met eenen Kornelis Martſz. Notaris, en Adriaen Janſz. Slijper. Verſcheide getuigeniſſen, hen door den Burgermeeſter en Paſtoor, in den mont gegeven, werden by dit gezelſchap bezwooren, meldende dat Willem Dirkſz. en zijn huiſvrouw herdoopt waren, dat zy eens zameninge t'harer huize gehouden, en in andere zich gevonden had. En was op zekeren tijt Fy Harmans, met Volkje Willems, tot de Paſtoor, in d'Oude Kerk, gekomen, met klagen dat Volkje en haer man groote armoede leden, verzoekende dat de Paſtoor voor deze Volkje, by de Heilige Geeſtmeeſters een goet woordt ſpreken wilde, om eenige Aelmoeſſen, tot verlichtinge harer armoede, te krijgen. Waer op de Paſtoor antwoorde, zulx geerne te willen doen, by aldien zy-luiden zeker Briefje, 't geen hy haer voor-las, en waer in de Schout en zijn dochter met veel afgrijzelijke valsheden betight wierden, onder-tekenen wilden; 't geen zy aennamen, en braght voorts ook de Paſtoor by de Heilige Geeſts-meeſters zoo veel te weegh, dat Volkje van hen, kaes, botter, en een ſtuiver ter week aen gelt kreegh. Maer, vermits de Paſtoor zag dat Volkje begon te deizen om getuigeniſſen van deze valsheden te geven, beval hy den Heilige Geeſt-meeſters Volkje geen uitdelinghe meer te doen, om haer en Fy alzoo met gewelt het valſch getuigen af te perzen. Dit altemael ſchreef de Paſtoor aen Rieuwart Tapper, Inquiſiteur tot Loven, over. Maer dit gink niet toe in zulken ſtilte, of Bardes, dien 't noch aen wak-

En meer anderen.

Valſche getuigenis tegen den Schout.

Die krijgt 'er lucht, en paſt op zijn voordeel te wezen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

kerheit, noch aen trou van Vrienden mangelde, kreegh eenigh kuntſchap van 't geen dat 'er broedde, en wel licht bedenken, dat hy, niet op-mogende tegen de hatelijkheidt des laſters, by ſchortingh zijner bedieninge, of anders ſchielijk over ſtagh geworpen zou worden, en half verwezen, eer hy ter were raekte. Hy was een Perzoon (hoe-wel qualijk ter tale, en eenighzins ſtamelende) van frayen aenzien, groot van geeſt, begaeft met de hebbelijkheit, die men in een hoveling prijſt, en der Lantvooghdeſſe zoo aengenaem, dat zy hem ongelijk vryer toegank gunde, dan Luiden van zijner leeſte, zouden derven hoopen. Des beſluit hy heul aen haer te zoeken; maekt zich na Bruſſel, en verwerft op eenen morgen-ſtont, intreé t'haerder ſlaep-kamer. Beezigh met haer hooft-toyzel, wiertze, als hy den zool over den drempel zette, zijns eerſt gewaer in den ſpiegel; en 't hooft om-ſnorrende, wat, zeid'ze, jaegt u herwaerts? Hy, vallende haer te voet, antwoorde: *'t gewelt, Me-Vrouw, dat men mijner onnoozelheit doet, die ik tegens den achterklap, en valſche betichtingen mijner vyanden, by uwe Majeſteit kom verdedigen.* Ende zy wederom; *Zoo ghy zuiver zijt, billik datze beſchaemt worden; zoo niet, ik wenſchte u over duizent mijlen* Hier op voer hy voort, deed zijn beklagh en weernis zoo wel, dat men den Heer Kornelis de Monnik, met den Griffier, des Grooten Raets, van Mechele, af-veerdighde, om den ſtandt der dingen, grondelijk t'ondertaſten. Deze dan zich tot Amſterdam vervoeght, en den adem der getuigeniſſe beſnuft hebbende, vernamen de lucht der valsheit, die ter meineedigen kelen uit-ſtonk. Niet-te-min vereyſcht zijnde voet voor voet te gaen, om by vervolg van den draet, aen 't kluwen te raken, wert het werk den Hove van Hollant bevoolen, en by 't zelve eenige Raets-luiden daer toe gelaſt. Kriſtiaen de Waert, Raets-heer, en 's Keizers Procureur generael of algemeene verzorger, vernemende door velerley vlijt van hooren en uitvragen, hoe yſlijk een oevel-daet, onder ſchijn van Godlijken yver, ſchuilde, bewees

Hy zoekt heul aen de Lantvooghdes.

De Raets-heer de Monnik komt t'Amſterdam, en wordt des bedroghs gewaer.

De zack wort den Hove van Hollant bevolen.

te dier ſtonde, dat hy een lief hebber der gerechtigheit en man met eere was. Na genoeghzaem beleide vaſtigheit, ſchreef hy drie verſcheide Brieven van eenen dagh, namelijk, den laetſten in Lou-maendt des Jaers vijftien hondert vijf-en-vijftigh, aen den Schout, die de Droſt en Ridder-hooft zelf in handen heeft gehad. d'Eene was luidende, dat hy: Fy Harmans zoude bewilligen, om met den Brenger tot Haerlem te komen, daer haer de Raets-heer te ſpreken, en na rede te loonen had. d'Andre verzocht dat hy Volkje Willems, desgelijx, met den Brenger, zoude derwaerts ſtuuren, om op eenige puncten, verklaert door haer te vore, by hem naerder gehoort te worden. De derde hield in, dat de Schout, wel kunnende bevroeden, waer toe d'andere dienden, beſchikken zoude dat Volkje niet op weg ſloege, voor dat Fy dicht by Haerlem mochte zijn, op dat deze, vernemende d'andere, geen ſchalk oog krege, en zich deur maekte. Want de meeningh was, Fy aldaer te doen vangen, uit zorge, van binnen Amſterdam, wederſtant t'ontmoeten. Voorts, dat hy hoopte, met der hulpe Gods, aen de waerheit te raken. Waer 't nu, zeit Hooft, aen lagh, dat deze toelech geen voortgank nam, is my niet gebleken: maer wel, dat men Volkje, tot in den Haegh trok, aldaer een wijl gaende hield, en daer na op de Voor-poort vaſt ſtelde: dat oock Fy, by nacht, door den Schout, zonder eenigh Buuren-gerucht, gelicht wert; voorts, tot Jan Rooden-poortje uit te ſchuite gebracht, en te Hove in hechtenis gelevert. De gevangenen ondervraeght zijnde op d'omſtandigheden, nopende 't her-doopen van Schout en Schoutinne, verklaerdé 't zelve gezien te hebben, ſtaende op een bankje, door de glazen van zeker Speel-huis, dat hy buiten der Stadt in pacht gebruikte. Om deze gelegentheit na te ſpeuren, quamen zekere Gemagtigden uit den Hage, die aen 't Reguliers-hof, daer 't ſpeel-huis lag, af-zaten, en met den Schout, daer ontboden, zonder te weten tot wat einde, na de plaets wandelden. Aldaer gekomen, ſtapt een der zelve, op de bank, en rejkenende met de

de handt na 't glas, vond zijnen arm te kort, zulx het al te verre was van door 't glas te kunnen zien wat 'er binnen bedreven wierd. Derhalven aftredende, *hebt*, zeid hy, *goeden moet, Heer Schout, uw' ſaken zijn behouden.* En zonder hem wijzer te maken, keerden zy weder naer den Haegh. Mits de ſteun der ſtadt en gunſt der geeſtelijkheit, nochtans, haperd het een ruimen tijdt, eer men beſluiten kon, aen d'and're Raet plichtigen de handen te ſlaen. Niet-te-min mits de leelijkheidt van 't ſchelm-ſtuk over woegh moght, nocht het een, nocht het ander Meeſter Henrik en den Paſtoor entlijk baten, oft zy werden, by laſt van den Hove, op den derden van Bloei-maendt des Jaers vijftien hondert zeven-en-vijftig binnen Amſterdam gevat; de Paſtoor, daer hy voor 't Altaer ſtondt; en met zulk een heftigheit, dat hem geweigert was t'zijner woon-ſtede aen te ſpreken, oft eenige veranderingh van gewaet te gaen nemen. Maer voerde men hen beide zoo datelijk na den Haegh. Kornelis Martſz. en Adriaen Janſz. quamen in dezelve zwarigheit. En hoe-wel het der leugene konſt was, een-ſtemmelijk uit zoo vele bezondere monden te kallen, zoo bleef men echter, Jaren, belemmert in 't ontwinden der bewimpelingen, waer in de waerheidt vermomt ſtak. Fy immiddels, beviel van een kindt in den pijn-kelder: 't zy datze weder eenen man getrout, oft anders geraept had. Doch zy, en d'andre getuigen, zich onklaer, en geen open-ziende, beleden endelijk op hope van vergiffenis, opentlijk uit, dat alles valſch, verziert en verdicht was, 't geen zy de Schout en Schoutinne opgeſtreden hadden. Fy bekende in de gevankenis, dat, toen zy 's avonts gevangen wierdt, zy met haer zoon by den paſtoor gink, en dees haer in 't gezicht krijgende, uit-borſt met vloeken; Wat Duivel maekt ghy hier: en als zy hem aenzeide dat de Schout haer 's avondts zoude komen lichten, gaf haer tot antwoordt; dat zy met haer kinderen geruſt zoude gaen ſlapen, en liever de deur op de vloer laten loopen, als die te openen. Doch hier zeide Fy neen op, en datze hem in wilde laten. De Paſtoor wederom, eer ghy dit zoudt toe-laten, zoo neem liever twee of drie pont groot, en pakt u weg, dan ons al t'zamen in lijden te helpen. Endelijk verzochten Fy en Volkje met verzoek-ſchriften gena en vergiffenis aen den Koning, met beken, datze, van den Paſtoor en Meeſter Hendrik, bekoort, gekocht, en door beloften bygebracht waren, om den Schout en der Schoutinne valſchelijk op te zweren, 't geen hun aen eere, goet, en bloedt gingh. Zijnde de ſchennis alzoo in 't licht gekomen, en de genade afgeſlagen, deed het Gerecht zijn plicht. De Slijper wiert in 't openbaer gegeeſſelt; de Notaris ondeugende tot zijn dienſt verklaert, en beide ten Lande uit-gebannen. De Paſtoor moeſt bekennen, wel roekeloozelijk, onbeſcheidelijk, en op min dan behoorlijke onderrichtinge, tot laſt van Willem Dirkſz. en zijn Huiſvrouw aen Meeſter Rieuwaert geſchreven te hebben, en dat het hem leet was. Waer-en-boven, hem de ſtadt en vryheit van Amſterdam, met het oefenen van 't Ketter-meeſterſchap, verboden wierden. Volkje ſterf in de gevankenis. Over Fy gink een ſchrikkelijk vonnis. Maer eer zy ter Pleit-kamer, of Vierſchaer verſcheen, wierdt haer voor-gehouden, door drie Raets-heeren, met erinnering van de genakende ſtonde hares einds, dat zy, zonder yemant t'onrecht te belaſten, oft te verſchoonen, de waerheit naektelijk had uit te ſpreken. 't Beſcheit dat zy hier opgaf, is waerdigh om voor-gedragen te worden, als niet wanhebbelijk beleit, en ſmakende na de ernſt-haftigheit eener ziele, die reets geſcheept in de droefheit der doodt, en een ander leven te gemoet ziende, de werelt den leſten adieu toe-roept. *Ik weet*, (zeidz' dan) *dat ik ſterven moet, dat mijn tijt alhier kort, en de ure na by; en dat ik mijn oordeel, van u, mijn Heeren, alhier te ontfangen, en daer na voor den Hoogen Rechter te verſchijnen heb. Zoo zeg, en verklaer ik, by 't cordeel, dat ik, mijn Heeren, van u, daer na van den Hoogen Rechter ontfangen*

Meeſter Hendrik en de Paſtoor gevangen.

Daer toe twee andere.

De Getuigen zoeken vergiffenis, en belijden de waerheidt.

Zy worden geſtraft.

Verklaring van Fy op haer ſterfdagh.

zal, dat al 't geen, waer in ik den Schout van Amſterdam, en de zijnen, belaſt heb, zoo by gezwoore getuig-ſchriften, als voor verſcheidene Heeren en gemagtigden, of anderzins, al t'zamen gedicht, gelogen, en onwaeraghtigh is. En heb 't zelve gedaen, door overredinge, beloften, en giften van Meeſter Hendrik Dirkſz. Burgermeeſter van Amſterdam, en Meeſter Floris, Paſtoor van de Oude Kerk aldaer. Voorts verzocht zy, dat iemant van de Heeren geliefde den laſt aen te nemen, en haer te beloven, dat hy den Schout, uit haren name zou bidden, om vergiffenis van 't geene zy hun zoo valſchelijk over-logen, en te laſt geleit had. 't Welk de Heer Arnout Sasbout aennam, en na-quam. Haer, op dat de leden die zich dapperſt in de ſchelmerye gequeten hadden, loon naer verdienſten ontfingen, verweez men tot een ſtraf, die op haer miſdrijf paſte, namelijk, dat haer tong uit den halſe getornt, haer hals aen een pael gewurght, 't lichaem gebrandt, en op 't galge-velt zou geſtelt worden.

Haer laetſte bekentenis en doodt.

Gebraght buiten den Haegh, ter plaetze, daerze haer recht t'ontfangen had, vernieuwde zy, met luider ſtemme, voor de ganſche menighte, daer toe geloopen, de bekentenis der valsheit, en hoe zy, van Meeſter Hendrik, en den Paſtoor, hier toe, verleit was; met nader verzoek, dat men den Schout voor haer, om vergiffenis bidden wilde; liet daer op haer tongh af-kerven, en kele toe-wringen: vellende 't volk een vloek, over d'aenſtichters van 't ſtuk, met ſchreeuwen, dat men hun beiden van gelijke behoorde te doen: Dit geſchiedde den dertiende van
1561. Bloei-maendt des Jaers duizent vijf hondert een-en-tzeſtigh, na ſtijl van den hove.

Meeſter Hendrik red zich.

Maer Meeſter Hendrik, zich hebbende weten voorſchrift van zijn handt te hoeden, en de geloofwaerdigheit der getuigen, met hunne beledene mein-eedigheit gewraekt, ontworſtelde der jonghſte ſtraffe. Hy zat, nochtans, op de Voor-poort, zeſtien weken, zonder vrouw of kinderen te mogen ſpreken, uitgezeit in de laetſte uur. Daer na had hy zijn herbergh, endelijk den Haegh, voor gevankenis, mits borg ſtellende voor twintigh duizent gulden, en op pene, dat het ſtuk, zoo hy vloode, voor gebleken en beleden zou gehouden worden. Alzoo duurde 't een Jaer, eer hem veroorloft wierd, binnen Amſterdam te komen; en dat niet dan by verdubbelingh der boorgh-toghte, der zomme van veertigh duizent guldens, en met verbandt van weder te keeren, ten vermaen van den hove: daer hy noch onder ſtont aen de kant van vier Jaren.

Hy ſt... noch... by de... Jaren... der...

Te weten, boven dat van Fy, wierd hem noch tweederlei bedrogh opgezeit. Het eene zoude hy met mompelen van zekeren gemaghtighde, gezonden van wege der Lantvoogdeſſe in 't Jaer vijftien hondert vijf-en-veertigh, om te vernemen hoe veel graens t'Amſterdam lagh, gepleeght hebben; beſtellende dat de kooren-koopers twee laſten voor een aengaven, op dat alzoo oorlof tot uitvoer dier ware verworven wierde: het ander met achterhouden van meer dan vier duizent uit dertien duizent en ettelijke hondert gulden; waer op de omſlagh des tienden penninx van de waerdye der huizen en erven binnen de ſtadt en hare vryheit, in 't Jaer vijftien hondert drie-en-vijftigh, geſchat was. En belangende de twee naeſt-verhaelde valsheden, verklaerde 't hof, eerſt op den zeventienden van Gras-maendt des Jaers vijftien hondert twee-en-tzeſtigh, den algemenen Verzorger niet ontfanklijk tot zijn eiſch, in der forme als die genomen was. Teffens ontzeid' het hem zijnen vorder eiſch: doemde niet-temin den verweerder in de koſten, zoo zijner gevankeniſſe, als andre by hem gedaen; en beval den Verzorger, de pleit-papieren na zich te nemen, om 's Koninx recht te bewaren, tegens de ſchuldigen, daer en zoo 't behooren zou. Niet zoo haeſt waende Hendrik hier mede eenen vryen hals te hebben, of hy begon, feller dan oit, weder te wroeten: en wijtende al zijn leet en oneer den Schout, vorderde, om de zelve te doen beteren, hem voor Schepenen der ſtadt.

De Sch... van hem voor Sch... penen ... daegh...

En vermoght de partijdigheit zoo veel, dat men dezen man, van wien meeſt al de

Ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Gemeente een ſchrik had, noch in de Jaren drie en vier-en-tzeſtig, tot Burgermeeſter koos; ja den Paſtoor wederom zocht t'Amſterdam te beroepen. Alle handelingen van den Schout, die eenighzins te miſduiden waren, wierden uit den gront opgegraven, zonderlingh, daer hy d'onroomſchen moghte ſchijnen verſchoont te hebben: gelijk hem in der daet, het vervolgh om geloofs-zaken, en de bloedt-dorſt der anderen, verdroot. Men trachte zijn ſchoondochter, die, om haren meer dan burgerlijken rijkdom, eertijts aen eenen Ammirael van Hollant, gehuuwt geweeſt was, van ketterye te doen overtuigen: verworf op nieuw het Schoutambacht, in pantſchap, aen de ſtadt, in 't Jaer drie-en-tzeſtigh, en ſtiet 'er hem uit, in den Jare zes-en-tzeſtigh, als de Hartogin zich de keur van het Burgermeeſterſchap aen zich genomen had, en luiden naer haer gelieven daer toe beroepen; regel-recht tegens hantveſten en out gebruik. Hoe-wel onder verklaringe van 't zelve in geen gevolgh te willen trekken. En men beklede zijn plaets met eenen Pieter Pieterſz. die op een jaergelt van acht hondert gulden aengenomen wierdt, waer voor hy van alle boeten, beloopende boven drie gulden, te verantwoorden had, en die tot genot der ſtede te laten. Daer na wierd opgeſtreden aen Bardes, uit twijfelachtige getuigeniſſen, en tekenen, dat hy de beroerten had helpen ſtooken; te dien einde, verſtant, met den Prince van Oranje, met den Heere van Brederode, en, in zijfer, met Dirk Volkhartſz. Koornhart, gehouden, ja eenen Kalviniſchen leeraer in den Haegh gebraght. En terwijl hy aen d'eene zijde, van al deze zwarigheden wierd aengevoghten, ontviel hem aen d'andere alle toevlucht en onderſtant. Vrouw Maria was, over langh, uit der tijdt, by die van Parma vond hy de zelve gunſt niet. De Hartogh van Alva quam in 't landt. Dies raekte hy ook te hove in hechtenis: wierdt na langh zitten, by goetdunken van den bloet-raet, wredelijk gefoltert, en boven dien, met roeden gegeeſſelt, in den ouderdom van tzeventigh Jaren. En hoe-wel hy dit uitſtondt met onverwonnen moede, zulx de gemelde Raedt hem zuiver van de beroerte ſchoude, men hield echter, met voorwenden van andre zijne zijd gangen, hem aen de lange koorde, en een groot zom penningen in, die de Koning hem ſchuldigh was. Voorts begon de ſcheuring des lants; en hy, vindende geen veiligheit by de Spaens-gezinden, der parthy der Bontgenoten te volgen: oorzaek, dat zijn meeſte middelen, gelegen onder Amſterdam, hem t'onbruik gemaekt wierden. Al 't welk hem, niet alleen aen 't lichaem, maer endelijk aen 't verſtant gingh; en zijnen eenigen broeder Meeſter Klaes Hein zoo na, dat het hem ook het zijne ontſtelde. In dezen deerlijken ſtaet, en een gebreklijkheit, die hem al een wijl verboodt wijn aen t'zijner tafel te nuttigen, braght hy, te vore adelijk te leven, de reſt zijner dagen tot Delft over: alwaer het den Prince van Oranje, hem aenſprekende, tranen en klagen koſte, dat zoo bloeient een vernuft, der wijze, geknakt en verwelkt was. Ziet hier hoe 't Bardes bequam, 't krakkeel tegens den wrijter en zijne trauwanten te trouwen, en hoe hy de ongelukkige liefde tot vryheidt en Vaderlant, met verlies van goedt, gezontheit, en zinnen bezuurde. Ziet daer ook, hoe dier Meeſter Hendrik zijn hooghmoet ſtondt; die (boven de quellaedje van 't bezwalken zijner fame, boven zware en verwijlde gevankenis, anxt en gevaer van ſmadelijke doodt, en verbeurte van have) veel rampzaliger, dan Willem Dirkſz. zoo lange Jaren, en over 't zeven-en-tzeſtighſte zijnes ouderdoms, van ſpijt, nijt, en wraekgierigheit, inwendige beuls gepijnigt wierd; zijn eigen hert gegeten, zijne, en zijner evennaeſten zielen, over den tuin gehangen heeft; uit enkele ydelheit, en kindtze ſtaet-zucht, om, zonder genot, onder zweep van meenigen Over-meeſter, een arme heerſchappye te drijven, die aen een draet van ragh, en de wenk des Lants-heeren hingh. Want het vermogen en achtbaerheit der

Meeſter Hendrik wort echter Burgermeeſter.

't Schoutambacht weder aen de ſtadt beleent, en Pieter Pieterſz. daer in geſtelt.

Bardes gevangen, gepijnigt, gegeeſſelt: verlieſt zijn goedt, gezontheit, en zinnen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

der ſtadt, van dien tijdt, kan, nergens na, geleken worden, by de hoogheit, waer toe zy zedert geſtegen is, en 't ontzagh, dat haer tegenwoordelijk, onder de regerende Staten van Hollant wort toegedragen. Daer-en-boven, hoe vaſt hy zijn ſtuk meende beleit te hebben, is 't hem, in verſcheidene en onverwachte wijze, ontſchooten. Want, eerſtelijk, 't zy zijn eige met-verwanten van zijn ongezellige heersheit, en dwingelandye, de walge ſtak, oft dat zy zich de vinnigheit der opſprake ſchaemden, vergat men hem voortaen meer Burgermeeſter te maken. Daer na wierdt hy in den Jare acht-en-tzeventigh, nevens andere regeerders, ter ſtadt uit-geſchikt, met ſlechter vergeldinge, dan hy zijn gepleeghde meeſterſchap, geweldenary, en wreetheden had toe-geleit. Want alzoo hem zijn huiſvrouw, een paer reine hembden, aen boort, na-zondt, deed hyze door de dienſt-maegt, dieze braght, weder te rugge dragen, zeggende, dat hy dier niet van doen zou hebben, als die geen andere rekeningh maekte, dan dat de meeningh was, het ſchip met hun allen, buiten den boom, in de gront te booren. Doch zy werden aen Sint Antonis-dijk opgezet, van waer hy, met eenige anderen, zich na Haerlem deed voeren. Aldaer gekomen, en dit pak van zijn hert zijnde, gingh hem boertens luſt aen, en zeide hy tot zijn makkers, *een dingh hebben wy vergeten. Als zy vraeghden wat? antwoordde hy, den krui-wagen*, 't welk in Amſterdams gezeit is, de lijntoght, en 't mennen der zaken, naer hunnen zin. En als hem zijn gevoelen, nopende dit omhangen der hekken, wierdt af-gevordert, *huimetuit* (zeid' hy) *hoedt u voor de weerſtandt*. Dit is ook een zeer outfrens ſpreek-woort, waer van 't eerſte by zommigen gehouden wort, voor een in-gekrompen laſchwoort, van de drie ſtemmen, huiden, maet, uit. Namelijk, dat het Spaenſe gewelt zijn hooft aen Hollant ſtooten, en de nieu-geſtichte regering duuren ſoude, kon niet komen in eenen man, die, hoe ſchrander hy ook was, zijn oordeel op enkele eigene ervarentheit veſtighde, zonder te beſpiegelen, 't geen men beſchreven vindt van de moeite, die maer matige plaetſen, door de ſterkte haerder gelegentheit aen groot-magtige Rijken, gekoſt hebben. Aldus dan over-leeft hebbende d'ellendige grootheit; ſtierf hy tot Haerlem, en ruimende met een ſtank van on-af-wiſſchelijken laſter, liet eenen naem achter, die van alle luiden met eeren verfoeit wiert. Zelfs op zijn uitvaert, ging de ſpraek, dat het lijk wonderlijker wijze vermiſt was, en eenigh ſpook, in de plaetſe van dien, de doot-kiſte bezeten had. 't Welk, hoe-wel beuzelachtigh, en al te blindelinx gelooft, nochtans te kennen geeft, in hoe bijſter een gevoelen van god-vergetene heiloosheit, hy, by den gemeenen man, geſtaen heeft. En kan men mee afmeten, indien deze twee perſonaedjen, in een opper-heerſchappy-voerende ſtadt, geboren waren geweeſt, met wat ramp en verwoeſting, zy hun vaderlant zouden bedroeft, en bedorven hebben. Want de geſplitſte burgery, elk, naer hem zijn zinlijkheit, oft baetſucht aenhitſte, jookte van toght, om deez den eenen, en die den anderen, onder naem van Schoutiſten en Meeſter Hendrik Dirkſz. na te draven, en zijn wederparty in 't onderſpit te helpen. De ſchot-ſchriften en faem-ſmettende gedichten, gingen, op alle ſtraten, markten, en maeltijden, om, een wapen, dat zonder voordeel, op zijnen vyandt te halen, niet dan quaet bloedt, in verbitteringh maekt.

Hoe 't met Meeſter Hendrik af-loopt.

De [illegible] ſcha[illegible] Sch[illegible] en M[illegible] Hen[illegible] Dirk[illegible]

De tweedraght dan, dus heftelijk gedreven, in den Jare vijf-en-tzeſtigh vond noch een ander aes, om de vinnigheit te voeden. Door de duurte van 't kooren, dat tot over-hoogen prijze geklommen was, den dagelijkſchen aftrek, en vreze van hongers-noot, had de Vroetſchap te rade gevonden, de ſtadt, tegens 't uitvoeren der granen, te ſluiten. 't Welk hoewel zwaer voor den genen, die zich met deze zoort van handel geneerden, nochtans, mits de behoefte, verſchoonbaer geweeſt waer, had de ſlimheidt der baetzucht, daer onder ſpelende, dezen heilzamen toelegh

Ver[illegible] ringe [illegible] voortg[illegible] van [illegible] ren-[illegible] 1565.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

niet ten dele vruchteloos, en 't eenemale hatelijk gemaekt. Namelijk, als het raet-ſlot des avondts, genomen was, om 's morgens daer na verkundigt te worden, ſchikten eenige leden der wet, en zommigen hun bevriendt, in der nacht de boomen open te krijgen, en menighte van rogh en terwe te verſchepen. Des anderen daeghs, als 'er geen graen meer uit moght, liep de markt zoo laegh, datze meer dan tachtigh ten hondert, by die van buiten, verſcheelde. De onbegunſtigde kooren-koopers derhalven, dus dapper op hun achterdeel gezet, hadden goet, bril toe, en hun eigen verlies, als ook de winſt van anderen, met eenen quaet oogh, in te zien. Maer zich vermeeſtert, en nergens toevlucht vindende, was al, dat zy doen konden, den mondt tot de ooren toe, open te doen, om met ſchreeuwen en ſchelden, te bewijzen, dat hun dit leet in de krop ſtak, en, in tijdt en wijle, gedacht zoude worden.

Onluſt om de laſtaedje.

Hier benevens, had 'er een derde miſnoegen, over de twintigh Jaren geſmeult; 't welk uitbrekende ontrent der zelver ſtonde, den wet-houderen, niet luttel ontzaghs, en gehoorzaemheits, onttoogh. Van outs her, en tijt tot tijt, naer dat het lant oorlog onderwarigh geweeſt was, had de vroetſchap het timmeren onder de ſtadt afgekeurt, op dat de vyant, mits 't aenhoogen der weke gronden, en 't gebouw dicht by de veſte, geen voordeel krege. Qualijk kon men dit doen na-komen aen de Ooſt-zijde, en den oever van 't Y, die de laſtaedje genaemt wierdt: alwaer de inge-erfden te groot eene bekooringh leden, om zich van de gelegentheidt der plaetſe t'hunnen meeſten oorbaer, te dienen. Men begon 'er derhalven, in 't eerſt, ſcheeps-timmerwerven, en wooningen voor 't arbeits-volk te ſtichten: die, by bevel, gegeven van Vrouw Maria, in den Jare vijftien hondert vijf-en-veertigh, en ververſcht in die van twee, en drie-en-vijftigh, wierden afgebroken. Doch, om geen ambacht van zulk belangh voor den lande, als 't ſcheeps-timmeren, te verachteren, ſtond Koning Filips in 't Jaer zes-en-vijftigh toe, dat men binnen de vijf-en-twintigh roeden, zekere hutten met week dak, en houte wanten, zou mogen opſlaen; mits gehouden zijnde, als 't nood deed, de zelve tot zeggen der gerechten, en eige koſten, te ſloopen. Maer de eigenaers hebbende dus veel voets verworpen, traden allengskens voorder, en zoo verre, dat men nu een goeden hoek, met ſchuiren, ſpijkers, en huizen, betimmert zagh. De Majeſtraet dan, opwakende, wierd te rade, een verloop dus wijt gekomen, te rechten: wel veel wederſtrevens bejegende hun in dit werk; drijvende de bezitters, dat men de zwarigheit, daer 't verbot van 't bouwen op-oogde, zonder hun bederf, met grooting der ſtadt, en beveſten der laſtaedje, kon voorkomen. De zaek alzoo ſtaende, zeit men dat een van de regeerders, op eenen der inge-erfden, zekeren gront, in koop, deed verzoeken, om deel aen de ſchijnbare winſt te hebben, die hy zich ſterk maekte, te doen zeker gaen. 't Welk afgeſlagen met ſchorre woorden, namelijk, dat men 't houden wilde, en voor-al aen hem niet overdoen, zoo groot een ſpijt ontſtak in den geweigerden, dat hy uitvoer: zoo zoud het ook niet binnen raken. Oft dit eenen Hendrik Teeuwiſz. geweeſt zy, of Meeſter Hendrik Dirkſz. weet men voor wis niet na te zeggen: behalven dat noch Gerrit noch Hendrik, hun gewoonlijk ſpoor, met dus hoe vinnig een driftigheit, zou hebben te buiten gegaen. Te min aenziens, hierom, had in dezen, der wet-houderen yver, ſchijnende meer uit nijt van eenen man, en zijn te leur-geſtelde baetzucht, dan uit zuivere zorge voor ſtadts welſtandt, her te komen. En gemerkt de laſtaediers, een groot deel van de treffelijkſten der burgerye waren, viel bedenkelijk den wegh der daetlijkheidt tegens hem in te gaen, voor de genen, die met de reſt niet al te wel ſtonden. Ja alle drie benden van Schoutiſten, Kooren-koopers, en Laſtaediers ſmolten in de hitte van eenparigen haet tegens d'Overheit, hunne wederwilligheden tzamen; en om zich noch bet te ſtijven,

1565.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1565. begoſten allengskens eene lijn, met d'Onroomſchen, te trekken. Waer mede het uit de kijf was, dat hunne party boven dreef, zoo raekte de zaek in recht, en nam een tragen trant, dewijl de wrevel-moet, door 't dwersdrijven, van d'een en d'andere zijde, dagelijkx aen-wakkerde. Het eind was, dat men hebbende de handen ruim, door 't uitwijken der Onroomſchen, als de Graef van Lumey, uit 's Princen naem, voor Amſterdam quam, gelijk hier na te verhalen ſtaet, onder dexel van die noot, het vuur in de laſtaedje ſtak, en lietze tot de gront toe af-branden.

Klachten te Hoof over de Wet-houders.

Maer uit al deze ongenuchten, ſproot, in dit Jaer, het in-leveren van zeker ſmeek-ſchrift te hove, met klachten over de Wet-houders, en hoe zy, maegh by maegh, bloet by bloetverwant ſtuiwende, hun naeſte vrienden en bloet-verwanten, gaende andere eerbare perzonen voorby, neffens zich op 't kuſſen holpen, en voor raetsperzonen in de regeeringe aen-namen. De wet-houders hielden heftig aen om de teikenaers te weten. Dan, 't moght hun noit gebeuren. Op gelijke wijze was aen Schout Bardes de belijdenis aen Gele Fy geweigert, waer mede hy het Meeſter Hendrik had mogen zuur maken: zijnde 't hof te beſcheiden, om der wraekgierigheit de nagels te lengen. De Hartogin op deze klaghten maekte den eerſten van Herfſt-maent, een keur, om by maniere van voorraet, plaets te grijpen. Dees luide, dat de regeerders de burgers geenzins in hun vryheden verkort noch mishandelt hadden, maer daer wierdt even-wel in de zelve keur ſcherper ordre, tegens 't na-bloedt en maeghſchap geſtelt.

Keure der Hertoginne, nopende 't na-bloedt en na-maegſchap onder de Regeerders te ſchuwen.

Namelijk, dat tot zes-en-dertig Raden geen nader bloetvrienden moghten gekooren worden, dan broeders kinderen, en in zwagerſchap, geen ſchoon-vader, en ſchoonzoon, noch twee zwagers, die d'een des anders zuſter ten wijve had, maer voorder wel. Ook ordeze dat niemandt Schepen of in de vroetſchap komen moghte, 't zy hy vijf-en-twintigh Iaren oudt was. Doch hier breeder van onder de regeeringh.

Met de Inquiſitie wierdt ondertuſſchen door ganſch Nederlandt ſterk voortgevaren, en Inquiſiteurs geſtelt om 't werk uit te voeren En liep men nu uit alle geweſten over de bloedige Plakkaten, en 't ſterk voortzetten der Inquiſitie, dagelix der Lantvoogdeſſe, ter ooren. Burgeren, Edelen, Steden, Staten, quamen met klachten, op klachten te Hove, over 't vervolgh, overlaſt, en quellaedje hun gedaen door de Inquiſiteurs, en hun gemaghtighden, die hun met beklagen, betigten, in pleit trekken, eere, goet, bloet, vrienden, en magen, veegh of onveilig maekten.

Ook bleef het nu langer, zeit de Droſt Hooft, *by de Inquiſitie niet, maer men begon opentlijk over de Plakaten te roepen, en dat het vonniſſen naer luidt der zelver, voor God niet te verantwoorden, noch de zin van, 't woordt kettery, eigentlijk te bepalen was; en over zulx dikwils reden van kleen belangh, als het den Rechter luſte, tot kettery verduit werden. Dat zelfs de boetveerdige Ketters te doen ſterven, alle andere wreetheit te boven gingh, gemerkt de Spaenſche Inquiſitie hun, 't en waer in 't alder-uiterſte, en als zy reeds aen de ſtaek ſtonden, 't leven gunde. En een van de Hoofden hier t' Amſterdam, wiens nakomelingen noch heden van de Roomſche gezintheit zijn, voerde zekeren Schepen te gemoet, dat hy voor de vierſchaer Gods verſchijnende, dien alſdan 's Keizers Plakkaet in de handt moghte zien te ſteken, en gewaer worden, hoe verre hy komen zoude, met zich daer op t'ontſchuldigen.* En maekte deze bloedige vervolginge niet alleen het gemeene Volk, onverduldig, maer ook 't invoeren der nieuwe Biſſchoppen, zelfs de Geeſtelijken baloorigh; zulx eenige Heeren en Edelen vreezende, dat dit miſnoegen des gemeinen volx eens in een algemeine opſtandt en oproer ontſtaen moghte, zich met een lange Ry, wel ten getale van drie hondert, gaende Graef Luidewijk van Naſſouwen, broeder des Princen van Naſſouwe, en Graef Hendrik van Brederode, als hoofden in 't laetſte gelit, te hove, dat tot Bruſſel was, verſcheenen, en de

Lant-

Lantvooghdeſſe, Margreta van Parma een ſmeek-ſchrift, luidende op dezen zin, over-gaven. *De Nederlanders, inzonderheit den Adel, Me-Vrouw, hebben altijdt in getrouwheit tegens hun Landts-heeren al and're volken overtroffen. Maer onder alle dienſten moet de tegenwoordige in dus een gevaerlijke tijt, de getrouwſte gerekent worden. Hier door hebbenwe goet gevonden, uw' Hoogheit bekent te maken, hoe de Inquiſitie en Plakkaten, met goeden inzicht op het ſtuk des geloofs gemaekt, miſſchien den Staet eertijts dienſtigh, maer nu verandert van aert en werkingh, door 't omkeeren der tijden, niet als afkeer, onruſt, oproer, en endelijk 's Landts ondergank kunnen veroorzaken. Want by de laetſte Jaren, waer in men, zonder d'uiterſte ſcherpheit te gebruiken, zoo veel ongemaks bejegent heeft, is goet af te meten, wat 'er af worden wil, indien men, volgende het jonghſte bevel zijner Majeſteit, niet alleen de ſtrengheit der Plakkaten, maer zelfs d'Inquiſitie te werk ſtelt. En hoe-wel d'onſteltenisſen, die 't genaken onzer ellenden betekenen, van heden nocht giſter begoſt zijn, zoo hebben wy 't al een wijle laten henen gaen, op toeverlaet, dat de mogenſte Heeren, en Staten der geweſten in den vvindt zouden zien, en uwer Hoogheit het opſtekent, en nu over 't hooft-hangend onweder, aenwijzen. Te leur geſtelt van deze hope, vinden wy ons dien laſt opgeleit, door bevel van de Opperſte Wet, het heil der gemeente. Boven dien heeft ons de noot, Me-Vrouw, die alles rechtvaerdight, hier toe gedwongen. Want hoe-wel aen 't graeuw, zoo 't eens op de been raekt, luttel houwens is, wie, ſchoon genoomen men ſtilde het daer na al, zal ons boeten de onverwinnelijke ſchade van brandt en verwoeſtingh, aen onze huizen, en hoven, geleden. Derhalve verzoeken wy ootmoedigh uwe Hoogheit gelieve, op 't ſpoedighſte eenigen bequamen perzoon af te veerdigen, om onze ootmoedige bede aen zijne Majeſteit bekent te maken, op dat een ieder uit deze benautheit verloſt wierde. Niet dat wy den Koning willen wetten ſtellen; welke mis-duidinge den quaetwilligen zal gereet leggen. Verre van ons is zulk een vermetelheit. Maer* 1566. *dat zijn Majeſteit zy gedient met te verzien op dit ſtuk by veiliger, bequamer, en tijdiger middelen, door andere keuren te ramen, ten overſtaen, en ter bewilligingh eener algemeene vergaderingh van Staten. Uwe Hoogheit late ons van haer zoo veel verwerven, dat ondertuſſchen, het invoeren der Inquiſitie en Plakkaten, met de bijſterheden, daer uit te beduchten, geſtaakt blijve. In allen gevalle getuight ons onze gewiſſe, en wy voor God en de werelt, dat onze trouwe zich, met deze waerſchouwingh, ten vollen gequeten heeft: zulx wy verſtaen ontſchuldigh, te zullen zijn aen alle verzuim, waer door eenige onraet, muitery, of bloetſtorting mochte komen aengerecht te worden.*

Op dit hun ſmeek-ſchrift gaf hen de Lantvooghdes endelijk tot antwoort, *dat zy beloofde, d' Inquiſiteurs en Overheden daer toe te houden; dat noch onheil, noch ergernis gebeuren zoude, zoo die ſlechts niet ontſtonden van hunnen kant.* Hier by lieten het de Bontgenoten, en maer matelijk te vrede zijnde, beſlooten te ſcheiden. Doch zy ſtelden te vore zekere ordre in, waer by gekoren wierden vier hoofden, tot het voornaemſte beleit, dien ieder zoude gehoorzamen; mitſgaders drie of vier perzonen in elk geweſt, om verſtant met hen te houden, en toe te zien, dat nergens eenige beroerten opgank namen, noch de beloften der Koninginne, verachtert wierden. Ook verbonden zich de Bontgenoten, niet nieuws in den Godsdienſt of regeringe aen te heffen; maer het beſluit, dat by den Koning, en d'algemeine Staten zou genomen worden, geduldig af te wagten. Maer, 't geen aenmerkens waerdigh, midlerwijl de Bontgenoten hier in doende waren, en te hove gingen en keerden, wierd hen de naem van Geux, gegeven. Welk Roomſch woort, geſmeet ſchijnende naer het Nederlantſche Guits, zoo veel als fielen of lant-loopers, betekent. Want als de Lantvooghdes over deze beroerten en t'zamen-komſten der Edelen, zeer ontſtelt en verbaeſt was, zoo zeit men, dat de Baroen van Barlemont tot de Lantvooghdes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zoude gezeit hebben, *Non, non, Madame, ne craingne pas les Geux*, dat is te zeggen, *Neen, neen, Me-Vrouwe, wilt niet vrezen deze Geuzen oft Bedelaers.* Dezen ſteen, na hem geworpen, raepten d'Edelen op, als had het iet koſtelijx geweeſt; en gingen goude Medalien aen den hals dragen, daer ter eene zijde, 's Koninx tronje, ter andere, een bedelaers borze, gevat van twee gevoeghde rechter-handen, opſtondt, met deze woorden in den rant, *Fidelles au Roy juſques a la Beſace*, dat is, *Getrouw den Koning tot den Bedel-zak toe.* Andere hechteden op de zijde der borſt een houte napje, aen zilvere banden, en *Vive le Geux*, dat is, *langh leven de Geuzen*, daer op geſneden. En op dat het eene na 't ander waer, kleeden zich veel in asverwige ſtoffe. Ook quamp 'er een kopere penningh uit, met dit opſchrift aen d'eene zijde. *Eſcu de Viane*, dat is, *Schild van Viane*, aen d'andere zijde, de wapenen des Huis van Borgonje, met de woorden, *Par Flammes & Fu*, dat is, *door vlam en vuur.* 't Zy de Heer van Brederode en Viane, hier door wilde te verſtaen geven dat hy en de zijnen, ten dienſte van het huis, noch vuur, noch vlammen aenzagh, of ſpelende op het zinſtael van de vuurſlagh, daer mede gemeent heeft, dat het door zoo wrede middelen geveſt, en op-getimmert wierdt.

Blazoen of zinſtael by de Bondt-genooten gevoert.

Penningh tot Viane geſlagen.

De Bondt-genoten arbeiden om aenhangh te krijgen.

De Bont-genoten dus naem en wapen gekregen hebbende, arbeiden vaſt onder Staten en goede ſteden om aenhangh te krijgen. Het preken dus langh in 't heimelijk gepleeght, nam machtigh toe; en begonnen d'Onroomſche, zonder anxt en zorge te vergaderen, en alſoo hun groote menighte te melden. De Landtvooghdes ondertuſſchen was vaſt doende met het beramen eeniger matiger forme van keure; die Egmont en eenige andere oordeelden dienſtelijk te zijn, om terſtont afgekundight te worden, tot naerder orde toe, om den Heeren Bondt-genoten genoegen te geven. Maer dit ſloegen andere af, en dorſten zulx zonder uitgedrukt bevel niet onderſtaen. Voorts wierden Johan van Glimes, Mark-graef van Bergen, en Floris Mommerancy, Baroen van Montigny gekoren om na Spanje te reizen, en den Koning van alles te verwittigen.

De Lantvooghdes doet dit bezenden aen de Koning.

Ook veirdighde de Landtvoogdes het ontwerp van matigen der Plakkaten derwaerts hene, nevens kundſchap van dit beſluit, en van het onbenoegen van Oranje en Hoorne. Als ook hoe datze goet gevonden had, 't gevoelen der Staten en Lant-raden op de matigingh der Plakkaten te verzoeken: waer mede men beſloten had te haeſten, eer de Bondt-genoten de herten der gemeente zochten te winnen, gelijk zy pooghden te doen. En dat zy de Heeren van Bergen en Montigny endelijk tot het gezandtſchap, door ſtijf aenhouden, bewillight had. Door deze tijdingh wierdt den Koning zeer ontſtelt, doch wachte zich echter wel om yets in 't openbaer te laten af-kundigen, voor al eer hy de toegezondene Heeren mondelingh geſproken had. De matigingh dan by de Lantvooghdes beraemt, beſtondt voornamelijk in deze punten.

Inhoud van de matiging der Plakkaten.

Leeraers en bewinds-luiden van Onroomſchen Gods-dienſt, boek-ſchrijvers, verſchaffers van plaetze tot verboode vergaderingen, mitſgaders de geenen, die grove ergernis in 't openbaer aenrechten, of hun werk maekten van hoofden der nieuwe leere te herbergen, zouden met den koorde gewurght worden, hunne goederen verbeurt, daer 't de hantveſten toe-lieten. Die hun geloof af-gingen, zouden 't zwaerdt krijgen, en hunne erfgenamen hunne goederen. Gemeenen en berouw-hebbenden ketteren werd genade, den onboetvaerdigen ballinghſchap, gegeven, behoudens 't genot hunner have, die zy, noch by uiterſte wille, nocht by andere wegen vervreemden moeſten, maer op hunne erven laten komen: zoud' ook de zelve verbeurt zijn, zoo zy zich vervorderden eenige Landt-zaten te verleiden. Maer Weder-doopers, hartnekkigh blijvende, verbeurden hunne middelen, daer verbeurte ſtant greep, daer niet vervielen die datelijk aen hunne erfgenamen. Hervalle ketters, mits nieuw leetwezen toonende, moghten met ballinghſchap voldoen: doch Doops-

ge-

gezinden, niet dan met den hals.

Het preken der Onroomſen groeit wakker aen in Vlaendre en Brabandt.

Maer deze matigingh, die in 't latijn van 't hof moderatie geheten wierdt, kreegh terſtondt de naem van moorderatie. Midlerwijl namen de beroerten zoo geweldigh toe, als of men getrooſt geweeſt ware, een op al, en alles in 't wildt te ſtellen. Want het gink 'er der mate toe, dat 'er langer geen houden aen ſcheen: loopende de luiden, ter preke, eerſt in boſſchaedjen, daer na in ope velden, met groote meenighten; vele uit enkelen yver, andere uit nieuwſgierigheidt. D'eerſte vergaderingen geſchiedden zonder wapenen. Maer toen men hem dreigde oft ſteurde, zy aen 't dragen van rappieren, van zink-roers, endelijk van buſſen, hellebaerden, en ander hals-geweer. Dit begon in Weſt-vlaendren, ſloegh van daer voorts in Brabandt, Wals-landt, Hollandt, Zeelandt, Uitrecht, en andere geweſten. Op den vier-en-twintigſten van Zomer-maendt wierdt in 't Walſch gepreekt niet verre van Antwerpen, in zeker heeſter-bos des Heeren van Berchem, en wierdt van gewapenden, eenige te voet, eenige te paert, op vier plaetzen bewaert, en vermits het Sint Jans, en een ledige, dagh was, lieten zich daer veel luiden uit nieuwſgierigheidt vinden: zulx het getal wel geſchat wierdt op vier of vijf duizent menſchen. En als hen ter ooren quam, dat de burgeren zich gereet maekten om hem te komen overvallen, gaven zommigen tot antwoordt, datze komen moghten, zy zouden ſtandt houden, en waren hun wel getrooſt. Het preken ge-eyndigt zijnde, verkondighde de Leeraer dat men des zaterdaeghs daer aen, in Nederduitſch zou preken. Dit wierdt de Hartogin van die van Antwerpen aendient, die hen rade met eenige ſchutters, gelijk te vore wel gedaen was, uit te trekken. Doch hier op maektenze zwarigheit, en leiden hun ſchoor-voetten op de groote menigte en ſterkte der verweerders. Waer op de Hartogin aldus uit onverduldigheit verbolgen uit-voer. *Dat het verzoek der Edelen dit gezelſchap zoo ſtout gemaekt had, dat zulke ketters niet zochten, dan 't goet en bloedt van anderen, en alle godlooze daden uit te werken.* Voort braghze de zaek, met goet vinden der Antwerpenaers, in den breeden raedt, die uit de voornaemſten der gemeente beſtondt, om aldaer overwogen te worden.

De Landtvooghdes zoekt dit te beletten, maer vergeefs.

De Hartogin ziende dat de Koning in Spanje geen eint van de zaek maekte, en hier te lande d'oproerigheden en 't preken der Onroomſchen dapper aengroeiden, gink een nieuw Plakkaet uit-geven; doch vermits deze weinig verſcheelde van d'onworpene punten van matigingh, veroorzaekte het nieuwe verbolgentheit, zulx verſcheide ſteden het verkundigen tegens de borſt ſtiet. Ondertuſſchen zocht men de Prins van Oranje, om den brandt dezer on-eenigheden te ſliſſen, binnen Antwerpen te hebben, doch hy, van de Landtvooghdes verzocht zijnde, ſloegh zulx in 't eerſt af, maer bewillighde endelijk, op het ſtijf aenhouden, in hare bede, en deed den dertienden van Hooy-mandt, zijn intreé binnen Antwerpen. Hoe groot 't verlangen, de gunſt, en genegentheidt was, daer mede hy ontfangen wierdt, is ongelooflijk te verhalen. Daer raeckten over de dertigh duizent menſchen op de been, en bezetteden van daer hy t'huis te leggen had, de ſtraten en wegh, tot meer dan een half mijle buiten der ſtadt; zulx men genoegh te doen vondt om daer door te geraken. De Heer van Brederóde met eenigen der Bondt-genoten, en groot getal der burgeren, gingen te paerde om hem in te halen, en te geleiden tot aen zijn herbergh. Hy wierdt met loſſen van zink-roers, daer de gemeente, die van liefde t'hemwaerts blaekte, met een geſchrei van *Vive le Geux* op antwoordende, den ganſchen wegh langhs verwelkomt; En duurde deze kreet tot aen de ſtadt toe; hoe-wel hy hen genoegh toewenkte, datze het laten, of anders hen berouwen zoude. In de poorten op toorens, trans en wal grimmelde het van volk. Hier gink 't weder aen met roepen als vooren, en verhieven zijn lof ten hemel hoogh. Hem noemdenze hunnen Burgh-graef, hem hunnen wa-

De Prins van Oranje wort verzocht om binnen Antwerpen te komen.

Wort aldaer met groote blijdſchap ontfangen.

1566. waren verloſſer, die zulx, in der zake, door zijn achtbaerheit verzien zou, dat echter noodeloos waer, te Bruſſel aen de Hartoginne te loopen. Doch vernemende, dat hem dit mis-noegde, bedwongen zich beter in der Stadt. Toen pijnde elk zijn tegen-parthy by den Prins in 't ongelijk te ſtellen. *De Wet-houders riepen over de baldadigheit der Onroomſchen, die noch op hen, op Plakkaten, op Lantvooghden, ja Majeſteit des Koninx paſſende, gewapent ter preke liepen. Dat ook de reſt der inwoonderen, hun koele of kleine gehoorzaemheit bewees.* De ingezetenen in 't gemeen, mis-duiden al wat de wet voornam, en hadden 't onder ander, op hunnen toelegh, om ſoldaten in te nemen, en dien-volgende op het hof, geladen. De Luiterſchen hadden quaet vermoeden op de Kalviniſchen, en deze hielden 't al verdacht wat'er was, maer zy hadden de meeſte vrienden en 't geweer in de vuiſt. De Prins alles doorg-rondt hebbende, ſchreef dezen ſtaet der ſtadt, aen de Hartogin over, en dat hem raetzaemſt dochte, wantrouwe met gevoeghlijkheit te ſlijten, om de Kalviniſchen tot af-leggen van 't geweer, en dat in de handt der Overheit te brengen. Te dezen einde deed hy den Kalviniſchen en hun Leeraers voor-houden, dat het gantſch niet paſte, zich teffens ter preke, en in wapenen te vinden, des zy naer alle billikheidt het geweer behoorden af te leggen. Dit ſtonden de Kalviniſchen toe, en wierdt alzoo de tweedracht voor een tijt langh geſtilt.

De Kalviniſchen beginnen in Hollant, te Hoorn en buiten Haerlem, t'Overveen, te preken.

Ter zelve tijdt, als de Prins met de tweedracht en on-eenigheit t'Antwerpen neder te leggen, bezich was, vielen'er in zijne lantvooghdyen mede geen kleine zwarigheden voor. Want dicht by Hoorn, was op den veertienden van Hooy-maent, door Jan Aertſz van Alkmaer, mande-maker zijn's handtwerx, in 't openbaer aengevangen te preken, weinig dagen daer na ook buiten Haerlem, t'Overveen, in welke vergaderingh zich wel ontrent vijf duizent menſchen vonden. Onder deze waren Reinier Kant, Laurens Jakobſz. Reael, Kornelis Willemſz. Hooft, met zijn Dochter, Jan Janſz. Smidt, en vele anderen van Amſterdam. Dit gerucht daegs te voore t'Amſterdam en t'Alkmaer onder de gemeente verſpreit zijnde, liet de Majeſtraet, om verwerringh onder 't volk te maken, en in twijfel te houden, en alzoo het uit-loopen ter preke naer Haerlem te beletten, dat Reinier Kant ten tien uuren ten zelvigen dage aen den Overtoom preken zoude. Dit ter oore van Kant gekomen zijnde, is hy met Laurens Jakobſz. ſtoutelijk by Burgermeeſteren gegaen, om van hen te vernemen, wie de gene was, die dit valſchelijk gerucht verſpreit had. Maer Burgermeeſteren niemant melden willende, dreef Kant hen toe dat zy de genen waren, die dit vals gerucht onder de gemeente verſtrooit hadden, om alzoo gelegentheit te krijgen van hem aen den hals te komē. Voorts verklaerde hy met vele woorden dat de Satan met al zijn leugenen, en liſtigheden geen macht had den voortgank van 't Euangelium te beletten, of in 't minſte te krenken; ook voeghde hy daer by, dat'er een groote menighte volx, en ook zy zelfs bereit waren, om ſtrax derwaerts ter preke te reizen: en men in 't kort het preken t'Amſterdam voor de poorte zou hebben; 't welk Burgermeeſteren wonder in d'ooren klonk, doch dit bleef echter voor dien tijt daer by.

Groote iever der Kalviniſchen om 't preken te hooren.

Het volk niet te min ſtorte hier in zo groot een menighte ter poorte uit, om naer Haerlem te reizen, dat ſchuiten noch wagens, om gelt te huur, noch herbergen tot Sparrendam, om aldaer t'over-nachten, te krijgen waren, zulx'er veel onder den blooten hemel hun nacht-ruſt nemen moeſten. Kornelis Janſz. Koſter, en de Leeraer Pieter Gabrielſz. wierdt de Schouts huis, die de Kalviniſchen heel wel zetten mochte, en een man met eere was, om aldaer hun verblijf te nemen, aengewezen. Doch trok hy, en den Leeraer naer Haerlem, en gingen t'huis leggen by eenen Pieter Staetſz. Burgermeeſteren van Amſterdam, die zich zeer pijnden om het preken der Kalviniſchen te beletten, verwittighden noch den zelven dagh by brieve

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de Majeſtraet van Haerlem, dat het preken der Kalviniſchen t'Overveen zou aengaen, met vermaen dat 'et hun plicht was zulx te beletten. Hier op wiert aldaer het klokje, om den Raedt by een te krijgen, getrokken, 't welk Ysbrandt Staetſz. en Kornelis Janſz. zoo groot een vrees aen-bracht, datze, vermits zy zich inbeelden dat 'et om den Leeraer te doen was, hem, zoo men zeid, onder een hoop ſpaenders verſtaken. En ſchoon de poorten te Haerlem 's morgens geſloten bleven, en eenige ſchutters, om alleen de bliekers in en uit te laten, tot bewaernis geſtelt waren, daer ſloop niet te min ter ſluik eē groote menigte tuſſen tyen, in 't open en toe-doen, door. Anderen die 't uitgaen op dus een wijze benomen wiert, klommen over de muuren, en raekten voorts met zwemmen over de veſten. De poort ontrent ten tien uuren geopent zijnde, borſt een groote menichte naer buiten toe, die zich alle na Overveen begaven, en aldaer een groote menichte van menſchen, maer geen Leeraer vonden: dies hen Laurens Jakobſz. Reael vaſt vertrooſtede met toe-zeggen dat hy wel haeſt verſchijnen zou, 't welk ook ontrent de klokke twaalef uuren, tot groote blijdſchap van ieder een, geſchiedde. Voort wierdt in der yl van ſtokken en latten een geſtoelte op-gerecht, daer hy op klom, en met uit-leggen van het tiende veers, uit het tweede Hooftſtuk van de Brief aen d'Ephezen, onder de toe-hoorders zo groot een yver en wee-moedigheit ontſtak, dat velen de tranen uit d'oogen borſten, en langs de wangen neder biggelden. De Leeraer, het preken ge-eindight zijnde, wierdt met een wagen naer Alkmaer gevoert, om 's anderen-daeghs aldaer mede te preken. Laurens Jakobſz. Reael ſpoeide zich terſtondt naer Amſterdam, om lucht te ſcheppen van het gene binnen Amſterdam onder de Majeſtraet, nopende dit preken, broeien mochte. Dees in ſtadt gekomen, vernam aldaer dat eenen Antony Verhoef, out Schepen, en Raet dezer ſtede, die der Kalviniſchen handel in 't heimelijk begunſtigde, tot eenen Egbert Roeloffſz. zoude gezeit hebben. *Dat by aldien de Geuzen buiten de ſtadt quamen te preken, de Majeſtraet zich na de gelegentheit der zaken en tijdt ſchikken zoude.* Reael dit vernomen hebbende, vertrok weder daeghs daer aen na Overveen, vindende aldaer den Leeraer Jan Aertſz. die daeghs te vore t'Alkmaer voor een groote menighte gepredikt had; hier deed Reael verſlagh voor al d'omſtanders van 't gene hy t'Amſterdam gehoort had, 't welk onder hen allen zeer groote blyſchap ontſtak. 1566.

Dat men het preken ontrent deze ſtadt noch niet beſtondt, quam by de ſtrafheit der Wet-houderen toe; de welke, ziende het deel der burgerye, tegens hen verbittert was, af-wendigh van 't Roomſch gevoelen, zich van den arm der kerke voor een knodze dienden, vervolgende d'andere gezintheden met d'uiterſte ongena. Ja zy hadden onlanx, namelijk den achtſten der zelve maendt, by Plakkaten der Hartoginne, 't preken op de galge verbooden, en zes hondert gulden op het lijf van ieder Leeraer gezet, 't ware dat men hem doodt oft levendigh aen den Schout leverde. Niet te min als zy vernamen, dat verſcheidene Inwoonders na Haerlem, en elders daer gepreekt werdt, hene reiſden, gink hen angſt aen, dat zy, eer langh, de vergaderingh voor de poort zouden hebben. Derhalven de ſchutteryen en etlijken der voorneemlijkſte burgeren, by een geroepen, ſtellen zy hun groote zwarigheden voor oogen, 't ware zy de handt booden, om 't preken onder de ſtadt te beletten. Maer de burgers verklaerden zich des ongehouden, doch willigh om daer voor te zijn, zoo men 't zich binnen de muuren, onderwonde. De Majeſtraet dit antwoordt van de burgery bekomen hebbende, wierdt by haer deze naervolgende punten geraemt, *Het preken der Onroomſchen zou geenzins binnen de ſtadts muuren geleden, maer den Leeraer, indien hy zulx in 't werk ſtelde, daer over in hechtenis genomen worden. D'oude ſchutteryen hadden in tijt van noot, by klok-ſlagh, te verſchijnen op de Markt voor 't ſtadthuis*

De ſtrafheidt der Wet-houderen, belet alhier het preken der Kalviniſchen.

Orde by de Majeſtraet op het preken en waken geraemt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1566. *huis, en by ſtorm of onweer op 't Zegel-huis; de voetboogh-ſchutters op de Markt voor de Waegh, of by onweer boven op de Waegh; de handtboogh-ſchutters mede op de Markt by de kramen, of in tijdt van onweer op de Gaſt-huis-zale van 't ſtadt-huis; de zetters, kooren en bier-dragers, op de Vis-markt en Dam-ſluis; de Schout met zijn Onder-ſchout en Dienaers voor de vierſchaer van 't ſtadt-huis. De reſt van de burgery zou zich in tijt van noodt ieder op zijn hoef-ſlagh laten vinden.*

De Kalviniſchen beraetſlagen zich te Buikſloot over 't preken.

En alzoo die van de her-vormde Gods-dienſt, uit liefde tot de ware leer, zeer begoſten te verlangen, dat het preken mede ontrent deze ſtadt mochte in 't werk geſtelt worden, hielden eenige uit de Hoofden, en voornaemſte der Kalviniſchen tot Buikſloot in Water-landt een vergaderingh, al waer beſloten wierdt, dat men op den leſten van Hooy-maendt buiten Amſterdam op een plaets de Rietvink genaemt, tegen over Katuiſers klooſters, buiten dijks, en de vryheit van Amſterdam, het preken zoude aenvangen. Dit gerucht onder 't volk verſpreit zijnde, liet zich aldaer op de beſtemde tijdt een groote menighte van toehoorders vinden. Doch al eer men 't preken aenvingh, wierdt door den Leeraer Jan Aertſz. een vertoogh ontworpen, om aen Burgermeeſteren, gelijk ook te Haerlem geſchiet was, behandight te worden. 't Welk Ian Pieterſz. Reael, door een zekeren varents-man, Pieter van Rijken, deed beſtellen, en op dezen volgenden zin uit quam: *Dat mogelijk op achterklap van een deel licht geboeſte, de wet wanen zou hen met recht, voor muit-makers te ſteuren, die niet voorhadden, dan zielen te winnen. Waren hunne Leeraers luiden van eenvoudt, en weynigh letteren, daer had God zijn Waerom toe, dien 't een ſtrael aen zijn glorie ſtrekte, dat de waen-wijzen in hunne wijsheit beſchaemt wierden, en de geloovigen, zonder grondt van menſchelijke wijsheit, op den gekruiſten alleen ſteunden. Niet te min daer mochten wel haeſt Leeraers van meerder wetenſchap te voorſchijn komen. Indien ook hunne leere vaſt gingh, gelijk zy zich ſterk maekten genoegh te bewijzen; zoo waſſe ſtichtelik en niet verleidende. Daer af, als ook van hunne orde, wilden zy geerne rekenſchap geven. Dat zy van Paus en onſchriftmatighde bypaden weeken, geſchiedde, om de plagen, hun beſchooren t'ontgaen. 't Verwijt van oproerigheit, ſtond hun, met Paulus, te verdragen, zonder zich daer aen, oft van hunnen plicht te keeren. Al dat men hun preekte, was ter eere Gods, tot geruſtheit van gewiſſe, en d'eeuwige zaligheit ſtrekkende. En vond men geen leer, die de vreedzame hooger zette. Den Wet-houderen zoude gelieven zelve tot het gehoor te komen, oft de Herders hunner gemeente te zenden, om te verſtaen, wat 'er geleert werdt, en die daer na, t'onderwijzen. Konde men hen ook van dwalingh overtuigen, zy waren bereit het hunne te verzaken, om een beter; zoo niet, dat men hun veiligheidt toe-ſtonde, om hun gevoelen ter proeve te ſtellen, en Kriſtelijker wijze in alle minne te verzoeken, wie den anderen winnen konde.*

Zenden een vertoogh aen Burgermeeſteren van Amſterdam.

Preken op de Rietvink.

Ter zelve ſtonde gingh 't preken op de Rietvink aen. Burgermeeſters waren niet alleen gewoon, op zaken van eenigh belang, oud Burgermeeſters, en op die van meerder gewicht, de zes-en-dertigh Raden, gelijk alsnoch gepleeght wordt, maer ook, te dien tijde, op meer dan gemeene zwarigheden, de drie ſchutteryen; beſtaende elk uit twaelf rotten, met even veel hop-luiden, als uitmakende 't lichaem der gemeente, te vergaderen. De Vroetſchap nu, vindende dit werk van te groot een na-druk, om het over zich te nemen, verſtondt dat 'er de ſchutters op gehoort dienden. Dies werd elke ſchuttery op haren doel ontboden; van waer ieder hop-man, 't geen by 't meeſten-deel zijner rot-gezellen, geſtemt was, voorts aen Burgermeeſteren over-bracht. 't Welk hier, gelijk te vore, op uit quam. *Dat zy hunne Wapenen, tot het vvare vvit der zelve, namelijk vveernis van onruſt der ſtadt, doch niet van 't buite preken, bereit waren te werk te ſtellen.* En alzoo wierd 'er weer niet anders, dan dagh en nacht-wacht wat beter

De Schutterye over te Rade geroepen.

ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

verzorgt. Korts daer na preekte men tot Slooterdijk, een Dorp dat in Ambachts-heerlijkheidt onder de ſtadt ſtaet. Maer als eenige ſchutters, als Dirk Oloffz. Vlas-kooper, Reinier Kant, Willem Korſz. Jan Meerlingh, Gerrit Janſz. van Delft, Albert de Graef, Lubbert Nuits, Hans Sprenkhuizen, Hendrik Hoppezak, d'oude, Giljam de Gardijn, en Adriaen in 't Kromhout, met den Predikant, Pieter Gabrielſz. uit Water-landt, en weder na de Rietvink, om aldaer te preeken, brachten, toogh de Schout den vierden van Oeſt-maendt, met zijne dienaers, nacht-wakers, en anderen, die men daer toe krijgen kon, tot ontrent hondert in getale, om 't minſte gewagh, tot Jan Rooden-poortje uit, en voort buiten-omme, in meeningh, op den hoop te vallen. Dan als hy voor de Haerlemmer-poort quam, die aen zijnen wegh lagh, rieden hem die van de burger-wacht zijn ruſt te houden, zonder 't beſluit der Vroetſchap en Schutteren, t'overtreden; ten waer 't hem aen bloedt-ſtortingh luſte; ja de poort voor zijn hooft te zien ſluiten. En hy, hoe-wel 't hem zeer ſpeet, ſtaekte, dat mael, zijn tocht, en verbeet zich. D'anderen dan aldus, en van nader toelegh des Schouten gewaerſchouwt, voor-zagen zich tegen de naeſte zameningh van geweer, met die ingetogentheit echter, dat het niet langer was, dan onder den mantel ſchuilen kon. Verklaerden ook, door den mondt des Predikants, geenzins in wille te zijn van zich anders daer mee, dan tot wederſtandt van gewelt, te behelpen. Op den vijftienden van Oeſt-maendt beraetſlaeghden zich onderlinx de Burgermeeſteren met de Vroetſchap over het verhinderen van 't preken der Kalviniſchen, en wiert geordent, dat de kleene poorten geſlooten zouden blijven, en aen ieder Hooftpoort, daer alleen het klinket maer geopent wierdt, twee Raets-perzoonen, neffens de Schutters, die daer de wacht hadden, toezicht nemen zouden op den genen, die uit en in quamen; om alzoo het buiten loopen ter preke te beletten. En of ſchoon dus in elk Hooft-poort twee Raedsperzoonen toezight op uit en ingangers namen, daer is een groote menighte ter preke gekomen, de zelve ongeſteurt volbracht; en dit ſpoor in verſcheide plaetzen van Holland en Uitrecht, gevolght. Op den een-en-twintighſten van Oeſt-maent wierdt by den Kalviniſchen vaſt geſtelt, om dien dagh buiten op de Laſtaedje te preken. Dit ter ooren van Burgermeeſteren gekomen zijnde, deden, vermits het onder hun rechts-gebiet was, daer op de ganſche Vroetſchap vergaderen, haer het zelve bekendt maken, en ook een brief voor-lezen, dienze daeghs te vooren van den laetſten van Hooymaendt van haer Koninklijke Majeſteit ontfangen hadden. Endelijk wierdt by haer beſloten, dat men tot het buiten-preken oogh-luiking zoude doen, maer echter den Predikant te waerſchouwen, dat hy zich by lijve van het preken binnen der ſtede te wachten had, en hem de wijt zouden geven, by al dien hy zulx in 't werk ſtelde; ook zondenze hun Secretaris Meeſter Pieter Vloitſius aen den Leeraer Jan Aertſz. om hem van alles onderrichtinge te doen. Dees by hem komende, verklaerde hem den laſt van Burgermeeſteren, en las hem eene getuigenis-brief te vore, waer op Jan Aertſz. de Leeraer tot antwoort gaf, dat men den Heeren Burgermeeſteren in alles (zoo veel als 't mogelijk was) moeſte gehoorzamen, maer even-wel Gods geboden voor gaen moeſten. Noodighde hem voorts zeer tot het aenhooren van zijn preken, om den Burgermeeſteren van alles verſlagh te konnen doen. Maer dit ſloegh Vloitſius af, en vertrok weder in ſtadt. De Leeraer Jan Aertſz. vingh echter het preken, dat by na vier uren lang duurde, nopende de leere des Doops, aen, en dat met zoo groot een yver en welſprekentheit, dat vele menſchen, die het aenhoorden, inzonderheit zelfs vele Rooms-gezinden, die uit nieuwsgierigheidt ter poorte uit-geloopen waren, tot ſtommen toe, daer over verwondert ſtonden. Maer onder

1566.

Preken op de Laſtaedje.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1566. het preken wierdt van Burgermeeſteren aen Sinte Antonis-poort gezonden eenen Luikas Meinderſz. Raedt der ſtadt, en Willem Martenſz. Kalf, onder-Schout te dier tijde, om, zoo men voor-gaf, alle moetwil die in 't in-komen mochte geſchiede, voor te komen. Na het preken hebben eenigen den Predikant, die naer Sardam wilde, aen de ſchuit willen brengen, doch wierdt door de grooten drangh des volks tot aen de poorte voortgezet. En of ſchoon Luikas Meinderſz. hem niet geerne in ſtadt wilde laten komen, zoo drongh echter het gemeene volk zoo hert aen, dat hy tegens wil en dank daer binnen raekte, en t'huis gingk leggen by eenen Philips Gardijn, achter d'Oude Kerk. Dit klonk Burgermeeſteren niet wel in d'ooren, en leidden de ſchult op Willem Martenſz. Kalf, die ook daer na om deze oorzaek noch in hechteniſſe raekte.

Beziektheidt der Weezen binnen Amſterdam.

Ontrent deze tijdt wierden d'arme weezen alhier met zoo naer een quael bezocht, dat een menſche 't hair te berge ſtaet, van daer aen te denken. Want een groot deel kinderen, bezeeten met booze geeſten, wierd niet alleen, in veelerley wijze geplaeght en gepijnight, zulx dat het hun noch na de verloſſingh, al hun leven, aenhingh; maer zy klauterden, als katten, by wanten en daken op, ja klommen, zoo men zeid, by de Oude Kerks tooren op tot aen de ſpeelklokken, daerze dan op hun gemak een goede poos zitten gingen ſpeelen, en met hun vingers of knokkels op de klokken ſloegen, en zongen luit-keels; *Wy zullen hier niet van daen gaen, of Bametje*, ... (verſtaende daer zeker vrouws-perzoon door) *zal in 't vuure ſtaen.* Voorts beledenze al eenparigh dat deze vrouw haer zoude betoovert hebben, dienze ook dikwils aen d'omſtaenders, alſſe haer in 't gezicht kregen, en zy om hen leet te doen, naderde, poogden te toonen. Dan dit kon niemandt van d'omſtaenders op zoodanige wijze zien. Doch, 't zy hier mee hoe 't wil, zy gingh altijdt daer voor, en wierdt by kleen en groot dikwils daer op aen gezien en na-gewezen. En 't is ook zeker datze dikwils by nacht en onty op de been, en uit kol-ryen was. Dikwils laghze voor 't altaer in de Nieuwe-zijds Kapel plat ter aerde zoo langh alſſe was, met handen en voeten wijt van een geſlagen, als ofze doodt en opgenomen was geweeſt. Endelijk quamze, eenige uuren geleden zijnde, na veel zuchtens uit 't binnenſte hares herts, weder tot haer zelven. Deze en diergelijke dingen wierden dikwils aen haer beſpeurt. Haer na-zaten leven noch ten huidigen dagen, die Rooms-gezint, en ſchat-rijke luiden, zijn. Deze weezen gaven ook gezichten zoo helſch, dat de manlijkſte herten van die neep ſcheenen te quijnen; wiſten uitheemſche talen te ſpreken, en van 't geen, op 't zelfde oogenblik elders, zelfs in de Vroetſchap, geſchiedde. Zeker vrouws-perzoon, die buitemoeder van 't Wees-huis was, in 't Wees-huis komende om deze zieken en bezeete kinderen te gaen bezoeken, zeide by zich zelven; *Ay, wat zal ik daer ook doen, zy mochten my van de trappen vverpen, of eenigh ander letzel aendoen?* gingh echter voort; op de trappen komende, quam haer een bezete Jongen tegen, die haer onverziens aengreep, zeggende, *Hoe ang benje nu, datvve u van de trappen zullen ſtooten. Dit denkt ghy, en dat zijn uw' gedachten.* Zy bedreven ook veel heiloos gebaers aen de deuren van zekere vrouwen, die, daer over, voor toovereſſen uit-gekreten wierden. Maer zy hadden 't boven al, geladen op den Schout, dien zy ſcholden, en zeer leelijk uit-maekten. En quam ook op zekere tijdt een Jongen van deze bezeete weezẽ in 't huis van een Beeldt-houwer in de Kalverſtraet, daer hy anders, wel by zinnen wezende, om een dagh-huur werkte; dees ziende aldaer om hoogh aen de muur het laetſte oordeel zeer konſtigh in ſteen gewrocht (gelijk men oulinx in ſteen wel placht te werken, met d'af-beeldzels aen de muur te hechten) hangen, zeide tot de vrouw van den huize, haer by haer naem noemende: *Wil, wil ik, dat oordeel*

eens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

eens af halen, en werpent tegens de vloer aen duizent ſtukken. En noch eens of twee haer dreigende, vloogh, en klauterde recht by de muur op als een kat, kreeght 'er af, en wierp het tegens de aerde, zeggende, *daer leit het.* Zelden dedenze anders quaet, zeggende, *dat de groote Man*, verſtaende daer God door, *hen zulx belette.* Dikwils liepenze na het water, als ofze daer hadden willen in ſpringen, maer op de kant komende, blevenze pal ſtaen, en zeiden, *Groote Man verbiet het ons.* Een van deze weezen komende op zekeren tijt tot deze boven-gemelde Vrouw in huis, dienze de naem van, *groote Vrouw*, gaven, dreigde haer dit en dat te willen doen, en te lijve te tyen, doch voeghde endelijk daer by; *dit zou geſchien, indien het Groote Man* (wijzende naer om hoogh) *my zulx niet verboodt.*

Dat deze en diergelijke meer andere vreemtheden in de natuur geſchiedden, zou men, indien het noodigh was, met veel verſcheide diergelijke exempelen, daer van by de natuurkundigers wordt gewagh gemaekt, konnen beveſtigen en bewijzen. Ook zeit de Ridder en Droſt Hooft, in zijn Nederlandtſche hiſtorien, dat hy het boven-verhaelde, hoe-wel het wonder, over-aerdigh, en onzen vernuft onbegrijpelijk is, van geloofwaerdige oogh-tuigen, zoo Roomſche als Onroomſche, heeft hooren vertellen.

Kortſwijlige dingen alhier voor de veranderingh voor-gevallen.

Kort te voore eer het preken der Kalviniſchen binnen deze ſtadt aengingh, vielen hier mede geen kleene kortſwijlige dingen voor, en die de wel haeſt-volgende veranderingen niet duiſterlijk te kennen gaven. Want als op den tienden van Hooy-maendt de handtboogh-ſchutters op de Doelen vergadert waren, zoo maekten de genen, die aen 's Koninx tafel zaten, een beeltje van een radijs, 't welk wonder wel na een graeuwe Monnik geleek, van hen met de naem van Geux gedoopt, en aen een kan gebonden wierdt. Dit noemdenze, dewijlze elkandre in de ronte daer uit toe dronken, den omme-gank. Onder het om-drinken gebeurde het nu, dat eenen Jan Broek, de kan kreegh, deez zijn kroes uit-genepen, en volgens d'inſtellinge zijn plicht met de kreet van, *Vive le Geux*, voldaen hebbende, bracht het op de zelfſte voorwaerde aen Burgermeeſter Elbert Markuſz. 1566. Maer Broek hem in die waerdigheidt aldaer als Burgermeeſter niet erkennende, zeide, *Ik brenght u Elbert Markuſz. op de kreet van Vive le Geux.* Waer op Elbert, den dronk ontfangende, hem tot antwoordt gaf, *Vive le Roy, & ſont le gentiels hommes, qui ſont in ſon ſervice.* Dat is, *Langh leve de Koning, en 't zijn brave luiden die hem ten dienſte ſtaen.* Eenige ſchutters, de wijn in 't hooft krijgende, liepen naer om laegh, daerze een nap van een bedelaer, die voor de deur om een dronk bier ſtondt te bidden, kochten, en daer uit luſtigh malkanderen over tafel, op de woorden van *Vive le Geux*, toe-dronken. Dit klonk eenige Rooms-gezinden niet wel in d'ooren, doch deden even-wel het zwijgen daer toe.

Beeldtſtorminge binnen Amſterdam, in d'Oude Kerk.

Als nu in dit Jaer door ganſch Nederlant de beeldt-ſtorminge van ſtadt tot ſtadt gepleeght wierd, en de Regeerders alhier beducht zijnde, dat het deze ſtadt mede gelde wilde, zoo vondenze raedzaem daer uit te zetten, het dierbaerſt van den in-boedel der Kerken en Klooſteren. De geeſtelijkheidt dit goet vindende, pakt alle koſtelijkheit wegh, latende 't grofſte ten toon ſtaen, en hare dingen ten halve doende. Dit bewijs van vreze terghde hier ook den lichten hoop zoo, dat zy t'zamen-rottende op den drie-en-twintighſten van Oeſt-maent, tegens den avondt, in d'Oude Kerke, beſtonden de beelden ter aerden te vellen, d'altaren uit te roeyen. Ja eenige riepen, terwijl de Kappellaen met het doopen der kinderen doende was, en den boozen geeſt bezwoer, dat men de kinderen in de name Jeſus zou doopen, gelijk zulx de Apoſtelen gebooden, waer over ook eenige ongedoopt naer huis gebracht wierden. Ook gevielt, dat zeker kooren-drager, Kaſper genaemt, Weyn Korneliſz. de huiſvrouw van Burgermeeſter Simon Koppeſz. aenrande, uit zeker bordeken, dat met glas over-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1566. dekt was, nemende het zelve in zijn handt, laſterlijk en ſchimpigh, deze naer-volgende gedichten, luit-keels, haer voor-las.

Hier leit beſlooten in dit ſlot
Jeſus Chriſtus, waerachtigh Menſch
en God,
Soo als hy van Maria is gebooren.
Wie dit niet gelooft, die is verlooren.

Terſtondt hier op wierp hy 't glas tegens der aerde aen duizent ſtukken. Daer was ook in deze kerk, eenige Jaren te voore, aen de Zuidt-zijde, door eenen *Heer Simon Slecht*, zeker Kapelletje geſticht, daer hy een Mariaes beeldje, met het kindtje Jeſus, ontrent anderhalf voet hoogh, zeer cierlijk op een altaer had toe-geſtelt, en verſcheyde jonge dochters noodighde ten offer en Avondt-mael. En zeker hy had hier zijn net al wel geworpen, want deze dochters braghten vette offer-penningen, en pronkten 't Beeldje dagelijx met veel nieuwe ſnoffen op. Hier op wierdt, niet alleen nu, maer was ook al eenige Jaren te voore, midlerwijl het werk van Gele Fy in 't recht hingh, dapper met ſchimp-dichten, en onder anderen, met dit naervolgende, geſchrolt;

Heer Simon Slecht,
Heeft een Autaer opgerecht,
Waer mee hy meent te conqueſteren,
't Geen zijn Paſtoor in den Haegh
zal verteeren.

En dit wiert toen geſchooten op den Paſtoor, die wegen het werk van Gele Fy noch in den Haegh gevangen zat. Het gebeurde ook nu, dat juiſt ten tijde van dit Beeldt-ſtormen zeker vrouwe Weyn Okker, huiſvrouw van Jurjan ter Moole, door de Kerk gaende, en dit Mariaes Beeldje in 't oogh krijgende, uit haet tegens d'Onroomſchen met haer toffel daer begon op te ſmijten. Doch dit liet men toen zoo heen ſloeren, en zach het door de vingeren. Maer 't is haer daer na, als den Hartog van Alva in 't landt quam, euvel op-gebroken. Want van eenige bekent zijnde, zulx gedaen te hebben, wierdtze daer op aengetaſt, en in den Jare vijftien hondert acht-en-vijftigh, met haer meyt, in een wijnpijp met water geſmoort. Het gerucht dan van dit Beeldt-ſtormen verſpreit zijnde, quam hier op de Schout Pieter Pieterſz. gevolght van veertigh byſtanders, en ſloegh 'er met ſtokken en hellebaerden op. 't Geſpuis alzoo verſpreit, ruimt met groot gedruis, zulx dat in 't uit-loopen een meysje doodt gedrongen wierdt, de Kerke uit, doch zich weder verzamelt hebbende, komt 'er op nieuw in-vallen, en maekt hem voeten. Maer midlertijt geraekte de ſchuttery in 't geweer, die derrewaerts getoogen, de moeite endelijk ſliſte. Door dit bedrijf gink de Wet-houders, zich bewuſt van voorgane wreetheidt, en jegenwoordige zwakheit, zoo groot een anxt aen, dat den Burgermeeſteren, by raed-ſlot, ieder vijf of zes hellebardiers toe, en goet gevonden werdt de gemeente, wijder dan zelfs haer eyſch gedroegh, met de volgende voorwaerden te gemoete te komen. *Dat men alle Beelden zou aen de zijde ſchikken; de Kerken geſlooten houden tot nader orde der Landt-vooghdeſſe en Ridderen van den Vlieze. De preke mochte buiten de ſtadt vrylijk gedaen worden, en by onweder, in de Kerke der zieken aldaer. Den Burgeren werd veroorlooft in krankheit zich van zulke perzoonen te doen berichten, als hunne gewiſſen mee beholpen was. De ziel-zorgeren over ſtraet gaende met het mis-broodt, hadden geen ſchel te roeren. Kerk-ſchendery gink aen 't lijf, zoo verre, als die van 't gerechte goet vonden. Ter beſcheidenheit van de zelve Heeren ſtond het ſtraffen van woorden oft werken, ſtrekkende tot ſtookingh van haet, of verwijderingh der herten. In oproer mochte zich yeder wapenen, maer niet buiten de ſtoep zijner woonſtede ſtreden: doch by zwarigheidt van vuur, te brande loopen, daer hy beſcheiden was. Voorts zoud elke gebuurte eenen Hop-man hebben, en dien gehoorzaem zijn.* Zijnde dit aldus beveſtight op den zes-en-twintighſten der maendt, wierdt dit verdragh met de trompet door de ſtadt verkondight, en dat in 't by-wezen van Burgermeeſter Jan Klaeſz. van Hoppen, Adriaen Paeuw, Arent

Ver[illegible] tuſ[illegible] Ma[illegible] en [illegible] room[illegible]

Brou-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Brouwer, en Egbert Roeloffz. en alzo dat pas, het voorder-ſtormen geweert. 'T welk nochtans geen quijt-ſchelden, maer borghen voor eenighe dagen, geweeſt is. Eenige punten had Adriaen Reinerſz. Pauw, uit laſt van Burgermeeſteren, zelfs ontworpen, die weinigh van deze boven-gemelde verſcheelden. Maer in den jare vijftien hondert acht-en-tzeſtigh wiert hy over dit werk by den Bloedt-raedt beſchuldight, en hem daer te laſte geleit, als of hy deze punten ten gevalle van de razende gemeente, en die van de hervormde godts-dienſt ontworpen had. En 't was om zijn hals te doen geweeſt, had hy 't landt niet weten te ruimen. En op dat alles gevoeghlijker zoude toegaen, en de burgers in ruſt en vrede zitten moghten; wiert mede by de Majeſtraet en de ſchutteryen beſlooten, dat uit ieder ſchuttery (om 't elkens de ganſche ſchuttery, als'er iets moghte voor-vallen, niet te hoeven by een te roepen,) twee van de voornaemſte, vreedelijkſte en bequaemſte mannen, en die niet al te zeer den Roomſchen of de Kalviniſchen toe-gedaen waren, gekoren zouden worden, die als voorſpraken, middelaers, en aenbrengers tuſſchen de Majeſtraet en de Gemeente dienen zouden. Welken laſt, met goet-vinden van de Burgermeeſteren en de ganſche Vroedſchap, op den zeven-en-twintighſten van Ooghſt-maent, deze naervolgende perzoonen aennamen: uit d'oude ſchuttery, Andries Boeleſſen, en Adriaen Reinierſz. Pauw, uit de Voetboogh, Harmen Roodenburgh en Klaes Reyerſz. uit de Hant-boogh, Jan Betzen Roodenburgh, en Arent Korneliſſen Kool. En wierden deze gemelde zes perzoonen met de naem van Opper-kappiteynen genoemt. En vermits de gemeente deze Opper-kappiteynen zeer laſtigh viel, dewijlze veel vryer toegang, tot hen dan tot de Burgermeeſteren had, wierdt Adriaen Reinerſz Paeuw met goet-vinden van hun allen, tot opperhooft, om altijt het woort, en verſlagh van 't gene dat'er moghte voorvallen, aen Burgermeeſteren en de ſchutteryen te doen, verkooren. 1566.

Om de burgery beter in ſtilte te houden, worden zes Opper-kappiteynen gekooren.

Daer over Reinier Paeuw tot Opperhooft geſteit wiert.

Maer deze zes Opper-kappiteynen weigerden in dit ampt te treden, ten zy Burgermeeſteren hen van alles wilden bevrijden, en 't geen'er ontſtaen moghte ten hunnen laſte te nemen; als ook geſchiede, en bequamen uit handen van Burgermeeſteren ſchriftelijk beſcheit hier van.

De boven-gemelde punten van dit verdragh aan de Landtvooghdes over-gezonden zijnde, ſchreefze by Brieven van den eerſten van Herfſtmaent aen de Overheit dezer Stede, datze zeer verwondert, en als voor 't hooft geſlagen ſtont, ook niet konde bemerken, wat hen-luiden, vermidts zy noit van eenigh oproer of gewelt alhier gehoort had, tot dit verdragh moghte gedwongen hebben. Ja het ſcheen haer vreemt voor te komen, en een donder-ſlagh in d'ooren te wezen, dat men de kerken, zonder eenigen dienſt daer in te mogen doen, geſlooten hielt, dewijl zulx niet alleen ſtreet tegens 't beſluit aldaer genomen, (waer mede d'Edelluiden te vreden waren, en zich vernoecht hielden) maer ook tot onderdrukkinge en uitrojinge van het oude Katolijke geloof ſtrekte. Noch voeghdeze daer by, dat'et ook met het boven-gemelde beſluit ſtreedt, dat de On-roomſchen het preken binnen de vrijheit dezer ſtede toegeſtaen wierd, alzoo daer mede in beſlooten was, dat d'On-roomſchen in geen plaetzen preken moghten, daer zulx voor dit gedaene beſluit niet geſchiet was, gelijk zy daer van wel verzekert was, dat de On-roomſen het zelve binnen de vrijheit dezer ſtede, voor dit beſluit met de Edelen gemaekt, noit in 't werk geſtelt hadden. Weshalve hield zy de voorſchreve punten van geender waerde, beveelende hen voort de zelve te niet te doen, de geſloote kerken terſtont weer t'openen, de beelden, indien'er uit-genomen waren, op ſtaende voet daer weder in te brengen, d'oude Godts-dienſt op d'oude voet, als te voore, laten geſchieden, en datze zich, (aengaende d'Onroomſchen) te ſchikken hadden na het genome beſluit

Onbenoegen der Lantvooghdes over dit verdragh.

1566. ſluit aldaer, waer van zy hen het zelve in druk overzondt, zonder den Onroomſchen in 't minſte iets meer in te willigen, als daer in begrepen ſtondt. Ook belaſte zy hen wel ſcherpelijk, datze het Plakkaet, dat kortelinx tegens de Kerk-ſchenders gemaekt was, plaets zouden doen grijpen, en goede orde op de wacht onder de Burgers houden, op dat d'Onroomſchen niet quamen d'overhandt te krijgen, en hen boven 't hooft te waſſen.

En ſchoon de Landtvooghdes dus een ſpijtige en ſtrenge brief aen de Wet-houders van Amſterdam geſchreven had, zoo wachte nochtans de Majeſtraet zich wel om haer bevel na te komen. Want hoe-wel, voor 't verdingh met den Adel, noit binnen de vryheit dezer ſtede gepreekt was, zoo weigerden nochtans d'Onroomſchen hun bedongen voordeel af te ſtaen, eer de Prins over quam; en ontzach zich de Majeſtraet een deur, tot oploop, te openen. Ook vielen er nochtans dagelijx maer te veel oorzaken van aenſtoot voor, en den zes-en-twintighſten van Herfſt-maendt, een, die op volle ruſt-breuk uit quam, en aldus ontſtondt, en toe-gingk. Gaende de Kalviniſchen zeekeren dooden van de hunnen, in de Nieuwe Kerk, begraven, met zulk geley van maeghſchap, als door de Wet-houders bepaelt was, zoo vervorderden zich etlijke vreemdelingen (gelijk der menighte te dier tijde in de ſtadt verkeerde) en anderen, teffens, in te dringen. De wacht geſtelt om zulx te verhoeden, geen hert daer tegens hebbende, ſmeet het geweer wegh, en vlood na 't ſtadt-huis toe. Op dezen, als een trom-ſlagh, raekte datelijk 't graeuw op de been, en ſtreeft na 't Minrebroeders klooſter toe, daer zy alles te ſchanden maken, en de Monnikken uit-joegen. Laurens Jakobſz. Reael, een van de voornaemſte en yverighſte Kalviniſchen, zich ſtellende tegens 't op-ſlaen der klooſter-deure, waer, van achteren, door-ſtooten geweeſt, hadde een ander de ſteek niet verzet. Meer Onroomſchen met hem, en onder de zelve Dirk Volkertſz. Koornhart, queeten zich eerlijk, om de razery te matigen. Maer de wacht, voor eenige dagen, in 't Klooſter geſtelt, en geruchte van krijghs-voorraet, die daer binnen zoude zijn, verdoofden de ooren van den drangh. Roelof Egbertſz. en Pieter Jakobſz. Kies, deden zoo veel, dat zy de meeſte en beſte boeken, op een erf daer ontrent over-worpen, en berghden. Ondertuſſchen deden Burgermeeſters de ſchutters op den Dam vergaderen, zenden een uit de hunnen, met een deel gewapende burgers derwaerts. Deze den hoop over-ziende, ziet eenige bekende aenſchouwers, die hy met zoetigheit deed vertrekken, waer op de reſt terſtondt de vlucht nam, uitgenomen veertigh of vijftigh, die men, om brandt te verhoeden, het klooſter tot des anderen daegs te bewaren gaf, waer voor ieder, neffens vry koſt en drank, vier ſtuivers daeghs ſtreek, en alzoo bleef het dien dagh daer by. Des anderen daeghs loopt het geſpuis buiten, ten Chartroizē, en baert'er 't zelve gewelt. Want als op den zeven-en-twintigſten van Herfſt-maent zeker Weduw-vrou in de Nieuwe Kerk zouden begraven worden; vergaderde zich daer weder het graeuw in grooten getale, zich houdende ontrent het Sacrament, in meeningh zijnde het zelve om verre te trekken. Maer (zoo het ſcheen) dorſt niemandt d'eerſte wezen, vermits de Kerk-meeſters, oft zommigen uit de burgery geſtadigh daer ontrent bleven, en hen waerſchuuwden datze zich voor al daer van te wachten hadden. Endelijk op 't verzoek van eenige ſchutters zich van daer begevende, zeide een onder hen; *'k Weet een beter aen-ſlagh, kom, laet ons ten Chartroizen gaen.* Terſtondt rukte men daer na toe als een deel uitzinnige menſchen, komt aen 't Klooſter, breekt het op, en vernielt alles wat hen te vooren komt, ja verſchoonden glazen, beelden noch boeken, en doen zich den nacht over met eten en drinken luſtigh op-ſchaffen. Dit gewelt ter ooren van de Majeſtraet gekomen zijnde, wierd des anderen dagen by haer en de ſchutteryen beſlooten, dat de Schout Pieter Pieterſz. nevens zijn die-

Nieuwe oproer binnen Amſterdam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dienaers, doch geſtijft met der ſtadts wachte, en twee of drie rotten Burgers derwaerts gaen zouden, om dat geſpuis te verjagen, zonder daer op te ſlaen, 't en zy datze weer boden, als ook dat hy, om alle oploop en ontſtelteniſſe voor te komen, niemandt gevangen in ſtadt zoude brengen. Deze muite-makers den Schout ziende, nemen, zonder weer te bieden, over ſloot en velde de vlugt, invoegen datze aldaer alleen maer zeſtigh of zeventigh aenſchouwers vonden, die zich, volgens het getuigeniſſe van de Monnikken, zelfs, nergens mede bemoeit hadden, des men hen op vier na altemael liet vertrekken; die vaſt aen een gekoppelt, en gevangen in de ſtadt gebracht wierden. Doch binnen der poorte komende, ledenze groot aenſtoot, zulx de Majeſtraet, op het ſtadt-huis daer van gewaerſchouwt, en voor bloedt-ſtortingh beducht zijnde, te rade werdt om den onder-Schout Willem Martenſz. Kalf, met een rot of twee ſchutters, hen tegen te zenden, met bevel van de gevangenen los te laten, en de gemeente te ſtillen, gelijk zulx op den Nieuwen-dijk, ontrent de Engelſche ſteeg, geſchiedde. Door dit in-brengen der gevangenen, raekte de Schout Pieter Pieterſz. zoodanigh in haet, dat hy genootzaekt werdt voor de menigte des woedende volks de vlucht te nemen, en met groot geroep van, *Berghme, Berghme*, zich in een bakkers huis, achter den oven, te verſteken. De gevangenen los, en de Schout weg geraekt zijnde, begaf zich het volk tot ſtilte, en zonder meerder moeite te maken, naer huis toe. Doch d'onder-ſchout woude de boven-gemelde laſt van de gevangenen te ſlakē, van Burgermeeſteren eer niet aen-nemen, 't en zy de Majeſtraet hem by eede beloofde ſchriftelijk beſcheit daer van te geven, te weten, dat hy zulx niet uit eigen macht, maer door uitdrukkelijke laſt en wil van de Majeſtraet de de, daer hy ten leſte noch met groote moeite aen-quam. Ten tijde van den Hertogh van Alva wierdt dezen onder-Schout Kalf in hechtenis geſtelt, en dat om geen andre oorzake, dan dat hy 's Konings gevangenen, als beeldt-ſtormers en kerk-roovers, had los gelaten, waer op het gerecht verklaerde, hy den hals verbeurt te hebben. Kalf bracht tot zijn ontſchuldinge by, hy zulx, volgens den laſt en bevel der Majeſtraet gedaen had. Doch by aldien hy het gemelde beſcheit niet gehadt hadt, zoude hem voorzeker zijn hals gekoſt hebben. Dat nu de gemeente het aldus op de graeuwe Monnikken en Chartroizen geladen had, daer zy alle andere kloosters, wel tot achtien toe, noch binnen der ſtadt, onbeſchadight lieten, ſproot uit bezondere oorzaken. Want in 't klooſter der Minre-broederen, als een tweede ſtadt-huis, wierden alle zaken, de vervolgingh der Onroomſchen rakende, beraetſlaeght, ja hun genoeghzaem de voor-keur der zes-en-dertigen op-gedragen. De Chartroizen waren, om hun gaſten en braſſen in 't ooge, daer dikwils die van de Regeeringe, en, by den drank, heevige woorden, om-gingen. De gemoeden, door 't ſlaken der gevangenen, ietwes nu bekoelt zijnde; wierden de Wet-houders, als zich bedraeit in 't werk vindende, te rade hunne toevlucht te nemen tot de gematighden 's hoofs van Hollandt, Dominicus Boot, en Reinier van der Duin, die zich op dat pas in ſtadt vonden. By hunne tuſſchen-ſpraek werdt op den laetſten van Herfſt-maent, een nieuw verdragh, dat op dezen zin uit-quam, getroffen.

1566.

Zonderlinge haet der Kalviniſchen tegen de graeuwe Monnikken en Chartroizen.

I.

VOor eerſt zullen de Kalviniſchen niet beletten, nochte doen beletten, nochte eenigzins verſtooren de Kerk-dienſten en andere oefeningen, die de Rooms-gezinden en geeſtelijke Perzoonen alhier gewoon zijn te doen, op lijf-ſtraffe, of na de gelegentheit der zaken, op verbeurt-makingh hunner goederen.

Tweede verdragh der Kalviniſchen met de Majeſtraet

II.

Ook zullen de Kalviniſchen niet mogen preken, oft eenige andere oefeningen hunner Gods-dienſt doen, in eenige Kerken, Klooſteren, of andere gewijde plaetzen binnen dezer ſtede; dan in der Minre-broederen Kerke, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

1566. en daer toe zal hun vry ſtaen de zelve Kerk, met des zelfs Kerk-hof, te mogen gebruiken, zonder nochtans eenige andere plaetzen van 't voor-zeide Kloofter te mogen in-nemen, ofte bezigen, nochte met eenige buſſen, zink-roers, oft eenigh ander geweer, uit-genomen een rapier, ter preke te mogen komen, ofte wegh gaen.

III.

Des zal niemandt van de Roomſche zijde hen in hunne preken oft oefeningh hunner Gods-dienſt, ter plaetzen voornoemt, oft hunne toehoorders, eenighzins mogen verſtooren, oft eenigh letzel aendoen, nochte hierom d'een den ander met woorden ofte werken mis-doen oft hoonen. Op gelijke ſtraffen als boven.

IV.

De Kalviniſchen zullen in de voorzeide Minne-broederen Kerke hunne Predikatien op Zondagen en op andere heilige dagen, maer op geen werk-dagen, mogen doen, uitgezeit, dat zy in een geheele week zullen mogen preken alleen 's Woens-daghs, mits zullen zy by tijde van 't preken een Predikant twee, of meer mogen houden, die in gevalle van ziekte oft ander belet, bewaren zullen mogen de plaetzen van de genen, die ter preke geordent zullen zijn.

V.

De zelve Predikanten zullen geboren moeten zijn in zijn Majeſteits landen, oft voor-al poorters van eenige goede ſteden oft dorpen van deze Nederlanden, en zullen daer-en-boven gehouden zijn, om in handen van de Heeren Burgermeeſteren, ofte hunne gemaghtighden, zoo langh als zy hier ter ſtede blijven, den eedt van onderdanigheit en getrouwigheit te doen, en in gevalle zoodanige Predikanten niet te bekomen waren, dat als dan zulke Predikanten ten minſten poorters dezer ſtede zullen werden, en den eedt als vooren doen.

VI.

Ook zullen de Predikanten zoo wel van de Roomſche als Onroomſche Gods-dienſt, zich wachten van tegen de Majeſtraet, of tegen die van andere gezintheden, te ſchelden, laſteren, en ſmalen. Wel-verſtaende, dat voor zulx niet gehouden zal worden, het beriſpen en beſtraffen van een onmanierlijk leven, en alle ongebondentheden.

VII.

Ook zal d'eene den ander, om de verſcheidentheidt van Gods-dienſt, niet mogen met woorden of met werken eenigh leet aen-doen. Maer zullen elkanderen, ongemoeit, en in vrede laten, zonder op elkandre te ſchimpen, ſpotten, oft eenige andere onbehoorlijkheden aen te rechten; ja zal d'eene den ander moeten helpen en by-ſtaen, by aldien iemandt overlaſt oft ongelijk aen-gedaen wierdt, op pene van tot een ſpiegel van anderen, daer voor geſtraft te worden.

VIII.

Ook zal niemandt, hy zy Roomſch of Onroomſch, mogen het gerecht in 't vangen, ſtraffen, en vonniſſen van Kerk-rovers, oft eenige andere quaetdoenders mogen beletten, oft doen beletten, behoudens, dat de miſdadigen werden gehandelt, naer recht en behooren.

IX.

Ook zal zich niemandt vervorderen te mogen zingen, zeggen, roepen, op de ſtraet, in herbergen, oft elders, oft ook prenten, ſchrijven, koopen, oft verkoopen, eenige aenſtootelijke of ergerlijke boeken, lietjes, gedichten, oft diergelijke, op pene als boven.

X.

En om voor te komen alle ongevallen, ontſtaende uit het morren en qualijk-ſpreken van verſcheide perzoonen, die verſcheide logen-talen verzieren en verſpreien, ſtrekkende tot eer-roovingh van d'een oft d'ander parthye, en ook tot oproer en muiterye. Zoo is 't dat mijne Heeren voorts verbieden wel ſcherpelijk een ieder iets voor te zetten of te verſpreiden, dat tot onruſte, beroerte, muiterye, oft ook tot iemandts eerroovingh of nadeel, bezonder van de regeerders oft dienaers van zijn Koninklijke Majeſteit, oft dezer ſtede, zoude

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zoude mogen ſtrekken, en dat de gene die iets zeggen wil, het waer zal maken 't geen hy zeit, oft zijn zeghsman toonen oft noemen. Alles op lijf-ſtraffe, oft anders na de gelegentheit der zake.

XI.

En by aldien iemandt in voorſchreve manieren, of anderzins, begingh eenige oproerige daden, die zal daer voor by den gerechte geſtraft worden na gelegentheidt der zaken, zonder dat iemandt iets daer zal mogen tegen zeggen.

XII.

Al welke punten en Artikelen de dienaren en Predikanten hun toehoorders zullen moeten voor-houden, in hun prekinge vertoonen, en hen tot het onder-houden der zelven, met ernſt vermanen.

XIII.

En oft gebeurde, dat iemandt van de Kalviniſchen zoude willen begraven wezen in de Parochie oft Hooftkerk, oft in de Kloosteren, dat men aldaer onderhouden zal het oude gebruik van de Roomſche Gods-dienſt, by aldien zy van zins zijn eenige lijkſtacien te doen, maer indien niet, dat na het begraven der doode, zy van daer zullen mogen gaen, zonder eenige andere lijk-ſtacien te laten oft t'onderhouden. En by gevalle iemandt van de Kalviniſchen, in de voorſchreven Minre-broederen Kerk, oft op des zelfs Kerk-hof, zoude willen begraven wezen, dien zullen zy na hun gewoonte en gebruik mogen ter aerde beſteden.

XIV.

Ook zullen zoo wel die van de Kalviniſche als Roomſche Gods-dienſt gehouden zijn deze ſtadt te helpen beſchermen tegens alle overlaſt, en te beletten alle verſtooringen, en plonderingen van kerken, kloosteren, en alle geeſtelijke plaetzen.

XV.

Al deze boven-gemelde punten zullen onverbrekelijk gehouden, en onderhouden werden by maniere van voor-raedt, en ter tijt toe dat by zijne Majeſteit, met toe-ſtemminge van zijn algemeene Staten, op dit ſtuk andre orde zal geſtelt worden. In welke toe-ſtemminge mijn voorſz. Heeren, voor zoo veel in hen is, bewillight hebben: welke ordonnantien, orde, oft keuren, die van beide Gods-dienſten, van dien tijdt af voorts moeten onderworpen blijven, en van nu af dien belooven aen te nemen, en t'achtervolgen, behoudens, oft gebeurde dat daer in iets vaſt geſtelt wierde, dat hunne gewiſſe oft Gods-dienſt zoude mogen tegens gaen, dat, indien gevalle, hen bequamen tijdt zal werden vergunt, om zonder belet vrylijk, en met hunne goederen te mogen uit deze landen elders heen vertrekken, daer 't hen gelieven zal, waer in mijn voorſz. Heeren, zoo veel in hen is, ook bewilligen. 1566.

XVI.

Het klooſter der Minre-broeders zal van de kerk afgeſlooten en afgezondert worden, zonder nochtans eenige Monnikken daer in te mogen woonen, waer in mijne voorſz. Heeren ook bewilligen, in maniere als voore.

XVII.

Dies zullen de Kalviniſchen gehouden wezen de voornoemde Kerke, met den aenkleven van dien, in rake en dake t'onderhouden, en zoo zy daer iets deden uit-brengen, oft dragen, weder op hun eige koſten te doen herſtellen, by zoo verre zijn Koninklijſte Majeſteit, by goet-dunkken der algemeene Staten, van herrewaerts over, zulx niet gedoogen wilde.

Maer als dit verdragh by den Geheim-ſchrijver in 't ſchrift zoude geſtelt worden, zoo belaſte Burgermeeſter Albert Markuſz. te ſchrijven, dat dit verdragen was tuſſchen Burgermeeſter en de Vroedſchap dezer ſtede ter eene zijde, en de zes Opper-kappiteinen, met die van de nieuwe Gods-dienſt, ter andre zijde, waer op Adriaen Pauw, een van deze zes Opper-kappiteinen, den Majeſtraet te gemoet voerde, dat zy niet by die van de nieuwe Gods-dienſt, maer by Burgermeeſters en Raden geſtelt waren, en van hen hunnen laſt ontfangen hadden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1566. den, des zy wel Middelaers, maer geen parthy waren. Waer uitze van toen af begonnen te ſpeuren dat de Majeſtraet niet goets met hen in den zin had, te meer, alzoo zy daer by voeghde zulx toe te ſtemmen, voor zoo veel in haer vermogen was. En op dat dit verdragh van grooter nadruk zou zijn, zoo wierden de twee Predikanten Jan Aertſz. Mandemaker, en Pieter Gabrielſz. daer by ontboden, die ('t verdragh gelezen zijnde) aen handen van de voor-zittende Burgermeeſter Kornelis Jakobſz. den eedt van getrouwheit deden, en beloofden hunne toe-hoorders tot gehoorzaemheit en onderhoudinge dezes verdraghs te vermanen; gelijk de Majeſtraet aen d'andre zijde hen beloofde voor alle onheil te willen bevrijden: daer by voegende dat niemant, wegen deze ondertekeningh, namaels iets zoude te lijden hebben. Dit verdrag wiert op den laetſten van Herfſtmaendt door haer geheim-ſchrijver onder-tekent; ſedert bleef deze ſtadt, tot in 't midden van Winter-maendt, en de Prins van Oranje hier quam, in redelijke ruſt en ſtilte. En was buiten twijfel dit een groote vreught, en merkelijke verandering voor den Kalviniſchen. Want op den achtſten van Hooy-maendt leſt-leden had de Majeſtraet zes hondert guldens op ieder Leeraer geſtelt, 't zy dat hy levendigh of doodt gekregen wiert, maer op den eerſten van Herfſt-maent, namen zelfs de Burgermeeſters de Predikanten in hun beſchermingh. Als nu die van de her-vormde Gods-dienſt, volgens dit tweede gemaekte verdragh, in de Minre-broeders kerk meenden te preken, zoo vondenze de zelve, wegens de plonderingh en 't over-hoop werpen der beelden, zoodanigh toegeſtelt, datze van zins waren hun Gods-dienſt buiten de ſtadt te doen. Burgermeeſteren beducht zijnde, dat hier door weer nieuwe onruſt mochte ontſtaen, verzochten aen de Kalviniſchen datze de kerk wat op zouden hemelen, en voor dien tijdt zich daer mede zoo behelpen. 't Welk, als het oorbaerſte zijnde, van hen ook gedaen wierd. Voorts raekte, door aen-manen van Reinier Symenſz. Nek, Jan Aertſz. op de ſtoel, met een wierden ook Ouderlingen en Diakonen gekooren.

De Luiterſche ziende dat men die van de her-vormde Gods-dienſt zoo veel in-willighde, verzochten mede met een ſmeek-ſchrift, om in de Sint Olofs Kapel te mogen preken, maer dit wierdt tot de komſte van Prins Willem uit-geſtelt. Men wil, dat op dit pas, t'Amſterdam, geraetſlaeght zy, over 't zenden van drie duizent Onroomſche boeken, by twaelf Leeraers, na Spanje, om den Koning daer zoo veel te doen te maken, dat hem niet ledigh ſtonde, herwaerts over te komen. Want langh was de Koning in de wil geweeſt van Spanje na deze Nederlanden (om de zelve weder in ruſt en ſtilte te brengen) te reizen. Midlerwijl vluchten verſcheide burgers, ja zelfs eenige van de Raeds-perzoonen met hun goederen uit'er ſtadt, ja 't vluchten werd zoo groot, dat de uit-gewekene, op den derden van Lente-maendt, by klokke-ſlagh weer in-geroepen wierden. Deze en diergelijke onheilen deden de Staten van Hollandt, en in 't byzonder die van Amſterdam by de Hartoginne aenhouden, om hun Landtvooght, de Prins van Oranje, by zich te hebben, maer 't werdt hen tot twee-mael af-geſlagen, doch eindelijk toe-geſtaen. De Prins dan zijn laſt van de Landtvooghdes, om na Hollandt te trekken, ontfangen hebbende, neemt zijn afſcheit van Antwerpen, en in Hollandt gekomen zijnde, beſchrijft de Staten te Schoonhoven, vertoont hun zijn laſt-brief, beval hun het ſtillen der beroerten, en het weren der preke van de Kalviniſchen binnen de vaſte ſteden, zoo hoogh, als zy 's Konings tooren duchtende waren, kreegh tot af-ſcheid dat zy dit ſtuk, met alle ernſt zouden behertigen. Doch in 't byzonder ſtrekte zijn laſt, om zijn oogh over Amſterdam en Uitrecht te laten gaen, om alles daer weer in d'oude fleur te brengen. Hy ſchreef, en ſchikte, meermaels te vergeefs op deze ſtadt, om den Kalviniſchen te doen verſtaen, dat met het in-houden der

Minre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Minre-broederen kerke, niet dan te meer ongena by den Koning te winnen was, die in der eeuwigheidt, daer toe niet zoude bewilligen. Ondertuſſchen komt de Prins t'Uitrecht, ontbiedt aldaer eenige Majeſtraetsperzoonen, of des zelfs gemaghtighden, en de zes boven-gemelde Opper-kappiteinen, doch deze daer zwarigheit in makende, geven zulx den Burgermeeſteren te kennen, zeggende zonder hun voorweten niet te willen doen, invoege dat de zaek met oudt Burgermeeſteren, en de ganſche vroetſchap over-wogen, en goet gevonden wert, deze zes Opper-kappiteinen alleen te zenden om 's Princen meeninge te verſtaen. Van deze daer gekomen zijnde, verzocht de Prins kennis van 't geen 'er geſchiet was, en den tegenwoordigen ſtant van der ſtadt, 't geenze hem ook alles in ſchrift over-leverden, van het begin tot het einde. De Prins kreegh ook aldaer kuntſchap, dat de Kalviniſchen tot Amſterdam voor hadden om 's Heeren Avondt-mael te houden, en de Burgermeeſters over dit werk zeer bekommert waren, waer over hy op den elfden van Winter-maendt, aen de zes Opper-kappiteinen dezen naer-volgende Brief ſchreef.

Brief van zijn Hoogheit aen de zes Opper-kappiteinen.

E*rzame lieve bezundre, alzoo wy verſtaen dat zondage naeſt-komende, die van den nieuwen Religien in meeninge zouden zijn hare lene te doen binnen der ſtadt Amſterdam, d'welk wy zeer geerne verhindert zagen om vele redenen en conſideratien ons daer toe moveerende, waeromme wy u L. wel hebben willen verzoeken die handt te willen houden, die voorſchreven lene uit te ſtellen tot onzen komſte aldaer, d'welk kortelijk wezen zal, want wy binnen eenen dagh ofte twee van hier naer Amſterdam meenen te vertrekken, ende alſdan u L. ende die van den Nieuwen Religie onzen voorſchreven redenen te ontdekken, waer inne ons zonderlinge vriendſchap gedaen zal werden, bereidt u L. in 't generael ende particulier van gelijken te doen, dat kenne God Almachtigh, den welken wy bidden u L. te geven een lank zaligh leven, verzoekende ons met die boode van dezen gratilijke antwoort te ſchrijven. t' Uitrecht den elfden dagh van December, 1566.* 1566.

U L. goeden vriendt

Guillielme de Naſſouw.

Het opſchrift luide aldus. Eerzame onze lieven beſunderen, Adriaen Paeuw, Andries Boeleſz. Klaes Reierſz. Arent Korneliſz. Kool, Jan Betſz. Roodenburgh, Reier van Nekke.

Dezen brief ontfangen hebbende, zijnze voorts met den zelven by Burgermeeſters in 't toorentje gegaen, om hen die te laten lezen, waer op Adriaen Paeuw beſcheit kreegh, zoo van ten huize der Predikanten, als in de Minre-broederen kerk te gaen, om hen des Princen meeningh, uit de de naem der Burgermeeſteren, voor te dragen; maer kreegh tot antwoordt van de Predikanten, dat zulx zonder ontſteltenis hunner gemeente niet kon achterweegh gelaten worden, alzoo dien dagh daer reeds toe verkondight en vaſt geſtelt was, 't geen den Burgermeeſteren niet wel in d'ooren klonk; te meer, dewijlze onlanghs van de Regente Margreta van Parma, een ſpijtige en gram-ſteurige brief ontfangen hadden, hen verwijtende datze buiten noot het preken der Kalviniſchen toe-lieten.

De Kalviniſchen dan ſtip by hun antwoordt blijvende, zoo beval de Majeſtraet de zes Opper-kappiteinen, by brieven, de Prins daer van te verwittigen, en zijn komſt herwaert over te haeſten. De brief dienze aen hem ſchreven, quam op dezen zin uit.

Schrijven der zes Opper-kappiteinen aen zijne Hoogheit.

O*P huiden ontrent negen uren hebben wy u E. ſchrijven van giſteren ontfangen, en met alle vlijt en aendaght den inhout wel overwogen hebbende, zijn wy, om den laſt van U E. ons aen bevolen, uit te werken, by de Leeraers, en die van den nieuwen Godts-dienſt gegaen, den zelven het inhout van U E. ſchrijven voorhoudende met verzoek, datze hun voornemen vopende het uit-delen van het Avont-mael, tot U E. komſte en dat om redenen, die U E. hen zelfs mondeling zoude bekent*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1566. *kent maken, ſtaken wilden. Doch bequamen van hen tot antwoort dat zy luiden over drie weken in al hun preken de uit-delinge van het Avont-mael aengezeit en afgekundight hadden, waer toe zich veele luiden zoo buiten als binnen de ſtadt bereidt hadden. Echter indien men dit verzoek hen over tien of twaelf dagen had bekent gemaekt, zy zouden wel eenige middelen uit-gevonden hebben, om 't zelve op te ſchortzen: Maer vermits de beſtemde dagh op handen was, en een ieder zich daer toe bereit had, waren de Leraers duchtende dat zulk een ſchielijke ophoudinge, eenige beroerte onder 't volk zou veroorzaken; zulx hen geenzins geraden dogt, te breken het verdragh tuſſchen de Burgemeeſteren en de gemeente gemaekt. 't Welk alleen by die van de hervormde Godts-dienſt (zo zy zeggen) ondertekent is, om vrede in deze ſtadt te houden, by welk verdragh toegeſtaen is, de prekingen, kerkelijke plechtigheden, en andere oefeningen van de hervormde Godts-dienſt te gebruiken, mitſgaders een ieder vrijheit van zijn geloof, en gewiſſe te laten, invoege, dat by aldien zy 't voor-nemen van 't Avontmael uit te deilen, uit-ſtelden, zy gezeit zoude mogen worden, het gemelde verdragh, te buiten gegaen te hebben, en by gevolgh oorzake van vele quaets zouden zijn, indien daer uit eenige oproer quame t' ontſtaen, 't welk zy niet zouden weten te verantwoorden; zulx dat zy voor deze reize begeerden ontſchuldight te wezen. Hier na zijn zy Burgermeeſteren dezer ſtede gegaen, en hebben hen 't ſchrijven van U E. bekent gemaekt, en 't geen wy met die van de hervormde Godts-dienſt gehandelt hadden, de welken, na mondelingh antwoordt, zeiden, dat zy luiden hun antwoordt in ſchrift ſtellen, en ons over leveren zouden: 't welk wy ontfangen hebben, en hare Excellentie by dezen mede overzenden. En alzoo hare Hoogheit terſtondt, en met'er haeſt eenige antwoordt verzoekt, van het gene daer verhandelt is, en wy voor dezen korten tijdt, en met'er haeſt, in zoo groote gewightige zaken, meer niet weten te doen hebben, bidden wy hare Hoogheit, ons hier mede te willen houden voor neerſtigen bewints-luiden. En indien hare Hoogheit ons in eenige zaken zouden gelieven te gebruiken, hebbe hare Hoogheit maer te gebieden, en wy zullen ons van onze kant, zoodanigh getrouw en neerſtigh quijten, als getrouwe onderzaten en dienaers van de Koninklijke Majeſteit ſchuldigh te doen zijn. Geſchreven met zonderlinge goede genegentheit binnen Amſterdam; en was ondertekent, Adriaen Paeuw, Andries Boeleſz. Klaes Reierſz. Arent Korneliſz. Jan Betſz. Roodenburgh, Reier van Nek.*

De beſtemde dagh van 't Avondtmael gekomen zijnde, zoo verſcheenen daer over de duizent, die 't zelve ontfingen. Op den zelven avondt quam noch de Prins in deze ſtadt, en ontboot by zich eenige Majeſtraets-perzoonen, en de zes Opper-kappiteinen, en hieldtze ten eten; doch daer wierdt toen van de Gods-dienſt of Stadts-regeeringh geen gewagh gemaekt. Hy bleef alhier by de zes weken; deed groote neerſtigheidt om alles in ruſt en vrede te helpen, braght endelijk te weegh dat de Rooms-gezinde en Kalviniſchen op deze naervolgende punten over een quamen. Het verdragh met die van de Stadt gemaekt, zoude in zijn geheel blijven, dan zouden alleen afſtant doen van de Minre-broederen kerk, en 't geheele klooſter, mits dat men hen andere plaetzen, bequaem tot preken, buiten der ſtadt zoude beſchaffen, aldaerze op hun eigen koſten mochten bouwen. Tot verzekeringh van bey de zijden, zouden vijf of zes hondert burgeren gelicht worden, de ſleutelen der ſtadt op 't ſtadt-huis gebracht, en geen poorten geopent, dan met bewilliging der Burgermeeſteren. Ook zouden twee van de Wet, en twee van de nieuwe Gods-dienſt t' zamen reizen na de Landtvooghdes Margreta van Parma, om hier van bekrachtigingh te halen.

De Prins komt in ſtadt.

Brenghen te wege dat de Kalviniſchen de Minre-broeders kerk afſtaen.

De Prins dit verdragh tuſſchen die van de Stadt, Majeſtraet, en Kalviniſchen met groote moeiten, (want t'elkens aerzelde de Majeſtraet, en toonde genoeghzaem dat hun dit verdragh

dragh tegens de borſt ſtiet) getroffen hebbende, werdt volgens het zelve by den Kalviniſchen de Minre-broederen en Leprozen kerk verlaten, en hen buiten in-geruimt de Spijker van Jan Willemſz. Wijngert, en binnen der ſtadt, die van Geurt Dirrikſz. en Harman Harmanſz. als mede het huis-zitten-huis aen d'oude zijde, doch dit laatste alleen maer tot 'er tijdt dat alles buiten klaer zoude zijn. Nopende het aen-nemen der zes hondert burgers in ſoldye, daer van wierden alleen maer twee hondert gelicht, en hier over tot hop-man geſtelt, eenen Willem Pauwelſz. van Theneſſe, een treffelik rijk burger, en een man die groote beſcheidenheit in 't geloof gebruikte. Tot Luitenant wierdt hem by-gevoeght Bouwen Reierſz. Leep-oogh, die den Onroomſchen zeer hart viel. En vermits de Majeſtraet deze bezolde burgers, na haer goet-dunken, uit-kiezen wilde, nam de Prins dit qualijk op, zeggende, dat zulx den Hop-man toe-quam. Doch alles liep ten beſten af, en de ſchutters werden ten huize van de voor-zittende Burgermeeſter Jan Klaeſz. ontboden, die hen tot eendracht en onderhoudingh van 't gemaekte verdragh, vermaende.

En vertrekt weer.

Midlerwijl nam de Prins zijn af-ſcheit, en vertrok over Haerlem naer Antwerpen. Zedert werden ook de zes Opper-kappiteinen niet veel meer gemoeit.

Oploop tot Amſterdam. Hooft Nederl. Hiſtorien.

Als nu de gemaghtighden der Majeſtraet, waer onder de Burgermeeſter Kornelis Jakobſz. Brouwer, en Meeſter Reinier Verduin hem van 't Hof by-gevoeght, en der Kalviniſche gemeente waren, om, gezamentlijk 't bekrachtigen van het boven-verhaelde verdragh van den achtienden van Lou-maendt, te vorderen, naer Bruſſel getoogen, zoo gingen, naer hun aenkomſt aldaer, d'andere, latende de Kalviniſche ongekent, hunne dingen op zich zelven doen, en ſtil-zwijgents, met het af-ſcheit der Lant-vooghdeſſe, te rugh reizen, om zelve te berichten, 't geen behendiger door anderen boode beſtelt geweeſt waer. De Kalviniſchen dit vernomen hebbende, en voorts hoe zy door Antwerpen, den Prins nochtans (dien 't groot bedenken gaf) verby, getrokken waren, komen ſlecht een nacht later, met dus een kittel-oorige tijdingh, t'Amſterdam. Des avondts te vooren had zeker Edel-man af-geveerdight van den Heer van Brederode, door de buitenſte hamay van de Reguliers-poort, die effen toe-gegaen, en hem geweigert was te openen, een ongeſloten brief ken geſteken, van groot belangh, zoo hy zeide, om yemandt van de Kalviniſche gemeente behandight te worden. 't Geluk, wijzer dan hy, deed het juiſt aenveerden, van eenen, die 't aen Reinier Kant getrouwelijk beſtelde. Kant vertoont het Laurens Jakobſz. Reael, die met hem geraden vond, daer op een vergaderingh, ten huize van Adriaen Reinierſz. Kromhout, te leggen. Daer werden Kornelis Floriſz. van Teylingen, en Laurens Reael gelaſt, tot Viane te gaen, vernemen uit den mondt des Heeren van Brederoode, 't geen hy geſchreven had, genen brieve te derven vertrouwen. Zy vertrokken zijnde, zoo verſtendigen de weder-gekeerde van Bruſſel, den treffelijkſten hunner gezintheit wat hun op de reize bejegent was. En werdt geſtemt het zelve verhoolen, doch oogh in 't zeil te houden, dewijl zy nader kundſchap verwachten, dies zich de Prins ſterk gemaekt had, wel haeſt te erlangen, en belooft hun toe te veerdigen. Daer-en-tuſſchen was de Vroedſchap vergadert, en daer inne beſlooten, vier of vijf hondert Zoldaten, onder 't bevel van Bouwen Leep-oogh, te lichten. 't Welk als niet wel bedektelijk te doen, eer lang onder den man quam. Dies werdt Willem Pauwelſz van Theneſſe, door Pieter Jakobſz. Schaep, en Floris Roodenburgh, aen-gemaent, om zich hier tegens te ſtellen, maer waren verzonden uit der ſtadt, met een looze boodſchap (zoo men zeide) van Burgermeeſteren. 's Middaghs ten drien ('t was op den vier-en-twintighſten van Sprokkel-maendt, en twee uuren vroeger dan naer gewoonte) quam Leep-oogh met het vendel van twee hondert koppen, den Dam over, op de

1566.

Over 't voornemen der Wet-houderen, om zoldaten te lichten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1566. Wage trekken, en bleef zich daer houdende. Zekere aenzienlijke burgers, ziende de gemeente hier door ontſtelt, gaen daer over in 't toorentjen, om de Heeren te verſpreken, en zich tot middelaers der ruſte uit te bieden. Burgermeeſteren antwoorden, zy wiſten wat hun te doen ſtond; ontbieden daer op de ſtee-wakers daadtlijk; de nieuw-aengenome knechten tegens zeven uuren boven, met hun geweer; en gaen om den drangh der volle markt te ſchuwen, achter door de keuken, van 't ſtadthuis, af. Dit vernomen, en de vreze grooter wordende, gingen negen of tien burgers, door laſt van andere, den Burgermeeſter Jooſt Buik, t'zijnen huize, heuſſelijk af-vragen, *Waer toe dit werven van volke, tegen d'orde der Princen? dit trekken voor den tijdt, der zoldaten op de Waegh? ontbieden der nacht-wacht by dage? beſcheiden der nieuwe knechten, in wapen, op 't ſtadt-huis?* Buik zwoer by zijn deel hemelrijx, daer was geen nieuw volk aengenomen, nocht eenige zwarigheit: zy mochten wel verzekert t'huiſwaerts gaen. Maer de dubbelheit, en een zak van malien, keeken tot zijn nacht-tabbert uit: dien Klaes Boeleſz. in den Hamburgh, open rukte, met verwijt, dat hy vol leugen ſtak, en iet tegens de burgers broedde; ja dat eenige van zijn nieuwe zoldaten daer voor de deure waren. Hy, dus krachtigh overſtreden, bekent de waerheit, en dat het door laſt der Hertoginne geſchiedde: zijnde de Majeſtraet niet van zin, zich, om een hondert oproerige onderzaten, oft twee, uit haer gezagh en goederen te laten zetten. Twee oft drie hondert burgers voor de deure vergadert, hier op aen 't roepen, dat het niet hen alleen, maer de ganſche gemeente raekte, waer van zich aldaer drie of vier hondert bevonden. Buik antwoorde, dat hy daer zes hondert andere tegens zette: zy mochten hun beſt doen: zoo zouden ook de Regeerders. En zeit men, dat hy hun dit met vuile woorden, die, naer ſmaet der gemeente, en gene burgerlijke deftigheit ſmaekten, toe-dreef. Men liet

Woorden der Gemeente met Burgermeeſter Jooſt Buik.

daeromme niet, hem tot ingangh van den wegh der gevoeghlijkheit te vermanen; maer droegh niet anders mêe, dan dat Burgermeeſteren hare Hoogheit believen moeſten. Hier mede raekt het volk aen 't ſchreeuwen, *vive, vive, vive le Geux*; elk op der loop, 't geweer van de wand'. Den ganſchen nacht, trekken zy met troepen, langs de ſtraten en muuren, om het zamen-rotten hunner weder-parthye te verhinderen: voorts bezetten de Reguliers-poort, en aen vier oorden de Nieuwe Brugh. Alhier verkondighde men, tegens den dageraet, by uit-roep, *dat het, met deze vergaderingh, op geen plonderingh van kerken, kloosters, oft burgers huizen; maer alleenlijk het handthaven van 's Princen ordeningh, en de ruſte der ſtadt, aengezien was. Hadd' iemandt ander wit, dat hy zoude af-trekken, oft, op der daedt, door-ſtoken worden.* Zy ſtaken alle de handt om hoogh, verklarende dat dit de meeningh was. Burgermeeſters, ontrent twee hondert mannen ſterk met de nacht-wakers, hielden 't Stadt-huis; Leep-oogh de Waegh, in. Doch, als het dagh was, daeld' hy af, en hebbende als een oudt krijgs-man, zijn volk op den Dam in orde geſtelt, mijn Heeren, zeid' hy, *nu aen-gevallen. 't Is nu in't harte van den tijdt, en de burgery meeſt uit de wapenen.* Namelijk een groot deel der zelve, gemat door de nachtwaek, was 't lichaem gaen verquikken. De Regeerders, verſtaende zich bet te ſtijven, daghvaerden, door booden, al de Roomſchen, op de Markt. Ter zelve ſtonde braghten Teilingen en Reael, die om alle achterdocht te vermijden, ieder door een byzondere poort in ſtadt ſloopen, deze mare van Viane, (waer Reael ter poorte in-tredende, wiert aen-gedient, dat hy zich voorts op de Nieuwe Brugh te vervoegen had, daer komende, vindt hy veertigh gewapende ſchutters, die onder 't beleit van Jan Broek Valentijnſz. de zelve bezet hielden: hier van daen treden Reael en Broek ten huize van Floris Roodenburgh, alwaer ontdekt werdt, 't geenze uit den Heer van Brederoode verſtaen had-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Tijdingh van aenſlagh des Graven van Meegen.

hadden.) *Dat de Prins door eenen Lakkey den Heer van Brederoode had doen zeggen, met orde om de Amſterdamſche gemeente te waerſchouwen, hoe de ſtadts gemaghtighden met de Landtvooghdeſſe van Parma gehandelt hadden, dat de Burgermeeſters op 't heimelijkſt, vier hondert zoldaten in hunnen dienſt zouden nemen, om met de zelve, en de gewoonlijke wakers, de Kalver-ſtraet, van 't Stadt-huis af, ten einde toe te bezetten, en den Graef van Meegen in te laten, die met twee-en-twintigh hondert mannen, over Gorkom en Uitrecht, op eenen morgen, onverziens, zoude paſſen voor de Reguliers-poort te wezen; in opzet van een hondert burgeren of twee den kop af te houwen.* Die deze boodtſchap ontfingen, verſtonden, datze geheelt diende; als waer door 't verbittert volk, der Overheit op het lijf geſchonnen, zwaerlijk van 't bloedt der zelve zou te ſpeinen zijn. 't Leekte echter iewers uit, en baerde, met de geruchten van den Dam komende, zulk een verbolgentheidt, dat elk, wapen, wapen, riep, en zich in der yl toe-ruſte. Jan Broek Valentijnſz. een zeer behardt man, deed', op de Nieuwe Brugh, met de trom om-ſlaen, dat, wie lijf, wijf, en kinderen lief had, hem nu zoude volgen. Met een, latende de Brugh by dertigh mannen bewaert, doet hy een keer over de Zee-dijk en Warmoes-ſtraet, en ſleept 'er in der haeſt, tot negen duizent toe, achter zich, ieder met het geweer, dat hem gereedſt ter handt was. Ellendigh aenzight van oorlogh, daer de vader der eene parthye, de zoon der andere, toe-trok, broeder zich tegens broeder, zwager tegens zwager, op-maekte. Jan en Kornelis, beide Pieters zoonen, daer de ſtadt Deventer uit-hongh, holpen elkanderen in 't harnas; en op onderlinge vrage, *werwaerts het gemunt was*, zeide d'een; *na de Markt, by die van den nieuwen Gods-dienſt*, d'ander, *na de ſtraten, by die van den oudtſten: dan, zoo't op een ſlaen gaet, ſchoozt my niet, ik zal u ook niet ſchoonen.* Maer de Onroomſchen overtroffen in vuurigheit en orde. Zy ſtoppen de Warmoes-ſtraet, tot aen de

Daer op wakkert het wapenen.

Negen duizent mannen op de been.

Twee gebroeders tegens elkanderen.

Goede orde der Onroomſchen.

Pijl-ſteegh, 't Water (zoo men 't heet) tot aen de Zout-ſteeg; den Nieuwendijk tot aen 't Grave-ſtraetjen, toe; en andere wegen na de Markt leidende. Jan Pieterſz. Hooft, en eenige andere planten drie baſſen op de ſteiger van 't Dam-rak, naeſt het huis van Meeſter Henrik Dirkſz. daer de Mol uit-hing, om de Markt te beſtrijken. Ten zelven einde werden ook op den Papenbrugh, drie groote baſſen geſtelt, en al de huizen van de Warmoes-ſtraet, tot de Vis-markt toe, achter met ſchuiten geſtoffeert. De Wet-houders hebbende niet boven de twee duizent man by een, zonden Pieter Kaers, Hop-man der nacht-wacht, uit, om alle gelegentheden te bezichtigen. Wel vermogt de Burgery dezen man, en liet zich dunken, dat hare krachten nu toonbaer waren. Derhalven, alomme door-gelaten zijnde, braght hy Burgermeeſteren aen, hoe de ſtraten bezet, beſchanſt, en alles met groove of handt-buſſen geboort was, tot doodtlijke beheeringh van den Dam. Zy dan vindende zich genoeghzaem belegert, en de hoope van andere hulpe af-geſneeden, nemen de ſchalkheit te baet, en maken eenigen van de oudtſten burgers uit, om den volke te vertoonen, dat'er niet euvels gemeent, en alles maer een mis-verſtand was. Zelf Simon Kops, Burgermeeſter, in de Warmoes-ſtraet gekomen, pijnde zich der gemeente dit diets te maken, en dat zy, de wapenen af-leggende, met een verzoek-ſchrift te recht raken konden. Maer van d'andere zijde onden zy om eenige tonnen kruits na Jan Rooden tooren, die den hunnen, door Egbert Pieterſz. Vink, met weinigh anderen, ontjaegt werden, en in 't water geworpen. Teffens deden zy de Zoldaten, en etlijke Roomſche burgers na de Reguliers-poort trekken, onder 't beleit van den Schout Pieter Pieterſz. en zijn zwager Albert Markuſz. twee harde Rooms-gezinden. Aen Albert wordt (miſſchien uit haet) na-gegeven, dat hy, toe-drinkende, op zekere maeltijdt, den Heere van Brederoode een glas, onwaerdelijk genoegh zoude gezeit hebben;

1567.

De Regeerders leggen op liſt toe

Ik

1567. *Ik brenght u, Breero:* en Heer Hendrik daer op te rijme geantwoordt; *Ik wacht het Nero:* hem toe-paſſende den naem (naer 't oordeel der gemeente) by zijn wreetheit, verdient. Jan Broek, tamelijk verzelſchapt, was hier-en-tuſſchen de Zee-dijk langh getrokken, en met drie baſſen, aldaer gevonden voor een Smidts deure, voorts na 't Bus-huis, 't welk nu de Spijker der Ooſt-Indiſche Maetſchappye is; uit zorge dat de ſchans aen de Verken-ſluis, overweldight, en 't Bushuis van zijne weder-parthye, moght in-genomen worden. Daer hoort hy, hoe de Roomſchen in aentoght waren, om de Reguliers-poort, de Stee-tuin, het half-ront, en 't Bus-huis te bemachtigen. Derhalven voortgerukt, tot op de Roode, oft Reguliers-brugh, doet daer een ſchans van balken, en ander hout, dat voor de Stee-tuin oft Timmer-werf lagh, opwerpen. Daer bracht men de baſſen in, en klonk 'er achter op, in allen ſchijn; ofze vol-laden geweeſt waren; hoe-wel men noch kruit, noch koegels, in voorraedt had. Dit gelaet deed Pieter en Albert zwighten; zulx dat zy verzochten, onder hen tween, met Jan Broek, buiten de ſchans, te woorde te komen. Jan Broek hebbende eerſt na de Warmoes-ſtraet, om byſtandt, geſchikt, treed uit zijn voordeel; vraeght, *wat hem met pijp, trom, en vliegend vendel, vyantlijker wijze derwaerts dreef.* Waer op Albert Markuſz. hem trots en moedigh tot antwoordt gaf, *'t was, om zich met kruit, ſchut, en ſcherp, tegens hunne vyanden, te wapenen.* Jan Broek, wederom, vraeghde, *wie die waren?* En als zy daer toe zwegen, zeide, *dat hy 't hun niet wilde laten volgen, maer ten dienſte zijner Majeſteit, en welſtant der ſtede bewaren: ook de poorte zoo wel, dat 'er de Graef van Meegen met zijn krijghs-volk 't hooft zou ſtooten.* Terwijl zy in 't geſprek ſtonden, quamen, hem, twee hondert mannen onder een vendel, gedragen by Jan Kies, te hulpe. Dies de Schout en Albert hunnen ſtandt verlatende, te rugh na den Dam keerden. Broek bezette de Poort, de Brugh, de Stee-tuin, 't halfront, en beval den Schutter-meeſter aldaer woonende, nocht der eene, nocht der andere parthye, eenigh wapen-tuigh te verſtrekken. Maer goet getal ſpieſſen, roeren, eenigh buſſekruit, wert uit zekere winkel gehaelt, dat langen tijdt onbetaelt bleef. De geen, dien Jan Broek om hulp had afgeveerdight, was Thomas Gerritſz. Doesburgh. Dees, vindende Simon Kops voor 't Engkerk-ſteegjen ſtaen, om de luiden te belezen, werpt hem over ſtagh, met verwijt van 't geen, aen de Roode Brugge, te doen was; en dat hy, met bedrogh, zocht de burgery in 't net te brengen. Daer ſtuift het volk op, 't gerucht door alle gaſſen. Kops had genoegh te doen, dat hy, met voorſtandt eeniger eerlijke perzoonen, zijn lijf berghde. D'andere vrede-kundigers werden onwaerdelijk na de Markt geſtuurt. *Men roept 'er; na 't Stadt-huis, na 't Stadt-huis. Wy hebben 't, hebben wy 't hart; anders is 't om-gekomen.* 't Was de waerheit; en zoo een menighte machtigh de Wet-houders en hunnen aenhangh, met voeten, te vertrappelen. Maer de deftighſten der gemeente ſtelden 'er zich ernſtelijk tegens, met vertoogh, hoe 't wit hunner wapenen, niet was de handen aen de Heeren te ſchenden, oft met het bloedt van even-naeſten, vrienden, en magen te bezoedelen, maer door draeghlijke voorwaerden aen veilige ruſt te raken. Dit ſpreken van de genen, die raders en gelders waren, opende de verſtopte ooren, en toegangh aen eenige welgewilde burgers, die van verdragh quamen voorſlaen, ter beden der Wet-houderen. Want deze, ingezeilt met den ontdekten aenſlagh, en zoo verre te laegh leggende, zagen wel, datze benoodight waren, in handelingh te komen met den genen, die 't geweer in de vuiſt hadden, zoo zy 't wilden doen ſtaken. Gemaghtighden uitgemaekt zijnde, dreven die van de gemeente meeſtendeels, dat men in 't verdragh ſtellen moeſte, hoe Burgermeeſters regel-recht tegens d'ordeningh des Princen gedaen hadden; en zoude men daer na der andere punten wel eens werden. Klaghten en

Margin notes:

Geſprek van parthyen, by de Reguliers-poort

Die wordt by d'Oroomſchē bezet.

Burgem... ſter K... in 't g... vaer.

Men ... na 't St... huis.

Maer ... geſchikte raden ... Voorſlag van verdragh.

en kijf-woorden, en al de wrok der voorgange wreetheden, werden hier op de Overigheit uit-geſtort. Niet te min men trof noch dien avondt het verdragh, luidende: *Dat twee Gemaghtighden van de Majeſtraet, en twee van de Kalviniſchen, na den Haeg zouden reizen, by de Gemaghtighden der Hartoginne aldaer, om te weten, of op d'orde, hun gegeven, 's Princen goet-dunken genomen was; en in geval van neen, aen zijn doorluchtigheidt te trekken; om de meeningh der zelve, na verklaringh van ſtadts gelegentheidt, te verſtaen. De Gemaghtighden harer Hoogheit zou men verzoeken, midlerwijle hunnen laſt te ſchorſſen, en 't lichten van 't krijghs-volk ſtaken, ontſlaende zelfs de genen, die reeds waren in-geſchreven, en doende nachtwaek houden op de hoef-ſlagen, gelijk die by zijne Doorluchtigheit was ingeſtelt.* Dit wierdt 's anderen-daeghs met trompet aen alle hoeken der ſtraten, in het by-wezen van Burgermeeſter Jooſt Buik, en Adriaen Paeuw, verkundight. Maer als men by d'Oude Brugh quam, daer de kittel-oorige gemeente, by dikke drommen noch by een ſtondt, en den Secretaris Willem Foppen het zelve verdragh aldaer ook begon af te lezen, zoo haperde hy by geval, door verbaeſtheidt in 't af-lezen, zulx hy eenige woorden niet wel uit-ſprak, waer op terſtondt geroepen werdt, *ſchiet, ſchiet.* Waer door den Secretaris, door dit geroep verſchrikt zijnde, het op 't loopen ſtelde. Maer Adriaen Paeuw ſtreelde hun hevigheit, gingk hen vrymoedig tegen, en ſtelde zich recht voor de buſſen, voorts hen neerſtig vermanende om gehoort te worden, gelijk ook geſchiedde. Op dit af-kundigen wierden door de ganſche ſtadt de wapens neer-geleit, ieder trok t'huiſwaerts, ende werd zonder een druppel bloets te ſtorten, tot blyſchap van alle vreeliefhebbers, de dus-dreunende ſtadt aldus geſtilt. Te weten, 't is een groote ſchrede van dreigen tot doen: en 't eerſte aen-bikken der burgerlijke wapenen wordt, van vele inzichten, zoo krachtlijk her-houden, als men, na 't verweldigen dezer dammen, reuklooſlijk, door 't heiligh en onheiligh, met vuile voeten voort-ſlaet. 1567.
Staet ook te gelooven, dat de Majeſtraet uit kunde haren zwakheit, de burgery uit eerbiedenis, die zy noch aen haer Overigheidt toe-droegh, ſchroomde 't ſpel te beginnen. Ten zelven dage ſchikten de Wet-houders eenen aen zijne Doorluchtigheidt, voor heen, elk, om zijn bedrijf voor 't ſchoonſte, te doen aen-nemen. Doch die van de Majeſtraet werdt 's morgens uit-gelaten; die van de gemeente raakten niet wegh, voor tegens den avondt, mits dat de poorten zoo langh geſlooten bleven. Zy quamen nochtans tot Antwerpen wel te pas, om den anderen, op 't uitſtrooyen van valſche geruchten, t'achter-halen. Want die van de Majeſtraet gezonden, liet zich aldaer verluiden, dat de Overheit het dempen der Geuzen in hare handt gehadt, maer hen, op ſchult-kenningh, met gevoeghlijk verdragh, in genade aengenomen had. De vier Gemaghtighden ter weder-zyen gekooren, nevens twee hun van der ſchutterye wege bygevoeght, reiſden na den Haegh, en voort aen den Prince tot Antwerpen. Zijn' Doorluchtigheidt hun verzoek verſtaen hebbende, verklaerde, *niet nutters te weten, om de ſtadt in vrede te houden, dan 't geen den achtienden van Lou-maendt, door haer beraemt was. 't Welk hen niet vernoegende, hadden zy zich ter Lantvooghdeſſe te keeren.* Dit dede de gemaghtighden van de Wet-houders, en trokken voort na Bruſſel. Maer die van de gemeente, als niet wijder gelaſt te trekken, toogen te rugh.

Terwijl de ſtadt in de waegh dezer twijfelmoedigheidt hingh, quam de Heer van Brederoode, den zeven-en-twintighſten van Sprokkel-maendt, binnen Amſterdam. Dit geſchiede met dus een ſlinger-ſlagh. Hebbende in der nacht gemaekt tot Oudekerk te zijn, aldaer van den paerde gezeten, en voorts te voet gegaen, ontboot hy Klement Volkhartſz. Koorenhart buiten in de herberge by zich, op dat die hem eenigen wegh weze, om gevoeghlijk in te raken. Want in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1567. de poorten moeſt elk zijnen naem laten aentekenen, en niemant vreemts te water deur. Deez, met hem, en alleenlijk twee Edel-luiden, in een ſchuit getreden, deed, zonder zich 't roepen der wacht te kreunen, hem ſnellijk door den boom roeien, en aen de oude Turf-markt op zetten. De Regeerders, hoorende dat Brederoode in ſtadt was, dien zy 't hooft van alle Geuzen noemden, vonden zich in alle hun voornemen bedremmelt, en wiſten niet anders te denken, dan dat hem d'Onroomſchen ontboden hadden. Hier was nochtans (zoo de gedenk-ſchriften van Laurens Jakobſz. Reael verklaren) niet aen: maer de roep van zoo hoogh-loopend' een twiſt, uit-gebromt door 't heele lant, had hem zich zelven daer doen wenſchen. Wel ſtaken zy de ooren op, geſtijft met zulk een voor-ganger; en lieten de treffelijkſten zich dagelijx in zijn gezelſchap zien. Ook zakten 'er vele luiden, uit Vrieſlant voornemelijk, en Uitrecht, na toe: die, verſteken in koopmans gewaet, ſchippers en boere klederen, de ſchrijvers, aen de poorten, met looze namen blind-doekten. Voorts wierden Adriaen Paeu, Harman Roodenburg, en Dirk Wouterſz. van Burgermeeſteren aen hem gezonden, om te vernemen en te vragen tot wat einde hy hier in ſtadt gekomen was; waer op Brederoode tot antwoordt gaf, dat hy 'er wel meer geweeſt was, en zijn geldt verteert had. Deze als geen verder laſt hebbende, zwegen hier op, en braghten dit antwoordt voort aen Burgermeeſteren over. t'Uitrecht vond zich, dat pas, de geheim-ſchrijver van den heimelijken Raedt, Jakob de la Torre, hebbende, met vorderingh van ſchepen en lijf-tocht den Graef van Meegen te wege geholpen. Van daer quam hy met ſchrijven der Landtvooghdeſſe aen de Regeerders, t'Amſterdam; ten einde zy, by middel van overredingh, oft uit-gedrukt bevel, den Heer van Brederoode, maekten te loozen: waer toe zy, by mangel van anderen raedt, zich van den Grave van Meegen, en zijne troepen, moghten dienen. La Torre zeid'er by, *van de Hartoginne gelaſt te zijn, zoo Brederoode nu hem niet hooren vvilde, hem uit haren name, eenen tijt van vier-en-tvvintigh uuren te ſtellen, om de ſtadt te ruimen; en in geval van vveigeringh, hem by plechtige verklaringh, de ſchult op te tijgen, van allen onheil, dat 'er uit rijzen mochte.* Burgermeeſters, begaen met dezen brief, en hebbende den inhoudt met oudt Burgermeeſteren en Schepenen over-wogen, lieten zich voor eerſt bedunken, dat eenigen van den Raedt, die over d'Onroomſche zijde helden, in 't gene van den Grave van Meegen gemelt werdt, grootelijx ge-ergert zouden zijn, en 't zelve ruchtbaer maken, waer uit een nieuwe beroerte te duchten ſtondt. Daer na, dat Brederoode hun dubbelt, oft immers leezingh van hunnen laſt zoude af-eiſchen, en, door dit punt, eer tot blijven getergt, dan tot vertrekken beweeght worden. Niet te min gemerkt de Vroedſchap hier in gekent moeſt zijn, deden zyze vergaderen; doch gingen datelijk na 't ſcheiden, eer de maer verſpreit kon worden, den Heer van Brederoode in zijn herberge vinden. De welke, gelijk zy 't geſpelt hadden, zonder 't bevel haerder Hoogheit te zien, dat zy zeiden buiten haer orde niet te derven toonen, na reden, bidden, nocht gebieden wilde luiſteren. Waer over de voorzeide geheim-ſchrijver, Jakob de La Torre, op eenen voormiddagh, verzelſchapt met twee Schepenen dezer ſtede, om zijne boodſchap; en de boven-gemelde verklaringe, volgens zijnen laſt, te doen, by den voor-gemelden Heer van Brederoode gonk; die by hem in zijn kamer zeven oft acht Edel-luiden, en onder anderen Jonker Willem van Bloys, gezeit Treſlongh, en zijn Droſt van Vianen Roozenbergh, zitten had. De groeteniſſe van wederzijde gedaen zijnde, zoo verzocht La Torre op Brederoode het vertrek der Edel-luiden, waer op hy tot antwoort kreeg, dat zulx onnoodig was. Als de La Torre nu voorder zijn laſt en boodſchap ontdekte, en daer in al verre gekomen was, zo wilde de Heer

van

van Brederoode hem geen volkome gehoor vergunnen, maer viel hem t'elkens in zijn reden, en begon te klagen over de Landtvooghdeſſe, ter oorzake dat men hem geweigert had, zijn verdadingh, over het quaet vermoeden dat haer Hoogheit van hem had, te hooren; als ook dat haer Hoogheit laſt gegeven had, van de bolwerken en ſterkten, die hy in zijn ſtadt Viane begonnen had te maken, en groot gelt gekoſt hadden, te ſlechten: inſgelijks dat hare Hoogheidt de gemelde ſtadt Viane had laten belegeren, en door Hartogh Erik zommige zijner Dorpen uit-geplondert waren, zeggende voorts tot de zelve La Torre, dat 'et onnoodigh was veel woorden te gebruiken, gemerkt hy met zijn laſt-brief te toonen, voldoen konde: waer op de La Torre hem tot antwoort gaf, dat hy daer van geen bevel had, en hem nu zoo wel geloof daer in behoorde te geven, als hy in diergelijke zake op 't huis te Kleef, zonder laſt-brief te toonen, gedaen had. Voort was hy bereit hem het dubbelt van zijn laſt te geven. Brederoode gaf tot antwoordt, dat hy om 't dubbelt niet verlegen was, en dat hy La Torre, ten tijde als hy op zijn huis te Kleef quam, verzelſchapt was met een Edel-man, dien hy over langh gekend had, van wien hem ook een geloofnis-brief van haer Hoogheits wegen behandight was, zijnde niet gehouden zonder geloofnis-brief hem te gelooven, en van andere qualiteit dan hy La Torre. In 't kort, dat hy hem voor zoo een eerlijken man ook niet hield, als hy waende te wezen. Op 't welk hem de voorzeide La Torre weder tot antwoordt gaf, dat hy zoo vermeten, noch onverſtandigh niet was van zich by hem ergens in te vergelijken, maer dat hy zijn onderdanige dienaer was, en alleen deed 't geen hem belaſt werd; en nopende het quaet gevoelen van zijn perzoon, daer in was hy zeer bedroeft, by-brengende, dat hy nochtans in den eedt zijner Koninklijke Majeſteit vier-en-twintigh Jaren langh, zonder opſpraek, den ſtaet van geheim-ſchrijven, in den geheimen Raedt, bedient had, biddende hem voorts dat hy toch deze reden wilde varen laten, en hem gehoor geven van zijn laſt te volbrengen, hem met een radende en bevelende, binnen vier-en-twintigh uuren, indien hy zijne Majeſteit en hare Hoogheit wilde gehoorzamen, uit 'er ſtadt te trekken. Waer op de Heer van Breederode hem vraeghde of hy wilde dat hy na Vianen zoude trekken, hier op gaf de La Torre hem tot antwoordt, dat hy trekken moghte werwaerts het hem geliefde. De La Torre en Brederoode aldus onverrichter zake van elkandre geſcheiden zijnde, zoo verghden de Burgermeeſters eenige Onroomſche burgers, te bevorderen, dat hy zich gezegge liete. 't Welk van hun afgeſlagen zijnde, zonden zy hem, den tweeden loon-trekkende Raets-man, Marten van Blokland, met twee ſchepenen, en eenen geheim-ſchrijver, die geen antwoordt kregen, dan dat hy doen zou, gelijk hy 't verſtondt. 1567.

De voornaemſte van de gemeente waren niet wel te vreden met het gebodt, dat den Heere van Brederoode gedaen was, en beducht zijnde dat de gemelde La Torre breeder laſt moghte hebben, dan hy hem voor gehouden had, oft met gewelt hem van daer laten uit der ſtadt te zetten, bewaekten des nachts zijn herbergh, met ontrent hondert mannen. De La Torre was ook in groote vreeze, en dorſt niet wel langhs der ſtrate gaen, om die van der gemeente niet meer te verſtooren, en haer geen aenſtoot tot nieuwe oproer te geven, zulx hy vlijtelijk deed gade-ſlaen, wie al met den Heer van Brederoode verkeerde, en wat hy voornam, om hier van der Landtvoogdeſſe te verſtendigen. En vermits dagelijx zommigen der Wet-houderen, en de loon-trekkende Raedts-man, Zandelijn, by de La Torre uit en in gingen, kregen die van de gemeente achterdoght, dat zy eenige heimelijken t'zamen-ſpanningh tegens hem moghten maken, waer over eenige Weſt-vrieſche Edel-luiden, van den huize van Brederoode, met den boven-gemelden Jonker Willem Treſlong, zich, doch met voor-weten van

1567. den Heer van Brederoode, vervorden den zeventienden van Lente-maendt, 's na-middaghs La Torre, op den Dam, in zijn herbergh en kamer aen te gaen, daer zy hem tot 's anderendaeghs toe, als in gijzelingh hielden, ja zijne papieren door-ſnuffelden, en die van 't meeſte belangh, daer onder 't verhael zijner verrichtinge, hem ontnamen: zulx hy voor erger vreezende, in der haeſt zijn hielen lichtte. Dit werk veroorzaekte groote onſteltenis onder de gemeene burgers, en waer tot een groot oproer uitgeborſten, hadden niet zommige van de voornaemſte der Kalviniſchen gemeente hen-lieden weten te ſtillen, met beloften van by Burgermeeſteren te gaen, op dat 'er in alles moghte verzien worden. Over-zulx gavenze in 't kort, uit den naem der Kalviniſchen, aen de Majeſtraet een wel minnelijk, en dus luidende verzoek-ſchrift in.

Smeek-ſchrift der Kalviniſchen aen de Majeſtraet over gelevert.

Bezeffende den zorgelijken ſtaet der ſtadt, waer in de zelve, en des zelfs inwoonders tegenwoordigh ſtaken, ja, dat by zoo verre daer niet in verzien wierdt, ſtadts verderfeniſſe en ondergank nootzakelijk volgen moeſte, zoo waren zy van eedts-halve, waer mede zy aen zijn Koninklijke Majeſteit, en deze Stadt verplicht ſtonden, gedwongen zulx te kennen te geven. Voorts beſchuldighden zy de Majeſtraet, datze heimelijk het verdragh, datze met hem gemaeckt hadden, breken wilde, zeggende, *datze noch verſcheide andre oorzaken van bezwaerniſſe wel konden in-brengen, maer datze die onvermaent lieten, op dat (by aldien hun verzoek-ſchrift moghte komen in handen van den gemeene man) daer uit geen meerder oproer quam t'ontſtaen.* Ook haddenze daer in deze naervolgende punten, tot ruſt en welvaert der ſtadt, geraemt, met verzoek om van de Majeſtraet aengenomen te worden. Te weten:

I.

Punten van verdragh by den Kalviniſchen voorgeſtelt.

HEt verdragh by den Prince op den achtiende van Loumaendt gemaekt, blijve in zijn geheel.

II.

Dat 'er van de Wet-houders noch twee Hop-mannen, en twee Luitenants, al te mael burgers, gekooren werden, die elk noch twee hondert knechten, mede burgers, zouden aen-nemen, en dat de zelve neffens d'anderen Hop-mannen, Luitenants, en aengenome knechten, alle den eedt doen zouden, van de ſtadt en al d'Inwoonders te helpen en te beſchermen.

III.

En gemerkt men alhier niemandt in de Stadt had, die in den krijghs-handel zonderlingh ervaren is, zoo wordt mede verzocht, dat de Heer van Brederoode, wezende een in-geboorne Heer, en getrouwen dienaer des Koninx, en by gevalle juiſt binnen dezer ſtede, geſtelt werde als Opper-bevelhebber en Hopman over de boven-gemelde knechten; tot beſchermingh dezer ſtede en inwoonders.

IV.

En dit alles by voor-raedt tot 'er tijt toe, dat eenige gemaghtighden van de Majeſtraet, en van de gemeente, de toe-ſtemmingh van de Prins van Oranje, als Stadt-houder, en Kappitein Generael van Hollandt, daer op verkregen hebben.

Burgermeeſters, verbaeſt door 't geen aen La Torre gebeurt was, en wel wetende dat 'et geenzins de wille van de Landtvooghdes was, dat den Heer van Brederoode alhier meer gezaghs toegeſtaen werdt, dan hy alrêe had, wiſten niet wat zy beſt in deze zaek doen zouden; eindelijk beraemdenze deze naervolgende punten, die hen, om alle onruſt en tweedraght ter neder te zetten, goet dochten te zijn, en des anderen daegs ook aen die van de gemeente wierden over-gelevert.

I.

Punten van verdragh by de Majeſtraet van Amſterdam voorgeſtelt.

DAt 'er gemaghtight zullen werden twee van wegen de Majeſtraet, twee by die van de gemeente, en twee uit de negen gemaghtighden van der ſchutterye, die gelijker-hant op ſtadts koſten zullen reizen aen de Prins, om zijn goet dunken

ken op de voorſchreven punten te verzoeken.

II.

Dat van ſtonden aen, aen de poorten en boomen geſlagen zal werden noch een ſlot, waer af een van de negen gemaghtighden uit de ſchuttery (die 's nachts waekt) de ſleutel in bewaring zal hebben, en die des middaghs en des avondts, brengen in der ſtadts kiſte, daer de ſleutelen der poorte en boomen, des nachts op 't ſtadt-huis bewaert worden, aen welke kiſte noch een ſlot zal gehangen worden, waer af de gemaghtighden den ſleutel hebben, en behouden zullen.

III.

Dat die van de gemeente zullen lijden, tot dat 'er by den Prins anders in verzien werdt, dat 'er twee boots, een op den Amſtel, en een in 't Y, met volk daer op, en behoorlijk oorloghsgereetſchap, op ſtadts koſten, gehouden worden, waer van 't volk by de negen gemaghtighden zal aengenomen worden.

IV.

Dat de zelve nege gemaghtighden aen-nemen zullen uit de burgery, die des nachts wacht houden zullen, hondert man, daer de negen gemaghtighden een hop-man hebben over te ſtellen; voorts zullen de aengenomene burgers by eede verklaren, de ſtadt gehouw en getrouw te zijn.

V.

De Burgermeeſters hebben af te danken Bouwen Reierſz. Leep-oog, Luitenant van Hop-man Willem Pouwelſz. en in des af-gezette plaets zal een ander Luitenant aengenomen worden.

't Ontwerp dezer punten van beide parthyen werdt by den Heer van Brederoode gebraght. Maer hy weigerde het te hooren lezen, als gezint tot vertrekken. Dit gerucht onder 't volk rakende, quam ſtrax een groote menighte van menſchen op den Dam, en zulk een vreeze, onder de Regeerders, dat zy door Bloklandt, en zekere gemaghtighden der ſchutterye hem verzochten zijn reize vijf of zes dagen op te ſchorſſen, tot dat de gemaghtighden weder-keerden, van den Prince. Midlerwijle waren zy te vrede, dat hy 't opper-gezagh over de zoldaten aenveerde, zonder nochtans iets aen te ſlaen, voor dat men de meeningh zijner Doorluchtigheit verſtaen hadde. Brederoode hier op verklaerde dat hy den aengenomen laſt en tijtel aen-nam, onder die voorwaerde, en zonder iet, tegens 't goet-vinden van den Prince te willen doen. 1567.

Met deze punten zijn de gemagtigden der Burgermeeſterẽ, die van de gemeente, en der ſchutterie na de Prins gereiſt, om zijn goet-dunken daer op te verſtaen, waer naer men zich zonder weder-zeggen, zoude te richten hebben. De Prins ſtondt al de punten toe; uitgezeit, dat van 't opperbevel des Heeren van Brederoode, dien hy beloofde zijne meeningh, by eigentlijken boode te laten weten. Dien-volgens werden twee boots, het een in 't Y, het ander in den Amſtel, op de wachte geleit, Leep-oogh afgedankt, Willem Pauwelſz. met een anderen Luitenant verzien; Lenert Janſz. Graef, Hop-man, en Arent Janſz. Koeſveldt, (deze waren twee rijke en wel-gewilde burgers) zijn ſtede-houder gemaekt, over vier hondert knechten, die zy datelijk bezoldighden. Noch lieten Burgermeeſteren door de negen gemaghtighden der ſchutteryen, aen-nemen hondert mannen, om de nacht-waek te houden. 't Verdragh werdt van beide parthyen bezwooren.

En vermits zedert 's Princen vertrek de Majeſtraet de boven-gemelde zes Opper-kappiteinen, ten deele van hun dienſt ontſlagen had, vergaderden op nieuw den veertienden van Lentemaendt de Burgermeeſteren met den Vroetſchap, om te beraetſlagen over het verkiezen van eenige perzoonen uit de drie ſchutteryen, waer mede de Burgermeeſteren zouden mogen te rade gaen, om de geheele ſchutteryen, t'elkens (vermits daer in vele hoofden en verſcheide verſtanden waren) niet behoeven by een te roepen. En wierdt by hen beſlooten, dat Burgermeeſteren, d'Over-luiden van de drie ſchutteryen, by zich ontbieden, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1567. hen belaſten, datze de Kappiteinen der ſchutteryen ontbieden zouden, om by den zelven Kappiteinen, ten overſtaen van hun rot-gezellen drie perzoonen uit ieder ſchutterye, van de vredelijkſte, rekkelijkſte, en beſcheidenſte, te maghtigen. Ook zoudemen den voorſchreven Over-luiden onderrichtinge doen, dat daer toe perzoonen gekooren wierden, die niet te hart Roomſch of Kalviniſch waren. en hier mede zouden Burgermeeſteren, uit de name van de ganſche ſchuttery, als 't nut of oorbaer was, in zaken der ſtede bezeffende, te rade gaen. By Burgermeeſteren wierdt ook deze laſt-brief geraemt, en aen de Over-luiden der ſchutteryen over-gelevert.

OP huiden hebben de Heeren Burgermeeſteren den Over-luiden der drie ſchutteryen volmaght gegeven, om voor hen te doen vergaderen, de Kappiteinen van hun ſchutteryen, om by den zelven Kappiteinen, ten overſtaen van hun rot-gezellen, gekooren te worden uit ieder ſchuttery drie van de vredelijkſte, beſcheidenſte, en rekkelijkſte ſchutteren, met de welken, als uit name van al de drie ſchutteryen, Burgermeeſteren zullen mogen te rade gaen, als de noot zulx vereiſcht, aengaende de bewaernis en welvaert dezer ſtede, om alle onruſten en bederffenis voor te komen. Gegeven den veertiende dagh van Lente-maent des Jaers vijftien hondert zeven-en-tzeſtigh, in kenniſſe van mijn, als Secretaris,

FRANS DELFT.

Doch deze keure wierdt op den tweeden van Gras-maent eerſt voorgeſtelt, en wierdẽ toen d'Over-luiden van de drie ſchutteryen vergadert, en belaſt den Kappiteinen van de ſchutteryen te doen kiezen, uit ieder ſchuttery drie van de vredelijkſte en beſcheidenſte mannen, die niet te zeer over de Roomſche noch Onroomſche zijde helden. Hier toe wierden dan uit d'oude ſchuttery gekooren Adriaen Paeuw, Hendrik van Merken, en Egbert Roeloffz. uit de Voet-boogh, Jan Betſz. Roodenburg, Klaes Reinierſz. en Egbert Meindertſz. uit de Handtboogh, Harman Roodenburg, Arent Korneliſſz. Kool, en Reinier Zymonſz. van Nek. Voorts wierden den Burgermeeſteren en de Vroetſchap deze negen perzoonen op ſchrift overgelevert, die deze verkiezing voor goet kenden, en ook beloofden deze negen perzoonen te bevryen en ſchadeloos te houden, als blijkt uit deze brief, dien zy op den vijfden van Gras-maendt, uit handen van Burgermeeſteren ontfingen.

ACHtervolgende het beſluit, by den zes-en-dertigh Raden, dezer ſtede genomen, op den veertienden van Lente-maendt leſt-leden, om uit ieder ſchutterye gekooren te worden drie ſchutteren, waer mede, uit de name van de ganſche ſchuttery, de Heeren Burgermeeſteren, als 't oorbaer of noot zoude wezen, zich in zaken dezer ſtede bewaerniſſe en welvaert betreffende, zouden mogen beraetſlagen; en daer toe by den drie ſchutteryen dezer voornoemde ſtede gekooren zijn, Adriaen Paeuw, Hendrik van Marken, Egbert Roeloffz. Harman Roodenburg, d'oude, Klaes Reierſz. Egbert Meindertſz. Jan Betſz. Roodenburgh, Arent Korneliſſz. Kool, en Reinier Zymonſz. van Nek. Zoo is't dat mijne Heeren voorſchreve, de Burgermeeſteren, deze verkiezinge by den voorſchreven drie ſchutteryen gedaen, toegeſtaen hebben, ende ſtaen toe by dezen, vernoeght te zijn met de voornoemde gemaghtighden, in der maniere voorſchreve te rade te gaen, en helpen raden, en belooven ook der zelve gemaghtighden te bevryen en t' ontlaſten van hun werk, dat zy-luiden van der voorſchreve ſchutteryen wege, met mijn Heeren Burgermeeſteren doen zullen. Gegeven den vijfden van Gras-maendt des Jaers vijftien hondert en zeven-en-tzeſtigh. By Jooſt Buik Zybrantſz. Ian Klaeſz. van Hoppe, en Hendrik Korneliſſz. Burgermeeſteren, en was ondertekent

PIETER VLOITZIUS.

Midlerwijl het zich alhier dus tot Amſterdam toe-droegh, ſtelde de Landtvooghdes, den laſt des Koninx ach-

tervolgende, weer de bloedige Plakkaten in 't werk, en wilde dat met d'Inquiſitie ſterk voortgevaren wierd. Hier door wierden op een nieuw d'Onroomſchen van alle kanten meer en meer vervolght, en belet hunne vergaderingen te houden, byzonder in Vlaendre, Brabandt, Artoys, en Henegouwe, alwaer het preken der Onroomſchen dagelijx met gewelt van krijghs-knechten geſtoort wierdt. Dit veroorzaekte zoo groot een ſchrik onder den Kalviniſchen, dat hunner velen den moet verlooren gaven, en uit den lande vlooden. De Prins van Oranje, genoegzaem verwittigt zijnde, van 't beſluit des Koninx en des Raeds, begon ook te duiken, en vertrok na Duitſlandt. Dit vluchten wierdt noch hoe langer hoe grooter, als door het ganſche landt een gerucht verſpreit wierdt, dat den Hertogh van Alva met een ſterk krijghs-heir, om alles weer onder gehoorzaemheit te brengen, op aenkomende wegen was. En gebruikte de Landtvooghdes t'Antwerpen en elders zoo groot een ſtrengheit tegens d'Onroomſchen, dat uit verſcheide geweſten menighte van vluchtelingen hier voor de poort quamen, doch wierden niet ingelaten.

Ellende gezien aen verjaegde luiden voor Amſterdam.

Een deerlijk aenſchouwen, zoo veel ellendige luiden, met wijf en kinderen, op den dijk; uit het hunne verjaeght; elders voor 't hooft geſtooten; zonder aenhoudt, zonder hope uit d'eene noot in d'andere zwervende. Ook jammerde het Onroomſchen en Roomſchen: en de barmhertige burgery ontfingh hen in de huizen en tuinen der voor-ſtadt; en verbadt de Wet-houders, hun zoo veel tijdts te gunnen, dat zy met nootdruft van ſpijze, kleedinge, teer-gelt, en afgehuurde ſcheepen, op Emden geholpen wierden.

De Ooſterlingen bieden der Majeſtraet hunnen dienſt aen.

De Ooſterlingen van de Luiterſche gezintheden, die dat pas in ſterken getale hier hunnen koop-handel dreven, gaven, om tijtlijken dank te begaen, der Majeſtraet te kennen, dat zy bereit waren haer ten dienſt te ſtaen, ter plaetze daer menze beſcheiden zoude: 't welk erkentlijk werdt aengenomen.

Biddagh der Kalviniſchen.

Maer de Kalviniſchen in deze verſlegentheit, keerden zich tot vaſten en bidden, en beſteedden daer in den twintighſten van 1567. Gras-maendt. Zy hadden eerſt van zelfs beraedſlaeght, oft de preke te ſtaken ſtonde, maer, voor dien tijt het tegendeel beſloten: ſedert, daer toe verzocht zijnde, by de Majeſtraet, 't zelfde heuſſelijk afgeſlagen.

Den twee-en-twintighſten van Gras-maendt hielden de Wet-houders den Kalviniſchen weder op nieu voor, dat of ſchoon by den Prince van Oranje was toe-geſtaen, hun preken te mogen doen op eenige plaetzen, zoo binnen als buiten der ſtadt, volgens de keure, op 't believen der Landtvooghdes, gemaekt, zoo zouden zy-luiden nochtans, nademael men genoegh bemerkte dat dit preken den Koning en de Landtvooghdes tegens de borſt ſtiet, en het zelve alree op verſcheide plaetzen in Vlaendre, Brabant, en andere zijner Majeſteits landen, geſtaekt wierdt, geerne zien dat het zelve hier mede moghte op-houden, al-eer het by de Landtvooghdes verboden wierdt. 't Welk zijner Majeſteit t'aengenamer zoude wezen, by aldien het preken goetwilligh, en niet door dwangh, op-geſchorzt wierdt. Over-zulx dochte hen raedzaem, en was hun begeerte, gelijk onlanghs te voren wel gebleken was, dat de Kalviniſchen het preken alhier mede ſtaekten, tot 'er tijt dat by zijn Majeſteit daer anders in verzien wierdt. Dit doende, zouden zy by zijn Majeſteit en de Landtvooghdes Margreta van Parma, de zaek zoodanigh zoeken te bemiddelen, dat niemandt om het preken, en de daer uit ontſtane oproeren, te lijden zou hebben. Doch dit wierdt hen weêr, als te voore, van de Kalviniſchen, met groote beleeftheit, af-geſlagen. Maer als nu de brandt der vervolginge, op-gegaen in Vlaendre en Brabandt, hoe langer hoe meerder naderde, boden de Kalviniſchen, uit eigen bewegen der Overheidt aen, en gaven een verzoek-ſchrift op den drie-en-twintighſten van Gras-maendt aen de Wet-houderen over, waer van het voornaemſte op dezen zin uit-quam.

S*Choon men hen-luiden verſcheide quade geruchten na-gaf, als ofze twiſt*

1567. *twiſt en oproer onder de gemeente zochten te maken, het zelve nochtans alles verdicht en onwaerachtigh is, maer datze in tegendeel zich altijt gedragen hadden, en als noch droegen, om de ſtadt, ten dienſte van zijn Majeſteit, en tot welvaren der burgeren, tegens alle ongevallen te beſchermen, en de zelve van alle uitheemſche krijghs-knechten te bevrijden. En vermits de ſpraek gaet dat men binnen korten tijt, zekere vendelen knechten in ſtadt meende te brengen, 't welk zy achten tot groot nadeel der gemelde ſtede ſtrekken zoude, nademael de neeringe en koop-handel daer door zoude komẽ op te houdẽ, inzonderheit, dewijl zy-luiden en al de burgeren wel gezint zijn de ſtadt met de burgery en knechten, in ſtadts dienſt zijnde, zonder vreemt krijghs-volk in te nemen, te verdedigen; was hun verzoek dat de Majeſtraet hun verzoekers wilde by eede en bezegelde brieven belooven, dat aldaer geen Heeren en krijghs-knechten, dan in een kleen getal zou in-gelaten worden, niet tegenſtaende eenige brieven of bevelen, die zy zouden mogen ontfangen, hoedanigh de zelve ook zouden mogen zijn, maer dat men de zelve ſtadt, ten dienſte van de Koning, met de burgery en ingezetenen, en ſtadts knechten beſchermen zoude, tot 'er tijt by den Koning daer anders in verzien wierdt; en beloofden zy ook van hunne kant by eede en manne waerheit dit na te komen, en zoodanigh te beneerſtigen, en de gemeente daer toe te brengen, datze voor een tijt met het preken zouden ophouden, mits hen beloovende, dat mẽ hen aen goet noch bloet beſchadigen, maer in vrede laten zitten zou, blijvende de keure by zijne Hoogheit gemaekt, voorts in haer volle kracht. En by aldien de Majeſtraet hier niet toe konde verſtaen, dat men hen dan vryheit gunnen zoude, mitſgaders bequame tijt, om met hun wijf, en kinderen te mogen vertrekken, en hun goederen te vervoeren, volgens de kracht van het vijftiende punt der keure, by zijn Hoogheit den leſten van Herfſtmaendt gemaekt.*

Antwoort der Majeſtraet daer op.

Hier op hebben de Wet-houderen by kantekeninge verklaert, eerſt aengaende de verzekeringe der beloften van geen Heeren dan met kleen gevolgh in ſtadt te laten, daer af zy zich met die van de ſchuttery en gemeente op den acht-en-twintighſten van Sprokkel-maent genoech verdragen hadden, en overzulx wiert dat weer op gehaelt, gemerkt zy vergeefs van hun kant dat punt wel onderhouden hadden. Niet te min om hen te voldoẽ, waerenze noch te vreden, dat gene Heeren met krijghs-knechten, in der ſtadt zouden gelaten worden, dan by voorgaende goet-dunken der zes-en-dertigh raden en gemeene ſchutteryen dezer ſtede; begeerende over-zulx dat de verzoekers het preken wilden ſtaken, om de toorn zijner Majeſteit t'ontgaen, tot ontlaſtinge zoo van hen verzoekers, als van de Wet-houders en gemeente der ſtede; gelijk 't zelve tot meer-malen was verzocht. En aengaende het genieten der vryheit van lijf en goet over te voeren, is den Wet-houderen van herten leet dat zulx by hun Burgeren geſchiet, als die geen blijder dagh zien zouden, dan hen in vrede by een te houden. Doch of iemant der verzoekers zulx gerade dochte, willen de Wet-houderen hen daer in niet hinderlijk zijn, maer belooven hen daer in by te ſtaen, zo veel in hun vermogen wezen zal, volgens het vijfde punt van de keure van den leſten van Herfſt-maent afgekundigt, en by zijn' princelijk Hoogheit op den achtiendẽ van Lou-maendt op het believen der Lant-vooghdeſſe voor goet gekeurt.

Ten zelven dagen quam ter ooren van Burgermeeſteren, hoe de Heer van Brederoode zich had laten verluiden, dat hy gereet was van daer te ſcheiden, indien zy hem een tamelijke zomme op zekere gronden, bedijkt in de Berger en Klaimeer, wilde verſtrekken. Zy, dien de uur van zijn vertrek te traegh viel, nochtans de ondank te begaen by 't hooge hof, zwaer voor ſtond, zagen niet naders, dan eenige burgers te bidden, dat zy met hem gingen handelen, en de brieven op hunnen naem deden in ſtellen. Dien-volgens telden hem Harman Roodenburgh, d'oude, en Adriaen Paeuw, acht duizent guldens, en namen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

men 't beſcheit daer af, als 't hunnen behoeve. Onlangs te vooren was hem van de regeerders getuigenis onder 't zegel verleent, hoe hy zich, binnen Amſterdam, heuſſelijk en geruſtelijk gedragen had, zonder iet, tot beroerte der gemeente, of ondienſt des Koninx aen te ſtellen. Derhalven, nu reis-reet, at hy, den zeven-en-twintighſten van Gras-maent, met de achtbaerſte zijner toegedanen, het ſchey-mael, met zwaer geklagh over tafel, dat men hem en zijn heerlijk voornemen, zoo flaeuwlijk had ingevolght, en den eedt van 't bondtgenootſchap zoo qualijk betracht. Ontrent elf uuren in der nacht, gink hy t' ſcheep, met zijn gemalinne Æmilia, Gravinne van Nieuwenaer, en goet getal Edelen. Men had bezorght, dat de ſleutels by den boom waren, en twee karveels op ſtroom, neevens een water-ſchip, verzien, door hem, met ſchut en volk, t' zijnen geleide tot in 't Vlie toe: van waer hy op Embden, en voorts in Duitslant raekte. Niet lang over-leefde hy zijn ongeluk; maer ſtarf den vijftienden van Sprokkel-maendt des jaers vijftien-hondert acht-en-ſeſtigh, op den huiſe van Harnhof oft Harenburgh, in de veſte van Rekeling-huizen; en werd tot Gemmen in 't landt van Kleef, begraven. Na zijn vertrek kregen Adriaen Paeuw, en Harman Roodenburgh uit handen van Burgermeeſteren, deze volgende brief, waer by zy hen beloofden, van al 't gene zy met Brederode gehandelt haddē, vry, koſteloos, en ſchadeloos te houden.

Brief, waer by de Majeſtraet belaſt Paeuw en Roodenburgh, wegens de handelinge met Brederoode, koſteloos en ſchadeloos te houden.

WY Burgermeeſteren en Regeerders der ſtede Amſterdam, doen kont eē iegelijken, die dezen onzen tegenwoordige Letteren zien of hooren lezen zullen, dat wy by goetdunken der zes-en-dertigh Raden dezer ſtede, wegens d' uitterſte noot en laſte daer in deze goede ſtede geweeſt is, den vijf, zes, en zeven-en-twintighſte dagh in Aprilis, leſt-leden, over de komſte der Geuzen knechten, toen leggende tot Ouderkerk, en dat wy lange tijt te voore, en ter zelver tijde, binnen dezer ſtede hadden, den Heere van Brederoode, Opperkappitein der zelver krijghs-knechten, en ook ontrent dezer ſtede geen byſtandt van zijner Majeſteits wege hadden, om ontzet te mogen wörden, wy over-zulx, en om andere ongelegentheden voor oogen wezende, te verhoeden, onze eerzame en beſcheidene Poorters, Adriaen Paeuw, en Harman Roodenburgh, den ouden, gebeden hebben om den voorſchreven Brederoode en zijn knechten quijt, te worden, hem toekomende, en deze goede ſtede, tot dienſte van zijn Koninklijke Majeſteit, te mogen behouden, dat zy-luiden met den zelven Heere van Brederoode, handelen en tracteren zouden willen, om den voorſchreven Heere van Brederoode zekere penningen op renten te beſtellen, ten einde zijn Edelheit hier door te haeſtiger zoude mogen vertrekken. En alzoo de voorſchreven onze Poorters ons vertoont hebben, zulx met hem gehandelt te hebben, dat de zelven zijn Edelheit op den zelven XXVIJ. *Aprilis, uit dezer ſtede vertrokken is, en wy daer door, God zy dank, deze goede ſtede tot dienſte en behoeve van zijn Koninklijke Majeſteit behouden, en de voorſchreve knechten wel ten getale van drie duizent, of daer over, daer uit gekeert hebben, zoo hebben wy belooft, en belooven mitſdezen, den voorſchreven onzen Poorteren van hare voorſchreven handelingen t' allen tijde tegens eenen ieder te bevrijden, en vry en ſchadeloos te houden. In kenniſſe der waerheidt hebben wy der voorſchreve Stede van Amſterdam, Zegel ter zake beneden aen dezen doen hangen. Gegeven den vijfden dagh in Mey* 1567. 1567.

Ondertekent F. DELFT.

Korts voor zijn vertrek, hadden zoo wel andere lief hebbers der vryheit, als eenigen van de Kalviniſchen gemeente, by eere, trouwe, en manne waerheit gezwooren, den honderſten penning hunner goederen op te brengen, tot vervalling van ontrent elf duizent gulden gegaen aen reizen, wapenen, pakhuis-huur, en anders; dewijl 't niet langh met hun duuren kon, en tijdt was, yders verſchot te voldoen. Hier toe ſtelde men onder drie ſlooten en bewaerders, zeekere kiſte met een gat in 't ſcheel, om 't gelt daer door te werpen. Maer veelen ver-

1567. gaten hunn' eer en eedt zoo wijdt, dat'er endtlijk niet, boven zeven hondert gulden, ingevonden werdt, die men der waerdinne des Heeren van Breederode aen telde, in mindering zijner verteerde koſten, en tot erkentenis van den trooſt, door zijn tegenwoordigheit genooten. Doch men had, te vooren, een merkelijke ſom, uit de gemeente gehaelt, en hem geleent; waer meede de bezetting van Viane, en zijne troepen ten platten lande leggende, eenighzins verquikt waren. Dat volk, beroit en oolijk gewapent; quam 's daeghs nae zijn vertrek, onder deze ſtadt. Zy werden geleidt by Heeren Gijſbrecht en Diederik van Baatenburgh gebroeders, die voor de Regeliers en Haerlemmer poort, op elke plaets, met drie oft vier trommen, deeden de wapen ſlaen. De ſchutter y, ſtrax in't geweer, bezette de wijkken, markt en poorten. Daer zagh men d'Onroomſchen hun woort behartigen, en de wacht met yver waer nemen, om hunn' eigen parthy buiten te houden. Maer niet lang maekten 't daer deze knechten, gewaerſchuwt dat de Graaf van Meeghen in aentoght was, en hun raedſaemſt docht lanx Sant Anthonis Dijck, voorts over de Veluw, ten land' uit te trekken. Zy kozen niettemin eenen anderen weg, en ſcheepten over 't Y. Maer wonder was 't dat zoo behoeftigh een hoop, in't vallen hunner fortuine, en ſpeurende niet anders daer af te zullen hebben, zich zoo onnozelijk droegh. Want men vernam niet, dat zy in de tuinen oft voorſteden eenige andere ſchade gedaen hadden; zich genoegende met het nuttigen der ſpijze hen van Burgermeeſteren toegezonden. d'Onroomſchen, met groot gevaer van ontdekt te worden aen den boom, daer hun weder-parthy de waeke hield, ſchikten hun eenige zakken bus-kruidts toe, in boere ſchuitjens, en ſchijn van koorn. In Waterlandt verlieten hen de Heeren van Baatenburgh, en voeren over de Zuider Zee, nae Vrieſlandt. Ter quader uure. Want op min dan een

Brederodes troepen onder de ſtadt.

Getrouwigheit der Onroomſchen in't uitkeeren van dat krijgsvolk.

Dat ſcheept over in Waterlant.

Dat wort verlaeten van zijn Overſten, de Heeren van Baatenburgh.

mijl, van Harlinge, bejegend hun een ſchip met krijgs-volk, ondert bevel van Hopman Ernſt Muilert, die hunnen ſchipper liet vragen wat hy in had. Deez't zy uit wraek van eenigen hoon hem gedaen met dronken hoofde, oft dat hem niet luſte, lijf, en ſchip, voor vreemden, in de waegſchael van den ſtrijdt te ſtellen, wees met der handt, naer beneden. Dit teeken, dat'er yet ſchuilde, deed anderen aen boort komen, en overſpringen: zulx die van binnen, vermeeſtert, eer zy op zagen, tot ontrent hondert in getale, zich moeſten gevangen geven. Daer vondt men wel twee hondert goede en gewiſſe roers, veel huiſ-raeds, gouds, zilvers, met eenige kappen en kazuifels, hun overtuigende 't gewelt der geeſtelijkheidt gedaen. Vier-en-twintigh werden'er op de galeye gebannen, zeven, tot Harlingen, gehangen, daer men zeide drie Edel-luiden onder te wezen; zommige verbeeden, door eenige maeghden, tot Leeuwaerde. Jonk-heer Jakob van Ilpendam uit Hollandt, eerſt ſtrengelijk gepijnight; Sjourt Byma, en Hartman Galama, Vrieſche Edelen; werden met de Heeren van Batenburgh na Vilvoorden gevoert; en voor de wreetheidt des Hertogen van Alva, geſpaert. Op den negen-en-twintighſten van Gras-maent quam de Graef van Meegen tot Slooterdijk, een halv' uur van deze ſtadt, en verzoght lijf-toght uit der ſtadt. De Wet-houders waren willigh; maer de Burger-wacht aen de poorten, daer tegens: zoo dat'er ſlechts zes ſleeden eet en drink-waren, aen de Nieuwe Brugh, en voort te ſchuite hem toegevoert wierden. De Roomſchen, in deze bedenkelijkheit queeten zich geenzins, gelijk d'anderen gedaen hadden, als die van Batenburgh voor de poort waren: maer lieten de wacht den Onroomſchen bevolen, en zich ront uit hooren, dat'er geen vyandt voor hun was. De Graef ſtak ook over, op Water-landt, en miſte Brederoods volk, tot Medenblik, toen een open plaets, t'achterhalen. Want zy hadden zich effen in negen boeyers, en eenige kleene ſchepen

pen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

pen t'zee begeven. Dies deed hy de zijnen in zekere razeils treden, die daer op de reede lagen, om hen te beſtoken. Daer viel nochtans niet dan ſchut geveirt; en zy raekten ongeſchendt, t'Ypeſloot, aen den dijk; voorts door de Veluw, Amerongen, en de Beetuw, tot Heuſſen. Hier trokken zy over de Rhijn, en ſcheurden de vendels. D'Onroomſchen, alhier, vonden zich hier wel de ſterkſte, maer in 't harte van 't lant en alle wegen van hulpe opgedolven. Ook quam de mare voor uit, en Noirkarmes, met zijne benden aen. Dit deed den geenen, die zich meeſt geuitert hadden, om een goet heen-komen uitzien, en zich na Embden ſpoeyen, daer toen de gemeene toevlucht lagh. Etlijken namen getuigh-ſchrift van Burgermeeſteren, hoe zy altijt, in eere, trouw en reede geſtaen hadden. Anderen konden 't niet krijgen, maer werden gepaeit, met beloſte, dat men 't hun na-zenden zoude; maer in plaetze van dien ſcherpelijk vervolght. En het verloop was alhier zoo groot, dat zommigen, mits ſchaersheit van ſcheepen, ter nauwe noot ontquamen. Op den laetſten van Gras-maendt quamen 'er ook tot Laurens Jakobſz. Reael eenige burgers uit den naem van Burgermeeſteren, met verzoek aen hem van te willen een tijt langh uit 'er ſtadt vertrekken, voorts daer by voegende dat Reinier Kant 's avondts te voore vertrokken was. Waer op Reael tot antwoordt gaf, dat hy zonder getuigenisſchrift niet vertrekken wilde. De burgers braghten deze tijdingh aen Burgermeeſteren, doch gingen weder by hem, en zeiden, dat Burgermeeſters tegenwoordigh den tijt niet hadden, om hem dien te verleenen, maer beloofdenze na te zenden ter plaetze, daer hy hene trok. Reael geen argh denkende, bewillighde endelijk, als ook een groote menighte van burgeren, tot het vertrekken. Hier op ſtapten Laurens Reael, Adriaen Kromhout, zijn huiſvrouw, en dochtertje, als ook François de Wael, en Matthijs Janſz. in een Medenblikker boeyer, en den tweeden van Bloey-maendt te Medenblik op 't lant. 's Anderen daeghs 's morgens vroeg quam een zeker perzoon Reael aldaer aenzeggen, dat 'er een groot getal van Ruiteren van Alkmaer langs den Noort-dijk na Medenblik quam. Reael en zijn met-gezellen dit hoorende, lieten zich, geen beter raedt wetende, in een haringh-ſchuit, na de ſchepen, die op de reede lagen, roeien. Doch vermits al de ſchepen met huisraet (want de burgers van Medenblik waren met al hun tilbaer goet daer op gevlucht) vol laden waren, warenze genootzaekt in een kleene boeyer, die daer neffens lagh, waer op maer een kleene Jongen, en met huis-raet geladen, was, te ſtappen. Het zeil wierdt terſtont opgehaelt, en het ſchip onder Wieringen gezet. Den vierden van Bloey-maendt quam de ſchipper aen 't ſchip, die niet wel hier over in zijn ſchik was, zeide echter; *Ghy hebt heel wel gedaen, want naulix waertge onder 't zeil, of daer quamen wel ten getale van veertigh Ruiters u in uw' herbergh zoeken, gingen ook op het Hooft, maer konden geen ſchip bekomen om u na te zeilen.* En dit was de getuigenis-brief hem belooft van Burgermeeſteren na gezonden te worden. De ſchipper braght hem voorts op 't Vlielandt, doch geen gelegentheit vindende om terſtondt weder van daer te geraken, wierdenze genootzaekt aldaer t'over-nachten. 's Avondts aen tafel zittende, quam de Schout van 't Vlielandt by hen, en toonde hen eenige brieven van Burgermeeſteren van Amſterdam, waer by den Schout belaſt wierdt, dat hy zoodanige vier mannen in hechtenis zoude nemen, by aldienze op 't Vlie-landt aen-quamen. Doch de Schout ziende, dat zy zeer over deze tijdinge ontſtelt wierden, zeide tot hen, *Vrienden geen zwarigheit gemaekt, 'k ben maer een gezette Schout, en ook niet gehouden den laſt van die van Amſterdam, zoo ſtips na te volgen; weshalve, pakt u terſtondt wegh, op dat ik door u niet teffens in 't lijden rake.* Deze ballingen, geen kans ziende om van daer te geraken, vonden endelijk noch een krabbeſchuit, van ontrent drie laſt groot, leggen, die by na een half jaer in de

Die ontkomen, en ſloopen hun heir.

Vlucht der Onroomſchen uit Amſterdam.

Vertrek van Laurens Jakobſz. Reael.

1567.

1567. grondt gelegen had, met deze droogh gemaekt, en zich van leef-toght verzien hebbende, gingenz' onder 't zeil, om na Embden over te ſchepen: maer na een weinig zeilens wierdt de ſchuit lek, zulx zy genootzaekt wierden het op Harlingen aen te zetten. Dan ontrent Harlingen komende, zagenze twee ſcheepen, elkandre aen boort leggen, en dat 'er krijghs-volk uit het eene in 't ander (waer in de Vry-heeren van Batenburg waren) over klom; hier door verſchrikt, zettenze het na de Watten toe. 's Nachts raektenze op een drooghte, alwaerze de reepen, zoo veel als 't mogelijk was, met haer meſſen dicht maekten, en quamen endelijk, na veel zukkelen, op den twee-en-twintghſten van Bloeimaendt tot Embden, daerze veel bekende vrienden, die mede van Amſterdam herrewaerts over-gekomen waren, vonden.

Die van Amſterdam zonden eenige naer Antwerpen om vergiffenis van de Lantvoogdes te verwerven

Na dat nu den Heer van Bredenroode, en een groote menighte van Edelen, mitſgaders de Predikanten, Burgers en Koop-luiden uit Amſterdam, als gezeit is, vertrokken waren, en noch dagelijx meer en meer vertrokken, wierden op den vijfden van Bloei-maendt, van der gemeente wegen, met goet-vinden van den gerechte, Harman Roodenburg, en Adriaen Reinierſz. Paeuw, geordent, om met Burgermeeſter Jooſt Buik, naer Antwerpen te reizen, en te verzoeken dat de Hartogin geen krijghs-knechten in ſtadt wilde zenden. Maer tot Rotterdam aen-komende, ontmoette hen Burgermeeſter Jan Klaeſz. Hoppe, die van Antwerpen quam om naer Amſterdam te reizen, met bevel om binnen vier dagen weder binnen Antwerpen te wezen, en antwoordt te brengen, of die van Amſterdam met wil krijgs-knechten wilden in-nemen, of niet. Doch d'onzen met de wagen voortvarende, bejegende hen ontrent de tachtentig of hondert ſchepen met krijgs-knechten, die al dé Yzel op-voeren na der Goude, en voort naer Amſterdam. Voorts wiert op den zevende van Bloei-maendt een verzoek-ſchrift by Meeſter Adriaen Zandelijn, Penſionaris dezer ſtede, geordent, 't geen door Burgermeeſter Jooſt Buik aen de Hartogin van Parma over-gelevert wierdt, en op dezen zin uit quam.

Dat tot zijnder kenniſſe was gekomen, dat ten verzoeke van die van Antwerpen, by hare Hoogheidt zekere †beſlechtingh, tot voordeel, ruſt en welvaert der zelve ſtede, hen vergunt was; en nademael de burgeren en inwoonderen van Amſterdam, hen in voorlede tijden altijt gedragen hadden, als goede en getrouwe onderzaten van zijn Koninklijke Majeſteit, en hy vaſtelijk meende en verhoopte, dat die van Amſterdam in deze beroerten, zoo veel niet zouden mis-daen hebben, dat zy van eenige vergiffeniſſe oft vorderlijke beſlechtingen, dienende tot ruſte dezer ſtede, behooren verſteken, maer in genade aengenomen te worden, zoo was zijn ernſtelijk bidden en verzoeken aen hare Hoogheit dat zy gelieven wilde, den burgeren en inwoonderen van Amſterdam te gunnen al zulke quijtſcheldingen en beſlechtingen, als d' Antwerpers (die de zelve beroerten onderworpen waren geweeſt) gegunt en toegeſtaen zijn; mits dat zy zich zullen begeven onder gelijke gehoorzaem en onderdanigheit, waer onder zich die van Antwerpen begeven hadden.

Hier op vergunde de Hartoginne van Parma, beſtierſter, en Landtvoogdes der Nederlanden; de zelve punten byna aen die van Amſterdam, die d'Antwerpenaers verworven hadden. De voornaemſte punten dan, waren, een algemeene vergiffenis, met uitſluitingh alleenlijk van moorders, afgevallen ketters, en ſtraet-ſchenders. 't In-nemen van krijghs-volk. Opſchorzing van 't preken der Onroomſchen. Doch alles by maniere van voorraedt, en tot 'er tijt toe, dat 'er by zijn Majeſteit anders in verzien was.

Hier op quam den achtſten van Bloei-maendt Noirtkarmes met zijn knechten voor Amſterdam, met verzoek om met de zelve daer binnen te trekken. Burgermeeſteren vindende dit werk van te groot een na-druk om het alleen op zich te nemen, deden hier op de ganſche Vroetſchap, en de drie

drie ſchutteryen, om zich over het innemen van Noirtkarmes met zijn knechten te beraetſlagen, vergaderen. Endelijk, vermits hy uit laſt der Landtvooghdeſſe, quam, en met bevel, dat by aldien die van Amſterdam weigerden hem in te laten, de ſtadt met gewelt zoude aentaſten, (had tot dien einde ook eenige groove metalen ſtukken met zich gebracht,) wiert hem zijn verzoek toe-geſtaen. Den negenden van Bloei-maent, in 't krieken van den dagh, ſtondt al het volk van Noirtkarmes van 't Katuizers ſluisje ('t geen toen buiten was) af, tot voor de Haerlemmer-poort. Ten vier uuren 's morgens wierdt de poort uit laſt van Burgermeeſteren wijt open gezet, en quamen ontrent zes uuren, gaende Noirtkarmes, en de Graef van Boſſu voor aen, vier vendelen Hoogh-duitſchen krijghs-knechten van den Graef van Overſtein, in ſtadt, tot op den Dam trekken, daerze alle in ſlagh-orde geſtelt wierden. Voorts geboot Noirtkarmes dat de krijghs-knechten in der Geuzen huizen gehuis-veſt zouden worden. Doch Burgermeeſteren gaven laſt datze by den genen geherberght zouden worden, die hen het bequaemſte bergen kon, 't zy hy Rooms-gezinde of Kalviniſch was. Ten zelven dage wierden ook de twee vendelen, die tot ſtadts dienſte waren aengenomen, afgedankt; ook gaf Noirtkarmes laſt om terſtondt het Minre-broeders Klooſter ſchoon te maken, en op te hemelen. Op den elfden geſchieden 'er een kerk-plechtige ommegank, daer de Graven van Boſſu, Noirtkarmes, en van Meegen bloots-hooft achter aen volgden. Ten zelven dage wierden de Minre-broeders weder in hun oude gewaet gekleet, en volghden mede d'ommegank, als ook de Prieſters; dan tuſſchen ieder gelit Prieſteren gingen twee hellebardiers, of hak-ſchutten, met vergulde ſtorm-hoeden op 't hooft. D'ommegank ge-eindight, en het Sacrament weder in d'Oude Kerk gebracht zijnde, geleiden Noirtkarmes, de Graef van Boſſu, en de Schout Pieter Pieterſz. de Minre-broeders tot in hun Klooſter.

Amſterdam neemt bezettingh in.

En alles raekt daer weer op den ouden voet.

Het volgende Jaer, als nu den Hartogh van Alva in 't landt quam, wierden verſcheide perzoonen, die, zoo men voor-gaf, met Brederoode heimelijk verſtandt gehouden hadden, hier over in hechtenis genomen, en by den gerechte geſtraft. Eenen Outgert Kornelisz. wierdt het hooft voor zijn voeten geleit, 't zelve op een ſtaek geſtelt, en zijn lichaem op een radt geleght. Als blijkt uit dit volgende vonnis, dat my, neffens andere, alhier ter Secretarye beruſtende, door den Wel-edelen Heer, den Heer Johan Witzen, Secretaris dezer ſtede, ter handt geſtelt is, en wy hier, tot meerder verklaringe, en beveſtinge van den handel van Brederoode, zullen laten volgen.

1567.

Straffe der Onroomſchen, over den heimelijken handel met de Heer van Brederode.

ALzoo mijn Heeren van den gerechte is gebleken by de Confeſſie van Outgert Korneliſz. op-ſlager, en poorter dezer ſtede, dat hy hem tot meermalen, ende onder verſcheide perzoonen begeven heeft, daer verhaelt ende hun te kennen gegeven worden van zekere verraderye by eenige gemaekt ende geconcipieert metten Heere van Brederoode, als dat 'er by eenige van zijnen volken, op een zeker nacht een allarm zoude geſlagen worden voor d'eene poort dezer ſtede, ende dat zijnen anderen volken ende krijghs-knechten door een anderen poort binnen der ſtede zouden komen, ende dat onder anderen mede een concept ofte opzet gemaekt is geweeſt: te weten, dat zoo wanneer de voorſchreve knechten van Brederoode deur de Haerlemmer-poort binnen dezer ſtede zoude komen, hy delinquant, wezende in dezer ſtede ſoldye met zijne complicen ende mede-zoldaten, ſtaende aen de plaetze dezer ſtede, den zelfden knechten van Brederoode zouden hebben geholpen, en met hem aengevallen, omme den Katholijken te vernielen, en dat zulx zijn meeninge mede was geweeſt, indien hy delinquant met den zijnen hadden getriumpheert in der goeden luiden kiſten te taſten, dat mede de voorſchreven delinquant, ten tijde als de Grave van Meegen tot Slooterdijk lagh, en een van Burgermeeſteren deſer ſtede quam met eenige victualie voor de voorſchreve

Vonnis van Outgert Korneliſz.

1568. *Haerlemmer-poort, om die te openen, ende de zelve victualien te doen voeren aen de voorſchreve Grave, ende met zijn rot-gezellen, ende noch andere vijf rotten, geweeſt was voor de Haerlemmer-poort, ende heeft tegen den voorſchreven Burgermeeſter gezeght, ende met den andere rotten geroepen, dat ſy geen poorten wilden geopent hebben, zonder preſentie van haren Kappitein; al welken zijnde zaken ſmakende na verraderyen, rebellie, en tenderende tot on-eer, ende klein-achtinge van zijne Majeſteit;* Zoo is 't, *dat mijne Heeren van den gerechte gehoort den eiſch ende concluſie by mijn Heer de Schout, op den zelven delinquant gedaen ende genomen, ende op alles gelet hebbende, hier op gehadt 't advijs van Meeſter Reier van der Duin, Raedt in den Hove van Hollandt, als genoegh adjunct van Schepenen, en by zijne Majeſteit daer toe geordonneert, den zelven Outgert Korneliſſz. gecondemneert hebben, en condemneren hem mitſdezen, ge-executeert te worden met den zwaerde, ende zijne lichaem daer na geſtelt te worden op een Radt, en zijn hooft op een ſtaek, verklarende voorts zijne goederen geconfiſqueert tot profijte van zijne Koninklijke Majeſteit, onvermindert dezer ſtede previlegien, in allen anderen zaken. Gedaen ter Vierſchare, Actum 22. Junij 1568.*

Preſentibus den Schout, alle de Burgermeeſteren, Dempto Simon Martſz. ende alle de Schepenen.

Eenen Klaes Janſz. Louwen wierdt tien Jaren op des Konings van Spanjes galeyen gezet om aldaer te roeyen en t'arbeiden, vermits hy, toen de krijghs-knechten van den Heere van Brederoode, in het Dorp van Ouderkerk lagen, aldaer met den Hop-man van de zelfde knechten heimelijke gemeenſchap en beraetſlagingh gehouden, en, als de gemelde krijghs-knechten vertrokken waren, en by den Grave van Meege achter-volght wierden, zich by eenige quaetwillige luiden vervoeght had, die Koe-voeten, Breek-yzers, Bijlen, en andere gereetſchappen by zich hadden, en zich ontrent de Reguliers-ſluis of brugge onthielden, in meeninge om de zelve brugh af te breken, en alzoo den gemelden Graef den doorgank te benemen, had ook de wacht van Burgermeeſteren geordent, by nacht buiten de gemelde poort, aengerant, en den Hop-man van de zelve wacht gequetſt, en diergelijke meer ongebondentheden begaen. Straf… van K. Louwe…

TWEEDE HOOFT-STUK.

Verhandelinge van 't geen ſedert des Hartogen van Alvaas komſte en vertrek, hier ter Stede, voor-gevallen is.

De Graef van Boſſu wordt Landt-voogt van Hollandt, by voor-raedt.

DE Prins van Oranje, nefſens vele Onroomſchen, nu uit den lande gevlugt zijnde, begaf de Hartogin Margreta van Parma den zevenden van Zomer-maendt de Landtvooghdy van Hollandt aen de Grave van Boſſu, Maximiliaen van Henin: hoe-wel maer by maniere van voor-raedt, en om die, geduurende 't af-wezen des Princen, te bedienen. Geen geweſt nu altoos, oft het had een ander aenzight. Van gemoeden (zoo 't ſcheen) een wonderlijke wiſſelingh. Met gelijke hevigheit, als voor heen de beelden en altaren, brak men nu d'Onroomſche kerken af. De binten en balken der zelve, werden aen etlijke oorden, tot galgen gebeezight; de ſtichters daer aen gehangen. Terwijl zich hier dus alles tot vreede vlijdde, reede den Koning van Spanje vaſt ten oorlogh toe, en deed de Hartoginne weten, dat zy hem op het voor-jaer met een heir verwachten zou. Maer de Koning veranderde van opzet, en liet zich verluiden, dat hy dacht den ſtoet der oorloge voor heen te zenden, en in perzoon te volgen, wen 't ruighſte geklaert waer, om daer te min tijts te beſteden, en te ſpoediger Toeruſt… in Span…

tot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Schrijven van de Hartogin aen den Koning.

tot den zetel van 't algemeine bewint te keeren. In deze gelegentheidt 's hoofs van Spanje, quam'er ſchrijven, geteikent by de Hartogin, den twalefden van Gras-maendt, daer in gaf zy te kennen, *hoe zich hier alles ſchikte; en noode leedt, dat iemandt anders haer eere, verdient aen 't zadigen des landts quam bepluiken; dat de Gods-dienſt weder opgerecht was; de Landt-zaedt in 't ſpoor der gehoorzaemheit. Al volks van oorlogh genoegh. Gelijk men, met het geen dat zich hier bevond, de zaken op dezen voedt gebraght had, konmenze daer by behouden; voorts veſtigen door de tegenwoordigheit des Konings, &c.* Dit ſchrijven bracht den Koning in beraet, oft men echter met de heirtocht zou voortvaren, of niet.

De Koning beraetſlaegt zich over 't ſturen van 't heir.

Doch riep hy hier over ſlechts vijf perzoonen; namelijk, den Hartogh van Alva; Ruy Gomez de Silva, Prins van Ebali; Gomez de Figueroa; Diego de Spinoza, groot Inquiſiteur; en Bernart de Freneſda, Bieght-vader zijner Majeſteit. Daer liet zich Alva met een wijtluftige rede, zoldaetzer wijze uit-gebromt, verluiden, dat men 't heir behoorde over te zenden, d'Onroomſchen uit te roeyen, en hen met de wreedſte ſtraffe te vervolgen. Maer Freneſda, neffens Ruy Gomez de Silva, en Gomez de Figueroa, rieden den Koning tot zaghtigheidt. Spinoza, in geringh bedrijf opgetogen, en zich beter op 't verwijten van d'ellendige ketters verſtaende, dan op redenen van Landt-beſtier te wikken, viel alleen den Hartogh toe. De Koning, gemerkt de meeſte ſtemmen op zachtigheidt liepen, geliet zich ook over die zijde te nijgen, houdende nochtans, ten aenzien van Alva en Spinoza, het raet-ſlot open. Maer Filips endelijk, 't zy uit eige bewegenis, 't zy dat Figueroa zich liet om-zetten, oft Ruy Gomez, om Alva uit het hof te lozen, beſloot onder het geley van den zelven Hartogh, het heir voort te zenden.

Maer beſluit endelijk het heir onder Alva voort te zenden.

Alva dan komt met een machtigh heir uit Italien door Duitslandt in Nederlandt, verſchijnt voor de Landtvooghdes, verklaert haer zijn laſt-brief, en neemt voorts het bewindt der zaken van haer over. 1567.

Terſtont bezette hy de voornaemſte ſteden met zijn krijghs-volk; liet tot Antwerpen een ſterk kaſteel bouwen. Verſtrooide de Geuzen by Dalom. Deed Oranje, en andere Heeren bannen; het huis van Kuilen-burgh tot Bruſſel af-breken: de Vry-heeren van Baten-burgh, en andere Heeren onthalzen. Braght veel honderden onnoozele menſchen om 't leven, ja zommigen werden door 't pijnigen zoodanigh verleemt, dat men hen in ſtoelen onthalzen moeſt. De Roo Roe Jan Graves, Spelle geby-naemt, reed van geweſt tot geweſt, volmakende, 't geen aen de felheit der gewoonlijke vierſcharen te kort ſchoot. Wijders verboodt de Hartogh, by Plakkate, eenigerlei verſtandt, met de ballingen oft uitgewekenen, te houden; op verbeurte van den hals, zoo 't tegen 's Konings dienſt ſtreed; zoo niet, van ſtraffe ter beſcheidenheit des rechters. Daer-en-tegens beval hy, dat ieder, wetende waer iemandt der vervluchtigen ſchuilende was, den zelven zoude aentaſten, en in de gevankeniſſe leveren, oft, zoo 't ondoenlijk viel, den Wet-houderen aenbrengen.

Alva zoekt d'Onroomſchen te verſchalken.

Ook ſchreef hy den Raden der geweſten aen, met laſt om af te kundigen, dat alle, die 't verbondt der Edelen, van den Jare zeſen-tzeſtigh, voor oft na, geteikent hadden, en noch onbekent in den lande gebleven waren, zich, naer verzoeningh met de kerke, aen de Wethouders moeſten komen openbaren, om vergiffenis, van den Koning te mogen verwerven, op pene van eeuwige oogenâ. Maer elk verſtond dit wayfelen wel; ende niemandt was 'er ſlecht genoeg, om zich zelf te melden, en in den ſtrik van zoo onzeker een hoop, te vertuyen.

Stelt een Raedt der beroerten in.

Alva wanende nu alles in dwangh te hebben, ſteld' een Vierſchaer op, genaemt de Raedt der beroerten, en tot hooft der zelve Jan de Vergas, een God-vergeten en onbarmhertigh menſch, by den welken hy noch twalef andere diergelijke mede-broederen voeghde. *Deze moghten die genen om 't leven brengen, en ten ſtrenghſten handelen, die eenige*

ſmeek-

1568. *ſmeek-ſchriften, tegens de nieuwe Biſſchoppen, Inquiſitie, en Plakkaten, inleverden. Ook wierdt by dit gezelſchap voor Eedt-geſpan, tegens Goddelijke en menſchelijke Majeſteit, verklaert, het toe-laten der nieuwe preke, door wat noodt van tijdt en gelegentheidt het ook geſchiedt moghte zijn. Daer-en-boven, 't na-laten van weder-ſtandt aen d'eerſte preke, aen 't kerk-plonderen, en aen 't over-geven van 't verzoekſchrift der Edelen; 't waer by oogh-luikingh, of uit verbaeſtheit. Noch het drijven dat de Koningh niet zoude gerechtight zijn, om al de Landen van hunne vryheden te berooven; en ontſlagen van alle eeden, en beloften van vergiffenis: gemerkt zich d'Ingezetenen meeſt alle mis-gaen hadden, met daedt, of met verzuim. Ook het zeggen oft achten, dat deze recht-bank gehouden waer, zich te ſchikken, na eenige handtveſten oft vryheden, die voor bederfeniſſen, en oorzaek van alle 't quaet geſcholden werden.* Hier nevens zeit men, dat zeker Plakkaet by deze Raet der beroerte beraemt was, verbiedende, quanzuis om 't gevaer van aen ketterſche perzoonen te trouwen, eenigh huwelijk aen te gaen, buiten bewilligingh van den Hartogh, of de zijnen, op verbeurte van lijf en goet. 't Ging dan aen elken kant, op eenen vangen en ſpannen van mannen en vrouwen, van hooge en lage, jonge en oude perzoonen. De galgen hingen geriſt, de raden, de ſtaken, de boomen aen de wegen ſtonden verladen met lijken gewurght, onthalſt, en gebarnt. Elke dagh had zijn deerlijkheit, en 't baffen der bloedt-klokke, dat, met de doodt van na-maegh den eene, van zwager, oft vriendt den andere, in 't hart klonk. Aen 't bannen, aen 't verbeurt-maken der goederen, was geen eindt. Tilbaer, ontilbaer, 't werd al aen-geſlagen, en (ongeacht de aental der ſchuldt-eiſcheren) bekommert gehouden: tot onwaerdeerlijke ſchade, van rijken, van armen, van klooſters, gaſt-huizen, weduwen en weezen; die na-loopende Jaren langh, van hun recht en renten, door looze uitvluchten, verſteken bleven. *'t Was nochtans*, voeght'er de Ridder en Droſt Hooft by, *een groote trooſt, dat de bitterſte Majeſtraten, zelfs van Amſterdam, die zich in alle pleeghbare wreetheit uitbundelijk gequeten hadden, als noch te ſlappe woeders, voor onnutte knechten geſchouwt, en beſchuldight met naem en toe-naem, zonder dat ook Hendrik Dirkſz. vry ging, voor dezen Raedt te recht, moeſt ſtaen. 't Welk my uit d'oude papieren dezer ſtadt, doch 't af-loop van gedingh, niet gebleken is.* Alva dan in felligheidt voortvarende, deed ſcherp onderzoek tegens al wat zich eenighzins met de beroerte gemenght had, en d'Onroomſchen, waer zy te betrappen waren, met branden en blaken te verdelgen. En gemerkt velen, ſtandtvaſtelijk ten vuure tredende, op 't uiterſte, met een vrymoedige belijdenis hunnes geloofs, den mondt openden, zoo verzierde men, daer tegens, een yſlijk gereedſchap. Dit waren twee yzerkens, waer tuſſchen de tonge geſchroeft werd, en voor aen zulx geſchrookt met een gloeiend yzer, datze, zwellende, pal te ſtaen hadde, zonder ſlibberen, oft inwaerts te kunnen. Zoo wrongen de geketenden in de pijne van den brandt, en ſloegen een hol geluidt, gelijk het loeien der genen, die onder den tyran van Sicilie, in den gloeiende kooperen os, dat meeſter-ſtuk van Peril, geworpen waren.

Schrikkelijk vervolgh.

Verſch… Majeſt… zelfs … Amſter… gaen …

Alhier t'Amſterdam quamen ook, om dees tijt drie wel-geachte burgers, die zich des luttel gehoedt hadden, in lijden; Albert Henrikſz. de Bierſteker, Pieter Ianſz. de Wit, en Egbert Mainertſz. Egbert was een zeer bemindt man, uit-ſtekende in de Rethorijk-kunſt, na de wetenſchap dier eeuwe, en Vader van den Heere Zebaſtiaen Egbertſz. die namaels met groote eere van vroomheit, verſtandt en geleertheit, het Burgermeeſter-ampt hier bedient heeft. Hy had in beraedt geſtaen van te wijken; maer ſtal gehouden, ter bede van de Burgermeeſters Jooſt Buik, en Zimon Kops, hem voor-houdende dat hy ontrent vijftigh Iaren oudt, en nergens waer om een Amſterdam te beloopen. Dat hy geenen laſt leed: en indien daer

E[illegible] Mainert… Pieter … Wit, en A… fert Hen… drikſz. … gers … Amſterdam worde… den … de gerecht…

daer eenige opquam, zy beloofden hem te waerſchouwen. Ja zy verleenden hem, onder Stadts zegel een getuigh-ſchrift, meldende hoe hy aldaer ten goeden name, en in geen opſpraek van ketterye, of mishandeling, ſtond; waer op hy zich verlatende, tot Antwerpen en elders, mogte gaen zijn koopmanſchap drijven. Welke redenen meer by hem golden, dan alle brieven, en mondelingh ſmeeken van zijnen zwager Laurens Reael, oft andere vrienden, ten tegendeele. Maer aengetaſt, op den tweeden van Lente-maendt dezes Jaers, by den onder-Schout, werdt hy drie maenden onverhoort gelaten: daer na ter ſcherpe vrage gedoemt, en met de palleye gepijnight. Dit ſtondt hy niet alleenlijk uit; dan 't bewijs, tegens hem voortgebragt by den ſchout, werd ook valſch bevonden: invoege, d'oudtſte loon-trekkende Raets-man Meeſter Adriaen van Zandelijn, verklaerde van verſtande te zijn, dat men hem behoorde t'ontſlaen. Echter liet men hem zitten, en den Schout Pieter Pieterſz. tijdt, om 't ſtuk in den Raedt der beroerte te brengen. Daer leid' hem deez te laſt, dat hy, over lange Jaren, met Luiterye berucht geweeſt was, en een der geenen, die 't verdragh van den laetſten in Herfſtmaendt des Jaers zes-en-tzeſtigh ondertekent hadden. Zeker, 't kon niet geloogheut worden, dat zijn naem daer onder ſtondt. Maer 't was aldus by-gekomen. Als men dit voorzeide verdragh met de Onroomſchen op 't Stadt-huis zou ſluiten, zeide Burgermeeſter Albert Markuſſz. tegens die van den nieuwen Gods-dienſt, 'k hebbe verſtaen dat de Kalviniſchen t'Antwerpen daer voor borge geſtelt hebben, dat van hunne zijde geen oproer of eenigh ongemak zoude geſchiedde. Dit zelve behoort ghy-lieden hier meê te doen. Op dit zeggen zijn eenigen van de nieuwen Godsdienſt van 't Stadt-huis getreden, en hebben zommige burgeren, waer onder ook dezẽ Egbert Meindertſz. was, om hier voor borge te blijven, met zich op 't Stadt-huis gebracht. Doch Egbert, als of hem 't ongeluk op de leden lagh, zeide tot den Burgermeeſter, dat hy dit verdragh niet geerne ondertekenen zoude, indien men hem van wege deze ondertekeningh, iets hier na te laſt moghte leggen, oft eenigh ongemak daer over aen-doen. Waer op de Burgermeeſter hem tot antwoordt gaf, dat hy hem van alles bevrijde, hy zoude ſlechts maer zijn handt nevens d'andere ſtellen, zeggende voorts, dat het maer alleen om ruſt en vrede wil, geſchiedde. Ook luide het geſchrift uitdrukkelijk, dat niemandt, ter zake van zijn handtteken t'eeniger tijt, gemoeit zoude worden. Alzoo liet hy zich daer toe bewegen. Hier over, niet te min, verweez men hem nu, om op den negenden van Wijn-maendt, met den zwaerde, ontlijft te worden. Maer in de gevankeniſſe had hy 't water geladen, dat hem wel ten tijde, wegh nam, juiſt 's avondts te vooren. Men hield, als of 'er een treflijke ſtaetſie te houden, en dappere eere te behalen was, met dezen onnoozelen burger op 't ſchavot te brengen, etlijke uuren voor zijn overlijden, by den arts, die over hem gingh, ernſtigh aen, ten einde hy hem met eenige dranken oft droogen verſterken wilde, om de ziel zoo langh op der tuy te houden, dat men hem gebonden op een ſtoel, ter beſtemde tijt, nevens d'andre twee, moght' onthalzen. De Genees-meeſter antwoordde, dat hy geen God was, die 's menſchen leven in der handt had; en de kranke, na zijn gevoelen, middernacht niet halen zoude. Men koelde echter zijn moet, aen 't doode lichaem; deed het in den kerker onthalzen, en door eenige Munnikken van der Zelle-broederen orde, des nachts in d'aerde zetten, by de boekery aen de nieuwe zijde, op 't ellendige kerk-hof, alzoo genoemt, om dat het ongewijdt was, en af-gezondert tot begraffenis der om-gebraghten van beuls handt, en der genen die ſtorven zonder 't mis-broodt te nuttigen. Hoe 't met het uit-wijzen zijner zake gingh, kan men niet zekerlijk zeggen: gemerkt by Schepenen boek bevonden wordt, verſcheide vonniſſen, als zy, 1568.

1568. aen 't duuren hunner regeeringe, begoſten te mis-trouwen, uitgeſchrapt, en met groote zorgvuldigheidt, verduiſtert te wezen. Doch is waerſchijnlijk, dat het zijne even zulk een zin-ſlot in-gehouden hebbe, als men in 't vonnis van Alfert Henrikſz. verneemt. Dit luidt, dat Schepenen alles gehoort, op het goed-dunken, en uit-gedrukte orde van den Raedt der beroerten, hem ten zwaerde verwijzen, met verbeurt-makingh van goederen; onvermindert ſtadts gerechtigheden, in alle andere zaken. Bet dan Egbert, nochtans, werdt Alfert bezwaert: en hem op-geleit dat hy ter Onroomſche preke, by 't plonderen van 't Minre-broeders klooſter, en in Wapenen geweeſt was. 't Vonnis van Pieter de Wit beriep zich op geenen laſt van den Bloedt-raedt; maer 't melde, *dat hy de zelve preke gehoort; de wapenen, als hooft der oproerigen, gedragen; den Hop-man der gewoonlijke ſtadts-waghte, als die een rot zoldaten, door bevel der Wet-houderen na den boom leidde, belet had; ook de gemaghtighden der Overheit onwaerdelijk toegeſproken, en over 't verdrag tuſſchen haer en d' onderdanen geſtaē. Dat hy mede jegenwoordig geweeſt was, daer Jan Broek voor-ſtelde, van Bredenroode tegen 's Konings believen tot Hooft-man der ſtadt op te werpen; ende dat hy het toevoeren van lijf-toght aen den Grave van Meegen, had helpen verhinderen.* Dan geen vermaen, zeker, werd 'er gemaekt, dat de Wit, als de burgers tegens elkanderen t' ſchrap ſtonden, een roer, gevelt op Jooſt Buik, had verboden te loſſen; en dat men de gehoorzaemheidt, hier in aen hem bewezen, tot een bewijs van bevel-hebbery op-nam; en 't behouden van 's Burgermeeſters leven, onder de redenen van 's behouders doot gerekent zy. Al zijne goederen wierden hem ook af, en even als Alfert Henrikſz. 't hooft voor zijne voeten geleit. Ook wierdt hier ontrent op dezen tijdt eenen Pieter Klaeſſz. Zeven-penningh wel ſtrengelijk gegeezelt, tien Jarē op 's Konings Majeſteits galeyen, en twintigh Jaren uit deze ſtadt gebannen, overmits hy onlanghs voor 't Stadt-huis, en op de Nieuwe Brugh, en meer andere plaetzen, met luider keele geroepen, *Vive, Vive le Geux*, een feyl genomen, daer in een gat geſcheurt, en dien om zijn hals gehangen had, loopende daer mede op de Nieuwe Brugh, met een pijp in de handt, en aldaer met zingen, ſpringen en ſchelden, groote moetwilligheidt bedrijvende. En wierden niet alleen de levendigen dus aen den lijve geſtraft, maer ook de dooden, ja die al eenige Jaren begraven waren geweeſt, moeſten het mede ontgelden. Want eenen Zimon Janſz. Blokkemaker, die dē hervormde Gods-dienſt aengehangen had, van de Roomſche Kerk af-geweken, ook geſtorven zonder het Sacrament te genieten, en na zijn doodt op 't Geuze-velt begraven was, wierdt anderhalf Jaer daer na, weder op, en onder de galg, begraven, en al zijn goederen tot profijt van den Koning, verbeurt gemaekt. Hier-en-boven werden 'er den laetſten van Zomer-maendt, wel hondert en veertigh vluchtelingen, opentlijk in-geroepen, en daer op gebannen: waer onder velen van de treffelijkſten der ſtadt, zes Vrouwen, de vijf daer af Weduwen, waren. Te dien einde ſchreef de Koning, en gaf laſt aen Jan Hamer, Deurwaerder 's Hofs van Hollandt, dit te verkondigen by dezen volgenden volmaght-brief.

PHILIPS *by der gratie Gods Koning van Kaſtilien, &c. ten eerſten onzen Deurwaerder, Serjant van Wapenen, Zaluit. Van wegen onzen getrouwen Raedt en Procureur Generael, is ons vertoont, hoe dat by gevolmaghtighden geordonneert, in onzen Lande van Hollandt, by onzen zeer lieve en getrouwe Neef, Ridder van onzen Orde, Stadt-houder, en Kappitein Generael van onzent wege, in onzen Lande van Hollandt, herwaerts over, den Hartogh van Alva, &c. zouden in perzoon verdaghvaert zijn, tot zekeren dage van onzen ſtadt van Amſterdam,* Adriaen Kromhout, Pieter Paeuw, *&c. om hen te komen verantwoorden voor onzen voorſz. Neve, of anderen, dien hy daer toe zoude willen maghtigen, van hun vluchtinge en verber-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

berginge, ter oorzake van de verlede beroerten, ten welken dage niemandt der voorſz. verdaghvaerdinge zoude verſchenen zijn, hoe-wel behoorlijk verdaghvaert en geroepen, maer zouden zich alle voor vluchtigh gehouden, en niet te voorſchijn gekomen hebben, ter oorzake van de voorſz. beroerten. Van de welken zich eenige openbaerlijk gedragen hebben voor Conſiſtorialen, andere de wapenen, tegens de Majeſtraet van Amſterdam op-genomen, namelijk, daeghs naer Sinte Mathijs, in den Jare 1566. *de derde Beeldt-brekinge of ſtorminge begaen: eenige ook van hen-luiden den Predikanten met wapenen geleidt ter plaetze van hun Predikatien, tegens wil en dank van de Majeſtraet van onzen voorſz. ſtadt en anderen gepleegt; oefeninge van hunne Sekte en verworpen Gods-dienſt, als hebbende doen doopen hare kinderen, de zelve begraven, en by hen-luiden laten trouwen, na des Kalviniſchen maniere, gelijk als particulierlijker en breder ten dage dienende, zal mogen verklaert worden, reſpectivelijk tot laſte van eenen yegelijken van de voorſz. perzoonen, volgens het zeggen van onzen Raedt Procureur Generael. Verzoekende daeromme, ten einde zy-luiden hun daer tegens zouden verantwoorden, te hebben behoorlijke proviſie tegens den bovengenoemden, met Clauſule vau Authoriſatie, zoo is 't dat wy de zake overgemerkt hebben, u bevelen en volmaghtigen by dezen, dat ghy ten verzoek van onzen Procureur Generael, verdaghvaert by verbot en openbare uitroep der voorſz.* Adriaen Kromhout, *&c. te verſchijnen in perzoon binnen de tijt van drie mael acht dagen eerſt-komende, op pene van eeuwige ban, en verbeurt-makinge van goederen, waer van ghy hen d' eerſte acht dagen zult beteikenen voor den eerſten dagh, d' andere acht dagen voor den tweeden dagh, en de derde acht dagen voor den leſte, en uit-eindige rechtdagh, zonder andere te verwachten, voor onzen voorſz. Neve, den Hartog van Alva, daer toe by ons byzonderlijk gemaghtight, in dezen onze ſtadt van Bruſſel, of in al zulke andere plaetzen, als hy dan wijzen zal, in onzen voorſz. Landen, van herwaerts over, omme te verantwoorden op al zulke concluſie, als onze Procureur Generael hun luiden zal willen doen, en nemen, ter cauſe van de voorſz. zake en anderen, die hy ten dage, dienende tot haerder laſte, breeder zal mogen voor-ſtellen, en daer-en-boven procederen, en ordonneren hen-luiden inſinuerende, ende laten weten, dat, by zoo verre, zy niet komen verſchijnen in perſoon, den eerſten, tweeden, en laetſte acht dagen, men procederen zal in haer af-weſen, gelijk in zulken zake behooren zal, en zult verwittigen ten voorſz. dage onzen voorſz. Neve, den Hartogen van Alva, van 't geen ghy gedaen zult hebben, den welken wy bevelen, en om die zaken, boven verhaelt, als Gouverneur van herwaerts over ſpecialijke maghtigen, want het ons alzoo belieft. En alzoo wy onderricht zijn dat de voorſz.* Adriaen Kromhout, *&c. en andere verdaghvaerde perſoonen zich vertrokken hebben uit onſe Landen, of aldaer zich verſteken en bedekt houden, willen wy in zulken gevalle de voorſz. daghvaerdinge by u in onzen voorſz. Stadt van Amſterdam, by edict en uitroepinge zal worden gedaen ter plaetze, daer men gewoonlijk is uit te roepen, en af-kundinge te doen, mits dat ghy aen de deuren van de voornaemſte Kerken aldaer ſlaen en ſtellen zult het af-ſchrift van deſen tegenwoordigen, midtſgaders van uwe daghvaerdinge, en 't zelve bekent maken aen haren laetſte woon-plaetze, in onzen voorſz. ſtadt van Amſterdam, ten einde zy geen onwetentheit mogen voor-wenden; en zy ook van maght en kracht, gelijk of het gedaen was aen haer eigen perſoon. En over-zulx hebben wy de voorſz. dagh-vaerdinge voor goet gekent, en kennen voor goet mitſdezen. Gegeven in onzen ſtadt van Bruſſel, den* 29. *dagh van Mey, in 't Jaer ons Heeren* 1568. 1568.

En was ondertekent by den Secretaris

VLIERDEN.

Ondertuſſchen zocht de Prins (ziende dat d'Onroomſchen hier te lande zoo jammerlijk geplaeght en mishandelt werden, en zy geen liever

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1568. dagh zagen, als van dit jok ontſlagen te zijn) hulp aen de Duitſche Vorſten, hebbende tot dien einde een breede vergaderingh van aenzienlijke perzonaedjen in Duitſlandt te weegh gebracht, alwaer hy zelfs verſcheen, en door een wijtluftige rede den ellendigen toeſtant der Nederlanden hen openbaerde. Deze Vorſten ſtonden hem toe in hunne landen krijghs-volk te werven, en bewillighden in 't leenen van een zekere zomme gelts. Graef Jan van Naſſouw ſtelde zijn heerlijkheden tot onderpant, om een zomme gelt te vinden. Zijn Doorluchtigheit zelf, om te toonen dat het laetſte ten beſte was, verkocht kleinnoodjen, zilver-werk, tapijten, en ander huis-raedt van Koninklijke koſtelijkheit.

Zijn toeruſten.

Voorts aen 't moedigen der uitgewekenen, 't vorderen van zamel-penningen, 't uit-geven van beſtellingh-brieven. Graef Lodewijk, die van Berge, die van Hoogſtraten, en anderen aen 't lichten van volk, met de ſtille trom. De brieven droegen, in 't voor-hooft, den tijtel van Gods genade, tot teké, datze van eenen Opper-vorſt quamen. Zy ſloegen op de geweldenary en handt-veſtbreuk, die hy, ten verzoeke van velen, zoo 't gezuivert, als 't Roomſch geloof, ter liefde der landen, en des Konings, aenvinge te weeren De Prins kreegh midlerwijl een treffelijk heir te hoop, dat wel ten getale van ontrent achtien duizent knechten, en zeven duizent paerden, beliep.

Oranje trekt op.

Met dit krijghs-heir trekt hy ontrent Stokhem, zonder brugh of ſchip over de Maes; zijn geſchut, zijnde twintig Veldt-ſtukken, deed hy onder 't nat heene ſleepen: en ſtondt den vijfden van Wijn-maendt, met al zijn gewelt, aen de Brabandtſche zijde; voorts begaf hy zich na Maeſtricht, alwaer de Hartogh van Alva op een bergh, 's Keizers leger genoemt, zich neergeſlagen, en ſterk om-graven had. Van dezen overtoght, die meeſt ieder uit zijn giſſingh gingh, waeghde 't ganſche landt: in-voege dat de Overheden, om de verſlegentheit der Spaens-gezinden, te ſtutten, en den moedt der anderen te zwighten, zich ten uiterſten pijnden den roep te verdooven. Ja hier tot Amſterdam wiert een eerlijk burger van Haerlem, in 't openbaer, met ongewoone ſtrengheit gegeeſſelt, alleenlijk, om dat hy deze mare, dat de Prins over de Maes getrokken was, uit zijn mondt had laten gaen.

De Hartogh wil geen ſlag leveren.

Ondertuſſchen zocht Oranje den Hartogh ſlagh te leveren, maer Alva, als een loozen vos, bleef geduerigh in zijn voordeel leggen, wel wetende dat 's Princen heir, door 't quaet weder, en den honger, in 't kort zou moeten ruimen. De Prins endelijk, na langh om her-zwerven met zijn leger, ziende nocht ſtadt nocht ſterkte van 't geheele geweſt zich t' zijner gunſte bewegen, 't getijde, om iets uit te richten, verloopen, en den winter op de handt, vond beter, dan tegens d'ongelegentheidt te harde-bollen, weder over Maze, te keeren, en nam een zwaey na 't landt van Luik, voorts na 't landt van Kamerik, en kreegh alzoo den Franſchen Boodem. Van hier trok 't heir door Champanje en Lotteringe, op Straets-burgh.

't Heir den Princen ſloopt.

Hier maekte de Prins zijn ſchut en pakkaedje te gelde; en betaelde zoo wijd als het toe langen mocht, het overigh, in beloften. 't Volk, ziende hem al geven wat hy had, wiſt niet beters, dan gedult te nemen, en ontſpande zich. In 't wegh-trekken had de Prins geduerig tot aen den Franſchen Boodem, de vyandt op de rugh: en duurde dit voort-trekken en volgen, van beide zijden, by-na een maendt, met zoo groot een zorgvuldigheit des Hartogen, dat hy, in al dien tijdt, zijn volk noit ontwapenen, nocht den af-zitten liet, eer 't leger om-graven was.

Wat .. midlerwijl brouwt.

Alva, die door 's Princen vertrek uit den lande, waende al zijn vyanden t' onder-gebracht te hebben, begon nu, na 't vaſt-ſtellen der dwinglandye, voor eeuwigh en altoos, te jaghten. Drie dingen hield hy hier toe noodigh, den meeſter te ſterken, de gemeente te zwakken, en haer eenige wijze te vreden te ſtellen. De twee eerſte hoopte hy eens-ſlaeghs te volbrengen door 't ſtichten van verſcheide ſterkten, en 't in-voeren van ſchattingen,

die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Twee nette Afteeckeningen, of platte gronden, na het ontwerp van een der
De Hartogh van Alva inden jare 1570 hier ter Stede, op de Laſtaedje een ſterck
voor twee hondert duyſent guldens: mits dat de Stadt oock van

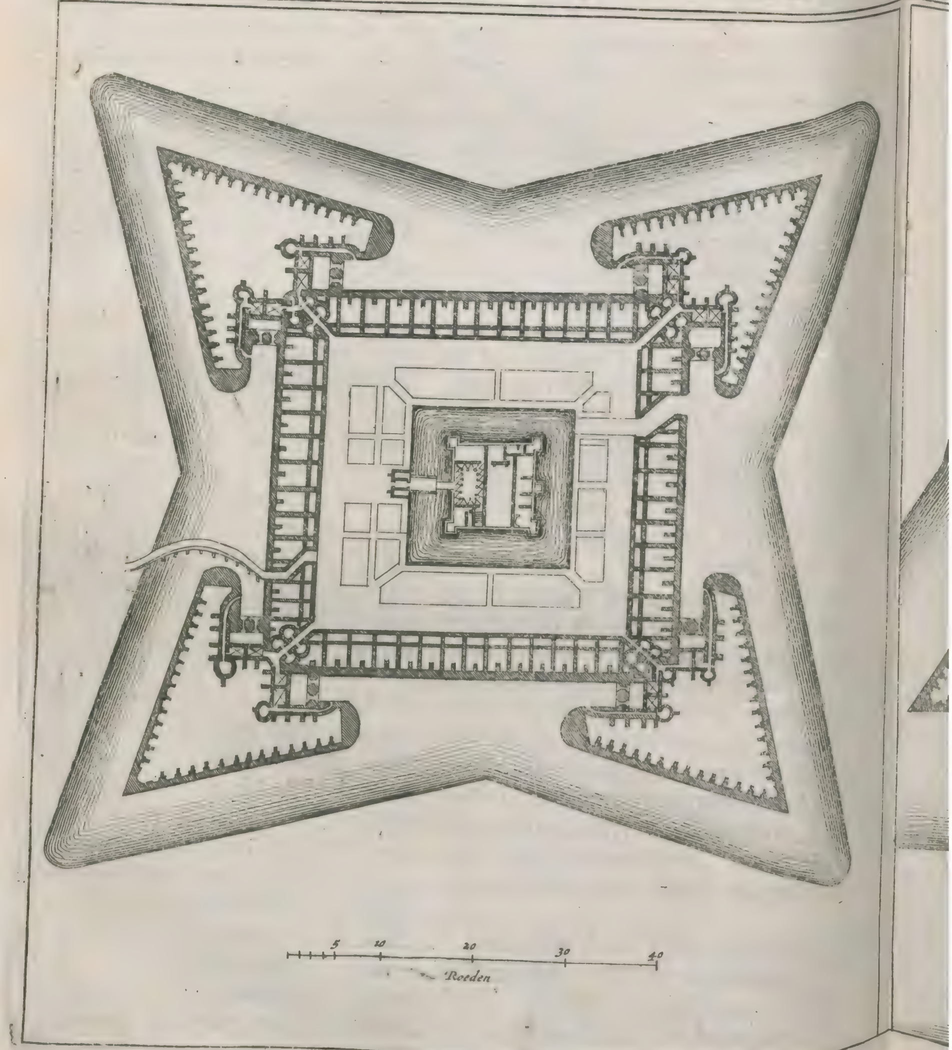

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

an een der zelve, te weten het dry-hoeckige, of zoo andere willen; het vier-hoeckige
een ſterck Caſteel meende te laten ſtichten, doch wierd by die van Amſterdam
dt ook van Spaanſche bezettingh verſchoont bleve) afgekocht.

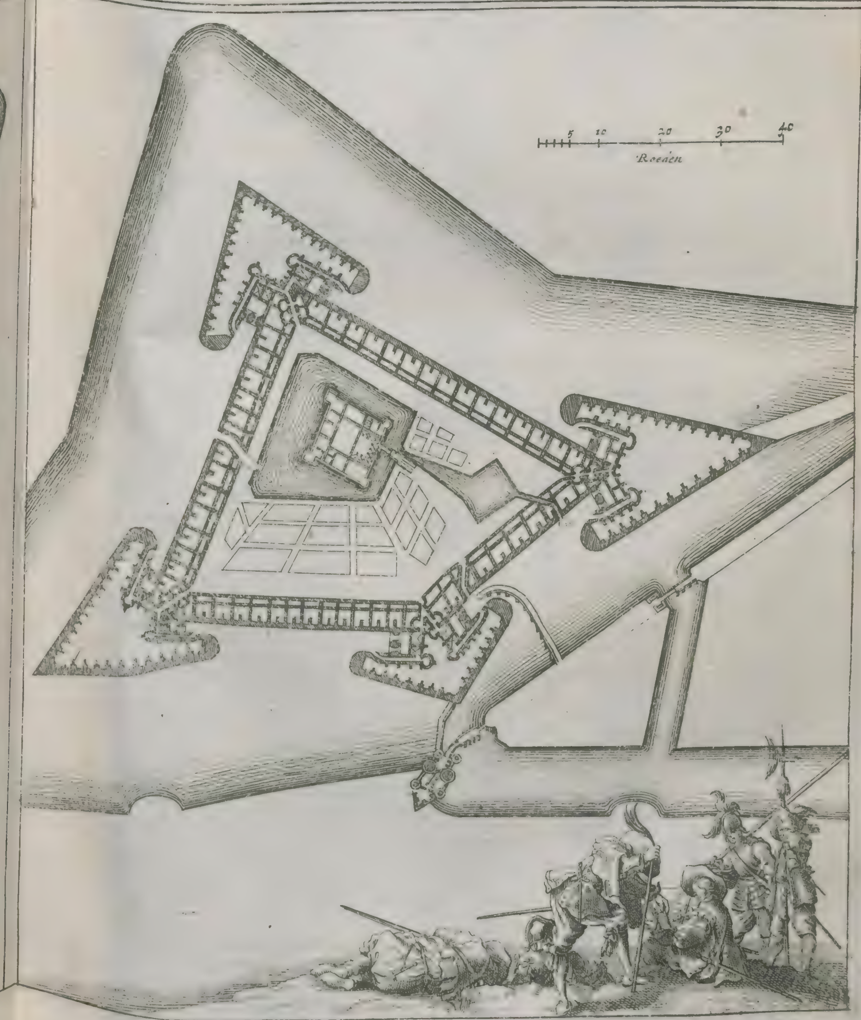

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

die na zijn zin, gelijk hy ook zulx den Koning van Spanje over-geſchreven en wijs gemaekt had, het goudt zoude doen vloeyen een arm dik. Het derde door een algemeene vergiffenis.

Het ſtichten der ſterkten en Blokhuizen, werdt aen ettelijke oorden aengevangen. Eenige kochten 't af: die van Amſterdam kochten het bouwen van een Kaſteel, dat den Hartogh, na de platte vorm van deze nevenſtaende Figuur, (my door den zeer geleerden Heer, Jonk-heer Nik'laes Witzen, ter handt geſtelt) meende hier op de Laſtaedje te doen bouwen, voor twee hondert duizent gulden, af; mits datze ook van Spaenſche bezettingh verſchoont bleven. Zy hadden ook (om den Hartogh van dit zijn voornemen af te brengen) te dien einde Albert Dirkſz. en Kornelis Jakobſz. Brouwer naer Antwerpen af-geveirdight; deze daer gekomen zijnde, verwittighden de Majeſtraet dezer ſtede hun weder-varen by dezen volgende brief, die my door den Heer Meeſter Lukas Okko, zoons-zoone van den Heer Pieter Pieterſz. Schout te dier tijde, ter handt geſtelt, en aldus is luidende.

Brief uit Antwerpen aen de Majeſtraet van Amſterdam geſchrevẽ.

Erzame, wijze, voorzienige Heeren, ende Mede-broederen, wy gebieden ons zeer in de goede gratie van U E. dien zelven adverterende, hoe dat wy op giſteren na den noene den Hof-meeſter van mijn Heer van Noirtkarmes geſproken hebben; die ons zeide dat zijne Heere aen 't graveel krank lagh, ende gene woorden mochte velen, ende dat zijne Heere hem gezeit hadde, dat wy hem onze zake, dien wy mijn Heere te zeggen hadden, hem zouden zeggen; en dat hy dat zijne Heere weder rapporteren zoude. Daer na heb ik en mijne Mede-broeder, hem in 't langh verhaelt; die groote deſolatye van den in-breuk van dijken, ende den grooten noodt van den wateren, zoo binnen als buiten Amſterdamme, en ook van den zeer grooten en weken grondt aldaer, ende dat het geheel onbequaem zoude wezen, eenige knechten ofte kaſteel tot Amſtelredamme te leggen, omme de groote deſolatye voorſchreven, ende dat die huizen, als tot Muiden, Medenblik, ende Stavoren genoegh waren omme de Zuider-Zee, ende ook Amſterdamme te bedwingen, ende dat Amſterdamme ook klein genoegh, ende geheel voor zijne Majeſteit was, dat hy zijne Heeren zoude willen bidden van onzent wegen, dat zijne Edelheit, die voorſz. ſtadt zoude willen voorzulx excuſeren voor die Excellentie van den Hartogh, zoo veel des mogelijk zoude mogẽ wezen. Daer na heeft die voorſz. Hof-meeſter zijnen Heere, van 't gene voorſz. is, rapport gedaen, ende weder by ons gekomen zijnde, rapporteerde ons dat zijne Heere gezeit hadde, dat hy uit den monde van den Hartogh verſtaen hadde, dat zijne meininge was, omme knechten, ende een kaſteel tot Amſterdamme te leggen, dan zeide ons, dat zijne Heere hem gezeit hadde, dat wy zouden moeten concipiëren eenige middelen, ende eene remonſtrantie maken, alwaer mede men 't voornemen van den Hartogh zoude mogen wegh nemen, ende hem tot ander verſtandt te brengen, ende dat ook die middelen al wat pregenant, ende met goede redenen zoude moeten beveſtight wezen, ende dat wy die zijnen Heere zouden moeten overleveren, op dat zijne Heere den Hartogh door inſtructie van dien, zulx zoude mogen induceren, dat hy van zijne voornemen zoude willen af-ſtaen, ende ophouden, ende alzoo tot eenen andere verſtandt brengen, ende zeide ons ook op 't laetſte, dat zijne Heere altijdt wel gehoort hadde, dat men in Hollandt een kaſteel leggen zoude, dan men wiſt noch niet waer 't zelfde wezen zoude, waer op wy den Hof-meeſter voor antwoordt gaven, dat het in onze macht niet en was, by ons alleen zulx te doen, dan dat wy mijn Heeren van 't zelfde wel zoude willen adverteeren, 't welk wy by dezen doen, alzoo dat mijne Heeren te bedenken hebben, wat hen te doen ſtaet, ende dat het eene zake van groote zwarigheidt is, alzoo dat Mijne Heeren met malkanderen 't beſte daer inne mogen helpen raden, ende ramen: 1570.

1570. *ende voor zoo veel als aengaet onze andere zake, hebben op huiden een klein Requeſte in handen van Del Rio gegeven, waer by wy verzoeken, dat wy verlof zouden mogen hebben omme naer huis te mogen reizen, waer op hy ons tot antwoordt gaf, dat hy ons zoude helpen. God verleene ons wat goets, lieve ende zeer beminde. Hier mede, uwer E. den Al-mogende Heere beveelende. Geſchreven uit Antwerpen, dezen* 11. *November* 1570.

Albert Dirksz. Nercen.
Cornelis Jacobsz. Brouwer.

Het Opſchrift luide aldus.

Aen den eerzamen, wijze, voorzienige Heeren, Mijn Heeren, den Burgermeeſteren, ende Regeerders der Stede van Amſterdamme.

Ontfangen den 13. November 1570.

Om 't in-voeren der ſchattingen in 't werk te ſtellen, beſchreef Alva in Lente-maendt de Staten van ieder geweſt, tot Bruſſel. Daer doet hy hen voorhouden, dat men noch de ruſt der volken, zonder wapenen, nochte de wapenen zonder zoldy, nocht de zoldy zonder tollen, hebben kon, de voorgaende onkoſten, de jegenwoordige noodt, liet voor-houden; en dat de ſchulden betaelt, loopende middelen gevonden, en teſſens eenige zom penningen, in voor-raedt opgeleyt, diende. Als ouwlinx de Lantſchappen eenige gelt-bede plachten in te willigen, was Brabandt gewoon het vieren-deel, Vlaendre het derden-deel van 't geheel te dragen: Hollandt het vieren-deel, van zoo veel als Vlaendre, gaf; Arthois een zeſtendeel daer af; Henegouw deſgelijks; en d'andere voort het overſchot. 't Welk, alzoo zich daer by d'eene oordt meer, dan d'andere, na reede zijns vermogens, bezwaert vond, gemeenlijk te krakkeelen gaf. Aenveerdende dan 't bluſſen dezer ongeneught, tot blanketzel zijns voorhebbens, deed hy zeggen, hoe hy, om alles op eenparigen voet te brengen, niet bequamers had kunnen uit-vinden, dan dat 'er voor eerſt den honderſten penningh eens, van ieders middelen; voorts tot laſt des verkoopers den twintighſten der onroerende, en den tiende der roerende goederen, zoo dikwils als die zou worden verkocht.

De gemaghtighden der Staten, zich grootelijx ontzettende over zoo nieu en bijſter een voorſtellen, en dat noch zonder eenige bepalingh van tijt, vertoonden met groote eerbiedenis, en ernſt, niet te min, het ongemak daer uit te verwachten. Want, brochtenze by, als men een ten hondert van al zijn middelen zoude uit-keeren, en vijf ten hondert van 't verkoopen der grondt-vaſte goederen, kon lichtelijk gebeuren, dat een perzoon de zelve verkoopende, binnen 's jaers, den zeſten van al 't zijne zoude quijt wezen: dien 't boven-mate, ſmerten moeſt, dewijl men zoodanige goederen, zelde uit weelde, te gelde maekte. Dat ook, zoo de tiende penningh van wolle, van gaern, van ruuw, daer na van geverwt laken, en van andere waren op gelijke wijze, t'elker verkoopinge, der gemeente ontrokken wierde, zy zich ten laetſte met leedige handen zou zien; en d'eerſte inkoop, tot zoo geringh, de laetſte tot zoo hoogh een prijze moeten geſchieden, dat niemandt iets van buiten in-brengen, of binnen 's landts zoude aen-teelen; oft immers, ten uit-einde nocht koopers, nocht gelts genoegh vinden. Dat ook dit pak boven al den armen drukken zoude, die gedwongen was zijne noodtdruft uit verkoopers handen, by de kleene maet, en gewight, te halen. Al 't welk waer om d'ingezetenen, met het luttel der noch over-ſchietende neeringe, te verbannen, en den buur-geweſten toe te jagen; tot onverwinnelijk bederf des landts, en af-breuk van de inkomſten zijner Majeſteit zelve. 't Betalen ook des tienden pennings van d'uitgaende koopmanſchappen, (want dit had hy mee gewilt) ſtreed tegens alle billijkheit, mits d'eigenaer onverzekert was, oft zy behouden overkomen, en met voordeel verkoft zouden worden. Maer door dien de meeſte Steden, voornamentlijk Uitrecht en Amſterdam, tot deze ſchattinge geenzins niet konden verſtaen, bleef dit werk een tijt langh ſteken. Den Hartogh

dan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dan ziende dat dit dus een werk met gewelt niet uit te voeren was, deed eindelijk dezen voorſlagh, en veranderde in Wijn-maent zijn eiſch. Namelijk, dat men den twee honderſte penningh, en twintigh tonnen goudts 's jaers, voor zes jaren achter elkandere, geven zou. Eindelijk ſtonden de Staten toe twee achter-een-volgende jaren twintigh tonnen goudts op te brengen.

Midlerwijl was de Prins weder uit Vrankrijk in Duitſlandt gekomen, al waer hem Meeſter Paules Buis, toen Penſionaris der ſtadt Leiden, de gezintheit der Staten, en geſtalte des Landts, quam openbaren. Maer Oranje, die nu geleert had, hoe luttel vattens aen de vlagen van 's gemeene mans yver is, en wat 'er weeghs tuſſchen woorden en werken leit; zonderlingh als 't op te berd brengen van geldt aen komt; vondt hoe langer hoe raedzamer met loode voeten te wandelen. Op dat hy even-wel niet t'eene-mael uit de werelt, en zonder gedachten na Nederlandt ſcheene, nochte de hoop zijner goetwilligheit verſterven liet, zagh voor oorbaer in, zijnen vyandt altemet, daer 't ſlaegh gaf, eenen neep te geven. Verſcheiden uitgewekenen ook, die zich met ambacht oft koop-handel niet wiſten te geneeren, werden door behoeften en wraek-zucht teſſens aen-geprikkelt, om verzet hunner ſchade, in 't beſchadigen van anderen te zoeken: 't welk hardt om verbieden viel. Aen etlijken van deze dan, verleende hy beſtellingh, om ſchepen van oorlogh toe te ruſten; en maekte tot zijnen Stede-houder en Ammirael, daer over Adriaen van Bergues, Heer van Dol-Hain. D'eerſte Hop-luiden waren Jonk-heer Landſlot van Brederoode, Jonk-heer Albert van Egmondt, Nik'laes Ruikhaver, Jan Broek, Adriaen Menningh, Bartholt Entes van Menteda, Dirk van Bremen, Linbize. Deze hielden hun verzamel-plaets in Engelandt, en van daer in zee ſtekende, werdenze van een ſtorm beloopen, zulx datze genoot wierden in 't Vlie in te loopen. Alhier, terwijl zy daer op weder en windt blijven leggen, komt hun d'Ooſterſche Vloot, die t'Amſterdam en Enkhuizen t'huis hoorde, zich voor geen onraedt hoedende, in de kaken zeilen. Die randen zy aen; vermeeſterenze, en dwingen hun randzoen af. Voorts verlekkert op 't geluk, beidden daer noch vier of vijf dagen: midlerwijl komt 'er noch een vloot van veertigh zeilen binnen ſchieten, die, gelijker wijze, van hen gehandelt werdt. 't Geſchal van dit bedrijf klonk over 't geheele Landt, zulx datze, daerze te vore Wilde oft Bos-Geuzen, nu de naem van Water-Geuzen, kregen. 1570.

De Landtvoogt Hartogh van Alva hier van kundſchap krijgende, begon zich bet te water te wapenen. Terſtondt hier op belaſte hy den Overſten Boſſu, die hy in 's Princen plaets tot Stede-houder over Hollandt geſtelt had, dat hy zich van dit rooven betijts zoude zien meeſter te maken, en de Zee-roovers uitter zee te helpen. Boſſu derhalve doet tot Amſterdam, de Wet-houders der Noort-Hollandtſche Steden, by een vergaderen, en leit met hen over wat hier in gedaen diende te wezen. Endelijk werd 'er beſlooten dat men twalef Oorlogh-ſcheepen op 't veerdighſte zoude toeruſten, en tot Ammirael daer over maken François Bos-huizen. De Bondt-genooten dit vernemende, verlieten de Zuider-zee, en namen haer vertrek na d'Eems. Bos-huizen niet te min, teegh hen met zijn twalef wel-toegeruſte ſcheepen na, achterhaelde, en beſtookteze op d'Eems, en broghtze ten deele onder. Een van deze twalef ſcheepen, die tot Amſterdam uit-gereedt waren, werd door den Schipper Zeeger Franſz. van Medenblik, na dat hy 't Hop-manſchap daer over van den Prince bedongen had, ten dienſte des zelven, eer Bos-huizen met de Vloot uit-geloopen was, over-gebraght.

Na dat de twee Jaren, gevrijdt van den tienden en twintighſten penningh by uit-koop, nu by-na ten einde geloopen waren, en de Landen de twintigh tonnen goudts jaerlijks volkomentlijk op-gebracht hadden, begon den Hartogh de ſchattingen van den

den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1571. den tien en twintighſten penningh op nieuw weer in 't werk te ſtellen. Gaf tot dien einde op 's Konings naem een wel minnelijk, en dus luidende Plakkaet uit.

VAn d'eerſte verkoopingh der goederen zou men den tienſten penningh niet uit-keeren. Men zoude ook de koopmanſchappen, in-gebracht van buiten, en noit verkocht hier te lande, zonder dien tol te geven, weder uit mogen voeren; ook alle waeren, gebleven in de zelfſte natuur, die zy, inkomende, hadden; deſgelijx de goederen hier gewaſſen, gegroeit, oft gewrocht, indien daer af de tiende penningh eens voldaen waer. De eigenaers oft pachters van gronden zouden de gemelde beſwaernis ten eerſten-male niet dragen, wen ſy hun aengeteelt gewas, oft beeſten, in den eigen aerdt oft gedaente der zelven, verkochten. Voorts hadden vry te zijn alle tweede, en voorder verkoopingen van lijf-toght en allerley andere waeren binnen 's Landts; uitgezeit alleen de laetſte verkoopingh, waer na de goederen verſleeten oft verzonden zouden worden. Den voorzeiden laſte zoude ook, zelfs ter laetſte verkoopingh, niet onderworpen wezen de ſtoffen noch ruuw, oft onbequaem ter ſleete: maer naderhandt volwrocht en bequaem, zouden zy den tienſten penningh betalen, wanneer menze verkochte om verſleeten te worden, en te vooren niet: doch als zy eens tot ſleete gebruikt waren, en daer na wederom verkocht wierden, hadde men t' elken male 't af-trekken des tienden te lijden. En zouden de geenen die opene winkel hielen, om in 't klein te vertieren, 't gemelde recht moeten voldoen; zonder te mogen voorwenden van hunne waeren buiten 's Landts gekocht te hebben, en d' eerſte verkoopers, en niet de laetſte te wezen.

Dit Plakkaet zond hy met brieven aen de byzondere Landtſchappen, om af-gekundight, en in 't werk geſtelt te worden.

De Staten, zonderlingh van Hollandt, hier op, wezen hem menigerhande zwarigheden aen. Boven al maekten de Wet-houders van Amſterdam, in 't af-kundigen dezes Plakkaets groote zwarigheit, ja ſtonden in twijfel of zy 't af-kundigen alhier wilden toeſtaen, doch ſtonden het, vrezende 's Hartogen ongenâ, ten leſten toe; overleverende niet te min aen den Deurwaerder zeker geſchrift, inhoudende de byzondere zwarigheden, die Amſterdam, door 't voort-zetten dezer ſchattinge, ſcheen over 't hooft te hangen. Daer by voegende, de groote ſchade, dien zy ſedert eenige jaren, te water, door 't nemen en aen-houden van hunne ſcheepen en koopmanſchappen, als ook door den grooten dieren tijt, maer byzonder door de onlanghs ontſtane alderheilige vloedt, die aldaer mede groote ſchade veroorzaekt had, geleden hadden. Voorts by-brengende dat hen dit pak ondragelijk wilde vallen, en geen gelegentheit zagen, indien deze ſchattinge voort-gedreven wierd, om de twee hondert duizent gulden, die zy voor 't af-koopen van 't bouwen van het Kaſteel, en Spaenſche bezettingh, dien den Hartog in deze ſtadt had willen doen leggen, op-brengen moeſten, te betalen. Zeggende voorts, datmen uit deze en meer andere reden wel lichtelijk bevroeden kon, dat de gemeente van Amſterdam geheel en al in de grondt zoude geraden worden, by aldien de tien en twintighſte pennink alhier in 't werk geſtelt wierd. Want van de reſt hunner goederen noch behouden zijnde, zouden zy zich zelven, en d'arme gemeente niet kunnen onderhouden, en dat noch minder, vermits hunne renten, op huizen en erven ſtaende, die alreede door verbeurt-makinge aen den Koning vervallen waren, niet betaelt en wierden, waer uit zulk een armoede en jammer, voornamelijk, binnen deze ſtadt, ontſtaen zou, dat, om ſchults-halven, huizen en erven in grooten getale aen-geſlagen, en verkocht zouden moeten worden, waer van zijne Majeſteit dan noch, het beſte deel, ter zake van den twintighſten penningh, genieten zou. Over-zulx, om deze groote ellende en jammer, daer in d'arme gemeente nootzakelijk vervallen moeſte, voor te komen, konden zy, in 't af-kundigen dezer

1571.

Plakkaets geen ander verlof dragen, dan zy over twee Jaren, in de zelve ſchattingh gedaen hadden. Maer den Hartogh zich weinigh over deze redenen en klachten ontzettende, begon alreets deze ſchattingen in 't werk te ſtellen. En vermits hy wel wiſte dat die van Hollandt de rijkſte waren, en dat aldaer de koop-handel bloeide, nam hy voor het daer aller-eerſt in 't werk te ſtellen. Zendt derhalve het Plakkaet aen den Grave van Boſſu, en de Staten van Hollandt over, voorts hen belaſtende, die van Amſterdam aen te zeggen, datze binnen veertien dagen ontfangers over den tienden penningh zouden ſtellen, of dat, indienze het niet deden, daer over in een boete van vijf-en-twintigh duizent gulden zouden vervallen zijn. Boſſu deed, gelijk hem den Hartogh belaſte. Maer de Burgermeeſteren, en ganſche Vroedſchap, over deze ſchatting zeer bekommert en ontſtelt zijnde, hebben wel eenige uit de voornaemſte burgeren, om deze ſchattingẽ door de ganſche ſtadt op te halen, geſtelt, en der zelver namen den Grave over-gezonden, dan vermits de zelve den eedt daer op weigerden te doen, en dat de Schepenen het werk niet zeer hart aenbonden, zich verluiden latende, dat dit een werk was, dat den Burgermeeſteren, en niet hen, aengingh, en Burgermeeſteren dien laſt weer op Schepenen ſchooven, wierdt de zaek van dagh tot dagh dragende gehouden, en uit-geſtelt. Midlerwijl waren de veertien dagen al verſtreken, en d'ontfangers noch te zoeken. Dit briefde de Graef van Boſſu terſtondt van ſtuk tot ſtuk den Hartogh over. Deez niet weinigh hier over verſtoort, en razende van ſpijt, dat d'Amſterdammers, die hy wel voor de rekkelijkſte ſcheen aen te zien, dus derden dwers-drijven, bevool terſtondt den al-gemeenen voorzorger van Hollandt, die van Amſterdam voor 't hof van Hollandt te verdagen, om hen de boete van vijf-en-twintigh duizent gulden te doen betalen. Die van Amſterdam, om de zaek te bepleiten, zonden uit hun naem den Advokaet Treſlongh.

Die van Amſterdam ſchoorvoetten in het op-brengen van den tienſten penningh.

Doch eindelijk, na veel harrewarren ter weder-zijden, doemde het Hof, vrezende 's Hartogen ongenâ, d'Amſterdammers in de voornoemde boete. Zy beriepen zich van dit vonnis aen den Hoogen Raedt van Mechele, maer kregen tot beſcheit op hun verzoek-ſchrift: *Fiat ſermo Duci. Men ſpreekt 'er den Hartogh af.* Hier meê voor 't hooft geſlagen, vonden zy beſt het daer by te laten. Doch 't geen hun in rechte geweigert wierd, is hun, mits de na-volgende beroerten, toegevallen. De Prins, in zijn verdadingſchrift, van den Jare vijftien hondert tachtentig, zeit, dat de betaling dezer vijf-en-twintig duizent gulden eenen Burgermeeſter van Amſterdam alleene te laſt geleit wiert. Eenige willen ook datze zich van dit vonnis beriepen aen den Koning, en aldaer hun †beroep, door gemagtigden vervolgden, maer daer-en-boven aldaer noch verklaert wierdẽ, verbeurt te hebben, ***hare rechten en handtveſten, en dat de ſtadt gedoemt wiert, om ontveſtight, verwoeſt, en tot een Dorp gemaekt te worden.***

Hier over worden in een boete van vijf-en-twintigh duizent gulden beſlagen.

† Appel.

Ondertuſſchen begon de gemeente in alle Steden over deze ongewoone ſchattingen te morren en te klagen, ja zelfs de Geeſtelijke begoſten openbaer den Hartogh over dit werk te haten en te laſteren. En liep het ongedult zoo hoogh, dat de Leeraers op de predik-ſtoel, voornamelijk, hier t'Amſterdam, den Hartogh voor een tyran en overtreder opentlijk ſcholden. De Staten en Steden van Hollant, kregen ook in Boſſu een af-keer, en begoſten hem met loode ſchoenen na te gaen, uit oorzake, dat hy, die hun Stede-houder was, en in plaets van het om verre te ſtooten, dit werk, om quanzuis zoo een trouwen dienaer te zijn, en in 's Hartogen gunſt te geraken, zich dus ten uitterſte pijnde het zelve voort te zetten. Want Boſſu was de geene, die den Hoogen Raedt daer toe porde en aen-dreef, dat 'er twee ontfangers van den tienden en twintighſten penningh weêr op een nieuw binnen Amſterdam geſtelt wierden, met beloften van noch veertien van de voornaemſte burgers, nefſens deze twee, te ſtellen. Doch de-

Boſſu raekt by de gemeente, over het ſterk voort-drijven der tienſten penningh, in de haet.

 ze

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1571. ze burgers konden, in dit ampt te bedienen, al weer geen ſmaeck vinden, zochten deshalve verſcheide uitvluchten en uit-leggingen in 's Hartogen Plakkaet, en in de laſt dien Boſſu had; voorwendende dat zijn laſt op de Burgermeeſters zagh, en dat dien-volgens dit ampt door hen zelfs moeſte uitgevoert. Maer Burgermeeſters ſchoovent weer op de Schepenen, de Schepenen weer op de Burgermeeſteren. En dit ſchoor-voeten en weigeren duurde zoo langh, tot dat 'er tijdingh quam, dat den Briel door Lumey, Grave van der Merk, den tweeden van Gras-maent met een ſlinger-ſlagh ingenomen was, waer op terſtondt Vliſſingen, geterght door het maken van een Borght aldaer, mede af-viel. En dus bleef dit werk haperen, en werdt ſedert niet meer aen-gedreven. Want Alva, beducht zijnde dat'er groote oproer moghte uit ontſtaen, en meerder Steden af-vallen, bemoeide zich met het uit-voeren van deze ſchattingen voortaen niet meer. Had niet te min zoo vaſt voor-genomen deze ſchattingen door te drijven, dat hy, eer de tijdingh van het overgaen van den Briel quam, vaſt beſlooten had een goet deel der burgeren te Bruſſel, (die om den tienſten en twintighſten penningh, van het verkoopen hunner goederen, niet te geven, en zich te zwak vindende om zich regelrecht daer tegens te kanten, winkels en kramen ſlooten, en zeiden niet te koop te hebben, nochte dien-volgens eenigen tol ſchuldigh te zijn, ja liep endelijk zoo hoogh, dat 'er bier noch broodt, binnen een maendt tijts, om gelt te krijgen was,) in hun eige deuren op te hangen; op dat de anderen, verſchrikt van zoo fel en ylend' eene ſtrengheidt, met de gewoonlijke oefeningh hunner neeringe voortvoeren. En was de beul nu al gelaſt om zeventien ſtroppen, met ladders van tien of twaelf voeten, vaerdigh te maken; het krijghs-volk in 't geweer, Don Fredrik, ten huize van Viglius, om de vonniſſen te ſluiten, als deze tijding van 't ver-overen van den Briel Alva ter ooren quam, die hier op den loop van zoo voortſlaende een wreetheit ſchorſte, en de Bruſſelaers met vrede liet. Ook zeid men, dat den Hartogh, tegens den Biſſchop van Iperen, die den Hartogh het in-ſtellen der tienſten penningh af-ried, gezeit zoude hebben, dat hy den tienſten penningh wilde hebben, oft dat de ſtraet-ſteenen hem voor 't hooft zoude ſpringen, waer op den Biſſchop, als een Propheet, hem te gemoet voerde, dat veel eer zoude gebeuren, dat hem de ſteenen tegens 't hooft zoude ſpringen, dan dat hy den tienſten penningh zoude krijgen.

Aerdigh en verwonderens waerdigh is het geen Pontanus uit Haemrodius, die zulx ſchrijft gezien te hebben, verhaelt, namentlijk dat, midlerwijl 'er tuſſchen den Hartogh van Alva, ende die van der Stadt, over het op-brengen van den tienſten penning gehandelt wierdt, eenige der voornaemſte burgers kinderen plochten uit ſpel en jok ('t geen dikwils een voorſpel is van het gene dat'er gebeuren zal) oorlogh onder malkanderen te voeren, waer in d'eene party quanzuis zich verklaerde voor den Hartogh van Alva, en d'andere voor den Prins van Oranje. De gene, die den perzoon van den Hartogh uit beelde, verkundighde met groote ſtrengheit, (uitſtekende met een uitgeſtrekte arm een papiere vendel aen een ſtok geplakt, en waer in tien ringen, dat op den tienſten penningh ſloegh, in afgetekent ſtonden,) het op-brengen des tienſten penningh. D'ander party, die zich voor den Prince van Oranje verklaerde, ſtelde zich aen als ofze zulx met kracht en gewelt beletten wilde, invoege dat beide partyen elkandre met vuiſten te keer gingen, in welk gevecht bywijlen dan den Hartogh van Alva, quanzuis, op de vlucht, en uit den lande gedreven wierdt. Ook was op zekeren tijdt een hoop Jongens, met drie trommelen, en twee trompetten, den Dam af, langhs de Kalver-ſtraet, tot aen de Reguliers-poort, komen trekken, waer van een onder hen twee ſleutels op zijn borſt had hangen; en als men hem vroegh waer dit geraes op aengeleit was, gavenze tot antwoordt, datze

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de kiſten wilden op-ſluiten om den Hartogh den tienſten penning te betalen; in 't weder-keeren ſmetenze den gemaekten Alva een net over 't hooft, en hem luſtigh met modder en ſlijk.

Na dat in den Jare vijftien hondert twee-en-tzeventigh de drie vermaerſte havenen van Neerlandt, en, als ſleutels van Hollandt en Zeelandt, den Briel, Vliſſingen, en Enkhuizen, allereerſt den Koning af, en op 's Prinçen zijde gevallen waren, zoo hebben terſtondt de Steden, Hoorn, Alkmaer, Edam, Medenblik, en die van Zuidt-Hollandt, zich over de zelve boegh gewent, uitgenomen deze ſtadt. En ſchoon datze in den eiſch van den tienden penning, den Hartog van Alva wel de hartſte parthy viel, (waer over datze ook, gelijk wy te voren gezeit hebben, in den Haegh voor 't hof van Hollant geroepen, en in een boete van vijf-en-twintig duizent gulden gedoemt wert,) zo bleefze nochtans volſtandigh, en hield 't et met den Koning. Den Hartogh van Alva vermaende ook d'Amſterdammers by Brieven zeer vriendelijk tot volſtandigheit, zeer hoogh verheffende hun dienſten en getrouwheit den Koning bewezen; en beloofde hen ernſtelijk, zulx zijn Koninklijke Majeſteit aen te dienen, daer by voegende, datze hier door by den zelven Koningh geen kleen eer in leggen, en niet weinig haer handt-veſten vermeeren zouden.

Amſterdam blijft onverzettelijk, en op 's Konings zijde.

Die van Amſterdam dan vaſt voorgenomen hebbende, om zich op 's Princen zijde niet te begeven, hebben, met goet-dunken van de ganſche Vroedſchap, uit de burgery twee vendel knechten, tot 's ſtadts beſcherminge aengenomen. Over het eene vendel was tot Hop-man geſtelt Willem Langius, en tot Vendrigh Kornelis Hendrikſz. een Burgermeeſters zoon; over het ander tot Hop-man Wolfert Michielſz. en tot Vendrigh Allert van Diemen. 't Geweer werdt den krijghs-knechten van ſtadts wege uit het Bos-huis beſchaft. Beneffens deze twee vendels, zoo namen de Burgermeeſters noch aen uit de burgery negen hondert mannen, die in negen vendels verdeelt werden. 1572.

Strafheit der Roomſchen.

Te dezer tijde, 't geen aenmerkens waerdigh is, wierdt de Roomſche Gods-dienſt en Inquiſitie, alhier zoo ſtrengh en ſtips onderhouden, dat in dit Jaer, op den eerſten van Lentemaent, een Stijn Jans, in de wandeling Schippers Trijn genaemt, by Schepen vonniſſe gedoemt wierdt, om te gaen op zekere Zondag voor d'ommegang, tuſſchen 's Heeren dienaers in een linnen kleet; met een barnende waſchkaerze, van een half pont, in haer handt, en daer na buiten de ſtadt en hare vryheit, en daer buiten te blijven voor de tijdt van drie achter-een-komende Jaren, ter oorzake zy op den achtſten van Lou-maendt, wezende vrydagh, een ketel met vleeſch gekookt, en weder op den vijftienden der zelve maendt, zijnde mede vrydagh, in tegenwoordigheidt van drie Schippers, vleeſch op de rooſter gebraden had, om t'eten. Maer onder 't braden, quamen d'onder en d'opperſchout, met hun dienaers; des zy, hen ziende aenkomen, de kamer, daerze in was, toeſloot, en 't gebraden vleeſch met den rooſter, om het voor hen te verbergen, onder den bank wegh ſtak, doch wierdt het zelve, noch warm zijnde, door hen, daer onder van daen gehaelt.

Ondertuſſchen deed Lumey, 's Prinçen Stede-houder, ſchoon deze ſtadt dus even onverzettelijk bleef, niet te min groote neerſtigheit, om dezelve meê tot afval te brengen. Zondt derhalve door een trompetter een brief aen de Wet-houders, waer in hy wijtloopigh verhaelde met wat wreetheit den Hartog van Alva dit land gevoolt had, hen voorts ernſtelijk vermanende en biddende om zich op Prinçen zijde te begeven, of beſcheit te zenden, hoe datze gezint waren. De Staten van Hollant zochten hen ook met verſcheide brieven tot af-vallen te bewegen. Maer de Wet-houders toonden zich hier toe ongenegen, invoege datze dikwils de brieven onbeantwoordt lieten. Lumey derhalve verzocht by de Staten, die tot Haerlem vergadert waren, de zom van veertig duizent gulden, om Amſterdam te be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1572. belegeren. Men zeit hem hier op alle behoorlijke hulp-middelen toe. Niet te min, als 'er geſproken werdt van Schepen toe te ruſten, om d'Amſterdamſche te dwingen, daer de Water-ſteden, en Meeſter Willem Bardezen, uit name van Sonoy, (die van gevoelen was, dat men, om die van Amſterdam te krenken, en te benauwen, raed moeſte ſchikken, om hun ſchepen te ſlaen, en van der Zuider-Zee te houden) zeer op-drongen, vond men verre te zoeken de koſten daer toe vereiſcht. 't Belegh te lande werdt echter aen-gevangen, 't Katuizers klooſter in-genomen, etlijke ſchanſſen op-geworpen, twalef groove ſtukken ſchuts, derwaerts gezonden van de Staten, en een trompetter, met ſchrijven derzelve, aen die van binnen, om hen tot hun eigen heil, en 't gemeine verbondt, te bewegen. Ook was 't vertrouwen, dat een goet deel der inwoonderen, den Prince gunſtigh, niet verzuimen zouden, dus een gelegentheit, en hunnen ſlagh waer te nemen: een toeverlaet doorgaens ontſchiettende. De trompetter, in plaets van gehoor, kreegh een koegel na 't lijf. Ondertuſſchen quamen vier vendelen knechten van den Grave van Boſſu, (den tweeden van Oeſt-maent des nachts te ſcheep, aen wien, zijnde tot Uitrecht, zy terſtondt geſchreven hadden) in ſtadt. Hun gink nochtans die angſt over, dat zy de Laſtaedje, eene treffelijke voor-ſtadt, t'eene-mael aen aſſche leidden: 't en zy veel eer d'oude wrok geweeſt, tegens d'in-geerfden van dezen oordt, daer wy te voren af geſproken hebben. De zoldaten vielen, den een-en-twintighſten, tegens den avondt uit, op 't volk van Lumey, dat voor de Reguliers-poort, gelegert was: doch zy werden te rugh gedreven, achter-latende zeſtien gevangenen; mits dat vier vendels, van buiten Sant Anthonis-poort, aen d'anderen te bate quamen. Ten volgenden middage, vielenze wederom ter zelve poorte uit, en ſchermutſten wel anderhalve uure langh. Lumey ziende Amſterdam alzoo van zich bijten, en de hoop van inwendige opſtendinge te niet, brak 's nachts daer aen, voor Sant Anthonis en de Reguliers-poort op, en ſtak 't vuur in de hutten. 't Zelfde deed hy, 's anderen-daeghs, voor de Haerlemmer-poort; inſgelijx tot Slooter-dijk, dat hy meeſt al verbernde: wijtende zijn af-wijken den Staten, als of zy hun woort, van hem met geldt en voorraedt te bezorgen, verachtert hadden. Maer anderen leidden 't aen zy van beleidt, verſmadingh van krijghs tucht, en ſnooden handel te laſt: waer door de Roomſchgezinden, en boven al, hunne geeſtelijkheit, in weder-ſperringh verharde. Aen d'andere zijde van 't Y, tegens de ſtadt over, had Hop-man Michiel Krok, met drie hondert mannen, den dijk in bewaring. Deez uit enkele kundſchap van Lumeys vertrekken, kreegh zulk een ſchrik op den hals, dat hy, midden in der nacht, na Purmerendt vlood. In 't aftrekkẽ vernielde Lumeys volk het alles rontom de ſtadt, dreef het vee weg, en liet, 't geen men niet mee kon krijgen, verdrenken. Lumey deed ook etlijke Burgers, die hy gevangen gekregen had, op-knoopen. En aldus verdween dezẽ toeleg op Amſterdam.

Amſterdam wordt belegert.

Om dees tijt, in Wijn-maent, nam d'Ammirael Bos-huizen, met d'Amſterdamſche Vloot, d'Enkhuizers te quellen; en barnde op eenen tijt, etlijke wooningen buiten de Noort-poort af. Dit verging hem te makkelijker, vermits die van binnen tot uitval en bedwank der inwendige quaetwilligẽ teffens te zwak waren. Sonoy wederom, deed de Sardammer-ſluizen beſchanſſen, en de Waterlantſe dorpen, tegens over Amſterdam, bezetten, opwerpende een ſterkte tot Nieuwendam, onder ſcherm van zekere galeyen, derwaerts gezonden uit Hoorn, Edam, en Monnikken-dam. Om 't welk te ſteuren, d'Amſterdammers tien groote ſchepen, en zes boots afveirdighden. Deze ſcheenen in 't eerſt, groot gewelt met hun geſchut te baren: dan, daer werdt, by dat van de galeyen, 't welk men eenſdeels te landt braght, wakkerlijk op geantwoordt. Zulks die van Amſterdam, met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1573.

met verlies te rugh keerden. Des anderen daeghs quamen zy eenen verſchen torn doen, met negen brandtſchepen, en hope van 't vuur in de galeyen te brengen; doch geen gelukkiger uitgank. Want de galeyen vonden middel, om zich achter in de havene, boven den windt, en onder 't ſchut der ſchanſſe, te vertrekken, van waer d'anderen zwaerlijk beſchadight, en eenige ſchepen te gronde geſchooten werden. Zommigen vonden zich benoodight hun eigen geſchut en ankers in 't Y te werpen, om te lichter daer af te raken. Deze ſchermutzingen, hoe-wel van kleene verrichtinge, nochtans d'een achter d'andere wel afgeloopen, moedigden grootelijx die van Noort-Hollant; zo verr' ook, dat men zedert, aen 't bemeeſteren der Zuider-Zee, darde denken, toeruſtende etlijke ſchepen en galeyē; op dezen toelegh, en om Amſterdam, van d'Ooſterſche vaert te verſteken.

Om deez tijt geſchiedde hier in 't Y, voor deze ſtadt, een wonderlijke en aenmerkens-waerdige zaek. D'Enkhuizers en hunne gebuuren, om dien van Amſterdam den Zeebouw te bederven, (want toen ter tijt verklaerde zich deze ſtadt noch voor den Koning, maer Enkhuizen was alree op 's Princen zijde gevallen) hadden eenige wrakken, wel geballaſt, in 't Y gezonken, niet verre van der ſtadt; en bleven, boven-dien, daer ontrent den meeſter te water maken. Binnen-wijle winterd' het aen; ſloegh ſchielijk, en zoo ſtreng aen 't vriezen, dat, eer men zich des hoedde, de Noort-Hollanders, van 't ys beklemt werden: daer dubbel gevaer uit rees. Want voor eerſt, waren de ſchepen ſchaerſſelijk van lijf-toght verzien; zulx 't volk begon te morren, gereedt om daer af te loopen, zoo men hun niet, met moeite, eenige eet-waeren toegevoert hadde. Ten anderen was de vyandt niet om zulk een voordeel te verwaerloozen, en hen, in die gelegentheit, onbeſtookt te laten. In dus een' kommer, ontboodmen de Waterlandtſche Dorpen op, om een vaert tot Pampus toe, te bijten, en t'onderſtaen, oft de ſchepen, over die ondiepte

Wonderlijke verloſſinge der Noort-Hollandtſe ſchepen, voor Amſterdam, uit het Y.

te krijgen waren. Een geweldigh rak was dit, en 't ys zoo dik gebakken, dat men, na zware koſten en arbeidt, het verlooren werk ſteken liet. En gingen 'er nu raedtſlagen om, van 't geſchut na den grondt te zeinden; wat berghbaer was, wegh te ſleepen; en met de reſt te doen, 't geen men, by gelijke zwarigheit, liever heeft, dan den vyant te verrijken; als een felle windt, opſtaende uit den Noorde, de ſchors des waters komt ſcheuren, en een wijdt-gapende reete, genoegh na eigen wenſch, voor 't boots-volk, maken. Voorts volghd 'er zoo hoogh een vloedt op, dat de ſchepen ſchier twee-maels zoo veel' ellen diep gaende, als men gewoon is voeten nats in 't Zuider-gat voor Enkhuizen te hebben, echter daer deur, en in behouden havene, raekten. Ook warē zy zo haeſt niet over, oft het ys ſloot terſtondt, en vlijdde zich in zijn eerſte leger.

Dappere daet van een Vry-buiter.

Te dezer tijdt hield zich hier op het Y een vry-buiter der Geuzen, geheeten 't Hoen, die ſchalk in 't overleggen, ſtout in 't uit-voeren, met onverziene aenſlagen de wateren onveiligh maekte. Deez', verſpiedt hebbende hoe een' bende ſpeer-ruiteren van Amſterdam na Haerlem trok, liet zich voorſtaen datze zijne waren, indien hy hen, op een rak dijks, daer ter zijde geen uitvlucht was, betrappen konde. Twee roei-jaghten had hy by zich, en boven achtien man niet: en wilde het echter wagen, met dus een vuiſt vol volks. Ziende hen ter gewenſchte plaetze, ſpreidden zy zich, en komen, ten deel van vooren, ten deel van achteren op-klimmen. 't Weeke weder had ook den dijk geweikt; en de paerden het noch quaet genoegh, zonder andere belemmeringh: alzoo zy dikwils door de korſt heenen ſtapten, en ten buik tot in de modder ſchooten. Verſmadende nochtans de weinigte die hun 't hoofd bood, vorderden zy hunnen wegh: maer konden geenen veirdt maken. Toen leggen de Vry-buiters aen: en nauw'lijx een ſcheut, ofze deed eenen man ſneuvelen. Voort vellen de voorſte hunne ſpieſſen, zonder ſchroomte voor de ſpeeren, die daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1573. by in de lenghte niet halen mochten; en drijven hen den achterſten toe. Daer worden zy even euvel gegroet, en echter gedwongen, toom te wenden. Binnen-wijle hadden de voorſte her-laden, en gingen hunnen eerſten gang. 't Hel, gekneedt van de hoef-ſlagen, werd hoe langer hoe murwer: en 't eene ros by 't ander bleef ſteken in 't klamme ſlijk: oft ſlibberd' op het gladde, in zijn eigen en zijns Meeſters bloedt, en ſchudde hem uit den zadel. Dit vallen en opſtaen, gins en weder jagen, duurde tot dat de ganſche kornet, geſchat op anderhalf hondert koppen, ter neêr geworpen was. Door welke, en welgelijke ſtukken, d'aenrechter zulk een naem won, dat de Baroen van Liques (een van 's vyandts voornaemſte Overſte) daer door bekoort, hem zien wilde, en te dien einde hem vry geley toeſchikte. 't Hoen verſcheen, en bevonden maer een ſlecht huis-man te zijn, baerde des te meer verwonderingh. Eenige ſchenkaedjen van de Baroen aengeboden, ſloegh hy af; niet zijne gunſt, zoo de tijdt quam, der zelve van doen te hebben. Ook quamze naderhandt; en 't Hoen gevangen zijnde, wierd op voorſpraek van Liques, zonder rantzoen, vry gelaten.

Als in dit loopende Jaer Haerlem door de Spaenſchen, onder het beleit van Don Frederik, des Hartogen van Alvaas zoone, zeer ſterk belegert wierdt, en de leef-toght, die in 't leger goet koop was, zonder eenige hinderniſſe uit het Sticht van Uitrecht, over den Diemer-dijk, die na Amſterdam loopt, door Amſterdam, en zoo voort in 't leger, gebraght wierdt, zoo belaſte de Prins aen Sonoy, om dit te beletten, dat hy ſchikken zoude, zich meeſter te maken van den Dijk te Jaephannes, tuſſchen Amſterdam en Muiden. Want hier van daen kon men den vyandt allen toevoer van boven, zoo te land als te water, af-ſnijden; mits beheerende, ter eene zijde, het Y; ter andere de Diemer-meer, die tot aen den Amſtel, en den Uitrechtze Wagen-wegh, ſtrekte. Sonoy dan over-geſcheept met acht hondert zoldaten, en etlijke delvers, nam ſchielijk den Dijk in; maekte terſtont een ſluis aen ſtukken te ſlaen; een ander gat met de ſpade; en beſchanſte zich tuſſchen beide. 't Geluk hem hier in te wil geweeſt zijnde; liet hy aldaer het krijghs-volk, met drie galeyen, en een tamelijk getal van ſchepen en ſchuiten: en voer zelf na Edam, om hun vereiſchte noodtdruft en byſtandt toe te veirdigen. Maer die van Amſterdam, bezettende 't belangh van 't ſtuk, zonden derwaerts meer dan twintigh water-ſchepen, gewapent met baſſen en gotelingen. Sonoys ſchip-volk, daer tegens niet op-mogende, ging 't zetten onder 't geſchut der ſchanſſe, en verliet twee galeyen, die gekregen werden van d'Amſterdammers. De zelve, vervolgende hun voordeel, quamen thans de ſterkte, tot vier ſteden teffens, beſtoken; met grof geſchut en drie vendelen knechten aen de Weſt-zijde, met een vendel aen d Ooſt-zijde, langhs den Dijk, uit het Y, met ſchepen, uit de Meer, met ſchuiten, wel gemant en beweert. De Sonoyſchen, in dit parket, verdadighden zich dapperlijk; tot dat hy, des verwittight, met veertigh ſchepen ter yl gezamelt, eerſt d'Amſterdammers deizen deed; daer na, mits dat zy eenige razeils te hulpe kregen, van de zijne begeven werd, en zich, ter nauwe noodt, uit het midden der vyanden, redde. Waer over de Schanzelingen, wanhoopende van ontzet, 's nachts, na den achtiende van Lentemaent, in de groote galey van Hoorn, en eenige krab-ſchuiten, en daer mee ten deel in 's vyandts handen, vielen. Die deur worſtelden, bezeilden de Waterlandtſche wal: daer Hop-man Jan Taemſz. Schaft, nochtans niet optreden wilde, eer hy, onder 't gezicht van de na-jagers, de galey te gronde gehakt had. 't Hard onder de zoolen hebbende, kregen zy ſtraks de Spaenſchen op de hakken, en zouden merkelijk af-breuk geleden hebben, indien Jan Haringh van Hoorn, zulks door een Romeinſch-ſtuk niet belet had. Deez' aen een enghte, daer 't Y van buiten, een Meerken van binnen,

Sonoy [illegible] den [illegible] dijk [illegible]

Die [illegible] [illegible] laten

Jan Ha[illegible] [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

nen, den Dijk van binnen bekabbelde, hield ſtal, zich kantende alleen tegens de voorſte voor-volgers: thans als hem 't getal over de hand werd, ſprongh in de Meer, en won met zwemmen, in ſpijt van menigh ſcheut, den anderen oever: van waer hy 't, door de weidden, tot Monnikkendam aenbraght. Dit ſtuiten der vyanden was de behoudenis van velen zijner ſpits-broederen; en nergens anders hunne wijk heen. Eraſmus van Brederoode, adel-borſt, zijnde in 't deizen, door zijn voeten geſchooten, ter aerde gevallen, en weder op-geſtaen, begaf zich na 't Y, om liever, (indien 't zoo wezen moeſt) te water, dan ſmadelijk aen een galge, te ſterven. Beneden den Dijk, en te ſtruikelen komende, ſtort hy voor over, verladen met zijne ſlagh-zwaert, en blijft met het hooft in den grondt van eene ſloot ſteken. 't Welk ziende een Rotmeeſter van 't zelve Vendel, ende wanende dat hy vyandt was, ſtiet 'er na met een ſpieſſe, die hem luttel bezeerde. Want zijn wambas-wrongh, gevult met paerds-hair (gelijk mer te dier tijt droegh om de boxen te ſchorten) klonterde om 't yzer, en beklemde het, invoege, dat het, te rugh gehaelt, ook den drenkelingh boven trok. De welke, aen aem-tocht geraekt, *Wat zijt ghy*, zeide hy, *voor een martelaer, die eenen luſtigen borſt, niet voort ruſtigh, weet deur te helpen.* Een fraey betoog van onbekommertheit in zijn uitterſte, waer 't met aendachtiger geeſt, en ſtemmiger woorden gedaen. Hy werd 'er by bekent; en alzoo de wonde door 't nat wat bekoelt was, de bal der voeten gaef, liep met d'anderen tot Vyddam toe. Voorts holp men hem te ſchuite na Monnikkendam, en aldaer van zijn letzel. Sonoy, hebbende door ſmeeken, en dreigen met 's Prinçen ongena, op nieuw over de tachtentigh zeilen tot Edam by een geperſt, vernam hoe 't 'er af-geloopen, zijn toelegh verſtoven, en voor dat pas niet te her-vatten was; hoe-wel hy d'Amſterdammers van 't Y, en tot binnen de palen hunner havene joegh. Onbillijk is 't lot der oorloge. Zoo 't wel gaet, elk eigent zijn deel aen de glory. In tegenſpoet, zoekt men den eenige Overſte de wijt te geven. 1573.
Dit bejegende Sonoy, dien niet alleen de zoldaten van de geruimde ſchanſſe te laſt leidden, dat hy hen op een vlees-bank gebraght, en leelijk in de ly gelaten had: maer ook de vluchtelingen te water, ſchoven al de ſchult op zijn onvoorzichtigh beleidt.

De Prins even-wel, die dapper met de Haerlemmers begaen was, en nochtans geen andere uitkomſt voor hen wiſte, dan de beleggers te belegeren, en door af-ſnee van toe-voer, in gelijke benauwtheit te brengen, belaſte ter eene zijde Sonoy noch eens den Diemer-dijk, en ter andere zijde, den Baroen van Baten-burgh, het Dorp Ouderkerk in te nemen, en zich daer te ſterken. Maer de vyandt, geleert by den voorigen aenſlagh van de Noort-hollanders, had op dien dijk een ſchans, en Hop-man Snater, met twee Vendelen knechten daer in geleit: een andere tot Ouderkerk, daer hy de hooghte van 't Kerk-hof, en de Kerk zelf te baet nam. Sonoy dies niet tegenſtaende, worp 's middernachts, na den tweeden van Zomer-maendt, acht hondert mann', tuſſchen Amſterdam, en 't Blok-huis van Snater, op den dijk, door-groef dien, zonder merkelijk verlies; en verzekerde zich daer, met zes ſchanſſen, die hy tot na 't over-gaen van Haerlem, inhield. Van de Diemer-Meer kon hy echter geen meeſter worden, mits die van Amſterdam daer vijf galeyen, nevens een goet getal zoo kleene ſchepen, als ſchuiten op-braghten: behalven dat 'er de zijne qualijk vlooten moghten, en 't boots-volk onwilligh was.

Na dat nu endelijk Haerlem door de Spanjaerts, onder het beleidt van Don Frederik, was over-gegaen, quam den Hartogh van Alva hier t' Amſterdam, en trok voorts na Haerlem, om alles daer te bezichtigen, doch quam in 't kort weder hier, in hope van zich over Noordt-Hollandt, dat hem dapper in de weegh was, in 't kort meeſter te makẽ. Ruſte derhalve een ſterke Vloot toe, onder het geley

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1573. van den Overſten Boſſu. Deez dan ſteekt (in 't gezicht van Alva, en een groote menighte van Papen en Munneken, die op de Schreyers-hoek, met een groote praght en prael, het af-ſteken dezer Vloote, aenſchouwden, en met kruizen en zegeningen geluk wenſchten) op den twaelfden van Herfſt-maendt van deze ſtadt af. Wel is waer, dat de Noordt-Hollanders, om het Y te ſtoppen, weder eenige wrakken voor deze ſtadt gezonken hadden, en dat hy daer, mits eenen ſterken windt, ten eerſten dage niet deur kon komen. Maer hy maekte des anderen daeghs een open te vinden, en de ruimte te krijgen. Waer over de Noort-Hollandtſche ſchepen, het Y verlatende, tot aen Pampus weken. Op zijn achtien, zoo zware ſchepen als jaghten, had hy zes Spaenſche, nevens etlijke Hoogh en Nederduitſche vendels; tot Onder-Admirael Jan Zimonſz. Rol van Hoorn: en taſte, voor 't eerſte werk, de Schans te Schellingwoudt aen. Daer in lagh Hop-man Hendrik van Broekhuizen, en weerde zich manlijk genoegh: doch ontbloot zijnde van de ſchepen, werd entlijk gedrongen, om een goet heenkomen te zien, en zijn wijk op Monnikken-dam te nemen. Geringen, oft geenen wederſtandt bewezen, voorts d'andere ſterkten van den Waterlandſchen dijk, en vielen meeſt al, ten zelven dage, in 's Graven handen. Die van Noordt-Hollandt, hebbende hun betrouwen geſtelt op de wrakken, en 't af-dammen van den vyandt, verſloegh niet weinigh 't ontſchieten van dien toeverlaet. En was hun 't verlies der ſchanſſen een groote ſmart; te meer, om 't geſchut daer in gebleven, dat zy tot wapeningh der Vloote ten hooghſten van noode hadden. Geen wanhoop echter verſtikte hun den moedt; maer maekten tot Hoorn en Enkhuizen vier-en-twintig krijgs-koggen toe, en verzochten op den Prinçe, dat hy hun eenige ſchepen, doch ſchut voor al, wilde by-zetten. Teſſens liep hun het weder meê, en benam de ſtijve windt den vyandt eenige dagen, die hun in het toe-reewel te pas quamen. Boſſu, na 't bezetten der Blok-huizen met krijghsvolk, zond eerſt Franciſco Verdugo aen den Landt-vooght, om hem te berichten, in wat ſtaet Waterlandt waer. Thans voer hy zelf na Amſterdam, om zijne Vloote te meerderen, en na de heerſchappy der Zuider-zee te dingen. Robles, Heer van Billy, midlertijt, met drie galeyen, een boot en zeven krabſchuiten, veroverde zeven ſchepen, die met drie hondert laſt Rogs van Ooſte quamen. Ja ter nauwe noodt ontgingh hem het Noordt-Hollantſch †Belei-ſchip: niet tegenſtaende dat Doco Martina met zijne ſchepen het Vlie bewaerde. En hielden deze twee elkanderen daer zulx bezich, dat geene van beide beuren moght, zich by de groote Vloot zijner partye te voegen. De Graef nu ſterk ontrent dertigh zeilen, zoo kleene als groote, en zijnde met hof-ſtaet, en twee hondert oude Spaenſche zoldaten, in zijn Ammirael-ſchip geſtegen, dat den hatelijken naem van Inquiſitie, en twee-en-dertigh metale ſtukken, voerde, lichte den derde van Wijn-maent, het anker voor Amſterdam; dan kon, mits weldigh waeyen, niet voor den vijfden, over Pampus raken. Toen ſtreeft hy na de Noordt-Hollanders toe; in opzet even-wel van handtgemeenſchap te ſchuwen, en 't voordeel van zijn ſchepen en ſchut, bet bezeilt en toelangende, niet te verwaerloozen. D'anderen, daer-en-tegen, wel zoo kloek in getal, ſtelden al de kunſt der boots en ſtuur-luiden te werk, om tot aenklampen en enteren te komen. Met dit toe en ontleggen, en dwers door elkandre zwieren, liep de halve en de heele volgende dagh ten avondt; zonder dat 'er meer dan twee van de zijne achter-haelt en aengeranſt werden. Op 't eene voer Hop-man Schuilenburgh, zwager van Bos-huizen. Dien viel Hop-man Jakob Til tot driemaels toe aen boort, en overweldighd' hem ten laetſte. Schuilenburgh, met noch zes, werdt na Hoorn gezonden: d'anderen ontrent vijftigh, door-ſteken, oft in zee geworpen. Til verloor boven twee mannen niet; maer alzoo hy zelf, en noch twintigh van de zijnen, gewondt waren

Schip- op de der-Z zeege Noort- lander

waren

waren, werdt hem 't ver-overde ſchip weder ontnomen. Hop-man Taems Geltzak van Medenblik, ranſde het tweede ſchip aen: dan kon des geen meeſter worden. Sedert droegh zich niet bezonders toe, tot op den elfden der maendt. Toen quam men elkandre weder onder 't geſchut. 't Welk van de Boſſuſche zijde, zoo vreeſlijk donderde, dat het voor de bondt-genooten onmogelijk om verduuren ſcheen. Zy joegen'er echter op aen, trachtende door alle wegen aen den vyandt vaſt te raken; die hun t'elken-male ontworſtelde, en zijn' oude gangen gink. Maer hun Ammirael; Kornelis Dirkſz. van Monnikken-dam, in-hebbende Hop-man Ruikhaver met een deel zoldaten, pijnd' het zoo langh, dat hem entlijk gelukte 't ſchip van Boſſu in te zeilen, en 't zijne daer aen te hechten. Hy had in de Mars leggen etlijke rapſche gaſten, die potten met ongeleſchte kalk, en verſcheide vuurwerken, van boven neder, in 't gezicht der Spaenſchen, deden ſtuiven. Met een quam Hop-man Pieter Bak van Hoorn, zich aen 't ander boordt werpen; Jakob Trijntjes van Enkhuizen, voor de boegh; Hop-man Boer van Schellingwoudt, aen d'achter-ſteven. Doch deez', ſtaende mits zijn' lage, te zeer aen de vuurpoorten uit Boſſuus ſchip ten deel, werd gedwongen te deizen, en 't roer van Boſſu met vreden te laten. Kleen voordeel, nochtans was dit den Grave, die, al vechtende, met de drie andere, neder dreef, en achter de Nek, by Wijnes, aen de grondt klemde. Een Konings-ſchip, daer-en-tuſſchen, van hondert twintigh laſt, dat onder Willem Veſt van Enkhuizen ſtond, werd door de Bondt-genooten bemachtight. Maer 't was zoo lek geſchooten, dat men 't volk, en 't ſchut, te weten, vier metale, vier yzere gootelingen, en eenige baſſen, daer qualijk kon uit-lichten, eer 't wegh zonk. Vijf kleener, aen zekere zanden verzeilt, werden benoodight zich op te geven. Ian Zimonſz. Rol, met het overſchot, nam de vlucht, tot over Pampus. Daer hield men 's avondts krijghs-raedt, en beſloot den volgenden morgen Boſſu te gaen ontzetten. oft het leven daer in te ſchieten. En was Ian Zimonſz. met krieken van den dagh, onder zeil: de reſt insgelijks, wanende dat het den vyandt gold. Maer hy zette zijne loop recht toe naer Amſterdam. Aen d'andren, die verwondert waren wat het bedieden mochte, nochtans gehouden zijne vlagge te volgen, gaf hy thans te verſtaen, dat hem de Spaenſche knechten gedwongen hadden dien wegh te nemen. Zoo liet men Boſſu in de ly: doch de zelve daerom niet zich ridderlijk te weeren: maer beide zoldaets en hooft-mans plicht betrachtende, ſtont geplant by de maſt, in vol en roer-ſcheut vry harnas, met de rondas aen den arm, het zwaerdt in de vuiſt. En duurde 't gevecht de ganſche nacht deur; oft ſchoon de Noordt-hollanders 't behulp hadden van verſcheide Water-ſchepen, die geſtadigh af en aen voeren, met dooden en gequeſten, met voor-raedt en verſch volk. Waer onder zich vele Burgers van Hoorn menghden, uit brandenden yver voor vryheit en vaderlandt. En ſtaet hier niet te verzwijgen de ruſtige koenheit van hunnen Ian Harink, die, 's morgens met de twee-licht, by de takels van Boſſuus ſchip op-klauterde; de vlagh van de ſtengh rukte; en daer mee nederdaelde: hoe-wel 't hem 't leven koſte, mits hy door een luik in zijne borſt geſchooten werd. Entlijk als nu aen den middagh gink, na acht-en-twintigh uuren ſtrijdens, en 't verlies van al zijn krijghs-volk, op veertien of vijftien man na, trad Boſſu, geen ander uitkomſt ziende, in handelingh, en gaf zich over aen den Ammirael Kornelis Dirkſz, Hop-man Ruikhaver, en den geweldige Provooſt Joachim Nieuw-vink: mits bedingende *'t lijf voor al de zijnen voor zich, daer-en-boven een Graeflijke gevankenis. D'andere zoldaten hadden in wiſſelingh, oft voor een maendt zolds, volgens oudt krijghs-gebruik, uit te gaen.* De Spanjaerts, niet te min, voornemelijk Corcuera en Lopes, Hop-luiden, mis-trouwende 't ver-

1573.

Schip-ſtrijdt op de Zuider-Zee, en zeege der Noort-Hollanderen.

1573. dragh, weigerden daer in te bewilligen, tot dat het door Sonoy, en de Staten van Noordt-Hollandt zelf, bekrachtight werdt. D'aenzienlijkſte gevangenen, behalven Boſſu, en de twee voornoemde Hop-luiden, waren de Heer van Kruininge, Lieven van Weldam, Geeraerdt Pinſſen, Herdenbroek, Nieuw-man, Jooſt van der Werve, Garbrandt van Warwijk, Romery, Queſnooy, Bloemendael, Blyenburgh van Dordrecht, en Jan van der Moole. Van ontrent dry hondert zoldaten, in alles gevangen, voerde men het derde-deel na Enkhuizen, de reſt na Hoorn, nevens den Graef; die onheuſſelijk in-gehaelt werdt, van een ſtraet-geſchrey, hem verwijtende de Rotterdamze moort, *en dat hy nu, getoogen tegens hen, met even quaet een hert, loon na werken t'ontfangen had.* Zijn Ammiraels vlagh hingh men daer in de kerk op, tot gedenk-teiken der zeege, waer voor God, in alle Steden en Dorpen, met eenen vaſten en biddagh gedankt werdt. De vluchtelingen, voorts, om hunne ſchande tegens 's Hartogen ongunſt te dekken, ſchooven al de ſchult van den mis-gank dezer toght, op het ſlecht beleidt van den Grave. 't Welk, hem ter oore gekomen, zoo na gink, dat hy, by eenen brief aen de Staten van 't geweſt, en den Overſte Sonoy, verzocht, iemandt van de zijnen aen den Landtvooght te mogen af-veirdigen, om zijn eere, dat dierbaerſte van alle tijdlijk heil, by 't quetzen der welke zy doch niet gebaet konden zijn, te verdadigen; ende met een te bevorderen, dat de gevangenen beleefdelijk gehandelt, en met den eerſte tegens andere geloſt wierden. Dit ſtond men hem toe, mits leezingh van zijnen ſchrijven hebbende. Hoe 't met dezen Boſſu afgeloopen was, vernamen de Burgers tot Haerlem, in hechtenis zittende, by zeker briefje, verborgen in een pijpje en kop boters: zeggende de boode hun aen, zy zouden de booter wel proeven, op dat m'er hun meer af, beſtelde, indienz' er ſmaek in vonden. Dies ontgon menze datelijk: en eenen Burgermeeſter Kies, die mede te Haerlem gevangen zat, het briefje gelezen hebbende, zeide tot d'anderen; daer was een Kabbeljauw gevangen, en zijn rop wel hondert duizent gulden waert. Met een ging het op een aen-heffen van Pſalmen en Lof-zangen, tot groote verwonderinge der Spaenſchen, die noch geen tijdingh hadden. Onlangs daer na; alzoo 's Graven vrienden zich pijnden, den Lantvoogt tot wiſſeling van gevangenen te bewegen, werd Burgermeeſter Kies, op zijn trouwe geſlaekt, om Verdugo, daer af, hier t'Amſterdam te gaen ſpreken. Deez werdt dan aen Lieven van Weldam gewiſſelt. Maer om Boſſu viel meer te doen, die drie ronde Jaren, en tot den Pais van Gendt toe, in hechtenis bleef.

De Landtvooght Hartogh van Alva was door 't verlies van deze ſlagh op Zee, en 't mis-lukken van 't belegh voor Alkmaer, daer Don Fredrik zijn zoon voor lagh, alhier niet alleen in haet, maer in d'uiterſte verachtingh gekomen, ja zoo wijdt, dat zijn beeltenis, die by de partijdigſte der Spaensgezinden, in 't ſtatelijkſte der zael' oft kamere te pronk gehangen had, nu verfoeit in eenen hoek, oft d'afzighſte plaets van den huize raekte. Dat hy der ſtadt geverght had, bezettingh van buiten-volk in te nemen, holp tot deze vervreemdingh; daer hy ook de ſnuf af kreegh. Derhalven dieper, en voor eenigen op-loop duchtende, te meer, mits de groote ſchulden hem door de burgerye gemaent, beſloot hy zich van daer t'ontſteelen: en hebbende met de trompette doen uit-blazen, dat ieder 's anderendaeghs, om zijn gelt zoude komen, gink deur, des nachts te vooren, en liet den luiden 't na-kijken. Geſlachten van d'allerrijkſte, die uit dommen yver, en onervarentheit; en zich aen 's Konings naem vergapende, hem meer dan 't hunne geborght hadden, werden hier door zoo berooit, dat wijf en kinderen, zouden zy eten, moeſten om een arme dagh-huur gaen werken. En heb ik, zeit Hooft, zekeren burgers zoon gekendt, die, na veel vervolgs, om 't achter-wezen zijn's vaders, by de Spaenſchen niet

Alva's ſchande uit Amſterdam.

dan

dan entlijk eẽ vendrigſchap verworf, thans in Hollant gekomen, om tegens zekere zijne magen te pleiten, en boven-ſtaender daer in, echter even beſlommert, door de langduurige koſtẽ, zich (helaes!) op d'uit-gewonnen hofſtede, verhingh uit mis-trooſtigheit.

Die van Amſterdam ondertuſſen, ſchoon de meeſte ſteden van Hollant, alree, zedert Alvaas vertrek, af-gevallen waren, blevẽ even onverzettelijk, en wilden zich geenzins met de af-gevalle Steden ver-eenigen. Zy hadden, niet te min, zich ook alreez tot Bruſſel vervoegt, om hun geſchil met dẽ Prinçe af te handelẽ, en zich onder zijn gehoorzaemheit te begevẽ: en 't verding was, door tuſſchen-ſpraek van gemagtighden der al-gemeene Staten zoo verre geraemt, dat het ſluiten alleenlijk op 't goet-dunken der Staten van Hollandt aen-quam. Waer over zijne Doorluchtigheit de geraemde punten derwaerts zond, om by hen overwogen te worden, en hun goedt-dunken daer op te verzoeken. De Prins ook, vermits de Wet-houders dezer ſtede hem hier om ernſtigh gebeden hadden, verſtendighd' hen, dat zy behoorlijk vond, midlerwijl men doende was om een verdragh te treffen, geen vyandtlijkheidt tegens die ſtadt te plegen. Maer de Staten van Hollandt, aen-geloopen door d'uit-geweekenen van Amſterdam, maekten zwarigheidt in 't aen-veirden der voorwaerden; en wetende dat 'er groot mis-noegen onder de gemeente, en gebrek van leef-toght en brandt, was, voeren voorts met de ſtadt bet en bet te benauwen. Die van Amſterdam ziende dat hun handelingh vruchteloos was af-geloopen, door dien men van de ſtadt te benauwen niet op en hield', gingen zulx den Prins aen-dienen, met klachten dat men niet eerlijk met hen handelde, en anders niet zocht als de ſtadt onverziens te overrompelen. De Prins, dien dit niet wel in d'ooren klonk, dat men, midlerwijl 'er van verdragh gehandelt wiert, tegens de ſtadt noch vyandtlijk te werk gingh, beval d'Amſterdammers in vrede te laten. Hier op gunde men hen, datze met kleene ſchuiten lijf-toght en berningh, (mits betalende den tol daer van) in ſtadt mochten voeren. 1577 Niet te min, men werd bericht, 't zy naer de waerheidt oft anders, hoe d'Amſterdamſche Wethouders verſtandt met Don Johan (die in Alvaas plaets gekooren was) hielden; en hy hun geſchreven had, zy mochten wel verdragh aen-gaen, maer zouden zich wachten van bezettingh in te nemen, en dat hy hen tegens Kerſmis, ongetwijfelt uit alle noot zou helpen. Ook liep 'er een gerucht, dat 'er op den predik-ſtoel opentlijk gebeden wierdt, dat God zijn zegen toch zou willen verleenen, tot den voortgank van een geheime aenſlagh die op handen was. 't Welk zoo groot een ſchrik en achterdocht onder de Staten veroirzaekte, datze voornamen, door wat wegh het ook ware, doch zonder plonderingh oft overlaſt der burgerye, zich meeſter van deze ſtadt te maken, en de zelve onder hun gehoorzaemheit te brengen; gevende, te dien einde, een brief uit, die op dezen zin uit-quam.

Brief der Staten, om Amſterdam onder gehoorzaemheidt te brengen.

ALzoo vele en verſcheide ken-tekenen zich dagelijks meer en meer openbaren, dat die van Amſterdam, eenigen heimelijken lors-handel en verſtandt met Don Johan, of eenigh van zijne aen-hangeren, houden, waer door de zelve Don Johan te beter tot zijn quaet voornemen, tot grooten nadeel en bederf der Landen van Hollant, en dien-volgens van al de Nederlanden, zouden mogen geraken, inzonderheidt, vermits men ten beſte niet verzekert is van eenige om-leggende Steden, zoo in het Sticht van Uitrecht en Gelderlant, als van eenige Over-Yſſelſe Steden, die met Duitſche bezettingen, ten dienſte en behoeve van den voorſchreven Don Johan, die zich hoe langh hoe meerder met krijghs-volk verſterkt, en voorzeker eenige aenſlagen op deze Landen heeft, bezet zijn, zoo is by den Staten van Hollandt, en Zeelandt, verſtaen en beſlooten, dat men by alle liſtige wegen zal arbeiden, die voorſchreven ſtadt van Amſterdam te brengen onder de gehoorzaemheit en regeeringe van zijn Hoogheit, en die met 'er daet alzoo te ver-eenigen met d' andere ſteden van

1577. *Hollandt, indien zulks eenighzins doenlijk zy, zonder langer na de voldoeninge te vertoeven, waer na zy-luiden ſchijnen te ſtaen, hoe-wel, vermits zy altijdt daer in lange uit-ſtel en vertrek gezocht hebben, hun uiterſte meeninge, naer alle ſchijnbaerheidt, daer geenzins toe is ſtrekkende, zoo hebben overzulks de voorſchreve Staten verklaert en belooft voor goet te houden, en geſtant te doen, indien de voorſchreve ſtadt in eenige manieren, by eenigh Overſten, Kappiteinen, of Krijghs-volk, in dienſte of eedt van zijn Excellentie, midtſgaders de Landen van Hollant en Zeelant, zijnde, overkomen moghte, of ver-overt werden, gelijk de voornoemde allen en een iegelijken der voorſchreve Overſten, Kappiteinen, Bevel-hebberen en Zoldaten, midtſgaders allen anderen getrouwen dienaren, onderzaten en inwoonderen der voorſchreve Landen, daer toe by dezen volmaghtigen, mits dat gene onbehoorlijke plonderingen, kracht of gewelt, en overdaet aen eenige geeſtelijke of wereltlijke perzoonen of goederen, by iemandt geſchiedde, noch aengerecht werde. Daer tegen de voornoemde Staten, te vrede zijn den voorſchreven Overſten, Kappiteinen en Krijghsluiden, te doen een eerlijke en behoorlijke vergeldinge of geſchenk, naer gelegentheit en billikheit der zake, dat niemant reden zal hebben daer over te klagen. Gedaen tot Leiden, den eerſten van Slacht-maendt, 1577.*

Toelegh om Amſterdam te verſchalken.

Zy dan vaſt by hun opzet blijvende, namen voor om de Stadt met liſt te verſchalken en t'over-rompelen, dat in dezer wijze beſteken werd. Den Kornel Harman Hellingh, en den Hop-man Nik'laes Ruikhaver, beval men d'opper-zorgh der zaken, omze uit te voeren met tien vendelen voet-volks. Eer den aenſlagh aengink, verbonden zich by eede de Hop-luiden, Luitenanten, en Serjanten, datze geen plonderinge, noch der burgerye eenigh overlaſt zouden doen. Dit wierdt in geſchrift geſtelt, dat op dezen zin uit-quam.

WY ondergeſchreve Hop-luiden, Luitenanten, Vendragers, Serjanten, Rot-meeſteren, en alle Bevelhebberen, belooven en bezweeren hier mede voor ons en algemeene krijghs-luiden, die zich tot dezen voor-genomen aenſlagh, ten dienſte van zijn Princelijke Hoogheit; en den gemeenen Landen zullen gebruiken laten, dat wy den Edelen en geſtrengen Jonk-heer Harman Hellingh, en allen anderen verordenden gemaghtighden Hop-luiden, en gemeenen Bevel-hebberen alle gehoorzamen willen, en wat ons van onzen voorſchrevene Overſten bevolen wort, en werwaerts zy ons beſcheiden zullen, daer toe ons willigh en bereidt toonen zullen, als ook by den anderen leven en ſterven, en elkandre niet te verlaten, by verlies onzer eere. En in gevalle God Almaghtigh zijn zeege en zeeghbare handt, tot dezen aenſlagh leenen wilde, dat de zelve wel gelukte, zoo belooven wy Hop-mannen en Bevelhebberen, dat geen van ons, of onze krijghs-knechten, hy zy kleen of groot, zich tegens iemandt, hy zy wereltlijke of geeſtelijke, burgeren of inwoonderen, Monnik, Paep, of Nonnen, in't minſte of in't meeſte, in woorden of in werken, te buiten gaen zal, of vergrijpen, noch ook gene kerken, kloosteren, geeſtelijke noch wereltlijke huizen, t'overvallen, berooven, of plonderen, maer datwe t'zamen de hant daer aen houden willen, en belooven ook dat de genen, die zulks doen, aen lijf, en leven zullen geſtraft worden. Hier tegen belooft de voorſchreve Harman Hellingh, uit de naem van zijn Hoogheidt, en der Staten van den Lande van Hollandt, dat hy, by aldien deze aenſlagh gelukt, aen een ieder, die zich tot dezen aenſlagh bezigen laet, twee maenden zolds ſchenken zal. Maer of het gebeurde dat de twee maenden zolds zoo terſtondt niet reedt en voor handen was, en goet gevonden wierdt, dat eenige Vendelen weder te rugge uit der ſtadt geſchikt wierden, zal zich niemandt hier tegen ſtellen, maer gehoorzaem toonen; des zal hen, zoo wel als d'anderen, die in der ſtadt blijven, hun twee maenden zolds gegeven worden. Dit alles getrouw t'onderhouden, hebben d'onder-geſchreven, zamentlijken een ieder in't byzonder

on-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ondertekent, den twee-en-twintighſten van Slacht-maendt des jaers 1577.

Vier vendelen dan van de boven-gemelde tien, verborgen in twee ſchepen, ſchikten, den drie-en-twintighſten van Slacht-maendt, goedt tijdts, voor de ſtadt te zijn, en aen te leggen ontrent de poort, die na Haerlem ſtrekt. D'ander zes waren hier ook beſcheiden: dan doolende (zoo de ſpraek ging) in de dubbelzinnigheidt van den naem Haerlemmer-poort, lieten zich tot Haerlem voor de poort vinden. De Gendtſche pays had zoo verre plaets gegrepen, dat men dien van 's Prinçen parthy, tot tamelijken getale toe, mits latende hunne Wapens aen de poort, geenen ingank weigerde. En over-zulx was François Circourt, Steê-houder van Helling, met zeven of acht gaſten, daer hy zich op betrouwde, des avondts te voore, binnen der ſtadt gekomen. Deze (na 't over-brengen der nacht, in danzen met etlijke burgers dochters, om argh-waen te mijden) keeren des morgens tuſſchen zeven en acht uuren, na de zelfſte poort, en her-eiſche hun geweer. Dat verworven; treden zy buiten: daer eenigen hunner met-verwanten uit de ſchepen, hun terſtont paſten te bejegenen. Dit gezelſchap veinſde met elkanderen te ſpelen, en van ſpel tot krakkeel te komen; zulx de rapieren uit raekten. De wacht, zich des moeiende, en zoekende te ſcheiden, krijght onvermoeits beyde de troepen op 't lijf, die t'zamen haer te zwaer vielen. Zommigen, zelfs de portier, die de ſleutelen had, worden doorſtooten; de reſt ten deele gequeſt, en voorts verjaegt. Toen riepen de Staetſchen, *zeege, zeege, de Stadt is ons*, en hunne Spits-broeders boven. Die ſpringen op, en met vliegende Vendels ter ſtadt in; latende de poort bezet, en ſchietende na wienz' op ſtraet vernamen. De kreet was; men rep zich niet, zoo zal aen niemandt miſ-ſchieden. Dus dravenze (niet alle nochtans, want zommigen zagen 't kooren-meeters huisje op de kolk, voor 't ſtadt-huis aen, en beſtormden 't) tot op den Dam; alwaer hun d'eerſte tegenſtandt ontmoette, uit het Raethuis en de Waegh, daer burgers en zoldaten waekten. Vinnigh werdt hier gevochten met neêr-laegh over en weder. Hellingh niet denken kunnende waer d'ander zes Vendels bleven, zond omze te doen ſpoeien, ook een bode na Zardam, aen Hopman Gerard van Woerde, van Vliet, om hulp. Maer van Vliet vindende ongeraden, op een enkel aengeven by monde, de bezettingh der ſterkte te zwakken, veirdighde eenen Serjant af, om kundſchap, waer in hy geruſt zijn mochte. Immiddels ſtond de tijdt niet ſtil, nochte de reſt der poortren en ſtadts-knechten, die nu gewapent tot Hellinghs troepen in-drongen. Deze, van voore beſtookt, en vrezende gelijke laſt van achteren, deiſden weder, den Nieuwen-dijk langhs, tot datze de poort tot rugh, de Haerlemmer-ſluis, jegenwoordelijk d'oude genaemt, en de Sparrendammer-brugh voor de borſt hadden: daer zy zich ter yl, wat beſchanſten ſtoppende de toegangen van ter zijde, met balken, bedden, kiſten, en ander huis-raedt. Men houdt het daer voor, dat d'Overſten verſtandt in der ſtadt hadden, met luiden die viellicht waren om hier en daer brandt te ſtichten, en de burgery af te wenden; hadde Ruikhavers raedt gegolden. Dan Hellingh wilde der Staten orde volgen, en zoo hatelijk een daet niet over zich nemen: te min, mits hy geen twijfel ſloegh aen de komſt der zes Vendelen. Wel deed hy, in der haeſt, eenige briefkens van dezen inhoudt ſchrijven en uitwerpen. 1577.

Ademael beminde Burgers en Inwoonders, ghy nu etlijke Jaren van alle neeringe en welvaert berooft zijt geweeſt, 't geen d'arme gemeente niet weinigh gezwakt en gedrukt heeft; en ſchoon uwe Burgermeeſteren tot verſcheide reizen zeer heerlijke aenbiedingen en voorwaerden zijn voorgeſtelt en aengeboden, die zy, zonder eenige uitſtel te maken, om deze ſtadt weder te doen bloeien, en aen hare oude Vryheit te helpen, behoorden aen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1577. *genomen te hebben, en niet ten gevalle van Don Johan, (van wien zy noch alle weken brieven ontfangen) zoo pal en onverzettelijk by hun voorgenomen opzet te blijven.* Zoo is't, *lieve Burgers en Inwoonders, om u lieden uit dezen laſt en bezwaernis te helpen, en wederom in uw' oude neeringe en welvaert te ſtellen, den Overſten Jonk-heer Harman Hellingh, uit Vaderlijke meelijden, met etlijke krijghs-knechten, in deze ſtadt gekomen, niet om eenigh gewelt te plegen, oft den inwoonders eenigh ongemak aen te doen, maer om u lieden uit dezen overlaſt en bezwaernis te helpen. Voorts doet hy u al te zamen en ieder in't byzonder vriendelijk bidden en waerſchouwen, dat zich ieder, zonder tegen-weer te bieden, ſtil binnens huis houde. Dit doende, belooft hy van zijnen kant, by Edel-mans trouwe, en mannelijke waerheit, dat hy zoodanigh een orde onder zijn krijghs-knechten houden wil, dat niemandt, hy zy Geeſtelijk, of Wereltlijk, Monnik, oft Paep, Nonn', oft Bagijn, met woorden oft werken, eenighzins mis-daen zal worden, nochte aen kloosteren, kerken, huizen, met plonderen, roven, oft branden, eenigh gewelt geſchien zal. Over zulks had hy begonnen, om zijn volk by malkanderen, en beter in orde te houden, en den burgeren geen ongemak aen te doen, zich te beſchanzen. Maer by aldien wy quamen te zien, dat ghy lieden tegen-weer begondt te bieden, zal niet alleen de ganſche ſtadt den krijghs-knechten tot buit en roof gegeven, maer ook alle huizen aen kolen gelegt worden, 't welk ghy dan niemant als u zelfs hebt te wijten. Dit zy u uit goeder trouwe en meeninge, tot waerſchouwinge geſchreven.*

Maer de burgers, achtende dat het houden dier beloften aen zijn luſt hingh, en merkende dat hy geen onderſtandt kreegh, wieſſen in moedt, en voerden, nevens twee vendels hunner zoldaten, twee ſtuxkens geſchuts aen: uit de welke een yzer den Kornel Helling trof, en ombraght. Toen ontzinkt den zijnen 't hert, en kon niet her-plaetſt worden: hebbende Ruikhaver zijn eige bende niet, daer toe krank gezagh over onbekenden. 't Geviel daer-en-boven, dat het vuur in een tonnetje bus-kruids raekte; 't welk de gevatte ſchrik zulx uitbreidde, dat 'er geen houden aen was, en elk het open der poorte koos. Ook zeit men dat de Majeſtraet beſlooten had, en zekere uure geraemt, om, 't en waer zy daer-en-binnen ruimden, dien heelen hoek, tuſſchen ſluis en poort aen brandt te ſteken. Ruikhaver, geweken in zeker huis, werdt betrapt van eenen, die hem bezondren haet droegh, en on-aengezien 't bieden van groot ranzoen, in den koelen bloede vermoorde. Van de ſtedelingen liet'er Wolfart Michielſz. Hop-man over een vendel knechten, 't leven. Van andre dooden, ter weder-zijden was het getal niet groot. 't Gaet vaſt genoegh, dat de Prins geen wetenſchap van dezen aenſlagh gehadt had; en quam wel te pas t' zijner zuiveringh by d'algemeine Staten, die de klachten van d' Amſterdammers in reede gegrondt, en hem voor hielden. Die van Hollandt, beladen mits 't mis-lukken des toeleghs, zonden gemaghtighden aen zijn Doorluchtigheidt, en verſchoonden 't ſtuk zoo veel zy konden, by-brengende dat men 't geheelt had, om haer in allen gevalle buiten ſchuldt te houden; voorts d'onbuighlijkheit van de regeerders der ſtadt, d'onveiligheit der voorwaerden laſtmaels ontworpen, hunnen lors-handel met Don Johan, en 't gevaer des ganſchen landts, 't en waer m'er in voor-zage. De Prins, hoe-wel t'onvrede, dat men, zonder hem te kennen, zoo verre was voorts gevaren; bezeffende nochtans dat in burgerlijke oneenigheit, en zoo verwardt een werelt vol arghwaens en wantrouws; niet alles even geregelt toegaen wilde; ook mogelijk meer op de meeningh dan op de daedt ziende; liet zich eenighzins gezeggen, en vermaende hen, naer dien 't geſchiedde, niet ongeſchiedt te maken was, dat men zoeken moeſt d' Algemeine Staten en de Stadt te vernoegen, in der beſte maniere, en draghlijk voor 's Landts verzekertheit. De ge-

1578.

gemaghtighden bleven daer by, dat de Hollanders en Zeeuwen, niet ruſten zouden, eer zy met gemoede oft anders, Amſterdam onder 't gebiedt zijner Doorluchtigheit gebraght hadden, het koſte wat het moghte. De Prins, weder, vertoond' hun de ergernis en moeite, gemenght met plegen van gewelt. Dan d'eene werd ter zijde gezet; d'andere licht gewogen, mits men verwittight was van de tweedraght, die onder d'Inwoonders heerſchte.

Amſterdam door Sonoy benauwt.

En zeker, dat de Staten van Hollandt en Zeelandt zoo gezindt waren, is een korten tijdt daer na weer gebleken, want zy belaſten op nieuw den Overſten Diedrigh Sonoy, d'Amſterdammers, boven de ſchanſſen en ſchepen, om, en voor hunne ſtadt leggende, noch bet, en zulx te prangen, dat 'er niets in oft uit mochte, zonder zijn wete en geliefte. Sonoy derhalven, legerde zich in 't Katuizers klooſter, in 't Leeproos-huis, en op verſcheide paden: gelijk 'er 't platte landt te laegh, en 's Winters meeſt al plas leidt. De regeerders ſchreven hem, met vragen, wie en wat hem daer toe porde; gemerkt zy hun gemaghtighden tot Delft, en den handel der voldoeningh her-vat hadden. Hy antwoorde beleefdelijk, dat het door bevel der Staten geſchiedde; geenzins ter euvle meeningh, maer om te verhoeden 't geen d'algemeene vyandt, tot nadeel des Landts, op de ſtadt zou willen voornemen; en beloofde hunne booden, die zy verzochten na Delft te mogen zenden, veiligh over en weder te helpen. Daer waren niet te min reeds eenige ſcheuten in en uitwaerts gegaen; gevende elk den andre de ſchult der eerſte daetlijkheit. En de gemaekte heusheidt kon geenen duur hebben, onder parthyen daer kleene plaets tuſſen beide, en de grondt zoo quaet, was. Dies als men dagelijx ten vinnighſten uitvoer, met trotzen, ſchelden, dreigen, deed d'Overſte Sonoy de zoutkeeten in-nemen, en een ſchans op den Haerlemmer-dijk werpen. Waer tegens de verweerders eenen molen dicht aen ſtadt in namen, en met hand-buſſen de bewaerders der ſchanze en anderen te quellen, namen. Deze beten wederom van zich: der mate, dat, aen beide zijden, te mets bloedtſtortingh en dooden vielen. Dit deed de Poorters gruwen, en wel tuſſen drie en vier hondert perzoonen na 't leger vlieden: die al t'zamen, onverkort aen lijf en goedt, by Sonoy werden deurgelaten, volgens 't ontbiedt van zijne Meeſters. Men ſtrooide voorts den roep, dat, zoo 't verdragh bleef haperen; de ſtadt met geweldt ſtond aen te taſten: en te dien einde voorraedt van ſchut, kruit, koegels, en groot volk onder den Graef van Hohenloo verzorght werd. In dus een gelegentheit quamen hare gemaghtighden van Delft te huis, onvolvoerder boodſchap; doch met een beſtandt van zes dagen, te eindigen met den eerſten van Sprokkel-maendt: tegens den welken zy met naerder bericht in den Hage verſchijnen zouden. Immiddels had men zich, niet van vechten alleen, maer ook van alle ſpijt en tergh-woorden te ſpeinen: en zoude zoo wel den uit-gewekenen, als inwoonderen, geeſtelijk en wereltlijk, vry ſtaen, hun goederen, perzoonen, en huis-gezinnen: gelijk by de Staten, den uit-gewekenen, des begeerende, veroorloft werd, daer in te keeren. Sonoy, nochtans, voer even zeer voort, met de beſchanzingh. Waer over die van binnen hem ontbooden, dat hy des liette; zich ook buiten hun geſchut hielde, wilde hy niet als vyandt bejegent wezen.

Beſtant voor zes dagen.

Voorders werd dit beſtand dat voor zes dagen tuſſen die van deze ſtadt en de Staten van Hollandt gemaekt was, op den tweeden van Sprokkel-maendt, noch vier dagen verlengt. En de Staten van Uitrecht, verwittight hoe d'Amſterdamſche gemaghtighden in den Hage beſcheiden waren, zonden derrewaerts de hunne, namelijk de Heeren, Adriaen van Zuilen, Deken van Sint Jans, Loef van der Haar, Frans Both, Burgermeeſter der ſtadt, en Meeſter Floris Tin; Voor-ſpraek des Landts van Uitrecht, tot middelaer van 't geſchil. Deze vertoonden den Staten van Hollandt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1578. landt, wat het koſten wilde, zoo een ſtadt te bemaghtigen, die met openingh haerder ſluizen, gelijk reeds begoſt was, niet Amſterlandt alleen, maer ook een groot deel van 't Sticht, van Ryn-lant, en den Woerder Oort, kon onder water zetten; en voorts op den meſt-hoop; pachters en eigenaers, die zes, oft zeven Jaren, de vruchten der bruik-weeren gederft hadden, en nu, zich betrouwende op den Gendtſchen Pays, 't overſchot hunner armoede tot gelt gemaekt, en 't zelve beſteedt aen zijlen, moolens, dijken, dammen, beeſten, en bouwtuigh, om weder op hunnen ſtel te raken. Zy voeghden daer by, d'onzekerheit der oorlooge; dat het marren verdrietigh wilde vallen, hachlijk het haeſten; de burgery wel van lijf-togt verzien was; en 't gewelt, als 't al lukte, hard aen zou komen, en in den grondt bederven, een van Hollandts beſte leden. Aen d'andre zijde hielden zy dien van der ſtadt voor, wat onheil en bloedt-ſtortingh zy, blijvende onbeweechelijk, veroorzaken moeſten: gaven hun te bevroeden, oft ſchoon Don Johan hen verloſte, hoe zy zich des bedanken zouden, wel mogende verzekert zijn, van Spaenſche bezettingh in te krijgen, en den overlaſt uit te ſtaen, daer hunne gebuuren af-wiſten te ſpreken. Geen rekken echter ſcheen 'er aen de Amſterdammers, en de zaek nu genoeghzaem buiten hoop, mits de Staten van Hollandt, op den zeſten der gemelde maendt, den handel af-ſcheurden. Maer de Stichtſchen lieten zich zoo vele daer aen gelegen zijn, dat men, mits hun tuſſen-gaen, den zelven herknoopte, en op den achtſten, overquam in dezer maniere.

I.

Voldoeninge van Amſterdam.

BInnen der Stadt, Vryheidt, en Ambacht-heerlijkye van Amſterdam, zy geen Gods-dienſt toe-gelaten, dan de Roomſche, en niemandt verzette zich daer tegen met woorden of werken; blijvende nochtans geſchorſt de Plakkaten op dit ſtuk, en elk ongemoeit in zijn gewiſſe, volgens 't verdingh van Gendt: gelijk ook genen menſchen eenigh letſel gedaen zal worden over 't oefenen van den her-vormden Gods-dienſt, buiten de voorzeide bepalingh, mits dat zy gaen en keeren ter bequamer uure: en hebben de Wet-houders hun, binnen de veſten, een ongewijde, nochtans eerlijke plaets, aen te wijzen, tot hunner doode begraeffenis, te geſchieden zonder zangh, vermaningh, oft andre uitwendige plechtigheit, met geleide van zes-en-twintigh perzoonen ten hooghſten.

II.

Van 't belegh, zoo te water als te lande, werde den ſtadt ontlaſt, terſtondt na dat een Burgermeeſter in der tijdt, en vijf mannen uit de Vroedſchap, alle beneden de tzeſtigh Jaren huns ouderdoms, en te noemen by de Staten, zullen zijn gekomen tot Delft, om daer in gijzelingh te blijven, tot dat men 't krijghs-volk af-gedankt, en nieuwe Vendels opgerecht hebbe, naer luidt der twee naeſt-volgende punten.

III.

Alle knechten, in zoldy oft eedt der ſtadt zijnde, zullen van dienſt ontſlagen, en geen andere by haer geworven, dan met verlof des Princen, en goedtvinden der Staten.

IV.

Het ſta aen de Prins en de Staten, in plaets der af-gedankte, aen te nemen, tot koſten des gemeenen Landts, vier, vijf, oft zes hondert mannen, uit het lichaem der burgery, zonder daer onder te mengen eenige, die tegenwoordelijk zijner Doorluchtigheidt dienen, en dat volk te verdeelen aen Vendels meer dan vier niet; over een der welke gebiede als Hop-man, Harman Roodenburgh, d'oude: de Prins, en de Staten zullen d'andere Hop-luiden en Bevel-hebbers kiezen, zoo dikwils als des noodigh valt, by goedt-vinden van de Burgermeeſters der ſtadt, uit eerlijke, vreedzame, onpartijdige poorters, woonachtigh geweeſt binnen Amſterdam, tot de verkundingh van den Gentſchen Pays toe: alle welke Hop-luiden, nevens d'andere gebieders en knechten, hebben eedt te doen van hulde en trouw, onder 't beſtier des Princen van Oranje, *aen den Koningh als Grave van Hollandt, en aen den Prince als Stadt-houder, als mede aen de Staten*

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

van Hollandt en Zeelandt; ook van het Gentſche Verdragh, en deze voldoeningh te handthaven tot ruſt en verzekeringh der Stadt; de punten, by hen te bezweeren, ſtaen te vertoonen, voor 't ſluiten der zelve, aen de voorſchreve Burgermeeſters, om te mogen zien of zy iet ſtrijdighs tegens 't gemelde Verdragh, oft deze voldoeningh inhouden: men gebruike de voorzeide zoldaten tot geenerleye andere zake, oft buiten oft binnen der ſtadt; nocht getal werde, door den Prins oft de Staten, vermindert tot beneden vier hondert hoofden, zonder bewilligingh der Majeſtraet: en men betaeld den zelven Vendelen, t'allen maenden, uit de penningen te verzamelen binnen der ſtadt, ten gemeene behoeve van Hollandt, voor zoo verre als die ſtrekken konnen; voor de reſt, met geldt te verſchaffen by de Staten.

V.

Men belaſte met meer krijghs-volk de ſtadt niet, dan by perzende zorgh, voor den vyandt, tot beſcheidenheidt van den Prince; in welken gevalle de voorzeide knechten binnen der ſtadt zullen blijven; en de nieuwe bezettelingen, eer zy daer in trekken, den eet boven verhaelt mede doen; ook hun herbergh-gelt, ontfangen van de Staten; voorts geloont worden als d' andre in Hollandt, en betaelt als vooren; zonder daer langer te toeven, dan de noodt komt te vereiſchen.

VI.

De Stadt zy ongehouden eenige deurtoght van zoldaten te lijden, buiten geliefte der Majeſtraet.

VII.

Men rechte, tot beter verzekering der ſtede, de drie ſchutteryen weder op, en trekke, voor al, daer in, de geenen, die eertijts ſchutters geweeſt, en noch in 't leven zijn, om te dienen in gelijke geſtalte en graedt als te voore, ſtaende de leedige plaetzen te vullen uit de voorneemlijkſte en vreedzaemſte burgers, zonder onderſcheidt te maken tuſſchen oud-ballingen en andere, en dat door vier Poorters daer toe te maghtigen, twee by den Prins en de Staten, twee by de Burgermeeſters en Regeerders; welke vier, als zy niet over een konnen komen, zullen vermogen den vijfden tot hen te kiezen; en zoo zy ook om die keure twiſten, t' elkenmale, 't geſchil by lootingh te ſlijten hebben: al dit tot her-ſtichting der eendraght, zonder in gevolgh te mogen getrokken worden, en buiten verkortingh van iemandts wettigh gezagh, in 't op-rechten oft aenvullen der ſchutterye, voorzeidt. 1578.

VIII.

Allen burgeren, gebannen, gedreven, oft geweken by eige wille uit Amſterdam, zy geoorloft weder te keeren, en hun Poorter en Gilde-recht te genieten, zonder ter zake van dien iets te gelden, mits in-komende voor naeſt Bamis; en dit onder verklaringh, dat het tot geen voor-oordeel dienen, nochte in gevolgh zal getoogen worden.

IX.

Die van oudts, binnen der ſtadt, in eenige Ampten zijn geſtelt geweeſt, zullen (uitgezeit, indien de zelve Ampten hun zeker getal van perzoonen hebben) wederomme daer in treden; en worden gehouden by tijde van onraedt en zwarigheit, elk te verſchijnen op zijnen oort en hoef-ſlagh, en niet op eenige bezondere plaetzen, oft by de Wet-houders; wel verſtaen, dat, ten brande, en ter bijte, verplicht blijven te komen de genen, die men van oudts daer toe verordent vindt: ook beſta de bende van de nacht-wakers, te houden by de Burgermeeſters, uit meer niet dan veertigh mannen, vreedzaem en bequaem, t' hunner beſcheidenheit.

X.

Burgermeeſters en Regeerders, ſchutters, beampte, en andre Poorters en Inwoonders, zijnde weirlijke luiden, hebben trouw, en hulde te zweeren, aen den Koning, als Grave van Hollandt, aen den Prince, en aen de Stadt, onder de gehoorzaemheidt des zelven; ook 't volle onderhoudt van 't Gendtſche Verdragh, en deze voldoeningh, en van alle beſluidt, genomen, zonder hier tegen te ſtrijden, by de Staten, tot beleidinge van 's Landts zaken, en ten gemeenen beſte: zullen mede be-eedight worden, op 't betrachten hunner Ampten, en dienſten, ook als Poorters en Inwoonders, gelijk van oudts; mits

1578. *dat het niet tot verkortingh van 't gemelde Verdragh, en deze voldoeningh ſtrekke: en wat belangt de Geeſtelijkheit; die volge daer in de orde des Biſſchops van Haerlem, waer toe die van Amſterdam zich gedragen by dezen.*

XI.

Men late al de hantveſten, gewoonten, keuren, en rechten der Stadt, die niet weder-ſtreven aen 't voorzeide verdragh en deze voldoeningh, in volle kracht; uitgezondert de vrydommen, handtveſten en gewoonten, die geduurende deze beroerten, buiten goedt-vinden der Staten van Hollandt, verkregen en in-gebraght zijn; de welke, by dezen, worden verklaert voor nietigh en van gener waerde; behalven 't punt, by die van Amſterdam verworven, meldende, ddt men alle hunnes gerechtsvonniſſen, beterlijk, by eindlijk gewijs, magh uit-voeren onder genoeghzame Borgh-toght, en dat het ter keure van den verliezer ſtaet, zijne weder-parthy te roepen voor 's Konings Raedt in Hollandt, oft voor den grooten, zijner Majeſteit tot Mechele; ook uitgezeit het punt, dat de vryheidt en 't gezagh van Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen der Stadt Amſterdam, zoo over miſdaedt, als over burgerlijk geſchil, uit-breidt buiten d'oude palen, vier hondert roeden, van dertien voeten elke, te water en te lande, om, binnen de zelve, alle recht-vorderinge te plegen: welke punten en hunne uitwerkingh, men voor als noch geſchorſt houdt, en aen de uitſpraek der Al-gemeine Staten onderwerpen zal.

XII.

a Octroy. *Het [a] verlof, bekomen by die van Amſterdam, by tijde dezer beroertē, om gelt op fred te lichten, teffens de uit-werkinge van dien, en 't geen daer op gevolght is, zal in kracht en waerde blijven.*

XIII.

Aengaende de pael-kiſt, zullen die van Amſterdam en Enkhuizen, elke hun goet regt behouden, zonder daer in, aen d'een oft d'andre zijde, verkort te zijn by dezen, volgens de bevredinge.

XIV.

De Schip-vaert en koop-handel zullen geoefent en gevordert worden, zoo ten aenzien van vreemden, als van Inwoonders der voorzeide Stede, min noch meer dan voor heen: des hebben die van Amſterdam, ten opmerke van de noodt daer zy in zijn, te gedoogen, dat men, binnen hunner Stede, de [b] geley-gelden, opgeſtelt, oft noch op te b Coſt-gelden *ſtellen, by bewilligingh der Staten van Hollandt en Zeelandt, ontfange; onvermindert de gerechtigheden der Ingezetenen daer tegen, en zonder dat het in gevolgh getrokken werde.*

XV.

Men houde die van Amſterdam vry van alle ſchulden en laſten, gemaekt by die van Hollandt en Zeelandt, ſedert den eerſten dagh des Jaers vijftien hondert twee-en-tzeventigh, ofte als noch te maken, ten dage toe, dat de voldoeningh hun volkomentlijk verwilligt zy; uitgezeit de gene, waer over zy zelf geſtemt mogen hebben: en men late derhalven de middelen van ſchattingh, noch te vinden, oft reeds loopende binnen der gemelde ſchulden en laſten, binnen Amſterdam, en de vryheidt van dien, gene plaets nemen: des zullen ook de uitwijkelingen niet op gelt gezet, oft hoofdelijk bezwaert worden over eenige ſchulden of laſten, gemaekt by die van der Stadt, voor den dagh dezer voldoeninge; wel-verſtaen, dat de Majeſtraet, tot vervallingh van de ſchulden en laſten der Stadt, den honderſten penningh over d'onroerende goederen, daer binnen eenpaerlijk omſlaen moge.

XVI.

[c] Maer, om te vinden de penningen, noodigh, zoo ter beſcherminge van Hollandt en Zeelandt, als tot onderſtandt der andere geweſten, van nu voortaen, oft tot geldingh nevens de zelve, voege zich Amſterdam met d'andere leden van Hollandt, ſtaetſcher wijze, op 't ſtuk der ſchattingen oft ommeſlagen; en men brenge, dienvolgens, binnen de voorzeide ſtadt, en hare vryheidt, op den eerſten van naeſtkomende Lente-maendt, mede de middelen in ſleur, die in andere Steden, en over 't gemeene Landt alſdan opgeſtelt wezen, en loopen zullen, ten einde voorſchreven; en de peilinge geſchiede, voor d'eerſte reize, ten huize van de burgers, zoo wel als van de tappers:

des

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

des verplichten zich de Staten van Hollandt en Zeelandt, de Amſterdammers, van den voorzeiden tijdt af, te bevrijden van't geen de gemelde Staten mogen in't bezonder op te brengen hebben, nevens de Al-gemeine, ten aenzien van de Vereeninge, gemaekt by hen met de zelve in't bezonder: voorts geniete de ſtadt, na de over-leveringe der Gijzelaren, haer oude vryheit en gerechtigheit; te weten van mede, zoo midlertijt eenige ſchattingh geſchiet; daer op gehoort te worden.

XVII.

Des zullen, tot vervallingh der bezondre laſten en ſchulden der ſtadt, ten minſte zoo lang het der Majeſtraet geraden dunkt, de tollen en bezwaerniſſen op de dunne bieren van twee gulden en nederwaerts in wezen blijven; desgelijx de genen die jegenwoordigh loop hebben, op beeſten, vleeſch, en kooren, binnen de voorzeide ſtadt en hare vryheit: doch nopende de tollen, en bezwaerniſſen op de wijnen en zware bieren boven twee gulden, hebbende zy zich te ſchikken naer d'ordeningh daer op gemaekt.

XVIII.

Zy hebben, tot geenen tijde, het voeren van kooren uit der ſtede, te verbieden, oft te beletten; doch tot voorraedt zoo veel te behouden, als de Staten in beſcheidenheit zullen vinden te behooren.

XIX.

De burgers en inwoonders, zoo geeſtelijk als wereltlijk, van de voorzeide ſtadt en hare vryheit, mitſgaders de gebroederſchappen, kloosters en andre Gods-huizen, zullen, naer uit-wijzen der bevredinge, mogen aenveirden met der daedt, en behouden, al hunne middelen in Hollandt en Zeelandt gelegen, zoo tilbaer als ontilbaer; zonder dat noodigh zy daer toe eenige nader orde te verzoeken, oft te verwerven, in't gemeen oft in bezonder; niet tegenſtaende eenigh bevel daer tegens gedaen aen de ontfangers der verbeurde goedren oft andre.

XX.

En om alle twiſt en ongemak te verhoeden, zoo vordere de Schout der Stadt, over woorden of werken van tergingh of verkortingh ter zake van den eenen oft den anderen Gods-dienſt, of over ergernis gegeven aen de Roomsgezinden, niemandt aen recht, eer dat het bewijs doorzien en bondigh geoordeelt zy by perzoonen hier onder te verklaren: tot welken einde zijne Doorluchtigheit of Staten van Hollandt zullen maghtigen twee burgers hun behagende, en de Burgermeeſters ook twee perzoonen t'hunner geliefte; de welke, niet konnende zich vergelijken, t'elkenmale den vijfden hebben te kiezen, uit de achtbaerſte en vredighſte poorters, gebleven in de ſtadt tot den dagh der bevredinge toe. 1578.

XXI.

Al die binnen Amſterdam willen komen, of zich aldaer onthouden eenen merkelijken tijt, hebben d'achtervolging der gemelde bevredinge, en dezer voldoeninge te zweeren, ten minſte voor zoo langh zy daer zullen verblijven.

XXII.

Indien eenigh burger, door mis-trouwen oft andre oorzaek, komt uit der ſtadt te willen vertrekken met der woone, naer een andere plaets van Hollant oft daer buiten; dien ſta zulx vry, en men late zijne roerende have, ook de vruchten en inkomſten zijner andre goederen, hem volgen; al de welke hy zal mogen behouden oft verkoopen en vervreemden, zonder, om zijn vertrek, oft om't vervoeren der goedren, iets te betalen by forme van ſchattingh oft bezwaernis: doch dit alles, behoudens't recht van [a] uit-toght-gelt, dat der plaetze toebehoort, en ten ware hy zich by den vyandt begave. a Erve.

XXIII.

Voorts, alzoo die van Amſterdam, tot ſmooringh van allerley opſpraek, aenbieden, al't werk hune beſtiers, en het gevolgh, en aenkleven van dien te verantwoorden voor d'al-gemeine Staten, oft voor den Raedt van Staet; en de Staten van Hollandt verſtaen, dat gene aenklaght, over zaken gevallen in dit geweſt, en over perzoonen die zich daer in onthouden, buiten 't zelve magh geſchieden, gemerkt zulks tegens

1578. *de vrydommen des Landts, en regelrecht tegens de Gendtſche bevredingh ſtrijdt, zoo hebben zijne Doorluchtigheidt, en de Staten van Hollandt voornoemt, geſchorſt, en ſchorſſen by dezen, alle aenklachten, krakkelen, en moeyeniſſen, die tegens eenigen van Amſterdam, hunne weduwen, erfgenamen, oft dienaers, moghten worden voortgebracht, ter zake van't voorgaende beſtier der ſtede, gevolgh, en aenkleven van dien, ten tijde toe, dat by de Al-gemeine Staten, volgens de gemelde bevredingh, voet geraemt zy, nopende de †ſtrekking van't gezagh des grooten Raedts.*

† Reſſort.

XXIV.

Zijne Doorluchtigheit, en de Staten van Hollandt en Zeelandt, zullen al de voorſz. punten van voldoeningh, doen van waerde kennen by hunne bondtverwanten, met belofte van daer tegens niet te doen, nochte gedoogen, dat daer tegens gedaen werde, in de rechte oft door onwegen, in eeniger wijze: zy hebben ook aen de Al-gemeine en Uitrechtze Staten te verzoeken, dat zy de zelfſte punten be-aengenamen, en ten oirkonde van dien, deze voldoeninge mede bezegelen.

Amſterdam wort ontlaſt van't beleg.

Hier op quamen de Gijzelaers van Amſterdam in den Hage, en de gemaghtighden der Staten van Hollandt en Uitrecht, binnen deze ſtadt, om 't werk te volvoeren. Doch dit verdrag werdt in kort weer gebroken, 't geen niet zoo zeer door wulpsheidt van 't graeuw, als by opzet en beſtek, van veel der treffelijkſte burgeren, geſchiedde. Want daer zweefde een gerucht, dat Don Johan, onder gelaet van den Hoogh-duitſchen bezettelingen, tot Deventer en Kampen, eenige nooddruft toe te voeren, wel iets op Amſterdam zou mogen voornemen, en 't verſtand noch niet ſliep tuſſchen hem, en zommige inwoonders. 't Welk dat zulks niet arghliſtelijk gezaeit zy geweeſt, men niet wel zou konnen verzekeren. Wel is waer, dat Aldegonde, op zijn reis na Worms d'Al-gemeine Staten, uit Kaizerlauter, verwittight had, dat de Spaenſchen zochten een deel Schepen van den Koning van Zweeden te bekomen, omze tegens die ſtadt te gebruiken, als verzekert, daer binnen, hunn' eigen' handen te vinden. Heeren Johan van Mathenes, Adriaen van der Mijle, en de Dokter François Maelzon van Enk-huizen, gemaghtighden der Staten van Hollandt, waren 'er een wijl bezich geweeſt, met ſtellen van orde, volgens de punten der voldoeninge: de vier benden der burger-zoldaten, aengenomen, en behoptmandt met Harman Roodenburgh, den ouden, Zimon Hendrikſz. Jonkhein, Jakob Viſſcher, en Jan Duin: de voorige ſchutteryen weder op-gerecht, en de leedige plaetzen gevult. Maer, de Onroomſchen, zich belgende dat men hun eenen afzichtigen hoek, tot begraffenis hunner dooden, had aengewezen, eiſchten een eerlijke plaets, naer luidt van 't verdragh. Voorts rees 'er krakkeel tuſſen hen en de Wet-houders over de wijze van waken: dingende d'eenen en d'anderen op 't zekerſte beleggen hunner zaken, om 't hecht in de vuiſt te hebben. De Regeerders riepen, *Dat men hun dingen vergde, die tegens d'oude gewoonte, en den inhoudt der voldoeninge, ſtreden. d'Onroomſchen, dat zy van den voorigen voet niet afweken, nocht iet wilden verandert hebben, dan alleenlijk de beleidingh, en de form der wachten: in welk ſtuk, aen den Stadt-houder ſtond te voorzien, naer dat de gelegentheit riede.* Als dit eenigen tijdt geduurt, en de Majeſtraet niet toegaf, beſlooten zy eindtlijk, liever, dan eeuwigh ter genade van hunne weder-parthy te ſtaen, een kans te wagen, en haer te overvallen, eer zy 't hun dede: gemerkt maght tegens maght, genoeghzaem in weder-wight ſcheen te hangen, en d'overhandt aen 't waerſchuuwen met den ſlagh. Meeſter Willem Bardezen, rechts-geleerde, zoon van Schout Bardes, wiens achtbaerheidt, aenhing, en wederſtoot t'Amſterdam, wy ten beginne der beroerten gemelt hebben, was althans, gelijk veel andere ballingen, weder in-gekomen en zeer verknocht aen die van den her-vormden Gods-dienſt. Hy als oudt-ſteehouder van Sonoy over Noordt-Hollandt, en derhalven groot met hem; ſchreef

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſchreef den vier-en-twintighſten van Bloei-maendt, aen dien overſten, dat *de zelfſte zijne Hop-luiden, leggende naeſt Amſterdam in ſtilte laſten wilde, hun volk veirdigh te houden, om op te zijn ten eerſten beveele der Staten van Hollandt, of hunnen gemaghtighden.* 't Welk, zoo hy 't uit laſt deed, en dier Heeren meeningh was, niet alleen de betwiſte punten door te drijven, maer ook ſtadts Overheidt te ſchuppen, hen in kenbaer ongelijk ſtelt. By den zelven brief ontbood hy eenen ſcheut-vryen helm en rondas; t'zijnen behoeve. Sonoy dan noit keurigh op eer oft on-eer, daer 't vordel gold, deed hem weten dat zijn verzoek volbraght was. 't Meerdeel, ook, van Stadts bezettingen, klachtigh over de zware wachten, liet niet duiſterlijk blijken, zoo men nieuwigheidt aenvinge, dat het aen hen niet houden zouw. Schokkende de dingen op dezen draf; quam Meeſter Thomas van Til, Oud-abt van Sant Bernardus by Antwerpen, op zondagh, den vijf-en-twintighſte der voorzeide maendt, buiten de vryheit van Amſterdam, by Sant Anthonis-dijk, voor de Onroomſchen preken. Wat woorden hy voordroegh uit de Heilige Schrift; en of zijne uitlegginghtot ophitzingh der gemeente ſtrekte, heeft men niet kunnen verneemen. Zoo veel is 'er af, dat d'Onroomſchen terſtondt daer na elkandre verprayden, ramende wegh en wijze, tijdt en teekenen, om 't ontwerp ter daedt te brengen. Wetende ieder zijn werk; houden zy zich binnen 's huis, en wel op hunn' hoede, met waken de ganſche nacht. Ten naeſten morgen, vervoeghden zich Bardezen, Marten Koſter, Adriaen Kromhout, Adriaen Paeuw, en Guilliaume de Gardin, by de Regeerders, om de laetſte proef van hun rekkelijkheit te nemen, en noch eens verzoek te doen. Daer vielen woorden en weerwoorden. Men gaet 'er etlijke malen van 't Raedt-huis in de herbergh der gemaghtighden, die op den Dam was: van de herbergh op 't Raedt-huis; tuſſen de meenighte door, die met ongedult verwaghte, hoe 't 'er af-loopen wilde: dan hoe men 't wende oft keerde, de Majeſtraet bleef pal ſtaen. 1578.
Derhalven, als nu de middagh voor-by was, de markt onleedigt van huys-luiden en zuivel, komt Gardin ter puye ſchijnen, daer men plagh af-les te doen; licht zijn hoet, en zet die voort weer op. Dit beduide dat men met gemoede niet te verwerven zagh. Jonkhein tredende ten ſtadt-huize af, en ſlaende de armen van elkandre, geeft te kennen, dat aen Wet-houders geen verwrikken was; en ſpoeit zich na zijn krijghs-volk toe, om de Nieuwe Kerk, tegens de plonderingh te verdadigen. Want de knechten waren al van ontrent elf uuren in wapenen geweeſt, en elk Vendel op zijn ſtand-plaets geſtelt. Teſſens loſt zeker zoldaet een moſquet ter venſter van de Waegh uit. Daer had men 't. En flux ſtuift Matroos op ſtraet, met vliegende vlaggen, en roept, *Wie Oranje lief heeft, toon' handt, en volgh me na.* Strax de reſt voor den dagh; arbeider, ambachts-man, koophandelaer, rentier, volk van alderley ſlagh: d'uitwijkelingen 't vuurighſte. Een deel jaeght 'er na 't bus-huis, ſleept het geſchut daer uit, beweert daer mee den Dam, propt de toe-gangen met wol-zakken, die by geval aen de Waegh lagen. Toen aen 't werpen met ſteenen, na de yzere tralien der vierſchaer, om de nacht-wakers te verdrijven, die daer, by zorgelijke ſtonden, op 't af-bernen van zeker haek-geſchut, paſten. Als 'er geen vonk gegeven werd, ſtord men ten ſtadt-huize in; haelt den Schout, en, zoo d'oude, als regeerende Majeſtraten, daer af, oft uit eenige wooningen, en breng htze op de waegh. Thans leidt menze, nevens verſcheide Papen, en al de Minre-broeders, na 't Water, tuſſen twee heggen zoldaten door, tot beſcherming tegen 't graeu, ſchreeuwende, *Men behoorde hen ter galge te zenden, daer zy meenigen aen geholpen hadden.* Geſcheept, geeſtlijkē en wereltlijken, elke zoort op bezond'ren bodem, werden zy, (angh voor arger, namelijk te gronde booren) aen Sant Anthonis-dijk opgezet. Dit alles (een zeldzaem beloop) zonder eenen

 menſch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

menſch te wonden. Maer de ziel-looze en ſtomme ſtof moeſt voor-houden: beelden, altaren. Felſt had men 't op de gedachtenis der graeuwe Monnikken geladen, die kennis van kettery plachten te nemen, en 't hunnent, met de wereltlijke rechters, na 't uit-voeren der vonniſſen, het bloedmael te eten. Geen dingh alhier, dat niet gerooft, oft aen ſtukken geſmeeten werd: en op dit klooſter looſde zich de meeſte woede. Aen winkels oft wooningen (waer voor de Roomsgezinden groot'lijks vreeſden) raekte niemant. Als 't uit-geholt was, en aen den avont ging, bezetten d'Onroomſchen de oorden van belang, met wacht van de hunnen. In 't Toorentjen, daer toen Burgermeeſters kamer was, gingen vier lichte quanten zitten, ſpelende, beguigender wijze, de Burgermeeſters na. Tot op den derden dag ſtonden de zaken dus wilt, en ſtadt zonder Overheit: wordende nochtans, midlerwijl (een ander wonder) geen merkelijke moedwil gepleeght. Maer, 's daegs na de opſtending, zijnde den zeſten van Bloei-maendt, [a] verdroegen de drie ſchutteryen de vervoerde Wet-houders van hunnen eedt en ampten, ten overſtaen der Heeren van Mathenes en der Mijle. Voorts werd uit elk rot, by de meeſte ſtemmen der rot-gezellen, een achtbaer ſchutter gekooren, tot zes-en-dertigh toe. Die, volgens de handveſten dezer ſtede, op nieuw een Vroedſchap van zes-en-dertigh eeuwige Raedsperzoonen, en op den zelven dagh vier Burgermeeſters, een Schout, negen Schepenen, en andere regeerende perzoonen, koozen. De kerken bleven noch wel ruim een week geſloten. Toen ging 'er de Majeſtraet met eenige timmer-luiden in, en deed de beelden afnemen. Voorts begoſten de hervormden in d'Oude Kerk te preken; weinig dagẽ daer na ook inde Nieuwe.

a Deporteerden.

't Verdragh der voldoeninge verleent aen dien van Amſterdam, wordt te niet gedaen, en een nieu opgerecht.

Niet lang hielden ook die van Amſterdam zich by d'eerſte voldoeningh. Want in den jare vijftien hondert een-en-tachtig, gingenze met de Staten van Hollandt, vermits 'er, ſedert de verandering der regering aldaer, etlijke verſchillen opgeborrelt waren, met ſchijn dat het daer niet by blijven wilde, een nieuwe aen. Waer over de Prins dikwils voorgeſlagen had, af-ſtant te doen van 't gemelde verdingh, zoo by de Hollantſche Staten, als by deze ſtadt, om een ander te ramen. Endelijk wierdt dit volgende getroffen.

DE Staten en de Stadt, wederzij- I.
delinx, vertijgende van de voldoe-
ning, ontſlaen elkandre van den eet daer
op gedaen. Amſterdam blijve bezet met II.
twee Vendels, ieder van twee hondert
knechten, behoptmant met twee bur-
gers. Hunne ſoldy t'elker maendt zal III.
men vinden uit de middelen der ſchat-
tingen, vallende binnen de zelve ſtadt
en haer vryheit, ende zoo die niet toe-
langen mogten, voorts uit 's gemeenen
lants penningen; mits, dat, indien andre
bezettelingen in Hollant met laken be-
taelt wordẽ, ook d' Amſterdamſe 's jaers
eene maendt betalings, zonder meer, in
gelijke ſtoffe t'ontfangen hebben. Des IV.
zal 't getal der voorzeide knechten on-
der meer Vendels mogen worden ver-
deelt, ook geſterkt of gezwakt, als de
noot, oft andre gelegentheit buiten noot,
zulks komt te vereiſchen, puurlijk ter
geliefte en goet dunken van zijne Door-
luchtigheit. Wel-verſtaen, dat, zoo zij- V.
ne Doorluchtigheit, ten opzigte van
gevaer, de gemelde bezetting vermeer-
dert, dat zy alſdan [a] *dien-gelt genieten* a Servi- gelt.
zal, na de wijze van andere Steden in
Hollant. Die van Amſterdam zullen VI.
mede by de Staten gemaghtigt worden,
om, tot veſting der Stadt, volgens de be-
ſtekken zijner Doorluchtigheit, omme
te ſlaen, over de platte landen, zoo van
den ouden als nieuwen Amſtel, Diemen
en Duivendrecht, op ieder morge, drie
ſtuivers ter maendt, voor den tijdt van
twalef maenden, te verdeelen in twee
jaren, te weten, zes van elk jaer; waer
in de eigenaers te betalen hebben twee
deelen, en de bruikers het derde; mits
dat de eige-verhuurde landen der Gods-
huizen zullen vry zijn van de twee dee-
len, en de landt-luiden, gevlucht in tijt
van noot, (des God verhoede) met hun-
ne beeſten en have, binnen de zelve ſtad,
zoo lang als zy daer blijven, tot vergel-
ding genieten den vrydom van andre in-
woonders: en d'onwilligen zal men met
der daet mogen bedwingen, zonder aen-

ſchou

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

VII. ſchou op eenig verzet of beroep. Die vã
Amſterdam treden in gemeenſchap der
oude ſchulden, gemaekt by de Staten van
Hollant, 't oorlogh, voor de voldoeninge
verleent aen de ſtadt; mits blijvende on-
begrepen daer onder, de ſchulden, die by
de Hollantſe Steden, in die oorlogh zijn
geleden of gemaekt, en genoemt worden
der Steden groote rekeningen: die na
beſluit der Staten, zijn toe gezegelt, be-
ruſtende onder den geheim-ſchrijver de
Rechter; die zy onder elkandre zullen
vereffenen, zonder dat die van Amſter-
dam daerom gemoeit, of iets t' hunnen
nadeel daer toe verſtrekt of bekeert zal
mogen wordẽ: maer hier onder zijn niet
bewaert al zulke penningen, als door
eenige burgers en inwoonders van Hol-
landt, by leeninge zijn opgebragt in den
voorleden oorlog, zonder eenige goedren
in pantſchap, als andren, daer voor ont-
fangen te hebben: de welke by verkoo-
ping, uit de geeſtlijke goederẽ, belaſt met
pantſchap, zoo verre die mogen toerei-
ken, en indien niet, by verkoopingh van
andre geeſtlijke goederen zullen betaelt
worden, volgens 't ſlot van de rekening,
dat by die vande reken-kamer reeds is of
VIII. nog gemaekt zal wordẽ. Des zullen die
van Amſterdam voor zig behouden den
hondertſten penningh van den jare vijf-
tien hondert agt-en-zeventig, en de helft
vande honderſten penning des jaers vijf-
tien hondert negen-en-zeventig: waer
boven hun de Staten noch zullen betalen
de zom van dertig duizent ponden, tot
veertig grooten 't pont, op zes volgende
jaren, by gelijke deelen: waer van 't eer-
ſte jaer van betaling zal verſchenẽ zijn
met Bloei-maent des jaers vier-en-tach-
tentig; en zullen aen die van Amſterdam
by gebrek van betalinge, de ſchattingen,
vallende binnen die ſtede, en hare vry-
IX. heit, verbonden blijven. Die van Am-
ſterdam zullen, tot behoef der zelve
ſtadt, aenveirden en behouden al 't ge-
timmer, erven, en huizen toebehoorende
aen de geeſtelijken der zelve ſtadt: maer
zoo veel d' andere goedren der geeſtelij-
ken aengaet, als renten binnen en buiten,
en landen gelegen buiten der ſtad; de zel-
ve zullen by bewilliging der Algemeine
Staten van Hollant, daer op beſchreven
zijnde, nevens d' andre geeſtlijke goederẽ
van Hollant, tot betaling van 's gemeenẽ
Lants ſchulden en laſten mogen worden
beſteet, mits dat men den klooſter-luiden
binnen Amſterdam behoorlijk onderhout
verſchaffe, gelijk in andre ſteden, en aen
de Majeſtraet goede verzekeringh daer
voor ſtelle, tot voordeel der zelve kloo-
ſter-luiden. Belangende de geeſtlijke goe- X.
deren, zoo wel de gene die by de Staten
zijn verkoft, vervreemt, of bezwaert
met pantſchap, als ook de gene die by de
Gods-huizen t' Amſterdam zijn aenge-
nomen, en jegenwoordelijk gebruikt en
bezeten worden, hebbende toebehoort dẽ
Kartuiſeren oft andren klooſter-luiden,
tot wat plaets ook die gelegen zijn, zullẽ
de Staten, en die van Amſterdam, oft de
Gods-huizen, in dezen, wederzijdelinx
blijven in hun geheel, zonder dat d' eenẽ
aen d' anderen in den eigendom, 't bezit,
gebruik, oft dẽ ontfank, eenig letzel zul-
lẽ mogẽ doen, in de rechte of over dwars,
eer dat al 't zelve by wegen en middelen
van rechte geſleeten zy. Deſgelijx zul- XI.
len die van Amſterdam, tot onderhoudt
van 't gebouw der kerke, en tot de laſt en
rente daer op ſtaende, behoudẽ al de ker-
kelijke goederen, tot onderhout der Pre-
dikanten. De halve ſtuivers, komende XII.
vande ranſoenen der middelen, die binnẽ
de voorzeide ſteden worden verpacht,
zullen zy laten, nevens de inkomſten der
kerken, aen ieder 't zijne, tot onderhoudt
der Predikanten, onder de Ambachts-
heerlijkheit, en 't Bailliuſchap van Am-
ſterlant; 't en ware het inkomen van de
[a]gedenkeniſſen, vicaryen, getijden, en an- a. Memorien.
dre, tot onderhout als boven niet mogten
ſtrekken; in welken gevalle, 't geen tot on-
derhout der Predikantẽ, binnẽ de voor-
zeide ſteden te kort ſchiet, eerſt met de
voorzeide halve ſtuivers zal worden
volgemaekt. Voor zo veel als de betaling XIII.
en [b]korting van renten, gevallen en ver- b Reductie
ſcheenen, voor, en geduurende 't oorlog;
als ook het achterwezen op den tol van
Geervliet, ordeningen, beeden, en Graef-
lijke goederen van Hollant, ten dage der
bevredinge toe, aengaet, betreffende zoo
wel de ſtad als de burgers en inwoonders;
zullẽ by de ſtaten en die van Amſterdam
wederzijdelinx, terſtont eenigen uit den
hove van Hollant gekooren worden, die
binnen drie oft vier dagen na de zelve
verkiezingh, zijnde parthyen over
en weder gehoort, hebben voorts te

varen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

varen tot uitingh en verklaringh van 't gene zy, op 't voorzeide, naer recht en billikheit vinden te behooren: ende wat by de voorzeide gekoorenen aen die van Amſterdam wordt toe-gewezen, daer na zullen parthyen zich weder-zijdelinks ſchikken, zonder kortingh, verheffingh, of eenigh vorder verzoek; doch zoo eenige burgers oft inwoonders zich daer by bezwaert achten, dien zal de wegh des gerechts open ſtaen.

XIV. *Op dat die van Amſterdam, en andre ſchuldt-eiſchers, tot hun achter-wezen aen al de voorzeide tollen, beeden, en Graeflijke goederen, mogen raken, zullen de Staten, zonder vertrek, doen voorts-varen tot de verkoopingh der Graeflijke goederen, en de zelve verkoopingh geenzins op-houden oft verhinderen, maer 't opgeveilde den meeſt-biedende, ten dage van de verkoopingh, laten volgen, tot volle betalingh aen die van Amſterdam en andere ſchuldt-eiſchers, zoo wel van hunne hooft-zommen, als van 't gene hun, by de voorzeide uitſpraek, en vorder achterwezen na de bevredingh, zal mogen reſteeren: ende indien zy zelfs eenige ſtukken begeeren te koopen, zullen zoo wel het hooft-gelt, als het voorzeide achterwezen, daer aen mogen korten.*

XV. *Die van Amſterdam zullen quijt en ontſlagen blijven van de drie hondert ponden 's jaers van het Schout-Ambacht dier ſtede; en 't zelve zal voorts met al de voordeelen, in hunne handen blijven, tot dat hun by de Staten, uit de Graeflijke goederen oft anders, zullen betaelt zijn de twintigh duizent ponden, van veertigh grooten 't pondt, die zy daer voor hebben verſtrekt, oft tot dat de Staten daer op anders met hun zullen over-komen wezen.*

XVI. *Aengaende 't punt der voldoeninge, dat van de pael-kiſt ſpreekt; alzoo daer over gepleit wordt voor 't Hof van Hollandt, zullen parthyen weder-zijdelinx blijven in haer goet recht.*

XVII. *Deſgelijks zullen de voorrechten, handtveſten, gewoonten, keuren, en rechten der zelve Stadt, blijven in kracht, en onvermindert; uitgezeit de voorrechten, handtveſten, en gewoonten, die, ſtaende de beroerten, zonder goedt-dunken der Hollandtſche Staten, van den Hartoge van Alva, en van zijne na-zaten, tot den tijdt der bevredingh toe, verkregen zijn, de welke verklaert en gehouden worden voor nietigh en van gener waerde: doch verlof, verworven by die van Amſterdam, in de beroerten, om gelt op renten te mogen lichten, zal ongezwakt blijven.* Dit wert geſlooten op den twintighſten van Winter-maendt.

Na dat Prins Willem in den Jare 1584. te Delft door-ſchooten was, vonden de Staten der Ver-eenighde Landtſchappen, die te dier tijdt, met drie legers, teffens op verſcheide plaetzen, beſprongen wierden, zich genootzaekt na buiten-lantſche hulpe, zich te zwak kennende om den vyant met eige krachten te kunnen weder-ſtaen, uit te zien. Zy dan, na datze zes maenden te vergeefs om byſtandt aen den Koning van Vrankrijk aengehouden hadden, keeren zich tot de Koningin van Engelandt, en bieden die d'Opper-heerſchappye der Landen aen. Maer de Koningin vondt zich bezwaert om dien laſt aen te nemen, doch bewilligde, op onderpandt van Vliſſingen, en den Briel, in 't onder-houden van vijf duizent voet-knechten, en duizent ruyters, mits dat de betaling van de verſchoote penningen ten einde des oorloghs op zekere gezette tijden weder behandight zouden worden. Over dit volk zoud, uit laſt der Koninginne, gebieden Robbert Dudley, Grave van Liceſter. Op den negentienden van Winter-maent dan quam deez uit Engelant tot Vliſſingen aẽ. Van hier trok hy na Hollandt, en wierdt in al de Steden, daer hy door-trok, zeer feeſtelijk in-gehaelt. Doch in 't in-komen ſpeurde men terſtont al, wat hoop men van 't verſtant, daer dezen goedẽ Heer mee begaeft was, te verwaghten had. Want op het roemen der Delfſche Majeſtraet, van de vermaertheit zijn's geſlacht, wierdt hy zoo verwaendt, dat hem ontſlipte te zeggen, dat, met het om-brengen van Wilfort Dudley, zijnen broeder, en diens gemalinne Jane Grey, de kroon van Engelandt, uit het huis daer toe gerechtight, geroofd

De K… van En… zendt … Staten … volk … der be… van de… ve va… ceſten.

rooft was. Een onbedacht en verwaent zeggen, want hier uit zoude volgen, dat Elizabeth, Koningin van Engelandt, onwettelijk 't Rijk bezat. In den Hage wierdt hy met zoo prachtige werken van tooneelen, triumphboogen, en diergelijke prael-gebouwen, verwellekomt, dat men nauwelijks een Opper-vorſt der Landen, heerlijker had kunnen onthalen. Onuitſprekelijke genegentheden t'hemwaerts, bewezen over al de gemeenten, zonderlingh die van de kerke. Verblijdt zijnde, dat zy zoodanigh een Opper-hooft gekregen hadden, die openbaer bekenteniſſe van de gezuiverde Gods-dienſt deed, en die zijn regeeringh van de kerkelijke zaken aenving. Op dezen hoop werd Liceſter by d'al-gemeine Staten, tot al-gemeinen Overſten, der Vereenighde geweſten, met zoo onbepaelt een gezagh, aengenomen, dat noit eenigh Stadt-houder, onder Keizer Karel, of zijnen zoon Filips de Tweede, zoodanigh gehadt had. Want hem wert toe-geſtaen, uit vele bequame inboorlingen, te noemen by de Vereenighde Landtſchappen, eenen Raedt van Staten op te rechten. Hy behoefde zich ook niet naer de meeſte ſtemmen der Raeds-luiden te ſchikken; maer hebbende hen gehoort, moghte beſluiten, 't geen hem heilzaemſt voor de Landen docht. De Al-gemeine Staten waren ook gehouden te vergaderen, binnen de geweſten, oft ter plaetze daer 't hem goet dochte, t'allen tijde, wanneer hy hen dede roepen. Deze, en meer andere onbepaelde maght-hebbingen zijn oorzaek geweeſt van groot onheil, want by deze gelegentheit, hebben zich eenige gevaerlijke luiden by hem in-gedrongen, die eenſdeels anders geen ooghmerk hadden, als hun eige baet en voordeel, anderdeels, allerley verwerringh, ten dienſte des Konings van Spanje, zochten te vermeeren. De voornaemſte onder deze waren, Jakob Ringout, Gerard van Prounink, anders Deventer, en Daniel de Burgh-graef, deze brachten by Liceſter de Staten in verdaght, haet en groote verkleeningh. Zy kregen grooten aenhangh by eenigen uit nieuws-gierigheit, by zommigen uit haet van de Regeering, by anderen uit ſlechtigheit en onervarentheit in regerings-zaken; onder dezen hadden zich ook gemenght vele Predikanten die zich aen 's Graven heiligen ſchijn tot de Gods-dienſt vergaepten. Door raedt van de boven-verhaelde perzoonen, heeft Liceſter, tegens wille van de Staten onderſtaen in te voeren, zoo in de burgerlijke als krijghs-zaken, verſcheide nieuwigheden, ſtrekkende tot nadeel van 't gemeenebeſte, verkleeningh van de macht en achtbaerheidt der byzondere Stadthouderen der Landtſchappen, en vermeerderingh van zijn eigen aenzien. Hier t'Amſterdam, deed hy ook, met verachtering des voorrechts van Dordrecht, daer de munt van Hollandt haer plaets heeft, dubbele Rozenobels ſlaen, en 't ſtuk der zelve (quanzuis ter eere van de Koningin) tot ontrent twee gulden boven de waerde rijzen. En gelijk dit ſteigeren den lande in 't begin zeer voordeeligh was, alzoo was het daer na, mits 't verlagen der zelven, den inwoonderen zeer ſchadelijk. Liceſter trok van ſtadt tot ſtadt, ruide de gemeente tegens hare Majeſtraet op, hield verſtandt, en beraetſlaeghde zich met de Burgers, Hop-luiden, en andere luiden, in regeeringhs-zaken onervaren. Hier door ontſtonden in verſcheide Steden gevaerlijke muiteryen. De meeſte meenighten der geenen, die den her-vormden Gods-dienſte aenkleefden, gaven hen groot gelijk, en ſpraken vuur en vlam tegens de Statẽ.

Onbepaelt gezag van Liceſter.

En de muit-zucht was by de doolers zoo verre aen 't zieden, by roervinken aen 't over-loopen, dat de Majeſtraet hier t'Amſterdam, om ze onder te houden; aen 't benedenſte der Raed-huis-puye, daer toen de ſtadts wiſſel-bank gehouden wierd, een geſchildert berdt deed hangen; waer op deze twee naervolgende veirzen te lezen waren.

Oft 'er verraet, oft oproer quaet,
werde vernomen,
Men zal tot baet, geſchut op ſtraet,
hier uit doen komen.

1587. Ook ſtonden 'er eenige metale ſtukken voor.

Liceſter trekt na Amſterdam Hooft Nederl. Hiſtor.

In dit dijnen der dingen is't gebeurt, dat de Graef Liceſter, hebbende niet veel goets in zijnen zin, op den derden van Wijn-maent, alhier uit den Haegh over Uitrecht quam. Weinigh dagen te voore, was hier ook gekomen, Fredrik Gianibelli, vinder der vuur-werken tegens Parmaas brug by Antwerpen, en althans [a] vernuftelingh der Engelſche Koninginne. Zijn herbergh genomen, daer de ſtadt van Rochel uit-hingh, had geen deur, dan achter op 't water, dat het Dammerak heet, daer 't uit en in-gaen ongelegen viel, en voor in de Warmoes-ſtraet. En hy was zoo haeſt in huis niet geweeſt, oft men had ſtraks daer tegen over eenen man op de ſtoep doen zitten, om te beſpieden wie met hem te woorde zou komen, en hem ten zelfſten einde, wen hy uit-ginge, te volgen. Want die van der Wet waren gewaerſchuuwt, dat de Graef voor had, zich van de Kerke, by welken naem, onder zijn vertrouwtſte aenhangers, deze ſtadt betekent werdt, meeſter te maken. Ja, naer 't uitgeven van zommigen, zouden zy, al 't zijner eerſte ontfankeniſſe in 't Jaer zes-en-tachtentigh, met dit vermoeden zijn beladen geweeſt; en hy, dies gewaer, zich hebbende laten ontvallen tegens de zijnen, doch zoo dat het ook van eenigen omſtander, dien hy wanen mochte d'Italiaenſche ſpraek niet te verſtaen, gehoort werd: *Queſti Signori mi fanno molte Careſſe; ma non viene d'animo:* dat is: *Deze Heeren toonen my veel aenminnigheidts; maer 't komt uit den herte niet.* Hem, dan, gekomen, op dat pas, van Haerlem, over het Y, tot voor den boom, bejegende en bewelkomde aldaer Jan Korneliſz. Hooft, een der burger Hop-luiden, die meermaels Schepen, vele Jaren Kornel der Stadt was geweeſt, en teffens gemaghtight ten Rade der Ammiraliteit; met etlijke fraey-bekleede ſchuiten, vol Jongh-gezellen, die, gelezen uit de ſchutteryen, onder ſchijn van den Graef te eeren, 't Jaght, dat hem voerde, om-ringelden, en alzoo van zijn gevolgh af-ſneeden, om zijn perzoon, oft d'Engelſchen iet bijſters beſtonden, altijdts in hun gewelt te hebben. Voort bleef geſtadelijk ontrent hem een deel dezer borſten, dienende, by beurten, quanzuis t'zijner lijf-waghte, en voorzien van toortzen, om zoo wel 's nachts als 's daegs op hem te paſſen. Welke verzelſchapping niet af te wijzen was, zonder te openbaren dat hy iet euvels in zijnen boezem brouwde. Tot herbergh voeghde men hem 's Prinçen Hof toe: maer feſteerd' hem op 't Raedt-huis, met een inkoſtelijk Avondt-mael. Het zuiker-banquet, zeit men, dat voor hem opgediſcht wiert, was, en munte zoodanigh uit in allerleye ſlag van Bakwerk, en ingeleide lekkernyen, dat diergelijk in Amſterdam noit was gezien, tot heden toe, dat de overdaet, ingevoert van de uitheemſche volken, en gewoſſen met den rijkdom, dan wel meer dan deez, tot allerlei ſlagh van gelt-ſpillingh, voornamelijk in toeven, van keel en buik, is uit-geborſten. Wijders, ten oorde genoemt het zegel-huis, om dat men daer plagh de lakenen te looden, werden de tafelen geſtelt, in-voege dat Liceſter quam te zitten tegen over een hangh-kamer, beſchooten met hout, ter halve verdiepingh toe, maer bekleet met tapijten. Achter deze leide men een goet getal ſchutteren, met hun geweer, om, indien het ſtuk aenginge, op hem vuur te geven, en de vlam van den onraet, met het bloedt des belhamels, te bluſſen. Doch de burgers raekten vry met de vreez: en de Engelſen met een' hatelijke roep, 's anderen-daegs, over hunne broot-dronkenſchap, en hoe zy, met ſmadige dartelheit, veel zuiker-gebaks hadden onwaerdlijk, ten venſtren uit, op den Dam, in 't ſlijk geworpen.

[a] Ingenieur.

Zijne ontfankenis ter zelver ſtede voor de tweede mael.

Maer van den juiſten tijdt zijner tweede komſte vernamen de Regeerders niet voor dat hy op wegh ſloegh. Dies moeſt men alles ter yl en teffens beſchikken, ontbieden, aen-ſpreken, hooren, vroedt maken, en orde geven. Jan Hooft vernoemt, toen Schepen, en burger Hop-man, quam men vergeefs t'zijnent zoeken, maer zijn huiſvrouw, wetende waer zijn uit-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

uitvlucht was, zond hem om na de kaets-baen. 't Genaken des Graven bragt den avont, met Laurens Jakobſz. Reael, Oudt-ſchepen, toen burger Hop-man, ſtond aen de Reguliers-poort met zijn vendel, in groote bekommering, derwijl de duiſternis niet bekennen liet hoe ſterk Liceſters gevolgh was, by wien zich ſchielijk eenigh krijghs-volk moghte gevoeght hebben. Zijn Zerjant, genaemt Willem van Buil, geboortigh uit den lande van Luik, ſprak een woordt van bewijs, dat de moedt, waer meê hy eertijdts den Prince voor Ruiter gedient had, door de plattigheidt van koop-handel, ſint by hem aengevangen, niet verlaſt was. *Laet* (zeid' hy) *Hop-man, my ter Hameye uit, en ſluitſe achterme toe. Ik zal u, ſchuilt 'er iet ſlinks, waerſchuuwen met fluiten: my kom' er af wat het wil.* Men nam de brave eerbiedingh dankelijk aen. En als de Graef, zonder dat van Buil eenigh teken van zwarigheit gaf, voor de poorte quam, werdt hy heuſlijk bewelkomt, in 't Latijn, door Schepen Jan Verhee, perzoon van bekoorlijk vernuft, en toen genoopt van na-yver; die de reede te rijzender maekte. Want Meeſter Marten Koſter, arts, en Oudt-Burgermeeſter, aengezocht ten opmerke zijner geleertheit, had, uit kriegelheit, om dat men zijn hooft niet volghde, (en 't hingh hem na Liceſter) het plegen dezes plichts geweigert, met waen dat niemandt anders in Amſterdam bequaem was de eer hier in te bewaren. De Landtvooght Liceſter, getoogen door de Kalver-ſtraet, by 't licht der Lanteirnen, die t'allen huizen uithingen, werd weder in 's Prinçen-hof geherberght. Tegen over de poort van dit, in de ſtraet, tuſſen den eenen en den anderen burgh-wal, had Meeſter Martens wooningh, ſtaende in de Doele-ſtraet, een achter-deur: waer uit (na 't verſlagh van eenen, gelaſt acht op zijn doen te geven) 's nachts een man van zijn' geſtalte, met een' tabbert, ten Hove in-ſtreek, die een wijl daer na weder-keerde. 's Anderen-daeghs had Liceſter de Kornellen, Hop-luiden, en hunne Stede-houders, uit al welke te zamen 's ſtadts krijghs-raedt beſtaet, te gaſte, en onthaeldeze mildelijk. Na 't omgaen van eenen ſtijven dronk, tinteld' hen zijn geheim-ſchrijver, Landt-graef, by aenſpraek, waer meê (zoo uit de mont van Bartholt Kromhout, toen in de ſtadt gekomen als Stede-houder over eẽ vendel, Hendrik Laurenſz. Spiegel, aen den Droſt Hooft verhaelt heeft) het hun wel niet plat uit geverght werdt; maer die aen-geleit bleek, om hem van zelfs te doen zeggen, dat zy bereidt waren de Burgermeeſters by den hals te gaen vatten. Zijn ront verzoek was, dat zy, alle avonden, door den Wacht-meeſter, zouden de leuz van den Landtvooght doen halen, zoo langh als hy in ſtadt bleve. Onder den krijghs-raedt, had zich, zijnde nocht Lidt van dien, nocht wettelijk daer beſcheiden, Harman Roodenburgh Betzen, een man vol moets zonder middel en naer gelang, en heet partylingh van Liceſter, gemenght; wel licht om 't eerſte woort, dat in zulke gelegentheidt, terwijl hoop', vreez', mogelijkheit, mis-lijkheit, den gedagte verſchijnen, noodſt over de lippen wil, aen de wereldt te brengen. En men ſtak nu de hoofden t'zamen, met ſchroomte van den Landtvooght Liceſter een eer t'ontzeggen, die gemeinlijk allen grooten, ter plaetze daer zy vernachten, wort toe-gedragen; wanneer Pieter Cornelíſz. Boom, regeerend Burgermeeſter, hebbende, als Opper-kornel, den deegen op zijde hangen, onvoorziens in de vergaderingh quam; en, vernemende daer ook Roodenburgh, hem af-vorderde, wat hy, die toen geen' plaets in den krijghs-raedt bekleede, daer te ſchaffen had. D'ander, beteutert, wiſt niet by te brengen, dan dat hy, als een getrouw beminder des Vaderlandts, zich mede derrewaerts vervoeght had. Boom, (hoe-wel noch onzeker van de gezintheit der andren) gebood hem te vertrekken. Waer op Harman, hoe fors hy ook was, zonder meer gewaghs te maken, door-droop: zwichtende voor een woort, dat met beſtendigh gelaet, en Burgermeeſterlijke achtbaerheit werd

Trouwhertige koenheit van Willem Buil.

Nacht-ſprack van Meeſter Marten Koſter, zoo genoegh bleek met Liceſter, 's Graven toelegh.

Die wordt belet door de Hollantſche vroomheit, en den Burgermeeſter en Kornel Pieter Boom.

 uit-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

uit-gezet. Boom, voorts, beright van Burgh-graefs voorſtel, liet de hatelijke redenen onbeantwoordt, met welke, uit-geſchooten tegens de Regeerders, om hun den Krijghs-raedt op 't lijf te ſchennen, nochtans deze meeningh niet volmondelijk was uitgedrukt. Noopende 't halen der leuze, zeid' hy: *Mannen, hier in veranderingh te maken! niemant dan de Vroedſchap vermach het. Daerom, ziet toe, wat ghy aengaet.* Dit deed ieder achterwaerts denken, en al den toelegh verſtuiven. Want, verre van daer, dat de Wet-houders, waer onder Meeſter Marten alleen met de Engelſchen heulde, den Grave Liceſter, en eenen hoop vreemdelingen, die zijn parthy hielden, middel verleenen zouden, om, met uit-ſpreken der leuze, alle wachten weerloos te maken, voorts de Burgery te vermeeſteren, d'oude Regeerders te ſchuppen, en den Raedt-huize een nieuw aengezicht te geven. Op deze moer, zeker, ja erger, lagh het: en men wiſt nu dat hem veertien van de vroomſte voorſtanders der Vryheit, en getrouſte aenklevers van 't Huis van Naſſou, op een lijſte gelevert waren, ende dat hyze meinde een ſmadige doodt te doen ſterven. Als hem nu alles hier buiten zijn giſſing ging, keerd' hy, ten naeſten morgen, ſchielijk weer na Uitrecht. Liceſter, eindelijk ziende tot zijn wit en voornemen niet te komen, is na een twee-jarige regeering uit den lande weer na Engelandt getrokken.

Liceſter vertrekt uit den Haegh.

Derde Hooft-stuk.

Verhandelingh van al de voornaemſte Vertooningen, zoo gedaen op de blijde In-komſten van de Stadt-houders, Maria de Medicis, en haer Dochter, als ook op 't vieren van d'eeuwige Vrede met Spanje, &c. Belegh van Amſterdam, door Prins Willem de Tweede. Groote moetwilligheit van eenige Boots-gezellen. Hun ſtraffe.

DUs verre, door 't vervolg van jaren, zijn alree eenige der voornaemſte geſchiedeniſſen, en beroerten, die in de voorgaende Eeuwen, deze Stadt zijn te beurt gevallen, wijtloopigh verklaert. 'k Zal een groote ſprongh doen, en een lange reex van Jaren, (zonder het geen, dat tuſſchen tijde hier voor-gevallen is, te willen op-halen) over-ſtappen. Want alles, en zaken van kleen belangh, als ook eenige hatelijke kerke-geſchillen, die ontrent den Jare zeſtien hondert twee-en-twintigh, hier ter ſtede voorgevallen zijn, zoud verre, behalve dat ook het meerdeel der zelven, der vergetelheit is over-gelevert, en heel weinigh in onze Neerlantſche Hiſtorien, men daer vindt van aen-getekent, buiten mijn voor-geſtelde ooghmerk zijn; als hebbende alleen maer de voornaemſte geſchiedeniſſen, en beroerten, die in de voorgaende, en deze Eeuwen zijn voor-gevallen, willen ten toon ſtellen, en op nieuw der geheugeniſſe over-leveren.

Vier rampen, voornamelijk, daer de ziel en 't ingewant van dezen ſtaet van ſchokte, behalve verſcheide van vuur en hooge water-vloeden, zijn deze Stadt over-gekomen.

D'eerſte daer de zelve in haer tedre jeught mee worſtelde, was het ſloopen en vernielen van Gijsbrechts Kaſteel en veſten (zoo ſpreekt d'oude Kronijk) door de Kennemers, en Weſt-Vriezen. De tweede ramp quam haer over in den Jare vijftien hondert drie-en-dertigh, als de Her-doopers op zekere nacht deze ſtadt meenden af te loopen, om hier zoodanigh een regeeringe op te rechten, alſſe te Munſter

Vier rampen, voornamelijk, is Amſterdam onderwarig geweeſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſter in-gevoert hadden. De derde, daer geen eene, maer verſcheidde onder begrepen zijn, en dienze met andere Steden van ganſch Neerlandt gemeen had, viel haer te beurt, ten tijde der beruchte Nederlandtſche beroerten. De vierde, die alleen noch overigh is, en ons nu te verhalen ſtaet, is noch in verſche geheugenis, en in den Jare zeſtien hondert vijftigh voor-gevallen. Doch ſtaet my eerſt op een ry, eer ik deze hatelijke ſtoffe aenvangh t'ontleden, eenige vertooningen, die op 't in-komen van eenige onzer Stede-houderen, en andere vreemde Prinçeſſen, als ook op 't vieren van d'eeuwige vrede met Spanje en Engelandt, hier ter ſtede vertoont zijn, te verhalen.

Vertooningen, gedaen op de Inkomſte van Liceſter.

In den Jare vijftien hondert zeven-en-tachtigh, bewezen de Heeren Burgermeeſteren, den geveinſden bovengemelden Grave van Liceſter, een ongeveinſden en groote eer, met het toe-ſtellen van eenige çierlijke Vertooningen, daer de Kamer, *in Liefde bloeiende*, dezen ſtaetzuchtigen Stedehouder mede ontfingh. Op den Dam-ſluis, daer toen de paerde-ſtal was, en aen de Doele-ſtraet, ſtonden çierlijke en hoogh-verheve Schouw-toonneelen. Eenige Jaren daer na, heeft H. L. Spiegel op den Dam, uit een Toonneel van zeſtigh voeten breedt, de dapperheit van den Naſſouſchen Prinçe, Maurits, door gelijkeniſſen doen vertoonen, ten aenzien van den Velt-heer zelfs, die na 't ont-zetten van Coeverden, en 't ver-overen van Groeningen, zijn reis door Amſterdam naer den Haegh nam.

Prins Maurits.

Tegen over het Prinçen-hof, op d'oude Groen-markt, was een hoogh Toonneel opgericht, hier op wierd door eenige ſtomme perzoonen, de Koning David, met 't hooft van Goliath in de handt, daer de Dochteren van Zion met Harpen, Cythers, Luiten, Cimbalen, en andere Zanghtuigh luidt-keels al zingende quamen voor-gaen, af-gebeeldt. Hier na volghde 't heyr-leger van Iſrael. Boven op 't Toonneel ſtonden de wapenen der Naſſouwers af-gemaelt, en onder de zelve zagh men een Oranj' Appel-boom, met deze Latijnſche zin-ſpreuk, *Tandem fit ſirculus arbor.* Dat is: *Endelijk komt van een kleen ſcheutje noch wel een hooge boom.* Ook was 'er voor 't Prinçen-hof een Triumph-boogh op-gericht, op wiens top-punt Neptuin, met de Tritons braveerde. Onder wierdt Claudius Civilis vertoont, met eenige Romeinen onder zijn voeten; waer van een op zijn knien zittende, het meende quanzuis t'ontgaen, en zich te wreken, maer, mits zijn krachten hem begaven, was zijn poogen vruchteloos.

Op het ſluiten van het twaelf-jarige beſtandt

Op het ſluiten van het twaelf-jarige beſtandt met Filips de III. in den Jare zeſtien hondert en negen, was op den Dam een Schouw-tooneel opgericht, waer in tien aerdige vertooningen, door den Heere P. C. Hooft bedacht, vertoont wierden. Op de vieringe van 't beſtandt, wierdt des nachts by toorts-licht vertoont: hoe der Romeinen vryheidt door Brutus verkregen, en gehandthaeft wierdt; een geſchiedenis die op het vrye Neerlandt, en Prins Willem, ſloegh. Door den zelven Droſt wierdt in 't Jaer zeſtien hondert en dertien, voor den Keur-vorſt Fredrik de IV. Pals-grave aen den Rhyn, en zijn Gemalin, de Prinçeſſe van Groot-Brittanje, het Huwelijk van Thetis, vertoont. Aen de gevel des Toonneels, dat op den Dam-ſluis ſtondt opgerecht, had uit laſt der Heeren Burgermeeſteren, met het af-malen van verſcheide beeldẽ, de wijt-vermaerde en kunſt-rijke Hendrik de Keizer, Bouw-meeſter van de Keizerlijke Graef-ſtede der Naſſouſche Stede-houderen, zijn kunſt laten blijken. In den Jare zeſtien hondert en achtien, wierdt Prins Maurits ter eere, die uit Over-Yſſel door deze ſtadt quam trekken, wonderens-waerdige water-vertooningen, vertoont. Noit ſtondt dit werk ſtil, maer voer al zwierende voort, en kreegh door de beweeghlijkheit, en 't verplaetzen, een ongemeene aengenaemheit. Hier wierdt de welſtandt der zeve vrye Landen, vertoont, en de Veldt-heer met lieflijke maet-gezangen, voor het Prinçen-hof, verwellekomt. 's Anderen-daeghs wierden door de Kamer,

Op den Keur-vorſt Fredrik de IV. &c.

Op d'Inkomſte van Prins Maurits

in Liefde bloeiende, nieuwe Vertooninge, van al 't leedt dat de Spanjert, en al de dienſten, die 't huis van Naſſouw, deze Landen gedaen heeft, voor den volke, en den Veldt-heer zelfs, vertoont. Hier zagh men met wat wreetheit, de Hartogh van Alva deze Landen eertijts heeft gefoolt; de moort van den ouden Prins was 'er na 't leven af-gebeelt; de ver-overde Landen, die Prins Maurits den Spanjert af-handigh gemaekt, ontrukt, en weer aen haer oude Vryheit geholpen had, wierden 'er op een ry vertoont, als ook de neêrlaeg der vyanden op de Tielſche Heyde, de Slagh van Vlaendre; de Water-ſtrijdt op de Zuider-Zee, en voor de Gibralter; en endelijk het aen-zoeken der Spaenſchen om vrede. Na deze Vertooningen wiert het Hollandtſche Treur-ſpel van Velzen, op de Schouw-burgh geſpeelt.

Inkomſte van Maria de Medicis. 1638. In 't Jaer duizent zes hondert acht-en-dertigh, quam hier ook in deze Stadt, voor d'Amſtelſche Burgery, verſchijnen Maria de Medicis; in 't in-komen loſte men over al de Stadt het grof geſchut, en de vrezelijke metale ſtukken en kartouwen, gaven met een yſſelijk geluidt te kennen, dat de Koningin ter Stadt in-trok. Door het uit-berſten van zoo veel donders en blixems te gelijk, zagh men de lucht rontom in brandt ſtaen, den hemel met een wolk van rook rontom betoogen, en men voelde het aerdtrijk daveren en ſchudden. De groote klokken luiden, van gemeene blijdtſchap, die zoo luide, dat het over het geheele lant klonk, en de kleene klokjes ſpeelden zeer lieffelijk onder het juichen van 't gemeene volk. Andries Bikker, toen Oudt-Burgermeeſter en Kolonel der ſtadt, Pieter Reael, Ontfanger, Gerbrandt Klaeſz. Pankras, toen Raedt en Oudt-Schepen, Jakob Bikker, Hop-lieden der Burgerye, verwellekomden de Koningin, die de Haerlemmer-poort in-quam, met een deftige rede, die uit-geſproken wierdt door den Heer Penſionaris Kornelis Boom. De Koningin nam lieffelijk, en met een bly gelaet, den dienſt en eere, haer van Kolonel en Hop-lieden aengeboden, aen, en reed van daer, midden onder de Triumf-ſtaci van ruiters, die voor reden, en ſchutters, die te voet navolghden, tuſſchen de burgery, die, van daer af al den Nieuwen-dijk langs, in 't harnas ſtondt, tot aen het Raedt-huis, en op den Dam; daer zy met de koets-wagens, waer op zy en haer gezelſchap zaten, langzaem doorraekte, om den ongelooflijken en ſchriklijken toeloop der menſchen, die niet alleen de wegen ſtopten, maer aen de wielen, niet zonder gevaer, ſcheenen te blijven hangen. Daer de Middel-dam begint, reez een Triumf-boogh, heerlijk en fraey om aen te zien, daer een Scheepje, of Kogge, boven op ſtondt, gelijk op het oudt-zegel van Amſterdam ſtaet, van wiens maſt een roode zijde vlagh waeide. In het hol van 't ſcheepje vertoonden zich twee Hollandtſche Graven, gewapent na d'oude wet. Om hoogh op deze Triumf-boogh werdt voor eerſt de Bruiloft van den aller-Kriſtelijkſten en onverwinnelijkſten Koning, Hendrik de IV. Koning van Vrankrijk en Navarre, en de aller-Kriſtelijkſte Koninginne, Maria de Medicis, vertoont. Daer ſtondt dat doorluchtigh en eerwaerdigh Paer, hand aen hand, gelijk men trouwt, met die Majeſteit, die Koningen, met die bevallijkheit, die Nieuwgetrouwden, met zulke heerlijke gewaden, als aerdtſche Goden paſſen. Twee Engelen hielden een koninklijke Kroon boven hunne hoofden, om daer door te toonen, dat dit Huwelijk van twee zoo groote Perſonaedjen, ook Gode zelf, wien de Hemelſche geeſten ten dienſt ſtaen, wel geviel. De Koning had een Lauwerkrans om zijn hooft, gelijk triumpheerende Veld-overſten plegen, tot een çieraet en zege-teken, te voeren, en ſtond in zijn volle ruſtingh, op dat het blijken mocht, dat de Koning midden onder de blijdtſchap, en de Bruiloftsfeeſt, zorgh voor het Rijk droegh, en noch midden in de bekommering des oorloghs ſtak, toen die vrolijke Bruiloft-ſtaci een çierlijk Bruiloftskleed vereiſchte. En dat de Koning zoo gekleed was, verhalen de hiſtorien

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

van dien tijdt: want de Heer Thuanus onder anderen verhaelt, dat de Koning, met de wapenen aen 't lijf, te Lions quam, om de Koningin te trouwen. Hy had een Koningklijken rok aen, gelijk het zijne Majeſteit in die gelegentheit voeghde. Een van zijn Pagien droegh den helm, getuige van zoo veel overwinningen, zoo menighmael met zijn vyandts bloedt beſprengt, en die hem beſchutte en bevrijde voor zoo veel hagel-buien van looden en koegels. De Koningin had het wezen van een heldin. Het blaeuwe zijde kleed, datze aen had, was bezaeit met goude Lelien, ſleepte langhs der aerde, en gaf te kennen dat zy voortaen Koningin van Vrankrijk wezen zou. Ter zijde van de Vertooningh, en aen 's Konings rechte hand ſtond Herkules, niet met een Leeuwen, om dat die qualijk te bekomen was, maer met een Beeren-huid gedoſt, met een knods in de vuiſt, waer mede hy zoo vele gedroghten, Hydren, Leeuwen, Stieren, Hel-honden, Reuzen, en Bergh-moordenaers hadde gemotſt. Het wapen van Vrankrijk ſtond aen Herkules voeten, aen zijn zijde, met den blooten degen in de hand, Mars, zonder wiens toedoen, gelijk het Heidendom van outs geloofde, geen oorlogh gevoert nocht volvoert kon worden, en het paſte wel dat de Traciſche by den Franſchen Mars te bruiloft quam. Aen de zijde der Koningin, ſtond als Speelnoot, Pallas, de Godin der wijsheidt. Aen het ſpits van haer ſpeer hingh een wimpel, waer in het wapen des geſlachts van den huize van Medicis geſchildert was; en op den ſchild ſtond, niet het vrezelijke hooft van Meduza, maer het zelve wapen; 't welk haer indachtigh maekte van wat doorluchtigen Stam zy geſprooten was.

Op de Vertooningh des Huwelijx van

HENDRIK de IV.
EN
MARIA de MEDICIS.

Hier trouwt 't Hetruriſch bloedt, de hand die 't lemmer paſt,
En 't ſtijght door Huwelijk op 's wereldts hooghſte toppen;
En Hendrik aen haer zijd', al blank geharrenaſt,
Verwacht uit haren ſchoot gekroonde Konings koppen.
Ay zie, 't is Herkules, 't is Pallas, die hier ſtaet.
Hy, ſtut met dapperheidt de Rijken, zy met raedt.

De Koningin hebbende alles zeer naeuw door-keken, reed van hier door de Warmoes-ſtraet, door den Liefdel, en ſloegh Zuide-waerdt op, en trok den Fluweelen Burgh-wal langs, tot aen de Verkens-ſluis. Hier ſtond een ander Triumph-poort, met eenen hoogen, ſchoonen, en wel-geſchilderden gevel, waer voor met groote letters dit halve veers van Virgilius geſchreven ſtond.

LÆTA DEUM PARTU.
Blijde Moeder van de Goden.

Het welk zagh op 's Konings Moeder, voort-teelſter van zoo veel doorluchtige en koninklijke Perzonaedjen. De Koningin hier ſtil houdende, en de gordijnen geopent zijnde, ziet zoo vertoonde zich aldaer Me-vrouw van Medicis zelf, die in de gedaente van Berecynthia, der Heidenſche Goden Moeder, op eenen heerlijken Triumfwagen gezeten, voor haeren wagen Leeuwen geſpannen had. Berecynthia, met toornen gekroont, en met hemelſche Goden beſtuwt, voer eertijts door de ſteden van Phrygien. Even-eens zagh men hier de Franſche Berecynthia, omringht en bezet van alle kanten, met den Stam van aerdtſche Goden. Voor op den wagen zat Luidewijk, de *Rechtvaerdige*, Koning van Vrankrijk, de *Godvruchtige*, *gelukkige*, *vermeerder des Rijks*: Aen wiens zijde zat zijn Hoogheidt Joan Baptiſt Gaſton, Hartogh van Orleans. Achter op zaten haer drie Dochters, Henrietta Maria, getrouwt met den groot-maghtighſten Koning van Groot-Brittanjen, Karel Stuart, *Beſchermer des Geloofs*: Izabel, gehuwt aen den alder-maghtighſten

Ko-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Koning van Spanjen, Philips de IV. en Chriſtine, ten man hebbende Viktor Amadijs, groot Hartogh van Savoien. Neffens den wagen gingen vier Maegden, uitbeeldende Europe, Aſien, Afrika, en Amerika, en men kon elk gedeelte der wereldt aen de vruchten kennen.

Den Heer Kaſper Baerlé, voor-lezer in de wijs-geerte, hier te dien tijde, die de ganſche in-tree ook wijtloopigh in een byzonder boek beſchreven heeft, ſpeelde met Latijnſche veirzen op Berecynthia, der Goden Moeder; en op de Koningin, der Koningen en Hartogen Moeder: waer van onder anderen dit volgende, van Vondel, in Nederduitſch vertaelt, aldus is luidende.

Als eertijts Berecynth', zoo wijt befaemt door 't baren
Van vele Goden, reed door Frygiaenſe Steên;
Koom zoo ter goeder uur, gezegent ingevaren
De Poort van Amſterdam, tot blyſchap van 't gemeen;
O groote Koningin, ſla over al u oogen.
Mijn Kerken, mijn Gebouw, en Toorens trots van ſtandt,
Mijn Havens dicht bezet, getuigen mijn vermogen.
Ik werf den aerd-boom om, te water en te landt.
De beide Werelden my haer ſchenkaedjen ſtieren.
En d'oud', en nieuwe wordt hier op haer prijs geſtelt.
Uw' Groot-Vaer ſchonk my eer, om mijnen ſchilt te çieren,
Zijn Keizerlijke Kroon. Nu wenſch ik 't hoogh-gemelt
Geſchenk met dankbaerheit zijn Nichte te vergelden,
Te toonen dat zijn deught noch in mijn herte ſtaet.
Zoo ſtondt ik in de gunſt van dezen Helt der Helden,
Uw' Man; zoo komt uw' Zoon my jaerlijx noch te baet.
Na dien ghy nu (dat 's meer) zelfs Goden hebt gedragen,
Vergeefm', indien ik poog hun Moeder te behagen.

Tegens over deze Triumph-wagen zagh men, op het zelve Tooneel, een ſchip de Koninginne als te gemoet varen. Voor op het Schip ſtond een ſchoone en aenzienlijke Maegt, heerlijk uit-geſtreken, uit-beeldende de ſtadt Amſterdam, en quam de Koninginne met geneighden hoofde, tot een teiken van eerbiedigheit, uit den naem van 't gemeene-beſte ootmoedigh begroeten. Men zag 'er twee Hollandtſche Graven by, gelijk boven vermeld is. Een van deze voerde een ſpeer, van welke een vaen, verçiert met het Amſterdamſche Wapen, afwaeide.

De Koningin deze Vertooning tot haer genoegen bezichtigt hebbende, reed na het Prinçen-hof. Hier onthielt zich de Koningin, geduurende haer verblijf. Hier quamen de Heeren Burgermeeſteren, met beide hunne Penſionarizen, den Heer Willem van Boreel, en Kornelis Boom, om haer uit den naem van Raedt en gemeente te verwellekomen. En toegelaten om haer te begroeten, zoo ſprak de gemelde Penſionaris Willem Boreel, Heer van Duinbeke, haer Majeſteit met een Deftige rede in 't Franſch, aen. Op deze rede des Heeren Penſionaris antwoorde de Koningin minnelijk, en bedankte ten hooghſte de Regeerders voor de getuigenis van hunne dienſtwilligheidt en goede genegentheit tegens haer.

Men is gewoon na het bezetten van de wacht in de legers en Steden de leuze, of het woordt aen de Wachtmeeſters te geven. In het Leger doet dit de Veldt-overſte, in de Steden de Burgermeeſters: maer deze eer en voor-toght van 't opperſte recht droegen zy de Koninginne op, die alle avonden, zoo langh zy hier was, het woordt gaf, en d'eerſte avondt het woordt Maria.

De volgende dagh werdt door-gebracht met de ſtadt te bezichtigen, en Burgermeeſters leiden de Koningin, na-middag, op het Ooſt-Indiſch-huis, daer de Heeren Bewinthebbers zeer beleefdelijk hare Majeſteit genoodigt hadden. Toen de Koningin in dit huis trat, over de plaets met koſtelijk laken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

laken beſpreit, was 'er van de Bewint-hebbers, op de groote Zael, een aenzienlijk banquet, namelijk de vruchten en 't gewas van Perſianen, Arabiers, Molukken, Japonezen, en Chinezen, aengerecht in groote en ruime porceleine Lampet-ſchotels. Daer was opgediſcht ronde en lange Peper, ſchoon om aen te zien, Foeli, en driederhande ſlagh van Noten-muskaten, eenige noch in haer bolſter, eenige bekleet met Foeli, en eenige gekonfijt, die al te kennen gaven hoe vruchtbaer d'Eilanden van de Molukken zijn. Het Pijp-caneel, en de Caſſia, kruis-wijs op een gehoopt, getuigden datze van 't Ooſten her-quamen.

Hier waren mede opgediſcht ruwe en ongewrocht Perſiaenſche en Chineeſche zijde, Borax, Benzoin, Muſkeljaet, Styrax, Zandel-hout, Indigo, en meer andre verwen lagen in byzondere ſchotels. Ook was 'er onder dit oogh-banquet, Draken-bloedt, en koexkens uit zap van Foeli, en Gutta-Gamba, zoo geel als goudt. Het Wierook en Myrrhe eertijts van de Heidenen den Goden ge-offert, dienden hier voor reuk-offer aen de Godin van Vrankrijk, Kubeba, Rhabarber, Zuiker, en Zalpeter, waer van men het yſſelijk Buſſe-kruit maekt, lagen elk op hunne plaets. Ook diende men haer voor Lak, koſtelijken oly van Macis, Noten-muskaten, en gekonfijte en ongekonfijte Genber.

Op het gerecht der Ooſt-Indiſche Koopmanſchappen, voor 's Konings Moeder aen-gerecht.

Des Konings Moeder ſtond gelijk voor 't hoofd geſlagen
Om d'ongemeene ſpijz', en proefde met haer mond
Het Indiaenſch banquet, daer zy den diſch zagh dragen
Het edele gewas van 't aerdtrijx Morgen-ſtond,
De vrucht der Arabiers, de Perſiaenſche waeren.
Zy proeft met grooten ſmaek wel-riekend' Pijp-caneel
't Verquikkende gerecht, dat Oo[illegible]
akkers baren.
Zy riekt de vruchtbaerheit va[illegible]
relts ander [illegible],
Het Wierook, Balſſem, Myrrh', [illegible]
heil'ge offer-giften,
Een ieder op zijn plaets. He[illegible]
haer oogh behaeght,
Het ander ſmaekt de tongh. W[illegible]
parthyen ſchiften?
Hier pleiten Reuk en Smaek, terwijl men riekt en knaeght.
Men at op Thetis feeſt noch noit dees lekkernyen.
Jupijn werd noit genoot op diergelijk banquet;
Noch Cæſar, toen hy quam het Kapitool op-ryen
Met zegen-rijken roof, van 's vyandts bloedt beſmet.
De wereld', mompeld' een, de Grieken Koſmos heten,
Nood Koſmus dochter dus op haer banquet ten eten.

Als de Koningin, vernoeght met eenige dingen geproeft, met eenige gezien te hebben, minnelijk betoonde, dat haer het aenrechten van deze uitheemſche waeren, en lekkernyen boven mate wel aenſtonden, werd zy, met al haer gezelſchap, na het bedanken aen de Bewind-hebbers, van Burgermeeſteren al om door de ſtadt gevoerd.

De Vrydagh werdt door-gebracht met nieuwe Vertooningen op den Amſtel, ter plaetze daer hy Zuidewaert van den Dam-ſluis, het Rokkin heet. Want tuſſchen de Lange-brug en Doele-ſluis, ſtonden 'er weder nieuwe Triumph-boogen in eenen nacht gebouwt, zoo groot als een heel huis, op een eiland, dat met wonderlijke ſnelheit, anderhalve mijl van de ſtadt, uit de Veenen gehaelt, op het water dreef, gelijk een ander Delos, of Samos, of klip-achtigh Neritos, daer weeligh gras, riet, liezen, en biezen op-groeiden. Dit Gebouw had twee gevels, een in 't Zuiden, en een in 't Noorden, waer op men van weder-zijden voor de Koningin nieuwe vertooningen zoude doen. De twee voorgaende dagen ſtond het Landt,

Hh op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

op dezen dagh ſtondt het water hare Majeſteit ten dienſt: toen reed men en roſtemen met koetzen de ſtadt door, nu was het met ſchuiten, ſloepen, en ſpeel-jaghten te doen: toen liep men herrewaert en derrewaert om te kijken; nu bleef men op den wal ſtaen, of men dreef en zworf op het water: toen zagh hare Majeſteit de voornaemſte ſtadts gebouwen; nu zaghze vertooningen, die haer, den Toskaenſche Hartogen; en den Staet van Vrankrijk meeſt betroffen.

Hier was de ganſche Stadt, op malkanderen gedrongen, en de burgery, die de heele ſtadt door woont, in een kleene plaets beſlooten. De zon was over het Zuiden, wanneer de heldere Zon van Vrankrijk, weder voor d'Amſterdammers met hare ſtralen te voorſchijn quam. Zy zat met de Prinçeſſe van Oranje, Schout, en Burgermeeſteren in een brave ſloep, overdekt en behangen met ſchoone Tapijten, Raden, Schepens Admiraliteitsheeren, en eenige voornaemſte zaten in andere ſloepen. Toen gingen twee ſluizen recht tegens over malkanderen open. De Koningin quam door de eene, de Grimneſſe-ſluis genaemt, in den Amſtel, en ziet, uit de andre, de Oſſe-ſluis geheeten, quam, onder het varen, na het ſchutten, Neptuin al bruizende hare Majeſteit tegen, dat het water voor hem wegh ſtoof. Zijn wagen was een Zeeſchulp, gelijk dien Zee-god voeght. Hier waren Zee-paerden voorgeſpannen, kunſtigh gemaekt, het achter-lijf viſch, de voeten geſchubt, en ſteekende hooft en rugh te water uit. Men zagh 'er den Zee-god met zijnen ruigen en grijzen kop, langen baerd vol Zee-ſchuim, en vreeſſelijken drietand, met een gerimpelt en bars aengezicht, die naekt met lange toomen zijn paerden mende. Merkuur', de God der koopmanſchap, zat in de kogge achter hem. Hy had na zijn gewoonte, eenen hoet met vleugelen op, en in de rechte handt den ſlangen ſtaf, waer mede

Hy geeſten, doodſch van verf, uit
Plutoos jammer-poel
Verdaghvaert, of hen drijft na 's afgrondts duiſter ſtoel.

Ter zijde van de kogge quamen uit houte kaſſen, met het halve lijf uitkijken vier Water-godinnen, bekranſt met groene kranſſen, gevlochten van wier, moſch, bladen, en bloemen, uitbeeldende Europe, Aſien, Amerika, en Afrika. Elk had eenen vruchthooren onder den arm, geſtoffeert met de vruchten, die in ieders geweſte vallen. Voor op liet zich zien een ſchoone Maeghd, Amſterdam uitbeeldende, die, eerbiedigh neigende, de Koningin met deze Veirzen bewellekomde:

Met welk een offerhand zal ik den hemel danken,
Dat my bezoeken komt de grootſte Koningin,
Die by de werelden beſchaduuwt met haer ranken,
En my een voorſpraek ſtrekt, en trouwe Nood-vriendin
By Vader en by Zoon, in hare heerſchappye.
Weeſt over wellekom, gezegende Marie.

Deze Vertooningh ſpeelde aerdigh op de Koningin, die, door de Scepters harer kinderen, verſcheide Zeên beheerſcht; ook ſloegh deze Vertooningh wel op de Stadt, die den alderhooghſten God alleen, den waren Zee-god, begin, aen-was, en het bloeien van hare welvaert moet toeſchrijven.

Op Neptuin, Merkuur, en d'Amſterdamſche Maegd, die de Koningin, op het Rokkin ontmoeten en begroetteden.

DE Zee-god grijs van kop en kin, en ſtraf van oogen,
Die met zijn ſpitze vork op-borrelt uit den vloet,
En in een vlooke ſchulp van Monſters word getoogen,
Daer Water-nymphen vaſt hem ſtrekken tot een ſtoet;

Mer-

Merkuur, des koopmans God, beleider
van den handel,
Die met zijn gladde tongh nu koopt,
en dan verkoopt,
En deze ſchoone Maeghd; die met een
nedrigh wezen
Zich neigt eerbiedighlijk; deez God-
heen algelijk,
Verwellekommen hier de Schoone,
d'uit-gelezen
Onſterflijke Godin van 't Franſche
Koningkrijk.
Wy ſtorten over haer een algemeenen
zegen.
De Zee-vooghd draeght haer op
't gezagh der ganſche zee
Van alle wateren, en hobbelende we-
gen;
Zoo veer van Zein, of Teems, of Span-
jens veerſte ree.
De Scepters van haer wijd-gevreeſde
kindren reiken
Der Goden Tael-man wijd zijn Stad
dees Koningin,
En hare Lelien, tot een gehoorzaem
teiken:
Maer d' Amſterdamſche Maeghd, om
ſtroom en zee-heldin,
Van zee en handel-god geſtut, verne-
dert bloode.
Koop-goon voor Marie, en haer alleen
voor Gode.

Van hier voer de Sloep, waer in de Koningin zat, na de Noord-zy van 't eilandt, daer men eerſt vertoonde 't trouwen van François van Medicis, en Johanna van Ooſten-rijk, Vader en Moeder van Maria de Medicis, in 't gezicht van den doorluchtigen Keizer Ferdinand, haren Groot-vader.

Op het

HUWELYK

Van

FRANCOIS van MEDICIS,

Hartogh van Toskanen,

EN

JOHANNA van OOSTENRYK.

FRançois, Toskaenſche Vorſt, hier
treed ghy op 't Toonneel
Met d'eer van Ooſtenrijk, Johanna,
uw' gekooren.
Hier trouwt uw' halve ziel noch eens
haer ander deel,
Waer uit Hartogen en Regeerders zijn
gebooren.
Door Huwelijken ruſt de Son van
Medicis,
En ſteekt haer ſterren aen, die ſtralen
van zich ſchieten,
Haer heldre ſterren, daer Maria een
van is,
Die door de gunſt van God, die elk niet
mach genieten,
Geen blijde Moeder wordt, zoo me-
nighmael zy baert,
't En zy van Koningen: dat's baren;
dat's beklijven;
Dat's 't aerdtrijk geregeert, door
haer geſlacht en aerd.
Dat heed door heylikken de Koningk-
rijken ſtijven.

De Gordijnen toe-geſchoven, en de Vertooningh verandert zijnde, quam Keizer Maximiliaen, in zijn keizerlijk gewaed voor den dagh, beſchenkende Amſterdam, in tegenwoordigheidt der Keur-vorſten, met de keizerlijke Kroon. Hy, van zijnen throon af-ſtijgende, gaf de kroon aen Amſterdam, die, in de gedaente van een Maeght, voor 's Keizers voeten op haer knien leggende, ootmoedigh en eerbiedigh de aen-gebode ſchenkaedje aen-veirde.

Op de

SCHENKAEDJE

Der Keizerlijke

WAPEN-KROON.

O Amſtelers, die wijd te water en
te landt,
Verkoopt, en koopt, en wint, en winnen
doet veel andren,
En ſtutte 's oorloghs laſt, het zy ook
van wat kant,
En hoe veel vyanden my drukten met
malkandren;
't Zy my Venetien, of Vlaendre dreigd
uit haet,
En Brugh zijn eigen Vorſt en Lants-
heer hiel gevangen;
Aenvaerd ons goude Kroon, der Kei-
z'ren hooft-çieraed,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

En wil die, tot een loon van uwe deugt, ontfangen,
Dat zy in 't midden ſta by leeuwen root van gout,
Voor den nakomelingh, om met die eer te pronken.
Ghy triumpheert ter zee met vlugh en zeilbaer hout.
Ons Keizerlijke Kroon zy u uit gunſt geſchonken,
Te lande blinkt mijn Kroon, en wordt al om gevreeſt.
Maer uwe Schild-kroon blinkt te water allermeeſt.

Aen de Zuidt-zijde van 't Eilandt werd in vijf Vertooningen vertoont, de ellendige ſtaet van Vrankrijk, onder Hendrik de Derde, en de bloeiende onder Hendrik de Vierde.

Eerſte Vertooning. In de eerſte Vertooning verſcheen Vrankrijk in de gedaente van een Vrouw, zuchtende en ſchreiende, om dat haer werelden gebiet, door de brandende fakkel der twiſtige nijdigheit van tweedraghtige Vorſten aengeſteken, in een heiloozen en ſchrikkelijken brand ſtond. Bacchus, Ceres, Pomoon, en Flora, Godheden deelachtigh van zoo groot een ramp en ongeluk, hadden medelijden met het bedrukte en verſlege Vrankrijk. Venus, gezeten op een wagen van duiven voortgetoogen, nam ook de gemeene ellende ter herte. Herkules, daer by, leggende op de aerde, aenziende den droevigen en jammerlijken ſtaet van 't ellendige Vrankrijk, kropte vaſt de droefheidt in. Vrede en Rechtvaerdigheit, die eerwaerde namen, lagen verſmaet en veracht onder de voet. Ook wierdt 'er een brandende en gekloofde Wereldt-kloot vertoont, waer door de ſtant van geheel Vrankrijk en Europe aengewezen wierdt, toen Vrankrijk jammerlijk verdeelt, en de Vorſten van dat Landt en Europe, over hoop leggende, Hendrik de Derde, Koning van Vrankrijk, om-gebracht was. Hier liet die Franſche Atlas, als te zwak en niet machtigh dien laſt te dragen, Vrankrijk in twijfel, wie zijn ſchouders zoude willen leenen, om den Rijks-kloot te torſſen, terwijl Herkules, dat is Hendrik de Vierde, Koning van Navarre, vaſt toezagh op d'uitkomſt van zoo gewightigh een ſtuk, als was het herſtellen van 't gevallen Vrankrijk. Terwijl het Rijk in rep en roer was, en het landt van krijgs-volk en heiren overloopen, geraekte d'Akker-bouw onder de voet, met Ceres, Bacchus, Pomoon, en andre Goden, die in tijt van vrede bloeien. D'Eendraght, die inwoonders t'zamen houd, moſt gaen zwerven, en terwijl de heilige wetten van Themis, onder 't gerammel der wapenen zwegen

Verliet Aſtrea op het leſt,
Na d'andre Godheen 't aerdſch geweſt.

Tweede Vertooning. De tweede Vertooning brocht het zelve Vrankrijk op het Toonneel, op gebogen knien de Goden biddende, dat zy-lieden het geſcheurde en verdeelde Vrankrijk geliefden te hulpe te komen, het vervallen op te rechten, het gekneuſde te herſtellen, en het verzwakte door hun hemelſche hulp, wilden ſterken. Jupijn, onder de Goden, wijzende met d'eene handt op Herkules, met d'ander op Merkuur, belaſte hem, dat men Herkules, dat is, Hendrik de Vierde, zoude nemen, om Vrankrijk te herſtellen: want dezen laſt, om 't Rijk te aenvaerden, had Hendrik de Derde, op zijn doodt-bedde, toen hem zijn krachren ontvielen, voor de Grooten van Vrankrijk, den Koning van Navarre over-gegeven.

Derde Vertooning. De derde Vertooning voerde dezen Herkules in, geleidt door Merkuur, dien, door der Goden bevel, Mars en Pallas hunne hulp aenboden, om den Rijks-kloot te onderſtutten: d'eene met daed, d'ander met raed, terwijl de vergaderde Goden dit van boven vaſt aenzagen.

De vierde Vertooning. In de vierde Vertooning zagh men Herkules bezich met zoo groot een werk, en hem weder op hare plaetze herſtellen de aſſen, die uit de naven geſprongen waren. Sterkheit, Wijsheit, Goedertierentheit, en

en Wakkerheidt, eige deughden van Hendrik de Vierde, boden hem de behulpzame handt.

De vijfde Vertooning. De vijfde Vertooning ſtelde voor oogen, hoe Vrankrijk weder te recht gebrocht, en geheelt was, en hoe ruſtigh de Franſche Herkules den Rijks-kloot op zijn ſchouders droeg. Want hy, tot het Rijk gekomen, de oorlogh ter neder geleit, de tweedraght geſliſt, en alle ongelijk uit zijnen zin gezet zijnde, heeft, met een wonderlijke gezegblijkheidt, en genade tegens zijn aerts-vyanden, een onſterfelijke eere, voor den na-gebueren ruſte, den onderdanen vrede verworven, de Gerechtigheit op haren throon geholpen, en de geheele Kriſte wereldt bevredight.

Op de Vertooningen van den

Rijx-kloot van Vrankrijk,

ONDER

HENDRIK de III.

geſcheurt, door

HENDRIK de IV.

geheelt, en herſtelt.

ALs Vrankrijk jammerlijk den Rijx-kloot ziet gereten
Door burgerlijken krijgh, en't landt gedeelt in twee,
De Vorſten hand-gemeen, en hart op hart gebeeten,
Den Koning zelf vermoort; doet dit haer harte wee;
Om dat de Kloot des Rijx met kracht leit afgeſmeeten
Van zulke ſchouderen, waer op zich elk verliet,
En d'aſſen uit den naef geheven: dies bekreeten
In dien benauwden ſchijn het na den hemel ziet,
En ſmeekt Jupijn om hulp, en al de groote Goden,
En wacht van boven trooſt, in dien vervallen Staet.
Pomoon, en Bromius, en Ceres weghgevloden,
En van het zwaerd verdrukt, en Venus, bloodt van raed,
Met d'andre Godheen ſtaen bedrukt aen Vrankrijx zijde.
De Goôn erbarmen zich om die verlege ſchaer,
Verdaghvaerden BORBON, *dat hy hen al bevrijde,*
En op zijn ſchouders neem den laſt van't Rijx-gevaer.
Tritoon met Mavors helpt den Held, op Vrankrijx bede,
Waer hy door hun beleidt de vyanden verſtoort:
Zoo wordt het Rijk geheelt door langhgewenſchten vrede.
NAVERRE, *ſterk van hals, den Rijx-kloot onderſchoort,*
Zet d'aſſen in de naef met kracht: zoo word herboren
De ruſt van't oude Rijk: zoo bloeien alle ſteên,
De kerken, en het landt weêr heerlijk, als te voren.
De Vree keert wederom. Aſtrea gaet bekleên
Haer troon en eerſten Staet. gevlughte Goden keeren
Uit hunne ballinghſchap in't voorige bezit.
Dit wordt u hier vertoont. dit wil Alcides leeren.
Daer by't gerabraekt landt weer zet in zijn gelit,
En heelt't geſpliſte Rijk, gelijk deez ſtommen ſpreken
Met recht wordt HENDRIK *dan by Herkules geleken.*

De gordijnen geſchoven zijnde, gingh men van de Vertooningen na het Waterſteken, of tornooi-ſpel te water. Het Waterſteken. Het voorgaende zagh men met een bedaertheit, maer dit met vreughtaen. Tien Matroozen, al in linne kleeren, met roode mutzen op 't hooft, daer een weitze haneveer op ſtak, waren partyen van dezen waterſtrijd. Zy ſtonden achter op, en zagen malkanderen leelijk aen, als of 'er halzen aen hingen. Hun geweer was een boom, of een ſteek-ſtok, dien zy voor de borſt hielden, en waer mede d'een en d'ander zijnen vyand, die hem in de ſchuit, met maght van armen ſnellijk voort-geroeit, tegens quam varen, met groote kracht op de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

borſt ſtiet. Maer het quam kluchtigh dat deze water-ſtekers, toen verwacht wierdt, datze d'eerſte-mael tegens malkanderen zouden aengaen, malkanderen voorby voeren, vriendelijk groeten, hun ſperen lieten vallen, en alzoo de toezienders in hun verlangen bedrogen. Daer na gingh 't op een vechten, als of het lijf om lijf was; zomtijts ſtietenze even ſterk, en plompten beide over hals over hooft, in 't water: zomtijts raekt 'er een over boord, en d'ander hielt, als een triumfeerder ſtand: en dit ſpel en endighde niet voor datze alle, zoo overwinners, als verwonnen, in 't water gelegen hadden.

Als dit alles op den Amſtel geſchiet en vertoont was, roeidemen tegens den avondt, in aller yl, na het Y toe, en volghden de Koningin ontelbare jaghten en ſpeel-ſchuiten. De Koningin met zommige ſloepen wat ſtijver voortvarende, en eenigen, die zoo wel niet voort konden, achterlatende, quam door Sint Anthonis-ſluis op het Y. Langhs het Y voorby de Ooſt-Indiſche werf varende, zaghze een groot Ooſt-Indiſch Schip, dat eerſt afgeloopen was. Hier verzochten de Burgermeeſteren, 's Konings Moeder, datze het Schip een naem geliefde te geven, 't welk ook geſchiedde, en ver-eerde het met de naem van Maria de Medicis. Het Y langs gevaren hebbende, verzelſchapt van alle de Speel-jaghten, voerze door de Zout-keeten, en quam van daer weder in de Prinçe-graft, en des avondts in haer hof, met de vier Burgermeeſteren altoos by haer.

Zaterdaghs was 'er zonderling niet te doen, en het genoechelijke van drie dagen over zijnde, raekte de burgery wat in ruſt. Na den middagh gingh de Koningin all' ſtillekens, zonder veel gewagh te maken, haren ſtaet hier en daer verzonden hebbende, zitten, niet in de Koningklijke en gewoone, maer ſlechter Karos, en gevoert door ſtraten en ſtegen, gingh in verſcheide winkels naerſtigh vragen na den prijs van waeren en porceleinen. De Prinçen, en die om hun hooge Majeſteit, maght hebben miſdadigen t'ontſlaen, plegen t'hunner aenkomſt genade te bewijzen aen den genen, die daer om bidden. Dit dede ook de Koningin, verbad voor de Vierſchaer van Amſterdam, eenen die in lijfs gevaer was, om dat hy buiten zijn meeningh, met het worpen van eenen ſteen, een manſlaght begaen hadt.

Des Zondaghs maekte zich de Koningin, gereed om te vertrekken. Burgermeeſters bewezen haer in 't ſcheiden dezelve beleeftheit en eere, dieze hare Majeſteit t'harer aenkomſte, gedaen hadden. Op der zelver Heeren laſt was wederom, als te vooren, de ruitery van Amſterdam by der handt, zeer prachtigh uitgeſtreken in wapens en klederen, om 's Konings Moeder te geleiden. By de Haerlemmer-poort ſtonden vijf hondert uitgeleze Muſquettiers in orden, al burgers. Eer de Koningin uit het Prinçen-hof trad, gingen Burgermeeſteren af-ſcheid van haer nemen. De Penſionaris Wilhelm Boreel, dede weder het woordt in Franſche tael, en haelde door een wijtluftige rede, haer Voor-oud'ren dienſten, aen deze Stadt bewezen, hemel-hoogh op; en mat zeer bree uit de genegentheit der Regeerders en Burgers t'haerwaert. De Koningin antwoorde hier op met een minnelijk en bly gelaet, datze de goede wille en genegentheit t'haerwaerd van Burgermeeſteren, Regeerders, en Burgers, met gelijke liefde en genegentheit omhelſden, en 't geen zy voort met een Koningklijke welſprekentheit in dier meeninge wijſſelijk en deftigh uit-ſprak. Hier op trokze, verzelſchapt met een kornet paerden, over den Nieuwen-dijk, door de Haerlemmer-poort, daerze in-quam, den dijk langhs. Niet verre buiten de ſtadt, nam de Heer van Petten, die voor aen trok, het leſte af-ſcheid van de Koningin.

Als in den Jare zeſtien hondert twee-en-veertigh Prins Fredrik Hendrik, met de nieuw-gehuuwde Prins Willem, zijnen Zoon, en Maria zijn Bruidt, dochter van Karel d'Eerſte van dien name, Koning van Brittanje, de

Inkomſte van Prins Fredrik Hendrik, &c.

1642.

de voornaemſte Steden van Hollandt ging bezichtigen, quam hy zich mede hier binnen Amſterdam op den twintighſten van Bloei-maendt vertoonen. Dirk Tholinx, toen Raedt en voorzittend' Schepen, reed met een bende ruiteren, ten zelven dage, als al de ſchutteren en zoldaten in 't geweer ſtonden, ter Haerlemmerpoorte uit, en hare Majeſteit de Koningin van Engelandt te gemoet, die, hy met een zonderlinge heusheit verwellekomde. Maer binnen der ſtadt gekomen zijnde, ontfing haer de Penſionaris Boom, met een deftige reede in de Franſche tael uit-geſproken.

Op verſcheide plaetzen, daer deze groote Perzonaedjen, voorby moeſten rijden, eer datze aen 't Prinçen-hof quamen, waren çierlijke en hooghverheve Triumf-bogen opgerecht.

D'eerſte Vertooning ſtondt op den Dam, op de kant van 't Dam-rak, en 't open na 't Stadt-huis; dit was een getimmert van groote hooghte en wijte, meerder met kunſt van Beeld-houwers, als Schilders pronkende. 't Was met een zeer groote dubbelde Feſton, van Oranje-Appelen, roode en witte rooze t'zamen gevlochten, in zijn opperſte behangen; aen d'enden ter weder-zijde, tuſſchen de verheve Zuilen in, menigten van wapenen der ondergebrachte Steden, in Afrika, Ooſt en Weſt-Indie, en elders, aen een zijde Oranje ſnoer ten toon hingen.

In de opening van dit Toonneel, wierdt het Huwelijk, (waer op al de toe-bereidingen meeſt geſchiedden) van de Jonge Prins Willem, en Maria, dochter van Karel d'Eerſte, Koning van Engelandt, in de gedaente van Thetis en Peleus, op wier Bruiloft al de Goden en Godinnen vergadert waren, gelijk als op deze d'edelſte, d'oudtſte, rijkſte, en maghtighſte van Europe moeſten vergaderen, vertoont.

De tweede Triumf-boogh ſtondt voor de Beurs-ſtraet. Dit was een zeer aenzienlijk hoogh gebouw, het welffel was verçiert, met roode en witte roozen, door-wrocht hier en daer met goude lelien, ter weder-zijden twee gemarmerde Zuilen. Het top-punt van het bovenſte vierkant; waer op de Keizerlijke Adelaer, en daer onder het verbondt tuſſchen Keizer Adolf van Naſſou, en Eduard de Tweede van dien name, Koning van Engelandt, (toen hy in den Jare twalef hondert twee-en-tnegentigh, des Keizers byſtandt in den oorlogh tegens den Grave van Vlaendre, van nooden had, en onder de vlerken des Adelaers zogte te ſchuilen,) vertoont wierdt, was geen ſchilder, maer verheven werk.

De Triumf-boogh, die op den Middel-Dam ſtondt op-gerecht, overtrof al d'anderen in hooghte, en praelde met verſcheide Latijnſche en Duitſche veirzen. Door deze poorten alleen reed de ruitery, voeren de karoſſen, en trokken de gewapende ſchutters. Twee vierkanten was dit werk hoogh, had aen weder-zijden twee Zuilen, en boven op het top-punt ſtondt het wapen van Groot Brittanje, dat met zijn kroon boven de huizen keek. Aen d'eene zijde vertoonde zich het wapen van Out-Engelant, en aen d'ander dat van Naſſou. Van binnen wierdt vertoont het Huwelijk van Reinond van Naſſou, eerſte Hartogh van Gelder, met Leonora, dochter van Eduard, de Derde van dien name, Koning van Engelandt.

Tuſſchen de Zuilen van het tweede vierkant, ſtondt op de rechte handt de Oorloghs-god Mars; aen d'andre zijde Pallas; elk hield in de handt een ſtanderd, die van boven tot beneden met wapenen van Steden, ſchanſſen, en veſten, door Fredrik Hendrik, den Spanjert ontweldigt.

Aen de Verkens-ſluis, voor de Doele-ſtraet, was de vierde zege-boog opgericht, meê van twee vierkanten hoog. Ter weder-zijde hing van boven tot beneden een ry van ſchilden, waer op d'onder-gebrachte plaetzen van Afrika, Ooſt en Weſt-Indie, Brezijl, en andere geweſten meer ſtonden afgemaelt. Boven op de top-punt ſtond een levendig perzoon, die Herkules, met een zeer groote werelt-kloot op zijn ſchoft, af-beelde. Hier mee wierdt d'onwaerdeerlijke deughden, en onverwinnelijke krachten van Fre-

Fredrik Hendrik, die mee willigh op zijn ſchoudren de zware laſten van ons Vaderlandt getorſt, en voor het vallen met raed en daed by-geſtaen, en bewaert heeft. Japitus en Atlas, daer door Prins Willem zijn Vader, en Maurits zijn Broeder, af-gebeelt wierden, lagen aen zijn zijde, en zagen met verwonderingh op, als ofze het ſchudden aller dingen, die van dezen held met wijsheit en arbeidt in vaſten ſtandt geſtelt wierden, gevoelden, en riepen met Klaudiaen. *Meer verricht onze zoon en broeder als Wy, en volmaekt, 't geen wel van ons begonnen is.* Voor deze Zegeboogh hielden de karoſſen ſtil, en wierdt met het openen der gordijnen van binnen een Tempel vertoont, die na de wijze van den Jare dertien hondert, gelijk in Schotlandt te dier tijde gebruikelijk was, met ſtatelijk Prieſterſchap, en Koningklijk opgeſchikt was. Voor het Altaer, daer de Biſſchop aen-ſtond, knielde Godvruchtigh neder; Jakob, de Tweede van dien name, Koning van Schotlandt, met Maria van Egmond, geteelt uit de lendenen van Reinoud, Hartogh van Gelder, die den bandt des Huwelijx vaſt maekte. Voor het Toonneel ſtonden verſcheide Latijnſche en Duitſche veirzen, die altemael op dit Huwelijk ſloegen.

Prins Fredrik, de Koningin, en Prins Willem, met zijn Prinçeſſe dit alles wel bezichtight hebbende, reden voorts na 't Prinçen-hof, alwaer uit de naem van Burgermeeſteren de Penſionaris Willem Boreel hen verwellekomde.

's Anderen-daeghs wierdt deze ganſche Stoet, neffens de Heeren Burgermeeſteren, in verſcheide wel-toegeruſte ſloepen, door de voornaemſte grachten gevoert, om de ſtadt en alle Gods-huizen, daer in Amſterdam boven al andre Steden uit-munt, te bezichtigen. Prins Fredrik in 't oude Man-huis komende, gaf tot een ſchenkaedje aen ieder man en vrouw drie gulden. Het grimmelde op het Y, (daerze mee langh voeren) van ſpeel-jagten en ſloepen, die luſtig met zijde vlaggen en wimpelen braveerdē. De groote Schepen verwellekomden, met het loſſen van 't grofgeſchut, deze groote perzonaedjen.

Op het verzoek van Prins Fredrik, die luſt had om op nieuw de Vertooningen weder te zien, lieten de Heeren Burgermeeſteren, op het midden van den Dam, by de ringh, een groote ſtellaedje op-richten, en met blaeuw laken bekleeden. Hier op gingen de Koningin van Engelandt, Prins Fredrik en Wilhelm met zijn nieuw-gehoude zitten. En de gordijnen, op 't ſteken der trompetten, wegh-geſchoven zijnde, bezagen alles naeuwkeurigh.

's Vrydaghs, als 't weer op een vertrekken ging, was Dirk Tholinx, weer met zijn bende ruiteren, beſtaend' uit hondert en vijftigh peerden, 's Vrydaghs morgens, buiten de Reguliers-poort gereden; en had zich voorby den Overtoom op een kamp landts in ſlagh-orde geſtelt, alwaer hy ook zijn af-ſcheid nam. 't Was, en al eenige dagen van te vore een zeer ſchoone en heete daghweers geweeſt; zulks de wegh, die na Amſterveen loopt, zeer zoude geſtoven hebben, indien de Heeren Burgermeeſteren, dien niet een ſtuk weegs door de huislieden had laten begieten.

Meer andre water-vertooningen, als daer de onbeweechelijke roovers den onſchuldigen Arion, overboort en in zee plompten, en hy van een Dolfijn, door Gods beſchikking, behouden wierd; als ook hoe Perſeus Andromeda, die aen de Steen-rots geketend ſtond, om van het wanſchape Zee-gedrocht verſlonden te worden, quam ontzetten, zouden tuſſen de Oude en Papen-brugh, en de Damſluis, vertoont hebben geworden; maer vermits d'intree te lande geſchiedde, wierden die, doch met een ongelukkige uitkomſte, 's anderen-daeghs, na d'inkomſte, op den Emſter vertoont.

Deze Vertooningen zijn geſchiet, midlerwijl d'onzen vaſt in oorlogh met de Kaſtilianen waren; maer het ſluiten der Vrede, na een twee-jarige handeling, tuſſen Filips, de vierde Koning van Spanje, en de Staten der

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

vrye Nederlanden, verſchafte weêr nieuwe ſtoffe tot Vertooningen. Het beſluiten van dit verdragh ſcheen met een al-gemeine vreucht heel Kriſtendom t'overſtelpen, en het onderlingh bloedt-ſtorten, zoo vele Jaren in Europe gepleeght, ruſt en vrede in deze gezegende Landts-bouwen in te voeren. Aen 't vertoonen van Triumf-boogen, Schou-tooneelen, en andere Prael-gebouwen, als ook 't maken van Maet-gedichten en Rijmen, daer door de Dichters de ruſt der Nederlanden ſcheenen in te wyen, en de lof der ſtrijdtbare Vorſten, die den oorlogh uitgevoert, en de vryheit herſtelt hadden, uit te kraeien, was maet noch eind. De namen van Arminius en Civilis, van Wilhelm, van Maurits, en Fredrik, zetteden den gezangen vry veel luiſters en glans by.

Tot het af-kundigen der vrede, in de zeventien Nederlanden, was den vijfden dagh van Zomer-maendt, die hier t'Amſterdam, door aengename gedenk-teken van ongemeene vreugt, doorluchtigh wierdt gemaekt, geſtelt.

Op het midden van den Dam waren, door orde der Heeren Burgermeeſteren, drie Tooneelen op-gerecht, daer in den arts Samuel Koſter, Jan Vos, en Geraerd Brand de Jonge, achtien Vertooningen, ter gedachtenis van onze gezegende oorlogen, deden ſtellen. Amſterdam, gevoelende het heil dezer vrede-handel, borſt uit tot bewijs van zijn blyſchap, door alle vonden van vrolijkheit; en vertoonde de glans van zijn heerlijkheit.

De Triumf-boogen, ſtellaedjen, op-ſchriften, vertooningen, van levende en andere Zinne-beelden, ſlaende op de beginzelen, op den waſdom, en grootheit van onzen ſtaet, waren menigerley; en blonken door de weldadigheit der Heeren Burgermeeſteren van konſtige çieraden, zonder eenige ſpaerzaemheit; hoe-wel de kortheit van zes dagen toe-ruſtens, noch veel verhinderde. Voor het hooghſte Schouw-tooneel ſtondt de Leeuw, die in de ſlinker-klaeuw zeven pijlen, en in de rechter het zwaert benepen hielt, op een goude grondt af-gebeelt: aen de rechter-zijde ſtonden deze Veirzen.

Is d'oorlogh nu volvoert door zeve
vrye Leeuwen.
Men zagh hier 't voor-ſpel al voor
meer als vijftien eeuwen,
't Gehoor verlangh nu niet. Hier
ſpreekt een ſchildery.
De werelt luiſtert ook na ſtomme
Poëſy.

De linker-zijde was door J. Vos met dit gedicht verçiert.

Men vocht in Nederlandt om vryheit
en om vreê.
Nu zijn deez' twee bevochten,
Dies ſteekt men 't bloedigh zwaerdt
vol ſcharen in de ſcheê,
En boeit de Krijgs-gedrochten.

De ſteene galdery rontom de Waeg, ſtondt bezet met trompetters, en de gardijnen der Tooneelen, op het geluit der ſchalmeyen, en Schuif-trompetten, wierden tot achtien-mael geopent.

De zes eerſte Vertooningen, van de achtien, had d'arts Samuel Koſter, de middelſte Gerard Brand de Jonge, en de leſte J. Vos, bedacht, en uit-gevoert. In d'eerſte vertoonde Koſter de Vorſtelijke deughden van Prins Willem, onder de gedaente van Amphion; In de tweede, Prins Maurits, onder de gelijkenis van Numa Pompilius; In de derde zagh men zijn Hoogheit Fredrik Hendrik, door den grooten Fabius Maximus af-gebeelt. In de vierde opening verſcheen de zeer gelukkige Stedehouder, zijne Hoogheit Prins Willem, onder de gedaente van Auguſt. In de vijfde wierdt de voorzichtige zorg der doorluchtige Staten, voor onze belaeghde vryheit vertoont. In de zeſte Vertooning wierdt Mars geboeit, Vulkaen het wapen-ſmeden verboden, en oorloghs-volk betaelt, en ten deele af-gedankt.

Vertooningen op het af-kundigen van d'eeuwige Vrede met Spanje.

De zes middelſte vertooningen, waren al af-beeldingen van den oorſpronk der Batavieren, en hunner

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

oorlogh tegens de Romeinen.

In d'eerſte vertooningh wierdt in een boſch een leger vertoont, beſtaende uit volken, die met Bato den Prins der Katten, hier, een Vaderlandt voor hun Na-komelingen tuſſchen twee wijde ſtroomen, vonden. Men zagh 'er ongeboude en met ruichte bewoſſe velden, daer zich eenige neder-ſloegen. De voet-knechten, die 'er vertoont wierden, waren meeſt naekt, of licht gekleet met een kort overhangzel, want by haer was pronk noch prael, uitgezondert in den ſchilden, die met uit-geleze verwen beſchildert waren. In dit oneindelijk getal van menſchen zagh men eenderlei geſtalteniſſe van lichamen, gezet en opgeſchoten van leden, ſtraf van wezen, ſtrengh van oogen. De ſtrijdbaerſten, die in de eerſte gelederen ſtond, droegen een yzren ringh om de lendenen, gelijk een boeien. Aen d'eene zijde in den voor-grondt ſtonden de treffelijkſte der gemeente, die door haer geſprenkelde diere-vellen uit het graeuw onderkent wierden. Onder deze Edelen munte de Koningklijke Prins Bato uit. Aen zijn eene zijde ſtondt de lijk-baer der beminde Richeldin. Aen zijn rechterhandt zat de Duitſche Vryheit, houdende den leger-ſtandert, en het velt-teken der Duitſchen, daer een Kat in ſtondt, voor haer op een hooge troon. De Matigheit, Rechtvaerdigheit, en voorzichtige Kloekmoedigheit, ſtonden onder haer voeten. Ook ſtond 'er een doodt-baer, waer onder gekoppelde Oſſen, het toe geruſt paert, de beukelaer, hand-ſpiets, en zijd-geweer, huw'lijx giften der vermoorde Vorſtin, lagen. Achter het lijk zagh men de kuiſche Vrouwen van Batoos onderzaten, met haer ſnee-witte armen, en 't bovenſte deel der blanke hals en borſt, ontrent de ſchouderen, naekt; d'andere deelen der ſchoonheit waren bedekt met een linnen tabbert, die met purper doorwerkt was. Deze hadden d'oogen op haer mannen, of op haer kinderen, of ter aerde, en haer handen in 't afhangend hair geſlagen, terwijl zy haer ongelukkige Princes met heete tranen, en benauwde zuchten, betreurden. And'ren ſtapelden het hout des lijkviers; and'ren rechteden met zidderende handen een graf op, van aerde zooden. In 't verſchiet waren zommigen in 't werk, met onderaerdtſche winter-kuilen te graven: eenige bouwden huizen van ruuwe boomen, zonder eenigh metzel-werk noch tegel-dak, maer met aerde beſtreken, zoo zuiver glinſterende, dat het geſchildert werk, en met pencelen getoogen ſcheen. Deez woonplaetzen waren op zich zelf met haer bezondre beheiningen af-geſchooten, en wijt van den andren verſcheiden. Men zagh in dit eilandt, dat door de manhaftigheit der inwoonders beſchermt zal worden, geen beſloote veſten, geen ſterke ſlooten, noch bemuurde ſteden.

In de tweede vertooningh wierdt het verbondt tuſſchen C. Julius Cæſar, en de Batavieren bezwooren, en onze voor-ouderen den naem gegeven van Bondt-genooten des Roomſchen volks.

De derde vertooningh was de ſtaet-zucht der Romeinen, die ten tijde van Keizer Vitel het verbondt braken, door onbehoorlijke laſten en 't plagen der ingeboornen.

In de vierde vertooningh wierdt Julius Paulus, een Batavier van Koningklijke ſtamme, door den Romeinen t'onrecht ter doodt gebracht; en zijn Broeder Klaudius Civilis verdreven.

In de vijfde zagh men 't ongelijk gewroken, en de vryheit herſtelt, door de liſt en dapperheit van Civilis, die de winter-legers der Romeinen in Batavie verdelghde.

De zeſte vertooningh was de blijtſchap der Batavieren, over de uitkomſte des oorloghs, en het ſluiten der vrede met Ceriael, den Veldt-heer van Veſpaſiaen.

Door d'eerſte Vertooning van de zes laetſte, door J. Vos uitgevoert, wierdt het gewapende Europe, door de tweede, de af-geſtrede Vorſten; door de derde, de eeuwige vrede-vryheit; door de vierde, de bezwoore vrede; door de vijfde, 't veilige Neder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

derlandt; en door de zeſte, de Moeder der vrede, het gezegent Amſterdam, af-gebeelt. Met het vertoonen van deze ſchrandre vonden, wierdt vaſt deze zegen-rijke dagh ten einde gebragt, maer de vreught en blyſchap der Burgeren, deed des nachts hemel en aerde weerlichten, door duizenden van teer-tonnen, en vuur-werken, die niet alleen op de toorens, maer door de ganſche ſtadt in de lucht geſchooten wierden. En Amſterdam, na't bluſſen van den brandt des oorloghs, ſcheen geheel in vlam te ſtaen. Door zoo veel glans en doorluchtigen toeſtel, wiert hier de vrede, na tachtentigh Jaren oorloghs, geviert.

Op 't ſluiten van de vrede tuſſchen Engelandt en het Vereenighde Neerlandt, in den Jare zeſtien hondert vieren-vijftig wierden t' Amſterdam op de Markt thien Vertooningen, door Jan Vos bedagt en uit-gewerkt, vertoont.

De eerſte Vertooning

Was in de hel. Pluto, Koning van den afgrondt, zat in een yzere throon; Radamant, Eakus en Minos, helſche Rechters, bekleeden bey zijn zijden: Alekto, Megera, en Tiziſone, drie razeryen, ſtonden met fakkels, achter de zetels. De Tweedraght ſtapte, al brullende voor uit. De Staet-zucht gaf oorlogh, haer bloet-dorſtige dochter, een ſlag-zwaert: Gewelt, Moort, Wraek, en Doodt, geſpten haer een harnas aen; Gierigheit, Eigen-baet, Roverye, Dronkenſchap, Mein-eedigheit, Bedrogh, Onkuisheit, Bloetſchandt, Schrik, Vrees, haer Lijf-trouwanten, volgen deze werelt-ploegh. Karon, veer-man van de hel, maekte zijn Boot gereet, op hoop van bebloede zielen te laden. In 't verſchiet zagh men Siſifus de ſteen dragen, Ixion het radt draeien, Promotheus van de Gier pikken, en de Danaiden water in 't bodem-looze vat gieten.

In de Tweede

Verſcheen het Oorlogh met haer Leger-benden. De Staet-zucht ſtond aen haer rechte zijde. Gierigheit, Eigen-baet, Rovery, Moort, en Doodt volghden. Eerbaerheidt, Onnoozelheit, Gerechtigheit, en Trouw, wierden door Onkuisheit, Bedrogh, Meineedigheit, en Gewelt verjaegt. Zy gaf Schrik, Vreez, Tweedraght, en Wraek, laſt om haer zaet in Nederlandt te jagen: maer deze plagen wierden hier van Onverzaegheit, Moedigheit, Eendracht, en Vryheit verwacht. Aen d'andere zijde namen Blaek, Asku, Monk, Dean, en Pen, af-ſcheit van de Zee-raden; de minder water-hoofden en hop-luiden wenden zich. Men preſte het volk, uit kracht van een oude wet, die tot laſt der gemeente is, en ſleepte het gekluiſtert na de Schepen: de vrouwen, kinderen, moeders, en zuſters, volghden hen al weenende.

In de Derde

Zagh men Neeringh, Rijkdom, en Overvloet, quijnen. Nederlant volgde zich met de zeven vrye Landen, daer zy al haer krachten van ontfangen moet, by Juno, Bacchus, Merkuur, Ceres, en Pan, die by Mars en Pallas om hulp aenhouden. D'Eendraght quam met Gierigheit, Voorzichtigheit, en Kracht by de Steden, om de ruſtelooze Tweedraght, terwijl zy bezich was om haer tegen elkander aen te hitzen, voor eeuwigh uit te bannen.

In de Vierde

Was het verbondt tuſſchen Denemarken en de Staten. De Koning, die zijn Raden, en Nederlandt, dat de Staten by zich had, waren geharnaſt, en ſtonden voor een brandend outer; terwijl zy elkander den eedt van getrouwheit doen, wierdenze van de Trouw om-helſt: d'Eendraght gaf hen de zegen. Hy had Mars, de Belt, d'Elf, de Weezer, de Boſch-en-Klipgodin aen zijn rechte handt. Zy de zeven Nederlanden, de Vryheit, Pallas, de Rhyn, de Maes, de Schelt, en 't Y. Gerechtigheit, Voorzichtigheit, en Kracht, voeghden zich by het Goddelijk verbondt.

In de vijfde

Gongen de Boots-gezellen en Zoldaten ſcheep. Tromp had de Zeeraden by zich. Jupiter gaf hem den ſtok van gezagh over 't Scheeps-heir; Mars zijn deegen, en Pallas haer ſchilt.

Juno, Merkurius, Bacchus, Ceres, Pan, en de zeven Landen van Eendraght en Vryheit verzelt, geleiden het hooft der baren na de ſtrandt, daer hem Neptunis zijn Gaffel reikte. De Tritons bliezen op hun hooren. De Rhyn, de Maes, de Schelt, en 't Y, wenſchen den Zee-helt d'oorloghs-zeege.

In de zeſte

Verſcheen de Faem, en blies de Staetſche water-zeege. Aen d'ander zijde zagh men de rouw-bedden van Tromp en Galen, daer hun wapens aen hingen. De Zee-hop-luiden ſtonden neffens hem, die op de punten van hun geweer zwoeren, dat zy 't ſneuvelen van hun Opper-hoofden wreken wilden. De Zee-raden ſtonden verzaeght. De vrye Landen waren in 't zwart gekleet: maer Mars en Pallas gaven haer weder moet. Apollo en de negen Muzen, door-menghden de zeege-zangen van deze twee Zee-helden met zuchten, weenen en droevige klachten.

In de zevende

Zagh men den Heer Opdam; hy had Gerechtigheit, Voorzichtigheit, en Kracht aen zijn zy. De Nederlanden namen hem den eedt af van getrouwheit. Terwijl hy zijn rechte hand om hoogh ſtak om te zweeren, had hy in de linker een ſpeer, met een hoet, die hem de vryheit ſtrengh belaſt te bewaren. De tijt veranderde de Rouw-vlaggen, van Tromp en Galen, weder in roode. De Steden wenſchten het Zee-hooft geluk.

In de achtſte

Zagh men Neptunis en Thetis door de baren bruizen, die door de Zee-krijgh met bloedt door-mengelt waren: de wagen was met Zee-goden en Godinnen omringt, en wiert gevolgt, van de Taegh, de Loir, de Sein, de Schelt, de Rhyn, de Maes, het Y, de Teems, d'Eems, de Elf, de Belt en Weezer: zy ſchreeuwden al te zamen om vrede. De Gezanten van bei de Landen, zagh men met Olijf-kranſſen gehult, elkander op de ſtrandt om-helzen.

In de negende

Daelde de Vrede uit den Hemel; zy had Neeringh, Rijkdom en Overvloet aen haer rechte zy, de zielen van Tromp en van Galen aen de ſlinker: deze Helden wierden van Mars en Pallas met Scheeps-kroonen, die van ſterren blonken, gekroont. Apollo en de negen Muzen zongen en ſpeelden haer oorlogh-daden. De vryheden, elk van zijn Landtſchappen omheint, bezwoeren het Vrede-verbont. Juno klom op haer wagen; Bacchus op zijn wijn-vat; Merkurius verwiſſelde zijn ſtaf voor een Scheeps-roer; Ceres verçierde haer puik met kooren-airen, en Pan met gras.

In de tiende

Zat Nederlandt op een throon, die van Ankers, Kabels, Zeilen, vlaggen; en Scheeps-wapens door elkander gevlochten was; Mars zette haer eẽ helm op 't hooft, daer een ſchip op ſtond: Pallas gaf haer een ſpeer, daer de vrede, door hulp van d'Overvloedt, twee fruit-hoorens aen-ſtrikte: Merkurius, die de Neeringh by zich had, reikte haer zijn Scheeps-roer. De zeven Nederlanden, die om haer zetel ſtonden, wierden van d'Eendracht met een rooden ſluier aen elkander gehecht; de vryheit ſtont in 't midden. Gerechtigheit, Voorzichtigheit, en Kracht, wierden van het zeven-tal om-helſt. Juno, die de rijkdom op haer wagen had, en Bacchus die van Satirs voort-getrokken wierdt, quamen met Ceres en Pan den throon naderen. Apollo en de Muzen waren bezich om hun verwoeſte Parnas te herſtellen. Neptunis, en al de Zee- en Stroom-goden en Godinnen betoonden zich vol vreughde. De Landtſchappen, die in het Zuiden, Noorden, Ooſten en Weſten, door de Staetſche wapens verwonnen wawaren, quamen aldaer wetten ontfangen.

Boven van het nieuw-gebouwde Stadt-huis, als ook van d'Oude Kerks en 's Princen-hofs tooren waeiden witte vrede-vlaggen. De voor-gevel van 't Stadt-huis was zeer çierlijk met alderhande groente van boomen, en an-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

andere çieraden opgepronkt, en de venſters met tapijt-werk behangen. 's Uchtens ontrent negen uuren quamen Burgermeeſteren op hun gewoonlijke vergader-plaets by een, van daer, gaende al de Stadts boden, wel ten getale van twintigh, voor uit, gingen de Heeren Burgermeeſteren, Schepenen, en eenige Sekritarizen in de Nieuwe kerk ter preke, en weder daer uit na 't Stadt-huis; en na datze met geluit van inſtrumenten, trompetten, en los-branden van 't geſchut, de Vrede hadden laten afkundigen, quamenze 's middaghs ontrent dry uuren weder boven, en wierden toen in 't gezicht van duizenden deze Vertooningen vertoont gedaen.

's Avondts wierdt, tot teken van een al-gemeine vreughde, met teer en pek-tonnen op de Markt, door laſt van de Heeren Burgermeeſteren, en door de ganſche ſtadt by de gemeent' luſtigh geviert; 't welk tot 's morgens duurde. Burgermeeſteren deden ook aen ieder Predikant een vaetje wijn van twee-en-dertigh mingelen, om zich daer mee vrolijk te maken, beſtellen.

Inkomſte van de Keur-vorſtin van Branden-burgh, &c.

In den Jare zeſtien hondert negen-en-vijftigh, den negen-en-twintighſten van Oogſt-maendt, wierden haer Doorluchtigheden, de Keur-vorſtin van Brandenburgh, en haer moeder, de Prinçeſſe Douagiere van Oranje, met de voor-treffelijkſte Perzonaedjen der vorſtelijke Huizen van Oranje, Anhalt, en Naſſou, &c. hier ter Stede zeer prachtigh en ſtatelijk ingehaelt. Een dagh of twee daer na, als deze vorſtelijke Doorluchtigheden het Raedt-huis met hare tegenwoordigheit vereerden, wierden op zeſtien Staçi-wagenen, op de Markt, die ook de voornaemſte Burg-wallen en ſtraten door-reden, verſcheide zinrijke vertooningen, (door den Poët Jan Vos bedacht en toe-geſtelt,) voor haer en de ganſche gemeente vertoont.

De eerſte Wagen

Was van vrucht-hoorens, daer twee Leeuwen op ſtonden, door elkandre gevlochten. Achter zagh men een ſpeer, daer een hoet op hingh; in 't midden twee ver-eende handen, die een bondel pijlen vatteden, daer twee ſlangen om krulden: voor een Schilt, daer een zwaert op ſtukken geſtooten was. Op deze wagen vertoonde zich d'Eendracht, die Tweedracht en Bedrogh, met een keten aen elkandre geſlooten hield: zy had kracht en zeege, haer dochters voor haer zitten.

De tweede

Was achter met Stroom-goden verçiert, die op hun potten, daer het water uit quam bruizen, met hun armen ruſteden, en rontom van lis en ruighgewas bewoſſen. Gelderlandt liet zich op deze voort rijden: zy had Nimmegen, Arnhem, Zutphen, Diane, en twee Jaght-nimfen by zich.

De derde

Was een Hollandtſche Thuin, daer een Leeuw in ſtond. Achter zagh men de vier winden, daer de werelt-kloot op ruſte, die met de hoet van Merkuur bedekt was. De zijden waren met Scheeps-gereetſchap en koopmanſchap verçiert. Dit was de wagen daer Hollandt op reed, verzelt van Dordrecht, Alkmaer, Hoorn, Juno en Merkuur.

De vierde

Was een Zee-ſchelp, die van vier Dolfijnen, die de ſtaerten om elkander krulden, gevat was. Op deze verſcheen Zeelandt; zy was van Middelburgh, Vliſſingen, Zierik-zee, Neptuin, en twee Zee-nimfen om-heint.

De vijfde

Was voor van allerleie vruchten. Het achter-endt vertoonde den Dom, daer een Biſſchops Mijter en Staf by lagh. Het Sticht, dat Uitrecht, en Amersfoort by zich had, wierd op deze Staçi-wagen, van Pomone, en de Vecht om-helſt.

De zeſte

Was van verſcheide gewaſſen, koppen van Paerden, Oſſen, Koeien, Schapen, Bokken, Kazen, en Botervaten deur een gemengt. Op deze zagh men Vrieſlandt, Leeuwerden,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Franiker, Harlingen, Pan, en twee Satirs.

De zevende

Was van Koren-ſchoven en eiketelgen door elkander geſlingert. Hier op vertoonde zich Over-Yſſel, Deventer, Kampen, Zwol, Bacchus en twee Boſch-goden.

De achtſte

Was voor een Paert, en 't achterendt een gevleugelde vrouw. Groeningen en Om-landen had Groeningen, Dam, Ceres, en Vruchtbaerheit by zich.

De negende

Was vier goude Arenden, die de Werelt-kloot, Scepter, en Zwaerdt by zich hadden, aen een gehecht. Hier zagh men Keizer Adolf van Naſſou in 't harnas, en behangen met een goude Staetçi-mantel: hy had een Zwaert in zijn rechter-handt; in de ſlinker een Olijf-tak. Jupiter vertoonde zich achter. Donau en Rhyn, twee Stroom-goden, zaten voor op, en hielden een Pilaer, daer een goude dubbelen Arendt op ſtondt. De Heraut, die zich by de Keizer liet zien, was met een wapen-rok, daer twee dubbele Arenden op geborduurt waren, gekleet, en had een goude ſtaf in zijn handt. De wagen wierdt van Mentz, Keulen, Trier, Palts, Brandenburgh, Saxen, geeſtelijke en wereltlijke Keur-vorſten, die te paert reden, omringt; deze waren door Rijxſtaf, Kroon, Scepter, Werelt-kloot, Sleutel, en Zwaerdt, hun eer-tekens, uit malkander te kennen.

De tiende

Vertoonde een Leeuw, die half onder een Schilt lagh, daer een vos op zat. Achter, in ſchaduuw van een Oranje-boom, ſtond een vrouw, die een mom-aengezicht voor had, en de vinger op haer mondt leidde. Op deze ſtondt Prins Willem d'Eerſte; hy was onder zijn tabbert geharnaſt. Dwingelandy en Moordt wierden door de Prins, die Pallas en Vryheit by zich had, gebonden.

De elfde

Was in 't midden een ſterke veſting; achter een gevleugelt bovenlijf; voor een Faem, daer een haen by ſtondt; in 't midden quam een yzere arm, die een zwaerdt in de vuiſt had, uit een wolk, om de verwerde knoop, die hier op een autaer lag, te door-kloven. Dit was de wagen daer Prins Maurits op zat; hy had Wijsheidt, Voorzichtigheidt, Mars en Krijghsbouw-kunſt tot Raets-heeren.

De twaelfde

Was het onderſte deel van allerleie wapen-tuigh, achter vertoonde zich Herkules koets, daer een hoet op hingh; voor een Fœnix, die op zijn neſt verbrande: in 't midden zagh men de Werelt-kloot, daer een Oranje-telgh om heen geſlingert was. Op deze verſcheen Prins Fredrik: hy had Rijkdom aen zijn rechte, en Herkules aen zijn ſlinker zijde. Matigheit ſtond voor. De Faem blies haer trompet, daer de wapens van de verwonnen Steden en Schanſſen aen-hingen, om Fredriks Krijghs-bedrijf te verbreiden.

De dertiende

Was het achter-endt een vliegendt paert; in 't midden zagh men Boeken, Wereldt-klooten en Zwaerdt, dat met een Olijf-tak verçiert was. Op 't voorſte deel ſtond een Burgh, daer vrede-palmen uit-ſprooten, die van twee armen omhelſt wierden. Op deze verſcheen Prins Willem de Tweede: hy had de Krijgh onder zijn voet. Vrede zat achter, Neering, Rijkdom, en Diana zagh men op de voorſte bank verſchijnen.

De veertiende

Was de boodem van kunſt-gereetſchappen en boeken deur een gevecht; voor ſtondt de Hoop, het achterſte deel was een ſpringend hart, dat van een hondt vervolght, en van Jaegh-tuigh om-heint was. Dit was de wagen daer Prins Willem de Derde op verſcheen. Hy zat op de ſchoot van de Gods-dienſt die in 't wit gekleet was; zy had twee vleugelen aen haer rugh, en een zon op haer voorhooft. De zeve vrye kunſten, die daer door gevleugelde kinderen uitgebeelt waren, pooghden de Prins haer Staet-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

nutte leſſen in te ſcherpen. Voor op de wagen ſtondt een brandend outaer, dat met Laurieren, Oranje-Appelen, en anker van de Hoop verçiert was; uit d'aſch, die op 't outaer lagh, verreez, in ſchaduuw van een boom, daer een enkele Oranje-Appel aen hingh, een jonge Fœnix.

De vijftiende

Was het voorſte deel een Faem; het achter-endt een vrouw, die een ſter op haer hooft had; zy ſtorte uit een vat dat zy onder haer arm had, allerleie rijkdommen; in 't midden zagh men niet dan wapens. Op deze zat de Dankbaerheit, en voerde het wapen van d'Al-gemeine Staten. Miltheit en Stil-zwijgentheit bekleden bei haer zijden, voor haer ſtonden twee gevleugelde kinderen, en ontvouwden een Oranje-ſluier, daer de Miltheit, de Hoorn van overvloet, die vol ſchatten gepropt is, door order van Dankbaerheit, in leedigh ſtorte, om de Prinçelijke dienſten, gelijk zy van oudts-her gedaen had, met Koninklijke giften te beſchenken.

De zeſtiende

Was de Koch, het welk een Schip zonder roer was, daer 't oude wapen van Amſterdam door uitgebeelt wert. Amſterdam vertoonde zich by de maſt; haer hooft was met een Scheepskroon verçiert, zy had de Stroomgoden van d'Amſtel en 't Y, die 't nieuwe wapen vaſt hielden, voor haer zitten. Het achterſte deel wierdt door Apollo en Merkuur bewaert. Aſia, Europe, en Amerika, elk met haer vruchten geladen, reden op paerden om de Koch.

Drie andere vertooningen wierden eenige dagen daer na voor de gemelde Doorluchtigheden op de Schouwburgh gedaen.

In d'eerſte verſcheen Graef Adolf van Naſſou, op een verheve throon, om gekroont te worden tot hooft der Duitſche Staten.

In de tweede zagh men de zeve Nederlanden, die, door Geweldt en Moordt, met een keten aen elkander geſlooten waren, erbarmlijk voor de Hemel knielen.

In de derde 't Huwelijk van Jan Georg, Prins van Anhalt, met Henrietta Katarina, Prinçes van Oranje.

In den Jare zeſtien hondert zeſtigh in 't midden van Zomer-maent, wierden op twintig Staçi-wagens verſcheide Vertooningen, (mede door Jan Vos, uit laſt van Burgermeeſteren, toe-geſtelt,) hier gekomen waren om de Stadt te bezichtigen, en voor hare Koningklijke Hoogheidt de Princes van Oranje, &c. en haer zoon Prins Willem de Derde, als hare Doorluchtigheden het Raedt-huis met hare tegenwoordigheidt ver-eerden, op de Markt vertoont.

Vertooningen voor de Princes van Oranje, en de Jonge Prins Willem de Derde, haer Zoon, gedaen.

1660.

D'eerſte Staci-wagen

Was met de wapenen van de zeven oudtſte Steden der vrye Nederlanden behangen. Nederlandt, dat niet van Engelandt, maer met Engelandt het geweldt der God-vergete en meineedige ſchelmen heeft moeten lijden, vertoonde zich daer zelf met haer wapen-ſtandert. De Voorzichtigheidt, die zy voor haer had zitten, om-helſde een roode pilaer, daer een goude Leeu op ſtondt, die in zijn rechte klaeuw het zwaerdt van de Vryheidt, in de ſlinker, de pijlen van d'Eendracht vertoonde. De wakkerheit, die haer hooft met een helm, daer een haen op zat, bedekte, ſtondt echter met uitgeſtrekte vleugels, en had een brandende fakkel in haer handt. Op de voorſte bank zagh men Dapperheidt; haer helm was met een Lauwer-krans verçiert; de Moedeloosheit lagh onder haer voeten.

De tweede Wagen

Was achter 't endt van beroeſte Harnaſſen, gebrooke Sabels, geſcheurde Vaendels, en geborſte Trommels, gemaekt; het voorſte van boeken, hemel-klooten, kunſt-gereedtſchappen, en jaegh-tuigh door-vlochten: in 't midden ſtondt het outaer van d'Eendraght. Op deze vertoonde zich Koningh Jakobus; zijn hoet was met een olijf-krans omringt. Geleertheit, die haer hooft met ſterren kroonde, zat voor; zy had een boek van goudt in haer rechte handt, in de ſlinker een Scepter, daer een zon in ſtont: d'Eendraght, die Engelandt en Neder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

derlandt voor zich had zitten, ſtondt achter, en bood haer een ſpeer daer de hoet van Merkuur op hing: op 't midden zagh men twee ankers, die met een ſlangh kruiſlings over de ſpeer, daer een bondel pijlen dwars over heen quam, aen elkandre gebonden waren: aen d'enden van d'ander ſtokken hingen de wapens van Engelandt en Nederlandt.

De derde

Vertoonde zich achter als een Cerbeer, en voor als een Hydra; het midden was van diſtelen en doornen gemaekt, daer men allerleye ſlangen, en ander ongediert, deur elkander in zag krielen. Karel Stuart, d'aller-godvruchtighſte en rechtvaerdighſte Koning, verſcheen op dit moordt-ſchavot. De Staet-zucht ontrukte hem de Scepter. Hy had de Moordt, gewapent met een bijl, noch root van bloedt der onnoozelen, achter zich ſtaen. Geweldt, Mein-eedigheit, en Bedrogh waren bezich om de goude Rijx-pilaer, die voor den Koning ſtondt, verçiert met de Kroonen en Scepters van Engelandt, Schotlandt, en Yerlandt, te verpletten.

De vierde

Was achter met een Sfinx, en voor over al met wapen-tuigh beſchildert; dat met Kroonen, Scepters, Mijters, Staven, Wet-boeken, Zegels, en andere waerdigheden deur-mengt was; maer gebroken, geſchonnen, geplettert, geſcheurt, en vertreden. De Schael van Gerechtigheidt was met bloedt gevult, het zwaerdt vol ſchaerden, en de roede aen ſplinters. Op deze vertoonde zich Cromwel; hy was met het Harnas van 't Geweldt gewapent. In zijn rechter-handt had hy een bebloede Bijl; in de ſlinker een Werelt-kloot. Staet-zucht zijn naeſte Raedt, zat op d'achterſte bank, haer kleet was met goudt geborduurt; maer behangen met een mantel, dien zy de Gods-dienſt ontweldight had: in haer rechter-handt had zy een ſtandert, daer een Bijbel in geſchildert was: in de ſlinker Kroonen en Scepters; die, door 't op-wyen van de mantel, ontdekt wierden. Gods-dienſt, Gerechtigheit, en Neeringh, waren de halzen, voor op een wagen, met een keeten aen elkander geſlooten.

De vijfde

Was met geſcheurde Bergen, die vuur en vlam braekten, beſchildert; daer men de verplette hoofden, gebroken armen, en vermorzelde beenen der Geuzen, die door den Blixem verbrandt waren, over al uit zagh ſteken. De trouwe en dappere krijgshelt Monk, wierdt op deze voort-getrokken: hy had de knots van Herkules op zijn ſchouder, en 't ſchildt van Pallas aen zijn arm. Verradery en Roovery, die hy voor zich had zitten, waren door loffelijke onverzaegtheit geboeit. Hy had de landt-bederffelijke Hydra, die hondert hoofden heeft, aen een yzere keeten geſlooten: in de bakkezen van dit ongediert zag men de af-beeldingen van Meeſter Pijn, Ireton, Fleewood, &c. en andere Rijx-plagen.

De zeſte

Was achter hoogh op-geboeit, en met gevleugelde kinderen verçiert, die met kluiſters, zwaerden, ſtroppen, en allerleye ſtraf-gereetſchappen geladen waren: in 't midden en voor, was ze met vuilnis, meſt, en andere onreinigheden beſmeert. Op 't achterend vertoonde zich Gerechtigheit; in haer rechter-handt had zy een blaeuwe ſtaf, daer een ſchael aen hing, in de ſlinker een zwaerdt. Geweldt, Staet-zucht, Bedrog, en andere Lantpeſten, die d'armen op de rugh geſlooten waren, zatten voor op de wagen, in de ſchaduuw van een galgh en radt.

De zevende

Was een groote Zee-ſchelp, die achter van Water-goden, die de ſtaerten om elkandre krulden, omhelſt, en voor van Zee-paerden deur baren getrokken wierdt. Engelandt, dat zich in deze ſchelp liet zien, ſtak haer wapen-ſtandert om hoogh. Londen, die een goude Pilaer, daer een Kroon en Scepter op ſtondt, in haer arm had, vertoonde zich voor: Neptunis achter, Ceres, Pomona, pronkten met haer vruchten.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

De achtſte

Was achter met kool-putten, voor met viſch-netten, en in 't midden met bonte vellen beſchildert. Hier zagh men Schotlandt met haer wapen-wimpel. Edenburgh had een goude Pilaer, die met een Kroon en Scepter verçiert was, in haer rechter arm. Thetis, Gemalin van Neptunis, voeghde zich met haer gaffel, daer viſſchen aen hingen, op 't achter-endt. Het voorſte van deze wagen wierdt door een Viſſcher, en Kool-graver bekleedt.

De negende

Was met vier Winden, Schapen, Bie-korven, en Zwermen verçiert. Yerlandt quam haer Koningh op deze wagen, met haer ſtandert, verſchijnen. Dublin bood hem, als d'andere Rijken, de goude Pilaer, Kroon, en Scepter. Achter vertoonde zich een wilde-man, die ruigh van hair en mos begroeit was; hy had een groene knots op zijn ſchouder. Pan, die met zijn ruis-pijp voor op zat, wierd van een Bie-queker, die een honigh-korf by zich had, op deze plaets verzelt.

De tiende

Was een Hemel van heldere wolken, vol opgaende Zonnen: daer de lucht zich begon t'ontſluiten, zagh men de gevleugelde kinderen, die met Kroonen en Scepters geladen waren, niet dan Olijf en Palm-takken ſtroien. Op deze vertoonde zich Koning Karel de Tweede, behangen met een zilvere Staçi-mantel, die met goude roozen geborduurt was. Hy had Genade, die Vorſten onſterfelijk maken, aen zijn zy. Jupiter, die 't erf-recht der Koningen, door zijn blixem, voor geweldt behoedt, ſtondt achter de Koning, om hem met drie Kroonen, die van een Slang, die de ſtaert in zijn bek had, omringt waren, te hulden: tot teken dat hem deze, niet door hulp van uitheemſche mogentheden, maer van den hemel wierden op-gedragen. De hatelijke wetten, die door 't geweldt, met het bloedt der Doorluchtighſte Stam-huizen beſchreven waren, wierden van het Hooge en Lage Huis, daer uitgebeeldt door twee ſtatelijke perzoonen, die voor de Koning zaten, geſcheurt. De Tijdt ſtondt voor op, en had de drie koppen van Cerbeer, de hel-hondt, die hy door zijn zeizen af-geſneden had, in zijn ſlinker-handt: op 't middelſte ſtondt de naem van, &c. op 't geen zich aen de rechte zijde vertoonde, Kromwel; op het derde de naem van Brashaw; dit waren de drie koppen van den hel-hont, die zich aen 't bloet der drie Rijken wel dronken, maer niet zat wiſten te zuipen.

De elfde

Was achter met Ankers, in 't midden en voor met brandende outaren en wierook-vaten beſchildert. Hare Hoogheit, de Princes Maria, Gemalin van Prins Willem de Tweede, vertoonde zich in een witte zatijne Tabbert, die met zwart floers overtrokken was: zy had een boek in haer handt. Godvruchtigheit, die zy voor had zitten, lagh haer rechte handt op een boek, dat door twee gevleugelde geopent was: de ſlinker waeide een wierook-vat. De Hoop verſcheen op d'achterſte bank, en hadt een gout Anker, daer de wapenen van Engelandt, Schotlandt, en Yerlandt, aen vaſt gemaekt waren, in haer arm, daer wierdtze van de Hartogen van Jork en Gloceſter verzelt.

De twalefde, dertiende, veertiende, vijftiende, zeſtiende, zeventiende, achtiende, negentiende, en twintighſte Vertooningen, waren een en de zelfde, met d'eerſte, *negende, tiende, elfde, twalefde, dertiende, veertiende, vijftiende, en zeſtiende Vertooning,* uit de *zeſtien,* die voor de Keur-vorſtin van Brandenburg, &c. vertoont wierden.

Na 't op-halen van zoo veel doorluchtige Vertooningen, Staçi-wagens, en andere zeegh-pralende werken, ga ik my vlijden tot het verhael, van dien zware en onverwachte donderſlagh, die deze Stadt in den Jare zeſtien hondert en vijftigh, overquam. Doch, om de grondt-oorzaek van dit ſtoudt en gevaerlijk beſtaen, des te grondiger te verſtaen, zal 't der pijne waert wezen, het her-komen en

Kk d'om-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

d'omſtandigheden dezer moeite van wat hooger op te halen. Terſtondt, na 't af-kondigen der Vrede met Spanje, hebben de Hollandtſche Heeren op geen dingh meer hun gedachten laten gaen, als op 't ſtuk van [a] zuinigheit; willende te niet doen het Generaelſchap van de Ruitery, doch de gelijkwaerdigheit zijn' Hoogheit by andere wegen laten toe-komen; en veranderen de wedde van Veldtmaerſchalk van zeven hondert gulden alle twee-en-dertigh dagen, in een lijf-rente van drie duizent gulden jaerlijx, aen-houdende het ampt van Generael van 't geſchut zonder wedde. Wilden ook de wedde van Luitenant Generael van de Ruitery veranderen in een lijf-rente van twee duizent gulden jaerlijx, en dat van de Commiſſaris Generael van de Ruitery in een lijf-rente van zes hondert gulden jaerlijx, en zoo voort alle andre mindere Bevel-hebberen, om met 'er tijdt door dit middel en de vrede de ſchulden af te leggen, daer inze door den oorlogh gevallen waren. Doch dit, wegens zijn gewichtigheidt, nam een lankzame voortgank: dan wierdt in den Jare zeſtien hondert vijftigh voort in 't werk geſtelt; inzonderheit drongen die van Hollandt ſterk op het af-danken van hondert en vijf Vendelen te voet, van Uitheemſchen, en de halve Ruitery; dreven ook verſcheide andere punten, volgens het ontwerp alree voor jaer en dagh by hen gemaekt.

a Menage.

De zelve Hollandtſche Heeren ſchreven over deze zaek aen alle Landtſchappen; en ter al-gemeine Vergaderingh brachtenze by, alles wat dienen konde om dit werk ſmakelijk te maken. Onder anderen, *dat hun Landt-ſchulden zoo groot waren, dat, ſchoon dit geheele werk van zuinigheit volbracht wierdt, en alle middelen van ſleete in de zelfſte ſtandt bleven, even-wel jaerlijx noch tien hondert duizent gulden zouden te kort ſchietten, en qualijk raedt zouden weten om uit de ſchulden te geraken. Maer die van andere Landtſchappen ſtemden al eendrachtigh, dat men alleen maer voor eerſt af-danken zou vijf-en-vijftigh Krijgs-benden te voet van uitheemſch volk, en twintigh te peert; latende aen den af-gedankten Amptenaren, een eerlijk onderhoudt hun leven langh; en aen de Kolonellen een wedde van duizent Rijks-daelders, &c.*

Den een en twee-en-twintighſten van Sprokkel-maendt, als ook de volgende Maenden, waren die van Hollandt ſterk ter vergaderingh. Maer d'andere Landt-ſchappen, zijn Hoogheidt, en Graef Willem, de Raedt van Staten, aldaer t'elkens dan tegenwoordigh zijnde, ſpraken hen t'eenemael tegen, en oordeelden, dat men, midlerwijl Vrankrijk, Spanje, Zwedē, en Duitſlant, noch in wapenen waren, zich zoo niet behoorde, gelijk Hollandt voor had, t'ontwapenen, en zoo veel eerlijke Bevel-hebberen, die lijf en leven voor 't landt in de waeghſchael geſtelt hadden, zoo qualijk te handelen: dat 't et tegen de vereeningh ſtreedt, zoo Hollandt alleen haer het af-danken onder-wondt. Die van Hollandt wierdt ook te laſt geleit, datze door het qualijk aen-leggen hunner middelen zoo diep in de ſchulden geraekt waren. Hier tegen brachten die van Hollandt in, dat 'er, deze af-dankingh gedaen zijnde, even-wel noch volks genoegh in dienſt bleef. *Want tot wat einde*, zeidenze, *Krijgs-volk tot Delft, Rotterdam, Goude, Dort, Schoon-hoven, Schiedam, en andere binne-ſteden, als ook t'Uitrecht, Kampen, Deventer, Zwol, Arnhem, Rheenen, Nimmegen, in de Vrieſche Steden en Groeningen geleidt. Het ſtreed tegen de vereening, een Landtſchap, tegen wil, en boven haer macht te bezwaren. Datze alreedts voor vele Jaren geerne gezien hadden, dat de middelen op gelijken voet gebracht wierden, en dat te dien einde verſcheide bezendingen, hoe-wel te vergeefs, geſchiet waren. Dat men in Vrieſlandt alree wel zes-mael hondert duizent gulden had af-geſtelt: en dat het zelve Landtſchap daer-en-boven noch wel twee-mael hondert duizent gulden te boven quam; waer uit bleek dat Hollandt te hoogh bezwaert en geſchat was.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In Lente-maendt quam een groot getal van [a] buiten-ordenlijke Gemagtigden uit Zeelant; deze dreven in 't begin, dat men in 't geheel en geen volk altoós behoorde af te danken, en dat uit inzicht van bezondere redené, die zy daer toe hadden: namelijk datze met hun Landtſchap op het ſpits geſtelt waren: dat de Spaenſche op haer meer, dan op eenig ander Landtſchap zich verbittert toonden. Enige der voornaemſten zochten aldaer te dier tijde den Prinçe zeer te believen, om hun bezondre [b] aengelegenis, en kuiperye daer onder te vinden. Maer korts daer na vergelekenze zich met d'andere vijf Landtſchappen.

[a] Extraordinaris Gecommitteerde.

[b] Interes.

In 't midden van Lente-maendt gaven de Franſche, Engelſche, en Schotſche Bevel-hebberen [c] ſmeekſchriften in, daer by bekendt makende hun oude, lange, en getrouwe dienſten, en dat men hen niet meer dan d'Ingezetenen behoorde af te danken. De [d] zin-uittingh van den Prins hier op, was, dat d'afdankingh zoo wel over d'Ingezetenen als vreemden behoorden gedaen te worden. Den tweeden van Gras-maendt wierdt door de Heeren Bronkhorſt, Veth, Renswoude, Andrée, en Mulart, van wegen d'algemeinſchap, een bezending ter vergadering van Hollandt gedaen; alwaer door de mondt des Heeren van Bronkhorſt gedaen en voorſtelt wiert, alles wat dienſtig was, ten einde de Heeren van Hollandt zich met de andere Landtſchappen vergeleken. En gingen nu de zaken alree zoo hoogh, dat ook de Leeraers het op de predik-ſtoel brachten, en, om het Hof te vleien, preekten, *dat de vereening op een ſtroo-breedt na gebroken was.*

[c] Requeſten

[d] Advijs.

Den leſten van Hooi-maent ſchreven de Al-gemeine Staten een Brief aen de Gemaghtighden Rade van Hollandt, waer by zy hen vermaenden, datze voor al ſtaken wilden het af-zonderlijk af-danken, en verminderen van krijgs-volk in Eed en dienſt van d'Al-gemeinſchap zijnde, voorts hen verwittigende, dat de zes andere Landtſchappen, de Heeren Staten van Hollandt zoo verre te gemoet gegaen waren, dat, volgens de zin-uittingen van deze zes Lantſchappen, maer hondert peerden meerder, en twee hondert en tzeventigh Koppen te voet minder in dienſt zouden gehouden worden, als, geduurende het twalef-jarigh beſtandt, in dienſt gehouden waren, daer nochtans het Landt, ſedert dien tijdt, met een ongelijk grooter getal van Sterkten, en Steden, verrijkt was.

In Bloei-maendt ſloegen die van Leiden voor, oft niet raedzaem was, dat men by voorraedt de zin-uittingen van de zes andere Lantſchappen, en dat voor vier maenden, om daer na nader beſluit te nemen, volghde. Op dezen voorſlag toogen de Leden na hun [e] Gemaghtigers: en weder keerende, toonden zich tot het aennemen van deze punten genegen. Maer de zes Landtſchappen, de Prins en de Raedt wilden, dat dan daer op een ſtaet van Oorlogh vaſt geſtelt, en van het af-danken niet meer geſproken zoude worden, voor al eer Vrankrijk, Spanje, Zweden, en Duitſlandt ontwapent was. Doch hier in zich te verbinden, ſloegen die van Hollant bot af. En waren die van Leiden, Rotterdam, Gorkum, Goude, Schoon-hove, Hoorn, Enkhuizen, en andere, wel ten getale van acht, zoo angſtig, datze tot het af-danken niet konden, noch dorſten bewilligen.

[e] Principalen.

Den acht-en-twintighſten van Bloei-maendt, wierden by die van Hollandt ingebracht deze volgende punten, die zeer na met d'Algemeinſchap over een quamen, namelijk:

Datze in 't af-danken van vijfen-vijftigh Vendelen te voet van uitheemſchen, en twalef te peerdt, bewilligden.

Ook ſtondenze toe dat de overige Krijgs-benden te peerdt, van zeſtigh tot vijftigh zouden gebracht, en de Kuraſſieren in Harquebouziers verandert worden.

Dat het geen voorſchreven was, by voorraedt in 't werk geſtelt, en de Landtſchappen verzocht zouden worden by dezen haer te vergelijken met de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

verdere punten van zuinigheit en af-danking van Krijgs-volk by hare Ed Gro. Mog. voor dezen ter Al-gemein-ſchap ingebracht, beſtaende in deze volgende punten.

Dat der Krijgs-luiden en diergelijke wedden zouden geſchikt worden, vol-gens het gene by hen voor dezen ter Al-gemeinſchap, op het ſtuk van zuinigheit en vermindering van Krijgs-volk, in-gebracht was.

Dat de beampte Krijgs-knechten, die van hun dienſt ontſlagen wierden, geen wedden of jaer-gelden genieten zouden, zoo lang de zelve buiten dienſt van den Lande waren.

Dat de Herberg-gelden zouden wor-den af-geſchaft, mits het Krijgs-volk wel en op hun tijdt betalende.

Dat het voet-volk van tzeventigh tot zeſtigh gebracht, en van de Ruitery noch acht Krijgs-benden, makende met de boven-genoemde twalef, twintigh tzamen, zouden af-gedankt worden.

'ſ Anderen-daeghs, op Zondagh, de zelve punten ter Vergaderingh van hare Ho: Mog. in-gebracht zijn-de, wierdt in tegenwoordigheidt van zijn Hoogheit, van zijne Excellentie, en van den Raedt, na daer opgeno-men zin-uittingh, by de zes Landt-ſchappen verklaert, te volherden by der zelver voorgaende [a] zin-uittingen. Verzochten en belaſten zeer ernſte-lijk en minnelijk de boven-gemelde buiten-ordenlijke en ordenlijke af-gezondene Heeren van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt; datze, gelijk zich zelve alree op eenige punten, eenpa-rig, nopende de gemelde raet-ſlotten van d'andere zes Landtſchappen, hadden gelieft te verklaren, voorts zoodanige vlijt en neirſtigheidt on-trent de Heeren der zelver Gemagh-tigers (tegenwoordigh ſtaets-wijze vergadert) wilden volherden aen te wenden, ten einde de zelve zich op de noch vordere verſchillende en openſtaende punten van gelijken, met d'andere zes Landtſchappen, zijn Hoogheidt en den Raedt van Staten verdroegen, op dat deze gewichtige zaek, die tot grooten ondienſt van de gemeene zaek wierdt dragende ge-houden, endelijk met eenparigheit mochte werden afgedaen. Maer dit liep alles vruchteloos af.

[a] Advijzen.

Die van Hollandt dan ziende, dat, hoe meerder plaets zy d'andere Lant-ſchappen gaven, hoe ſtijver zich de zelve hielden, arbeiden vaſt om een einde te maken, en zich af-zonderlijk t'ontlaſten, gelijkze ook den vierden van Gras-maendt deden. Makende zulks by Brieven bekendt aen twalef Krijgs-benden te paerdt, en een-en-dertigh te voet, (al Uitheemſchen en jongſt in dienſt) en als zijnde hun aen-deel van vijf-en-vijftig Vendelen te voet, en twintigh te paert, volgens de punten van den acht-en-twintigh-ſten van Bloei-maendt overgelevert.

'ſ Anderen-daeghs, zijnde Pinxte-ren, was de Raedt van Staten verga-dert van 's morgens ten half achten. Na d'eerſte preke was de zelve Raed, zijn Hoogheit en Graef Willem ter vergaderingh van d'Al-gemeine Sta-ten, tot na-middaghs ten drie uuren, alwaer zijne Hoogheit, Graef Wil-lem, en de Raedt van Staten, aen hare Hoog: Mog. voor-droegen, dat hen met groote droefheit ter ooren was gekomen, dat de Heeren Staten van Hollandt, voor 't ſcheiden van hunne Vergaderingh, voorgenomen hadden te doen, en in 't werk te ſtellen ver-mindering en af-danking van 's Lants Krijgs-volk; en dat by hem, zijn Excellentie, en den Raedt van Staten, een Brief ingeſtelt was, houdende aen den Bevel-hebberen, als ook aen den Rit-meeſteren en Hop-luiden, leg-gende in bezettingh in dezen Staet, volgens het beſluit van hare Hoog: Mog. van den tienden van Gras-maendt, waer van den inhoudt van woort tot woort aldus luidt.

ED. MOG. HEEREN,

DE Hoog: Mog. Heeren Staten Generael, hebben gelieft by reſo-lutie van den 10 April leſt-leden, zijn Hoogheit, ende dezen Raedt t' authori-ſeren, om alles daer henen te dirigeren, ten einde, dat egeen Militie in dienſt ende Eedt van de Generaliteit wezen-de, op particuliere orde van d'een of d'ander Provintie en werde gelicen-tieert of verandert. Ende alzoo men ver-

verſtaet, dat als nu eenige particuliere orde daer toe zoude gegeven zijn. Zoo hebben wy na rijpe deliberatie, met advijs van zijn hoog-gemelte Hoogheidt, zijn Excell. Stadt-houder, ende den Raedt van Staten, goet gevonden, by u L. dezen aen te ſchrijven, dat de zelve zullen hebben te gedenken, dat een ieder van haer, zijn Commiſſie van de Generaliteit heeft ontfangen, ende daer op den Eedt aen de zelve gedaen, ende in betrachtinge van dien, geen particulieren laſt tot licentieren of reduceren te pareren, of na te komen, maer haer Kompagnie ende volk in goede ordre by een te houden, tot naerder laſt van hare Hoog: Mog. of zijn Hoogheit, en dezen Raedt, daer na een ieder zich, zonder nalaten, zal hebben te reguleren, &c.

Wijders gaven zijne Hoogheit, zijne Excellentie, en den Raedt van Staten hare Hoog: Mog. in bedenken, of de zelve niet raedzaem vonden, ook een Brief van een zelven inhoudt aen den zelven Stede-houderen of Bevel-hebberen te ſchrijven over deze zaek. Ten tweedé, verzochten de zelve aen hare Ho: Mog. datze op verderve middelen denken wilden, wat in deze zoo gewichtige zake, tot eendracht, ruſt, en meeſten dienſt van den Lande, wijders te doen ſtondt. De Ho. Mog. zich hier over beraedtſlagende, bedankten zijne Hoogheit, zijne Excellentie de Stadt-houder, en den Raedt van Staten, over en ter zake van de goede zorge, dienze in dit werk droegen. En wierdt voor goet gevonden en verſtaen, dat de gemelde Brief, een weinig na behooren verandert zijnde, aen de opgemelte Stede-houderen en Bevel-hebberen, ten einde voornoemt, zoude afgezonden worden. Te dien einde, wierdt ook een ontwerp ingeſtelt, om ter Vergadering van hare Hoog: Mog. ten zelven na-middagh gelezen, en vervolgens beſlooten, te worden. Nopende het boven-gemelde tweede punt, wiert goet gevondẽ en verſtaen, dat een zeer aenzienlijke bezendingh zou gedaen werden aen allen Steden en Leden van Hollandt, om de zelve door alle bedenkelijke redenen te bewegen, datze zich wilden onthouden van alle af-zonderlijke verminderingh of veranderingh van krijgsvolk, in dienſt en eedt van d'Al-gemeinſchap zijnde, en 't geen in tegendeel van hen zoude mogen in 't werk geſtelt zijn, ſtaken. Wijders wiert aen zijn Hoogheit geſtelt en opgedragen, op wat voet, en door wat perzoonen, en in wat getal deze bezending geſchieden zoude. En wierdt midlerwijl zijn Hoogheit mitſdien verzocht en gemaghtight om alle noodige orde te ſtellen, en die voorziening te doen, ten einde alles in ruſt en vrede behouden wierd; en inzonderheit gehanthaeft de vereeningh, met den gevolge en aenkleven van dien, en in tegendeel geweert en te gemoet getreden, dat niets, 't geen ſtrijdigh met de zelve was, zoude mogen ondernomen worden.

Maer de af-gezondene Gelderſche Heeren verklaerden, datze zich voor behielden, om ter naeſte vergadering, op het boven-gemelde beſluit, te mogen aentekenen, 't geenze oordeelden dienſtigh te zijn. D'aenwezende afgezondene Hollandtſche Heeren verklaerden en tekenden op dit voorgenome beſluit aen, datze geſtandt deden al 't gene de Heeren hun Gemachtigers, ter Vergadering van hare Hoog: Mog. zoo menighmael hier te vore hadden doen bekendt maken, nopende het ſtuk van 't krijgs-volk, en dat zy afgezondene zich hielden aen der zelver aentekening, den zesen-twintighſten van Wijn-maendt des Jaers zeſtien hondert negen-en-veertigh, en den tienden van Grasmaent leſt-leden gedaen, en overzulx, en om andere redenen, in 't tegenwoordigh beſluit en af-zendingh, met den gevolge en aenkleven van dien, geenzins bewillighden, maer datze wel beſcheidentlijk de vryheit aen zich behielden, van namaels iets daer tegens te doen ſtellen, 't gene by de Heeren hun Gemagtigers oirbaer wierdt bevonden, by-brengende, dat dit genome beſluit, bezonderlijk, tegens de gewoonlijke orde, aengevangen was. En dit was dat vermaerde beſluit, van den vijfden van Zomermaendt, daer af zoo veel geſproken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

wierdt, en daer op zoo merkelijke veranderingen volghden.

's Anderen-daeghs verſcheen zijn Hoogheidt weder in de Vergadering, en maekte hare Hoog: Mog. bekent, dat hy, ten opzicht van 't gewicht der zake, voor-genomen had, zelfs in perzoon te helpen bekleden de bezendingh aen de Steden en Leden van de Regeeringh van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, by hare Hoog: Mog. op giſteren onder anderen vaſt geſtelt; en dat hy, uit kracht van de macht, by hare Hoog: Mog. ten zelvigen dage hem daer by op-gedragen, uit hare Hoog: Mog. Vergadering, zoude tot zich nemen de Heeren van Aertsbergen, Rinswoude en Klant, en uit den Raedt van Staten de Heeren van Aſperen, Lukas, en den [a] Al-gemeinen Schat-meeſter Braſſer; vorders verzoekende, dat, by aldien zulks hare Hoog: Mog. zoude aengenaem zijn, behoorlijk [b] geloofnis-brieven aen de gemelde Steden en Leden van de Regeering van Hollandt, mochten af-geſchikt worden.

[a] Treſorier Generael.

[b] Credentialen.

Na 't beraetſlagen op deze voorſtel, bedankten hare Hoog: Mog. zijne Hoogheit ten hooghſten, van wege en ter zake, dat hy zijne Vorſtelijke Perzoon, die ongelegentheit geliefde aen te doen, van den dienſt van 't Lant, ten opzicht van deze bezendingh, in dier voege zoo verre te behertigen; verzoekende vorders, dat hy door alle mogelijke middelen van overreding, de Steden en Leden van Hollandt door deze bezending, daer toe wilde zoeken te brengen, dat de zelve van afzonderlijke vermindering van krijgsvolk, elk voor zoo veel hen aenging, wilden af-ſtandt doen, en vervolgens zich voegen tot eenparigheit, met de andere zes ſtemmende Landtſchappen. Hier op lieten hare Hoog: Mog. zijne Hoogheit toe, dat hy de boven-gemelde Heeren, zoo uit de Vergadering van hare Hoog: Mog. als uit den Raedt van Staten, tot het uitvoeren van zoo hooghwichtigh een punt, met zich nam. Te dien einde wierden ook [c] geloofnis-brieven, in behoorlijke vorm af-geſchikt en uit-gegeven, gelijk ook gedaen wierdt met het boven-gemelde beſluit. Doch hier op lieten de af-gezondene Hollandtſche Heeren aen-tekenen, datze bevonden de tegenwoordige beraetſlaging een [d] uitſpruiting te zijn, van het beſluit op giſteren, nopende de bezending, genomen; en overzulx, daer op paſten d'aentekening, van wegen hun Lantſchap op de zelve beſluiten, ten voorſchreven dage, genomen. De af-gezondene Gelderſche Heeren, die zich op giſteren voor-behielden, op het beſluit toen genomen, om te laten aen-tekenen, 't geen hen raedzaem dachte, verklaerden nu, dat de natuur van de zaek, althans zulks, door d'aenbieding, en bekentmaking van den Prins, huiden ter Vergadering van hare Hoog: Mog. gedaen, was verandert, datze van het beſluit, zoo als dat lagh, hun Heeren Gemagtigers verwittigen zouden.

[c] Credentialen.

[d] Reſultat.

De Leeraer Morus in de Franſche, Sterremont in de Klooſter-kerk, paſtē hun preken, op Pinxterē, wel duidelijk op deze ſtoffe; *Dat men* (verſtaende daer door die van Hollandt) *de Vereening wilde breken, zorg' loos worden, en geheel en al uit de gedachten ſtellen d'oude haet der Spaenſchen, en ondankbaerheit tegens het Krijgs-volk, toonen. Dat men weinigh aenzagh de verdienſten, die zijne Hoogheidt, en des zelfs Voor-zaten, als Vader, Oom, en Grootvader, den Lande bewezen hadden.* Diergelijke praetjes en redenen wierden ook onder de gemeente geſtroit: daer by voegende, dat eenige Heeren van Hollandt, eenige heimelijke gemeinſchap met den Spaenſchen Af-gezant hielden: dat de zelve Af-gezant, onlangs een groote zom van penningen, by nacht in zijn huis had ontfangen, en onder zijn ſchepzelen uitgedeelt: dat men in het voorgaende twaelf-jarigh beſtandt, onder dexel van de Gods-dienſt, het Landt had willen brengen in twiſt, onruſt, en endelijk weder onder Spanje, en nu deſgelijx trachtede, onder dexel van de Militie: dat de Leeraren, en alle yverige Kalviniſchen, in deze gelegentheit behoorden op te waken, en te bedenken, dat al andere wel licht hun verdragh met Spanje zouden aengaen, maer dat tuſſchen de Leeraers

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Leeraers en de Inwoonders van de Spaenſche Landen, geen verzoening noch vereening te verhoopen ſtondt, door dien 'er tuſſchen hen een oude wrok was, en die al te diep in de herten van beide parthyen ingewortelt was.

Aen deze en diergelijke hevigheden en verbitteringen, die van dagh tot dagh wakker aen-groeiden, en weeligh looten begoſten te ſchietten, kon ieder, die zich eenighzins op zaken van Staet verſtondt, wel lichtelijk bemerken, dat'er gevaerlijke, en ſtaet-ondergank-dreigende zaken op handen waren. Doch verre waſt'er even-wel van daen, dat die van Hollandt dit zich konden in-beelden, of dat hen zulks oit in den zin kon komen. Hollandt, dat diep, en tot d'ooren toe, (om zoo te ſpreken) in ſchulden ſtak, en geen middel zach om zich te redden, en daer uit te geraken, bleef, als zijnde een opper-hoofdigh of opper-machtigh Landtſchap, en dat, uit kracht van de Vereening, niet tegens haer dank, en boven behooren, met opgelegde laſten konde bezwaert blijven, bleef ſtijf en pal by haer opzet en beſluit, daer van het niet te verzetten was, ſtaen: vermits het noch alle Jaren tien hondert duizent gulden zou te kort ſchieten, ſchoon 'et haer middelen behield, en de verminderingh van Krijgs-volk, volgens haer ontwerp, voort-gank nam.

Den zevenden van Zomer-maendt wierdt by de af-gezondene Heeren, van wegen het Landtſchap van Hollandt, ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. zekere voorſtel gedaen; 't welk alleen te dien einde geſchiedde, op dat hare Hoog: Mog. mochten goedt-vinden achter weeg te laten, of voor een wijl op te ſchortzen, de bezendingh aen de Hollandtſche Steden, die toen op giſteren en eer-giſteren was vaſt geſtelt, vermits zulks een vreemt en ongehoort dingh, en buiten gewoonlijke orde van de regeeringh was, en daer aen niet beſpeurt konde worden, iets vruchtbaerlijks te zullen volgen. Ook booden de boven-gemelde af-gezondene Hollantſche Heeren aen, de Staets-gewijze Vergaderingh van 't zelve Landtſchap, zoo haeſt als het mogelijk zoude wezen, geirne te willen doen vergaderen en t'zamen komen, om aen de zelve, 't geen men ten dienſte van den Lande, aen de bezondre Steden en Leden van Hollandt, by de boven-gemelde bezendingh meende voor te ſtellen. Als hier op d'af-gezondene Heeren van het Landtſchap van Gelderlandt, vertoonden en aenboden, ('t welk ook by de vier aen-wezende Landtſchappen, geſtemt en toe-geſtaen wierdt) dat in gevalle, en by aldien, d'opgemelte af-gezondene Heeren van Hollandt, zouden wilden intrekken de Brieven van aen-ſchrijvinge, van af-zonderlijke verminderingh en veranderingh van krijgsvolk, van wegen het op-gemelte Landtſchap van Hollandt, aen haer Bevel-hebberen te peerde en te voet af-gezonden, en het werk van afzonderlijke af-dankinge en verminderingh van Krijgs-volk te ſtellen in haer geheel, dat in zoodanigh geval zijne Hoogheidt zoude worden verzocht, om aldaer in hare Hoog: Mog. Vergaderingh te komen verſchijnen, en de zaek van deze boven-gemelde bezendingh in nader bedenkingh te nemen; en daer op gehoort en in-genomen zijnde de verklaringh van de meer-gemelte af-gezondene Hollandtſche Heeren, zulks niet hun werk, maer der Heeren, hun Gemaghtigers, de Staten van het meer-gemelte Landtſchap van Hollandt, te zijn, aen den welken het voorſchreven verzoek zoude mogen werden gedaen, by aennemingh van hun boven-gemelde aenbiedingh, is na voorgaende beraetſlagingh goet gevonden en beſlooten, geenzins af te wijken, maer vaſt te blijven, en te volherden by haer Hoog: Mog. beſluit op eergiſteren en giſteren op deze zaek genomen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Weshalve, verzochten hare Hoog: Mog. aen de meer-gemelte af-gezondene Heeren van Hollandt hun goede meeningh en voornemen, als ook van zijne Hoogheit, midtſgaders die van den Raedt van Staten, ten opzicht van het ſtuk van de boven-gemelde af-zonderlijke afdankingh en verminderingh van Krijgs volk, met alle goede vlijt en neirſtigheidt te willen by ſtaen, en te helpen bevorderen. Hier op deden de meer-gemelte Heeren Afgezonden, van het Landtſchap van Hollandt, aen-tekenen het beſluit, boven geroert, niet te kunnen toeſtaen, maer wel uitdrukkelijk te verklaren, het boven-gemelde beſluit te zijn een ongewoonlijke vreemdigheidt en nieuwigheidt, zich niet ſchikkende met d'orde van de Regeeringh, en gaven wel minnelijk te kennen, datze als noch overbodigh en bereit waren beſchrijvingh te doen, zoo haeſt het doenlijk en mogelijk zoude wezen, om de Heeren Staten van Hollandt te doen vergaderen en t'zamen komen.

De Vergaderingh dus onverrichter zaek, (hoe-wel 'er by die van Hollandt groote vlijt en neirſtigheidt aengewent wierdt, om alles te bevredigen, en in een geruſten ſtandt te houden,) geſcheiden zijnde, is zijn Hoogheidt daer op met d'afgezondene Heeren, en een groot aental van andere hooge Offiçieren, na Dort vertrokken. Zijn Hoogheit gingh eerſt na Honſelerdijk, om den Koning van Engelandt adieu te zeggen. 's Avondts quamenze ten elf uuren binnen de Stadt Dort, alwaerze van de burgeren, die in de wapenen ſtonden, zeer prachtigh, en met groot gejuigh ontfangen wierden.

Aldaer deed zijn meer-gemelte Hoogheit, in den Raedt en volle Vergaderingh, deze onderſtaende Voorſtel, daer by hy wijtloopigh en breedt verklaerde, wat verdriet de belijders van de hervormde Godsdienſt, als deze zich eerſt met hun leere begoſten t'openbaren, was over gekomen, en hoe ellendigh datze in den beginne met branden, moorden, en bloedt-vergieten, van den Koningh van Spanje, en zijn ſchepſelen geplaeght en mis-handelt wierden. Dat Prins Willem d'eerſte, met de Staten, zich tegen dit moorden en branden gewapent had; en dat, om 's Konings macht noch beter te kunnen kneuzen, de Vereenighde Landtſchappen, in den Jare vijftien hondert negen-en-tzeventigh, een onderlingh verbintenis, en eeuwigh Verbondt op-gerecht hadden. Dat door deze Vereeningh het landt was machtigh geworden; dat tot voortkoming van alle zwarigheden, en tegens d'inwendige vyanden, beide van Godsdienſt en Regeering, by den Raedt van Staten, en zijn Hoogheit, een Staet van Oorlogh geraemt was. Dat hare Hoog: Mog. dikwils getracht hadden, om over d'ontſtane zwarigheden, van wege den Staet van Oorlogh, in geſprek te komen, maer dat zulks by d'afgezondene Heeren, van wegen Hollandt, was af-geſlagen, en dat de zelve naderhandt voorgeſlagen hadden, om de halve Ruitery, en hondert en vijf Vendelen af te danken, 't welk by de zes andere Landtſchappen, als ontijdigh en ondienſtigh bevonden wierdt; dat evenwel deze zes andere Landtſchappen, bewilligt hadden in het af-danken van vijf-en-vijftigh Vendelen te voet, en twaelf te peerdt, en de Ruitery van tzeſtigh tot vijftigh koppen te brengen; En voorts meer andere punten, als breeder uit dit volgende voorſtel te zien is.

Erent-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Erentfeſte, Eerzame, Achtbare
HEEREN.

I. *DEn Staet der Vereenigde Nederlanden is overgekomen, diſ-ordre ende groote zwarigheit, door af-zonderlijke caſſatie en reductie van's Lands Militie, ondernomen by de Edele Mog. Heeren Staten van Hollandt, op hare jonghſte Vergaderinge, zonder voorgaende communicatie van hare Bondtgenooten, tegens wille van der zelver Gedeputeerde, ter vergaderinge van hare Hoogh: Mog. compareerende, ende tegens advijs ende goet-vinden van zijn Hoogheit, ende de Ed. Mog. Heeren Raden van State, aen de welke by de gezamentlijke Bondt-genooten, het opperſte Commandement, aen-neminge ende af-dankinge ofte reductie van Krijgs-volk is gedefereert, ende van de welke alleen dependeert de Melitie te ontfangen in Eedt, ende daer van wederomme te ontſlaen of te licentieren.*

II. *Deze ordre ende voet is t'zedert Erectie van de Unie tot noch toe onverbrekelijk alzoo onder-houden.*

III. *De veranderinge daer inne nu geſchiet by een Provintie alleen, ſtelt alle de andere zes Provintien, ende ook zijn Hoogheidt, zijn Excell. Stadt-houder, ende den Raedt van State in groote bekommerniſſe van te zullen vervallen in verbrekinge ende diſſolutie van de Unie, confuſie van den Staet, ende ruine van de goede Ingezetenen: Zijnde u Achtbare bekendt, dat de Vyanden van buiten ende binnen, geſtadelijk zoeken te ondermineren het maintenu van de ware Gereformeerde Religie, ende de eenigheidt tuſſchen de Provintien ende Leden van dien, ende zoo wanneer zy occaſie zouden vinden, om den Bandt van Religie, beſtaende in de Unie te ontbinden, dat zy den Gereformeerden Chriſtelijken Gods-dienſt zouden trachten te verſtooren ende uit te roeien, ende de goede Ingezetenen dezer Landen daer van profeſſie gedaen hebbende, van hare Privilegien, Vryheit ende Goederen te verjagen, met zwaerdt, vuur ende moordt, te vervolgen ende vernielen, in gelijker voegen als zy onze Voor-ouderen voor dezen vermoordt, verjaeght ende getyrannizeert hebben gehadt.*

Om dit geledene, ende nu wederom gedreighde quaet voor te komen, hebben haer Hoogh: Mog. met zijn Hoogheidt, zijn Excell. Stadt-houder, ende den Raedt van State, gedelibereert op bequame remedien, ende tot dien einde gerezolveert te doen een zeer notabele bezendinge aen de Leden van de Provintie van Hollandt, als begrepen in het Tractaet van Unie, part en deel hebbende in de plichten ende gevolge van dien, die de Unie komt te veroorzaken. IV.

Waer toe, alzoo het zijn Hoogheidt belieft heeft te preſenteren 't employ van zijn Vorſtel. Perzoon, uit een oprechte liefde ende yver tot conſervatie van de zelve Unie, die zijne Heeren Predeceßeuren, uit gelijken yver ende ſtandtvaſtigheit, hebben aen-geraden, helpen maken en maintineren, met verlies van goedt en bloedt, daer op God de Heere eindelijk deze Vereenighde Nederlanden met een glorieuze Vrede heeft gezegent gehadt. Zoo hebben hare Hoogh: Mog. zijn hoogh-gemelte Hoogheit ten hooghſten bedankt van de voor-zorge die de zelve belieft te dragen, om met ongelegentheidt van zijn Perzoon, den dienſt van 't Landt zoo verre te behertigen, ende tot dien einde mede gecommitteert, zoo wel uit de Vergaderinge van hare Hoogh: Mog. als van de Ed. Mog. Raden van State, de Heeren met zijn Hoogheidt alhier prezent zijnde, om uit haren naem u Achtbare te vertoonen de beginzelen, oorzake ende intentie van de Unie, met de plichten, daer aen alle de Provintien ende Leden van dien zijn gehouden. V.

Den aenvank ende beginzelen van den Oorloge aengaende, is een iegelijk bekendt, wat verdriet de belijders van de Gereformeerde Chriſtelijke Religie is over-gekomen, als de ſtralen des Euangeliums eerſt begonnen te ſchijnen door de duiſtere wolken des Pauſdoms. VI.

Maer wanneer daer na 't licht des Euangeliums haer klaer op den vollen middagh was verſcheenen, ende met VII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

geweldt door gebroken, ende hem van die duiſterheden des Pauſdoms geſcheiden tot on-eere ende ſchaemte van het kindt des verderfs, ende dat door een deure in deze Landen waer geopent, om door het lezen der H. Schriftuure te konnen zien van uure tot uure, wat tot verloſſinge ende zaligheidt van nooden was.

VIII. *Doen hebben den Paus, den Koning van Spanjen, ende alle hare adherenten haer met Branden ende Moorden gewapent tegens de belijders van dien.*

IX. *Ende overmits die zelvige meeſt worden gevonden in de Nederlanden, zijn zy op onze Voor-ouderen gevallen, ende die getracteert, gelijk de Steden van Zutphen, Leiden, Haerlem, Oudewater, Naerden, ende meer andere daer van konnen getuigen. Ja dat zy zelfs in hare Hiſtorie ſchrijven achtien duizent met den Vuure, Zwaerde, ende Galge te hebben vernielt. Wie zoude deze particulariteit van dien konnen verhalen, zonder alteratie ende ontſteltenIſſe.*

X. *Den Doorluchtigen Prince van Oranjen, Prince Willem, hoogh-loffelijker memorie, zich erbarmende over het ſlachten ende moorden van alle deze arme Menſchen, vondt goet met alle de Staten haer tegens dit moorden ende branden te wapenen, 't welk dien wijzen Vorſt, ende andere Regenten oordeelden met geen meerder force ende zekerheit te konnen geſchieden, als met eene rechte verbinteniſſe onder malkanderen, waerom die zelvige oprechten in 't Jaer 1579. een naerdere Unie, eeuwigh Verbondt ende Eendracht, waer by de zelve haer verbinden ende ver-eenigen, om ten eeuwigen dage by den anderen te blijven, in alle forme ende manieren, als of zy-luiden maer een Provintie waren, zonder dat de zelve hem t' eeniger tijdt van den anderen zullen ſcheiden, al waerom de Unie ende obſervatie daer op gevolght, moet wezen een regel ende recht-ſnoer tot onze behoudeniſſe.*

XI. *Het Lichaem van deze Vereenighde Nederlanden by d' Unie wel geformeert wezende, is machtigh ende heerlijk geworden door de onderlinge eenigheit ende ſtandtvaſtigheit, formidabel aen zijn Vyanden, ende conſiderabel in de Wereldt: Zoo lange het zijn zelven in Eendracht, ende by de Unie houdt en regeert.*

De eerſte Jaren van den Vrede brengen voort zorgelijke bewegingen van binnen, die de ziele, dat is de eenigheit onder de Provintien, ontroeren, ende de gronden los maken, daer op de ordres, in Regeeringe dus lange gehouden, ſteunen, door onderlinge differenten, wat eene Provintie ofte meeſte Leden van dien vermogen ende hooren te doen, in weer-wille, ende tot prejuditie van hare Bondt-genooten, ende zijn geſchapen voort te bregen, ende naer haer te ſlepen onheil ende ruïne, zoo daer in tijdts niet in wordt verzien. XII.

Tot voortkominge ende af-weeringe van deze zwarigheidt, hebben zijn Hoogheidt ende den Raedt al voor eenigen tijdt, na ouder gewoonte, ende uit rechte kenniſſe, wat de bewaringe van 't Landt vereiſcht, geconcipieert, ende aen de Provintien gehouden, den Staet van Oorloge gedreſſeert, naer de bezettinge, die zy geoordeelt hebben noodigh te wezen voor deze tijdt, tot verzekeringe van 't Landt, op de Frontieren van buiten, ende van den ſtaet van binnen, tegens inwendige vyanden, beide van Religie ende Regeeringe. XIII.

Hare Hoogh: Mog. hebben al voor lange getracht, om over de Ingredienten van dezen Staet van Oorloge te komen in conferentie, maer is by de Heeren Gedeputeerden uit de Provintie van Hollandt ge-excuſeert geweeſt, ende hebben de zelve naderhandt voorgeſlagen Caſſatie van de halve Ruiterye, ende hondert vijf Kompagnien te voet, die alle de zes andere Provintien, als ontijdigh ende ondienſtigh gevonden hebben, ende echter toe-geſtaen, tegens haer eigen oordeel ende verſtandt, ende uit geen andere inzichten, als om de Provintie van Hollandt te gemoet te komen, te conſenteren in caſſatie van vijf-en-vijftigh Kompagnien te voet, ende twaelf te paerdt, ende reductie van de Ruiterye, van tzeſtig tot vijftig Ruiteren, onder elke Kom- XIV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Kompagnie, ten einde eenmael ſoude mogen worden genomen vruchtbare reſolutie op den ſtaet van Oorloge, geformeert by zijn Hoogheit, zijn Excell. Stadt-houder, ende den Raedt van State, alzoo zonder ſtaet van Oorloge niet mogelijk is den Staet van't Landt buiten confuſie te houden.

XV. *Waer inne alzoo de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt haer niet hebben willen voegen met de zes andere Provintien, is by de zelve gedaen bezendinge aen hare Ed. Mog. Staetsgewijze in 's Graven-Hage vergadert wezende, om de zelve te induceren tot eenparigh advijs met andere conſenteerende Provintien, ende ten einde alle de Leden van deze Provintie rechte kenniſſe mogen hebben van de gelegentheit der zaken, hebben hare Hoog: Mog. goet gevonden den 16 April leſt-leden, te doen ſchrijven een ſerieuſen Brief, die Wy twijfelen of die gezonden is geweeſt aen alle de Steden, als verzocht was, ende wel behoort hadde, alzoo de Heeren Gecommitteerde Raden haer Hoog: Mog. te gemoet gevoert hebben, zulx onnoodigh te wezen.*

XVI. *Hier-en-boven hebben hare Hoog: Mog. iterativelijk op ontfange advijs, dat de Heeren Staten van Hollandt, by pluraliteit van ſtemmen, ende tegens gedane Proteſten ende Contradictien van notable Leden, rezolutie genomen hadden tot ſeparate Caſſatie ende reductie van Militie, nieuwe bezendinge gedaen in volle Vergaderinge van haer Ed. Mog. verzoekende te willen ſupercederen met de Executie van de genomene rezolutie, ende geen deure tot nieuwigheden ende verbrekinge van Unie te openen. Ook by hervatede communicatie over de differentiale poincten aenlaet gegeven, om door accommodatie van de differenten, een goede uitkomſt te vinden.*

XVII. *Verzoekende tot dien einde continuatie van de conferentie, ende hebben met groote droefheit onverwacht verſtaen, dat wy wegen van over-ſtemminge met grooten yver depeches ſtaende Vergaderinge geformeert ende afgezonden zijn aen Officieren te voet en te paert, wel op reparititie van deze Provintie ſtaende, maer by Eede verplicht om te obedieren zijn Hoogheidt ende den Raedt van Staten, daer toe dan ook contrarie ordre by haer Hoog: Mog. zijn Hoogheidt en de Heeren Raden van State is gegeven, om de zelve Kompagnien by een te doen houden, alles tot groote blame van deze loffelijke regieringe ende vreughde van des zelfs Vyanden.*

Hierom is't dat hare Hoog: Mog. zijn Hoogheidt, ende den Raedt van Staten genootzaekt worden op ongehoorde nieuwe toe-vallen in deze Regieringe, te gebruiken nieuwe ende extraordinaris remedien voor deze notable bezendinge aen alle de Steden van deze Provintie, als Leden van de Unie, om de zelve recht te doen begrijpen de zwarigheit, daer in de Staet door deze Proceduuren wordt geſtelt, op dat de zelve wel geinformeert wezende, zoodanige remedien helpen by-brengen, daer door het quade moge werden geweert, ende de Provintien aen de eene zijde met ordre ende eenparigheit mogen werden verlicht in hare laſten, ende aen de andere zijde verzekert tegens Vyanden, die van buiten ofte van binnen mochten opſtaen, alles tot behoudeniſſe ende maintenu van Religie ende Unie, ſtaende wel af te nemen dat zonder wapenen ende ſuffiſant Krijgs-volk de zelve niet geconſerveert kunnen werden, ende dat zijn Hoogheit ende den Raedt van Staten, de beſte kenniſſe hebben wat de bewaringe van 't Landt vereiſcht. XVIII.

Wy weten ende gelooven wel dat de Finantien van de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt hoogh zijn bezwaert, ende niet wel kunnen dragen alle de laſten: Andere Provintien klagen over gelijke bezwaer ende onmacht, de oorloge is geweeſt koſtelijk ende langduurigh, doch is met wonderbaren zegen over 't Landt ende ineſtimabile vryheidt gecompenſeert: de verkregene Vrede vereiſcht verlichtinge, de andere Provintien zijn daer toe ook genegen, maer verſtaen dat de verlichtinge, Caſſatie, en reductie van's Lants Militie, voorts af-wijzinge van gemeene Oorlogs-laſten moet geſchieden met goede ordre ende eenparigheit van alle daer by geinterreſſeerde Leden, XIX.

in gevolge van de Unie ende ordre tot noch toe te onderhouden.

Haer Ed. Mog. de Heeren Staten van Hollandt, hebben t'anderen tijden ſelfs ter Vergaderinge van hare Hoog: Mog preſiderende, dit alzoo geoordeelt dienſtigh ende nootwendigh te wezen, ende nevens andere Provintien op den eerſten November 1623. helpen reſolveeren, dat gene Provintien vermogen eigener authoriteit eenige Compagnien af te wijzen, zonder voorgaende communicatie ende reſolutie van hare Hoog: Mog. ende van den Raedt van Staten, ende dat ter contrarie geſchiedende, daer tegens met authoriteit behoort verzien te worden, zoo als van wegen de Provintie van Hollandt is geproponeert ende geurgeert geweeſt.

Ende hebben in den Jare 1626. effectivelijk helpen weeren een iegelijke af-zonderlijke reductie van Compagnien, onder-nomen by de Heeren Staten van Zeelandt, op gelijke klachten van onvermogentheit gefundeert, zendende ten fine voorſz. in Zeelandt de Heeren Beveren ende Schaffer, en verzoekende te gelijk Prins Maurits hooger Memorie, omme des noodt zijnde, zich naer Zeelant te willen vervoegen.

Verklarende daer by dat de reſolutien by de Heeren van Zeelandt in dit ſtuk genomen, is ſtrijdende tegens de Unie, ende by een Provintie alleene niet en kan genomen worden, ook ſchadelijk ende ruineux is voor den Staet van't Landt, met haer ſlepende niet dan confuſie, ende zoodanige ſchadelijke conſequentien, die zonder everſie van goede ordre niet konnen getollereert worden, zulx als de eigen woorden van de reſolutie mede brengen.

Alle't zelfde is andere Provintien, ook daer het de occaſie vereiſcht, alzoo gepractiſeert, ende noit by eenige Provintie gecontradiceert geworden.

Ende alzoo deze poincten raken de conſervatie ofte diſſolutie van de Unie, de behoudeniſſe ofte ondergank van dezen machtigen en aenzienlijken Staet, ende langzame deliberatien niet anders kunnen baren dan onheil ende confuſie: zoo verzoeken zijn Hoogheit ende wy Gedeputeerden van hare Hoog: Mog. uit den name van alle uwe Bondt-genooten, mede Leden van de Unie wezende, op het ſerieuſte ende vrienaelijkſte, dat u Achtbare willen onverbrekelijk verblijven by de Unie, vaſt houden de Eenigheit en Ordre, dus lange tuſſchen de Bondt-genooten eendrachtigh gemainteneert, en tot dien einde doen continueren de betalinge van de af-gewezene Compagnien, ende alzo repareren de contraventien tegens de Unie gedaen, by wegen van af-zonderlijke caſſatie ende reductie geordonneert zijnde, by u Achtbare Gedeputeerde nevens eenige andere Steden dezen Provintie, onlangs ter daghvaert gecompareert hebbende. Tot welke reparatie deze Provintie en de Leden van dien gehouden zijn, uit krachte van het vijf-en-twintighſte Artijkel van de Unie, dicterende dat by zoo verre ietwes by iemandt ter contrarie gedaen ofte geattenteert worden, 't zelve verklaren zy-luiden van nu als dan, nul, egeen ende van onwaerden, daer onder zy verbinden haer-lieder, ende allen den Ingezetenen van haer-luider reſpective Provintien, Steden ende Leden van dien, Perzoon ende Goederen, omme de zelve in gevalle van contraventie, voor 't onderhoudt van deze met 't gene daer van dependeert, gearreſteert gehouden, ende bekommert te mogen worden.

Dien-volgende verzoeken wy ook u Achtbare haer te willen voegen met de zes andere in den ſtaet van Oorloge conſenteerende Provintien, ofte anderzins de differenten laten dediceren door de Heeren Stadt-houders, volgens het negende Artijkel van de voorſz. Unie.

Op alle't welke u Achtbare verzocht worden hare goede meeninge ende intentie aen zijn Hoogheidt, ende ons tegenwoordig believen bekendt te maken, op dat in tijdts, ende zonder uitſtel, voorzorge moge werden gedragen, dat den Staet, ende de goede Ingezetenen van dien, niet komen te vervallen in ſcheuringe, ende vervolgens in zoodanige ellende ende verwoeſtinge, als onze Voor-ouders hebben uit geſtaen, het welk wy betrouwen dat u Achtb. zullen zoeken voor te komen, daer toe wy bidden, dat God de Heer dezelve wijſheit gelieve te inſpireren.

Op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Op deze

VOORSTEL,

Die terſtondt in Druk uit-quam, wierdt geſtelt, deze volgende Aen-merkinge.

I.

HEt was niet genoegh te doen een Propoſitie aen de Vroetſchappen: maer men heeftze laten drukken, waer deur de zelve in der daedt is gedaen aen de geheele Gemeente, ja aen al de Wereldt; wat dan alzoo aen ieder een is geſproken, mach by ieder een werden beantwoordt; Neemt dan niet qualijk dat van wegen de goede Hollandtſche Gemeente, ik zegge dat *niemandt diſ-ordre ende zwarigheit*, daer van het eerſte Lidt van de Propoſitie ſpreekt, *beter voorzien* als *die de diſ-ordre ende zwarigheidt zelfs maken.* Alle Vreemdelingen, Duitſche, Brabanders, Franſche, Engelſche, hier in 't Landt komende, zijn verwondert over de goede ordre ende Politie die in Hollandt is: ende als 'er die niet geweeſt en was, naeſt Gods zegen, 't Landt hadde al langh verlooren geweeſt, ende 't en zy al noch ordre geſtelt ende gehouden wordt, ſpecialijk in de Finantie, zoo moet de goede Provintie, ende Milioenen van Weduwen, Weezen, ende andere eerlijke goede Ingezetenen, die haer geldt op de Kantooren hebben, verlooren gaen; alle Steden ende Leden van Hollandt is dat zoo bekendt dattet geen bewijs van nooden heeft; daer by komt dat in alle Koningkrijken, Steden ende Landen vrede gemaekt wordt om de arme Gemeente te ontlaſten: Hoe zalmenze ontlaſten? als men niet af-ſchaft wat de Vrede zelf af-ſchaft, ende doet ceſſeren; byzonder als na-buurige Provintien haer Gemeente zoo merkelijk ontlaſten, dat in Hollandt of een afbreuk ende diverſie in Negotie, Neeringe en populeusheit moet geven, of de kodde op de ſtraet brengen moet. Dat de Caſſatie *by de Heeren van Hollandt*, is gedaen naer voorgaende, meer als een Jaer langh gedane communicatie, advijs ende overlegh met Z. H. met de Gedeputeerde van de andere Provintien met zijn Excell. Stadt-houder, met den Raedt van State, menighte van Rezolutien, Bezoignen, Miſſiven, ende andere Acten konnen dat getuigen. Dat aen den Rade van State zy gegeven de macht van *aen-neminge ende afdankinge, of reductie van Krijgs-volk*, zulks is ſtrijdigh met 'et eerſte Artijkel van de Unie; als, waer elke Provintie bedingt by *zijne Zouveraineteit* te blijven, 't ſtrijdt met het twee-endertighſte Artijkel van de inſtructie van den Raedt van State.

II.

Derhalven is niet waer wat in de tweede Sectie gezeit wordt.

III.

't Is dan geen veranderingh, geen verbrekinge of diſſolutie, maer een puntuele onderhoudinge van de Unie, Artijkel 1. wat de Heeren van Hollandt gedaen hebben. Onder de Koningen ende Monarchen zelfs blijven de Onderdanen, veel meer de Staten of Parlementen by het recht van Eigendom ende vrye Diſpoſitie over haer Beurs, have ende goedt. Wil de Koning iet hebben van de Ingezetenen 't moet bedens-gewijze, niet deur dwangh geſchieden. Het woordt beden in Brabandt geeft dat ook te kennen: dik en menighmael ja alle Jaer gebeurt 'et dat in Brabandt, Vlaenderen, en andere Spaenſche Landen den Koning wel expres wert geweigert ende af-geſlagen, wat hy biddet, dat is in Brabandt ſtraet-kundigh, veel meer in deze Provintien, daer de Staten zelfs nu Zouverain zijn, moeſte den zelven vry ſtaen te conzenteren ofte niet te conzenteren wat by den Raedt van Staten, die zelfs in dienſt, commiſſie, ende eedt ſtaet, werdt gebeden, in alle petitien, ja alle Jaren werden de Staten gebeden tot continuatie van de Staten van oorloge, dat is van al het Krijgs-volk, ook zelfs midden in den Oorloge hebben de Staten de macht en keur gehadt om

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

die te continueren of te diſcontinueren, gelijk ook van verſcheide andere poſten van Leger-laſten, van ſubſidien aen de Weſt-Indiſche Kompagnie, van gieten van Geſchut, van Logijsgelden, van in-koop van Amonitie, van Fortificatie, &c. midden in den Oorlogh zijn veel duizenden nu ende dan by groote of by kleine partyen, by Regimenten, of by Kompagnien gediſcontinueert. Hollandt alleen meer als de andere daer by geinterreſſeert, heeft altijt het meeſte gewicht daer in by gebracht, ende daerom meeſt by de menage ende goede ordre geintreſſeert, ook hier in loco zijnde, ende de meeſte kennis van de Generaliteits-zaken hebbende, heeft altijdt de wakkerſte geweeſt om aen te wijzen wat onnutte koſten dienden afgeſchaft. Zoodanige af-dankinge ende reductien of diſcontinuatien, zijn geſchiet terſtondt na het verlies van Breda 1625. daer na 1629. na de reductie van den Boſch, na de reductie van Maeſtricht, voorts in den Jare 1640. 1642. 1647. hoe-wel men noch in oorlogh was. Hollandt voorgaende, is van andere Provintien gevolgt, niet als of Hollandt daer deur eenige prerogative wilde haer aen-trekken over de andere, maer alleen doende wat alle de andere mede mochten doen, namelijk diſcontinuerende haer conſent: zijnde gemeenlijk de eerſte, om dat zy in loco, ende de gereedtſte konnen zijn, ende alzoo deze maniere is ſalutair ende profijtelijk voor de andere Provintien, zoo behoorden Hollandt daeromme hertelijk gedankt te worden: edoch als de andere Provintien beliefde belaſt te blijven: 't ſtondt haer vry, maer dat is noit gebeurt, alle de andere Provintien hebben 't loffelijk exempel van Hollandt in dat ſtuk altijt gevolght, ende tot noch toe is 't wel gegaen.

Tegenwoordigh in Vrede zijnde, wat reden iſſer dat men niet zoude afdanken wat onnut en onnoodigh is? onnoodigh is Guarnizoen in alle binne-ſteden? onnoodig zijn de Tractementen aen Gouverneurs, Kolonels, ende ontelbare andere Leger-Officieren; onnoodigh is 't dat Militaire met gout en zilver op haer klederen beſmeert gaen, terwijle de arme Gemeente droogh-broot eet, ende hare kinderen dikwils hongerigh te bedde leggen; onnoodigh is 't van vreemde Natien Krijgs-volk te hebben; in Schotlandt zelfs noch deze uur willenze die niet; elders ja over-al deſgelijx om deze overtollige Melitie, nochtans tot Uitrecht, Rheenen, Wageningen, Arnhem, Kampen, Deventer, Zwol, Dort, Delft, Rotterdam, Schiedam, Tholen, Zierik-zee, der Goes, Leeuwaerden, Franiker, Harlingen, Bolzweert, Sneek, ende veel andere plaetzen, om de groote Tractementen van Kolonels, Lieutenant-Kolonels, &c. zelfs die in 't heetſte van de Oorloge niet geweeſt zijn; Om deze onnutte dingen, nochtans zegh ik, iſſet datter nu zoo veel waters vuil gemaekt wordt. Wat van de ware Gereformeerde Religie in de derde Sectie geſproken wort, paſt als 't vijfde rat aen een wagen, de inſteller van de Propoſitien volght daer in de Papen, die, niet veel geſtudeert hebbende, op haer Zermoen, gemeenlijk haer werpen op Kalvijn ende op Luther, dan hebbenze een rijke Materie, een groot velt, dan weidenze breedt: wel is waer, dat een ofte twee hebben ook alhier deze Materie willen op de Preek-ſtoel brengen, maer zulx is by alle andere getrouwe Herders ten hooghſten geinprobeert, ende zeer wel aengemerkt geweeſt, datze Hoofſche huurlingen waren, om onder dien mantel ſeditie te verwekken, om Hollandt van haer rechten ende privilegien, van haer Zouverainiteit ende vryheit (om de welke te verkrijgen Hollant alleen meer goet en bloet heeft gecontribueert, als alle de andere Provintien te zaem) te beroven, om de goede Gemeente met eeuwige laſten beladen te laten, deur confuſie in de Finantie, Milioenen van Weduwen ende Weezen in armoede te verſtooten. Dat zoude dan zijn de groote poorte geopent om onze vyanden te doen in-gaen tot moorden, branden, ende alderhande verwoeſtinge, 't welk met Godes hulp deur eene nootwendige redreſſe in de Finan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

nantien in korten Jaren wel zoo zal werden voor-gekomen, dat die vreze ydel zal zijn.

IV.

Daer van de vierde Sectie melt, is een ongehoorde nieuwigheit van quade gevolge by alle Steden geimprobeert ende in toekomende niet meer admiſſibel.

V.

Die zijn Hoogheit Prinçelijke ende hooghwaerdige Perzoon *in collu vione rerum contumelia* hebben ge-exponneert, dat zijn zijne rechte vrienden niet, die zoeken zijne heroyke deugden, ende trouhertige Vaderlandts lievende intentien, odieux ende ſuſpect te maken, die zoeken de liefde ende affectie (de eenigſte vaſte banden van de Regeeringe) los te maken. De beginzelen, oorzake ende intentie van de Unie, zijn te zien in de text van de Unie: en gaen zeer tegen deze Propoſitie, als zijnde gemaekt tot maintie van de pacificatie van Gendt: leeſt de Voor-reden van de Unie, de Gereformeerde Religie zoude volgens die allegatien te kort ſchieten, want die van Hollandt ende Zeelandt alleen meeſt voor de Gereformeerde Religie zijn geweeſt, doch zonder excluſie van de Paepſche, maer de andere Provintien hebben haer t'eenemael gereguleert na de Religions-Vrede: ziet het 13 Artijkel van de Unie.

VI.

Zeer averechts ende hatelijk werdt het ſtuk van de Religie, in 't zeſte aengetoogen, Hollandt heeft meer voor de Gereformeerde Religie gedaen, ende zalder meer voor doen alleen, als alle de andere te zamen.

VII.

Wat heeft doch de menage en reductie der Militie gemeens met het lezen van de Heylige Schrifture?

VIII.

Hollandt alleen heeft meer als alle de andere Provintien te zamen, het moorden en branden aen den Koning van Spanjen alzoo weder te huis gebracht, dat zelfs in de beginzelen van de eerſte troubelen, de Preſident *Vergas* zeide, *iſti heretici paubulant ſicut nos*, de Papouwen hebben geen oorzake om van avantage te ſpreken, hondert Papen ende Monnikken zijn verjaegt, mis-handelt, ook gehangen, geworgt, verdronken, (zullen zy onze Hiſtorien gelooven, zoo moeten wy hare Hiſtoren gelooven) tegen een Predikant van de onze. Zijn niet hier alle Kerken en Kloosters van de Papen gezuivert? zijn niet hier alle de Geuineerde Provintien, ende geaſſocieerde Steden ende Landen van de Spanjaerts, Spaenſche Regeeringh, Spaenſche aenhank gezuivert? hebben wy niet te Water ende te Lande aen de Spanjaerts tien-mael meer ſchade gedaen, als zy aen ons.

IX.

Wat tot Haerlem, Leiden, Oudewater en Naerden is geſchiet, was in Hollandt. Hollandt, zegh ik noch, heeft alleen meer geleden en gedaen tot revenge van 't zelve, als alle de andere Provintien te zamen; ende Hollandt deur dat effort t'einde aeſſem zijnde, wil haer weder bequaem maken, om in toekomende deſgelijx alleen weder te mogen doen, tot defentie van haer, ende hare goede Bondt-genooten, meer als de andere Provintien.

X.

De Provintie van Hollandt heeft geen gedachte om haer te ſcheiden van de andere Provintien, of om de Unie te breken; Maer de andere Provintien hebben van de eerſte dagh der Unie daer van af geweken; namelijk, dat zy noit hebben willen in-gaen den eenparigen voet van contributie of middelen: ziet het vijfde Artijkel van de Unie: ook volgens het eerſte Artijkel is belooft, *ieder Provintie te laten by zijne rechten, Privilegien, vryheden, &c.* een principael poinct van dien is, *niet te mogen beſwaert worden tegen haer conſent, Art.* 18. dit recht gunt Hollant aen de andere; de andere willen 't Hollant benemen: Volgens het hooft van de Unie is belooft *alle vreemt of uitheemſche Krijgs-volk wegh te ſchaffen*: Hollandt is daer toe bereidt, om goede en getrouwe ingeboorne Officieren en Zoldaten te benificeren: maer eenige van de andere Provintien willen de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de Uitheemſche aen-houden, met deſtructie van de Ingeboorne; welker zommige in vijf Jaer niet een penning geldt ontfangen hebben, als wat de Kapiteins tegen acht en een half ten hondert op intreſt nemen.

XI.

Het lichaem van deze Provintie is machtigh geworden, naeſt Godes zegen, meeſt door Hollandts goet en bloedt: geheele Provintien zijn ten deele gewonnen, ten deele van de Spaenſche Guarnizoenen gezuivert, ten dele met Fortificatien, met nieuwe Forten, met Geſchut, met Ammunitie, met Logijs-gelden, met ſubſidien verzien, ende geholpen geweeſt meeſt met Hollandts goet en bloet, Gelderlandt ende Over-Yſſel zijn tot den Treves toe geweeſt non contribuerende Provintien: de Unie is als een manneken aen de muur gemaelt: hoe de Generaliteit de zelve heeft op verſcheiden tijden ende plaetzen onderhouden, is wel bekendt.

XII.

De Vrede brenght voort de gelegentheit ende middel om uit de ſchulden te geraken, om zich bequaem te maken tot defenſie tegen alle uit ende inlandtſche vyanden: en tot dien einde maken alle Koningen en Potentaten vrede. Hollandt zoude geern die heilzame vrucht van de boom der Vrede plukken: maer eenige quade Hollanders willen 't beletten.

XIII.

Wat tot bewarenis en verzekeringe der Frontieren van nooden is, weet ende ziet ieder man alzoo wel, als deze Propoſitie. Delft, Rotterdam, Ter-Goude, Schoonhove, ende diergelijke vijftigh binne-ſteden, zijn dat Frontieren? wat wacht of tocht doen de zoldaten aldaer? Ten waer men metter tijt de bewaringe van de Sleutelen wilde geven aen de Kapiteins van die binnen-guarnizoenen, ende dan mocht de Burgerye, dan mochten de Magiſtraten, dan mochten de Staten metter tijt wel zeggen, gelijk aleer de Hartogh van Gelder: *nu zit ze zuiverlijke*, maer zeght eens: groote Tractementen aen de Gouverneurs, aen de Kolonels, ende andere Militaire Officieren, (die in 't heetſte van den Oorloge niet geweeſt zijn, ende niet ſtrekken, als om haer in den Hage te doen pronken, groote Paerden ende Karoſſen te doen houden, te teeren ende te ſmeeren,) dienen die tot bewaringe van de Frontieren? ſtaen die op zentinel? voor zoo een Tractement zal men dertig, veertig, ja vijftig man op zentinel houden: dat is militeren! dat is de Frontieren bewaren! dat is de Spaenſche, ende andere vyanden openbaer ende bedekt, binnen ende buitens Landts van de neus keeren!

XIV.

In conferentie over 't houden van een compleet getal Krijgs-volk is Hollandt met den Raedt, &c. Jaer ende dagh in conferentie geweeſt. Hollandt heeft klaerlijk aengewezen, dat volgens haer voor-geſlagen Reductie, prompte betalinge, monſteringe ende orde, men meer effectijf volk zal in dienſt hebben, als wat den Raet zelfs ſtelt in haer concept van Oorlog: de geheele queſtie is nu niet als om de vijftig Kompagnien, daer in alle de andere Provintien niet meer als een-ende-twintig dragen.

XV.

Alzoo de Heeren van Hollandt Staets-gewijze vergadert, gelijk de Propoſitie in de vijftiende Sectie bekendt, hadden verklaert ten hoogſten genootdrukt te zijn haer te ontlaſten van de een-en-dertig Kompagnien te voet, ende twalef te paerde, (gelijk dat recht van *non-conſent* ofte *diſ-continuatie van conſent*, ieder Provintie alle Jaren vry ſtaet) daer over nu queſtie is: zoo was 't zeer *vreemt ende ongehoort*, (elders zoude men 't noemen *Seditie*) de Leden van een Zouverain Provintie d'een tegen de andere, ende tegen de Provintiale Regeringe te inſtigeren. Zoude men in Steden van de andere Provintien ook niet lichtelijk vinden mal-contente Burgers en Inwoonders? zoo men aldaer ging de Gemeente, die gerepresenteert werdt deur de Vroedtſchap, op de zelve wijze vrage: *uwe Heeren Gedeputeerde hebben zulken en zulken dingen gedaen, dat ende dat niet gedaen?*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gedaen? is dat met u kennis? wilt ghy dat ongedaen, of anders gedaen hebben? als men daer dan by dede alderhande bewegende, ſmekende, beloovende, ende dreigende propooſte, als men te gemoet voerde, *dat de zelve de Religie in perijkel ſtellen, de Poorten aen de Spanjaerts willen openen, het moorden, branden, rooven, ende plunderen*, willen introduceren gelijk die propooſten, God betert, voor in, ende na deze bezendinge opentlijk, ende in deze propoſitie bedektelijk gebruikt zijn, was 't niet om de zelve Heeren in perijkel te brengen, ende om de Regeeringe te reverſeren?

XVI.

Alle Steden van Hollandt, niemandt uitgezondert, hebben goedt gevonden, het concept van menage, zoo als het leidt: hoe-wel in 't ſtuk van ontlaſtinge geen eenparigheit van nooden is.

XVII.

De Officieren ende Militie zijn, ende ſtaen eigentlijk in eedt ende dienſt van de Vereenigde Provintien, of Staten van dien: die haer Zouverains ende Betaels-heeren zijn, ende de directie of Kapiteinſchap Generael daer van hebben bevolen aen zijn Hoogheidt, en aen den Raedt: Doch alzoo, dat de Staten noit hebben over-gegeven de *zouveraine ende abſolute* macht van te mogen de Militie *af-danken, aen-nemen, vermeerderen, of verminderen na haer goedt vinden.* Anders zouden de Kompagnien, uit kracht van de *repartitie*, om-ſpringen met haer Steden, gelijk in Duitſlandt met de winter-quartieren.

XVIII.

In 't achtiende bekendt de Propoſitie, dat deze bezendinge is een *nieu ende extraordinaris* remedie, dat is *van zeer dangereuze ende quade conſequentie, om een geheel Regeeringe by de Gemeente ſuſpect te maken, ende in perijkel te ſtellen, van gerenverſeert te worden.* Zulke bejegeninge hadde Hollandt van de Bondt-genooten, die zy tachtigh Jaren langh met haer goedt en bloedt, meer alleen, als alle de andere te zamen, heeft gereddert, geholpen, ende bewaert, niet verwacht noch verdient. Doch men imputeert de Provintien zelfs niet: maer eenige weinigh *quade Hollanders*: die deur *twiſt, ſcheuringh, ende verwarringe rijk ende groot geworden zijnde*, deur de zelve kunſten meenen noch rijker ende grooter te werden.

XIX.

Weten zy de laſten van Hollandt, ende van de andere Provintien, zoo doen zy deze proceduure tegen haer eigen conſcientie: moeter *eenparigheit* zijn in 't *ontlaſten*, ('t welk echter niet waer, ende tegen de bekende praktijke is) zoo moet veel meer *eenparigheit* zijn tot *belaſtinge*: ende Hollandt moet ook in de *belaſtinge* conſenteren: zoo langh Hollandt diſcrepeert, zoo is 't geen *eenparigheit*.

XX.

De af-wijzinge van de Kompagnien by die van Gelderlandt ende Over-Yſſel gedaen daer van de Reſolutie 1 Novemb. 1623. ſpreekt, ende de verminderinge van de quote, hebben de zelve Provintien ſtaende gehouden, tot den tijt toe dat de Ooſt-zijde Rhijns is gezuivert van de Spaenſche.

XXI.

Die van Zeelandt in den Jare 1626. zijn niet op een *nieuw ende ongehoorde* manier bezonden geweeſt, gelijk nu Hollandt ende Zeelandt, deur het preſent-perijkel van een machtigh vyandt geinduceert zijnde, tot continuatie ende conſent, heeft daer mede niet over-gegeven haer recht van *conſenteren of non-conſenteren* in toekomende. De Heeren *Beveren* ende *Schaffer* zijn ook niet derwaerts gegaen, ten einde, om die van Zeelandt van dat recht te berooven, maer om de zelve op de *gewoonlijke wijze* van beſendinge (aen de Staten) t'induceren: Doch en volght daer uit niet, dat men in de Steden zoude daer na hebben om-getrokken, om de *Gemeente tegen de Regeeringe op te ruien.*

XXII.

De *Reductie* in het 22. gemelt, gedaen *precipiantelijk, zonder communicatie ende advijs van de Provintie*, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

zonder aenwijzinge van de al te groote belaſtinge, ende in 't *heetſte van den Oorloge*, was wat anders als deze van Hollandt: die na zoo lange ende veelvoudige, vriendelijke communicatien, na aenwijſinge van haer belaſtinge, na ge-eindighden Oorloge, geſchiet is. Ende alle die ende diergelijke rezolutien zijn ende werden genomen *onvermindert de Unie*, *ende ieder Provintien haren rechten ende zouverainiteit*: gelijk *Uitrecht* midden in den Oorloge zich heeft ontlaſt, voor haer quote, van de *Militie te water*, namelijk van de Kuſt-ſchepen: Vrieſlandt van de *Militien tegen Portugael.* Echter heeft men *daerom* noit onderſtaen, aldaer de *Gemeente tegen de Majeſtraet* op te ruien.

XXIII.

De contrarie practijke is bekendt: alle Jaren is van nooden geweeſt expres een nieuw *conſent tot continuatie* van de Militie.

XXIV.

Wat dan tot *krenkinge van de Zouverainiteit*, *Rechten ende Privilegien van Hollandt*, in dezen is geſchiedt, of by eenige *quade Hollanders* ondernomen, dat houdt Hollandt voor *nul, ende begeeren reparatie*, volgens het 23 Artijkel van de Unie, verzoekende als noch, gelijk by de twee Jaer lank geſchiedt is, dat de Caſſatie geſchiede volgens d'Unie, met gemeen advijs: dat is: alzoo de Provintie van Hollandt haer moet ontlaſten van zoodanige onnoodige Militie, dat de andere Provintien gelieve desgelijks te doen, ende alzoo *eenparighlijk te caſſeren* de vijf-en-vijftigh Kompagnien: waer in alle de Provintien eens zijn. Alzoo hebben 't de Heeren van Hollandt, den 12 April 1642. ook in-gebracht, ende diergelijke lange Propoſitie, haer gereſolveerde reductie ge-effectueert tot ſoulagement ende verlichtinge, alzoo wel van *andere*, als van *haer* Provintie.

XXV.

Wat in 't laetſte geprecaveert wert, van dat deze verre-ziende beſendinge zal zijn *zonder prejudicie*: van de Hoogheit, Privilegien, ('t welk in de eerſte Steden was vergeten,) &c. dat noemen de Rechts-geleerden *proteſtationem actui contrariam*, andere een *captie*, ende is alzoo veel, als of zy aen Hollandt en de Steden een ſteek in haer darmen gaven, ende daer by zeiden, *'t zal u niet quetzen:* de Heeren van Hollandt willen aen haer Hoog: Mog. of aen andere Provintien in 't minſte geen wet voor-ſchrijven: haer belieft de 31 en 12 Kompagnien, die Hollandt af-gewezen heeft, gelijk Gelderlandt ende Over-Yſſel deden in 't Jaer 1623. weder aen te houden, Hollandt wilt of kan 't niet beletten: maer men twijfelt zeer of de Heeren Gedeputeerde van de andere Provintien laſt hebben om haer *principalen daer mede te bezwaren.* Ja men weet dat niet een van de af-gewezene Kapiteins, niet een van haer Zolliciteurs een eenigh ſtuiver op dat bevel uitkeert aen haer Kompagnien, doch willen de andere Provintien by proviſie, de zelve af-gewezene Kompagnien tot haer laſt nemen, ende alzoo haer quoten elk wat verhoogen, ende Hollandts quote, die haer al te hoogh ende al te ondragelijk is, verminderen: Hollandt zal 't zeer lief ende aengenaem zijn: zullende ondertuſſchen niet na-laten effectivelijk de handt daer aen te houden, dat de overige Militie wel gemonſtert, prompt betaelt, ende zoo compleet gehouden worden, dat men bevinden zal meer effectijve Zoldaten in de Frontieren, Guarnizoenen te zijn, als 'er ware voor deze af-wijzinge: want het is bekendt, dat de meeſte Franſche, Engelſche, ende Schotſche Kompagnien, geen vijf-en-twintigh man ſterk zijn, men is wel verzekert, dat de andere Provintien, alzoo weinigh als Hollandt, géen vriendt zijn van *diſ-ordre*, *verquiſtinge van geldt*, ('t welk uit het zweedt ende bloedt van de arme Gemeente werdt getrokken) van onnoodige bezwarenis, ende dat, in plaets van ſcheuringe, de andere Provintien haer genome reſolutie van te caſſeren de vijf-en-vijftigh Kompagnien, ook wel haeſt zullen in 't werk ſtellen: gelijk voor

dezen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dezen dikwils, ende noch deze winter geſchiet is, met de Reductie van zekere twintigh man van zommige Kompagnien.

Harde en aenſtotelijke woorden vielen 'er te Dort, tuſſchen den Heere Aertsbergen, en de Burgermeeſter de Wit. Het beſluit echter was algemein, en alleen by monde, te weten, datze ter aenſtaende Vergadering hun [a] zin-uitting, volgens de Vereening en orde van't Landt, zouden in-brengen, en alles op-brengen wat tot ruſte en welſtant van den Staet konde ſtrekken. Van daer togenze op Gorkum, al waer, gelijk tot Schoonhoven, beſloten wierdt, volgens hun *Voorſtel.* Tot Goude haddenze eerſt beſlooten geen gehoor in de Vroedtſchap te geven; doch zijn Hoogheidt daer gekomen zijnde, ontbood d'eenen voor, en d'anderen na, tot zich, en kreeg zoo doende de meeſte ſtemmen. Doch was ook hen verklaringh al-gemein en by monde. Tot Goude quamen by den Prins, de Heeren van Waveren en Haſſelaer, van wegen Amſterdam, verzien met geloofnis-brieven van de Achtbare Heeren Burgermeeſteren en Raedt dezer Stede, en zeiden tegen hem klaer en uitdrukkelijk, *datze hem, noch ook de andere Heeren, de voornoemde bezending bekledende, binnen de Stadt Amſterdam niet in laten zouden*, als blijkt uit 's Prinçen *Voorſtel*, van den dertighſten van Hooi-maendt, ter Vergadering van de Staten van Hollandt, gedaen.

a Advijs.

In den Briel en tot Rotterdam (derwaerts alree van te vore eenige luiden gezonden waren, om de voornaemſte vreze aen te jagen, of door beloften te verlokken) wierdt hen in de Vroedtſchap gehoor, en antwoordt na begeerte gegeven. Doch evenwel ook by monde, en ſlaende of ziende op het gene, datze ter Vergadering van Staten zouden in-brengen. Maer die van Schiedam zeiden recht uit, datze ter daghvaert hun meening in-brengen zouden. Tot Delft gebeurde hen het zelfſte, al waerze wel aen zijn Hoogheidt, maer niet aen d'anderen Gemagtigden in de Vroedſchap gehoor wilden geven. Dies de Prins, en d'andere terſtondt wegh, en naer den Haegh trokken.

Zaterdag, den achtienden, togenze op Alkmaer, alwaer 's anderen daegs de Prins zich beraetſlaegde met Graef Hendrik, daer na met d'anderen. En in de Vroedtſchap tot gehoor gekomen zijnde, kreeg goet, doch ook al by monde, en een al-gemein antwoordt. Het zelfſte wedervoer hem te Hoorn, Enkhuizen, en andere kleine ſteden. Maer die van Medenblik quamen van zelfs aen-brengen hun verklaring, die algemein was, biddende, quanzuis, dat hy de moeite niet wilde nemen, van te gaen tot hun ſtadt, en dat om de *quade wegen, en zy weinigh gelegentheit hadden, om naer eiſch en weirdigheit zijne Hoogheit t'ontfangen.*

Midlerwijl vervorderde de Prins zijn reis, en quam endelijk ook tot Edam. Hier quamen weder de Heeren Geelvink en Spiegel van Amſterdam, verzelſchapt met een Sekretaris, den Prins begroetten, en weder het zelfſte verzoek beleefdelijk aen hem doen. Dit alles, niet tegenſtaende, trok zijn Hoogheidt, tegen wil en dank, en tegen 't beleeft verzoek van die van der ſtadt, na Amſterdam, en beſchreef zijn aenkomſte tegens drie uuren na de middagh. De Heeren Burgermeeſteren des verwittight zijnde (onaengezien de hoon en aenkomſte met zulk eē onwettelijke bezending,) deden ſtraks geen kleene onkoſten en toeſtellingen, om den perzoon van zijn Hoogheit prachtigh in te halen, en te verwellekommen. Het geſchut wierdt op de Nieuwe Brugh (want daer door, mits zijn reize herrewaerts aen uit Waterlandt lagh, moeſte hy varen) geplant. Het Damrak, dat altijt vol Schepen en lichters is, wierdt van de zelven ontleedigt. Aen den Dam, tegen de Waegh over, was een ſteigeringh van planken in der yl opgeſlagen, om te gemakkelijker uit de ſchuit op de wal te kunnen ſtappen. De twintig Vendelen Burgeren, quamen, op bevel van Burgermeeſteren, mede in 't geweer. Ondertuſſen quam zijn Hoogheidt, de toeſtellen pas ten halven zijnde, onverziens een uur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

of twee voor d'uitgeſchreve tijt, met een ſloep bedektelijk in ſtadt, en ſtapte by den Dam op de ſteigering op de Wal. Ging voorts met een ſtijve tredt, verzelſchapt met eenige Heeren, (die t'aller geluk, toen juiſt op 't Stadt-huis waren, en hem op 't ſtatelijkſte verwellekomden en ontfingen) na 't Prinçen-hof. Hier had de Majeſtraet voor hem een koſtelijk maeltijdt en banquet laten aen-rechten, doch weigerde daer van te eten, en deed zijn eige koſt in een bezondre kamer op-diſſchen. En door een van de Heeren geperſt werdende om ten minſten een dronk te doen, dreef hen wel bits toe, en zeide, *om met elkandre t'eten en te drinken, zouden wy beter vrienden moeten zijn, alſwe tegenwoordigh zijn.* 's Avonts, op bevel der Burgermeeſteren, die met de Prins ter venſteren van 't Prinçen-hof uit leiden, trok de Burgery gewapent, doende ontallijke veel eerſchoten, daer voor by. Hier deed zijn Hoogheit voorſlagh aen den Gemaghtighden van de Vroedtſchap tot hem gezonden, om te mogen 's anderen-daeghs in den Raedt verſchijnen, en aldaer zijne voorſtel mondelingh voor dragen. Doch dit wierdt hem, mits eerſt het goetdunken van de ganſche Vroedtſchap, daer op gehoort hebbende, beleefdelijk af-geſlagē, hem voor houdende, datze, zoo hy quam als Stede-houder, hem zulks wilden toeſtaen, en zijn Voor-vaderen Gerechtigheit laten houden, doch zoo te komen als een bezonder, met hun vryheit te ſtrijden, en ongehoort te zijn. Zeker vermaert Heer, toen Schepen, willende hem hun meening noch duidelijker te kennen geven, dreef hy met ſtijve kaken, en al ſnauwende toe; *wel Duits te kunnen verſtaen, en geen vertolker van nooden te hebben.* De gemelde Gemaghtighden noodigden hem tegen 's anderendaegs weder ter middagh-mael, en hadden ook de ſpijs al laten bereiden, maer de tijdt gekomen zijnde, vertrok hy van 's Prinçen-hof, zonder daer zijn af-ſcheit te nemen. Burgermeeſteren, niet te min, deden weder, om hem alle mogelijke eere aen te doen, etlijke Vendelen Burgers, als ook de Ruitery, in 't geweer komen, om, gelijkze hem niet hadden kunnen in-halen door zijn ſchielijke aenkomſte, ten minſte hun genegentheit te toonen in het uit-leiden. De wegh, de welke de naeſte was, en die men meende dat de Prins zoude nemen, na de Haerlemmer-poort, was den Dam over, de Nieuwen-dijk langs. Daer ſtonden de Burgers en Ruitery, met verlangen, om hem te geleiden. Maer hy zijn af-ſcheit aen 't Stadt-huis genomen hebbende, liet de Karos ſnellijk voortſlaen, en reed een anderen wegh, langs de Keizersgracht, na de Poort; en quam Vrydaghs, den vier-en-twintighſten, tot Haerlem: al waer inſgelijks den Gemaghtighden van hare Hoog: Mog. by de Majeſtraet, om in de Vroetſchap gehoort te worden, af-geſlagen wierdt; invoege, dat de Prins daer mede geen genoegen ontfingh. Op Zaterdagh togenze op Leiden, alwaerze het middagh-mael aten, en na begeerte antwoort ontfingen, doch al mondelingh, en [a] aentuigden zoo wel die van Leiden, als al andere Steden dit alles te zijn, behoudens recht en handtveſten der Steden. a Proteſteerden.

Den zeven-en-twintighſten van Zomer-maendt, deden de Heeren, hare Hoog: Mog. Gemaghtighden, dit volgende verſlagh.

HOOG: MOG. HEEREN,

ZYnde by uwe Hoog: Mog. den vijfden en zeſten dezer loopende Maendt Junij, gedecreteert een zeer notable bezendinge aen de Steden ende Leden van de Provintie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, ende tot dien einde verzocht zijne Hoogheit, ende Gecommitteert de Heeren van Aertsbergen, Mauregnault, Reinſwoude, ende Klant, uit de Vergaderinge van hare Hoog: Mog. ende d'Heeren van Aſperen, ende Lukaſz, ende den Treſorier Generael Braſſer, uit den Raedt van Staten, omme de Steden voorſz. met alle bedenkelijke redenen, en mogelijke middelen van inductie te perſuaderen ende bewegen, dat zy willen deſiſteren van alle ſeparate Caßatie, verminderinge,

ringe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ringe, ende veranderinge van's Lants Krijgs-volk, en vervolgens haer voegen met eenparigheidt van de zes andere conſenterende Provintien, hebben zijne Hoogheit, en de Heeren Gedeputeerden, tot verrichtinge van 't gene u Hoogh: Mog. hadden gereſolveert, en gediſponneert, om den volgenden dagh, wezende den 7 Junij, te reizen op Dordrecht, en ondertuſſchen geconcipieert een ſchriftelijke Propoſitie, bekleedt met goede redenen en Motiven, daer toe tenderende dat de Steden, als mede Leden van de Unie wezende, mochten verklaren te willen onverbrekelijk verblijven by de Unie, vaſt te houden d'oude eenigheit ende ordre, dus lange eendrachtigh tuſſchen de Bondt-genooten gemainteneert, ende tot dien einde helpen continueren de betalinge van de af-gewezene Kompagnien, ende alzoo repareren 't gene gedaen is tegens d'Unie, door af-zonderlijke Caſſatie ende Reductie.

Ten tweeden, dat de zelfde haer wilden voegen met de zes andere, in den Staet van Oorloge conſenterende Provintien, ende door haren Gecommitteerden ter daghvaert gaende, die daer toe noodige reſolutie helpen nemen, ende doen in-brengen, naer ouder gewoonte, ende by zoo verre eenige differenten, den Staet van Oorloge aengaende, tuſſchen de Provintien overigh mochten blijven, dat de zelve Steden willen helpen bevorderen, dat de differenten mogen werden geſubmitteert, en getermiteert, volgens d'Unie.

En eindelijk, dat ordre geſtelt moge werden zonder uit-ſtel, tot Provintionele betalinge van het gelicentieerde ende gereduceerde Krijgs-volk, om voor te komen d'ongelegentheit die daer uit zoude mogen komen te ontſtaen, alles breeder uit-gedrukt in de Schriftelijke, aen hare Hoog: Mog. over-gezonden Propoſitie.

De redenen en middelen van Inductie, zijn by monde en ſchrifte geadjuſteert geweeſt, en zoodanigh geappliceert en uit-geſproken, als zijn Hoogheit, ende de Heeren Gedeputeerden geoordeelt hebben, na gelegentheit van zaken ende plaetzen vereiſcht te werden, werden zommige Steden en Leden van deze Provintie bedankt van hare goede Offitien en Intentien, betoont tot conſervatie van de Unie en goede eenigheidt, en oude ordre van de Regeeringe, en verzocht ſtandtvaſtigh daer by te willen verblijven, andere breeder geinformeert van de zwarigheidt, confuſie en onheil, die te bezorgen ſtonden uit de ſeparate Caſſatie en Reductie van Krijgs-volk, in gemeenen eedt van alle Bondt-genooten, ſtaende, en al zulks verzocht te helpen repareren 't gene tegens de Unie is geſchiedt, in gevolgh van het 23 Artijkel, waer by verklaert wordt van nul en van onwaerden, 't gene tegens d'Unie wordt gedaen, met verbandt van alle particuliere Provintien, Steden en Leden van dien, Perzoonen ende Goederen tot reparatien van alle attentatien, die by iemandt ter contrarie gedaen mochte werden.

Ende is niet alleen aengewezen door het oordeel van de zes conſenterende Provintien, geſterkt met het Advijs van zijn Hoogheit, als Kapitein Generael van de Vereenighde Nederlanden, maer ook van zijn Excellentie Stadthouder, ende d'Ed. Mog. Heeren Raden vdn Staten, dat deze precipitante ſeparate Caſſatie ende verminderinge van 's Landts Krijgs-volk, geordineert by de Ed. Mog. Heeren Staten van Hollandt, den 4 Junij dezes loopenden Maendts, op reſolutien by pluraliteit van ſtemmen genomen, is een contraventie tegens d'Unie, maer ook uit het eigen oordeel ende gevoelen van de Heeren Staten van Hollandt, zulks, als 't zelve bekendt gemaekt, ende ter Generaliteit ingebracht is geweeſt, annis 1623. 1626. en 1642. daer van 't bewijs in Extracten gelezen zijn, en hier by gevoeght werden.

Zijn Hoogheidt, en d'Heeren hare Hoog: Mog. Gedeputeerden, hebben hier inne geprocedeert met alle Circumſpectie, ende diligentie, die doenlijk is geweeſt, om alle de Steden van Hollandt van uwe Hoog: Mog. goede intentie wel te informeren, ten einde de Gecommitteerden uit de reſpective Steden op den daghvaert te zenden, wel mogen worden geinſtrueert ende geauthorizeert.

Ende hebben bevonden dat hare Offitien niet over al even aengenaem en zijn geweeſt, wezende zijne Hoogheit in alle de Steden, uitgezondert Medenblik, alwaer de zelve niet geweeſt is, met alle eere ontfangen, den toeloop, acclamatie van 't gemeene Volk verwellekommen, ende valediceren is zeer groot geweeſt, ende al zulks over al geſpeurt geworden, reſpect ende liefde tegens zijn Hoogheidt. De devoiren van de Heeren hare Hoog: Mog. Gedeputeerden, zijn by eenige Steden wel op genomen, by den welken niet alleen zijn Hoogheidt, maer ook de Heeren Gedeputeerden voorſz. zijn bedankt geworden, van de goede voorzorge die de zelve ten dienſte van 't Landt dragen.

Eenige van de Steden, als Haerlem, Delft, Amſterdam, ende Medenblik hebben geweigert aen zijn Hoogheidt ende de Gedeputeerden van haer Hoog: Mog. audientie te verleenen, invoegen als die verzocht was.

Alle d'andere Steden hebben op 't verzoek by zijn Hoogheit gedaen, de Vroetſchappen doen vergaderen, de Propoſitie aengehoort, ende antwoordt gegeven, vermengende daer by eenige Steden Lecture, van Schriftelijke Annotatie, en ook eenige weinige Proteſt de non præjudicando, *waer by de Heeren Gedeputeerden van hare Hoo: Mog. redenen en exempelen by gebracht zijn geweeſt, om de Leden te overtuigen, dat het zelve onnoodigh ende ongefundeert was.*

D'antwoorden van de Steden is geweeſt divers, d'een van d'ander, zommige Vroedſchappen hebben verklaert, eeuwigh, heilighlijk, ende onverbrekelijk te willen verblijven by de Unie, eenige andere hebben dit poinct voorby gegaen, of zoberlijk aengeroert. Op de verdere Poincten, rakende den Staet van Oorlogh, en Ingredientien van dien, met de verzochte Proviſionele betalinge van het gelicentieerde, ende gereduceerde Krijgs-volk, hebben eenige Steden verklaringe tot genoegen gedaen, waer over de zelve bedankt zijn geworden, andere de zake gerenvoieert tot laſt ende authoriſatie, die zy zouden geven aen haer Gecommitteerden, gaende op den uitgeſchreven daghvaert, waeromme alle de zelve Steden ſerieuſelijk verzocht ende vermaent zijn geworden, om de Poincten aen de gezamentlijke Steden voor-gedragen, wel te willen behertigen, ende ſpecialijk dat van de Unie, ende eenigheit onder de Provintien te houden, op dat eenmael de differenten, aengaende den Staet van Oorlogh, aen een zijde mogen werden geleght, de goede eenigheidt, ende oude ordre van de Regeeringe, zoo wel in tijde van Vrede, als Oorloge onderhouden, en voorts conſenten, ter Generaliteit ingebracht mogen werden op den Staet van Oorloge, en 't gene daer van dependeert, alzoo niet mogelijk is den Staet van 't Landt, zonder Staet van Oorloge, buiten confuſie ende diſ-ordre te houden.

't Welk in tegenwoordigheit van zijn Hoogheit, en de Raet van Staten eerſt mondelingh gedaen, en daer na ſchriftelijk over-gegeven zijnde, zoo wierdt, na voorgaende beraetſlaging, by dezen Raedt goet gevonden en verſtaen, den Prins op 't alderhoogſte, en ernſtighſte over en van wege d'over groote moeite en voorzorge, die de zelve gelieft had te nemen en te doen, in deze hooghwichtige zake, daer de ruſt van dezen Staet aen gelegen lagh, te bedanken; gelijk ook hooghlijk en ernſtelijk mitſdien bedankt wierden, d'af-gezondene Heeren van hare Hoog: Mog. en de Gemaghtighde Heeren van den Raedt van Staten, van wegen hun beweze vlijt, zorge, en neirſtigheit, dieze in deze bezendingh aengewent hadden, betrouwende hare Hoog: Mog. dat God de Heere deze bezendingh zoodanigh zoude willen zegenen, dat daer door de Landtſchappen tot eenparigheit en eenigheit moghten gebracht, en daer by t'allen tijden gehouden worden.

[a] D'ordenlijke en buiten-ordenlijke Gemaghtighden van Hollandt, verklaerden op 't boven-gemelde verſlagh, en aenkleven van dien, niet te hebben beſlooten, maer aengenomen, dit verſlagh aen hun Gemaghtigers te zullen over-brengen. a Ordinaris en Extraordinaris Gecommitteerden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

De Prins verwittighde ook hare Hoog: Mog. dat, geduurende de bezendingh aen de Steden van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, hem eenige zaken in 't byzonder waren voor-gevallen, daer van hy meende by gelegentheit aen hare Hoog: Mog. nader openingh te doen.

Ondertuſſchen waren de Heeren Staten van Hollandt weder vergadert, meeſt nopende de bezending, alwaer een ieder inbraght en verſlagh deed, wat in de haren zich toegedragen had, en hen voor-gekomen was. Voorts wierdt tot onderlinge eenigheit en ſtandtvaſtigheit gearbeit, om ſtaende te houden, de den vierden van Zomer-maendt gedane af-wijzing van krijgs-volk.

Den vier-en-twintighſten van Zomer-maent, hebben hare Hoog: Mog. weder een bezendingh af-geſchikt, door de Heeren van Aertsbergen, Marignant, Renſwoude, Graveſteins, Mulart, en Klant, ter Vergadering van Hollandt, om de zelve als noch tot het geen, wat in de voorige bezending, in de Steden was voor-gehouden, te bewegen; waer op, na gewoonte, zy antwoorden, te zullen zich beraetſlagen, en hun zin-uiting te zijner tijdt in-brengen.

In gevolgh van 't gene de Prins by verſlagh, van den zeventienden van Zomer-maendt, geſproken had van nader openingh, zoo heeft hy Donderdaeghs, den dertighſten des zelven maendts, verzelſchapt en in-gehaelt door de Heeren Edelen, ter Vergaderingh der Staten van Hollandt, deze volgende voorſtel, door den Griffier Muſch in-geſtelt, als bleek uit den ſtijl, gedaen.

Ed. Mog. Heeren,

NA dat by de reſpective Provintien in-gebracht zijn geweeſt ter Generaliteit der zelver Provintiale Advijzen, op 't ſtuk van den Oorloge, met den gevolge ende aenkleven van dien, ende daer uit bevonden is geweeſt, dat de zes andere Provintien daer in ten deele van u E. Mog. waren diſcreperende, hadden wy zijn Excellentie Stadt-houder, ende den Raedt van State, geirne gezien dat de opgemelte Provintien malkanderen onderlinge dies aengaende hadden verſtaen, ende is ook daer toe aenleidinge gegeven; Maer 't heeft u E. Mog. belieft zulks te prœterieren, ende door 't ſubijt ſcheiden van der zelver jonghſte Staetsgewijze Vergaderinge voor te nemen eenige ſeparatie Licentieringe ende Reductie van 's Landts Krijgs-volk, zoo te paerdt als te voet, ook de zelve in 't werk te ſtellen, waer over de Hoo: Mog. Heeren Staten Generael, onder andere devoiren, genootzaekt zijn geworden te decreteren een zeer notable bezendinge aen alle Steden en Leden van u Ed. Mog. Provintien, om de zelve met alle bedenkelijke redenen te bewegen, tot nadere reſumptie van 't voorſz. geheele werk, ende dat zy haer dien-volgens zouden willen onthouden van alle ſeparate Caſſatie ende verminderinge oft veranderinge van 't voorſz. Krijgs-volk, als wezende in dienſt ende eedt van de Generaliteit, ende 't gene ter contrarie van dien zoude mogen zijn voorgenomen, laten varen, op dat alle eendracht, ruſt, ende noodige onderlinge eenigheidt, onder zoo oude ende vertroude Bondt-genooten mochte werden geconſerveert, ende in 't tegen-deel geweert, ende te gemoet getreden alle 't gene, dat contrarie van dien, boven vermoeden, zouden mogen volgen.

In welke goede en oprechte intentie wy ons perzoon in de voornoemde bezendinge mede hebben laten emploieren, ende daer toe getreden wezende, hebben wy ons in de meer-genoemde bezendinge eerſt gevonden binnen de ſtede Dordrecht, ende zijn van daer vertrokken naer de Stadt Gornichem, in conſideratie van de viniciteit van de plaetzen.

Ende zijn ons in de zelve Stadt komen vinden de Heeren Oetgens ende Haſſelaer, verzien met Creditiven van de Achtbare Heeren Burgermeeſteren ende Raedt der Stede Amſterdam, ende hebben de gemelte twee Heeren, ons, tegens alle verwachtinge, iteratívelijk ende klaerlijk aengezeit, dat zy ons, noch ook de andere Heeren, de voornoemde bezendinge ook bekleeden-de,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

de, binnen de voornoemde Stadt Amſterdam niet en zouden in laten.

Hier op is noch verder gevolght, dat de Heeren Geelvink ende Spiegel, geaccompagneert met den Secretaris, ons zijn komen vinden tot Edam, verzoekende dat wy de boven-genoemde Stede Amſterdam niet en zouden willen aen-doen, maer de zelve voor-by paſſeren.

Op dat de Magiſtraet der zelver Stede niet genootzaekt en zoude werden ietwes te doen, dat ons miſ-contentement zoude konnen geven.

Doch dies niet tegenſtaende, zijn wy met alle de andere Heeren van de meer-genoemde bezendinge, binnen de meer-genoemde ſtede Amſterdam gekomen.

Alwaer de Heeren Burgermeeſteren ons, voor ons Perzoon hebben verwillekomt, met verklaringe van ons, als Stadt-houder, te ontfangen, ook vervolgens eenige demonſtratie van uiterlijke eere gedaen.

Maer verzocht wezende om ons, als ook aen de andere Heeren van de meer-genoemde bezendinge te willen verleenen audientie in den vollen Raedt der meer-genoemde Stede, hebben zulx geweigert.

Waer na by ons in qualité, als Stadt-houder over U E. Mog. Provintie verzocht wezende Audientie in den voornoemde vollen Raedt.

Op een poinct daer van wy hun tot der zelver meerder contentement preallable openinge hadden gedaen.

Hebben ons voor-genoemde verzoek in deliberatie van vollen Raedt geleit.

Ende zijn de Heeren Burgermeeſteren, vergezelſchapt met eenige Heeren uit de Magiſtraet der meer-genoemde ſtede Amſterdam, des anderen-daegs ons komen vinden, ende verklaert de audientie in qualité als Stadt-houder niet te konnen accorderen.

Welke Proceduuren verre verſcheelen van die van de andere Steden van U Ed. Mog. Provintie, die alle binnen hun reſſort, ofte daer buiten reſpective ons als Stadt-houder vriendelijk hebben gepreſenteert ende aen-geboden Audientie.

Dies wy ons des te meer ten hoogſten bezwaert ende gegraveert vinden by de boven-genoemde aenzegginge ende weigeringe reſpective van wegen de Stede Amſterdam gedaen, als ſtrijdende tegens onze digniteit en reſpect; mitſgaders tegen den Staet ende Hoogheit van deze Provintie, die ons met de qualiteit ende Charge van Stadt-houder hebben bekleedt, ſtrekkende mede notoirelijk tot ons Perzoons kleinachtinge, ook vilipendie, behalven dat het is een ongebruik oit ofte oit ten regarde van onze Predeceſſeuren in Charge niet gepleegt: ende over zulks hebben wy noodigh geacht U E. Mog. tegenwoordigh Staets-gewijze vergadert wezende, alle het zelve mitſdezen bekendt te maken, ook te verzoeken ende deſireren, dat U E. Mog. die van de op-gemelte Regeeringe der meer-genoemde Stede Amſterdam daer toe willen diſponeren, ook houden ons dies aengaende te doen behoorlijke reparatie ende ſatisfactie. Vertrouwende dat U E. Mog. hier op ten ſpoedighſten zullen willen delibereren ende ook reſolveren. In 's Graven-hage den 30 Junij 1650.

Ende was onderteikent

G. P. d'ORANJE.

Men merkte, zeit Aitzema, dienwe hier in nootzakelijk volgen, *dat, als de Prins de Sadt Amſterdam noemde, zulks met een beweging en verheffing van ſtemme deed, doch daer na weder met zedigheit ſprak.* Die van Amſterdam verzochten daer van dubbelt, en brachten ook daer na antwoordt, 't geen terſtondt zal volgen, daer op in.

Ondertuſſchen, vermits, na verſcheide by-een-komſten, tuſſchen de Leden van Hollandt geen eenparigheit konde gevonden worden, nopende het ſtuk van de vermindering van krijgs-volk, was de Prins met den Raedt van Staten eenige dagen lang geduurigh bezich geweeſt, en vond met den zelven een voorſlag van nader [a]matiging, die den vijftienden van Zomer-maent, ter Vergadering van hare Hoog: Mog. in-gebracht wierdt, en in deze volgende punten beſtondt. [a] Temperament.

D*At zijn Hoogheidt, zijn Excell. Stede-houder, en de Raedt van Staten*

Staten verzochten, dat met de betalingh van de af-zonderlijke af-gedankte Krijgs-knechten mochte voort gevaren worden.

En om vervolgens de Landen tot eenparigh beſluit te brengen, zoo wel aengaende het verminderen van krijgsvolk, als andere puntē van [a] *zuinigheit, en het ramen van een vaſten Staet van Oorlogh, zoo wierdt by zijn Hoogheit, zijne Excellentie, en den Raedt van Staten, voor-geſlagen.*

[a] Menage.

Dat voor eerſt zeſtien vendelen ruiters zouden werden af-gedankt, blijvende dan noch in dienſt twee-en-vijftig vendelen, en vijftig Karabijnen van zijn Excellentie Stadt-houder; daer van tien vendelen van Kolonellen op tzeſtigh, en d'andere acht-en-dertig van tzeſtigh op vijftig Ruiters zouden gebracht worden, en dat d'overige vier in wezen zouden blijven, te weten, drie van zijn Hoogheit, een op hondert vijftigh, en twee op hondert Ruiteren, en dat van Graef Maurits, Luitenant Generael, op hondert Ruiteren, invoegen, dat dertien hondert en veertigh Ruiteren zouden af-gedankt worden, en in dienſt blijven drie duizent Ruiteren.

Dat al de Kuraſſieren, uitgezeit twee vendelen van zijn Hoogheidts Lijf-wachten, in Harquebuſiers, zouden verandert worden.

Dat vijf-en-vijftigh vendelen voetvolk, ieder vendel van vijftig koppen, zouden afgedankt, en noch van twee hondert vendelen, beſtaende ieder vendel uit tzeventigh koppen, van elk vijf koppen zouden afgedankt worden, invoegen, dat te zamen zouden afgedankt worden drie duizent zeven hondert vijf-en-vijftigh koppen, en dan noch in dienſt blijven vier hondert vijftien vendelen, tot zes-en-twintigh duizent drie hondert vijftien koppen.

Dat de herbergh-gelden, daer de zelve tot noch toe waren betaelt, op de helft zouden vermindert worden.

Dat de Officieren van de afgedankte vendelen, namelijk een Rit-meeſter twalef hondert, des houdende een paert tot dienſt van den Lande, en een Kapitein te voet acht hondert, een Luitenant te paert drie hondert vijftigh, een Luitenant te voet en een Kornet, twee hondert vijftigh, en een Vendrigh twee hondert gulden 's Jaers, zoo lang alſſe leefden, of tot datze weder in dienſte van den Lande quamen, genieten zouden; doch quamenze in dienſt van andere Heeren, of met der woon in andere Landen te vertrekken, zoo zoudenze van deze jaerlixe wedden ook verſteken wezen.

Dat de aen-wezende Kolonellen te paerdt en te voet, zouden geſtelt worden op twee hondert gulden ter maendt, en de Na-volgers op hondert vijftigh gulden, doch, dat die te paerde, vermits de vermindering van de Ruitery, op zes Kolonellen zouden uitſterven.

Dat de aenwezende Majoors te voet, trekken zouden twee-en-veertig gulden ter maendt, en de Majoors te paerde, en de Luitenant-Kolonels te voet, vijftigh gulden ter maendt, en de Majoors te paerde, mede verſterven op zes guldens.

Deze punten gelezen zijnde, wiert zijn Hoogheidt, zijn Excellentie, en de Raedt van Staten, ten hooghſten voor de goede zorge, die hare Ed. voor den dienſte van den Lande bewezen, en inzonderheit, om de Landen in onderlinge eenigheit te behouden, bedankt, met verzoek, dat de zelve daer in op alle voor-vallende zaken, na hun gewoonlijken yver, wilden volherden; voorts wierden d'aenwezende af-gezondene Heeren van Hollandt, ter Vergadering van hare Hoog: Mog. verzocht, om de Heeren, hun Gemaghtigers, van dezen boven-gemelden voorſlagh te verwittigen, met alle vlijdt 'tzelfſte te willen byſtaen, ten einde, daer op een vruchtbare beſluit, ten ſpoedigſte mochte in-gebracht worden. De Heeren Staten van Hollandt ondertuſſchen wierden ook aengezocht, van te willen met de betaling van 't krijgs-volk, zoo te paerde als te voet, by hen pretenſelijk af-gewezen, voort te varen. De afgezondene Hollantſe Heeren, verklaerden, en lieten aen-tekenen op het boven-gemelde beſluit, *datze als noch daer in niet konden bewilligen.* Geduurende de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ze vergadering, kreeg de Prins de koorts. De artzen oordeelden, dat de zelve hier uit ontſtaen was, vermits hy zich daeghs te voore in de vyver, te Rijſwijk, gebaedt had. Wierdt 's anderen-daeghs gelaten. Zeker aenzienlijk Lidt van de Vergadering, liet zich te dien tijde met deze woorden hooren. *Quam de Prins te ſterven, wel zoude zich Hollandt wachten, om een anderen Stadt-houder te kiezen.* Doch wierdt in 't leſt van de week weder gezont.

Die van Hollandt toetſten eenige dagen lang in hun Vergadering het boven-gemelde voorſlagh of matiging, en om weder nader te komen aen 't zelve, en de meening van de Al-gemeinſchap, ſteldenze deze volgende verklaring in.

Dat, om niet te veranderen, en te her-roepen, 't geen eens gedaen was, vijf-en-vijftigh Vendelen te voet, en twintigh te paerdt, af-gedankt; en de Vendelen te voet van tzeventigh op 't zeſtigh, en die te paerde van zeſtigh op vijftigh, zouden gebracht worden.

Dat de maniere van af-danken en 't uit-voeren, aen zijn Hoogheit, en den Raedt van Staten op-gedragen zoude worden.

Dat de bezoldingen zouden gedaen worden, volgens het gene in den Jare zeſtien hondert acht-en-veertigh, in Winter-maendt, beſlooten was.

Dat des Veldt-Marſchalks wedde zoude zijn als voor dezen, als by den nieuwen ſtaet van oorlogen wierdt gezeit.

Dat de af-gedankte Rit-meeſters een wedde van duizent gulden jaerlijks genieten zouden.

Dat de Hop-mannen te voet, zeven hondert gulden jaerlijks ſtrijken zouden, mits, dat, zoo Rit-meeſters als Hop-luiden, in geen andere dienſten zich zouden laten bezigen.

Dat de Luitenants te voet en te paerde zouden uit-ſterven.

Dat twee van zijn Hoogheits Vendelen, en een van zijn Excellentie Graef Willem, Stadt-houder van Vrieſlandt, onder de verminderingh niet zouden begrepen zijn.

Dat de herberg-gelden geheel en al zouden werden af-geſchaft, mits, dat orde werde geſtelt, op vaerdige betaling van de krijgs-knechten.

Den zeven-en-twintigſten zondenze aen de zes andere Landtſchappen een Brief, waer in de voornaemſte punten deze waren.

Dat Hollandt en Weſt-Vrieſlandt alleen grooter aendeel te berde bracht, als al d' andre Landtſchappen tzamen: dat de zelve in tijde van noot groote zommen van penningen, oorzake van het uit-putten hunner gelt-middelen, voor d' Algemeinſchap aen d' andere Landtſchappen verſchoten had.

Dat ze getoont hadden aen zijn Hoogheit te bewilligen in 't afdanken van twintig vendelen te paerdt, en vijf-en-vijftig te voet, ieder van vijftig koppen, en dat de vordere Vendelen van tzeventig op tzeſtig, mits de Kuraſieren in Harquebuſieren veranderende, zouden gebracht, en alzoo twee duizent zeven hondert paerden, en ontrent zes-en-twintig duizent man te voet in dienſt aengehouden worden.

Dat het ophouden van de betaling van de krijgs-knechten, daer toe zy verklaert hadden niet te kunnen bewilligen, geenſins een verbreking van de vereening was.

Ondertuſſchen bragten ook die van Amſterdam, ter vergadering van Hollandt, op de voorſtel van den dertigſten van Zomer-maendt by den Prins gedaen, in de Vergadering der Staten van Hollandt, dit volgende antwoordt in.

Ed. Gro. Mog. Heeren,

Burgermeeſteren ende xxxvj. Raden der Stadt Amſterdam, geſien hebben de ſchriftelijke propoſitie, den 30 Junij leſt-leden, ter Vergaderinge van U Ed. Gro. Mog. overgelevert by zijne Hoogheit den Heere Prince van Oranjen, ende dat in de zelve wordt geklaeght, ook reparatie verzocht, over eenige bejegeningen, die hooghgedachte zijne Hoogheidt zoude zijn ontmoet, door ende van wegen de Regeeringe van deze Stadt: komen met leet-

leetwezen te ervaren, dat de goede ende oprechte intentie, die hare Achtbare gehadt hebben, in alle het gene, waer op de voorſz. Propoſitie is ſlaende, dezer wijze opgenomen wordt, voor een ſubject van klachten ende ongenoegen: Ende zulks, hoe-wel hare Achtbare geerne gezien hadden, dat alle het gene hier ontrent was voor-gevallen, in ſtilte ware voor by gegaen, gelijk hare Achtbare ook getracht hebben, door hare Gedeputeerden, ſijn Hoogheit daer toe te diſponeren ende contentement te geven. Zoo vinden zy nochtans haer tegenwoordigh genoot drukt, tot haer Achtbare ontſchuldinge ende juſtificatie, aen U Ed. Groot: Mog. te preſenteren ende voor te dragen het navolgende, te meer, aengeſien de voorſz. Propoſitie, by gedrukte Kopyen over al onder de Gemeente is geſtroit. Met vertrouwen, dat daer uit zal blijken, dat hare Achtbare allerwegen in dezen niet anders voor-gehadt hebben, dan, nevens hand-havinge van de wettige ordre van de Regeeringe, ende dezer Provintie, ende hare ſtadts gerechtigheden, aen zijne Hoogheidt alle ſchuldige reſpect ende eer te deféreren.

Het is dan zulks, dat de gemelde Heeren Burgermeeſteren ende xxxvj. Raden, na langh verwachten van een vruchtbare uitkomſt in de noodige deliberatien, die de Vergaderinge van U Ed. Gr. Mog. zoo geruimen tijdt hebben geoccupeert, ontrent de Staet van Oorlogh gezien hebbende de Reſolutie by U Ed. Gr. Mog. genomen den 1 Junij leſt-leden, ende de ordre, in conformite van die gegeven, om onbetaelt te laten, ende reſpectivelijk voor gelicentieert ende gereduceert te houden eenige Kompagnien van de reparatie van Hollandt, zoo hadden hare Achtbare vertrouwt, dat de andere Provintien, ende Heere Gedeputeerden ter Generaliteit, in dezen behoorlijk erkent zouden hebben de wettige macht van U Ed. Gr. Mog. mitſgaders de hoog-dringende Redenen ende Motiven, die U Ed. Gr. Mog. tot het nemen van de voorſz. reſolutie hadden bewoogen, ende genoeghzaem geneceſſiteert, en dien-volgende de zelve, met het effectueren van hare gereſolveerde, onverhindert zouden hebben laten gewerden.

Doch zijn hare Achtbare, buiten vermoeden, naer 't ſcheiden van U Ed. Gr. Mog. laetſte Vergaderinge, geadverteert, dat de wel-gemelte Heeren Gedeputeerden van de andere Provintien ter Generaliteit, op Pinxter-dagh, den 5 Junij leſt-leden, hadden gelieft de voorſz. U Ed. Gro: Mog. ordre, door aenſchrijvinge aen de Kommandeurs, Kapiteinen ende Solliciteurs, te contramanderen, ende te decerneren, een zeer aenzienlijke bezendinge aen alle de Steden ende Leden van Hollandt, om de zelve met alle bedenkelijke redenen te dimoveren van de meer-gezeide U Ed. Groot: Mog. reſolutie, ende dat zijn Hoogheit, de Heere Prince van Oranjen, in perzoon, de voorſz. bezendinge zoude helpen bekleden, nevens eenige Heeren uit de Vergaderinge van hare Hoog: Mog. ende den Raedt van Staten: gevende de zelve met eenen aen zijn Hoogheit een zeer bedenkelijke authoriſatie, ten aenzien van de Provintie van Hollandt, Steden ende Leden van dien.

Ook dat zijn Hoogheit ende d' ander Heeren in deze bezendinge zijnde, alreede uitten Hage ten voorſz. einde waren vertrokken, niet tegenſtaende de aenwezende Heeren Gecommitteerde Raden, ende de Ordinaris Gedeputeerden van U Ed. Groot: Mog. alvooren den 7 Junij ter Generaliteit hadden verzocht, dat de zelve bezendinge, als een nieuwigheit, buiten de gewoonlijke ordre van de Reegeeringe, daer uit niet gezien was iets vruchtbaers te zullen volgen, na-gelaten, oft immers opgehouden mochte worden, met preſentatie van de Vergaderinge van U Ed. Gro. Mog. te convoceren, zoo haeſt doenlijk ware, om aen de zelve voor te dragen het geen men gemeint was aen de particuliere Steden ende Leden van dien te proponeren.

De hoogwichtigheit van alle, 't welke de Heeren Burgermeeſteren heeft doen noodigh achten, om hier over tijdelijk met de Vroedſchap dezer Stadt te delibereren, ende hebben over-zulks den 10 Junij daer aen volgende tot dien einde vergaderinge geleit, ende aldaer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

eenſtemmelijk met gemelde Vroedſchap verſtaen, dat de voor-gezeide bezendinge van hare Ho: Mog. aen de Steden ende Leden in't particulier, bezonderlijke in een zake, rakende de deliberatie van de Provintie in't gemeen, ende gekant tegen deſſelfs reſolutie, niet en konde worden geadmitteert, ende ter Audientie ontfangen. Ende dien-volgens een bezendinge gedecerneert, om Hooggedachte zijne Hoogheidt te gemoet te reizen, ende van Stadts-wegen aen te dienen, dat men zijn Hoogheits Vorſtelijk Perzoon, noch d'andere Gedeputeerden, als geen andere qualiteit bekleedende, dan Gedeputeerden van hare Hoog: Mog. ter Audientie in de Vroedſchap, nochte zelfs binnen de Stadt, niet en zoude kunnen toe-laten.

Ende zonder dat hare Achtbare noodig achten haer verder te eſlageren op de redenen die haer in dezen hebben gemoveert, zullen zy haer gedragen, aengaende de deugdelijkheit, en ondeugdelijkheit, en zwaerwichtig gevolg van de voorſz. bezendinge, tot het gene, wegens de Regeringe van deze Stadt, in den Jare 1639. in gelijke gelegentheit (hoe-wel die van minder bedenkelijkheit was) ten aenzien zijn Hoogheit niet perzoonelijk gevoegt ging in de commiſſie, maer alleen eenige Hollandtſche Heeren, die het in allen gevalle, tegens hare Principalen hadden te verantwoorden, aen U Ed. Gr. Mog. omſtandelijk is gededuceert, ende 't gunt in conformité van dien, by de Gecommitteerde Leden van U Ed. Gr. Mog. ſpecialijk op het tegenwoordigh ſubject voor advijs is in-gebracht, daer inne beſtaende, dat by reſolutie van U Ed. Gr. Mog. de bewuſte bezendinge, metten gevolge van dien, als buiten exempel, en tegen ordre en forme van de Regeringe dient te worden geimprobeert, ende van gelijcken by reſolutie vaſt geſtelt, dat de Steden dezer Provintie in het toekomende zoodanige bezendinge niet en zullen hebben te defereren, oft in den heuren te admitteren oft toe te ſtaen; dat ook deze improbatoire reſolutie van hare Ed. Gr. Mog. ter Generaliteit zal dienen te worden genotificeert, ende ten Regiſtre aldaer aengetekent, ende van gelijcken aldaer formeele verklaringe dient te worden gedaen en geregiſtreert, dat in het toekomende de Steden dezer Provintien zoodanige bezendinge in den heuren niet en zullen admitteren of toeſtaen, ende dat daeromme een ſerieuſe aenmaninge dient te worden gedaen, ten einde de Provintien na dezen tot zoodanige bezendinge geen grond en leggen, oft oit ondernemen de zelve te decerneren, om redenen daer toe nader te voegen, ende eindelijk dat aen alle de Provintien ſerieuſe ende wel geraiſonneerde Brieven dienen te werden geſchreven, ende aen de zelve omſtandelijk te kennen gegeven de Redenen ende Motiven, waeromme de voorſz. bezendinge, by reſolutie van hare Ed. Gr. Mo. is geimprobeert, en voor het toekomende niet aennemelijk by de ſteden dezer Provintie is verklaert te wezen, welke alle, zijnde eigẽ woordẽ van't voorſz advijs.

Ende alzoo derhalven gemelde Heeren Burgermeeſteren ende Raden met leetwezen ende verwondering moeſten zien, dat zijn Hoog-gedachte Hoogheit door aenradinge van zoodanige perzoonen, die zulx niet en betaemt, tot het aennemen van duſdanige bezendinge zich hadde laten gelieven in te wikkelen, ende gemerkt men niet min zijn Hoogheit, dan d'andere Heeren Gecommitteerden in de voorſz. bezendinge en commiſſie, niet en konde erkennen.

Zoo hebben hare Achtbare, uit reſpect tot Hoog-gedachte zijne Hoogheit, en der zelve dienſt, om de zelve van de aengenomen commiſſie, waer het mogelijk te dimoveren, en voor te komen het refuſeren van audientie, goet en noodigh gevonden, zijn Hoogheit te gemoet te bezenden, en aen te dienen de voorſz. reſolutie, met vertoog van de pregnante redenen, die de Heeren Burgermeeſteren en Vroedſchap, in het nemen van de zelve hadden gepermoveert, ende by gevolge ſerieuſelijk te verzoeken, dat zijn Hoogheit geliefde de begonnen reize af te breken, aengezien de zelve en d'andere Gecommitteerde Heeren, in de qualiteit van hare commiſſie, in de Vroedſchap, ende in de Stadt niet en zouden mogen werden ontfangen.

Welke aendieningen ende vordere Officien door de Heeren Burgermeeſteren, Waveren ende Haſſelaer, gedaen

zijn,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zijn, binnen de Stadt Gornichem, ende zijn hare E. E. na gedane rapport, daer over bedankt.

Dan alzo de zelve by zijne Hoogheit wierde ingenomen, als of de Intentie van den Heeren Burgermeeſteren en Vroedſchap zoude zijn geweeſt, zijn Prinçelijk perzoon binnen hare ſtadt ſimpelijk niet te admitteren, ook in conſideratie van zijn digniteit van Stad-houder van de Provintie: Zo hebbẽ de gemelde Heeren, tot elucidatie van hare Achtbare goede meininge, formelijk verklaert, zulx t'eenemael gedelogieert te zijn, van de minſte gedachten van haer Achtbare. Zoo verre als het Ooſten van het Weſten, maer dat zijn Hoogheidt als Stadt-houder van de Provintie, van de Regeringe van Amſterdam, hadde te verwachten de grootſte eer ende reſpect die men konde deſidereren, ende dat het verſtant van den Raet alleen was zijn Hoogheit niet te konnen admitteren, in aenzien van de voorſz. Commiſſie.

Ende mitſdien, alzoo de Heeren Burgermeeſteren noch namaels wierden geadverteert, dat zijn Hoogheit voornemens was gebleven, om de voorſz. hare Stadt te bezoeken, met intentie, om op de voorſz. Commiſſie en Credentie-brieven van hare Ho. Mog. echter toegelaten te worden ter audientie: Zoo hebben hare Achtbare en Vroedſchap wederom daer by geperſiſteert, dat men niet bevoeght noch vermogens was de voorſz. audientie in te willigen, en goet gevonden andermael zijn Hoogheit te bezenden, om haer deze reſolutie voor te dragen, ende om voorzeide redenen, noch ſerieuſelijk te verzoeken, de Stadt in deze Commiſſie voor by te gaen, met betuigeniſſe nochtans van ſchuldige bereitwilligheit, om zijn Hoogheit buiten deze qualiteit als Stadt-houder, met alle reſpect ende eerbiedeniſſe te ontfangen.

Tot dezen einde zijn den 22 Junij aen zijn Hoogheit Gecommitteert de Heeren Geelvink, Oud-Burgermeeſter, en Spiegel, Preſiderende Schepen, met een Secretaris, welke tot Edam aen zijn Hoogheidt beleefdelijk hebben voorgedragen, de voorſz. Reſolutie, ende verzoek, ende tzeffens uit den naem van hare Heeren Committenten aengedient, by aldien zijne Hoogheidt geliefste ware binnen de Stadt te komen als Stadt-houder, dat hare Achtbare begeerlijk zouden waer nemen de occaſie van zijn Hoogheit alle preuven van dienſtwilligen, ende reſpect te bewijzen.

Ende dewijle zijn Hoogheit hier op tot beſcheit geliefde te voegen, te zullen komen met de andere Heeren Gedeputeerden, met alle de qualiteiten die zijn E. tegenwoordigh bekleede, zoo is by gemelde Heeren daer op geantwoordt, dat zijn Hoogheit, komende in de ſtadt, aengezien ende ontfangen zoude worden als Stadt-houder: ende verzocht, dat hare Achtbare mochten weten de tijdt, wanneer zijn Hoogheit aldaer was te verwachten.

Hier op is den volgenden dagh, wezende den 23 Junij, Hoog-gedachte zijne Hoogheit, nevens meer-gemelde Heeren Gecommitteerde, binnen de voorſz. hare ſtad gearriveert, en voor zijn perzoon, met de geheele Burgery in Wapenen, en alle vordere ſchuldige betooninge van reſpect, door de Heeren Burgermeeſteren verwelkomt en ontfangen.

Doch alzoo Hoogh-gedachte zijne Hoogheit, niet tegenſtaende de voorſchreven Officien geliefde te verklaren aen de Heeren Burgermeeſteren, nefſens de andere Heeren Gecommitteerden van hare Hoog: Mog. aldaer gekomen te zijn, omme in gevolgh van hare Credentialen, 't geen van hare Commiſſie was in de Vroedſchap te proponeren, verzoekende dien-volgende audientie: zoo is het zelve, om voorverhaelde redenen, ge-excuſeert.

Des dan ook te meerder reden was, in conſideratie van de Leſie, die de Hoogheit ende reputatie van U Ed. Gr. Mo. Provintie, in deze Commiſſie was geſchiet: nademael de Heere Alexander van de Kapelle, Heere van Aertsbergen, van wegen de Gecommitteerden van hare Hoog: Mog. het woordt voerende, volgens rapport van de Heeren Gedeputeerden der ſtadt Dordrecht, in de Vroedſchap aldaer, met zeer ſcherpe, bittere, en onverdragelijke woorden verklaert hadde, dat zy Heeren Gedeputeerden geen contentement konden nemen in de dilatoire antwoorde op giſteren aen zijn Hoogheidt gegeven, ende van Dordrecht niet en zouden ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

vertrekken voor ende aleer de Heeren van den Oud-Raedt ronde verklaringe aen haer hadde gedaen, of zy wederom wilden komen in de Unie, daer zy uitgegaen waren, ende ook op haer Propoſitie zouden hebben bekomen een nette, korte, poſitive, Cathegorique ende peremptoire antwoorde by geſchrift, ende dat beneffens dien ook de voornoemde Heeren van Dordrecht prompte ende effective reparatie zouden hebben gedaen van verbrekinge vande Unie, daer aen zy haer, beneffens d'andere Leden van Hollant hadden ſchuldig gemaekt, ende daer over ſtrafbaer waren aen lijf ende goet, ende dienvolgens, uit krachte van't 23 Artijkel van de Unie, conform d'exempelen daer toe geallegeert, in hare perzoonen ende goederen arreſtabel en convenibel voor allen Heeren Rechten ende Gerechten. Verklarende vorder de voorſz. Heer van Aertsbergen, dat de meer-gemelte Heeren Gedeputeerden, by faute of uitſtel van reparatie, noch andere tale zouden moeten houden, daer van noch nadere openinge zoude werden gedaen.

Het heeft dan ook gelieft Hoogh-gedachte zijne Hoogheit, en de voorſchrevene inſtantie voor zoo verre te laten beruſten, ende te verzoeken in de Vroedſchap ter audientie geadmitteert te worden als Stadt-houder van Hollandt, zonder nochtans af te leggen de voorſchreven qualiteit van Gecommitteerde; edoch verklaert gemeint te zijn, aldaer te ſpreken over het gene zijn Hoogheidt tot Gornichem voornoemt, door den Heer van Waveren was aengezeit uitten naem van de Regeringe van deze Stadt, zonder des nader te ſpecificeren.

Ende alzoo zijn Hoogheit haer niet geliefde te laten dimoveren van dit verzoek, ook niet verdere openinge te doen, aengaende 't geen zijn Hoogheit geliefde te proponeren, op dat Burgermeeſteren daer op aen de zelve mochten doen genoeghzaem contentement, ende kennen of het noodigh ende vereiſcht ware de Vroedſchap daer over te beroepen: Zoo hebben de gemelte Heer Valkenier, haer Collegie, die Preſident, ende vermits indiſpoſitie, niet tegenwoordigh was, te communiceren.

Ende hoe-wel hare Achtbare aen haer hadden de authoriteyt, omme ontrent het verzoek van audientie by haer zelven te diſponeren, zoo hebben hare Achtbare, nochtans, tot haer meerder dechargie hier over met de Vroedſchap gedelibereert, ende met der zelve advijs ongeraden gevonden zijn Hoogheit, in de voorſchreven Commiſſie in de Stadt gekomen wezende, omtrent een zake aen de zelve Commiſſie dependerende, audientie in de volle Vroedſchap te verleenen. Ende is derhalven goet gevonden den Heeren Burgermeeſteren, neffens vijf van de Raden, te verzoeken ende committeren, omme het zelfde beleefdelijk te excuſeren.

Welke Heeren de voorſchreven excuſe aen zijn Hoogheidt gedaen hebbende, daer neffens, tot der zelver meerder ſatisfactie hebben verzocht, indien zijn Hoogheit ietwes, omtrent de voorſchreve zake, of anderſints, hadde te proponeren, daer van aen hare E. E. openinge te doen, met aenbiedinge van het zelve getrouwelijk in de Vroedſchap te rapporteren, welke daer op geneight zoude zijn te geven alle doenlijke ſatisfactie.

Maer gemerkt zijn Hoogheit niet geliefde te condeſcenderen de verzochte openinge te doen dan in de volle Vroedſchap, hoe-wel de Heer Burgermeeſter van Waveren aen prezenterende daer in loco, voor zoo veel zijn E. aen-gingh het gepaſſeerde tot Gornichem te verantwoorden, ende daer van te doen contentement; zoo zijn de gemelte Heeren, na repetitie van het voorſchreven verzoek ende aenbiedinge, van zijn Hoogheit geſcheiden.

Dat nu de laetſte excuſe van audientie, in manieren als verhaelt, in de voorſchreven Propoſitie wordt geduyd ende aengeklaeght, als of daer mede gemancqueert zoude zijn in het reſpect, 't geen de Stadt-houder is competerende; Daer op konnen gemelte Heeren Burgermeeſteren ende Vroedſchap, tot haer decharge, niet verbergen tot antwoordt te voegen: dat nagezien zijnde de Commiſſie, by U Ed. Groot: Mog. aen zijn Hoogheit gegeven, daer inne wel bevonden wordt, dat de Stadt-houder gehouden is voor te ſtaen, bevorderen

ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ende bewaren de Hoogheit, gerechtigheit, Privilegien ende welvaren van de zelve Landen, Leden, Steden ende ingezetenen, mitſgaders 't gebruik van de Chriſtelijke Religie, de zelve te conſerveren, ende te beſchermen van alle overlaſt ende foule, diſ-ordre ende oneenigheit, afbreuk ende ſchade, vorders in de voorſchreven Landen te doen gebruiken ende adminiſtreren recht ende juſtitie, allen den geenen die zulks verzoeken zullen, ende te doen executeren, alles aengaende de zaken van juſtitie, met advijs van den Preſident ende Raden van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, voorts na genomen advijs van den gemelten Hove, te verlenen brieven van gratie ende remiſſie, ende aengaende de zake van Oorlogh ende Politie van de voorſz. Landen, by goet-dunken van de zelve Heeren Staten, oft met advijs van der zelver Gecommitteerde Raden, in conformiteit van der zelve Inſtructie, de Burgermeeſteren, Schepenen ende Wetten veranderen na behooren, achtervolgende de Privilegien van de reſpective Steden ende plaetzen. Maer dat de zelve eenig recht zoude hebben, om uit kracht van de zelve commiſſie, in de reſpective Vroedſchappen te mogen compareren: wordt in het minſte niet gerept. Zulks dat dies aengaende ook in 't regard van de Gouverneur ende Kapitein Generael moet na gekomen worden, 't geen tot noch toe, ten regarde van een ieder in 't bezonder, gebruikelijk is geweeſt, namentlijk, zoo de zelve ietwes in de Vroedſchap te proponeren heeft, zich eerſt moet addreſſeeren aen den Heeren Burgermeeſteren, omme aldaer dies aengaende openinge te doen, ende audientie te verzoeken, dien welken ook toeſtaet te oordeelen, of de verzochte audientie behoort toegeſtaen te worden, (alzoo alle zaken niet en ſtaen tot kenniſſe van de Vroedſchap) ende zoo niet, moet dienthalven nemen patientie, zonder eenige offenſie van kleinachtinge; alzoo Burgermeeſteren zulk recht alleen is competerende.

Ook zoo geven hare Achtbare U Ed. Groot: Mog. in bedenken, of het niet zoude zijn van zeer gevaerlijken gevolge, zoo wanneer de zelve uit zouveraine macht iets reſolverende, de Gouverneur of Stadt-houder, zulks niet wel gevallende, na zijn appetijt zoude vermogen in de reſpective Vroedſchappen rontſomme te reizen, om de zelve in 't particulier met zijn authoriteit te intimideren, als in dezen door den Heere van Aertsbergen, als voren verhaelt, gepooght is te doen, ende daer toe audientie in de zelve te begeeren, zonder dat zulks zoude mogen worden ge-excuſeert.

Waer tegens geen Exempelen van zijn Hoogheidt predeceſſeurs geduurende de zelve regeeringe, in de Stadt van Amſterdam ter contrarie geallegeert, veel min bewezen zoude kunnen werden, ende dien volgens zeer abuſif (onder reverentie) door quade onderrichtinge, in de voorſz. Propoſitie van contrarie gebruik, mentie gemaekt is geweeſt; zijnde de hooghſte regeeringe niet den Heere Stadt-houder, maer U Ed. Groot: Mog. Vergaderinge aenbevolen.

Dit is dan, Ed. Groot: Mog. Heeren, 't geen gemelte Burgermeeſteren en xxxvj. Raden geperſt zijn geweeſt, tot hare noodige defenſie voor te dragen, niet alleen haer in 't particulier, maer ook het recht van U Ed. Groot: Mog. in 't gemeen rakende. Waer uit zy willen vertrouwen, dat zijn Hoogheit het zelve nader over-wegende, ende de reden plaetze gevende, zal oordeelen, dat by de Heeren van Amſterdam in dezen, niet als na ordre van de regeringe, ende ten reſpecte van de Hoogheit van deze Provintie, gedaen is. Ende in plaetze dat verzocht wordt reparatie van haer Achtbare, dat de zelve met meerder Fondament zoude kunnen klagen, ende verzoeken reparatie van de indracht, die de Regeeringe van Hollandt in 't gemeen, ende de Stadt van Amſterdam in 't bezonder, is aengedaen, door die gene die zijn Hoogheidt geanimeert ende geraden hebben tot het aennemen van de voorſz. ongefundeerde beſendinge, ende executie van dien: ende ſpecialijk, dat in 't regart van den voorſz Heere van Aertsbergen, over de geledene onlijdelijke Injurie, verzocht ende geobtineert werde reparatie, zulx ende daer 't behoort. Zijnde de reſolutie

van

van U Ed. Groot: Mog. na voorgaende menighvuldige inſtantien, ter Generaliteit gedaen, gefundeert geweeſt, niet tegens de Unie, maer op het goet recht van U Ed. Groot: Mog. in gelijke zaken tot noch toe gebruikt, gegrondt: boven de nootzakelijkheit, op de billikheit dat deze Provintie, geduurende den Oorlogh, haer meer ge-evertueert hebbende, als eenige van de andere Provintien, boven haer vermogen, om de gezamentlijke Vryheidt van de reſpective Provintien te bekomen, ende de zelve, door Gods zegeninge, tegenwoordigh verkregen hebbende, niet gaerne zoude zien, dat, geduurende de Vrede, de zelve, door verloop van hare finantien, zoude komen te vervallen, maer een gereguleerde Militie, tot zeker getal, bequaem tot defenſie van het Lant, te onderhouden, wel betaelt ende wel gemonſtert; op dat de onlijdelijke frauden, daer inne tot noch toe gepleeght, zouden geweert mogen worden, ende daer nevens, door middel van dien, de goede ingeſetenen, groote laſten ende beſwaerniſſen van Impoſitien, ende anderſins tot noch toe geduurende den Oorlogh gedragen hebbende, metter tijdt, zoo vele mogelijk is, mede eens zouden mogen werden verlicht, als alrede geſchiet is in eenige andere Provintien, ende komen te ſmaken de vruchten van de tegenwoordige Vrede; 't welk by langer aenhouden van de voorige onnoodige ende ongereguleerde Militie, onmogelijk zoude zijn.

Tot beſluit, zullen hier by voegen, dat hare Achtbare verwondert zijn, waeromme de offenſie tegens haer in't particulier is opgenomen geweeſt, ende niet ten regarde van eenige andere Steden, nademael zijn Hoogheit, by ſchriftelijk rapport, ter Generaliteit dies aengaende gedaen, verklaert heeft, dat meer andere Leden van U Ed. Groot: Mog. vergaderinge gelijke Audientie hebben geweigert.

Was geteikent GERARD HULST.

De zaken op dezen draf voort ſchokkende, en elk dunkende, bot genoegh geviert te hebben, en voorts niemandt den anderen wijken willende, nam de Prins een wittigh beſluit, namelijk, om in verzekering te nemen eenige Leden uit de vergadering van Hollandt, en de Stadt Amſterdam met wapenen te dwingen, als houdende de zelve voor de milſte mamme, en dat, na des zelfs verovering, de andere Steden van Hollandt, gedreven van ſchrik, wel haeſt beter koop zouden geven moeten.

Doch, eer ik dit laetſte ga verhalen, ſtaet my eerſt iet wonders, en aenmerkens waerdig, te vertellen: namelijk, hoe men een maent van te voore, eer Amſterdam berendt wierdt, wanneer genen menſch in Hollandt, ja in Neerlandt, van zulk een ongeval kon weten, (of de Prins moeſte dit werk al langh in den zin gehad hebben.) brieven uit Londen, Danzik, Genua, en andere plaetzen kreeg, waer in van de belegering van deze Stadt gemelt wiert. Ook zeitmẽ dat den Prins zelfs al een poos te vore ten hove uit't venſter leggende, mede in een brief, hem van de Nederlandtſche Gezanten uit Londen toegezonden, van't beleg van Amſterdam verwittigt wierdt, en hy hier over heftig uit-voer met vloeken, *dat de duivel, de ſchelmen moeſte halen.* Weinigh dacht de Heere van Brederoode, die neffens hem uit het venſter lagh, dat zijn Hoogheit zelfs de gene was, die deze aenſlag voor had, en hierom zoo op de verklikkers vloekte.

Het is mede aenmerkens waerdig, dat zes dagen, eer Amſterdam berent wierdt, de Stadt en het omleggende Landt merkelijk voor een uitnemend ongeluk (buiten twijfel een voorſpel van het nakende ongeval) bewaert wierdt. Buiten de Haerlemmerpoort, wierdt op de Dijk een Schutſluis gemaekt, om door de zelve het vuil en ſtinkend water met Molens in het Y te loſſen. De Dijk wierdt dan door-gegraven, en voor dit gat een ander nieuw Bolwerk, tot beſchutting voor het water, geleght. Midlerwijl wies het water met de windt krachtigh aen, zoo dat de perzing zoo zeer de overhandt nam, dat de nieuwe opgeworpe aerde zou deur-geſcheurt hebben, 't en zy een boer, by geval, dit langs komende, het gevaer aen den Heer Kornelis Bikker, had aengedient, die terſtondt

klocke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

kloeke werks-luiden derwaerts ſchikkende, en zelfs in regen en windt het volk tot den avondt toe aen-drijvende, dat droevigh en ſchadelijk ongeval belet had. Behalve dit, is 'er noch een tweede voor-teken geweeſt: het welk, hoe-wel het kinderlijk is, om dat het van kinderen genomen is, zoo is 't even-wel aenmerkens waerdigh: namelijk, dat een maendt voor dezen aenſlagh, de Jongens dien geheelen tijdt, zoo bezich waren met 't optrekken van vendelen op haer manier, met Kappiteinen, quanzuis, Luitenanten en Vendrigs te verkiezen, met geweer, degens, pieken, ſluiers, en pluimen te dragen, met trommels te ſlaen, met zich in ſlagh-orde te ſtellen, en dan elkandre te keer te gaen, dat vele daer acht op ſlaende, 't zelve als doen al voor een voor-beduitſel, van een nakend oorlogs-ramp, aen namen. Doch het zy hier mee hoe 't wil, altijdt daer is iets, en dit volgende, op gevolght.

Om dan deze Stadt met wapenen te dwingen, had de Prins te dien einde zeer heimelijk, al eenige dagen te voore, opene [a] brieven, aen verſcheide vendelen, tot Nimmegen, Arnhem, en elders, uit-gezonden, om Zaterdagh 's morgens, ten dertighſten van Zomer-maendt, geheel vroeg te zijn t' Amſterdam voor de Poort. De bezettingh van Uitrecht toogh Vrydagh 's avondts uit, onder voorwending, van dat haer Koningklijke Hoogheidt, de Prinçes van Oranje, zou in-gehaelt worden. Graef Willem was Vrydaghs, den negen-en-twintighſten van Zomer-maendt, uit den Haegh vertrokken, en bevond zich na midder-nacht tot Abkou. Alwaer de Heere van Zomerdijk, en de Baron van Dona, met vier krijgs-benden Ruiteren, ter gezetter tijdt wel aen quam; maer d'andere Ruitery van Nimmegen en Arnhem was op de Veluuw verdwaelt geweeſt: welke ſchult (hoe-wel de Heere van Zomer-dijk, dien den aenſlag was toe vertrout, de gene was, die de geheele troupen geboodt) geworpen wierdt op den Rit-meeſter Mom. En quam deze mis-ſlag aldus by. Mom had met eenige krijgs-benden Ruiters, zich daegs te voore, te weten op Vrydag, begeven na Hinderſum, een Dorp by Amersfoort, het welk hy met zoo ſterke wachten bezet hield, dat 'er niemandt in of uit kon, om eenige tijding ergens te brengen. Aldaer deilde hy zijn volk in drie troupen, en voorzag zich van goede Leidts-mannen, die de wegen kenden. Met den avondt brak hy op, wanneer het hart begoſt te regenen, en de duiſterheidt zoo aen-nam, dat de wegen by na niet langer kenbaer wierden. In deze duiſterheidt redenze tot aen een kruis-wegh, daer de Leidts-mannen begoſten te twijfelen, welk de rechte wegh was.

[a] Patenten.

Hier ſtonden de Ruiters ſtil, en gingen midlerwijl de wegh-wijzers voor uit, om den rechten wegh op te ſpeuren, die, na 't opſpeuren van de zelve, weer tot d'eerſte Troup Ruiters keerden, die op hun zeggen voort trokken, zonder de twee andere Troupen, meinende dat die wel volgen zouden, des te verwittigen. Deze van de voor-tocht der eerſte geen kundtſchap hebbende, bleven langen tijdt ſtil ſtaen, midlerwijl de andere hun reis vervorderden. Alſze nu langen tijdt gewacht hadden, eerze wiſten, dat d'eerſte wegh gevordert hadden, redenze mede voort, d'eerſte wegh in, dienze oordeelden de beſte te zijn, en quamen, na een uur of anderhalf rijdens, weder te Hinderſum; zoo dat het door dit zukkelen drie uuren verſcheelde, eerze op de beſcheide plaets t' Abkou, aen quamen. En was alzoo de duiſterheit, en 't mis-leiden des weghs, d'oorzaek van de mis-lukte aen-ſlagh. 't Was ook een mis-ſlagh, dat de Ritmeeſter Mom anders geen kennis van den aenſlagh had, als dat hy 't volk tot Abkoude brengen zou, en geen laſt om de reizende man op te houden. Waer door het ook gebeurde dat de Hamburger Boode, komende onder zijn Troupen, niet wierdt opgehouden, maer, zijn gank gaende, 's morgens vroegh tot Amſterdam quam, en aldaer, eerſt aen den Poſtmeeſter by de Beurs, daer na aen den

Oo Heer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Heer van Zwieten, Burgermeeſter in der tijt, de tijding bracht, *dat hy onder eenige duizent Ruiteren*, zeggende, dat 'et Lotteringen waren, *in den dageraet gereden had*, en datze alle na Amſterdam toe quamen. En het duurde ook geen twee uuren, of etlijke van Graef Willems krijgs-knechten, lagen al te Muiden, en zommige, vermoeit en mat van de ſpoedige en haeſtige reize, op de weg, na Ouderkerk, te ſlapen. Groote verſlegenis, baerde deze ſchielijke aenkomſte van krijgs-knechten in ſtadt, gewoon in ruſte en vrede te zitten. Op bevel dan van den Heer van Zwieten, die alleen van de Burgermeeſteren by der handt was, (want een was 'er overleden, en de twee andere uit der Stadt,) wierden de Bruggen opgehaelt, en de Poorten geſlooten. 't Geſchut raekte terſtondt ook op de wallen, en de twintigh vendelen burgeren; en al de vendelen zoldaten, in 't geweer. 't Was verwonderens waerdigh om te zien, hoe een ſtadt, die zoo veel Jaren in ruſt en vrede gezeten had, in een oogenblik zoo moedigh en onverzaeght, de wapenen kon aen-ſchieten, om zelf voor hondert duizent vyanden te kunnen beſtaen. Om de wegen, daer 's Prinçen volk langhs quam, en de ſtadt kon naderen, te beſtrijken, wierden op verſcheide hoeken van de ſtadt, metale Kartouwen geplant. Op de Leeuwen-brugh, ten uit-einde van den binnen-Amſtel, ſtonden acht metale blazers, die den Amſtel, en de wegen ter weder-zijde, bevrijden konden. De Poorten, voornamelijk de Sint Anthonis, Reguliers, en Heiligewegs-poort, wierden nacht en dagh met een groot getal burgers en krijgs-knechten bewaert. Uit nieuwſgierigheit quam het volk met zoo groot een menighte op de wallen, datze voor de nieuw-aengenome knechten onbruikbaer wierden, om welke wanorde voor te komen, de te wachtſtaende zoldaten, de wegen met geſchoore pieken af-heinighden. Ondertuſſchen quamen d'andere Troepen Ruiteryen ook t'Abkoude, en na gehoudene Krijgs-raedt, toogh Graef Willem voort, en quam redelijk laet voor-de-middagh langs den Amſtel, tot ontrent Wel-na. Zijn voornemen en laſt was, zoo Aitzema ſchrijft, om met gemak de Sint Anthonis-poort in te rijden, dewijl men tot Amſterdam te dien tijde niet gewoon was zonderling wacht te houden, veel min iemandt te vragen van waer hy quam: zich inbeeldende, dat nu alzoo weinigh als te voore iemandt daer in hem belet zoude geven: Zeker Frans-man, Hop-man Major Jentilot, was Vrydagh 's avondts, met vijftigh by hem zelfs, uit alle Landaert, (de Prins had op hem begeert, hy zoude alleen Franſchen nemen, maer om niet de zelve natie al te hatelijk te maken, zoo badt en verkreegh hy dat 'et uit allerlei ſlagh van volk mogte zijn) uitgelezene krijgs-knechten, doch veel Bevel-hebberen daer onder, met zijd-geweer en zak-piſtolen gewapent, van Uitrecht in een vrachtſchuit getoogen, met laſt, om 's morgens te zijn voor Amſterdam, en de poort in-tredende, met alle beleeftheit zich meeſter daer van te maken. En was, na 't zeggen van dezē Jentilot, hen gelaſt, geen vyantſchap te plegen, ook niet te ſchietten, al wierd ſchoon op hen geſchooten. De Ruitery hier op binnen rijdende, had ook laſt geen d'allerminſte vyandtſchap te toonen; ook niet, wanneer op haer geſchooten wierdt, weder te ſchieten, ('t en zy de burgery het te grof maekte, want dan was, van rechts-wege, verdeding geoorloft, en beſcherming toegelaten) maer aen ieder een te zeggen, datze als vrienden quamen, ten beſte van de ſtadt, en ſtaet van 't Landt, om eenigheit en vrede te behouden tuſſchen de Landtſchappen, in 't gemeen, en de Leden van Hollandt in 't bezonder. En alzoo met gemak en goede orde voort rijdende, zoudenze bezet en in-genomen hebben het Stadt-huis. Hier op zoude de Prins gevolgt, en eenige, die hem tegen vielen, uit de Majeſtraet en Vroedtſchap af-gezet, d'andere gebracht hebben tot eenparigheit met d'andere Landt-ſchappen, op de zwevende geruchten.

Elk

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Elk Rit-meeſter had ook twee of drie hondert dukaten aen goudt by zich geſteken, om de Ruiters, die veel of alle ſchielijk, zonder gelt en voorraedt te paerde waren gezeten, nootdruftig verſchot tot onderhoudt te doen.

De Hop-man Frans Jentilot, was wel in tijts op de vergader-plaets; maer vernam, om de boven-verhaelde reden, Graef Willem niet. De Graef endelijk vernemende, dat de poorten geſlooten, en de ſtadt alree in allarm was, heeft niets in 't werk geſtelt, dan zond alleen door zekeren Edel-man, deze volgende Brief van zijn Hoogheidt, aen de Majeſtraet.

Erntfeſte, voorzienige, zeer diſcrete byzondere goede Vrienden:

Leſt-mael in u Stadt zijnde, voor den dienſt van 't Landt, zijn wy zoo vremt van U L. *bejegent geweeſt, dat om diergelijke niet meer onderworpen te wezen, hebben Graef Willem van Naſſouw, met zijn by-hebbende troupen, in* U L. *Stadt willen ſchikken, met ordre, om alles daer in ruſte en ſtilte te houden, op dat het gene wy* U L. *noch voor te dragen hebben, den dienſt van 't Landt rakende, ons niet door eenige quaetwillige geintentioneerde en kome belet te worden. Daer toe wy dan van U L. begeeren de goede handt te willen houden. En ons hier op verlatende, bevelen wy U L. in de protexie des Alderhooghſten, ende verblijven U L. goede Vrendt. Gedateert Hage den 29 Julij 1650.*

Onder ſtondt

G. P. d'ORANJE.

Na 't over dezen brief by de Majeſtraet beraetſlagen, wierden des namiddaghs in een gewapent Jaght, de Heeren, Huidekooper, Heer van Maerſeveen, en Schepen Verdoes, uit der ſtadt, tot Graef Willem gezonden, dienze, verzelſchapt met al de Bevel-hebberen, ſtaende in een ronde kring, onder den blaeuwen hemel, aen den Amſtel-wegh, voor de Dirk Wittiers hof-ſtede, genaemt Wel-na, aen-troffen. De groetenis ter weder-zijde gedaen zijnde, hief de Heer Huidekooper aldus aen.

HOOG-GEBOREN HEER,

't Is ons leet dat wy zijn Excellentie in duſdanige ongelegentheit moeten komen gratuleeren.

De Heeren Burgermeeſteren is wel ter handt gekomen de Miſſive van zijn Hoogheit, den Prinçe van Oranje, van dezen 29 Julij, door zijn Excellentie in haer Stadt geſchikt, doch hadden wel gewenſcht, de zelve zoo aenzienlijk niet ware geaccompagneert geweeſt; waer onder de Heeren Burgermeeſteren noodigh hebben geacht datelijk den Raedt te vergaren, om haer Achtbaerheden het zelve te communiceren, en te helpen reſolveren een antwoordt, naer vereiſch van zaken; waer over dienſtigh geoordeelt is, uit de haren te committeren, den Heere van der Does, en Mijn, om zijn Excell. tot antwoordt toe te voegen, dat hare Achtbaerheden (vernemende dat duſdanigen aental van Ruiteren ende Knechten marcheerden na hare Stadt) datelijk eenen expreſſen hebben af-geveirdight, na hare Gedeputeerdens, en aen hare Ed. Groot-Mog. althans in den Hage vergadert zijnde, om daer op te verzoeken haer Ed. Gr. Mog. Raet, en ordre, zulks dat hare Achtbaerheden, zonder het zelve hoogwichtigh advijs, als noch heel onbequaem zijn, de Miſſive van zijn Hoogheit te kunnen beantwoorden, en verzoeken ondertuſſchen ganſch vriendelijk en ernſtelijk, dat zijn Excellentie midlerwijl hare Stadt verſchoone, en ook niet nader en approchere, of dat anderzins hare Achtbaerheden genoot zaekt zullen wezen, hare Stadt met alle mogelijke middelen ende wapenen, die God en de natuur haer Achtbaerheden heeft verleent, te defenderen.

De Graef, die zich over dit onverwachte antwoordt zeer ontzettede, zweegh een geruime tijt; zulks de Heer Huidekooper zijn rede hervatte, en aldus voort-voer.

MYN HEER,

Het gene wy zijn Excellentie hebben aengedient, is volkomelijk den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

laſt van onze Heeren Principalen, en voor zoo veel mijn in 't particulier aengaet, zoud zijn Excellentie wel vriendelijk en dienſtelijk derven raden, zich met de beſte commoditeit te retireren, alzoo u Excellentie alhier niet zonder gevaer is, te meerder, om dat wy hebben een ſtadt vol allerley Natien, en wonderlijke humeuren, die, komende uit te berſten, wel iets by der handt zouden nemen, dat u Excellentie ruïneus, en ons lichtelijk niet aengenaem zoude wezen; want aldaer zoodanigen tael geſproken wort, dat de Heeren Regeerders niet zoude kunnen ledigh ſtaen, maer genootzaekt ende gedwongen worden, die middelen, ende wapenen te gebruiken, die God, en de Natuur haer Achtbaerheden heeft belieft te verleenen.

De Graef hier op, weder een weinigh zwijgende, antwoorde hem endelijk zeer heuſlijk en beleeft met deze woorden.

Het gene by ons is ter handt genomen, is niet anders als door laſt, ende wil, die zijn Hoogheit mijn heeft belieft te bevelen, ik zal niet na-laten dit zelvige zijn Hoogheidt te verwittigen en bekent te maken.

Hier op wierdt ter wederzijde een vriendelijk af-geſcheit genomen: en trokken de Gemaghtighden weder in ſtadt, maer de Graef begaf zich voorts na Ouderkerk.

In de Stadt wierdt midlerwijl de trommel geroert, en volk, in den naem der Burgermeeſteren van Amſterdam op de Waegh, het Prinçenhof, en het Ooſt-Indiſch-huis, met grooten toeloop van volk, aengenomen. Yeder zoldaet kreegh daeghs tien, en een boots-gezel twintigh ſtuivers. Onder d'aengenome knechten was ook een vendel Metzelaers, en een vendel Snap-hanen, altemael uitgeleze volk. Op de Zuider-zee, van Pamphuis tot aen de ſtadt, om van de water-kant ook bevrijdt te zijn, wierden zeven kloeke wel-toegeruſte oorlog-ſchepen, als de Vergulde Zon van Hamburgh, de Enkhuizer Maeght, de Groote Roos, de Groote Koer, de Genuees, de Prins, en de Sint Joris, geleght; zulks hier geen Schip voorby mocht, of 't moeſte eerſt bezocht worden.

Terwijl dit alzoo op Zaterdagh, den dertighſten van Hooi-maendt, tot en voor Amſterdam, zich toedroegh, vielen 'er in den Haegh niet min vreemde dingen voor. 's Morgens ontbood, gelijk dikwils geſchiede, zijn Hoogheit door een van zijn kamer-bewaerders, den Heeren, als de Wit van Dort, toen in den Haegh Gemaghtighden Raedt van Hollandt, de Wael, en Reuyl van Haerlem, Duiſt van Voorhout van Delft, Keizer van Hoorn, en Stellingwerf van Medenblik. De zelve, d'eene voor en d'ander na, in de kamer, daer zijn Hoogheit gemeenlijk gehoor gaf, ingelaten wordende, vonden aldaer den Luitenant-Kolonel van de Lijfwacht van Meteren, die den zelven, d'een na den anderen, aenzeide, dat zijn Hoogheit hem belaſt had, hen in gijzeling en hechtenis te nemen; gevende hẽ dan voorts aen eenige krijgsknechten, om ieder elk in een bezondre kamer, met drie krijgs-knechten, ingeſlooté, en bewaert te wordé, over. Dit, ontrent acht of negen uuren, dus beſtelt zijnde, ontbood de Prins den Raedt Penſionaris Kats, die binnen komende, den Prins vond zitten met het rappier aen zijn zijde, zeggende met een ontſteltenis tot hem, *Mijn Heer Kats, 't wil u vreemt in d'ooren klinken, 't geen ik gedaen heb, en u zeggen zal. 'k Heb niet langer kunnen lijden, dat eenige quaetwillige, ten ondienſte van den Lande, d'on-eenigheit en geſchil tuſſchen Hollant en d'andere Lantſchappen gevoedt hebben. 'k Heb daer boven* (ziende om hoogh, want zy waren op de boven-kamer) *ſes van de voornaemſte zitten, en Graef Willem met Ruiters en Knechten, om Amſterdam in te nemen, gezonden. Ga en make het hier beneden, ter Vergadering van Hollandt, bekendt, en dat ik zoo terſtondt na Amſterdam trek.* Niet weinigh ontzette zich de Heere Kats over deze tijding, beſtondt te vragen na de namen van de verzekerde Heeren, en verklaerde dat hy zwak van herſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

herſſenen was, en niet wel wiſte of hy de zelve zoude kunnen onthouden, waer op de Prins zeide, *ſchrijftſe dan op*, gaende zelfs in het vertrek pen en ink halen. Ondertuſſchen zag de Heer Kats eens in 't ſpiegel, kreegh weder zijn kleur en gedaente: en de namen op-geſchreven hebbende, vroegh weder zijn Hoogheit, op wat voet, en laſt, en met wat kennis hy zulks gedaen had. Daer op hy niet anders zeide, dan dat hy zich hield aen het beſluit, van den vijfden van Zomermaent genomen, en den inhoudt van de vereening. Hier mee vertrok de Heer Kats, om dit in de Vergadering van Hollandt te brengen. De Heeren van Amſterdam hadden zich ontrent tien uuren ten hove begeven; de welke, alzoo Kats noch niet binnen was, zich midlerwijl onder de galdery onthielden. Een half uur daer na Kats in de Vergadering verſchijnende, deed verhael van het gevangen nemen der zes Heeren, en het innemen van deze Stadt: niet zonder de grootſte verſchrikking der ganſche Raedt. Maer die van Amſterdam, de welke het allermeeſte, deze zwarigheit ter herte namen, pakten zich ſchielijk wegh, en huurden twee wagenen op Amſterdam. Dit waren de Heeren Korver, Burgermeeſter in der tijdt, en d'Oud-Burgermeeſters Geelvink, Haſſelaer, en Graef, afgezondene, die op deze droevige en ſchielijke blixem, voor den volgenden donder-ſlag wilden voorzien, latende de Heer van Purmerlandt, Schepen, en den Penſionaris Boom, in den Hage blijven, als mede de Burgermeeſter Bakker, in de Gemaghtighde Raedt, en de Heer Schaep, in den Raedt van Staten. Maer behalven de voornoemde, vertrokken ook de Penſionaris Riccen van Purmerend, en de Sekretaris van Edam, de welke te voet tot Leier-dorp gingen.

Korts daer na heeft zijn Hoogheit de Heer Bronkhorſt, ter Vergadering van hare Ho: Mog. de voorzitting hebbende, en na gewoonte by zijn Hoogheit komende, verzocht, diergelijke verſlagh in dezer voege aldaer te doen, namelijk: dat zijn Hoogheit, uit kracht van hare Hoog: Mog. verklaring van den vijfden van Zomermaendt, leſt-leden, om vele wichtige oorzaken, eenige weinige Heeren uit Hollandt, had in verzekering doen nemen, en Graef Willem, met een goet aental van Ruiteren en Krijgsknechten, om en ontrent Amſterdam gezonden; waer van zijn Hoogheidt, by geſchrifte hare Hoog: Mog. nader opening zoude doen, en de redenen van dien bekendt maken. En wierden hare Hoog: Mog. verzocht, om op morgen, na het preken, tegens elf uuren te willen vergaderen.

Ondertuſſchen quamen de geheele Guarden (onder voorwending van op de ſchijve te ſchieten in de duinen) in wapenen, en bezetteden alle poorten van 't hof zeer ſterk. Vier Kolonels Vendelen van de Franſche, Engelſche, en Schotſche Natie, quamen tegens de middag van Delft, ook in den Hage, als mede twee Krijgsbenden Ruiteren van Rotterdam, en Schiedam. Doch, voor hun komſte, was de tijdingh, van het gevangen nemen der zes Heeren, en het in-nemen der Stadt Amſterdam, al den geheelen Haegh over.

's Anderen-daegs heeft de Heer van Bronkhorſt, tot zijn[a] ontlaſting, aen hare Hoog: Mog. bekendt gemaekt, dat hy niet had kunnen bekomen het geſchrift van zijn Hoogheit, nopende de nadere opening, daer van gewagh gemaekt wierdt in hare Hoog: Mog. aentekening van giſteren, en ook te voore gezeght is, daer by voegende, dat zijn Hoogheit meende dien zelven dagh te vertrekken na de troepen, aen, by, en ontrent Amſterdam leggende, om orde te ſtellen, dat aldaer geen oproer, noch wan-orde quam t'ontſtaen. Hier op beraetſlaegt zijnde, beſlooten hare Hoog: Mog. het zelve aen te nemen voor[b] bekentmakingh, en als noch af te wachten de redenen die zijn Hoogheit bewogen hadden, de voornoemde Heeren te doen in hechtenis nemen, mitſgaders eenige Troepen Ruiters, en voetvolk, onder het beleidt van den Stadthouder Graef Willem, om en ontrent de Stadt Amſterdam te zenden, gelijk

[a] Decharge.
[b] Notificatie.

lijk de op-gemelte Bronkhorſt, op 't begeeren van zijn Hoogheidt, de Vergaderingh had bekendt gemaekt.

Zijn Hoogheit ſchreef ook aen al de zes andere Landtſchappen, uitgezeit aen Hollandt, deze volgende Brief.

Edele Mogende Heeren, byzondere goede Vrienden:

ALzoo de Hoog: Mog. Heeren Staten Generael dezer Vereenigde Nederlanden, Ons den vijfden Junij leſt-leden, hebben verzocht ende geauthoriſeert, om alle noodige ordre te ſtellen, ende die voorzieninge te doen, ten einde dat alles in goede ruſte ende Vrede werde geconſerveert, ende inzonderheit gemaintineert ende vaſt geſtelt de Unie, met den gevolge ende aenkleven van dien, ende in tegendeel geweert ende te gemoet getreden, het gene dat contrarie van dien zoude mogen werden voorgenomen, ende dat wy, niet tegenſtaende alle goede ende vriendelijke middelen van Inductie, zoo door de generale Regeeringe, als door ons zelfs Perzoonlijk, reſpectivelijk by de Heeren Staten van de Provintie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, de Heeren Leden van dien in het by zonder aengewent, dagelijks hoe langs zoo meer klaerlijk voor oogen hebben gezien ende bemerkt de apparente diſ-orden, confuſie, ſcheuringe, ende diſſipatie van de op-gemelte Unie, door de Meneez ende aendringen, ſuggillatien van eenige quaetwillige Perzoonen van de Vergaderinge van de op-gemelte Provintien van Hollandt, ook anderen binnen der zelver Provintie geſteunt ende geſupporteert wordende, by ende van wegen de Regeeringe der Stadt Amſterdam, ende der zelver Gecommitteerden, zoo hebben wy (om zoodanige quade Meneez ende ſlim beleit te ſtuiten ende te handthaven) de meer-gemelte Unie hooghnoodigh, ende voor den Landen dienſtigh geacht, op giſteren morgen voor den middagh te doen ſaiſeren de Perzoonen van de Heeren de Wit van Dordrecht, de Wael ende Reuyl van Haerlem, Jan Duiſt van Voorhout van Delft, Keizer van Hoorn, Stellingwerf van Medenblik; *ende hier-en-boven den Wel-gebooren Heere* Graef Willem van Naſſou, *Stadt-houder van Vrieſlandt, onzen Vriendlijken lieven Neve, met een goede nombre van Kompagnien Ruiteren ende Knechten te zenden naer Amſterdam, om de zelve Stadt by de Unie te conſerveren, wezende het eenighſte ende reſterende middel boven alle voorgaende aengewende vriendelijk Tentativen, om het Landt in ruſte, eenigheidt, ende onderlinge Vrede te onderhouden, vertrouwende dat de boven-verhaelde zaken U Ed. Mog. niet alleen aengenaem en zullen wezen, maer ook de goede handt bieden ende houden, dat die zaken werden gemaintineert, ende tot een goedt ende verzekert einde gebracht, waer door U Ed. Mog. zullen betoonen de continuatie van der zelver affectie, ende onveranderlijke genegentheit tot conſervatie van 't gemeene Vaderlandt: Verklarende voor God ende U Ed. Mog. dat wy in dezen geen andere intentie oft ooghmerk en hebben, als de voorſz. conſervatie, ſampt de handthavinge van de ware Chriſtelijke Gereformeerde Religie, daer voor wy bereit zijn ende blijven, bloedt ende goedt op te zetten, ende vervolgens den Staet van 't Landt in 't Generael, ende U Ed. Mog. in 't byzonder getrouwelijk te dienen, dat kenne God Almachtigh, in wiens heilige beſcherminge wy U Ed. Mog. zijn bevelende.*

In den Hage den 21 Julij 1650.

Onder ſtondt

U *Ed. Mog. dienſtwillige Vriend.*

Ende was OnderteKent

G. P. d'ORANJE.

Na de middagh, op Zondagh, ging zijn Hoogheit zitten op een groot zwart paerdt, en reed, met veel gevolgh van Edelen en Bevel-hebberen, door 't Haeghſche Bos, Leiden, en de Veenen, en quam tegen den avond tot Amſterveen, ontrent anderhalf uur van de Stadt. Die van de Stadt ziende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ziende het vier hen zoo na geleght, ſtelden alles in 't werk, wat tot hun beſcherming dienen konde. Zy hadden, 't geen te verwonderen was, op den zelſten dagh, dat het krijgsvolk voor de Stadt was gekomen, zich zoo wel voorzien, datze alree etlijke krijgs-benden aen-genomen, het geſchut tuſſchen ſchanskorven behoorelijk geplant, en de burgers in nu wachten verdeelt, ſloepen toegerecht, de bruggen op de wegen afgebroken, en alles, in 't kort, in zulk een fatzoen gebracht, als of men een week daer mede bezich was geweeſt, en geduurigh op de grenzen aen de vyandt gelegen had. In de Vroedtſchap en Raedt alhier wierdt voorgeſlagen, als een krachtigh middel, en om zig van de belegering t'ontlaſten, dat men de Zee-dijken deurſteken, en de Sluizen openen zoude. Het eerſte haperde maer aen twee ſtemmen: en wierdt voor eerſt goedt gevonden, eenige der ſluizen te openen, en alleen hier en daer een polder deur te ſteken. Ook die van de Stadt hadden al voor de middagh de Sint Anthonis-ſluis, aen het Y, en het Boere-ſluisje, even buiten de Heiligewegs-poort, open gezet, 't welk de Landen, tuſſchen de weg van Amſterveen en Ouderkerk, tot aen den Uithoorn toe, onder water kon zetten. Behalve dit, wierdt ook de Sint Anthonis-dijk, by Jaephannes, een groot half uur van de ſtadt, op een kleen half uurtje gravens na, om, in tijt van noodt, voort deur te ſteken, doorgegraven. Van welke uit-gedolvene aerde, een borſt-weringh wierdt gemaekt, daer ontrent dertigh man achter ging leggen, om de aenkomſte van de krijgs-knechten, die te Muiden lagen, te beletten. En deze, die hier achter lagen, queten zich ook mannelijk; want eenige Ruiters daer op aen komende, ſtieten het hooft, en wierden gedwongen weder te rug te trekken.

Doch alzoo zijn Hoogheit terſtont aen die van binnen, een minnelijke handeling liet aenbieden, hebben die van der Stadt, ook het uitterſte niet willen in 't werk ſtellen; vermits door het deurſteken der Zee-dijken, een groot gedeelte van Hollandt, tot onwaerdeerlijke ſchaden der ingelanden zouden hebben onder water geraekt. Hier op dan wierden uit-gezonden, van ſtads-wege, de Heeren, de Graef, van der Does, Tulp en Kloek. De Prins begeerde bezettingh in Stadt, maer deze Heeren verzochten, dat zijne Hoogheit wilde af-trekken, en hen ongemoeit laten, beloovende ter daghvaert alle mogelijke vernoegingh in te brengen, en diergelijke vlijt ook by de andere Leden te zullen aenwenden. Maer beide on-aennemelijk zijnde, ſcheidenze onverrichter zaek, dien avondt van elkandre.

Maer nauw'liks was men noch met deze zaek bezich, toen by het eerſte volk, dat zich tot Ouderkerk en te Muiden had neêr-geſlagen, de bezettingen van Nimwegen, Uitrecht, Arnhem, Zutphen, Zwol, en Duisbergh, quamen. De Heer van Zuileſtein had voor zijn verblijf-plaets ingenomen, het Slot van Muiden. Etlijke der krijgs-knechten legerden zich aen de Diemer-brugh; andere maekten aen de wallen van 't voorſz. Slot, na de Zuider-zee voornamelijk, hutten, gevlochten van takken van boomen. Zommigen verbleven in de burgers-huizen een nacht te Weeſp, en trokken des maendaghs voort na Ouder-kerk, alwaer Graef Willem zijn verblijf had. Midlerwijl vielen tuſſchen een gedeelte van zijn ruiters, en die van de ſtad, op d' Amſterveener wegh, ook eenige kleine ſchermutzelingen voor. Want als die van Amſterdam, tien of twalef zoldaten, met twintigh of dertigh gravers uitgezonden hadden, om den Amſterveenſchen wegh, tegen over het huis ter Vraegh, te door-ſteken, quam een groot aental Ruiteren van den Graef, langs het Loop-velt na Amſterveen gezonden, en, des verwittight zijnde, hen op 't lijf vallen. Twee of drie namenze het geweer af, verjoegen d'anderen, legerden zich ontrent den Overtoom, en zetteden hun ſchildtwacht uit tot aen het peſt-huis, een quartier uurs van de Stadt. En viel hen dit verjagen zoo veel te lichter, vermits de Architect, die zich beter

op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

op huis als veſt-bouw verſtondt, de wegh niet diep of wijt genoegh had laten opdelven, invoege dat de Ruitery met haer paerden gemakkelijk daer door kon waden. Had ook, 't geen een groote mis-ſlagh was, de travars of borſtwering aen beide zijden laten opwerpen.

In den Hage ſtelden eenige afgezondene buiten-ordenlijke en ordenlijke Heeren van Hollandt, ter Vergadering van hare Hoog: Mog. den tegenwoordige ſtandt der zaken, de andere zes Landtſchappen, voor oogen, en verzochten dat de zelve wilden uit-vinden eenige beſlechting, tot ſliſſing van d'op-gereze zwarigheden.

De andere Landtſchappen verklaerden hier op, dat 'et hen zeer leet deed, dat de zaek tot deze tegenwoordige zwarigheit geraekt was, en verzochten aen de Hollantſche Heeren, zelfs voorſlagen van behoorlijke beſlechting, tot wegh-neming van de opgereze zwarigheden te willen doen, waer toe zy bereit waren alle mogelijke middelen in 't werk te ſtellen. Waer op de Heeren van Hollandt weder antwoorden, datze verwacht hadden, dat de Landtſchappen goet gevonden zouden hebben, eenige voorſlagen van beſlechtingh te doen; doch zulks niet geſchiet zijnde, hadden voorgenomen der zelven Gemaghtigers, dieze den zelven avondt in den Hage verwachtende waren, van het geen 'er voorgevallen was, te verwittigen.

's Anderen-daegs ſtelde de Vergaderingh van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, door den mondt van haer Raed Penſionaris, de zwarigheden voor oogen, die ſchenen t'ontſtaen, by voorgank van de zaken ontrent deze Stadt ter handt genomen, by aldien niet haeſtelijk, door bequame middelen, daer in verzien wierdt. En dewijl de zes Landtſchappen op giſteren goedt gevonden hadden den Gemachtighden van Hollandt te willen openingh doen van zoodanige middelen, als beſt ter zake, na de tegenwoordige geſteltenis van tijdt, zoude mogen dienen; dat ook hare Ed. Mo. na rijpe berading in den haren goet gevonden hadden, de Landtſchappen op het ernſtighſte te verzoeken, zonder langer uitſtel, een aenzienlijke bezending aen zijn Hoogheit te willen af-ſchikken, om den zelven met gewichtige, en ter zake dienende redenen, te bewegen, dat hy van zijn aengevangen handel, hoe eerder hoe beter moghte af-ſtandt doen, het krijgs-volk na hun bezettingen doen keeren, en zich in den Hage laten vinden, om met de regeering buiten feiten en met rijpheit van rade te mogen beraetſlagen en beſluiten, hoe alles ten dienſte van den Staet zoude dienen te worden beleit, niet twijfelende, of zoo deze aenzienlijke bezending met ernſt, en zonder langer vertrek, in 't werk wierdt geſtelt, daer zou een gewenſchte uitgang wel haeſt komen op te volgen. Hier op beraetſlaeght, en de zaek andermael overwogen zijnde, wierdt goet gevonden en verſtaen, dat aen zijn Hoogheit, van wegen hare Hoog: Mog. een bezending, bekleet met een aenzienlijk Perzoon, uit ieder Landtſchap, zouden werden afgeſchikt, en tot geen ander inzicht, dan dat zijn Hoogheit mochte werden beweegt, om zich herwaerts te vervoegen, en aldaer met de regeering te mogen beraetſlagen, en beſluiten, op zoodanige middelen, waer door d'ontſtane ongelegentheden zouden mogen worden wegh genomen; dat wijders zijn Hoogheit op het ernſte zoude werden verzocht, alle datelijkheden te willen verhoeden, en den koop-handel der Stede Amſterdam haer vryen loop te laten hebben.

De Heeren van Hollandt namen ook aen, en verklaerden, datze uit de hunnen, om ten zelven einde zijn Hoogheit te bewegen, ook een aenzienlijke af-zending wilden doen, en den Heeren van Amſterdam op het ernſtighſte te verzoeken, hun afgezondene, zonder vertrek, herwaerts te laten komen, om met, en neffens d'andere Leden van Hollant, over de tegenwoordige verwerde gelegentheit der zaken te helpen beraetſlagen en beſluiten, ten meeſte dien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dienſte van den Lande, en dat de zelve zich van alle nieuwigheden te plegen, zoo met in-laten van water, als anderzins, wilden onthouden. En wierden tot deze bezending, gebruikt, de Heeren van Aertsbergen, Paets, Reinſwoude, Ozinga, en Mulert.

Ondertuſſchen vielen'er tuſſchen die van der Stadt en 's Prinçen-volk bywijlen eenige kleine ſchermutzingen voor: want als op Maendagh tien of twaelf Zoldaten uit der ſtadt, na de drie baersjes, over de Wetering, uitgezonden waren om de wegh aldaer te doorſteken, en de Slooter-polder onder water te zetten, quamen eenige Ruiters van den Overtoom, des verwittight zijnde, op hen aenzetten, overvielen de zelve, en verjoegenze. 't Geen hen des te gemakkelijker gelukte, vermits hun Kapitein, Soeteman, een Engels-man, op 't aenkomen van 's Prinçen-volk, het eerſte na ſtadt liep, met voorwenden, dat hy zulks den Burgermeeſteren zoude gaen aendienen, en orde van te vechten halen. Eenige ſmeeten hun geweer neder, andere ſprongen in 't water, en raekten met zwemmen vry. Onder den hoop was ook een zoldaten Jongen, die, daer de mannen jongens waren, in het tegendeel een mannelijk herte toonde. Deez dan, aengedreven teffens van gramſchap en ſpijt, en van zijn met-gezellen verlaten, verliet evenwel zich zelven niet; hy brande dan zijn muſquet los op d'aenkomende ruiters, en, nu los gebrandt hebbende, bleef pal ſtaen, en maekte zich zelven gereet om weder te hervatten, 't geen eens gemiſt was: doch wierdt van de Ruiters overvallen, die hem luſtig af-ſloegen, en tot den hals toe in 't water ſtieten; zulks hy voort met zwemmen behouden by zijn rotgezellen over quam.

Midlerwijl zaten ook eenige 's Prinçen-ruiters, die het voor de ſtadt wat te grof gemaekt, en te veel de meeſter geſpeelt hadden, als ook een paedje van Graef Willem van Naſſouw, en zeker vendrigh Riſpe, die namaels hier ter ſtede noch ter Ammiraliteit gezeten heeft, en meer andere Edelluiden, (want zy wierden alle, waer eenigh bedenken op viel, by den kop, als ook eenige ruiters, die binnen quamen, om hun vrienden eens te bezoeken, gevat, en vaſt gezet) tot dat 'et Verdragh getroffen was, gevangen. De ſtedelingen, ondertuſſchen, brachten vier ſloepen op de Weteringh, elk met twee metale buſſen voor op; als mede een rot metzelaers op het Lijmzieders padt, ten aenzien van 's Prinçen-ruiters, die aen d'andere kant van de Weteringh ſtonden, en, na onderling vragen, of men laſt tot ſchieten had, in 't kort weder, zonder tegens elkandre eenige datelijkheit te plegen, na den Overtoom vertrokken.

Op den tweeden van Oogſt-maent, zijnde Dingſdagh, trokken de vier boven-gemelde Heeren weder uit na Amſterveen aen den Prins, doch quamen tegens den avondt onverrichter zake weder in ſtadt. Midlerwijl wierden de Schanſſen rontom de ſtadt met opgeworpe borſtweringen, verſterkt. Ook ſtak men de polder van het peſthuis door in de veſt, en brak de ſchuttingen der ramen, (want hier ter plaetze, wil men, dat de Prins de ſtadt, indien 't verdragh had blijven haperen, zoude aengetaſt hebben) als mede de brug van de raem-poort, af, en heide, om het in-varen uit de Wetering in de ſtadts-grachten te beletten, de brugh van de Raem-ſloot toe. De boomen op de Oſſe-markt, liepen groot gevaer van om verr' gehouwen te worden, en was alree de bijl daer aen gezet. Ook was beſloten, het peſt-huis, 't welk met hondert man, onder den vendrigh Braekman, nu Luitenant van den Wel-edelen Heere, Kapitain L. Witſen, Ridder, bezet was, om verre, (vermits dit zijn Hoogheit een bolwerk had kunnen verſtrekken,) te halen, of het zelve met kracht van geſchut te ſloopen. Op den Amſtel, by den Omval, lagen ook drie uitleggers met Kanon, zeven chaloupen, ieder met twee of drie ſtukjes geſchut, en dicht aen ſtadt twee vlotſchuiten, ieder met vier ſtukken. Het water, ondertuſſchen, wies ook hert aen, 't welk geen kleene verſlegenis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

by zijn Hoogheit, en onder de Bevelhebberen, veroorzaekte, de welke met bekommernis zomtijts den Lantluiden af-vorderen; ofze niet wiſten tot wat hoogte het water wel op zoude vloeien. En om zich van het zelve te ontlaſten, wiert by zijn Hoogheit voorſlag gemaekt, van den Overtoom, een half uur gaens van de ſtadt af, te doorſteken, en op te graven. Te dien einde waren alree de boeren met ſchoppen, houwelen, en ander gereetſchap, bezich, om zulks in 't werk te ſtellen; maer verſtaende dat 't op-delven van den Overtoom, hem weinigh zoude mogen helpen, wierdt zulks geſtaekt. En had dit voortgank genomen! voorzeker, 't zou 'er, tot zeer groot na-deel van Haerlem, en voordeel van Amſterdam, noit weder in geraekt hebben.

Onder deze ernſtige, vielen 'er bywijlen niet min kortſwijlige zaken voor. Want des nachts, tuſſchen Dinghſdaghs en Woenſdaghs, had het vendel van de Heer van Vlooſwijk, de wacht aen de Haerlemmerpoort, het welk, bedrogen door de duiſternis, zich inbeelde ruiters te hooren. Hier op wierdt terſtondt na de Heer Kornelis Bikker gezonden, om van hem laſt t'ontfangen, wat hen in deze gelegentheidt te doen ſtondt. Deez' terſtondt zich derwaerts begevende, dachte van gelijken geluit van paerden te hooren, zulks hy laſt gaf om los te branden, waer op twee ſchooten, en eene van de zoldaten, die op het naeſt-gelege bolwerk de wacht hadden, gedaen wierden. De windt was juiſt van der ſtadt af; zulks de ſlagen niet zeer over de zelve heen klonken, zonder dat, zou buiten twijfel, een groote onſteltenis en oproer gemaekt hebben. Des morgens bevond men dat 'et een paerdt van zeker ſleper, Kees Kaek, dat by de poort heen en weer den ganſchen nacht over had loopen doolen, geweeſt was.

Op Woenſdagh, den derden van Oogſt-maendt, wierden voor de vierde reize, de vier Heeren, C. de Graef, Zimon van der Does, Nikolaes Tulp, en Pieter Kloek, om met zijn Hoogheit een verdragh te treffen, af-gezonden. Want die van der Stadt, bevroedende, dat op hun verzoek, niemandt van d'andere ſteden verſcheen, dat die van Haerlem, de naeſte en maghtigſte de Poorten voor 's Prinçen-volk open lieten, allen toevoer aen 't leger deden, en geen party maekten: dat die van Leiden allerhande ſchuppen, ſpaden, en ander oorloghs-tuigh lieten na 't leger volgen, en noch meer te doen gewilligh waren: dat het deurſteken der dijken, en openen der ſluizen, niet Amſterlandt alleen, maer ook een groot deel van 't Sticht, van Rijn-lant, en der Woerder Oort, kon onder water zetten, en voorts op den meſthoop pachters en eigenaers; en dat by vervolg van beleg, de koophandel licht een grooten ſtoot konde krijgen, gingen verdrags eenigſte oorzaek liever, dan tegens de onzekerheit des oorlogs te harde-bollen, een kleentje over 't hooft zien. De Prins, om te toonen, dat hy het niet tegens de Stad, maer eenige onwilligen had, kipte de twee Bikkers, d'een regeerend, d'ander oud-Burgermeeſter daer uit; wel wetende, dat die om hun groot gezagh, by vele anderen in den haet waren, en ſtondt 'er op, dat die afſtandt van de regeering zouden doen. Allen anderen dacht zulks wel van quaden gevolge, en te zijn, *huiden my, morgen dy*; echter alzoo beide deze Heeren zich hier in willigh en bereit toonden, niet begeerende, dat om hun beides halve, de ganſche ſtadt zoude in laſt komen, wierdt dit punt by hen toegeſtaen. Nopende het toeſtaen, om aen te nemen den voorſlagh van den vijftienden van Hooi-maendt, by zijn Hoogheidt en den Raedt van Staten gedaen, daer in hebben die van der ſtadt, voor zoo veel in hen was, zich willen bequamen, en aengaende den toeganghin de Vroedſchap, voor zijn Hoogheidt als Stadt-houder, hun goede verklaringh ook niet willen weigeren. En wierdt alzoo, zonder tot verdere datelijkheit te komen, den derden van Oogſt-maent, ontrent middag, 't verdragh gegeven, 's avonts, volgens hun volmacht-brief, die aldus luidende, getroffen, en ondertekent.

Wy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

(WY Burgermeeſteren ende xxvj. Raden der ſtadt Amſtelredamme, verklaren mitſdezen gecommitteert, geauthoriſeert, ende volkomen macht gegeven te hebben aen de Heeren Kornelis de Graef, Vry-heer van Zuid-Polsbroek, oud-Burgermeeſter, Symon van der Does, ende Dr. Nikolaes Tulp, Raden en oud-Schepenen, mitſgaders Mr. Pieter Kloek, Raedt dezer Stede, omme in onze name te treden in onderhandelinge met zijne Hoogheidt, den Heere Prince van Oranje, nopende de differenten ontſtaen tuſſchen hoogh-gemelte zijne Hoogheit, ende deze Stadt. Dienthalven met zijne Hoogheit te concerteren, ackorderen ende ſluiten, zulks als de voornoemden onze Gecommitteerdens in dezen zullen doen, handelen ende ſluiten, onder allen verbande als na rechte. Des t'oirkonde hebben wy 't zegel, ten zake der voorſz. Stede, hier onder gedrukt, den 2 Auguſti 1650. Ondertekent Gerard Hulſt, hebbende een opgedrukt zegel in groenen Waſſe.)

Het Verdragh quam op dezen zin uit.

DAt de Heeren van Amſterdam reſolutie zullen nemen, om haer te conformeren met d'andere zes Provintien, aengaende den ſtaet van Oorloge, met verzoek, dat zijne Hoogheidt gelieven zal devoir te contribueren, om den ſtaet van Oorloge te mogen brengen op de voet ende voorſlagh van zijne Hoogheidt, ende den Raedt van State, gedaen tot accommodatie van de Geunieerde Provintien, ende dat niet te min, ende ondertuſſchen gevolght zal worden den Staet van Oorloge, nevens d'andere zes Provintien, tot zoo lange 't voorſz. nader Conſent van d'andere Provintien zal wezen uitgewerkt, ende by ontſteltenisse van 't zelve Conſent, tot zoo langh den oorlogh tuſſchen Vrankrijk ende Spanjen zal duuren, ende zulks ten langhſten voor drie à vier Jaren, op hope dat de voorſz. Oorloge tuſſchen Vrankrijk ende Spanjen middelertijt zal mogen by-geleght wezen, ende 't zelve niet vallende in de zelve tijdt, dat men zich alſdan gedragen zal na tijdts gelegentheit, ende tot meeſte dienſt van 't Landt, volgens d'ordre van Regeringe.

Ende dat voorts gelijke reſolutie zal worden ingebracht, ten einde de Troepen, by de Heeren Staten van Hollandt af-gewezen, zullen van haer achterſtallen worden betaelt, ende met eenen helpen goede ordre ſtellen, tot goede betalinge van de vordere Militie.

Dat zijne Hoogheidt, gelievende in de Stadt, gerecipieert zal worden gelijk zijne Predeceſſeurs, Stadt-houders van Hollant, gerecipieert zijn geweeſt, met alle eere, reſpect, ende gedienſtigheit, ende goet-vnidende te verſchijnen in de Vroedſchap, dat zijne Hoogheidt, in de voorſchreve qualiteit, aldaer audientie zal worden verleent.

Dat voorts de Heeren van Amſterdam alle goede ende mogelijke devoiren ter Vergaderinge van de Staten van Hollandt zullen aenwenden, dat alle onluſten mogen in 't geheel wegh genomen worden, ende de zake gebracht in vaſte ende vertrouwde Vriendſchap ende Confidentie, ende alles geſtelt in vergetelheit, gelijk of het noit en was voorgevallen, Tot welken einde zyluiden daer over met zijne Hoogheidt concerteren ende communicatie houden zullen.

Zoo haeſt dezen Contracte aen weder-zijden zal voltrokken ende ondertekent wezen, neemt zijne Hoogheidt aen de aengevoerde Militie te doen vertrekken in haer oude Guarnizoenen, gelijk ook daer tegens de Stadt aenneemt haer aengenomen volk af te danken, en voorts in haer Stadt alles te herſtellen op den ouden voet.

Geloovende aen weder-zijden in alle goeder trouwen zonder eenigh argh ofte liſt, deſen Contracte oft Verdragh in allen deelen naer te komen, ende te onderhouden.

Gedaen tot Amſterveen, deſen derden Auguſti 1650. Ende zijn hier van twee gelijke Acten gemaekt, ende ten weder-zijden ondertekent, daer van aen ieder zijde een gevolgt is.

Was ondertekent: G. P. d'Oranje, zijnde daer neffens gedrukt 't Cachet van zijn Hoogheidt in rooden Waſſe.

Noch geteikent: C. de Graef, Symon van der Does, Nikolaes Tulp, Petrus Kloek. Ts. Fs.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

BUrgermeeſters ende xxxvj. Raden der ſtadt Amſtelredamme, approberen ende ratificeren 't voorſtaende verdragh, tuſſchen zijne Hoogheit ter eenre: ende hare ſpeciale Gemaghtighde, op den 3 Auguſti 1650. tot Amſterveen geſlooten, Ten oirkonde is deze by eene der Sekretariſſen ondertekent, ende 't Zegel, ten zake der voorſz. Stede, hier onder gedaen, doen drukken den 3 Auguſti 1650.

Ondertekent Gerard Hulſt, *hebbende een opgedrukt Zegel in groenen Waſſche.*

Separaet Artijkel, van het Verdrag, op den 3 Auguſti 1650. gemaekt tuſſchen zijne Hoogheit, ende de Stadt Amſterdam.

DAt zijne Hoogheit, buiten prejudicie van d'eer ende goede naem van de Heeren Andries ende Kornelis Bikker, d'eene oudt, ende d'andere tegenwoordigh regeerende Burgermeeſter der ſtadt Amſterdam, ende buiten bezwaer ende krenkinge van hare perzoonen ende goederen, daer vooren zijne Hoogheit haer verzekert, naer deze tijts gelegentheit oordeelt dienſtigh te wezen voor den dienſt van't Landt, datze haer ontrekken van alle vordere regeeringe van de Stadt, zonder weder daer toe beroepen te worden, des niet te min zijne Hoogheit bereidt is in perzoon haer te hooren, ende gehoort hebbende, zoo zijne Hoogheit alſdan mochte blijven by zijn vorigh goet vinden, zoo zullen zy alſdan haer vrywilligh ontledigen van de voorſz. Regeeringe, op den voet als vooren, mits datze van nu af haer zullen onthouden van de voorſz. publijke Functie van de Stadt. Ten oirkonde dezen ten weder-zijden ondertekent, ende geconfirmeert, achter-volgende 't Verdragh tuſſchen zijne Hoogheit, ende de Gecommitteerdens van de Stadt, op heden tot Amſterveen gemaekt, dezen 3 Auguſti 1650.

Was ondertekent G. P. d'Oranje, *zijnde daer neffens gedrukt het Cachet van zijn Hoogheit in rooden Waſſche.*

Noch geteikent: C. de Graef, Zymon van der Does, Nikolaes Tulp, Petrus Kloek. Ts. Fs.

BUrgermeeſteren ende xxxvj. Raden der ſtadt Amſtelredamme, approberen ende ratificeren 't voorſtaende Separaet Artijkel, *van 't verdragh tuſſchen zijne Hoogheit ter eenre: ende hare ſpeciale Gemaghtighde ter andere zijden, op den 3 Auguſti 1650. tot Amſterveen geſloten. T'oirkonde is deze by eene der Sekretariſſen ondergetekent, ende 't Zegel ten zaken der voorſchreve Stede hier onder gedrukt, den 3 Auguſti 1650.*

Ondertekent Gerard Hulſt, *hebbende een opgedrukt Zegel in groenen Waſſche.*

Die van Amſterdam, het rijkſte, maghtighſte, en voornaemſte lit, aldus aen 's Prinçen onbedaghte hevigheit, bodt vierende, wierden noch hier in over hun rekkelijkheit by anderen gelaſtert, en datze in tijts behoorden bedacht te hebben, ofze konden, en ook wilden uitvoeren, 't geenze voornamelijk nu zoo langen tijdt, hadden ſlepende gehouden en gehanthaeft. Maer, mitſdien nu het tegendeel gebleken was, datze qualijk gedaen hadden, met dus lang hun kriegelheit getoont te hebben. Dewijl door deze uitterſte noot aen zijn Hoogheit, en d'Al-gemeinſchap een exempel gegeven wierdt; 't welk namaels, als Hollandt weder tegens de zelve haer ſtrengh wilde trekken, tot een regel zoude dienen, en meer gepleeght kunnen worden, en dat men voortaen weinigh meer zoude te ſtoffen hebben van de vryheidt van 't Landt en der Staten. Maer anderen oordeelden, dat die van Amſterdam wijſſelijk gedaen hadden, en eveneens als een ſchip by onweder in zee voor anker leggende, geviert, en ruim bot gegeven hadden.

De Gemagtigden van hare Hoog: Mog. komende des Woenſdaghs 's avondt tot Amſterveen, vonden de zaek verdragen, en bleven, neffens die van Amſterdam, by zijn Hoogheit dien avondt t'eten. Als onder

andere

andere redenen, die van Amſterdam al lacchende zeiden, *datze het Element des Waters tot hun voordeel zouden gebruikt hebben*, voechde zijn Hoogheit daer op, *en ik zou daer tegen het Element des vuurs gebruykt hebben*, 't welk zoo voort in lacchen toegink.

's Anderen-daeg 's morgens vroeg, toog zijn' Hoogheit van daer, en quam op den middagh in den Haegh. Ten zelven dage wierden ook al de troepen, na het voltrekken van 't verdrag, af-gevoert, en weder in de bezettingen geleght.

Men kan eigentlijk niet weten het getal van 't krijgs-volk, om dat het zelve eenſdeels zeer wijt verſpreit lagh, als te weten te Muiden, aen Diemer-brugh, te Ouderkerk, te Amſterveen, aen den Overtoom, ten halven wege Haerlem; en te Sparendam, als ook anderdeels, om dat de vendels zoo zwak waren, dat daer uyt geen' rekeningh te maeken was. Het is zeker, dat tot Amſterveen een geheel vendel met een wagen wegh gevoert wierdt. De ſchrik en verſleghenis der ſtadt, die geenen oorlogh gewent was, maekte buiten twijfel de kracht en 't getal grooter, dan het in 'er daet was. Het is niet te min evenwel gelooflijk, dat 'er meer volks zoude hebben komen af-zakken, indien de aenſlagh gelukt was, en dat 'er ook dagelijks meer aenquam, bevond men uit de ervarentheit. Want, behalve anderen, die dagh aen dagh den hoop vermeerderden, waren twee vendelen te paert tot Uitrecht, uit Bergen-op-Zoom, des Woenſdaghs gekomen, die, de zaek by-geleght zijnde, weder na hunne bezetting keerden. En uit Groeningen quamen dien zelven dagh, toen zijn' Hoogheit vertrok, zeven vendelen te voet tot Weeſp, de welke aldaer bleven leggen, op het vlakke veldt, onder den blaeuwen hemel, zich zoo zeer op weg geſpoeit hebbende, dat het lijf achter van 't harnas deur was. Zes keerden weder na Groeningen, en een der zelve, zijnde een Kornels vendel, nam de reize na den Haegh.

Endelijk zijn de Heeren van Hollandt, den dertienden van Oogſt-maendt, ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. in tegenwoordigheidt van zijn' Hoogheit, als ook de Stadthouder Graef Willem, en den Raedt van Staten, verſcheenen. Daer dedenze verklaringh, dat by en van wegen de Heeren hunne Gemaghtigers menighmael voor dezen, op 't verminderen van de krijgs-macht, aldaer ter vergadering, was geſproken, en een tale gebruikt na gelegentheit hunner uit-geputte inkomſten, veroorzaekt, door den zwaren en langduurigen oorlogh, maer ſedert gelet hebbende, dat de andere Landtſchappen, by het verminderen van de krijgs-macht, by hunne Gemaghtigers voorgeſlagen, haer bezwaert, en onruſtigh vonden, als denkende dat de Staet dezer Landen daer by niet genoegh verzekert was, hadden nu goet gevonden, hunnen Bont-genoten daer in te gemoet te komen, en, om de zelven buiten alle bekommerniſſen te ſtellen, den voorſlag, op den vijftienden van Zomer-maendt, by zijn' Hoogheit en den Raedt van Staten, uit-gebracht, ingewilligt en toegeſtaen. Hier op dan wierden endelijk voor eerſt afgedankt de vijf-en-vijftigh vendelen voetknechten, van Uitheemſchen, en twaelf kornetten paerden. En op den vijfden van Winter-maendt, na 's Prinçen doodt, noch vier kornetten ruitery, en duizent man te voet, volgens de matiging, by zijn' Hoogheit en den Raedt van Staten, den vijftienden van Zomer-maendt ingebracht, en het beſluit, daer op den achtienden van Oogſt-maendt, genomen.

Na het ſliſſen van den brandt van deze oneenigheden, quamen die van Zeelandt ſtaets-wijze in den Hage, en zeer plechtelijk en breet zijn Hoogheit noch in dezer voege bedanken.

DE Heeren Staten van Zeelandt ge-examineert hebbende de middelen ende Proceduuren, die zijn Hoogheit goet gevonden heeft, te gebruiken, zoo ten aenſien van eenige Militaire Troepen, om en ontrent Amſterdam gezonden, als mede rakende het ſaiſſement van eenige Heeren uit de Vergaderingh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

deringh van Hollandt, oordeelen daar toe applicabel te zijn, de reſolutie van Hare Ho: Mog. den 5 Junij leſt-leden genomen, hebben alle het gene hier te vooren vermelt, geadvoüeert, ende gelaudeert, advoüeren ende lauderen mitſdezen, *zijn Hoogheit bedankende over de moeite ende debuoiren, ten dezen ſine aengewent, met verzoek, in de zelve yver te willen continueren. Laſtende onze Gedeputeerden ter Generaliteit, het zelve bekendt te maken, ten regiſtre van Hare Hoog: Mog. te doen inſereren, en andere Provintien te verzoeken, zich daer mede te willen conformeren. Actum ter Vergadering van de Heeren Staten van Zeelandt, binnen Middelburgh, den* 16 *Auguſti* 1650.

Onder ſtondt, accordeert met de Notulen.

(Ende was getekent)

De Brune.

Diergelijke dankzeggingen, om ſteun, en gunſt, ten Hove te krijgen, deden die van Vrieſlandt, Over-Yſſel, Uitrecht, en andere gunſtelingen van den huize van Oranje. Maer in Hollandt, en byzonder hier in Amſterdam, waren diergelijke dankzeggingen verre voor hem te zoeken. Het morren, ongedult, en quaet ſpreken ging in zwang. En voer men hier noch al voort, tot in Herfſt-maendt, met het onderzoeken van d'aenkomende ſchepen, en 't houde van ſterke wacht. Het graeuw ſprak ook zeer toomeloos en vileinig. En die van de Regeering beelden zich hoe langer hoe meer in, dat de Prins noch meer aenſlagen op handen had, en zich volkomẽ opperhooft zocht te maken. Vele, en zelfs van zijne vertrouwelingen, ſpraken, en waren van gevoelen, dat hy al 't voorgaende zoude zoeken te verzachten, en zelfs de in hechtenis genome Heeren, by andere wegen vernoegen te geven; maer dit bleek heel anders aen het geen zich tot Haerlem toedroeg. Want zijnde aldaer in Herfſt-maendt, de dagh van haer Majeſtraets verkiezingh, zoo quam hy den zevenden van Dieren, daer hy henen getrokken was, weder in den Haegh. Ende gewaer wordende dat op de noeming ſtonden eenige luiden die tegens zijnen aert waren, als zijnde voorby gegaen, en buiten de noeming gelaten de Heer Verkameren, een zijne vertrouwelingen, zoo ging hy voorby de weirdighſte en aenzienlijkſte, en nam nieuwe geringe luiden; onder ander eenen Deurwaerder. En als die van der ſtadt, den Heer de Wael tot Wees-meeſter gekooſen hadden, liet hy zulks verbieden, of te kennen geven, dat 'et hem onaengenaem was.

De bovengemelde zes in hechtenis genome Heeren, wierden den een-en-dertighſten van Zomermaendt, van 't Hof af, in twee Karoſſen, drie en drie in een' Karos, met een goet getal Zoldaten, en Ruiteren na het huis te Loeveſteyn gevoert. Midlerwijle, vermits de Staten en Steden van Hollandt hunnent halve niet te paerde wilden zittten, maer zich na het beſluit van den vijftienden van Zomermaent ſchikten, wiert dit zoodanigh beleit, dat de gemelde ſteden, daer deze Heeren t' huis hoorden, en der zelve Vrouwen en Vrienden, zijner Hoogheidt ontſlaking quamen verzoeken, met aenbieding van afſtant van de regering te willen doen, gelijk ook geſchiedde.

Ter Vergadering van hare Ho: Mog. wierdt toen voor-geſlagen een bede en dankzegging-dagh uit te ſchrijven over de tegenwoordige gelegentheit van tijt en zaken. Maer die van Hollandt wachteden zich wel van daer in zoo rauwelijk te bewilligen, om daer door niet ſtilzwijgens toe te ſtaen, en even-eens als voor goet te kennen, 't geen 'er geſchiet was.

Die van Amſterdam toonden in al hun beleit, datze noch vol wan en miſtrouwens ſtaken, lieten hunne gragten rontom met een ry palen bezetten, maekten de borſtweringen op, vergroteden de Burger-vendelen van vier en twintigh tot vier-en-vijftigh vendelen, onder de Heeren Kolonellen, Jan van de Pol, en Kornelis Witſen, ontboden een [a] vernufteling van Antwerpen, [a] Ingenieur. en (een teken datze zich niet betrouwden op eenig vernufteling in 's Lants dienſt zijnde) die het werk by 't Scheur by Duinkerken, uitgevonden

en

en gebouwt had, en hier tegenwoordigh noch in dienſt is, namelijk Jan Heimanſz. Koek. Ook namenze noch twee vendelen Wartgelders aen.

Maer niet langh overleefde zijn Hoogheit deze gewightigen handel en zware moeite: want zich den zeven-en-twintigſten van Oogſt-maent, uit den Hage na Dieren begevende, om de Gelderſche Landt-dagh te Zutphen by te woonen, was tot het einde van Wijn-maendt, dien tijdt over met jagen op de Veluuw, zich tot Bik-bergen in een boeren-huis behelpende, bezich geweeſt. Endelijk koortzigh wordende, wierdt te rade zich te ſchepe te begeven, en den Rhyn en Lek af te zakken na den Hage; alwaer hy ook des Zaterdaghs 's morgens, den negen-en-twintighſten van Wijn-maendt, ten drie uuren aenquam. Maer, na een dagh of twee leggens, braken de kinder-pokjens uit, waer op hy groote benauwtheit, en ſterke Koortzen kreegh, en den zeſten van Slachtmaendt, zijnde Zondagh, zoo een ſterken, die hem noch dien zelven avondt, ten negen uuren, in zijn ouderdom van vier-en-twintigh Jaren en bykans zes maenden, wegh nam.

's Anderen-daeghs zagh men in het geopende Lichaem, de pokjens van buiten gezworen, en wit, (geen quade tekenen) veel ook door gebroken; de herſſenen gaef, de milt ſlapachtigh, en met wat zwart bloedt vervult, de twee deelen, en 't onderſte van de Lever wat blaeuw, maer de geheele Long zeer zwart, gezwollen, ontſteken, omgeven met zwart bloet. En hier uit ontſtondt, de kortheidt van adem te halen, dien hy in zijn ziekte had, de benauwtheit en de Koortze, in de twee laetſte dagen, (te voore niet) 't welk, gelijk men 't niet had weten kunnen, (want hoeſt, loſſinge van fluimen, noch ſtekingh had zijne Hoogheidt) noch uit de koortzen, noch uit de dampen, alzoo had 'et, in dien ſtaet der ziekte en krachten, ſchoon men het geweten had, ongeneesbaer geweeſt. Evenwel vielen 'er klachten onder des Prinçen Hovelingen, als of hy verzuimt was; maer de drie artzen, als Reek, Hayes, en Straten, die over hem gingen, maekten een ſchriftelijk verhael van het ganſche beloop zijner ziekte, waer uit wel anders bleek. Het gerucht van de doodt, vervulde terſtondt den Hage, en quam een ieder als een donderſlagh in d'ooren, vermits men geduurigh gezeit had, dat 'er geen gevaer was, en alles wel ſtondt; ja dorſtemen noit den Prinçe zelf zeggen, dat 'er gevaer was. Zoo veel laet haer een rechtſchapen Gemeente gelegen zijn, aen een Prins, en Hooft, die zy haer heil, na rechte rekeningh, dank behoorde te weten, by namen, als men hem zijn Voor-Oud'rens onloonbre deugden, daer hy 't minſt niet van ontaerde, mee wil laten deelen. Acht dagen, na het overlijden van zijn Hoogheit, braght zijn Gemalin, haer Koninklijke Hoogheit, 's avonts ten negen uuren, tot groote blijdſchap van 't ganſche Hof, een jongen Zoon ter werelt.

Groote droefheidt maekten om 's Prinçen doodt de geenen, die met, en door hem den boven-verhaelden handel gedreven hadden. Eenige Leeraren, zoo op de Predik-ſtoel, als onder de gemeente, oordeelden, *dat de Staet hoofdeloos, en geen Koning in Iſraël was; dat de Staet in twiſt, verwerring, en aen duigen moeſte vallen.* Maer in die van de regeering, en over al in den genen, die het hooft meer na de Vryheidt, als 't hof hingh, ſpeurdemen terſtondt groote blyſchap. Snel liep de tijdingh van 's Prinçen doodt. 's Morgens met 't Poort-ſluiten hadmenze hier t'Amſterdam.

Die van Dort, ſtelden terſtondt na 's Prinçen doodt, den Heere de Wit weder in zijn voorige ſtandt. Daer na ook die van Delft, den Heer van Duiſt van Voorhout; deſgelijks geſchiedde met de Heeren de Wael en Ruyl, tot Haerlem, en de Heer Stellingwerf tot Medenblik. De Heer Keizer was alree by 's Prinçen leven gekoren tot Fiskael ter Ammeraliteit van 't Noorder geweſt. Hier ter ſtede, om hun matigingh te toonen, gingenze langhzaem met het herſtellen van de Bikkers voort.

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In den Jare zeſtien hondert een-en-vijftigh wierdt ook zeker geſchrift door den Heere Penſionaris Kats, by hem beruſtende, en getittelt, *Redenen en Motiven, die zijn Hoogheit hebben bewogen, by der handt te nemen, zoo ten opzicht van de in hechtenis genomen zes Heeren, als van't geen aengevangen is, aen, by, en ontrent der ſtede Amſterdam*, ter Vergaderingh van d'Algemeine Staten overgelevert. Dit geſchrift had wijlen Prins Willem in 't voorgaende Jaer overgegeven, en wierdt toen goet gevonden, vredes halve, niet te openen; maer nu ter Vergaderingh vertoont zijnde, wierdt in omvraegh gebracht, of men 't zelve openen, of verbranden zou. De meeſte, inzonderheidt de beledighden, waren van gevoelen, dat 'et behoorde, gelijk ook geſchiedde, gelezen te worden, om daer uit te doen blijken, wat reden zijne Hoogheit mochte gehad hebben, tot het gene, by hem in het voorgaende Jaer ondernomen was. Het zelve geopent en gelezen zijnde, wierdt daer dubbelt van genomen, 't welk op dezen zin uitquam.

DE Hoog: Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, ter herten nemende de langhduurige verdrietige en periculeuſe onluſten ende verwijderinge, dagelijks meer ende meer in den Staet dezer Landen toe-nemende, ter oorzake van de diſcrepantie, ontſtaen tuſſchen de zes Provintien ter eenre, ende de Provintie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt ter andere zijde, over de Reductie ende Caſſatie van een gedeelte der Militie, ende het vaſt ſtellen van eenen Staet van oorloge, *ende na hare hooge wijsheit ende kenniſſe van zaken te gemoet ziende d'inconvenientien, die daer uit zouden komen te volgen, inzonderheit, dewijle by de Provintie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt alreede een ſeparate Caſſatie, met pluraliteit van ſtemmen was gereſolveert, ook by hun ordre gegeven, van de zelve effective in't werk te ſtellen, hebben goet ende noodigh gevonden, te decreteren een notabele bezendinge (daer in wy ons hebben gevoeght) aen alle de Steden en Leden van de meer-gemelte Provintie van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, omme de zelve met alle bedenkelijke redenen te bewegen, dat zy haer wilden onthouden van alle ſeparate, ende af-zonderlijke Caſſatie, verminderingh, ende veranderingh van Krijgs-volk, in dienſt en Eedt van de Generaliteit zijnde, ende 't gene ter contrarie van dien zoude mogen zijn voorgenomen, laten varen, zich met de zes andere Provintien te conformeren, of de poincten van diſcrepantie te ſubmitteren, volgens, ende in conformite van d'Unie, ende hebben de meer-hoog-gemelte Heeren Staten Generael, ons verzocht ende geauthoriſeert, om alle noodige ordre te ſtellen, ende die voorſieninge te doen, ten einde, dat alles in goede ruſte ende vrede werde geconſerveert, ende inzonderheit gemaintineert, ende vaſt gehouden de Unie, met den gevolge ende aenkleven van dien, ende in tegendeel geweert, ende te gemoet treden, dat contrarie van dien zoude werden voorgenomen.*

Na het voltrekken en af-leggen van de voornoemde bezendinge vernemende, dat 't zelve geen effect en hadde gedaen, vermits de weder-werkinge van eenige quaetwillige, hebben wy met, en neffens zijn Excellentie Graef Willem, Stadthouder van Vrieſlandt, ende den Raedt van Staten, na gehoudene menighvuldige Seſſien ende Conferentien (onder proteſtatie van de Provintie van Hollandt te moet te willen gaen) geformeert een bondige beſoigne, in zaken van Militie, met den gevolge en aenkleven van dien, 't welk de zamentlijke Provintien aengenaem ende ſmakelijk mochte wezen, ende voorts ſtrekken tot maintenu ende conſervatie van de Unie, ende vervolgens, tot den meeſten dienſt, ruſte, eenigheit, ende zekerheit van den ſtaet dezer Landen.

Waer op wy hoopende, daer toe ook publijke, ende onder de handt, alle vriendelijke inductie ende perſuaſien aenwendende, hebben eindelijk, tot ons hooghſte leetwezen, bevonden, dat dien wel-gemelden arbeidt zoo langer zoo vruchteloóſer werde gemaekt, door inſolente ſteegheidt van eenigen, die liever

's Landts

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

's Landts zekerheit van buiten, en der goeder Ingezetenen van binnen in de waeghſchale hebben willen leggen, dan dat zy een hayr-breedt zouden hebben willen wijken van der zelver quade ingezogen opinien, daer van zy hunne reſpective Vroedſchappen hadden geabuſeert, ende voorts andere goede Leden van de Vergaderinge van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, daer toe met menees, ende achter Raedt gepoogt te trekken.

Ook uit enkele moetwil en verwaentheit derven drijven ende willen mainteneren het voorſz. ſtuk der ſeparate Caſſatie, zeggende, daer beneffens Raedt ende middel te weten om d'andere zes Provintien zulx te doen gehengen en gedogen, *hier-en-boven noch wel ſtoutelijk voorgevende*, dat d'Unie was gediſſolveert en t'eene-mael vernietigt, *by welkers verval een notable veranderinge, niet alleē inde generale politike regeringe onvermijdelijk ſtondt te volgen.*

Maer ook in het ſtuk van de ware Gereformeerde Religie, zoo die tegenwoordig in de Provintien, Geaſſocieerde Landtſchappen, ende Steden by Publijke authoriteit werdt ge-exerceert.

Waer jegens dan geen apparentie meer reſterende, dat langer eenige forme van inductie nochte van accommodatie zoude mogen gelden, en ondertuſſchen ons veelderhande ſtoute, ſeditieuſe, en dangereuſe diſcourſen van die qualijk ge-intentioneerde perſonē ter ooren komende, neffens andere wel-gefundeerde waerſchouwinge van zeer ongehoorde, pernitieuſe, den ſtaet dezer Landen notoirlijk ruineuſe deſſeins en machinatien, die onder haer wierden ontworpen, en ten deele belooft waren by der handt te nemen, dewijle men onder ſchoonen ſchijn ende ſpecieuſe pretexten zochte tijdt te winnen, tot het uit-werken der voorſz. ſchadelijke deſſeins, en den Staet dezer Landen, by dien weg in notable ſcheuringe ende confuſie te brengen, tot merkelijke avantagie van die gene, die met jalouſie over dezen ſtaet zwanger gaen.

Hebben wy in kracht van onſe commiſſie, ende daer toe gegevene ſpeciale Reſolutie en authoriſatie, van meer-hooggemelte Heeren Staten Generael geoordeelt ende geconſidereert, dat de bovengemelte quade ende pernitieuſe deſſeinen die met zoo grooten præjuditie en perijkel van de gemeene zake, contrarie d'Unie wierden voorgenomen, nootzakelijk, ende eer het te laet wierde, diende geweert, ende te gemoete getreden.

Ende daer op, hoe-wel ongaerne (als by alle onze voorige vreedtzame Officien, en vriendelijke tentativen kan blijken) gereſolveert, de voorſz. Perſoonen in haer boos voornemen te prevenieren, en eenige van de principaelſte Belhamels van dien in arreſt te doen nemen ende houden, op dat zy d'andere goede ende wel ge-intentioneerde Leden van de opgemelte Vergaderinge van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt niet en quamen te miſleiden, ende verder t'abuſeren.

Wy hebben mede ter zelver tijt, en op het zelve fondament moeten reſolveren, de ſtede van Amſterdam, met aſſiſtentie van eenig volk van oorloge te gemoet te voeren, hoe dat zeer weinig perzoonen onder den harē van de voornaemſte aenleiders der voorſz. directie belet hebbende d'audientie, die wy in qualiteit, als Stad-houder van de meer-gemelte Provintie van Hollant in haer Vroedſchap, ten dienſte ende tot bevorderinge van de gemeene zake verzocht hadden, mede nootſakelijk hare regeringe van zoodanige Inſtrumenten behooren te ontſlaen, waer op als ook 't gene datter ontrent vorder in conſideratie is genomē geweeſt in't goede ten weder zijden is verdragen.

Op alle het welke ſtaet te letten, dat het quaet ten arghſten uitgebroken zijnde, geſchapen was den ganſchen ſtaet en bandt der zelver Provintien te zullen ſcheuren, ende mitſdien in een onvermijdelijke ruine t'involveren, de remedien by gebrek van ſachter, nu ſtrikter ende ſcherper hebben moeten by der handt genomen, en in't werk geſtelt worden.

Want gelijkerwijs als men een periculeuſen Brandt ziende opgaen, alles aenwent, en by de handt neemt om den zelven te ſtiſſen, daer aen men anderſins niet en zoude willen denken, als daer is zomwijlen de ruine en ſpoedige Demolitie van eenige huizē, om eē ganſche ſtraet, en daer door een ganſche ſtadt te zalveren, *dat wy by commiſſie en eedt verplicht d'Unie en de Religie te maintenēren, en noch hier-en-boven by ſpeciale reſolutie van de meer-hoog-gemelte Sta-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ten Generael op nieuws, tot maintenue van meer-hoog-gemelte Unie geauthorizeert zijnde, ziende onder de Provintien een vlamme opgaen, die by voortgank en continuatie alle de zelve gezamentlijk in koolen ende aſſche zoude hebben geleit, ende in de hant hebbende de middelen om daer tegens te verzien, verſtaen zoude moeten werden, dat wy onze Commiſſie, Eere, Eedt, ende conſcientie niet gequeten, nochte gemelte zoo ſpeciale ende expreſſe authoriſatie van de hooghſte Regeringe, naer behooren gereſpicieert ende betracht zoude hebben, ten ware wy met alle ſpoet ende yver tegens dat rijzende Vuur waren in geloopen, ende het zelve betracht hadden te wederhouden ende te dempen, in voegen als in deze is geſchiet.

Wat nu belangt eenige pointten van bezwaerniſſen in het byzonder over de gearreſteerde Perzoonen, die den eenen meerder als den anderen van hun Reſpectivelijk zijn rakende, de zelve en hebben onder het Generael hier boven niet gebracht konnen werden, maer werden gereſerveert om t'zijner tijt geprocedeert te worden na behooren.

En werkte, en braght dit geſchrift zoo veel te wege in de herten van de Vergadering, datze 't zelve, als ook het voorſtel, op 't af-leggen der reize in de Hollandtſche Steden, en 't weigeren van 't verſchijnen in de Vroedſchap, den dertighſten van Zomermaendt, in den Jare zeſtien hondert vijftigh, by den Prins, gedaen, in handen van eenige Leden, die daer de volgende zin-uittingen op maekten, ſtelden.

Voor eerſt, dat by ſchriftelijke bericht, in te ſtellen door Gemagtigden, daer toe te noemen, den ganſchen handel by haer Ed. Groot: Mog in 't voorgaende Jaer gehouden, ontrent het werk van [a] zuinigheit, als ook de zwarigheden gemaekt in 't dragen der verzochten [b] verloven van Hollandt, tot onderhouding en betaling van een gedeelte van 't krijgs-volk, ten tijde van oorlogh in dienſt geweeſt zijnde, na een kort verhael van 't ganſche werk, diende te worden gerechtveerdight, en daer toe wederleit den inhoudt van zeker ſchrift, getittelt: *Redenen en Motiven, die zijn Hoogheit, den Prinçe van Oranje hebben bewogen by der handt te nemen, zoo in reguarde van de gearreſteerde Heeren, als van 't gene aengevangen is geweeſt, aen, by, en ontrent der ſtede Amſterdam.*

a Menage.

b Conſenten.

En dat dit bericht ingeſtelt zijnde, daer af-lezing ter Algemeinſchap diende gedaen te worden, na voorgaende opening van gelijk-ſchrift, inhoudende Redenen en Motiven, &c. op den vijftienden van Oogſt-maent des Jaers 1650. by den Heere, als toen preſiderende ter Vergadering van hare Hoog: Mog. ingebracht, en by goedt-dunken, in de geheime lade van de Schrijf-kamer wegh geleght. En by aldien, in 't openen van dit geſchrift, buiten vermoeden, by de Landtſchappen zwarigheit mochte worden gemaekt, zoo oordeelden echter de Gemaghtighde Leden, dat, des on-aengezien, de boven-gemelde rechtveerdinge ter Algemeinſchap diende ingebracht, en aldaer te boek geſtelt te worden.

Ten tweeden, dat de bezending in Hooi-maendt des Jaers zeſtien hondert vijftigh, door de Prins, bekleedt met een aenzienlijk getal van Heeren, aen al de Steden van Hollandt en Weſt Vrieſlandt, ſtemme in de Vergaderingh hebbende, gedaen, met den gevolge en aenkleven van dien, als ſtrijdende tegen de orde en forme van de Regeering, als ook de Hoogheit en Gerechtigheit van hare Ed. Groot: Mog. Vergadering, inzonderheit ſtrekkende tot nadeel van de beraetſlagingen der Leden van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, by een wettigh beſluit diende te worden qualijk gekeurt, en teffens vaſt geſtelt, dat de Steden, in toekomende, zoodanige bezendingh niet meer zouden hebben te verwachten.

Ten derden, dat de zelve Landtſchappen, zoo ter Vergaderingh van haer Hoog: Mog. aen hun afgezondene aldaer verſchijnende, als ook by gearraiſoneerde Brieven, aen hun ſtaets-gewijze Vergadering, dienden te werden verzocht te willen het beſluit

ſluit van den vijfden en zeſten van Hooi-maendt des Jaers zeſtien hondert vijftigh, ter Al-gemeinſchap, by eenige weinige af-gezondene Heeren ingebracht, (als zijnde, zoo vertrouwt wierdt, zonder voor-weten en kennis, veel min laſt van de Staten der zes Landtſchappen, hun Gemaghtigers, genomen ook buiten twijfel den zelvē afgezondenē, of immers het meerdeel der zelven, door de aenzienlijkheit en gezagh van zijn Hoogheit overdrongen) te willen voort quaet keuren, mitſgaders het zelve voor onwettelijk en van onwaerde verklaren, en vervolgens in te trekken de bewuſte afgeperſte bedankingen aen den Prins gedaen.

Ten vierden, dat hare Ed. Groot: Mog. by vaſt beſluit behoorden te verklaren, dat den aenſlagh op Amſterdam, den dertighſten van Hooi-maendt, des Jaers zeſtien hondert vijftigh, ondernomen, mitſgaders het gevangen nemen van de zes Heeren, uit de zelve opper-machtige Vergadering, ten zelven dage gedaen, geweeſt was, en datelijkheit, op de Vryheit, Hoogheit, en Opper-maght van Hollandt, regel-recht ſtrijdende tegen alle wetten, rechten en handtveſten des zelfs.

Hier na wierden op den vijftienden en zeſtienden van Zomer-maendt, verſcheide onder-vragingen, van zekere Sekretarizen en Klerken, als Heylerſich, Hulſt, en Kunen, nopende het gevangen nemen der zes Heeren, en 't belegeren van Amſterdam, gedaen.

Heylerſich wierdt onder anderen gevraeght, of hy aen de Klerken van de Sekretary van zijn Hoogheit, niet had ter handt geſtelt zekere twee Schriften, het eene inhoudende, *Klachten tegen die van Amſterdam, met verzoek, van herſtellingh, en voldoeningh, over de punten daer in begrepen*; en 't ander, *Redenen en Motiven, die zijn Hoogheit hebben bewogen eenige uit haer Ed. Groot: Mog. Vergadering te ſaiſeren, en de Stadt van Amſterdam met krijgs-volk te bezetten.* Waer op hy, *ja*, zeide, en de zelve ſchriften, uit handen van zijn Hoogheidt ontfangen te hebben, doch niet te weten, wie het geſchreven had.

De Klerk van der Hulſt, wierdt afgevraeght, of hy niet door orde van den Sekretaris Heylerſich, de twee boven-gemelde onder-ſcheidelijke Schriften, af-geſchreven had. Waer op hy ook, *ja*, zeide, maer dat hy de handt niet kende, waer na hy de zelve geſchreven had.

's Anderen-daeghs wierdt van de zelve af-gezondene Leden, de Klerk Kunes ondervraeght, of hy niet geweeſt was de Opper-klerk van den Heer wijler Muſch, in zijn leven Griffier van de Al-gemeine Staten, waer op hy, *ja*, zeide. Of hy niet verſcheide dingen, zijn Hoogheit aengaende, en bezonderlijk rakende de belegering van Amſterdam, als ook het vangen van eenige Heeren uit de Vergadering van Hollandt, by de Griffier Muſch in ſchrift ingeſtelt, had af-geſchreven. Waer op hy zeide, *zekere ſchriften, deze ſtoffe rakende, in des Griffiers eet-zale, des morgens heel vroegh, afgeſchreven te hebben.*

By, en door gevalle van deze onderzoekingen, of ondervragingen, wierdt ook van anderen gemompelt, en inzonderheidt van den Heere van Zomerſdijk, die zich een poos herwaerts op zijn huis te Spijk onthouden had. Hem zulks ter ooren gekomen zijnde, vond raedzaem, in den Haeg, ter Vergadering te verſchijnen, gelijk hy ook verklaringh deed, verſtaen te hebben, dat tot zijn na-deel ook redenen gevoert wierden, en nu gekomen was, om zich te verantwoorden, indien 'er iets te verhakſtukken viel. Hier op verklaerde hy, den dertienden van Hooi-maendt, des Jaers een-en-vijftigh, voor eenige Heeren, bezonderlijk daer toe gemaghtight dat in Hooi-maendt, des voorleden Jaers, weinigh dagen voor zijn vertrek na Scherpen-zeel, de Prinçe, hem in zijn Kamer ontboden, en toen bekendt gemaekt had, van voornemen te zijn, Graef Willem, Stadt-houder van Vrieſlandt, *met een goet deel ruiters te zenden binnen Amſterdam, om aldaer het bewuſte geweigerde gehoor als*

Stadt-houder te mogen bekomen; als ook zijn perzoon met de Nimweeghze bezettingen daer toe te gebruiken, om de Troepen, tot uitvoeringh van den aenſlagh, een ſtuk-weegs te geleiden. Dat, na 't maken van eenige zwarigheden door hem, nopende de groote wijtte, hitte van 't zaiſoen, en zwakheidt der peerden, en na veel ſtribbelingh ter weder zijde, de Prins de zaek in nader bedenken genomen had, en hy 's anderen-daegs weder met Graef Willem aldaer verſcheenen was. Dat de Prins ten zelven tijde verklaerde als noch by zijn voornemen te volharden, niet tegenſtaende zy beide de zelve zwarigheden op dit ſtuk ingebracht hadden, zeggende de Prins, *dat men het in't werk zoude ſtellen, en met de ruitery rijden zoo verre, als men zoude komen konnen.* En in gevalle de zelve ruitery niet tijdelijk genoegh by der handt zoude konnen wezen, dat hy zelfs in perzoon, met meerder macht derwaerts aen zoude komen, *om vergoedingh, en voldoening te bekomen*: Dat echter 't zelve werk in dier voege bleef ſteken, zonder dat de Prins, in de twee naeſt-volgende dagen, met hem of de Graef t'zamen, of met hem alleen daer van gerept had, zulx hy Zomersdijk meinde, dat het de Prins weêr uit zijn hooft gegaen was. Maer dat op den derden dagh, de Prins hen beide weder ontbood, en verklaerde, dat hy nu de dagh, de wegh, de troepen, en voorts alles had geordent, en vaſt geſtelt; begeerende dat men, zonder langer te zammelen, met het werk voortvaren, en hy Zomerſdijk voor uit trekken zoude, om de troepen op de Heide van Harten t'ontfangen, en te geleiden door verſcheide Dorpen, hem by geſchrift op-gegeven, tot aen Abkoude, en alſdan de zelve aldaer aen Graef Willem over te geven. Dat de zelve den wegh overdenkende, tot verſchooning van zijn perzoon, de groote wijtte den Prins te gemoet gevoert, en den zelven bepraet had, om de troepen, by hem te geleiden, in plaetze van op de heide van Harten, tot Scherpen-zeel te mogen verwachten, en de Prins hem daer op had laten gaen, met laſt, om den tweeden dagh daer na te vertrekken, doch al voore noch nader orde te komen ontfangen, daer by voegende, dat hy de Graef van Dona zoude belaſten, de voorſz. troupen tot Harten te gaen ontfangen, en tot Scherpenzeel te geleiden. Dat dienvolgend hy Zomerſdijk op den gezetten dagh, ten elf uuren in zijn reis-klederen weder by den Prins gekomen was, om te vernemen, wat laſt hy hem vorder geven zoude, maer dat de Prins bleef by de te vore gegevẽ orde, hem wel bezonderlijk belaſtende zijn wegh over Amſterdam te nemen, en in het rijden, door al de boven-verhaelde Dorpen, wel te letten op de tuſſchen-gelege wijtte der zelven, om zich in 't leiden der troepen des te beter te kunnen ſchikken: voegende voor 't leſte daer by, dat hy Graef Willem, na 't brengen der troepen in de Stadt van Amſterdam, belaſt had zoodanige orde te ſtellen, dat geen gewelt noch overlaſt aen burgeren noch Krijgs-knechten quam te geſchieden, en, ſchoon zich iemandt al tegens de ruitery quame te ſtellen, hy even-wel om geen kleentje zich zoude verzetten; zelfs ook niet, ſchoon iemandt op de ruitery quam los te branden. Hem Zomerſdijk ook wel uitdrukkelijk belaſtende, Graef Willem, die vol vuurs, moedigh, en wat haeſtigh was, te willen helpen, dat geen wan-orde moghte geſchieden. En dit was het gene, dat geſchiet was, eer hy Zomerſdijk op wegh na Scherpen-zeel trok. Voorts zeide de ſelve Zomerſdijk, dat hy des Woenſdaghs, den zeven-en-twintigſten van Hooi-maent, ten een uuren des na-middaghs, was uit den Hage over Leiden vertrokken, en hem, hebbende alleen zijn kamerlingh by hem, de Mark-graef de la Vieuville ingereden had, zeggende van den Prins laſt ontfangen te hebben, om zich by hem te vervoegen, de ruitery te geleiden, en van alles verſlagh te doen; doch, dewijl de Prins noit met hem van de Mark-graef over deze zaek geſproken had, hem zeer vreemt te voore quam, dat de Mark-graef zeide,

zoo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zoodanige orde van den Prins ontfangen te hebben; en dat hy over zulks aen den Mark-graef geen verdere openingh had gedaen. Zeide ook, dat hy de troepen tot Abkoude zou gelei doen, en zy luiden t'zamen na den Overtoom gereden 's avondts ontrent half tien uuren aldaer aen gekomen waren, en in de grootſte herbergh aldaer, vernacht hadden. Datze 's anderen-daegs 's morgens ten half vijven na Amſterdam reden, en hen ontrent de Leidtſche of Heiligewegs-poort, ontmoeteden verſcheide peerden, alwaer eenige wanorde voorviel, en dat hy Zomerſdijk, door dien hy het paerdt de ſporen gaf, wat voor uit reed, en de Mark-graef wat achter bleef, om door zijn Kamerling zijn ſtegel-reep, die in de voorſz. wan-orde was gebroken, weder te recht te maken. Dat hy Zomerſdijk, zonder op-houden, door de ſtadt de naeſte wegh na de Uitrechtze, of de Reguliers-poort, voortgereden was, en midlertijt op 't midden van de Bree-ſtraet ontmoet en gegroet had de Schout of Sekretaris van Buuren, doch weder terſtondt van hem was geſcheiden; en de Mark-graef, hem Zomerſdijk niet eerder had ingehaelt dan tzeſtigh of tzeventigh ſchreden buiten de poort. en dat hy Zomerſdijk, de klokke als toen vijf uuren wezende, zijn uurwerkje daer op geſtelt had, *om beter giſſingh te kunnen maken, hoe veel tijdts 'er van doen zoude wezen, om van Abkoude, door de Dorpen van Baenbrugh, Loenen, Vreelandt, Kortenhoeve, Hilverſum, Soeſt, en Leuſdin, tot Scherpen-zeel te komen, en zich in 't weder-keeren met de ruitery des te beter daer na te kunnen ſchikken.* Zeide ook, dat hy na 't rijden door deze Dorpen, 's avondts tot Scherpenzeel gekomen, en de Mark-graef tot Hilverſum van hem geſcheiden was, de zelve, eẽ keer na Amersfoort deed, en ontrent middernacht mede aldaer aen quam. Dat zy beide aldaer tot des na-middaghs waren gebleven, en na 't houden van 't middaghmael, op 't huis, en by den Heere van Scherpen-zeel, hun peerden gereet hielden, en de troepen verwachteden, 't welk hen ten vijf uuren 's na-middaghs verwittigt wierd, datze buiten het Dorp gekomen waren. Waer op hy terſtondt met de zelve van plaets tot plaets, als boven gezeght is, tot op de heide buiten Hilverſum voort getrokken was, alwaer de troepen door ſtorm, en 't ſchielijk ontſtaen van Blixem en Donder, wat verhindert wierden, en een weinigh de geenen inwachteden, die na quamen. Dat in 't uittrekken van 't Dorp, de donder en blixem handt voor handt toenam, en een gedeelte der troepen den rechten, en een troep van tien vendelen, een anderen wegh in-ſloegh; 't welk men eerſt ontrent Vredelandt was gewaer geworden. Dat echter hy Zomerſdijk, met zijn by-hebbende ruitery, was voorts-gezet tot Abkou, alwaer hy 's morgens, ontrent half vijven, was aen-gekomen, en door Graef Willem, met twee of drie Bevel-hebberen, ontmoet was, die hem beſtond te vragen, of al de troepen aldaer aengekomen waren, en vernemende eenige achter gebleven te zijn, zich daer over geheel misnoeght getoont, en gezeit had, in twijfel te ſtellen, of hy, onaengezien 't voorſz. verzuim, zijn laſt zoude derven nakomen en voort-zetten; doch dat hy 't zelve niet had willen over hem nemen, maer zich met d'andere Bevel-hebberen daer over beraedſlaegt. Dat hy Zomerſdijk, na dat 'er beſlooten was, de Mars voort te zetten, voor-geſlagen had, dat men zulks niet behoorde in 't werk te ſtellen, vermits het regelrecht tegens de meeningh van zijn Hoogheidt ſtreed, die het werk niet woude aen-gevangen hebben, dan met een groot getal, om wan-orde te verhoeden; dewijl het in-komen met weinigh volk, den burgeren hart onder de riem mochte ſteken, van zich daer tegen te ſtellen, en tot datelijkheit, dien zijn Hoogheidt in alle manieren geerne verhoet zage, te komẽ. Dat de zelve redenen, zo wel hem als d'andere Bevel-hebberen, bewogen hadden, om aldaer te blijven, en te verwachten d'aenkomſte van d'overige troepen, die, ontrent Naerden af-gedwaelt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

zijnde, ontrent drie uuren later aldaer ook aen quamen. Dat echter de Graef beſloot, tot dicht onder Amſterdam voort te zetten, en een brief van zijn Hoogheidt te doen overleveren. Dat Graef Willem aldaer een poos gebleven was, tot dat hy door eenige Heeren, daer onder mede de Heer Huidekooper was, antwoordt op d'ingeſtuurde brief kreegh, daer op hy beſloot zijn verblijf tot Ouderkerk te gaen nemen, alwaer des anderen-daeghs, orde van zijn Hoogheidt quam, om de troepen te verdeelen; en dat de Heer van Zuileſtein na Muiden, en hy Zomerſdijk na 't huis ter Hart gezonden was, en verſtondt dat zijn Hoogheit des avondts tot Ouderkerk zou wezen, hoe-wel hy niet verder als tot Amſterveen quam. Dat hy Zomerſdijk, trekkende na zijn beſtemde plaetze, verſtondt ontrent den Overtoom een doorſnijding gemaekt te zijn, ook eenigh volk aldaer te leggen, weshalve hy vijf-en-twintigh ruiteren en dertigh muſquettieren voor uit zond, op wiens aenkomſte, het volk, aldaer leggende, hun ſtant verliet, en hy over een brug, van hem daer gelegt, geraekt was, en voort zijn mars recht toe, recht an, na 't huis ter Hart genomen had; alwaer terſtondt de Heeren van Haerlem zeer ontſtelt en verbaeſt by hem quamen, meenende dat 'et op hun ſtadt gemunt was; doch dat hy de zelve, door orde van zijn Hoogheit, verzekert had, dat 'et noch op de Stadt Haerlem, noch op des zelfs Burgery, als ook niet op de burgery der ſtede Amſterdam aen-geleght was. En vermits, op 't ſcheiden, de Heer van der Kamer vraeghde, of zijn Hoogheidt de Zweedtſche troepen, die zes of zeven duizent mannen ſterk, en in 't Landt van Gulik gekomen waren, ontboden had, dat hy daer op tot antwoordt gaf, en hen verzekerde, geen het minſte verſtandt, zijn's wetens, tuſſchen zijn Hoogheit en de zelve te wezen, maer dat deze troepen aldaer gekomen waren, om d'achterſtallige laſten in te vorderen, daer by voegende, *dat 'et goet was, dat 'er geen meerder onderlingh verſtandt en gemeenſchap was tuſſchen de Stadt Amſterdam, en het Parlement van Engelandt.* En dat, na 't vallen van eenige redenen hier op, hy endelijk gezeght had; dat zijn Hoogheidt zes dagen te voore, hem Zomerſdijk, verklaert had, aen zijn Hoogheit vertoont te zijn, een Brief, geſchreven uit Londen, aen een Engels Officier, inhoudende, dat gemelte Parlement beloofr had tien duizent mannen, tot hulp van de ſtadt Amſterdam, te zenden; en zijn Hoogheit mede gezien had een lijſte, daer in de namen van Kolonellen, en andere hooge Bevelhebberen, met naem en toenaem uitgedrukt ſtonden. Zeide ook, dat hy de wacht aen 't huis ter Hart, met een Vaen paerden bezet hebbende, en van 's Prinçen komſte tot Amſterveen verwittight zijnde, op des zelfs orde des anderen-daeghs vroegh zich mede derrewaerts vervoeght had; verhalende den zelven de bekommeringh en verſlegenis der Heeren van Haerlem, en 't antwoordt by hem, tot geruſt-ſtelling van de zelve, daer op gezien. Dat hy s'avondts weer na zijn wijk was vertrokken, en op zijn vertrek van zijn Hoogheidt verſtaen en de zelve orde gegeven, had, om het op-ontbode volk, onder hem zijnde, te veranderen in heele Vendelen, en dat hy, vervolgens op d'orde aen hem gegeven, met eenige Vendelen onder zijn Schoon-broeder, den Heere van Steelandt, den poſt van Sparrendam had verzekert, en des anderen-daegs in zijn wijk gebleven was. Dat hy den tweeden van Oogſt-maendt, op Woenſdagh, ten hove gekomen zijnde, verſtaen had, dat tuſſchen zijn Hoogheit, en die van Amſterdam, over eenigh verdragh gehandelt wierdt, en des nachts daer aen, door Graef Willem orde gekregen had, om de troepen weder van Sparrendam na Ouderkerk af te leiden, alwaer opene brieven zouden verleent worden, om ieder weder in zijn bezetting te trekken. Zulks Zomerſdijk hier op endelijk beſloot, dat hy in dit werk was gebruikt geweeſt als Kolonel, ten opzicht van het meerdeel van zijn re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gement, als Stede-houder, ten opzicht van al de ruitery van zijn bezetting; en als Rit-meeſter, ten aenzien van zijn vendel, in deze krijgs-tocht gebezicht, en by gevolg, zoo wel den Kapitein Generael, als den Stadt-houder van dit Lantſchap, dien de krijgsmacht toe vertrouwt is, te gehoorzamen. Voorts betrouwende, dat al de genen, die weten wat een Officier aen een Generael ſchuldig is, een gunſtig oordeel in dezen zouden moeten geven. Wijders verzocht hy, dat op alle omſtandigheden in dezen voorval zoodanigh mochte gelet worden, dat, alle voor-oordeel wegh genomen zijnde, mocht blijken, dat hy ontſchuldigh was aen de drie volgende punten, die hem (zoo hy verſtond) te laſt geleit te wierden: namelijk, voor eerſt, *dat hy in dezen aenſlagh iets tegens zijn politijken eedt zoude gedaen*, ten tweeden, *de wallen van Amſterdam beſpiet*, en ten derden, *het allereerſte het gerucht van 't verdragh, by die van Amſterdam, met het Parlament van Engelandt, uitgeſtroit hebben*; voorts van alles aen hare Ed. Groot: Mog. gunſtelijk moghte verſlagh gedaen worden.

Deze belijdenis, aldus uit eige bewegenis voortkomende, gaf ſtoffe tot twiſt, en verdere betichtingen. 't Welk den Heer van Zomerſdijk willende te voore komen, zoo begreep hy deze betichtingen in drie punten, daer hy zich aldus van zuiverde.

Als voor eerſt, nopende de beſchuldingh, dat hy om zijnen burgerlijken eedt, het bevel van zijn Hoogheit niet behoorde aen te nemen, noch te verzwijgen; daer op zeide hy, dat, om recht hier van te oordeelen men behoorde in te zien de heele gelegentheit van het bewindt van zijn Hoogheit, en de zaken van dien tijdt, en by gevolgh letten op al deze volgende redenen, door dien daer door alle oorzaken van achterdenken voor hem wegh genomen wierden. Dat 'et zijn Kapitein Generael en Stadt-houder was geweeſt, die hem toen laſt gegeven en gebruikt had, niet als een geleenden Officier, maer als een Kolonel, Gouverneur, en Rit-meeſter, en om alleen 's Lants troepen, die hem volkomen toe vertrouwt waren, te helpen in een ſtadt van 't Landt te brengen, en aldaer door dat middel gehoor te verkrijgen; uit weigeren van het welke, hy alree in de Vergadering van hare Ed. Groot: Mog. geklaeght had, dat hy in 't bedienen van zijn Stadt-houderſchap verkort was, en zeide, zulks ook alleen te begeeren tot vergoeding, en om (gelijk hy ook in de Brief aen de Heeren van Amſterdam geſtelt had) daer voor te dragen zaken, die den dienſte van het Landt waren rakende. Maer ſchoon genomen, zeide hy, zy leiden dit al ten arghſten uit, als nu by velen gedaen wierdt, zoo verzocht hy even-wel dat hare Ed. Groot: Mog. in achtingh wilden nemen: dat voor eerſt, ſchoon hy al het bevel van zijn Hoogheit geweigert en verzwegen had, zijn voornemen daer om niet zoude blijven ſteken, maer hy daer na, des beſchuldight zijnde, uit meineedigheit van zijn krijgs-eedt, zware ſtraffen van zijn ongehoorzaemheidt moeten uitſtaen hebben. En by aldien hy de laſt, hem van zijn Hoogheit gegeven, hare Hoog: Mog. had willen bekendt maken, en zulks doen zonder bewijs, (gelijk hy, vermits het hem maer mondelingh aengezeght was, daer toe geen gehad had) by zijn Hoogheit zou hy voor een leugenaer en laſteraer, en by hare Ed. Groot: Mog. voor een uitzinnigen aengezien geworden hebben. Daer-en-boven wilde hy noch hare Hoog: Mog. gebeden hebben, datze wilden indachtigh zijn, dat, toen zijn Hoogheit in volle Vergadering zijn voornemen, door den Raedt Penſionaris, deed bekendt maken, niemandt toen van hen allen, een woordt daer tegen ſprak, maer ſchenen met ſtilzwijgen zoo wel in het werk te bewilligen, als hy door de verbintenis van zijn krijgsampt hem daer in had laten gebruiken. En dienvolgende vertrouwde hy vaſt, dat men van hem alleen niet zoude willen begeeren, dat de heele Vergadering niet had willen doen.

Wat nu het beſpieden van de ſtadt Am-

Amſterdam aengaet, zoo ſtelde hy de gelegentheit, de tijdt, en de oorzaek van zijn reize na Scherpen-zeel over Amſterdam ten toone. Want Woenſdaghs naer de middagh, ontrent een uuren, was hy te paerdt met zijn kamerlingh vertrokken, en ontrent Koudekerk, de Mark-graef de la Vieuville by hem gekomen, die hem datelijk zeide, laſt van zijn Hoogheit te hebben, om hem in te halen, en verſlagh te doen van de tocht, die hem met de ruitery te doen ſtondt. En aldus warenze t'zamen ontrent 's avondts ten half tienen op den Overtoom aengekomen, daerze van hun paerden af-zaten, en in de grootſte herbergh gingen vernachten; 's morgens ten half vijven warenze weder op-gezeten, en zoo na de Leidtſche of Heiligewegs-poort gereden, alwaer door t'ontmoeten van een troep paerden, die na de weide gedreven wierden, des Mark-graven ſtegel-reep gebroken was. Midlerwijl zijn knecht hem die vermaekte, was hy als een reizend man langs de naeſte ſtraet, na de Reguliers of Uitrechtze-poort gereden, zonder elders het minſte te toeven, dan ten half wege van de nieuwe Bree-ſtraet, daer hem de Schout van Buuren te gemoet quam; doch had zoo weinigh ſtandt met hem gehouden, dat de Mark-graef hem niet had in-gehaelt, voor al eer hy een goet ſtuk-weegs buiten der poorte was geweeſt. En hoe zeer hy ook zich geſpoeit had, bleek hier aen, dat het toen effen vijf uuren ſloegh; zulks hy de wegh van den Overtoom af, tot buiten de Reguliers-poort, in min dan een half uur af-geleght had, 't welk klaer te kennen gaf, dat hy vry en ontſchuldigh was van het beſpieden van Amſterdam, en, dat meer was, daer laſt, noch ook noit gedachten toe gehad, en alleen te dien einde zijn reize over Amſterdam genomen had, om de geheele wijtte van de tocht te weten, en door de Dorpen te trekken, die hem op ſchrift gegeven waren, daer hy noit van te voore geweeſt, en hem belaſt was de tocht door te nemen.

Wat ook de getuigeniſſen van de Heeren van Haerlem aen-ging, daer op zeide hy, dat, hoe-wel de zelve veel verſcheelen van zijn zeggen, hy evenwel de getuigen voor zulke luiden hield, dat hy geenzins in twijfel trok, of, als hy hen de rede, en by wat gelegentheit de zelve toequam, weder in de geheugenis bracht, zy zouden met hem daer in wel eens worden. En hoe-wel het maer een praet van nieuwe tijdingh was geweeſt, zoo laghze hem, niet te min, by geluk noch verſch in geheugenis. Hier van deed hy kortelijk ook dit verhael. Dat, na dat hy met groote moeite, de Heeren van Haerlem, buiten vreze en bekommering had gebracht, en zy alree ſtonden om af-ſcheit van hem te nemen, de Heer van der Kamer zich by hem vervoeghde, en vroegh, of die zes of zeven duizent Zweedtſche ruiteren, die men zeide, in 't Landt van Gulik gekomen te zijn, van zijn Hoogheidt op ontboden waren. Daer op hy hem verzekert had, dat zijn Hoogheidt, zijn 's wetens, met hen ganſch geen gemeenſchap had, maer datze alleen daer gekomen waren, om hun achterſtallige gelden van het Landt van Luik te doen betalen; en dat het goet zoude zijn, dat die van Amſterdam met het Parlement van Engelandt geen grooter gemeenſchap hadden. En als zy hem vroegen, *hoe zoo?* zoo had hy geantwoordt, *dat'er heele vremde geruchten liepen*, waer op zy weder tot antwoordt gaven, *maer die heel buiten alle waerſchijnelijkheit zijn*; daer op hy vorders zeide, *dat hy zulks mede hoopte*, maer hen nochtans wel konde verzekeren, dat het maer zes dagen was geleden, dat hem zijn Hoogheit gezeght had, eenen Brief in handen gehadt te hebben, geſchreven uit Londen, aen een Engelſchen Officier van dezen Staet, in den welken hy gezien had, dat het Parlement een byſtandt van tien duizent mannen, voor die van Amſterdam, zoude beſloten hebben over te ſtuuren, en dat daer by de Kolonellen en Kapiteinen met naem en toe-naem in genoemt wierden.

En dit was op de drie voor-geſtelde punten het gene dat Zomerſdijk tot zijn

zijn verdedinge, ter Vergadering van haer Ed. Groot: Mog. by-bracht. Endelijk verzocht hy ootmoedelijk, dat hare Ed. Groot: Mog. hem, neffens alle andere krijgs-beampte perzoonen en ingezetenen van dezen Lande, die zich in den aenſlagh op Amſterdam hadden laten gebruiken, meê in de algemeine vergiffenis, daer van hy verſtondt, dat, met d'andere Landtſchappen gehandelt wierde, begrijpen wilden. Gaf ook te dien einde dit volgende ſmeek-ſchrift in.

Aen de Ed. Groot: Mog. Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt.

Vertoont met behoorlijke eerbiedinge, de Heere van Zomerſdijk, ongelukkigh te zijn; dat, hoe-wel hy zijn beſt gedaen heeft, om door een oprecht en reſpectueus bericht U Ed. Groot: Mog. te voldoen, aengaende zijn Employ in 't werk van Amſterdam, hy even-wel verneemt dat U Ed. Groot: Mog. noch daer van misnoeght blijven; zoo bidt hy dan wederomme door dezen heel ootmoedelijk U Ed. Groot: Mog. acht te willen nemen op den ſchuldigen plicht, ende den dwangh van zijn Militaire bedieninge, ende verzoekt ook dien-volgende op het onderdanighſt, hem te gelieven te begrijpen in de aenſtaende Amneſtie, met die verzekeringe, dat hy daer door aen U Ed. Groot: Mog. te meer zijn en blijven zal

Den alder-ootmoedigſten gehoorzaemſten Dienaer en Onderdaen.

Was ondertekent

C. van Aertzen van Zomerſdijk.

Dit wierd hem daer na toe geſtaen, doch op die voorwaerde, dat hy zich uit haer Ed. Gr. Mo. vergadering zou onthouden. Midlerwijl op deze wijze aen d'eene zijde wierd gehandelt met den genen, die handt aen 's Prinçen aenſlagh geleent hadden, zoo vondt men goet aen d'andere zijde te doen [a] rechtveirdigen het bedrijf en gevoelen der Hollandtſche Heeren. Nopende het rechtveirdigen, daer over bracht ieder Stadt, als Dort, Haerlem, Delft, Amſterdam, Hoorn, en Medenblik, een byzonder beſcheit uit. Die van Amſterdam gaven dit volgende beſcheit van [b] rechtveirdinge uit.

[a] Juſtificeren

[b] Juſtificatie

Wy Burgermeeſteren ende Vroedſchappen der Stadt Amſterdam, hebbende gehoort de Lecture van een Geſchrift, geintituleert, Redenen en Motiven, &c. *ende bevindende dat daer inne werde gedaen notable beſchuldingen, tegens verſcheide Leden van de Vergaderinge van de Ed. Groot: Mog. Heeren Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlant, ontrent het gepaſſeerde in den voorleden Iare, nopende de nieuwe Staet van oorloge, met den gevolge van dien, ende inzonderheidt in 't regard van de ſeparate Caſſatie by de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten voornoemt, goet gevonden, en in 't werk geſtelt, met de wederwerkinge tegens de notable bezendinge daer ingeroert; ook gezien hebbende zekere Miſſive van de Welgemelte Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, gedateert den zeſten dezer loopende Maendt, waer by, &c. ende alles rijpelijk overwogen, hebben wy ons verobligeert gevonden tot voorſtandt van de waerheit, ende van onſchult van ons allen, ende van de Heeren, welke van onzent wegen, ontrent de voorſz. zake zijn gebruikt, en over zulks in de voorſz. beſchuldinge zijn gemeint, ook tot voldoeninge van de begeerte en laſte van hare Ed. Gr. Mo. by dezen te betuigen ende verklaren contrarie in 't gepoſeerde in 't voorſz. Geſchrifte, dat de gemelte Heeren onze mede-genooten in de Regeeringe, ende zonderlinge de Heeren Andries ende Kornelis Bikker, tegenwoordig Oudt-Burgermeeſterē dezer ſtad, inde voorſz en andere gelegentheden, altoos hebben getoont te wezen, vroome ende eerlijke Regenten, ende oprechte trouw-hartige Patriotten en Liefhebbers van 't Vaderlandt, welker Actien en Raetſlagen verre zijn geweeſt van ietwes voor te nemen, veel min in 't werk te ſtellen, dat zoude kunnen ſtrekken tot diſſolutie van de Unie, veranderinge in de Politijke Regeringe, of ware Gereformeerde Kriſtelijke Religie, en by gevolge, tot nadeel, ruine, ende diſtractie van de ſtaet, maer ter contrarie altijts hebben geſtrekt tot be-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

behoudeniſſe ende verzekeringe van de zelve, ende over zulx dat wy allenthalven volkomen ſatisfactie hebben aen der zelver ſincere genegentheit, ten beſten van de gemeene zake, ende in't byzonder over de naerſtigheidt, trouwe ende goet beleit by hare Ed. aengewent in het uitvoeren van onze laſt, ontrent de voorſz. beſoignes, rakende de nieuwe Staet van oorlog, ende 't af-danken van een gedeelte van de Militie, met den gevolge van dien, in alle het welke wy verklaren by hare Ed. niet anders gedaen te zijn, als het gene wy dien aengaende, ten dienſte van't Landt, hadden goet gevonden, ende hare Ed. by Iterative Reſolutien hadden aen bevolen, in voegen, dat wy haer doenmaels daer over hebben bedankt, ende alſnoch hertelijk bedanken, verklaren ook dat de zelve Heeren, ontrent de voorſz. zaken van tijdt tot tijdt ons hebben gedient van ſincere ende trouwe rapporten, tot onze volkomen ende noodige onderrichtinge, zonder dat de zelve hebben doen blyken met quade opinien gevat te zijn, veel min gepoogt te hebben, ons daer mede te abuſeren, dat van gelijken, de wederwerkinge van dezer Stadts wegen aengewent tegens de bezendinge by eenige weinige Heeren uitte andere Provintien gedecerneert aen alle de Leden ende Steden van Hollant en Weſt-Vrieſlant is geweeſt ons eigen werk, geſondeert op bondige ende zeer gewichtige redenen, ende gearreſteert by gereitereerde Reſolutie, in onze Vergaderinge genomen ende gedirigeert tot geen anderen einde, als tot het gemeene-beſt, conſervatie van de ordre van de Regeringe, Hoogheidt van deze Provintie, ende gerechtigheit van onze Stadt, ende geenzins om daer mede te veroorzaken eenige diſtractie in den Staet: Gelijk wy ontrent de zelve tijt, door onze Gedeputeerde aen haer Ed. Groot: Mog. 't zelve volkomentlijk hebben gejuſtificeert en in ſcriptis vervaet, als wanneer zijne Hoogheit geliest hadde over onzer Stadts, ende der zelver afgezondene bejegeninge in't byzonder aen U Ed. Gr. Mog. te klagen en te verzoeken reparatie en ſatisfactie dies aengaende, waer toe wy ons by dezen refereren, en hebben wy ons bezonderlijk te looven van de goede directie, welke by-gebracht is door de Heeren die wy goet gevonden hebben in dezen te gebruiken, en hare Ed. daer over nochmaels ſerieuſelijk bedankende, belooven alle de voorſz. Heeren, onze Mede-genooten in Regeringe van alle het gene haer, of hare nakomelingen, ter zake 't gene voorzeit is, nu, of namaels zoude mogen overkomen, koſteloos ende ſchadeloos te vryen, des 't oirkonde 't Zegel der voorſz. onze Stadts, ten zaken hier onder gedrukt, den 19 July 1651.

Onderſtondt ter ordonnantie van de Heeren Burgermeeſters, ende zes-en-dertig Raden.

Getekent,

GER. HULFT.

Op't ſpatium, hebbende een Zegel van groenen Waſſche.

Zelfs de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt verklaerden tot ontlaſtinge en zuiveringe van de zes gevangen Heeren, en de Regeering van Amſterdam, dit volgende:

DE Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, repreſenterende den Staten van de zelven Lande, allen den genen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, Zaluit; doen te weten, alzoo in den voorleden jare 1650. Gedelibereert werdende over het aen-nemen van een nieuwe Staet van Oorloge, 't verminderen van de laſten van de Landen, en 't gene wijders daer aen dependeert, eenige Heeren uit de leden onzer Vergaderinge Staetsgewijze by een zijnde, als namentlijk, Jakob de Wit, Oud-Burgermeeſter der ſtadt Dordrecht, Johan de Wael, Burgermeeſter, ende Albert Ruil, Raedt-Penſionaris der ſtadt Haerlem, Johan Duiſt van Voorhout, Oud-Burgermeeſter der ſtadt Delft, Nanning Keizer, Raedt en Penſionaris der ſtadt Hoorn, ende Nikolaes Stellingwerf, Raedt en Penſionaris der ſtadt Medenblik, geſaiſeert, ende eenigen tijt op onzen huize van Loeveſtein gedetineert zijn geweeſt, ende dat alle de voornoemde Heeren: Gelijk mede de Heeren Andries Bikker, Heere van Engelenburg, ende Kornelis Bikker, Heere van Swieten, d'eerſte Oudt ende d'andere regerende

Bur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Burgermeeſter der Stadt Amſterdam, door 't beleidt ontrent de voorſz. zaken doenmaels gebruikt van der zelver Reſpective Stede dienſten af-ſtandt hebben gedaen, ende ontſlagen zijn geworden, dat ook onze goede Stadt van Amſterdam, met krijgs-volk van den Staet eenige dagen beſlooten ende bezet is gehouden, alle het welken by den genen die van de ware geſchapenheit en omſtandigheden van zaken in die tijdt voorgevallen ende verhandelt, genen rechte kenniſſe zijn hebbende, zoude konnen opgenomen en geduidet worden, als of gemelte Reſpective Heeren door ofte ter zake van eenige mis-handelinge ofte quaet beleit ontrent haer der Stede, ofte des ſtadts zaken, ende zulks door hare ſchult, tot zoodanige ſaiſſement ende afſtandt van hare dienſten zouden mogen wezen gebracht, als mede, dat by de Regenten van de voorzeide ſtadt Amſterdam, eenige rechtveirdige oorzake tot het leet, haer door de voorſz. bezettinge aengedaen, zouden zijn gegeven, en dat nochtans, in tegendeel van dien, ons klaerlijk gebleken is door wettige en ſolemnele verklaringe van de een-ſtemmende Vroedſchappen der voorſz. ſtede, dat de meer-gemelte Heeren Reſpectivelijk, met alle ſinceriteit en getrouwigheit, hebben achtervolgt en na-gekomen 't gene hen-lieden by hare Committenten in mandat is gegeven en belaſt was, ende ſpecialijk op de Poincten, het verminderen van den laſt van den Staet rakende, ende in reguard van den Staet van Oorloge, met 'et genen daer aen dependeert, en alles wat eenigzins uit de deliberatien daer over gehouden is gereſulteert, zo aengaende de inhoudinge der Conſenten, als betalinge van een gedeelte der Militie, by den Rade van Staten, in meer-geroerde Staet van oorloge gepetitioneert, midtſgaders op de Executie van de reſolutien, dien aengaende, by ons genomen, met het genen daer aen dependeert, haer hebben gedragen, achtervolgende den laſt en intentie van de voorſz. reſpective Vroedſchappen, hare Heeren principalen en Committenten, ook de zelve van tijt tot tijt gedient van pertinente getrouwe ende waerachtige rapporten, aengaende alle adviſen en conſideratien, zoo by de andere Leden in onze Vergaderinge, als mede by de Gedeputeerde van de andere Provintien, in de Vergaderinge van de Heeren Staten Generael, zoo pro als contra geopent en gemoveert, alles tot der zelver Vroedſchappen volkomen Inſtructie, goet contentement, en abſolute ſatisfactie, dat mede in 't beleit der voorſchreve zaken en deliberatien in de Reſpective Vroedſchappen de zelve Heeren ofte iemant van haer-luiden noit getoont hebben door eenige paſſien gedreven, oft met quade opinien ingenomen te zijn, maer in tegendeel van dien altijts oprechtelijk, ſincerelijk, en ongepaſſioneert de zaek te hebben gedirigeert, immers zoo vele in haer is geweeſt met alle betamelijke middelen betracht te dirigeren alles tot verzekeringe van de dier-gekofte vryheit der Geunieer de Provintiē in 't gemeen, en van onzen Lande van Hollant en Weſt-Vrieſlant in 't byzonder, en zulx alles tot ruſte, welſtant, en ten gemeene beſte van onze lieve Vaderlant, Zoo is 't, dat wy van alle het doen en laten ontrent de voorſz. zake in onze Vergaderinge voorgevallen, insgelijks goede ende pertinente kenniſſe hebbende, ons dienthalven, ten volle vernoegt houdende, en voorts volkomelijk defererende aen de Reſpective getuigeniſſe van de voorzeide Vroedſchappen der reſpective Steden van Dordrecht, Haerlem, Delft, Amſterdam, Hoorn, en Medenblik, ook volkomen ſatisfactie vindende in de onſchult en oprechtigheit van de Proceduren, die by, en van wegen de Regeringe van de meer-gezeide Stadt Amſterdam, ontrent de voorzeide zakē zijn gebruikt, en daer van niet anders oordeelende, dan dat de zelve zijn gedirigeert geweeſt ten beſten van den Staet in 't Generael, ende van onze Provintie in 't particulier, tot wegh-neminge van alle miſ-duidingen abuſive, informatien, quade en ongefundeerde opinien verklaert hebben, ende verklaren mitſdezen, dat alle ende een iegelijk van de wel-gemelte Heeren, ende die van de Regeringe der voorzeide Stadt Amſterdam, ontrent de voorſz. zaken, deliberatien, reſolutien, ende executien van dien, niet anders gedaen ofte beleit hebben als 't gene goede ende oprechte Regenten, getrouwe Patriotten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

ende Liefhebbers van de Vryheidt ende Welvaren van de Landen, ende van de goede Ingezetenen van dien, ſchuldigh waren, ende hadden behooren te doen, ende dat derhalven alle de zelve ende een ieder van haer in hare eere, goeden naem ende faem, door het voorſz. ſaiſiſſement, detentie, ende 't verlaten van hare reſpective dienſten, ende door de voorſz. bezettinge van Krijgs-volk der gemelte Stadt in geenen deele zijn ofte gehouden konnen worden te wezen gekrenkt, geledeert ofte verkort. Aldus gedaen en gearreſteert in onze Staetsgewijze Vergaderinge, onder onzen grooten Zegel, op den 23 Auguſti des Jaers onzes Heeren ende Zalighmakers, 1651.

Endelijk is ook door de Gemaghtighde Leden van Hollandt op het papier gebracht de boven-gemelde punten, die op 't openen van 't geſchrift, getittelt, *Redenen en Motiven die zijn Hoogheidt, &c.* toen wierden voor-geſtelt. Eenige weinige exemplaren lietenze hier van drukken onder den titel van

Waerachtig en noodig Bericht,

Van 't gunt by de Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, in den Jare 1650. van tijdt tot tijdt is geadviſeert, gereſolveert, en gedaen ontrent het werk van Menage, ende difficulteit, gemaekt in 't dragen der verzochten conſenten van de wel-gemelte Provintie, tot onderhoudinge en betalinge van een gedeelte van de Militie, by tijde van oorloge in dienſt geweten zijnde:

MITSGADERS:

Wederleggingh van zeker Geſchrift, geintituleert, *Redenen en Motiven; die zijn Hoogheidt den Prinçe van Oranje, hebben bewogen by der handt te nemen, zoo ten reguarde van de gearreſteerde Heeren, als van 't gene aengevangen is geweeſt aen, by, en ontrent Amſterdam.*

In dit Bericht, dat tot geen ander inzicht van de Staten van Hollandt in 't licht gegeven wierdt, dan om hun Bondt-genooten, en al de genen die 't voorſz. geſchrift van zijn Hoogheit ter handt quamen, nader onderrichtingh te geven, ook inzonderheidt, om de eere 's Landts van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt te rechtveerdigen, en den nakomelingen de ware gelegentheit van de zaken, in 't voornoemde ſchrift aengeraekt, bekendt te maken, wierdt eerſt den ganſchen handel oprechtelijk, en 't voornaemſte, 't geen tuſſchen de af-gezondene Lantſchappen, zijn Hoogheit, en de Staten van Holland, nopende de zaek van zuinigheidt, midtſgaders, het verminderen van krijgs-volk, in den Jare 1649. en 1650. voor-geſtelt, voorgevallen was. Daer na wierden grondigh en wijtloopigh weder-leit de punten, die zijn Hoogheit in het boven-gemelde geſchrift, *Redenen en Motiven, &c.* tot zijn verſchooningh en verdeding had by gebracht.

Want voor eerſt, toondenze datze boven de hoog-dringende noot, na orde van de regeeringh, vermoghten in te houden de betalingh van krijgsknechren, tot wier aenhouden zy dikwils verklaringh gedaen hadden, niet te kunnen verſtaen of bewilligen, en dat, mitſdien het aenſchrijven en bekendt maken aen Rit-meeſteren en Hop-mannen gedaen, by hen wettelijk en recht gedaen was.

Ten tweeden, wezenze aen dat de bezending, by die gelegentheit, zonder hun verlof, ja, in hun weder-wil, aen al de Steden en Leden van Hollandt, op den vijfden en zeſten van Zomer-maent beſloten, en in 't werk geſtelt, was geweeſt, onwettelijk, ſtrijdigh tegens d'orde en forme van de Regeringh, en regel-recht gaende tegens de Hoogheit en Gerechtigheit, van hun Staets-wijze vergaderingh, ook inzonderheit, dat 'et was ſtrekkende tot nadeel van de Vryheit der beraedtſlagingen, van de Leden van Hollandt. Wezen ook aen hoe ongegrondt en ongerijmt de redenen waren, die in de zelve bezending, by zijn Hoogheit, en des zelfs af-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gezondene, tegens den ganſchen handel der Staten van Hollandt gebruikt wierden.

Ten derden, toondenze dat den aenſlagh op deze Stadt Amſterdam, den dertighſten van Hooi-maendt, des Jaers zeſtien hondert vijftigh ondernomen, midtſgaders het gevangen nemen van de bewuſte zes Heeren, uit hun opper-machtige Vergadering, ten zelven dage gedaen, met den gevolge en aenkleven van dien, was geweeſt, een datelijkheit op de Vryheit, Hoogheit, en Opper-macht van hun Landtſchappen, regel-recht ſtrijdende tegens alle Wetten, Rechten, en Handtveſten des zelfs.

Endelijk wierd ook alles, 't geen tuſſchen eenige Provintien, nopende dit werk, in den Jare zeſtien hondert en vijftigh was voor-gevallen, by d'Algemeine Staten, door een algemeine vergiffenis, ter neder en bygeleght, en daer van dit volgende Plakkaet beſlooten, vervolgens gedrukt, af-gekundight en aen-geſlagen.

Alzoo in den beginne van den Jare 1650. eenige onluſten in de Regeeringe zijn ontſtaen, de welke naderhandt verder ende verder gegaen zijn, op 't Fondament van zeker Reſolutien, op den vijfden ende ſeſten Junij des zelven Jaers, by de ordinaris Vergaderinge van de Heeren Gedeputeerde ter Generaliteit genomen. Ende dat naderhandt God den Heere Almachtigh gelieft heeft de voorſz. onluſten wederomme na zijn Vaderlijke goedertierentheit geheelijk wegh te nemen: Midtſgaders tuſſchen de gemeene Bondt-genoten zoodanigen Harmonye, Eendracht, Liefde, Confidentie ende affectie te doen blijken, dat alle de grootwichtige deliberatien, die ter occaſie van 't overlijden van zijne Hooghheit, den Heere Prinçe van Oranjen, hoogh-loffelijker Memorie, gehouden zijn in de Generale Vergaderinge van de Reſpective Staten der Geunieerde Provintien, Extraordinarie alhier in 's Graven-Hage geconvoceert, met eenparigheit ende volkomen contentement van alle de Geunieerde Provintien gelukkelijk ten einde zijn gebracht, zoo hebben de Reſpective Staten van de Provintie van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, Uitrecht, Vrieſlandt, Over-Yſſel, ende Stadt en Landen, omme de gedachten van de voorſz. onluſten te eradiceren, uitte memorie van de jegenwoordige, ende toekomende eeuwen, ende den bandt van de voorſchreve Eendracht, Liefde, Confidentie ende affectie onder de reſpective Provintien te vaſter ende indiſſolubel te maken, ende daer mede te ſluiten de zelve Illuſtre ende groote Vergaderinge van de gezamentlijke Bondt-genoten, verklaert, gelijk de zelve verklaren mitſdezen, nu, noch noit, te zullen, nochte willen gedenken aen alle 't gene in den voornoemden jare 1650. is voorgevallen, noch ook eenigh reſſentiment over 't gene voorſz. is tegens eenige Provintien, Perzoonen, ende Huizen, in 't gemeen ofte byzonder, te betoonen hoedanigh 't zelve ook zoude mogen zijn, maer ter contrarie alles te vergeten, als of alle 't zelve noit en ware gepaſſeert, houdende tot dien einde mede de voorſz. Reſolutien van den vijfden ende ſeſten Junij voornoemt, als niet genomen, midtſgaders nul, krachteloos, ende van onwaerde, gelijk mede alle 't gene uit krachte, ende in gevolge van dien, in eeniger manieren is gedaen, ende daer op gevolght, zullende mede tot bekrachtinge van alle 't gene voorſz is, vernietight, ende uit de publijke Notulen, zoo van de Generaliteit, als van de reſpective Provintien gelicht, geroyeert, ende uitgenomen worden, alle Reſolutien, Acten ende Actitaten, ter zake als vooren genomen, ende in de zelve ge-inſereert. Aldus gedaen, ende verklaert by de Hoogh-gemelte Heeren Staten van de reſpective Geunieerde Provintien, op de groote Zale van 't Hof van Hollandt, den negentienden Auguſti zeſtien hondert een-en-vijftigh.

Was geparaphreert:

Jan de Jonge van Ooſterlandt, vt.

Onderſtondt,

Accordeert met het Regiſter,

N. Ruysch.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Ten deele is dus verre, voor zoo veel het deze Stadt in 't byzonder aengaet, wijtloopigh van des Prinçen ſtaet ontroerende aenſlagh geſproken; tot een beſluit van dit Hooft-ſtuk, zal ik in 't kort d'inwendige moeite en onluſten, die, ten tijde van dien korten, doch bloedigen oorlog, dien deze Staet met d'Engelſche voerde, door eenige moetwillige en ongebondene Boots-gezellen, hier ter Stede, quamen t'ontſtaen, hier by voegen; en het eene vonnis vooraf, dat over twee der zelve geſtreken wierdt, vermits het zeer beknoptelijk het ganſche bedrijf vervat, van woort tot woort hier laten volgen.

Vonnis van Anthoni Jakobſz.

ALzoo Anthoni Jakobſz. van Koppenhagen, out vier-en-twintig jaren, voor Boots-gezel gevaren hebbende, op 't ſchip de zwarte Leeuw, daer voor Kapitein op commandeerde Hendrik de Raedt, ten dienſte van de Hoogh: Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien, onder 't bewindt van den directeuren van 't Extraordinaris-equipagie hier ter ſtede uit-geruſt, hem zoo verre verloopen heeft, dat hy gevangen, vergetende zijn eer ende eedt, autheur ende aenleider is geweeſt, dat de meeſte van 't Scheeps-volk van den Zwarten Leeuw, tegens dank, ende in weerwil van den Kapitein, van boort gegaen, ende in een Kage gevallen zijn, die op ſtroom lagh, met de welke zy herwaerts aen zijn gekomen, niet-tegenſtaende, de Commiſſaris van de Monſteringe, binnen ſcheeps-boort komende, het volk van de Hooge Overigheit aen-zeide, dat niemandt zich van boort en zoude begeven op lijf-ſtraffe, *dat hy gevangen des ongeacht, op den avondt complot, ende de Maets op-gemaekt heeft, omme het ſchip te verlaten, (al-hoe-wel hy moet bekennen, dat de Kapitein was een goet minnelijk man) ende dat de Maets, tot dien einde zouden varen aen een Kaegh die op ſtroom lagh, doch de Kapitein bemerkende, dat de Matroozen met de Boot van 't ſchip aen de Kaegh wilden varen, heeft hen gedreight, by aldien zy zulks beſtonden,* daer in te ſchieten, *daer op hy gevangen het woordt voerende, beletten 'er wijze zeide*: Kapitein, dat en zult ghy niet doen: *voorts met Joris Janſz. van Haerlem, zijne complice, ende Roelof Roeloffſz. van Bergen in Noorwegen, ende noch eenige andere meer, welkers namen hy gevangen juiſt niet en gedenkt, gegaen wezende by ende ontrent de Konſtapels kamer, met intentie, om hem van de zelve te bemachtigen, ende, by aldien tegens haer iets feitelijks mochte worden ondernomen, 't zelve te beletten, heeft hy gevangen de Maets geanimeert,* zy zouden ſlechts in de boot vallen, *hy zoude wel zorgh dragen dat de Konſtapels kamer wel zoude werden bewaert, 't geen hem gevangen van de Maets in de Boot vallende, ook wel ernſtelijk en ſcherpelijk te doen aengemaent en belaſt worde: Dat hy gevangen, komende met de Kage van 't Vlie, daer inne waren ontrent vijf-en-tzeventig mannen van 't ſchip den Zwarten Leeuw, ende vijf-en-veertigh van de Kroon, herwaerts aen, het volk heeft geanimeert ende opgerokkent,* omme niet weder zee te kiezen, nochte dienſt te doen, 't en ware zy eerſt ende voor af voldaen waren van hare verdiende Maendt-gelden, *tot dien einde, des Zondaghs avondts (als zy met de Kaeg hier arriveerden) met de Matroozen complot makende,* dat zy gezamentlijk ende gelijkkelijk, des Maendaghs uchtens, de Klokke half acht uuren, zouden compareren voor het Weſt-Indiſch-huis, *heeft hy gevangen, niet alleen het volk van de Kaegh, maer daer ook gevonden vijf of zes hondert mannen van de andere ſchepen, uit de welke zy eenige uit maekten, daer onder mede was hy gevangen, die in de Vergaderinge van de Directeuren zoude binnen ſtaen, omme hunne remonſtrantie in te brengen, die, des Maendaghs uchtens in de Vergaderinge verſchijnende, zijn (op zijn gevangens confeſſie zelve) by de Directeuren bejegent met alle minnelijkheit ende beleeftheit, haer belofte doende,* dat zy in alles goet contentement zouden ontfangen, by aldien zy t'ſcheep wilden gaen, *doch des ongeacht, dat hy gevangen, ende de Matroozen, de goede voorſlagen van den Directeuren in*

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de wint ſtaende, ende ziende dat zy dien uchtent niet en wierden betaelt, als zy begeerden, gezamentlijk complot hebben gemaekt, van niet t'ſcheep te gaen, ende alle dagen des uchtens ten acht uuren voor 't Weſt-Indiſche Huis te compareren, ende niet af te houden ter tijt ende zoo lange toe, als zy zouden wezen betaelt, *dat hy gevangen des anderen-daegs, wezende Dinghſdagh, met zijne complicen wederom binnen heeft geſtaen, remonſtrerende als voren, al waer hem, hoe-wel onwaerdigh, ander-mael heuſch ende be leeft beſcheit is gegeven, zulks dat hy zelve zeit*, daer genoegen mede behoorden te hebben genomen, *doch, in tegendeel, dat hy gevangen, van zijne bende gedeputeert is geworden, omme wederomme binnen te ſtaen op Woenſdagh, onder deze Conditie*, dat, by aldien hy gevangen geapprehendeert mochte worden, dat zijne Compagnons gehouden zouden wezen hem feitelijk te ontzetten, gelijk hy mede verbonden was die gene te ontzetten, die van zijne complicen mochten werden gevangen, als hy daer by of ontrent was, *daer op hy gevangen binnen ſtaende, ende zich zeer onhebbelijk dragende, vorderde niet alleene voor hem, maer ook in de naem van't gemeene ſcheeps-volk*, de Maendt-gelden van den Directeuren, op een onbehoorlijke en dreigende wijze, *alwaer hy gevangen, in de Vergaderinge, door den Major Jakob Bikker, die daer preſent was, ende twee van 's Heerendienaers, wierde geapprehendeert; dat hy gevangen zich niet ontzien heeft, zich te oppoſeren tegen de Juſtitie, en ten tijde van zijne apprehenſie beſtondt zijn mes uit zijn zak te trekken in de Vergaderinge, ende hem daer mede ter weer te ſtellen, ook ongetwijfelt meer zoude gedaen hebben, hadde hy (niet overvallen wezende) zijn mes uit de ſcheede konnen ontblooten, dat hy gevangen nu geapprehendeert zijnde, ende door de handen van de Juſtitie geleit wordende, in't uit-komen van de poorte van't Weſt-Indiſch-huis, ende op het plein, ſeditieuſelijk geroepen heeft*; Mannen, hier gaenze met my heen, ik word vaſt wegh geleit, waer benje nu, of diergelijke in ſubſtantie, *als oft hy zeggen wilde*, Ghy en houdt u woordt niet, om my te ontzetten, *dat, op het voorſz. geroep, (zoo hy zeit, uit Jan Baſtiaenſz. en Roelof Roeloffz, beide mede gevangen, verſtaen te hebben, die onder anderen belooft hadden*, hem gevangen te ontzetten) *neffens een menighte van Matroozen toegeloopen zijn, de voorſz. Jan Baſtiaenſz. ende Roelof Roeloffz. met uit-getogene meſſen, met intentie, omme hem gevangen de handen van Juſtitie te doen ontkomen: Alle 't welke, wezende zaken die confineren notoirlijke mein-eedigheit, rebellie, ende oprechte ſeditie, ende muitinerye, die in een Stadt van Rechten niet getolereert, maer anderen ten exemple geſtraft behooren te werden*: Zoo is 't: *dat mijne Heeren van den Gerechte, gehoort den eiſch ende concluſie van mijn Heere den Schout, ende de Confeſſie van de voorſz. gevangen, den zelven gecondemneert hebben, als zy hem condemneeren mitſdezen, gebracht te worden op 't ſchavot, voor de Waegh alhier, ende aldaer mette koorde ge-executeert te werden, dat 'er de doodt na volght, gunnende het doode Lichaem de aerde, verklarende zijne goederen, zoo hy eenige heeft, geconfiſqueert ten profijte van den Heere. Actum den 19 September* 1652.

By den Heeren Schout,
Nikolaes Korver,
D^{r}. Frank vander Meer, *en*
Kornelis de Graef, *Heere van Zuid-Pols-broek, Burgermeeſteren.*
Albert Pater,
D^{r}. Kornelis van Dronkelaer,
M^{r}. Joris Bakker,
Nikolaes Pankras,
Kornelis van Vlooſwijk, *en*
Gerrit van Hellemont, *Schepenen.*

Ende ge-executeert den twintighſten daer aen volgende,

Preſentibus den zelven Heeren.

't Von-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

’t Vonnis van Joris Janſz. quam byna op den zelven zin uit, en melde, *dat hy met eenen Anthoni, Jan Baſtiaenſz, Roelof Roeloffz, Klaes van Schellingwou, Iaep uit ’t Veen, en andere Matroozen meer, op een avondt in ’t Vlie, (te dien einde t’zamen gerot en vergadert zijnde achter de Spil,) opzet en t’zamen-ſpanningh gemaekt had, om uit ’t ſchip te gaen, ’t zelve te verlaten, en op te komen in weer-wil van den Hopman, en tegen uitdrukkelijk verbod van den Gemaghtighden van de monſtering, die binnen ſcheeps-boort was, en door uitdrukkelijk bevel van de Heeren Staten verbodt had gedaen, dat geen van de Matrozen hem zoude onderwinden op te komen, of uit het ſchip te gaen, op lijf-ſtraf.* Dat hy ten voorſz einde had helpen beſluiten, om met de boot te varen aen zeker kaegh-ſchip, dat op ſtroom lagh, maer dat de Hop-man, zulks gewaer wordende, hem, en andere matrozen meer, met harde woorden aengingh, datze van hun opzet en voornemen zouden af-ſtaen, of hy zich anderzins genootzaekt zoude vinden, om op de boot, die de maets van boort zouden voeren, los te branden; waer op onder hen goet gevonden was, dat Anthoni, met noch andere van de mede-plegeren, zich van de Konſtapels kamer zouden verzekeren, ten einde, de boot af en aen de kaegh varende, uit het ſchip geen leet of hinder quam te geſchieden. Dat Anthoni, Roelof Roelofzen van Bergen, en hy Joris zich gevonden hadden by en ontrent de Konſtapels kamer, om zich van de zelve te verzekeren, by aldien iet feitelijks tegens de boot moghte worden onder-nomen. Dat, onder gunſt van ’t geſchut, de Matrozen, tot ontrent vijf-en-zeventigh in ’t getal, van ’t ſchip aen de kaegh gekomen waren, alwaerze noch ontrent vijf-en-veertigh mannen van ’t ſchip de Kroon vonden, en t’zamen gezeilt waren na deze Stadt, alwaer Anthoni en deze Joris, het woordt gevoert en gezeit had, *Mannen, alswe t’Amſterdam komen, zullenwe zeggen, datwe de Heeren wel willen dienen, maer datwe eerſt voor af willen hebben en ontfangen, onze verdiende gelden, en dat de Matroozen om ’t zelve te eiſcken, de klok voor acht uuren zouden vergaderen, by, en ontrent de Stadts herbergh, om dan gezamentlijk te trekken naer het Weſt-Indiſch-huis, daer de Bewindt-hebberen hun Vergadering hielden, zonder dat zich iemandt had achter te houden.* Datze des uchtens aldaer komende, gevonden hadden, noch ontrent vijf of zes hondert mannen van andere Schepen, daer Anthoni het woordt tegen de troepen gevoert, en gezeid had. *Wy zullen en willen het gelt hebben, al zoudt ’er noch zoo gaen.* Dat hier op eenige van de Matroozen, ter Vergaderingh van de Bewindt-hebberen, quamen binnen ſtaen; en hun betaling eiſchten, die met alle minlijkheit van de Bewindt-hebberen ontfangen wierden, en hen aenboden genoegen te geven, by aldienze te ſcheep wilden gaen. Dat, niet tegenſtaende deze goede vermaningen, deze Joris, met d’andere Matrozen, noch eens opzet gemaekt had van niet te ſcheep te gaen, voor al eer zy ten vollen betaelt waren, en datze, te dien einde, alle dagen voor ’t Weſt-Indiſch-huis, en des uchtens, ten acht uuren, zouden verſchijnen, tot datze hun volle betalingh bekomen hadden. Datze dien-volgende, des Dingſdaghs uchtens, weder voor het Weſt-Indiſch-huis te zamen rotteden, en voor de tweede reize in de Vergadering quamen binnen ſtaen, daerze met gelijke beleeftheidt, als daeghs te voore, bejegent wierden. Dat hy, zich des niet kreunende, des anderen-daeghs met de troepen weder aen getrokken was, en zich zeer onhebbelijk tegens de zoldaten, die daer gekomen waren om alle muitery te weeren, en de Bewindt-hebberen voor alle onheil te beſchermen, gedragen, en onder anderen, met deze vileinige en oproerige woorden (kloppende met de handt op de borſt) uit-geborſten, en gezeit had, *Schiet nu ghy Fielen en Schelmen, hier ben ik, ſchiet,* Dat hy gevonden was te ſtaen voor de

poorte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Poorte van Weſt-indiſch-huis, als wanneer de zelve geopent wiert, om te zien welke perzoonen hen zoo vermetelt en ſtout aenſtelden, met werpen van ſtenen over de muuren, niet zonder groote vermoeden van mede geworpen te hebben, te meer alzoo hy daer voor de Poorte gevat wordende, en zich tegen den Gerechte ſtellende, met hem ter were te ſtellen, tegens zijn hechtenis, vermoedt wiert, den Dienaer, die hem onder andere vatte, met een ſteen in 't aengezicht geſlagen te hebben. Dat hy in 't openen van de deur, den onderſchout Buyl, zeer oproerigh en muytachtigh aldus had aengeſproken: *Hier ben ik nu, ghy en zult en hebt het herte niet te ſchieten, of wy zullen maken, dat het huis het onderſte boven raekt.*

In 't uitvoeren van 't vonnis, voor de waegh, begoſten zommige wijven te ſchreien; en bezwijmende, deden hun beſt om uit den drang van 't volk te raken; doch hier op drongen eenige die van d' achterſte voort-gezet wierden, zoo ſtijf op de drie vendelen zoldaten, die voor de waegh, tot weernis van alle oploop, geſtelt waren, aen, dat die zich genootzaekt vonden om achter uit te wyken; maer een hunner bevel-hebberen, dit ziende, beval met een haeſtigh gemoedt, doch onverzichtelijk, onder den hoop los te branden; der zelven den laſt van hun bevel-hebber zommige nakomende, troffen eenige ter doot, en quetſten andere deerlijk. Eenige zoldaten de haeſtigheit van hun bevel-hebber wel merkende, hielden hun trompen om hoogh, en ſchoten zoo in de lucht. Dit ſchietten veroorzaekte onder het volk zoo groot een ſchrik en verbaeſtheit, dat ieder om een goedt heen komen zagh en van den dam vloodt; het recht, niet-te-min, wiert evenwel uitgevoert; maer hoe weê dit reukloos ſchieten der zoldaten den wethouderen dezer ſtede in hun herte deed, gavenze met dit volgende plakaet, datze deden afkundigen, genoech te kennen.

ALſoo mijne Heeren van den Gherechte als Vaders ende Voorſtanders van hare Gemeente, niet meer ter herte zijn nemende dan de ruſte, vrede ende welvaert van de Stadt, ende dat hare E. E. tot dien einde in de bewuſte Foulie, die deſe weeck is gebeurt en aengeſtelt by en ontrent 't Weſt-Indiſch Huys, haer geneſſiteert hebben gevonden tot geruſtigheit haer te verſeeckeren van eenige moetwillige matroſen, daer onder twee waren die de meeſte aenleydinge tot complotterye ende ſeditie hadden gegeven, ende daerom by mijne Heeren van den Gerechte, over haer begane fauten op giſteren gedoemt zijn, omme door den Scherp-rechter openbaerlijck met de koorde te worden geëxecuteert, in ende ontrent welck Executie mijne wel-gemelte Heeren, omme alles buyten confuſie te houden, alſoo niet ſonder vreſe was, dat by het groot getal van de delinquerende matroſen (daer onder hun hadden verbonden om hunne medeplichtingen te ontſetten, in cas zy van de Juſtitie moghten weder geapprehendeert, mits feytelijks tot ontſettinge van criminele ſoude moghen werden ondernomen, ordre ghegeven hadden dat den Dam ſoude werden beſet met drie Vendelen Soldaten, met intentie dat niet en ſoude werden geattenteert, ten ware eenige feytelijck tegen de executie mochte werden aengerecht: Soo is 't (Godt betert) gebeurt niet alleen tegen ordre en intentie van mijn wel-gemelte Heeren van den Gerechte, maer oock tot innerlijckſte en beweeghlijckſte droefheidt harer herten voorgevallen, dat eenig volck van achteren de Wage zijnde, aengedrongen om de Juſtitie te aenſchouwen, ſoo als in gelijcke gelegentheidt gewoonlijck is te geſchieden) met de Soldaten (ſoo zy ſeggen) vernemende dat de troepen aendrongh om de Criminele te ontſtellen, haer musketten hebben geloſt in 't wilt, tot eenige malen toe, tot ongelooffelijcken hertſeer van de Heeren Magiſtraet, daer preſent, eenige van de Burgerye de Juſtitie aenſchouwende, zijn ter neder gheſchooten. Ende dewijle mijne Heeren voornoemt in hare Vaderlijcke affectie, die zy ongeveynsdelijck hare gemeente toedragen, dien aengaende van meninge zijn aen te rechten ſcher-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

pe examinatie, ſoo als zy alrede zijn doende, ende dat de boetſchuldigen tot noch niet en konnen werden uitgevonden: Nodigen derhalven hare E. E. allen en een ygelijcken van de gemeenten, om te openbaren de kenniſſe die zy van de voorhaelde ſake en gelegentheydt zijn hebbende, onder beloften, ſoo iemant van de Gemeente weet aen te wijſen eene van de Soldaten, die hunne musketten hebben geloſt, ende de burgery daer mede hebben gegrift; dat de ſelve aenwijſer tot belooning ter eere, ende ten dienſt aen de Juſtitie gedaen, genieten ſal een recompenſe van 300. gulden. Dat noch daer en boven, ſoo yemant wiſte te ſeggen, ende te betuygen, dat eenige van de Officieren laſt tot het ſchieten mochte hebben ghegeven, dat de ſelve daer voor ſullen ontfangen tot vereeringh als vooren 600. guldens, ende dat hare namen ſullen werden geſecreteert. Afgekundigt den 21. September, 1652.

Den weduwen en wezen der geſneuvelden, wierdt haer ſchade by de Majeſtraet, ieder na zijn ſtaet, de zommigen met een vereering van eenige ſtadts ampten, en d'andere met geltgiften, mildelijk vergolden. De andere bel-hamers en muite-makers van de boots-gezellen, aen de ſtraffe hunner ſpits-broederen, een ſpiegel nemende, hielden zich, zonder tot verdere moeite te komen, ſtil, en gingen voorts te ſcheep.

VIERDE BOEK.

Van de gemeene Stadts GEBOUWEN.

EERSTE HOOFTSTUK.

Van het STADTHUIS, En eerſt van de KLOOSTEREN.

EEr ik in dit Hooftſtuk het nieuwe Raedhuis, dat ten opzicht van haer boukunſtige ordens, gevoeghlijke en evenmatige gelijkheit van vertrekken, en onwaerdeerlijke onkoſten, de voorſte plaets verdiende, ga beſchryven, zal ik eerſt op een ry het getal der oude kloosteren ten toon ſtellen.

Zoo groot een menighte van klooſteren en andere heilige plaetſen, plagh hier ter ſtede, ten tijde der Roomsgezinden, te zijn, datze byna een derden-deel van de ſtadt ſchenen te beſlaen. Een teken, zou men zeggen, van heiligheidt onzer voor-ouderen, was zulx door een oprechte godvruchtigen iever geſchiedt, en niet met een baetzuchtige Papen ſchijnheiligheidt vermengt geweeſt.

Aen d' Oude zijde waren 'er drie voor de mannen, en dertien voor de

vrouws-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

vrouws-perzonen. Het klooſter der minre-broederen, dat by de nieuwe-markt ſtondt, ſchijnt het oudſte geweeſt te zijn, van de gene die binnen der ſtadt ſtonden. En waren in deze ſtadt anders geen biddende ordens meer: want onze voor-ouders waren al over langen tijt hier voor vervaert geweeſt, om meer dusdanige ordens in ſtadt te nemen, gelijk zulx bleek aen de zelfde minre-broederen, of graeuwe monnikken, welke alhier tot Amſterdam, in den Iare veertien hondert twee-en-tzeſtigh met groot oproer en gewelt, tegens dank en wille der Majeſtraet en het meerdeel der burgery in quamen. Want tot hun voorſtaender haddenze eenen Meeſter Gillis Kabellijn, Raedt van Hartogh Karel van Borgonje, Grave van Hollant: met wiens gezagh, en ook met brieven van den ſtadthouder hy hem behielp, en de munnikken met groot gewelt invoerde, regel-recht tegen het privileedje van Hartogh Willem van Beyeren, Grave van Hollandt, die van Amſterdam in den Jare veertien hondert en elf, te dien einde, gegeven, datze met zodanige luiden niet bezwaert en zouden worden. Andere ſchrijven dat die van Amſterdam in den Jare veertien hondert twee-en-tzeſtigh de Minre-broederen, die obſervantes genoemt worden, met verlof van Paus Pius de tweede in-namen; hoe-wel datze langen tijt te vooren, ontrent den jare dertien hondert en vier, of korts daer na hier ter ſtede een klooſter geſticht hadden, alwaer de minre-broederen, *Gaudentes* geheten, hadden gewoont. Andere willen dat eenen Hendrik Koeneſſen, wiens nakomelingen hier noch ten huidigen dagh met deze naem bekent zijn, van der Schelling, burger hier ter ſtede, voor het meerdeel uit godvruchtigen iever dit klooſter ſtichte, en hy hier na in den Jare veertien hondert en tnegentigh van de minre-broederen in begraven wiert. Verſcheide en kunſtigh beeltwerk had ook die vermaerde beelthouwer Jooſt Janſz. hier in dit klooſter gemaekt. Onder anderen zeitmen dat Kriſtus met zijn jongeren in 't hof van Cajaphas biddende, in ſteen, zoo levendigh en levens groote ſtont afgebeelt, dat ieder ſtom van verwondering daer over ſtondt, en verſcheide luiden, van d'omleggende plaets, alleen om deze beelden te zien, dit klooſter quamen bezoeken. Van dit klooſter dat ſedert den jare vijftien-hondert acht-en-tzeventigh in wooningen verandert was, zaghmen alleen noch eenige kleine huisjes of celletjes, maer de brant, die voorleden jaer zeſtien-hondert twee-en-tzeſtigh, des nachts tuſſchen den zeſtienden en zeventienden van Wijnmaent aldaer ter plaetſe ontſtont, heeftze t' eenemael verſlonden. De twede waren de broeders van de derde regel van Sinte Franciſcus, of Paulianen. Zommigen van deze Paulianen, die men ook Tertianen noemde, zijn in den jare veertien hondert zes-en-veertigh na Hoorn vertrokken. Dit Klooſter, daer nu 't Sinte Joris-hof en der Paulianen of Tertianen ſtondt, de Franſche Kerk ſtaet. De derde waren de Cellebroeders, die hun Klooſters in de Nes hadden. Van de dertien vrouwen Klooſters; zijn'er vijf van de Nonnen der ordre van Sinte Auguſtijn. Het eerſte van deze vijf, was het Klooſter van de oude, en het tweede van de nieuwe Nonnen, die beide nu Gaſthuizen zijn. d'Andere drie wierden Sinte Maria Magdalena, (dit is nu de Bank van Lening) Sinte Agneta (waer van het Kerckje nu het doorluchtige School is) en Sinte Katrina genoemt; dit laeſte zeidmen, dat geſtaen heeft daer nu de Nieuwe-zijds groot-School is, achter de Nieuwe of Katrijne Kerk. d'Overige zes conventen of Klooſters, bewoonden de zuſters van de derde regel van Sinte Franciſcus ordre. Het eerſte was het Klooſter van Sinte Urſel of elf duizent Maeghden, en ſtont daer nu het Spinhuis ſtaet. Het tweede, wierdt Sinte Cecilia genoemt, naderhandt tot het Princenhof bequaem gemaekt. Het derde was Sinte Barbara. Het vierde Sinte Klara. Het vijfde Sinte Maria, en het zeſte Sinte Margreta. Ook was hier een Klooſter van alle ſoorten van bekeerde Zondareſſen, van Sinte Auguſtijns orde, en wierdt Bethanie genoemt, dat tot het Oude-zijdts groote

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

School gemaeckt. Het laetſte was het Klooſter der Soricellarum die men ook zwarte zuſters noemde. Deze dienden en bezorghden de zieken, en inzonderheit die met de peſt bezocht waren. Dit ſtont op de Zeedijk daer ſedert in een gedeelte de Convoy - meeſter woonde, en nu noch d'oude Convoy genoemt wort; van 't overige wierden burgers woningen gemaekt.

Aen de Nieuwe zijde hadmen vier vrouwen klooſteren: het eerſte van de Nonnen van Sinte Auguſtijns orde, en was Sinte Geertruid toe-eigent. Dit ſtont aen de ooſtzyde van de nieuwe-zijds voor-burghwal, by Dirk van Aſſelts-brugh, de kerk is tegenwoordig een zuikerbakkery, en op 't overige ſtaen burgers woon-huizen. Het twede was het klooſter van Sinte Lucie, gelegen tuſſchen de Kalverſtraet, en Nieuwe-zijds voor-burghwal, over de Nieuwe-zijds Kapel, nu is'er het weeshuis. Het derde is het Bagijnenhof, dat ten deele noch in wezen is, en van Bagynen of Klop-zuſters, die hier haer eige wooning hebben, en in huur of eigendom bezitten, bewoont wort. Ten vierden was hier ook het Klariſſen klooſter, dat nu het Raſphuis is.

Buiten der ſtadt lagen ook twee mannen klooſters, een buiten de Reguliers-poort, het Reguliers klooſter geheten, en een aen d'ander zijde buiten de Stadt, het Kathuizers klooſter geheten. Doch dit laetſte is met de uit-legging van den Jare zeſtien-hondert en twaelf, gelijk ook het eerſte met deze laetſte, binnen geraekt. Het gaet zeker dat dit Katuizers klooſter ontrent den Iare dertien hondert twee-en-tnegentigh geſticht is, en dat voornamelijk door toedoen van Hartogh Albrecht van Beyeren, Graef van Hollant, die tot zulx zeer genegen was. Want men vindt noch hier ter ſtede in 't Wees-huis, (dat al de goederen van dit klooſter kreegh) d'afſchriften, op parkement, met de hant der Katuizer Munneken zelfs geſchreven, van al de Privileedjen en vryheden, daer deze Albrecht dit klooſter mede begiftight had; als ook de ſtichtingbrief, daer by hy deze Munnikken in het ſtichten van dit klooſter, met een jaerlixe rente van drie hondert Dordrechtze guldens (die hy hen bewees op een ſtuk landts op het eylandt den Hoorn, in het Y, ſchuins tegen over Sloterdijk gelegen,) te hulpe quam. 'k Heb d'afſchriften, die ik geirne hier by gevoegt had, niet, als te zien kunnen krygen, en dat om eenige redenen, die de Regenten van dit Weeshuis daer toe ſchenen te hebben.

Het Hof van het Reguliers Klooſter, is by de Majeſtraet al voor eenige jaren tot een Artzeny tuin verordent; dit was een groot klooſter, en rontom met een zeer groot hof verzien. Tot het ſtichten van dit Klooſter verleende de zelve Hartogh Albrecht van Beyeren, in den jare dertien hondert vier-en-tnegentigh verlof, en nam de Munnikken by deze volgende gunſtbrief, my door den Heer Dirk Strijker, Ridder, en Sekretaris der Zee-zaken hier ter ſtede, ter handt geſtelt, in veilige hoede.

AElbrecht, by Goedes genaden Palyngraven opten Rhyn, Hartoge in Beyeren, Grave van Hollant, van Zeelant ende Heere van Vrieslandt; Doen cont allen luyden, want wy verſtaen hebben van onſen goeden luiden van Amſtelredamme, dat Heer Gysbrecht Douwe met andere Prieſteren ende goeden luyden, groote begeerte hebben dat die dienſte Gods gemeret worde in Heylige Geeſtelicken ſtede, alſoe van eene Kloeſter van Sinte Auguſtijns regel Canonicken Reguliers, dat Her Gysbrecht Douwe met anderen Prieſteren ende goede luyden voorſz. gaerne fonderen timmeren ende maecken ſouden buyten onſe ſtede van Amſtelredamme, inder prochie vander Nyer Amſtel, daermen onſen Lieven Her God by dage ende by nachte in dienen mochten. En want wy met ſonderlinge meninge begeeren den dienſt Gods over al in onſen lande te meeren ende te ſtercken: Soe hebben wy geoerloeft, ende oerloven mits deſen brieven, Heer Gysbrecht Douwe met anderen Prieſteren ende goede luyden voorſz. te fonderen te timmeren ende te maken een Cloeſter van Canoniken Reguliers van Sinte Auguſtyn oerde buyten onſe ſtede van Amſtelredamme voorſz. inder Prochie vander Nyer Amſtel. Ende ontfangen ende nemen dat voorſz. Cloeſter ende alle die Geeſtelike luyden ende perſonen ende haer Dienaren die nu ende in toecomenden tyden inden voorſz. Cloeſter woonen zullen, ende alle haer goede die zy nu ter tydt hebben ofte naemaels vercrygen zullen, in onſe beſchermeniſſe, ende ombieden ende bevelen allen onſen dienſtluyden, Baliuwen, Schouten, Schepenen ende Rechteren over

al

al in onſe Landen, dat zy dat Clooſter voorſz. perſoone, luyden, dienaren ende goeden beſchermen, van alle onrecht, hinder ende moeyeniſſe teghens eenen yeghelijcken wie hy ware. Ende waer dat ſaecke dat iemandt hier en boven hun luyden voorſz. hinder ofte moeyeniſſe dede met onbeſcheydc aen haren perſoonen oft goederen, dat wouden wy verhaelen ende corrigeren aen hunnen, als aen den genen die ons van onſe heerlickheydt verminderen woude. Behoudelick ons ende onſe nakomelinghen onſen dienſt, ſcot, ende bede, die wy nu ter tijdt hebben ofte hebben zullen, op alſulcke goeden als totten voorſz. Cloeſter gegeven zyn, of als men in toekomende tijde daer toe geven zal.

In oirconde deſen Brieve, bezegelt met onſen Zegele, gegeven in den Hage, opten XXI. dagh in Januario, in 't jaer ons Heeren duyſendt drie hondert vier-ende-tnegentigh, na de loope van onſen Hove.

Walrave, Heer van Brederode, en toen Ambachtsheer van Amſterveen, &c. begiftighde ook dit Klooſter, in den jare veertien hondert acht-en-tnegentigh met die vryheit, dat 'et in den Amſteldijk, een of meer ſluizen, om daer door te wateren, zoude mogen leggen, als mede datmen aen den Amſteldijk, voor het Klooſter geen huizen meerder zoude timmeren mogen. Dezegunſtbrief luidt aldus:

W*Alrave Heer van Brederode tot Vianen, Burg-Grave t'Uitrecht, Heer ter Ameyde ende van Heemſtede; Doen kont allen luyden, alſoe den Prior ende Procurator vande Regulieren by der ſtede van Amſtelredamme, voer hen in der name ende van wegen 't gemeen convent ons verthoent en te kennen gegeven hebben, hoe hen wel van node waer, ende is tot profijt ende nutſaemheyt van hare Landen ende goeden, leggende by 't voorſz. convent, te doen maken ende leggen inden Amſteldijck een oft twee Sluyſen, omme 't water, dat binnen haren landt ende goeden is, te beth ende te lichtelicker te mogen looſen ende quyt worden, ende ſy niet doen en mogen, noch en doeren, dan mit ons oirlof, wille ende conſent, daerom ſy ons ootmoedelicken verſocht ende gebeden hebben, hen dat te willen verloven ende conſenteren onder onſe opene brieven, ſoe is 't dat wy, die genegen zijn, om den voorſz. conventeter eeren Goeds, in hare profijten te helpen, oick aenſchou hebbende op die goede gunſt, die zy t'onswairt hebben ende dragen, mitsgaders die preſentatie by hen gedaen, om ons ende onſe nakomelingen, met hore gebede altijts in memorie te willen hebben, den ſelven Prior en 't gemeen convente voirſz. geoorlooft geconſenteert ende gegunt hebben, oerloven, conſenteren, ende gunnen met deſen onſen brieve, voer ons, onſen erven, ende nacomelingen, dat ſy (indient hen belieft ende goedt dunkt) voer en ontrent den voorſz. convente tot profijt ende nutſaemheyt van hare Landen ende goeden in den Aemſteldijck leggen, mogen twee Sluiſen hoich oft laich, van hout oft ſteen, ende die ſelve Sluyſen op te mogen nemen ende wederleggen, ende doen leggen ter plaetſen ende plecken ſtreckende langs hare Landen ende goeden daer 't hen beſt ende profijtelixt dienden ſal mogen omme daer dore in ende uyt, tot nutſaemheyt ende profijte van den Landen ende goede, die voirſz. convente toe behoorende te moghen wateren ende haer waterganck te hebben, nu beginnende erflick ende eeuwigh te moghen gebruiken ſonder ons, oft den onſen eenigh ſeggen daer inne te hebben. Behoudelick dat die ſelve Sluiſen die ſy leggen ſullen, by hen gehouden ende onderhouden ſullen weſen ende worden, om den rechten heer-wegh met wagenen, paerden, te voete ende anders bequamelicken te mogen gebruycken, alle welcke oorloft ende conſent in mate voorſz., wy vaſt ende onverbreeckelicken gehouden willen hebben. Ende als die gemene moelen gemaekt is om dat water te loſen uit die Wetering ende gemene Landen, ſoe zal dat convent voirſz. een kae ofte acker achtien voeten breedt, ende alſoe hooch dattet alle alſulcke watering ſchutte als 't voir gemene Lant van noode ende profijtelijck is, maken, ende dat ſal ſtaen tot beſchouwen totten genen die die ander dijcken ende weteringen, in deſe Pollert beſchouwen. Ende voert op dattet voorſz. convent beth in haer religien ende devotien ſal mogen blyven; ſoe hebben wy den voorſz. convent gegunt, ende geven uit vryheit ende Privilegien van*

onſe Ambochts wegen, als datmen geen meer huiſen den voirſz. convent aenden Aemſtel-Dijck, naerre timmeren zal mogen, dan daer nu getimmert ſtaen, om te verhoeden quade herbergh oft onruſt, ende verſtoerniſſe die die conventnalen mochten lyden, of in quade exemte nement byſonder als ſy ſpaciment op die dijck hebben ontbieden ende bevelen daeromme allen onſen Amptlieden, Dienaren ende Onderſaten, ende voert allen anderen die tot ons gehouden zyn, of om ons doen wille, dat zy den voorſz. convente van deſe onſe oirloft gifte ende conſent, doen ende laten ruſtelijcken ende vredelijck gebruyken, ſonder hen te doen moeyeniſſe ter contrarien tot eeuwigen daghen ſonder argeliſt. In kenniſſe der waerheyt hebben wy onſe Zegel hier aen gehangen; Gegeven op den yerſten dagh van Iuno, in't jaer ons Heeren duyſent viertien hondert acht-en-tnegentich.

Deze vryheit van niet ontrent dit Klooſter te mogen timmeren, is naderhant, noch altijdt, toen het Klooſter door den brant al vernielt was, onderhouden.

Dit Klooſter ſtaken, zoo men zeit, in den jare vijftien hondert twee-endertigh op Allerheiligen avondt de Monnikken zelfs in brandt, en lieten brieven en al watze hadden daer meê in verbranden; uit oorzake, zoo men voor gaf, datze vol ſchulden ſtaken, en geen middelen hadden om die te betalen. 's Nachts quamenze hier ter ſtede voor de Poort, klopten aen, doch wierden niet in-gelaten. Van hier trokkenze na Heilo, buiten Alkmaer, daerze zich neder zetteden, en een Klooſter op nieuw ſtichteden. Zommigen willen dat de Majeſtraet zelfs het Klooſter by nacht heimelik aen brant liet ſteken, om zich zoo allengs van eenige Kloooſteren, daer deze ſtadt geweldigh meê bezwaert was, t'ontlaſten. Het leegh-erf of Boomgert, van het verbrande Kloofter verhuurden daer na de Reguliers Munnikken van Heilo, voor een zekre zomme gelts; maer daer na, mits hun behoeftigheidt, verkoſtenze het aen 't gemeene Kapittel van de Kathedrale Kerk tot Haerlem. Tot dit verkoopen gaf hen Niklaes Biſſchop van Haerlem, by deze volgende brief, op zekre voorwaerden, die in dezelve verhaelt worden, verlof:

NICOLAUS, By der Gratie Godes, Biſſchop van Haerlem, ende Prelaet van Egmondt, maken kondt eenen yegelijcken, hoe dat ons van wegen de religioſe Heer, Cornelis Janſz. van Schermer, Prior ende andere Conventualen van 't Reguliers Klooſter van Heyloo, ons Biſdoms van Haerlum oetmoedelicken te kennen gegeven is, hoe dat huer voirſz. Convent is toe-behoorende, ſeker Hof ofte Boomgaert, groot omtrent vier Morgen gelegen niet veer van de Stede Amſtelredam ter plaetſe, alwaer 't Reguliers Klooſter eertijdts geſtaen heeft, ende is nu ontrent twintigh Jaren geleden van den eerſame Schout van Amſterdam, Willem Dirckſen in huur gebruyckt geweeſt, ende die ſelve pachtinghe nu geexſpireert weſende, ſouden die voorſz. ſupplianten van meninghe weſen het ſelve Hof ofte Boomgaert te verkoopen, den meeſten daer voor biedende, ende die penningen daer af komende wederom te leggen, ende t' imployeren tot des Convents meeſte profijt ende orber, ons daerom ootmoedelick biddende en 't ſelve te willen octroyeren ende conſenteren, ende behoerlicken bryve van octroey ende conſent daer op te willen verlenen, Soe is 't: dat wy ter oetmoedige bede des voorſz. ſupplianten geneghen weſende, ende gemerckt de zelve verkopinge tenderende ende weſen ſoude tot merkelick profyt van 't voorſz. Convente, hebben haerluyden geoctroyeert ende geconſenteert, octroyeren ende conſenteren mits deſen, dat ſy die voorſz. Hofſtede of Boomgaert openbaerlicken mit voorgaende Kerck-geboden, oft anders, den meeſt daer voor biedende verkopen ſullen mogen, ende dat de kooper de ſelve Hofſtede wederom verkoopen ſal mogen tot ſijnder profijt, behoudelick datmen ons ofte onſen Gedeputeerden daer af ſullen gehouden weſen rekenſchap ende bewijs te doen, waer men de penningen daer van komende geimployeert ſal hebben, mids oock alſulcke voorwaerden ende conditien, datmen daer 't voorſchreve Reguliers Klooſter geſtaen heeft, ſal doen ſtichten ende onderhouden een kapelle met een autaer daer men op behoorlicken tijden Miſſen ſal celebreren voor de fundateurs van 't ſelve Convent, ende die genen die daer begraven legghen, des oercondde hebben wy onſen Segelen, en ſaecken aen deſe brieven doen hanghen. Gegeven den vier ende twintighſten dagh in Februario, in 't Jaer ons Heeren duyſent vijf hondert vier-en-tſeſtigh.

De Mandato

Ad. Buyſer Noet.

Daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Daer na is dezelve Boomgert, die vier-en-dertigh hont, en negen-en-dertigh roeden groot was, by het Kapittel van Haerlem in erf-pacht verkocht; maer raekte weder door verzuim des pachters aen het zelve Kapittel. Endelijk wiert in den jare vijftien honderdt vier-en-tzeventigh, aen eenen Iakob Zaffius, eertijts Prior van de Regulieren tot Heilo, Archidiaken, Domprooſt, en Kanonik van de kerk tot Haerlem, en zijnen erven en nakomelingen in eeuwigen erf-pacht, genaemt, *Emphiteuſis Eccleſiaſtica*, verhuurt, verpacht en uitgegeven, de zelve Boomgert en Hofſtede, daer eertijts dit Reguliers Klooſter geſtaen had, met al zijn' toebehoren, 't zy getimmer, boomen, plantagien, enten, &c. voor de zom of Canon van een gulden 's jaers; des moeſt hy of zijn nakomelingen, behalve deze gulden, die *pro vero Canone Emphyteutico*, ter oorzake van deze erf-pacht gegeven wiert, jaerlix noch de zom van twee hondert vijf-en-vijftigh gulden, uit dit erf-pacht goet, betalen. En dat tot 'er tijdt, dat deze Zaffius, of zijn' erf genamen afgeloſt en betaelt hadden een gelijke jaerlixe rente van twee hondert en vijftig gulden 's jaers, die een Maria Willems binnen Amſterdam, uit kracht van vijftien verſcheide rente-brieven, eertijts op het Reguliers Klooſter ſtaen, en toen op het Kapittel van Haerlem ſprekende hadt, belopende de hooftzom daer van vier duizent vier hondert en zes Karolus gulden. Deze Saffius ſmaldeelde (want dit ſtondt hem, uit kracht van de koopbrief, vry te doen, en mocht dit erf-pacht goet, 't zy in 't geheel of ten delen weder uitgeven) en gaf het daer na weder in erf-pacht uit aen anderen. Het bovengemelde oudt eigen of canon emphyteuſes, ſtaet tegenwoordigh noch op deze plaetſen, die nu afgedeelt, en in tuinen, woonplaetſen en herbergen verandert zijn, en wordt ook miſſchien noch ten deelen jaerlix betaelt, aen den bovengemelden Sekretaris Strijker. Doch mits al deze erven, die op dit Hof ſtaen, tegenwoordig met deze laetſte vergrooting binnen komen te leggen, en ten deele aen ſtraten, burgwallen, &c. verdeelt en vergraven worden, zal mede dit oudt eigen, dat dus langh op deze gronden geſtaen heeft, te niet loopen.

Wat voor een groot gezagh deze geeſtelijke luiden voor de verandering der Godsdienſt hier ter ſtede hadden, en met wat groote vryheit deze Klooſteren begiftight waren, blijkt genoegh aen dit volgende getuigh-ſchrift, dat de bovengemelte Jakob Zaffius aen den Wethouderen dezer ſtede, die dit Klooſter, om een vryen uitzicht te hebben, en op dat de vyandt by eenigh belegering zich in het zelve Klooſter niet zoude kunnen onthouden, noch tot zijn voordeel gebruiken, om deze ſtadt te beſchadigen of te beſchanzen. Te dien tijde wilden doen ſlopen en afbreken, overleverde, en op dezen zin uitquam:

OP huyden heeft Heer Jacob Saffius, Canonick tot Haerlem, ter preſentie van my Kornelis van Haemrode binnen Aemſtelredam reſiderende, openbare Notaris by des Koninghs van Spangien, &c. onſen G. H. Sekreten Rade, en der Hove van Hollandt geauthoriſeert, en der getuygen naergenoemt, overgelevert in handen van mijn Heeren den Burgermeeſteren deſer voorſz. Stede ſekere ſchriftelijcke infirmatie ende proteſtatie, luydende ſoo hier nae volght: Alſoo Heer Jacob Saffius, eertijds Prior tot Heyloo, ende nu Canonick tot Haerlem, verſtaet dat mijn Heeren Burgermeeſteren van meninge ſouden zijn, om het Reguliers Hof buyten aen deſer Stede gelegen, 't welck hy in erf-pacht beſit, te demolieren ende doen afhouden, tot behoef deſer Stede, om een vry gezicht te hebben, op dat daer inne geen vyanden ſouden mogen onthouden, om deſer Stede te beſchadigen, ofte te bebolwercken ende beſchanſchen, &c. ſoo doet de voornoemde Heer Jacob u mijne Heeren inſinueren by deſen, dat het voorſz. Hof is een Geeſtelijcke plaetſe, gelegen buyten de vryheydt ende jurisdictie deſer Stede, ende dat u luyden als Regenten geen recht nochte actie daer inne en competeert, ende over ſulx oock in u luyden macht niet en is, omme tot achterdeel van 't ſelve Hof iet te diſponeren, dat mede de voorſz. plaetſen, als ſeer laegh ende weeck van aerdtrijck ende gronde zijnde, niet bequaem en is omme daer inne eenige ſchanſen ofte bolwercken te maken, waer uyt deſe Stadt eenigh hinder ofte letſel ſouden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

den mogen krijgen, gelijck 't ſelfde bekennen moeten alle die genen, die hem des krijghs-handel verſtaen, alſoo oock gebleeken is onlanghs als de vyanden voor deſe lagen, die haer ſchanſen dicht onder der Stadt, ende niet ſoo verre als 't voorſz. Hof ſtaet gemant, noch daer uyt eenige gewelt gedaen hebben, ſoo dat het ganſch nodeloos zijn ſoude 't voorſz. Hof daeromme te demolieren, 't welck ſoude geſchieden tot groote ſchade van de voornoemde Heer Jacob, ſonder dat iemant daer by geprofiteert ſoude mogen weſen, daer leggen oock geen hooghten noch eenige fundamenten in 't voorſz. Hof, waer deur 't aertrijck geſtarckt ſoude zijn, gelijck wel doet in 't Leproſenhuys, ende het Cathuyſers Clooſter, ende andere huyſen ende thuynen, beneffens deſer ſtadt ſtaende, uyten welcken deſe Stadt hondertmael meer gekrenckt ſoude mogen werden. Niet-te-min indien mijn Heeren immers geſint ſouden mogen weſen om het voorſz. Reguliers Hof af te hebben, dat zy luyden 't ſelfde Hof mitte jaerlijckſe pachten daer voor belooft, tot behoef deſer Stede overnemen, ende van de beterſchappe met hem accorderen naer redelijckheit, alſo mijne Heeren zijn voorſtanders van de gherechtigheydt, dien niet en betaemt yemant in zijn te verkorten, oock is deſe Stad machtiger om Heer Jacob te helpen, dan Heer Jacob de Stadt, waeromme hy verſoeckt dat mijn Heeren de ſake gelieft wel in te ſien, de niet lichtelijcken te procederen, tot demolitie van 't voorſz. Hof, ende tot gewiſſe bederffeniſſe van hem, ende tot luttel profijt van deſe Stadt, of by refuſie van deſen proteſteert die voornoemde Heer Jacob dat hy in 't afhouden van 't voorſz. Hof ende Boomen, niet en conſenteert, maer dat hem om redenen, boven verhaelt, kracht ende ghewelt gedaen werdt, ende voorts van allen hinder, koſten, ſchaden ende intereſſe, ende anders, ſoo hy in deſe beſt ſoude mogen ende behooren te proteſteren, in meninge van daer van zijn actie te intenteren op tijden ende wijlen, ende alſoo hy te rade werden ſal. Ende na dat de voornoemde Heer Jacob dit boven-geſchreven in handen van Pieter Pieterſz. Burgermeeſter als preſident in 't byweſen van den anderen overgelevert hadde, ende nae dat wy vertrocken, ende wederom in gheroepen waeren, ſoo antwoorde de voornoemde Pieter Pieterſz. ende van wegen het Collegie, dat zy luyden de voorſz. Inſinuatie geleſen hadden, ende dat zy hoorden ende ſaghen, ende Copye daer van begeerden. Aldus geſchiedt in 't Toornken, op 't Stadthuys, den eerſten Septembris, Anno XV. C. twee-ende-tzeventigh, in 't byweſen van Heer Clement Janſz. Paſtoor tot Sloterdijck, en Heer Jaſper Pieterſz. Paſtoor op Egmont op Zee, als getuygen, van goeden gelove, hier toe geroepen ende gebeden.

Des t' oirkonde heb ick openbaer Notaris voorſchreve, deſe mijne ghewoonlicke ſignature hier beneden aengeteyckent.

HAMEROOD.

Dus verre van de Kloosteren.

In 't midden by na van de Stadt, gelijk het hert in 't midden van 't lichaem geplaetſt is, daer by gemeenlijk een Raedthuis vergeleken wort, ſtaet dit

NIEUWE RAEDTHUIS.

Op dit verlyken van het Raedthuis by het hart, paſt Vondel in zijn inwyding van dit Raedthuis deze veirzen:

Hoe 't Raedthuis by het hart met reden werd verleken,
Waer naer de vyanden der Burgher-vryheit ſteken,
Met heimelijk geweer, en lagen en verraedt,
Of inbreuk van de Poorte, uit openbaren haet,
Dat bleek, toen Beukels rot haer moeder-naekte waerheit,
Het licht der loogentale, als een herbore klaerheit,
Wou planten op den Dam, ten trots van 't wapen-kruis,
Gelijk de ſchilder-kunſt, op 't afgebrand Stadthuis
Getuighde menigh Jaer:

Ter gedachtenis van dit Raedthuis beſpringen der herdopers, daer af in 't twede boek wijtloopigh geſproken is, deed ook de Majeſtraet in een blaeuwen arduin-ſteen, boven de deur van het Elizabets gaſthuis, dat ter zyde van het oude Stadthuis ſtont, deze oude veirzen houwen, en de letteren vergulden.

Die Bondtgenoten der opinieuſer Anabaptiſten,
Overvielen deſe plaets, en 't Stadhuis 's nachts t' elf uuren,
's Anderdaechs voor negen uuren ſijn zy met macht en liſten
Geſlagen, gevangen, en moeſten Juſtici beſuuren.

Doch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

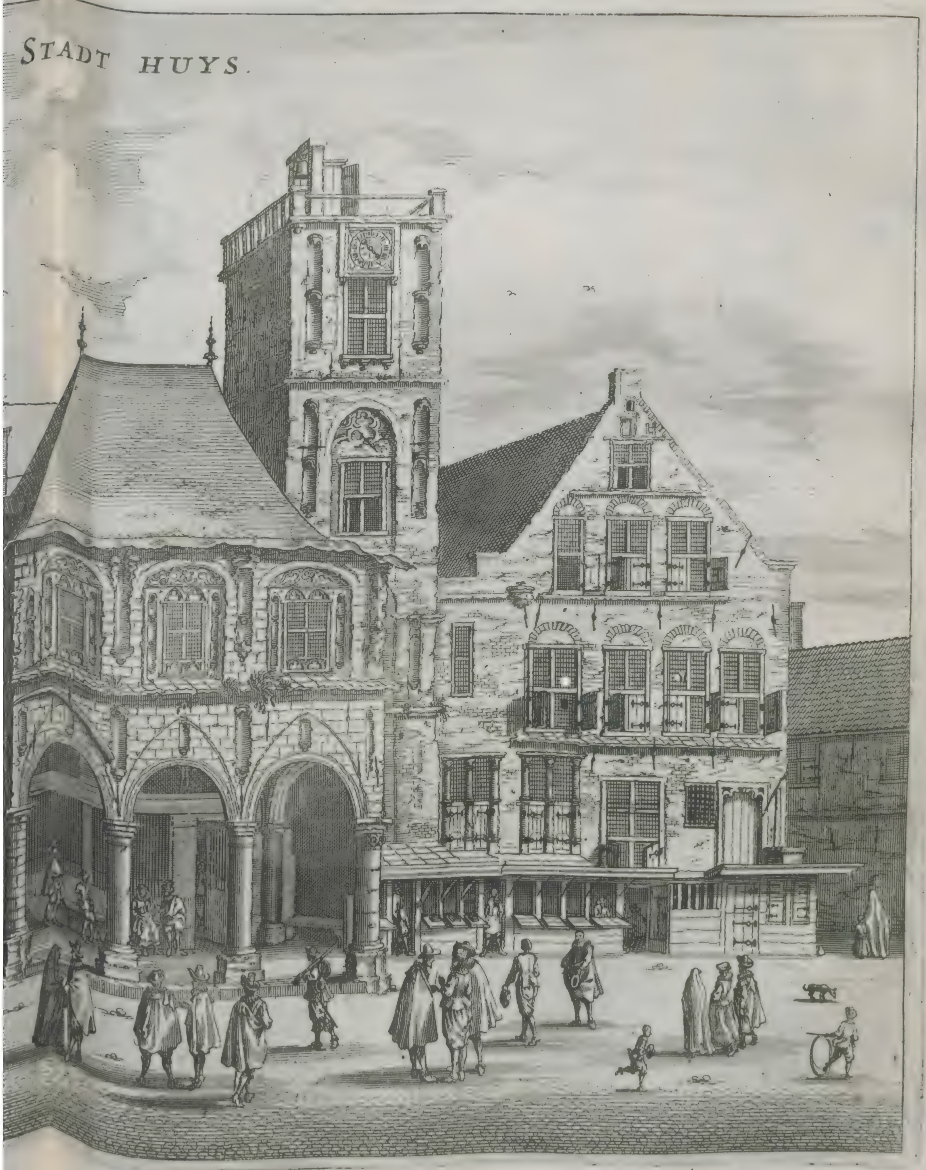

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Doch eer ik aenvang de ſtichting, vorm en verſcheide vertrekken van dit nieuwe Raedt-huys te beſchryven, zal ik eerſt ten ruygſten de ſtant en gelegentheidt van 't oude, dat hier eertijdts op de zelve plaets, doch verder voor uitſtont, voor oogen ſtellen. Pontanus, in zijn beſchryvingh van Amſterdam, ſchreef 'er te zijn'er tijdt aldus van: *Het Stadt-huis beſtaet meeſt uit gebakke ſteen, behalve den ingangk en Vierſchaer, die van witte gehouwe ſteenen zijn. De Tooren voornamelijk ſteekt vry af, en is redelik hoog van ſpits. Welk ook in den jare zeſtienhondert en een, alſſe na d' eene zijde begoſt over te hangen en te hellen, op een bezondere kunſt in zijn voorige ſtant in drie dagen weder te recht geſtelt wierdt, als blijkt uit zeker knuppel-veirsje, dat toen ieder in de mont hadt, en de groote menighte der Sluizen en Huizen in het zelve Jaer opgerecht, te kennen geeft.*

De andere Buiten-werken van het Stadt-huys zijn zoo heerlijk niet, of niet zoo çierlijk en koſtelijk. My dunkt dat ik eenighzins d' outheit kan afnemen uit de beelden, die boven de tralien van de Vierſchaer ſtonden, en Willem, de zeſte van dien name, en in 't getal de zeven-en-twintighſte Graef, Jakoba, en Philips, gebynaemt de Goede, en zijn huisvrouw, vertoonen. Van de welken Philips, ontfangende van zijn' nichte Jakoba in den jare veertienhondert achtentwintigh het Graeffſchap van Hollandt, of immers het Stadthouderſchap des Graeffſchaps, troude in den jare veertien hondert dertigh, zijn derde huisvrouw Iſabelle, dochter van Joannis, Koningh van Portugael. Invoegen dat men hier uit lichtelijk van den ouderdom, of outheit van dit geſticht, giſſing kan maken. Binnen, beneffens verſcheide vertrekken, zijn 'er twee heerlijke Zalen; waer van d' eene aen de rechter-handt leger is, hebbende, op de verçieringe van den ingangk, een opſchrift, met gulde letteren geſchreven, dat den dagh en 't jaer, in het welk de Herdoopers het geheele Stadt-huis ingenomen hadden, kort en beknopt verhaelt. d' Ander Zael, ter linker zijde is hooger, insgelijx wijt en breet, van waer ook tot den volke afles van Willekeuren, en andere beſcheiden, na 't luiden van 't Steêklockje, gedaen wort. In d' andere vertrekken hebben Burgermeeſteren, of Schepenen, Treſorieren en Sekretariſen, hun vergader-plaets. Daer-enboven zijn hier noch vier kameren, of veel eer recht-plaetſen, waer van de voornaemſte de Weeskamer, d' ander de Aſſurantie-kamer, de derde de Wiſſel-bank is, en de vierde en leſte de Vierſchaer, die allenthalve met hooge yzere tralien doorluchtigh is. Dus verre Pontanus. De ſpits van de tooren, daer Pontanus hier van ſpreekt, en die zoo verre aen d'eene zijde overhing, was zeer çierlijk met heel en halve uurs klokken verçiert, doch wiert de zelve, om het afvallen voor te komen, in den Jare zeſtien hondert vijftien af genomen, en de ſteêklok op het ſtomp van de ſpits gehangen, als te zien is uit het nevenſtaende afbeeltſel van dit oude Raedhuis. Wat aengaet het navorſchen des ouderdoms van dit Raedt-huis, uit de beelteniſſen der Graven en Gravinnen, wier namen, op de leſte na, namelijk Filips de Goedes Gemalin, zoo Pontanus ſchrijft, met gulde letteren onder de zelven aen de lijſt van de galdery van de Vierſchaer ſtonden, is vry onzeker, en ſtaet op een loſſe voet. Want ſchoon hen ter eere deze beelteniſſen opgerecht wierden, het volght daer om niet, dat het Raedt-huis juiſt onder de regeering van een der zelven geſticht is. Want gelijk Willem de zeſte, wiens beeldt daer mede opſtont, al zeventien jaren hadt doodt geweeſt, eer Filips de Goede Graef wierdt, zoo kon de zelve Filips, die de laetſte, uitgezeit zijn vrouw, was, die daer op ſtont, alrêe veel jaren, (ſchoonze hem ter eere, zijn beeltenis daer op geſtelt hadden) doot zijn geweeſt, eer het ſtichten van dit Raedt-huis begonnen wierdt; dewijl gemeenlijk, na 't overlijden van Vorſten en Koningen, zoodanige pronk-beelden worden opgerecht, zulx datze zoo wel Filips zijn beeltenis na zijn doot, daer op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

konden hebben, alsze Graef Willems beeltenis, na zijn doot, daer op hadden geſtelt. Anderen zijn van gevoelen, dat onder de regeeringh van een der boven-gemelde Graven niet het ganſche Raedt-huis, maer alleen de Vierſchaer in den jare veertien-hondert veertigh, om dat de beelteniſſen van Willem de zeſte, zijn dochter Jakoba, Hertogh Philips de Goede, en noch een wiens naem daer niet uitgedrukt ſtont, boven de tralien van de Vierſchaer te zien waren, en dat het overige gevaerte lange jaren te vooren geſticht was. Die dit eerſte drijven, zoeken dit mede te bewijzen uit de te pronk geſtelde beelteniſſen der Graven en Gravinnen. Doch dit, dewijl zulx met dezelve reden kan wederleidt worden, ſtaet mede op gelijke loſſe voet, en derhalven onaennemelijk en verwerpelijk. Niet dat mijn gevoelen is, of ſtaende wil houden, dat dit gebouw veel jonger, en langh daer na, zoude geſticht zijn, want dit zou de bouvalligheidt en d'oudtheidt van 't gebouw zelfs wederleggen, maer dit wil ik alleen zeggen, dat men uit de beelteniſſen der Graven, die op de galdery van de Vierſchaer ſtonden, niet beſluiten kan, dat onder de regering der zelven dit Raedthuis, veel min de Vierſchaer, zoude geſticht zijn. En dat iemandt zoude willen hier op inbrengen, dat hierom het beeltenis van Willem de zeſte hier meê ſtont, vermits de ſtichting al voor zijn doot begonnen was, en tot onder de regeringh van Philips geduurt had, ſchijnt vry wat ongerijmt te zijn, dewijl het gebouw zoo kunſtigh, noch overgroot niet was, dat tot het ſtichten van 't zelve zoo veel jaren zouden van noden zijn geweeſt. En ſchoon genomen dit hadt al in de ſtichtinge van 't Raedthuis, zoo kon het evenwel geen plaets in het ſtichten van de Vierſchaer hebben. Maer dat evenwel het overige gebouw de Vierſchaer in jaren overtrof, gaf de bouvalligheit en vervallentheit van 't eerſte, daer in tegendeel de Vierſchaer noch vry vaſt en hecht was, genoech te kennen. Doch in wat jaer eigentlijk de Vierſchaer en het overige Raedt-huis geſticht zy, daer is geen zekerheidt van, dan alleen dat men by giſſing kan zeggen, dat de Vierſchaer, of zoo wel de Vierſchaer als het overige gebouw onder de regering van Philips de Goede, vermits hy, nevens zijn gemalin, de laetſte waren, die daer op ſtonden, geſticht zy. Dees beelteniſſen, die, gelijk de huis-goden uit den brandt van Trojen door Æneas geret wierden, wierden uit den brandt, daer 't oude Stadt-huis in omquam, toen mede geret, en ſtaen, tot een gedachtenis en kenteeken, noch ten huidigen dage op de Threſory van dit nieuwe Raedt-huis te pronk. Na 't gevoelen van zommigen, doch zonder eenige zekerheit, zou dit oude Stadt-huis wel eertijdts een Klooſter geweeſt hebben. Maer zoo veel kanmen zeggen, dat 'et naderhant met zeker Gaſt-huis, Sinte Elizabeths Gaſt-huis genaemt, vergroot is, waer van de ſtraet, die daer nevens liep, de naem van Gaſt-huisſteegh noch ten huidigen dage voert.

Maer vermits nu de bouwvalligheit van dit gebouw, door den ouderdom, van tijt tot tijt toenam, het gebouw zelfs ook te kleen viel, en de plaets te bekrompen was, dewijl 'er, van tijdt tot tijdt verſcheide lager gerechts banken, (door dien de Stadt dagelix in menigte van volks, en by gevolgh ook van pleitzaken, aenwies,) wierden opgerecht, zoo wiert endelijk by Burgermeeſteren, en de ganſche Vroetſchap beſlooten, een nieuw Raedt-huis van de gront op te bouwen, en, nademael zich geen gevoeglijker noch bequamer plaets, dan die van het oude Stadt-huis in de ganſche ſtadt vertoonde, daer toe weder de zelve plaets geordent. Doch wiert de gront, van dit nieuwe, om de merkt meerder ruimte te geven, meer achterwaerts, dan die van 't oude was, genomen; invoegen dat zich dit tegenwoordige Stadt-huis, of deszelfs gront by na achter het oude, en op ontrent vijftigh voeten na, tot aen de nieuwe Kerck ſtrekt. Te dien einde, en om met 't gebouw op het ſpoedighſte voort te varen, begon men voorts al andere woningen daer ontrent, en die achter het oude, als ook ten Noorden neffens het zelve tot aen de Nieuwe Kerk

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Kerk ſtonden, mitsgaders het Kerkhof, al dat nevens de Kerk ſtont, in den jare zeſtien honderdt drie en vier en veertigh, en in den jare zeſtien hondert zes-en-veertigh, den tienden van Wintermaent, het gevangen huis of Boeien, die ſedert dien tijdt in het afgeſonderde Raſp-huis, achter het Aelemoeſeniers-huis verordent wiert, af te breken en wegh te graven.

En om met kunſt en voorzichtigheit, in het ſtichten van dit gebouw te werk te gaen, wierden tot het ontwerpen van ſchetſen of modellen, waer na dit gebouw zoud' geſticht worden, verſcheide bouwmeeſters aengezocht. Endelijck, na rijpen overlegh, wiert de ſchets, door Jacob van Kampen en Daniel Stalpert ontworpen en geordent, met goetvinden en toeſtemming van Burgermeeſteren en de ganſche Vroetſchap, by de vier Commiſſariſen, als Graef, Waveren, Maerzeveen en Geelvinck, (die geſtelt waren om op 't voorgebeelde ontworp te letten, en in 't bouwen op alles goede opzicht te nemen) opgenomen. En hebben ook deze Bouwmeeſters hun overvliegend verſtant en ſchrandre herſſenen, aen dit meeſter ſtuck, zoodanigh doen blijken, dat de lof en eere, die hen 'er van toekomt, noit der vergetel zal overgelevert worden. In Louwmaent dan, des jaers zeſtien hondert acht en veertigh, wierden de rooſters in het gegraven Fondament geleght, en den twintighſten des zelven maents d'eerſte, en den zeſten van Wijnmaent des jaers zeſtien honderdt negen-en-veertigh de leſte palen, die wel ten getale van dertien duizent zes hondert en negen en vijftig beliepen, daar in gehait.

d'Eerſte ſteen, ondertuſſchen, van dit gebouw wiert geleidt in den jare zeſtien honderdt acht-en-veertigh, den acht-en-twintighſten van Wijnmaent, onder de Regering van de Burgermeeſteren de Graef, Pankras, Valkenier, en Schaep. Op deze ſteen, die van wit gehouwe Marmer was, en onder de Zuider hoeck van dit gebouw tegen over de Kalverſtraet legt, ſtaet dit opſchrift:

Den eerſten Fondament-ſteen is geleydt door

GERBRANT PANKRAS,
JAKOB DE GRAEF,
SYBRANT VALKENIER,
en
PIETER SCHAEP,

Der Heeren Burgermeeſteren Zoonen en Neven.

Den 28. *October*. M. DC. XLVIII.

't Zelfſte opſchrift is geſtelt in de Vierſchaer, op een zwarte Marmere ſteen, met uitgehouwe en gulde letteren in 't Latijn. J. van de Vondel paſte te dien tijde, op deze eerſte ſteen-legging, dit volgende gedicht:

I. ZANG.

De Vrede-vader Numa hadt
Nu d'oorlogskerk van Remus ſtad
Geſloten, en dat vier gedooft,
Toen, met olijven om zijn hooft
Bekranſt, een teken van den Pais,
Hy voornam 't heerlijck Raetspalais,
Het Kapitool, zoo hoogh en trots,
Te bouwen op de dorre rots.
De Koning klom op dit beſluit
(De Vrê zagh hem ten oogen uit)
Den heuvel op, van 't Roomſche volck,
Dat hem omſchaduwde als een wolck,
Gevogelt, en toegejuicht met luſt
Voor 't heil van d'ingehaelde ruſt.
Ten lange leſte hiel hy ſtant,
En ley met zijn gewijde hant
Den gront van 't Raethuis by den vliet,
Die 't aertrijck ſticht met zijn gebiet.

I. TEGENSANG.

Ons Vredevaders alle vier,
De raden van ons lantbeſtier,
Den Vrede hadden ingevoert,
En 't bloetkrackeel den muil geſnoert;
Toen zy, gezeten op het kruis
Van 't kuſſen, ſtemden 't nieuw Stadhuis
En zijnen uitgeſtelden bouw
Te vorderen, zoo kloeck als trouw.
Op zulck een ruſtigh raetſlot quam
Het vreedzaem Viert al naer den Dam.
Zy brengen ter beſtemde ſteê
Hun wackre Zoons en Neven meê,

Daer Aemſtels burgery verlangt,
't Gekroonde wapen blinckt en hangt
Op hunne borſt, in gout geſneên
Zoo leit die Jeught den Eerſten Steen
Van 't Raethuis, dat met raet en daet
Verſtreckt een zenuw van den Staet.

I. Toezang.

Op 't rijzen van de Zonneſtralen
Des Vredes plagh van outs alom
De bouwkunſt haren aêm te halen,
Te bouwen wat door ouderdom
Gewelt of noot verviel en ſtorte.
De Pais ontſluit haer ſchatkiſt niet
Op datze onnozelen verkorte,
En groeje in 's nagebuurs verdriet,
Zy weetze nutter te beſteden.
Dan om den ſtroopenden ſoldaet
Te meſten, en geweer te ſmeden
Tot tijtverdrijf van blinden Haet,
Die hof en huizen leit in kolen:
Zy ſticht doorluchte Kapitolen.

II. Zang.

Athene en Rome dragen bey
Een zonderlinge lieverey
Van kunſten, elck in zijn geweſt.
De Bouwkunſt voeght Athene beſt,
En andre wetenſchappen meer;
Het ſtrijtbre Rome voeght een ſpeer
En ſchilt, gelijck een krijghsheldin,
Op datze 't aertrijck overwinn',
En met den Burgemeeſtersrock
Dan alles wat zy overtrock
Met vliegende Arenden, haer Goôn,
Berechte, en onder haer geboôn
Doe zwichten d'overheerde liên,
Die 't aertsgebiet naer d'oogen zien.
Dus zijnze, beide in lof zoo rijck,
Elckandre in zegen ongelijck,
Het zy by nootlot, of geval;
Want een bezit het zelden al.

II. Tegenzang.

Maer Amſterdam, zoo zwaer met gout
Gekroont en uit Godts ſchoot bedouwt
Met zegen, voert haer oorloghsvlag
Tot in den ondergaenden dagh,
Van 't blozende Ooſten, en beklimt,
Van daer de ſteile Noortbeer grimt,
De zuidas met haer ſtoute kiel,
Zy mint den Vrydom als haer ziel,
En na dien dierbevochten ſchat
Zoo kroontze 't merckvelt van de ſtadt,
Den Viſſchersdam, met een gebouw
Waer voor d'Athener ſtrijcken zou,
En ſtom ſtaen met zijn' open mont;
Hoe wel hy zich den bouw verſtont:
Hy zou gerief en majeſteit
En tijt verdurende eeuwigheit
Verknocht zien in een Hooftgeſticht,
De glori van mijn bouwgedicht.

II. Toezang.

Geen droevig voorſpook kan men ramen
Uit uwen grontbou; Pankras, Graef,
En Valkonier, en Schaep, uw Namen,
In witten marmer net en braef
Gehouwen, houden hunnen luiſter,
En flonckren in den zwarten nacht,
Als klare ſtarren, die by duiſter
Ontfangen grooter glans, en kracht.
Bezwalktze, in 't bloejen van uw jaren,
Met geen gebreken: volgt uw bloet,
Die 't Burgemeeſtersampt bewaren,
En houdt dien burgerlijcken voet,
Als rechte Neven, rechte Zoonen:
Zoo zal de Deught uw jaren kroonen.

Tytdicht.

De Wijnmaent ſchreef twee min
als 't derde kruis;
Toen 't Vredejaer de gront ley van
't Stadthuis.

Maer naulix hadt men vier jaren, ſedert het leggen van d'eerſte ſteen, met het ſtichten van dit gebouw bezigh geweeſt, als in den jare zeſtienhondert twee-en-vijftigh, den zevenden van Hoymaent, tuſſchen Zaterdagh en Zondagh, des morgens ontrent twee uren in 't naerſte van de nacht, zonder te weten waer by het toequam, het oude Stadthuis, van 't welk achter alreê een gedeelte was afgebroken, en 't overige tot behulp was blijven ſtaen, door de vlam t'eenemael, uitgezeit een gedeelte alleen van 't muurwerk en de Tooren, door vuur en vlam verſlonden wierdt. De Heeren Burgermeeſteren lieten terſtont, op dit droevigh geluit, de wallen en poorten, als ook de ſtraten en bruggen, met burgeren en zoldaten, om het graeuw, dat geweldig op buit vlamde, en geirne aen 't plunderen wilde, te ſchutten, bezetten. Geen kleine ſchrik was ook onder de Majeſtraet en gantſche

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſche burgery, dewijl al de vrees was, dat de brandt door eenige quaetdoenders, om door dit middel het graeuw op de been te brengen, en dan haer perzonaedje te ſpeelen, mochte geſticht zijn. Deze vreez' wierdt vergroot met het vinden des zelven uchtens ontrent de klok vier uuren, wanneer de brant op zijn felſte was, van eenige tonnetjes buſſekruits in een ſchuitje, onder de Reebrugh, op de Prinze-gracht, die datelijk by de Burgeren wierden aengehaelt, en in 't water geſmeten. De brant des uchtens ontrent de klok acht uuren meeſt geſliſt zijnde, bleven evenwel, om alle voorvallende onheilen voor te komen, de Poorten, ketenen, en draey-bomen, met een goet deel burgeren en zoldaten, bezet. De Heeren Burgermeeſteren lieten noch dien zelven avondt, om op alles goede orde te ſtellen, den Raedt vergaderen, en hielden haer by-een-komſte in de herbergh van de Prins, achter de Waegh. En wierden ook terſtont weder behoorlyke plaetzen tot Burgermeeſters, Raet, Schepens en Weeskamer voor eenige dagen (want daer na wierdenze op 't Princen Hof verleidt) in de zelve herbergh bequaem gemaekt. Dien zelven avondt wiert aldaer ook noch afgelezen, dat de gene, die eenige goederen, gelt oft brieven, uit de brant moghte geberght, en by zich hebben, weder te voorſchijn zoude brengen, en daer voor tot vergelding een goede vereering genieten; maer dat de gene, die eenige goederen by zich had, en niet aenbraght, in tegendeel aen den lijve geſtraft zoude worden. De reſt van de overige Banken wierdt ook met alle vlijt herſtelt, en de Wiſſel-bank terſtont op Jan Roden Poorts tooren gebraght, daer de Koopluiden des anderen daeghs terſtont weder in 't afſchrijven gerijft wierden. Tot de Deſolate Boedels en Aſſurantie Kamers, wierden eenige kamers op het oudt Weſt-Indiſch-huis, en tot het uitvoeren van lijfſtraf bare zaken, eenige kamers boven d'oude Waegh, daer voor dan ook het Schavot ſtont, opgerecht, geordent; zulx alles by voorraet in 't kort weder op den ouden voet gebraght wiert. Des Maendaeghs den achſten van Hoymaent, wiert de tooren, vermits hy dreighde om te vallen, gelijk ook na de middagh, met het afvallen van een groot ſtuk, geſchiede, met dikke kabels geſchoort, en daer na met de puy van 't Stadthuis, af, en allengs wegh genomen. Verwonderens en aenmerkens waerdigh is het, dat in zoo fel een brandt niemandt doodt bleef; ja niet een zonderling gequeſt wiert; te meer alzoo in 't Noorden van de tooren een tonnetje buſſekruits ſtont, dat, zoo haeſt de brandt daer aen quam, met een groot ſtuk uit de muur te ſlopen, zoo groot een ſlagh gaf, als of 'er een geſchut was los gegaen; zulx het volk ook uit verbaeſtheidt wegh vloodt, en elk om een goet heen komen zagh. In dit ongeluk, queet zich de ganſche burgery met redden van ſtadts oude papieren, boeken, geldt, dat by zakken vol uit de Wiſſel-bank op ſtraet geſmeten wiert, troulijk. Veel aeloude gedenktenen, niet-te-min, zoo van Stadts oude papieren, als de ſchilderyen der Naekt-lopers, en hun ſtraffe, die op Schepens kamer hingen, wierden door de vlam, (want alles te bergen was niet wel doenlijk,) vernielt. Geen klene ſchade wiert 'er ook aen 't gelt, dat door de hitte van de vlam wegh ſmolt, (behalve het gene dat door eenige hantgauwe luiden, die zich in ſchijn van te helpen, daer mede ondergemengt hadden, heimelijk, hoe nau de wachten op den Dam ook toezicht namen, wierdt geſtolen) en eenige dagen daer na uit de puinhoopen, in 't byzijn van de burgerwacht, aen klompen van dertigh en meer duizent gulden geſtolt, eveneens als uit de Mijnen van Peru, wierdt uitgegraven, en daer onder van daen gehaelt, geleden. De brandt echter hadt aen 't nieuwe Stadt-huis, dat 'er dicht achter quam, en al vry hoogh toen boven der aerde ſtondt, geen vatten. En wierdt ook in 't minſte door de vlam, ſchoonze tot aen de hooge ſteigers door de windt wierdt voortgedreven, en met haer tong de zelve quam lekken, niet geblaakt of gerooft.

De Poeët J. v. Vondel voeght op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dit afbranden, na 't verhalen van verſcheide rampen, die den voortgangk van dit gebouw ſchenen onder te houden, deze veirzen:

Geduurende dien ſtorm en ſtrijdt der
worſtelaren.
Vernam men hoe om hoogh Saturnus
quam gevaren,
Op bei zijn vleugels, ſchier geſleten
van de vlucht:
En zwevende rondom den Dam, in
onze lucht,
Met zijne ſcherpe zein, waer meê
hy d'eeuwe maeide,
Het uurglas op zijn hooft, de grijzaerd d'oogen draeide
Naer 't afgeleeft ſtadthuis, oft eer
zijn overſchot,
Gereten, onderſtut, verminkt, en half
verrot,
En evenwel ter nood, 't verblijf der
Amptenaren.
Om ſchrift, gerief, en ſchat, en dienſten te bewaren.
Wat ben ik, zegt hy, dan mijn kracht
en ſikkel quijt,
Dat dit bouwvallig dak mijn ouderdom verſlijt,
En wacht het noch geruſt, als leggende op zijn ſterven,
Dat menſchen handen voort het ſlechten, en bederven?
Ik wil een' korter gang met dit geraemte gaen.
Zoo ſpreekt hy, en verzinkt in
't ſmitshol van Vulkaen.
Beveelt hem 's middernachts dien ouden romp te ſloopen,
Vulkaen, toen 't nachtglas net ten
halve was verloopen,
De wachters, van den ſlaep beſchoten, ſtom en ſtil,
Vergaten hunne wacht, voltrekt Saturnus wil,
Ontſteekt het zolderveen van boven,
met zijn vonken.
Het veen geraakt in brand, dat eertijds lag verdronken;
Dus brand het vier den balk, den zolder en het dak.
De gantſche ſtad waakt op: de vlam
ging op, en ſtak
Het torenbuskruid aan. Nu ruſten
geene bedden.
De trouwſten ſchieten toe, en reppen
zich, en redden
De brieven, boeken, geld, trezoor,
en bank en ſchat;
En bergen in dien brand de ziel der
gantſche ſtad;
Terwijl de vlam in top blijft weiden,
als een wonder,
Uit gunſt, die 't vier ons droeg, dat
tijd gaf, om van onder
Te redden have, en goed, ten oirbaar
van 't Gemeen.
Dus liet Vulkaan hier niets dan muurwerk, puin, en ſteen,
Waar na de Boukunſt breed haar vleugels ging ontvouwen,
De nieuwe Fenixpluim en kroon van
's lands gebouwen,
Als rijzende uit den grave en d'aſſche
en 't lijk van 't oud,
En een geduurzaamheid aan eeuwen
toebetrouwt.
Maar 't is aanmerkens waard hoe
God zich openbaarde
In 't midden van die vlamme, en door
zijn zorg bewaarde
De hooge ſteigering, rondom 't begonnen werk,
Toen vlam en roode gloed den leſſcher
viel te ſterk,
Met zijne tong, voorwind, alreê de
maſten lekte,
En blaakte, en eene wolk van ſmook
het volk bedekte,
Daar Stalpaard op zijn wacht, gelijk
Brandmeeſter ſtond,
En zag het gapend vier, zijn' vyand,
in den mond.
Hy ſterkt het tegenweer, dan onder,
dan van boven.
De led'ren emmer bluſcht al kiſſende
den oven
Van 't grimmig element, dat ſchriklijk
kraakt, en knerſt,
En niet een kant noch ſteen van 't nieu
geſtichte berſt.
Waar zulk een heiloos ramp tot dit
gevaart geſlagen,
Het was om 's bouwers glans uit al
zijn werk te vagen,
Den moed der Overheid te kneuzen
van verdriet,
Te ſchenden 't aangezicht, daar als
het land op ziet.

Sedert,

Sedert, na het doorſtaen van deze ramp, wiert met zulk een vlijdt en arbeit, met het opbouwen van dit nieuwe Raed-huis voortgevaren, en 't zelve ook in vier jaren tijdts, ſedert het afbranden van 't oude, tot zoodanige volkomentheit gebraght, dat de Heeren Burgermeeſteren, en de ganſche Majeſtraet den drie-en-twintighſten van Gras-maent des Jaers zeſtien-hondert vijf-en-vijftigh, beſloten daer op, ſchoon het noch dak en kaploos was, hun eerſte zit-plaets te nemen; en ook den eerſten van Oogſt-maent daer aen d'inwyding,(op welken dagh men ook ter gedaghtenis van dit inwyen de voornaemſte Jaermerkt, Kermis geheten, zagh verleggen, doch in 't kort weder op d' oude tijt herleggen,) met groote prael en plechtighe-den gedaen wiert.

En is dit gebou, dat ons nu te bezightigen, en t' ontdekken ſtaet, in zich zelven, na d'orde der boukunſt van top (om zoo te ſpreken) tot teen, met het puik der vijf aeloude kolommen, als de Joniſche, Romainſche, en Korintiſche, die alle drie met uitmuntende architraven, friezen, modeljons, lijſten, en cierlijk uitgehouwe kapitelen pronken en pralen, zoodanigh doorwrocht en aen een geſchakelt, en doorgaans van binnen en buiten met hangende feſtonnen en ander fruit en beeltwerk zoo net en cierlijk opgetoit, dat in 't ganſche gevaerte, hoe groot het ook is, naulix eenige wanſchiklijkheit of ydle ledigheit te vernemen is. Want de voet-ſtallen, lichten, galderyen en kamers van de onderſte gront van de voor-gevel, ſtaen in zoodanige gelijk-matigheit en wel geſchikte orde tegens die van d'achter-gevel, en die van de Noord-zy-gevel, tegens die van de Zuid-zy-gevel, en weder de kolommen, lichten en galderyen, kamers en Feſtonnen van de twede en derde gront van de voor-gevel, in zoodanige gelijkmatigheit en wel geſchikte orde, tegens die van d'achter-gevel, en die van de Noorder-zijd gevel, tegen die van de Zuider-zijd gevel; en komen zelfs de vertrekken, kameren en galderyen van de drie gronden, in zoodanige gevoeghlijkheit tegen malkandere aen, en boven malkandre te leggen, dat dit gebou, wegens deze over-een-ſtemming en gelijkmatige orde, met recht voor 't achſte werelts wonder magh gehouden worden. Vondel, in zijn inwyding, verheft deze wel geſchikte orde en onnavolghlyke boukunſt, in deze volgende veirzen.

Men ziet van buiten en van binnen, drie kolommen,
Gekoren uit de vijf aaloude, kunſtig brommen,
In bey de ſtadiën, voor 't opgetogen oogh.
De laaghſte uit twee gemengt, en d'ongemengde om hoogh.
D' Joniſche, en Korintſche, als in een huwlijk, onder,
Geſmolten onder-een, word, tot een weereldſch wonder,
Gedragen van den voet, en draaght Korinthen weêr
Uit Grieken t' Amſterdam om hoogh, tot Amſtels eer.
Wie dees verknochtheid ziet, en orden, zagh niet vaſters
Niet netters uit-gewrocht: geſtreepte muur-pylaſters,
De hangende feſtoen, of die zich zelve ſpant,
Het marmeren portaal, de vloer, gewelf, en pand,
Het kroonwerk, zinrijk loof, rondom elks inne-gangen;
Naer eiſch van yders ampt, gevlochten en gehangen,
Geen ledige ydelheid, het beeld, dat draagt, of ciert,
Geen woeſte wildernis, maar alles gemaniert,
De wet, de lange pijp, de kapiteel, de friezen,
En lijſten, elk om 't rijkſt, by d'ouden niets verliezen.

Drie ſtene gronden of verwelffelen; behalve d'alleronderſte, daer op de Wiſſelbank, en gevangeniſſen der genen, die op de hals zitten, als ook de Proviſie-kelders van de Pander en Zipier zijn, heeft dit gebou. D'onderſte van deze drie, is binnens werks twaelf voeten, negen duimen en een derden-

derdendeel, de tweede zes-en-dertigh voeten, en de derde mede zoo hoogh van verdieping. Het werk of opſtal van d'aller onderſte grondt is rontom met gebakke ſtenen ontrent zeven voeten boven het hai-werk opgehaelt, het overige buitenwerk, zoo van d'eerſte, tweede als derde gront, beſtaet altemael uit witte gehouwen Bremer en Bentemer ſteen. Doch eerwe, ieder gront en des zelfs vertrekken, in 't bezonder van binnen gaen bezichtigen, zullenwe eerſt in 't gemeen, de breete en diepte van de gront, dien dit gebouw beſlaet, als ook d'omtrek, des zelfs opſtal, hooghte, en hoedanigh het zelve van buiten geſtelt is, ten toon te ſtellen.

Aen de voor en achter gevel, is dit gebouw buitens werks breet twee hondert twee-en-taghtigh voeten vier duimen en een derdendeel, en diep (de diepte van de gront, op zijn breetſte genomen, te weten van het middelſte uitſteekſel, van de voor tot aen het middelſte uitſteekſel van d' achter gevel) twee hondert vijf-en-dertigh voeten, en acht duimen; want zonder het middelſte uitſteekſel van de voor en achter gevel, die ieder zeventien voeten en acht duimen uitſpringen, is de gront op zy alleen maer twee hondert voeten en vier duimen diep. Hoogh is dit gebouw, het dak daer onder, doch de tooren daer buiten gerekent, hondert zeſtien voeten, en ſtijf drie vierde delen van een duim. In 't begin was het voornemen dit gebouw alleen maer op de breete van hondert en tzeſtigh voeten, doch op de jegenwoordige zelfſte diepte, (daer op ook alree al de palen ingehait waren) te maken; maer in den jare zeſtien hondert acht en veertigh, aengewakkert door het afkundigen van de vrede met Spanje, veranderde men van voornemen, en wiert de gront tot de boven-gemelde breete genomen, zulx 'er ook veel ingehaide palen, vermits toen ook de muuren van de meeſte vertrekken breder wierden uitgezet, tegenwoordigh nu ledigh en vergeefs komen te ſtaen.

De voor- achter en zijd-gevels van de gront en opſtal van dit gebouw ſteken uit op verſcheide plaetzen, door verſcheide uitſteekzelen of paveljoenen, tuſſchen de welken tuſſchen-plaetzen komen die inwaerts gaen. Aen de voorgevel zijn drie dusdanige uitſteekſelen of paveljoenē, die geheel in brete, getal en diepte met d'uitſteekzelen van d'achter-gevel over-een-komen. Het middelſte uitſteekſel van de voorgevel heeft de breete van negen-en-tachtigh voeten en eene duim, en ſpringt voor uit van het naekte werk of tuſſchen-plaetſen af te rekenen, zeventien voeten en acht duimen. Maer de twee uitterſte uitſteekzelen van de voor- en achter gevel zijn ieder breet twee-en-veertigh voeten en zes duimen, en ſteken van het naekte werk vier voeten voor uit. De twee zijd-gevelen ten Noorden en Zuiden, die in alles met elkandre over-een-komen, hebben ieder mede drie uit-ſteekzelen, waer van het middelſte breet is negen-en-zeventigh voeten drie duimen en een half, en ſpringt een weinigh buiten het naekte werk voor uit. De uitterſte uitſteekzelen van de zijd-gevelen komen in breete en veerte van uitſteken buiten het naekte werk geheel en al met d'uitſteekzelen van de voor- en achter gevel overëen. Aen ieder gevel zijn twee tuſſchen-plaetzen, die inwaerts gaen, en tuſſchen het uitterſte en middelſte uitſteekzel inleggen. De twee tuſſchen-plaetzen van de voor-gevel, die geheel en al met de tuſſchen-plaetzen van d'achter-gevel over-een-komen, en recht tegen elkanderen overſtaen, zijn ieder breet vier-en-vijftigh voeten, een duim en drie vierde delen; zulx de voor- als ook d'achter gevel in alles breedt is twee hondert twee-en-tachtigh voeten vier duimen en een derdendeel. De twee zijd-gevels tuſſchen-plaetzen, die mede in alles met elkandere over-een-komen, zijn ieder breet ſtijf negentien voeten; invoegen ieder zijd-gevel in alles breedt is twee-hondert twee voeten, en vier duimen.

Het onderſte van 't opſtal, dat een voetſtal is, en rontom 't Stadthuis gaet, is hoogh achtien voeten vijf duimen, en drie vierde delen. In deze voetſtal ſtaen rontom aen de voor- achter- en zijd-gevels vierkante langhwerpaghtige

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tige, met dikke yzre of kopre tralien bezette, lichten, die de vertrekken van d' eerſte verdiepingh verlichten. In ieder hoek - uitſteekſel van deze voetſtal, van de voor - zijd, en achter-gevel, ſtaen drie lichten; maer in het middelſte uitſteekſel van de voor-gevel zijn negen ronde boogen, vijf treden verheven van de ſtraet, te weten, voor ten Ooſten zeven op een ry, en ter zijde van dit uitſteekſel ten Noorden en Zuiden op ieder hoek een. In het uit-ſteekſel van d'achter-gevel zijn mede negen openingen, maer verſchelen in geſtalte van de negen bogen, die in het middelſte uitſteekſel van de voor-gevel zijn: want in 't midden is een langwerpige vierkante ingang, en ter weder-zijde vier langwerpaghtige vierkante lichten, een-vormigh met de vier-kante lichten, die rontom in deze onderſte voet-ſtal ſtaen. In ieder middelſte uitſteekſel van de Noorder en Zuider zijd-gevel, van deze voetſtal, ſtaen zes diergelyke vierkante lichten, en in ieder tuſſchen-plaets van de voor en achter-gevel, vijf, en van de zijd-gevels, twee.

Boven het cimatie van deze voetſtal, ſtaen rontom aen de voor, achter en zijd gevels, Romeinſche kolommen, die met haer çierwerk of ornamenten, zes-en-dertigh voeten en vijf duimen hoogh zijn. In ieder middelſte uitſteekſel van de voor en achter - gevel ſtaen 'er twaelf: te weten, van voore van 't uitſteekſel acht op een ry, en ter weder zijde, van ieder middelſte voor en achter uitſteekſel, ten Noorden en Zuiden, twee, en in ieder uiterſte uitſteekſel van de voor, achter, en zijd-gevels, zes: te weten, van voore in 't uitſteekſel vier op een ry, en ter weder-zijde van ieder uitſteekſel, een. In ieder tuſſchen-plaets van de voor- en achter-gevel zijn 'er vier, en in ieder middelſte uitſteekſel van de zijd-gevels, zeven. Zulx dat 'er in alles, in deze onderſte ry, tnegentigh Romainſche kolommen zijn: te weten, dertigh in de voor- en dertigh in d'achter gevel, en vijftien in Noorder, en vijftien in de Zuider zijd-gevel. Tuſſchen ieder twee kolommen, ſtaen, zoo in de voor, achter, als beide zijd-gevels, twee ryen lichten, die de vertrekken van de tweede gront verlichten, recht boven malkanderen, en ook recht boven de lichten van d'onderſte voetſtal, (met de welke ieder ry in 't getal over-een-komt) komen te leggen. De lichten van de bovenſte ry zijn vier-kant, en even zoo breet, als de lichten in d' onderſte voetſtal, maer die in d'onderſte ry zijn langwerpigh vierkant, en eens zoo lang, maer even breedt, als de lichten in d' onderſte voetſtal en ry van deze twee ryen. In 't midden tuſſchen deze kolommen, en d'onderſte en bovenſte ry lichten, zietmen çierlijk en kunſtigh uitgehouwe feſtonnen hangen. Behalven deze twee ryen lichten, tuſſchen de Romainſche kolommen in, is 'er in ieder tuſſchen-plaets van de zijd-gevels ten Noorden en Zuiden een ront licht, dat de trappen en portalen, daer men na de derde verdieping gaet, verlicht.

Boven deze eerſte ry Romainſche kolommen, ſtaet noch een ry Korintiſche kolommen, byna even als de Romainſche, met haer conterplinten en ornamenten zes-en-dertigh voeten vijf duimen, en zeven-vijftighſte delen van een duim hoogh. Tuſſchen deze kolommen komen mede twee ryen lichten recht boven malkanderen, die de kamers van de derde grondt verlichten, en met de twee ryen lichten, die tuſſchen de Romainſche kolommen in ſtaen, in groote, getal en fatſoen geheel en al over-eenkomen. In ieder tuſſchen-plaets van de zijd-gevels, is mede tuſſchen deze Korintiſche kolommen, een rondt licht of gat, dat de trappen en portalen van de derde verdieping verlicht, en recht boven het licht dat tuſſchen de Romainſche kolommen is, te leggen komt. Tuſſchen deze Korintiſche kolommen, en d'onderſte en bovenſte ry lichten, hangen mede çierlijk uitgehouwe feſtonnen, als tuſſchen de Romainſche kolommen. Op de lijſt of ornamenten van deze Korintiſche kolommen, ruſt het voor, achter en zijddak, dat boven niet ſpits toeloopt, maer ontrent vier voeten op de kruin breet, met leien gedekt, en ontrent vijf-en-twintigh voeten hoogh is. Zulx

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

d'opſtal van dit gebouw (van d'onderſte voetſtal af te rekenen, tot boven aen de top van 't dak) hondert zeſtien voeten, en ſtijf drie vierde delen van een duim hoog is. Te weten, de onderſte voetſtal is achtien voeten, vijf duimen, en drie derde delen, de Romainſche kolommen zes-en-dertigh voeten en vijf duimen, en de Korintiſche zes-en-dertigh voeten, vijf duimen en zeven vijftighſte delen, en het dak ontrent vijf-en-twintigh voeten hoogh. In het midden, tuſſchen de voor, achter en zijd-dakken, is een vlak plat, dat met de tinnen van de dakken gelijk komt, met loot overdekt is, en daer rontom ook een leuning van hout of yzer gemaekt zal worden. Van dit plat (dat recht boven deze burger-zael komt te leggen, en ook even zoo lang en breet is, te weten, hondert twintigh voeten lang, en zes-en-vijftigh voeten zeven duimen en dertien zeventiende delen breet) kan men over de gantſche ſtadt, omleggende landeryen, en zeer wijdt en verre in de Zuider-zee, en 't Leitſche meer, zien. Op ieder hoek van de voor, achter, en zijd-dakken, ſtaen, op een witte gehouwe ſtene voetſtal, in 't ront, en met de ſtaerten tegen malkanderen aen, vier vergulde kopere arenden, op welker hoofden een kopere Keizerlijke kroon te ruſten komt. De vier arenden, die op de Zuider-hoek tegen over de Kalverſtraet ſtaen, zijn van gegoten, d'andere twaelf arenden, en al de kroonen, die op d'andere hoeken ſtaen, van geſlage koper gemaekt. Langs heen, op de platte tinnen van deze dakken, ſtaen ook achtien witte ſtene ſchoorſtenen, namelijk vier op het voor, vier op het achter, en vijf op ieder zijd-dak.

Het middelſte uytſteekſel van de voor- en achter gevel, is boven gedekt met kappen, waer in heerlijke en over levens groote beelden, door de Beelthouder Artus Quellijn in marmer gehouwen, vertoont worden.

In de voorkap of topſpits van de voor of Ooſter-gevel, die twee-en-taghtig voeten lang en achtien hoogh is, zit boven op een verheve zetel een bedaerde en ſtatelijke Maeght, uitbeeldende Amſterdam. Op haer rechter knie houtze een airont ſchilt, daer op de drie Kruizen ſtaen uitgehouwen, op haer hooft pronktze met de Keizerlijke kroon, Maximiliaens ſchenkaedje. Twee leeuwen, die voor haer te wachten zitten, ſtutten haer ſtoel. In de linker hant heeftze een vreden of olijf-tak, ter wederzijde reiken haer vier Zee-goddinnen laurier- of palme kranzen, met wier en moſch bevlochten, toe. Twee andere Zee-goddinnen komen in haer ſchoot allerlei aerdtvruchten, en boomgewaſſen, opdragen. Voor de Zetel, of Troon van haer, baggeren in zee twee Tritons, die, als ook meer andere water Goden en Goddinnen, de lof en wijt beruchde faem van deez' ſtadt op hun kinkhoorens verſpreien, en uit trompetten. Ter rechter zijde van de Maeght, vertoont zich vader Neptuin, met zijn drietande vork, op zijn wagenſchulp. Vondel zingt van dit zee-gewoel aldus:

Het Ooſter voorhooft draegt hier moed
op Amſterdam,
Een dochter, voortgeteelt uit Aemſtels
grijzen ſtam.
En endelijk gekroont, door 's Keizers
gunſt en handen,
Met zulk een hooftçieraed, de zon
der Duitſche landen.
De leeuw ſtud haren ſtoel, en waekt
aen elke zy,
Daer d' Aemſtelnimf haer kruik, de
Stroomgod van het Y
Zijn water giet in Zee, en ruſten in
hun biezen,
Die, al den zomer groen, by win-
tervorſt bevriezen.
De Watergoden ſlaan een ongelijk ge-
luid,
En blazen haren lof op alle watren
uit.
De Zeegodinnen, nu gewekt door zul-
ke galmen,
Vereeren haer met wier, en krans, en
moſch, en palmen.
De Krokodil, de Zwaen, de Zeehond,
reis op reis,
Zich domplen, daerze heerſcht met
haren tak van peis.
Ik hoor de Tritons heeſch trompetten,
zie Dolfijnen,

En

En Mereminnen, nat van vlechten, hier verſchijnen
Ter wijfeeſt, God Neptuin gezeten, met zijn hulp
En trouwe gemalin, in zijne wagenſchulp.
Hier woelt de waterjacht van Zeegoôn en Godinnen.
Zoo kil een element kan noch de kool van 't minnen
Niet bluſſchen in den vloed, of Peleus, heet en warm,
Neemt Thetis op den ſchoot en druktze in zijnen arm.
En dunkt dit iemant vreemd? zy toeten op den horen:
Dat Venus uit het ſchuim en zeeſchuim werd geboren.
Al 't zeedom leeft hier nu in 't groejen van ons Stad,
Als of het haer geluk om ſtrijd gezworen had.
Zy roepen, waer een vloot de baren door komt bruizen:
Vaert hene: propt de ſtad de zolders, en de huizen,
En kelders met uw vracht: wy ſchenken u 't gelei.
De koei geeft Holland melk, maer dit 's de vetſte wei,
Waer by de koei gedijd: wie twijffelt aen dit zeggen,
Zal Gysbrechts wallen noch aen Pampus uit zien leggen.
Geen koejenujer maeckt de ſteên en dorpen rijk,
De Zeevaert bouwtſe, en brengt eerſt zoden aen den dijk.

Op de lijſt van deze voorkap, zullen ſtaen, drie koopere gegote Beelden, ieder van twaelf voeten hoogh, te weten, boven op de toppunt van de lijſt de Vrede, houdende in de rechterhant de Palmtak en in de linker de Valroê van Merkuur, en ter rechter zijde op d' eene hoek van de lijſt de Voorzichtigheit, en ter linker zijde op d'ander hoek de Rechtveerdigheit, met de ſchael der gerechtigheit in de linker, en de roede in de rechterhant.

In d'achter of Weſterkap van d'achter gevel, die met de voorkap in lengte en hooghte geheel en al over een komt, wort de Stadt en deſſelfs groote Koophandel door een aenzienlijke Dochter uitgebeelt. Op haer hooft heeftze de gevleugelde hoet van Merkuur, achter haer de maſt en ree, met d'aengeſlage zeilen van 't Kogge ſchip oft 't oude Amſterdamſche wapen. Z' is omcingelt met allerley Stuurmans gereetſchap, als graetboogh, paſſer, kompas, kaert, ſtuur en kaertboek: voor haer voeten zitten de twee oude water-goden, uitbeeldende het ſchiprijk Y en den Amſtel. Ter weder zijde van deze Amſtelſche Maeght komen d'inwoonders uit al de vier gedeelten des werelts, en de vruchten, die in ieder gedeelte vallen, haer op offeren en aenbieden.

Vondel in zijn meer-gemelte inwying paſt hier deze veirzen op:

De weſterzon verzinkt ontrent de weſtkim zachter,
Om zich te ſpiegelen in 's gevels prael van achter,
Daer deze hoofdſtad draegt den hoed van God Merkuur.
Den graedboog, en kompas, en kaertboek, kaert, en ſtuur,
Kanaſter, bael, en kas ziet ſlingren voor haer voeten,
Als ſchatten, die door winſt al' s koopmans zorg verzoeten.
Vier weerelden, en elck uit een verſcheide lucht
Genaken de Godin, en offren hare vrucht,
Uit rechte eerbiedigheit. Het goudrijke Amerijke,
't Wijdheerſchende Aſia, het leeuwenvoende Afrijke,
Het burgerlijk Europe ontvouwen door dien ſchat
En gaven hare gunſt, gedragen deze Stad,
Die alle kuſten kent, en omzeilt, en bewandelt,
Met gele en zwarten Moor en alle uitheemſchen handelt,
Van daer het gouden hoofd des morgens ſtraelt, en praelt,
Of 's avonds in den ſchoot van Thetis nederdaelt,
Of 's middaegs blaekt, of 's nachts, by 't grimmen van de Beeren,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Geen ys ontdojen kan, noch ſneeuw en
ſneeujacht deren.
Dus ſchijnt de weereldt heel om Am-
ſterdam gebouwd,
Gelijkmenze, op haer' troon gezeten,
hier aenſchout.

Boven op het top-punt van de lijſt van deze achter-kap, en ter zijde op ieder hoek zullen mede drie kopere gegote metale beelden, van twaelf voeten hoogh, ſtaen, te weten: op het top-punt in 't midden de wereltorſende Atlas, ter rechter zijde de Matigheit, met een teugel in de handen, en ter linker zijde de Wakkerheit, met een fakkel in de linker, een boek in de rechter-handt, en een kraeyende Haen ter rechter zijde onder aen haer voeten.

Op de voor-gevel in 't midden boven de kap ſtaet een vierkante voetſtal, of pedeſtael, breet en diep negen en dertigh voeten, en twee duimen; boven het cimmatie van deze voetſtal wort tegenwoordig een ronde tooren, verçiert met acht halve Korintiſche kolommen, gemaekt, en zal (haer voetſtallen en ornamenten of çierwerk daer onder gerekent) hoogh een-en-veertigh voeten en drie duimen zijn. Tuſſchen de pedeſtalen op de tronk, als mede tuſſchen de kapitelen, zullen çierlijke feſtonnen hangen, en tuſſchen de kolommen de vleugels, Impoſta en Archivolta, eveneens als de poorten van de Korintiſche orde. Boven ieder kolom zal op 't ornament of 't çierwerk een gegoten koper beelt, en op 't zelve ornament een ronde kap van zeventien voeten hoogh (daer boven ook een lanteirn van acht voeten zes duimen en een half, en endelijk op deze lanteirn een ronde kap zal komen te ſtaen) geſtelt worden. Dus verre is van dit gebouw in 't gemeen, en des zelfs buiten geſteltenis en çieraet geſproken, nu zullenwe het beelt en binnen-çieraed, doch eerſt de vertrekken, die op d' eerſte, twede en derde gront ſtaen, in 't kort gaen bezichtigen.

Op d'eerſte of ondergront, is voor eerſt in het middelſte paveljoen van de voorgevel, vijf treden verheven van de ſtraet af, een galdery, die van de ſtraet af met negen bogen ingaet, en twaelf voeten negen duimen en een derdendeel (de hooghte van d'onderſte verdieping) hoogh van verdieping, en binnens werks ('t geen overal in 't ſtellen van de voetmaet der kameren en vertrekken te verſtaen is) tachtigh voeten en vijf duimen lang, en tien voeten diep, is. Achter deze galdery vertoont zich in 't zelfſte Paveljoen de Vierſchaer, die dertigh voeten negen duimen en een zeventiende deel breet, negentien voeten en drie duimen diep, en twee verdiepingen, namelijk, vier-en-vijftigh voeten, tien duimen en drie derde delen hoogh is; want haer avendelſte-ne verwelfſel, komt met dat van de galderyen van de tweede gront, in hooghte overeen. Ter weder zijde van de Vierſchaer, te weten ten Zuiden daer den ingang is, en ten Noorden, is een galdery, die twintigh voeten negen duimen en twaelf zeventiende delen breet, en even zoo diep als de Vierſchaer is. Hier na, gaende ter weder zijde door twee ſteene bogen, volght ter weder zyde een portael, van tien voeten diep, en zoo breet als de voorgaende galdery: uit dit portael gaet men ter weder zijde by achtien ſtene trappen (daer onder een turf hok is) van tien voeten breet, na de twede gront, en ten Ooſten, deze trappen voorby, in de galdery en na de vertrekken van deze eerſte gront. In het middelſte paveljoen van d'achter gevel, recht tegen dit middelſte bovengemelde paveljoen over, is, in plaets van de Vierſchaer, en een gedeelte van de galdery, die voor de Vierſchaer leit, en het turf-hok, in 't midden recht tegen de Vierſchaer over, een galdery van twee-en-veertigh voeten drie duimen en een derdendeel diep, en twee-en-dertigh voeten en negen duimen breet; en ter weder zyde van deze galdery zijn 'er, in plaets van de galderyen die ten Noorden en Zuiden van de Vierſchaer leggen, en een gedeelte van de galdery voor de Vierſchaer, als ook het portael voor de trappen, twee vertrekken, die ieder even zoo breet zijn als de galderyen ten

ten Noorden en Zuiden van de Vierſchaer; maer d'eene van deze twee, ten Noorden, die aen des Cipiers woningen hooren, is twee-en-dertigh, d'ander dertien voeten diep, zoo diep is ook ieder van de twee ten Zuiden, die aen de Panders woningen vaſt zijn.

Uit deze brede galdery van het middelſte Paveljoen van d' achter Gevel, en uit het portael achter de Vierſchaer van het middelſte Paveljoen van de voor Gevel, komtmen in een Galdery, die rontom by na voorby al de vertrekken van d'eerſte gront loopt. De Ooſtzijde van deze galdery is binnens wercks, te weten, van het Noortend, (daer onder, zo verre als zich d'Ooſterzy van de Noorder open plaets ſtrekt, vier kelders of gevangeniſſen zijn, daer in de genen gebraght worden die de hals verbeurt hebben) tot het Zuidend, (daer onder de Wiſſelbank is) daer men ter weder zijde na de tweede verdieping klimt, twee hondert twintigh voeten lang, en doorgaens twintig voeten negen duimen en een half breet; zulx datze negentien duimen en tien zeventiende delen breder is, als ieder tuſſchen plaets van de Noorder en Zuider zijd-gevel, daer de Ooſt en Weſt-zijde van deze galdery tuſſchen komt te leggen. De Weſt-zijde van deze galdery, is ten Noorden met twee (onder welk eene, ten Noorden, meê twee kelders of gevangen huizen zijn) vertrekken, die tot de pijnkamer hooren, en een gang daer men na de gevangen huizen gaet, als ook een voorkamer of portael van des Cipiers woning, bezet. De twee vertrekken tot de pijnkamer, tuſſchen de gang der gevangen huizen en pijnkamer gelegen, zijn ieder eenentwintigh voeten negen duimen en twee derde deelen breet, en twaelf voeten drie duimen en twee derde delen diep. Het Cipiers voorhuis en het gedeelte van d'achter galdery, is ieder breet twintigh voeten negen duimen en twee derde delen, en even zoo diep, als de galdery, die rontom gaet, zelfs is. Het overige van de Weſt-zijde van de galdery, ten Zuiden, is lang tachtigh voeten zes duimen en een derden deel. Maer de Zuit-zijde van deze galdery, van het Ooſten tot het Weſten, heeft de lengte van hondert en twee voeten. De Noort-zijde, die voor de Gijſelkamers komt te leggen, van deze galdery, (daer onder op d'alleronderſte gront, zes diergelijke evenbrede en diepe kelders, of gevankeniſſen zijn, die alleen haer licht ſcheppen van de Noorder open plaets door ſmalle langwerpige vierkante lichten, met dikke yzre tralien bezet, en daer in alleen de genen gebraght worden, die den hals verbeurt hebben) heeft een en de zelfde lengte, met deſſelfs terſtont verhaelde zuid-zijde; doch ſtaet aen te merken dat de zelve met zes gemene gevangen huizen, ieder ſcherp tien voeten en tien duimen breet, en tien voeten en een derdendeel diep, en een gang van zeven voeten vier duimen en twee derde delen breet, bezet is. Invoege men bequamelijk, zonder dit beletſel, rondtom deze onderſte galdery, (eveneens als om de galderyen van de twede gront) zou kunnen wandelen. Want deze galdery heeft een en de zelfde lengte en brete, met die van de twede gront, komen ook beide regel recht boven malkandre te leggen, en lopen rontom de twee ope langwerpige vierkante plaetzen, die in 't midden van dit gebou, onder den bloten Hemel, ten Noorden en Zuiden, tegen over de middelſte uitſteekſelen van de zijd-gevels, leggen, en de galderyen, de groote Burgerzael, en voornamelijk de kelders, of gevangeniſſen van d'alleronderſte gront, als ook de Wiſſelbank, en Proviſie kelders van de Pander en gevangenis-hoeder, door haer menighvuldige in ſchijnende lichten verlichten. Ieder van deze twe ope plaetzen, daer in 't midden van ieder eenig çierlijk Fontain-werk zal geſtelt worden) is binnens werks twee-en-tzeventigh voeten zeven duimen en een half langh, en twee-en-veertigh voeten, en ſtijf twee duimen breedt. Tuſſchen deze ope plaetzen (noch als op deze onder grondt) leidt een ruimte van zes-en-vijftigh voeten zeven duimen en een half breet, even zoo breet als de Burgerzael is, die daer recht boven komt te leggen, en zoo lang

lang als d'ope plaetſen zelfs zijn. Dit vak is in verſcheide vertrekken afgedeelt, want in 't midden is langs heen een wapenkamer of ammonitie plaets van negentien voeten negen duimen en een half breedt, waer in eenige baſſen, om in tijt van noot of onraedt voor 't Stadthuis te kunnen planten, en daer mêe de merkt en 't Stadthuis te beweren, leggen zullen. Ten Noorden van deze wapen-kamer, zijn mêe zes gemene gevangen-huizen, als tuſſchen de Gijſſelkamers, en de Noortzy van de Noorder open plaets, in de Noordtzy van de galdery, te weten, ieder tien voeten en ſcherp zes duimen breet, en tien voeten en tien duimen en een half diep. Tuſſchen deze gevangen-huizen, en de Noorder open plaets, is een gang van acht voeten, tien duimen en een half breet, diergelijke evenbrede gang is ook tuſſchen de Zuider open plaets en de wapenkamer. De kameren en vertrekken, die rontom tuſſchen de galdery van deze onderſte gront en buiten muren van dit gebou ſtaen, en voor het meerdeel haer ingang van de zelve hebben, zijn deze. Ten Zuiden van de Vierſchaer heeft men voor eerſt, in de Zuider tuſſchen-plaets van de voor-gevel, twee kamers, ieder van een-en-twintigh voeten negen duimen en twee derde-delen breet, en dertigh voeten (zoo diep al de kamers zijn, die op d' eerſte en tweede gront in de tuſſchen plaetſen komen te leggen, en door tuſſchen-muuren niet afgeſchoten zijn,) diep. In de voorſte van deze twee kamers, zijn daeghs de roedragende boden, en des nachts de burgerwachten; maer in d'achterſte, hebben de boekhouders van de wiſſelbank hun verblijf. Hier naeſt aen (noch al in de zelfſte tuſſchenplaets) zijn twee vertrekken, ieder van negen voeten, negen duimen en een derden-deel breed, en mêe dertigh voeten diep. In het voorſte van de (galdery af te rekenen) zijn de boekhouders en in het achterſte, aen de ſtraet, de Commiſſariſen van de wiſſelbank. De vertrekken in de Noorder tuſſchen-plaets van de voorgevel zijn even zoo veel, even breedt en diep, en even-eens af-gedeelt. In de twee voorſte grootſte kamers, die van het poortael van de trappen ingaen, en met de kamer van de roedragende boden, en de boekhouders van de wiſſelbank in breete en diepte over-een-komen, hebben de zoldaten hun wachthuizen; de twee vertrekken daer achter, die van de galdery ingaen, hooren aen de kamers, die in het uitterſte uitſteekſel van de voor en Noorder-zijdgevel ſtaen, en daer in de Maetſchappy van nieuw Amſterdam haer zitplaets heeft.

In de Zuider tuſſchen-plaets van de achter-gevel, die recht tegen over de Zuider tuſſchenplaets van de voor-gevel leit, en even veel plaets beſlaet, zijn verſcheide vertrekken, die aen de Panders wooningen hooren. De grootſte, die in 't midden van deze tuſſchenplaets leit, en haer licht van de ſtraet ſchept, is een-en-twintigh voeten vijf duimen en een half diep, en drie en dertigh voeten en ſtijf negen duimen breedt. Voor deze kamer ten Ooſten is een gang van zes voeten tien duimen en twee derde delen diep, en zoo lang als de tuſſchen-plaets is. Ten Noorden en Zuiden van deze groote kamer, is ter weder-zijde een vertrek, diep veertien voeten en zes duimen, en even zoo breet, als de kamer van de boekhouders van de wiſſel-bank. In het Noort-end van deze tuſſchen-plaets, tuſſchen de gang en het eene Noorder vertrek, is een trap, daer de Pander na Schepens-kamer gaet. De ruimte in de tuſſchen-plaets van d'achter-gevel ten Noorden, die recht tegen over de tuſſchen-plaets van de voor-gevel ten Noorden leit, is byna even-eens, en in even-veel vertrekken af-gedeelt, als de boven-gemelde Zuider tuſſchenplaets van d'achter-gevel: te weten, in een pijn-kamer, die even zoo breet en diep is, als de Panders grootſte kamer, en in twee vertrekken, die aen de Cipiers wooning hooren, waer van 't eene zoo diep is, als de pijn-kamer, en negen voeten negen duimen en een derdendeel breet, (en 't ander, daer achter een trap komt, waer langs de Cipier na Schepens-kamer gaet,) even zoo breet en diep als het vertrek, dat achter de trap komt, daer de Pander mêe na Schepens kamer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

kamer gaet. Voor de pijn-kamer is hier ook, een gang van zes voeten tien duimen en twee derde deelen breet, even als achter de Panders breetſte kamer. Het vak, dat in het Zuid-ooſter hoek-Paveljoen leit, is in drie vertrekken of kameren, daer in de Commiſſariſen van de Wiſſelbank zitten, afgedeelt; waer van d'eene kamer twintigh voeten en een derdendeel van een duim breet, en vier-en-dertigh voeten diep is, (zo diep ook al de vertrekken zijn, die in de hoek-Paveljoens zoo van d'eerſte als tweede gront leggen, en niet door een tuſſchen-muur af-geſchoten) de tweede twee-en-twintigh voeten, en een derden-deel van een duim diep, en zoo breet, als de derde, die tien voeten en twee derde delen van een duim in 't vierkant is. In even veel en diergelyke even breede en diepe vertrekken, daer in de Maetſchappy van nieuw Amſterdam zit, is ook het vak van het Noord-ooſter hoek-Paveljoen, en dat van het Zuid-weſter hoek-Paveljoen (een gedeelte van de Panders wooning) als ook dat van het Noord-weſter hoek-Paveljoen, daer de Cipier zijn woning heeft, af-gedeelt. In de tuſſchen-plaets van de Zuid zijd-gevel, ten Ooſten, naeſt de kamer van de Commiſſariſen van de Wiſſelbank, zijn de trappen, daer by men boven na de twede gront, en onder na de Wiſſelbank gaet: diergelijke twee trappen, waer langs men na de twede gront gaet, zijn ook in de Noorder zijd-gevel ten Ooſten, en in de zuider zijd-gevel ten Weſten, by de Panders woning; maer tegen over de trappen van deze laetſte tuſſchen-plaets, is ten Noorden een trap, die na de kelders of gevangen huizen gaet, der genen, die op den hals gevangen zitten. Naeſt de trap van de Wiſſelbank, zijn in 't middelſte Paveljoen van de Zuid-zy-gevel, drie kameren; in de voorſte en middelſte zitten d'ontfangers van de Wiſſelbank, d'achterſte is d'aſſay-kamer. De voorſte, als ook de aſſay-kamer, zijn ieder breet twaelf voeten, en ſcherp elf duimen, de middelſte zeven-en-veertigh voeten eene duim, en drie derde delen, en alle drie ieder dertigh voet diep. Maer de plaets, die in 't middelſte Paveljoen van de Noorder-zijd-gevel, leit, is in vier gijſelaers kamers en een gang tot de zelve van zeven voeten vier duimen en twee derde delen breet, (zoo breet ook de gang is, tuſſchen de Noorder open-plaets, en de zes boven verhaelde gemeene gevangen huizen, voor de gyzel-kamers leggende) afgedeelt. De twee middelſte van de vier gyſel-kamers, zijn ieder breet drie-en-twintigh voeten en ſcherp een duim, maer de twee uitterſte ten Ooſten en Weſten, ieder tien voeten, en ſcherp zes duimen, en alle vier ieder twee-en-twintigh voeten, en een derden-deel van een duim diep. Dus verre van d' eerſte of onder-gront.

Vondel, in zijn inwijding, beſchrijft deze ondergront met deze volgende veirzen:

't Gerief van binnen eiſcht dat wy de
boukunſt loven,
Op haren ondergrond. Hier valt de
dag van boven,
Door twee vierkanten, doch lang-
worpig, om het licht
Te ſcheppen uit de lucht, van binnen,
voor 't geſicht,
Ten dienſte van de breede en diepe
galerijen,
En alle duiſternis inwendigh te ver-
mijen.
Hier ſlaept het donderhol, de koker
van 't metael,
Het welk in arbeid gaet, bevrucht
van yzer, ſtael;
Salpeter, blixem, vier, gereed geweld
te baren,
Ten ſchrik van vyanden, en 's lands
geweldenaren.
De Noordſche kerker duikt in droeve
ſchemering,
Noch dieper voor den hals, gedoemt
ten ſtroppe, of kling.
De gijzelkamers, die het Noorder
licht ontfangen,
Zijn min met ſchaduwen en ſcheme-
ring behangen.
De folterkamer met vertrekken is
voorzien,
Op datſe het gerecht naer zijnen eiſch
bedien'.

Hier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Hier herbergt de Cippier, gelijk rondom gegoten,
Terwijl hy kerkers ſpijſt, en toeziet op hun ſloten.
De Pander woont in 't weſte: en 't zuiden, diep en langk,
Ontfangt geheel Peru, op zijne wiſſelbank,
En lichts genoeg van ſtraet, beſchenen klaer en helder.
Hier ſlaept een zilvermijn, in Krezus zilverkelder.
Men toetſt hier zilver, goud, gemund en ongemunt.
De Wiſſelheer vooraen den Koopman toegang gunt;
d'Ontfanger, achter hem, ontfangt de ronde ſchijven,
Of keertſe weder uit, om yder te gerijven.
De Wiſſelſchryver houd de boeken, dicht hier by,
Bekleed den Wiſſelheer, en hangt aen 's meeſters zy.
De lage rechtbank volgt, en dan, van wederzyen
De Vierſchaer, waekt de Wacht, het oog der Burgeryen,
Als Argus overal, op 't Raedhuis, en den Dam.
De Vierſchaer, als de mond van't heilig ſcherprecht, nam
In 't midden haren ſtoel, om den ter dood verwezen
Zijn vonnis, voor de ſtraf, rechtvaerdig voor te lezen:
En wie de Vierſchaer ziet, en let op haren ſtant,
Gelooft dat Cteſiſon met zijn vernuft de hand
Den kloeken bouwheer bood, om deze t'ordineren:
Want wie de bouwkunſt zoekt, hier eeuwig uit zal leeren.

Na de tweede grondt, die op de hooghte van d'eerſte voetſtal begint, klimt men, gelijk gezegt is, ter weder zijde achter de Vierſchaer, langs brede ſteene trappen op. Op deze gront, daer men door een brede deur ingaet, vertoont zich voor eerſt recht uit, ten Weſten de Burger-zael, die tuſſchen d'ope plaetſen in leidt. Deze Burgerzael is hondert twintigh voeten lang, zes-en-vijftigh voeten zeven duimen en een half breet, en acht-en-tnegentigh voeten hoogh van verdiepingh. Op deze tweede gront is mede een galdery, gelijk op d'onderſte gront, en heeft eene lengte en eene breete met de zelve, loopt rontom de ope plaetſen, en langs heen voor by al de vertrekken en kameren, die haer ingang van deze galdery hebben, op deze grondt, en ons nu te bezien ſtaen.

In het middelſte uitſteekzel van de voorgevel, is voor eerſt ten Zuiden van de Vierſchaer Burgermeeſters kamer, en aen d'ander zijde ten Noorden de Juſtitie-kamer; en zijn ieder breet twintig voeten negen duimen en twee derde deelen, en diep dertigh voeten. Tuſſchen deze twee kamers, (te weten voor de Vierſchaer of boven de galdery die voor de Vierſchaer op d'onderſte verdiepingh is) is de puy of afleſplaets, breet twee-en-dertigh voeten en negen duimen, en diep tien voeten en zeven duimen. In de Zuider tuſſchen-plaets van de voorgevel, naeſt Burgermeeſters kamer, is Burgermeeſters vertrek, breet vijf-en-veertigh voeten zeven duimen en een half, en diep dertigh voeten; en daer naeſt aen, noch al in de zelve tuſſchenplaets, is een gang tot de Treſory Extraordinaris. De Noorder tuſſchenplaets van de voorgevel, is eveneens afgedeelt, te weten in een raet-zael, die zoo groot als Burgermeeſters vertrek is; en een gangh tot de Weeskamer, die zoo groot als de gangh van de Treſory is. In 't Zuid-ooſter hoek uitſteekſel voor, heeft men ten Zuiden de Treſory Ordinaris, en des zelfs vertrek. De Treſory heeft de breete van twee-en-twintigh voeten en een derden deel van een duim, en de diepte van vier-en-dertigh voeten, maer 't vertrek de breete van tien voeten en twee derde deelen van een duim, en de diepte van een-en-twintigh voeten vijf duimen en een derden deel. In het Noorder hoek uitſteekſel van de voorgevel, en het Ooſter hoek uitſteekſel van de Noorder zijd-gevel, is de Weeskamer, en des zelfs vertrek. De Weeskamer is mede, gelijk de Treſory, breet twee-en-twintigh voeten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ten en een derdendeel van een duim, en diep dertigh voeten. Het vertrek heeft oock een en de zelve breete en diepte met het vertrek van de Treſory. In de vier tuſſchen plaetſen van de zijdgevels, zijn de gemene trappen, die ten Zuiden en Noorden, recht tegen malkandere over ſtaen, om na de kamers en vertrekken van de derde gront te gaen. In het middelſte uitſteekſel van de Zuider zijdgevel heeft men in 't midden de Sekretary, en ter weder zijde een vertrek; de Sekretary heeft de diepte van dertigh voeten, en de breten van zeven-en-veertigh voeten eene duim en twee derdedeelen, en ieder vertrek de brete van tien voeten en zes duimen, en de diepte van een-en-twintigh voeten en eene duim. In het middelſte uitſteekſel van de Noort-zy gevel, ten Noorden, tegen de Sekretary over, is ten Ooſten de Aſſurantie kamer met deſſelfs vertrek, en ten Weſten, daer alleen maer een tuſſchen muur tuſſchen komt, de Deſolate-boedels kamer met deſſelfs vertrek. En is dit vak, daer in beide deze kamers en haer vertrekken zijn, (te weten met elkandre en de tuſſchen muur daer onder gerekent,) zoo breet als de Sekretary met haer vertrekken, en ook zoo diep, namelijk dertigh voeten. In de Zuid-Weſter en Noord-Weſter hoekuitſteekſels van de achter gevel, is ten Zuiden de Treſory Extraordinaris, breet twee-en-twintigh voeten en een derdendeel van een duim, en diep vier-en-dertigh voeten; en achter de zelve twee vertrekken, waer van het eene de brete heeft van tien voeten en twee derde-delen van een duim, en de diepte van twee-en-twintigh voeten en een derden-deel van een duim, maer 't ander vertrek is tien voeten en twee derdedelen van een duim in 't vierkant. Het uitſteekſel ten Noorden, daer in men de Reken-kamer, en haer vertrekken heeft, is eveneens afgedeelt. In de Zuider tuſſchen plaets van de achter gevel, heeftmen naeſt de Treſory Extraordinaris een portael tot de zelve kamer, daer achter is 't vertrek van de Commiſſariſen van de klene zaken, breet negen voeten, negen duimen en een derdedeel, en diep achtien voeten. Hier naeſt aen volght deſſelfs kamer, die drie-en-dertig voeten en negen duimen breet, en dertigh voeten diep is, en na deze kamer, (noch al in de zelve tuſſchen plaets) een Schepens vertrek, breet negen voeten en een derdendeel, en diep vijftien voeten, daer door men uit en in d'eene kamer van d'ander gaet. De Noorder tuſſchen plaets van de achter-gevel, is eveneens afgedeelt als de Zuider, en daer in zijn deze plaetzen: Te weten, in 't midden de Schepens Extraordinaris kamer, die even zoo breet en diep is als de kamer van de Commiſſariſen van de klene zaken, en ten Noorden achter de Schepens Extraordinaris kamer, een portael tot de Reken-kamer. Ten Zuiden van Schepens Extraordinaris kamer is een vertrek, daer door men uit deze in Schepens kamer gaet. In het middelſte uitſteekſel van d'achter gevel, is de Schepens kamer, breet tachtigh voeten, zes duimen en een half, en diep twee-en-dertigh voeten en negen duimen; en voor Schepens kamer een portael en trap na des Schouts Komptoir, &c; en ter weder zijde een vertrek voor Advokaten en Prokureuren, dat de brete van drie-en-dertigh voeten twee duimen en een half, en de diepte van dertien voeten heeft.

De galderyen van deze twede gront, zijn doorgaens zes-en-dertigh voeten hoogh van verdieping; zoo hoogh van verdieping zijn ook eenige kamers, als Burgermeeſters vertrek, de Raetzael, Sekretary en een gedeelte van Schepens kamer. De zelfde hoogte zouden ook hebben al d'andere kamers, die in de voor en achter, Noort en Zuit-zijd gevel, van deze galdery, leggen. Doch d'andere zijn door een zoldering, in twee even hooge verdiepingen, ieder van achtien voeten hoogh, afgeſchoten. Boven deze kameren van achtien voeten hoogh, zijn (noch al op de zelfde gront) verſcheide andere kamers, die door een zoldering, gelijk gezeght is, van d'onderſte afgeſcheiden zijn: want boven de Aſſurantie-kamer is de kamer van de Huwelixe zaken, en boven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ven de Deſolate-boedelskamer, de kamer van de Zeezaken, boven de Schepens Extraordinaris de Cipiers kamer, boven 't Noorder gedeelte van Schepens kamers, het Schouts Komtoir, en boven de kamer van de Comiſariſen van klene zaken, een kamer, dien de pander tot zijn verdoen heeft.

Na deze twede gront, volght de derde, en laeſte. De verdieping van deze gront, is doorgaens door een zoldering, even als op eenige plaetſen de verdieping van de twede gront, in twee ongelijke deelen, afgedeelt. d'Onderſte verdieping is hoogh zeventien voeten tien duimen en een derdendeel, de bovenſte veertien voeten. In deze onderſte verdieping zijn rontom mede verſcheide vertrekken, en kameren, doch, dewijlze noch niet volkomen voltoit zijn, zijn daer in noch geen zekere Amptgenootſchappen geordent; en ſtaen derhalve noch meeſt alle alle ledigh. De kamers, evenwel, in het middelſte uitſteekſel, en de twee tuſſchen plaetſen, van d'achter gevel recht boven de kamers van Schepens Ordinaris en Extraordinaris, als ook van de Commiſſariſen van klene zaken, zijn tot de krijgs-raets zael en deſſelfs vertrekken, verordent. Maer het bovenſte deel van deze verdieping van de derde gront, zal een wapen-zolder verſtrekken, en daer op allerhande wapentuig geleght worden. Vondel, in zijn inwijding, heeft op deze wapen-zolder deze veirzen geſtelt:

De tweede ſtaedje om hoog (gewijt
voor 't bloedig outer
Van vader Mars Bellone en 't ſtreng
geſlacht, dat ſtouter
In 't harnas, op de trom en 't vliegen
van de vaen,
Gereed is naer den ſlag, als naer
zijn feeſt, te gaan,)
Bewaert in haar gewelf, noch trotſer dan Venedig,
De wapens, en 't geweer, dat, ſpits,
en ſcherp, en ſnedig,
En zwanger, op zijn tijd, van Plutoos kruid en lood,
De grootſte ſchoonheid ziet in 't grimmen van de dood;
Indien de nood vereiſcht te ſtrijden
op ſte-veſten;
Of buiten, voor de poorte, ons dijken vet te meſten;
Met heiloos bloed, en merg; of, op
den Amſtelſtroom,
En 't Y, den vijand kort te houden
bij den toom;
Of ergens op de grens voor 't Vaderland te waken;
Of op een vlakke hei, daar d'elementen kraken,
In pulverrook, en ſmook, en ſtof, en
vlamme, en vier
Te halen uit den ſlag, een lofkrans
van laurier,
En zegenrijken roof; na 's vijands
nederlagen.
Geſpreid langs 't open veld, verwonnen, en verſlagen,
Wie luſt heeft toe te treen in 't ridderlijk geſpan,
Hier ſchaft men wapentuig, om vijftig duizend man
Te wapenen, van teen ten tanden toe,
met helmen,
En ruſtingen, ten ſchrik van eervergete ſchelmen,
Tot voorſtand van de ruſte en vrijheid der gemeent,
Haer hantveſt, goet, en bloed, en al
wat God verleent,
Tot 't levens onderhoud, om matigh
te gebruiken,
Daer ze in de ſchaduwen der Burgervadren duiken.

Boven deze gront komt het dak te leggen, dat, gelijk te voore gezegt is, op d'ornamenten van de Korintiſche kolommen ruſt. Na 't bezichtigen der vertrekken, kameren en galderyen, die zich op d'eerſte, twede en derde gront vertoonen, zullenwe het beelt en ander çieraed, dat in de galderyen en kameren voornamelijk van de twede gront, en boven de deuren der zelve, te zien is, ten toon ſtellen, en met de Vierſchaer, die by na geheel en al uit wit marmer beſtaet, van onderen op beginnen.

Ten Zuiden heeft de Vierſchaer zijn ingang, die met twee zeer zware metale deuren, van elf voeten hoogh en tzamen zes breet (die in 't midden, daer een geweldige ſlang omgeſlingert hangt, ter weder zijde open gaen, en yzelijk op hare metalen pannen gieren) toe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

toegeſlooten wordt. De twee derde bovenſte delen zijn doorluchtigh, en met booghswijze ſcherpe en ſtekelige tralien doorwrocht. Op de tralien van d'eene deur leggen kruislinghs twee ſlaghzwaerden (een gevlamt, en 't ander ongevlamt) over malkanderen. Op d'ander deur ziet men de blixem van Jupijn. Onder de twee ſlaghzwaerden ſtaet de eene helft van het veirs van Virgilius, dat Theſeus by hem in de Hel, om het volk van Theſſalien, dat op buit en roof leefde, tot Godtsdienſt te vermanen, en zich aen zijn ſtraffe (want hy zit daer op een gloeiende ſteenrots) te willen ſpiegelen, luits keels uitſchreeuwt; en op d' ander deur, onder de blixem, de ander helft, die beide aldus luiden:

Diſcite juſtitiam moniti,
Et non temnere divos.

Dat is:

Leer rechtvaerdigheit te betrachten,
En geen Godtheit te verachten.

Boven aen tuſſchen de tralien in, hangt aen d'eene deur het Kogge ſchip, of 't oude Stads Wapen of zegel, en aen d'ander deur de drie Kruizen, het voornaemſte deel van 't hedendaeghze Wapen. Het onderſte of derde deel van deze twee deuren is doorgaens vaſt, en niet doorluchtigh noch tralivormigh, en ſtaen daer in zeer kunſtigh gewrocht, doodtshoofden, beenderen en menſchen ſchinkels.

Het binnewerk van deze Vierſchaer, als kolommen, richter-ſtoel, bank, trappen, en het meeſte beeltwerk, is altemael van witte zuivre marmer ſteen gemaekt. Ten Noorden en Zuiden ſtaen twee (behalve de halve die men in de vier hoeken ziet) geſtreepte of fluitswijs uitgeholde twee ryen kolommen, van twee op een ry, boven malkanderen. d'Onderſte, die met haer çierwerk ontrent de hooghte van vijftien voeten hebben, zijn na de Ioniſche, maer de bovenſte, die met haer conterplinten en çierwerk achtien voeten hoogh zijn, na de Korintiſche orde gemaekt. Diergelijke twee ryen, kolommen, van vier op een ry, ſtaen, ten Ooſten, en Weſten van de Vierſchaer boven malkanderen. Maer ſtaet aen te merken, dat ten Weſten in plaets van de onderſte ry Ioniſche kolommen, vier naekte vrouwen beelden ſtaen, met haer kapitelen op 't hooft. Boven deze Korintiſche kolommen is noch ontrent negen voet recht ſtaent werk, en daer boven komt een Avendelſteene verwelfſel.

Ten Weſten, tuſſchen deze naekte vrouwen beelden, op de linker zijde van den ingang boven de Richterbank, ſtaen drie brede vakken, of baesrelevens, ieder van acht voeten en een half hoogh, en zes voeten breedt, en daer in drie aloude geſchiedeniſſen, in wit marmer, overkunſtigh uitgehouwen, die alle drie hier op ſlaen, en te kennen willen geven, dat'et recht zijn gang, de rechter onzijdigh moet gaen, en geen onrechtveirdigh, maer een rechtveirdigh oordeel vellen, noch zich ten opzicht van hooge of lage perzonen, door giften of gaven laten omkopen. In 't middelſte baesreleven, ziet-men Koning Salomon op zijn Richterſtoel zitten, en het beruchte duiſtere geſchil, tuſſchen de twee twiſtende vrouwen, over het levendige kint, beſlechten.

In het Baesreleven op de rechter zijde, ten Zuiden, laet zich de Roomſche Burgermeeſter, Saleukus, 't eene oogh uitſteken, om 't halve gezicht van zijn beklaeghden zoon te ſparen, en onbeſproken en oprecht, zich in 't recht te toonen. Deze Saleukus, zo Cicero, Euzebius, Laertius, en Stobæus ſchryven, was een prins en wetgever te Lokris, en hadt, eveneens als Solon t'Athenen, Lykurgus te Lacedemone, die van Lokris wetten gegeven: onder andere wetten, had hy ook een wet tegen d'overſpeelders gemaekt, waer by de gene, die in overſpel bevonden wiert, van beide zijn oogen zoude berooft worden. Het gebeurde nu, dat juiſt zijn zoon op deze misdaet, dewijl hy met zekere getroude vrouw boeleerde, betrapt wierdt; en ſchoon de burgers, eerbiedigheits halve, vermits het een Burgermeeſters zoon was, hem wilden bevrijden, heeft de vader daer noit toe kunnen gebraght wor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

den, dat hy zijnen zoon dezen misdaet quijt ſcholt. Endelijk, als de burgeren vaſt aenſtonden, om hem vry te hebben, zeide de vader Saleukus: *Dewijl zulx dan uw wil is, dat mijn' zoon zal los gelaten worden, wil ik u daer in gehoorzamen, doch op die voorwaerde, dat my het eene, en mijnen zoon het ander oogh, om alzoo de wet te vervullen, werde uitgeſteeken*; 't geen ook volbraght wiert.

In het eene Baesreleven, ten Noorden, op de linkerzijde, laet Brutus zijn twee zoonen, na datze eerſt wel dicht met roeden aen een pael gegeeſſelt waren, met een bijl de hoofden voor de voeten leggen, dewijlze met de genen eedt-geſpan gemaekt hadden, die de Tarquijnſche Koningen, (weinigh dagen te vooren van Brutus zelfs uit der ſtadt gedreven,) weder in hun rijk pooghden te herſtellen. Want twee hondert vier-en-veertigh jaren was Romen, ſedert des zelfs eerſte ſtichting, onder zeven Koningen, als Romulus, Numa Pompejus, Tullus Hoſtilius, Ankus Martius, Tarquinius Priskus, Servius Tullius, en Tarquinius Superbus, geweeſt. Endelijk, mits het ont-eeren van de kuiſche Lukretie, zetteden Brutus en d'overſte Kolatinus, Koning Tarquinus af, en braghten de regering aen twee jaerlixe Burgermeeſteren, welk ampt zy zelfs het eerſte aennamen. Maer eenige jongelingen, uit adellijken geſlachte geſproten, die den vryen toom onder de Koningen gehadt hadden, en gewoon waren Koningklijk te leven, ſtiet 'et geweldigh tegen de borſt, datze nu niet meer als de geringſte geacht werden; zulx zy vaſt, tot het herſtellen der Koningen, begoſten te arbeiden. Midlerwijl quamen 'er gezanten van d'uitgejaegde Koningen, zonder gewagh te maken van herſtellingh, eiſchende alleen de goederen weder. Met deze gezanten hielden deze jongelingen des nachts heimelijk, over het herſtellen der Koningen, na-ſpraek. En wierdt deze zaek voor eerſt den Vitellen en Aquilen, gebroeders, aen bevolen. De zuſter van de Vitellen hadt ten man den Burgermeeſter Brutus; uit welk huwelijk twee vrye jongelingen Titius en Tiberius, die van hun Oomen mede tot dezen aenſlagh gebezigt wierden, voortgekomen waren. Van zoo hooghwightige zaek wierden den gezanten brieven, tot teken van trouheit, om aen den Koning overgelevert te worden, daer door ook het ſchelmſtuk aen den dagh quam, gegeven. Want de zaek door een van Vitellen knechten, die lucht van haer heimelyke raedtſlagen gekregen had, bekent gemaekt zijnde, wierden de gezanten aen-gehouden, en wel op de brieven gepaſt, datze niet onderſchept wierden. De verraders, hier op, wierden terſtont by den kop gevat, en eerſt nakent, aen een pael gegeeſſelt, en daer na 't hooft met de bijl, voor de voeten geleght. Dit vonnis gingk ook over de twee zoonen van Brutus, die hier in 't aenſchijn van den vader gerecht worden. Boven op een vierkante voetſtal worden Romus en Remulus, eerſte ſtichters van Romen, van een wolfin gezoocht. Onder, tegen de voetſtal aen, zit Jupiter met de blixem in zijn' handen, de hoogh-vliegende Arent, zijn veugel, neffens zijn zijde, en ziet vaſt 't uitvoeren van 't vonnis aen.

Virgilius, in zijn zeſte boek, doet Anchiſes, daer hy zijnen zoon Æneas de Roomſche afkomſt in de Elizeeſche velden op een ry vertoont, aldus van dit wreedt hals-gerecht ſpreeken:

Vis & Tarquinios reges; animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faceſque videre receptos?
Conſulis imperium hic primus ſævaſque ſecures
Accipiet: natoſque pater nova bella moventes,
Ad pænam pulchra pro libertate vocabit,
Infelix. Utcunque ferunt ea facta minores.
Vincet amor patriæ, laudumque immenſa Cupido.

't Welk van Vondel aldus, in Nederduitſch en rijm is gebraght:

Wilt ghy Tarquynus zien 't gekroonde hooft op ſteeken,
En Brutus ziel zoo trots in 't ſchelmſtuk te wreken,

De

De vryheit wederom te zetten in haer kracht,
De ſtrenge rechter bijl en Burgermeeſters macht,
Wort eerſt dien grooten man met reden opgedragen.
d' Onzaelge Vader zal zijn zoons, die d'oorloghs plagen
Op nieuw berockenen, verwijzen onverzaeght
Uit liefde, die hy tot de goude vryheit draeght,
Ook zonder aen te zien hoe dit den na gebooren
En zijn nakomeling noch klinken zal in d'ooren.
De trek ten Vaderlande, en zucht om onvergaen
Te leven op de tong, zal verre boven ſtaen.

Vondel, in zijn inwijding, voeght op deze drie aeloude afbeeltſelen deze volgende veirzen:

Nu 't ovrig beeldçieraad van binnen aangemerkt.
De Vierſchaar eerſt om laag, die, naar den eiſch beperkt.
Den rechterſtoel bekleet met driederhande ſtoffen
Van oordeelen, met kunſt, als op het hooft, getroffen.
De wijze Salomon, in 't midden, ſcheid, niet blind,
Het duiſtere geſchil om 't levendige kind,
En weet den boezem van Natuur dus uit te putten,
Dat hy zijn oordeel bouwt op onverwrikbre ſtutten,
Naardien hy klaer, door 't bloote en ſchitterende zwaard,
Het ware moeders hart en valſche moeders aard
Zoo levendig ontdekt, dat gene haer gepeinzen
Voor zijn doorzichtig oog kan dekken, noch ontveinzen.
Ter rechter zijde laat Seleukus zelf het licht
Uit bluſſen in zijn ooge, om 't halleve gezicht
Van zijn beklaegden zoon te ſparen, te verſchoonen,
En onbeſproken zich oprecht in 't recht te toonen.
De ſtraffe Brutus houd geſtreng de ſlinke hand,
Eiſcht halsrecht van zijn zoons, in heimelijk verſtand
Getreden met Tarquijn, om Rome te verraden:
En ſchoon de volgende eeuw dit vonnis, mag verſmaden,
Als al te ſcherp en wreed voor 't vaderlijk gemoed;
Hy draagt, ten dienſt des Staats, geen kennis van zijn bloed.
Gods oordeel, boven 't hoofd der Rechteren t' aenſchouwen,
Verſchrickt 's verwezens geeſt, verquikt zijn ſlaau betrouwen,
Naardien genade en ſtraf hem noodigt, en ontſtelt.
Daar 't hemelſche penſeel het jongſte vonnis velt.
De Vierſchaer, daerze zit ten oordeele opgetogen,
Twee zuivre beelden ziet verſchijnen voor hare oogen,
't Rechtvaardige Gerecht, met een Voorzichtigheid:
Want alle Vierſchaar doolt, die dit paar zuſtren ſcheid.

Onder deze drie Baesrelevens, is langs heen een witte marmere richterbank, daer men by drie witte marmere trappen van de vloer af, by op gaet.

Ten Ooſten van de Vierſchaer, van de galdery af in te zien, komen recht tegen deze drie brede vakken, daer in deze geſchiedeniſſen ſtaen afgebeelt, drie diergelijke evenhooge en brede ope vakken, of inzichten, die met dikke kopere en ſtekelige tralien bezet en doorvlochten zijn, te ſtaen. Om ieder middelſte trali van deze inzichten, zietmen twee ſlangen geſlingert, en boven de zelve de gevleugelde hoet van Merkuur, uitbeeldende zijn valroe. Langs heen, ontrent vier voeten van de aert af, zijn onder aen de lijſt van ieder kopere trali zes openingen, om daer door by onraet of eenigh ander ongemak, met baſſen en musketten, tot beſcherming van Stadt en Raedt-huis, te kunnen ſpelen en de markt te beweren. Tuſſchen de Baesre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

levens, en de twee boven-gemelde naekte vrouwen-beelden, die, gelijk gezeght is, in plaets van de Joniſche kolommen ſtaen, zijn ten Weſten twee ſmalle vakken, zeer çierlijk met loofwerk door-wrocht en uitgehouwen. In het eene, ten Zuiden, vertoont zich het kogge-ſchip, in 't ander, ten Noorden, het heden-daeghze wapen van Amſterdam met de Keizerlyke kroon, daer boven op. Recht tegen deze vakken over, ſtaen ten Ooſten van de Vierſchaer mede, tuſſchen de Joniſche kolommen in, twee diergelyke vakken; in 't eene ſtaet in wit marmer uitgehouwen, en meer als in levens groote de Gerechtigheit, in 't ander de Voorzichtigheit. Twee even hooge en brede vakken, zijn ten Noorden van de Vierſchaer, ter weder zijde van ieder Joniſche kolom een, als ook ten Zuiden daer recht tegens over, of ter weder zijde van den ingang, die doorluchtigh en met dikke kopere tralien zijn: de bondel-pijlen in 't midden. Ten Weſten van de Vierſchaer boven de baes-relevens of brede vakken, zijn tuſſchen de Korintiſche kolommen in, drie langwerpige evenbrede vakken: in 't midden der zelve zou, (zoo men zeidt) geſchildert hebben geworden, den jonghſten dagh, of Kriſtus oordeel, in het vak ten Zuiden, de uitverkoorne, en het opryzen der dooden uit de graven, en in het vak ten Noorden, de verdoemenis, en 't ter hellen varen der verdoemden; maer vermits het ter weder-zijde op de trappen, achter de vierſchaer, daer men na boven gaet, vry donker was, zijn deze vakken, om licht daer door te ſcheppen, naderhant door gebroken, en daer in glaze ramen gezet. Diergelyke even brede en hooge lichten, ſtaen ook ten Ooſten van de vierſchaer, daer recht tegen over. Ten Ooſten tuſſchen ieder paer Korintiſche kolommen, als ook ten Weſten, Noorden en Zuiden, ſtaet mede een langwerpigh ſmal vak, die t' zamen acht in 't geheel uit-maken, en recht boven d'onderſte langwerpige ſmalle vakken, die tuſſchen de Joniſche kolommen in ſtaen, komen te leggen. By geval quam het juiſt dat'er in den Jare zeſtien-hondert, vier van de twaelf Oud-Burgermeeſteren geſtorven, en alleen maer acht in 't leven gebleven waren. Ter gedaghtenis, dan, van dit uit-ſterven, wiert in ieder vak het wapen van ieder van deze acht over-blyvende Burgermeeſteren gehouwen: te weten, in het Noorder vak aen de Weſt-zijde van de vierſchaer, ſtaet het wapen van de Heer Schaep, en daer recht tegen over aen d'Ooſt-zy, dat van de Hr. Korver: in 't Zuider vak aen de zelve Weſtzijde, dat van de Hr. van Waveren, en daer recht tegen over, aen d'Ooſtzijde, dat van de Hr. Banning-kok: In het Ooſtervak aen de Noort-zyde van de Vierſchaer, dat van de Hr. van Swieten, en daer recht tegen over, dat van de Hr. Huidekoper, en in het Weſter-vak aen de Noortzyde, dat van de Hr. de Graef, en daer recht tegen over aen de Zuidzyde, dat van de Hr. vander Meer. Effen boven het middelſte baesreleven en recht boven de Richter-bank, zietmen ook het eenooghdige Hooft van Meduſa, dat Pallas op haer wapenſchilt voert; en ter rechter zijde boven Saleukus, het hooft van haer zuſter Euryale, en ter linker zijde boven 't halsgerecht van Britus, dat van Senyo, die beide yzelijk van geſchubde ſlangen krielen. Deze drie gezuſters, die by de Griekze en Latijnſche Poëten Gorgones genaemt worden, zeid men, dat de dochters van Phorcus waren, en alle drie maer eene oogh hadden. Maer de Poëet Serenus zeit, dat de gezuſters Gorgones, dochters van eene ſchoonte waren, en dat de jongsmans, alſſe haer aenzagen, over hare ſchoonte ſtom van verbaeſtheit ſtonden, en hier uit ook de verzieringh, dat de gene, die haer aenzagh, in een ſteen veranderde, haer oorſprongk genomen heeft. Perſeus wiert van Polijdectes tot de Gorgones gezonden, om 't hooft van Meduza, om dit aen Danaë, Perſeus moeder, op verſlingert waren, te ſchenken, Perſeus by de Gorgones, die 't hooft met ſcubbige ſlangen a hdden bevlochten, de mond vol felle tanden, kopere handen en vergulde vleugels, komende, vont haer, tot zijn geluk, juiſt

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

in ſlaep, en ſloegh terwijl'er zuſter Meduza 't hooft af. De Gorgones, ontwekt, vlogen tegen hem, om hem te vernielen, aen, en deden alle dieze zagen in ſteen veranderen: maer zy vermoghten tegen Perſeus, om dat hy met Plutoos helm bedekt was, niet. Perſeus braght endelijk dit hooft, na dat hy daer mee over al gevlogen, de ſchoone, Andromeda gezien, verloſt, en tot zijn vrouw genomen had, by den Koning Polijdectes, wien Perſeus de verkrege eer misgunde; des nam Perſeus het hooft wederom, en veranderde, na veel gedults, Polijdectes, dien de kracht van 't Hooft onbekent was, daer mee in een ſteenrots. Deze verziering van Perſeus en Meduſa, leert de ſtrijdt tuſſchen geeſt en vleeſch: want by Perſeus wort de redelijkheit der ziele, en by Meduſa de vleeſchelijke genegentheden tot wellust, die de menſch allengs 't gevoelen der reden beneemt, en de wijsheit in ongevoelijke ſtenen verandert, verſtaen. Ten Noorden van de Vierſchaer ſtaet onder een dikke witte marmere boogh, tuſſchen de twee Noorder Ioniſche kolommen in, een witte Marmere Richterſtoel. Voor aen de zelve wort de ſtilzwijgentheit, door een vrou met de vinger op de mont, een dootshooft nevens haer, en een gans vliegende met een ſteen in de bek over den Bergh Taurus, afgebeelt. Want qualijk kunnen de ganzen zwijgen, derhalven nemenze alsze over den Bergh Taurus vliegen, om van de Arenden, die zich daer veel onthouden, niet gehoort te worden, elk een ſteen in de bek. Boven op de lijſt of 't verhemelt van 't geſtoelte zietmen ſchreiende kinderen met een doodtshooft tuſſchen hen: diergelijke ſchreiende kinderen, als ook twee geweldige ſlangen, geſlingert om een boom of ſtijl, met een appel by 't loof in de bek gevat, zietmen ter weder zijde van 't geſtoelte en de Ioniſche kolommen; zoodanige twee om een boom geſlingerde ſlangen, vertoonen zich ook ten Zuiden daer recht tegen over, ter weder zijde van den ingang en de Ioniſche kolommen.

Om hoogh ten Noorden van de Vierſchaer, recht boven deze Richterſtoel, in het vak tuſſchen de twee Korintiſche kolommen in, ſtaet op een langwerpige vierkante zwarte marmere voetſtal, een ſchoon en minnelijke Maeght, uitbeeldende Amſterdam. In haer rechter arm praeltze met de valroe van Merkuur, voor haer linker borſt heeft met de rechter en linker hant een wapenſchilt gevat, daer op de drie kruizen, Stadts wapen, ſtaen uitgehouwen. Boven op de Keizerlijke kroon, dienze tot çieraet op haer hooft heeft, ſtaet een Arent, met zyn' vleugelen, om haer te beſchermen, boven haer wijt uitgeſtrekt, en zijn' klaeuwen om de kroon geſlagen; en ter wederzijde, onder aen haer voeten een wacht-houdende Leeuw. Ter lincker en rechter zijde van deze Maeght, hangen aen kunſtige uitgehouwe feſtonnen, de wapenen der vier boven gemelde Burgermeeſteren, onder wier regering, d'eerſte ſteen-legging van dit Raedthuis gedaen wiert. Ter zijde van de voetſtal, daer de Maeght op ſtaet, zitten twee oude moedernaekte Zeegoden, Neptuin en Glaukus, uitbeeldende de twee visrijke revieren, het Y en den Amſtel. Achter d'eene, die ter linker zijde zit, en den Amſtel uitbeelt, zietmen een hoop lies, donzen, biezen, irezen en ander groen revier en ſloot gewas. Op zijn ſchoot heeft hy een uitſtortende waterkruik, een krans van donze loof om zijn' hooft, en nevens hem een otter, met beide poten om zijn linker been geſlagen. d'Ander, ter rechter zijde, uitbeeldende het Y, zit al leunende op een anker, en heeft mede een uitſtortend watervat, dat rijkelijk viſſchen uit levert, op zijn ſchoot, over zijn armen een viſch-net hangen, onder hem een zeegedrocht, achter hem het bovenſte deel van 't kogge ſchip met aengeſlage zeilen, in zijn linker hant een breet ſtuurbort, en op zijn hooft een muts van voorſtevens van ſchepen. Voor aen de zwarte marmere voetſtael daer de Maeght opſtaet, ſtaet ook het opſchrift van d'eerſte ſteenlegging, met gulde letteren in 't Latijn geſchreven, en luidt aldus:

IV. Cal.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

IV. Cal. Nov. cIↄ. Iↄc. XLVIII.

QUO COMPOSITUM EST BELLUM
QUOD FOEDERATI INF. GERMAN.
POPULI CUM TRIBUS PHILIPPIS
POTENTISSIMIS HISPANIARUM
REGIBUS TERRA MARIQUE PER
OMNES FERE ORBIS ORAS ULTRA
OCTOGINTA ANNOS FORTITER
GESSERUNT ASSERTA PATRIÆ
LIBERTATE ET RELIGIONE
AUSPICIIS COSS.
PACIFICATORUM OPTIMORUM
GERB. PANCRAS, JAC. DE GRAEF,
SIB. VALCKENIER, PET. SCHAEP,
CONSULUM FILII ET AGNATI
JACTO PRIMO FUNDAMENTI
LAPIDE HANC CURIAM
FUNDARUNT.

't Welk, van woordt tot woordt, by na in onze tael
aldus luidt :

Den acht-en-twintighſten van Wijnmaent, des jaers zeſtienhondert acht-en-veertigh, ten zelven jare, toen 't oorlogh, dat de Vereenighde volken van Neder-Duitslandt, met de drie maghtige Philippen, Koningen van Spanje, te water en te lande, by na aen alle oorden des aertbodems, over de tachtigh jaren kloekmoedelijk gevoert, en daer door de Vryheidt des Vaderlandts en Godtsdienſt in vry en veyligheidt geſtelt hebben, leiden, onder de regeering der voortreffelijkſte vreê-makende Burgermeeſteren,

GERB. PANKRAS,
JAK. DE GRAEF,
SYBRANT VALKENIER,
en
PIETER SCHAEP,

Der Burgermeeſteren Zoonen en Neven, d'eerſte
ſteen van dit Raedt-huis.

Von-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vondel, in zijn meergemelde inwijding, zingt, op dit in de Vierſchaer te pronk geſtelde bougronts opſchrift, aldus:

Wien namaals luſten zal te toetſen 't recht beſcheid,
Wanneer, en ook van wien de grondſteen wierd geleid,
Dat hy ter Vierſchaar ga den ſtommen toetsſteen ſpreken,
Daar Polsbroek in Latijn, tot een gedenkbaar teken,
Uitheemſchen klaar berecht, en, door de goude tong
Van 't bouwſchrift, alle kunne, en ſtaat, en oud en jong
Vernoegt, als hy gedenkt hoe 't wit der orelogen
Getroffen, en den pais in haren krits voltogen,
Den Aamſtelraad bewoog te vallen aan den bouw
Van 't Raadhuis toeverlaat van 's burgers deugd en trouw.
Graaf, Pankras, Valkonier, en Schaap, men hier te zamen
Ziet glinſtren in den toets, met hun doorluchte namen,
Als Burgermeeſters zoons en neven, in 't gemeen,
Grondleggers van 't Stêhuis, en zijnen eerſten ſteen,
In 't gulde vredejaar, en 't aanzien van hunn' Vad'ren
En Oomen, die hier op, omringt van 't volk, vergad'ren
Het welk hun zegen wenſcht, tot dat de leſte ſteen
Den eerſten volgen zal, daar zy den ſtoel bekleên.

Ten Zuiden van de Vierſchaer, boven den ingang, tuſſchen de Korintiſche kolommen in, is een even groot open vak, dat met twee groote deuren, die in Burgermeeſters kamer open gaen, toegeſloten wort, en is ook even zoo groot, als daer de maeght ten Noorden in ſtaet.

Niet min kunſtig en çierlijk is ook het beelt-werk en ander çieraet, dat zich op de twede gront, zoo in de galderyen als voor en in de kameren, vertoont. Achter de Vierſchaer boven het plat van de trap voor d'ingang van de Burgerzael, daermen na de twede verdieping gaet, zietmen voor eerſt tegen het verwelfſel aen, zeer çierlijk afgemaelt een vlucht van voglen, en twee Engelen, met een vliegende wimpel in de handen, daer met gulde letteren deze ſpreuk, op 't ampt der Rechts-geleerden ſlaende, te lezen is.

Audi & alteram partam.

Dat is:

Vel geen oordeel, zonder ook de tegen parthy gehoort te hebben.

In den ingang van de Burgerzael, hangen twee geweldige zware kopere deuren, doorluchtigh en met tralien doorwrocht, die yzelijk op haer kopere pannen gieren. Ter weder zijde van deze ingang, zijn twee ope vakken, die mede met ongemene dikke tralien, daer in 't midden twee ankers over malkanderen leggen, doorlughtig en doorwrocht zijn. Ter wederzijde van den ingang van de Burgerzael, zietmen heele drommen, van hele en halve doorgezaegde bonte en witte marmere Korintiſche kolommen, die met haer kroonwerk en lijſten bykans de hooghte van dertien voeten halen mogen, tegens malkanderen aen ſtaen. Boven op de lijſt van deze Korintiſche kolommen, wort op een voetſtal van anderhalf voeten hoogh, Amſterdam in de gedaente van een minnelijke en zedige Maeght, op een verheve zetel, met een kopere palm-tak in de rechter hant, meer als door levens groote, in witte Avendelſteen, vertoont.

Diergelijke drommen van heel en half doorgezaeghde Korintiſche kolommen, heeftmen ten Weſten daer recht tegen over voor het portael van Schepens kamer. Boven op de lijſt, die op deze kolommen ruſt, wort mede op een voetſtal van anderhalf voeten hoogh, meer als door levens groote beelden, in witte Avendelſteen, de Gerechtigheit met het zwaert in de rechter, en ſchael in de linker hant, als ook d'ezeloorige en goutzuchtige Midas, en d'afgrijzelijke twiſt, die 't hooft

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

en de handen van ſlangen krielen, onder haer voeten vertoont. Ter rechter zijde van de Gerechtigheit zit de nare doot, heel bedrukt, met een doodtkleet om 't lijf, de rechter hant onder 't hooft, en d'uitgelope zantloper nevens haer. Boven zijn hooft, zwieren in 't verſchiet twee gevleugende naekte kinderen, d'eene met blixem ſtralen in d'handen, en d'ander met gezel-roeden op de ſchouder. Ter linker zijde van de Gerechtigheit zit de ſtraffe, met 't aenzicht van haer afgekeert, en de benen over malkanderen geſlagen; in haer rechter arm heeftze de Roomſche bondel pijlen, daer de Gerechtsbijl boven uitſteekt, gevat, de houte ſtelt op haer ſchoot leggen, en twee dikke yzere boeijens by haer neder hangen. Boven haer hooft vliegen in 't verſchiet twee Harpeien of Roof-vogelen.

Onder d'andere onwaerdeerlijke uitmuntentheden, daer deze gantſche twee-gront in uitmunt, ziet men hier ook in 't midden, op de vloer van de Burger-zael, twee halve in d'ax doorgeſnede aert-klooten, en een halve hemels kloot, waer van ieder in de middelſtreep, of diameter, de lengte van ontrent twee-en-twintigh, en in zijn omtrek ontrent zes-en-tzeſtigh voeten heeft. In d'eene halve aertkloot, ten Ooſten van de Burger-zael, worden d'omtrekken of uitterſte grenſen van de drie gedeelten des ouden werelts, als Europa, Aſia en Afrika, als ook desſelfs eylanden, kapen, revieren en zeên, en een gedeelte van nieuw Hollant, door rode en andere gekleurde ingeleide ſmalle ſteenen, zeer konſtigh vertoont.

In d'andere helft ten Weſten, worden eveneens de buitenſte omtrekken der landen, revieren, kapen, eilanden en zeên, daer rontom gelegen, van de nieuwe werelt, Amerika, het vierde deel des gantſchen aertbodems, door diergelijke ingeleide ſteenen vertoont. De halve doorgeſnede groote en kleine kringen of cirkels van ieder halve aerdkloot, die den gantſchen aerdkloot in twee gelijke en ongelijke deelen doorſnijden, als de middagh-kring en al d'andere klene acht kringen, als ook ten Noorden en Zuiden de twee zonne-kringen, die twee-en-dertigh graden van de middagh-lini leggen, ſtaen hier altemael na ieders eiſch, met brede kopere ſtroken afgebeeldt.

In 't midden tuſſchen beide deze halve doorgeſnede aertklooten, zietmen de halve doorgeſnede Noorder hemels-kloot, dien wy hier boven ons hooft, onder de Noortpool, aenſchouwen. Recht boven deze halve hemelskloot, zal tegen 't verwelfſel aen van deze Burgerzael, d'andere Zuider halve hemels-kloot geſchildert worden. De teken-kring of dieren-riem, en de twalef teekenen, die de zon jaerlix doorwandelt, als de ram, de ſtier, de twelingen, de kreeft, de leeu, de maeght, de ſchael, de ſcorpioen, de ſchietter, de ſteenbok, de waterman, de viſſchen, als mede de voornaemſte vaſte ſterren, die wy hier onder de Noortpool aenſchouwen, als de groote beer, de draek, de boer, de noortkroon, herkules, 't vliegende paert, &c. zijn altemael heel kunſtigh in deze gevloerde halve hemels-kloot, door ſtroken van geel koper, afgebeeldt. Konſtantijn Huigens, in zijn ſneldichten, paſt op deze twee halve aerdtklooten, deze veirzen;

Die op dit vloeren let,
En op dit heerlijk welven,
Moet ſeggen by hem ſelven,
Voorſeker deze wet
Beſtaet in al haer leden,
Uit hoogh vernufte liên,
Zy leeren ons met reden,
De werelt te vertreden,
En opwaerts te aenſien.

Op de halve gevloerde hemelskloot, voeght hy deze veirzen:

Leert onder het gewemel,
Van 't woelige Stadthuis,
Gedenken aen den hemel,
En treedt vry in 't gedruys,
Als van der aerdt gerezen,
Op ſterr' en zon en maen.
Hier wort ons aengeweſen,
Hoe dat het hier na deſen,
Den ſaligen ſal gaen.

Ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Ter wederzijde van deze Burger-zael, ten Noorden en Zuiden, als ook ter weder zijde in de galderyen, ſtaen witte marmere geſtreepte of fluitswijs uitgeholde Korintiſche kolommen, die met kroonwerk en kapitelen van ſpier wit uitgezocht marmer, pronken en pralen.

In de Burger-zael ſtaen twee duſdanige ryen Korintiſche kolommen, van zeven op een ry, boven malkanderen, en komen, als ook deſſelfs tuſſchen in ſtaende lichten, recht over de twee ryen kolommen en lichten van de middelſte uitſteekſels van de Noorder en Zuider zijd-gevels te ſtaen. Behalve deze kolommen ten Noorden en Zuiden, ſtaet ten Ooſten ter weder zijde van den ingang van de zael, en ten Weſten daer recht tegen over ter weder zijde van het portael van Schepens kamer, een enkelde ry Korintiſche kolommen, van twee hoog boven malkanderen. Op de Bremer ſteene lyſten, met Godlantſche ſteene modeljons van de bovenſte kolommen, die ter zijde ſtaen, komt het verwelfſel van deze zael, dat altemael van eiken hout is, te ruſten.

Maer langs heen ter weder zijde van de galderyen, ſtaen alleen maer enkelde of een ry hoog Korintiſche kolommen, doch in plaets van de bovenſte ry kolommen, zijnze ter weder zijde met een halve Korintiſche kolom verçiert. Deze kolommen zijn mede zeer çierlijk met ſneeuw witte kroonwerk, Godtlantſche ſteene architraven en modeljons, en Bremer ſteene frieſen en lyſten, opgetoit en konſtigh doorwrocht.

De acht vleugels of impoſten van de boogen, te weten, twee onder ieder boogh, daer men ten Ooſten by Burgermeeſters en de Juſtici-kamer, en ten Weſten by Schepens-kamer, ten Noorden en Zuiden, uit de Burger-zael in de galderyen wil gaen, zijn mede van witte uit-gezochte marmer-ſteen, en zeer çierlijk met feſtonnen en allerlei loof en fruitwerk, als granaet-appelen, zonne-bloemen, roozen, pijn-appelen, kooren-ſchoven, druiven, que-appelen, Indiaenſch kooren en diergelijke vruchten, daer de papegajen, meerkatjes, en enkhorentjes, als ofze leefden, by opklimmen, en aen ſtaen knabbelen en byten, doorwrocht en opgepronkt.

Om hoogh, op de boogen van de galderyen, ten Ooſten van de Burger-zael, by Burgermeeſters en de Juſtici-kamer, worden de vier elementen of hooft-ſtoffen, door vier leggende aven-del-ſteene beelden van negen voeten lang, uitgebeelt. Aen d'eene zijde wort het

VUUR

door een naekte jongeling, met een zijde kleet om zijn bloote lichaem, 't hooft, daer boven een vuurvlam uit komt, kael, de blixem in zijn linker, een brande fakkel in de rechterhant, en een Zalamander onder aen zijn voeten in 't vuur leggen, uitgebeelt. Aen d'ander zijde wort de

LUCHT

door een naekte gevleugelde vrouw vertoont. Uit haer hooft, dat met ſterren gekroont is, komen wolken rijzen, dieze met beide haer handen om hoog licht, en voor 't vallen beſchut. Rontom haer, zietmen groote menighte van ſtarren, en tuſſchen haer beenen een Arent, en daer onder een Raef. Aen d'ander zijde wort het

WATER

door een naekte maeght, uitgebeelt. Op haer hooft, dat met een kroon van ſchulpen, hoorens, zeetakken en peerlen gekroont is, heeftze een oudwets ſchip; achter haer, en ter rechter en linker zijde een bos van donſen, en riet-gras, daer een Dolfijn met de kop komt doorkijkken. Aen haer rechter zijde zietmen haek, riem, ſtuurbort, en onder haer voeten, kreeften, krabben, en zeker ander ſlagh van zeegedroght. Daer tegen over, wort

d'AERDE

door de Goddin Cybele, in de gedaente van een aengename maeght, uitgebeelt. Op haer ſchoot heeftze een kint

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

aen haer borſt leggen en zuigen, op haer hooft een kroon van toorens en kaſtelen, achter haer een kameel, daer een aep achter op zit met een toom in de hant. Daer boven zietmen allerlei vruchten, die 't aertrijk uitlevert; en ter linker zijde een leeuw, haer dier, (want Cybeles wagen wort van twee leeuwen voortgetrokken) en op der aerde onder haer voeten een ſchaep leggen, en ſlangen voort kruipen.

Op de twee boogen van de Burgerzael of galderyen, ten Weſten by Schepens kamers, worden mede de vier elementen, door vier leggende avendelſteene beelden, van negen voeten langh, doch op een ander maekſel, uitgebeelt. Door een Arabiſche morin, met een uitheemſch kapſel op 't hooft; en een vreemt maekſel van een holle ſchottel, daer een Fenix in verbrant, in beide handen, wort het

VUUR

afgebeelt. Aen haer rechter zijde heeftze de Zon, onder haer een van de vier winden, die tegen haer voeten aen blaeſt, 't geen te kennen geeft dat 'et vuur zonder lucht of wint niet leven kan, maer verſtikken moet. Aen d'ander zijde, daer tegen over, wort de

LUCHT

in de gedaente van een ſchoone en minnelijke maeght vertoont. In de linker arm heeftze een paeuw gevat, en in de rechter een chameleon, die, zoo Plinius ſchrijft, van de lucht leeft. Het hair zwiert haer los om 't hooft, maer heeft geen wolken by zich. Onder zietmen in 't verſchiet allerlei ſlag van gevogelt, in de lucht zwieren. Op de ander hoek wort door een naekte vrou het

WATER

afgebeeldt. In haer linker hant heeftze een water uitſpuitende bol, om haer hooft een krans van donzen en lies, op haer ſchoot een watervat, daerze met de rechter arm op leunt, en dat rijkelijk water en viſſchen uitlevert. Onder haer leit allerlei ſlagh van hoorens, ſchulpen, en paerlemoer, en achter haer boſſchen van donzen, lies en rietgras. Daer recht tegen over op dezelve zijde, wort de

AERDE

in de gedaente van de Goddin Flora vertoont. De rechter hant houtze op een grooten aertkloot, die voor haer op de boogh ſtaet. Op 't hooft heeftze een krans van allerlei ſlagh van bloemen, achter haer wijnſtokken, tuſſchen haer beenen een hooren van overvloet, daer uit de vruchten op haer ſchoot komen vallen, en in de linker hant een zikkel. Langs der aerde, onder haer voeten, kruipen padden en ſlangen.

Boven ieder van deze acht beelden, die ieder een bezondere hooftſtof uitdrukken, hangt een feſton van twintigh voeten lang, die elk mede een bezondere hooftſtof bedieden. In de feſton, boven de vuur uitbeeldende jongeling, by den ingang van de Burgerzael, ziet men het

VUUR

door allerley vuurgevende werktuigen uitgebeeldt. Boven aen hangt aen een yzre keten, een ambeelt met hamers en vuurſlagen daer nevens. Op 't ambeelt, daer op een ſterck vuur leit en brant, ſtaen twee naekte kinderen, die beide met een vuur-ſlag uit kaien vuur ſlaen. Onder het ambeeldt zietmen de blixem en donderkloten van Vulkaen geſmeet, en daer onder twee grove ſtukken geſchuts kruiſlings over malkanderen leggen, en voorts vervolgens Mars zijn wapenſchilt met de blixem daer op, twee vierige zwaerden, brandende vuurbaek en fakkel, een ronde keten met vuurſlagen behangen, en heel onder aen een wierookvat.

Diergelijke vuurgevende werktuigen, hangen ook boven de vuur uitbeeldende morin by Schepens kamer: als Mars zijn panſer en borſt harnas, daer ter weder zijde uit d' armgaten vuur en vlam uitkomt; deſſelfs wapenſchilt,

geſchut,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

geſchut, blixem en donderkloot, en een keten, met vuurſlagen en vuurſteenen behangen. In d'ander feſton op de andere zijde, boven het lucht uitbeeldende beelt, by den ingang van de burgerzael, wort de

LUCHT

door twee water-bellen] makende gevleugende kindertjes, (daer een arent onder ſtaet) de vier winden, reigers met ſlangen in de bek, paradijzen en ander gevogelt, afgebeelt. In d'andere feſton boven de lucht by Schepens kamer, treet een pau op wolken, en daer onder zietmen ook de vier winden, reigers, paradijſen en ander gevogelt. Boven het water-vertoonende beelt, by den ingang van de burgerzael, wort in de eene feſton het

WATER

door twee zee-kindertjes, die op een zeeſchulp zitten, en op kinkhoorens blazen, daer water uitkomt, vertoont. Onder hen zietmen donzen en rietgras, en daer onder een zeekint op een zeegedrocht, met een drietande Neptuuns vork, daer aen allerlei ſlagh van viſſchen, ſchulpen, hoorens, kreeften en krabben by neer hangen, in ieder hant. In d'ander feſton, boven het water by Schepens kamer, wort 'et

WATER

met twee diergelijke zeekindertjes, ieder met een uitſtortent watervat op ſchoot, uitgebeelt. Onder hen zietmen een zeegedrocht, en ter weder zijde donzen en rietgras. Aen hun beide linker viſſeſteerte beenen (want de rechter hebbenze om elkandre geſlagen) hangen ter weder zijde aen een ſnoer allerlei ſlagh van hoorens en ſchulpen, en daer onder, aen de zelfde ſnoer, daer in 't midden een ander zeekint, die een ſchilpadt aen zijn ſteert heeft hangen, zijn handen aengeſlagen heeft, allerlei ſlagh van kreeften en krabben. In de feſton, boven de Goddin Cybele of aerde, by den ingang van de Burgerzael, wort

d'AERDE

uitgebeelt door twee klene ſatertjes, die boven aen ſtaen. Daer onder ter weder zijde zietmen een leeuw en leeuwin, met een ſlangh in 't midden, die zich om eenig loof geſlingert heeft; en hier onder feſtonnen van allerlei vrugten, die de groote moeder Cybele of aerde, voortbrengt. In de feſton, boven d'aerde, by Schepens kamer, wort

d'AERDE

byna even eens afgebeelt. Boven zitten twee naekte kindertjes op allerlei vruchten: in 't midden zietmen een hertshorn, en daer onder ter weder zijde een aep, en voorts vervolgens allerlei vruchten, daer een haes onder aenhangt. Beduitſelen altemael, die d'eigenſchappen van ieder element of hooftſtof, en wat ieder eigentlijk voortbrengt, genoegh, zonder breeder uitlegging, te kennen geven.

In d'acht gezichten van deze galdery van de twede gront, ſtaen ook witte marmere beelden, ieder van zes voeten en zeven duimen hoogh, op langwerpige vierkante witte marmere pedeſtalen of voetſtukken, die by na de zelfde hooghte hebben, en mede, na den eiſch van ieders beelt, dat'er boven komt te ſtaen, met allerlei çierwerk zeer kunſtigh doorwrocht en opgetoit zijn. Door het eerſte, de Goddin Cijbele, wort d'aerde uitgebeelt; d'andere zeven, als Saturnus, Jupiter, Mars, Venus, Merkurius, Apollo, en Diaen, vertoonen op een ry de zeven planeten of dwaelſtarren, doch ſtaen hier niet in de zelfde orde, gelijkze vervolgens met haer ronden om 't aertrijk, (daerze, na 't gemeen gevoelen der Hemels-loopkundigers, omlopen) leggen. En vermits d'oude Poëten met deze en hun andere vercierde Godthêen alleen maer ſchenen den menſchen te willen inſcherpen, wat hen, om eerlijk te leven, te doen en te laten ſtont, en d'Egiptenaren, wier ganſche wetenſchap (gelijk zulx wijtlopigh de Jeſuit Kircheer in zijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Obeliſcus Pamphilius verklaert) onder deze en andere verzierde beeldetekenen (dieze ook in plaets van letteren gebruikten) de ganſche loop der natuure uitleiden, zullenwe in 't kort d'afkomſt dezer Godtheên, en wat d'oude Poëten met deze verzieringen zeggen wilden, vervolgens hier by voegen.

Tuſſchen de Raet-zael en de Weeskamer, ſtaet in de gedaente van een bedaerde en zeedige vrouw, de goddin Cybele, die by de Poëten voor de moeder der goden, en by de zelve ook Rhea, Veſta, Ops, en Tellus, dat is, d'aerde genaemt wort. Cybele wort deze goddin geheeten, na een berg in Frygia, of na een langwerpige teerling, die aen haer geoffert en Cybele genaemt wiert. Haer rok, dienze onder een kleedt, waer van d'onderſte zoom met allerley bloem en loofwerk doorwrocht is, aen heeft, hangt haer tot op de voeten. Haer kroon, dienze op het hooft heeft, is rontom met toorens, kaſtelen en ſlooten (waer mee de toorens, kaſtelen, en ſloten, die op het aertrijk ſtaen, afgebeelt en uitgedrukt worden) bezet. In haer linker hant heeftze een ſleutel, om te bewyzen, datze des winters geſlooten, en des zomers, alſſe de zaden doet voortkomen, open is: met de rechter hant, daerze gemeenlijk, volgens het verzieren der Poëten, een ſcepter in heeft, (een teken van d'alheerſchenheit des aertbodems) lichtze hier d'eene zijde van haer kleet op. Voor haer voeten zietmen hier twee leeuwen, die des aertrijks oppermaght betekenen, en na 't verzieren der Poëten, voor haer wagen gaen, daer op vier verzierde geſchiedeniſſen ſtonden afgebeelt. d'Eerſte was, daer de veſtaelſche Klaudie, het ſchip, daer Cybele in was, alleen voort trekt: de twede, daerze binnen Rome, ten huize van Scipio Narſika, wort gebragt, de derde, daerze in Egipten voor de felle reuzen vlugt, en in een Merle verandert wort. Gemeenlijk wortze ook by de Poëten met een deel gewapende Korybanten afgebeelt.

In de voetſtal, daerze opſtaet, zietmen zeer kunſtigh, boven aen, twee overvloetshoorens, kruisling over malkanderen leggen, daer uit allerhande vrugten, als granaten, citroenen, aertjezokken, druiven, roozen, koorenſchoven, en wat het aertrijk meer voortbrengt, komen vallen. Ter rechter zijde van haer eene vruchthooren, zietmen haer kroon van toorens en kaſtelen, en tuſſchen de vruchthoorens in, als ook onder aen de vruchten, allerlei werktuigh tot den landbouw noodig, als houweel, zikkel, ſpa, hark, en gieter. In 't midden vertoonen zich ook twee brandende fakkels, en ter rechter zijde twee korybants ratels.

Tuſſchen de deur van Burgermeeſters vertrek, en den ingang van de Treſory, ſtaet de Goddin

DIANA,

in de gedaente van een ſchoone en aengename maeght, met haer halve boven lijf bloot, en haer jachtrok boven de knien opgeſchort. Op 't hooft heeftze een halve maen, op de ſchouder met de linker hant gevat een jachtboogh, in de rechter een ontſteken fakkel; achter haer zietmen een hinde, en onder aen de voeten ter wederzijde, twee zee-gedrochten, met de bekken op de voetſtal, en de ſtaerten om haer achterlijf geſlagen, als mede krabben en kreeften. Diana was de Dochter van Latone, die van Jupiter, op haer ſchoonheit verſlingert zijnde, beſlapen wiert. Juno, Jupijns vrouw, hier door vergramt zijnde, ſtiet Latone uit den Hemel, en deed d'aerde met eede belooven, datze Latone geen plaets, dan op 't Eylant Delos, ('tgeen toen noch in zee dreef, en door de baren heen en weder geſlingert wiert) om te baren zou geven. Latone verloſte van twee kinderen, Diana en Apollo: Diana diende, toenſe ter werelt was gekomen, in 't baren van'er broeder, als vroevrouw. Diana is Latonas dochter, om dat de oeffening der jacht, een bezondre kracht heeft in den menſch, zijn hartzeer te doen vergeten, want Latone is op 't griex zoo veel te zeggen, als vergeten. Zy had in haer moeders baring zoo veel lijdens gezien, datze van Jupiter verkreegh, om eeuwigh

wigh maeght te blijven. Hier by wiert-'er boogh en pijlkoker, gelijkze hier ook afgebeelt is, en zeſtigh dochteren van d'Oceaen, om haer gezelſchap te houden, en twintigh andre, die over haer boogh, pijlen, brooskens en honden opzicht hadden, gegeven; zy wiert ook over de jacht, wegen, havens, boſſchen en bergen geſtelt. Verſcheide namen hadze ook, als Juno, Hekate, en naer de jachtluſt, of naer de netten, die de Nymph Britomertis had opgebracht, Dijctine. De Latijnen riepen haer onder de naem van Juno Lucina, in 't kinderbaren, aen. Want Juno is gezecht helpen, om datze de pijnen vermindert, en Juno, genomen van licht, betekent, datze de nieuwgeboorne in 't licht helpt brengen. Met de ontſteke fakkel, dienze hier in de hant heeft, wort te kennen gegeven, datze den kinderen 't eerſte licht openbaert. De maen, dienze op 't hooft heeft, betekent, dat de vochtigheit der maen, de vrouwen in 't baren vorderlijk is. De boogh en pijlen, die haer ten ſchouderen afhangen, bewijzen de onverdragelijke pijnen, die de vrouwen in 't kinderbaren gevoelen. De hinde, die neffens haer ſtaet, geeft haer ſnelheit te kennen. d'Ouden, zijnde van'er ſnelheit verwondert, hebben haer wieken, en een wagen, die van twee witte hinden, om dat haer wit beſt voegt, wiert voortgetrokken, bygevoeght; daerze niet anders mede te kennen hebben willen geven, als dat de maen 't gezwinſte van allen om de aertkloot loopt. Aen de pedeſtael of voetſtal, daerze op ſtaet, zijn mede zeer kunſtige jagers garen, pijlkoker, jacht-tas, zwijneſpriet, en diergelijk jaeghtuigh, dat op de jacht gebezicht wort, uitgehouwen. Tuſſchen de Treſory ordinaris kamer, en de Sekretary, of tuſſchen en voor d'ingangen van de trap, leunt

MERKUUR

achter tegen de ſtam van een boom, daer veil om geſlingert is, in de gedaente van een ſchoone wel-gezette en verſmiſte jongeling, met een gevleugelde hoet op 't hooft (want zoo wort hy gemeenlijk by de Poëten afgebeelt) zonder baert, en gantſch naekt, behalve dat hy een zijde kleet, van achteren op de ruch heeft hangen, dat hem over beide ſchouderen, voor op de borſt toekomt, en met d'eene ſlip zijn ſchamelheit bedekt. Zijn linker hant heeft hy in de zijde gezet, met een ſtokbeurs daer in, op de rechter arm de valroê leggen, aen zijn linker zijde een bok, en de rechter een kraijende haen ſtaen, die zijn vogel is. Hy wort by de Poëten voor Jupijns, en de nimf, Mariaas, Atlas dochter, zone gehouden. Men hielt hem ook voor een behendigen dief. Luciaen ſchrijft in zijn zamenſpraek, van Apollo en Vulkaen, dat hy middelen om te ſtelen, in zijn moeders lijf verzon, ſtrax na zijn geboorte, ontſtal hy Neptuin den drie-tant, Mars zijn zwaert, de koejen van den Koning Admetus, wien Apollo bewaerde, dien hy, van hem met ſchieten gedrijght, boogh en koker ontſtal, en zijn moeders en zuſters hemden in de de batſtoof, en Vulkaens tang, daer hy by was. Zoo haeſt was hy niet geboren, of worſtelde met cupido dien hy ter aerde wierp. Toen elk, om de overwinning hem vertoefde, en Venus hem kuſte, benam hy haer, zonder datze 't voelde, haer gordel. Jupiter, die Venus hierom beſpotte, ontſtal hy de Konings ſtaf. Eens ontſtal hy iemant een ſchoon paerd, en gaf daer voor een zerigen ezel, en een nieuw gehuuwt man, een ſchoone vrouw, en gaf hem een oudt tandeloos wijf. Hy was d'eerſte, die de koopmanſchappen, met maet en gewicht, doch niet zonder bedroch, leerde verkoopen; daerom wert hy voor den koopluiden Godt gehouden. Veele kunſtvindingen worden hem toegeëigent. De lier zou hy, van een dode ſchilpad, aen de Nijl gemaekt hebben, daer voor hy in 't vree maken, over d'Oſſen-ſteling van Apollo, de roe Caduceus, of val-roe, die de kragt had, om twee twiſtige, daer zy tuſſchen beide geleit wiert, te bevredigen, in mangeling had. Om dat t'onderzoeken, wierp hyze eerſt tuſſchen twee ſlangen, die heftigh beten; maer ſtrax vrienden wier-

wierden, zoo datze met twee ſlangen bewonden is geweeſt, en altijt tot een teken der vrede wort gehouden. Hy was d'eerſte, die de loop der ſterren waer genomen, jaer en dagen 't onderſcheidig beſtek geſtelt heeft, en leerde den menſchen Godtsdienſtigh en beleeft te zijn. Cicero ſchrijft, dat Merkuur d'Egiptenaers de wetten, letteren en manier van ſchrijven heeft geleert: en wiert daerom ook by hen, gelijk Plato getuigt, Thoit of Theut geheten. Om nu te verſtaen wat met deze Merkuur gemeent wort, zoo ſtaet aen te merken, dat hy de woortvoerder of der Goden bode is genaemt, om dat hy den menſchen goede en Godlijke wetten, als of hy hen de wil der Goden uit den Hemel op Aerden bracht, leerde. Dat hy der dieven en koopluiden God genaemt is, is, om dat de welſprekentheit, alſſe misbruikt wort, allerlei boosheit, en ongrechtigheit onder den menſchen, uitricht. Met de valroe dien hy op zijn linker arm heeft, verçieren de Poëten dat hy dooden kan verwekken, dat's zoo veel te zeggen, dat welſprekentheit macht heeft, den bloden moet te geven. Gelijk men leeſt dat welſprekende hooftmannen deur konſtige vermaningen, hun krijgsluiden een manlik en onverzacht herte inſpraken. Ook wort verziert dat hy alle doden moeſte ter hellen leiden. 't Geen verſtaen magh worden, dat de welſprekentheit d'opgeblaſe menſchen den moedt kan doen zinken. De vleugelen aen hoet en hielen, bewijzen dat de welſpreker, ſnel van geeſt en tong, om zijn woorden bequaem en vloeiende, als 't behoeft, voor te brengen, moet zijn; want de Griecken hadden in 't gebruyk, datze, in hun redenen van gevleugelde woorden ſpraken. Andere, die zeggen dat Merkuur niet anders is, als de optrekkende kracht der zonne, beelden met zijn vleugelen af de ſnelheit der zonne, die het onbekende en verborgen openbaert, want de zon, de dampen door zijn aentrekkende kracht om hoog verheffende doetze vliegen, hier om verzierden ook de Poëten dat hy een dief is, vermits de zon met de dampen uit 't aertrijk te trekken, eens ſchijnt als die te ſtelen. Hy heeft de haen by hem, om dat hy de Godt der koopmanſchappen, en by na, van alle kunſten is; daer de menſchen vlijtigh en wakende, gelijk den haen, die voor de wakentheit wort gehouden, in zijn. Zommigen menen dat de haen, wijl Merkuur voor de reden en 't licht dat tot de kennis aenleit, wort gehouden, aenwijſt hoe wakker, en zorghvuldigh dat de wijzen behooren te zijn, want het is niet gevoeghlijk den nacht over te ſlapen. Andere die, gelijk gezeght is, door Merkuur niet anders als de trekkende kracht van de zon verſtaen, zeggen dat de haen hem hier om wort toege-eigent, dewijl de haen, den dageraet, dien de zon maekt, met zijn gekrai verkundight. Zijn wagen wiert ook van twee hanen, of, zoo andere zeggen, van twee ojevaers, voortgetrokken. Onder zijn voeten, aen de voetſtal daer hy op ſtaet, hangen ter weder zijde feſtonnen van winde-loof, die kunſtigh met Merkuurs geſlangde ſtaf, ſtokbeurs, pennekoker, inkpot, en menighte boſſe ſchaften en pennen, kunſtigh doorwrocht zijn. Op d'andere hoek, van de zelve zy voor de trappen, tuſſchen de Sekretary, en de kamer van de Treſory Extraordinaris, ſtaet

JUPITER

in de gedaente van een ſterk, vlezigh en vierſchooten man. Hy wort by de Poëten, gelijk ook hier, ruigh van baert, vol van hair op 't hooft, en met een glas klaren mantel, vol van glinſterende ſterren, en die hem van de linker ſchouder af hangt, met een ſnoer onder de linker arm is toegegeſpt, en geeſtig met kreuken en vouwen voor zijn heimelijke leden komt zwieren, afgebeelt. In de rechter en linker hant heeft hy de blixem, ter linker zyde een Arent, (met een donderkloot onder zijn linker klaeuw, en zijn rechter vleugel achter om zijn beenen geſlagen) en ter rechter zyde een Ram ſtaen.

Jupiter was de zoon van Saturnus en Ops, die ook Rhea genoemt wort. Wat zijn naem belangt, by de Latijnen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

nen wort hy Jupiter, dat is zoo veel te zeggen als behulpigh, of helpende vader by de Grieken zeus, dat is, oorzaek des levens, genoemt. De naem van Jupiter of helpende vader viel hem toe, om al de nutte dingen, die hy tot onderhout en trooſt, van 's menſchen ellendigh leven voortbraght. Zeer gevoeghlijk verzieren de Poëten dat hy zijn afkomſt van Saturnus, of de tijdt heeft, dewijl hy voor de hooft-ſtof der lucht wort gehouden. Eenige hielden de lucht voor Jupiters oogen, andere hielden Jupiters zuſters en wijf, de lucht te wezen, en hem den hemel des viers, en dat zy zijn vrou is, om dat by de lucht, door Jupiters hitte verwarmt, en door de zon geholpen, veel dingen geſtelt worden. Virgilius, Cicero en Euripides, zijn al van eene gevoelen, dat den Ether, die Anaxagorus den vierigen hemel noemde, den opperſten God zou zijn, 't welk Jupiter ook is. Hy was, zoomen by eenigen leeſt, een wijs Koning, die onder andre dingen die hy loflijk deed', 't rouwe volk deed nalaten menſchen vleeſch eten, dat voormaels, als noch in de nieuwe weerelt, zeer gebruiklijk was. Zijn wagen wiert ook van twee Arenden getrokken, en op de zelfde waren vijf fabelen uitgebeelt. d'Eerſte, daer hy Europe, de twede daer hy Gammedes ontſchaekt, de derde, daer hy zich in de gedaente van vuur, met Egina, Aſopus dochter, vermengt, de vierde, daer hy als goude droppelen in Danaës ſchoot-glijt; de vijfde, daer hy Saturnus verloſt. Hy wort ook veeltijts van de Poëten half naekt, met lang hair en een ruigen baert, zittende met zijn blixem in de hant op een Arent, uitgebeelt. Hem is hier een Arend by gevoeght, om dat hy in den oorlogh een Arent in zijn vanen voerde. De blixem, die hy in de handen, en de donderkloot, die de Arent onder zijn voeten heeft, gevende donder en blixem te verſtaen, die de planeetſtar Iupiter veroorzaekt. Iupiter, is, als andere menſchen geſtorven, en in Kreta begraven, zoo Lucianus en Epiphanias, die daer zijn graft zach, getuigen: maer Kallimaghus bekent zijn graft by de Kretenzen gemaekt, doch ſchijnt zijn doot te verzaken, daer hy zeght:

Uw graf, ô Koning, hebtge in Cretá
wel genoten;
Maer zoo niet, dat het houdt uw
godlijkheit beſloten.

Hier dichte by, tuſſchen den ingang van de Treſory Extraordinaris, en de kamer van de Commiſſariſen van de kleene zaken, ſtaet

APOLLO,

in de gedaente van een ſchoone, jeugdige en baerdeloze jongeling, met geel haer op, en een laurierkrans om zijn hooft. Hy is, gelijk ook d'anderen Goden, heel moedernaekt afgebeelt, dan alleen zietmen d'eene ſlip van het zijde purpere kleet, dat hem van zijn ſchouderen af hangt, en waer in 't geſlangde Meduzens hooft, na 't verzieren der Poëten, ſtont afgeſchildert, zeer aerdigh in kreuken en vouwen voor zijn ſchamelheit zwieren. Op zijn ruch heeft hy een pijlkoker hangen, in de lincker hant een boogh gevat, en de rechter hant achter over zijn rechter ſchouder, aen de pijl-koker geſlagen, gereet om daer ſchichten uit te trekken. Neffens zijn zijde en achter hem heeft hy een harp ſtaen, onder aen zijn voeten de groote en gruwelijke draek Python, die na de Zuntvloet uit der aerde gewoſſen (van zommigen, doch ongevoeghlijk, voor de reuze Tiphon, dien Juno door een vuiſtſlagh voort-bracht, gehouden) en van hem met ſcherpe jacht-pijlen gedoot wierdt, met de bek en pooten wijdt van een geſpeert leggen. Apollo was de zoon van Jupiter en Latona, en de zuſter van Diane. Hy wort genaemt de godt der Poëten en Artzen, om dat de zon, zijnde vol geeſt-gevende kracht, der menſchen zinnen ſcherpt en verluchtight, de lucht matight, en alzoo onze lichamen in gezontheit onderhout. Ook wort hy gehouden voor de godt der voorzeggingen, gelijk zulx, toen 't geheimenis tot Delphos in zwang ging, te zien was. Hierom wiert hem de regen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de voorziende raven, de dood, voorwetende zwaen, en meer andere dingen, naer de delen van 't jaer, bygevoegt. Hy wiert van de Griexe Poëten Hecaergos, dat is, van verwerkende, en om zijn klinkende klaerheit, Phæbus, en om dat hy verborgen dingen openbaert, Delius genaemt. Hy en Diaen, zijn in 't Eylant Delos geboren, dat is, datze in 't openbaer en blinkende zijn te voorſchijn gekomen: want zon en maen, tot groote lichten van Godt geſchapen, alle wezentlijke lichten op aerden ontdekken, en voeden. Hem wort midden onder de Muzen, als haer dans-beleider, plaets gegeven: want hy is, hem voor de Zon genomen, 't hart des hemels, 's werelts ziel, en licht of Jupiters oogh. De laurier, daer Apollo mee gekroont is, betekent voorzegging, of waerzegging. En zeker niet ongerijmt, want men zeit dat Daphne (de gene, die, om 't verkrachten t'ontkomen, in een laurier verandert wiert) ook Sophrone, dat is, matigheit en zoberheit genaemt wiert, vermits de kracht van voor te zeggen, hier uit ontſtaet. Door hem wort ook ſnarenſpel, welſprekende vermaningen, en wijze trooſtredenen, die de verderffelijke bekommeringen des herten weghnemen, verſtaen. Te dien einde is hem hier ook een harp bygevoecht, als mede een lier en vedel, waer meede gelijkmatige over-een-ſtemming des hemels afgebeelt wort. Het dooden van de draek Pijthon, dien Apollo onder de voeten heeft, is uit een geſchiedenis genomen, te weten, dat Apollo by de vliet Cephirus, dicht aen den bergh Parnaſſus, eenen grooten tyran, geheeten Python, toegenaemt de draek, ombracht, en dat de toezienders riepen, zent pijlen, of ſchiet, daer uit een vreugdigh gejuigh der overwinning rees, 't geen daer na altijdt in 't gebruik bleef, als Ovidius in zijn minne-konſt, in 't tweede boek, verhaelt:

Roep nu Lo pæan, ja, koom, verdubbel dees gezangen,
Ik heb 't gevogelt, dat ik zocht, in 't net gevangen.

De uitlegging van het doden van dezen Draek Python, is aldus; Python, is by de Grieken zoo veel gezeght, als verrotting, die uit overvloedige vochtigheit ontſtaet, en van Apollo, of hitte der Zon, daer anders ziekte uit ontſtaen zou, veroorzaekt wort. Eenige zeggen dat Apollo, in dit Python doden, van zijn zuſter Diana geholpen is, nemende wraek over hem, om dat hy hun moeder Latona, die bevrucht was, door Junoos haet, vervolghde. By Latona wort vergetelheit, en by Python d'overvloedige zwarigheden dezes levens, die door vergetel worden weg genomen, verſtaen, te weten: door haer kinderen, Apollo en Diana. Apollo, de lieflijkheit der maetzang, en Diana, 't vermaek des jachts, twee dingen die 's menſchen geeſt zeer vermaken. Zijn wagen, zoo de Poëten vercieren, wert door vier paerden, die vier ten mont en oogen uitblazen, voort-getrokken. Op de zelve waren zeven fabelen afgebeelt. d'Eerſte was, Phaëtons val. De twede, Pythons doodt. De derde, Marſyas villing. De vierde, daer Apollo, 't vreê van den Koning Admetus hoed. De vijfde, daer hy zich, toen hy voor Tipheus vluchte, in een raven veranderde. De zeſte, daer hy zich in leeu en gier verandert. De zevende zijn ongelukkige liefde tot Daphne, die in een laurier veranderde. Voor aen de voetſtal, daer hy op ſtaet, hangt allerley ſnaren-geſpel, als veel, harp, ſcharmei, zak-pijp, fluit, luit, en diergelijk zangtuigh.

Tuſſchen de Schepens Extraordinaris, en de Reken-kamer, ſtaet

MARS.

Straf en wreet ziet hy met zijn ruigen baert uit zijn oogen; deez', daer meeſt al d'andere goden en godinnen met een zijde kleet ſtaen uitgebeelt, is, na krijghs-gebruik, hier met een helm, daer een vliegende draek boven op ſtaet, en met een zwaer panſer, gewapent. Heeft een zwaert op zijn' zijde, aen de linker arm een ſchilt, in de rechter een geweldige enter- of oorloghs-bijl, en van zijn ſchouderen af een lange bloedige oorloghs-mantel hangen. Achter hem ſtaet een wolf,

dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dat zijn dier is, en aen zijn voeten een raef. Hy is de zoon van Juno, die hem, zoo zommige meinen, zonder mans toedoen, in Tracien heeft gebaert: want zy was, om dat Iupiter zonder vrou met het raken van zijn hooft Minerva hadt geteelt, in haer geeſt beroert: des gingze, om te onderzoeken hoe zy zonder man mocht bevrucht worden, na d'Oceaen; maer zy quam, vermitsze door 't reizen was vermoeit, voor de wooning van Zephyrus vrou, Flora, Goddin der bloemen, ruſten, die haer vraeghde, waerom zy deez' reis hadt aengenomen? Toen Iuno haer de oorzaek hadt gezeit, antwoorden Flora, ik zal, indien ghy 't voor Iupiter wilt verbergen, u uw begeerte doen genieten, 't geen Iuno beloofde; hier op zeid Flora, dat in de velden van Olona een bloem, of daudiſtel ſtont, daer door zy, zooze hem proefde, of aenraekte, zou bevrucht worden. Zy, hier in Flora gehoorzamende, wiert zwanger. Andere meinen datze haer eige egenis met haer handt ſloegh, en zoo zwanger wierdt. 't Kindt, toen 't gebooren was, wiert, om dat het een overſte der mannen in den oorlogh zou zijn, Mars genaemt; oorſprongkelijk uit het Latijnſche woort *Mas*, dat mannelijk gezeght is. De naem Mars, na 't gevoelen van Heraklides van Ponten, komt van 't Griex woort, Ares, dat vervloeking en ſchade betekent. Men pleeg hem op 't Eylant Lemnos menſchen t'offeren, 't geen daer na, om de groeuzaemheit, wiert afgeſchaft. De Poëten hebben hem verſchrikken, tooren en geroep, die hem als ſchiltknapen volgen, tot gezelſchap toegevoegt; want hen was geoorloſt, al dat hen, aengaende hun Goden, goedt docht, te verzieren; des gaven zy Mars, om dat d'Oorlogh, door d'onbegraven dooden, peſt veroorzaekt, Bellone tot een voerman: 't gerucht, die haer wieken roert, en met ware en valſche tijdingh, landen en ſteden vervult, is zijn voorloopſter. Dat Mars, den krijgh, alleen van Juno, dat 's de rijkdom, gebooren is, is om dat de rijkdom uit hoovaerdy, hooghmoet en nijt, daer den krijgh zijn oorſprong van heeft, ontſtaet. Ook is den krijgh, om wel gevoet te worden, en veel te krijgen, gaerne by rijkdom; want den krijgh is om te krijgen. En de begeerte tot de heerſchappyen en Koningkrijken, is d'oorzaek van oorlogh. Dat Mars, voor den God des oorlogs is gehouden, dat is, om dat hy 't gebruik der wapenen een heir toe te ſtellen, en al wat tot den krijgh nodigh is, eerſt heeft gevonden.

Aen de voetſtal daer hy op ſtaet, zietmen allerlei oorlogs-tuigh, twee panzers (want alles is hier dubbelt) zwaert, rondas, ſchilt, helmet, pijlkoker, trompet en oorlog-bijl, en diergelijk verderffelijk geweer, als ook een rondas, en langwerpigh ſchilt, daer op Jupijns gevleugelde blixem ſtaet uitgedrukt. Boven den ingang van ieder deur, van deze twee kamers, is een ront gat, ter weder zijde van dit gat, vertoont zich een woedende wolf, ieder met een doot kint, en omgebragt ſchaep, onder haer voeten, en tuſſchen haer beide onder 't ront, menſchen ſchinkels, dootshoofden en korenſchooven, daer over een ſlangh kruipt. Boven ieder wolf, ſtaet een weenent kint, met de handen voor d'ogen, en dezen droevigen toeſtel, die Mars of den Oorlog veroorzaekt, bewenen. Boven, op het ront, leggen twee helmetten, en ter weder zijde, boog, pijl-koker, bondel-pijlen, richter-bijl, en meer ander oorlogs-tuigh. Dicht daer by, tuſſchen of voor de twee trappen, daer langs men na de derde verdieping klimt, ſtaet de Goddin

VENUS,

in de gedaente van een aengename, poezelige en bekoorlijke maeght. z'Is moeder naekt, houdende alleen voor haer heimelijkheit, een vrolik groene ſluijer, waer van de eene ſlip haer om de linker arm, en d'ander om haer rechter been geſlagen is, gelijkze veeltijts van de Poëten zoo afgebeelt wort, om te kennen te geven, dat die Venus, in onkuisheit dienen, van hun eer en rijkdom berooft worden. De Poëten verzieren, dat haer gewaet, dat-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ze aen heeft, van de gratien geweven, het bovenſte vrolik groen, het onderſte ſchoon geel, met gout, zilver en hemelſch blaeuw geborduurt; maer al dit zoo dun was, datmen daer door, als'er de wint tegen blies, de ſchoonheit van'er verburgen leden zien kon. Haer riem, Ceſtus, was ook zeer kunſtigh doorwrocht. z'Is hier, daer haer de Poëten gemeenlijk ook mee beſchenken, met een kroon, van rozen en mijrten, dien haer de Poëten veeltijts ook toevoegen, gekroont, om de vergangkelijkheit der welluſten, dewijl de roos haeſt verſlenſt, aen te wijzen, ook wort de gene die gail is, uit verſmading der eerbaerheit root als een roos, en geprikkelt door den angel der zonde. Dat Venus de Myrteboom toege-eigent is, leeſtmen by verſcheide ſchrijvers. Plutarchus ſchrijft in 't leven van Numa, dat de vrouwen in Graſmaent, aen de Goddin Venus offerden, om dat deze maent, deze Goddin toeheilight was, en de vrouwen in 't begin van de maent, in het bad, met myrte gekroont, gingen. Venus wort met myrte gekroont, om dat dit gewas zeer groote kracht heeft, om liefde te verwekken. Andere zeggen, om dat Venus uit Zee-ſchuim geboren is, en dit gewas zeer geirne aen ſtrant waſt. Ter rechter zijde aen haer voeten, ſtaet een zwaen, en ter linker een duif. Na 't vercieren der Poëten, wort haer wagen van ſneeuw-witte duiven en zwanen, voortgetrokken. Dat Venus, nevens andre dieren, zwanen worden toegevoeght, dats', om dat de zindelijkſte tot het vryen 't bequaemſt zijn, gelijk de zwaen een van de ſchoonſte voglen is. De twee gevleugelde poezelige kindertjes, die hier by haer ſtaen, en de handen over des moeders ſchamelheit aen elkandre geſlagen hebben, zijn Kupido en Antros. De Filezoof Porphyrius, ſchrijft aldus van deze twee. Venus merkte dat Cupido, een lange tijt na zijn geboorte, weinig of niet was gewoſſen, maer dat hy even kleen bleef, des ging zy, om hier in te voorzien, aen 't geheimenis der Goddin Thems, raet vragen, daer wiert haer geantwoort, dat Cupido, zoo lang hy alleen bleef, niet zou groeien, des moeſt zy hem, om onderlinge liefde te houden, een broeder baren, dan zou hy, zoo veel als 't nodigh was, waſſen. Venus gehoorzaemde het geheimenis, en baerde Antros. Cupido begon, zoo haeſt deze was geboren, zijn vleugels uit te ſpreien, en kloekmoedig voort te ſtappen. En het is met deze twee zoo gelegen, dat noit of zelden, d'een iet is zonder d'ander. Cupido zoekt zich, wanneer hy Antros ziet groeien, ſtrax mee te verheffen. Ziet hy hem kleen, het geen Antros hem dikwils te ſpijt doet, hy wort ook kleen. Dus waſt de liefde in de perzoon, die van gelijke liefde wort gedreven, want de geliefde moet de lievende lieven. Met de gulde appel, dienze in de linker hant heeft, wort het oordeel dat Paris tuſſchen de drie Goddinnen, Iuno, Pallas, en deze Venus, over haer ſchoonheden uitſprak, te kennen gegeven, en dat de keur op haer viel.

Na d'oude gedichten der Poëten, is Mars zonder vader, en Venus zonder moeder geboren, van zeeſchuim. Want Saturnus wierp zijn vaders Cælius manlijkheit, die hy met een zeins had afgeſneden in zee datze ſchuimde, en van dit ſchuim is Venus voortgekomen. d'Uitlegging hier van, dat Venus verziert wort uit zee-ſchuim geboren te zijn, is, om dat het telige zaet der dieren niet anders is als ſchuim, dat ziedend boven drijft. De zoute vogtigheit geeft tot de teling groot voordeel, en verwekt door'er hittige ſcherpte onkuisheit. Ter rechter en linker zijde van de voetſtal daerze op ſtaet, zietmen zeer çierlijke feſtonnen, van mijrte en rozen takken uitgehouwen, daer alleen 't geen by na Venus toegepaſt wort, aenhangt, als boogh, pijlkoker, jachtkan, kam, ſpiegel, hairborſtel en ſnoerpeerlen, en diergelijk hoofttoiſel. Ter weder zijde van den ingangh van de trap, in de vleugels van de boog, zijn dier gelijke feſtonnen, met peerlen oer, ſchulpen, zeehoorens, en korrende duivens verzien. Naeſt aen de Goddin Cybele, ſtaet tuſſchen of voor bei de trappen, daer men na de kamer van de Huwelixe-zaken op gaet,

SATUR-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

SATURNUS.

Hy wort hier, zoodanigh gemeenlijk hem ook de Poëten afbeelden, geheel grijs, kaelhoofdigh, qualik gekleet met een getande zikkel in de linker hant, en een kint in d'ander hant, daer hy de tanden ingezet heeft, om te verſlinden, afgebeelt. Achter aen zijn voeten, zietmen koorenſchoof, ploegh en kouter, en tuſſchen zijn voeten een leggende zantloper, en ter rechter zijde een twee-oorigh hooft ſtaen. Saturnus wort gehouden voor den zoon van Celum of Uranus, Koning van Kreten, dienmen acht te zijn den hemel, en Veſta d'aerde. Doch eenige twijfelen, wie Saturnus ouders waren. Plato maekt hem zoon van d'Oceaen en Thetis, dat de hemel en d'aerde de Oceaen en Thetis teelden, en van deze twee, Phorcys en Chronus, of Saturnus quamen. Het is met de verziering van Saturnus aldus gelegen. Saturnus had een broeder, Titan, zeer maghtigh en wreed, die hem, hoewel hy d'oudſte was, in zijn plaets liet heerſchen, op voorwaerde, dat Saturnus al zijn manlik zaet moeſte dooden, op dat na zijn dood, de kroon weder op Saturnus quam. Dit dus beſloten, heerſchte Saturnus vredigh en beleeft. 't Geſchiede dat Ops, zijn zuſter en vrou, hem een zoon baerde, toen bewees hy hem een woorthoudend man, maer een onmenſchelijke vader, vermits hy dat onnozel wicht, volgens ook dit afbeeltſel, verſlont en ombracht. By Saturnus, wort verſtaen de tijt, die van den hemel geteelt is, want eer den hemel was, was'er geen tijt, zoo Plato in zijn Timeus ſchrijft, hierom wort hy ook dus out en vervallen, om dat de tijt out is, en van een gulde eeuw, in een yzre eeuw vervallen is, afgebeelt. Het vercieren van 't afſnijden van zijn vaders manlijkheit, betekent, dat'er maer eene tijt is, en na dezen geen meer, en daerom mochter geen andere Saturnus worden geteelt, om dat'er maer eene, na 't gemeen gevoelen, en geen meer werelden zijn. Het verſlinden van zijn kint, betekent, dat de tijt, dien Saturnus zelfs voortbrenght, alles verwoeſt en vernielt. De zikkel in zijn hant, de ploegh, kouter, korenſchoof, zantloper, zijn altemael beduitſelen, die op 't voorby gaen van de tijt ſlaen. Zijn wagen wiert van twee zwarte Oſſen voortgetrokken, waer op vijf fabelen waren afgebeelt. d'Eerſte was, daer hy zich, om dat hy van Ops, by de Nymf Fillika wiert betrapt, in een os veranderde. De twede, daer hy zich met de Latiſche Enotria vermengt. De derde, daer hy, meenende Jupiter te eten, in een bedoekte ſteen beet. De vierde, daer hy zijn vader ſubt. De vijfde, daer hy van Jupiter, toen hy van de Titans was gevangen, wort verloſt.

In d'acht perken aen d'enden van de galderyen, zietmen 't gantſche oorlogh, dat de Batavieren, ten tijde van Vitell en Vespaſiaen, hier te lande tegen de Romainen, onder den Veltoverſten Claudius Civilis, die tegen de Romainen opſtont, voerden, in ſchilderwerk afgebeelt. Want als het vuur van oneenigheit, dat dus lang tuſſchen Vitell en Vespaſiaen, geſmeult hadt, (als breder by Tacitus in zijn derde boek en Suetoon in 't leven van Vitell, te lezen is) in een openbare brant uitſloegh, namen de Batavieren, die te dien tijde, met 't weg zenden van hun jonge manſchap ellendigh geſoolt en in hun vryheit verkort wierden, deze gelegentheit waer, en onder Claudius Civilis, de voornaemſte aenleider, de wapenen tegens de Romainen, op. Te dien einde had Civilis de voornaemſte der Batavieren, onder ſchijn van hen te vergaſten, in zeker Schaker-boſch, te zamen geroepen, daer hy hun dapperheit hemel hoog verhefte, en hen voor oogen ſtelde, het jok van hun ellendige ſlaverny, daerze by de Romeinen onder gehouden wierden. Tacitus beſchrijft deze aenmaninge van Civilis, om de wapenen tegens de Romainen op te nemen, in zijn vierde boek der Hiſtorien aldus: *Ten zelven tijde waren daer twee voorname Heeren, Julius Paulus en Claudius Civilis, zijnde beide afkomſtigh van Koninklijken bloede, die in heerlijkheit al andere verre overtroffen. Doch d'eene van deze twee, namelijk Paulus, heeft Fonteus Capito valſchelijk doen beſchuldigen, met de* *mis-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

misdaet van wederſpannigheit, en heeft hem daer over doen om 't leven brengen. Den anderen Civilis, heeft hy met ketenen vaſt gemaekt, en gezonden tot Nero: doch is wederom ontſlagen van Galba. Evenwel daer na is hy wederom in merkelijk gevaer gekomen onder Vitell, ter oorzake zijn krijghs-heir hem ter doot zocht te brengen. Hier van daen is ook geſproten den eerſten oorſprongk van zijne verſtoorniſ tegens ons, want hy hoopte door middel van onze zwarigheden eenige uitkomſte van zijne zwarigheden te zullen verwerven. Want Civilis was een man zeer uitſtekent boven gewoonlijke wijsheit der Barbariſchen, en wonderlijk liſtigh van verſtant, maer mismaekt van aenzicht, hiel hem als een anderen Sertorius en Hanibal. Wyders, op dat het niet zoude geſchieden, indien hy openbaerlijk van het Roomſche volk quame af te vallen, dat men als dan dieshalve tegen hem als tegen een openbaren vyant zou oorloge, zoo heeft hy looslijk voorgewent, dat hy vrientſchap hadt met Veſpaſiaen, en zijn zijde volghde. Ook wierden'er zekere brieven van Primus Antonius aen hem gezonden, waer by hem laſt gegeven wiert, dat hy al de hulptroepen, die van Vitell op ontboden waren, van hem zouden afwenden, en dat hy als van wegen de aenſtaende ſchijnbaerheit der Duitſche beroerten de legioenen by hem zou houden. Dat zelfſte hadt hem Hordeonius Flackus in zijn tegenwoordigheidt mee vermaent, dat zijn gemoedt ſtrekte tot Veſpaſiaen, en zijn genegentheit geheel tot de Republijk, wiens gantſche verwoeſtigh op handen was, indien d'oorlogh vernieuwt wiert, en zoo veel duizenden gewapende mannen in Italie quamen in te booren. Civilis dan vaſt voorgenomen hebbende van de Romeynen af te wijken, verberghde zeer heimelijk zijn voornemen, en hadt anders geen meining, dan dat hy alle zijn zaken wilde richten na gelegentheit van d'uitkomſte. Over zulx begoſt hy op deze wijze de beroerten in te ſtellen: Voor eerſt wiert het jonge manſchap t'zamen geroepen door bevel van Vitell, om ten krijgh aengenomen te worden. Deze aenneming, gelijk die in haer eige zelfs laſtig was, zoo wiſten daeren-boven de dienaers, tot zulkx beſtelt, door hun gierigheidt de zelve noch veel zwaerder te maken, uit oorzake datze hier en daer oude luiden en zwakke mannen lieten opzoeken, ten einde zy daer na gelegentheit zouden hebben om de zelve voor gelt los te laten. De jonge knechtjes, voornamelijk die in ſchoonheidt uitſtaken, (en by den Batavieren is doorgaens een kloeke ſchoonheidt onder de kinderen) wierden met onkuiſche misbruiken onteert. Van wegen dit alles is 'er een groote haet tegens den Romeinen ontſtaen, zulx dat daer over eenige opgemaekte aendrijvers van deze beroerte de lieden aldaer zoo verre bewogen hebben, datze opentlijk d'aenteikening tot den krijghs-dienſte der Romeynen afgeſlagen hebben. En voor al heeft ſtraks daer aen Civilis in 't a Schakerbos beroepen de grootſte Edelen van den lande, en ook de treffelijkſte van de gemeente, onder een ſchijn van een groote gaſtery; en ziende nu datze, als 't laet in de nacht begoſt te worden, door den wijn vrolijk en verheught wierden, zo heeft hy haer begonnen aen te ſpreken, aenvangende zijn reden van den grooten lof en eere hares volks, en haelde wijtloopigh al d' verongelijkingen en zwarigheden die hen aengedaen wierden, op. Zijn reden dus geëyndight hebbende, en de zelfde met een groote toeſtemminge aengehoort zijnde, zoo heeft hy hen, na de Barbariſche gewoonte, al t'zamen verbonden met eede en andere vervloekingen, in 't lant aldaer gebruikelijk. Doen dit alzoo beſtelt was, zijn daer eenige gezanten aen de Caninefaten gezonden, om haer mede den zelven aenſlagh deelachtigh te maken, en in 't zelfſte verbondt te trekken. By den Caninefaten was een Overſten, genaemt Brinio, een man van roekelooze ſtoutigheit, nochtans van zeer eerlijken afkomſte: insgelijx hadt zijn Vader vele vyandige daden aengerecht, en onder anderen ook de zotte krijghstochten,

Dit wort vertoont boven den ingang van de Trezory. a Nemus ſacrum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tochten van de Keyzer Cajus tot uitlachens toe verworpen, zonder ſtraf daer voor t' ontfangen. Zoo dan, vermits de wederſpannigheidt zijns huis, heeft hy ook een behagen in deze oorlogh gehadt. Over zulx, na de maniere zijns landts, heeft men hem geſtelt op een ſchilt. En is alzoo om hoogh verheven, en op de ſchouderen van eenige gedragen, en voorts plechtelijk tot hun krijgs-overſten uitgeroepen.

En dit ophitſen tot de wapenen, als ook, dat de Batavieren zekren Brinio, na 's Lants gebruik, op hun ſchilden hieven, hem tot Overſte aen namen en hulde zwoeren, wort in de twee eerſte ſchilderyen, die in het park boven den ingang van de Treſory Ordinaris, en in het park daer naeſt aen, boven het portael of den ingang van de trappen komen te ſtaen, vertoont.

De Batavieren, dus de wapenen, onder den Velt-Overſte Brinio, aengenomen hebbende, ontboden terſtont hier op de Vriezen, en vielen op twee benden, die in winter-leger, dicht aen de ſtrant van de Noort-zee, lagen. De Batavieren, Kaninefaten, en Vriezen, de Romainen dus onverziens t'ondergebraght hebbende, taſteden voorts d'andere ſterkten aen, en overvielen de ſoetelaers en koopluiden. De Romainen zich te zwak bevindende, om het in Batavie te kunnen houden, leiden hun ſterkten aen kolen, en toogen met hun Veldt-tekens na 't opperſte van 't eylant, onder het beleidt van Aquilius, meer de naem als de daet, van een Krijgs-heir daer uit voerende. Dit verhaelt Tacitus in deze volgende woorden: *Terſtont hier op valt men met d'op-ontboode Vriezen (een overrijnſch volk) op twee Vendelen die in winterleger dicht by den Oceaen lagen. En de krijgs-knechten zagen ook den vyant niet aen komen vallen, en ſchoonze de zelve gezien hadden, zouden ook niet maghtigh genoegh geweeſt zijn die te ſtuiten. Weshalve wierden de in winter leggende krijgs-knechten gevangen en verſtroit; daer na vielenze ook der zoldaten, jongens en zoetelaers, die wijt en zijd verſtroit liepen, als ofze geen vyand hadden, aen. Tevens begon men te loeren op 't uitroien van de kaſtelen en ſterkten, die van d'Overſten, vermitsze de zelve niet konden beſchermen, verlaten wierden. Vendelen, ſtanderden, en 't overige krijgs-volk, wierden onder den overſten Aquilius in 't opperſte gedeelte van het eylandt, meer de naem als de daet, van een krijghs-heir uitmakende, gevoert. Want Vitell had het beſte volk uit de vendelen gelicht, en daer tegens uit de naeſt gelege dorpen van Duitslandt, een deel loom en onervaren volk in de wapenen gebraght.*

De Velt-Overſte Civilis, die alle zijn aenſlagen dus in 't heimelijk met bedrog zocht uit te werken, gingk quanſuis, noch d'Overſten, datze hun ſterkten zoo licht verlaten hadden, beſtraffen; maer ziende endelijk, met bedrogh niet meer uit te werken, toonde opentlijk zijn Vyandtſchap tegen de Romainen, en voerde de Vriezen, Batavieren, en Kaninefaten, tegen de Romainen, daer een bloedigh gevecht uit ontſtont, aen. Hier van ſchrijft Tacitus aldus: *Civilis, van zins zijnde om zijn zaken met bedrogh uit te werken, gingk den Hopluiden, datze zoo zonder ſlagh of ſtoot, hun ſterkten verlaten hadden, quanſuis, noch beſtraffen. Hy was mans genoech met zijn Vendel, het oproer der Kaninefaten te bedwingen. Zy zouden ſlechts elk weder na hun winterlegers trekken. Maer in deze zijn raedt lagh niet anders als liſtigheidt verborgen, want wanneer de krijgs-benden van elkanderen geſcheiden waren geweeſt, konden de zelve zoo veel te lichter verſtroit, en t'ondergebraght worden. Het quam daer na ook aen den dagh, dat niet Brinio, maer den Velt-overſte Civilis, de beleider van den ganſchen oorlogh is geweeſt. Dewijl de kentekenen hier van zich allengs openbaerden, alzoo de Duitſchen een volk was, die vermaek in 't oorlogh hadden, en de geheimenis van hun zaek niet langer konden verborgen houden. Weshalven, toen Civilis zagh dat hy met bedrogh niet langer door kon, toonde hy opentlijk vyandſchap, en ſtelde de Batavieren, Kaninefaten,*

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

en vrizen, ieder in hun bezondere ſlaghorde. Hier tegen ſtelden zich de Romainen weer in ſlagordre, niet verre van den Rhijnſtroom, daer al de ſchepen der Romainen, dieze, na 't verbranden hunner ſterkten aldaer gebracht hadden, tegen den vyant gekeert lagen. Maer na een weinigh ſtrydens, liepen de Tungren tot den Overſten Civilis over, door welke ſchielijke verradery, de Romainen tevens van hun vrienden en bontgenoten jammerlijk verſlagen wierden. De zelfde verradery wiert ook in de ſchepen gepleeght. Want een deel Bataviſche Roeijers, begoſten, quanſuis uit onverſtant, en als ofze niet beter wiſten, de ſchippers en zoldaten in hun werk te beletten, wierpen zich opentlijk tegen hen op, en roeiden met hun ſchepen aen der vyanden kant.

Deze en meer andere overwinningen, die de Batavieren op de Romainen, ten dien tijde bevochten, zullen vervolgens in de overige vier parken van de Zuidt-weſter en Noordt-weſter hoek vertoont worden.

In het park boven de trappen, daermen na de kamer van Huwelixe zaken gaet, zietmen afgebeelt, hoe de Batavieren de Romainen by nacht in hun tenten overvielen, en voor het meerdeel neder-matſten. Want de Romainſche Velt-overſte Cerealis, reizende op een zekere tijt na Nuys en Bon, om de legers aldaer te bezichtigen, quam hy, latende zijn volk gins en weder zonder orde verſtroit lopen, te ſcheep wederom. De Duitſchen deze wanorde en onverzaeghtheit ter ooren gekomen zijnde, namen een duiſtere nacht waer, en, komende de revier ſchielijk afdrijven, de veſtingen zonder eenige wederſtant in. In koelen bloede wierden toen nedergemaſt, al die wederſtant boden. Niet weinigh holp hen hier toe, het losſnijden der ſpantouwen der tenten, die dan den Romainen op 't lijf vielen, en hen in 't vluchten en ter were te ſtellen, zeer behinderlik waren. Een ander hoop klampte de vloodt aen boort, en ſleepteze, met touwerk daer aen te ſlaen, wegh. Nu bekent geworden zijnde, gink 't op een ſchreeuwen en roepen, om den vyanden ſchrik aen te jagen, daerze in tegendeel te voore alles in ſtilte, om hen te verraſſen, uitgewerkt hadden. De Romainen, dus onzacht opgewekt zijnde, grepen ſtrax (want weinigen waren na krijgs-gebruikt gewapent, en 't meerdeel had maer allen een bloot kleet in d'armen, en blote zwaerden in de handen) na hun wapenen. De Krijgs-overſte met de ſlaep noch half in d'oogen en ongekleedt, ſtelde het op 't vluchten en ontquam t'zijner geluk zijn vyanden. Want zy het Princelijke-jacht, daer een zijde vlagh achter van afwaide, ziende, dachten dat daer in de Krijgs-overſte was, doch het zelve aengehaelt hebbende, vonden zich bedrogen. Den Opperſte Romainſche Velt-overſte Cerealis had dien nacht over by zijn' boel, Klaudia Sakrata geweeſt. De wachters leiden de ſchult van dezen ſchielijken overval op hun Krijgs-overſten, zeggende dat hen gelaſt was, zich, om hem in zijn nacht ruſt niet te ſteuren, ſtil te houden, en datze hier door in ſlaep waren gevallen. Toen 't nu begoſt te dagen, wiert de buit met de genome ſchepen en 't Princelijke-jaght, de reviere de Lippe afgeſleept, en tot een geſchenk aen Velleda, gemael van Civilis, vereert.

Als nu Civilis, endelijk, door verſcheide nederlagen vry gezwakt, en alree uit Batavie gedreven was, zond de Velt-overſte Cerealis overal heimelijke boden, met aenbieding van vrede aen den Batavieren, en genade aen den Velt-overſten Civilis. Dit den Batavieren ter ooren gekomen zijnde, begoſten allengs een weerzin in 't oorlog te krijgen, en lieten zich verluiden, datze door Civilis ſtaetgrage razerny tot de wapenen opgehiſt en gedwongen waren, en hem dit opruien met ſtraffe aen den halze behoorden betaelt te zetten; by brengende ook, dat, by aldienze, ten dienſte van Veſpaſiaen, 't oorlog begonnen hadden, tegenwoordig hy nu het Keizerrijk bezat. Maer dit gink niet toe in zulken ſtilte, oft Civilis, dien 't noch aen wakkerheit, nocht aen 't ondertaſten der herten door verſpierders mangelde, kreeg eenig kuntſchap van 't geen dat'er

broed-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

broedde, en wel licht bedenken, dat hy, niet opmogende tegens de hatelijkheit des laſters, ſchielijk overſtagh geworpen zou worden, en half verwezen, eer hy ter were raekte. Weshalve, om dit ongeval voor te komen, liet hy aen den Overſten Cerealis verzoeken, om met hem tot montgemeenſchap te komen. Te dien einde wiert de brugh, die over de revier de Wael geſlagen was, in 't midden afgebroken; ſtaende deze twee Velt-overſte in volle ruſting dus tegen elkandre over, hief Civilis aldus aen. *Indien, manhafte Velt-overſte, my mijn' verantwoording, ſtont te doen by eenen van Vitels Overſten, geen vergiffenis mijn'er misdaden, noch dat aen mijn woorden geloof zoude gegeven worden, ſtont my te verhoopen: want tuſſchen ons beide was alles vol haets en vyantſchap, aen d'eene zyde van hem begoſt, en aen d'ander van my gevoet. Maer een onderdanige eerbiedigheit heb ik van outs her altijt tegen Veſpaſiaen gedragen. Ja wiert, toen hy noch een gemeen heer was, van hem en hy weder van my, met de naem van vriendt genoemt; gelijk zulx Primus Antonius, door wiens brieven ik tot het oorlogh, om te beletten dat de Duitſche Regementen, en 't Franſche jongmanſchap niet over 't Alpiſch gebergte gevoert wierde, opgehiſt ben, wel bewuſt is.* Doch of toen juiſt dit bloedig oorlog bygelegt, en met deze montgemeenſchap de vrede, als ook hoedanigh de zelve gemaekt, wiert, is, vermits Tacitus ons in dit deel ontbreekt, vry onzeker. Doch aen het gene Tacitus in zijn vierde boek ſchrijft, dat namelijk, de Overſte Cerealis overal heimelijke boden uitzond, met aenbieding van vrede aen de Batavieren, en genade aen den Overſten Civilis, kan eenighzins beſpeurt worden, dat dit bloedigh oorlog met de vrede geeindigt wiert. Ten anderen getuicht de Ioodſche Hiſtori-ſchryver Iozephus, die ook dit oorlog gedenkt, dats'et met de vrede is ter neder gelegt. En dit wort vertoont in 't perk boven den ingang van de Wees- en Raetkamer. Niet min uitmuntent is ook het overige beelt-çieraet, dat in de kameren van deze tweede grondt, en boven der zelve ingangen te zien is: Want, boven de deur of ingang van

Burgermeeſter Kamer,

ſtaet een ront, zeer çierlijk rontom met allerley beeltwerk bezet, en ter weder zijde een naekt kint, ieder met een bondel pylen, daer een heirbijl boven uitſteekt, in d'armen. Voor hen ſtaet ter weder zijde een arent, met uitgeſtrekte vleugelen, waer van d'eene in de linker klaeuw zeven t' zamen gebonde ſchichten, en d'ander in de rechter klaeuw, Merkuurs geſlangde ſtaf, gevat heeft. Onder aen, en rontom het ront, zietmen feſtonnen van eike loof, en allerlei vruchten; als granaet-appelen, druiven, Indiaenſch koren en diergelijke aertryx giften. Wat hooger boven dit rondt, ziet men Merkuur, met een ſlagh-zwaert op zy, op zijn fluit ſpelen, om de hondert oogige Argus, die zeer vierigh toeluiſtert, door dit zoet geluit, zijn koe afhandig te maken. Achter Argus leit een hont, die troulijk wacht houdt, om dit bedrogh voor te komen. D'uitlegging van deze verzierde geſchiedenis is verſcheyde. Door de koe, om dat'et een vruchtbaer dier is, wort de menſch verſtaen, want de menſch willende met menſchen omgaen, moet vruchtbaer en arbeidzaem zijn, dewyl hy hier toe, als een vogel tot vliegen, gebooren is. De menſch, dusdanigh dier zijnde, wort van God aen Argus, dat is, de reden, die aendachtigh als met hondert oogen alles aenmerkt, te bewaren gegeven: deze reden wordt van Merkuur, dat 's eigen begeerte, en behagen tot wellusten, in den zondigen ſlaep geſpeelt, en ten leſten onthooft: dat is, de menſch van redelikheit berooft, en in een boos leven geraekt, worden de oogen, die eerſt niet dan op alle deughd en gereghtigheit zagen, ten leſten benomen, en in de pauweſtaert van Juno, Godin des rijkdoms, geſtelt: 't welk anders niet dan een overdadige begeerte tot rijkdom, hooghmoedige luſt tot ydele eer, een genegentheit tot uitterlijke ſchoonte en ſchade des geeſt is. Maer d'Egiptenaers, wier ganſche wijsheit in zoodanige

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

danige verzierde afbeeltſelen verborgen lagh, wilden, volgens d'uitlegging van dien grooten onderzoeker der Egiptiſche outheden, Athanaſius Kircheer, in zijn Pamphiliſche Grafnaelt, niet anders door den hondert-oogigen Argus, van Merkuur om 't leven gebraght, te verſtaen geven, als den opgangk der zonne, die den ſtarvoerende hemel van zijn oogen (want de ſterren zijn niet anders, als zekre oogen van den grooten werelt) berooft, en de gedaente des hemels verandert en om 't leven brengt. Van binnen in deze kamer ſtaen ter weder zijde vier witte marmere kolommen, na de Korintiſche orde gemaekt, met ſneeuw witte kapitelen en kroonwerk wonder kunſtig verçiert. De witte marmere lijſten, friezen en architraven van de ſchoorſteen-mantel, ruſten op vier witte marmere Korintiſche, twee ronden en twee platte, kolommen. In de fries van de zelve, ziet men ongemeen kunſtigh, de triumf van Fabius Maximus, Burgermeeſter van Romen, in 't kleen en wit marmer uitgehouwen. d'Impoſten of vleugels van de vierkante boogh of opening, daer door men ter linker zijde van deze kamer in de Vierſchaer ziet, zijn mede doorgaens van wit marmer, en in d'eene feſtonnen van allerlei loofwerk en vruchten, en daer boven op, een ouwets ſtuurbort, twee ſleutels kruisling over malkandere, en onder aen 't woort *Prudenter*, dat is, voorzightelijk, uitgehouwen. Aen de linker impoſt hangt diergelijke feſton, met een zijde ſluier, aen een ring geſtrikt, die in de muil van een leeuws-hooft vaſt is. Deze feſton is ook doorgaens, met het zinnebeelt van de Voorzichtigheit, daer twee ſlangen om geſlingert hangen, ſlagh-zwaert, bondel-pylen, ſchael van gerechtigheit, het woort van *Fortiter*, of kloekmoedelijk, behangen. Afbeeltſelen, die al te mael ſlaen op der Burgermeeſteren maght, en ampt in 't regeeren der Burgeren. Boven de ſchoorſteen zietmen een kunſtig ſchilder-ſtuk, door Jan Lievenzen geſchildert: namelijk, hoe de zoon Sueſſa, die het Burgermeeſterſchap te Rome bediende, zijn vader Q. Fabius Maximus, die tot hem van den raedt, als gezant gezonden wiert, gebied van 't paert te ſtijgen, geenzins ziende op het bloet, maer op het ampt dat hy bediende. Want het was by de Romainen wel uitdrukkelijk verboden, dat niemant te paert zittende, by een Burgermeeſter mogte komen, maer eerbiedigheits halve, als hy een Burgemeeſter wilde naderen, daer van af treden. Weshalve, als nu Fabius tot zijnen zoon gezonden was, en dezelve zagh, dat hy te paert wilde by hem komen, liet hy door een van zijn trawanten hem weten, dat hy zijn paert zou achter laten, indien hy by hem wilde komen, en als vader bejegent worden. De vader gehoorzaemt terſtont zijn zoon, zeggende tot hem: *Geenzins, ô zoon! heb ik u opper-heerſchappy en maght zoeken te verſmaden of verklenen, maer alleen willen beproeven, ofge u in uw Burgermeeſters ampt, na behooren, al wel zoud kunnen houden.* Vondel drukt deze vaderlijke eerbiedigheit met deze veirzen, die 'er onder aen ſtaen, uit:

De zoon van Fabius gebiedt zijn eygen Vader
Van 't paerdt te ſtijgen, voor Stadts eer en achtbaerheit,
Die kendt geen bloedt, en eiſcht dat hy eerbiedigh nader,
Dus eert een man van ſtaet, het ampt hem opgeleit.

Boven aen de zolder ſtaen de vier wapenen, der Heeren Burgermeeſteren, als Graef, Huidekoper, Spiegel en Pol, onder wier regering d'inwijding van dit Raedthuis, geſchiedde, en die het eerſte hun zitplaets daer op namen, zeer kunſtigh uitgehouwen en vergult. De gantſche zoldering is ook doorgaens zeer cierlyk met allerley zinnebeelden en loof-werk verciert. Ter linker-zijde, by de deur, daer men na de aſles-plaets gaet, hangt het oude Stadthuis, dat in den jare zeſtien hondert een en veertigh, door Pieter Saenredam, met al zijn kleuren na 't leven afgetekent, en in den jare zeſtien hondert zeven en vijftig geſchildert, wiert, als het byſchrift, dat ook het jaer en dagh, wanneer het zelve verbrande, te kennen geeft. Hier hangt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

hangt ook het onderſtaende gedicht van Konſtantijn Huygens, (zeer net met de handt op papier geſchreven) in een groote zwarte ebbenhoute lijſt. Achter Burgermeeſters tafel, die met de zegelſchroef op d'eene hoek, op een tapijt ſtaet, en daer rontom vier ſtoelen met groene fleuwele kuſſens, (daer op het wapen van Amſterdam, van gout en zilver geſtikt is) ſtaen, hangt het gebedt, 't geen Burgermeeſteren en zes en dertigh Raden, in 't aennemen van hun ampt, voor den opperſte Beſtierder, uitſtorten. Boven den ingang van

Burgermeeſters Vertrek,

vertoont zich ter weder zijde van een open ront, een zeegedrocht, daer twee naekte kinderen d'armen hebben omgeſlagen. Hier nevens zietmen ook twee overvloets hoorens, die vol van allerlei vruchten gepropt zijn. De frieſen van de marmere ſchoorſteenmantels, die op ronde gekleurde Korintiſche kolommen, met ſpier witte kapitelen ruſten, zijn wonder kunſtigh met allerlei loofwerk en naekte kindertjes, verçiert. Boven d'eene ſchoorſteen mantel ten Noorden, wort in een uitmuntent en groot Schildery (door Ferdinandus Bol geſchildert) de ſtantvaſtigheit van Fabricius, in 't bedienen van zijn gezantſchap, aen Koning Pirrus, die hem met goude ſchatten en 't briezen des olyfant, zocht om te zetten en verſchrikken, vertoont. Onder aen leeſt men deze veirzen, die 'er Vondel op gemaekt heeft:

Fabricius houdt ſtant, in Pirrus leger-tenten,
Het gout verzedt hem niet, noch ſchandelijke zucht,
Noch elefants gebries, en felle dreigementen,
Zoo zwicht geen man van ſtaet, voor gaven noch gerucht.

Boven de ſchoorſteen-mantel ten Zuiden, wordt in ſchilderwerk (door Govert Flink gedaen) vertoont, hoe Markus Kurius, zich op zijn landt en aertvruchten, als knollen en rapen, vernoegt houdt, en de groote geſchenken, die hem de Romainſche gezanten, om in ſtadt te komen, aenboden, verſmaet. Hier onder leeſtmen meê deze veirzen van Vondel:

Op Burgermeeſters wacht, magh Romen veiligh ſlapen,
Als Marckus Kurius het aengeboden goudt
Verſmade, zich vernoeght met een gerecht van rapen,
Zoo wort door matigheydt en deugt, de Stadt gebouwt.

In deze kamer is ook dit onderſtaende gedicht of gelukwenſching, van Konſtantijn Huigens, in een vierkante zwart marmer tafereel (dat, met een ebbenhoute lijſt daer rontom, aen de muur te pronk hangt) zeer kunſtigh met Latijnſche letteren, die vergult zijn, door eenen Elias Noski, geſneden.

GELUK,

Aen de E. E. Heeren

REGEERDERS

van

AMSTELREDAM,

In haer

Nieuwe Raedthuis.

Doorluchte ſtichteren van 's Werelts achtſte wonder,
Van zoo veel ſteens om hoogh, op zo veel houts van onder,
Van zoo veel koſtelijx, zoo konſtelijk verwrocht.
Godt, die u macht en pracht, met reden gaf te voegen,
Godt geef u in 't gebouw, met reden en genoegen,
Te toonen wie ghy zijt; en, daer ik 't al in ſluyt,
Heyl zy daer eeuwigh in, en onheyl eeuwigh uyt.
Is 't ook zoo voor geſchikt, dat deze marm're muuren,
Des aerdtrijks uytterſte niet hebben te verduuren;
En wert het noodigh dat het negende verſchijn,

Om 't achtſte wonder werks nakomelingh te zijn,
Godt, uwer vad'ren Godt, God uwer kind'ren vader,
Godt, zoo na by u, zy die kind'ren zo veel nader;
Dat hare welvaert noch een huys bouw' en bezit,
Daer by dit nieuwe ſta, als 't oude ſtondt by dit.

CONSTANTER.

Het verwelfſel is van onderen met allerlei loofwerk en verſcheide zinnebeelden, zeer kunſtigh geſchildert en vergult. Ter zijde van de ſchoorſtenen hangen de wapenen van d'oud-Burgermeeſteren en Raedts-perzonen, die hun eerſte zitplaets in deze kamer deden. Boven den ingang van de

Treſoriers Ordinaris Kamer

ſtaet mede, eveneens als boven den ingang van Burgermeeſters vertrek, ter weder zijde van het ront een vis (Dianaäs byçieraet) met twee naekte kindertjes. De zoldering van 't portael van deze kamer is met een hemelsblaeuwe lucht, en daer in allerlei ſlagh van vogelen, zeer cierlijk geſchildert. Van binnen in de kamer boven de deur hangt een ſchildery, daer in aen liaſſen of ſneren, eenige brieven en bondels papieren hangen, zo onverbeterlijk door Briſée geſchildert, en de hant van verſcheide luiden in 't ſchrift zoo net nageбooſt, dat ieder vreemdeling van verwondering ſtaet als opgetogen, en zich in 't zien vergiſt. Vondel paſt 'er, toen deze Staet over eenige jaren, in geſchil met Vrankrijk was, en verbodt, van hier te lande geen Frans papier te mogen inbrengen, gedaen wiert, op dit meeſterſtuk deze diepzinnige veirzen:

Men riep de druck-kunſt en de ſchrijfkunſt zal verwild'ren,
Nu Hollant ons verbied 't gebruick van Franſch papier.
Ontſla u van de zorgh, ſprack Amſtels Treſorier,
Briſée beſtelt papier, als hy zich zet tot ſchild'ren,
Bezie dat Tafereel. Wat ziet ghy daer om hoogh,
Papieren, bul en brief, of ſchijn bedrieght het oogh.

Voor de ſchoorſteen hangt ook het ſchildery van Jozeph, met zijn elf broederen voor hem, daerze zich over het weghdragen van de gouden kroezen en ſchalen, van hem heimelijk in hun koren zakken geſteken, ontſchuldigen. Onder aen de lijſt leeſtmen deze veirzen:

Geheel Egipte brengt den Rijxvooght ſchadt en have,
En leeft nu zeven jaer by 't uitgerijkte gave.
Het vrye volck door noot wort Konings eige ſlaven,
Een mans voorzichtigheit kan duizenden verzaden.

In een ander ſchildery, zietmen hier ook deze Stadt, toenze noch in haer muuren, die 'er in den jare veertien hondert acht en tachtigh om gemaekt wierden, lagh, zeer levendigh met kleuren en verwen afgebeeldt. Op de boekke kaſſen, daer in de Stadts oude gedencktekenen en papieren bewaert worden, ſtaen ook noch d'afbeeltſelen van d'oude Graven en Gravinnen, die op de galdery van de Vierſchaer van 't oude Stadthuis ſtonden, te pronk. Ook hangen hier twee afbeeltſelen van Maria de Medicis, die in den jare zeſtien hondert acht-en-dertigh deze ſtadt quam bezichtigen. De friezen, architraven en lijſten van de ſchoorſteen mantel, die op witte Korintiſche marmere kolommen ruſt, zijn mede van witte uitmuntende marmer gemaekt, en doorgaens zeer kunſtigh uitgehouwen, en met allerlei loofwerk verçiert. Ter zijde van de ſchoorſteen, hangen ook de wapenen van de twee Treſorieren, als de Heer Niklaes Tulp, en de Hr. Dronkelaer, die het eerſte, na de inwyding, hun zitplaets op deze kamer namen. Boven d'eene ingang (want twee ingangen heeftze) van de

Sekretary,

wort de getrouheit door een hont, die met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

met de pooten over 't lichaem van zijn omgebrachte meeſter ſtaet, uitgebeelt. Boven d'ander, ten Zuiden, wort mede de getrouheit, of veel meer 't helen van geheimniſſen, door een vrouw met de vinger op de mont, en het vliegen van een gans met een ſteen in de bek, over den bergh Taurus, uitgebeelt. Want qualik kunnen de ganzen zwijgen, derhalve nemenze, alſſe over den bergh Taurus willen vliegen, om van d'arenden, die zich daer veel onthouden, niet gehoort te worden, een ſteen in de bek. Afbeeltſelen en zinnebeelden, die beide ſtrekken, om den genen, die deze kamer bedienen, indaghtigh te maken, datze hun meeſters trouw moeten dienen, en de toevertroude geheimeniſſen niet aen den dagh brengen. Het verwelfſel van deze kamer, dat de hooghte van de ganſche verdieping van deze twede gront heeft, is met allerlei loofwerk en zinnebeelden, geſchildert en ten dele vergult. Van binnen zietmen hier ook het afbeeltſel van Keizer Karel de vijfde hangen. Boven den ingang van de

Treſory Extraordinaris;

heeftmen tot çieraedt in 't midden een ront- en ter wederzijde een overvloeds hooren, die allerlei lantvruchten, daer twee hanen op ſtaen, uitleveren, en elk van een naekt kindt omvat worden. De zelve afbeeltſelen zietmen ook voor den ingang van de kamer van de Commiſſariſen van klene zaken; en zijn beide deze kamers ook met verſcheyde ſchilderyen en wereldt-kaerten behangen, en zeer kunſtig met allerlei loofwerk en zinnebeelden doorwrocht. In de fries (want 't ander çieraet, dat boven op de lijſt ſtaet, is te voore beſchreven) van 't portael van

Schepens Kamer,

zietmen twee overvloets hoorens, uit d'eene komen vallen yzre boejens, ketenen, en daer by een hant met een geeſel-ſweep: de fruithoorn zelfs is omcingelt met diſtelen, hulſt en ander ſtekelig loof, aen 't ent leit een voetmaet, en daer by een half gevleugelt oogh. Uit de ander reikt een hant allerley vruchten te voorſchijn, en daer by een hant die dezelve helpt uitrekken; ook heeftmen aen de ander zijde een voetmaet en gevleugelt oogh. Daer alles meê te kennen gegeven wort, de beloning der goeden, en ſtraffe der quaden; want, gelijk het ſpreekwoort zeit, met dezelve maet daer men meê uitmeet, zal men weer meê ingemeten worden. In de fries van het portael aen de trap, worden door allerlei vruchten de vier getijden van 't jaer betekent, en daer mee en door een gevleugelde zantloper, daer een ſlang om geſlingert is, 't op en afdalen van 't leven van den menſch. In de witte marmere vleugels, of impoſten van dit zelve portael, zietmen aen de rechter zijde Herkules-knods en leeuwenhuid, aen d'ander zijde toom en breidel. Boven de deur van den ingang, ſtaet deze Latijnſche ſpreuk,

Audi & alteram partem.

Dat is:

Hoor ook de tegen-party.

Ten Noorden van binnen, is een gedeelte van deze kamer, door een zoldering, daer onder Schepenen hun zitplaets hebben, en daer boven, het Schouts komptoir is, afgeſchoten. Op een dwarsbalk, en zeer çierlijke zuilen, die doorgaens met uitgeſneden en vergult loof en beeltwerk opgetoit zijn, ruſt deze zoldering. Het ſtene verwelfſel, van het ander gedeelte, ten Zuiden, dat de hooghte van deze twede verdieping heeft, is mede zeer çierlijk geſchilderdt en verguldt. In 't midden zietmen de Gerechtigheit, en ter zijde, de Sterkheit en Voorzichtigheit, en andere zinnebeelden, en loofwerk. In de witte marmere frieſen van de ſchoorſteen mantels, die op bonte marmere Korintiſche kolommen met ſpier witte kapitelen ruſten, zietmen ook allerlei beeltwerk uitgehouwen. Boven den ingang van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Schepens Extraordinaris, als ook de Reken-kamer,

zietmen het by-çieraet van Mars, die tuſſchen beide d'ingangen van deze kamers, op een pedeſtael ſtaet; namelijk, ſchreyende kinderen, woedende leeuwen, met dode ſchapen, naekte kinderen, menſchen ſchinkels en dootshoofden onder haer klaeuwen, en Mars zijn helm, ſchilt, en meer ander, gelijk te voore alree gezegt is, oorlogstuigh. Deze kamers zijn van binnen mede zeer çierlijk opgepronkt, en de zolders kunſtigh met allerlei loofwerk en zinnebeelden, geſchildert en vergult. Boven de deur of ingang van de

Deſolate Boedels Kamer,

zietmen de verzierde geſchiedenis van Dedalus, en zijn zoon Ikarus. Deze Dedalus was, zoo de Poëten verzieren, d'allervernuftighſte en behendighſte man, die men vont. Hy was in zijn kunſt zeer eergierigh, zoo dat hy Teles of Talus, zijn zuſter Perdices zoon, om dat hy de zaegh vont, het leven benam. Invoege dat hy daerom van Athenen, naer Kreten by Minos, Koning van Kreten, die hem om zijn kunſt zeer beminde, vluchte. Dedalus verzocht aen Minos, onder dekſel, of hy, om des Konings toren te verzagten, en iet bezonders had willen maken, dat hy in zijn gevangenis een deel veedren en waſch moght bekomen, 't geen hem wert vergunt: toen heeft hy twee paer vleugelen, daer hy en zijn zoone meê uit de gevangenis zijn gevlogen, gemaekt. Maer Ikarus, zoo Ovidius in zijn achſte boek verhaelt, na zijn vaders vermaning niet willende luiſteren, vloogh buiten de middelwegh, en quam de zon te na, zulx door deſſelfs hitte het waſch, daer zijn vleugelen mee te zamen gelaſt waren, begon te ſmelten, en hy van boven neder plofte en in zee verdronk. Maer Dedalus, die de middelbaen hield, quam behouden over, en zette het op een zeeker kaſteel te Kuma neêr. Virgilius, in zijn zeſte boek, zingt van Dedaels behouden overkomſt, aldus:

Dædalus (ut fama eſt) fugiens Minöia regna
Præpetibus pennis auſus ſe credere, Cælo
Inſuetum per iter gelidas enavit ad Arctos,
Chalcidicaque levis tandem ſuperaſtitit arce.

't Welk, van Vondel in Nederduits rijm gebraght, aldus luit:

— Men zegt dat Dedalus
Uit Minos rijck gevloôn, zich op zijn vleugels dus
Vermeten in de lucht betrouwende, aen quam rennen,
In 't koude Noortſch geweſt, aenroeijende op zijn' pennen,
En endelijk luchtigh op het ſlot van Chalcis ſtreek,
Dat in Italie rijſt.

Men kan, aengaende dit verziert vliegen, als men op de vermaningen acht ſlaet, die de vader aen zijn zoon, (zoo de gemelde Ovidius in zijn achtſte boek van de herſchepping, en in zijn minnekunſt verhaelt) deed' lichtelijk bemerken, dat 'et geen zeevaert, maer de loop van 's menſchen leven betreft. Zoo dat wy daer door worden geleert, dat de matigheit in alles vorderlijk, en de onmatigheit in alles ſchadelijk is, want na 't gemeen ſpreek-woort,

Maet ſtaet,
Onmaet vergaet.

En dit wort ons met deze twee vliegers, waer van d'eene behouden overquam, en d'ander onderwegen in zee viel, aengewezen. Desgelijks kan de menſch, als hy, in al zijn luſten, werken en wetenſchappen, de rechte matigheit gebruikt, middel vinden, om uit des werelts doolhof, over de grouwelijke, en zoute baren der ellenden, tot een gelukkige ruſt, als Dedalus heeft gedaen, te vliegen. Maer wilmen, in de voorzeide dingen, onmatelijk zijn, zoo zalmen met Ikarus, in een zee der ellenden vallen, en met ſchande en laſter vergaen. Een verziertſel dat wonder wel op den ganſchen handel der dingen, die in deze kamer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

kamer afgedaen en beſlecht worden, is ſlaende. Boven dit verciersel werden kiſten, koffers, verzegelde brieven, papier en reken-boeken, daer de rotten aen knagen en knauwen, altemael in ſteen-werk uitgehouwen, vertoont. Boven de deur of ingangk van de

Aſſurantie-Kamer,

zietmen Arion, in zee op een Dolfijn zitten, en op zijn harp ſpelen. De zolderingen van beide deze kamers, zijn van onderen zeer çierlijk geſchildert en vergult. Het rondt dat zich boven den ingang van de

Weeskamer

vertoont, is rondtom mede met het by-çieraet van de Goddin Cybele, (die tuſſchen deze en de Raet-kamer op haer marmere pedeſtael ſtaet) verçiert. Want boven op het ront leggen kruislingh twee vrucht-hooren over malkandre: ter weder zijde van het ront ſtaen twee leeuwen, die voor de Goddin Cybeles wagen gaen, onder aen, langs heen, zietmen allerlei aertvruchten, en ter weder zijde van ieder leeuw, een naekt kint op deze vruchten zitten. De zoldering van 't portael van deeze kamer is met een hemels blaeuwe lucht, daer in allerlei ſlagh van vogelen vliegen, zeer çierlijk en vermakelijk geſchildert. Het ront, dat boven den ingang van de

Raedt-kamer

te ſtaen komt, is by na met de zelfde zinne-beelden, als twee leeuwen, vruchthorens, naekte kindertjes, en allerlei aertvruchten, verciert en rontom bezet.

Van binnen is deze Raet-kamer byna eveneens opgemaekt als Burgermeeſters vertrek. In 't midden is de vergader-plaets der zes-en-dertigen, die rontom afgeſchoten, en met groen tapijt werk behangen is. De friezen van beide ſchoorſteenmantels, die op bonte marmere Korintiſche kolommen ruſten, zijn zeer çierlijk met allerlei loof en beelt-werk uitgehouwen. Niet-min kunſtigh is ook boven het ſteene verwelfſel doorgaens met zinnebeelden, en loofwerk geſchildert. In 't midden vertoont zich de Voorzichtigheit op een arent in de wolken. Rontom haer zietmen de Wijsheit, Wetenſchap en Rechtveirdigheit. Boven d'eene ſchoorſteen-mantel ten Noorden, ſtaet een uitmuntend groot ſchildery, daer in Koning Salemon Offerhande doet, en om wijsheit bidt. Onder aen ſtaen deze veirzen:

Daer Salomons gebedt en offer Godt
behagen,
Wordt hem de wijsheidt 's nachts be-
looft uit 's Hemels troon.
Met eenen Rijkdom, Eer en welge-
wenſte dagen.
Waer wijsheidt raden magh, daer
ſpant de Staet de kroon.

Boven d'ander ſchoorſteen mantel ten Zuiden, ſtaet mede diergelijk groot ſchildery, daer in Mozes het volk wetten voorſchrijſt. Boven de deur of ingang van de

Juſtici-Kamer,

is mede een ront gat, dat rontom byna eveneens verçiert is, als dat voor Burgermeeſters kamer. Ter weder zijde zietmen een naekt kint, ieder met een bondel pijlen, daer de Roomſche gerechts-byl boven uit-ſteekt, in d'arm gevat, en onder aen ter weder zijde een arent, met uitgeſtrekte vleugelen, en donder klooten in de klaeuwen. Boven wat hooger zietmen Amphion op zijn harp ſpelen, en daer nevens het ſtichten van de ſtad Tebes in Beotien. Voor hem leit allerlei werktuig, als hamer, winkelhaek, voetmaet, ſchietloot, waterpers, en diergelijk timmermans en metſelaers gereetſchap. Amphion, Koning van Tebes, was de zoon van Jupiter en Antiopa, dochter van Nicteus, Koning van Beotien. Hy was een uitmuntend zang en ſpeelmeeſter, en de eerſte, zoo Plinius getuigt, die op de Lijdiſche wijſe maet zong. Herachdes, zoo Plutarchus zeght, getuigt, dat Amphion d'eerſte geweeſt is, die de ſtem in 't zingen onder 't geluit des cijters wiſt te mengen, en die de cijterſche gedichten heeft voortgebragt; welke wijs van zingen hy van Jupiter had

had geleert. Zommigen achten dat hy een ervaren tovenaer is geweeſt. Doch de gemene verziering is, dat hy, hebbende Niobe, Tantalus dochter, getrout, Tebes, ſtadt in Beotien, zonder muren of torens bewoonde, en dat hy, toen hy de zelve tegen de Theſſaliſche vyanden liet ſterken, zoo lieflijk op zijn luit of lier begon te ſpelen, dat de ſtenen van zelfs opſprongen, en haer op de behoorlijke plaetzen nederleiden. Om deze verziering te verſtaen, ſtaet aen te merken, dat Amphion Jupiters zoon wort genoemt, om datmen by outs alle voortreffelijke mannen, die byſondre ſtaten bedienden, Jupiters zoonen noemde. Pauſanias ſchrijft dat een Egiptenaer hem eens zeide, dat Amphion en Orpheus twee tovenaren geweeſt zijn. d'Een had het gerucht dat hy, na zijn believen, klippen en bergen, d'ander dat hy beeſten en bomen kon verplaetzen: maer miſſchien is dat niet anders geweeſt, als datze in 't welſpreken zeer ervaren waren, en dat Amphion in zijn tijdt het ruwe volk, dat wijt van den ander verſtroit was, door wijze woorden, wetten en zeden, tot een lichaem vergaderde, en leerde hen huizen bouwen, en de ſtadt met muuren, bezingelen: want een heerſchend en wijs man, die met bequame behendigheit zijn gemoedt kan onderſcheiden, zomtijts met ſtrafheit, en dan weer, na gelegentheit met zoetheit, is maghtigh om, door wijze woorden de allerſterkſte ſtadts muuren, dat zijn gehoorzamen burgers, te maken: want eendracht die licht verwint en qualijk verwonnen wort, maekt maght.

De Juſtici-kamer is van binnen eveneens als de Burgermeeſters kamer, ten Noorden en Zuyden met vier witte marmere Korintiſche kolommen, daer op ſpier witte marmere kapitelen komen te ruſten, bezet. Op 't midden van de vloer, die doorgaens wonder kunſtigh geleght is, worden de drie kruizen, (het voornaemſte gedeelte van 't hedendaeghze wapen, en daer de Juſtici rokken der Schepen, dienze in 't uitvaren der vonniſſen, op deze kamer aen hebben, mede verçiert zyn) en ter weder zijde van deze drie kruizen, twee geweldige grote ſlag-zwaerden, door witte ingeleide marmere ſmalle ſtenen, heel aertigh vertoont. De bonte marmere lijſten en architraven, als ook de witte marmere ſtene friezen van de ſchoorſteen-mantels, ruſten op ronde Korintiſche kolommen, die met ſneeu-wit kroonwerk verciert zijn. Ten linker zijde van den ingang, gaet men by acht witte gehouwe ſtene trappen, die ter beyder zyde met geweldige dikke kopere leuningen bezet zijn, na de trap van de toorn. In deze kamer worden de vonniſſen der genen, die met ballingſchap en aen den lijve, doch niet aen den hals geſtraft worden, (want dat geſchiedt in de Vierſchaer) ten aenhooren van de misdadigen, en de ganſche burgery voorgelezen. 's Nachts hebben op deze kamer de officieren van de Burgerhooftwacht hun verblijf en de wacht.

Endelijk is ook de pui of afles plaets, daer van alle keuren en andre ordeningen, na voorgaende klokgelui, voor den volke worden afgelezen, met allerhande çierlijke vonden en zinnebeelden kunſtigh door d'oude Bronkhorſt geſchildert. Wat nu in ieder kamer verricht wert, als ook de ordeningen, waer na zig de beamptenaren van deze hoge en lage gerechts bancken te ſchikken hebben, zullenwe hier onaengeroert voor by gaen, en daer van in het vijfde boek, onder de regeering, wijtloopigh ſpreken. De witte marmere vleugels, of impoſten van de vier boogen, daer door men na de derde gront, en de kameren van deze tweede gront, die door een zoldering afgeſchoten zijn, gaet, zijn mede met allerley by-çieraed en zinnebeelden, die op de beelteniſſen, daerze ter zijde ſtaen, verçiert. De twee kamers van de Zee- en Huwelixe zaken, die boven de Aſſuranti en Deſolate boedels kamer leggen, zijn mede zeer cierlijk van binnen op-gepronkt, en van onderen de zolders met allerlei loofwerk en zinnebeelden geſchildert en vergult. Doch wy zullen het ophalen van al deze cieraedjens van 't overige binnen-cieraet, en 't buiten werk, welk leſte na 't leven in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

in 't verſchiet, in de bovenſtaende kopere figuren, vertoont wordt, om niet oncierlijk, en den lezer verdrietigh te vallen, hier ſtaken. Want men ſleet, met het ophalen van al d'andere uitmuntentheden, die zich in dit gebou vertoonen, dagh en tijdt. Ook geven dusdanige dingen een grooter nadruk, indienze met het oogh bezichtight, dan met de penne beduit worden. Alleen zal ik, tot een beſluit, hier by voegen, dat in de tooren van dit gebou, die tegen-woordig opgemaekt wort, een uitmuntend kunſtig uurwerck zal ſtaen, en daer van de kopere ton (op woensdagh den zeven-en-twintigſten van Hoimaent daer op gebragt) vier duizent vier hondert vier en 't zeventig pont zwaer, en in zijn middelſtreep zeven voeten en een half breet is. In de zelve zijn zeven duizent en twee hondert vier kante gaetjes, daer in de geſchroefde noten ſtaen. In ieder hoek van de twee ope plaetſen, daerze ten Noorden en Zuiden tegen de Burgerzael aenkomen, ſtaet ook om hoogh onder het dak, een groote waterbak, van binnen met loot beſlagen, en daer in geduurigh, eenigh hondert tonnen water ſtaen, dat van het dak daer in loopt, om by ongeluk van brant, het houte dak, of kapwerk en eenige zolderingen, die den brant onderwarigh zijn, te kunnen beſchermen. Te dien einde ſtaen 'er ook vier groote kopere waterſpuiten op de wapenzolder.

TWEEDE HOOFTSTUK.

Van geeſtelijke Gebouwen of Kerken.

OUDE KERCK.

TWee Prochi oft Hooft-kerken waren ten tijde der Roomsgezinden in deze ſtadt. Een aen d'oude zijde, namelijk deze Oudekerk, die ons nu te beſchrijven ſtaet, en een aen de nieuwe zijde, Sinte Katrijne kerk geheten. d'Oude-kerk, die oulinx by de Roomsgezinden, de Sinte Niklaes kerk geheten wiert, had de Biſſchop Sinte Niklaes en Sinte Jan Baptiſt, in wier namen de zelve ook ingewydt was, tot haer beſchuts en beſcherm-heeren. Zeker naemloze ſchrijver, die ontrent over hondert en vijftigh jaren geleeft heeft, verhaelt, dat deze kerk, te dien tijde met verſcheide kapellen vergroot en vermeerdert wiert. De kerk, na 't ſchrijven van den gemelde ſchrijver, had toen al, na de natuur en gelegentheit van die plaets, een tamelijke hooge tooren, en ſtont in zelve een Sakraments huisje of Ciborie van zeven voeten hoogh, en tzeventigh mark zilvers zwaer, met noch twee andere die noch koſtelijker waren; maer al deze uitterlijke pronkeryen, zijn na 't veranderen der Godtsdienſt, wegh gedaen. Walich Sivertzen, in de voorrede van zijn boek, getittelt, Roomſche Miniſteren, ondekt in een kleen traktaetje, verhaelt, dat ontrent den jare vijftien hondert vierenveertigh, zeker Vries, genaemt Bouwen, op een nacht door de glazen in deze Oude-kerk was geklommen, en de groote zilvere Ciborie met het Sakrament, dat'er in ſtont, daer uit geſtolen had. De Majeſtraet vroegh den dief, die endelijk na lang zoeken noch gekregen wiert, waer hy het Sakrament (want het zilver had hy aen een klomp t'zamen geſmolten, en aen een Goutſmit verkocht) gelaten had? gaf tot antwoort, dat hy 't zelve met het kriſtalijne glaesje daer 't in lagh, van de Minrebroeders brug af in 't water geſmeten had. Hier op had de Majeſtraet een deel modder pramen, en arbeits-luiden doen komen, die t'zamen, in tegenwoordigh van een Prieſter (want het was den modderluiden verboden het zelve aen te raken) langen tijdt doch vergeefs, daer om modderden en baggerden. Met groo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

te meenigte quam het volk uit nieuwsgierigheit daer na toeloopen, vermits het gerucht de ganſche ſtadt door verſpreit was, dat by het Minrebroeders Klooſter na onzes Heeren Jeſus Chriſtus geviſcht wiert, 't welk, alzoo het een vreemt en ongehoort dingh was zulx te doen, veel twiſtens en herrewerrens veroorzaekte. Daer wiert beraedtſlaeght om ter wederzyde twee dammen te leggen, en het water daer tuſſchen beide uyt te pompen, doch dit niet in het werk geſtelt. De zelve boven-gemelde naemlooze ſchryver verhaelt ook, dat in deze kerk drie-en-dertigh altaren ſtonden, zeer çierlijk met koſtelijke kerk-kleden en ander çieraet opgetoyt. Zeker geen wonder, want ieder Gilt, en ook andere die 't betalen konden (want om gelt daer uit te ſmeden, is dit by de Roomsgezinde Geeſtelijken, een welbedaghte middel) hadden een bezonder Altaer, die daer op dan voor een ſtuk gels, na hun doodt op zekre gezette tyden, miſſen lieten doen.

Het gemeen gevoelen is, dat, voor twee hondert en vijftigh jaren, deze kerk al begonnen is geſticht te worden, maer een lange reex van jaren onderweeg was, eerze tot volkomentheit gebraght wierdt. Eenige ſtroien ook uit, dat die van Outewael een ſtuk tot de grondt zouden gegeven hebben, en hier voor ook hun dooden in deze kerk vry mochten begraven, en beluiden laten; maer dat deze vryheit voor eenige weinig jaren met de laetſte Outewaelder zou uitgeſtorven zijn. Dat het zant, dat onder de klay leit, en daer op de ingehaide palen ſtuiten, onder d'eene zyde van de kerk, met een zoom zich zoo hoogh zou opgegeven, dat de zelve op die plaets niet zoude gehait zijn, nemen zommigen voor vaſt aen. Van binnen is deze Kerk, die op twee-en-veertigh geweldige dikke ronde zuilen ruſt, zeer luchtigh, licht, en vermakelijk om in te zien. De Predikſtoel is ongemeen kunſtigh met allerley loof en beeldtwerk, als ook de koopere leuningh van de Predikſtoel, verçiert. Het Koor van deze Kerk praelt ook van vooren zeer çierlijk met kooperwerk en dikke kopere tralien. Voor het Koor ſtaen deze veirzen:

't Misbruik in Godes Kerk allenxkens ingebracht,
Is hier weer afgedaen in 't jaer tzeventigh en acht.

Boven de deur, aen de Zuid-zyde van het Koor, ſtaen deze twee veirzen:

Twiſt, Hovaerdy en Overdaet,
Doen dat geen huys zeer lange ſtaet.

Ten Zuid-Ooſten achter 't Koor, ziet men ook kunſtigh geſchilderde glazen, en in d'eene het kroonen van Filips, Koning van Spanje, en daer onder deze veirzen:

D' Aerdts-biſſchop kroont hier met zijn handt
Den ſchoonen Filips met diamant,
Tot Koning op Kaſtiliens troon;
Dus erfde ons Nederlandt die Kroon.

In 't ander ziet men Filips de derde, Koning van Spanje, het bezegelde en onderteekende Vreê-verbondt, dat tuſſchen hem en deze ſtaet, in den jare zeſtienhondert acht-en-veertigh getroffen, wierdt, overgeven. Onder aen ſtaen deze veirzen:

Filippus tekent met zijn handen
Het Vreê-verbond met zeven Landen,
En ſtaet zijn recht en tijtel af,
Dit tuyght het zegel dat hy gaf.

Behalve dit ſchilderwerk in de nieuwe glazen, vertoonen zich achter het Koor ten Noorden verſcheide oude geſchilderde glazen, zeer kunſtig door Lange Pier geſchildert, die hier zijn graf-ſtede heeft, en van wien hier eertijdts verſcheide kunſtige ſtukken, op 't paneel gedaen, te zien waren; maer deze wierden, met het beeldtſtormen, ten tijde van de Nederlantſche beroerten, vernielt. In 't eene glas doet een Engel de groetenis aen de maeght Maria, in 't ander verkundigen d'Engelen de geboorte onzes Zalighmakers aen de herders op het veldt, die zich daer op terſtont na Bethlehem begeven, en hem in de kribbe vinden leggen. In het ander glas ziet men Maria

ria

ria op haer ſterf-bedt leggen, met een was-kaers in de handt, die noch zoo ongemeen ſterk glinſtert, als of 'er in'er daet een was-kaers ſtondt en brande.

Twee orgelen heeft men ook in deze Kerk, een groot, ten Ooſten boven den ingang, en een aen de Noort-zy. Het groot is ontrent den jare zeſtienhondert een-en-zeſtigh met allerley nodige çieraden vermaekt, d'oude pijpen wegh genomen, en daer voor weder nieuwe in de plaets gemaekt. Op de deuren evenwel van dit Orgel, ziet men noch d'oude ſchilderyen van Heemskerk, namelijk, de zegen van David aen den Reus bevochten, daer hy, met het afgeſlagen hooft, op zijn ſlag-zwaert, met zingende maeghderyen, wordt ingehaelt; als ook daer hy al zingende voor de Arke des verbonts gaet, en van Michol beſchimt en beſpot wordt. Vondel, in zijn inwijding op 't Stadthuis, heeft op deze afbeeltſelen deze veirzen gepaſt:

De dubble orgeldeur, een ſtichtig tafereel,
Verwekt noch Heemskerks geeſt ten grave uit door 't penſeel,
Dat David, die den Reus het hooft heeft afgeſlagen
Op maeghdegalmen, ſchijnt tot aen de lucht te dragen.
De Koningklijke harp, voor 't heiligh Kiſt-verbondt,
Zijn voeten gaende maekt, die raken naulix grondt,
Daer Michol uit het hof, te blindt vervoert, eilaci,
Dien ommegang beſchimpt, en Godts dans met zijn ſtaci
De Godskiſt, zevenmael gedragen om den wal,
Dreight Jericho verbaeſt met eenen zwaren val.

Het klene, dat voor eenige jaren ook van nieuws hermaekt wierdt, is zeer çierlijk ook met allerley houtſneê opgepronkt. Op de deuren van dit Orgel is over kunſtigh allerley ſpeeltuygh, als baſſen, luiten, violen, fluyten, muzijkboeken, &c. dat 'er natuurlijk ſchijnt aen te hangen, en niet op geſchildert te zijn, door Briſée afgemaelt.

Ten Zuid-ooſten is aen deze Kerk ook zeker verwulft-vertrek, waer in al d'oude Hantveſten, en andere brieven, dezer ſtadt rakende, zoo alſſe van de Hollandtſche Graven, en andere uitheemſche Koningen gegeven zijn, beruſten. Doch hier in magh niemant komen dan in 't byzijn van een Burgermeeſter en twee Schepenen. Van dit vertrek zijn ook zeven ſleutelen, die ter Treſorye in een klene kiſt by het groot zegel bewaert worden. Een van deze zeven heeft de voorzittende Burgermeeſter in bewaring, de tweede leidt in de lade van Burgermeeſteren, en de derde wordt ter Treſorye bewaert.

Ten Noorden van het koor, ziet-men de Grafſtede van Heemskerk. Aen d'eene pilaer hangt zijn degen, helm, &c. aen d'ander leeſtmen in een zwarte marmere tafereel dit opſchrift:

Honori & Æternitati.
JACOBO ab HEEMSKERCK.
Amſteledamenſi.
Viro fortiſſimo & optimo de patria merito
qui
Poſt varias notas ignotaſque navigationes
In Novam Semblam ſub polo Arctico duas.
In Indiam Orientalem verſus Auſtralem totidem
Indeq; opimis ſpoliis Anno 1604.*reverſus victor.*
Tandem
expeditionis maritimæ adverſus Hiſp. præfectus
eorundem validam claſſem Hercul.auſu aggreſſus
In Freto Herculeo ſub ipſa arce & urbe Gibralt.
VIII.*Cal.May ann.*CIↃ IↃ C VII.*fudit profligav.*
ipſe ibidem
pro Patria ſtrenue dimicans glorioſe occubuit
anima cælo gaudet; corpus hoc loco jacet.
Ave lector, famamque viri ama & virtutem;
Cujus ergo
ab
Illuſtr. & potentiſſ. Fæderat. Provint. Ordinibus
P. P. Belg.
A. M. P.

Dat is:

Ter eeren, en ter eeuwiger gedachtenis, van den manhaftigen, en kloekmoedigen Zeehelt, JACOB van HEEMSKERK,

Die het Vaderlant zeer groote dienſten heeft gedaen, en, na dat hy verſcheide zee-tochten in bekende en onbekende landen, twee in Nova Zembla onder de Noortpool, en ook twee na Ooſt-Indie, onder de Zuider-pool gedaen had, en van daer, als overwinnaer, met grooten buit en zeeg-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

haftig weder in 't Vaderlant gekomen, en endelijk tot Zee-vooght, om tegen de Spanjert te dienen, gemaekt was, de Spaenſche vloodt, in de Middellantſche Zee onder het ſlot, en de ſtadt Gibralter, met een ſtout beſtaen en onverzaeghte herte, den achtſten van Bloeimaent des jaers CIϽ IϽCVII. *aengetaſt, verſtroit en geſloopt. Hy zelfs is aldaer, troulijk voor het Vaderlant vechtende, geſneuvelt. De ziel is by den Heere, het lichaem ruſt op deze plaets. Vaer wel lezer, en bemin 's mans lof en deught, wiens halve de Hooghmogende Heeren Staten der vereenighde Nederlanden, dit hier hebben doen ſtellen.*

Heeft geleeft, veertigh jaren, twee maenden en twalef dagen.

Onder aen zietmen de Zee-ſlagh, zeer kunſtigh uitgehouwen, en daer onder deze veirzen van P. C. Hooft, ſtaen:

Heemskerk, die dwars door 't ys en 't yzer dorſte ſtreven,
Liet d'eer aen 't Lant, hier 't lijf, voor Gibralter 't leven.

Ten Zuiden achter het koor, aen de hoek-pylaer, ziet men ook ter gedachtenis van dien ſtrijdtbaren Heldt Kornelis Janſz. van Amſterdam, gebynaemt het Haentje, een zwarte marmere tafereel opgerecht, en daer in door Kaſper van Baerle, eertijts Profeſſer hier ter ſtede, met gulde letteren eenige Latijnſche veirzen, die in 't kort zijn helden daden ophalen, en aldus luiden:

Virtuti ac Famæ

Fortiſſimi Ducis

CORNELII JOANNIS

Amſtelodamenſis Cognomento Galli Directores & Vindices Oceani Septentrionalis.

Aſpice ſpectator noſtræ miracula gentis
Geſtaque victrici bella ſtupenda manu
Hic jacet, Eoum qui duxit vela per orbem
Atque Arabum Heſperio ſanguine tinxit aquas
Quem modo prædatrix potuit Duinkerka timere,
Cum Morinum Captæ ſuccubuere rates.
Una triumphantis toties ſeſe torſit in hoſtem,
Puppi & adverſus exuit una duces,
Ut vincatur Iber Batavo non claſſibus ultra
Eſt opus: una ratis, dux ſatis unus erit.
Qui dum ſe patriæ mediis bellator in undis
Devovet, illuſtri funere victor obiit.
Jam Decios jactare mihi ceſſate Quirites
Hæc etiam Decii marmora corpus habent.

1 6 3 3.

Dat is,

Ter eere en ter eeuwiger gedachtenis van den kloekmoedigen en manhaftigen Zeehelt KORNELIS JANSZ. van Amſterdam, gebynaemt het HAENTJE, hebben de beſchermers en voorſtaenders van de Noort-zee dit gedenkteken hier doen ſtellen.

Let, aenſchouwer, op de wonderdaden van ons volk, en de verwonderens waerdige Zeeſlagen zoo zeeghaftigh gevoert. Hier leit de gene begraven, die met zijn kielen de Spaenſche zee doorkruiſte, en de Middelantſche zee met het bloet der Spaenſchen heeft geverſt. Die onlangs, met het veroveren der Spaenſche Schepen, Duinkerken heeft doen beven. Zoo menighmael heeft hy den vyant zeeghaftigh aengetaſt, en tevens 's vyants Zee-hopluiden van hun Schepen berooft, dat den Batavier niet met gehele vloten behoeft op zee te komen, om den Spanjert te veroveren; maer een eenigh ſchip, en een eenigh Overſte, zal genoech zijn. Maer terwijl zich deze zeehelt in 't midden van de golven zijn lijf en leven voor het Vaderlant op-offert en ten beſten geeft, is hy zeeghaftig en gloor-rijk geſneuvelt. O Romainen! poch nu geen meer op uw Decien. Onder deze marmere Grafſteen leit ook het lichaem van een Decier begraven.

Onder aen heeft de Heer Laurens Reael deze veirzen daer bygevoegt:

Hier ruſt de Heldt, die van zijn Vyandts Schepen,

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In zeven mael quam zeven vlaggen ſlepen,
En gaf voor 't laetſt op twee zoo dapper vonk,
Dat d'eene vlood en d'ander by hem zonk.

Ten Zuiden van het groot Orgel, vertoont zich ook in zeker Kapelletje een zeer çierlijke Graf-ſtede, dat aldaer de Heer Burgermeeſter Kornelis de Graef heeft laten ſtellen. Ter weder zijde van den ingang ſtaen twee witte marmere Korintiſche kolommen, zeer çierlijk met kapitelen en kroonwerk verçiert. Boven op de lijſt ziet men twee ſchreiende naekte kindertjes, die tuſſchen hen beide een zwarte marmere ſteen houden, daer op met gulde letteren dit te lezen is:

Zoo zal ook de opſtanding der dooden zijn, het lichaem wort gezaeit in verderflijkheit, en opgewekt in onverderflijkheit.

In 't midden hangt een kopere deur, die met tralien, die doorgaens met loofwerk behangen zijn, doorluchtig is. Ter weder zijde heeft men ook twee inzichten, die met çierlijke doorwrochte kopere tralien bezet zijn. Boven aen ter weder zijde, tuſſchen de Korintiſche kolommen, hangt des bovengemelden ſtichters wapen, in wit marmer gehouwen.

Aen een van de ſchoorbalken, aen de Noort-zijde van het koor, ſchuins boven het graf-ſchrift van Heemskerk, hangt ook zeker ſchildery, daer op aen d'eene zijde de Kaizerlijke Arent ſtaet afgebeelt, en op d'ander zijde, dit opſchrift in 't Latijn:

Anno 1559. Hoc in loco
Celebratæ ſunt exequiæ Caroli Quinti imperatoris
Ac Hollandiæ comitis viceſimo primo
Et ſecundo die Aprilis.

Dat is:

In den jare vijftien-hondert negen-en-vijftigh, den een- en twee-en-twintighſten dagh van Grasmaent, is de uitvaert van Keyzer Karel de vijfde, en Graef van Hollant, op deze plaets gehouden.

Met een zeer çierlijken en kunſtigh gebouwde tooren, als blijkt uit dit nevenſtaende afbeeltſel, is ook ten Weſten deze Kerk, verçiert. Deze toorn wierdt eerſt begonnen te ſtichten in den jare vijftien hondert acht-en-vijftigh, en na acht jaren arbeidens, in den jare vijftien hondert zes-en-zeſtigh, als blijkt ook uit het opſchrift, dat 'er aenſtaet, volmaekt. Hoogh is deze tooren van de ſtraet af, tot de bovenkant van het ſteenwerk, hondert en twintigh voeten, en de kap, namelijk het houtwerk, tot aen de weerhaen, mede hondert en twintigh voeten, zulx dat de toorn in alles hoogh is tweehondert en veertigh voeten; en de houte kap, op het ſteenwerk, heeft de wijtte van twee-en-dertigh voeten. Met allerley ſlagh van klokken, als heel en half uurs, luy- en ſpeel-klokken, die al in den jare zeſtien hondert acht-en-vyftigh, door de Stadts klokgieter, vergoten zijn, is ook deze toorn, gelijk meeſt al de Kerk-toorens, verçiert.

NIEUWE KERK.

D'Ander Prochi- of Hooft-Kerk, die aen de Nieuwe-zijde, ten Noorden nevens het Stadthuis, ſtaet, is een zeer çierlijke Kerk, en, na 't oordeel der Architecten of Boumeeſters, een der kunſtighſte en netſte Kerken van Europe. Met het ſtichten wiert begonnen ontrent den jare veertien hondert en acht, of, na 't gevoelen van anderen, veertien; en daer aen hondert jaren gearbeit, eer datſe voltoit was. De voornaemſte ſtichter van deze Kerk was eenen Willem Eggaerts, een ſchat-rijk Koopman dezer ſtede, en zeer gezien by Willem de zeſte van dien name, en Graef van Hollandt. Zeker naemloze ſchryver, verhaelt, dat deze Eggart by den Graef in zoo grooten aenzien was, dat hy deſſelfs ſchat- en hofmeeſter wiert gemaekt, en de Graef niet deed buiten zijn raed en weten. Verſcheide treffelijke voor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

rechten en vryheden verkreegh deze Egbert voor die van Amſterdam, en zeidt men, dat noit burger deze ſtadt grooter dienſt gedaen heeft. Na de doodt van dezen Graef Willem (zeit de zelve ſchryver) bleef deze Egbert ook geen half jaer in 't leven, maer ſtierf van hertzeer en mismoedigheit op zyn ſlot te Purmerent, dat hy zelfs geſticht hadt. En wierdt het doode lichaem na Amſterdam gevoert, en zeer heerlijk in Sinte Katrijne Kerk begraven, dien hy zelfs voor het meerdeel geſticht hadt. Mits de doodt van deze Egbert, en de twiſt van de Hoekze en Kabeljawſche, heeft ook deze Kerk tot zoodanige volkomentheidt niet kunnen gebraght worden, als men wel voorgenomen hadt: want het model of ſchets van deze Kerk, was na de Hooft-kerk van Amiens in Pikardyen genomen. By Kerk-meeſters kamer, ten Zuiden van het Koor, ſtaet noch zijn graf-ſchrift, aen een houte balk tuſſchen twee pylaren, met gulde letteren geſchreven, dat aldus luidt:

Anno MCCCC XVII. *den* XV. *dagh in Julio, ſtarf den eerbaren Willem Eggert, Heer tot Purmerent, gedoiteert met twee Vicarien, mede fundateur van deze Kerk, die begraven is onder deze blauwe ſark.*

Ten Zuiden tegen de muur aen, ſtaet ook zijn wapen geſchildert. De Roomſchen hadden deze Kerk, de Heilige Maeght Maria, en Katarine toegewijt. Hondert vijf-en-tzeventigh jaren, ſedert haer volbouwingh, hadt deze Kerk geſtaen, als in den jare zeſtien hondert vyf-en-veertigh, den elfden van Loumaent, op de middagh, ontrent twaelf uuren, de zelve door verzuim en onverzichtigheit van eenige lootgieters, die onder het dak waren t'arbeiden, aen brant raekte. Het was dien dagh een helder, kout en vriezend weder, en waeide vry ſterk uit den Noord-Ooſten, zulx de vuurpot, het houte dak eerſt aen brandt ſtak. De vlam, mits het hout van 't gewelfſel geweldigh droogh was, nam zoo ſchielik d'overhant, en ſloegh zoo geweldigh voort, dat in min dan een half uur tijts, de Kerk in de lichte brant ſtont. Om den voortgangk van den brandt te beletten, wiert echter geen klene arbeit aengewent, maer, mits de hooghte, was alles te vergeefs. Zulx ten drie uuren ten zelven dage na de middagh, 't ganſche houte verwelfſel, dak, torentje, klokken, orgels, ſchoorbalken, en 't geen'er aen vaſt was, binnen in de Kerk met groot gedruis nederſtorte, en voorts verbrande en aen koolen raeckte; blyvende alleen maer de gevels en muuren, en eenige oude gebakte glazen, die men noch ten huidigen dagen achter 't koor ten Noorden ziet ſtaen, overigh. De kopere kroonen wierden uit den brant noch ongeſchonden geberght; maer al 't geſtoelte der Overheden en Kerkedienaeren, door 't afvallende brandent hout (waer door en door de groote hitte de graft-zarken, voor het meerdeel aen ſtukken, en de hertſtene pilaren, daer 't geſtoelte om vaſt waſt, uit, en met barſt op barſt van elkandre ſprongen) verbranden en aen kolen raekten. De Predikſtoel, daer lange jaren en met groote moeite aen gearbeit was, en die ten opzicht van allerley aertigh beeldtwerk, en verinziende gezichten, haers gelijk in ganſch Nederlant, niet had, gingk mee niet vry, maer raekte in 't kort mede tot aſſche. Het jaer en dagh van dit ongeluk, wiert, onder andere gedichten, die op dit droevigh afbranden gemaekt wierden, in deze twee onderſtaende veirzen, heel aertigh der geheugeniſſe overgelevert:

BII FeLLe gVre koVW geraekten ik tot aſch,
Doen 't naer het oVt gebrVik den eerſten Jaersdagh was.

Dit ongeluk was naulix deze Kerk overgekomen, of wiert terſtont by Burgermeeſteren en de ganſche Vroedſchap, beſlooten de zelve weder op te toyen en te herſtellen, als meede met een toorn, die daer noit by geweeſt was, te verrijken. Verbrande balken, ſtukken van neergevalle verwelfſels, en geborſte pylaſters, en voorts alles, wat van boven neder was komen zakken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ken en over hoop lagh, wierden terſtont met groote meenighte van arbeits volk daer uit gehaelt, en wegh gekruit. Voorts wiert alles van buiten en binnen, veel çierlijker en uitmuntender gemaekt, alſſe oit te voore geweeſt was. Boven rontom het dak wiert een graeuwe ſtene galdery, daer te voore een ſtuk weegs aen begonnen was, gemaekt. De zydwelfſelen ten Noorden, Ooſten en Zuiden, die voor het af branden alle van hout waren, wierden toen van ſteen gemaekt, zulx dat'er nu geen welfſelen van hout zijn, uit-genomen het groote middelſte kruis-welfſel, dat tegenwoordigh veel koſtelijker als oit te voore met verguldt loofwerk pronkt en praelt. En wiert met dit herſtellen en opmaken, zoo ſpoedigh voortgevaren, dat daer in, hoewelze toen noch niet volkomen voltoit was, in den jare zeſtien hondert acht en veertigh, den tienden van Bloeimaent, het eerſte preken, met een dankzegging, zoo over de vrede met Spanje, als over deze nieuwe eerſte vergaderingh, in deze Kerk, door den Leeraer Fredrik Kesleer, nemende een text, die zoo wel op de Vrede als op 't af branden van de Kerk ſloegh, gedaen wiert. *Kome, aenſchouwe de daden des Heeren, die verwoeſtingen op aerden aenrecht: die d'oorlogen doet ophouden tot aen het einde der aerden, den boge verbreekt, en de ſpieſſe aen tween ſlaet; de wagenen met vier verbrant. Laet af, en wete dat ik Godt ben. Ik zal verhooght worden op der aerde. De Heere der Heirſcharen is met ons; de Godt Jakobs is ons een hoogh vertrek. Sela, Pſ. 46: verſſ. 9. 10. 11. 12.* D'eerſte Predikſtoel, gelijk gezeght is, munte uit in allerley beeltwerk, en verre inziende gezichten; maer de gene, die 'er tegenwoordigh ſtaet, gaet, hoewelze, wat 't maekſel aengaet, na d'eerſte ſchijnt te zwemen, verre in alle uitmuntende en zinrijke ſtoffen, en doorgewrocht beeltwerk, de voorige verre te boven. In de vier platte vakken, die voor en ter zijde onder aen 't geſtoelte leggen, worden de vier Evangeliſten, met hun byvoeghſels, en daer nevens door zes andere beelden, de Sterkheidt, 't Geloof, Liefde, Hoop, Gerechtigheidt, en Voorzichtigheidt, vertoont. De zeven werken van Barmhertigheit, ſtaen 'er in verre inziende verſchieten, zoo kunſtigh en net door kleene beeltjes uitgebeelt, dat ieder in 't aenſchouwen over dien levendigen zwier ſtom van verwondering, en als voor 't hooft geſlagen, ſtaet. Boven over de Preekſtoel hangt een breedt paveljoen of verhemelt, dat van onderen met allerley loof en fruytwerk doorwrocht en opgetoit is. Boven op het midden van dit paveljoen komt een tooren te ſtaen, die weder zoo overkunſtigh met verſcheide omgangen, daer langs heen menighte van klene beeltjes omwandelen, en over de leuningen nederwaerts zien, verçiert is, dat hier een tweede Dedalus ſchijnt te werk hebben geweeſt. Langs heen boven over de wijngerts loof doorwrochte leuning van de Preekſtoel, leit een bogtigh kabeltou, die op eenige klene engeltjes komt te ruſten, zoo aerdigh en net met gedraide ſtrengen uitgeſteken, dat'et veel eer door een touſlager van hennep ſchijnt gedraeit, dan van hout door een beeldtſnijder geſneden te zijn.

Ten Weſten boven den ingang is ook een uitmuntendt en zeer groot nieuw orgel geſtelt, dat zyn weerga in koſtelijkheidt, noch wel klinkende toon, in ganſch Neêrlant niet heeft. Het ruſt ter weder zijde op bonte marmere Korintiſche kolommen, die zeer çierlijk met kapitelen en kroonwerk verçiert zijn. Ter weder zijde van deze kolommen ſtaet een zware vierkante hooge kolom of impoſt van wit marmer, daer in allerley ſlagh van ſpeel- en zang-tuygh, als fluyt, cyter, viool, en bas, te zien is. Vier deuren, die zeer kunſtigh van buiten en van binnen door Bronkhorſt geſchildert zijn, hangen voor dit Orgel. Op d'eene twee deuren, zietmen van binnen Saul te paert zitten, en David, die met het hooft van de Reuze Goliath Saul met zingende reien te gemoet komt, van maegden en jongvrouwen, (die met vrolijk gejuigh, op pijpen, ſchalmeyen, en allerlei zoetklin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

klinkende ſnaren-geſpel, geluit maken) ter poorte inleiden. Op de twee andere deuren van binnen, zietmen Saul op zijn troon zitten, en David, die voor hem op de harp ſpeelt, een ſchicht toedrijven, van mening, om hem, die 't juiſt ontduikt, te doorſtoten. Van buiten op de deuren, wort Saul tot Koning gezalft, over het huis van Juda, daer rontom de joffers en jeugt, met zingen, danzen en ſpelen, een vrolijk geluidt en haer ſtemmen verheffen. Vondel, in zijn inwijding op 't nieuwe Stadthuis, heeft op dit ſchilderwerk aen de deuren van 't orgel, deze veirzen gepaſt:

Het heerlijk orgel noodt geen dwaze zang-verquiſters,
Maer Wijzen, op 't banket van veertien paer regiſters,
Vier orgel-deuren noôn alle oogen, door de gunſt
Van Bronkhorſt teken-geeſt, en ſchoone ſchilder-kunſt,
Hem van natuure alleen mildadigh ingegeven.
Men ziet hier gene verf, maer louter ziel en leven,
Daer Saul zit te paerde, en David voert het hooft
Van Goliath, den Reus, gelijk hy wort gelooft,
Om zulk een trotſe daedt, en ingehaelt van reien,
Die zingende in triomf, den helt ter poorte in leien,
En wetten Sauls haet, en kroon-zucht door dien zang,
Bezuurt van Jeſſes zoon, zoo vele jaren lang.
Men ziet, daer Davids harp en ſnaer, den God-vergeten,
En dollen Saul ſtreelt, hoe eerloos en vermeten,
De haet dien jongeling den ſchicht toedrijven wil,
Terwijl hy dien onduikt, en balling wordt al ſtil,
Tot dat een flux zoldaet hem boodtſchap, hier beneden,
Hoe Saul op den bergh, van wanhoop overſtreden,
Na zulk een nederlaegh, met zijn verwate ziel,
Op drie verſlage zoons, in zijnen degen viel.
Op dat men het gevolgh, aen deze keten ſchakel,
Vraeght David Godt om raed, daer Abjathar 't Orakel
Zal ſpellen, uit de glans van 't heiligh borſt-geſteent,
Dat hem na Hebron wijſt, die Sauels doot beweent.
Wanneer de dubb'le deur van 't orgel hanght geſloten,
Wort David, daer hy knielt, gezalft en overgoten,
Ten Koning, over 't huis van Juda, toen de ſtam
Te Hebron, met gejuich, op deze ſtaci quam,
Waer op d'eenſtemmigheit van uitgeleze kelen,
De joffers en de jeught, met zingen, dans en ſpelen,
En Cyter, en tamboer, en rinkel-tuig, en luit,
Verheffen haren galm, die aen den hemel ſtuit.

Een ander, doch ongelijk kleender van pypen, hoewel immers zoo zoet van klank en geluidt, als het groot, ſtaet ten Zuiden nevens den ingang van den dam. De deuren van dit orgel zijn niet geſchildert, maer kunſtig met loof en ander çierwerk uitgeſneden.

Midlerwijl men vaſt met alle vlydt met het hermaken, en weder opbouwen van dees afgebrande Kerk doende was, wiert by Burgermeeſteren en de ganſche Vroedtſchap beſloten, ten Weſten van de Kerk, tot deſſelfs çieraet, een nieuwen tooren, van loutere witte gehouwe ſteen, dewijl'er noit een geweeſt was, te zetten. Men vont in 't graven van de fondamenten (dat in Bloeimaent des jaers zeſtienhondert zes-en-veertigh begonnen wiert) wel eenige oude fondamenten, maer die waren alleen geleit, om een klokhuis en geen tooren daer op te bouwen. Men begon de rooſter van het haywerk den dertienden van Oogſtmaent, des zelven jaers, te leggen, en met een blok van twe duizent pont den zeven-en-twintighſten de palen in te hayen. Den eerſten van Wijn-maent wiert met

met noch een hay, wiens blok mede twee duizent pont zwaer was, gehayt. Den vijfden van Slacht-maent begon men aen d'eene hay, een metale hay-blok van veertien hondert en twee-en-dertigh pont zwaer, en den zeventienden van Loumaent, des jaers zeſtien hondert zeven-en-veertigh ook aen d'ander hay een metale hayblok, van de zelfde zwaerte, te gebruiken. Den negen-en-twintighſten van Bloeimaent wiert d'een van deze twee haien wegh genomen, en den zeſten van Zomermaent des zelven jaers de laeſte pael, met de leſte hay, ten drie uuren na de middagh, daer veel honderden van menſchen uit nieuwsgierigheidt mede aen holpen trekken, ingehait. De groote maſten, die in dit fondament gehait wierden, beliepen ten getale van vier duizent vijf hondert drie-en-tnegentigh; behalve deze ſtaen'er noch zeventien hondert en vijftien ſtoppalen, en vijf-en-vijftigh oude elze palen, die alree in de gront ſtonden, en daer op eenige Kapelletjes geſtaen hadden. Den zes-en-twintighſten van Hoymaendt, des jaers zeſtien-hondert zeven-en-veertigh, des ſmorgens ontrent negen uuren, wiert d'eerſte ſteen van deze toorn door Cornelis Bakker, zoon van Burgermeeſter Willem Bakker, en daer onder tot een vereering, twee hondert gulden aen gout, geleght. Sedert deze eerſte ſteen-legging, wiert met grover yver eenige jaren daer aen gearbeidt, als oft ernſt ſcheen te wezen, om de zelve in 't kort te willen veirdigh hebben. Maer men veranderde daer na van voornemen, zulx dat'et werk nu al eenige jaren ſtil heeft geſtaen, en miſſchien noit, uit oorzake veilicht, om 't Stadthuis van zijn luiſter niet te beroven, zal opgemaekt worden.

Ten Zuiden van deze kerk, tuſſchen het Stadthuis en de Kerk, plagh ook eertijts een kerk-hof te leggen, doch dit is voor eenige jaren, toe men de gront van 't Stadthuis begon te graven, wegh geraekt. Ter zyde van d'eene ingang na den dam toe, voor het Kerkmeeſters kantoor, plagh ook eertijts een plaets te wezen, die het ellendige kerk-hof geheten wiert, alzoo genoemt, om dat het ongeweyt was, en afgezondert tot begraffenis der omgebraghten van beuls handt, en der genen, die ſtorven zonder 't misbroodt te nuttigen. Dit kerk-hof is mede voor eenige weinigh jaren wegh geraekt.

Ten Noorden achter de Preekſtoel, zietmen in deze Kerk het marmere graft of Zee-tombe, van den manhaften Zee-hopman Jan van Galen, dat hem ter eere en ter gedaghteniſſe van zijn helden daet, dien hy aen het veroveren van eenige Engelſche ſchepen, in 't gezicht van Livorno, deed blijken, hier opgericht. Hy leit geharnaſt langhs heen boven op de Tombe, in wit marmer met zijn helm en pluimmaedje aen zijn voeten. Onder hem, voor aen de Tombe, zietmen in wit marmer de zeeſlagh, die ter boven gemelde plaetſe geſchiede, zeer kunſtigh uitgehouwen, en daer onder deze veirzen ſtaen:

Hier leit in 't Graf van eer de dappere
van Galen,
Die eerſt ging buit op buit Kaſtilien
afhalen,
En met een Leeuwen Hart, na by
't Toſkaner ſtrandt,
De Britten heeft verjaeght, ver-
overt en verbrandt.

Effen boven zijn tombe, tegen de muur aen, ſtaet een rontaghtige zwarte marmere ſteen of tafereel, en daer op met gulde letteren in 't Latijn, in 't kort aldus zijn heldaden geſchreven:

Generoſiſſimo Heroi

JOANNI à GALEN,

Eſſenſi
Qui ob res, ſæpe fortiter & feliciter geſtas
ſexies uno anno Duinkerkanorum prædatoriam
Navem captam, & à Barbaris opima ſpolia
reportata, Ordinum Claſſi in mari mediterraneo
præfectus, memorabili prælio ad Livornam,
Deo Auxiliante Anglor. navibus Captis, fugatis,
Incendio & ſubmerſione deletis, Commercium
Cum dicti maris accolis reſtituit Idibus
Mart. A°. CIↃ IↃ CLIII. *& altero pede*
truncatus, nono die poſt Victoriam
annos natus XLVIII. *obiit,*
ut ſecula per gloriam viveret.
Illuſtr. & præpotentiſſ. Ordinum
decreto nob. & potentiſſ. Architalaſſ.
qui eſt Amſtelodami M. H. P.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Dat is:

Den manhaftigen Zeehelt

JAN van GALEN,
van ESSEN.

Die, om zijn manlijk en gelukkigh uitgevoerde daden, als ook dat hy in eene jaer zes Duinkerkze roof-ſchepen veroverde, en van de Barbaerſche volken of Turcken zeer groote buit bevochte, over een vloodt ſchepen in de Middellantſche zee Admirael wiert gemaekt, heeft door een gedenkwaerdige zee-ſlagh by Livorne, en door 't veroveren, met Gods hulp, verjagen, verbranden en te gronde booren der Engelſche ſchepen, den koophandel met de volken van die zee den vijftienden van Lentemaent des jaers CIↃ IↃC CLIII *herſtelt, en is, na dat hem zijn eene beene was afgeſchoten, den negenden dagh na de zege, oudt* XLVIII. *jaren, geſtorven, om eeuwigh op de vleugelen der fame te leven. Uit laſt en bevel van de Hooghmogende Heeren Staten heeft de Zee-raedt alhier ter ſtede, deze gedenkteken doen ſtellen.*

Rontom dit tafereel, ziet men vanen, vlaggen, ſtanderden, wimpels, ſpietſen, zwaerden, tekenen van zijn zege en manhaftigheit, tegen de muur aen in wit marmer uitgehouwen. Op deze marmere Graf-ſtede heeft Vondel, in zijn inwijding op 't nieuwe Raedthuis, deze veirzen gevoeght:

In deze Hooft-kerk gaet de Batavier
ten grave
Naer Galen, die de doodt wouw kiezen, eer dan ſlave
Te worden op de zee, geboeit aen 't Britſch gebiedt,
Daer hy op't Middellantſch meer den brand in 't buskruid ſchiet,
Van 's vyands Zee-kaſteel, en leert hem, op de baren,
In weêrlicht, roock en ſmoock, in Plutoòs hemel varen,
En ſtuiven, recht voor wind, om in dien waterbrand,
Als voorboô, naer den Teems, en 't vyands Brittenland,
De tijding aen het Hof van Withal zelf te dragen.
Hetrurie, en Livorne, en 't zeeſtrand zal gewagen,
Vele eeuwen na zijn doodt, hoe ſtout deez watervorſt
Den vyand boord aen boord groothartigh klampen dorſt,
Gelijk een oorloghsheld, uit louter hart geſchapen,
Waerom de grafzerck noch gekroont hangt met zijn wapen,
En ridderlijk geweer, en met de vaen bedekt,
Terwijl dit lijk de deught der levenden verwekt.

Boven al munt hier ook uit in deze Kerk het Koor, dat aen de Weſt-zijde, daer den ingang is, zeer prachtig met kopere vierkante en gevlamde kolommen verçiert is. Boven op de kolommen komt een lijſt, of dwarsbalk te ruſten, die byna geheel en al mede van geel koper is De frieſen van de lijſt zijn doorgaens met allerley ſlag van loof- en beeltwerk doorwrocht. Boven op de lijſt vertoonen zich ook tuſſchen twee Leeuwen, het driekruyzigh Schilt, of 't Wapen van Amſterdam. In 't midden gaet men in dit Koor op twee plaetſen, door twee groote kopere deuren, die boven met gevlamde tralien doorluchtigh, en onder met allerlei çierwerk doorwrocht zyn. En komt dit ganſche koperwerk op een witte marmere pedeſtael of voetſtuk te ruſten.

Ten Zuiden van het Koor, recht tegen over Kerk-meeſters kamer, ziet men ook op een zeer oude witte zerk of graf-ſteen, twee ouwetze muilen, of holſters, met dit opſchrift,

Effen uit,

daer nevens gehouwen. Men zeit dat zeker rijk perzoon zich ingebeelt had, niet langer als zoo veel jaren te zullen leven, en daer op luſtigh ging teeren en ſmeeren, zulx dat 'er endelijk na zijn doot, alleen maer een paer muilen quam over te ſchieten.

De geſchilderde en gebakke glazen, overtreffen verre in zinlijkheydt en onderſcheydelijkheidt van werk d'oude glazen. Boven alle andere munt uit, dat ten Noorden by de Voorburghwal,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

wal, in 't kruys ſtaet,en daer in, Poeët-zer wijze, vertoont wort, hoe Graef Willem deze ſtadt, in 't byzijn van Burgermeeſteren, en andere Maje-ſtraets perzoonen, die den Grave voor deze opgedrage eer ootmoede-lijk bedanken, met het drie-kruyzigh wapen-ſchilt, beſchenkt. In 't geſchil-derde glas, in 't Zuider-kruis na den dam, wordt meê, door meer als le-vens groote beelden, vertoont, hoe Maximiliaen, in den jare veertien hon-dert acht-en-tachtigh, die van Am-ſterdam, ter gedachtenis, en tot ver-gelding van de trouwe dienſten, die-ze hem in 't belegh van Woerden en Rotterdam bewezen, zijn Kaizerlij-ke Kroon wegh ſchenkt, om die te mogen voeren boven dit drie-kruy-zigh Schildt.

Vondel paſt op deze wapen-ſchenc-kaedjes deze veirzen:

Graef Willem, tot den ſtoel des lands, van God geſchapen,
Beſchenkt, in 't Noordglas, met haer doorluchtigh wapen
Deez ſtad, waer over hy, als wet-tigh Graef, regeert;
Waer na Maximiliaen, Roomſch Ko-ning, hoogh geëert,
Haer wapen-kruis-ſchilt kroont met diamante ſtralen,
En paerlen van zijn kroone, om eeu-wighlijk te pralen,
Als met een danckbaer merck van zij-ne Majeſteit,
Voor Ridder Boelens goud, en 's hels grootdadigheit,
Ten dienſt van zijnen Heer, voor yders oogh gebleken,
Een eer, die blijft en duurt, als 't broſ-ſe glas zal breken.

In de glazen, ten Zuiden van het Koor, zietmen de gewenſchte en ge-zegende ſtaet der vrede, door 't kete-nen des oorloghs, verſtoten van den krijgh, 't knevelen van den Krijghs-godt Mars, en hoorens van overvloet, vruchten der vrede, uitgebeelt. Bo-ven aen zit de Vrede op haer zetel, met de Twiſt, die 't hooft van ſlangen krielt, onder haer voeten.

NIEUWE-ZYDS-KAPEL.

Oulinx was deze Kapel, die aen de Nieuwe-zijde, tuſſchen de Kalverſtraet en 't Rokkin ſtaet, en drie ingangen, te weten een ten We-ſten in de Kalverſtraet, een ten Ooſten op 't Rokkin, en een ten Noorden in de dwarsſtraet, heeft, by de Rooms-gezinden alleen maer met de naem van de Heilige Steê bekent, maer ten hui-digen dage wordtze gemeenlijk by de Onroomſchen de Nieuwe-zijdts Ka-pel, en zeer zelden, dan by de Rooms-gezinden, de Heilige Steê genoemt: hoewel zeker Roomſch ſchryver, Boetſius van Bolswaert, in zijn boek, van de wonderdaden die op deze plaets, eer deze Kapel hier noch ſtont, en naderhandt (gelijk ons terſtont te verhalen ſtaet) zoude geſchiedt zijn, het voor een wonderdaet ſchijnt, aen te tekenen, dat, ſchoon de Kalvini-ſchen hier ter ſtede de naem van de Heilige Steê, als ook van Sinte Olofs Kapel, zoeken te veranderen en ver-donkeren, en d'eerſte Nieuwe-zijdts Kapel, en de tweede Oude-zijds Ka-pel te noemen, evenwel deze Kapel de naem van Heilige Steê, en d'Oude-zijds Kapel de naem van Sinte Olofs Kapel behoud; vermits, na zijn zeg-gen, deze oude ware namen, zoo diep in de herten der menſchen zijn ingewortelt, en in de boeken van zoo veel ſchryvers is ingeſchooten en vaſt gezet, dat 'et uitroien van deze na-men, behalve verlooren arbeidt, maer een teken van ondankbaerheit tegens Godt is, die de wonderdaden, die hier geſchiet zijn, uitgewerkt heeft.

Geen zekerheidt is 'er van, in wat jaer dat deze Kapel hier zou geſticht zijn, 't en zy men geloof wil ſlaen aen de Roomſche fabel, die te dier plaet-ſe, daer deze Kapel nu ſtaet, zou ge-ſchiedt, oorzaek van deſſelfs ſtichting en naem geweeſt, en aldus toegegaen zijn. Zeker man, ter plaetſe, eer deze Kapel daer noch ſtont, in doods no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

den leggende, ontfing, naer 't oudt gebruik, het Sakrament des Altaers, of Avontmaels, dat toen by de Rooms-gezinden, gelijk als ook noch, door een auweltje verricht wierdt. Doch het zelve wierdt van hem met fluimen weder uitgebraekt, die de bewaerſter van deze zieke man, met het auweltje daer onder, doch uit onwentheyt, in 't vier ſmeet. 't Vier, tot gerijf van den kranken, brande den ganſchen nacht over: maer 's anderen daeghs, omtrent den priemtijdt (zoo ſpreekt, na 't Roomſch gebruik, d'oude ſchryver) ſtondt een van de vrouwen op, en wierdt, na 't kleden van haer kint, met zoo groot een koude over haer ganſche lichaem bevangen, datze genootzaekt wierdt, om zich te verwarmen, by den viere te gaen zitten: zittende dus by den viere, en 't zelve, om zich te verwermen, omroerende, zaghze daer in een wit ongeſchonden auweltje, en zoo ſchoon, alſſe oit in de handen des Prieſters aen 't altaer met oogen aenſchouwt hadt. Niet weinig verſchrikteze hier over, greep echter moedt, ſtak haer handt onbeſchroomt in 't vier, namt 'er, zonder de handt te branden, of te zengen, uit, en leide het van d'eene handt in d'ander. Beſcheidelijk zaghze toen, dat het auweltje, dat te voore wit en klaer was, wonderlijker wijze, als oft'er verbrandt uit zagh, verandert was. Zy hier over vervaert wordende, riep een ander vrouw, die by haer in 't zelve huis woonde, en zeide, ay zie, 'k heb hier in mijn' handen het lichaem onzes Heeren Jeſus Chriſtus, daer meê ik het zelve uit het vuur genomen heb. Gaf het voorts deze vrouw over, die 't op een kuſſen leide en in haer kiſt opſloot. Een uur daer na quam de man van den huize t'huis, daer de vrouw tegen vertelde al 't geen 'er geſchiet was. De man, die nieuwsgierigh was om dat te zien, eiſchte het de vrouw af; nam het tuſſchen zijn vingeren, leide het in zijn handen, en toen hem dochte dat het zienlijk op en neder ſprong. Hy dit ziende, gaf het zijn vrouw weder over, die het op een doek in de kiſt leide, doch bleven de littekens der vingeren, daer hy 't meê aengetaſt had, daer in ſtaen. De man hier over ontſtelt ſtaende, ontboodt den Prieſter, vertelt hem alles, en toont het auweltje zo als het in de kiſt lagh; zwaerlijk begon hier over de Prieſter te zuchten, braght het heimelijk en zonder iemants weten in de Kerk. 's Anderen daeghs de vrouw by haer kiſt komende, vont het daer weder in leggen, die zulx den Prieſter weder zeggen gingk. Deez quam weder met een doos, en bragt 'et heimelijk in de Kerk. Ten derde dage vont de vrouw, by haer kiſt komende, het auweltje in een doek op een ſchoon wit kuſſen daer weder in leggen, 't geenze weder den Prieſter te kennen gaf. De Prieſter, dit hoorende, dachte dat Godt dit mirakel wilde geopenbaert en verkundight hebben, maekte zulx allen Prieſteren, geeſtelijken en werreltlijken, binnen Amſterdam, bekent, die met kruizen en vanen al zingende daer na toequamen, en met grote ſtaci en pracht het zelve in de Hooftkerk brachten. De man van den huize, (die het openbaren van deze wonderdaden, zijn vrouw verboden had) twee dagen daer na by den viere zittende met een jong kint op ſijn ſchoot, en de vrouw beriſpende, dat door haer toedoen al deze dingen in 't licht gekomen waren, kreegh het kind driemael, op dit zeggen, de vallende ziekte, en wiert geweldigh geplaeght, tot'er tijdt dat hy en zijn vrouw, door raed en ingeven van haer vrienden, beloofden het auweltje, met offerhande, wollen en barrevoets, in de Hooftkerk, daer het in gebraght was, te gaen bezoeken.

Dat dit mirakel in'er daet zou zoo geſchiet zijn, zoekt de zelve lichtgelovige Rooms-gezinde ſchryver, met deze naervolgende bewijs-redenen waer te maken. Ten eerſten, dat deze geſchiedenis is beveſtight, van d' E. E. Heeren van Amſtelandt en Amſterdam. Ten tweden, met wonderdaden, kerkbouwing, altaerſtighting, bedevaerden, kerkplightige vereeringen, die uit heel Kriſtenrijk alhier gebraght of gezonden zijn. Ten derden, met getuigeniſſen der Biſſchoppen, of Geeſtelijke Heeren van Uitrecht. Ten vierden, met getuigeniſſen der gemeene

Kro-

Kronijk-ſchryvers, zo wel die voor de verandering van de Godts-dienſt, als ook die na de veranderingh van de Godtsdienſt geſchreven hebben. Hier op gaet de bovengemelde ſchryver voort, en brengt twalef bewijs-redenen by, daer meê hy dit eerſte mirakel zoekt te bewijzen. Want (zeit hy) als deze wonderdaet in den jare dertien-hondert vijf-en-veertig op den avont, en nacht tuſſchen dingsdag en woensdagh, voor Palm-zondagh, geſchiede, zoo wiert 't et met deze naervolgende getuigenis-brief beveſtight:

WY Floris van Boekhorſt, ſchiltboortigh, Baellui van den grooten-dagen Prins, Heer ende Graef van Hollant, tot Amſterdam, en Waterlant, Schout, Schepenen, ende Burgermeeſteren der Stad Amſterdam. Derwijle alles waerachtigh is, ende wy weten, alles inder daet ſoo geſchiedt te zijn, volghens 't geene boven geſchreven, ende verhaelt ſtaet. Daerom ſtellen wy in deze ſchriften, tot kennis van alle Chriſti gelovigen, de boven verhaelden mirak'len, waerdigh om van alle gheloovighen overghedaght te worden, onder het Segel van mijn Floris van Boekhorſt, bovengemelt, Schiltboortigh, met het gemeine Segel van de Stadt Amſterdam, welcke wy, onder aen deſen brief hebben doen hangen, in 't Jaer ons Heeren 1345. als boven, Donderdaghs in de Octave van Paeſſchen.

Ook zeit hy, dat ('t geen zijn twede bewijs-reden is) Joan, Biſſchop van Uitrecht, in den jare dertien hondert zes-en-veertigh toegeſtaen heeft, dat alle wonderdaden, ter Heilige ſtede geſchiet, en namaels noch te geſchieden, eenigzins Godt tot den uitwerker hebbende, opentlijk voor een ieder zoude afgekundight worden. Ten derde, zoekt dezelve ſchryver, dit eerſte mirakel, hier meê te bewijzen: Dat, als na hondert en zeven jaren, ſedert deze eerſte wonderdaet geſchiedde, te weten in den jare veertien honderdt twee-en-vijftigh, op Sinte Urbaens dagh, by na de halve Stadt van Amſterdam, als ook mede deze Kapel, met het Tabernakel verbrande, de monſtrantie en 't auweltje, als ook de zijde doek, daer 't in lagh, evenwel in 't midden, ô wonder! van den brant heel en ongeſchonden bleef, 't welk veel grooter wonder was, als toen het auweltje in 't midden van het brandende vier gevonden, en heel en goet daer uit gehaelt wiert. En of ſchoon eenige Godtvruchtigen menſchen hun uitterſte vlijdt gedaen hadden, om het Tabernakel op te breken, zoo zoudenze evenwel niet hebben kunnen uitrichten, vermits al yzere gereedtſchappen, daer op, als riedt of hennipſtokken aen ſtukken waren geſprongen. Dat in den jare veertien hondert twee-en-vijftig, den vierentwintigſten van Bloeimaent, by na deze halve ſtadt aen kolen raekte, kan niet geloochent worden, als blijkt, uit zekre gunſt-brief, in de Franſche tale beſchreven, en al hier ter Sekretary noch beruſtende, waer by Filips, Hartogh van Borgonje, die van Amſterdam, tot weder-opbouwingh van ſtadt, poort, toorens, bolwerken en andere gebouwen, d'inkomſten van Wardenbroek, voor den tijt van twalef jaren, verleende; doch van deze wonderdaet, die in de Kapel toen zoude geſchiet zijn, noch van de Kapel zelfs, wort daer in 't minſte niet gerept. Ten vierden, poogt onze opgemelte ſchrijver het eerſte mirakel hier door te bewyzen, dat, na dit twede, zoo openbare, en voor des Stadts inwoonders geſchiedde mirakel, gevolght is uit een grooten iever, en liefde, de weder opbouwing van deze Kapel, met oprechtinge van altaren en fundatien; en dat onder anderen ook gemaekt is, een bezondre dienſt van de Kerkelijke getijden, om die, ter eere Godts, met verhael van d' eerſte geſchiedenis, op den Feeſtdagh, en d'octave van dien, ja daer na op den Feeſt-dagh, en de heele octave door, in de Kerk te bidden; dat ook hier toe de Biſſchoppen van Uitrecht, als toen Overſten van de geeſtelijkheydt, hun verlof en zegel aen ſtaken, namelijk Biſſchop Fredrik, Markgraef van Baden, en Biſſchop Georgh d'Egmont, als blijkt uit twee zekre brieven, waer van d'eene op deze zin uitkomt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

FRedrick, Markgraef van Baden, door Godts ende der Apoſtoliſchen ſtaets genade, Biſſchop van Uitrecht, onſe beminde in Chriſto, Prieſters, Beneficiaten ende Officiaten der ſtadt Amſterdam, gelegen onder ons gebiedt, ende daer inne woonachtigh, tegenwoordige en toekomende, in de gewijde ordres geſtelt, mitsgaders anderen tot het leſen van de Kerckelijcke getijden verbonden, eeuwigh ſaluyt in den Heere. Alſoo jaerlijcx een gewoonlicke devote proceſſie, van het allerheylighſte Sacrament, met het omdragen van het Sacrament des altaers, door de voorſchreven ſtadt van Amſterdam, uyt de Kapelle van der Heylige ſtede, in Amſterdam van de Geeſtelijckheyt, ende gemeen volck gecelebreert, ende ganſch devotelick op ſekeren dagh in de Vaſten, onderhouden wordt. Voorts, dat in de ſelve Kapelle de Kerckelijcke getijden, ten dage van ſoodanige proceſſie van het venerable Sacrament, ende op den octave des ſelvigen daeghs publijckelik plegen geſongen te worden. Dieshalven, op dat ten ſelven dage ſulcke gewoonlijcke ſtatelick proceſſie gehouden, ende in de octaven van ſelver dagen, de Kerckelijcke getijden van het eerwaerdige Sacrament geſongen ende geleſen mogen worden, niet tegenſtaende het ordinarium van Uitrecht. Ende ſoo het gebeurde dat den voorſeyden daghe der proceſſie, ende op den achtſten dagh van het ſelve, een Feeſt in de Kercke Godts te celebreren voor viel (uyt byſonder 't Feeſt van Bootſchap der glorieuſe Maghet Maria) dat ghy de ſelve tot op eenen anderen bequamen, ende gevoeghlijcken dagh uytſtellen, ende tranſporten meught, gheven wy u lieden, nae den inhoudt van deſen teghenwoordigen verloft, ende authoriteyt. Datum onder onſen zegel ter oorſaecke van deſen aenghehangen. Anno Domini 1504. den eerſten van den maent October.

De tweede, van Georg van Egmont, Biſſchop van Uitrecht, komt by na op den zelven zin uit.

Zijn zeſte bewijs ſteunt hier op, dat twee-en-twintigh jaer voor dezen brief, een ander mirakel in de zelfſte Kapel geſchiedde, en dat aen den Eerts-hertogh van Ooſtenrijk, Maximiliaen, Roomſch Keyzer, en Graef van Hollandt. Want deez in den jare veertien hondert twee-en-taghtig aen een zware koorze in den Hage vaſt rakende, deed daer op beloften, van de Heilige ſtede te zullen gaen bezoeken. Waer op hy ook terſtont zou gezont geworden zijn; en, volgens zijn belofte, zelfs in perzoon deze Heilige ſtede bezocht hebben.

Ten achten dunkt hem dit ook een ſterk bewijs te zijn, dat by de Hiſtori-ſchryvers, die voor de veranderingh van de Godsdienſt geſchreven hebben, daer van ook gewagh gemaekt wordt; want in het drie-en-twintighſte deel, aen het tiende Hooft-ſtuk, van d'oude Kronijk, wordt deze Hiſtori eveneens beſchreven, gelijkze te voore verhaelt is.

Ten negenden, dat 'er by de Hiſtori-ſchryvers, die na de veranderingh van de Godtsdienſt geſchreven hebben, ook van gerept wordt, als onder anderen by Pontanus, in zijn Beſchryvingh van Amſterdam, die aldaer, na 't verhalen van d'andere Kerken, aen de Nieuwe zijde, aldus van ſchrijft: *De andere Kercken na deze, in de Kalver-ſtraet, wordt genaemt de Heilige Stede. Daer was eertijts een Capelle, door zoodanige occaſie gebouwt, om dat in 't jaer 1345. de Hoſtie, die op die plaetſe een ſieck kranck man genomen hadde, en daer na by het vier ſittende, door het overgeven, onder andere in het vier geworpen, des anderen daeghs, ongequeſt onder de aſſchen, is gevonden geweeſt. Tot welcke mirakel zy ſeggen, dat oock dit by gekomen is, dat de ſelve Capelle, als zy daer na in 't jaer 1452. door brant by gevalle op-ghekomen, gantſchelijck afgebrant was, deſe ſelve Hoſtie, hoewel het zijden deckſel, daer de Ciborie mede ghedeckt was, verbrant was, ongequetſt wederomme is gebleven. Dat hier door deſe plaets ſeer vermaert geworden zijnde, en het volck, geduurlijck oock van verre gelegen plaetſen t' zamen komende, niet al-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

alleen bedevaerten en gebeden, maer voornamelijck gout, en rijckdommen herwaerts brengende, deze Capelle in dier voegens gebout, als men de ſelve nu tegenwoordelijck ſiet. Den Autheur ſonder naem, verhaelt, dat Maximiliaen, Roomſch Koningh en Graef van ganſch Neêrlant, in 't jaer 1482. als hy in 's Gravenhage ſeer kranck was, en beloften gedaen hebbende, van deſe Heylige plaetſe te beſoecken, haeſtelijck geſont is geworden, en daer na zijne belofte betalende, ſeer groote gaven, met een danckbaer harte, heeft geoffert. Maer veel ſcherper ſchrijft de zelve Pontanus in zijn Latijnſche beſchryving, dien hy vijf jaren te vooren had laten uitgaen, van deze opgemaekte verzieringh der Roomsgezinden.

Zijn tiende en elfſte bewijs, om het eerſte mirakel goet te maken, ſteunt op twee andere nieuwe mirakelen, die met getuigen, zegels en brieven, zoo hy zeit, beveſtight zijn. Nopende het eerſte, brengt hy dezen navolgenden brief by:

IN den name ons Heeren amen. Kondelijck, en kennelijck zy alle Chriſtenen menſchen, by deſen openbaer inſtrumente, getogen ende gemaeckt, uyt een inſtrument, in La'tijn daer afweſende, dit breder, ende perfecter verklarende, hoe ick Suſter Lysbeth, Franſſen dochter, ben by der Gratien Gods ſieck geworden, des Sondaghs voor Vaſtel-avont. Ende doe ginck ick in 't ſieckhuys, ende ick hadde ſoo groote ſwindelinge in mijn hooft, dat ick niet over eynde weſen en mochte, ick en woude al vallen. Ende des Donderdaeghs voor onſer Vrouwen-dagh, in de Vaſten, ſoo kreegh ick ſoo groote benautheydt om mijn harte, dat ick waende doodt te blyven, ende dan ſpranck mijn harte ſoo vreeſlijck, dat al myn lichaem ſchudde, ende dat bedde beefde, daer ick op lach; ende dan ſat daer ſtaedelijck een ſuſter voor mijn bedde, geheten Lysbeth Andries dochter, ende die hielt myn handen, ende leden, ende by wylen en mocht ick niet ſpreken, ende by wylen had ick ſoo grooten dorſt, dat ick niet lyden en mochte, ende daer en mochte geen drincken over mijn harte, ende dan moeſt men my met een veer laven, ende het duurde tot Meye toe, ende die pijnlyckheyt ſloegh my oock in de beenen, ſoo dat ick gaen, noch ſtaen en mochte, maer ick moſt op myn knien kruypen op een ſchraegh. Ende deſe verkreupeltheydt heb ick gehadt van onſer Vrouwen in de Vaſten, ende te Meye, ende doe worden myn beenen alſoo doot, dat ick daer geen gevoelen in en hadde. Ende onſe ſieck Maerte genoemt Maria Jacobs dochter, die placht mijn beenen te ſtoven en te vryven (met medicynen daer toe dienende) datter 't vel of ginck, en ick gevoeldes niet; dan der tydt dat ick beloofde, ende gaen ſoude verſoecken dat waerdige Heylige Sacrament, in der Heylige-ſtede, ende geen andere meeſters en mochten my van deſe ſieckte helpen, noch cureren. Als ick dan gaen ſoude, om te verſoeken dat waerdige heylig Sakrament, doe viel ick op myn knyen, ende ſoo kroop ick op een ſchrage, tot die ſchuyte toe, doe hielp my onſe Suſter, Chriſtina Wybrants dochter in de ſchuyt, ende voerde my aen der Heyliger-ſtede, ende droegh my uit de ſchuyte op dat Kerck-hof, ende doe kroop ick voort met mijn ſchraegh, in de Heylige ſtede, tot dat Heylige waerdige Sakrament, ende doe viel ick op mijn knien met onſe Suſter Chriſtijn voorſeydt, ende doe ſtondt ick op, ende reedt met die ſchraegh, om dat waerdige Heylige Sakrament, ende daer was ick over doende een volle halve uur. En doe liet ick de ſchrage ſtaen, ende ick nam onſe Suſter voorſeydt by den erm, ende die leyde my anderwerf, om dat Tabernakel, ende tot elcken reyſe vielen wy op onſe knien, ende doe gaf my Godt de gratie, dat ick de derde reyſe met een bernende licht alleen ginck om dat Tabernakel. Ende voort ben ick op mijn voeten geſont te huys gegaen by der gratien Godts. Ende hier neem ick God tot een getuygh, ende dat waerdige Heylige Sacrament dat my geholpen heeft; dattet aldus geſchiet is, ende alle onſe convent, van Maria Magdalena in Bethanien is hier oock getuygh of, die mijn ſieckheyt bekent hebben, ende nu van mijn geſontheyt verblyden, danck heb God. Dit is geſchiet in 't Jaer ons Heeren 1441. op den 8. Iuny.

Het twede mirakel, dat zijn elfſte bewijs is, zou aldus by-gekomen zyn: Als in den jare vijftien hondert en acht, die van Weeſp, van des Hartogen van Gelders volk overvallen, en veel poorters gevangen en ellendigh geplaeght wierden, zou daer ook onder anderen, zeker man, Martijn Willemſz. Hollaer genaemt, in zijn huis op zijn eige kamer gevangen gehouden zijn. Deez Martijn, na datze hem veel pijne aengedaen, geknevelt en gebonden hadden, en geen middel ziende om t'ontkomen, had Godt zeer ieverigh en Godtvruchtigh aengebeden, en gelofte gedaen, dat, by aldien hy uit deze laſt en gevaer des doots moghte verloſt worden, beêvaert zou doen, en zoo dra als hy kon, het Heilige lichaem onzes Heeren, ter Heilige ſtede in Amſterdam, bezoeken. En naulix zou hy deze woorden uit de mont gehadt hebben, of de koorden hadden hem van

van handen en voeten terſtont gevallen, en was by hellen-dagh, zonder van iemant gezien te worden, voorby de Ruyters gegaen, onder de koemis gaen leggen, en endelijk des nachts over de muuren gevallen, en twee gragten vol waters overgezwommen. En tot bewijs van deze wonderdaet, had deze Martijn dit noch by een Notaris, in tegenwoordigheyt van twee eerbare mannen, als Gerrit Ianſz. van Monnikkendam, Kappellaen van de Begijnen hier ter ſtede, en Jan Hendrikſz., Koſter van deze Kapel, als getuigen, laten beſchryven.

Na het ophalen van deze wonderdaden, gaet de bovengemelde ſchryver noch al voort, met andere mirakelen, om dit eerſte mirakel waer te maken, by te brengen, die, ſchoonze, zoo hy zeit, met zoo ſterke getuigeniſſen niet beveſtight zijn, evenwel by onze voor-ouders zoo geloofwaerdigh zijn gehouden, datze in ons oud-hiſtori boekje, tot kennis der nazaten, zijn geſtelt geworden.

Het eerſte van deze mirakelen zou het genezen van een blindeman geweeſt zijn, die om Godts wille verzoekende om voor het Sakrament ter Heilige Stede gebragt te worden, zijn gezicht, (daer gebraght zijnde, en na dat hy Godt uit gront zijnes herte, om van zijn blindtheit verloſt te worden, gebeden had,) weder kreegh, eer hy van zijn gebedt op ſtont.

Het tweede zou geſchiedt zijn aen een armen en kreupelen man, die, t'huis leggende in de Gansoort, en bedroeft zijnde, dat hy niet wel aen de koſt konde raken, voor het Heilige Sakrament ging, en na uitſtorten van zijn gebedt om gezont te worden, opſtaende voet gezont naer huis ging.

Het derde mirakel zou gebeurdt zijn aen een Prieſter uit de Venen. Die, van d'artzen opgegeven, en vinger noch teen roeren kunnende, zijn toevlucht tot Chriſtus zoude genomen hebben, met een vaſt voornemen van jaerlix de Heylige Stede wollen en barrevoets te bezoeken, en daer op terſtont geneſen zijn.

Het vierde zou geſchiet zijn aen een Vrou van Hoorn, die met haer kinderen in het marktſchip van Hoorn op Amſterdam quam, doch ſloeg juiſt de roeiboot, daer ieder in was gevallen, om binnen te komen, om; zulx 'er eenige verdronken, en deze Hoornſche Vrou met haer drie kinderen meê in 't water lagh; maer alſſe merkelijk begon te zinken, deedze beloften van de Heilige ſtede te bezoeken; daer opze ook terſtont met haer drie kinderen, uit deze waters-nood, zou verloſt hebben geworden.

Het vijfde zou geſchiet zijn aen een Ooſters-vaerder, die uit onweershalve zijn ſchip verliet, en zich met het volk in de boot begaf; doch zoo dra zou hy geen beloften gedaen hebben, van de Heilige ſteê te bezoeken, of 't onweer zou overgegaen zijn, en hy gezont en behouden t'Amſterdam gekomen zijn.

Het zeſte, zou gebeurt zijn aen een jonghman van Bremen, in 't jaer veertien hondert acht-en-tzeſtigh, die ellendigh in een diepe kelder, aen een zware halsbant geketent zat. Deez', belofte doende, om t'Amſterdam de Heilige ſtede te bezoeken, zou zich ontſlaekt van yzere banden bevonden hebben, uit de kelder gekomen, en de beloften binnen Amſterdam volbraght hebben.

Het zevende zou binnen Amſterdam zelfs geſchiet zijn, in den jare veertien hondert vijf-en-tzeventigh, aen zeker Non van Sinte Klariſſen-Kloоſter, die, den vijftienden van Zomermaent, met een zware ziekte getroffen zijnde, daer op des Zondaegs, voor Sint Andries-dag, beroert was geworden, zoo datze negen dagen ſprakeloos lagh, en acht-en-twintig weken zonder vinger of teen te verroeren. Het jaer daer aen ginkze, des vermaent zijnde, de Heilige Steê bezoeken, en wiert des Woensdaghs na Pinxteren, op een ſtoel van vier harer mede-zuſteren daer heen gedragen; waer opze ook, plegtelijk driemael rontom het Sakrament kruipende, zou genezen, en daer op gezont na huis gegaen zijn.

Het achtſte zou gebeurt zijn aen een Schipper van Zirikzee, die met zijn metgezel van de Franſſen op zee gevangen, en aen boejens geſloten wiert;

doch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

doch hy met zijn metgezel met de boejens uitgebroken, zijnze beide in een ſchuitje geraekt, 't welk door onweder op zee omſloegh, zulx zijn metgezel verdronk; maer de Schipper beloftedoende, om de Heilige Stee te gaen bezoeken, zou met zijn boejens, verſchrik niet! aen landt komen drijven zijn. En endelijk zou, gelijk te vore gezeght, het jaer daer aen, de gezontmaking des Keizers geſchiet zijn.

Dit zijn d'onfeilbare en onwederleghlijke (zoo onze opgemelte ſchrijver meint) bewijs-redenen, daer hy zijn gevoelen, nopende het allereerſte mirakel, dat aen het uitgebraekte auweltje zou geſchiedt zijn, mede meint ſtaende te houden, en door te drijven. Endelijk, om de zaek noch ſmakelijker en aennemelijker te maken, gaet hy al voort dit eerſte mirakel, met verſcheide andere mirakelen, zoo uit de Schrift als Oud-vaders getrokken, te vergelijken. Dat oulinx de Rooms-gezinden hier ter ſtede, en noch ten huidigen dage, de meeſte aen de waerheit van deze verzierde wonderdaden geen twijfel geſlagen hebben, kan niet geloochent worden. En had ook deze dwaling en ketterye zoo welig looten in de herten der Roomsgezinden geſchooten, datze van wijd en zijd hier ter ſtede, beêvaerten ('t geen noch by nacht hier ter ſtede onder den duim by eenige Roomsgezinde gepleegt wort) quamen doen. Ook vintmen noch zeker willekeure, daer by de Majeſtraet deze Heilige Stede, om de Stadt des te beter te doen bloeien, mede begiftight had, die aldus luidt: *Eenig Man, of Vrouws perſoone, die binnen der ſtede komt, zijn pelgrimagie ter Heylige ſtede doen, die en magh men niet bekommeren, noch beletten binnen der vryheden, nocht daer buyten van onſe poorters. Maer waer 't dat hy om andere ſaeken quame, dat ſoude ſtaen tot 's Gerechts kenninghe, ende daer ſullen zy toe doen, als den Gerechte ſal goet dunken.* Seker ſchryver, Waligh Sivertſz. verhaelt in de voorreden van zijn boek, getittelt *Roomſche Miniſterien, ontdekt in een traktaetje*, dat hy over lange jaren zeker oude vrouw, die hem niet vreemdt, en met de Paſtoor van d'oude Kerk zeer groot en gemeen was, gevraeght had, hoe 't met 't Sakrament of auweltje van de Heilige Stede al gelegen was, en of het zelve alhier ter ſtede, dat in 't vuur gevonden was, en zoo groote mirakelen uitgewerkt had, noch was? Waer op de vrouw hem tot antwoort gegeven had, van neen, maer dat'et door de langheit van tijdt bedorven zijnde, begon wegh te krimpen, zulx de Biſſchop van Uitrecht alhier quam het zelvige nuttighde, en een ander auweltje in plaets van 't voorgaende, dat zoo veel mirakelen uitgewerkt had, inwijde. Maer zeker, dat zoo wel het eerſte mirakel, als al de navolgende, beuzelingen geweeſt zijn, en by de Roomsgezinden verziert, om daer gelt uyt te ſmede, blijkt aen al de omſtandigheden. Evenwel heeft dit gewaende mirakel zoo veel uitgewerkt, dat de wegh, die van de Stadt naer den Overtoom loopt, daer na, en ook noch ten huidigen dage, de Heilige wegh genoemt wiert; ook wiert deze wegh, ten aenzien van deze Kerk, en tot gerief van die van Amſterveen, Slooten en andere Dorpen, die hier meê ter Bedevaert quamen, gemaekt: want die van Amſterveen konden eertijdts niet dan langs het lange loop-velt, na deze Stadt komen. En dat deze Amſterveenſche wegh daer na is gegraven, blijkt genoech uit deze onderſtaende brief, die alhier in 't Gaſthuys noch beruſt.

WY Jan Dier, Vrank Dirken, Tymans Abbe Pieterſz., Heynrick Molenaer, Willem Noert, Pieter Hollardt, en Alſteen Jakobſen, Schepenen in Amſtelredamme, oirconden en kennen, dat voor ons quamen de Proviſoors, en bewarens van der H. ſtede binnen Amſtelredammen, en gelieden dat ſy vercoft hebben by goeddunken, des gemenen Gerechts vander ſtede voorſz., den Gaſt-huyze binnen Amſtelredamme, den Heyligen wegh opgaende, Eggen en eynden lant, en ſlot alſoo aſſe hy daer nu gegraven en leggende is, alſoo aſſe die Heylige ſteê daer leggende heeft, uit den lande dat die ſtede leggende heeft, in dat naeſte weer, op die Zuit-zijde van de Heylige

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

lige wegh voorſz. opgaende van den Amſtel, tot Sloten recht toe, en ſy gaven den Gaſt-huiſe voorſz. van den Heyligen wegh en landen voorſz. eenen Vryen eygendom; en gelieden wel en al betaelt, den leſten penning met den eerſten. En hier voor ſoo geloven de Overmans van den Gaſt-huyzen, van des Gaſt-huys wegen voorſz. weder te bewaren den Heyligen wegh te maken oft te doen maken, ten eeuwigen dagen in alle manieren, alsmen te maken plecht, datmen vryelijk op en neder wandelen magh, by goedtduncken van den Gerechte van Amſterdam. In oirconde, deſen brieve beſegelt met onſe Zegele. Gegeven des Woensdagh na de H. Kersdagh, in 't jaer ons Heeren 1371.

Tegenwoordigh is deze kerk, van buiten, als uit dit nevenſtaende afbeeltzel te zien is, en van binnen zeer çierlijk, zoo met wel-klinkende orgels als andere Kerkelijke nodigheden, verçiert en verzien. 's Woenſdaghs voor de middagh, en Zondaghs na de middagh, wordt 'er in de Hooghduitſche, op andere tijde in de Nederduitſche tale, gepreekt en geleert.

OUDE-ZYDS-KAPEL.

GElijk tegenwoordigh, de bovengemelden Kapel, Nieuwezijds-Kapel, die by de Roomsgezinden, eertijdts alleen de Heilige Stede, gelijk te voore alree gezeght is, genoemt wiert, alzoo wort deze Kapel, die by dezelve eertijts alleen maer de naem van Sinte Olofs Kapel voerde, om datze in de naem van Sinte Olof (die, zoo men zeit, te Dronthem in Noorwegen begraven leit, en daer voor vijf hondert jaren Koning is geweeſt) ingewijdt was, huidensdaegs gemeenlijk hier ter ſtede de Oudezijds-Kapel, om datze aen d'oude zijde van de Stadt ſtaet, (gelijk de bovengemelde aen de Nieuwe-zijde) genoemt. Het is van binnen een zeer çierlijk en luchtigh Kerkje, hoewel 't et nochtans rontom by na, uitgenomen aen de Zee-dijk, met huizen betimmert is. Wanneer deze Kapel hier ter plaetze zou geſticht zijn, daer is ganſch geen zeker van, hoewel zommigen willen dat dit het oudſte Kerkje van Amſterdam is. Hier by plagh wel eertijts het oude Stadt-huis te ſtaen, en een poort der Stadt, mede de Sint Olofs poort, na de Kapel, geheten. Het leit verſcheide oude luiden noch in geheugenis, dat eertijts deze poort een gevangen huis verſtrekte, en daer op de gene, die iets m tsdaen hadden, gebraght wierden. Uit deze oude geſtichten, als ook, om dat de Stadt aen deze kant op zijn hooghſte is, houden eenige voor vaſt, dat hier eertijdts de ſtadt zijn begin genomen, en van daer allengs zich na den Dam uitgeſpreit heeft. Boven op de Kerk ſtaet een çierlijk en doorluchtigh toorentje, verzien rondtom met uurwyzer, en een transje. Vier ingangen heeft deze Kerk, twee in de ſteegh, ten Zuiden, en twee op de Zeedijk, ten Noorden. d'Eene ingang, ten Noorden op de Zeedijk, is met een zeer kunſtigh witte ſtene poort, ter weder zijde met Joniſche kolommen bezet, verçiert Boven de deur ſtaet deze Latijnſche ſpreuk:

Spes altera vitæ.

Dat is:

De twede of anderde hoop des levens.

Boven dit ſchrift, leggen doodts-hoofden, menſchen beenderen, ook hele geraemten, en daer neven ziet men kooren-airen groeien. 't Geen meer aen deze twee ingangen, als ook de tooren, en Kerk die in 't verſchiet, zoo als zich de zelve op de Zee-dijk vertoont, hier afgebeelt ſtaet, tezien is, wijſt genoech dit nevenſtaende afbeeltſel uit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ZUYDER KERK.

ZOo groeiden, ſedert eenige jaren, na 't uitdrijven der Roomſche Godsdienſt hier ter ſtede, in de ware hervormde Godtsdienſt de Kalviniſchen, aen, dat hen de Kerken en vergader-plaetſen, daer zich de Roomsgeſinden zo veel jaren hun verdwaelde leere in gepleegt hadden, endelijk te kleen vielen, en, ontrent den jare zeſtien hondert, na 't uitleggen van de ſtadt, zich, mits 't welvaren dezer landen, en den zonderlingen aenwas van dit volkrijk Amſterdam, te werk ſtelden, om hun eige Kerkelijke gebouwen te ſtichten. Want zeker, 't was in deze landen een nieuwigheit, en als een donderſlagh, toen den luiden in d' oren, weder van het bouwen der Kerken te hooren, vermits men allengs uit de gewoonte van dusdanige dingen, geraekt was. Want de jongſte Kerken hier in 't ront, waren ten minſte over de hondert jaren geſticht geweeſt, en door de bloedige beruchte Nederlantſche beroerten, meer Kerken geſloopt, vernielt en aen kolen geleght, dan vermaekt, en geſticht. Doch, gelijk gezeght is, heeft het welvaren dezer landen, en den zonderlingen aenwas van Amſterdam, weêr aenleiding en oorzaek gegeven tot het ſtichten der Kerken. d'Eerſte Kerk dan, die zich de Kalviniſche, na 't dempen der Roomſche leere, hier ter Stede ſtichteden, was deze tegenwoordige Kerk, die ten opzicht van de Noorder Kerk, in 't Zuider gedeelte, daerze ook de naem van heeft, van de ſtadt ſtaet, hoewelze zonder dat opzicht, alzoo veel in het Noorder, of veel meer in 't Ooſter-gedeelte, te ſtaen komt. Met haer Kerk-hof, dat ten Ooſten van de Kerk leit, en geweldigh groot en breet is, komtze aen de Sinte Antonis-dijk, of Breeſtraet, en de Zantſtraet te leggen.

In den jare zeſtien hondert en drie, wiert het ſlot-hout geleit, en het paelwerk, of het fondament gehait, en in het zelfſte jaer, op den twee-en-twintighſten van Oogſtmaent den eerſten ſteen geleght, door Iohan Bikker, zoon van den Heer Burgermeeſter Bikker; als ook ten deele blijken kan uit dit opſchrift, dat aen de muur van de tooren met gulde letteren te lezen is, en aldus luidt:

Tot oeffeninge van de Chriſtelijcke Godtsdienſt, is deze Zuyder-kerk, in 't Jaer 1603. *den* 22. *Auguſti den eerſten ſteen geleydt ('t werck ruym vier jaren ſtil geſtaen) in 't jaer* 1611. *volmaekt, en op den Pinxterdagh de eerſte Predicatie daer in gedaen.*

Dit werk, vermits het al redelik groot is, was volle elf jaren onderhanden, eer het voltoit wiert, en is in 't geheel met zijn toorn en begrip van 't Kerkhof, in den jare zeſtien hondert veertien, tot volkomentheit gebraght.

De Kerk is ook met een zeer çierlijke en hooge tooren, (daer in lieffelijk, welklinkent en aengenaem klok-geſpel hangt) verzien, die in de Zuidweſt-hoek, ten einde van de Weſter-zijdel-gang, te ſtaen komt. Drie tranſen of ommegangen vertoonen zich rontom dezelve, de onderſte is hoogh, (van het vlak van de ſtraet af te rekenen) hondert en vijf voeten, de twede dertigh voeten, rontom op de hoeken van deze omgang ſtaen witte gehouwe ſtene Joniſche kolommen, die met haer kapitelen de hooghte van deze omgang uitmaken. De bovenſte ommegang, daer rontom een witte gehouwe ſtene leuning loopt, is (van het bovenſte van de twede af te rekenen) een en dertigh voeten hoogh. Van het onderſte van deze laetſte omgang tot aen het kruis van de haen, heeft de tooren de hooghte van een-en-tzeventigh voeten; zulx deze toorn in alles twee hondert en zeven en dertigh voeten hoogh is. De Kerk is binnens werks breet een en tnegentigh voeten, en lang of diep, hondert acht en dertigh voeten; invoege, 't werk van binnen een redelijke en goede ruimte heeft. Het dak van 't middel-ruim, 't welk hoog

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

boven de zijdel-dakken uitſteekt, wort van tien, ter weder zijde vijf, zeer zware en groote ronde pilaſters gedragen. Op deze pilaſters komen ook de bogen der zydel-gangen, als mede de ſtylen des middel-ruims, te ruſten. De hooghte van het middel-ruim, als ook de menighten der lichten, die rontom in dit middel-ruim en de zydel-gangen ſtaen, zouden deze Kerk een zeer groot licht en glans by zetten, doch dewijl de lichten van de zijdel-gangen, door 't te laeg ſtaen van de Kerk, mede vry laeg komen te ſtaen, valt hier door de Kerk eenigzins duiſter en dompig, daer ook niet weinigh toe helpen, de huizen die ten Noorden, Weſten en Zuiden daer rontom ſtaen. Geen Koor, gelijk in de Kerken, die de Rooms-gezinden laten ſtichten, heeft men in deze, noch in d'andere Kerken, die de Kalviniſchen hier ter Stede laten bouwen, ter oorzake de Kalviniſche hun Godtsdienſt in 't openbaer doen, en alle uitterlijke Kerkelijke plechtigheden, en 't doen van miſſen, dat de Rooms-gezinde Prieſters gemeenlijk heimelik in 't koor deden, verwerpen. Van binnen is de Kerk zeer çierlijk, met allerlei noodigheden, om den Godtsdienſt daer in te oefenen, verzien. In de glazen, die ook rontom geſchildert zijn, zietmen verſcheide gilden, dieze ter gedachtenis daer in vereert, en zich met hun hantwerk daer by hebben laten uitſchilderen.

Twee zware witte gehouwe ſtene poorten, ſtaen ook voor d'ingangen van het kerkhof, namelijk een aen de Breeſtraet, en een aen de Santſtraet, die om haer zonderlinge zelzaemheit, en kunſtrijke vinding, niet onçierlijk ſtaen; beide zijnze boven in de kap, met menighte van doots-hoofden, en kooren-airen daer nevens, verçiert. Aen d'eene ingang, in de Zant-ſtraet, die zeventien voeten hoog en elf breet is, en daer in ſchop, ſpa, houweel, bezem, en ander gereedſchap ſtaen uitgehouwen, ſtaet deze ſpreuk in 't Latijn:

Memento mori.

Dat is,

Gedenk te ſterven.

Boven den ingang van de poort, die aen de Breeſtraet te ſtaen komt, zietmen zeer çierlijk een dootbaer met een dootkleet bedekt, en daer boven op dootshoofden en menſchen ſchinkels.

WESTER KERK.

De Weſter-kerk, alzoo geheten, vermitsſe aen of in het Weſterlijk gedeelte van de Stadt gelegen is, komt met zijn tooren en kerkhof, tuſſchen de Keyzers- en Princen-gracht, recht in een bocht, op een groote ruimte te ſtaen; zulx datze zich bequamelijk, en gevoeglijk van alle kanten zien laet, en ook wonder wel in 't oogh op doedt. Ten Noorden en Ooſten leit een groot kerk-hof, en ten Zuiden een vierkante markt, de Weſter-markt geheten; invoege deze ruime omleggende plaetſen, de Kerk van binnen zeer luchtigh en licht maken. De Kerk is binnens werk hondert acht-en-tzeſtigh voeten lang of diep; en zeven-en-tnegentigh voeten breet. Van binnen iſſe zeer doorluchtigh en met ſtene verwulffelen, (die al met haer bogen ter weder zijde komen te ruſten, op vijf dikke zware pilaren, ieder als een drieling en van drie pilaren aen een gewoſſen) verciert. Van binnen heeftze ook, vermits 't middel-ruim, 't welk in de hoogte van de twede ſtaedje met twee welvingen is doorgeſneden, vry hoog is, een zeer wijde en luchtige ruimte, en een aengename bevallige ſpeling voor 't oog. Zeer çierlijk zijn ook de Tuſkaenſche en Ioniſche pylaſters, van d'eerſte en twede ſtaedje met allerley çierwerk, en Kapitelen van binnen opgetoit. Twee ſtaedjen is de kerk, behalve het dak, van buiten en van binnen, hoog; d'onderſte heeft de hoogte van acht en veertigh, en de bovenſte van negen en dertigh voeten. Hier op komt het dak te ruſten, dat zeven en dertigh voeten hoogh is.

Het ſtichten van deze kerk wiert begonnen, in den jare zeſtien hondert twin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

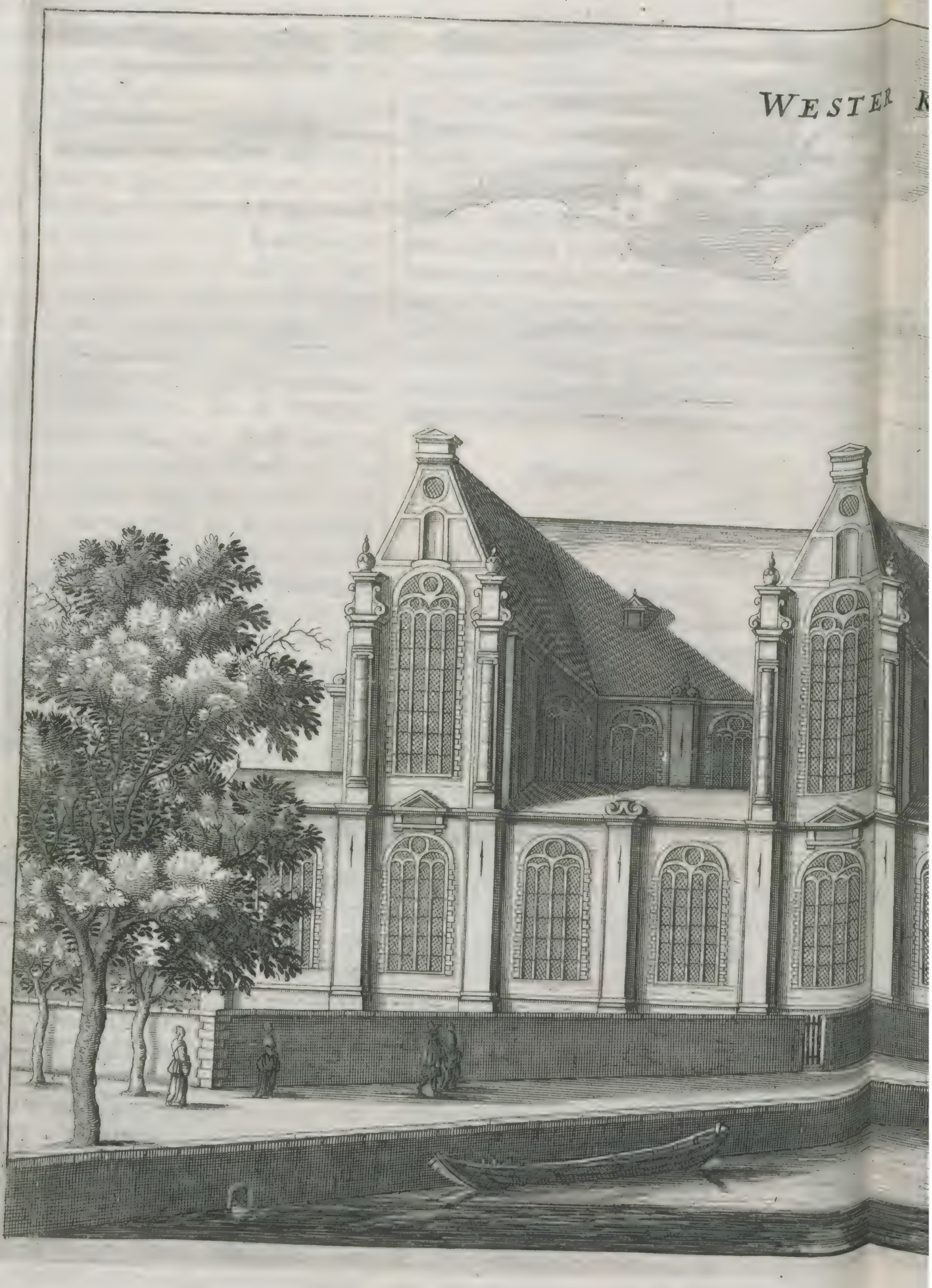

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

twintigh,en den negenden van Herfſt-maent, de eerſte ſteen, door Willem de Vry, zoon van Fredrik de Vry, Burgermeeſter in der tijt,gelegt. Den tijdt van dit eerſte ſteen-leggen, is met uitgehouwen letteren boven de tooren deur te lezen:

Tot oeffeninge van de Chriſtelijcke Religie, is deſe Weſterkerck geſticht, Anno MDC. XX. *den* XI. *September* MDC. XXXI. *op Pinxterdagh de eerſte Predicatie gedaen.*

Ten Weſten is deze Kerk ook met een ongemene çierlijke tooren, en die al andere toorens van deze Stadt, in hooghte overtreft, verzien. Drie ommegangen of tranſen heeftze. d'Onderſte (van de ſtraet af te rekenen) is hoogh hondert en veertigh voeten, de twede, van de trans van de onderſte, acht en veertigh voeten, en de derde acht en dertigh voeten. Van daer tot aen 't kruis van de tooren,zijn'er noch drie en tzeventigh voeten, zulx dat de ganſche tooren ontrent twee hondert en een en tzeſtigh voeten hoogh is: namelijk, een en twintigh voeten hooger als d'oude Kerks tooren, die alleen maer de hooghte, gelijk te voore gezeght is, van twee hondert en veertigh voeten heeft. Onder iſſe in 't vierkant breedt acht en dertigh voeten. Het gedeelte, dat tuſſchen d'eerſte en twede omgang te ſtaen komt, is zeer çierlijk op de vier hoeken met kolommen en ander byçieraet verçiert. Tuſſchen deze kolommen zietmen op ieder zijde het driekruizigh wapenſchilt, met de Keizerlijke kroon daer boven op, in 't groot en witte ſteen gehouwen. Het gedeelte,tuſſchen de twede en derde trans, daer in de ſpeel-klokken hangen, als ook het ganſche bovenſte werk, is heel doorluchtigh, en doorgaens çierlijk opgemaekt. Boven op de kruin of top-punt van deze toorn, komt een geweldige groote Keizerlijke kroon, Keizer Maximiliaens gift en ſchenkaedje, te ſtaen. Op deze toorn hangt ook een groote menighte van ſpeel-klokken, die in welklinkende toon en aengenaem geluidt, geenzins d'andere bezwijken. Toen in de kerk al gepreekt wiert, was by na deze toorn pas ten halve gemaekt, en wiert ontrent den jare zeſtien hondert acht en dertigh eerſt tot volkomentheit gebraght.

Ten Ooſten van de kerk op de Keyzers-gracht, ſtaet ook een çierlijke kerk-hofs-poort, na de Tuskaenſche orde gebouwt: boven op ſtaet een gelauriert dootshooft, en ter weder zijde etlijke op malkandre; in 't midden recht boven den ingang, leeſtmen op een zwarte marmere ſteen deze Latijnſche ſpreuk:

Mors Fidelium, eſt vitæ perennis initium.

Dat is,

De doot der gelovigen, is het beginſel des eeuwigen levens.

Boven den ingang van binnen,ſtaen deze woorden:

Bona mors initium vitæ.

Dat is,

Een goede doot is het beginſel des levens.

Diergelijke ſtene kerk-hof-poorten, zouden ook ten Zuiden en Weſten, volgens het ontwerp van Hendrik Keizer, Stadts architect, die ook deze kerk en tooren, als ook de Zuider en Noorder kerk, Beurs, Jan-rodenpoorts-tooren, en Haerlemmer-poort, dus geordent had, en in den jare zeſtien hondert een en twintigh, den vijftienden van Bloeimaent, binnen deze Stadt, na dat hy zeven en twintigh jaren het Boumeeſterſchap bedient had, in zijn vier en vijftighſte jaer overleed, geſtaen hebben, maer in plaetſe van die,zijn alleen maer ſlechte houte deuren gemaekt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

NOORDER KERK.

DEze Kerk, dewijlze in het Noorder gedeelte der ſtadt te ſtaen komt, wort gemeenlijk de Noorder Kerk, bywijlen ook na haer geſtalte, die kruiswijs, of kruisvormigh komt te ſtaen, de Kruiskerk genoemt. Doch deze kruisvormige geſtalte komt alzoo niet te ſtaen, dat de tuſſchen plaetzen des kruighs ledig zijn, maer worden door een zonderlinge çierlijkheit en aertigheit weer aen elkandre gebonden, en byna door eenige kleender geſtichten in de vorm van een acht hoek beſloten, daer de dakken des middelkruis onverhindert boven komen uit te ſteken.

De vier voorgevels van de kruizen, die zich ten Ooſten, Weſten, Noorden en Zuiden vertoonen, doen zich heel çierlijk in 't oogh op. In ieder ſtaen twee langhwerpige groote lichten, van twee-en-dertigh voeten lang en negen breedt, boven deze twee komt in het midden noch een ront, van twalef voeten in de middelſtreep, en dat met allerlei ſlagh van heele en halve witte ſtene gehouwe kringen, doorwrocht is, te ſtaen. Door deze lichten komt het licht, van den dagh ſpelen, en zet het ganſche gebouw van binnen, een aengenamen luiſter, glans en çieraet by. Boven dezelve, ſtaet ook om hoogh aen ieder kruis-hoek, een ſtene galdery, als uit dit nevenſtaende afbeeltſel, dat ten Ooſten dit gebouw vertoont, te zien is. Deze ſtene galderyen, die zich dus, ten Noorden, Suiden, Ooſten en Weſten, in de kruisgevels vertoonen, zijn vijf en tzeventigh voeten, van de ſtraet af te rekenen, hoogh, en een en dertigh voeten en een half breet. Boven deze galderyen ſteekt het dak op alle vier kruishoekken, noch zeventien voeten boven uit; zulx dat het top-punt van het dak van de kerk, van de ſtraet af te rekenen, twee en tnegentig voeten hoog is. Ieder kruis-voorgevel, heeft ook onder de brete van twee en tnegentig voeten. In 't midden boven op het kruis, komt een doorluchtigh en bevallig toorentje te ſtaen, dat de hoogte, (van de tinnen van het dak af te rekenen, doch behalve de kloot en 't kruis daer de haen op ſtaet) van vier en vijftigh voeten heeft. In het onderſte gedeelte hangen de lui-klokken, en in het bovenſte, dat achtkantigh, en heel doorluchtigh is, de heel en half uurs klokken.

d'Eerſte ſteen van deze kerk, wiert geleght door den oudſten zoon van Cornelis Dankertſz. Stadts meeſtermetſelaer, in den jare zeſtien hondert en twintigh, den vijftienden van Loumaent, en in drie jaren tijdts, 't geen een wonder is, geheel voltoit, als blijkt uit dit opſchrift, dat met gulde letteren boven de tooren-deur uitgehouwen ſtaet.

Tot oeffeninge van de Chriſtelijcke Godtsdienſt, is deze Noorder-Kerk geſticht, Anno MDCXX. *den* XV. *Juny den eerſten ſteen geleit, Anno* MDCXXIII. *volmaeckt, ende op Paesdagh de eerſte Predikatie gedaen.*

Van binnen ruſt deze kerk met zijn kruis-welven, op vier zware geweldige kolommen, die recht in 't midden van de vier tuſſchen-plaetſen komen te ſtaen. De kapitelen of hooftſtukken van deze kolommen, als ook de architraven, frieſen en kornicen, zijn al op 't zinlijkſte en zierlijkſte na de Bouwkunſt verçiert en opgetoit. Ten Noorden van binnen in de kerk, voor den ingang, ſtaet ook een kunſtigh witte ſtene uitgehouwen poort, na de Doriſche orde gebout, van twalef voeten hoogh: in 't midden zietmen het driekruizigh wapenſchilt, met Keizer Maximiliaens ſchenkaedje daer boven op, en wat hoger het bovengemelde bouſchrift. Ten zuiden van binnen voor den ingang, ſtaet ook een zeer çierlijke poort na de Doriſche orde gebout. Van alle kanten (uitgenomen ten Noortweſten daerze met huizen belemmert is) laet zich deze kerk, vermitsze op een ruime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

DE FRANSE
op St. Joris Hoff den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ruime plaets ſtaet, zien, en doet zich wonder wel en aengenaem in 't oogh op, voornamelijk als men op de Prinſegracht ſtaet, daerze ook met een vierkant kerkhof bezet is. Niettemin bequaem iſſe ook, wegens haer beknopte achtkantige binnen ruimte, tot het oefenen der Godtsdienſt, dewijl de woorden des Leeraers in 't preken zoo wel voor als achter aen, en in 't midden als ter zijde, den toehoorderen, ter ooren kunnen komen. Behalven de vijf boven verhaelde ſtene kerken, zyn 'er, mits 't aengroeien der gemeente, hier ter ſtede in den jare zeſtienhondert tzeſtigh noch tot een behulp, twee groote houte ſpijkers of lootſen op geſlagen, daer in alleen maer des zondags geleert wort. d'Eene van deze twe ſpijkers ſtaet aen 't Oosterendt van de ſtadt, by het willige Raſphuis, tegen de ſchans aen, en wordt d'Ooſterkerk genaemt, de ander op Bikkers eylant, en wort gemeenlijk d'Eylantskerk geheten. Behalven deze kerkelijke gebouwen, daer de Kalviniſchen hun leere en Godsdienſt hier ter ſtede in de Nederduitſche tale leren, hebben de Franſchen en Engelſche ook hier hun kerken, daerze in preken.

DE FRANSCHE KERCK,

STaet tuſſchen het Sint Joris hof en het Ooſt-Indiſch huis, en heeft twee ingangen, een op de oude zijds Achterburg-wal, en een in de oude hooghſtraet, naeſt het Ooſt-Indiſch huis. Voor de gang van den ingang in d'oude hoogſtraet, ſtaet een witte gehouwe ſtene poort, van zeventien voeten en een half hoogh, en dertien en een half breedt, door Hendrik de Keizer, eertijts hier Stadts architekt, ontworpen en geordent. Deze poort is een zierlijk en vaſt werk, vol zierlijke en vreemde vindingen, en waer in des Bou-meeſters zonderling ſpitsvondigheit te merken is. Want de kolommen zijn ter weder zijde met heel nieuwe, doch çierlijke kapitelen verciert, nochtans zoodanigh, datze met haer krollen na de Joniſche orde ſchijnen te zwijmen; 't is ook een vreemt ſlagh van bouwen, en byna beriſpelijk, dat d'architraef van deze poort gebroken is, en ten halven in de Fries ſpringt, en weder de Fries boven dien. Boven de architraef op de Cornice, tuſſchen de gebroken fronteſpies of voorkap, komt het Stadts wapen met de Keizerlijke kroon te ſtaen; 't welk een heerlijken en aengenamen ſtant, en een merkelijk verciertſel voor deze ſtraet geeft. Boven den ingang, op d'Achterburghwal, ſtaet deze veirs in 't Franſch:

Geneſis XXVIII. vers XXVII.

Ce n'eſt ici que la maiſon de Dieu, & c'eſt ici porte des Cieux.

Dat is:

Hier is een huis Godts, en de poorte des Hemels.

Boven de klene deur, ter zijde in 't Zuiden, leeſtmen dit:

Pſeaume. V: VII.

J'Intrai en la maiſon avec la reverence.

Dat is:

Ik zal in mijn huys ingaen met eerbiedigheit.

En ten Noorden, boven d'andere ingang dit:

Matt: XXI: XIII.

Ma maiſon, eſt la maiſon d'oraiſon.

Dat is:

Mijn huis, zal een bede huis zijn.

Boven aen een balk, als men van de Hooghſtraet ingaet, leeſtmen de ſtighting met deze woorden:

Ceſte Egliſe a eſte fondée MCCCC. IX.
Reaccommodée MD. CXLVII.
Aggrandie MD. CLXI.

Dat is:

Deze Kerk is geſticht MCCCC. IX.
weder bequaem gemaekt MD. CXLVII.
vergroot MD. CLXI.

Want in den jare zeſtien hondert eenen-tzeſtigh, wierdt deze Kerk ten Zuiden, na het Sint Joris Hof toe, vermits de zijdmuur, die met groote bak-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

balken onderſtut wiert, begon uit te ſpatten, en dreyghde om verre te vallen, met een groot gedeelte van het Sint Ioris hof, (waer toe ook eenige huisjes, die langs heen onder de muur ſtonden, afgebroken wierden,) vergroot, en zeer çierlijk met pylaſters en galdery vermaekt.

Ten Zuiden neven deze Kerk, is ook het Sint Joris-hof. Dit is een plaets daer zich oude burgers alleen, of by wijlen ook met hun vrouwen, en, indienze willen, ook met een bezondre dienſtmaeght (hoewel dit huis haer eigen dienſt-boden heeft, die op hen allen paſſen) voor hun leven lang, voor een zekre zom penningen, dieze eens voor al uit tellen, in de koſt beſteden, en van ſpijs en drank verzorgen. Zeker een zeer nutte en prijzelijke inſtelling voor den genen, die weinigh van middelen, en bevreeſt zijn, datze met de zelve niet toe zullen komen, om het overſchot van hun leven, zonder d'uitterſte armoede te lijden, over te brengen. Dit huis is ook met die vryheit begiftight, dat alle eetwaren van ſpijs en drank, die hier zoo in 't gemeen by deze koſtgangers verteert, als in 't bezonder by hen ingeleght worden, na gewoonte van al d'andere Godts-huizen, tol of pacht vry zijn. De huiszorgh beſtaet aen een Binnevader, en Binnemoeder, die zich daer en boven van meiden dienen. Boven deze, zijn'er vier Regenten, die by de Majeſtraet gekoren worden, over alles zorge dragen, en rekening van ontfangh en uitgift houden. Dit jaer, toen ik dit ſchreef, waren in bedieningh,

ANTONI CASTELEYN,
JAN VAN DYK,
JOANNES POLLIO, en
SAMUEL SANTYN.

Geen twijfelen is'er aen, dat dit gebouw, met de boven gemelde Franſche Kerk, oulinx het Klooſter en de Kerk der Paulianen is geweeſt. En eer dit Sint Joris-hof hier gebragt wierdt, blijkt dat het aen de Nieuwe zijde, neffens de Kalverſtraet, by 't Klooſter van de Klariſſen, nu het Rasphuis, ſtondt, en dat onder de naem van Sint Ioris Kapel, dat nu het Pant is, gelijk zulx deze onderſtaende woorden, van zeker naemloze ſchryver, die ontrent den jare vijftien hondert en vijftigh bloeide, te kennen geeft: *Daer is ook S. Joris Capelle, daer der Leproſen huis eertijts geweeſt is, ende nu vele Prebenden zijn voor de Borgers gezwakt van ouderdom, die aldaer om een kleen geld haer koſten kopen konnen.* Maer wanneer het van die plaets eigentlijk aen deze Oude zijde, en in dit Klooſter van de Paulianen gebraght zy, kan zoo juiſt niet gezeght worden, dan, dat 'et geſchiet is na het veranderen van de Godts-dienſt.

In het midden van dit Sint Ioris Hof is aen de zy ten Noorden, een groot ruim bleekvelt, en ten Zuiden een groote ruime plaets die met boomen bezet, en zeer cierlijk is. Rontom ſtaen de huisjes, langs heen op een ry, daer in onder en boven deze luiden woonen. Behalve deze huisjes zijn'er noch ten Weſten verſcheide andere vertrekken, daer in de Binne-vaer en de Binne-moer woonen, als mede een groote eed-zael, daerze t'zamen eeten.

ENGELSCHE KERK,
en Kerken van andere Gemeenten.

DE Engelſche Kerk ſtaet op het Bagynen-hof. Wanneer deze Kerk hier op dit Hof geſticht is, daer is geen zekerheit van; doch het blijkt aen d'eenvoudigheit, van 't gebouw, en d'oude muuren, dat'et in d'eerſte hondert jaer niet geſticht is. Van binnen is'et, hoewel niet heel groot, zeer luchtigh; des Sondaeghs tweemael, en 's Woensdaghs voor de middagh, wordt in de zelve in de Engelſche tale geleerdt. Verſcheide anderen gezinden, als Luiterſche, Doopsgezinden, Arminianen, Roomsgezinden en Iooden, hebben ook hier ter ſtede hun vergaderplaetſen, daerze

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

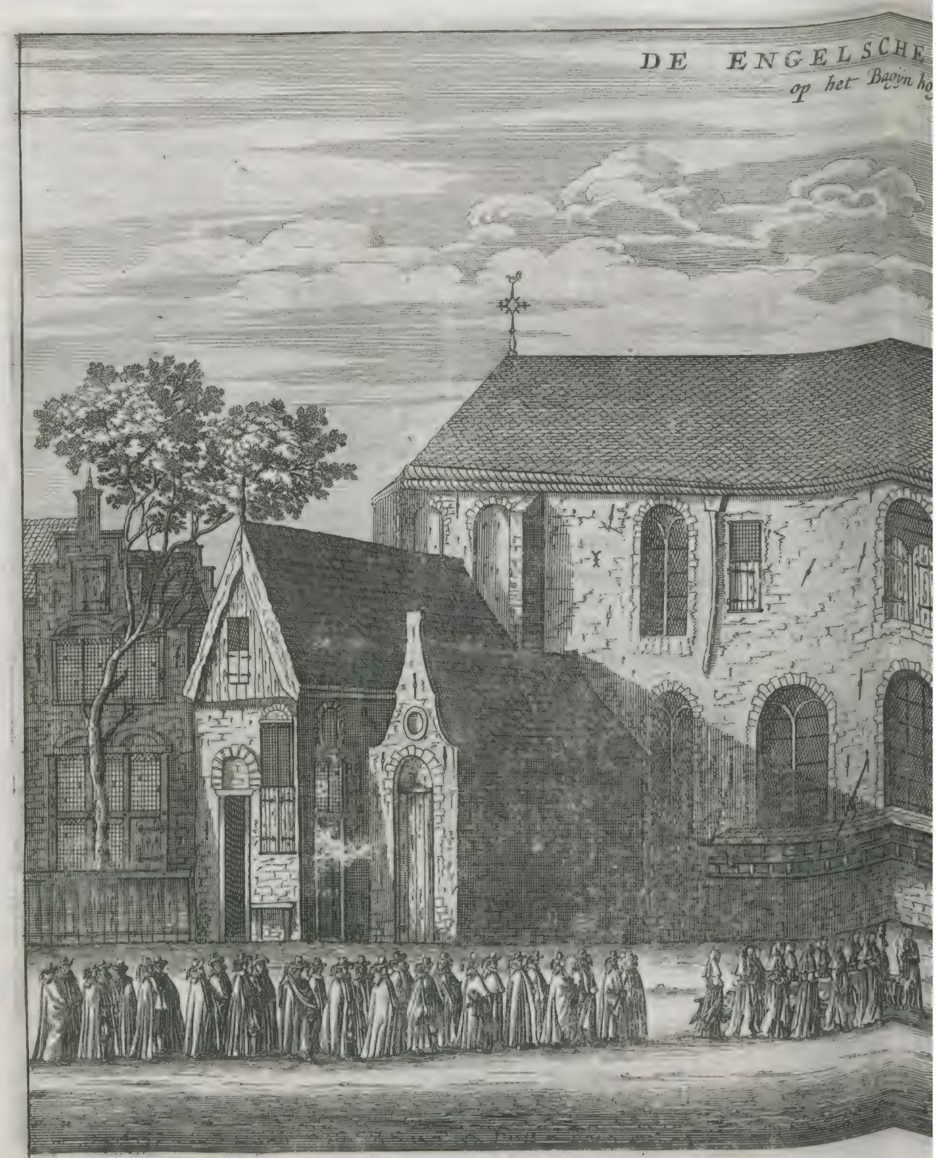

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ze hun Godts-dienſt opentlijk in oeffenen en plegen. Een zaek, die, hoewelze van een zeker Engelſch ſchryver Pieter Heylein, daer hy de vryheidt van 't oeffenen, van deze verſcheide Godts-dienſten, hier ter ſtede, ophaelt, een grooter verwerring dan die van Babel genoemt wort, evenwel d'eenighſte opkomſt en behoudenis van deze ſtadt geweeſt is, en daer by buiten twijfel Amſterdam bloeien en ſtaen zal, zoo lang dezen luiden vryheit van hun Godts-dienſt t'oeffenen, toegelaten wort. De Luiterſchen hebben hun kerk (de voornaemſte) op de Cingel, of Konings gracht, op de hoek van 't Spui. Deze Kerk is vry groot, doorluchtigh en geſticht in den jare zeſtien hondert drie-en-dertigh, als het jaer getal uitwijſt, dat doorgaens boven in de geſchilderde en gebakke glazen ſtaet. Een groote menighte van menſchen kan in dit gebouw ter preke komen: want niet alleen zittenze beneden in 't ruim, dicht op elkandre gepropt, op ſtoelen en banken, maer ook zijn'er drie galderyen boven malkandere gemaekt, daer het volk langh heen op banken zit. Behalve deze kerk houdenze noch des Sondaeghs tweemael op de Brouwers-gracht, in zeker pak-huis, dat wel eertijts de oude kerk plagh te zijn, eer deze bovengemelde geſticht wiert, hun vergadering.

Het voornemen was, om, mits deze gemeente hier ter ſtede zeer ſterk aengroeit, een nieuwe kerk in de Elants-ſtraet te ſtichten, daer toe ook alree eenige huizen, waren afgebroken, maer mits eenige dwersdryvende en ſtijfzinnige kerkbroederen (daer deze gemeente geen gebrek van heeft) zich hier tegen ſtelden; en zich lieten voorſtaen, dat deze plaets te verre van der hant was, is zulx achter weegh gebleven, en, tot nader gelegentheit, het boven gemelde pak-huis in huur genomen. Onlangs heeft ook zich hier zeker Deenſche Leeraer van deze gemeente opgeworpen, en het preken in die tale aengevangen, 't geen hem echter zoo wel gelukt is, dat hy een groote aenhangh van Deenen (daer deze ſtadt vol van is) op zijn zijde getroont, en van dien tijdt af des Sondaghs tweemael, op Bikkers Eylant, ten overſtaen van de Majeſtraet, geleert heeft.

De Arminianen hebben hier ter ſtede eene kerk, op de Weſt-zijde van de Keizers-gracht, by de Prince-ſtraet. De Roomsgezinden, hoewelze hier ongelijk grooter vryheit genieten, als in andere ſteden van Hollant, houden wel onbeſchroomt hun vergaderingen, maer evenwel zoo opentlijk niet, als de drie andere boven verhaelde gezintheden.

De Joden houden hier ter ſtede ook hun vergadering, by toelating en ten overſtaen van de Majeſtraet. Driederlei ſlagh vintmen hier, als Portugeeſche, Hooghduitſche, en Poolſche. De twee eerſte hebben hier lange jaren geweeſt; de laeſte zijn hier over eenige weinig jaren, toen Polen in 't oorlogh raekte, eerſt gekomen. Zeer groote vryheit zoo in 't oefenen van hun Godtsdienſt, als in 't dryven van koophandel, genieten hier deze luiden. Zy onderhouden noch wonder ſtips, zoo in 't oefenen van hun Godtsdienſt, als hun dagelixe omgang en leven, d'oude Wet. Tot het begraven hunner dooden, ('t geen by hen ook noch al na d'oude Wet geſchiet,) hebbenze bezondere kerk-hoven: Namelijk, de Portugeeſche Jooden, t'Ouderkerk, en de Hooghduitſche Jooden te Muiderbergh. Ook hebben de Portugeeſche Jooden hier hun eige ſchoole en Leer-meeſters, of Rabbi, die de jeught in de Hebreuwſche tale leeren en onderwijzen. Al hun andere zeden en manieren van leven, en 't oefenen hunner Godtsdienſt hier op te halen, zou, behalve dat zulx in 't oude Teſtament, daerze toch ſtips by blijven, van ieder kan gelezen worden, te verre ter zijde uit geſpat zijn.

Maer behalven de boven verhaelde Kerken, die de Roomsgezinden oulinx in hadden, was hier noch Sinte Pieters Kerk of Kapel, d'oudſte, na 't gevoelen van zommigen, en eertijdts de voornaemſte dezer Stadt. Want het is waerſchijnlijk, zeggenze, datze, dewijl d'eerſte inwoonders Viſſchers waren, hun Kerck na die Apoſtel genoemt hebben, hoewel andere, gelijk te vooren gezeght is, Sinte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Olofs Kapel voor de oudtſte van de gewijde gebouwen houden. Het benedenſte deel van dit Kerkjen is nu een Vleeshal, 't opperſte plagh de vergader-plaets der Rethorijkers, die men d'oude kamer noemde, te zijn; maer dit bovenſte deel is nu geſchikt tot een Collegie voor de Artzen, ook is'er de Anatomie. Noch was 'er een Sint Jakobs Kerk, die aen de Nieuwe-zijde ſtont, maer is nu aen erven verkocht. Ook is'er Sint Ioris Kapel geweeſt aen de zelve zijde. Zeker naemloze ſchryver, zeght dat dit eertijdts het Melaetshuis, en in zijn tijdt, dat is ontrent het jaer duizent vijf hondert, een oude mannen of Proveniers-huis was, dit is nu het Pant.

De Doopsgezinden hebben ook hier verſcheide kerken of vergaderplaetzen, als op de Cingel tegen over de Doelen, of Luiterſche kerk, en op de zelve zijde van de Cingel tegen over Jan-Rooden-poorts tooren. En dit zijn hun voornaemſte kerken; d'andere kerken of veel meer groote huizen, daer in de gene preken, die van hun medebroederen in eenige punten der leere verſchillen, zijn hier en daer door de ſtadt verſtroit.

Behalve al de bovengemelde Kerken en toorens, zijn 'er noch vier andere çierlijke toorens, waer van 'er twee eertijdts Stadts poorten, als de Reguliers, en Jan-Rooden-Poorts-tooren, geweeſt zijn. d'Andere twee, als de Monte-Albaens-tooren, en de Haring-pakkers, of Kruis-tooren, die aen d'Y-kant, en ons nu in 't kort te beſchryven, ſtaen, te dien einde geſticht, om daer op by nacht een wakent oogh aen d'Y-kant te houden, en by ongeluk van brandt, zulx met de trompet, te verkondigen.

Reguliers-Tooren, Jan-Rooden-Poorts-Tooren, Haring-Pakkers of Kruis-Tooren, en Monte-Albaens-Tooren.

DE Reguliers-tooren, die aen het endt van de Kalverſtraet ſtaet, en tegenwoordigh zich dus hoogh en çierlijk met zijn ſpits vertoont, was eertijts, toen de Stadt noch in haer oude muuren lagh, een oude lage tooren van de oude Regeliers-poort, die hier, als ook een brug, de roode brugh geheten, nevens ſtont. Maer in den jare zeſtien hondert en negentien, den vijfden van Wijnmaent, wiert met het bouwen van dit bovenſte opſtal (door Hendrik de Keyzer, Stadts Architekt, ontworpen) begonnen, en met klok, uurwerk en wyzers, dus, gelijkze hier in dit nevenſtaende afbeeltſel vertoont wort, verçiert, en in 't volgende jaer ook tot volkomentheit gebraght. In den jare zeſtien hondert en zeventien, wiert ook ter zijde gemaekt, het nevenſtaende wachthuis.

De Jan-Rooden-Poorts-tooren, die eertijts, doen de Stadt noch in haer muuren beſloten lagh, een ouden doch noch ſterken en lagen ronde tooren der ſtadts poorte was, Jan-Rooden-poortje geheten, ſtaet op de Cingel of Konings gracht. In den jare zeſtien hondert en zeſtien den tienden van Bloeimaent, begonmen'er een vierkante huidt om te trekken, en wierdt zoo voorts in vorm van een klok-toorn, gelijkze zich hier in dit af beeltſel vertoont, opgemaekt, en in het volgende jaer tot volkomentheit gebraght. De voornaemſte aenleider tot het ophalen van dezen toorn, zeitmen dat Burgermeeſter Pauw geweeſt is: want vermits de Stadthuis tooren toen al afgebroken was, en daer ontrent geen toorens of kerken, met ſlagh-klokken en uurwijzers waren, bracht hy zoo veel te weegh dat deze tooren, die ſchuins over zijn deur ſtont, opgehaelt en met klokken en uurwerk verzien wierdt. Met drie omgangen of tranſen is de zelve verçiert. d'Onderſte als ook de bovenſte is rondtom met een ſtene galdery bezet, het bo-

venſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

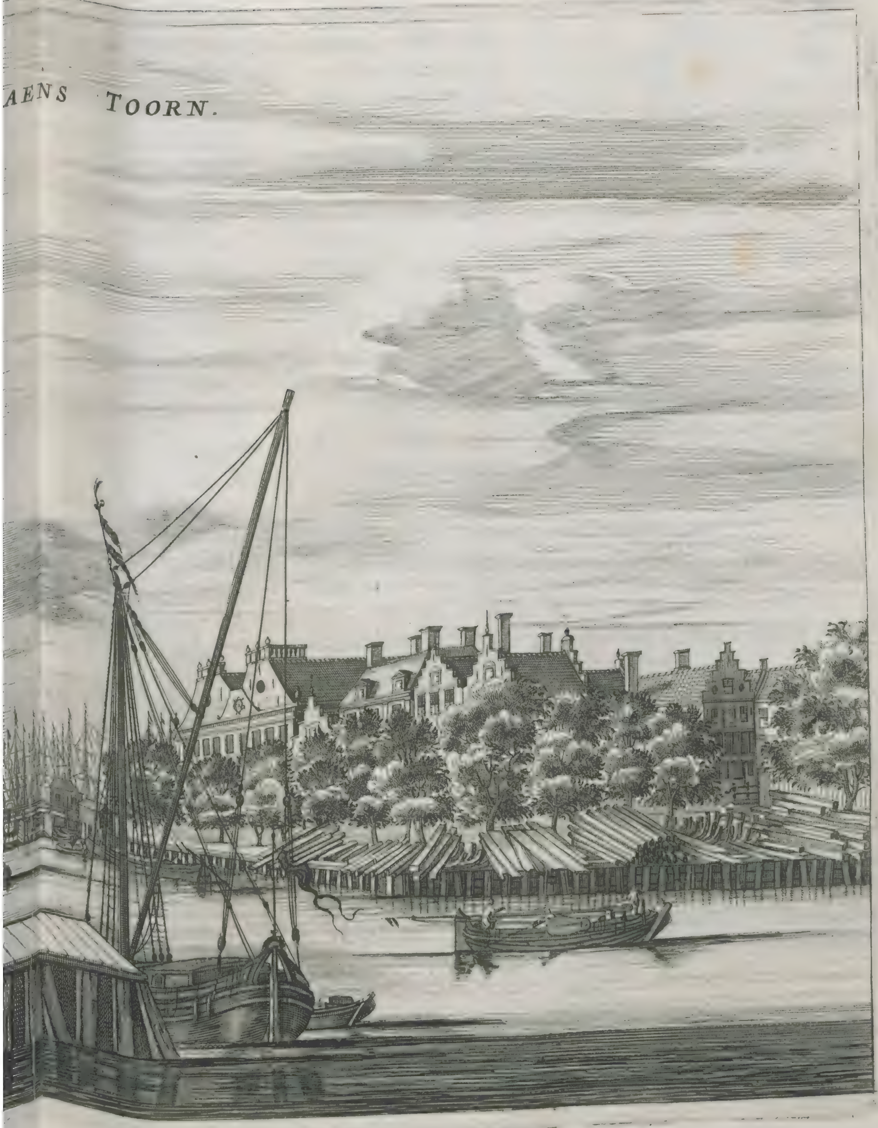

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

venſte deel de Tooren is doorluchtigh. Tegenwoordigh woont'er onder in de Provooſt van de Burgery en Zoldaten, het boven werk is tot een gevangeniſſen, daer in de Soldaten gebraght worden, bequaem gemaekt. Ten Zuiden van deze Toorn, plagh eertijts een oude houte brugh te ſtaen, doch deze wiert afgebroken, en voorts in plaets van deze brugh, daer een geweldige groote ſluis geleght, die ter weder zyde rontom deze Toorn loopt, en zijn weerga in breete en ſterkte in de ganſche ſtadt niet heeft. Ter weder zijde van de Tooren, heeftmen in de voet van de Sluis verwulfde kelders en vertrekken, daer in, als ook onder in de Tooren, de boven-gemelde Prevooſt zijn woningen heeft.

De naem, Haringh-pakkers-tooren, daerze nu gemeenlijk zoo mee genoemt wordt, heeft deze toorn, om dat daer in de haring-pakkers hun kamer of verblijf hebben. By de Rooms-gezinden wiertze oulinx de Heilige kruis-tooren genoemt, als noch het opſchrift, dat ten zuiden van de tooren, in een witte ſteen gehouwen ſtaet, te kennen geeft. Dit was eertijts een lage tooren of ſtomp, maer in den jare zeſtien hondert en zes, wiertze dus verçiert met klokken, uurwerk en ſpits. Op deze heilige kruis-tooren, wierden gemeenlijk, ten tijde van de beruchte Nederlandſche beroerten, de genen gebragt, die om 't melden van de ware Godtsdienſt, en het afvallen van de Roomſche leere, hier ter Stede in hechtenis raekten. Doch men hieltze hier by wijlen niet lang zitten, maer plofteze heimelijk by nacht, onverhoort en onverwezen, achter uit, handen en voeten gebonden, van boven neder in het Y, daerze dan den leſten ſnak gaven, en zoo verdronken. Onder, gelijk te vore gezeght is, onthouden zich de gezwore haring-pakkers. Deze haringpakkers, volgens de keure van den jare zeſtienhondert en een, zijn gehouden, alſſe by de meeſters kuipers van de haring-plaetzen verzocht worden, om eenige haringh, 't zy veel of weinigh, te pakken, een klokje te luiden; en zoo wie van de haringpakkers daer omtrent, het luien van 't klokje hoort, en niet verſchijnt, magh dien dagh geen kaveling hebben, en verbeurt daer-en-boven t' elkens vijftien ſtuivers.

De Monte-Albaens-Tooren, die gemeenlijk met een bedorven naem de Monkelbaens tooren, wort genaemt, heeft zijn naem Monte-Albaens-Tooren, gekregen van de Hartogh van Alva, die hier ontrent op de laſtaedje een ſterk kaſteel wilde laten bouwen. In den jare zeſtien hondert en tien, in Wijnmaent, bevondt men dat deze toorn wel zeven voeten en een vierdedeel, ſchielijk aen d'eene zijde was gezonken, en overgeſlagen. Over zulx, om dezelve weer recht te zetten, wiertze met ſterke kabels, aen grote balken en palen, die in der aerde gehait wierden, gehecht, met geweldt vaſt gemaekt, en met lange dikke maſten onderſtut. Voorts wiert 'er een goedt en vaſt fondament onder gehait, en daer op en om de tooren, een muur van vier voeten en een half dik, gemeſſelt.

DERDE HOOFTSTUK.

Van Godts Huizen, en eerſt van het GASTHUYS en PESTHUYS.

HEt Gaſthuis, ſchrijft Pontanus, datwe nu zoo heeten, noemt zeker naemloze ſchryver het Hoſpitael, die daer van over hondert jaren aldus geſproken heeft: *Daer is ook zelve in de zelve prochie het vermaertſte Hoſpitael van heel Hollant, hebbende tot jaerlixe inkomſten meer*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dan duizent guldens, uit twee Hoſpitalen S. Pieters en S. Elizabeth gemaekt, van de nieuwe-zijde daer gebraght. In welke woorden hy verſtaet de prochie van d'Oude Kerck, en dat het Hoſpitael toen geweeſt is in de Nes, maer te voore aen de nieuwe zijde, neffens het Stadthuis, gelijk zulx de Gaſthuis-ſteegh, die noch ten huidigen dage de naem daer af voert, uitdrukkelijk te kennen geeſt. Maer ik bevinde, dat, zoo lang dit Gaſt-huis in de Nes gehouden wierdt, het alleen maer voor den mannen was, want aen de nieuwe was toen een ander voor de vrouwen, 't welk van den zelven boven-gemelden naemlooze ſchrijver het Hoſpitael der Moeder Godts in't byzonder genoemt wordt. Maer zoo de brieven vermelden, is dit-mannen Hoſpitael of gaſthuis, midlerwijl het in de Nes was, zeer vermeerdert. Want in den jare vijftien hondert en een, wierdt 'er een Peſthuis by gemaekt, als Regenten waren

GYSBRECHT LAPSEKER.
FLORIS JANSEN.
FRANK KLAESZEN.
en
IAN GYSBRECHTZEN.

Daer na in den jare vijftien hondert en vier is 'er een Brouwery met een Beyert, en meer andere huizen, te lang om te verhalen, opgerecht. Endelijk, in den jare vijftien hondert acht-en-zeventig, en voornamelijk in den jare vijftien hondert twee-en-taghtig, wierden t'eenemael bei de Gaſthuizen, zoo wel het mannen dat in de Nes, als het vrouwen of Sinte Mariaas Gaſthuis, dat aen de nieuwe zijde ſtont, verzet en in een gebraght, en daer toe bequaem gemaekt de Kloosteren der nieuwe en oude Nonnen, die al andere Kloosteren dezer ſtede in groote en ruimte overtroffen. De Nonnen, die toen noch beide Kloosteren bezaten, wierden daer uit gezet, en een eerlijcke jaerlixe onderhoudt toe-gepaſt.

Van beide deze Gaſt-huizen, zoo wel Sinte Pieters als Mariaas, of onzer Vrouwen Gaſthuis, vindt men noch zekere orde van den jare vyftien hondert zeven-en-vyftigh, die ook noch ten huidigen dage onderhouden wort, waer by verboden wierdt dat niemant eenige zieken voor deze Gaſthuizen zoude mogen leggen, of daer in brengen, zonder verlof der Regenten, op pene van zes gulden, als breder blijkt uit het volgende:

OVermits mijne Heeren van den Gerechte verſtaen, dat by wijlen eenige ſiecken voor Sinte Pieters, of onſer Vrouwe Gaſt-huyzen gebraght worden, ende geleydt worden, buiten wille, weten oft conſente van de Vaders ofte Moeders van de ſelve Gaſthuizen, ende alzulx de zelve ſiecken genoech buiten wille van de voorſz. Regenten in de voorſz. Gaſthuizen werden gebraght; niet tegenſtaende, dat men al ſulcke ſieckten qualicken plaetſe gunnen magh. Daer inne mijn Heeren begeerende te voorzien, verbieden een iegelijken eenige ſiecken te brengen ofte te leggen voor de voorſz. Gaſthuyzen, noch ook daer inne te brengen, dan by wille, wete ende conſent van de voorſz. Regenten, al op pene van zes Carolus gulden, by elcken ter contrarie doende te verbeuren. t'Appliceren een derdendeel tot behoef van den Heeren, een derdendeel den aenbrenger, ende een derdendeel tot behoef van bey de Gaſthuyzen voorſz. of hier vooren te leggen tot zijn ſelfs koſten, te bier en te broode in hechteniſſe, den tijdt van zes weken geduurende.

Onder de erfgiften, die in voorleden jaren aen dit huis van verſcheide machtige Burgeren gemaekt zijn, holpen niet weinig die ook oulinx zeker Maritje Klaes Korſſen, huisvrouw van eenen Willem Barentſz., aen 't zelve maekte. Deze echtgenoten, hadden wel geen kinderen, maer echter vrienden genoech. De vrouw, niet te min, maekte al haer goederen, die zy door een ongehoorde zuinigheit en vrekheit, met haer man hadt t'zamen geſchraept, en aen haer hantſchriften, rentebrieven, en gereet gelt, beſtonden, en wel ter zomme van hondert veertigh duizent vijf hondert en vijf-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

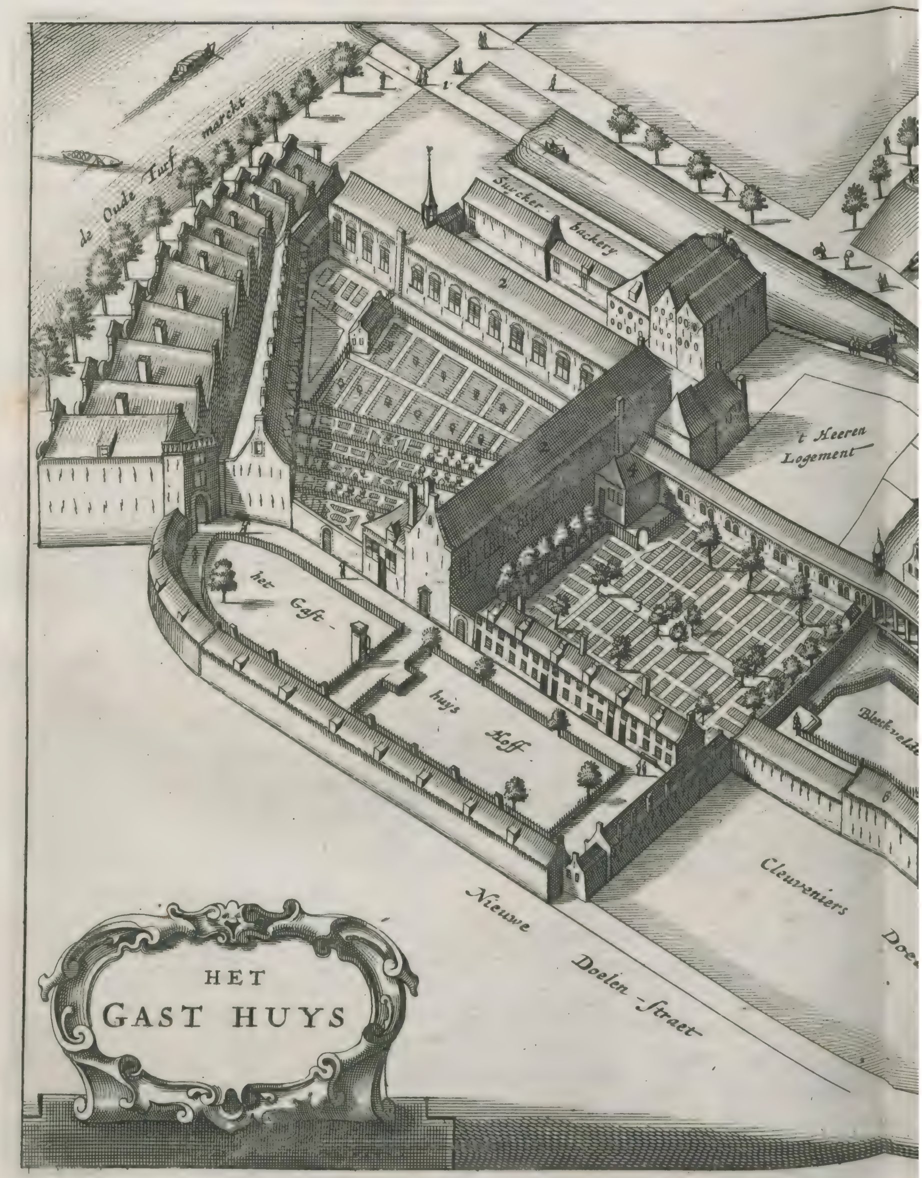

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

en-tnegentigh gulden beliepen, aen verſcheide Godts-huizen. Dit Gaſthuis genoot'er twee vijfde deelen af: namelijk zes-en-vijftigh duizent twee hondert en acht-en-dertigh gulden; het Weeshuis, als ook de Huis-zittenarmen aen d'Oude zijde, en die van de Nieuwe zijde, kreegh'er voor haer hooft af, voor een vijfde deel, achten-twintigh duizent een hondert en negentien gulden. Deze delinge der goederen, wierdt in den jare zeſtien hondert en twee tegens haren man Willem Barentſz., die zijn huisvrouw overleefde, gehouden.

Het ganſche gebouw van het Gaſthuis, dat met een revier of gracht doorwatert wort, beſtaet tegenwoordigh uit verſcheide bezondere gebouwen, als voor eerſt, is'er een Mannen-gaſthuis, dat eertijts mede zijn uitgangk op de oude Turfmarkt had; maer dit Mannen gaſthuis verſtrekt tegenwoordig een Kerk, en wort daer in nu alle zondagen, en op geen andere dagen, driemael gepreekt, namelijk, s'uchtens vroegh, van negenen tot elven, en weder van eenen tot vieren; doch voor het afbranden van de nieuwe Kerk, in den jare zeſtien hondert vijf en veertigh, wiert'er alleen maer tweemael gepreekt, maer ſedert dien tijt, is 't voormiddagh preken aldaer van negenen tot elven in 't werk geſtelt. d'Almoeſſen, die ook onder deze voormiddaghs preke vergadert worden, komen tot behoef van de gemene Kerken; maer die in de vroegh- en namiddaghs preken gegeven worden, krijght het Gaſthuis. Zulx hier zelden zieke mans perzoonen, ten zy by hooge noot, en dat de andere plaetſen vol zijn, ingeleght worden. Daer benevens is hier ook in dit Gaſt-huis een zoldaten Gaſt-huis, daer in, nevens de zoldaten, alle mans-perzoonen gebraght worden. Langhs heen van het Vrouwe-gaſthuis, tot voorby dit zoldatenhuis, loopt een lange en zeer çierlijke galdery, ſteunende doorgaens op hele hersſtene pilaren, geſticht in den jare vijftienhondert zeven en tachtigh. Doch geniet het Gaſthuis voor ieder zoldaet, die hier in gebraght wort, zes ſtuivers daeghs, volgens de ordeningh, op 't ſtuk van de zoldaten, in den jare zeſtien hondert en drie geraemt, die alduſ luidt:

OP de Remonſtrantie by de Gecommitteerde Raden, van den E. Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, aen de vergaderinge van de ſelve E. Heeren Staten gedaen, aengaende d'orde, diemen voorts aen ſoude mogen houden, op 't onderhout van de kranken ende gequetſte Soldaten, inde Gaſthuyzen komende, mitſgaders 't loon van viſitatie, ende curen van den Doctoren, Chirurgijns ende medicamenten, voor de ſelve is gereſolveert, dat metten eerſte April naeſtcomende, in te gaen, aen de Gaſthuyzen, voor elcken Soldaet, die in de zelve gelogeert, geaccommodeert ende gecureert ſullen werden, ende langer niet, daeghs betaelt zal werden zes ſtuivers, ende daer mede tot laſte van den Gaſthuyze ſal blyven, 't onderhout, cledinge, 't loon van de Doctoor, Chirurgijns, coſten van medikamenten, ende anders, uit wat ſake 't ſelve ſoude mogen weſen, waer van de vier ſtuyvers den Soldaten ofte haere Cappiteyne gecort, en d'andere twee ſtuyvers tot laſte van de Generaliteyt gebrocht ſullen worden, in plaetſe van de negen guldens van de clederen, tot noch toe de Gootshuyze gepaſſeert, gedaen in den Hage den 21. Marty 1603.

Dit zelfde geniet mede het Gaſthuis van ieder bootsgeſel of ſoldaet, die van wege de Ooſt- en Weſt-Indiſche Maetſchappy daer in gebraght worden. Het Gaſthuis, daer in de vrouwen leggen, dat wel het grootſte is, is in een kleen en groot Vrouwenhuis afgedeelt. Behalven dezen, is'er recht tegen over het zoldatenhuis, een verbanthuis, dat eertijts een peſthuis verſtrekte. Hier in worden gebraght al die gekneuſt en gequeſt zijn, of andere gebreken hebben, die de heelkunſt onderworpen zijn. De vrouwen leggen hier in dit huis boven, en de mansperzonen onder. Behalve deze legerplaetſen der zieken, is dit Gaſthuis ook verzien met een bezondere brouwery, bakkerye, oſſeſtal, keukens, (een voor het mannen en een voor het vrouwengaſthuis) aptekers-winkel en artzenyhof. En op dat alles des te beter in orde, en gevoeghlijk magh toegaen, is over ieder zieken-huis een bezondre binnevaer en binnemoer, als ook bezondre dienſtboden, geſtelt. Tot het genezen der zieken, is geſtelt een Dokter en drie Heelmeeſteren, die dagelix gehouden zijn de zieken te gaen bezoeken,

zoeken, als ook een Apteker met twee knechts, welke laeſte hier in dit huis haer woonplaets hebben.

Aengaende de onkoſten, die deze Gaſthuizen, in 't onderhouden der zieken, te dragen hebben, daer van ſchrijft Pontanus, in zijn beſchrijving van Amſterdam, aldus:

Zoo iemant ook, (hebbende te voore verhaelt, dat de Genees-middelen der zieken, boven de twee duizent gulden beliepen) zoude willen rekenen, dat tot hier en andere diergelijke dingen bekoſtight wort, hy zal die byna ongelooflijk bevinden. Daer worden jaerlix, behalven de ſchapen en kalveren, ontrent de tachentigh oſſen geſlacht: van de welken men weet, dat zommigen, op een bezondre wijze gemeſt, behalve het afval en de huit, boven de veertien hondert pont hebben gewoogen. Zes en dertigh tonne biers, worden alle acht dagen uit de brouwery daer in gebraght, bedragende ontrent de twee duizent tonnen jaerlix. Jaerlix worden'er vertiert een en tzeſtigh duizent vier hondert en vier en veertigh mingelen melks, tzeventigh tonnen botters, en vijf en twintigh duizent eyren. Waer uit een ieder by hem zelven licht afmeten kan, hoe veel broots en zuivels dat 'er ook toe behoort. Daer worden opgedaen voor een jaer, behalven het hout en andere dingen, nodigh om allenthalven vier te ſtooken, niet min dan twalef duizent manden turf. Dit heb ik willen uit de oorſprongkelijke brieven van 't Gaſthuis, als een wonder, hier by ſtellen, op datmen van de reſte, en van al de onkoſten giſſing zoude kunnen maken; en met een hoe groot d'eenvoudigheit, oft veel eer zoberheit onzer voor-ouderen geweeſt zy, dewelken achteden datze wat groots bezaten, indienze zeiden, dat het Gaſthuis over de duizent gulden jaerlix inkomſten verwaghte, gelijk terſtont uit onzen naemlozen ſchrijver verhaelt is.

Maer d'onkoſten, die het Gaſthuis jaerlix tegenwoordigh doet, zoo aen verteerde koſten, als anders, bedragen een vry grooter zom penningen: want voor eenige weinigh jaren is op zeker jaer aen achtſte penningh van de huizen, die het Gaſthuis toekomen, uitgegeven — — 2818: 7: 8
tot onderhout en byſtant van het buiten-moeders Kantoor - 6377
tot het vermaken van Landt en Huizen — — — 2233: 1: 10
aen hout, kalk, ſteen, &c. en verdiende arbeids-loon, aen de Huizen in de ſtadt — — — 13268: 7: 4
aen verpondingen en omſlagen van Landen — — — 1821: 16: 8
aen betaelde renten - - 387: 3: 6
voor verteerde koſten en jaerlixe wedden, aen de kant van - 41134: 10: 2

Komt te zamen - - 68040: 8: 6

Daer tegens heeft dit zelve Huys aen gewoonlijke inkomſten, aen huis-huur en kraen-huur — 33668
Aen landt-huur — 24856
Aen renten — 6183
Aen intreſten — 6680

Beloopende te zamen 71387 gul.
De buiten-ordenlijke inkomſten worden gemeenlik geſchat op 2000 guld.

Beloopende te zamen 73387 gul.

Wat de ganſche rijkdom en ſtaet van 't Gaſthuis aengaet, die wort van zommigen begroot, op achtien mael hondert duizent gulden. 't Welk zeer vele verſcheelt van de ſtaet van 't Gaſthuis van den jare vyftien hondert vyfen-veertigh, als blijkt uit deze volgende brief, die toen by de Regenten aen Burgermeeſteren overgelevert wiert:

U*P huyden, hebben Lambert van Royen, aen Claes zoon, Tatick Vaſtertſz. ende Henrick Cornelis Zoon, mijnen Heeren den Burgermeeſteren, overgelevert zekere cedulle, inhoudende den State van onſer Liever Vrouwen Gaſthuys, ende dat het ſelve Gaſthuys in 't Jaer van* xxxj. *totten Jare van* xxxiiij. *hadden incomende Renten de zomme van thien hondert* lxiij. *gulden ende* v. *ſtuyvers, nae vermogen 't oude bouck vanden zelven Gaſthuys, ende dat nae inhouden 't nyeuwe bouck gemaict a°.* xxxiiij. *voorſz. Gaſthuys rijck gemaict es de ſomme van* xiij. *hondert ende* lj. *gulden ſtuyvers, ende dair toe een ſtuck Lants, leggende ander Stede Cingel, d'welck zoude ſtaen tot* viij. *hondert gulden, ende*

dair

dair en boven ao. 39. an 't voorſz. Gaſthuys getimmert es, 't nieuwe zieckhuys, ſtaende voir xiij. *hondert* lxix. *gulden* xvij. *ſtuyvers, dat ook het ſelve Gaſthuys te voorſz. tijt boven de voorſz. percheelen van goeden rijck was an gelden en verſchreven pachten, omtrent zeven hondert gulden, verſouckende de voorſz. perſoenen, alzoo zy Regenten zijn geweeſt van den voorſz. Gaſthuyſe, te hebben van mijn Heeren voorſz. aequyt van hare adminiſtracie, d'welck geſien ende gehoort hebben, mijn Heeren de Burgermeeſteren, in den name deſes Stede den voorſz. Regenten, vander voorſz. adminiſtracie bedanckt, Actum den* iij. *Marty ao.* 1545. *preſentibus Claes Loen Franſz. Mr. Henrick Dirckſz., Dirck Hillebrantſz. Otter, Burgermeeſteren.*

Verſcheide voorrechten en vryheden hadden ook beide deze Gaſthuizen.

Want in den jare veertien hondert twee-en-tnegentigh, wierdt by Dekenen en Kapittelen der Lieve Vrouwe Kerke, op 't hof in den Hage, het Sinte Pieters Gaſthuis, verſcheide punten, nopende het preken en 't uitdeelen van 't Avontmael, toegeſtaen, als breder blijkt uit deze volgende brief, dien wy outheits halve hier zullen laten volgen:

WY Deken, ende Capittel van onſer Liever Vrouwen Kerke, upt Hof in den Hage, bekennen dat wy om Gods wille ende om te vorderen den armen ende vremden siecken menſchen, hebben tot verſoek van der ſtede van Amſterdam, gegunt ende gunnen mits deſen Sinte Pieters Gaſthuis, ſtaende binnen onſer Prochie van Sinte Niklaes Kerke in Amſterdam voornoemt, datmen aldaer ſal mogen maken ſepulture voorden genen, die aldaer in 't Gaſthuis krank ende ſieck gebroght ſijn, om haer armoede wille, of dat ſy vreemdt aldaer ſijn ende geen herberge binnen der ſtede hebben en mogen, dan om Gods wille ende anders niemant. Item datmen aldaer ſal mogen houden, weirdige Sakrament ende heylige Olye ſtaende upten Autaer in 't ſiek-huis, om dat den ſiecken ende den Dienaren, die in 't Gaſthuis woonen te miniſtreren ende niemandt anders, ende dat by de Prieſter die daer de miſſe in dat ſiekhuis doet, die welke geordent ſal werden by den vicecureyt, van Sinte Niklaes Kerke ende der Gaſthuis-meeſteren, behoudelijck altijt dat al 't geen, dat komt van den offer ter cauſe vanden ſelven dooden, dat ſal toebehooren ende men ſal 't leveren den Vececureyt van Sinte Nicolaes Kerke voornoemt. Item datmen in die Kapelle aldaer zingen ſal mogen alle maent een miſſe, ende prediken up die heylige dagen, alsmen in de Proche Kerken niet en predikt, ende dat des morgens als men dat aldaer gewoonlijk is van doene, ende ſullen oock mede, die ziecke menſchen mit haren dienaren die in 't Gaſthuis woonen vry ſijn van hare hoochtijden te betalen, maer ſal nochtans altijdt dat Gaſthuis blijven, met allen ſiecken ende dienaren onder ende inde cuer van onſe Prochie Kerke van Sinte Niklaes voornoemt ende in teyken ende kenniſſen van dien, ſoe ſullen die Gaſthuys-meeſteren alle jaer op de octave van Paeſſchen betalen, in handen van onſen gecommitteerde, eenen gouden Ingelſchen Henrikus-Nobel, of twee gouden Bourgouſſche Ryderen daer voor, ende ſullen die Gaſthuys-meeſteren, dat voorſchreven ſtaet, in een privilegie van ons houden, ſonder eenight achterdeel voorder te doen, uit recht van onſer vicecureit voornoemt, ende in allen zijnen puncten vaſt onderhouden, van al dat voorſchreven ſtaet, ende of dair teghens gedaen weirdt, ſoe declareren wy nu als dan al 't gunt dat voorſchreven ſtaet, te niet te weſen ſonder dair langer in gehouden te zijn. In kenniſſen der waerheyt, ſoe hebben wy deſen brief bezegelt met onſen grooten Zegel, up den vijftienden dach van Novembri, in 't Jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende twee-ende-tnegentigh.

En in den jare vijftien hondert drie-en-twintigh wiert by den zelven Dekenen deze volgende gunſtbrief, omhelſende verſcheide punten van de zelve ſtoffe, aen 't Lieve Vrouwen Gaſthuis dezer ſtede verleent:

WY Deken ende Kapittele van onſer Liever Vrouwen Kercke Collegiale exempt. Upt Hof in den Hage. Doen condt allen luiden: Dat wy ter eere ende love Godts, ende omme te vorderen den armen ende gemeenen ziecken menſchen, hebben tot verſoucke der ſtede van Amſterdam en ter bede ende begeerte van den eerbaren mannen Gaſthuis-meeſteren van onſer Liever Vrouwen Gaſthuis binnen der ſtede van Amſterdam gegeven ende gegont, geven ende gonnen mitsdeſen onſen brieven in der alderbeſten manieren ende formen ſoo wy beſt konnen ende mogen, mit goeder voorſichtigheidt, ende rijpen rade onſer Liever Vrouwen Gaſthuys, ſtaende binnen der voorſz. Stede van Amſterdam binnen onſer Liever Vrouwen Prochie aldaer, dat men ſal mogen houden, dat waerdige Heilige Sacrament, ende die Heilige Olye, welcke voorſz. Sacramenten altijt ſullen ſtaen, ende eerlijcken als 't behoort bewaert zullen werden, up ende inne den outaer aldaer in 't ſieckhuys ſtaende, omme dat alle ſiecken ende dienaren die

in 't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

in 't Gaſthuys zijn ende woonen, te miniſtreren tot allen tijden, als dat bequaem weſen ſal, by den Prieſter, die aldaer de Miſſen in dat ziekhuis doen ſal, ende geordineert ſal worden by den Vicecureyt, ende den Gaſthuys-meeſteren, in der tijt weſende geſamentlijken, ende ſullen ook mogen in den voirſz. Gaſthuys alle Sondage des morgens, ontrent half acht uren, vry preken, voor den ziecken ende anderen, die daer comen na ouder gewoonte, ende alle Dingsdaegs ende Saeterdaeghs in huer capelle mogen miſſe ſingen ende predijcken nae ouder gewoonten, als heylige-daeghes. Wel-verſtaende, dat alle ziecke menſchen ende dienaeren in den voirſz. Gaſthuys weſende, vry ſullen weſen van allen hoochtijden te betalen, behoudelijken dat tvoirſz. Gaſthuys uit zijn voirſz. ziecken ende dienaren blyven zullen, onder ende in die cure van onſer liever Vrouwen Prochie voirſz. Ende in teyken ende kenniſſe van dien, zoe ſullen die Gaſthuysmeeſteren, in der tijt weſende, alle jaren binnen die octave van Sinte Martijns in de Winter, betalen in handen van onſen Gecommitteerden, eenen gouden Philippus gulden, oft payment zijnder waerden. Ende zullen die voirſz. Gaſthuys-meeſteren, al 't gene dat voirſz. is van ons, in een privilegie houden, ende in allen zijnen voirſz. poynten onderhouden, up die verbeurniſſe van dat voirſz. ſtaet. In kenniſſe der waerheyt, zoo hebben wy deſen brief bezegelt, mit onſen grooten zegele, ende by onſen Notaris doen onderteykenen, upten vierthienſten dach van Octobri, Anno duyſent vijf hondert ende drie en twinttigh.

Op de ruch ſtont,

De Mandato Venerabilium Dominor. Decan. & Capitt. Hagenſ.

H. Dappellass. *Notar.*

In den jare zeſtien hondert zes-en-twintigh, wierd ook deze Regenten van 't Gaſthuis, op hun verzoek, toegeſtaen, by zijn' Hoogheit Fredrik Hendrik, datze al hun ſchuldenaren, die voor dien tijt in hun ſchult geraeckt waren, door een deurwaerder ter eerſter [a] aenvangh moghten doen roepen voor den Hove van Hollant. Het mandement of bevel-brief, daer toe de Deurwaerder gevolmaghtigh wiert, luit aldus: [a] Inſtantie.

Fredrik Henrik, by der Gratien Godts, Prince van Orangien, Grave van Naſſou, Catzenelleboge, Vianden, Diets, Lingen, Meurs, Buuren, Leerdam, Marquys van der Veer en Vliſſingen, Heere ende Baron van Breda, der Stadt Grave, &c. mitsgaders de Preſident ende Raden over Hollant, Zeelant ende Vrieſlant, den eerſten gezworen explotier. Alzoo de regenten van Sinte Pieters Gaſthuiſen binnen der Stadt Amſterdam, ons vertoont hebbende, hoe dat ſy ſupplianten ten achteren ſijn, aen veele ende verſcheide perſoonen, diverſche ſommen van penningen, blijckende by de documenten daer van zijnde, ende wat verſoek ſy ſupplianten ſijn doende, en weten niet met gemoede tot betalinge van dien te geraken, alſoo zy zeggen. Verzoekende daeromme onſe prove, ſoo is 't, dat wy U E. committeren, mits deſen te trecken aen de perſonen, ofte ter woonſtede van alle des ſupplianten debiteuren in Hollant ende Vrieſlant, woonende, daer van ſy de namen, metten ſommen van heur achterweſen, ſchriftelijk overleveren ſullen, ende henluyden, elk in hun regart, ofte by afſijvigheit, heur weduwe ende erfgenamen, of voochden van dien, van wegen de hooge O[r]. beveelt den ſupplianten, van heur voorſchreven achterweſen, voor date van deſe verſchenen, te contenteren, mette coſten hier omme gedaen, ende in cas van oppoſanten dachvaert, den oppoſanten te compareren, ofte gemaghtige te ſenden, t' eene bequamen dage voor deſe hoove, ofte voor den Commiſſar. ter deciſe, van de cleyne zaken reſpective, omme te zeggen de redenen van dien, te kennen ofte ontkennen heurl. reſpective brieven van verbanden ende andere documenten daer van zijnde, te verantwoorden, op 't verſouck van Nampt. ende voorder te procederen

ren naer rechten, latende copie, volgende d'inſtructie, ende over relaterende uw wedervaren, gegeven in den Hage, onder 't ſegel van Juſtitie, den iij. December. Anno XVI[c]. 26.

Onderſtont

By mijnen Heeren den Governeur Preſident ende Raet, over Hollant, Zeelant en Vrieſlant.

'T Gaſthuis geniet ook by den ontfanger Generael, over Hollandt en Weſt-vrieslant, de kortinge in plaets van verpondinge van de achtſte penning, jaerlijx over al de Landen den Gaſthuizen toebehoorende, vallende, en wort de zelve ook jarelijks ingevordert. 't Gaſthuis geniet ook by den zelven ontfanger zes ſtuivers daegs van al de Soldaten, en Matroſen, die in 't Gaſthuis geneſen worden. Deze zes ſtuivers krijght ook het Gaſthuis daeghs, van ieder bootsgezel, of zoldaet, die 'er van wegen d'Ooſt-indiſche Maetſchappy ingebraght worden.

Ten behoeve van 't Gaſthuis wordt ook viermal 's jaers: te weten, alle drie maenden, met vier-en-tzeventigh ſchalen, en in zoo veel wijken, door de ganſche ſtadt, om * erbarmgiften te gaderen, omgegaen.

* Aelmoeſſen.

Aen 't Gaſthuis vervalt ook al de turf, die zoo in de polder van de buiten veldert, als in de nieuwe wegh benoorden de kerklaen in de ban van Amſterveen gebaggert en gegraven wort; als blijkt uit deze volgende volmaght brief, by Dijkgraef en Heemraden van Amſterveen, in den jare zeſtien hondert zes-en-twintigh verleent:

ALzoo Dijckgraef ende Heemraden van Amſterveen, op huyden, in 't doen van de ſchouwe van den Amſteldijk, metten aenkleven van dien, ende oock tot meermalen te vooren bevonden hebben, dat niet tegenſtaende, contrarie keure ende ſpeciael verbot voor deſen by haren E. gedaen, zoo in de polder van buyten Veldert als in de nieuwe wegh benoorden de Kerklaen, in de banne van Amſterveen, hoe langer hoe meerder wort gegraven, gebaggert, ende geſlacht turf, tot groote ſchade ende nadeel van ingelanden, aldaer ende in vilipendentie vande authoriteyt van Dijck-graef ende Heemraden voornoemt, ende dat der ſelver keure ende ordonnantie, tot nut ende voordeel van de gemene Ingelanden gemaekt hebben, hare E. tot weringe ende voorcominge van dien, geauthoriſeert ende gecommitteert als ſy Committeren en authoriſeren mits deſen den E. Bartholomeus Reael, Regent vande Gaſthuyzen der Stadt Amſterdam, mede Heemraedt van Amſterveen om alle den turf, die by t'allen tijden, inde voorſz. quartieren op 't velt bevinden ſal als voor verbeurt, metter daet ten behoeven vande ſelve Gaſthuyzen te mogen na hem nemen, ende doen voeren ende brengen in de ſelve Gaſthuyzen, omme aldaer geconſumeert te worden, ordonnerende ende authoriſerende den Schout, van Amſterveen hem in 't gunt voorſz. is, te aſſiſteren. Aldus gedaen by Dijkgrave ende Heemraden, voornoemt den XIX. *November* XVI[c]. *en 26. Onderſtont in kennis van my der ſtadt Amſterdam, Sekretaris, en was ondertekent,*

D. MOSTAERT.

Tegenwoordigh is hier toe gemaghtight als Heemraet van Amſterveen, en Regent van 't Gaſthuis

PIETER SIX.

Behalve de Binnevaders en Binnemoeders, en andere dienaren, die de dingen gade ſlaen, die alleen binnen in 't Gaſthuis voorvallen, zijn'er noch zes Buiten-vaders, met een onduitſch woort Regenten geheten, als ofmen beſtierders of regeerders wilde zeggen, deze dragen de opperzorgh over alles, houden rekening van ontfangh en uitgift, en verrichten alles wat buiten het Gaſthuis, het Gaſthuis rakende, komt voor te vallen. Toen wy dit ſchreven, bedienden dit ampt:

MICHIEL POPTA.
KOENRAET VAN HEUSSEN.
IZAAK COMMELYN.
Mr. JAN KOETENBURGH.
PIETER SIX.

en

SILVESTER HEERMANS,
Heer van Suydwijk.

Deze vergaderen twemael ter weke, des woensdaghs en zaterdaghs na de middagh.

Deze Regenten wiert ook in den jare zeſtien hondert zes-en-vijftigh by Burgermeeſtren toegeſtaen het zitten in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

in het geſtoelte der Kerckmeeſteren in alle kerken binnen dezer ſtede. En vermits, volgens het voorrecht van Keizer Karel als Graef van Hollant, in den jare vijftien-hondert en twintigh verleent, de vijf lantrijkſte van Amſterveen, Heemraden van 't zelve Dorp zijn, en d'ouſte van hen Dijkgraef is, zoo is ook by gevolgh een van deze Regenten van 't Gaſthuis, nevens een van de Huiszitten-huis Meeſteren aen de Nieuw zijde, als twee van de voornaemſte der Lantrijkſten, en hooft-ingelanden van Amſterveen, Heemraden over Amſterveen; die by Burgermeeſteren daer toe ook gekoren en Gemaghtigt worden. De gene die dit ampt tegenwoordig van 't Gaſthuis wegen bekleet, is de boven gemelde

PIETER SIX.

Maer van wegen 't Huiszitten-huis, is daer toe geſtelt

JAN APPELMAN.

Neffens het ſoldaten huis is mede de

BEYERT.

Waer in, volgens de ordening van den jare vijftien hondert tnegentigh, alle vreemdelingen en arme-luiden, zoo wel vrouws als mans-perzoonen, die zulx begeeren, ontfangen worden, en aldaer verblijven mogen den tijt van drie nachten, achter een, zonder langer, ten zy datze ziek wierden, in welken gevallen, hen vry ſtaet langer daer in te blijven, of worden met verlof der Regenten, in de Gaſthuizen gebraght.

Alle Gaſten, zoo vrouws, als mansperzoonen, zijn gehouden Vader of Moeder van de Beiert, hun namen in 't inkomen te laten aen tekenen, die weder afgetekent worden, na datze daer drie nachten herbergh gehadt hebben.

Drie nachten daer in gelegen hebbende, mogenze aldaer binnen de zes weken daer aen volgende niet weder in geherberght worden, op pene van met'er daet uitgezet, en daer-en-boven na behooren geſtraft te worden.

En op dat niemant hier in onwetent zy, noch zich vergrijpe, ſtaen boven den ingangk van de deur, deze twee volgende veirzen, gerijmt en daer op gepaſt door Jooſt van den Vondel:

Drie nachten, langer niet, herbergh ick die 't behoeft.
De vierde jaegh ick uit, de ſchooiſters en 't geboeft.

Ook ſtaet allen gaſten op gelijke pene te lijden, datze by de Vader of Moeder van de Beyert bezocht, (die mede het opzicht over 't Mannen of ſoldaten Gaſthuis toe komt, en by de Regenten gekooren worden) en hen alle onbehoorlijke meſſen, en ander geweer afgenomen worden.

De Beyers gaſten, op pene als voore, zijn ook gehouden den Vader of Moeder, indienze met ſchurftheit, rappigheit, of andere heimelijke gebreken beſmet zijn, bekent te maken, zoo dra alſſe daer in komen, op dat het voortkruipen van de beſmettingh in tijdts verhoet wort. Ook mogen hier in niet geherberght worden de genen, die gebrek van laſarye, pokken of diergelijke beſmettende ziekten hebben.

Den Gaſten wordt alle avondts en 's morgens, tot nootdruft, vier en licht, warme koſt, met dun bier, mitsgaders een ſtuk eten, 't zy boter of kazen broot, of anders, ter beſcheidentheit van de Regenten, voorgezet. Doch mogen de Gaſten het vier en de kaerſen niet langer gebruiken, dan tot zeven of acht uuren. Zonder datze ook over dagh in de Beyert mogen wezen. En de geenen, die hier in willen vernachten, zijn gehouden, des avont, zoo wel by de zomer als winter, voor der Zonnen ondergangk voor de deur van de Beiert te komen, op pene van daer buiten te blijven, die later komen.

Ieder moet zich hier ook wel waghten, van het plegen van eenige ongeſchikheit, 't zy met woorden of werken, byzonder tegens de Vader of Moeder, of tegens elkander, maer zich 's avonts met alle bequaemheit na zijn ſlaep plaets begeven, zonder dat de mans en vrouws perzoonen d'een in des anders ſlaep plaets mogen komen. Komt'er eenige ongemak t' ontſtaen, of wort'er eenige overdaet bedreven, zo wort daer op de Schout gehaelt, voor al eer de genen, die de pijpen geſtelt hebben, uit de Beiert gelaten worden.

Van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Van de goederen, der genen, die hier in komen te ſterven, blijft de Beyert erfgenaem.

En vermits het een deel geboefte en ſchuim van volk is, die hier in vernachten, is de Vader en Moeder gehouden, al de gaſten, voor al eer de Beiert geopent wort, in de warmhuizen te laten komen, en midlerwijl de ſlaepplaetſen en elders gaen bezoeken, of'er ook iets van des Beyerts goet mochte vermiſt zijn.

PESTHUIS.

Wel eer was het Peſthuis binnen de Stadt, en mede in 't Gaſthuis: namelijk, het zelve huis daer in tegenwoordigh het gequeſt man en vrouw-volk gebraght, en 't verbanthuis genoemt wort. Daer na, vermits het een bezmettelijke en voortkruipende ziekte is, wiert daer toe geſticht en geordent zeker huis, ſtaende noch tegenwoordigh halfwege tuſſchen het tegenwoordige Peſthuis en de Heilige-weghs-poort, daer boven den ingangk van den deur een Os leit. Doch dit te kleen vallende, is endelijk by Burgermeeſteren, met goedt-dunken van de ganſche Vroedtſchap, in den jare zeſtien hondert dertigh, den dertighſten van Hoymaent, beſlooten, een nieuw van de gront op te ſtichten. Hier toe dan wiert genomen zeker ſtuk lants, genaemt de blaeuwe Zok, leggende ten Noorde van de Heilige wegh, een groot quartier uur gaens van de ſtadt af. Het ſtichten wierdt aengevangen, in den jare zeſtien hondert dertigh in Hoymaent, en den eerſten ſteen geleit door *Kornelis Haſſelaer*, als ten deele blijkt uit deze onderſtaende veirzen, op deſſelfs ſtichtinge door den Hiſtori-ſchryver en Droſt *Hooft*, daer op gepaſt:

Als het drie kruyſich jaer na zeſtien eeuwen quam,
Wierdt dit geſticht van drie kruysvoerend' Amſterdam.

Anders:

In 't ſeſtien hondert, en noch driemael tiende jaer,
Leyd' hier den eerſten ſteen Kornelis Haſſelaer.

Vijf volle jaren, eer het voltoit was, wiert 'er aen gearbeit. In het ſtichten quam de Stadt het Gaſthuis mildelijk met een gift van vier-en-twintigh duizent gulden te hulp. d'Overige onkoſten, als ook het Landt, dat haer eigen toequam, quamen op het Gaſthuis aen, en beliepen hondert zeven-en-veertig duizent gulden en vijftien ſtuivers. 't Huis in zich zelve is vierkant, dik van muuren met roode gebakke moppen opgehaelt, rontom vol venſteren, en in zijn vierkante ommetrek acht hondert voeten groot. Binnen is 'er een vierkant plein van hondert veertigh voeten, dat met een lopent water bewatert wort. Ter zijde ten Weſten, is een kerkhof met een doothuisje, in dit laetſte worden eerſt de zielloze lichamen, die zoo in dit Peſthuis, als in 't Gaſthuis geſtorven zijn, een dagh of anderhalf in de kiſt geleit, daer na op dit kerkhof ter aerde beſteedt. Dit huis is voornamelijk te dien einde geſticht, om de genen daer in te brengen, die in de peſt-tijden deze ziekte onderworpen zijn, en geen onderhout hebben, om zich zelven te kunnen bedruipen. Maer behalve deze worden'er ook in gebraght, die met al andere beſmettelijke ziekten, als de roode loop, pokken, melaetsheit, of eenige andere beſmettelijke ſchurftheidt gequelt zijn. De huiszorgh beſtaet aen een Binne-vader en Binnemoeder, die tot hun behulp verſcheide dienſtboden, zoo mans als vrouwen, hebben; behalve deze is' er een heelmeeſter, die over de kranken gaet, en hen van hun gebreekelijke en beſmettende ziekten geneeſt. In 't zelve huis, eveneens als in 't Gaſthuis, is mede een Aptekers winkel, waer in al de genees-middelen, tot behoef der kranken, door een bezondre Apteker toebereidt en gemaekt worden. Het zijn een en de zelve Regenten die over dit Peſthuis en het Gaſthuis het opper-gezagh hebben; en alle onkoſten, die hier gedaen worden, komen tot laſt van het Gaſthuis. De voornaemſte eedtwaren, als broot en bier, worden ook in 't Gaſthuis toegemaekt, en na 't Peſthuis, (want men brouwt noch bakt hier niet,) toegezonden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

W E E S H U Y S.

Erwe van d'eerſte ſtichting, zeid Pontanus, wetten en keuren van dit Weeshuis zullen ſpreken, ſtaet ons voor al te verklaren, dat het woort Wezen op tweederlei maniere kan verſtaen worden: want of men noemt de genen Wezen, die, hoewelze ouderloos zijn, nochtans na hun doot zoo veel goets geërft hebben, datze eerlik daer van leven kunnen: of die genen worden ook Wezen genoemt, die geen, of zoo weinigh goederen van hun ouders nagelaten zijn, datze daer meê tot hun jaren niet kunnen onderhouden noch groot gemaekt worden. Met wat keuren en wetten de Wezen van d' eerſte ſlagh, die onder deze Wezen van de leſte ſlagh, daerwe hier van ſpreken zullen, niet hooren, van de Majeſtraet hier ter ſtede verzorght worden, zullenwe daer na (*in het vijfde boek, aen het vijfde hooftſtuk*) verhandelen, en hier alleen van de Wezen van de tweede ſoort ſpreken, en met oprichting van dit huis beginnen.

Aengaende d'eerſte ſtichting van dit Weeshuis, die, als blijkt uit de ordonnantie van den jare vijftien-hondert drie-en-twintigh, wort toe geſchreven eene Haesje Klaes, dochter in 't Paradijs, een ſchatrijke Amſterdamſche vrouwe, en zeer mildadigh tegen d'armen. Want deze vrouw had eenige kleene huisjes in de Kalverſtraet, ontrent de Kapel, genaemt de Heilige ſtede, hier toe geëigent, en daer in zeven of acht vaderloze en moederloze Weeskinderen, onder de opzicht van eenen Teeuwes Zweerzen, geſtelt, en deed die op haer eige koſten eerlijk en mildelijk opbrengen. Hier om, zoo ik meen, wort ook deze Haesjes man, onder de Regenten van het Weeshuis verhaelt, als blijkt uit de tafel der regenten, in welk d'allereerſte in 't jaer vijftien hondert negen-en-twintig genoemt worden, *Klaes Jacobſz. Paradijs*, *Arent Boeleſſen*, *en de Moeders Jutte Arents*, *Huisvrouw van Boelens*, *Giert Symons dochter*. Dit tegenwoordige Weeshuis is eertijts het Sinte Lucien Klooſter geweeſt, en ontrent den jare vijftien hondert tachtig, tot een Weeshuis verordent. Voor dezen was het oude Weeshuis recht tegen over dit Weeshuis in de Kalverſtraet, (daer nu de Keizers kroon uithangt.) En is dit oude Weeshuis, geſticht in den jare vijftien hondert een en tzeſtigh, als het getal der Wezen zeer aennam, en den Wezen by den Raedt vergunt wiert een Loterije te mogen op rechten. Waer door het voorzeide Weeshuis, ter oorzake van deze milde inlegging der burgeren, merkelijk verbetert, en de inkomſte verrijkt, mitsgaders ook een ſchoon huis getimmert is, als noch te zien is. En toen waren Regenten van dit gemelde Weeshuis en bewinthebbers van de zelve loterije, *Gerrit Ian Lambertſz*, *Simon Lauren Stooter*, *Frans Adriaenſz. En moeders*, *Maria Willem Kinneſz. dochter. Engel Goſſens dochter*, *Trijn Dirck Klaeſſen dochter*.

Na dat dan uit het eerſte huis (dat noch ten huidigen daghe by wylen het oude Weeshuis genoemt wort) de wezen in dit Sinte Lucien Klooſter over gebraght wierden, dat, gelijk gezegt is, ontrent den jare vijftien hondert en tachtigh geſchiedde, zoo is alles tot dit gebruik zeer bequaem gemaeckt, en het Klooſter zelf tot gerief der Weeskinderen verbetert; als Regenten waeren *Gerrit Ianſz. Preekſtoel*, *Dirck Ianſz. Graef*, *Ian Tomasſen van Alkmaer*, *Iakob Ianſen Vink*, *Klaes Franſen Burgermeeſter*. De Moeders waeren *Lijsbet Ians dochter*, *Neeltje Reijers dochter*, *Eerm Pieters dochter*.

De voorlede jaren, voornamelijk duizent zes hondert twee en drie, als de peſt binnen dezer ſtede was, ſtorven in dit zelve Weeshuis ontrent drie hondert; en terſtont, als de ſterfte over was, bevont men in het zelve huis noch meer als vier hondert en vijftigh kinderen.

Tegenwoordigh worden bevonden on-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ontrent de vijf hondert kinderen, zoo jongens als meisjes. Daer zijn twee ſchoolmeeſters, die de knegjes en meisjes leren lezen en ſchryven: als ook twe binnemoeders, behalve de kleermaker, en naiſter met knechten en meiden, die zich met bakken, de keucken en andere huiswerken bemoeien. Daer is ook een fraeien en grooten ſtal, daer in des winters, behalven de oſſen en en veirſſen, gemeenlijk twintig koeien ſtaen, hier is ook bezonder een bouman en dienſtmeit, die botter, kaes en andere dingen tot het gebruik en behoef van dit huis maken. Het bewint en zorge van het ganſche huis, wordt drie of vier van de voornaemſte borgers en eerlijke mannen bevolen. Die worden gemeenlijk Vaders, en van ons zijnze Regenten genoemt. Uit de vrouwen van der Stadt zijn ook insgelijx in een zeker getal geſtelt, die met naem van buiten-moeders gemeenlijk genoemt worden, behalve deze zijn'er noch twee binne-moeders, die altijdt in 't huis woonen. Over al de rekeningen van ontfang en uitgift, worden by deze Vaders zorge gedragen. De voornaemſte ontfang en inkomſten, komen van de goederen, die eertijdts het Sinte Lucien, en Katuizers Klooſter toebehoorden: want de Majeſtraet heeft de inkomſten van beide deze Kloosters, aen dit Weeshuis gegeven. En dit is het gene dat Pontanus, noopende de ſtichting en opkomſt van dit huis, te zijnder tijt ſchreef.

Het getal van de kinderen, dat ten tijde van deze Pontanus ontrent vijf hondert was, is nu by na de helft grooter: want tegenwoordigh zijn'er ontrent acht honderdt, vier honderdt knechtjes en vier hondert meisjes. Het houden van koeien en oſſen, des 's winters op ſtal in dit Weeshuis, is ook ſedert, als ook het bakken binnens huis, al over lange jare afgeſchaft, en nu hier niet meer in 't gebruik. d'Opperzorgh en 't rekenen houden van alle ontfang en uitgift, van dit Weeshuis, beſtaet tegenwoordigh aen zes Regenten; in dit jaer zeſtien hondert drie-en-tzeſtigh, toen ik dit ſchreef, waren Regenten:

Abraham Alewyn.
Willem Ysbrantsz. Kieft.
Willem van Erpekom.
Henrik Vastrik.
Floris Roeters.
Daniel le Stevenon.

Eertijts woonden ook de knechtjes en de meiden, in eene huis by malkanderen; maer in den jare zeſtienhondert twe-en-dertig den eerſten van ſlachtmaent, wierdenze geſcheiden, en dat ter oorzake, vermits de t' zamen wooning een groote aenleiding voor d'ouden van alle ongebondentheden te plegen, zoo met onteeren, als zig aen elkandre te verloven, eerze tot hun jaren gekomen waeren, gaf. Doch klene knechtjes tot hun acht jaren, om 't gerak en gemak, dat hen de meiden in 't uit en aen kleden, en anders kunnen doen, wierden by de meisjes gelaten. Dit ſcheiden van meisjes en jongens wiert op verſcheide reizen by eenige aenzienlijke burgers, die deze ongebondentheden tegens den borſt ſtiet, met ingeven van briefjes en beloften van zekre zom penningen aen het Weeshuis te vereeren, zeer hertelijk verzocht.

De kinderen worden in dit huis, in alle tucht en vreze des Heeren met zonderlinge zorge opgebraght. De jongens, leeren gemeenlijk ieder buitens huis, alſſe groot genoegh zijn, en eerſt ſchryven en lezen geleert hebben, een ambacht, daer hun zin toeſtrekt. Deze ambachts jongens zijn, volgens de keure van den jare vijftien honderdt een-en-twintigh, van alle ongeiden van gilden, zoo lang alſſe in 't Weeshuis zijn, vry. Doch alzoo by den Gerechte eertijdts bevonden wiert, dat deze Weeskinderen zich buiten wete en wille der Regenten, tot het een of ander hantwerk beſtededen, en van d'eene meeſter tot d'ander liepen, zonder hun ambacht wel te leeren, oft eenige winſten den Regenten, over te leveren; wiert in den jare zeſtien hondert een-en-dertigh by den Gerechte gewillekeurt, dat geen meeſters van eenige ambachten vermogen zouden eenige Weesjongens aen te nemen, of by hen luiden te laten wer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ken, dan alleen die gene, die hem by de Regenten zelfs aen beſteet worden, op pene van vijf-en-twintigh gulden te verbeuren, die bevonden worden zulx gedaen te hebben. De meisjes worden binnens huis, verſcheidene ambachten, na hun ſtaet, als naien, ſpeldewerk, geleert. De ſpijzing die in dit huis geſchiet, is burgerlijk: want op gezette tijde, als Heilige en Zondagen, hebbenze verandering van ſpijs, als rijs-en-bry, huſpot met pruimen en razijnen; op werkdagen, krijgenze,

's Maendaghs, graeuw erten en potje-beuling.

Dingsdaghs, na de gelegentheid vereiſcht.

Woensdaghs, groen erten en labberdaen.

Donderdaghs, bonen en een ſtuk vleis.

Vrydaghs, graeuw erten en potje-beuling.

Saturdaghs, graeuw erten en ſtokvis.

Op verſcheiden tijden zijn 'er ook verſcheide ordonnantien en willekeuren, by den Gerechte geordent, waer na zich de Regenten, zoo in 't aennemen der Wezen in dit huis, als, in 't maken van goederen, ſchikken, geordent. Want vermits ontrent den jare vijftien hondert een-en-twee-en-twintigh eerſt zekre huisjes geſtelt waren, waer in d'arme Weesjes met [a] erbarmgiften van eenige vrome en goede burgers gevoed wierden, zoo wiert by den Gerechte verſtaen, dat zoodanigen dienſt en Godtvruchtigh voornemen, in manieren geholpen en gevordert behoorde te zijn. Weshalve is by den Gerechte in den jare vijftien hondert drie-en-twintigh den eenen-en-dertigſten van Lentemaent, gewillekeurt, dat geen kinderen in 't Weeshuis zouden mogen aengenomen worden, dan Poorters kinderen beneden de tien jaren, en wie vaderen en moederen beide aflijvig zijn, en daer in ook geen onechte kinderen zouden moghen komen. *Maer in den jare vijftien hondert vier-en-vijftigh, wierdt deze keure eenighzins weder herroepen, en by den Gerechte tot ontlaſting van 't Weeshuis, beſlooten en geordent, dat van dien tijt af geen kinderen in 't Weeshuis zouden mogen gebraght worden, van Poorters die 't Poorterſchap gekocht hebben, dan wier ouders, immers de langſt levendt van d'ouders, zeven jaren, poorter of poortreſſe dezer ſtede is geweeſt. Doch in den Jare zeſtien hondert-vier-en-dertigh is weder verſtaen, dat de Kinderen, weer van Vader en Moeder, beide geen zeven jaer poorters zijn geweeſt, niet in 't Weeshuis zoude mogen komen.*

[a] Aelmoeſſen.

Het ganſche gebou, in zich zelfs van dit Weeshuis, zoo wel daer in de meisjes, als daer in de jongens zijn, is een groot en ruim gevaerte. Terſtont na dat de ſcheiding van Meisjes en Knegten geſchiede, is ook een groot nieuw gebou aen het Meisjes Weeshuis geſticht. De eerſte ſteen van dit gebou, wiert geleit in den jare zeſtien hondert tweendertigh, door de Heer *Gerrit Haſſelaer*, Schepen, en Raed dezer ſtede. In dit nieuwe gebouw, zijn verſcheide vertrekken en kamers, en overtreft in koſtelijkheit, en zinlijkheit verre het oude. Van binnen is 'er grote ruime plaets; Het andere Huis, daer in de jongens zijn, plagh wel eertijts het oude Manhuis te zijn, en wiert het Heilige Sakraments huis genoemt; doch dit is daer na in koop aen het Weeshuis geraekt. Voor aen dit Weeshuis, dat in de Kalverſtraet in gaet, ſtaen twee Weeskinderen, een meisje met een jonge, in witte ſteen uitgehouwen, onder aen 't Jongens beelt ſtaen deze veirzen van Vondel.

Hier treurt het Weesken met gedult,
Dat arm is zonder zijnen ſchult,
En in zijn armoede zou vergaen,
Indien men 't weigert by te ſtaen.
Zoo ghy gezegent zijt van Godt,
Vertrooſt ons met u overſchot.

En onder 't meisje:

Geen armer Wees op aerden zwerft,
Als die den hooghſten Vader derft;
Hy derft den hooghſten Vader niet,
Die ons doet byſtant in 't verdriet.
Dies ſlaet u oogen op ons neêr,
Den hooghſten Vader help u weêr.

Ook wiert in de bovengemelde eerſte ordening geordent, dat al de goederen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

AZARUS HUYS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ren, die by de Wezen achter gelaten wierden, en daer af de kinderen quamen in het Weeshuis, zoude komen en blijven tot profijt van 't zelve Weeshuis, zonder 't zelve goedt te mogen verminderen, tot achterdeel van het VVeeshuis; en by aldienze vermindert waren, zouden de Regenten niet gehouden zijn deze kinderen aen te nemen, voor al eer deze goederen herſtelt waren. VVeshalve zoo wie kinderen in 't VVeeshuis brengen wilde, zoude gehouden zijn, eer de langſtlevende van d'ouders begraven is, te roepen de Vooghden van 't VVeeshuis om d'aengeſchreven goederen te laten aentekenen. En wat goederen, den VVeeskinderen aen komen te ſterven, ofte erven, midlerwijlze in 't VVeeshuis zijn, die zoude het Weeshuis zoo lang mogen gebruiken, als de zelve kinderen in het Weeshuis zijn; maer daer uitgaende, zoudenze dezelve goederen mogen met zich nemen. Alle VVezen die in dit huis gewoont hebben, en aflijvigh wierden, zonder wettige geboorte achter te laten, daer af zou dit VVeeshuis erfgenaem wezen. *Doch dit punt is daer na in den jare vijftien hondert vijf-en-tagh, op verzoek der Regenten verandert, en by den Gerechte toegeſtaen, dat de uitgaende Wezen deze vryheit mogen afkopen, en het Weeshuis, na het uitgaen niet ſchuldigh zijn. Mede wiert toen beſlooten dat kinderen, twalef jaren en daer beneden oudt zijnde, in 't Weeshuis zouden mogen, komen, 't geen ook noch in wezen is.*

d'Eerſte ordening luidt ook, dat de VVezen zoo lang in 't Weeshuis mogen blijven, als den Regenten goedtdunkt. Doch wort, evenwel, niemant van de VVezen uit dit VVeeshuis gezet, voor al eer hy zijn koſt eerlik kan verdienen. En in 't uitgaen krijght de zelve tot uitzetting twee nieuwe pakken kleren, hemden, en andere nootwendige behoeftigheden, zulx dat 'et gene, dat de uitgezette Weſen met zich uit het Weeshuis dragen, wel beloopt aen de kant van twee hondert gulden.

LAZARUS, ofte LEPROOS-HUYS.

IN dit Leproos-huis, dat by de Sint Antonis Poort ſtaet, worden de genen gebraght, die met Akker-ziekte of Melaetsheit gequelt zijn. Deze luiden die met zoodanige ziekte beſmet zijn, hebben hier haer bezondre wooning; de vreemden, die in dit huis komen, mogen hier niet langer dan drie dagen blijven, en zijn ook afgezondert van d' andere, die hier een vaſte woonplaets hebben. Tegenwoordigh worden hier in niet alleen zulke luiden, gebraght, maer zijn ook hier in eenige ſlechte of malle luiden, die daer om Gods wil, of van hun vrienden of ouders in beſteet worden; waer van daen, ook het gemeene ſpreekwoort, *hy moet in 't Lazerus-huis*, dat men gemenelijk den genen toedrijft, die zich mal en belachelijk aen ſtellen, ſchijnt geſproten te zijn.

Wy zullen de woorden van Pontanus, die vry wijtloopigh en naeukeurigh, dit huis beſchreven heeft, dewijlze eenige aenmerkens waerdige dingen vervatten, en den ouden ſtant van dit huis naektelijk voor oogen ſtellen, hier laten volgen.

Wy hebben, zeidt hy, *hier boven uit den naemloze ſchrijver, verhaelt, dat 'et Leprozenhuis eertijts geweeſt is, Sint Joris Kapelle: alwaer nu het huis der ſchrijnwerkers of pant aen de nieuwe zijde ſtaet. En vermits deze naemloze ſchrijver, ontrent den jare vijftien hondert gebloeit heeft, zoo vind ik, dat 'et by na hondert jaren voor zijn tijdt, in de zelve plaetſe, daer het nu geſtaen heeft, en tot het zelve gebruik geeigent is geweeſt, en genoemt*, Hospitael van Sinte Marie en Nikolaes. *Indien men deze onderſtaende brief van Graef Willem de vier-en-twintighſte Graef, de zeſte van dien name, verſtaen wil, en die uit een bezegelde brief in dit huis beruſtende, geſchreven is.*

WILLEM, by der gratie Godts, Pals-grave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslandt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

landt, doen kondt allen luyden: Want dat Hoſpitael van onſer Vrouwen, en van Sinte Niklaes, ſtaende by den Zeeburgh, tuſſchen onze Stede Aemſtelredam ende Oetenwael, ſeer arm ende behoeftigh is, als wy in der waerheyt wel verſtaen hebben: Soo hebben wy om Godts wille, ende in rechter Aelmoeſſen, den Over-mannen van den Gaſthuyze voorſeyt, voor ons ende voor onſe nakomelingen verhuyrt, ende verpacht, onſe Viſſcherye van onſe Waelen, geleghen tuſſchen onſer Stede voornoemt, ende Ypenſloot, tot eenen eeuwelicken erf-pacht jaerlicx om vijf pondt, ſulcx payements als wy daer in der tijdt van onſe renten nemen, te betalen onſen Rentemeeſter van Amſtellant, ende van Waterlant, alle Jare tot Sinte Pieter dage, *ad Vincula*, &c. *Gegeven in den Hage*, op den 27. dagh in September, 1415.

,, Dit heeft de Graef gedaen; maer
,, daer na wort'et by de Majeſtraet in
,, zeker ordonnantie, niet het *S. Ma-*
,, *rien*, of *S. Niclaes*, maer *S. Joris Gaſt-*
,, *huis*, en de krankheit zelfs laſerie, met
,, deze woorden genoemt. *Wy Schout, Schepenen, ende Rade der ſtede van Amſtelredam, doen kondt, ende te wetene, dat wy ter eeren Godts, ende omme kennelick noot, oorbaer, ende profÿt der zieken luyden van Lazarien 't Sinte Joriaens Gaſthuize by der ſtede van Amſtelredam ter zelver zieker luyden, ende tot 's Gaſthuis behoef voorzeyt, geordineert hebben, deze na-beſchreve punčten, &c.*
,, Het welk mogelik de alleroudſte
,, inſtelling aengaet, als dit Gaſthuis
,, noch aen de Nieuwe zijde ſtont. De-
,, ze ordonnantie wort van den Raedt
,, bewaert, onder de verſegelde brieven
,, des Gaſthuis, en is getekent in 't jaer
,, 1440. zoo dat ik twijffel, of de brief
,, van Graef VVillem van het Hoſpi-
,, tael der Leproſen, en niet veel eer
,, van een ander, aengemerkt, hy het
,, maer enkel Hoſpitael noemt, te ver-
,, ſtaen zy. En dit vermoeden wordt
,, geſtijft, dat 'et Hof nu Sint Jo-
,, ris Hof gcheeten, gheweeſt is,
,, Sint Niklaes hoſpitael, en ook bui-
,, ten der ſtadt, namelijk binnen de
,, Stadt en Outewael gelegen heeft ge-
,, weeſt, van het jaer 1417. gelijk de
,, brieven die aldaer in het Sint Joris
,, Hof, noch ten huidigen dage be-
,, waert worden, duidelijk te kennen
,, geven. Daer na in den jare 1503. is
,, een andere ordonnantie, tot der zel-
,, ve Leproſen profijt uitgegaen, en we-
,, derom een ander in 't jaer 1547., en
,, weder in 't jaer 1548. en ten leſten in
,, 't jaer 1556. In het welk ik bevind
,, dat opgerecht is de woning of Ker-
,, ke, die terſtont in den ingang van
,, d'eerſte plaetſe voortkomt: want
,, voor aen in den gevel, ſtaet het jaer
,, duizent vijf hondert zes-en-vijftigh,
,, en in deze brieven wort het maer al-
,, leen, met de blote naem van het *huis*
,, *Leproſen, of Laſariſſen* genoemt,
,, zonder eenigh vermaen en tijtel der
,, zantinnen, die wy gezeght hebben.
,, Maer zeer vele, behalven de mildig-
,, heit van anderen, en voornamelijk
,, van de Majeſtraet zelfs, die etlijke
,, Klooſter goederen, onlangs dit huis
,, gegeven heeft, heeft niet alleen dit
,, Gaſthuis, maer ook de andere Hos-
,, pitalen der Stadt, Keizer Karel de
,, vijfde gegunt. Want hy liet een pla-
,, kaet afkundigen, waer by hy be-
,, veſtighde, dat alle gronden van er-
,, ven en onlosbare renten, anders on-
,, roerlijke goederen geheten, die den
,, Gaſthuizen, Weeshuizen, en ten
,, leſten het Leprooshuis by erffenis ge-
,, maekt wierden, vaſt en beſtandigh
,, zouden blijven. 't Getal der Lepro-
,, zen, die daer ten huidigen dage zijn,
,, worden geſchat ontrent op 24. deze
,, hebben haer woningen afgezondert:
,, want de vreemden die van buiten
,, komen, en mogen daer over de drie
,, nachten niet blijven, en die hebben
,, ook haer bezondre woningen en af-
,, geſcheiden van d'andere. Haer wort
,, niet gegeven als drank, vier en an-
,, dere diergelijke dingen. En alle of
,, elk in 't bezonder, of twee, aen twee,
,, of in wat getal, dat'et zy, 't zy datze
,, van deure tot deure om een aelmoes
,, gaen, of anders op der ſtrate komen,
,, hebben een witte linnen bant aen de
,, hoet, en een klap in de hant, om van
,, andere onderſcheiden te worden.
,, Daer is geſtelt, over het hele huis een
,, moeder die binnen-moeder geheten
,, wort, met dienſtknechten, en drie
,, dienſtmaeghden, die over de keuk-
,, ken en andre behoeftige dingen zor-
,, ge dragen. Daer is ook een ſchool-
,, meeſter, die de Leproſen, die noch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

„jong zijn, lezen en ſchryven leert, „deze neemt ook acht op de vreemdelingen die gaen en komen. Ook „zijn'er niet alleen Regenten, maer „ook Buiten-moeders, van de voornaemſte burgers en matronen. Hier „is aen dit huis ook een ſtal die zoo net „is, dat'et geen ſtal, maer een reine „wooning ſchijnt te zijn. In de zelve „worden des 's winters twee-en-twintigh koeien gezet, die in de zomer „in de weide gebraght worden; van „deze koeien wort ontrent vijf hondert gulden des jaers aen melk en „kaes gemaekt, zoo my van geloofwaerdige luiden verhaelt is. Voorts „al de huizen, met het Leprooshuis „zijn met een ſtenen muur in 't vierkant opgehaelt, en met grachten uit „den Amſtel beſloten. Aen de zijde „van de Breeſtraet zijn woninge onlangs bygevoeght, alwaer eertijts een „gracht met een ophael-brugh was, „die met ſtichten van deze huizen „wegh geraekt is. Aen de zijde van „den Amſtel, is een luſtigen tuin, van „het overige gebou, daer ook een water tuſſchen loopt, afgeſcheiden.

„Wat aengaet de krankheit zelfs, „gemerkt de zelve zwaer en duiſter „om te kennen is, zoo zijn tot Haerlem onderzoekers en als zekre oordeelders geſtelt, die de Leprozen, „die in Hollant, Zeelant, en het Hertoghdom van Gelderlant, in zulke „gemene huizen toegelaten worden, „door zekre kentekenen onderzoeken of ze melaets zijn of niet. Levinus Lemnius verhaelt in zijn boek, „van de verborge wonderdaden der „natuure, dat hy uit het water gewoonlijk onderzoek nam, in het „welk hy aſſche van gebrant loot ſtroide, en zoo die te gronde ging, zoo „was het geen melaetsheit, maer indien het boven op het water dreef, „zoo was het melaetsheit. Andere om „te verzoeken, of het quaet geneſelijk „is, ſnijden in het vel, of ſteken'er „met een naelt in, zoo daer bloet uit „komt, zoo is het quaet geneeslijk, „maer indien daer een witte vocht uitkomt, zoo is het ongeneeslijk. Dus verre Pontanus. Wiens woorden, gelijk te voore gezeght is, wy hier alleen ten toon geſtelt hebben, om daer uit te doen blijken, hoedanigh alles daer in dit huis verandert is: want het houden van koejen in dit huis, als ook dit onderzoeken der ziekte, en meer andere dingen zijn tegenwoordigh niet meer in 't gebruik. Weinigh, ook of geen, die met dusdanige beſmettelijke ziekten gequelt zijn, leggen tegenwoordigh in dit huis. Het is ſedert met verſcheide nieuwe gebouwen vergroot, in 't midden heeft men een groote ruime en vermakelijke plaets, met groene bomen bezet. Tegenwoordigh toen wy dit ſchreven, waren Regenten van dit huis:

Anthoni Caſteleyn, Ian van Dijk, Ioannes Pollio, en *Samuel Sautijn.*

SPINHUIS.

EEr ik van de Diaken, Huis-zitten, Aelmoeſſeniers en armen, wil ſpreken, zal ik eerſt het Spin en nieuwe Werkhuis, welk laetſte, als ook het eerſte, om alle onbehoorlyke bedeleryen van onrechte armen voor te komen, is opgerecht, tot een ſpiegel en ſtraffe voor af zenden en beſchrijven, ontrent ten zelven tijde, zeit Pontanus, als het Raſphuis opgerecht wiert, en voornamelijk in den Jare vijftien-hondert zes-en-tnegentigh, is op het verzoek der Regenten en opzienders der armen, namelijk Egbert Pieterſz. oudt Schepen, Jan Klaeſz. Kloek, Symon Symonſz. Huyge Korneliſz. en Jan Vees, ook een Spinhuis verordent. Terſtont wiert'er een groot getal van meisjes ingebraght, die langs der ſtraten ledigh liepen en bedelden. Deze wierden terſtont gezet aen vlas en wol te ſpinnen, netten te braien, en ander ſlag van wollewerk te doen. Andre ook, die bevonden wierden, zich tot hoerderye en ledigheit te begeven, wierden uit de hoerhuizen in deze H. plaets gebraght, en tot groote onkoſten der ſtad, om getucht en gebetert te worden, hier ingezet. Te dien einde ſtonden ook boven de deur van 't oude ſpinhuis deſe veirze:

Om ſchamele meyskens, maeghden, en
vrouwen,
't Bedelen en leegh gaen en doolwegh
te ſchouwen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Is dit Spinhuis geſticht, zoo men hier zien mach,
Elk laet zich niet vervelen of rouwen,
Uit Charitaet hier aen de hant te houwen,
Wie weet wat hem oft de zijne noch geſchieden mach.

De mildigheit, verhaelt de zelve Pontanus, is merkelijk geweeſt: want wy weten, zeid hy, uit de mont der Regenten, dat'er twee eerbare mannen geweeſt zijn, die dit huis tot behoef der arme vrouws perzonen, zonder hun naem te willen bekent wezen, met de zom van duizent guldens begiftigt hebben. Ook hebben de Heeren Staten van Hollant en Weſt-vrieslant, dit huis vergunt vryheit van alle laſten, gelijk al andere godtshuizen. En dus was'et met dit huis gelegen, in d'eerſte Iaren. Naderhant hebben eenige ouders om haer gepleeghde quaet leven, niet alleen haer uit de Stadt Amſterdam, maer ook uit verſcheide omleggende landen aen den Regenten van dit Spinhuis, met voorgaende kennis van Burgermeeſteren voor zekre Iaren, op hope van betering in dit huis beſteedt. Ook zijn'er verſcheide vrouws-perzonen om haer quaet leven, uit de herbergen en bordelen gehaelt, en by Schepenen voor zekre jaren in dit Spinhuis gedoemt. Dus verre Pontanus.

Dit oude Spinhuis, dat eertijts het klooſter van Sinte Urſel plagh te zijn, daer af Pontanus dus verre geſproken heeft, raekte in den Iare zeſtien hondert drie-en-veertigh door onachtzaemheit der tuchtelingen zelfs, (zoo men zeidt) aen koolen, en brande by na geheel af. Toen wiert zoo lang het Spinhuis in't Raſphuis, daer de tuchtelingen gekoppelt heen gebraght wierden, gehouden, tot dat dit tegenwoordige nieuwe, daer aen terſtont na 't afbranden, met het ſtichten begonnen wiert, voltoit was. Verre overtreft dit nieuwe gebouw, het oude in menighte van vertrekken, cierlijkheit van werk, en al andere noodige behoeftigheden. In dit huis, dat van de ſtraet af ingaet, gaet men door een groote witte gehouwe ſtene poort, die ter weder zijde met Romainſche kolommen bezet is. Boven den ingang in de voorkap ziet-men de tuchting, door twee tuchtelingen, en een ander vrouw in 't midden die een der tuchtelingen kaſtijt, in marmer uit-gebeelt. De Heer P.C. Hooft, paſte op dit kaſtijden, deze twee veirzen, die in gulde letteren daer onder aen ſtaen.

Schrik niet, ik wreek geen quaet, maar dwing tot goet,
Straf is mijn handt, maar lieflijk mijn gemoet.

In de voor-gevel op d'achter burghwal, wort den arbeid der tuchtelingen, dienze hier doen, door drie vrouwen beelden, die ſpinnen, najen en braiden, in witte gehouwen ſteen, uit-gebeelt. In dit Spinhuis zitten gemeenlijk driederlei ſlagh (behalve die in 't heimelijk zitten en niet gezien worden) van tuchtelingen, die ook in drie bezondre vakken by elkandre zitten afgedeelt: want zommigen worden hier alleen om haer dronken drinken, hoerderye, overſpel en andere ongebondentheden, ingebraght; doch zelden raken dusdanige hier in, dan op het verzoek der vrienden; dewijl zoo wel het eerſte als het laetſte hier ter ſtede een vrye nering is; en deze zitten in het eerſte en tweede vak. Het derde ſlagh is, die by den Gerechte om haer dieverye, met geſelen, en brantmerken of het bannen van eenige Iaren in dit huis, onteert zijn; en deze zitten by groote menighten in het leſte vak by elkandre. Hier is, even-eens als in het Raſphuis, een tuchtmeeſter, die ook binne-vader is, en deze tuchtelingen, met lezen en voor-lezen uit de Bijbel onderrecht, en, indienze het verkerven, met ſlaen en kaſtijden in toom houdt. Zes Regenten, aen wien alle opper-zorgh, en rekening van ontfang en uitgift ſtaet, zijn over dit Spinhuis; de zelve Regenten zijn mede geſtelt over het nieuwe Werkhuis. Toen wy dit ſchreven waren in bediening

Jan Maes, Klaes Janſz. Klopper,
Barent Pieterſz. Elias,
Michiel Tielens,
David Bekker, Joris Krook.

Dit huis, behalve andere vrydommen en inkomſten, is ook met die vryheit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

heit by den Gerechte dezer ſtede begiftight, dat niemant hier ter ſtede of binnen de vryheit van dien, magh tappen oft eenige gelagen zetten, voor datze verlof van de Regenten van dit Spinhuis en 't recht daer toe ſtaende betaelt hebben. Doch alzoo veele tappers voor dezen en ook wel noch, zich vervorderden, gelagen te zetten, en wijn of bier te verkoopen zonder daer toe by den Regenten eenigh verlof by ſpincelen verkregen te hebben, en alzo dit huis in haer inkomſten verkorteden, zoo wiert op nieuw by den gerechte, in den jare zeſtien hondert vijfen-vijftigh, gewillekeurt en geordent, dat, alzoo dit huis, mits het toen noch belaſt wiert met het onderhout van het nieuwe Werkhuis, (tot weringe van allerleye onbehoorlijke beedelarye opgerecht,) niet maghtigh was te vervallen de groote onkoſten, die daer toe wierden vereiſcht, indien deze gerechtigheden niet wierden betaelt, iedereen, die alhier ter ſtede en binnen de vryheit van dien eenige bieren ter ſlete zoude willen tappen, gelagen zetten van wijn, bier, brandewijn, oft toebak, als mede drogaſtery houden, te voore aen den Regenten van dit huis, zoude doen blijken moeten, datze poorters dezer ſtede zijn, om in gevolge by den Regenten van dit huis by hun biljetten of ſpincelen, verlof tot de zelve nering te krijgen: mits dat de zelve, zoo wel die eerſt neering beginnen te doen, als die alree een tijdt lang nering gedaen hebben, ook gehouden zouden zijn alle vierendeel jaers op een nieuw daer toe te verzoeken vervolgh, begrepen in gelijk biljetten. En is ook alle vierendeel jaers, alſſe hier toe verlof krijgen, aen deze Regenten te betalen, als volgt: *Te weten, alle Herbergiers, die wijn tappen, in t' vierendeel-jaer* tien ſtuivers.

En indienze toebak verkoopen mede —— —— tien ſtuivers.

Drogaſtery houders, die wijn tappen —— —— tien ſtuivers.

Voor bier —— —— vijf ſtuivers.

Drogaſtery houders, geen wijn tappende —— —— tien ſtuivers.

Alle toebak verkoopers by de ſleet —— —— —— tien ſtuivers.

Alle brandewijn verkoopers by de ſleet —— —— tien ſtuivers.

Die gewoon zijn in 't kleen te verkoopen —— —— tien ſtuivers.

Alle tappers, die zware bieren verkoopen —— —— tien ſtuivers.

En byaldienze daer en boven toebak verkoopen —— —— tien ſtuivers,

Alle tappers, volgens de zelve keure, drogaſtery houders, brandewijn of toebak verkoopers, zijn ook gehouden, hun ſpincelen op behoorlijken tijdt te halen, op pene van dubbelt gelt te betalen, indienze na den tijt komen, en evenwel niet te mogen tappen, op pene van tien gulden.

By de boven-gemelte keure wiert den provooſten van 't Spinhuis, ook die vryheit toegeſtaen, datze mogen in alle herbergen, oft andere huizen daermen wijn, brandewijn en toebak verkoopt, of drogaſteryen hout, daerze van de regenten van dit huis gezonden worden, gaen om te zien na de ſpincelen, die de herbergiers, wijn, bier, of brandewijn-tappers, drogaſteryhouders en toebak-verkopers, gehouden zijn aen hen te vertoonen, of by weigering van dien, mogen deze provooſten hen bekeuren. En komt het derden-deel van deze boeten, ten behoeve van den Officier, een derden-deel voor de provooſten, en een derden-deel tot profijt van 't Spinhuis.

NIEUWE WERKHUIS.

Dit huis, dat eertijts een pakhuis van de Weſt-IndiſcheMaetſchappy was, ſtaet aen de Y-kant, tegen over Kattenburgh of 's Lants zee-magazijn, en is voor eenige weinige Jaren, mits de groote menighte en overgeven ſtoutheit van luie en onbeſchofte bedelaers, die den luiden en burgeren, dikwils tegen wil en dank iets afperſten, en, onder ſchijn van aelmoeſſen aen de deuren t' ontfangen, met ſtelen zich beholpen, daer toe bequaem gemaekt. Den arbeidt, dienze in dit huis doen, is hennip te kloppen, netten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

netten braejen, en grof linnen of zeildoek weven, daer af gemeenlijk zakken en balen, voor het groote Raſphuis, om het geraſpte hout daer in te doen, gemaekt worden. Om dit geboefte en deze luie bedel-zakken van der ſtraet te houden en uit der ſtadt te bannen, hebben de Regenten van het Aelmoeſſeniers huis een bezondren Schout, die onder hem verſcheide provooſten en dienaers heeft, die den geheelen dagh langs der ſtrate loopen om dit volk op te vangen, en in dit huis te brengen.

DIAKEN en DIAKEN WEESHUIS.

DE Diakenen hebben achting en dragen zorgh over de armen van de Kalviniſche gemeente, en onderhouden een groote menighte van arme en behoeftige huisgezinnen, met kleren en huur door de ganſche ſtadt. Deze Diakenen zijn in 't gemeen dertigh in 't getal, zijn luiden van een onbeſproken leven, eerlyke burgers, en lidtmaten van de Kalviniſche gemeente. Gemeenlijk houdenze eenmael ter weke in de Nieuwe-kerk, in een bezondere kamer ten Noorden van de Kerk, vergadering, daer ieder dan van deze behoeftige en nootdruftige huisgezinnen verhoort, en met alle hulpmiddelen by geſtaen wort.

Behalve deze nootdruftige huisgezinnen, onderhouden deze Diakenen ook eenige hondert ouderlooze arme kinderen; wier ouderen, lidtmaten van de Kalviniſche gemeente, doch geen Poorters, (want zonder dat kondenze in 't groot Weeshuis raken) dezer ſtede geweeſt zijn. Deze ouderloze kinderen plaghtenze noch voor eenige weinigh Jaren, hier en daer, by bezondre burgers voor een zekre zomme gelts jaerlix in de koſt, (want klederen beſchaften de Diakenen zelfs) te beſteden; doch vermits deze kinderen by wijlen by luiden raekten, daerze honger leden en de buik pas ten halve vol kregen, en weder by anderen gemeenlijk in alle ontgebondentheden en ontgeregeltheden, wierden opgetrokken, zoo wierdt by 't ganſche Amptgenootſchap goet gevonden, en, ten overſtaen van de Majeſtraet, beſlooten een gebouw te ſtichten, daer in deze ouderlooze kinderen, die wyd en zyd door de ganſche Stadt verſtroit waren, eveneens als in 't groote Weeshuis, in alle geſchikheit, vreze des Heeren, en met het leeren van lezen, ſchryven en een eerlijk ambacht, zouden mogen, opgevoedt en groot gemaekt, en, alſſe tot hun jaren gekomen zijn, met een eerlyke uitzetting, uitgezet worden. Hier toe wierdt dan zeker hoek gelegen aen de Noortzy van den binnen Amſtel, by de Zwanenburghs-brugh, op Vloyenburgh, gekozen, en in den Iare zeſtien-hondert zes-en-vijftigh, den twintighſten van Gras-maent, d' eerſte ſteen, door Iongkheer Ioannes, van Vlooswijk, zoone van de Heer Burgermeeſter Cornelis van Vlooswijk, Heer van Papenbroek, geleght. De Diakenen maghteden en zetteden vier van hun leden, als Ioannes Terink, Hendrik Scholten, Izak de la Vigne, Abraham van Frieſem, om op 't voorgebeelde ontworp van dit gebouw te letten, en onder 't ſtichten op alles opzicht te nemen en zorge te dragen, wier wapenen ook ter gedachtenis van hun yver en vlijdt, dienze geduurende het ſtichten beſtededen, in de vergader-kamer ſtaen uitgebeeldt. Een geweldigh groot gevaerte is dit gebouw, langwerpigh vierkant, pavelјoens gewijs van gevels, en drie ſtadien hoogh. Van buiten, in de voor, achter, en zijd-gevels, ſtaen een groote menighte lichten, drie ryen hoogh boven malkandren, die de vertrekken en kameren van de onderſte twede, en derde gront verlichten, en doorluchtigh maken. Dit huis is in tweën gedeelt, en aen ieder is in 't midden een groote open plaets, dat bequame ſpeel-plaets voor de jeught verſtrekt; in het eene gedeelte wonen de jongens, en in het ander de meisjes. De jongens en de meisjes hebben elk hier bezondere eetſalen, werkhuis, ſchoolen, ſlaep-

plaets,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

plaets, (die op de derde verdieping zijn,) en zieken-huis, maer de keuken, ſnyders, en ſchoenmakers winkel, gemeen. Ten linker zijde van d'eene opgangk, heeft men ook een Aptekers winkel, (want dit huis heeft een eigen Apteker, die 'er in woont, als ook een bezondre gemeents Dokter, en heelmeeſter, die alle Iaerlix by de Diakenen geloont worden) die, ten dienſte van deze kinderen, met allerhande genees - middelen verzien is. Achter aen den binnen Amſtel is ook Artzenytuin, daer in eenige kruiden, die dagelix gebezight worden, groejen. Hier zijn ook bezondre meeſters en vrouwen in dit huis, die de Iongens en meisjes leeren lezen en ſchrijven; de Iongens die grooter zijn, gaen buitens huis op een ambacht, doch zijn gehouden 'savonts weder in dit huis te komen, en mogen daer buiten niet vernachten: vol krygenze op van eten en drinken, en worden ook met behoorlyke burgers koſt geſpijſt. Behalve de buiten-moeders en binne-moeders, die over alles, wat binnen in 't huis omgaet, zorge dragen, zijn 'er eenige bezondre Diakenen, die uit d'andre daer toe gekoren worden, en hier in dit huis een treffelyke kamer en vergaderplaets, daer in de drie gronden, en de voor, achter en zijd-gevels van dit huis ook hangen uit-geteikent, hebben.

En om al deze onkoſten te vervallen, worden in alle Kerken van de Kalviniſche gemeente, als 'er gepreekt wort, aelmoeſſen vergadert; daer en boven, gaen ook de Diakenen alle maenden door de ganſche ſtadt om, en aen de huizen der litmaten aelmoeſſen halen; dat zeker een groote zom penningen, en bywijlen jaerlix aen de kant van drie mael hondert duizent gulden, opbrengt; daer en tegen beloopt de jaerlixe uitgift zomtijdts aen de kant van twee honderdt duizent, en dertigh, veertigh, en vijftigh, zomtijts meer en min, gulden: Naer uitwyzing van de rekening, die jaerlix ten aenzien van ieder een geſchiet. Doch ſtaet aen te merken, dat dit uitdeilen alleen maer geſchiet over de Nederduidtſche gemeente, want de Walſche of Franſche, en Engelſche gemeente onderhouden haer eigen armen, zonder dat hier onder ook d'armen van de Remonſtranten, Luiterſchen, Herdopers of van andere gemeenten, die haer eigen armen onderhouden, begrepen zijn.

WALEN WEESHUIS.

IN den jare zeſtien hondert een-endertigh wiert ook, ter overſtaen van de Majeſtraet, by eenige der treffelijkſte Burgers, en Diakenen van de Franſche gemeente een Walen Weeshuis voor d'ouderlooze kinderen van de Franſche gemeente opgerecht; ter oorzake dat'er veel arme poorterlooze ledematen waren, wier kinderen na hun in 't groote Weeshuis niet komen konden. Dit Weeshuis ſtaet in de Laurier-ſtraet en wierdt geſticht in den jare zeſtien hondert en dertigh, daer terſtont, een groote menighte van kinderen, die dus lang voor een zekere zom penningen, by gemeene burgeren beſteedt waren, ingebraght wiert. Voor aen de gevel ſtaen dezen woorden in 't Franſch:

La Maiſon des pauvres
Orphelins d' l'egliſe Walonne.

Dat is:

Het huis van d'arme Weeskinderen van de Franſche of Wale Gemeente.

Dit huis, hoewel het veel kleender en zoo aenzienlijk niet is als het voorgaende, is niet niettemin van nootwendige behoeftigheden verzien. Want het heeft ook zijn eige ſchoolmeeſter, door wien de jeught in de Franſche tale geoeffent wort; en grooter geworden zijnde, wort ieder zoo wel de knechten als meiden, op een hantwerk beſtelt. Het is ook met een eigen bakkery, daer in het broodt voor deze kinderen gebakken wort, en andere nootwendige behoeftigheên, verzien.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Oude en Nieuwe-zijds Huis-zitten-huizen, en Aelmoeſſeniers-huis.

BEhalve de boven-verhaelde Godtshuizen, zoo wort hier ook zonderlinge zorge gedragen voor de Huis-zitten-armen: waer by verſtaen worden die luiden, die met of zonder kinderen huis houden, maer door de menighte van kinderen, of door eenigh ander ongeluk van quaet fortuin, onderdrukt worden, en aen de koſt niet kunnen geraken. Wijtloopigh heeft van deze Huis-zitten-armen Pontanus, wiens woorden wy hier om ook zullen laten volgen, te zijner tijt aldus geſchreven. *Na dat wy verklaert hebben de huizen toe-geëigent en verordert tot behoef, zoo wel van kindren, als oude luiden, en andere in allen gevalle, zoo is'er noch overigh te ſpreken van de Huis-zitten-armen. Hier by werden verſtaen, die huis-houden, vrouw en kindren hebben, en met haer handen en dagelixe hantering, haer koſt zoeken te winnen, maer door quade tijden en andere ellendigheden onderdrukt zijnde, den koſt niet heel en kunnen winnen, en haer huisgezin onderhouden. Tot die inzicht, dan, van deze, en om den zelven van nootdruft te verzorgen, zijn verkoren by de Majeſtraet dezer Stede uit de beſte der Burgeren zekere Aelmoeſſeniers of Regenten, en den zelven, zoo wel aen d'oude als nieuwe zijde, benevens inkomſten en verzamelingen, huizen en ſpykers vergunt, in de welke d'eedtwaren, om etlyke duizent huisgezinnen te voeden, opgedaen, en weder uit-gedeelt worden. Daer is onder anderen, noch ten huidigen dage zulk een huis recht tegen over de* * *Appelmarkt, aen de Nieuwe-zijde, geſticht in 't Jaer 1486. als het opſchrift uitwijſt. Hoewel de originele brieven die ter kamer van de Aelmoeſſeniers beruſten, te kennen geven, dat deze inſtelling ouder is, en van voorgaende eeuwe, en datze meer dan twee hondert Iaren te voore in 't gebruik geweeſt is. De namen nochtans der Regenten worden niet gevonden boven het Jaer 1536. en toen waren Regenten aen de Nieuwe zijde Jan Duyveſz. d'oude, Jonge Klaes Heyn, Dirk Hillebrantſz. Otter. Jan Duyveſz. de Jonge, daer na in't Iaer 1578. als 'er verandering in de regering en Godtsdienſt, quam, zijn in plaets van vier, zes perzonen gekoren, waer af deze naervolgende d'eerſte zijn: Hendrik Ebbeſz., Baertout Dirkſz., Jan Smit, Ian Verburgh, Herman Rodenburgh, Jan Pieterſz. Reael, welke regeringh van zes perzoonen heeft geduurt tot noch toe. Het ampt van deze Regenten beſtaet voornamelijk in 't bedienen der armen, eerſt de aelmoeſſen in de Kerken te verzamelen, en vier of vijf generale omgangen voor alle huizen te doen: voorts zorge te dragen dat de huizen den gemelden armen toe-behoorende, mitsgaders de landen mogen verhuurt, wel onderhouden, de renten ingevordert; als ook de huizen van koorn, botter, kaes, en torf wel verzien, en de aelmoeſſen onder de rechte armen mogen uit-gedeelt worden.*

* Toen was de Appelmarkt achter het Stadthuis.

Het boven-gemelde huis is aen de Nieuwe-zijde, en gebouwt, in 't jaer 1486. eigentlijk om 17000. mant turf, daer op te leggen, maer is nu meer als de helft te kleen; gemerkt dat'er meer als over de 34000. manden alleen aen de Nieuwe-zijde uit-gedeelt worden. Het uit-deilen van botter is eerſt begonnen, in 't Iaer 1562. als een godtvruchtige vrouw, en zeer weldadigh tegen d' armen, genaemt Geertje Barnerts, den Regenten van het Huis-zitten-huis, heeft gegeven, een rente-brief van vijftigh gulden Iaerlix, op voorwaerde dat d' armen 's Iaers drie tonnen botter zoude uitgedeelt worden, maer nu behoeftmen wel drie tonnen 's weeks, en wel meer, als men geen kaes geeft. Deſgelijks heeftmen in 't zelve Iaer beginnen de kaes uit te delen, voornamelijk door de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

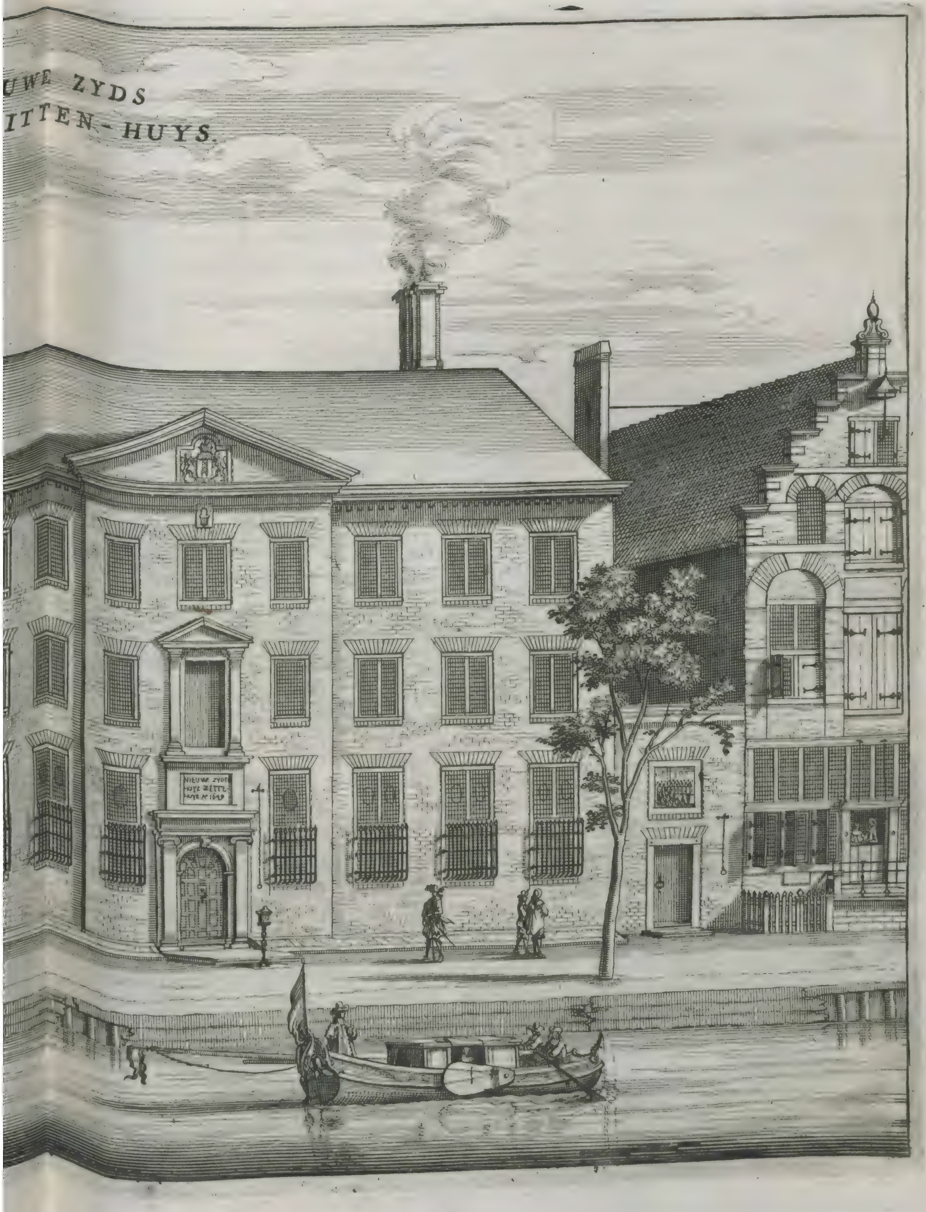

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vo
de
leu
van
Jare
25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de mildadigheit der burgeren, van de welke zommige hondert, andere twee hondert gulden toe gaven. En voornamelijk heeft ook over weinigh jaren Margriet Klaeſſen, Kors dochter, hier veel toe gedaen, en een zom van eenige duizent gulden aen deze armen gemaekt. Dit zijn meeſt de beginſelen, en de voortgank van deze inſtelling. Wat nu aengaet de menighte der armen, die nu tegenwoordigh zijn, heeftmen aen de Nieuwe-zijde boven de 1611. *huisgezinnen, van de welke indien men alle hoofden zoude reke-nen, dat is, indien men mannen, vrouwen, jongelingen en kinderen in 't bezonder getelt wierden, het getal zoude wel boven de* 6000. *beloopen. Het welk zoo veel meerder zoude wezen, indien de huisgezinnen van d' Oude zijde daer by gevoeght wierden, die boven de* 900. *zijn, zoo dat in 't geheel de huisgezinnen zoo van de Oude als Nieuwe-zijde wel twee duizent en vijftigh of tzeſtigh uit zouden maken. Maer aen de Nieuwe-zijde, alwaer, gelijk ik gezeght hebbe, wel* 1611. *huisgezinnen zijn, vintmen naulix* 200. *Hollantſche huisgezinnen, als uit zeker regiſter of verhael der Aelmoeſeniers blijkt: maer d'overige beſtaen in verſcheide natien, als, Franzoiſen, Walen, Brabanders, Vlamingen, Vriezen, Embdenaers, Engelſche, Weſtfalen, Ditmerſen, Eydertſche, en andre uitlandſche natien, door 't oorlogh verdreven. Het zelve is mede van d'Oude-zijde te verſtaen. En al deze natien worden bedient, en hen Eerbarm-giften uit-gedeelt, van wat gezinte datze ook zijn, indienze niet gaen bedelen, en hier woonaghtigh zijn; des geſchiedt dit op die voorwaerde, dat by aldienze komen te ſterven, en geen kinderen achter-laten, de Regenten het goet mogen aen-taſten, 't welk hen by den Gerechte in den Iare vijftien hondert twee en dertigh is toe-geſtaen. Doch ſtaet aen te merken dat deze uit-deling niet geſchiet, dan des Winters, eenige weken lang.* Dus verre Pontanus.

Volgen de de Keure van den Jare 1530.

En alzoo by ervarentheit dikwils bevonden wiert, dat vele luiden tegen en geduurende de winter, zich aen de Regenten van de Huiszitten armen, aen de Oude, en Nieuwe-zyde zich beholpen met quade en onwaerachtige getuigeniſſen harer armoede, woonplaetſe, belaſtingen van kinderen en diergelyke. Dat mede, de gewoonlijke uitgiften en erbarmgiften, gevordert en genoten worden by den genen die zelſs eenige middelen, inkomſten, of onderhout hebben, voor hen of hunne huisgezinnen, waer door de erbarmgiften niet alleen worden verdeilt, en den rechten armen onthouden; maer ook de kantoren en middelen van dien bezwaert en verachtert van zodanigen, die het met rede kan geweigert worden, zoo wiert by den Gerechte in den jare zeſtien hondert drie en twintigh beſloten, dat een ieder die zich by deze Regenten wilde aengeven, of laten aentekenen, gehouden is oprechtelijk, des verzocht zynde, en na de waerheit te verklaren haer armoede of gebrek, en ofze geen middelen hebben tot onderhout van haer huisgezin, mitsgaders haer woonplaetſen, en hoe lang datze hier gewoont hebben, en de menighte, als ook de jaren van hun kinderen, ten einde by deze Regenten daer op gelet magh worden; zonder dat iemant niet woonende of den behoorelijken tijdt niet gewoont hebbende binnen deze Stadt, of vryheit van dien, 't zelfſte naders mag verklaren, of, ook het getal van ſijn kinderen te vergroten, noch eenige andre aen te geven als haer eige kinderen.

Volgens de Keure van den jare 1623 den 3. Novemb.

In den jare zeſtien hondert en vyftigh, wiert ook by den gerechte geordent, dat de gene die hier geen vaſte woonplaets houden, geen aelmoeſſen mogen genieten, en die van zouden mogen genieten, en die van buiten met der woon in de ſtad komen, in plaets datze van te voore maer vier jaren behoefden te woonen, nu zes jaren achter den anderen woonen moeſten, eerze onderhout zouden mogen krijgen.

En gelijk deze Huis-zitten armen, in Huis-zitten armen aen d'Oude en Nieuwe zyde verdeelt worden, alzoo zijn ook over d' Oude en Nieuwe-zyde bezondre Regenten geſtelt, die ook bezondre huizen hebben, daerze vergaderen

gaderen en alle nootwendige behoeftigheden uitdelen. Ten Zuiden naeſt het Leprozen-huis ſtaet het Huis-zitten-huis van d'Oude-zijde. Dit is een uitmuntend en een heerlijk gebouw, voor eenige weinige jaren geſticht. Het begint aen de burghwal en komt aen de ſchans met een groote en brede Doriſche ſtene poort uit. Verſcheide vertrekken en kamers zijn in het zelve huis, zoo daer de Regenten vergaderen, als daer de eetbare waren uitgedeelt worden; in't midden is een cierlijke en groote tuin, rontom de zelve loopt een breede galdery, daer in 't uitdeelen d'arme luiden langs heen op een ry ſtaen, en botter, broot en kaes, dat eens ter weke uitgedeelt wort, ontfangen. Hier nevens ten Zuiden van dit huis ſtaen twee groote pak-huizen, hier in leggen onder ook d'eetwaren, en bovenop de zolders koren en turf.

Immers zoo een koſtelijk en aenzienlijk gebouw hebben de Regenten van de Nieuwezijde; dit ſtaet op d'Ooſtzijde van de Prince-gracht ter plaetſe daer wel eer de turf wiert uitgedeelt, en is geſticht of hermaekt in den jare zeſtien hondert negen-en-veertigh. In dit gebouw, zijn mede verſcheide brede en ruime kamers. Ter zy is een ander gebou dat kleender is, daer aen, in 't midden in de voorgevel deze woorden ſtaen, *zaligh zijn de Barmhertige, want hen zal Barmhertigheit geſchieden.* Matth. 5. v. 7. en aen d'eene zijde, *Doet wel aen den Armen*, en aen d'ander zijde, *U loon is in den Hemel.* Van binnen is een lange Galdery, daer den behoeftigen op een ry de ſpijze wort uit-gedeelt. Twee groote Turf huizen zijn mede aen dit Huis-zitten-huis, het eene ſtaet aen de ſchans by de Zaeghmoolens-Poort, en het ander, aen de ſchans, by de Paſſeer-ſtraet. Het eerſte is geſticht in den jare zeſtien-hondert negen en veertigh, het ander, in 't jaer negen en dertigh. De zes Huis-zitten Regenten aen d'Oude-zijde zijn, tegenwoordigh deze

Ian Selijns,
Marten Kanter,
Kornelis Hoppeſak, overleden.
Ian Lantsman.
Willem vander Does Symonſz.
Koenraet Klink.

En aen de Nieuwe-zijde,
Ian Appelman,
Abraham Ernſt van Baſſen,
Jan Alewijn,
Tijmon Veneman,
Hendrik Kleef,
Elias Nuys.

AELMOESSENIERS-HUIS.

OM voorders alle misbruiken, in deze welgeſchikte ſtadt voor te komen, en de zelve van bedelerye langs der ſtraten geheel en al t' ontlaſten, is by Burgermeeſteren met goetvinden van de zes-en-dertigh Raden, in den jare zeſtien hondert en twalef, beſlooten noch een Godts-huis op te richten, onder de naem van Aelmoeſſeniers-huis, waer in des zomers, als de Huis-zitten geen uitdeiling meer doen, uitdeiling aen behoeftigen huis-gezinnen, en andere armen zoude gedaen worden. Op de Cingel of Konings-gracht, op het Leytſche Veer, ſtaet dit Aelmoeſſeniers-huis, dat eertijts of de plaets daer het op ſtaet mede een gedeelte van het mannen Tuchthuis was. Van binnen in 't midden is een groote plaets, en daer rontom een galderye, daer den behoeftigen luiden d'eetwaren worden uitgedeilt. Dit huis, of de Regenten van dit Aelmoeſſeniers-huis, doen alleen maer (gelijk gezeght is) uitdeling aen nootdruftige huisgezinnen, en den genen, die in haer armoede, indienze geen onderſtant kregen, vergaen zouden, des zomers, als wanneer de Huis-zitten geen ſpijzing of uitdeiling doen. Eenige hondert arme ouderlooze kinderen, die in 't groote Weeshuis, noch Diakoni Weeshuis, om dat haer ouders geen Poorters noch Litmaten van de Kalviniſche leere geweeſt zijn, niet ontfangbaer zijn, worden ook van deze Regenten by bezondre luiden in de koſt beſteet. Den behoeftigen vreemdelin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

delingen, die hier door komen reizen en geen gelt hebben om weder te vertrekken, worden ook van deze Regenten met een redelijken reispenning om voort te komen verzorght. Dit huis heeft ook een eigen Schout met Provooſten in dienſt, die de genen, die zich met alle onbehoorlijke bedelaryen behelpen, vatten en in 't nieuwe Werkhuis brengen.

RASPHUIS of TUCHTHUIS.

HOewel, miſſchien, zich het veel gevoeglijker geſchikt had, vervolgens en op een ry, eerſt al de Godshuizen, en daer na de drie gemene Werkhuizen, als het Raſphuis, Spinhuis, en nieuwe Werkhuis, te beſchryven, zo hebben wy nochtans deſe orde, om de bovengemelde rede, verandert, en zullen hier nu de beſchryving van het Raſphuis, of Mannen Tuchthuis, en vervolgens van d'overige Godshuizen, als het Oude Mannen- en Dolhuis, &c. laten volgen.

Dit Raſphuis, zo geheten na het werk of arbeit, 't welk is met zagen 't hout tot zaeghſel te maken, dat in 't Nederduitſch raſpen genoemt wort, plagh oulinx een gedeelte van het Klariſſen klooſter te zijn; maer in den jare vijftien hondert vijf-en-tnegentigh, toen men ook deze ſtadt met een aerde wal uitleide, wierdt dit Klooſter tot een Raſphuis verordent en bequaem gemaekt.

Voor aen de ſtraet, ſtaet een geweldige groote witte ſtene poort, in deſſelfs architraef zietmen leeuwen, beeren, wilde zwijnen en tygers, voor een geladen wagen gaen, daer op Breziliaenſch hout, raſpen, en ander werktuigh leit. Boven op de wagen, zit een voerman met de zweep in de hant, en tempt en drijft vaſt deze lantgedrochten voort. Onder aen leeſtmen dit Latynſche veirs:

Virtutis eſt domare quæ cuncti pavent.

Dat is:

Het is een deucht van 's kloek gemoedt,
Te temmen dat elck ſchrikken doet.

Boven op de fronteſpies van de binnen poort, ſtaen twee tuchtelingen levens groote, van witte gehouwen ſteen, en met het halve lijf naekt, te raſpen.

De grote meenigte, na 't ſchryven van Pontanus, der lantloopers en bedelaers in den Lande van Hollandt en Weſtvrieslant, zoo ten platten lande als in de ſteden, gaf aenleiding om zoo wel het mannen als het vrouwen Tuchthuis op te richten. Want als deze in ſchyn van bedelaers gongen, en de tijd en gelegentheidt waer namen, met diveryen by nacht en dagh daer onder te plegen, deden de Staten van Hollandt en Weſtvrieslandt, noopende dit ſtuk, zeker plakkaet in den jare vijftien hondert vyf-en-tnegentig, afkundigen. Waer op verſcheide ordonnantien, zoo in ſteden als in dorpen, om dit geboefte en deze bedelerye te weren, gevolght zyn. Binnen Amſterdam alleen, daer nau onderzoek op d'armen gehouden wiert, bevontmen ontrent drie duizendt vyf hondert ambachts jongens van verſcheide ambachten, en daer onder veel ſchamele meisjes. Om de ſtoutheit dan en alle ongebondentheden van dit geboeft voor te komen, en het wortelen van het aenkomende quaet uit te roien, zijn by den Gerechte, als het bequaemſte middel, twee Tuchthuizen, en in den jare hondert vijfentnegentig, onder drie Regenten, als *Ysbrant Ben*, *Ysbrant Harmanſz.* en *Hendrik Buik*, het mannen Tuchthuis, opgericht.

In dit huis wordenze alle geſlooten gehouden, zommigen ook geboeit, zoo nochtans, datze onverhindert kunnen werken, en de handen gebruiken: want eenige moeten Breziliaenſch hout tot zaeghſel raſpen, of ook bombazijnen weven. Op Zon en Heyligedagen, zijnze alle gehouden in het ſchool te komen, en wort hen uit de Bybel, en 't geen tot ſtichting en bekering van hun leven dienen kan, voorgelezen. Zommigen worden ook in d' eerſte beginſelen van leezen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

en ſchryven geoeffent. En dit is het gene, dat Pontanus te zijner tijt, van dit Raſphuis ſchreef. Doch dat de menighte der landt-loopers en bedelaers, gelijk Pontanus zeit, alleen aenleiding en oorzaek zoude gegeven hebben tot oprechting van het mannen Tuchthuis of Raſphuis, (want in het Spinhuis kan het eenighzins plaets hebben) ſchynt vry wat hert te zijn; en by na onmenſchelijk, bedelaers (ſchoon zommigen onder ſchijn van te ſtelen gingen) aen zoo een zwaren arbeit te zetten. Maer zeer veel heeft hier toe geholpen, en miſſchien ook de voornaemſte oorzaek geweeſt, dat de Wet-houderen gedwongen waren, veel jonge dieven, die zich aen andere lichamelijke pijne of ſtraffe niet kreunden, op te knopen. Te dien einde dan om de genen, daer in noch eenige hoop van betering moghte zijn, tot beteren te krygen, wiert met goedt-vinden van den Gerechte, dit klooſter daer toe bequaem gemaekt. Het voornemen was ook, toen dit huis eerſt opgerecht wiert, niet den tuchtelingen het hout met zagen of raſpen, maer hen in een Rosmeulen te laten gaen, en met meulen ſteenen het zelve kleen te maken. Dat Pontanus ook zeit, datze geboeit werken, geſchiedt niet altijdt, maer alleen wanneerze het verkorven hebben, en anders niet. Ook geſchiet het voorlezen tegenwoordigh niet voor hen allen, maer alleen, gelijk terſtont breder zal gezeit worden, voor het klene geboefte, dat nu aen het houtkappen gezet wort.

Ieder, die in dit Raſphuis uit bevel van den Gerechte gebraght wordt, 't zy om dievery, vechten, pypen ſtellen of eenige andere oirzaken, wordt terſtont, eer hy aen 't zagen komt, in een vochtige en onderaertſche kelder, die zoo laegh is, dat geen man daer in over end kan ſtaen, maer by na altijdt leggen moet, twee of drie dagen gezet. Terſtont, na datze uit deze kelder geraekt zyn, wordenze te werk geſtelt, ten zy de Tuchtmeeſter oordeelde (want hun arbeidt te verlichten en te verzwaren, ſtaet aen zyn beſcheidentheit) dat zoodanigh perzoon, ter oorzake van zijn jongkheit, of hoogen ouderdom, of eenigh ander gebrek, aen lichaem, handen of voeten tot dezen arbeidt onmaghtigh was: want zoo een wort dan aen lichter arbeit gezet, als aen eenigh dun hout, onbequaem om te verraſpen, kleen te kappen, dat daer na dan op de meulen des te lichter fijn gemalen wort. Het hout datze verwerken is niet van eenerleye, maer van verſcheide ſoorten, als Brezilaenſch, anders Farnabukhout geheten, Kampeſi, Geel, Sinte Martens, Tartubes, Pok, Roozen, wit en roodt Zandel-hout, Zaſſefras, Verzethout, en meer andere zoorten.

Twee en twee tuchtelingen, als ten dele uit deze byſtaende Figuur te zien is, die met hun tien of twaleven in een huisje zitten, raſpen dagh voor dagh, vijftigh pont van dit hout, met een twaelf dubbelde, of zaegh van twaelf bladen. Het gezaeghde hout zynze gehouden om den ander dagh te leveren, namelijk hondert pont; zulx datze met hun beide, ieder week drie hondert pont hout te raſpen hebben. En vermits eenigh hout, datze raſpen, zoo hart als ſteen is, en daer op de tanden der zagen licht ſtomp worden, en by wylen gaen omleggen, zyn de waegh-knechts, die drie in 't getal zyn, gehouden de zelve, na dat'er acht hondert pondt hout meede gezaegt is, te vylen en te ſcherpen. Deze drie waegh-knechts, die den Tuchtmeeſter ten dienſte ſtaen, in wat voor een gelegentheit hy de zelve wil gebruiken, 't zy in 't heel hout, dat van de koopman gelevert wort, in te dragen, of 't geraſpte in zakken te doen, worden by hem uit d'andere tuchtelingen, die hy daer toe bequaem acht, en hem aen ſtaen, gekozen. Ook deelt een van deze drie, d'andere gekluiſterde tuchtelingen, de ſpyze om.

De tijdt, dien de tuchtelingen in dit huis moeten uitzitten, is lang of kort, na dat de misdaden, dieze begaen hebben, licht of zwaer zijn. Want eenige, die om hun gepleeghde dief-ſtukken hier ter ſtede opentlijk op het ſchavot gegeeſſelt en gebrant-merkt zyn, worden daer voor twee, acht, tien, ja twintigh jaren, die het anders met de doot zouden bekoopen, ingebannen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

bannen. Ook is ieder tuchtelingh gehouden zijn tydt uit te zitten, 't zy hy om eenige dienſten, die hy in 't beklappen van andere dieven, die eerſt in hechtenis raken, den Gerechte doet, afſlagh van jaren kryght. Te dien einde, vergaderen ook tegens Vrouwendagh of de verkiezing, d'opper-Schout, Schepenen, met de Schouts Sekretaris en onder-Schouten, in dit Tuchthuis, en nemen hun zitplaets, in het geſtoelte van de Kerk, daerze dan den genen, die eenige dienſte den Gerechte gedaen heeft, voor hen doen komen en afſlagh van tijt geven. Doch euvel breekt hen dikwils dit beklappen van hun ſpitsbroederen, daer na op: want hoewelze voor deze feiten, dieze met deze beklapte gevangen begaen hebben, voor dien tijdt niet gedaen worden, zoo worden echter de zelve by den Gerechte aengetekent, en hen, op nieuw om eenige dieveryen weer in hechtenis geraekt zijnde, daer na te laſt geleit; zulx dat deze, nevens de laeſte, daerze op gekregen worden, dikwils oorzaek van hun doodt zyn, daerze anders, indienze ſtil gezwegen, en zich zelven niet beklapt hadden, den hals genoech zouden door gehaelt hebben. Maer gebeurt 'et in tegendeel, dat iemandt van deze tuchtelingen uit breken en 's Heeren ſloten ſchenden wil, die wort, daer op betrapt zijnde, behalve de ſtraffe van met roeden in tegenwoordigheit van Schepenen, wel ſtrengelijk gegezelt te worden, met opſlagh en verlenging van tijt geſtraft; en daer-en-boven na gelegenthet der zaken, met het eene been aen een ketting, die aen zijn hok vaſt geklonken is, of by wijlen ook met beide beenen, een maent of twee, zomtijdts ook wel zes, aen een zware ſleep ketting, zoo veel als een man kan torſen, gekluiſtert en geſloten. Doch om hen alle middelen van uit te breken te benemen, worden alle avondts de zagen, daerze zich anders van dienen, en de zelve tot hun voordeel konden gebruiken, door de waegh-knechts uit hun huisjes in de waegh gebraght, en aldaer opgeſloten, en 's morgens daer weder uit en in de huisjes gebraght. Ja zelfs zijn de monden der ſekreten, dewijlze eertijdts by wylen hier door kroopen, en alzoo daer uit raekten, ook dikwils het ongezaeghde hout, om voor den arbeit bevrydt te zijn, daer door ſmeten, met een yzere rooſter, dienze ook alle Za-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

terdagen gehouden zijn te reinigen en door te ſtoten, bezet.

En op dat de jonge jeught, hier mede by den gerechte ingebannen, (die eerſt met weven van bombazijen, de koſt verdiende, maer nu, mits de ſlechtigheit der weveryen, aen 't hout kappen, te weten zoodanigh dat onbequaem om te verraſpen is, gezet wort,) zich tot deucht zoude mogen ſchikken, en, by gebrek van ſtichtinge in de vreze Godts, niet meer van de rechte wegh des deughts afdwalen, wort de zelve by den Tuchtmeeſter, alle avonden, na het afdoen van haer dagelijxe taxt, in lezen en ſchrijven onderwezen. Te dien einde zijn 'er bezonder, uit laſt van de Majeſtraet dezer ſtede, de voornaemſte en ſtichtelijkſte zentbrieven der Apoſtelen, de ſpreuken Salomons en diergelyke boeken, om hier te leeren, 't geenze by hun ouders niet hebben kunnen of willen leeren, gedrukt. Alle zondagen, heilige, en biddagen, wort ook voor deze jeught by den zelven Tuchtmeeſter gelezen, gepreekt, gekatigizeert, en Pſalmen gezongen, even-eens als in een openbare Kalviniſche kerk. Maer de genen die raſpen, genieten dit onderwyzen, noch het hooren der preke niet, vermits het een gevaerlyke zaek zoude zijn, voor den Tucht-meeſter alleen onder zoo een hoop woedende en ongebonde menſchen by elkandre, te verkeren: dezen dan worden de gemelde boeken in hun hokken gegeven, om zich zelven die lezen, en die niet konnen, zich aen het over-luit lezen van anderen, te ſtichten. En weten deze tuchtmeeſters en opzienders, niet alleen, dit ontaerde en ongebonde volk, met dit raſpen te temmen en af te matten, maer ook eenige vagebonten, en ſtraetlopers, die zich voor den volke hier ter ſtede, met een gemaekte en gewaende, lam, ſtom, kreupel, en lazerisheidt vertoonen, met ſlaen van de bollepees, en andere ſtraffe op ſtaende voet van hun qualen te genezen. Dat hun genees-middel goet is, geven de krukken, lazaris klappen, en breuk-banden, die aen zeker bort op de plaets tegens de muur ten toon hangen, genoech te kennen. Deze geneeskonſt, is den tegenwoordigen Tuchtmeeſter mede niet onbewuſt, die door zonderlinge treken en ſtraf vande bollepees verſcheide ſtommen aen 't ſpreken, lamme en kreupele op ſtaende voet aen 't gaen gemaekt heeft. Zeker Fransman, gelijk de Tuchtmeeſter zelfs verhaelde, die zich veinſde ſtom te zijn, en door dit bedrogh zijn koſt zocht te winnen, wiert by den gerechte gevat, en voorts aen dezen Tuchtmeeſter gezonden, om t'onderzoeken, of hy in 'er daet ſtom, dan of het een gemaekte ſtomheit, was. De Tuchtmeeſter, evenwel, die niet terſtont met de ſtrenghſte ſtraffe wilde te werk gaen, geboot een van de waeghknechts, dat hy hem onvoorziens van achteren, een ſlagh, zoo veel als hy ſlaen kon, om 't hooft zoude geven, en wel letten of hy ook eenigh geluit gaf. De Fransman deze ſlagh zoo onverziens op 't lijf komende, begon hol en verbaeſt eenigh geluit te ſlaen. Waer op de Tuchtmeeſter, achtende nu genoech te hebben, hem terſtont zoodanigh met de bollepees afroſte, dat hy hem in min dan een half uur goet Latijn en Franzois leerde ſpreken: en als hy hem in 't Latijn beſtont te vragen, *waerom hy voor de Heeren niet geſproken had*, gaf tot antwoort, *dewijl ik hen niet verſtond, en zy met my in mijn moeders taele niet aen ſpraken.* Wiert voorts by den gerechte met roede gegeeſſelt en uit der ſtadt gebannen.

Met verſcheide vryheden is dit huis ook begiftight: want in den Jare vijftien hondert zeven-en-tnegentigh, kregen de Heeren Burgermeeſteren en zes en dertigh Raden, van de Hoogh. Mogende Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieslant, die vryheit, dat by aldien de Tucht-meeſter of een van d'opzienders een van de tuchtelingen, die den Tuchtmeeſter, of een van d'opzienders zoude zoeken te overweldigen, om door middel van dien, daer uit te geraken, quame te quetſen, dat de zelve tuchteling daer aen ſtierf, den Tucht-meeſters, noch opzienders daer over aenſprakelijk zouden zijn ten eeuwigen dage. Als breder blijkt uit deze volgende vry-brief:

D*E Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollant ende Weſtvrieslant, repreſenterende*

de Staten van den Lande. Doen weten, alzo Burgermeeſters en Raedt der ſtad Amſtelredamme, ons te kennen gegeven hebben, dat om d'ontuchtige jeucht te brengen tot een eerlijck exercitie in de vreſe Gods, en de voorſz. ſtad (ſo veel mogelijck) te ſuyveren van't geboeft, ſy luyden opgerecht hebben een Tuchthuys in de voorſz. ſtad, en daer over ingeſtelt vroome ende van goede qualiteyt, Luyden, tot Regenten. Ende alſoo daer veele, niet alleen kleyne jongens, maer oock ſtercke jonge mannen, ſoo by Schepenen vonniſſe, als anderſints, gebracht ſijn ende onderhouden worden; by der welcker eenige noch onlangs meſſen ende andere offenſive inſtrumenten bevonden ſijn geweeſt; mogelijck om de voorſz. Regenten, ofte eenigen van hen (die dagelijx by hen moeten converſeren) 't overweldighen, om door ſulck middel daer uyt te geraecken. Ende de voorſz. Regenten beduchten, dat niet tegenſtaende alle voorſichtigheyt, ſy luyden 't eenigen tyden genootſaeckt mochten worden hen te weren, ende moogelyck in de nootwendige defentie, yemant van de voorſz. Tuchteliengen te quetſen, daer over ſoude mogen volghen de doodt van een of meer der ſelver, ('t welck Godt verhoede) ende eenige ſcrupuleuſe vreeſen mochten ter oorſake, van dien by den Officiers van de Graeflickheyt ofte andere, achterhaelt offe gecauſeert te moghen worden; verſochten de voornoemde vertoonders, dat, omme de voorſz. loffelycke inſtitutie [a] in ipſo liminie *niet te laten vervallen, ons believen wilde, 't voorſz. Tuchthuys te nemen in onſe ſpeciale* [b] *Sauvegarde, 't ſelve (voor ſoo veel des noot ſy) privilegerende, dat indien yemant van den genen, die by den Magiſtraet geauctoriſeert is, offe namaels ſal worden, in 't voorſz. Tuchthuys dienſt te doen, aldaer eenigen van den Tuchtelingen quame te quetſen, ende die (dat Godt verhoede) daer over ſterft, hy daeromme tot geenen tyden geſtraft, noch achterhaelt ſoude mogen worden, maer vry daer van ſijn ende blyven ten eeuwigen tijden. Soo iſt, dat Wy aenmerckende de voorſz. loffelycke Ordre ende Inſtitutie ende de goede vruchten, die te verwachten ſtaen door 't oprechten van 't voornoemden Tuchthuys tot Amſtelredamme, ende d'Opzicht van dien, ten eynde de Regenten en Bedienders, van den ſelven Tuchthuyſe met meerder devoir ende auctoriteyt hen daer inne mogen dragen ende quyten, naer behooren, hebben 't voornoemde Tuchthuis, mitgaders den Regenten ende Bedienders van den ſelven Tuchthuyſe, die nu ſijn ofte namaels weſen ſullen, genomen, ende nemen by deſen in onſen ſonderlinge* [c] *protectie ende Sauvegarde, een ieder, en inſonderheyt die in den ſelven tuchthuis ontfangen ſijn, ende die daer inne namaels ontfangen ſullen worden. Ordonnerende ende bevelende ſcherpelijck by deſen, hen t'onthouden ende wachten vanden voorſz. Regenten ende Bedienders met woorden, dreygementen, wercken ofte anderſints, te misſegghen ofte misdoen in eeniger manieren, maer de ſelve reſpecteren naer behooren. Ende ſoo verre de ſelve Regenten ende Bedienders van den voornoemde Tuchthuyſe tot eeniger tijdt genootſaeckt mochten worden in haerluyder dienſte ofte Tuchtinge hen te weeren, ende de ſelve of eenich van hen, in nootwendige defentie yemandt van de voorſz. Tuchtelingen mochten quetſen, daer over een ofte meer der ſelver ſouden mogen doot blyven, ofte daer van komen te overlijden ('t welck Godt verhoede) willen ende ordonneren Wy, dat de ſelve Regenten, Bedienders, ende elck van hen, daer af vry ende onbeſchuldight ſullen gehouden worden ende blyven, ten eeuwigen dagen, ende dat ſulcx geene Officieren binnen den voorſz. Landen, hen, nochte heuren erven ende Nakomelingen, of yemant van den ſelven daer over ſullen moghen achterhalen, calangeren ofte cauſeren, ofte oock eenige informatie dies aengaende nemen. Want wy tot ontzicht, ende repreſſie van de ongebonde moetwille der voorſz. Tuchtelingen ſulcx vinden te behooren. Gegeven in den Hage, onder onſen Zeghele hier op gedruckt, den* XIIII. *Marty, Anno duyſent vijf hondert ſeven ende t'negentich. Onderſtont, ter ordonnantie van de Staten, ende was geteeckent C. DE Rechtere, hebbende daer beneffens ſtaende een opgedruckt Zegel in rooden waſſe.*

[a] In den beginne.

[b] Veilige hoede.

[c] Beſchermingh.

Ook wiert den Wethouderen dezer ſtede, by den zelven Staten, in den jare zeſtienhondert en twee, die vryheit vergunt, dat by niemandt in ganſch Hollant en Weſt-vrieslant, het raſpen van het Braſilien-hout zoude mogen gedaen worden, dan alleen hier t'Amſterdam in 't Tuchthuis; doch met die voorwaerde evenwel, dat ieder ſtadt zoude mogen mede diergelijk Tuchthuis oprichten, en daer in Braſilien-hout laten raſpen, zoo veel als in de zelve ſtadt vertiert zoude konnen worden, maer niet mogen het zelve in andre ſteden te zenden, om verkocht te werden, op pene van twee hondert gulden, als blijkt uit deze volgende gunſt-brief:

't Raſpen van Breziliaens en ander hout mag nergens, dan alleen t'Amſterdam in 't Tuchthuis, &c. gedaen worden.

DE Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollandt en Weſtvrieslandt, repreſenterende den Staten van den ſelven Lande, Doen te weten, dat, alſoo Burgermeeſteren ende Regeerders der Stadt Amſterdam ons vertoont hebben, hoe dat aldaer over eenige jaren tot groote koſten der ſelver Stadt opgerecht was, ende noch onderhouden wierde een Tuchthuys, Waer inne veel jonge luyden, die op een doolwegh waren, ende na galge liepen, daer van bewaert, ende in de vreeſe Godts tot eerlijcke oeffeningen ende hantwercken gehouden worden. Ende daer beneffens daer inne ghe-

 bracht

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

bracht werden verſcheide gehoude mannen, die haer goeden doorbrengen, ende met haerluyder huysvrouwen hart ende onbehoorlijck leven; midtsgaders anderen ſoo onbejaerde, als oude perſoonen, die naer haer ouders, vooghden of vrunden niet en willen luyſteren, ende haer qualijck aenſtellen. Waer onder die genen, die meeſt misdaen hebben ende ſterckſt van leden zijn, twee en twee geſtelt worden aen't raſpen van Braſilie, ende diergelijcke ander hout. Weſende de voorſz. Tuchtelingen een goet deel t'huys behoorende inde nabuerige plaetſen ende Steden, de welcke dickmaels uyt vruntſchap geaccommodeert zijn met het innemen van de voorſz. ongeregelde luyden. Ende op dat het den voorſz. Tuchtelingen tot haerluyder kaſtijdinge ende oeffeninge aen geen werck gebreken ſoude, zijn voor eerſt de Regenten van den voorſz. Huyſe in Januario 1599. *over een gekomen, met alle de luyden, die hen tot die tijdt toe met het raſpen tot Amſterdam, ende in de Jurisdictie van dien geneert hadden, dat zy hen daer van onthouden ſouden. Waer op voorts by keure aldaer gepubliceert is, dat van doen voortaen by niemant anders als in 't voorſz. Tuchthuys, eenigh diergelijcke hout geraſpt ſoude mogen worden. Waer door 't ſelfde tot Amſterdam voorſz. ende in de Jurisdictie van dien wel belet was geworden: maer alſoo naderhandt by eenen Pieter Janſz. een VVint-moolen was geſtelt op de Zaendijck, tegens over 't Calf, daer mede den voorſz. Tuchthuyſe in 't breken ende raſpen van't voorſz. hout ſeer grooten afbreuck is gedaen: Soo waren de voorſz. Regenten genootſaeckt geweeſt, tot conſervatie van den voorſz. Tuchthuyſe, ende omme den ondergangh van dien te voorkomen, middelen te ſoecken, omme metten voorſz. Pieter Janſz. onlanghs mede te verdragen, dat de ſelfde voortaen met zijn voorſz. Moolen in geenerhande manieren ſoude mogen malen, ofte breken eenigh ander hout, als 't welck in 't voorſz. Tuchthuys by de Tuchtelingen niet en ſoude konnen gebrooken ende geraſpt werden. Zulx dat op de voorſz. Moolen alleen gebrooken ſullen mogen worden de overgeblevene ſpaenderen van 't geraſpte hout, mitsgaders Fachet-hout ende diergelijcke ander hout, het Tuchthuis niet dienſtelijck zijnde, op de verbeurte van twee hondert guldens. Ende alſoo de voorſz. Regenten beducht waren, dat in toekomende tijden eenige andere meer hen onderwinden ſouden mogen 't voorſz. Tuchthuys t'onttrekken het raſpen van 't voorſz. hout, 't welck ſoo ſeer is dienende tot der Tuchtelingen beteringe, ende ſchrik van andere, ende tot dien einde by de voorſz. Regenten, daer voor groote zorge gedragen was, in te vreden te ſtellen, van de boven-verhaelde luiden, die daer by tot noch toe eenigh intereſt ſouden hebben mogen pretenderen. Ende by ons, 't voorſz. Tuchthuis in den Iare* 1597. *den* 14. *Martij, ten aenzien van de loffelijcke inſtitutie van dien, ende de goede vruchten daer van te verwachten, in ſonderlinge protectie genomen, ende Octroy verleent was, inhoudende, by ſoo verre de voorſz. Regenten genootſaekt wierden, in haerluider dienſt, ofte Tuchtinge van de moetwillige Tuchtelingen hen te weren, ende daer over een ofte meer der zelver mochten komen gequetſt te worden, doot te blijven, ofte daer na te overlijden, dat in zulken gevalle ('t welk Godt verhoede) de voorſz. Regenten daer van ten eeuwigen dage vry ende onbeſchadight zouden blijven, breeder blykende by den zelven Octroye. Zoo waren de vertoonders haer aen ons keerende, verzoekende dat ons gunſtelijk gelieve, tot meerder voorderinge van't voorſz. Tuchthuys, te verleenen Octroy* in meliori forma, *daer by het voorſz. Tuchthuys geprivilegieert wierde alleen te mogen raſpen, alle het Braſilie, ende andere diergelijcke hout, den Tuchthuyſe dienſtelijck zijnde, ſonder dat ymant alzulck hout, directelijck of indirectelijck, met een meulen of anders, de Raſperije van het Tuchthuys voorſz. in eeniger manieren ſal mogen onttrecken of ontwenden, op ſekere pene daer toe te ſtellen: mits dat de ſupplianten te vrede waren op het loon van dien,*

ende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

in den voorſz. Tucht-huys alſulcke order te doen ſtellen, dat niemant hem met rede daer over ſoude hebben te bezwaren. Soo is't, dat wy de ſake ende 't verſoek voorſz. overgemerkt hebbende, ende genegen weſende ter bede van Burgermeeſters ende Regeerders der ſtadt van Amſtelredam, de ſelve uyt onſe rechter wetenſchap, volkomen macht en autoriteyt vergunt, geconſenteert, geaccordeert, ende geoctroyeert hebben, vergunnen, conſenteren, accorderen ende octroyeeren by deſe, dat tot conſervatie, vorderinge ende onderhout vanden Tuchthuyſen binnen der ſelver ſtede, 't raspen van Braſilie en andere diergelijcke hout, by den Tuchtelingen in der ſelve huyſe alleen gedaen ſal mogen worden, met excluſie van allen anderen inden Lande van Hollant ende Weſtvrieslant, ſonder dat yemant de rasperye van ſulck hout direcktelijck of indirecktelijck, met een meulen of anders ſal mogen doen, ofte doen doen, of 't ſelve werck ende rasperye het voorſchreven Tuchthuys in eeniger manieren vermogen t'ontrecken, op een pene van twee hondert ponden van XL. *grooten, te verbeuren by de geene, die contrarie van deſen bevonden ſullen werden gedaen te hebben, ſoo dickwils ende meenighmael 't ſelve geſchieden ſal, ofte bevonden ſal konnen werden gedaen te weſen. Mits dat Burgermeeſteren en Regeerders voornoemt gehouden ſijn alſulcke ordre te ſtellen ende te doen onderhouden, op het loon van de rasperye van den voorſchreven houte, dat niemant daer over hem met redenen ſal hebben te beklagen. Ende dit al met die reſerve ende verſtande, dat ſoo by eenige ſtadt of ſteden van den voorſchreven Lande van Hollant ende Weſtvrieslant, 't eenigen tijden goet gevonden werde een Tuchthuys binnen hare Sadt of ſteden te maken, ſtichten ende oprechten, dat de ſelve ſtadt of ſtede vermogen ſullen de Rasperye van de voorſchreven Braſilien ende andere diergelijcke houten (voor ſoo veel binnen hare ſtadt of ſteden verhandelt en vertiert ſal werden, en anders of vorders niet) by den Tuchtelingen inden ſelven huyſen te doen raspen ende wercken, ſonder dat de voorſchreven Burgermeeſters ende Regeerders der Stadt Amſtelredam uyt krachte van deſen, eenigh hinder ofte beletſel daer tegens ſullen mogen doen, in eeniger manieren. Ende ten eynde Burgermeeſteren ende Regeerders der ſtadt Amſtelredam 't inhouden van deſen onſen conſente, accoorde, gunſte, Octroye volkomentlijck mogen genieten ende gebruycken, als naer behooren, laſten ende ordonneren* Wy *wel expreſſelijck by deſen, allen en eenen yegelijcken, die 't ſelve aengaen mach, hen hier naer te reguleren, ende den voorſchreven Burgermeeſteren der Stadt Amſterdam 't effect van deſen, ruſtelijck, vredelijck ende volkomelijck te laten genieten ende gebruycken, ſonder hen te doen ofte laten geſchieden eenigh hinder, letſel ofte moeyeniſſe ter contrarie. Gegeven in den Hage, onder onſen grooten Zegele hier aengehangen den* 11. *May, in 't jaer ons Heeren duyſent ſes hondert ende twee. Was getekent,* J. van Oldenbarnevelt, *ut. Op de plijcq; ſtont, ter ordonnantie van de Staten, ende was getekent,* I. de Duyck, *hebbende onder uythangen een groot Zegel in rooden waſſe aen een dubbelde Francyne ſtaert.*

Doch alzoo, niet tegenſtaende dit verlof van de Staten van Hollandt en Weſtvrieslandt, uit andere ſteden geraſpt en gemalen hout, hier ter ſtede ingebraght wiert, waer door by vervolgh buiten twijfel den ondergangk van dit Tuchthuis zoude veroorzaekt worden, 't welk by gebrek van werk voor den tuchtelingen niet kan beſtaen, zoo wierdt in den jare zeſtien hondert en tzeſtigh gewillekeurt, gelijk alree by keure van den jare zeſtien hondert zes-en-veertigh, gedaen was, dat voortaen niemant van de Burgeren oft inwoonderen van deze ſtadt, eenigh Braſilien of ander diergelijk hout, zoude mogen doen breken buiten den Tuchthuize alhier opgerecht, op pene van twee hondert guldens t'elkens by den overtreders te verbeuren, mitsgaders op de verbeurte van 't gezaeght, gemalen en gebroken hout. Dat ook voorts, geen gezaeght, gemalen of gebroken Braſilien of ander diergelijk hout, dat elders geraſpt was, binnen deze ſtadt zoude mogen verkocht, verhandelt

of

of verſtiert worden, op pene van twee hondert guldens en 't hout. Een derdendeel tot behoef van den Officier, en twee derdendeelen tot behoef van 't Raſphuis.

In den jare zeſtien hondert en drie, is in dit zelve Tuchthuis, noch een Tuchthuis, het huis voor de verwilderde kinderen genoemt, opgerecht. 't Welk, hoewel het, van het ander bovenverhaelde Tuchthuis, ten aenzien van de perzonen die'er inzitten, veel verſcheelt en is afgezondert, nochtans mede tot het zelve behoort. Hier in (in 't kort gezeit) worden al de genen gezet, die onder hun ouders en vooghden ſtaen, en na de zelven niet luiſteren willen, maer qualijk bejegenen, met drinken en hoereren, der zelven hun goederen doorbrengen en verquiſten, en endelijk tot meerder quaet vervallen zouden, indien door dit middel daer in niet verzien wiert. Doch magh hier niemandt in komen, 't zy het koſtgelt daer voor betaeldt, en zulx eerſt door d'ouders of vooghden aen Burgermeeſteren verzocht wort, met klachten van hun ongebondentheit, en datze langer geen houden aen hen weten. Deze Tuchtelingen zitten ſtil en ſlaen geen hant aen werk, mogen ook, 't zy met toelaten van de Regenten of opzienders, van niemant bezightight worden.

De binnen zorgh van dit huis, ſtaet aen een Tuchtmeeſter, die zorge draeght, dat ieder zijn werk na behooren afdoet, en aen een Binnen-vader of Sipier, die de tuchtelingen ſluit en ontſluit, en hen van ſpijs en drank verzorght. Behalve deze Tuchtmeeſter en Binnen-vader, of Sipier, zijn'er noch vier Regenten die het opperzorg over alles hebben, en rekening van ontfang en uitgift houden. Toen wy dit ſchreven waren in bediening:

Jacob Hinloopen Vermeers.
Gerard van Papenbroek.
Rombout Hudden.
en
Hendrik Scholten.

Het Oude Mannen- en Vrouwen Huis.

IN den jare vijftien hondert en vijftigh, na 't ſchryven van Pontanus, is by d'eerbaere Haesje Klaes zaliger, in 't Paradijs, in haer leven Poortreſſe dezer ſtede, een merckelijke zom penningen nagelaten tot opbouwinge van een arme vrouwen Gaſthuis, 't welk terſtont na haer doodt wiert getimmert op een leegh-erf, gelegen recht tegen over de Kapel, genaemt de Heilige ſtede, waer over het Gaſthuis ook genoemt wiert het Heilige Sakraments Gaſthuis. En na dat het gebouw van dit huis was voltimmert, is van de bovengemelde zom penningen overgeſchoten zuiver twaelf hondert gulden. Maer alzo 't getal der arme oude Vrouwen, die in dit Gaſthuis zouden woonen, niet hooger was geſtelt als op twaelf perzonen, en de gemelde Haesje Klaes van geen arme oude mannen in haer opbouwing had gewag gemaekt, zoo is door toedoen van eenen Jan Berentſz. Prieſter, by den Edele Majeſtraet dezer ſtede ingewilligt, dat'er nevens de bovengemelde twaelf oude arme Vrouwen, noch twaelf oude arme mannen, met een Prieſter in 't voorzeide Gaſthuis ingenomen zouden worden, uitmakende t'zamen vijf-en-twintigh perzonen. Weshalve is ook het zelve Gaſthuis begiftight by den voornoemden Heere Ian Berentzen, met een rente van acht-en-tzeventigh gulden jaerlix, eeuwigh en erffelijk. In den jare vijftien hondert zeven-en-tnegentigh, zijn de bovengemelde vijf-en-twintigh perzoonen van dit Godtshuis uit medelijden, door de Regenten in der tijt, ter oorzake van de groote vermenighvuldinge der oude arme menſchen, op hope dat de Burgery haer behulpzame hant daer toe bieden zoude, vermeerdert ten getale van vijf-en-veertigh perzoonen. Daer na in den jare zeſtien hondert, de Regenten in der tijdt van dit Gaſthuis, ziende dat d'oude arme menſchen binnen dezer ſtede met den getale van vijf-en-veertigh niet half gehol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

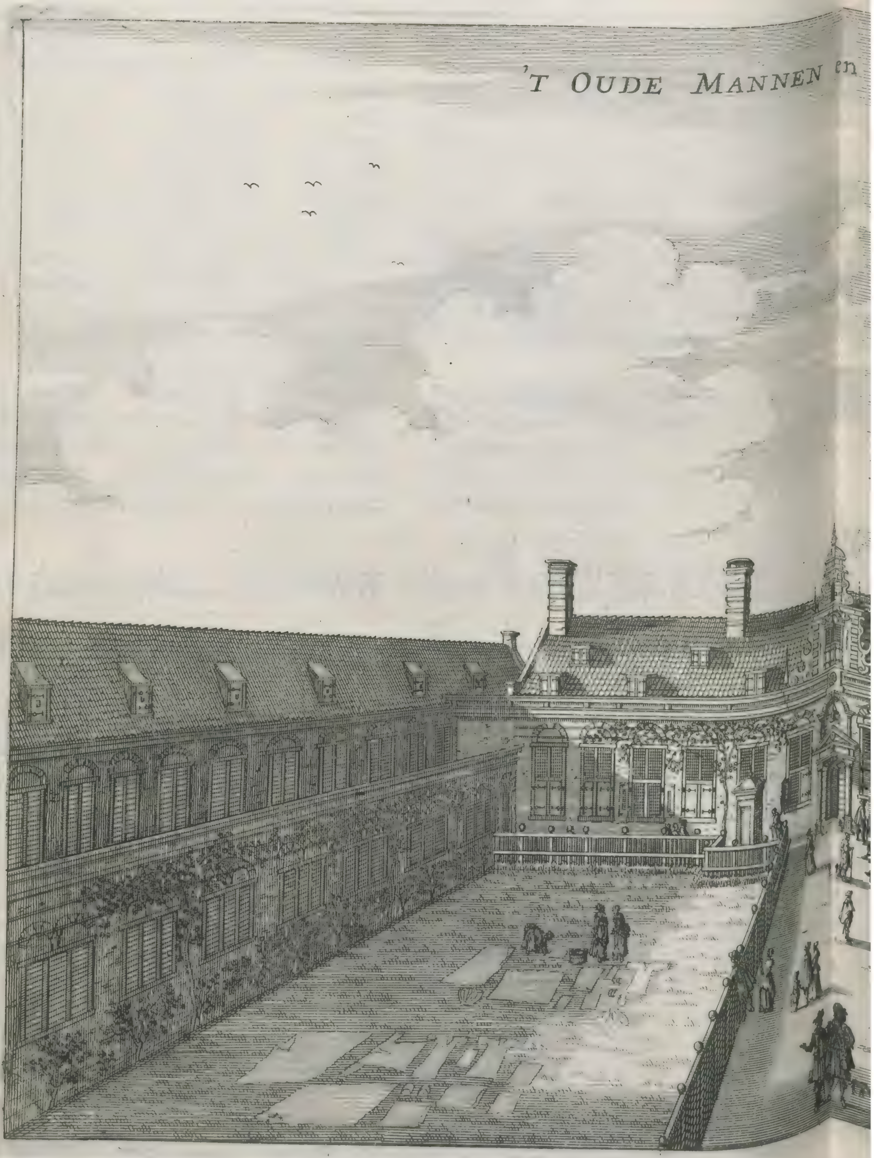

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

holpen konde worden, hebben zy luiden met goedtdunken en raedt van d'E. Majeſtraet der zelver ſtede, tot vordering van den voorzeiden armen een algemeene Lotery opgericht, waer uit gevolght is, dat 's jaers daer aen dit tegenwoordigh gebouw geſticht is, en op den negenden van Oogſtmaent hier in gekomen zijn hondert arme zoo oude mannen als vrouwen. Ter gedachtenis van deze Lotery ziet men noch in de eetzael het ſchildery, en daer onder deze veirzen:

Deez' onze Lotery,
Met hulp der Burgery,
Voedt hondert dertigh gryzen.
In dit huis nieuw gebouwt,
Daer 't ander twintigh oudt
En vier, maer placht te ſpijzen.

Endelijk in 't jaer zeſtien hondert, zijn deze hondert vermeerdert en gebracht ten getale van hondert en vijftigh. Dit is meeſt het geene, datmen aengaende d'orde en 't vervolgh der jaren, uit al de brieven, rakende voornamelijk d'inſtellinge, vermeerderingh, en ten leſten tot den tegenwoordigen ſtant en beleiding van dit Godtshuis heeft kunnen verzamelen. En wat aengaet het gebouw, daer op 't laetſte van gewagh gemaekt is, dat ſtaet allernaeſt het Gaſthuis, en heeft twee ingangen, die recht tegen over malkandren ſtaen, namelijk een op d'Oude-zijds achter-burghwal, naeſt het Gaſthuis, en een op de Kloveniers burghwal. In het zelve zijn tuinen of hoven, waer van het eene met bloem-bedden, beſſe- en kerſſe boomen, zeer çierlijk opgemaekt is. Het ander is met gras bewoſſen, en verſtrekt een bleekvelt. Ter weder zyden van beide ingangen, en van den eenen ingang tot den anderen zijn galderyen en verwelfde plaetſen, zeer aengenaem en bequaem om door te wandelen; in deze galderyen ſtaen langs heen op een ry de huisjes daer in deze oude Mannen en Vrouwen twee en twee woonen, die met bedden en ander huisraet zeer cierlijk opgemaekt zijn. Tuſſchen de bloem-tuin en het bleekvelt, is een brede ſteene gangk, die recht op 't huis, dat een groot en fraei ſtuk werks is, aenloopt. Want behalve het voorhuis dat ruim en cierlijk met ſchilderyen, van uitmuntende meeſters geſchildert, behangen is, zijn'er twee eetzalen, een voor de vrouwen en d'ander voor de mannen. Hier dichte by is ook de keuken, en alles is hier zoo gevoeglijk en net geſchikt, dat dit huis veel meer na een groot heeren, als een armen huis gelijkt. Ter linker zijde van de brede gang, die tuſſchen het bleekvelt en de tuin is, is in den jare zeſtien hondert en drie een Bornput, van CCXXXII. voeten diep, geboort, die een ader van zuiver en vers water geeft, 't welk wat vreemts en verwonderens waerdig in deze Stadt is, d'Opperzorgh van dit huis, en 't houden van rekening van ontfang en uitgift, ſtaet aen (behalve de buiten Moeders) vier Regenten of buiten Vaders. In 't jaer zeſtien honder drie-en-tzeſtig waren Regenten:

Willem Paeuw.
Anthoni Gommers.
Adriaen Boelens.
en
Arnoud de Raed.

Behalve deze is'er een binnen vader en binnen moeder, die over alles, wat binnen in het huis om gaet, zorge dragen.

In dit huis magh geen mans of vrouws perzoon komen, of moet daer in brengen, om tot zijn behoef te bezigen, een goedt bedt, drie dekenen, twee oorkuſſens, zes ſlaeplakenen met zes ſlopen, zes hemden, twee ſtoelen met twee ſtoel-kuſſens, een mingelens en pints kan, een gardijn, en een valletje, met twee gulden aen gelt, 't geenze aen de buiten Moeders te betalen hebben.

Geen mannen of vrouwen mogen ook hier inkomen, ten zy datze vrye perzonen, ongehuwt, en ook Poorters en Poortreſſen dezer ſtede zijn; de geene die hier ook in komt moet over de vijftigh jaren oudt zijn.

Ieder moet ook, eer hy hier in ontfangen wort, aen de Regenten in der tijdt, by ware woorden in plaets van eede verklaren, alſſe daer toe verzocht worden,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

den, haren ſtaet en gelegentheit, en dat op de verbeurte van de verzwegen goederen, en daer en boven met ſchande uit dit huis geſtoten te worden, en tot genen tyden daer in te mogen komen.

Ieder is ook, die hier in komt, gehouden over te dragen en op te dragen den Regenten de huizen of erven, dieze ten tijde van haer inkomſte, of terwijlze in de zelve woonen, erven, en dat ten behoeve van dit Godtshuis; doch mogenze de vruchten, na goeddunken der Regenten, genieten.

Met de winſt, dien ieder met zijn ambacht verdient, mach hy zich eerlik onderhouden, zonder iemant ter werelt, hy zy bloet-vrient of vreemt, iets daer af te geven, of ook 't zelve oneerlijk door te brengen, op pene van daer uitgezet te worden.

Ieder moet met de woonſtede, die hem van de Regenten aengewezen wort, te vreden zijn, ſchoon dat hy ook dikwils verhuizen moeſte, zonder evenwel iemant hier in eenigh voordeel te laten genieten.

Alle goederen, dieze hebben alsze in dit huis komen, en ook dieze nalaten, blijven eeuwelijk en erffelijk aen dit huis, zonder de zelve te mogen aen iemant tot nadeel van dit huis, by erffeniſſe of uitterſte wille maken.

DOL- of KRANKZINNIGHUIS.

HEt Dol-huis, zoo geheten, om dat de genen, die hier in gebraght worden, met dol of krankzinnigheit zijn geſlagen, en in de herſſen-vliezen geraekt, ſtaet op de Kloveniers burghwal, ter zijde, of achter het Ooſt-Indis-huis. D'eerſte ſtichter van dit huis is ('t geen een wonder is) een bezonder perzoon, Hendrik Pauwelſz. herkomſtigh uit den geſlachte der Boeleſſen geweeſt; als blijkt uit het wapen, dat neven het ſtadts wapen, boven den ingang van de deur, in de gevel, in ſteen uit-gehouwen, ſtaet; als mede uit het opſchrift, dat boven het eerſte huisje recht tegen over den ingang, met gulde letteren op een zwarte ſteen gehouwen, te lezen is, en de vermeerdering en aenwas van de huisjes vervat, en aldus luidt:

God zy lof prijs en eer.

1562. *Is deze plaets tot behoef van de krankzinnigen, God en den armen toegeëigent, van den Ed. Hendrik Pauwels Boeleſſen, de welke eerſte Fundateur was van dit huis, en de Stichter van* XI. *Dolhuiskens.*

1591. *Is tot hanthaving van zoo Godtvruchtige en Chriſtelijke inſtellinge, een publijke Loterye opgerecht, waer door 't zelve grootelix verrijkt is, ende toegenomen.*

Onder Regenten:

Hendrik Verwer.
Klaes Jacobſz.
en
Hendrik Korneliſz. Buik.

1617. *Is 't getal van de Dolhuiskens tot* XXXI. *toe vermeerdert, de woningen en de galdery herbouwt, ten aenſien van fraeiheit ende timmeragie merkelik verbetert, als Regenten van dezen Huize waren:*

Jan Hendrikſz. Hoop.
Pieter Symonſz. van der Schelling.
en
Symon Ianſz. Fortuin.

Dankt ende denkt.

Dit blijkt mede uit zeker ordening, die by de Majeſtraet ten tijde van de ſtighting, nopende het onderſcheit der genen, die hier in mogen komen, wiert ingeſtelt, en aldus is luidende:

BEruerende die ſaeke van 't Dolhuis, daer of mede metten voornoemden Rade gecommuniceert worde, is eyndelijcken gereſolveert, nae dat de meeninghe van wijlen Hendrick Pouwelſz. zal. eerſte fondateur van het ſelve huis verhaelt is, datmen in 't ſelve huis ſoude admitteren ofte ontfangen, voor al den Poorteren ende ook den ingezetenen deſer ſtede, die met krankzinnigheit bevallen worden;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ET DOL HUYS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

den; oock den vreemden die hier ter ſtede werkende, ofte hare hantering plegende, alhier tot kranckheyt van ſinnen geraken, ende geſont in deſer ſtede gekomen zijn, ſonder daer inne voor deſe tijt te ontfangen den vreemden ofte andere uitheemſche perſoonen die hier in kranckſinnicheit gebracht worden. Welverſtaende datmen altijt die Poorteren deſer ſtede prefereren ſullen, voor den inwoonders gheen Poorters weſende, ende d'inwoonders voor den vreemden, die hier ter ſtede werkende ofte hanteringe doende, alhier met kranckſinnigheit bevallen worden. Actum den 15. *Iuly Anno* 1562.

In 't midden aen de buiten gevel, als blijkt uit dit byſtaende afbeeltſel, zietmen in ſteen uitgehouwen, het ſpijzen der krankzinnigen, en eenige Dolhuisjes met doorluchtige yzere tralien, om alleen 't oogh te vermaken, want heel anders wordenze, als terſtont zal gezeght worden, geſpijſt, en zijn ook de huisjes heel anders gemaekt. Onder aen ſtaen deze twee knuppel veirzen:

Die met krankzinnigheit zijn begaeſt,
Die worden hier geſpijſt en gelaeſt.

Het gebou is van binnen zeer çierlik met luchtige galderyen opgemaekt, daer langs heen op een ry vierkante huisjes ſtaen, die rontom met ſterke muuren zijn opgehaelt, en ieder, behalven een rondt gat boven de deur in de muur, twee dubbelde deuren hebben; d'eene, daer in een gat is zoo groot als een hooft, daer door ze ſpijs en drank ontfangen, blijft altijdt geſlooten; d'andere of buiten deur alleen maer, alſſe overgeven dol worden, en niet te beſtieren zijn. In 't midden van deze galderyen is een groote en vermakelijke open plaets, daer aen d'eene zijde in 't inkomen een bloemperk, en aen d'ander zijde, een groot bleekvelt is. In 't midden van 't bloemperk wort de krankzinnigheit in ſteen door een ſtene naekte vrouw, die op een voetſtal ſtaet, en als uitzinnig 't hair by 't hooft heeft hangen, en 't zelve al wenende met de handen uittrekt, uitgebeelt. Behalve deze huisjes zijn 'er boven noch verſcheide andere, daer in de genen gezet worden, die de vrienden of vooghden, van een ieder niet willen bezichtight, en middelen hebben om hun verteerde koſten te kunnen betalen.

De kranken worden hier van alles wel, met goede ſpijs en drank en andere behoeftigheden, verzorght, en geſlagen noch aen 't werken gezet, gelijk in zommige ſteden van Hollandt wel gebruikelijk is. 's Winters, als 't hart vrieſt, worden hen, om zich daer by te warmen, groote heet gemaekte ſteenen in de huisjes gebraght. Te dien einde, om de kranken dagelix gade te ſlaen en waer te nemen, is'er een binne vader en binne moeder, die knechten en meyden onder zich hebben, om deze zieken te ſpijzen, en rak en gemak te doen. Ook heeft dit huis een heelmeeſter, die over deze kranken, indienze van eenige zware ziekten overvallen worden, of zich zelven komen te bezeren of te quetſen, gaet, en op hen paſt. Behalve deze zijn'er noch drie Regenten, die by Burgermeeſteren uit de aenzienlijkſte der burgeren gekooren worden, en twee buiten Moeders. Aen deze Regenten ſtaet d'opperzorg van dit huis, en houden rekening van ontfang en uitgift. Vergaderen eenmael ter weke in dit zelve huis. Op hun kamer of vergader-plaets ziet men noch de Lotery, die in den jare vijftien honderdt eenen-tnegentigh gehouden wiert, afgebeelt. Toen wy dit ſchreven waren Regenten:

Reyer Pieterſz. Elias,
Hendrik Ryael Reynierſz. en
Jakob Rotgans.

Weinigh of geen inkomſten plagh dit huis in voorige tyden te hebben, en alleen maer vijftien gulden drie ſtuivers en vijf penningen jaerlix, als blijkt uit dit volgende ſmeekſchrift, dat de Regenten, om meerder hulp en byſtant tot het onderhouden der krankzinnige menſchen, te hebben, in den jare vijftien hondert tzeventig aen de Majeſtraet dezer ſtede vertoonden, en my door de bovengemelde oudſte Regent ter handt geſtelt is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Aen mijnen Heeren den Burgermeeſteren, Schepenen ende Raden der Stadt van Amſterdam.

GEven in alder reverentie te kennen uwe goedwillige mede burgers de Regenten van't Gaſthuis der krankſinnige menſchen binnen dezer Stede, hoe dat't ſelve huys, weſende een ſchoone en nieuwe fundatie geen ofte ſeer kleyne zekere ofte gewiſſe inkomſten en heeft als niet meer dan vijftien guldens drie ſtuyvers vijf penningen jaerlix, daer tegens 't zelve huis jaerlix behoeft alleen aen eetbare waren wel zes hondert vijftigh guldens, behalve noch de groote reparatie aldaer vallende door 't breeken van de patienten ende andere accidenten, ende dat, overmits 't verloop ende veranderingen van de tijden door de voorlede troubelen gevallen, de legaten, donatien, ende aelmiſſen deze naeſte Jaren ſeer vermindert zijn, ende noch van dage te dage geſchapen zijn, meer ende meer te verminderen, overmits de luyden van hare renten veele niet en worden betaelt, ende boven dien bezwaert met groote zware contributien, zoo van den honderſten penning van alle, zoo meuble als immeuble goederen ende anders, ende dat ook 't voorſz. huys als noch niet voorſien en is van gelyke rechten ende ordonnantie daer van andere Godshuyzen hier ter ſtede voorzien zijn; zulx dat geſchapen zoude zijn, dat de voorſz. ſchoone fundatie by gebreke van competente nootdruftigheit in korten tijdt zoude te niet gaen, ende geabandonneert worden, ten ware by U mijnen Heeren hier inne behoorlijck met bequame middelen word voorſien; Soo is 't, dat de ſupplianten ende haren nakomelingen tot behoef ende onderhoudeniſſe van 't voorſz. huys, ende der patienten, ofte kranckzinnige daer inne wezende, oft die naemaels daer inne noch zullen gebracht worden, te gunnen 't derde Gods-bort, in de Oude-Kercke, ende boven de beden die geaccordeert zijn voor den huyzen van den burgeren ende ingezetenen der ſtede, ende voorts te ordonneren, ende ſtatueren, dat voortaen de vrunden, vooghden ofte bewinthebberen van den krankzinnigen menſchen teghenwoordelijck in 't voorſz. huys weſende, ofte die noch namaels daer gebracht zullen worden, gehouden zullen wezen den koſt der zelver kranckzinnigen te betalen, indien zy zulcks vermoghen, ende indien zy des niet en vermogen, ende eenige jaerlickſche inkomſten hebben, de zelve mede, zoo lang zulcke patienten, en de miſerabele perſoonen, in 't voorſz. huys onderhouden zullen werden, komen zullen tot profijt van 't zelve huys; dat oock indien eenigen van alſulcke perſoonen, die haren koſt niet betaelt zullen hebben, in 't zelve huys met eenige dootlicke zieckte bevangen worden, ofte aldaer quamen te ſterven, dat in zulcken gevallen, alle de goederen die zullen, eenighen metter doot zal ontruymen, komen zullen tot profijt van 't zelve huys, ten ware de bewinthebbers van zulken perſoonen van te vooren, met de Regenten van't zelve huys hadden geaccordeert, dit doende, &c.

Onder aen ſtont.

Op 't inhoude van deſe requeſte, is by mijnen Heeren, den xxxvj. *Raden, gereſolveert, den ſupplianten te laten genieten, zulcx als de Gaſthuyzen van den ziecken, daer leggende oft ſtervende genietende zijn; ende voorder als de onderſtaende reſolutie hier op genomen, breeder inhoudt. Actum, den* xxviij. *Januarij, Anno* 1570. *Orkond mijn als Sekretaris*

Frans Delft.

OP den XXVIII. *dagh in January, Anno vijftien hondert ende tzeventigh hebben mijn Heeren de Burgermeeſteren collatie gehouden mitten ſes-en-dertigh Raden deſer ſtede, aengaende d'inhouden van zekere requeſte by den Regenten van 't Dulhuis den Burgermeeſteren overgegeven, omme te hebben meerder ſubventie tot onderhout van 't ſelve huys ende den krankzinnigen menſchen die aldaer onderhouden worden, verſoekende de ſupplianten tot behulp als vooren, te hebben 't derde bordt in de oude Prochy Kerck, ende dit boven den beden voorſz. huyze geaccordeert voor den huyzen van den ingeſetenen deſer ſtede, ende hier toe hen geaccordeert te werden eenigen anderen artikulen, in den voorſz. requeſte den voorſz. Raeden geleſen, gementioneert, de wel-*

ke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ke by den voorſz. Raden ghehoort ende daer op opentlijken gelet weſende, is by den voorſz. Raden omme reden gereſolveert, 't voorſz. verſoek, nopende 't voorſz. derde bort of te ſtaen, dan aengaende de anders pointen, inden voorſz. requeſte geſpecificeert, datmen den huyzen voorſz. zoude accorderen te genieten, van den goeden der ſieken aldaer krank leggende, ende ook van den genen die in hare krankheyt overleiden, zulken profijt als de Gaſthuyzen alhier genieten van den Zieken aldaer leggende ofte ſtervende. Ende is voorts mijne Heeren den Burgermeeſteren gecommitteert, omme te ſpreken met den Getijdeniers ende den ſupplianten, omme henliede te moge vereenigen, te weten als de Getijdeniers met haer borden ommegaen, dat de ſupplianten, ook met een bordt in de Prochy Kerken zouden mogen gaen ende den Getydeniers volgen, omme der goeder luyden aelmoeſſen te bidden ende te ontfangen.

By mijn Delft.

By zekere Machtelt Schaep, wiert ook dezen krankzinnigen menſchen, of dit Dolhuis, in den jare vijftien honderd twee-en-tachtigh, een los rente brief van zeven gulden en tien ſtuivers jaerlix, houdende op deze ſtadt, opgedragen, op die voorwaerde, dat deze krankzinnige menſchen drie maeltijden jaerlix, ('t geen aenmerkens waerdigh is, en de goeden tijt, of de weinighte der zieken te kennen geeft,) te weten, des zondaghs voor Kerſmis een maeltijt gebraden weren-vleeſch, op de tweede zondagh na Paeſſchen een maeltijt gebrade lams-vleeſch, en op de derde zondagh voor Paeſſchen ryzen-bry, met een halve ſtuivers witte-broot daer by, zouden hebben. De brief is aldus luidende:

Op den eerſten December, Anno 1582. heeft Machtelt Schapen, gegeven, oft, op-ghedraghen het Dolhuis der Stede van Amſterdam, een los rente-brief van ſeven guldens ende tien ſtuivers jaerlix, houdende op die voorſz. ſtede van Amſterdam, begeerende dier oorſake op die Regenten der voorſchreven Dolhuis, als dat haer zal gelieven te procureren, ende beſchicken, dat den armen dolle menſchen, der voorſz. huyſe tot recreatie hebben: In den eerſten, op de eerſte Sondach voor Kersmis, alias, *die eerſte Sondach van den Advent, een maeltijt van het beſte gebrade Were-vleys, met een halve ſtuyvers witte-broot, elk voor haer hooft daer by; ten tweeden, op den Sondagh van midvaſten,* alias, *die derde voor Paeſſchen, elck een portie rijzen-bry, met een halve ſtuyver witten-broot daer by. Ende ten derden, op den tweeden Sondagh na Paeſſchen, een maeltyt van het beſte gebraden Lams-vleys, met een halve ſtuyvers witte-broot, elck voor haer hooft, ende dit aldus procurerende ſullen die voorſz. Regenten Machtelt Schapen een aengename dinge doen, ende ſal altijt in danck nemen den dienſte die ſy luiden na haer begeerten hier in zullen doen.* Blijft gezondt.

Doch dit, mits de veelheit der krankzinnigen menſchen, wort hedendaeghs zoo niet onderhouden.

Tweemael 's jaers, wort, tot behoef van dit Dolhuis door de ganſche ſtadt om aelmoeſſen om-gegaen, namelijk, des zomers, in d' eerſte week na Sint Jan, en des winters in d' eerſte week na nieuwe-jaer, des dingsdagh aen d' oude, en des woenſdaghs aen de nieuwe-zijde.

WEDUWEN-HOF.

Dit Weduwen-hof, zoo geheten, om dat daer in alleen Weduwen en ongetroude vrouwsperzoonen, woonen, ſtaet achter de Kathuizers Kerkhof, of een gedeelte van deszelfs klooſter. Eertijdts plaghten eenige klene huisjes, aen het ent van de noortzyde van de Heilige-wegh, tegen over het Raſphuis te ſtaen, de Volders huisjes genaemt, die voor het meerdeel uit mildadigheit by het Schepels geſlacht geſticht waren, en by arme weduwen en ongetroude vrouwsperzoonen, om Godswil bewoondt wierden. Maer mits in den jare zeſtien hondert negen-en-veertigh, beſlooten wiert, de tuinen en hoven van de Voet en Hantboogs-doelen, wegh te breken, en d'erven met huizen te betimmeren, brakmen ook toen deze Volders huisjes wegh. En om deze behoeftige en arme Weduwen weder van bequame wooningen te verzien, wiert den Regenten of Vaders van beide Huis-zitten-armen, aen wien het opzicht daer over ſtont, by de Majeſtraet belaſt, een nieuw gebouw te ſtichten. Hier toe wierden dan ook zekre tuinen, die recht tegen over de Kathuizers lagen, wel eer aen het Ka-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

GE SCHOOL.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Zal deez' zeer nutte ſchool u geven, zoo ghy eert
De wetenſchap, en die met iever neerſtigh leert.

In ieder van beide deze ſcholen heeftmen een Rector en Con-rector, en eenige onder-meeſters na gelegentheit en orde der Klaſſen, nevens twee ſchrijf-meeſters, om de jeught t' onderwijzen en te leeren, die de ſtadt alle zelfs ten dele betaelt en onderhout: want hun overige wedde ſtrykenze van de leerlingen dat voor het leeren gegeven wort. Ook zijn over deze ſcholen drie achtbare mannen uit de Majeſtraet tot Scholargen, en twee Viſitatores, waer toe gemeenlijk een Predikant en Profeſſor gekooren worden, geſtelt. Deze onderzoeken ook de leerlingen, hoe verre ieder gevordert heeft, op zekre gezette tijden van 't jaer, waer na dan ook den genen, die wel geleerdt en goede voortgangk gedaen hebben, zekere prijzen, om hen door dit middel tot verdere geleertheit t'ontſteken, gegeven worden.

In den Iare zeſtien-hondert tweeën-dertigh, wiert ook by de Majeſtraet beſloten, om een Gymnaſium of doorluchtige ſchole op te rechten. Hier toe wiert het klooſter van Sinte Agneta bequaem gemaekt, en terſtont tot het voor-lezen en leren der hiſtorien, van Leiden beroepen D. Gerard Voſſius, een man in alle deughden en wetenſchappen geoeffent en ervaren, en die in de kennis der oude en kerkelyke hiſtorien zijn weêrga niet had. Ten zelven tijde wiert ook van Leiden beroepen, de Heer Kaſper van Baerle, die ook op het inwyen van deze doorluchtige ſchool een treffelyke oratie, *de Mercatore ſapiente*, dat is, van den wijzen koopman, deed; waer in hy wijtlopigh aenwees, wat groote vereeninng en gemeenſchap de koopmanſchap en wijsheit met elkandre hebben. Daer na is ook Martinus Hortenſius, om de Matheſis of wiskunſt te leeren en uit te leggen, beroepen. En na 't overlyden van deze geleerde telgen zijn hun plaetzen weder vervolgens met andere geleerde mannen vervult.

Tegenwoordigh zijn'er zes Profeſſoren of voorlezers, die op hun gezette dagen en uuren, in alle wetenſchappen, als in de Wijsgeerte, Rechten, Artzeny en Wiskunſt, welſprekentheit en Hiſtorien, de jeugt leren en onderwijzen. Ten dienſte der gene, die de Latijnſche tale onkundigh zijn, wort 'er ook tweemael ter weke des Donderdaghs en Vrydaghs in de wiskunſt, door een van de Profeſſoren, die mede de wiskunſtige leſſen in 't Latijn doet, gelezen.

Boven de leesplaets van deez doorluchtige ſchool, heeftmen ook de ſtads Biblioteek of boekery, daer op allerhande boeken, als Duitſche, Franſche, Latijnſche, Griekſche, Spaenſche, Italiaenſche en Hebreuwſche ſtaen, en niet in eene faculteit alleen, maer in verſcheide faculteiten, als in de Godsgeleertheit, die wel het grootſte gedeelte uitmaken, Rechtsgeleertheit, Artzeny, Wiskunſt, &c. Ook ſtaen deze boeken niet verwert en zonder onderſcheit door malkandre, maer de boeken in de Godtsgeleertheit, ſtaen op een bezondre bort, en in een bezondre rang, die in de Rechten en Artszeny-kunſt, &c. Voor 't weghdragen van eenige hantgaeuwe luiden, die, in ſchijn van in de zelve te lezen, zich by wylen daer ook laten vinden, ſtaen ook al de boeken zoo kleen als groot, aen lange kopere en yzere ketenen vaſt gemaekt. Tweemael ter weke ſtaet deze Biblioteek open, namelijk des Woensdaghs en Zaturdaghs na de middagh, van tweën tot vyven. Een van de Profeſſoren wort ook geſtelt om opzicht en zorge over deze boeken te dragen, en met kopen die'er ontbreken, te vermeerderen; deez' noemtmen gemeenlijk met een onduitſch woort Bibliothecarius; en bekleedt dit ampt tegenwoordigh de Heer *Arnoldus Senguerdius*, voorlezer in de Wijsgeerte. Voor het oprechten van deze doorluchtige School plagh de boekery in een zekre kamer in de Nieuwe-kerk te zijn; maer ſedert dien tyt iſſe heel gevoeghlijk hier verplaeſt. Toenſe noch in de Nieuwe-kerk gehouden wierdt, hadden alleen maer de genen, die lief hebbers van de geleertheit waren, tot de zelve toegangk.

Dezen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Dezen wierden ook ſleutelen beſchaft van den genen, die zorgh over de boeken en kerk droegen.

Buiten de Reguliers poort, in een gedeelte van het oude Reguliers-hof, dat nu met deze laetſte vergrooting binnen komt te leggen, heeftmen ook een *Hortus Medicus* of *Artzeny-hof*, waer in allerlei ſlagh van uit en inheemſche boomen, heiſters, kruiden en bloemen, wel ten getale van twee duizent, zoo die tot het genezen der ziekten van 's menſchen lichaem dienſtigh zijn, als ook die alleen maer tot vermaek en çieraet van 't oogh gehouden worden, groeien.

SCHOUBURGH.

MEn heeft hier ter ſtede ook een Schouburgh, waer in, na 't out gebruik der Romainen, door ſprekende en levendige perzoonaedjen 's menſchen doen en wandel, om te omhelſen wat eerlijk, en te ſchuiwen wat oneerlijk is, vertoont wort. Want van aller geheugeniſſe her zijn in verſcheide plaetſen van Nederduitſchlandt, en inzonderheit in Hollandt, zekre Dichters geweeſt, den oude Barden niet ongelijk, onder de gedaente der letterkonſtenaers, die zich zelven niet oneigentlijk, den naem van Rederijkers toepaſten. De plaetſen daer deze Dichteren hun verzameling hielden, wierden Kamers, en de leden der vergadering ook Kameriſten genoemt. Deze maekten niet alleen gezangen, om de beroemtheit en heldendaden der voorouderen te verheerlijken, en glans by te zetten; maer vertoonden ook hun heldendaden, met levende beelden op zommige tyden des jaers. 't Vergunnen van d' eerſte plaets op hun Tooneel aen onze voor-ouderen, 't aenſchouwen van uitgekipte voorbeelden van manhafte Veldt-overſten, het treden in 't midden ter vergaderingh der oude helden, en 't hooren van hun voorzigtige dapperheit en ſtantvaſtigheit, konden, terwijl onze gedaghten de raedtſlagen overwoegen, en d'uitkomſte der zaken uit de beginſſelen afnamen, onze herten met allerley grootmoedige gedaghten vervullen. Deze gezangen en tooneelſpelen wierden in d'oude Duitſche tale beſchreven, tot dat'et Filips de Goede gelukte de meeſte Nederlanden den huize van Borgonje t'onderworpen. Sedert wiert door d'Uitheemſche Hof-houdinge van dezen Vorſt, zijne nazaten, en d'Uitlantſche ſtede-houderen, die in de byzondere lantſchappen wierden ingeſtelt, onze ſpraek in korte jaren met veel uitlantſche woorden vermenght en verbaſtert, te meer om dat ook veele Walſche ſteden door een gemene regering aen ons verbonden waren. Deez' verbaſtering vertoont zich noch tegenwoordig in de Vlaemſche gedichten van den Raetsheer Houwaert; want de Dichters ſpraken de tael der Hovelingen, tot dat de Hollantſche Kamers, en voornamelijk de Kamer hier t'Amſterdam, die van outs *in liefde bloeyend'* genoemt wiert, den Vaderlande ten dienſte, hun moeders tael gezuivert hebben, door zoo veel geleerde ſchriften en gelukkige gedichten, als door hun taelgeleerden in 't licht gegeven zijn. Zy gaven in den jare vijftien hondert vier-en-taghtigh de Nederduitſche Letterkunſt, en het jaer daer nae de Redenkaveling (welke ſchriften door Spiegel ontworpen waren) in 't licht. Toen bloeide deez plaets, als een doorlugtige School der Lant-tale. H. I. Spiegel, D. V. Koornhert, en Roemer Viſſcher waren niet alleen beſtierders van het gehele werk; maer de voortreffelijkſte Wethouderen en Burgeren der Stad begeerden in hun aengename vergaderingen te koomen, om nevens d'andren, gelijk van outs hun ſtem te hebben. Hier toe betaeldenze jaerlix anderhalve gulden, om de gemeene onkoſten der Kamers te voldoen, en te helpen dragen. Doch verſcheelt evenwel niet weinigh de tegenwoordige ſtant van onzen Schouwburgh, van de geſtalteniſſe des ouden Kamers. Want eertijts plach d'oude Kamer een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

DE SCHOUBURGH
Op 't Tooneel aen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

…BURGH van binnen
…oneel aen te ſien.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

een vergadering van uitnemende verſtanden te zijn, die gedichten ſchreven, de Hollantſche tael van onduitſche en baſtert woorden zuiverden, en zomtijdts diepzinnige vragen, voor ſtelden, daer dan de vernuften der Nederduitſe Kamers haer pennen op ſcherpten, en zinnebeelden en Tooneel-ſpelen op ontwierpen, die den volke zeer zelden vertoont wierden. In tegendeel beſtaet onze Schouburgh in zes Regenten, Hoofden genaemt; en in eenige tooneel-ſpeelders en ſpeelſters, die de ſpelen tweemael ter weke, des Maendaghs en Donderdaeghs, op 't Tooneel brengen, en den volke vertoonen. En zijn deze Speelders voor het meerdeel zoodanige perzoonen, die zich weinigh anders als met het van buiten leren, hunner rollen bemoeien. d'Andere vergaderingen en loffelijke gewoonten ſchijnen door de tijdt t'eenemael te niet gegaen te zijn; doch zoo veel als zy van de oeffeningen der Bardes afwijken, zoo veel ſchynenze de grootsheit der Latijnſche Schouwſpelen nader te komen; want de Treurſpelen die zy nu vertoonen, overtreffen verre in heerlijkheit en uitmuntentheit de ſpelen der oude kamers: de toeſtel is dikwils Vorſtelijk, en d'inkomſt, die over de tzeventigh jaren zomtijts ten achtren plagh te zijn, brengt nu jaerlix, boven alle onkoſten, meer als negen duizent guldens, tot onderhoudt van 't Godtshuis der Wezen en oude Mannen, op. De naem van Rederijkers begint te vergaen, hoewel te Vlaerdingen op het lant, te Noortwijk, en andre dorpen, noch eenige kamers in weezen zijn. d'Uitgevers der Nederduitſche letterkunſt geven 't ook te kennen in de toeeigening aen den Burgermeeſteren en Raedt der Stadt Amſterdam, daerze zeggen, dat het zommige van hun E. E. zelf belieft heeft leden des kamers te worden. In zeker rekenboek des ouden kamers vindmen onder de beminders van de kamer in Liefd Bloeyend', de namen van vijf Burgermeeſteren geſpelt; en onder anderen, Mr. Willem Bardeſius Burgermeeſter - en Raedt.

Uit het midden van deez vergadering, zijn de uitnementſte Hollandtſche Dichteren voortgekomen. Hier heeft de Droſt en Ridder Hooft, zijn eerſte Helden-zangen geſchreven. Uit deze Kamer zijn met de Droſt veel edele vernuften opgeſtaen, hier zijn de gedichten van Koſter en Brero eerſt gehoort, en Plautus en Terentius herbooren. Hier heeft Vondel zijn Treurſpelen gedicht; hier heeft hy de voetſtappen der ouden Barden nagevolght, in de Heldenzangen, die de verovering van Grol, van den Boſch en Maeſtricht, met een hooghdravende toon uit, ter eeuwiger gedachtenis van den Naſſauwſchen overwinner, trompetten. Maer op dat de vryheit der Dichteren, die nu boertwijs, dan met ernſt ieder 't geen zijn plicht betrof, te gemoet voerden, tot geen wetteloozе ongebondentheit zou vervallen, zoo heeft het de zes-en-dertigh Raden dezer Stede goedt gedacht, twe uit den haren tot Opperhoofden van d'oude Kamer te ſtellen, om de vrye vernuften door de redenen te beteugelen, en de plaets meer luiſter toe te brengen. Hier toe zijn over eenige jaren verkooren de Schout Dr. Jan ten Grootenhuis, en de Heer Burgermeeſter Dr. Gerard Schaep. Onder de beſtiering van deze Heeren, is in 't jaer zeſtien hondert zeven-en-dertig voor deze vergadering een vorſtelijke verzamelplaets geſticht, na de wijze der oude Roomſche Schouwplaetſen, met een Koningklijk Tooneel, verçiert. De naem van d'oude Kamer is toen in Schouwburgh verandert. Over deze Schouwburgh worden jaerlix zes Regenten oft Hoofden (aen wien de beſtiering van 't werk ſtaet) geſtelt. Deze hebben eenige uitnemende, (gelijk te voore ten dele alreê gezeght is,) Tooneel - ſpeelders en Speelſters in dienſt, die hier om jaer-gelt de veirzen en Toneel - ſpeelen, zoo bly en Treur - ſpeelen als kluchten, der Dichters, gemeenlijk tweemael ter weke des 's Maendaghs en Donderdaghs den volke in 't openbaer vertoonen. En wort hier niet alleen geſpeelt, maer ook zomwylen met ſtommen Perzonaedjen de zaken en 't bedrijf der vooroudren, en tijdtgenoten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

als in Schilderyen voor ogen geſtelt. Welk laetſte een oude gewoonte is, die eerſte in Egipte, en daer na by de Grieken en Romainen in 't gebruik is geweeſt. Het gebouw van deez, onze Schouwburgh is van binnen ruim en groo; doch eermen daer in komt, gaet men van de ſtraet af door een Doriſche ſteenen poort. Boven de deur van deze poort ſtaen deze twee veirzen:

De weerelt is een ſpeeltooneel,
Elk ſpeelt zijn rol en krijght zijn deel.

Voorts van daer, na 't overgaen van een ſteene vierkante plaets, daer ter weder zijde op houte panelen verſcheide veirzen ſtaen afgemaelt, komt men in een galdery, daermen ter linker zijde, op een paneel met gulde letteren deze veirzen, tot waerſchouwinge van alle ongebondentheden en moetwil, te plegen; te lezen zijn:

Geen kint den Schouwburgh laſtigh zy,
Tobak-pijp, bierkan, ſnoepery,
Noch geenerley baldadigheit,
Wie anders doet wort uitgeleit.

De Schouwplaets, daer het gemeene volk het ſpelen aenſchouwt, is een halfront; in de zelve vorm ſtaen ook twee ryen çierlijke huisjes oft kamertjes boven elkandre, daer gemeenlijk de genen in gaen zitten, die van aenzien zijn. Boven deze huisjes, ſtaen aen d'architraef van de bovenſte lijſt deze veirzen:

Tooneelſpel quam in 't licht tot leerzaem tijdtverdrijf,
Het wijckt geen ander ſpel, noch Konincklijke vonden,
Het bootſt de Werelt na, en kittelt ziel en lijf,
Of prikkeltze tot vreucht, en ſlaet ons zoete wonden.
't Vertoont in kort begrijp, al's menſchen ydelheyt,
Waer Demokrydt om lacht, en Heraklijdt om ſchreydt.

Doch voor andre, den welken d'eerſte plaets te gering en d'andre te duur valt, is boven deze huisjes weder een halfront, daer de toezienders op ſchuins opgaende banken, om elkandre 't zien niet te benemen, zitten gaen. Het Tooneel, daer op de ſpelen der dichteren door de tooneel-ſpeelders vertoont worden, is, gelijk uit dit nevenſtaende afbeeltſel ten deele ook te zien is, daer in het tooneel van binnen vertoont wort, çierlijk en gevoeghlijk met uit en ingangen, poortalen, galderyen, kolommen en diergelijke toeruſtingen opgemaekt; 't welk even-eens als een Protheus gezwint, na gelegentheit, met klene moeite verandert wordt. Gebeurt het nu, dat'er, quanſuis, eenige onderaertſche ſchimmen of geeſten moeten vertoont worden, te dien einde zijn'er in 't tooneel, dat onder hol van planken is, twee loſſe houte luiken, die met katrollen, en de verſchijnende geeſten, opgehezen, en hun werk op 't tooneel verricht hebbende, met de zelve tevens weder neêr gelaten worden. Behalve deze çieraden, ſtaen hier en daer ook verſcheyde ſpreuken en veirzen. Voor den Hemel ſtaet deze halve Latijnſche veirs van Virgilius:

Jupiter omnibus idem.

Dat is:

Jupijn is ieder een even goetgunſtigh.

Boven den ingangk van 't portael, of troon, daer gemeenlijk Keizers en Koningen gaen zitten, ſtaet dit halve Latijnſche veirs met gulde letteren geſchreven:

Mentem mortalia tangunt.

Dat is:

Het tijdelyke beweeght ook 's menſchen ziele.

Boven de deur van 't Koninklijk Paleis, leeſtmen deze woorden:

Ne cede malis.

Dat is:

Bezwijk niet in tegenſpoet.

Aen d'Architraef van de lijſt van de galdery boven het tooneel, ſtaen deze twee veirzen:

Twee vaten heeft Jupijn, hy ſchenkt nu zuur dan zoet.
Of matight weelde en vreughd' met druk en tegenſpoet.

Van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Van binnen boven den ingangk, ſtaet dit veirs:

Zy queſt en heelt.

Om hoogh aen zekre balk leeſtmen deze vierzen:

De Byen ſtorten hier het eelſte datze lezen,
Om d'oude ſtok te voên, en ouderloze Wezen.

En aen een andere:

Het ſpel heeft ook zijn tijdt, wanneer 't de tijt gehengt.
't Vermakelijk en 't nut wort hier van pas gemengt.

Op der Hoofden kamer voor de ſchoorſteen deze twee veirzen:

Gelukkigh is het landt,
Daer het kint zijn moeder verbrant.

En al deze Nederduitſche veirzen, als ook noch zeker gedicht, op 't ſtichten van dezen Schouwburgh, die door den Raetsheer Niklaes van Kampen, in deze vorm geordent wiert, zijn door J. v. Vondel gemaekt.

Gelijk de ganſche Schouwburgh, zoo ten opzicht van toezienders, als Tooneelſpeeders; zeer gevoeghlijk en alles ordentlijk is geſchikt, alzoo ontbreekt'er ook ganſch niet van toiſel en çieraet om de Perzonaedjen, 't zy in mans of vrouwen gewaet, te kleden. Te dien einde zijn'er voornamelik twee kameren, in d'eene worden de klederen bewaert, daer in de mansperzonen, en in d'andere, daer in de vrouwen of mansperzoonen in ſchijn van vrouwen, op 't tooneel verſchijnen. In ieder kamer is ook een bezonder perzoon geſtelt; want d'eene is alleen bezig om de mansperzonen in 't mannen gewaet, en d'ander om de vrouwen, of mansperzoonen in vrouwen gewaet, te kleden.

Doelen of Schutters Hoven, als de Voetbooghs, Hantbooghs, en Klove of Klaveniers Doelen.

DRie Schutters Hoven of Doelens, als de Handtbooghs, Voetbooghs (die hier ter ſtede van aller geheugenis her geweeſt zijn,) en Klove of Klaveniers Doelen, heeftmen of heeft gehadt hier ter ſtede. Maer in den jare zeſtien honderdt en vijftigh, wierden de twee eerſte Hoven, (want de huizen bleven ſtaen) mits het ſchieten met deze boogen allengs uit de gewoonte raekte en afzoette, wegh gebroken, en de leege plaetſen aen erven verdeeldt en verkocht, daer op tegenwoordigh huizen als kerken ſtaen, en twee ſtraten, als de Hant en Voetboogs-ſtraet (zoo ter gedachtenis geheten, na de Hant- en Voet- of Stale boog, daer meê in deze Doelens geſchoten wierdt) doorlopen. Boven d'ingangen van de twee Doriſche poorten, daer doormen in deze Hoven en noch in der zelver huizen gaet, zietmen noch in witte ſteen, deze aeloude boogen, pijlen, en ander geweer, dat toen in 't gebruik was, uitgehouwen. De Doelens of huizen, van de Voet en Hantbooghs Doelen, zijn met verſcheide ruime kamers, eetzalen en vertrekken, verzien. Op zommige zietmen noch verſcheide oude ſchilderyen, daer in d'oude Schutters, met hun Kapiteinen, Vendrighs en Bevelhebberen, zeer kunſtigh door vermaerde Meeſters, na 't out gebruik, ſtaen uitgeſchilderdt. In andere kamers zietmen de hedendaeghſe draght der Schutteren, en op wat wyze de zelve tegenwoordigh in volle geweer en ruſting optrekken, in ongemene groote geſchilderde ſtukken, en die verre, d'oude in kunſt en nettigheit overtreffen, uitgebeelt. Kapiteinen, Luitenants, Vendrighs, Zerjanten en andere mindere Bevelhebberen, ſtaen vervolgens, als ofze leefden, met heele troepen Schutteren nevens hen, zeer prachtigh met pluimmaedjen, en andere çieraden, uitgeſtreken.

Tuſſchen deze Hant en Voetboogs-Doelen ſtaet (gelijk ook in deze nevenſtaende figuur vertoont wort) het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Stadts Wapen of Artillery-huis.

Dit is een geweldigh groot en vaſt gebouw, en van binnen zeer ruim. Onder ſtaen langs heen ter weder zijde op een ry, geſchut wagens, allerlei kleen en grof geſchut, als heele en halve metale kartouwen, veltſtukken, valkonetten, en velt en quartier draken. Hier zietmen ook vuur muiſers, of mortieren, petarden, en ander yzelijk en ſchrikkelijk oorlogs-tuigh. Boven op de zolders, leit allerhande zijd en hals geweer, als degens, musketten, &c. Diergelijke Stads Wapen-huis, dat dit in groote verre overtreft, heeftmen ook by de Haerlemmer-poort op de Braek, daer in onder vervolgens op een ry ook al het grof geſchut, ſtaet; en boven op de zolders het Stadts kooren geleght wort. Over deze Wapen of Artillery-huizen, worden altijdt twee Majeſtraets perzoonen by den Gerechte tot Oppertillery-meeſters, geſtelt; gelijk tegenwoordigh dit ampt bekleden:

De Heer Cornelis Witſen, Oud-Burgermeeſter, en Treſorier dezer ſtede.
En *de Heer G. Haſſelaer*.

Op de hoek van de Kloveniers Burgwal en den Binnen Amſtel, ſtaet de

Kloveniers Doelen,

ter plaetſe, daer wel eertijts, toen de ſtad noch in haer muren lagh, op d'ene hoek een rondeel plagh te leggen, dat ook noch ter gedachtenis op die hoek, in de gevel van 't hoekhuis, ſtaet uitgehouwen. Eenige willen, dat deze Doelen niet Klaveniers Doelen, als of dit woort van klaeuw zijn oorſprongk zoude hebben, maer Kloveniers, of, om noch beter het Franſche woort *Coluvre*, dat een buſſe of roer betekent, uit te drukken, Coluvries Doelen behoorde genoemt te worden. Want, een buſſe of roer zeggenze, wiert by onze voor-ouders, *Coluvre*, en eenen, die met de buſſen of roer omgaet, *Coluvrier* genoemt, als blijkt uit d'oude Kronijk van Hollant, daer dit woort dikwils in die beteekening gelezen wordt, en voornamelijk daer geſproken wordt van Philips van Borgonje, leeſtmen deze woorden: *zy verſagen hen van buſſen, boogen, kolovren en andere inſtrumenten.* Niet onwaerſchijnlijk; hoewel de genen, die deze Doel, met de naem van Klaveniers Doelen noemen, zoo heel ongerijmt niet ſpreken, en ook eenigzins reden van deze laeſte benaming kunnen geven. Want niet alleen zietmen noch en huidigen dage, een klaeuw op deze Doelen in de glazen uitgeſchildert, en voerden deze Schutters de zelve op al hun tin en zilverwerk; maer ook wiert deze Kloveniers ſchutteren, toen deze ſchuttery eerſt opgerecht wiert, in d'ordening, waer na datze zig te ſchikken hadden, toegeſtaen een Klaeu voor hun wapen te mogen voeren; als blijkt uit 't vierde punt, dat aldus luidt: *Item, dat de voorſz. twee hondert Cloveniers zullen hebben d' Altaer van de oude Schutters, in Sinte Niklaes kerke, en voeren de Klaeuwe, ende voorts bruiken en bezigen, ornamenten, kelcken, juwelen en ander, die d'oude Schutters plegen te gebruiken.* Niet-te-min, gelijk gezegt is, vindmen doorgaens in d'oude brieven, de naem van Cloveniers en niet Claveniers geſpelt.

Op de groote zael van deze Doelen, die, behalve d'oude tooren, een nieuw en treffelijk gebouw is, ſtaen ook aen de muuren, en voor de ſchoorſtenen ongemene groote, en kunſtigh geſchilderde ſtukken. By na hele troepen ſchutteren, met hun Hopmannen, Luitenants, Vendrigs, Korperalen, en Serjanten, worden in de zelve meer als levens groote, en, als ofze daer in ſtonden en leefden, in volle geweer en ruſtingh (niet evenwel na d'oude tijdt, maer zoo als de Schutteren voor eenige weinigh jaren gekleet gingen en optrokken) vertoont. Hier heeftmen ook het beeltenis hangen van Maria de Medicis, die in den jare zeſtien hondert acht-en-dertigh, deze Stadt quam bezichtigen.

Op het Korperaelſchap des Heeren van Zwieten, op deze Doelen door Sandrart geſchildert, en daer onder deze Veirzen van J. v. Vondel:

De vaen van Zwieten wacht, om Medices t'onthaelen;
Maer voor zoo groot een ziel, valt Dam en Merkt te kleen,
En 't oogh der Burgery, te zwack voor zulcke ſtralen,
Die Zon van Kriſtenrijck, is vleeſch, noch, vel noch been:
Vergeef het dan Sandrart, dat hy haer maelt van ſteen.

Op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Op deze zael voor de ſchoorſteen, ziet men ook in zeker ſchildery, door Govert Flink geſchildert, deze vier Doelheeren, als

Albertus Koenradus.
Jan van Vlooswijk.
Pieter Reael.
en
Jaques Willekens.

In een andere kamer, beneden, nevens verſcheide andere ſchilderyen, zietmen d'afbeeltſelen van deze Doelheeren, als van de Heeren

C. Witſen.
Roelof Bikker.
Gerrit Reynſt.
en
Symon van Hoorn.

Ten Noorden van dit gebouw, ſtaet noch een hooge oude toren, oft ſterkte,

Zwijght Uitrecht,

oulinx geheten. Welk opſchrift ook noch ten huidigen dage aen de Noordooſtzy van de tooren, onder twee Doel-roers, die met de trompen kruisling over malkandere leggen, met gulde letteren, in een witte ſteen gehouwen, te lezen is. Deze tooren hadden de Kloveniers ſchutteren, daerze hun geweer op leiden en bewaerden, als ook deze ganſche Doelen tot hun verdoen. Twee hondert mannen was deze Schuttery ſterk, en wiert opgerecht in den jare vijftien hondert twee-en-twintigh. Deze Schutters, als ook de Hant en Voetbooghs-ſchutters, ſchooten eenmael 's jaers, om de minſte onkoſten, de papegay, 't geen by beurten omging, en om de drie jaren omquam. Een oude oeffening, doch hier ter ſtede ganſch uit de gewoonte geraekt, hoewelze ten platte lande, by boeren en huisluiden, die zelden het oudt afleggen, en 't nieuw omhelſen, noch jaerlix onderhouden en gepleeght wort. Van der ſtede wege hadden deze Kloveniers-ſchutteren, om de laſten en onkoſten der ſchutteren te helpen dragen, op twee zekre tijden van 't jaer de wijntappe, als ook vry viſſchen had in ſtadts veſten, *het Guldewater* geheten; daer-en-boven kregenze noch jaerlix elf Wilhems ſchilden, ieder ſtuk van vijftien ſtuivers. Hen was ook gegeven het Altaer van d'oude Schutters, in de Sinte Niklaes Kerk, datze, als ook een Prieſter, voor de boven gemelde giften, gehouden waeren te onderhouden. Van Stadts wege wiert hen ook beſchaft drie ponden gezuivert zalpeter, en zes ponden loots; des moeſte ieder Klovenier ook altijdt gereed houden een half pondt kruit en loot, tot Stadts behoefte; en die bevonden wiert, als d'overluiden omgingen (want viermael gingenze 's jaers om) geen half pont kruidt by zich te hebben, die verbeurde, tot behoef van 't gild, vijf ſtuivers. Hadden ook van Stadts wege een vijzel, daer in ieder zijn eigen kruit moghte maken.

Over deze twee hondert Kloveniers, waren twaelf Hooft-mannen, die deze Schutters onder hen verdeelden; ſchooten met hun volk tweemael ter weke hun maentſchult, en was de gene, die maentſchult ſchoot, gehouden een ſtoop wijns in 't gelagh te geven.

Ten zelven tijde, toen deze Schutterye der Klovenieren opgerecht wiert, wierden onder andere punten, by den Gerechte, waer na zich deze Schutteren te ſchikken hadden, by maniere van willekeure, deze volgende ingeſtelt, diewe hier, vermitsze eenige en oude gewoonten, die nu heel uit het gebruik geraekt zijn, inhouden, zullen laten volgen:

ALzoo mijn Heeren van den Gerechte, gaerne zien zouden, dat de Schutters, die nu zijn, oft namaels Schutters worden zullen, geen onnutte koſten en deden tot laſte van de ſchutteryen, op dat de gezellen lichtelijcker, de laſten van de Schutteryen zouden mogen dragen, zoo ordonneren wy ende willekeuren deſelve mijne Heere van den Gerechte, dat van nu voortaen, geene Schutters van Schutteryen, die nu zijn of namaels gecoren ofte gemaekt ſullen worden, eenige onkoſten ſullen mogen doen, daer de gemene Schutters in gehouden zullen zijn te gelden, op Heiligen Sakraments dagh in de vaſten, noch in den zomer, meer dan den Koning een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dubbelde ſtuiver, elcke ouman een dubbelde ſtuiver, voor zijn moeite, die de ſtammen van der kaerſen draegt, boven zijn hantſchoenen een dubbelde ſtuiver, die 't vaenken draeght een dubbelde ſtuiver, ende elcken van den anderen, die hem helpen dragen boven hare handſchoenen een ſtuiver, ende of die Overluiden metten voorſchreven Officianten meer koſten wouden doen, die zullenze ſchuldigh zijn zelve te betalen.

Item, oft eenige Schutters van eenige Schutteryen tot eenige tijden inwelen oft zwanen wouden ſchieten, dat ſullen die genen mogen doen, die willigh daer toe ſijn, ende de koſten die ſy daer in doen ſullen, en zullen zy over genen onwilligen Schutteren mogen omſlaen, maer alleen over die goetwilligh in heur gezelſchap komen, op de correctie van de ſteden.

De Overluiden der Schutteren, als ook de Schutters zelfs (die eertijts van allerlei zilverwerk, als ſchottelen, lampetten, kannen en ſchalen, daerze zich lieten in op-diſſchen, en elkandre luſtigh uit toe-dronken, verzien waren) plaghten op deze, als ook op de Hant- en Voet-boogh-Doelen te teeren en elkandre te vergaſten. Dit dedenze voornamelijk tweemael 's jaers, te weten op bei de Sakraments-dagen, in de Vaſten en in de zomer. Ook verſchenen op deze maeltijden niet alleen d'Overluiden der Schutteryen en de Schutters; maer ook de Schout, de Trezorieren met hun knechts, d'oude Overluiden met de knechten, de twee Hopluiden, de Viſſchers en hun knechten, de Fabrijkmeeſter met de meeſter Timmerman en Metſelaer, d'Orgeliſt, de Zangmeeſter, de Paſtoor van de Schutteryen en meer andere.

Hoewel het ſchieten met de Voet- en Handtboogh, met het afbreeken der Hoven, uit de gewoonte is geraekt, zoo wordt noch evenwel het ſchieten met het roer na de Doelpin in het hof van deze Kloveniers-Doelen, dat wel eertijdts aen deze Doelen vaſt plagh te zijn, ten deelen van eenige liefhebbers, doch weinigh van de ſchutters, gehanthaeft. Te dien einde, en om op 't getal der ſchooten te paſſen, heeftmen ook noch, naer outgebruik, een wijzer, die gehouden is, eer hy in zijn ampt treedt, in handen van een der Overluiden, dezen eedt te ſtaven: *Dat zweert ghy, dat ghy als een getrouw wijzer, oprechtelijck en rechtvaerdelijck wijzen zult, zoo wel van de ſchooten, als van de getalen de welken geſchooten worden, rechtvaerdelijk by 't becken geſlagen, of anders na ouder gewoonte te kennen geven zult, om aengetekent te mogen worden, en dat ghy twijfelende van de ſchooten oft getale die gedaen zouden zijn oft niet, 't zelve den ſchiettende Schutters (volgens de caerte) te kennen zult geven, ende voirts doen dat een goet en oprechte wijſer behoort te doen, ſonder zulx te laten om eeniger hande, ſoo waerlijk, &c.*

In den jare vijftien hondert een-entwintigh, gaf Karel de vijfde, Keizer en Graef van Hollandt, den Schutters en Gilde-broeders van deze drie Doelen, op 't verzoek van Burgermeeſters, by deze volgende gunſtbrief, die vryheit, dat by aldienze, na 't gewoonlijk teken of deſſein te doen, iemant met ſchietten quamen te quetſen of te dooden, ter oorzake van dien in geen pene lijfſtrafbare of onlijfſtrafbare vervielen, noch in geen vergoeding van ſchade gehouden waren.

KAERLE, by der Gratie Godts gekoſen Roomſch Keyſer altijdt vermeerder des Rijcks, &c. Grave van Hollandt, &c. Allen den genen die deſen ſien ſullen, ſaluyt. Alſoo van wegen onſen wel beminde Burgermeeſteren ende Schepenen van onſen ſtede van Amſtelredam, in onſe landt van Hollant ſoo inden name van den voorſz. ſtede, als van den Poorters en ingezetenen van dien, ons te kennen gegeven is, hoe ſy luyden tot ſekerheydt ende bewaerniſſe van den voorſz. ſtede, ende van hen in onſen onderdanigheyt, hier te vooren opgeſtelt hebben een ſchutterye of Gilde van Cloveniers van twee hondert perzoonen, ende daer toe twee andere ſchutteryen ende Gilden van den Voetbooge ende van den Hantbooge tot andere twee hondert perzoonen toe, of daer ontrent. Waer mede ſy hoopen onſe voorſz. ſtede alſoo wel ofte bat te bewaren ende te defenderen vande vyanden, als ſy oit gedaen hebben. Daeromme ende om die Schutters ende Gilde-broeders

Komt een Schutter iemant na het gedane deſſeyn te quetſen, ofte dooden, die is daer voor niet aenſprakelijk ten eeuwigen dage.

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

vande voorſchreven drie Schutteryen ende Gilden, vaſter in haer ſchitten te hebben, ende kenniſſe ende vrundtſchap tuſſchen hen luyden te brenghen, noot ſy, dat ſy dikwils ten minſte eens ter weke in hare Hoven vergaderen ſouden, ende aldaer ſchietten, ende oock in een, twee, of drie jaren eens na de Papegay ſchietten: maer dat ſommige van de voorſz. Schutters ende Gilde-broeder hen beduchtende of yemandt in 't voorſz. vergaderingen en het waeren tuſchen of ontrent de Doelen, of onder de papegaye te papegaye by ongeval gequeſt, of doot geſchooten ware, datmen henluyden of immers die genen, die dat gedaen hadde, ſoude willen imputeren voor eenen quaet of lelick feit, ende tot reparatie ende beteringe van dien te willen bedwingen, den voorſz. Hoven ende Doelen van den voorſz. Gilden, ende het ſchieten niet ſeer en hanteren, als wel van node ware, noch namaels doen en ſullen, 't en ſy overmits onſe gratie ende proviſie, ende dat wy den voorſz. Schutters ende Gilde-broeders vande voorſz. drie Schutteryen ende Gilde verleenen, eude conſenteren willen by forme van privilegie, oft 't gebeurde, dat tot eenige tijdt ymandt van henluyden ſchiettende in hare Hoven naer den Doelen of naer de papagaye, yemant wie ſy waren, by ongeval quetſte ofte dootſchoot, dat hy ofte den ghenen die 't ſelve gedaen hadden, of andere aldaer weſende, tot eeuwigen daghe vry ende quyt blyven mochten, ſonder daer af gehouden te weſen in eenige manieren, reparatie of verbeteringe te doen: waer af ſy ons ootmoedelijcken ghebeden hebben. Doen te weten, dat wy des voorſz. is gemerckt, ſonderlinghe tot ſekerheyt van onſen voorſz. ſtede van Amſtelredamme, ende van den Poorters ende ingeſetenen der ſelver, wy den voorſz. Burgermeeſteren ende Schepenen, ende in haer faveur, den Coningen, Dekens, ende geſwooren, ende allen den gemeynen Schutters ende Gilde-broeders van de voorſz. Gilden van den Voetboghen, Hantbogen, ende Cloeveniers, ende elck van henluyden, die nu ende namaels weſen ſullen in onſe voorſz. ſtede van Amſtelredamme, verleent, geconſenteert ende geaccordeert hebben, verleenen, conſenteren, ende accorderen by forme van privilegie uyt onſe ſonderlinge gratie by deſen. Oft gebeurde, dat eenige van de voorſz. drie Gilden, namaels ſchiettende in hare Hoven ter Doelen, naer dat ſy den gewoonlijcken roep geroepen ſullen hebben, ſoo hooge datmen dien ſal mogen hooren, of ſchiettende naer de papegaye, iemant by ongeval, ſonder dol of ergeliſt quetſten, mijckten of doot ſchooten (des Godt verhoede) dat dien Schutter of Schutters, die het ſelve gedaen ſouden hebben, of andere Schutters ende Gilde-broeders of andere perſoonen aldaer weſende van de voorſz. quetſure of doot, vry en ongehouden ſullen weſen jeghens ons ende onſen nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollandt ende oock tegens de gequetſte of doot geſchooten perſoonen ende hare magen, vrienden ende de erfgenamen. Ende en ſullen ter cauſe van dien in gheen pene of amende lijflycke, crimineel of civile vallen, noch tot geen reparatie, in wat manieren dat het ſy, gehouden weſen. Ontbieden daeromme onſen lieve ende getrouwe, der Stadthouder Preſident ende luyden van onſen Rade ende rekeninge, ende onſen Procureur Generael van Hollant, Zeelandt ende Vrieslant, onſen Schout van Amſtelredamme, ende alle onſe Rechters, Officieren ende Onderſaten, dien dit aengaen ſal, dat hy den voornoemden ſupplianten, ende Coningen, Dekens ende andere geſwooren, ende allen den gemeynen Schutters, ende Gilden-broeders van de voorſz. drie Gilden van Amſtelredamme, te weten, van den Voetboge, Hantboge, ende Cloeveniers, die nu ſijn ende namaels weſen ſullen, van onſe voorſz. gratie, conſent ende octroy, inder voegen, als boven, doen, laten, ende gedogen genieten ende gebruycken, vredelick en ruſtelick ſonder henluyden te doen, te doen doen, gedogen of laten gedaen te werden hinder of moleſtatie ter contrarie. Want ons alſoo belieft.

Oorkonde des voorſz. is, hebben wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Ghegeven in onſe Stadt van Bruſſel den XVI. dagh van Maert, in 't jaer ons Heeren duyſendt vijf hondert een-en-twintigh, op de plijcke ſtondt by den Keyzer, ende was getekent L. DU-BLIOUL, hebbende onder uythangen aen een dubbelde Francijnen ſtaert een Zegel in rooden waſſe.

Over ieder Doelen waeren eertijdts vier mannen, die Overluiden of Doelheeren geheten wierden, over alles het opperbewint hadden, zorge droegen en rekening van ontfang en uit-gift hielden; twee gingen'er jaerlix af en twee bleven'er oud, in wier plaetſe dan weder twee nieuwe by den Gerechte gekooren wierden. Noch ten huidigen dage ſtaet d'opperzorgh aen dit viergetal; maer de vier, die tegenwoordigh by den Gerechte, tot dit ampt gekoren worden, blijven aen zoo lang alſſe leven, of zoo lang alſſe het zelve willen bedienen. Doch ſtaet aen te merken, dat niemant dit ampt bekleden magh, 't en zy hy eerſt Kapitein van de Schuttery is, of geweeſt is. d'Opperzorgh over deze Kloveniers Doelen, ſtaet tegenwoordigh aen de Grootachbare en wel-Edele Heeren:

C. WITSEN.
S. VAN HOORN.
ANDRIES GRAEF.
en
C. VLOOSWYK.

Over

Over de Hantbooghs, (nu Keizers Doelen geheten, na den genen die'er de nering op doet,) zijn tegenwoordigh Doelheeren, de Heeren:

IAN VAN DE POL.
CORNELIS GEELVINK.
JOAN BLAEUW.
en
JAN WTTENBOGERT.

En over de Voetbooghs of van der Heidens Doelen, de Heeren

DIRK SPIEGEL.
JORIS BAKKER.
GERRIT HASSELAER.
en
FRANS REAEL.

Het plagh eertijts een gewoontet e zijn, en wordt by-wijlen ook noch onderhouden, dat jaerlix op Palmzondagh, ieder Doel-heer, tot een erkentenis van dankbaerheit, en ſchuldige plicht, een ſchotel met kievits eyren, een dozijn olijkoeken, en een kan Rinſche wijn, t'huis gezonden wert.

Mits het ſchieten met de hant en voetbоogh (want dat met doelroers, op de Kloveniers Doelen, gelijk gezeght is, wort noch by wijlen geoeffent) dus uit de gewoonte is geraekt, heeft men zich voorts veel ſterker tot het oeffenen, van met allerley hant en hals geweer te kunnen omgaen, begeven. Te dien einde, en om de burgeren en ſtedelingen te meer t'ontſteken, en den zelven deze oeffening ſmakelijk te maken, is al voor eenige jaren, hier ter ſtede een bezondre oeffen-plaets, het

SCHERM-SCHOOL

geheten, daer toe gemaekt en opgericht. Dit ſtaet aen het eind van de Turfmarkt of Princen-gracht tegen de ſchans aen; is een groot en ruim gevaerte, en d'oeffen-plaets, die in 't midden is, rontom afgeſchooten. Drie Drilmeeſters zijn hier van ſtadts wegen geſtelt, die de jonge ſchutteren en andere lief-hebbers dagelix den ganſchen zomer over leeren met piekken om te gaen, en het musket te gebruiken. Behalven deze Dril-meeſters is'er ook een Vecht-meeſter, die de zelve op 't handelen van 't rapier en ander hantgeweer afrecht. Dikwils wort hier ook opentlijk voor den volke, na voorgaende bekentmaking met het ſlaen van de trom door de ganſche ſtadt, tuſſchen vermaerde Scherm-meeſters een vecht-ſchool gehouden.

VYFDE HOOFTSTUK.

OOST-INDISCH-HUIS,

En

OOST-INDISCH ZEE-MAGAZYN.

't Hof van d'Edele Mogende Collegie ter Admiraliteyt of Princen-Hof, 's Lands Zee-Magazijn, en 't Weſt-Indiſch-Huis.

DIt Ooſt-Indiſch-huis, vermits het eertijdts voor een Stadtswapen-huis verſtrekte, en daer in grof geſchut, buſſen of musketten, tot ſtadts beſcherming bewaert wierden, is ook met de naem van Bos-huis bekent. Het beſtaet uit oude en nieuwe gebouwen; want verſcheide reize is 'et met nieuw gebouwen vermeerdert. Voor aen de ſtraedt ſtaet een

groote

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

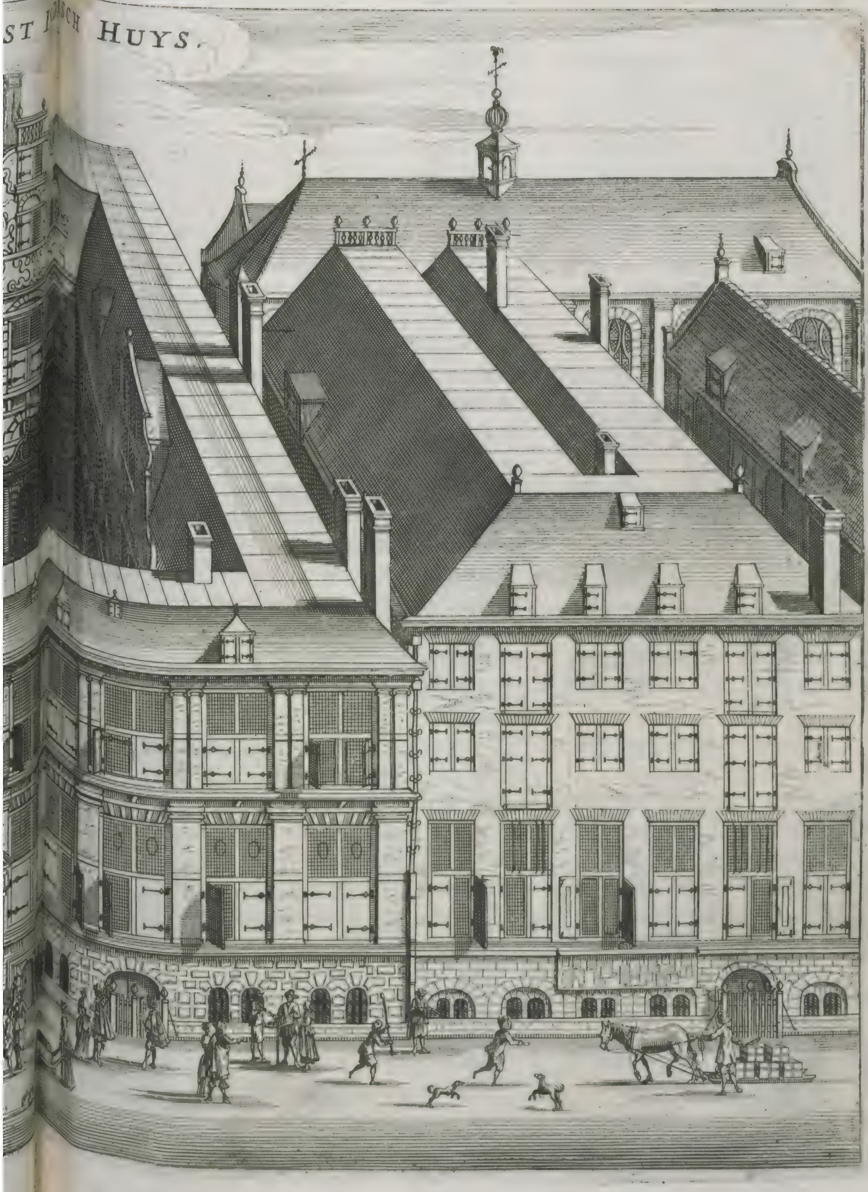

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

groote ſtene poort; van daer komtmen op een ruime vierkante plaets, daer op de Zoldaten, die zich ten dienſte van deze Compagnie laten gebruiken, gemonſtert worden. Het leſte nieuwe gebouw dat'er aengemaekt is, en zich van den ingank of poort van 't zelve huis, tot aen de Franſche Kerk ſtrekt, (alwaer te vore eenige oude huizen ſtonden) is zeker, zoodanigh dat'et in koſtelijkheit van kamers of zalen, en allerley çierwerk, al het overige werk verre te boven gaet. In dit gebouw, voornamelijk dat eertijdts het Bos-huis plagh te zijn, zijn menighte van pak-huizen en zolders om Indiaenſche waren, als peper, notemuskaten, geroffel nagelen, pijpkaneel, foli en diergelijcke koop-manſchappen, te leggen. De poorten, plaetzen, zaelen en vertrecken zijn altemael heerlijk en treffelijk. In de zael daer de Bewinthebbers vergaderen, en van hunnen handel raedſlagen, hangen te pronk Chineeſche en Japonſche ſchilderyen. Daer hangt ook de groote ſtadt Batavien, met haer ſchrickelijk en onwinnelijk Kaſteel. Daer hangt het Koningklijk Hof van Japon, wiens gelijk in de ganſche werelt niet is van koſtelijkheit, grootte en ſterkte. Daer hangen rontom d'Eylanden van de Molukken, ſlooten, boſſchaedjens, dicht van ſpecery-boomen, ſteden, havens, kapen, die wy aen het ander eint des werelts bezitten. Daer hangen uitgeſchildert de plaetzen, dicht by China gelegen, waer aen men ſpeurt wat een gunſt de Nederlanders by verre gelege volken dagelijx meer en meer vinden. Uitheemſche wapenen, heele en halve Lancien, bijlen, ſchilpad ſchilden zietmen daer aen de want. Hier zietmen allerhande ſpeceryen, elk in zijn eige kaſſen en vakken. Elders ſappen, gommen, en ſtoffen waer mede men verft; balken en zolders, wijd en breed uitgeſpannen en in verſcheide vakken afgedeelt, zijn van den laſt ingebogen. Al wat de Moskoviter, de Pool, de Hooghduitſch verbezight, dat is in dit huis veil. Porcelein, 't welk Scaliger en Kardaen menen der aelouden Myrrhina geweeſt te hebben, wort hier alle jaer in groote menighte met ſchepen gebrogt. Yemant moght met recht zeggen van deze vaert, 't geen eertijdts Plinius zeide, van des grooten Pompejus zegen over Mithridates, dat deze meeſt oirzaek was, dat de Romainen, in plaets van hunnen gewoonen dagelijkzen overzeeſchen huisraet, vaten van parlemoer en koſtelijk geſteente begonnen te gebruiken. De Maetſchappy van kleen opgekomen, is heden door Godts genade zoo hoogh geklommen en geſteigert, dat elx ingeleide hooftzom menighmael verdubbelt is. De zelve Maetſchappy licht krijghsvolk. op haer eige koſten, brengt legers te velde, ſlaetze neder, breekt op, oorlooght in de andere werelt, verovert Steeden, overweldight Eylanden, reed vlooten toe, ontweldight den vyanden, Landen, Kaſteelen, Reden en Havens, verlicht niet weinigh het Vaderlandt van den laſt des oorloghs, doet en brenght te weegh dingen, die veel verſchelen van de maght der allergrootſte Vorſten en Koningen. De Heere C. van Barlé, eertijts hier ter Stede Profeſſor in de wijsgeerte, ſpreekt in zeker gedicht, van hem in Latijn geſtelt, en door Vondel in deze Nederduitſche rijmen gebraght, aldus op dit huis:

Fortuin trock over zee, en ging naer
't Ooſten bruizen,
En hiel in Indien ten lange leſte ſtant;
Daer was zy wellekoom in der Molucken huizen,
By Memnons Koningen, verbonden hant aen hant.
De Dageraet ontſloot zijn kamers voor ons kielen.
Daer werden Hollanders van Mooren wel onthaelt.
't Was niet genoegh dat zy in Neêrlant 't velt behielen;
Zy zeilden 't aerdrijck om, zoo wijd de zonne ſtraelt;
Vermaekt, om dat de zon getuighde van hun daden,
Zoo verre en zoo uitheemſch. Ons Hollant ſtrekt een ſchuur
Voor Indiaenſch gewas. Het Noorden heeft geladen
Al 't geen het Ooſten teelt. Al wat het hemelſch vuur

Des zomer koockt en braet, bewaert in dit geweſte,
De kille wintervorſt, die vier uyt peper kaeuwt.
Arabie geeft ons zijn wierook vat ten beſte.
De handel met den Pers tot noch toe niet verſlaeuwt.
Hy mangelt zijne zyde, en zijn kottoene waren.
Het groote Java deelt ons zijne ſchatten meê,
En China 't porcelein: wy Amſterdammers varen
Al waer de Ganges looſt zijn wateren in zee;
Al waer de winſt ons voert, naer alle zeên en kuſten.
Gewinzucht liet tot noch geen havens onbezocht.
Wy deelen met den Taegh de zee en 't lant, en ruſten
Ten oorloogh tegens een', die alles overmoght,
Wie twijfelt, ſla maer 't oogh op ſchansſen, ſteên, en wijken,
Ick wijs hem andere ſteên, een ander vaderlant,
Daer andre ſtarren zijn, zoo wiſſelt men met Rijcken:
Zoo koopt de werelt zich, en ſtreckt 't verkochte pant:
Aldus wort d'oegſt gemaeit op wijd verſpreide gronden,
Heel Indien in een Ooſt-Indiſch-huis gevonden.

Ter zijde of achter dit Ooſt-Indiſchhuis op de Kloveniers burghwal, heeft men ook het ſlachthuis, van deze Maetſchappy, daer in tegens den herfſt eenige duyzent oſſen geſlacht, die dan in tonnen gepakt en zoo na die geweſten gezonden worden.

In den jare zeſtien hondert en veertigh, wiert deze Maetſchappy by den Gerechte hier ter ſtede, toegeſtaen een Prevooſt te mogen ſtellen, met maght om het ſcheeps-volk, dat zich in dienſt van de zelve Maetſchappy begeven daer toe gelt op de hant ontfangen had, en daer mede wegh, geloopen was, te mogen vangen, en in hechtenis nemen.

Op Witten of Ooſtburgh laet deze Maetſchappy, een ongemeen groot Zee-magazijn ſtichten, daer in, eveneens als in 't Lants Zee-magazijn, allerhande ſcheeps behoeften, zullen geleght worden. Zes honderdt zes-endertigh voeten is dit gebouw lang, of breedt, ontrent tzeventigh diep, en vier verdiepingen hoogh. In de voorgevel of in 't middelſte paveljoen, ſtaet een groote witte gehouwen ſtene poort of ingangh na de Tuskaenſche orde gebouwt, daer door men in dit gebouw, gaet diergelijk een evenhooge poort, ſtaet ook aen d'achter gevel ten Noorden. Rontom loopt'er een brede en diepe gracht, zulx dat dit gebouw, rontom in 't water komt te ſtaen, en alle ſcheeps-gereedtſchap zeer gevoeghlijk te water daer in en uit kan gebraght worden. In d'onderſte, tweede, derde, en vierde verdieping, ſtaet langs heen op een ry, zoo in de voor, achter en zijdgevels, een groote menighte van lichten, en deuren, of pakzolder venſters, om daer door de goederen in en uit te voeren. Ten Ooſten, (van het middelſte paveljoen af te rekenen) en ten Weſten, (mede van het middelſte paveljoen af te rekenen,) is dit gebouw langs heen met een dikke binnen muur, die doorgaens met boogen, om van 't een in 't ander te gaen, doorluchtigh is, in tween verdeelt. Ten Noorden achter dit gebouw, zijn ter weder zijde, twee groote houte gevaerten, of ſpijkers, daer in ſchuiten, booten, maſten, blokken en ander houtwerk gemaekt zal worden. Dit ſtaet al mede rontom in 't water, en is met een brugh aen het Magazijn vaſt. Hier achter ten Noorden ſtaen weêr twee groote ſteene gebouwen, waer van het eene, aen de linker zijde, ten Noorden, de ſmits winkel is.

Hier achter heeftmen weder verſcheide ſpijkers of lootſen, die tot de ſcheeps-timmerwerven, die heel achter aen op een ry aen het Ykant komen te leggen, hooren. Ten Noorden van dit huis, heeft de zelve Maetſchappy, mede een groote lijnbaen, nevens de Admiraliteyts lijnbaen, laten ſtichten. Aen de kant van twee duizent voeten is dit gebouw lang, en ter weder zijde, niet met houte wanten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

DE WAEGH, *Op S^t. Anthonis marct*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

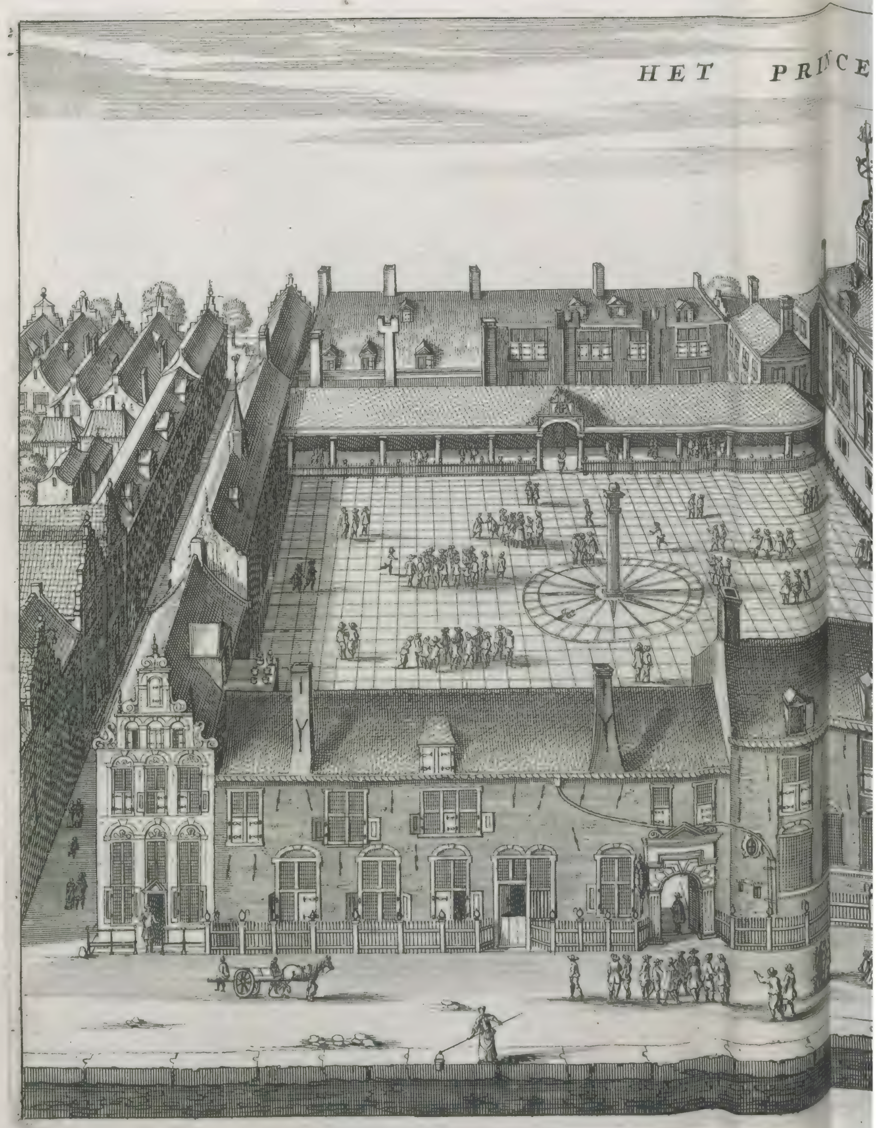

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ten, maer met ſtene muuren, van drie voeten dik opgehaelt. Voor het zakken, is ook het ganſche werk onder met dikke ſtene verwulffelen over trokken. In 't midden loopter langs heen een tuſſchen-muur door, die met openingen of boogen doorluchtigh is, en dit gebouw in twee banen verdeelt.

't Hof van 't Edele Mogende Collegie ter Admiraliteyt of Princen-hof.

DIt Hof, gemeenlijk het Princen-hof geheeten, was eertijts het Klooſter van Sinte Cecilie, een plaets, om 's Lants Stede-houders, vreemde Princen en hun Gezanten te huisveſten en herbergen, gelijk in den jare zeſtien hondert acht-en-dertigh, de Koninginne moeder, Maria de Medicis, en ontrent vier jaren daer na haer dochter, de Koningin van Engelant, hier eenige dagen hun verblijf hadden. Doch na het ſtichten van het Oude-heeren-logement is dit uit de gewoonte geraekt, en worden nu alle groote perzonaedjen, op dit laeſt gemelde huis gehuisveſt, en ontfangen. En hebben nu, gelijk ook al lange jaren voor dezen de Raden ter Admiraliteyt, die de Zee-zaken bezorgen, hun gewoonlijke vergadering in dit Hof. Met deze raedt is het aldus gelegen. In Hollant zijn drie Collegien ter Admiraliteyt, een op de Maeze, een in deze Stadt, en een in 't Noorder quartier. Tot het Collegie, dat in deze Stadt haer zitplaets heeft, worden gemaghtight een uit de Ridderſchap van Hollandt, een uit ieder van de ſteden, Haerlem, Leyden, Amſterdam, Goude en Edam; en voorts een uit Gelderlant, een uit Zeelandt, een van Uitrecht, een uit Vrieslandt, een uit Overyzel, een uit Groeningen en een uit de Ommelanden. De Gemaghtighden uit Hollant in deze Collegien, worden by de Raden ofte Vroetſchappen, ieder in zijn ſtadt, gekoren, en zoo na de vergadering der Heeren Staten van Hollandt gezonden, die hen voorſchrijven geeft aen de algemeene Staten, welke hen dan laſt of commiſſie geven en den eedt afnemen. Hun ampt beſtaet hier in, datze zorge moeten dragen, dat de Zee, zoo veel als het mogelik is, van alle vyanden en rovers gezuivert word, en de koopvaerdy-ſchepen in zekerheit na hun beſtemde plaetſen, met een zeker getal oorlogs-ſchepen geleidt worden, waer toeze ook geduurigh veele oorloghs-ſchepen uitruſten en in dienſt houden, daer van het volk op dit Hof aengenomen en betaelt wort. Doch om de onkoſten te vervallen, worden op al de waren, die de Koopvaerdy-ſchepen voeren, zeker tol gezet, dat met een half onduitſch woort, convoigelt, dat is, geleigelt, genoemt wordt. Zy hebben onder zich hun eigen ontfanger, Sekretaris, Fiskael, Geweldiger, en andere amptluiden en dienaren. Van Binnen in dit Hof, gelijk uit dit neven ſtaende afbeeltſel, dat het ganſche Hof, als ook d'omſtaende huizen in 't verſchiet vertoont, te zien is, heeftmen een groote ruime vierkante plaets. Aen d'eene zijde, ten Zuiden, plachten eertijdts eenige oude gebouwen te ſtaen, daer in deze Raden hun vergadering hielden. Deze wierden ontrent den jare een-en-tzeſtigh afgebroken, en is daer in de plaets een groot aenzienlijk en Koningklijk gebouw geſticht. Dit gebouw ruſt onder op een hertſtene voetſtal, maer 't andere bovenſte opſtal is van gebakken ſteen. De voorkap van deze gevel is zeer kunſtigh met beeltwerk van levens groote beelden uitgehouwen. In 't midden zietmen de Hollantſche-tuin, de Leeuw heeft in zijn poten twee ankers gevat, en ter zijde ſtaet de Gerechtigheit. Vader Neptuin vertoont zich hier, met een drietant in de linker hant, en met de rechter hant heeft hy een ſchip gevat. Rontom hem ſtaen, lonten, kabels, kardoezen, en ander ſcheeps oorloghtuigh. De Leeuw heeft by zich, Kompas, Graetboogh, Paſſer; aen de linker zijde ſtaet Mars, rontom hem zietmen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Zeemannen, Zeepaerden, Meerminnen en andere Zeegedrochten op hun kinkhooren blazen; nevens deze vertoonen zich ropaerden,geſchut, en ander wreet en ſchrikkelijk oorlogs-tuig.

Binnen in dit huis zijn verſcheide vertrekken; die met allerlei cier en beeltwerk,als ook ſchilderyen van verſcheide zee-ſlagen, en andere ſtukken door uitmuntende meeſters geſchildert, verciert zijn. Op de vergaderplaets, zietmen de wapens der Heeren, die in bediening waren, toen dit huis geſticht wiert, hangen. Boven is de Sekretary, en daer naeſt aen de Boek-kamer, daer zeer ordentelijk al d'oude boeken, brieven en andere papieren vervolgens in orde leggen. Tuſſchen het dak in, ſtaen ter weder zijde twee grote loden water-bakken, die altijdt ook vol water ſtaen, om, by ongeluk van brandt, zich daer van te kunnen dienen.

Achter dit huis is ook een gevangenis, daer in men ook van de Achterburgh-wal af in gaet, en de genen gebraght worden, die op Zee gekregen zijn, of eenigh quaet begaen hebben. Op de Burghwal, ten Zuiden van den ingang, is ook ten zelve tijde een geweldigh koſtelijk gebouw geſticht, dat geenzins het nieuwe gebouw van binnen in 't Hof, in verſcheide vertrekken, allerhande cieraden, als feſtonnen, en diergelijke, die voor aen de gevel ſtaen, toegeeft, voor acht Jaren is ook by dit Collegie een groot en ſterk gebouw geſticht, geheten

'S LANDS ZEE-MAGAZYN.

Dit gebouw ſtaet aen het Y-kant op Kattenburgh,dat voor eenige weinigh jaren noch water was. Vier gecommitteerde Raden uit het Collegie, als de Heeren

C. Witſen.
F. Pieterſz. van der Hoef.
F. Harpers.
en
Harman van Eeuwijk.

wierden gevolmaghtight, om op alles, in 't ſtichten van dit gebouw te letten en achting te geven. De namen, en de wapens daer nevens in witte ſteen uit-gehouwen, van de vier eerſte ſteen leggers van dit huis, ſtaen, ter wederzyde van den opgangk, van d'achter gevel met deze woorden, namelijk aen de Zuidt-zyde:

Jonas Witſen.
P. Jacobſz. Buttegaer.

Fondateurs van d'eerſte ſteen.

En aen de Noortzyde:

Dirk Herbertſz.
Reinier van Kuik.

Fondateurs van de eerſte ſteen.

Met zoo groot een menighte van timmer-luiden en metſelaers, wiert, ſedert deſſelfs eerſte ſteen-legging, aen dit gebouw gearbeit en met 't ſtichten voort gevaren, dat binnen de tijdt van negen maenden het zelve zoo verre gebraght wiert, dat men zich ſedert dien tijdt met 't in leggen van allerlei ſcheeps gereedtſchappen, daer af heeft kunnen dienen, gelijk zulx ook dit opſchrift, dat aen d'achter gevel in twee witte ſtenen gehouwen ſtaet, te kennen geeft; in de eene ſtaet,

Dit huis is gebouwt in 't jaer 1655.

En in d'ander, ten zuiden,

binnen negen maenden tot het gebruik gebraght.

Om veel gewightige reden wiert by het E. M. Collegie ter Admiraliteyt beſlooten dit gebou te ſtichten; ten eerſte om alle oorloghs behoeften, die tot het uitreden van Oorloghs-ſchepen van noden zijn, in een plaets beknopt by elkandre te hebben. Ten andere om de zware onkoſten, der huuren van pakhuiſen en kelders, daer in al dit ſcheeps gereetſchap en oorlooghstuigh door de ganſche ſtadt verſpreit lagh, voor te komen. Want zoo hoogh liepen jaerlix deze onkoſten, datze rekening kunnen maken, dat de penningen, die aen het ſtichten van dit gebou te koſten zijn geleidt, binnen vier of

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

vijf jaren weder betaelt zullen zijn. Breet is dit gebou twee-hondert acht-en-twintigh, en diep twee honderdt voeten. De muuren zijn buiten en binnen van gebakke ſtenen opgehaelt. Aen de voor, achter en zijd-gevels, ſtaen op een ry, behalven de pak-zolders, menighten van lichten boven malkandre, die d' onderſte, twede en derde verdieping verlichten.

Voor aen, eer men in dit huis komt, ſtaet aen de ſtraet een ſterke en groote ſtene poort, verçiert met Doriſche kolommen, daer door men over een ſtene brugh in dit gebou gaet. In 't midden is een groot poortael of voorhuis, daer aen de zolder hangt een vreemd maekſel van een ſchuitje, dat in de Straedt Davids, met een mannetje daer in, gekregen is; wiens beeltenis van hout, met de zelfde kleder en van bont, die het toen aen had, ter gedachtenis daer ook ingezet is. Ter weder zyde tegen de muur aen, ziet men de wapenen der vier boven-gemelde Heeren, die als Commiſſariſſen over het ſtichten geſtelt waren, in ſteen uitgehouwen. Ten Noorden en Zuyden heeftmen twee ruime en treffelijke kamers, in d' eene, ten Noorden, hangen boven de ſchoorſteen de wapenen van de zeven Landtſchappen, en daer boven de wapenen der vier terſtont gemelde Heeren.

Drie verdiepingen, behalve het dak, is dit gebouw hoogh, in de onderſte of kelder, wiens vloer by na nevens het water komt, leggen alle grove waren, als yzre koegels, bouten, ſtaven, ſchroot en diergelijk yzelijk en helſch oorloghs-tuigh: 't geen alles zeer ordentlijk, en vervolgens, ieder na zijn zwaerte, in bezondre vakken leit. Want aen de zuitzijde heeftmen vakken, met dubbelde bouten van vier-en-twintigh pont, tot twaelf toe, of bouten van acht-en-veertigh pont, en aen de Noortzy, dubbelde bouten van twaelf tot acht pont. In de vakken van de voor-gevel, leggen yzre koegels, van een tot tien pont, en zoo vervolgens in bezondre vakken na haer zwaerte; het midden van deze onderſte gront, ſtaet doorgaens vol lege water-vaten. Op de twede verdieping, achter en ter zijde leggen vervolgens niet anders als kleine en groote kabeltouwen, van ieder ſchip in 't bezonder, en boven tegen de zolders aen het lopend en ſtaende Want; ook ſtaet aen ieder kabeltouw, de dikte, met de naem van het ſchip, op een bortje daer by geſchreven. Op deze gront, in 't midden, is ook een groote vierkante open plaets, daer op alle verſtikte en goederen worden verlucht en gedroocht. Op de derde verdieping, leit, aen de noortzy van de voor-gevel, in bezondre vakken, vervolgens op een ry het zailwerk van ieder ſchip by elkandre. In de voor-gevel van deze verdiepingh is ook een wapen-kamer, daer in vervolgens in kaſſen eenige duizenden blanke houwers, zabels, musketten, vierroers, piſtolen, musketons, donderbuſſen, om daer meê de zeilen in brant te ſchietten, en diergelijk meer ander hant en zijd-geweer, leggen. Op de zolders van de achter en zijd-gevels, heeft men voorts ontelbaere andere ſcheeps gereedtſchappen, als dieploten, uur-glazen, kompaſſen, allerlei ſlagh van kleen en groote blokken, vlaggen, wimpels, als ook verſcheide vlaggen van veroverde ſchepen, lanteirnen, boejens, enterdreggen, heele ſtapels met lont, kardoes kokers, allerlei konſtapels gereedſchap, en voorts alles, wat tot uitruſting van een oorlooghs-ſchip van noden is. En leit dit goet niet verwert, en zonder orde door malkandre, maer alles zeer gevoeghlijk van ieder eenige duizendt ſtukken, in orde en kaſſen, laden, en vakken, by malkandre. In de achter gevel van deze verdieping zit ook de Boek-houder of Schryver, die rekening hout van al dit ſcheeps gereedtſchap, dat'er daghelix in gebraght, en weer uitgehaelt wort. Geduurigh en 't gehele jaer door is hier een groote menighte van arbeits volk, als 's jouwers, en andere luiden, die het goet uit en in dit huis brengen, in 't werk. Boven deze derde verdieping komt noch een zoldering onder het dak, doch hier ſtaet niet op als een deel lege vaten om te drogen.

Het dak is niet enkelt, maer dubbelt, hoewel, de top van het binnenſte dak

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

veel lager, als het buitenſte is; tuſſchen beide is een groote ruimte, eenige voeten diep en breet, en doorgaens, in vorm van een groote lode goot of bak, met loot beſlagen, die rontom het huis loopt. Hier in ſtaen geduurigh eenige hondert tonnen water, dat van de dakken daer in, en van zelfs daer uit loopt, indienze te vol is. In de hoekken van deze bak komen eenige groote lode buizen of goten te leggen, die van daer zoodanigh door de muuren geleit zijn, datze in meeſt al de binnen hoekken van de derde, tweede en eerſte gront endigen, en met het omdraeien van een dikke koopere kraen, (daer door het water, dat in deze buizen en bakken geduurigh ſtaet, opgehouden wordt,) by na de kamers blank en onder water kunnen zetten; een groote behulp-middel om zich by ongeluk van brant daer van te kunnen dienen; daer tegens, behalve dit water, dit huis niet weinigh met brant-emmers, leeren, haekken, gieters en bylen, ook verzien is. Ten Noorden tuſſchen het dak in, is ook een çierlijk hoogh plat, waer van men over de ganſche Stadt, omleggende landeryen, en zeer verre in de Zuider-zee kan zien. Op het voor en achter-dak, ſtaen, by na in 't midden, twee groote ſchoorſtenen, en op elk, een groote open of doorluchtige hemels kloot.

De kap van de voorgevel van dit huis, is zeer çierlijk met levens groote beelden, in witte marmerſteen gehouwen, verciert. Vondel, in zijn gedicht op dit Zee-magazijn, beſchrijft dit in deze volgende veirzen:

Aen d'eene zijde ſtaet 't 's Landt-Zeebewint ten toon,
Op eene waterſchulp, verheerlijkt met een kroon
Van Schepen op het hooft: de rechte vingers grepen
Een jacht, de ſlincke 't roer, den breidel van de ſchepen.
De ſchulp op ankers ruſt; die kruiswijs aen het ſtrand
Gehecht zijn door 't gebidt van yzren land.
Het bootsvolck voert de vlagh, en wimpel, zwaeit de zwaerden,
Rolt tonnen buskruit voort, of zadelt rode paerden,
Ontſteekt den rooden haen, die moord kraeit al den dagh.
Men laet 'er 't grof geſchut, dat ſteent ſoo luide als 't magh.
Grof zwanger van bederf, en donderkloot en donder,
En blixem. 't Watervolck komt borrelen van onder
Met hagel, en kompas, en riem, en koker-rol.
Zoo ruſtze een krijghsvloot uit: zoo ſtaet de zeekracht vol.
Neptuin, aen d' andre zy ter ſchulp uit, troſt op 't water
Wat zijnen drietant terght, en elcken handel-hater.
's Lants Zee-bewint, met kroone en Zee-kompas om 't hooft
Gekroont, verzoekt zijn gunſt, uit minne haer belooft,
De Zee-godt, die geſtreelt zijn woort niet wil verkorten,
Gebiedt de Water-nimf zich ruſtigh uit te ſtorten,
Met eenen hoorn, rijk van ſchat, en vloot op vloot,
In 's lants gezegenden en wijd ontvouwen ſchoot.
De leven-wecker, aen des zee-godts rechte zijde,
Begroet 's lands zee gezach, en blaeſt verheught en blijde,
Een lucht van rozen, en van allerhande heil,
En dertlen geur van weelde in 't opgezwollen zeil,
Men ziet 'er Amſterdam, ten trots van entlooze eeuwen,
Met 's Keizers kroon gekroont, braveren op haer leeuwen,
En beide Water-goon; grontleggers van haer ſtaet, &c.

Zeer çierlijk vertoont zich dit gebouw, en ſteekt zeer verre van alle kanten, zoo na de ſtadt toe, als den Ykant, af; te dien einde, en om dit aengenaem verſchiet, ten toon te ſtellen, ſtaet 'et hier tweemael uitgebeelt, namelijk in d' eene figuur zoo als het zich ten Ooſten van voore, met het plein daer voor, en in d'andere zoo als het zich van achteren met 's Landt-

oorloghs-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

oorloghs ſchepen, die daer achter in de Wael leggen, vertoont. Tegenwoordigh magh niemant in dit huis komen, ten zy dat hy met een van de Admiraliteyts-heeren, of Equipagie-meeſter verzelſchapt is.

Ten Noorden van dit huis, heeftmen de Admiraliteyts ſcheeps timmer-werven, en by de zelve de maſte-makeryen, ſmits-winkels, en voorts alles wat tot het ſcheeps-timmeren van noden en eenighzins dienſtigh is. Aen de water-kant achter dit zee-magazijn, leggen ook de gemene Landts oorloghs ſchepen ter havene, die aen de kant van tzeventigh in getal zijn, en daer van de minſte tuſſchen de veertigh en vijftigh metale ſtukken voeren magh.

Nevens de Lijnbaen van de Ooſt-Indiſche maetſchappy op Wittenburgh, heeft dit Collegie ter Admiraliteyt, mede opgehaelt een even groote lijnbaen, die mede met dikke muuren, en onder doorgaens met ſtene verwulffelen overtrokken is, laten ſtichten. Aen d'achter-gevel ten Noorden, ſtaen de wapens van de zeven Provintien, in witte ſteen uit-gehouwen. Boven op de gevel wordt d'Eendracht en Eenigheit door een Leeu, met een bondel van zeven t'zamen gebonde pijlen in de poot, uit-gebeelt. Ten Ooſten van deze Baen is d' Anker-wal, daer langhs heen op een ry eenige honderden Anckers ſtaen.

WEST-INDISCH-HUIS.

Dit huis, dat aen den Y-kant, op Rapenburgh ſtaet, plagh wel eertijts een pakhuis van deze Weſt-Indiſche maetſchappy, te zijn, toen den handel in Brezijl noch in welſtant was; maer naderhant, met het verloop der zaken in Brezijl, hebbenze hier haer zitplaets gaen nemen. Het is geſticht, als het opſchrift van het Jaer-getal te kennen geeft, in den Jare zeſtien-hondert twee-en-veertigh. Twee ingangen heeft dit huis, een op de burghwal, en een in de dwars-ſtraet. Aen den Bewinthebbers van deze Maetſchappy, die noch d'oude naem voeren, worden tegenwoordigh alle zaken, van Nieuw Nederlant en andre geweſten, daerze het opper-gezagh over hebben, afgedaen.

Hier ter ſtede is ook een Groenlantſche Compagnie, of Maetſchappy, die Jaerlix een ſterken vloodt ſchepen, na de koude Noortſche geweſten, en dat alleen om de Walvis-vangſt, derwaerts zendt, die gemeenlijk met goede winſt, hoe-wel het uit de brant gehaelt wort, weder-keren. De ganſche ry der ſchip-vaerten, zoo die in maetſchappy, als voor bezondre perzonen, na alle kuſten en geweſten des aertbodems geſchieden, en hier ter ſtede alleen uit-gereedt worden, hier te willen ophalen, zou een onendelyken arbeid, en veel meer een bezonder boek dan eenige weinigh bladen vereiſchen; alleen zal ik zeggen, dat door de ſchipvaert en koophandel, een geduurigen zegen (om zoo te ſpreken) van gout, zilver, en allerlei koſtelijkheden over Amſterdam is uitgeſtort, en de vlaggen dezer ſtede verder gezien worden, dan eertijdts de Roomſche Monarchie haer gebiedt uitbreide. Des zeer wle, de Heer P. C. Hooft, in zeker gedicht, aldus gezongen heeft.

O voorſpoet ſpoedigh! des my wonder doet verſtommen
Dat ghy zoo fluks, ô Stadt! zult wezen opgeklommen,
En hebben u gezet, in zulk een hooghte, daer
Zoo meen'ge, te vergeefts, na ſteygert duyzent jaer.

VYFDE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

VYFDE HOOFTSTUK.

De Bank van Leening, Waegh, Beurs en Markten.

DIt huis, waer in groot en klene panden tegenwoordigh, tot behoef van burgeren en vreemdelingen, voor een geringe prijs beleent worden, was eertijdts het Klooſter van Maria Maghdaleen; en wiert deze bank opgericht, en dit huis daer toe bequaem gemaekt, in den jare zeſtien hondert en veertien. Want als te dien tijde dagelix meer en meer d'inwoonderen den Heeren van den Gerechte ter ooren liepen met klachten, over de quade misbruiken, die by eenige bezondre perzoonen, in 't beleenen der panden, gepleeght wierden, hebben de gemelde Heeren, met goetvinden van de Heeren zes-en-dertig Raden dezer ſtede, tot trooſt der armen en wering van al andere onbehoorlijke woekeryen, dit huis van leening opgericht, en daer over geſtelt twee Gemaghtighden, die des 's morgens van acht tot elf uuren, en des namiddaghs van twee tot vier uuren zitten zouden; doch worden daer toe gemeenlijk geen andere gekooren, dan die te voore Schepenen geweeſt zijn.

En worden in dit huis niet alleen beleent, kleeren, gout, zilver, juwelen en andere goederen, maer ook allerhande goederen, waren en koopmanſchappen, die hier en daer in der koopluiden pakhuizen of andere plaetzen leggen. Want als dan dragen of verbruggen deze Gemaghtighden de zelve goederen en koopmanſchappen, uit de zelve pakhuizen, en nemenze in hun eige bewaring, en hebben, in dien gevalle, daerom ook het recht van voortrek voor allen anderen.

Volgens de keure van den jare 1618. Van alle klene panden, volgens de keure van den jare zeſtien hondert en veertien, die minder als hondert gulden bedragen, ontfangen deze Gemaghtighden ter weke, van elke gulde een penning, maer van middelbare panden, die van hondert gulden tot vier hondert vijf-en-tzeventig beleent worden, ontfingenze eertijts van elk hondert gulden zeſtien ſtuivers ter maent, of negen gulden in 't jaer; en van panden, die vijf hondert gulden en daer boven bedroegen, voor ieder anderhalve maent een gulden, of acht ten hondert in 't jaer. Maer in den jare zeſtien hondert zes-en-vijftigh, den acht-en-twintighſten van Grasmaent, wiert by de Vroedtſchap beſlooten, dat van de groote panden, in plaets van acht niet meer als zes, en van de middelbare in plaets van negen niet meer als zeven gulden vier ſtuivers, ten hondert zoude betaelt worden.

De geenen, die hier zijn panden in brengt, kanze t'allen tijde weder loſſen, welverſtaende dat, zoo wanneer d'eigenaer zijn panden wil loſſen, in zulk een geval, de week, maendt en zes weken verſchenen zijn, daer in de panden zijn vervallen.

De Stadt blijft borge voor al de panden, die in handen dezer Gemaghtighden gelevert worden, die ook gehouden zijn, allen den genen, die hen de leenbriefjes vertoonen, (mits betalende de geleende hooftzommen en verſchenen intreſt) dezelve te herſtellen zonder eenigh opzicht te nemen, ofze d'eigenaers zijn van de panden, of niet, ten zy hen klaerlijk bleek van quader trouwe: want dan worden alle geſtole en andere vertroude goederen aen d'eigenaers weder gegeven, mits daer voor borge ſtellende, tot vernoegen dezer Gemaghtighden.

En of 't gebeurde dat de panden, in dit huis beleent, door brant of eenigh ander vreemt ongeval quamen te verongelukken, in dien gevalle, moeten zoodanige ongelukken en ſchaden by de eigenaers van de panden, daer op hondert tot vijf honderdt gulden en daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

daer boven geleent zijn, geleden en gedragen worden, en zijn niet te min de zelve eigenaers gehouden in zoodanige zom van penningen, daer mede de zelve panden beleent zijn.

Alle panden, die in dit huis van Leening gebraght zijn, en aldaer een jaer en zes weken gelegen hebben, zonder de verſcheene renten betaelt, of met de Gemaghtighden op nieuws verdragen te hebben, zijn verſtaen, en worden na zes weken in dit huis by openbare opveilinge, 't geen viermael 's jaers geſchiet op de tafel, of binnens huis door makelaers of anderzints verkocht; doch de penningen die van de panden komen over te ſchietten, blyven tot profijt van de eigenaers; des loopt de rente tot laſt van de eigenaren zoo lang, tot dat de penningen van de verkofte panden ontfangen zijn. Ook zijn al de genen, wier goederen in 't openbaer of by monde verkocht worden, gehouden hun overſchot boven alle renten en onkoſten, by verkoping zuiver overſchiettende, binnen een jaer na de verkooping, ('t geen eertijdts binnen de drie jaer moght geſchieden,) te vorderen en op te beuren, op pene dat na dien tijdt het overſchot tot profijt van den armen beſteet wort, zonder dat de eiſſchers van de overſchiettende penningen na het jaer ontfangen worden om de zelve te mogen eiſſchen, noch d'opzienders der armen tot eenigh wedergeven gehouden zijn.

Ook zijn alle eigenaers der panden, die in dit huis beleent en daer na verkocht worden, gehouden het kort, 't welk de Gemaghtighden by de verkooping te kort ſchietten, te voldoen, en wort hier toe recht van datelijke uitvoering gebruikt, of zoodanigh kort van overſchot van de andere panden, op de zelve naem beleent, ingehouden. En op dat de eigenaers der panden mogen bekent zijn, zijn de genen die de zelve ter leening brengen, gehouden d'eigenaers te noemen.

WAGEN.

TWee Wagen zijn hier ter ſtede, d' eene ſtaet op den Dam by het Stadthuis, en wordt d'oude-Waegh, d'ander op de Sint Antonis Markt, en wort de nieuwe-Waegh geheten, niet om dat het gebouw nieuw'er is, maer om dat deze tot dit gebruik het laetſte verordent is. De Waegh op den Dam, is een treffelijk, ſterk en hecht gebou, beſtaende altemael uit blaeuwe arduinen-ſtenen, is geſticht in 't jaer 1561, en 't jaer te voore d' eerſte ſteen geleght door Pieter Kanter, Burgermeeſter in der tijdt. Aen dit gebouw blijkt dat toen de Stadt in weelde en voorſpoet bloeide. In de drie voorgevels, ten Ooſten, Noorden en Zuiden, zietmen ook zeer çierlijk in 't groot, ſtads wapen, en daer boven op de Keizerlijke Kroon, Maximiliaens ſchenkaedje, in blaeuwe ſteen uitgehouwen. Het gebouw ſtaet neffens der aerde, om des te bequamer de goederen, die gewogen dienen te worden, af en aen te kunnen voeren. Te dien einde zijn'er ook ten Noorden, Zuiden en Ooſten, twee groote wyde deuren, in ieder van de zelve hanght een ſchael, daer op allerhande waren gewoogen worden. Behalve deze zes ingangen is noch een ingang ten Weſten, onder de trap, en mede met een ſchael doch kleender verzien. Boven op deze Waegh, daer langs men ter wederzijde by groote ſtene trappen opklimt, hebben de zoldaten dagh en nacht, alzoo het in 't midden van de ſtadt is, de wacht. Ook is hier een bezondere kamer, daer in de Krijghsraedt der zoldaten, zit en rechtdagh houd. Boven rontom loopt een ſtene galdery, die, als ook het dak, dat ſpits op loopt, het gebou een groote cieraet en aengenaemheit byzet.

Ten dienſten der Koopluiden, is hier geduurigh aen deze Waegh een zwerm van arbeits volk, dat vrye luiden zijn, en by de Majeſtraet daer toe geſtelt worden. Deze zijn in verſcheide rotten afgedeelt, en worden Veemen genoemt. In deze Veemen magh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

niemant komen, voor al eer dat een van hen die in zeker Veem zijn, te ſterven komt. Die dan ook gehouden is, een zekere zom penningen aen d'anderen te betalen. Want vermits ieder Veem, een zeker getal Koopluiden op de hant heeft, daer de genen, die in dit Veem zijn, jaer in jaer uit voor werken, zoo is het ook billik, dat een vry man die noit in geen Veem geweeſt is, en terſtont zoo veel gelts voor zijn arbeit ſtrijkt, als de genen, die alree te voore in 't Veem geweeſt zijn, daer voor ook een zeker zom penningen betaele. Doch alzoo tot den jare zeſtien honderdt vier-en-vijftigh, noch geen vaſte orde, op het in de plaets komen in de Veemen der Waeghdragers, was geſtelt, en by den Gerechte bevonden wiert, dat de pryzen van d'inkomſten der Veemen, zeer verſcheiden en ongelijk waren, zoo wiert geordent, dat van dien tijt af, buiten voorweten van den Gerechte, geen Veemen zouden mogen opgerecht worden; en indien een Veembroeder quam t'overlijden, d'aenblyvende Veem-broederen, uit de vrye luiden drie perzonen zouden noemen, en die aen Burgermeeſteren opdragen, waer uit dan een by hen zoude gekoren worden, die, voor zijn inkomſte vier hondert gulden, en meer niet, te betalen had. En hier van krijght de weduwe of nagelate kinderen, des overledenen, de helft, en het overige blijft tot profijte van 't Veem; doch by-aldien daer geen weduwe is, zoo komt de geheele zom tot profijt van het Veem. Tot gerief der Koopluiden, om de goederen aen en van de Waegh te voeren, heeftmen ook geduurigh ontrent deze Waegh, by na een ontelbare menighte van ſlepers, met ſleden en paerden. Hen ten dienſte, is ook in den jare zeſtien hondert en tzeſtigh, achter het Stadthuis, tuſſchen d'Achter en Voorburgh-wal, boven op het verwulffel van de ſluis een paerde ſtal gemaekt; zeker een werk dat in ſterkte en koſtelijkheit veel eer een Koninglijke, dan een ſlepers paerde ſtal gelijkt. Rontom iſſe van ſteen, in 't midden een groot plein, en komt op de Voor en Achter-burghwal, met twee ingangen of poorten, uit.

De nieuwe Waegh is meede een hecht en ſterk gebou, met verſcheide ſpitſen en toorens verzien. Eertijdts plagh dit een poort te zijn, en wierdt geſticht eenige jaren na het bemuuren der ſtadt, in den jare veertien hondert acht-en-tachtigh, den acht-en-twintighſten van Bloeimaent, als blijkt uit het opſchrift dat'er aenſtaet; en tot dit tegenwoordigh gebruickt bequaem gemaekt, in den jaere zeſtien hondert en zeventien. Boven op de Waegh heeftmen verſcheide kamers en vertrekken, daer op eenige Gilden, zitdagh houden en vergaderen. Ook is hier een kamer voor de heelmeeſters, daer op tweemael ter weke, voor den zelven, door een ervaren Arts, die by de Majeſtraet daer toe geſtelt is, eenige leſſen, zoo in de Anatomi, als in andere dingen, de heelkunſt rakende, gedaen worden. Hier ter plaetſe worden ook alle jonge Heelmeeſters, die hun winkel willen op zetten, voor d'Overluiden ter vrage geſtelt en aengenomen.

In deze nieuwe Waegh, worden een en de zelve waren gewoogen, die op d'oude Waegh, gewoogen worden, en is maer alleen te dien einde tot dit gebruik bequaem gemaekt, vermits d'oude Waegh, mits 't aengroejen der koophandel, te kleen viel, en de Koopluiden in 't wegen der waren verlet en na behooren niet gediendt wierden. Doch ongelijk veel meerder waren worden in 't jaer op de oude Waegh dan de nieuwe gewoogen; die beide een groote zom penningen jaerlix voor 't Lant en de Stadt opbrengen. Want de waeg van 't lant, die gemeenlijk den Impoſt geheten wort, is in 't voorgaende jaer zeſtien hondert drie-en-zeſtigh in Gras-maendt, verpacht, voor een jaer, voor de zom van twee hondert over de duizent gulden, en de Waegh van de Stadt, die gemeenlijk d'excijs genoemt wort, op den eerſten van Grasmaent, des zelven jaers, voor twee-en-tnegentigh duizent gulden. En geen wonder, indien men op de groote menighte der koopmanſchappen, en 't gelt, dat ieder hondert pont geven moet, achtingh geeft.

geeft. Want voor alle waren, die het Waegh-gelt onderworpen zijn, moet ieder na de waerdye der zelve, zes, tien, of twintigh ſtuivers, voor het hondert pondt, betalen; als by voorbeeldt, voor Waegh-geldt moet geven, ieder honderdt pondt,

	aen 't Lant	en aen de Stadt
Nagelen	XX. ſtuiv.	4. ſtuiv.
Caneel	XVI.	2. ſtuiv.
Indigo	XXXIII.	7. ſtuiv.
Anijs	V.	1. ſtuiv. 8. pen.
Gember	IV.	1. ſtuiv. 8. pen.
Rijs	IV.	1. ſtuiv. 8. pen.
Aluyn	III.	1. ſtuiv. 8. pen.

B E U R S.

Pontanus.

De naem, en 't gebruick van het woort Beurs, zeitmen, dat van de Bruggelingen in Vlaendre, zijn oirſprong zoude genomen hebben, om dat by hen, als den koophandel daer noch bloeide, een markt was, daer op de Koopluiden des middags en 's avonts verzamelden, en die den naem van Burze of Beurze, van een oudt en treffelijk huis, dat daer ſtont, en de drie burzen of beurzen in de gevel voerde, gekregen had. Dit gebouw is een groot gevaerte, met drie bogen, een groote in 't midden en aen ieder zijde een klene, over den Amſtel geſlagen, en geenzins van de minſte gebouwen, die in deze ſtadt ſtaen.

De ſtichting wiert begonnen, in den jare zeſtien hondert en acht, en den acht-en-twintighſten van Bloeimaent, d'eerſte ſteen geleght door den jongſten zoone van Kornelis Pieterſz. Hooft, voorzittende Burgermeeſter in der tijdt; als ook ten deele dit opſchrift, dat in een zwarte marmere ſteen, in de Noordt-weſt hoek van de galdery met gulde letteren te lezen is, te kennen geeft:

Door Godts zegen, is tot Gerief der Koopluiden deze Borſe geſticht, Anno CIↃIↃ CVIII. *den* XXIX. *Meye den eerſte ſteen geleyt, en den eerſten Auguſti* CIↃIↃ CXIII. *de eerſte vergadering geweeſt.*

Van binnen, boven de middelſte boogh, is een groote vierkante ruimte, of, de gemene vergaderplaets, en lang heen rontom brede galderyen, die op veertigh blaeuwe Arduine ſtene pylaren ruſten. Twee brede dubbelde ingangen of poorten zijn'er, een ten Noorden, en een ten Zuiden, daer boven, in 't midden, het huidendaeghze wapen in 't groot ſtaet uitgehouwen. Ten Zuiden ſtaet een çierlijk torentje, dat met uurwyzers, heel en halve uursſlagh, en welklinkkende ſpeel-klokken verzien is. Onder de middelſte boogh, is ook de gemene doorvaert, van allerhande vaertuigh dat uit het Y en Damrak in den Amſtel, of in het Damrak en het Y uit den Amſtel, met neergelate maſten, den geheelen dagh door vaert. Doch als het Beurstijd is, wort dit doorvaren met een boom voor den ingang van de ſluis te ſluiten, belet, miſſchien uit vreze, dewijl hier dan de zenuwe en het meerdeel der voornaemſte burgeren, op een gedrongen en vergadert is, dat, met het aenſteken van eenigh buſſekruidt onder deze ſluis geleght, eenigh verraedt moghte in 't werk geſtelt worden.

Op deze Beurs verhandelt men, by manier van ſpreken, de geheele weerelt oft hare rijkdommen. Hier ſpreekmen niet anders dan van de prijs der waren, van koopmanſchappen te halen en te verzenden, van ſchepen te laden en te loſſen, van wiſſel, van verzekering en andere diergelijke zaken, die den Koophandel betreffen.

Ten Ooſten, Weſten, Zuiden en Noorden, aen de buiten zijde, zijn langs heen verſcheide boogen, die regt onder de zijd-galderyen komen te leggen, en jaerlix aen bezondre luiden, verhuurt worden; in een der zelve, ten Ooſten, hebben de ratelwagten, die aen d'Oude-zijde omgaen, hun wachthuis.

En op dat alles in orde en gevoeghlijk zoude toegaen, wiert te dien einde, terſtont na deſſelfs opbouwinge, in den jare zeſtien hondert en elf den negen-en-twintigſten van Hoymaent, zekre punten by den Gerechte geraemt, waer na zich de Koopluiden, in 't ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

keeren ter Beurze te ſchikken hadden.

Ten eerſte, dat de gewoonlijke vergaderinge des middaghs, van de klokke elf tot twalef uuren, 't geheele jaer door zoude gehouden worden, en dat, na twalef uuren, en een quartier uurs luidens van 't klokje, ieder de Beurs, zonder by of ontrent de zelve te mogen blijven ſtaen, zoude moeten ruimen, op pene van twalef ſtuivers, ten behoeve van de Beurs-knecht. Dit punt wiert daer na in den jare zeſtien hondert vijf-en-veertigh, vermits het zelve niet wel onderhouden wiert, op nieuw afgekundight en beveſtight, doch met die vergrootinge, dat de Beurs-hekken, niet eer dan na half eenen zoude geſloten worden, en na dien tijdt, tot drie uuren naer de middagh, geſloten blijven. Als mede dat de gene, die na 't ſluiten der hekken op de Beurs betrapt wiert, geen twalef, maer dertigh ſtuivers te verbeuren, en des niet te min, op de Beurze te verblijven, en 't opſluiten, ten drie uuren te geſchieden, te verwaghten, of, eer daer af willende, een boete van zes gulden te betalen had. Maer in den jare zeſtien hondert zeſtigh, den vier en twintighſten van Wintermaent, na 't hermaken van 't verwulfſel, wiert'er een keure, die al in den Jare zeſtien hondert vijf en vijftigh afgekundight was, afgelezen, dat van dien tijt af, de middaghs vergaderingh de klok half twalef zijn aenvang nemen, (van welk half uur het Beursklokje een quartier uurs zoude geluit worden) en met de klok en het ſluiten van de hekken, ten half eenen (als wanneer weder het Beurs-klokje een quartier uurs van te voore getrokken wort) endigen zouw. Wiert ook by deze laeſte keure den makelaers belaſt, datze, zoo dra het Beursklokje ten half twaleven begint te luiden, den Dam en andere openbare plaetzen, daer ontrent gelegen, te ruimen, en op de Beurs, en weder daer af, ten half eenen, na 't ophouden van 't zelve klokje, zich te begeven hebben; zonder te mogen weder keeren op den Dam en andere openbare plaetzen daer ontrent, dan twee uuren daer na; op pene van vijf-en-twintigh voor d'eerſte, en hondert gulden, voor de tweede reize, te verbeuren. Doch weinigh wort ook deze laeſte keure nagekomen, vermits het opgaen gemeenlijk eerſt ten half eenen, en 't afgaen ten twee uuren, geſchied. Geen bedelaers, of kinderen om te ſpelen, met ballen, ellens, knikkers en ander ſpeeltuigh, mogen zich, om den Koopluiden in hun handel niet hinderlijk noch laſtigh te vallen, geduurende de Beurs-tijdt, noch voor of na Beurs-tijdt daer laten vinden, op pene van twalef ſtuivers. Voor welke boete de Schout, oft de Beurs-knecht, den overtreder het opperſte kleet magh afnemen.

Niemant magh, geduurende de Beurs-tydt, noch voor of na de Beurs-tydt, eenige goederen dragen, kruien oft op andere maniere over de Beurs brengen, ook geen gedrukte brieven, blaeuwe boekjes, nieuwe tijdinge, oft iet anders veilen, op pene van een gulden, by den Schout oft Beurs-knecht, die daer over de goederen magh aenhouden, te verbeuren.

Niemant magh, geduurende de vergadering, eenigh geweer trekken of ontbloten, of iemand ſlaen of ſtoten op pene van hondert gulden. En wie een ander queſt, verbeurt de rechterhant, of anders, ter beſcheidentheidt van den Gerechte, geſtraft te worden.

Over 't ſchelden, hoonen, of zoo luit kyven, dat'er gerucht uit ontſtaet, verbeurt d'aenrechter vijf-en-twintigh gulden, waer van d'Officier, d'Armen, en de Beurs-knecht, elk een derdendeel ſtrijken.

De Beurs-knecht is gehouden, in 't drokſte van de vergadering, op twee of drie verſcheide plaetſen, luits keels uit te roepen, den tijt en uur, wanneer eenige boden naer andere Steden vertrekken zullen, ten einde de koopluiden, in 't afveirdigen van hun brieven, zich daer na mogen ſchikken. Des heeft de Bode voor ieder uitroep, van eene Beurs-tijt, aen de Beurs-knecht te betalen, een ſtoter.

Niemant magh zijn water op eenige andere plaetſen van de Beurs maken, dan in 't vertrek aen de Noort-zijde

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag,
136 B 20

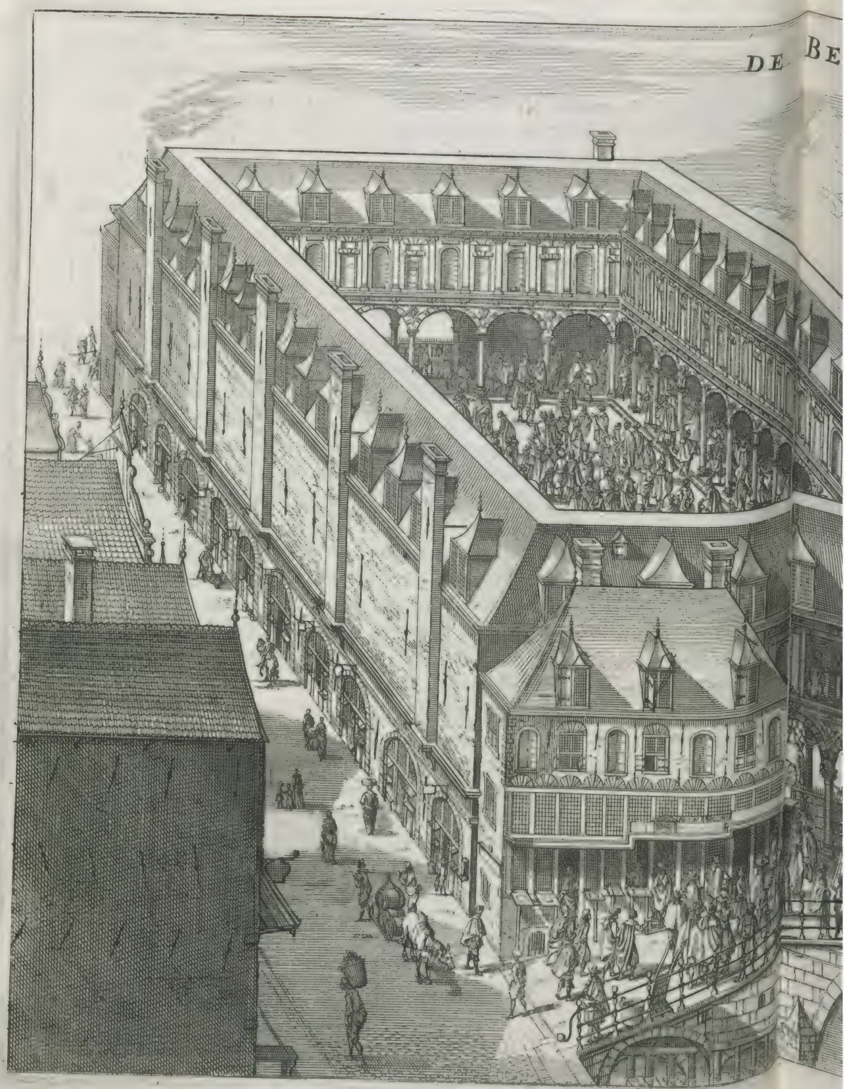

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

van de Beurs, op pene van twee ſchellingen, oft 't opperſte kleedt.

Behalve het vierkante plein en vergaderplaets der Koopluiden, zijn boven de zyd galderyen, vier diergelijke vertrekken of galderyen, 't pant boven de Beurs geheten, daer men langs brede ſtene trappen, ter wederzijde opklimt. Hier op ſtaet rontom op een ry, een groote menighte van houte kaſſen en winkels, waer in allerhande kramers-waeren, als meſſchen, zijde, goude en zilvere linten, hoeden, kunſtigh gedraeit en geſneden yvoorwerk, 't hele jaer door verkocht worden. By den Gerechte zijn ook in den jare 1613. en daer na, deze volgende punten, waer na zich deze kramers en winkeliers te ſchikken hebben, geraemt. Voor eerſt magh niemant op dit pant, winkel houden, of met Waren, om te verkopen, voorſtaen, dan die Burger of Poorter is.

Niemant magh op verſcheide plaetſen, (ten zy neffens elkandre ſtaende) op dit pant, onder wat dekmantel dat 'et ook is, winkel houden, noch de kopers van d'eene kas te zenden tot d'ander, noch dezelve met eenige Waren van de Beurs te leiden, als mede geen koper van een anders toonbank tronen, om zijn waren aen den zelven te verkopen, op pene van drie gulden.

Niemant, om de koopers in 't koopen niet te beletten, magh hier met de hamer kloppen, brillen ſlypen, of eenig ander geluidtmakent hantwerk doen.

Ieder, ten zy hy ziek, of uit'er Stadt was, is gehouden alle dagen zijn kas te openen, op pene van vier ſtuivers. Zonder verlof van Threſorieren, magh niemant ook zijn kas verhuuren, of aen een ander overdoen, op pene van drie guldens te verbeuren.

Op Jaer-kermis, of andere Jaermerkt-dagen, magh ook niemant in 't geheel, of ten deel zijn kas verhuuren, om op die Jaermerkten met koopmanſchappen te willen voorſtaen, op pene van dertigh ſtuivers.

Die zijn goedt aen de balken, verder dan een half elle buiten de kaſſen, en nederwaerts, om geen donkerheit te maken, lager dan een halve elle hangt, als ook die 't goet op zijn toonbank hooger dan anderhalf-vieren-deel leit, verbeurt tien ſtuivers. En die in zijn kaſſen rakken heeft, of eenigh goet aen de luifel hanght, verbeurt twintig ſtuivers.

Die voor aen d'opgangen van de trappen, voor de deuren, of aen de hoek-kaſſen, eenige borden, kaerten, of andere hinderniſſen ſpijkert, waer door de voorbygaende, in 't bezien of lezen, of anders mogten belet worden, verbeurt t'elkens tien ſtuivers.

Drie gulden verbeurt de gene, die zijn dove koolen beſloten in de kaſſen hout, dezelve, en zijn vuur niet mede naer huis neemt, indien hy door de wacht, die alle avonts, by winter, de kaſſen bezoekt, daer op bekeurt wort.

De Beurs-knecht is gehouden tweemael ter weke, 's avonts by een bernende lamp, na 't ſluiten van de kaſſen, om de Waeren door het ſtoffen niet te bederven, te reinigen; en die ook eenigh vuilnis op het pant of de trappen werpt, verbeurt zes ſtuivers.

De kaſſen mogen op vrye jaermerkten en kermiſſen, voor vreemde koopluiden des zondaghs geopent worden, maer na dien tijt niet. 's Zomers en 's winters, na 't luiden van de poortklok, wort dit pant geſloten en geopent.

Mogen ook de wachters van 't pant niet gaen, dan een uur na 't luiden van de poortklok, of dat'er ter weder-zijde een kas of meer geopent is. En die na 't luiden van de poortklok zijn kas niet geſlooten heeft, verbeurt drie ſtuivers. De ouders en meeſters moeten ook voor de kinderen en knechts, voor alle boete inſtaen.

Ieder kas moet jaerlix aen d'overluiden betalen, voor jaergelt, zes ſtuivers. Dit en de boeten, word in een boſſe geſteken, en de penningen door d'overluiden, (daer vanze jaerlix aen Burgermeeſteren, of hun Gemaghtigden, gehouden zijn rekening te doen,) ten dienſte van 't pant en eenige onkoſten aengeleght.

Ten Zuiden aen d'eene hoek van 't pant, is, in den jare zeſtien hondert en tzeſtig, by den Gerechte met goeddunken van de zes en dertigh Raden, een Laken-vent-hal opgerecht.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Op deze Hal heeft een Halmeeſter of Faktoor, van Burgermeeſteren geſtelt, die tot verzekering van de drapiers en toe-vertroude waren, ter Sekretarye, voor twalef duizent gulden borge moet ſtellen, het opzicht. Deez is gehouden tot gerief en dienſt der Koopluiden en Drapiers, de Halle te openen en waer te nemen, des Winters van den eerſten van Wijnmaend, tot den laeſten van Lentemaendt, 's morgens van negenen tot 's middags ten een uuren, en des namiddaghs van twee tot vier uuren; maer van den eerſten van Graſmaent, tot den leſten van Herfſtmaent, van 's morgens ten achten, tot 's middaghs ten een uuren, en des middaghs van twee tot vijf uuren.

Op deze Hal, mogen allerley Lakenen om te verkopen, zoo geverfde, bereide, als rouwe, en in de wol geverfde Lakens, doch niet minder dan ſtukken van vijf-en-twintigh ellen, en geen andere dan die binnen Stadts wallen geverft en bereit zijn, gebraght worden.

De Halmeeſter is gehouden de Lakenen, op de Hal gebragt, op des brengers rekening, en de lengte, 't merk, 't getal, den prijs, en ofze bereit of onbereit zijn, dat hy aen niemant tonen magh, te boek, te ſtellen, en, is 't zijn begeren, de zelve te meten, de juiſte lengte daer op te ſlaen, dit op een briefje te zetten, en den drapier over te leveren, 't welk hy weder eiſcht, indien de Lakenen verkocht of weder van de Hal gehaelt worden, en nevens d'anderen aen een bant bewaert. En geniet hy voor 't ontfangen en te boek ſtellen, van ieder half laken eene ſtuiver, van een heel laken, twee ſtuivers; en voor 't afſchrijven, als 't wederom gehaelt wort, mede zoo veel; maer voor 't meten, en de lengte daer op te ſlaen, eene ſtuiver.

Om geen redenen mogen de Lakenen, zoo lang alsſe hier op de Hal zijn, beſlagen of bekommert worden.

De Halmeeſter magh geen Lakenen, dan met gereet gelt, verkopen, en niet, 't zy met verlof van den eigenaer, (dien hy den kooper, en de prijs van 't verkochte, terſtont bekent moet maken, 't ontfangen gelt zonder uitſtel overleveren, en de lengte en prijs van 't verkochte te boek ſtellen) uitborgen; en hier voor geniet hy van ieder heel Laken, twee, en van een half, eene gulden.

Het oppergezagh over deze Hal, als ook het ſlechten van alle miſverſtanden en verſchillen, ſtaet aen zes perzonen, twee Gemaghtighde uit de Majeſtraet, twee uit de Lakenering, en twee uit de Drapiers, die by den Gerechte daer toe gekooren worden. De Halmeeſter moet onzijdigh zijn, en de Lakenen, om giften van den eenen drapier, den koopluiden niet meer aenprijzen, dan van den anderen.

KOOREN-BEURS.

DE Kooren-beurs of markt, die ten Zuiden van d'Oude-brugh ſtaet, is geſticht in den jare zeſtien hondert zeventien, en dat om den luiden op 't Water, ter plaetzen daer de Kooren-markt plagh gehouden te worden, met zware huis-huur belaſt zijnde, te verlichten, en van de Koopluiden die hun ſtoepen dagelix by regen en onweder bezet hadden, te verloſſen, en den gemelden koopluiden te dienen, op datze met meerder vryheit, minder verlet en overloop als voor dien tijdt, op de ſtraet en gemene wegen plagh te geſchieden, hun koophandel dryven moghten. Het gebouw is rontom, en van onderen tot boven van hout, ſtaet over het water op dikke eike palen die in de gront gehait zijn, rontom ruſt'et van binnen ook op houte pylaren. Op deze Beurs ſpreektmen niet als van koopen en verkoopen, van Tarruuw en Kooren, dat by groote menighte van laſten daghelix hier verhandeldt wordt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ZESTE HOOFTSTUK.

MARKTEN- en VLEESHALLEN.

VErſcheide zoo dagelixe, als jaer, week en andere markten, worden hier ter ſtede gehouden. Jaer markten zijn'er drie; de voornaemſte is in Herfſtmaendt, ontrent Sinte Lambrecht, en duurt veertien daghen. De tweede, is ontrent Pinxteren, en de derde in 't midden van de Vaſten. De twee laetſte hebben haer naem van de tijdt, in oft by welke datze gemeenlijk komen; maer de eerſte is de voornaemſte, en noemt men meeſt de Kermis-markt. In den jare zeſtien hondert vijf-en-vijftigh, wiert by den Gerechte beſloten dat voortaen op den eerſten van Oogſtmaent, ('t welk toen ook voor 't eerſte met d'inwijding van 't nieuwe Stadhuis zijn aenvang nam) deze Kermis-markt zoude gehouden worden; maer wiert na twee jaren, mits'er niet half zoo veel koopens en verkopens omging, en den Vlees-houderen, en anderen luiden die ſpijs en drank verkochten, door de hitte van 't zaizoen, al watze op voorraedt tegen de Kermis op deden, quam te bederven, weder op de voorige tijdt verleidt. Deze Jaer-markten, van allerlei koopmanſchappen, worden gehouden op de Sint Antonis markt, en van daer langs d'Ooſt en Weſt-zijde van de Kloveniers-burghwal. Maer de Kiſtemakers, Houtkramen, die tot den jare zeſtien hondert zes en veertigh, op d'Oude en Papen bruggen, voor geſtaen hadden, ſtaen tegenwoordig, (daerze toen den twalefden van Lentemaendt gekeurt wierden) op de Weſtermarkt; en de lichters, ſchepen en kramen der buiten-luiden, die mede met houtwerk voorſtaen, wierden daeghs daer na, die eertijdts by de Bos-huis-ſluis gelegen hadden, geordent te zullen leggen, op de Keizers-gracht, van de Leli-ſluis totaen de Weſter-hal.

De voornaemſte weekkelijke markten is des Maendaghs, daer op veel meer buiten en binnen-luiden komen, en meer verkopens omgaet dan in andere plaetſen op Jaer markten. Deze markten zijn ook verſcheide, en daer toe ook verſcheide plaetzen verordent. Op zommige van deze markten worden gemeenlijk maer eenerlei, op andere verſcheide goederen, verkocht. Twee

Beſchuit-markten

zijn hier ter Stede, een aen d'Oude-zyde, en een aen de Nieuwe-zyde. Die van de Nieuwe-zyde, en eertijts op de Cingel, tuſſchen de Gaſthuis-molen- en de Huis-zitten-ſteeg was, is inden jare zeſtien hondert zeſtigh, den veertienden van Loumaent, op de Weſt-zyde van de Keizers-gracht, daerze tegenwoordigh gehouden wort, verleit. De Beſchuitmarkt aen d'Oude-zyde, is op de Voor-burghwal. Geen vreemdelingen, die geen burgers zijn, mogen nergens met Deventer of Kamper koek voorſtaen, dan op deze biſſchuit-markten, op de verbeurte van de koeken. Noch zijn'er verſcheide andere markten, daer op geen eenerlei, maer menigerlei ſlagh van goederen en eetwaren verkocht worden, als voor eerſt is'er

de Botter- en Kaes-markt,

die op den Dam is. Hier vindmen een groote menighte van allerlei kazen, als Leytſche, Goutſche, Stollickze, Gravezantze en Teſſelſche kazen. Niemant magh hier, hy zy vreemdelingh of burger, met Kaes te koop ſtaen, om de zelve by de pont, nochte met halve ſtukken, vierendelen, of minder te verkoopen, op pene van dertigh ſtuivers, maer die, 't zy vreemdelingen of Poorters, kaes by de pont willen verkoopen, moeten zulx op de Sint Antonis markt doen. Mogen ook op deze markt, op gewoonlijke markdagen, geen andere waren verkocht worden, als Botter en Kaes, by de

ſtuk

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſtuk of in 't gros, by groote partyen boven de dertig ponts beloopende, op de verbeurte van de waren, of dertigh ſtuivers. Doch onder deze waren zijn niet begrepen d'eiren, die de Huisluiden met hun waren te markt brengen.

Niet minder in 't getal, zijn ook de daghelixe markten, als de twee Vismarkten, Fruitmarkt, Groen- en Wortel-markt, Turf-markt, Santmarkt, daer onder mee de vier Vleeshallen, en 't Pant moeten gerekent worden.

VIS-MARKTEN.

Twee Vis-markten zijn hier, een groote, en een klene, of nieuwe. De groote of oude Vismarkt, daer men van vier plaetſen (behalve in het Damrak, daer de Visſchuiten aen komen) op kan komen, en daer op, volgens de keure van den jare zeſtien hondert negen en dertigh, geen andere waer dan Viſch magh verkocht worden, is in tweën gedeelt. Op het eene gedeelte, dat recht boven de ſluis van de Middeldam is, wort de Zeeviſch, als Zalm, Kabeljauw, Schelvis (zoo geheten, om datze dik met ſchellen of ſchubben bedekt is) en voorts al ander ſlagh van vis, die in de Noort-zee gevangen wordt, verkocht. Deze Zeeviſch-markt, is by na vierkant, en rontom ten Ooſten, Zuiden en Weſten, met huizen beſloten, zulx datze, hoewel in 't midden van de Stadt, genoech uit het oogh leit. Het ander gedeelte, daer op allerlei revier, en andere binnen-water-viſch, die in het Y, met waterſchepen, gevangen wort, als Bot, &c. te koop is, is langwerpigh vierkant. Alhier ter Sekretarye beruſten noch brieven, den Viskoopers, of de gilde-broeders van het Sinte Pieters gilt, in den jare vijftien hondert en veertien, verleent, waer by geordent wiert, dat van een Os, die in Stadt geſlagen wiert, een duit aen het viſchkopers-gilt zoude betaelt worden. Des zouden de zelve ook gehouden zijn, een vuilnis-ſchuit altijdt gereedt te houden, om in te nemen en wech te voeren, alle vuilich- en onreinigheden, zoo wel van de viſchmarkt als vleeſchhalle.

De zeeviſch, wort hier ter Stede ingebraght, niet van de genen dieze op de markt verkoopen, maer van bezondre luiden, ventjagers geheten, dieze van de viſſchers, aen de zeekant woonende, opkopen; hoewel niet te min, de viſſchers zelfs met hun waren, indien het een goede wint is, overkomen. Doch by Winterdagh, te weten, als het ys in 't water leidt, en de ventjagers met hun ſchepen niet varen kunnen, komtze van Wijk op Zee, Zantvoort, &c. met de wagen: maer de genen die met Revier viſch, en allerhande vis, die in 't Y en de Meer gevangen wort, markten, vangenze gemeenlijk met water-ſchepen en ander vaertuigh zelfs.

Als'er meer als een ventjager met viſch aen komt, zoo wort'er by hen om geloot, wiens viſch dat 't eerſte zal afgeſlagen worden; maer alzoo veele hier in nalatigh bevonden wierden, zoo wiert by den Gerechte in den jare zeſtien hondert een-en-veertigh geordent, dat voortaen ieder ventjager gehouden zoude zijn, zijn' beurt, hem by lotinge toegevallen, waer te nemen, en zijn viſch datelijk op te geven, om in de ring afgeſlagen te worden, op pene dat de gene die zijn beurt datelijk niet waernam, en zijn viſch opgaf, t' elkens verbeuren zou de zom van tien gulden, en daer en boven noch van zijn beurt verſteken blijven.

By den Gerechte, wiert mede in de zelve keure geordent, dat alle ſtrant viſch, niet minder als by twee viſſchen, en alle boot viſch, niet minder als by drie viſſchen te gelijk, in den ring afgeſlagen zoude worden; dat ook de knechts, voor 't uitſlepen van ieder koop Kabeljauw, te weten, ſtrant viſch, twee duiten, en bootviſch drie duiten genieten zouden.

In den jare zeſtien hondert en tzeſtigh, wiert ook by maniere van voorraet geordent, dat alle ſchuiten, met viſch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Volgen de keu van der Jare

Keure van den Jare 1654.den 22 July.

volgens de keure van den Jare 1640 den 21. Januarij.

Keure van den Jare 1602,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

viſch hier ter ſtede komende, na voorgaende loting geheel geloſt en afgeſlagen moeten worden; dat ook een ſchuit met hondert en vijftigh bennen ſchelviſch, of vier-en-twintigh bennen kabeljauw, eenen man toebehoorende, voor een lot gerekent, voor arbeitsloon aen den dragers betalen moet een ſtoter, en boven deze hondert en vijftigh bennen, of vier en twintigh bennen, dubbelt gelt; van zes zalmen een ſtuiver, en minder of meer na de menighte.

Volgens de keure van den Jare

Van ieder bank of vennetſchap, magh maer een Viſch-wijf in de ring komen om te mijnen, op de verbeurte van dertigh ſtuivers. Een koop viſch, daer om twee of drie ten hooghſten willen inleggen, moet weder opgeveilt worden.

Keure van den Jare 1654. den 22 July.

Geen afſlager, vinder, na-ſchryver, knechts noch andere, die geen bank noch gilt hebben, vermogen in den ringk viſch te mijnen, om aen anderen met winning over te doen, op de verbeurte van de viſch en drie gulden.

volgens de keure van den jare 1640 den 21. Januarij.

Die door misverſtant mijn roept, verbeurt een ſchelling, en wil de mijnder de viſch by hem gemijnt houden, die verbeurt een boete van vijftigh ſtuivers. d'Afflager, geniet van de viſch, koop voor koop, zijnde vier bennetjes, vijf duits, in plaets dat hy eertijts voor ieder bennetje een duit kreegh, en zoo voort van andere viſch na de waerdye.

Keure van den Jare 1602.

Doch magh ieder burger en inwoonder, zoo wel viſch-dragers als andere, zoo veel Zee-viſch in den ring mynen, als hy tot behoef van zijn eigen huisgezin van doen heeft, en niet meer.

Ook zijn de Vis-koopſters gehouden, ten verzoeke van ieder aldaer tegenwoordigh, over te laten alzulken koop van de voorſchreven viſch, als een ieder tot behoef van zyn eigen huisgezin, en verder is begerende; des moet de zelve ook, boven de kooppenningen daer voor belooft, op elk koop aen de mijnſter een halve ſtuiver betalen. Vreemde luiden, hen met viſch verkoopen ernerende, mogen ook hier ter ſtede zoo veel viſch mynen, alſſe tot vordering van hun nering buiten der ſtede van doen hebben, doch dit mogenze niet doen dan 's morgens na de klokke tien, en 's namiddaghs na zes uuren.

Alle Zee-viſch, hier ter ſtede komende, daer onder begrepen Zalm, Steur en diergelijke viſſchen, moet in den ring afgeſlagen worden, en het loon daer op ſtaende betaelt worden.

Keure van 'tjaer 1569.

Ander viſch, hier ter ſtede ter markt komende, als Y viſch, Meer viſch, en diergelijke, gelijk, Spiering, Poſch, Braſem, Baers, Snoek, Korpers, Ael; wort in den ring niet afgeſlagen, maer evenwel het recht van afſlagh aen den afſlager betaelt.

Eertijdts moght ieder vennetſchap, niet meer dan twee zalmen tevens mynen, voor al eer d'andere viſch-kopers mede van twee zalmen gerijſt waren. Maer by keure, van den jare zeſtien hondert drie-en-tzeſtigh, is by den Gerechte geordent, dat ieder zoo veel zalmen tevens magh mijnen, als hy van doen heeft.

Men heeft ook hier op de markt, tot gerief der Burgeren, een zeker getal vis-dragers, die den luiden voor een een kleen loon de gekochte viſch t'huis ſtuuren. Dit plagh wel eertijts gedaen te worden, door eenige ſchamele jonge meysjes, die daer toe van d'opzienders der armen, (zonder verlof der zelven ook niemant anders hier ter ſtede dit visdragen moghte plegen) verlof kregen.

Al de vis-dragers, die tegenwoordigh by de Heeren Treſorieren, daer toe geſtelt worden, zijn gehouden een koper visje op de borſt te dragen, om uit andere onderſcheiden en bekent te mogen worden.

Volgens de keure van 'tjaer 1621. den 14. Januarij.

Geen vis-drager, magh twee draghten tevens aen-nemen, als'er andere by der hant zijn; maer indien'er geen meer by der hant zijn, magh hy aennemen zoo veel als hy dragen kan, op pene, die anders doet, van in geen zes weken viſch te mogen dragen.

Komt de vis-drager, de viſch, op in 't huis te brengen, te verminderen, die wort, daer op betrapt zijnde, van 't viſchdragen afgezet.

Na de Zee-vismarkt, volght de

Revier-viſch-markt,

die weder in tweeen gedeelt is: want

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

voor aen zitten de genen, die burgers en gilde broeders of zuſters zijn, en achter aen, de genen die geen burgers noch gilde broeders, noch gilde zuſters zijn, maer vreemde, 't zy boeren, eigen vangers of opkoopers. Volgens de keure, mogen deze buitenluiden alleen maer met hun viſch markten en voorſtaen, des morgens tot
1651. 21. July. des middaghs, de klok een uur.

Volgens de keure, is by den Gerechte geordent dat deze boeren met hun viſch ter markt komende, gehou-
1656. 15. December. den zijn eerſt te bezetten de bank van nomber een tot acht, en dat zonder onderſcheit van viſch of ael verkopers. De zelve banken bezet zijnde, moetenze voorts vervolgen de nombers, daer geſtelt; en komen eenige boeren buiten de getekende nombers te zitten, of op andere nombers hun plaets te nemen, eer de nombers achter den anderen zijn bezet, die verbeuren twee gulden, indienze daer op haer plaets nemen.

Voor eenige weinigh jaren, is ook een zee-viſchmarkt ten Zuiden ter zyde van de nieuwe Haerlemmer-ſluis, op palen over het water opgerecht, daer op mede allerlei-ſlagh van zeeviſch, eveneens als op de groote Zeeviſchmarkt, hoewel veel minder, te koop komt. Ten zelven tijde wierden ook aen de Noortzy, verſcheide banken gemaekt, daer op allerhande Y viſch, die met water ſchepen gevangen wort, en eer deze klene vismarkt hier ſtont, ten zuiden van de Sluis verkocht wiert, te krygen is.

Geen buiten luiden, of ook inwoonders, ten zy datze in't vis-verkopers gilt zijn, mogen hier ter ſtede met zeeviſch of ander, geen uitgezondert, omlopen, of daer mede door de ſtadt varen om die te verkoopen, of de zelve in eenige huizen te koop houden; maer zijn gehouden al de Zee-viſch eerſt te brengen in de ring, om aldaer afgeſlagen te worden. Ook mogen geen ſchippers, viſſchers noch ventjagers, die de viſch alhier voeren of brengen de viſch verkopen, buiten noch binnen dezer ſtede palen, om door de koopers, ſtrydende tegens de bovengemelde keure, verkocht te worden, en dat op de verbeurte van vijf-en-twintigh gulden en de viſch. En magh deze keure gedaen worden by twee perzonen, daer toe van Gerechte geſtelt, ook by d'onder-Schouten en 's Heeren Dienaers. Doch qualik kan evenwel dit doen nagelaten worden.

FRUIT-MARKT.

De Fruit-markt, daer op allerley fruiten, als appelen, kerſſen, peeren, pruimen, en diergelijke vruchten verkocht worden, plaght eertijts achter het nieuwe Stadthuis, op de Ooſt-zyde van de Voor-burghwal, te zijn; maer in den jare zeſtien hondert zeſtien, den negenden van Somermaent, iſſe geordent tuſſchen de Raem en Hai-ſteegh, daerze ook ſedert den eerſten van Oogſt-maendt des zelven jaers gehouden wiert.

TURF-MARKT.

De Turfmarkt, plaght eertijts by de nieuwe Doele ſtraet te zijn, van de nieuwe Doele-ſluis tot aen de Lange-brugh, daer van ook die gracht noch ten huidigen dage de oude Turfmarkt genoemt wort. Maer in den jare zeſtien hondert twee-en-veertigh, den vijf en twintighſten van Hoimaent, wiertze verleit op de Ooſtzyde van de Princegracht, van de Runſtraets-brugh af Zuitwaerts op, tot aen de wallen dezer ſtede. By de zelve keure wiert mede geordent, dat de zelve ſchepen niet anders als enkel en met haer opſtaende maſten zoude mogen leggen, zonder dat zich d'een achter d'ander magh vaſt maken, dan by drokken tijdt, en dat op pene, die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

die anders en op d'oude plaetſen bevonden wiert te leggen, van vijf-en-twintig gulden. Doch alzoo verſcheide Turfluiden, op andere plaetſen evenwel met hun ſchepen legh-plaetzen namen, met voorwenden dat de turf niet te koop gebraght wiert, maer alleen om hier ter ſtede gelevert te worden, zoo wiert in den jare zeſtien hondert zeven en veertigh gewillekeurt, dat de gene, die zijn turf buiten zoude mogen verkocht hebben, en die alleenlijk wilde overvoeren, om de zelve hier ter ſtede te leveren, ſchriftelijk beſcheit van de turf-vulſters halen moet, eer hy de turf loſſen magh.

SANT-MARKT.

Zant-markten zijn'er twee, eene by Reaels Eylant, en d'ander by de Reguliers-tooren, die aldaer, volgens de keure van den jare zeſtien hondert twee-en-vijftigh, verordent zijn; en mogen ook de Santpont-voerders zich niet vervorderen zant te verkopen, en in de ſchepen te laden, dan op deze twee plaetſen, op pene van drie gulden.

De weekelijke markten, die haer naem van de gelegentheit der plaetze hebben, zijn d'Ooſter of nieuwe Sint Antonis, Noorder en Weſter Markt.

NIEUWE-MARKT.

Op deze Markt, worden verſcheide waren des Maendaghs verkocht, als van de Barre-voets-ſteegh tot aen de Koe-ſtraet, mogen, volgens de keure van den jare zeſtien hondert vijf en vijftigh, de Hoveniers met artzeny kruiden ſtaen. Daer na heeftmen verſcheide linne en kant kramen, voorts Ooſtwaerts op, oude kleer-verkoopers, daer na de hoender en duive markt, en ten Noorden ſtaen de gene die zoute vis en kaes, in 't kleen mogen verkoopen.

NOORDER-MARKT.

Op deze markt worden allerhande kleren, eveneens als op het eene gedeelte van de Nieuwe-markt, verkocht, en langs heen aen de waterkant, allerley aertwerk, als potten, ſchottelen, &c. Eertijts plachten hier ook oude kleren vodden en lappen verkocht te werden, maer volgens de keure van den jare zeſtien hondert acht en vijftigh, is de markt van deze koopmanſchap overgebraght; achter het Leproſen-huis, beginnende van deſſelfs deur tot aen de Lange-brugh. Al andere markten, als klompenmakers, kool en rapen markt, ſtoele en glaze markt, en meer andere, als zaken van kleen belang, gaen ik, om wijtloopigh te mijden voorby.

WESTER-MARKT.

Op deze markt, zijn mede eveneens, als op de Noorder en Nieuwe markt, allerhande oude en nieuwe kleren te koop, 's vrydagh 's uchtens is ook op deze markt achter de Hal de garen-markt.

Vier Vlees-hallen, namelijk twee in de Nes nevens malkandere, aen d'Oude-zijde, en twee aen de Nieuwe-zyde, zijn hier ter ſtede, d'eene van de twee in de Nes, wort de groote en d'ander de klene Vlees-hal genoemt. De klene Hal zou, na't ſchryven van Pontanus, wel eer het Sinte Pieters Kerkje geweeſt zijn. Sommigen houden dit Kerkje voor het oudſte dat in de ganſche ſtadt ſtondt, maer andere d'Oude-zijds-Kapel. Die dit eerſte dryven, zoeken dit hier mede te bewijzen, dewijl'et, zeggenze, waerſchijnlyk is, dat onze eerſte voorouders, die Viſſchers waren, Sinte Pieter hun eerſte Kerk opgeoffert en toeëigent hebben.

Tuſſchen deze twee Hallen, worden da-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

daghelix raeuwe en gare koſt, als pens, ſpek, kalfs, oſſe en ſchapen voeten, en diergelijke verſche waren, als ook hoenderen,duiven, &c. in zeer groote menighte verkocht. En hooren deze luiden, behalve de hoender verkopers, die een bezonder gilt hebben, mede onder het Vleeſch-houwers Gildt, en betalen voor ieder bank ter weke, volgens de keure van den Jare zeſtienhondert zeventien, een ſtuiver.

d'Eene van de twee Hallen, aen de Nieuwe-zyde, ſtaet op de Weſtermarkt, en is in den Jare zeſtien hondert negentien geſticht. Dit is een vaſt en ſterk gebouw, en heeft drie ingangen, eene ten Ooſten, en eene ten Noorden en Zuiden. In den Jare zeſtien hondert negen en dertigh, wiert de Vleis-houwers van de Weſter-hal, by den Gerechte toegeſtaen en vergunt, by maniere van voorraedt, datze zoo wel als de Vlees-houwers in de klene Hal aen d'Oude-zyde, buiten dezelve nieuwe Hal by de vreemde Vleis-houwers ſtaen moghten, en hun vleiſch verkoopen. Boven deze Hal waekt ook des nachts de Burgerwacht. Zelden heeft men hier zoo groot een gewoel van menſchen, en dit groeten en te paert zitten van deze grote Heeren en Mevrouwen, als hier in dit afbeeltſel vertoont wort,'t geen'er alleen maer çieraets halve is by gevoeght. In al deze Hallen, volgens de keure van den jare zeſtien hondert een-en-tzeſtigh, magh geen vleeſch van ongave beeſten verkocht worden, tot proeve van den Keur-meeſter, noch geen Koe vleeſch, 't zy het te voore en zoo lang het te koop leit, met palm beſteken is, als ook geen Oſſen en Koe-vleeſch gelijk ter banke; geen vleeſch ook, dat met eenigh vet beplakt is, magh in de Hallen te koop komen, maer moet gelaten worden,zoo als het gegroeit is. Boven de klene Vlees-hal in de Nes, is ook de Anatomi kamer en het Collegium Medicum, daer de vier inſpectores, zoo geheten, om datze zorge dragen voor de winkels der Aptekers, en jaerlix de zelve bezoeken, en hen, alſſe de winkel willen opzetten, met onderzoeken voor hen, ter vrage ſtellen, vergaderen.

Het Schryn-werkers of Kiſtemakers Pant.

DIt Schryn-werkers pant, dat in de Kalverſtraet, tegen over de Heilige wegh ſtaet, en zich tot aen het Rokkin ſtrekt, plagh wel eer Sint Joris Kapel te zijn. Seker naemloze en onbekende ſchryver zeit, dat'et eertijts het Melaets of Lazarus-huis te zijnder tijd ontrent den jare vijftien hondert, het oude Mannen of Proveniers huis was. Tegenwoordigh wort hier in allerlei koſtelijk ſchrynwerk, als eike en ebbenhoute kaſſen, &c. verkogt.

BEESTE-MARKT.

HIer ter ſtede, even buiten de Regeliers Poort, heeft men ook op gezette tijden van 't jaer de markt van vette en magere eetbare beeſten, als ook de Paerdemarkt. De plaets, daer Oſſen, Koeien en Paerden op te koop komt, wordt

d'Oſſen-markt

geheten; is een groot vierkant plein, doorgaens met menighte van groene linde boomen bezet; dat zich zeer genoeghlijk, even-eens als een dicht begroeide boſſchaedje, van ver vertoont.

Ten Ooſten heeft men de

Varken-markt,

die mede zeer çierlijk met hooge abelen boomen rontom bezet is. Volgens de keure van den jare zeſtien hondert acht en vijftigh, mogen ook geen Verkens, die alhier ter ſtede te koop worden gebraght, nergens anders als op de Verkenmarkt verkocht worden. Mogen ook, volgens de zelve keure, geen Verkens, die met ſpoeling of afval van brandewijn en ſtijffel gemeſt zijn, en mits dien veel ſlechter als d'andere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

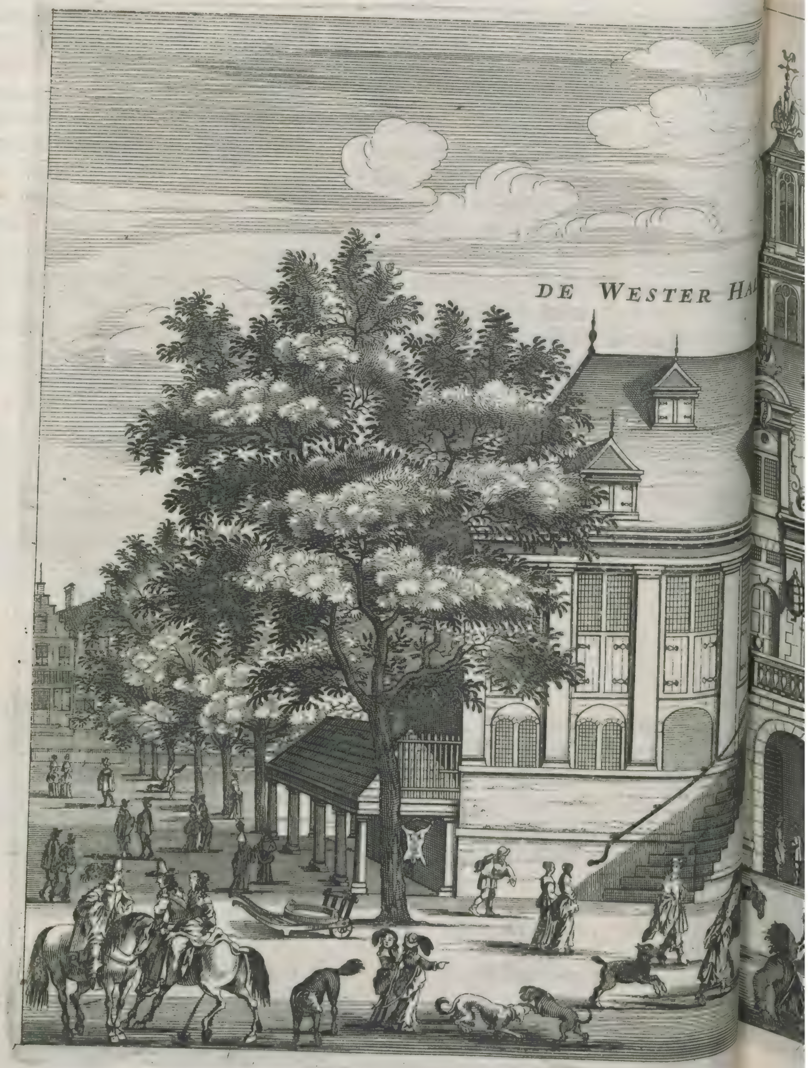

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dere, op deze markt nergens anders verkocht worden, als op zoodanige plaets, die hen van de Markt-meeſters aengewezen wort. Op deze markt, noch ook in de ganſche ſtadt, mogen geen verkens verkocht worden, die met vinken van walvisſpek gemeſt zijn, alzoo de zelve zeer vuil na de traen ſtinken, en oorzaek geven tot zware en beſmettelijke ziekten. En by aldien iemant zulke verkens gekocht heeft, en in 't ſlachten bevint, zoo is de koop van geener waerde, en moet de verkooper 't gelt weder geven, en de geſlaghte Verkens worden aen de Vogelwijk onder de galgh begraven. De markt van magere beeſten, die in 't voorjaer uit Denemarken en Jutlant by duizenden over komen, is eerſt, voor eenige weinigh jaren hier ter ſtede gebraght, als ook kort daer na de Paerde-markt, die ter zelve plaetſe gehouden wort. Een groote menighte paerden, quamen hier voor d'eerſte reize. De Majeſtraet had ook eenige prijzen, gelijk gemeenlijk over al in 't oprechten van Paerde-markten geſchiet, geſtelt; als dat de geene die het beſte koppel paerden, een paer zilvere ſpooren, en die de meeſte bracht, een zilvere Roskam tot een vereering genieten zouw. Maer weinigh val heeft deze markt, en loopt by na heel te niet. Ontrent, ten zelven tijde, wiert by den Gerechte gewillekeurt, dat niemant in de ſtallen aen de Oſſen en Paerde-markt, met eenigh vuur zoude mogen lopen, of daer hebben, of tabak drinken, op pene van drie gulden. Dat ook niemant, geduurende de Paerde-markt, mitsgaders de magere en vette Oſſe-markt, met eenigh vier over de zelve markt zoude mogen loopen of daer op komen, of aldaer tabak drinkken, op pene van dertigh ſtuivers. Aen d'eene zyde van d'Oſſe-markt, ten Zuiden heeft men ook de

Schapen-markt,

die daer 't geheele Jaer door, in hokken te koop leggen.

Tuſſchen de Oſſe- en Verkenmarkt, is ook een ruim perk of plein, daer op de paerden bereeden, en de lief-hebbers op 't ryden en met het toom te kunnen omgaen, door paerde-beryders dagelix geoeffent worden.

Oude en Nieuwe-zijds Heeren-Logement.

Twee Heeren logementen, of herbergen, zijn hier ter Stede, 't eene het oude genaemt, ſtaet aen d'Oude-zijde, ten einde van de voor-burghwal, nevens het Gaſthuis, daer wel eer de brouwery van de ſleutel plach te wezen. Dit beſtaet uit twee gebouwen, die beide met over-koſtelyke zalen en vertrekken toe-geſtelt zijn. Het nieuwe overtreft verre in zinlijkheit en cierlijkheit van kameren en zalen, het oude. De voor-gevel is langs heen met cierlyke groote feſtonnen verciert. Boven in de voor-kap vertoont zich het drie-kruizigh wapen-ſchilt, ter weder-zijde met feſtonnen en ander cieraet opgetoit, boven op leggen de twee leeuwen, die haer pooten aen de Keizerlyke kroon, Maximiliaens ſchenkaedje, geſlagen hebben. In 't midden van dit gebouw heeft men een groot en breet plein daer in 't ront de kamers en vertrekken ſtaen. 's Winters, ontrent Kerstijt in de dertien nachten, worden op deze plaets, daer dan een groote loos opgeſlagen wordt, huizen en erven, die by executie om ſchult verkocht worden, en voorts vervolgens eenige weken lang, en naderhant het geheele Jaer door, by willige verkoping, daer toe dit huis bezonder van de Majeſtraet gemaghtight is, opgeveilt. In het nieuwe gebou is een Princelyke zael, rontom met gout leer behangen, daer op alle groote perzonaedjen, en gezanten, die deze Stadt komen bezoeken, van Stadts wegen vergaſt worden.

Het nieuwe *Heeren Logement*, is ook een ruim gebou, met verſcheide vertrekken en kameren verzien, doch zoo aenzienlijk en vermaert niet. Dit wiert geſticht in den Jare zeſtien-hondert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dert drie-en-twintigh, tot een Vleeſch-hal, gelijk noch de witte gehouwe ſtene Oſſe-hoofden, die ter puye uit ſteken, te kennen geven, gemaekt. Maer naderhant is 'et met verſcheide vertrekken vergroot, en heeft daer op de Weſt-Indiſche Maetſchappy haer zitplaets genomen, waer na het toen ook met de naem van het Weſt-Indiſch huis genoemt wiert. Maer naderhant met het verloop van deze maetſchappy, is dit huis verhuurt en tot een herbergh met verſcheide eet-zalen, vertrekken, keukens en andre nootwendigheden bequaem gemaekt. Gelijk het boven-gemelde oude Heeren Logement, met die vryheit van de Stadt begiftight is, dat daer in huizen mogen verkocht worden, alzoo heeft in tegendeel dit huis, die vryheit, dat hier in de ſchepen verkocht worden. Twee ingangen, na uit-wyzing van dit neven-ſtaende afbeeltſel, heeft dit huis, namelijk een op de Haerlemmer-dijk, en een ter zijde op de Heere-kay. Van binnen is een open vierkante plaets, daer de kamers en vertrekken haer licht van ſcheppen en rontom ſtaen.

Des nachts heeft boven op dit huis daer langs men by brede ſteene trappen, ter zijde met een yzere leuning bezet, opgaet, de Burgerwacht de wacht. Tot gerief der burgeren, die aen dit end van ſtadt woonen, is ook voor twee Jaren, een Vleeſch-hal, ten zuiden achter dit huis, daer achter ook een groot plein, met groene bomen bezet, komt te legghen, op-ghe-recht.

STADTS HERBERGEN.

TOt gerief en gemak van de reizende Zee-man en andere luiden, zijn ten Noorden, aen de Y kant twee Stadts Herbergen op palen, en tuſſchen de palen in, die langs heen aen den Y kant tot Stadts beſcherming ſtaen, gezet. d' Eene wort, ten opzicht van de geene die over twee jaer daer gezet is, d' oude genoemt, en deze leſt gemelde de nieuwe Stadts herbergh. De oude Stadts herbergh beſtaet geheel en al uit hout, doch is niet te min een ſterk en vaſt werk, met verſcheide vertrekken en kameren verzien. Men ziet hier langhs heen ter weder zijde, als in een maſtewout van allerhande Oorlogs en Koopvaerdy-ſchepen, die na 't Ooſten, Weſten, Zuiden en Noorden, varen, en by na al de kuſten des ganſchen Aertbodem met hun kielen aendoen. Tot gerief van Koopluiden, Schippers en andere Zee-varende luiden, heeft men hier ter zijd' ook eenige klene ſchuitjes, die de zelve aen en van de ſchepen brengen. Ten Noorden achter deze Stadts Herbergh, is ook de Wael, daer in des Winters de Koopvaerdyſchepen, om veiligh winter laegh te kunnen leggen, ingebraght worden. Geen ſchepen, volgens de keure van den jare zeſtien hondert een-en-dertig, boven de vijftigh laſten mogen verwinteren, tuſſchen de kraen en deze Stadts Herbergh-brugh, maer moeten in deze Wael gebraght worden. Achter deze oude Stadts Herbergh, leit een groote menighte van Speeljaghten en ſloepen, die hier in de have veiligh en wel voor een zeker ſtuk gelts jaerlix bewaert worden. Niemant magh zich vervorderen in deze havenen der Jachten te komen of plaets daer in te nemen, als die toegelaten wort, plaetſe daer in te mogen nemen, en d' onkoſten, die te doen ſtaen, bereit is voor zijn aen-deel te betalen, of alrêe betaelt heeft, op pene van dertigh ſtuivers t' elkens te verbeuren. Diergelijke haven voor de ſpeeljachten, die op de revier den Amſtel uit zeilen gaen, heeft men ook buiten de Sint Antonis Poort.

Geen ſchip of ſchepen mogen ankeren ontrent den boom van d' oude ſtads herbergh, anders, dan dat het ſchip, of ſchepen, 't zy eb of vloet, ten minſten acht roeden ter zijde van de Stads herberghs boom komt te leggen. Op pene van tien gulden t'elkens te verbeuren. Doch vervallen de ſchippers in geen boete, voor al eer datze eens by den boom-ſluiter gewaerſchuwt zijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

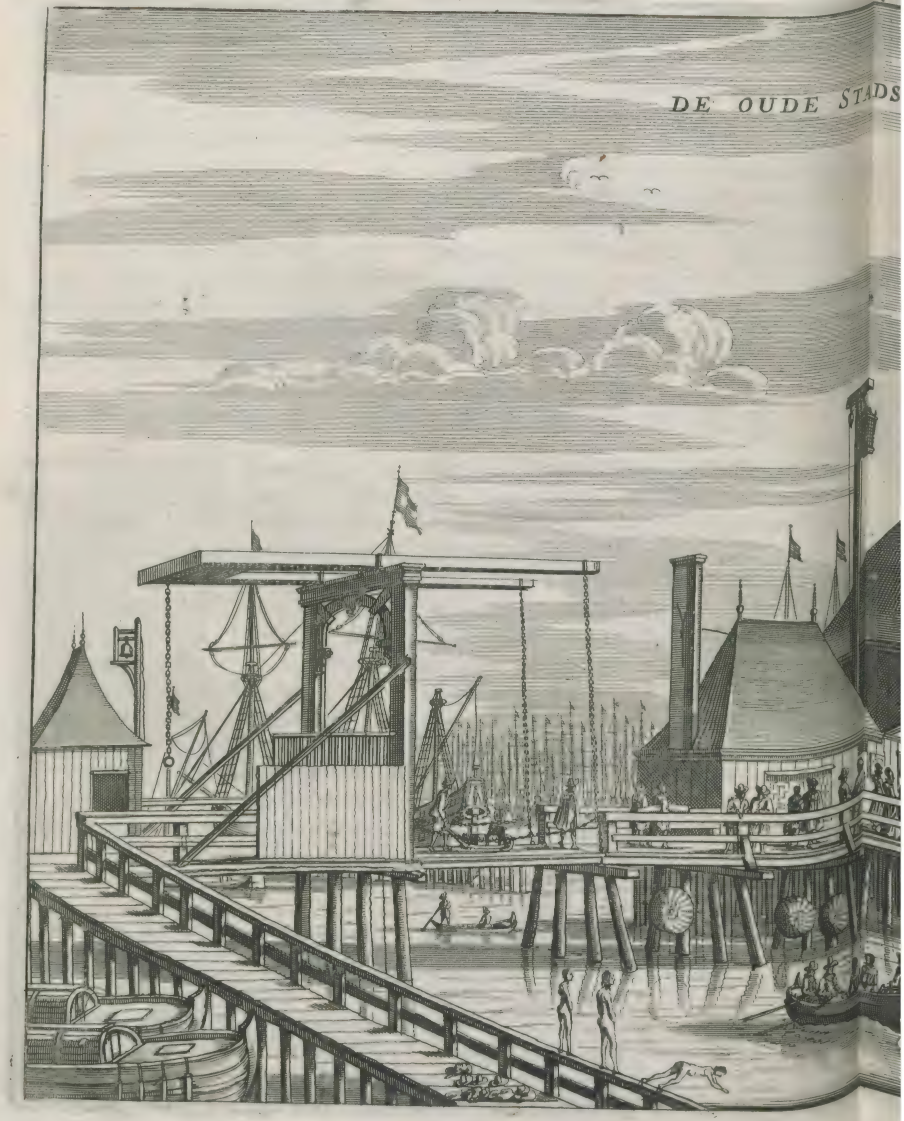

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

DE NIEUWE STADTS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

De *Nieuwe Stadts Herbergh*, die in den Jare zeſtien-hondert een-en-tzeſtigh geſticht en op dikke ſtarke eike palen gezet is, beſtaet mede doorgaens van hout: is niet te min een hecht werk, onder en boven met verſcheide vertrekken, verzien; doch eer men hier by kan komen, gaet men eveneens als over de brugh na d' oude ſtads herbergh, mede over een groote ſterke brugh ter weder zijde met yzere leuningen bezet, en in 't midden met een ophael-brugh. Aen deze Stadts herbergh is ook, een veer van de veerſchuiten, die over na Buikſloot, alle half uuren afvaren, en aen komen; in den Jare zeſtien-hondert en-een-entzeſtigh, opgerecht; Een groot gerief voor de reizende man, om voorts van Buikſloot met trek-ſchuiten, die daer gereet leggen, ſpoedigh na Purmerent, Edam, Hoorn, en andere ſteden van het Noorder geweſt te reizen.

NIEUWE-BRUGH.

DEze nieuwe-brugh, zoo miſſchien geheten, vermits de zelve het jongſte van deze drie bruggen, die over den Damrak, dat d'oude en nieuwe-zijde van elkandre ſcheidt, leggen, heeft voor aen ter weder-zijde ſteene voeten, en 't overige van hout. In 't midden van deze brugh, als ook in d'Oude en Papen-brugh, is een opening, gemeenlijk het oorgat geheten, veilicht, om dat over het zelve twee val-deuren leggen, even eens als voor de ooren gaten aen 's menſchen hooft twe ooren ſtaen. Deze valdeuren zijn zoodanigh geſtelt, datze met de maſten der ſchepen, die'er onder deze brugh door varen, zonder eenige andere hulp, kunnen op geſtoten worden. Zeker ſtadts timmer-man, hier ter ſtede, Jakob Statius, vond in den Jare vijftien-hondert zes-en-tnegentigh deze oorgaten, waer op hem ook oktroy verleent wiert, om die alleen te mogen maken, als blijkt uit deze onderſtaende veirzen, van zeker gedicht, daer in al de gebouwen, die oit deze Meeſter hier ter ſtede gemaekt heeſt, verhaelt worden.

In 't jaer daer na gevonden
Door deſes meeſters konſt, tot ſijn loſ te vermonden,
De Oregaten, *gelijck tot groot gemack,*
Die nu, als elders ook, ſtaen in de Ammerack;
Waer van op ſijn verſoeck van d' Heeren en Regenten,
Den Meeſter oock octroy verleent is.

Zulx dat'et ſchijnt, dat in plaets van deze Oorgaten, hier eertijts moeten valbruggen, of geen valbruggen geweeſt, zijn, en de ſchepen met leggende maſten daer doorgevaren hebben.

Ten Noorden op de brugh ſtaet een zeker oudt huisje, geſticht, volgens het jaer getal, dat'er aen ſtaet, al in den jare vijftien hondert en tzeſtigh, dat eertijdts het pael huisje plagh te zijn, en daer in ook het pael gelt, toen die vryheit deze ſtadt noch had, dien daer na die van Enkhuizen van de Prins kregen, van d'in en uitgaende ſchepen betaelt wiert. Dit geven ook noch de vuurbaken en zee-tonnen, die voor aen de gevel, in witte ſteen ſtaen uitgehouwen, te kennen.

Het krielt en is hier drok van allerlei ſlagh van menſchen, doch voornamelijk van ſchippers en bootsvolk, als of de ganſche ſtadt hier op een gedrongen was, den gehelen dagh door. 's Avonts hebben hier ſchippers en reders, als op een twede beurs, ook hier hun vergader-plaets, om onderling van zee-zaken, uit-reden van ſchepen en diergelijke handelingen, den zeevaert bezeffende, te ſpreken.

Maer ſlaet men 't oogh ten Noorden, na 't Y-kant, daer zietmen duizenden van klene en groote ſchepen, die als kaſtelen op 't water drijven, en den vyant verſchrikkelijk ſchijnen; zeer vermakelijk en cierlijk doen zich ook, van deze brugh af aen te zien, de landeryen, dorpen en huizen, over het Y in Waterlant gelegen: zulx datmen met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

met recht zeggen magh, dat deze brugh de vermakelijkſte gezichten, en niet alleen de vermakelijkſte, maer ook de drokſte en voornaemſte plaetſen, van de ſtadt vertoont.

En niet alleen heeftmen dit gewoel van allerlei ſlagh van menſchen, en Neptuins zoonen op deze brugh, maer ook aen alle kanten ontrent deze plaets ten Ooſten, Weſten en Zuiden.

Ten Zuiden van de brugh, is ook in den jare zeſtien hondert een-en-tzeſtigh, een Schippers beurs in het water op ſterke palen gezet, en daer nevens een galdery voor 't ſchuilen van de regen en ſteken van de zon. Noch diergelijke twee even lang en ſterke bruggen, als d'Oude en Papenbrugh, leggen over dit zelve Damrak. Doch deze hebben geen ſteene voeten, en zijn doorgaens van hout. Waligh Siwertſz. in de voorrede van zijn boek, getittelt *Roomſche Miniſteren, ontdekt in een kleen traktaetje*, verhaelt dat de Prieſters en Papen, ten tijde van zijn' vooronders, op een Vaſten-avont met fakkels en toortſen, langs der ſtrate loopende, des nachts een oude vervallen brugh aen brant ſtaken, dewijlze dikwils over die brugh, uit d'Oude-kerk in de Nieuwe om hun memorien en andere dingen te doen, gaen moſten: waer door ook gekoomen is, dat die brugh, welk van nieuws gemaekt wiert, den naem van Papen-brugh kreegh en ook noch behout. Deze brugh is daer na in den jare zeſtien hondert en vier, in Graſmaent, van ouderdom vergaen zijnde, weder afgebroken, en een nieuwe daer voor in de plaets gemaekt. Een groote menighten van ſchepen, lichters, vlotſchuiten en ander vaertuigh, heeftmen hier geduurigh in deez Damrak. Op het ſluiten en 't ontſluiten van d'Oorgaten, als ook op het in en uitvaren der ſchepen in het Damrak, te letten, is een Haven-meeſter geſtelt, die zich van 't luiden van de Poort-klok af, by 't openen en ſluiten van de boomen laten vinden.

ZEVENDE HOOFTSTUK.

Schreyers Tooren, Kranen, Scheeps Walen, Schutſluizen, Stads Poorten, Zeeburgh, &c.

DE Schreiers of Schreiers-hoeks tooren, noch een overblijfſel van d'oude Stadts muuren, die in den jare veertien hondert twee-en-tachtigh geſticht wierden, is een vaſt gebouw, en verſtrekte eertijdts geen kleene ſterkte, om dien ganſchen hoek aen den Y kant in beſcherming te nemen. De bynaem miſſchien van Schreiers tooren, zal iemant kunnen brengen op het geſchrei en gekerm der vrouwen, die hier ter plaetſe haer mannen zien afvaren en in zee ſteken. En zeidmen, dat zeker vrouw, wier beeltenis ter gedachtenis met dit jaergetal 1566., aen deze toorn noch ten huidigen daghe in witte ſteen ſtaet uitgehouwen, het wegh varen van haer man hier ter ſtede, zoo na nam, datze hier over terſtont zinneloos, en harer zinnen zoude bijſter geworden zijn.

Schuins tegen over deze toorn, ten Noorden, heeft men een groot geweldigh gevaerte, de

K R A E N,

geheten, daer meê alle grove en zware waren, ook molen-ſteenen, kerkzarken, groote Rinſche wijn-vaten, en maſten, uit en in de ſchepen gelicht worden.

Geen Schippers, of Koopluiden, volgens de ordening van den negen-entwintighſten van Loumaendt, des jaers zeſtien hondert drie-en-vijftigh, mogen zich vervorderen eenige ſtuk goederen, 't zy Rinſche wijnvaten, of anders, 't recht van de Kraen onderwarigh, te loſſen of te laden, anders als aen de Kraen, 't en zy de Kraen-meeſter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſter zulx toeſtont, op pene van twee gulden.

Ieder ſchip van twee hondert laſten, en daer boven moet voor het oprechten van haer maſten geven, en zoo voort meerder en minder na de groote der maſten.

Voor ieder kerk zark, van zeven voeten lang en vijf breedt, moet voor 't recht van de Kraen, en voor 't loon van de zelve te arbeiden, en te brengen op haer behoorlijke plaetſen, betaelt worden een gulden, en zoo voorts minder en meerder na de lichte en zwaerte der zarken.

Een voer wijns, zoo voor 't recht van de Kraen, als voor arbeits loon, geeft twaelf, en een toelaſt van vier amen, negen ſtuivers.

Alle geſchut moet meede het recht der Krane betalen, 't en zy iemant het zelve met zijn eige gereedtſchap en vaertuigh loſte, maer worden'er andere ſchepen, en takels toe gebruikt, zoo moet het recht der Krane betaelt worden. Wort'er eenigh geſchut uitgezet, dat moet voor Kraen recht en arbeitsloon, voor ieder pont een halve ſtuiver geven.

Het geſchil, dat'er ontſtaet, tuſſchen de Kraen-meeſter en Schippers, of Koopluiden, t'ontſtaen, dat wort by den Commiſſariſen der zee-zaken beſlecht. Diergelijke en even groote Kraen ſtaet achter de nieuwe Wael of Bikkers Eilandt.

WALEN.

Twee plaetſen, die met dikke in de gront gehaide palen rontom afgeſchoten, en diep uitgegraven zijn, *Walen* genoemt, en daer in de Ooſterſche en Weſterſche Koopvaerdy-ſchepen, na 't afleggen van de reiz, om voor ſtorm, onweêr en ys gangen, uit den Noorden en Zuider-zee bevrydt te zijn, veiligh den winter over bewaert worden, heeft men ook hier ten Noorden van de ſtadt, buiten aen den Y kant. d'Eene leit aen d'Oude-zyde tegen over het Waels Eylandt, en d'ander aen de Nieuwe-zyde.

In den jare zeſtien hondert vier-en-veertigh, wiert een gedeelte van deze oude Wael uitgeleght, en een gedeelte na de ſtadt tot lant gemaekt, het zelve aen hondert en twee-en-twintig erven, die by de Majeſtraet tot een zeer hoogen prijs aen bezondere luiden verkocht wierden, afgedeelt. Eenige erven quamen den kooperen tuſſchen de zes en zeven duizent gulden te ſtaen, en beliepen de penningen, die van deze erven gemaekt wierden, ter zomme van vier hondert duizent vijf-en-tzeventigh duizent acht hondert en acht gulden. Ongelooffelijk, en een wonder boven alle wonderen voor allen uitheemſchen, dat zoo een klene en eertijdts een afzightigen hoek waters, dus een zom penningen opbraght. Sedert het bedijken van dit Waels Eilant, wiert terſtont met het timmeren (want zulke duurgekochte lang te laten leeg leggen, was te ſchadelijk) zoo ſterk voortgevaren, dat tegenwoordigh deze ganſche hoek, het Waels Eilant geheten, vermits'et rontom in 't water te leggen komt, en met vier groote bruggen aen d'oude ſtadt gehecht is, met huizen als kaſtelen bezet is.

De Wael aen de Nieuwe-zyde, is gegraven in den jare zeſtien hondert en twaelf; daer in, zoo wel als in d'oude Wael mede een groot getal van Koopvaerdy-ſchepen winter laegh leidt.

STADTS POORTEN.

Vier Hooft-poorten, en twee klene of Water-poorten, behalve de vier, die in plaets van de drie oude, gelijk alreê te voore in het twede boek aen 't eerſte hooft-ſtuk gezeght is, in de nieuwe vergrooting komen te ſtaen, en by na ten deele veirdigh zijn, heeft deze ſtadt aen de Lantzyde, want poorteloos iſſe aen de water kant.

De Haerlemmer-poort, zoo geheten na de ſtadt Haerlem, buiten welke poort die ſtadt gelegen leit, en daer door men na de zelve hene reiſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſtaet aen het Noortweſt end der ſtadt. Tuſſchen het derde en vierde bolwerk, van het Noord-end der ſtadt of Blaeuw-hooft af te rekenen, recht in 't midden van de gordijn, gelijk ook by na al d'andere Poorten, om ter weder zyde van beide bolwerken te kunnen beſtreken en beſchermt wordt, komt deze Poort te leggen.

d'Eerſte ſteen van deze Poort wiert geleght, in den jare zeſtien hondert en vijftien, den achtienden van Hoimaendt, door den Heere, Burgermeeſter, Dokter Zebaſtiaen Egbertſz. vermaert Arts, een man van uitſtekende geleertheit, en voorts van dien tijdt af met groote neirſtigheit en vlijdt, daer aen gearbeidt, zulx datze binnen de tijdt van drie jaren, tot volkomentheit raekte. Van buiten na de veſt toe, iſſe geheel en al van blaeuwe Arduinſteen opgebouwt, vertoont zich zeer çierlijk en vermakelijk in 't oogh.

De gang of binnen ruimte, gaet niet recht uit, gelijk gemeenlijk die van al d'andere Poorten; maer kromt zich door geen onaengenamen zwier wel in twee of drie boghten, of om beter te zeggen, is met twee of drie kreken of borghten zoodanigh gemaekt, datmen'er, ſchoon men'er recht voor ſtaet, niet door kan zien. Dit willen eenige, dat met voordaght, en tot verzekring en bevryding van 't doorſchieten van buiten, zoude gedaen zijn.

De voorgevel, na de ſtadt toe, beſtaet altemael uit witte gehouwen ſteen, is zeer vaſt en ſterk van werk; de ronde pylaſters zijn, even-eens als tot meerder en grooter ſterkte, met eenige brede banden overbonden. Het voorſte opſtal van deze voorgevel is een-en-dertigh voeten, en den ingang negentien voeten en een half hoogh van verdieping. Boven de Architraef in de gebroken Fries, zietmen het Kogge-ſchip, of 't oude Amſterdamſche wapen of zegel. Ter rechter zyde van den ingang na binnen, zijn gelijk in al d'andere Hooft-poorten, twee Wacht-huizen. In dat aen de rechter zijde houden de burgeren, en aen de linker zijde de zoldaten, de dagh en nacht wacht.

De achter-gevel, die geheel en al uit blaeuwe Arduin-ſteen beſtaet, is ongemeen kunſtigh uitgehouwen, en ter weder zyde met twee kolommen, daer in 't midden leeuws koppen ſtaen, bezet. Deze achter-gevel heeft de hooghte van vier-en-twintigh, maer de verdieping van de boogh of ingang, van negentien voeten. Boven den ingang ſtaen ter weder zyde van het drie-kruizigh wapenſchild, daer de Keizerlijke Kroon, Maximiliaens ſchenkaedje op komt te ruſten, in de gebroken architraef en Fries, twee levens groote Leeuwen, uitbeeldende t'zamen 't hedendaeghze wapen van Amſterdam. Diergelijke twee levens groote beelden Leeuwen, ſtaen ook ter weder zyde op de fronteſpies. Op deze Poort komt ook een zeer çierlijk en zindelijk toorentje te ſtaen, dat met uurwyzers, heele en halve uurs-klokken, verzien is.

Over de ſteê-gracht achter de Poort, komt ook een geweldige groote ſteene ſluis, verzien met twee valbruggen en zes boogen, daer langs men over de veſten na buiten gaet, te leggen. Ter linker zyde in 't midden en ter zyde van de ſluis, ſtaet ook een wacht-huisje, gelijk ook tuſſchen de twee val-bruggen van al d'andere Poorten, daer in de zoldaten, dagh en nacht wacht houden. Dusdanige huisjes, ter zyde van de bruggen der Poorten te ſtellen, is voor eenige weinigh jaren eerſt in 't gebruik gebraght. Buiten deze Poort heeftmen ook een groot ſteene gevaerte, de Beere geheeten, tuſſchen de Haerlem 'er dijk, en 't punt van 't bolwerk leggen, om 't Zee-water te ſtutten en op te houdn.

SINTE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

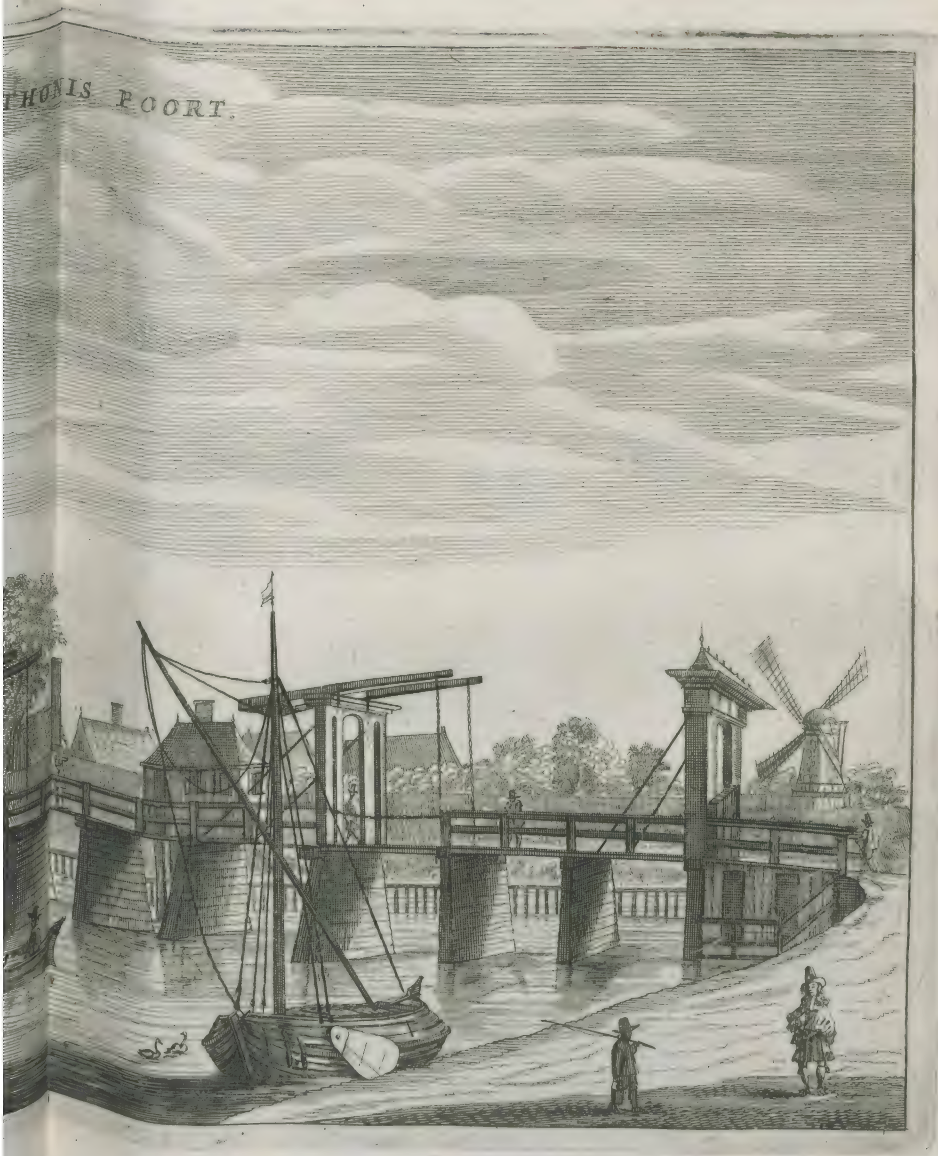

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

HEILIGE WEG

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

SINTE ANTONIS POORT.

DE Sint Antonis Poort, die aen het Noordt-ooſt-end der ſtadt ſtaet, en geſticht wiert in den jare zeſtien hondert zes-en-dertigh, is mede een heel çierlijk, en net gebouw, doch veel kleender en kort'er als de Haerlem'er Poort, en ook met geen toorntje verçiert, dan alleen, ſtaet'er een klene lateir op. Het ganſche gebouw beſtaet van buiten altemael uit witte gehouwen ſteen. Aen de binnen en buiten voorgevel van deze Poort, ſtaen ter wederzyde, Tuſkaenſche Kolommen; in de Frontespies van d'achtergevel, zietmen hier eveneens als in de Haerlemmer poort, het hedendaeghſe wapen van Amſterdam, uitgehouwen. Ter rechter zyde is een Wacht-huis voor de burgery en ter linker zyde voor de zoldaten. Buiten deze poort, eveneens als buiten de Haerlem'er Poort, leit ook, om het Zee-water op te houden en te ſtutten, tuſſchen de Sint Antonis dijk en het bolwerk, een Beer.

REGULIERS POORT.

GEenzins in ſterkte bezwijkt de Reguliers Poort, die in den jare zeſtien hondert vijf-en-vijftigh geſticht, en den acht-en-twintighſten, van Grasmaent, door Jongkheer, Francois van Hinlopen, daer af d'eerſte ſteen geleght is. Beſtaet meeſt uit gebakken ſteen, en is na de Doriſche orde gebouwt. Aen de rechter zyde is mede een Wacht-huis voor de burgerwacht, en aen de linker zyde voor de zoldaten.

BLOK-HUIZEN.

BUiten de Reguliers en Sint Antonis poort, wierden in den jare zeſtien hondert een-en-vijftigh, twee groote houte Blok-huizen, tot ſtadts beſcherming, en de wegen van beide kanten te beſtrijken, op aen d'Ooſt en Weſt-zyde van den Amſtel, ter plaetze daer tegenwoordigh de nieuwe ſtene brugh over den Amſtel geſlagen wort, geſticht. Maer naulix haddenze twee jaren geſtaen, of wierden dewijlze, vry veel de ſchuuring van het water in den Amſtel beletteden, en miſſchien ook om andere gewightige redenen weder afgebroken, en geſloopt.

HEILIGE WEGHS POORT.

DE Heilige-weghs-poort, zoo geheten, na de wegh van de Heilige ſtede, vermits langs deze wegh, daer op deze poort te ſtaen komt, gemeenlijk die van Slooten hun Beevaerten, ter Heilige ſtede deden, is een beknopt en wel geſchikt gebouw, ter weder zyde in de voor en achtergevel, ſtaen langs heen op een ry brede vierkante Joniſche Kolommen. Ter weder zijde van den ingang van de buiten gevel, ſtaet een groot langwerpigh vak, en in ieder in witte ſteen (gelijk ook de ganſche poort van witte ſteen is) uitgehouwen, een wapen-beelt, dat met allerlei oorloghstuigh, als rondas, ſchilden, zinkroeren, en zabels behangen is. De twee klene of Water-poorten, als de Raem en het Zaegh-molens-poortje, leggen beide in 't Weſten van de Stadt, mede tuſſchen twee bolwerken in.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

'T RAEM-POORTJE,

zoo geheten na de ramen der Lakenbereiders, die buiten dit poortje in groote menighte ſtaen, leidt dicht aen het eene bolwerk een ſtene verwulfzel, daer onder door, en boven over heen, gaet, in de ſchans. Eertijts lagh deze Raembrugh (want toen was 'er geen poort in de ſchans, gelijk nu, daer men onder doorgaet) recht in 't midden tuſſchen deze twee bolwerken in; 't welk, volgens het oordeel der bouveſtkundigers, tot verſterking van ſtadt en veſten is, maer naderhant wiert deze raembrugh afgebroken, en het poortje en de brugh, daer langs men over de Stee-grachten gaet, dicht aen het eene bolwerk, en tuſſchen de Bullebaks-ſluis in, geleght.

Het ander Poortje, het

ZAEG-MOLENS-POORTJE

geheten, en dat van wegen de ontelbare menighte der zaeghmolens, die buiten deze poort ſtaen, leit mede, gelijk de voorgaende, niet recht tuſſchen twee bolwerken in, maer dicht aen het eene bolwerk. Het poortje leit mede met een ſtene verwulfzel, daer men onder door gaet, en boven over heen, in de ſchans.

SCHUT-SLUIZEN.

GElijk de groote Zee-dijk, ten Ooſten en Weſten van de ſtad gelegen, tot beſcherming van de binnen dijkſte landeryen, tegen het overvloeiende Zeewater, dat by eenige ſpringtijden etlijke voeten hooger, dan deze binnendijkze landen, tegen dezen zeedijk aenſtaet, gemaekt is, alzoo komt ook het voornaemſte gedeelte der ſtadt, ten Noorden achter deze Zeedijk, die evenwel binnen der ſtadt geen dijk, maer een gemene ſtraet ſchijnt te zijn, te leggen. Doch ſtaet aen te merken, dat deze dijk, alſſe binnen de ſtadts wallen komt, ten huidigen dage verſcheide namen aengenomen heeft. Want van de Haerlemmerpoort tot aen de Haerlemmer-ſluis, wortze gemeenlijk, vermits deze dijk ten Weſten tot Haerlem, voor de poort loopt, de Haerlemmerdijk, van daer tot aen de Markt of Dam, de Nieuwen-dijk, en voort tot aen de Warmoes-ſtraet, de Markt, Dam, en Middeldam; van de Middeldam tot Sint Olofs Kapel, de Warmoesſtraet, van daer tot aen de nieuwe Waegh en Sint Antonis-markt, heeftze haer oude naem van Zee-dijk behouden. Doch hier begintze weder haer naem te verwiſſelen en neemt een ſtuk weegh de naem van nieuwe of Sint Antonis Markt, en van daer tot aen de Sint Antonis poort, van Sint Antonis of Joden-ſtraet, en voorts buiten de poort, de Sint Antonis, Muider of Zeedijk aen. Langs heen in deze dijk binnen der ſtad, zijn (om het in en uit varen der ſchepen niet te beletten) zes verſcheide openingen gemaekt. Een ſterke ſchutſluis, zoo geheten om datze het hooge zeewater, dat anders over het zuider gedeelte der ſtadt en landeryen binnen-dijks gelegen, eenige voeten zoude heen vloeien, ſchut en ophout, komt in ieder van deze openingen te leggen. Ieder van deze ſchutſluizen, is ook met twee dubbelde ſchutdeuren, die na 't Noorden open gaen, om de binnendijkze landen, met een Zuiden wint van overtollige voghtigheden t'ontlaſten, en het doorvaren der ſchepen niet te beletten, verzien. d'Eerſte (van de Ooſt-zy der ſtadt af te rekenen) ſchutſluis, leit in de Sint Antonis Breeſtraet. De twede komt in de Zeedijk voor d'Oudezijds Achter- en Voorburghwal te leggen. De derde is de Dam-ſluis, onder de Middeldam gelegen; De vierde, d'oude Haerlemmerſluis geheten, leit voor de Nieuwezijts Voor- en Achterburgwal. De vijfde de nieuwe Haerlemmer-ſluis, komt, ten Noorden op het einde van de Cingel of Koningsgracht, te leggen. De zeſte, leit ten Noorden op het end van de Princegracht. Behalve deze is voor eenige jaren noch een ſluis of verlaet, by na in 't midden van de Sint Antonis-markt ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

geleght, te dien einde alleen, om (want ſchepen of ſchuiten, mits de de laeghte, kunnen 'er niet door varen) by 't openzetten een ſchuuringh met'et zeewater door d'Oudezyde van de ſtadt te maken, en de by laegh of afloopendt zeewater de binnenwateren, van't tovertollige water t'ontlaſten. Doch weinigh, mits de flaeuwte van eb en vloedt, verricht deze ſluis. Behalve deze ſluizen in d'oude vergrooting gelegen, zullen, en zijn ook alree eenige ſchutſluizen, om het peil-water op te houden, in de nieuwe vergrooting geleght.

In den jare zeſtien hondert en vijftigh, wiert ook in de Haerlemmerdijk, even buiten de Haerlemmerpoort, een ongemene en ſterke ſluis, altemael van witte gehouwe ſteen opgehaelt, geleght; Het voornemen was, om hier door met het malen van eenige water-molens, die daer nevens binnens-dijks wierden geſtelt, het vuilen water (het eenighſte gebrek van deze ſtadt) uit der ſtadt, en zoo door deze ſluis, te malen. Doch vruchteloos is dit werk, hoewel'er duizenden aen verſmoordt zijn, afgeloopen. Doch wort, gelijkt te voore gezeght is, alleen maer het gedeelte van de ſtad, binnendijks gelegen, met deze dijk voor het hooghwater beſchermt, want het gedeelte der ſtadt, buiten dijks gelegen, is het hooghwater en ſpringtyden onderworpen. Evenwel, vermits de gantſche ſtreek, die buiten dijks leit, en zich van het Blaeuhooft, tot voorby Kattenburgh aen de nieuwe ſtadts muuren ſtrekt, by na zoo hoogh als deze dijk zelfs is, zoo hebben de meeſte plaetſen, uitgenomen eenige weinige, daer niet veel noot af. Ten anderen worden nu ook de ſtraten en erven, die op Katten- en Ooſtburgh buiten dijks in de nieuwe vergrooting komen te leggen, zoo aengehooght, datze in hooghte geenzins de Zeedijk bezwijken.

Behalve al deze ſtadts gemene gebouwen, zonder de bezondere gebouwen der Ingezetenen te willen aenroeren, daer een oneindelijken arbeit aen vaſt, onnodigh en ook buiten ons voornemen zoude zijn, wort ook deze ſtadt geen klene çieraet en luiſter by gezet, door de groote menighte der boomen, die langs heen op een ry, op de kanten der burghwallen, door de ganſche ſtadt ſtaen. Daer toe niet weinigh ook helpen de verwulfde ſluizen en ſteene wallen, die doorgaens over en langs heen ter zyde van de grachten, in plaets van de houte bruggen en wallen, nu gemaekt worden. Want vermits het ſchoeien van de wallen met hout, tot groot nadeel en zware koſten, zoo van d'eigenaers der huizen, daer de wallen voor komen te leggen, als ook van de ſtadt zelf ſtrekt; gemerkt het door 't varen met de ſchuiten, opſlaen der goederen, en perzinge der ſtraten, de zelve houte ſchoeingen lichtelijk vervallen, ook in zich zelven den vergangkelijkheit onderwarigh zijn, inzonderheit, die van vuuren of greinen hout gemaekt zijn, zoo is by den Gerechte in den jare zeſtien hondert en tzeſtigh, den dertighſten van Loumaent, geordent en gewillekeurt, dat (in vorm van de wallen die reeds van ſteen gemaekt zijn) in 't toekomende op de navolgende grachten, geen andere als ſtene wallen gemaekt zullen mogen worden, als,

AEN DE
NIEUWE-ZYDE.

VAn de Amſtel-brugh af, voor by de Halvemaens-brugh, tot aen de Brugh van de Reguliers-toorn.

Van de Nieuwe-brugh, voor by de Sparendammer-brugh tot de Haring-pakkers-tooren. En voorders van de Nieuwe-Haerlemmer-ſluis tot de Stadts Herbergh toe.

Op de Prince-gracht doorgaens ten Weſten, van de Noorder-Kerk tot aen de Stadts Veſten.

Als ook van de dwars grachten,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

uit de Prince-gracht ſpruitende, tot d'eerſte brugh toe, vermits al de bruggen op de Princegracht leggende, met de oprellen van ſteen zijn.

Op de Brouwers-gracht van de Linde-brugh af, tot de Haerlemmer-poort.

By de Heilige-weghs-poort ter weder zijde van de gracht, loopende uit de Cingel in de Stadts grachten.

AEN DE
OUDE-ZYDE,

VAn de Zwanen-burghs-brugh, tot aen den Amſtel, en van daer tot de Halve-maens-brugge.

Tegen over Vloeienburgh, van 't Naerder-veer, tot aen 't Oude Huis-zitten-huis.

Op de Ververs-gracht achter de Zuider Kerk, tuſſchen de Groene-burghwal en d'Oude Cingel, daer tegenwoordigh ſtaen de Huizen van de Geele Hant, Blaeuwe Bok, de Zamſon en Herkules.

Van Snoekjes brugh tot Sint Antonis Sluis.

Van de hoek by Schreyers-tooren tot het Wacht-huis van de Kamper ſteiger.

Voor de Pakhuizen, ſtaende aen d'Ooſt-zijde van d'Oude-zijds-Kolk.

ZEE-BURGH.

DIt Zeeburgh, zoo geheten, vermits het een burgh en beſcherming, voor de Zee of Y kant verſtrekt, ſtaet ontrent een groot half uurs gaens buiten der Stadt, op de boght of hoek van Sint Antonis-dijk, zulx dat zich het zelfſte, niet alleen ten Ooſten, Weſten en Zuiden aen de lantzyde, maer ook aen de gantſche Y en Zuider-zeekant tot over in Waterlant vertoont; en gevoeghlijk de naeſt omleggende plaetzen, in tijdt van noot zoude beſehermen kunnen. Vry diep is dit gevaerte uit het water opgehaelt, en deſſelfs fondament ongemeen vaſt gehait. Het fatſoen van dit gebou is langhwerpigh vierkant, drie vierkanten hoogh, die in de voor, achter en zijdgevels, met verſcheide lichten verzien zijn, bequaem om in tijdt van noot, met grof geſchut, op den vyandt en 's vaderlandts haters, daer door te kunnen ſpeelen. Tegenwoordigh, 't lant in ruſt en vrede zittende, wort'et, om d'onkoſten van 't ſtichten te vervallen, by Treſorieren jaerlix voor een zekere zom penningen verhuurt, en daer in ſpijs en drank verkocht.

Menighte van andere ſtadts gemene gebouwen, en werk-huizen, als, Klokgieteryen, Geſchutgieteryen, Steenhouweryen, ſtadts Timmertuinen, ſtadts Excijs-huizen, Koorenmeeters-huisje, op de Kolk, &c. daer by na, om die alle in 't lang te willen beſchryven, een oneindelijk arbeidt aen vaſt was, zullen, om niet verdrietigh langh te vallen, voorby gaen.

Alleen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Alleen zal ik, tot een beſluyt van dit Boek en Hooft-ſtuk, hier, hoewel het eigentlijk by de beſchryvingh van het Aelmoeſſeniers-huis behoorde hebben geſtelt te worden, laten volgen, wat ieder hier ter Stede, die met eenige Ampten van de E. Burgermeeſteren begiftight worden, ten behoeve, volgens het beſluit van den jare zeſtien hondert vier-en-twintigh, den vier-en-twintighſten van Zomermaent, genomen, van d'Aelmoeſſeniers Armen, op 't intreden van zijn' Ampt, eens voor al op te brengen heeft.

	gulden.
Sekritariſen —	150
Konchergie —	200
Haven-meeſter —	100
Notariſen, Prokureuren	50
Boden van Treſorieren, zoo Ordinaris als Extraordinaris. —	50
Maekelaers —	50
Stadts en Koopmans Boden —	50
Lopende Booden	25
Veerluiden — —	20
Bierdragers, Waelredders, Meters, Zetters, Portiers, Boomſluiters, Waegh en Turfdragers, Turfvulſters, Boode van Amſterveen, Hondeſlagers in de Kerk, Schuitevoerders van de Bieren, Knecht van't Scheepmakers Gilt, Knecht van de Rouaens vaerders, Trompetters, Kalkdragers, Meeters van de Maſten, Meters van het hout, hout telders, Stadts Barbier, Stadts Slotemakers en Smit, Kourantiers, ieder — —	6
Cipier —	50
Subſtituyt Schouten	100
Zekritaris van Aſſeurantie —	50
Zekritaris van Zee-rechten —	50
Zekritaris van de Deſolate Boedels-kamer	50
Dienaers van de Reken-kamer —	50
Dienaers van de Aſſeurantie kamer	50
Boekhouders en Kaſſier van de Wiſſelbank	50
Dienaers van de Wiſſelbank —	50
Suppooſten in de Bank van Leening	50
Dienaers van de Stadts Excÿsmeeſters	25
Zekritaris van Amſterveen —	100
Schout van Amſterveen	50
Ieder Doelen	500
Afſlager van Schepen	50
Konſtapels of Boſſchieters	25
Geſchut en Klokgieters	100
Faktoors van viſch	50
Vinders van de geſlachte Beeſten —	12
Keurmeeſters van de Zeep — —	50
Keurmeeſters van de Haring —	20
Keurmeeſters van de turf	10
Keurmeeſters van de Kalk en Steen	20
Opzichters van Turfhuisjes —	12
Lichterluiden	12

Schry-

Schryvers op Bierhuisjes	12
Stadts Speel-luiden	12
Koſters ——	25
Graef-makers	50
Beurs-knecht ——	50
Knechts van de Koren-beurs ——	12
Kollecteuren van de vreemde Bieren	25
Ykers van de maten	25
Ykers van eenige klene maten ——	10
Wijn en Oli roeiers	20
Baljuuw van Lakenhal	20
Dienaers van het Staelhof	50
Opzichter van de Wallen	50
Stadts Roeper ——	20
Knecht van 't Schippers Gilt ——	20
Rafineerders van de Razijnen	25
Wraekſters van de Hennip ——	15
Schatſters ——	10
Makelaers ——	50
Boekhouders van de Waegh —— ——	15
Wegers in de VVaegh	12
Roymeeſters	25
Klerk van de Treſoorieren Extraordinaris	50

gulden.

Meters van de VVolle-lakenen ——	25
Meters van de Zijde-lakenen	25
Stadts Vroedmeeſter	30
Stadts Barbier	50
Meeſters ſcheeps Timmerman ——	50
Burger Provooſten	20
Hooft Provooſt van de Aelmoeſeniers	30
Kapiteins van de Zoldaten ——	100
Stadts Penning-meeſter	35
Stadts onder Fabrijk	50
Meeſters ſtads Timmerman —— ——	50
Meeſter ſtads Metſelaer —— ——	50
Meeſter ſtadts Steen-houwer ——	50
Kapitain van de VVaelredders	25
Kleine Boden van brieven, op d'omleggende plaetſen onder deze Provintie behoorende	10
Beſtelders van de brieven, Van 't Engelſche Comptoir ——	10
De Sluis-wachters van Sint Antonis-ſluis	25

gulden.

VYF-

VYFDE BOEK.

EERSTE HOOFTSTUK.

Van de Vroetſchap, of zes-en-dertigh Raden, en des zelfs Verkiezinge.

Inleydinge. HEbbende in't eerſte boek Amſtellandts oude inwoonders, gelegentheit, en aert; in 't tweede en derde Stadts gelegentheit, en verſcheide vergrootingen, als ook door 't vervolgh van jaren Hiſtoriſcher wijze al de voornaemſte geſchiedeniſſen, die ſedert des zelfs eerſte opkomſte tot op dezen tijdt hier voorgevallen zijn, verklaert, en in 't vierde al de gemeene, zoo geeſtelijke als wereltlijke, gebouwen, beſchreven, ſtaet ons alleen endelijk t'ontdekken, op wat wijze deze Amſtelſche burgery door des zelfs Opperhoofden en Wethouderen beſtiert, en deze ſtadt, zoo een wereldt vol menſchen, dus gelukkigh in een gelijkmatige over-een-ſtemminge, tot verwonderinge onzer nabuuren, gehouden wordt. Want dat een gemeene Staet of Republijk zonder Majeſtraet of Opperhooft zoude konnen lang ſtaen blijven, is by niemant oit in twijffel getrokken. En geen volk ook is 'er ter werelt zoo woeſt en ongebonden, dat zich onder een Opperhooft of Majeſtraet niet wil buigen. Eveneens als het vernuft het lichaem haer ampten voorſchrijft, een ſtuurman te roer het ganſche ſchip en ſcheepsvolck te recht, en in een gewenſchte haven brenght, alzoo worden ook d'onderdanen door de Majeſtraet beſtiert en te recht geholpen. Want zeker, die Filoſoof, daer van by Jozefus gewagh gemaekt wort, is zijner zinnen bijſter geweeſt, die de dienſtbaerheidt der onderdanen voor een onwaerdige dienſtbaerheit aenzagh. Dat zy verre van daer. Maer magh deze dienſtbaerheit veel meer een vryheidt genaemt worden. Vryheidt beſtaet hier in, dat men de wetten onderhoudt, en den Majeſtraet gehoorzaemt. En dat meer is, by wijlen ſchuilt ook in de heerſchappye een dienſtbaerheidt, en in de gehoorzaemheit een heerſchappy; 't welk nergens meer als in de Majeſtraet en onderdanen uitmunt. Dit zelfſte wort ons ook door de natuur in 't menſchelijke lichaem vertoont. Het Hooft is eveneens als een ſlot of palais des vernufts, en voert de heerſchappy over onz' broſſe en bouvallige lichaem. D'onderdanen zijn d'overige leden, en gehoorzamen. Tuſſchen 't hooft nochtans en d'overige ledematen is een onderlinge heerſchappy, en een onderlinge dienſtbaerheidt. Het zelfſte geſchiet ook in een Republijk. Die in deucht en wijsheidt uitmunten, is billik datze over d'anderen de heerſchappy voeren; doch niet om den onderdanen van hun vryheit te beroven, maer om de zelven met raedt en daedt by hun vryheidt te behouden. Die gene bedient het ampt van een ware Majeſtraet, niet die op zijn eigen, maer op het gemeene profijt en beſte uit is; niet die zijn eigen, maer der onderdanen ruſte gade ſlaet.

Meer andere dingen, deze ſtoffe bezeffende, en die in de boeken der ſtaetkundigen verhandelt worden, om wijtloopigheit te mijden, ga ik met voordaght voor by. 'k Ga ook voor by naeukeurigh t'onderzoeken de drie voornaemſte vormen van regeringen; als de Monarchale, Ariſtokraetſche en Demokraetſche; waer van d' eerſte die gene is, daer een menſch alleen de Heerſchappye voert en al d'anderen gehoorzamen. De tweede, daer een zeker getal van de voornaemſte mannen, gelijk hier ter ſtede, daer toe gekoren, te gebieden hebben, en alle anderen, buiten de vergaderinge wezende, gehoorzamen. De derde is, daer alle menſchen, die van natuur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

onder een anders vooghdye niet ſtaen, als vrouwen en kinderen, maght hebben om in een vergaderinge te verſchijnen, en aldaer met de meeſte ſtemmen, wetten, en uitvoerders der zelven te maken, aen de welken ieder menſch gehoorzaemheidt ſchuldigh. 'k Ga ook voor by, t'onderzoeken, waer in dat deze drie hooft-regeringen elkanderen overtreffen. En zal alleen dit zeggen, dat onze Republijk of ſtaet, of, om beter te zeggen, deſſelfs regeringe zeer na met de Ariſtocraetſche regeringe over een komt, vermits hier ook eenige weinigen, en dat van de voornaemſte, het roer van deze ſtadt in handen hebben. Doch is deze ſtaet zoodanigh evenwel, datze noch eenigzins na een Demokratie of volk-regering ſchijnt te zwemen.

Staet van d'oude regeringe dezer ſtede.

Hoewel eertijts meerder als nu, vermits oulinx de Gemeente, of de drie Gilden der ſchutteryen, het lichaem der gemeente uitmakende, eenighzins mede in zaken van belang, en den ſtaet en welſtant der ſtad bezeffende, te zeggen hadden, en hun goeddunken daer op hooren lieten. Want Burgermeeſteren waren niet alleen gewoon op zaken van eenig belang, oud-Burgermeeſteren, en op die van meerder gewicht de zes-en-dertigh Raden, gelijk als noch gepleecht wort, maer ook in voorige tyden, op meer dan gemene zwarigheden en zaken van grooten nadruk, de drie ſchutteryen, beſtaende elk uit twalef rotten, met even veel Hopluiden, te vergaderen; zulx dan elke ſchuttery op haer Doel ontboden wert, van waer ieder Hopman, 't geen by 't meeſtendeel zijner rotgezellen geſtemt was, voorts aen Burgermeeſteren overbraght, die, was 't billik, der ſchutteren voorſlagh en goeddunken in willighden. Zeker, dat de gemeente eertijds meê over zaken den ſtaet der ſtad bezeffende, te zeggen hadt, blijkt ook uit deze volgende woorden, van het Privileedje van Hartogh Filips van Bourgonje, en dat van Vrouw Marie, daer zy beide zeggen: *Dat de Vroedtſchap by den Gemeente gekoren is.* 't Zy datze daer door verſtaen hebben willen, de Gilden der ſchutteryen, het lichaem der gemeente uitmakende, of de voornaemſte der burgeren. Dit ſchijnt noch, zoo veel men na kan ſpeuren aen eenige oude ſchriften, tot den jare vijftien hondert acht-en-tzeventigh in zwang geweeſt zijn; doch dit is, ſedert deze ſtadt den Koningk van Spanje af, en op 's Prinzen zijde viel, uit de gewoonte geraekt en afgeſchaft; en zeker niet zonder groote reden, vermits veele Hoofden verſcheide verſtanden inbrengen, en de gemeente veeltijts meer met dommen yver dan reden te werk gaet. En worden ten huidigen dage zaken van gewight, den ſtaet en welſtant der ſtadt rakende, alleen by de zes-en-dertigh Raden, en Burgermeeſteren afgedaen, zonder de ſchutteryen te doen vergaderen, of hun goetdunken daer op te willen hooren.

Endelijk, om kort te gaen, wordt deze ſtadt, gelijk meeſt alle Hollandtſche ſteden, beſtiert by zes-en-dertigh eeuwige Raedts-luiden, een Schout, vier Burgermeeſteren, en negen Schepenen. Doch op dat klaerder blijke waer in ieders ampt beſtaet, zullen we nu daer af, in 't byzonder, ſpreken.

Hier is dan, als ook in de meeſte ſte- van Hollandt, een eeuwige Raedt de Vroedtſchap geheten, beſtaende tegenwoordigh uit zesendertigh perzonen. Maer uit het Privileedje dezer ſtede, gegeven by Filips Hertogh van Borgonje, in den jare veertien hondert negenenveertigh, daer by hy den drie Burgemeeſteren, zeven Schepenen, en vierentwintigh Raden, toeſtaet veertien perzonen tot Schepenen, om hier uit by hem of zijnen Stedehouder zeven gekooren te worden, blijkt dat de zelve toen maer vierentwintigh in 't getal waren. Doch wanneer dat deze Vroedtſchap van vier-en-twintigh perzonen eerſt een begin genomen heeft, is niet wel aen het gemelde Privileedje te beſpeuren; maer datze lang voor dien tijt moet geweeſt zijn, blijkt klaerlijk uit deze volgende woorden, daer hy zeit: *Metten vierentwintigh perzonen, die als Raede dezer Stede over lange tijdt van ons Gemeynte aldaer gekoren zijn.* En weder in het zelfſte Privileedje op een ander plaets: *Metten vierentwintigen, die*

die van outs en over langen tijdt, als Raden onzer voorſz. Stede by der Gemeynte gekoren zijn. Want zeker, hadt Filips niet geweten, dat deze Vroedtſchap van outs en aller geheugeniſſe her geweeſt was, hy zou zoo onbepaelijk een tijdt niet geſtelt hebben. Het blijkt ook klaerlijk, dat deze Vroedſchap al geweeſt is, ten tijde van Hartogh Albrecht van Beyeren, in den jare dertien hondert negen-entnegentigh, want daer de Graef den Schepenen en Vroetſchap toeſtaet om jaerlix op Vrouwendagh drie nieuwe Burgermeeſteren te kiezen, zeit hy aldus: *Voort zullen alle die genen, die Schepen of Raedt geweeſt hebben, binnen onzer ſtede, &c.* Maer naderhant is dit getal van vier-en-twintigh met twaelf vermeerdert, en zoo, eenige willen, door Vrouw Maria, Gravin van Hollandt, by het Privileedje van haer in den jare veertien hondert negen-entzeventigh verleent. Doch kan evenwel aen het gemelde Privileedje niet klaerlijk beſpeurt worden, of toen door Vrouw Marie deze tegenwoordige Vroedtſchap van zes-en-dertigh perzonen eerſt ingeſtelt is, vermits daer ganſch geen gewagh van gemaekt wordt, en zy alleen maer daer zeit, *dat de zesendertigh perzonen, die alrede gekoren zijn by den Rijkdom ende Gemeente, van de voorſz. ſtede van Amſtelredamme, omme te helpen raden ende 't beſte doen metten goeden goeden luiden van den gerechte in der tijdt wezende, in allen zaecken der voornoemde ſtede aengaende, daer zy haren eedt toe gedaen hebben, zullen mogen kiezen eendrachtelijken of by der meere ſtemmem van hen luiden, &c. alle jaer vijf dagen voor onzer Liever Vrouwen-daegh, veertien perzonen, &c. tot Schepenen, om daer uit by onſen Stedehouder zeven gekoren te worden, &c.* En weder wat lager in het zelfſte Privileedje: *Ende of 't gebeurde dat eenigh van den voorſz.* XXXVI. *aflijvigh wort, of tot eenigen tijden hem ontvryde van zijnen Poorterſchap van onſer voorſz. ſtede, zoo zullen dan de andere van die voorſchreven* XXXVI. *blyvende in weſen, kieſen by haren eede ende conſcientie andere notabile ende eerbare perzonen, zulke ende in der manier en als voorſz. is, in die ſtede van die voorſz. aflijvige of ontvryde, welk hebben zullen allen zulke macht, ende zullen ſchuldig wezen te doen, als d'ander van den* XXXVI. *voorſz.* Uit deze woorden blijkt immers klaerlijk, dat Marie by dit Privileedje, de Vroedtſchap van vier-en-twintigh tot zes-en-dertigh niet vergroot heeft, maer dat het voornaemſte ooghmerk van dit Privileedje is, dat de zesendertigh Raden zeven Schepenen zouden kiezen, om daer uit by haer of haere Stedehouder zeven te kiezen, en by aldien een der Schepenen of een van de zes-en-dertigen quam t' overlijden, een ander in deszelfs plaets by hem of haer zoude gekoren worden. Zulx dat de genen veel waerſchijnlijker ſpreken, die zeggen dat de bovengemelde Hartogh Filips, in het zelfſte gemelde Privileedje d'oude Vroedtſchap, van vierentwintigh met tien, (hoewel hy evenwel zulx niet uitdrukkelijk zeit) tot vier-en-twintigh vergroot heeft. En dat daer na Vrouw Maria het getal van vierendertigh, alleen met twee zoude vergroot hebben. Doch het zy hier mede hoe 't wil, het blijkt ten dele uit de volgende brief, daer by Filips, Koning van Spanje, het gemelde Privileedje van Vrouw Marie beveſtight, dat zy d'eerſte geweeſt is, die het kiezen van zes-en-dertigh perzonen tot Raedts-luiden voor goet gekent heeft; vermits Filips wel uitdrukkelijk zeit, dat hy 't Privileedje van Vrou Marie, *om te kiezen die zes-en-dertig Raden of Vroetſchap binnen dezer ſtede*, &c. op nieuw beveſtight.

PHILIPS, by der gratie Godts Koning van Caſtilien, &c. Grave van Hollandt, &c. Allen den genen, die deſe jegenwoordige ſien ſullen ſaluyt. Alzoo die Burgermeeſteren, Schepenen ende Vroedtſchap onſer ſtede van Amſterdam ons ernſtelicken hebben doen verſoecken, dat in aenſieninge van diverſe getrouwe dienſten, die ſy den Keyſer onſen Heere ende vader, ende ons te meermalen in diverſe manieren ghedaen hebben, ende verhoopen als noch doen ſullen, ons believen wilde te confirmeren ende beveſtigen ſeker Privilegie, hen by wijlen hoogher memorie Vrouwe Marie

1558. Beveſtiging van het Privileedje van Vrou Maria van Borgonje, gegeven in den jare 1476. Nopende d' electie van Zesendertigen, en Schepenen.

van

van Bourgondien, in de maent van Maert, veertien hondert zes-en-tzeventigh gegunt ende verleent, [a] om te kieſen die zesendertigh Raden of Vroedtſchap binnen der voorſz. ſtede, ende alle jare de veertien perſonen tot daer uyt van onſen 't weghen ghekoren worden die ſeven Schepenen der ſelver ſtede, breeder blijkende by 't voorſz. Privilegie, daer van 't inhouden van woorde tot woorde hier na volght. *Maria, by der gratie Gods, Hartoginne van Bourgondien, &c.* Doen te weten, dat wy de ſaken voorſz. overgemerkt, ende daer op gehadt advijs van onſen lieven ende ghetrouwen, den Hooft-preſident ende Luyden van onſen Sekreten Rade, genegen weſende ter bede ende begheerte vanden voornoemden ſuppliaten, ſonderlinge in aenſieninge vande goede ende getrouwe dienſten ons by den ſelven gedaen, ende die ſy als noch daghelijcx doende ſijn, hebben by deliberatie van onſen ſeer lieven ende ſeer beminden Neve, Ridder van onſer ordene &c. den Hartoge van Savoyen &c. ende uyt onſer rechte wetenſchap ende ſonderlinge gratie voor ons, onſe erven ende nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollandt, beveſtight, geconfirmeert ende geratificeert, beveſtigen confirmeren ende ratificeren by deſen, die brieven van Privilegie, hier boven geinſereert, alles nae haer forme en inhouden. Willende ende ordinerende, dat de voornoemde ſupplianten ende haere nakomelingen, daer van genieten ende gebruycken ſullen, ſoo verre ſy deshalven behoorlicken gebruyckt ende genooten hebben. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen lieven ende getrouwen, die Hooft-preſidenten ende Luyden van onſen Sekreten ende grooten Raden, Stadthouder, die eerſte ende ander Luyden van onſen Rade in Hollandt, Schoutet van Amſterdam ende alle andere onſe Rechteren, Juſticieren, Officieren ende Onderſaten, dien dit aengaen ſal, dat ſy den voornoemden ſupplianten ende hare nakomelingen, van deſe onſe tegenwoordige gratie, Confirmatie ende ratificatie, inder voegen ende manieren voorſz. doen, laten ende gedoghen ruſtelick, vredelick ende volkomelick ghenieten ende gebruycken, ſonder hen te doen, noch laten geſchien eenigh hinder, letſel of moeyeniſſe ter contrarie. Want 't ons alſoo belieft. Des 't oirconden ſoo hebben wy onſen zeghel hier aen doen hanghen.

[a] Nota.

Ghegeven in onſer Stadt van Bruſſel, de xviii. dagh van April, in 't jaer ons Heeren duyſendt vijf-honderdt acht-en-vijftig, naer Paeſſchen.

Onder ſtaet geſchreven, By den Koningh in zijnen Rade, ende geteykent d'overlope.

Nopende het kiezen van deze Vroedtſchap, dat wiert oulinx, toen de zelve maer uit vierentwintigh perzonen beſtond, *by de Gemeente en rijkdomme* ('t zijn des bovengemelden Filips woorden) der zelver ſtede gedaen, *en uitte eerbaerſte, notabelſte* ende *rijkſte perzoonen vier-en-twintigh tot Raden gekoren.*

By de Gemeente, zeit Hartogh Filips. En alhoewel men in deze zack gemeenlijk na de wetten en gewoonten van ieder ſtaet of ſtadt te werk gaet, zoo wort nochtans van Ariſtoteles niet ongevoeghlijk gevraeght, of het beter is dat de Majeſtraet van al de Burgers teffens, of alleen door eenige weinigen gekooren wort? In het antwoorden op deze vraegh gebruikt Klement Timpleer, in zijn boek van de ſtaetkunde, eenige onderſcheit, en zeit dat de Majeſtraet op twederley wijze gezeit kan worden van het volk gekoren te worden. Eerſtelijck wanneer de ganſche Burgery haer ſtem tot het verkiezen geeft. Ten tweden wanneer de ganſche gemeente eenen of meerder, met gelijker ſtemme kiezen, en den zelven het recht en maght van te kiezen overgeven. En deze laeſte maniere, ſchrijft Timpleer, is veel beter dan d'eerſte, indien ſlechts die weinigen, den welken het keur-recht van 't ganſche volk is opgedragen, goede luiden zijn, d'anderen in voorzienigheit overtreffen, en met het kiezen ter goeder trouwe te werk gaen; want dan zal het de naem hebben, dat de verkiezinge, die door weinigen, uit de naem der ganſche gemeente gedaen is, recht gezeit zal worden van 't ganſche volk gedaen te zijn; en met deze leſte verkiezinge, komt d'onze geheel en al over een.

De Graef zeit ook dat deze Raden uit *d'eerbaerſte*, en *notabelſte* moeten gekoren worden. De rede hier van is, vermits een dubbelde edelheidt van bloede of afkomſt, deze opgedrage weirdigheit vry veel luyſter en glans byzet; daer in tegendeel, geringe afkomſten en onaenzienlijke geboorteplaetzen, het opgedrage ampt bedwelmen, en 't gezagh der Majeſtraet verminderen. Ten tweden, dat, hoe iemant

uit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

uit doorluchtiger ſtam geſproten is, hoe hy gemeenlijk, ſcherpzinniger en verſtandiger van oordeel is. Want recht zeit Seneka: *Dit heeft een edele afkomſt eigen, datze tot al wat eerlijk is, van natuur gedreven wort.* Hierom zeit Pakatus in zijn lof-rede aen Theodoſius zeer wijzelijk: *Die gene moet tot de beſtieringe van een gemene ſtaet gekoren worden, die een gelukkigh vaderlant, een vermaerde afkomſt, een Goddelijke gedaente, en ervarentheit zoo wel van krijghs als burgerlijke zake heeft, en endelijk op 't beſte van zijn leven is.* Ten derde, vermits de genen die van geringe afkomſt zijn, zich dikwils onmatig dragen, en aen hun voorige ſtaet niet gedaghtigh zijn. Maer evenwel zijn de genen, die van geringe en ſlechte afkomſt zijn, uit het Majeſtraets ampt niet uit te ſluiten. De reden hier van is, vermits allermeeſt in het verkiezen van de Majeſtraet op de deught geledt, en meer in een wel-geſtelde ſtaet op het doen en de werkingen der menſchen, dan op den menſchen zelfs achtingh gegeven moet worden.

Ook voegt 'er de Graef by, dat deze Raden uit de *rijkſte* perzonen zullen gekoren worden. De reden hier van is voor eerſt, vermits d'armoede tot alle quaet geneicht is. Hierom zeit Cicero: *Twee dingen zijn'er, die den menſch tot quaet doen konnen bewegen, namelijk armoede en gierigheit.* Weshalve ſtaet zeer te beduchten, dat de Majeſtraet ter oorzake van zijn armoede, ſijn eigen zaken niet gadeſlaet, en die van 't gemene beſte varen laet. Ten tweeden, dewijl uit verſmaetheidt hunner armoede het gezagh van een arme Majeſtraet, te niet gaet, en de weirdigheit vermindert; want het gezagh is de ziel en 't leven van een ſtaet. Ten derden, hoe rijker de Regeerders, hoe veiliger d'ingezetenen zijn, dewijlze om hun goederen te behouden, ook hun beſte doen, en geerne zien, dat het gemene beſte behouden blijft en welvaert.

By aldien een of meerder van deze zesendertigh Raden komen t'overlijden, of hun Poorterſchap te verwoonen, worden alsdan volgens het voorſchreven Privileedje van Vrouw Marie, weder andere, door d'overige Raedtsperzonen in dezer hun plaets gekoren, 't geen nu gemeenlijk vijf dagen voor Vrouwendagh, voor het noemen van de veertienen, geſchiet. De nieuwe gekoorne worden terſtont in den Raedt ontboden, en, na het afleggen van den eedt in handen van den Schout, genieten gelijke maght en vryheit, als d'aflijvige genoten hebben. Maer onder deze zesendertigh Raden mogen geen elkandere nader in bloede beſtaen, of gekoren worden, dan broeders kinderen, en in zwagerſchap, mogen onder de zelven niet gekoren worden, ſchoonvader, en ſchoonzoon, nochte twee zwagers, waer van d'eene des anders zuſter ten wijve heeft, maer voorder wel. Geen mogen ook tot zesendertigh Raden gekoren worden, die jonger als vijf-en-twintigh jaren zijn.

Het ampt van deze zesendertigh Raden, uitbeeldende het ganſche lighaem der gemeente, is, (in 't gemeen geſproken) datze door den Koncherge, of een van de gezwoore roedragende boden, by Burgermeeſteren ontboden zijnde, gehouden zijn op het Raedthuis dezer ſtede te verſchijnen, en hun raedt en ſtem te geven op de punten en artikelen, die hen by de voorſchreve Heeren Burgermeeſteren, zoo van des gemeene Landts als der Stede wege, voor gedragen worden; en voorts te helpen raden, en *'t beſte te doen, in allen zaken dezer ſtede aengaende.* En is den Heeren Burgermeeſteren en beſtierders ongeoorloft, eenige zaken van belangh te verrichten, zonder het goedtdunken dezer zesendertigh Raden daer op gehoort te hebben; den welken ook (zoo wanneer 't gewicht der zaken des vereyſcht) de zelve zaken, 's daeghs te voore, zullen moeten bekent gemaekt worden, om 's anderen daeghs andermael te vergaderen, en rijpelijk in de zelve beſluit te mogen nemen. En dat al volgens de keure by de Landtvooghdeſſe, Margreta van Parma in den jare vijftien hondert vijfen-tzeſtigh gemaekt. Doch vermits

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

deze keure, dien de Lantvooghdeſſe te dien tijde by maniere van voorraet, op 't verzoek van eenige Burgeren, die te Hoven quamen klagen, hoe de Wethouderen, maegh by maegh, gaende andere eerbare perzoonen voorby, neffens zich op 't kuſſen holpen, en voor Raets-perzonen inde regeringe aennamen, eigentlijk de ganſche regeringe, en voornamelijk de vroetſchap is rakende, zullen we deſelve hier van woort tot woort laten volgen.

36. Raden, Burgermeeſteren ende Schepenen verkiezinge.

ALſoo tot kenniſſe van de Hartoginne van Parma, Placence, &c. Regente ende Gouvernante van des Con. Maj. Landen van herwaerts over, ghekomen is, ſeeckere opſpraecke onder die Ghemeente der Stede van Amſtelredam gereſen geweeſt te zijn, ter cauſe vande groote maeghſchap ende affiniteyt, weſende, ſoo onder die xxxvj. Raden, Electeurs der Schepenen, als ook onder die oude Raden ende Schepenen, dien d'Electie van den Burgemeeſters der ſelver Stede toecomt, hare Hoogheyt, hoe wel dat naer dien ſy in 't langhe ende breedt gehoort heeft al 't geen, 't welck der voorſz opſpraecken halven gepaſſeert is: ſy niet en bevindt den Privilegien der voorſchreeven Stede ghecontravenieert, noch eenige quade ofte finiſtre handelinge, ter cauſe van dien gevallen te zijn. Nochtans om te obvieren vorder occaſie van opſpraecke ende murmuratie der voorſz Ghemeente tot ruſte, vrede ende tranquilliteyt der voorſchreven Stede, ende welvaert der Burgeren van dien, heeft gheordonneert ende ordonneert midts deſen, dat van nu voortaen onder de ſeſſendertigh Raden voorſz, geen naerder elck anderen in bloede ofte conſanguiniteyt beſtaende, ghecoren ſullen werden, dan Broeders kinderen: ende in ſwagherſchap ofte affiniteyt en ſullen voortaen onder die ſelfde niet ghekoren mogen worden, Schoon-vader ende Schoon-ſoon, noch twee Swaghers, daer van d' een d' anders Suſter ghetrout ſal hebben, maer voorder wel, reſerverende als noch hare Hoogheydt 't getal der voorſz xxxvj. Raden te mogen vermeerderen, nae dat by ſucces van tijde in deſen bevonden ſal worden te behooren. ende de voorſz xxxvj. Raden procederende, volghende haerluyder Privilegie, tot nominatie der xviij. perſoonen, daer uyt ſijne Majeſteyt die neghen tot Schepen kieſt, ſullen den Stede-houder, ende Raden van Hollandt, in 't overſenden der ſelver, onderrechten vande qualiteyt van elck van dien, hoe na die elck anderen beſtaende zijn, ſoo in conſanguiniteyt als affiniteyt. Ende alſoo veele ſaecken ende proceſſen voor den Gherechte van Amſtelredam vallen, der Coopmanſchap ende Zee-varende neeringhe concernerende, ſullen ook de voorſz xxxvj. Raden goedt regart nemen, omme onder die voorſz xviij. perſoonen te nomineren eenighe, hebbende experientie ende kenniſſe vanden voorſz handel van Coopmanſchap, ende den voorſz Stadthouder ende Raden daer mede van adverteren, omme in 't kieſen der ſelver, op alles regardt ghenomen te werden, naer behooren. Noch en ſullen tot xxxvj. Raden, noch tot Schepenen eenige ghekoren mogen worden, minder van Iaren weſende dan xxv. Ende ſoo vele roert die electie van den Burgermeeſteren der voorſz Stede, die by den ouden Raden ende Schepenen jaerlijckx ghedaen wordt, en ſullen voortaen in de electie der ſelver t'ſamen niet komen, Vader ende Soon, noch twee Broeders, 't welck oock in affiniteyt gheobſerveert ſal worden. Welcke Electeurs oock geen Burghemeeſters kieſen en ſullen, naerder elck anderen in bloede beſtaende, dan achter-ſuſters-kinderen, ende in affiniteyt gheen naerder, dan Broeders ende Suſters kinderen. Ende voor ſoo vele als nu bevonden worden eenighe, in bloedt ofte affiniteyt elck anderen naerder beſtaende, onder d' oude Raden ende Schepenen, dan vooren verklaert is, ſal voortaen, ſoo wanneer men ter Electie der Burghemeeſteren procederen ſal, d' oudtſte in Eede ende Officie blyven, behouden ſijn plaets in der Electie, ende de ghene die jongher zijn in Eede, bewant in bloede of affiniteyt als vooren, ſullen gehouden zijn altoos uyt der Electie te wijcken, ſoo wanneer ſy bevinden ſullen de ſelve oudſte in der Electie preſent te zijn, ter tijt toe dat die ſelve oudtſte deſer werelt overleden ſal weſen, ofte by abſentie ofte ſieckte inder Electie niet compareren en ſal, mits dat ſo wel die xxxvj. Raden voorſz, als oock d'oude Raden ende Schepenen hen altoos wachten ſullen te kieſen ſoo weynich ende luttel elck anderen beſtaende, 't zy in conſanguiniteyt of affiniteyt, als ſy meeſt ſullen konnen ende moghen. Ende dat voorts in alles gheobſerveert ſullen worden, de Privilegien der voorſz Stede, ſpreeckende van de qualiteyt der perſoonen, die gheeligeert ſullen worden, ende 't bevel ofte beliefte van ſijne Majeſteyt, omme in 't kieſen der voorſz perſoonen niet te nomineren, eenighe ſuſpect weſende van hereſie. Ende alſoo mede de voorſz xxxvj. Raden voorſz (volghende 't Privilegie van Vrou Marie van Bourgondien) daer toe geſtelt ende geordonneert zijn, omme te helpen raden ende 't beſte doen metten goeden luyden vanden Gherechte der voorſz Stede, in allen ſaecken den ſelven aengaende, en ſullen die voorſz Burghemeeſters ende Regeerders ghene ſaecken

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

van importantien tracteren, ſonder advys vande voorſz xxxvj. Raden, den welcken oock (ſoo wanneer die ſwarigheyt der materie dat vereyſcht) deſelve ſaecken 's daeghs te vooren ghecommuniceert ſullen werden, omme des anderendaeghs andermael te vergaderen, ende rijpelijck in de ſelve ſaecke alſdan reſolutie te mogen nemen. Ende dit al by maniere van proviſie tot anderſins by ſijne Majeſteyt (ſoo verre het noot zy) daer inne verſien ſal zijn. Alle 't welck voorſz. is, hare Hoogheydt van ſijne Majeſteyts wegen ordineert ende beveelt ſulcx voortaen onderhouden, ende deſe ordonnantie in der Stadts Regiſtere gheregiſtreert te worden. Ghedaen by hare Hoogheydt inden Rade van State, ghehouden te Bruſſele, den eerſten dagh van September in 't Iaer 1565. Onderteyckent Margareta, onderſtont geſchreven ter Ordonnantie van hare Hoogheyt, ende onderteyckent by den Secretaris Berthy.

TWEEDE HOOFTSTUK.

Van het Schout-Ampt.

Naemrede van het woort Schout.

HEt woort Schout, waer voor men oulinx, gelijk zulx eenige oude brieven en Hantveſten duidelijk te kennen geven, Schouthet en Schoutaet, zeide, is een out duitſch woort, en betekent niet anders dan een ſchult-rechter. Want in de zelve oude brieven en Hantveſten vindmen noch altijt Schout en Schoudigh, voor ſchuldt en ſchuldigh; en Aten of Azen, was in 't out Duitſch zoo veel gezeght, als rechten: waer uit geſproten is, dat in d'oude Vrieſche wetten, de Rechters *Atten* genaemt werden, en nu noch in de Drente de vier-en-twintigh Etten, gelijk zulx by Hugo de Groot in zijn inleidinge tot de Hollantſche rechtsgeleertheit, aen het acht-en-twintighſte deel, daer hy van het Aesdoms en Schependoms recht handelt, bondigh verklaert wordt. Andere willen dat het woort Schout van een Frenſch woort, *Schultetus*, als of men zeggen wilde ſchult-eiſcher, vermits de Schultetus by d'oude Franken, den misdadigen ſtraffe en ſchult af-eiſchte, herkomſtigh zy. En komen beide deze naemreden geheel en al met het ampt van onzen Schout over een.

Zie pag. 75.

In 't Latijn, vermits het ampt van onzen Schout, met dat van de Prætor by den Romainen zeer na over een komt, wort hy Prætor genoemt. De Romainen gaven hem den naem van Prætor om dat hy voorgingk, hoewel onder den zelven naem, eertijts meê de Burgermeeſteren, gelijk zulkx Livius getuight, verſtaen wierden. De Schouten of Prætors, hadden by den Romainen een groot gezagh; want hun gebodt en laſt verſtrekte een vaſte wet, en zy bedienden, in 't afwezen der Burgermeeſteren, na ouder gewoonte, het Burgermeeſterſchap; over zulx wierdenze ook *collegæ conſulum*, dat is, amptgenooten der Burgermeeſteren, genoemt. Gelijk hier ter ſtede in tegendeel oulinx d'oudſte Burgermeeſter, als de Schout binnen 's jaers quam t'overlijden, in zijn plaets tradt, en zo langh dit ampt waernam, tot dat'er een nieuwe Schout gekoren wierdt.

De Schout had by de Romainen groot gezagh.

Geen uitheemſchen moghten ook by den Romainen tot het *Prætors* of Schout-ampt, maer alleen d'ingebooorene, gekooren worden. Hier komt mede over een het vierde artijkel van het Privileedje van Vrouw Maria, den veertienden van Lentemaent, des jaers veertien hondert zes-en-tzeventigh, aen de gemeene ſteden van Hollandt, Zeelandt, en Vrieslandt verleent, waer by zy alle uitheemſchen van alle ampten uitſluit; en luit het zelve aldus:

Geen uitheemſchen moghten by de Romainen, noch mogen hier te Lande tot het Schout-ampt gekoren worden.

Item, Dat Wy niemant Raet, noch Hooft van den Rade, Griffier, Renteemeeſter, Droſſaert, Kaſteleyn, Threſorier, Dijkgrave, Baeljiu, of Schout maecken, of ordineren en ſullen, noch geenerhande andere officien, noch dienſten kleyn of groot, hoedanigh die weſen mogen in den voorſz. landen van Hol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Hollant, Zeelant, en Vrieslant, geven noch conſenteren en ſullen, noch doen laten bedienen, dan die van den voorſz. lande gebooren ſullen zijn, en niet van vreemde landen; ende indien eenige giften van den voorſz. officien of dienſten, by ons of onſe voorſaten contrarie van deſer ordonnantie gegeven ware, of by ons of onſe nakomelingen, in toekomende tijden gegeven mochten worden, die ſullen nu als dan, ende dan als nu, doot, ende van gene waerden zijn, en blijven, &c.

Het begeef-recht van 't Schout-ampt dezer ſtede, heeft oulinx van aller geheugeniſſe her aen de Graeflijkheit geſtaen. Maer in den jare vijftien honderdt en acht, geduurende d'onmondigheit van Karel, namaels Keizer, wiert de Majeſtraet dezer ſtede, miſſchien dat haer deze opzicht verveelde, met het begeef-recht van dezen ſtaet, mits verſchietende den Grave, op wiens naem echter de laſtbrief wiert ingeſtelt, de zom van twintigh duizent gulden. 'k Acht het niet ongerijmt te zijn, d'een of ander laſtbrief, waer by de Schouten te dier tijde wierden aengenomen, hier te laten volgen; eendeels op dat het blijke, op wat voor een klene wedde, zy jaerlix, ſtaende alle jaren los, aengenomen wierden, anderdeels, hoe dat hun maght en gezagh in alles bepaelt wiert. De voornaemſte en gedenkwaerdighſte dunkt me te zijn, daer op Meeſter Jan Huibertſz. (een man die groote beſcheidentheit in 't ſtuk van Godtsdienſt gebruikte, en hierom ook in den jare vijftien honderdt vijfendertigh, vermits de ſpraek gingk dat hy Luiterde, van zijn dienſt wiert afgezet) voor zijn eerſte reis in den jare vijftien hondert en achtien, tot dit ampt, dat hy zeſtien jaren bediende, wiert aengenomen. En luit de zelve laſt-brief aldus:

Het Schout-ampt ſtont oulinx aen de Graeflijkheit:

Maer is daer na aen de ſtadt beleent.

Laſtbrief van het Schout-ampt.

OP huyden zijn de Burgermeeſteren, by Raden en believinghe van de zes-endertigh Raden deſer ſtede overgekomen, ende geaccordeert met Meeſter Jan Hubrechtszoon, Licentiaen in beyden Rechten, dat hy van der Stede wegen zal bedienen 't Schout Ambacht dezer ſtede, ende dat op den conditien, voorwaerden ende ommen 't loon hier naer volghende. Inden eerſte zal de voorſz. Meeſter Jan Hubrechts zoon, in 't exerceren van 't voorſz. officie doen by Rade ende adviſe van de Burgermeeſteren, ende anders niet alle 't geen dat een goet Schout ſchuldigh is te doen, ende oft hem daer over eenigh pericule ofte laſt quame, daer af ſal hem de ſtede garanderen ende quyten. Insgelijx ſal de ſtede alle profijten hebben, die van 't officie komen zullen als van boeten, breucken, ende anders daer af de voorſz. Meeſters Jan Hubrechtſz. als Schout niet hebben en ſal dan een naeckt ontfanck, ende alle vierendeel jaers gehouden weſen, den Rentmeeſter rekeninge ende reliqua te doene van 't geen datter afgekomen ſal weſen, ſonder iemandt gratie of eenige quytſcheldinge, van eenighe boete of breucken te mogen doen, dan by expreſſe conſent ende weten van de Burghermeeſteren, ende deſelve boeten ende breucken innen ofte hem die ſelfs toebehoorden. Ende van niemandt eenighe preſente ofte ſchencken te moghen nemen, dan een haes, een paer knynen, ofte diergelijcken, waerdigh zijnde beneden een halve gulden, ende oock een vat biers, al moght men 't min koopen dan een halve gulden, zal hy gehouden weſen der Stede rekeningh te doen. Ten ware dat hem yet gegeven worden, dat hy behouden zyne eere, conſcientie ende eedt van rechtsweghen zoude moghen behouden. Des ſal hem de ſtede alle jaren voor den moeyten, ende arbeydt die hy in 't exerceren van 't voorſz. officie doen ſal (d'welck hy alle jaer te Lichtmiſſe gehouden zal weſen te reſigneeren ende wederſtellen in handen van de Burgermeeſteren, omme te weten oft elck langher by ander wille blyve dan niet.) uyt keren ende betalen twee hondert guldens current. Daer en boven hy noch hebben ſal alle zijne preſent ende accidentien, als anders van den Gerechte ende kledinge van de ſchutteryen, mit dat daer aen kleeft. Ingaende deſelve zijne wedde op den x. dagh January Aº. 1518. Aldus ghedaen den 11. dagh Ianuary Aº. 1518. Preſentibus Andries Boeleſz. ende Ian Lambertſz. Burgermeeſteren, Cornelis Ianſz. ende Ionghe Dirck Claeſz. Rentmeeſteren, ende Claes Gerrit Deymanſz. Raet. Ende op den 12. dagh Ianuary Aº. 1518. voorſz. is de voorſz. acte van overcompſte anderwerf gheleſen, Preſentib. Andries Boele ende Ian Lambertſz. Burgermeeſteren voornoemt, Bruyninck Claeſz. Meeſter Pieter Colijn, Heyman Iacobſz. Iacob van Campen, ende Cornelis Hendrickſz. Schepenen.

Maer in den jare vijftien honderdt vijftigh, beſtak Willem Dirckſz. Bardes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

des Schout te dier tijde, 't zy dat hem 't hart te hoogh rees, om zich van zijns gelijken laten te vervooghden, zonderlingh in zaken den Godtsdienſt en 't vervolgh der Onroomſchen betreffende, oft dat hem 't voordeel bekoorde, of hem goet docht zich op zekerder ſteun te veſtigen, te hove, dat Koningin Marie, weduwe van Hongarie, en Stadt-houderes over Nederlant, de twintigh duizent gulden afloſte, en hem laſt-brief verleende om hem het Schout-ampt voortaen van 's Keizers wege te bedienen. 't Welk Bardes zijnen val, en vele ongenuchten, gelijk zulx in het derde boek wijtloopigh verhaelt is, te wege braght, en niet geſchiede zonder opſpraek, dat hy de geheimiſſen der ſtadt, en 't veinzen harer armoede, om met geen leening gequelt te worden, ontdekt had. En van dien tijt af tot den jare vijftien hondert drie-en-tzeſtigh, ſtont weder het begeef-recht van dit ampt aen de Graeflijkheit, als wanneer Filips, Keizer Karels zone, Koning van Spanje, deze ſtadt met het begeef-recht van 't Schout-ampt, of, om beter te zeggen, met het noem-recht van een bequaem perzoon tot Schout, voor zes jaren beleende, tot dat de twintigh duizent gulden (dienze ook dezen Grave tot erkentenis van deze weldaet, daer op verſchooten) weder zouden herſtelt zijn. Des zoudenze ook voor de lage boeten en breuken, jaerlix aen de Graeflijkheidt opbrengen, drie hondert en vijftigh gulden. Deze opdraght-brief, vermitze eenige aenmerkens waerdige dingen vervat, en tot verklaringe van 't voorſz. dienen kan, zullenwe hier mede laten volgen.

Zie pag. 154.

Burgermeeſteren toegeſtaen de nominatie van een Schout voor den tijt van zes Jaren, of zoo veel langer, tot dat 20000. gulden daer mede deze Stadt het

PHilips by der gratie Godts Koninck van Caſtilien, &c. Grave van Hollant, &c. Allen den geenen, die deſe jegenwoordighe ſien ſullen, ſaluyt. Doen te weten, dat wy ter ernſtiger bede ende begeerte van onſen wel beminden, die Burgermeeſters ende Regeerders onſer ſtede van Amſtelredamme, by advyſe ende deliberatie van onſe ſeer lieve ende ſeer beminde Suſter, de Hartoginne van Parme ende van Plaiſance, voor ons Regente ende Gouvernante in onſe Landen van herrewaerts over, ende van onſen lieven ende getrouwen, die Hoofden, Treſorier Generael, ende gecommitteerde van onſe Domeynen ende Finantien, den ſelven van Amſtelredamme ſupplianten, ghegunt, geoctroyeert ende geoctroyeert hebben, gunnen, octroyeren ende accorderen by deſen, dat ſy jegens de expiratie van den loopende pacht, van den jegenwoordigen Schout der voornoemde ſtede Willem Dirckſen die expireren, ſal den leſten dagh van September, in 't jaer duyſent vijf hondert ende vijfentzeſtigh, ons ſullen mogen nomineren ende preſenteren een Catholijcken ende bequamen perſoon, van den beſten ende notabelſten der ſelver ſtede, ons of onſen voornoemde ſuſter, die Hartoginne van Parme, Regente, aengenaem weſende, om 't voorſz. Schout-ambacht te bedienen, ende daer toe by onſe opene brieven van commiſſie gecommiteert te worden, ende ſoo verre dat die perſoon, die ſy nomineren, niet aenghenaem bevonden en wort, ſullen als dan, ſonder eenighe contradictie of wederſeggen, eenen anderen aengenamen daer toe moeten preſenteren. De welcke van ontrent drie jaren te drie jaren vernieuwt, verkoſen of gecontinueert ſal worden. Ende ſal de ſelve jaerlix rekeninghe moeten doen voor onſe lieve ende ghetrouwe, die Luyden van onſe rekeningen in den Hage van de criminele boeten ende breucken, die binnen den bedryven van 't Schout-ambacht vallen ſullen: te weten, van dieften, dootſlagen, zeeroof, ſtraetroof, Reroof, vrouwenkracht, ontſchakinge, moort, moort-brant, conſpiratie, valſche munte, valſche getuyge, valſche zegelinge, vredebrake, klokſlagh, ſodomie, en van monopolie alle criminele zaecken, daer men na recht of Coſtume van den Landen, lijf of lit aen verbeuren magh, hoe die vallen ſullen mogen, ende daer van recht, Wet ende Juſtitie doen, ſonder eenige compoſitie daer van te maken, geley of lantwinninge te geven, 't ſy van den delinquanten ofte van hare perzoon ofte mitsdaet dan by wete, conſent ende adviſe van den Luyden van onſen Rade, ende van den voorſz. van onſe rekeningen in den Hage, onſen Procureur Generael daer over geroepen; inventarierende der Delinquanten goeden terſtont na 't feyt, ende die houden in bewaerder hant, ter tijdt toe, dat die ſake by compoſitie, als vooren, of rechtelijck ge-eynt ende getermineert ſal weſen. Ende ſal daer of voor ſijne wedden ende ſalaris hebben den derden penningh van 't gunt dat ſuyver van de voorſz. gereſerveerde ſaken komen ſal, boven koſten, alſoo verre de ſelve by hem berecht, of gecompoſeert worden, als vooren. Ende van ſaken die by hem niet berecht en ſullen weſen, maer by ſijn aenbrenghen by den voornoemden van onſen Rade ende rekeningen in den Hage, daer af ende van 't ſuyver van dien ſal by hebben den ſeſten penning,

Schout-ambacht heeft beleent, effectivelik ſullen weſen geremboutceert.

ning. Voorts en ſal die voornoemde gecommitteerde,hem niet mogen onderwinden aen eenige zeevonden , baſtaerden , ſtragierſche deſperatie of onbeheerde ende diergelijcke goeden , die tot onſer Eſpargne gevoeght zyn, maer ſal de ſelve denuncieren , ende daer mede laten beworden onſen ontfanger vander Eſpargne , of ſijnen gecommitteerden , mentie makende jaerlix in zyne rekeningen van 't gunt dat der ſelver Eſpargne aengaende, in ſijn quartier binnen dien jaere gevallen ende verſchenen ſal weſen.

Zie hier op het vijftiende artijkel van d'afſtant van de voldoeninge.

Ende aengaende de civile boeten ende breucken , ſullen de voornoemde ſupplianten , of hare voorſz. gecommitteerde jaerlix betalen t'onſen profijte , ten ghewoonlicken termynen , de ſomme van drie hondert ponden , van veertigh grooten onſer Vlaemſcher munte'tpont in handen van onſen Rentemeeſter van Kennemerlant in der tijdt ſijnde : die gehouden wort daer af ontfanck te maken , rekeninge , bewijs ende reliqua te doen , t'onſen profijte , metten anderen penningen van ſijnen ontfanck. Voort ſal de voornoemde gecommitteerde ſchuldigh ſijn, den behoorlicken Eedt te doen voor den voornoemde Aan onſen reeckeningen in den Hage , van 't ſelfde offitie wel ende getrouwelijck te bedienen , onſen rechten, Hoogheit , ende placcaten te bewaren en doen obſerveren , gelijcken de Schouten van Amſtelredam tot noch toe gehouden hebben gheweeſt te doen. Welverſtaende dat den ſelven gecommitteerden 't ſijner aſſiſtentie , eenen goeden bequamen ſubſtituyt by gevoeght ſal mogen worden , daer toe wy den voornoemden ſupplianten van nu voor als dan geautoriſeert hebben , ende autoriſeren by deſen : Willende ende ordinerende by deſen , dat de voorſz. gecommitteerde niet conſenteren , noch overſtaen en ſal , dat by de Wethouders vander voorſz. Stede van Amſtelredamme , eenige nieuwe keuren of Statuyten gemaeckt ſullen werden , in onſe præjudicie ende achterdele , ſonder den voornoemden van onſen Raede ende reeckeningen in den Hage daer af 't adverſeren , om na haer advys daer inne geprocedeert te worden , tot bewaerniſſe van onſe Hoogheit ende Recht. Willende en ordinerende voorts by deſen , dat van de Confiscatien , penen of verbeurten, die binnen den voorſz. tijden verſchijnen ſullen , uyt ſaken van verboden , die by plackaten ende mandamenten van onſen wegen gedaen ſullen worden , den gemeenen boeten , breucken ofte Jurisductien van den voorſz. Lande niet aengaende, gelijck van geen victalie uyten Lande te voeren of diergelijcken , de voornoemde gecommitteerde ſal oock gehouden worden , te rekenen op den derde penning te wedden, gelijck als van criminele ſaecken hier vooren. Ende ſullen de criminele executien gedaen worden tot onſe laſte alleenlijck. Ende ſal daer vooren geleden worden, als andere Officieren , volgende onſe leſte ordonnantie. Behoudelick dat de ſelve ſupplianten in erkenniſſe ende recognitie van dit jeghenwoordigh octroy ende accoort , gehouden worden 't onſen behoeve op te brengen ende furneren de ſomme van twintigh duyſent ponden , munte voorts loopende gelts , in handen van onſen lieven ende getrouwen Raed ende ontfanger Generael van onſen Finantien , Levin Wouters , dewelke hen daer af geven ſal zyne brieven van Deſcharge , ende de ſelve zomme in ſijne rekeningen brengen , ende daer af verantwoorden , metten anderen penninghen van ſijnen ontfanck ; gheduerende 't ſelve onſe jeghenwoordigh octroy ſoo langhe en ter tijdt toe , dat voornoemde ſupplianten van de voorſz. twintigh duyſent ponden van onſent weghen gerembourſeert ſullen zyn. Welk Rembourſement wy of onſe nakomelingen , Graven ende Gravinnen van Hollant , ſullen dooghen ende gehouden weſen, te doen nae expiratie van ſes jaren naeſtkomende,die beginnen ſullen loop te hebben den eerſten dagh van Octobre in 't voorſz. jaer duyſent vijf honderdt vijf-en-'tzeſtigh. Ende dat teſſens ende 't eenemael binnen onſer voorſz. ſtede van Amſtelredamme , met alſulcken penningen , als ter dier tijdt na de loop en permiſſe ganckbaer weſen zullen. En op dat voornoemde van Amſtelredamme ſupplianten , de voorſz. zomme van twintigh duyſent ponden des te beter ende ghevoeghlijcker ſouden mogen vinden ende opbrengen , hebben Wy den ſelven insgelijx geoctroyeert ende geaccordeert , octroyeeren ende accorderen oock by deſen , dat zy 't Lichaem der voorſz. ſtede ſullen moghen belaſten met los ende lijf-renten , ten meeſten oorbare van der ſelver ſtede , ſoo ſy die aldergereghtlickſt ſullen mogen bekoomen. Ende den koopers van den voorſz. Renten doen expedieren , ende overleveren behoorlicke brieven van conſtitutie ende verſekerheyt. Ende voorts gemerkt , dat de voorſz. zomme van twintigh duyſent ponden, munte voorſz. in gerede gelde opgebraght moet worden , ende de voornoemde ſupplianten nochtans van de nominatie , van 't voorſz. Schout-ambacht niet genieten en ſullen voor den voorſz. eerſten dagh van Octobri vijf-en-'t ſeſtigh naeſtkomende , ſoo willen ende ordonneren wy , datmen tot profijte van der voorſz. Stede van Amſtelredamme , den tijdt van den Rembourſement vander ſelver zomme , op 't laetſte jaer pachts afcorten of gereet betalen ſal de ſomme van drie hondert gelijcke ponden eens. Behoudelick dat de voornoemde ſupplianten gehouden ſullen

werden

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

werden deſen onſen Brief te dragen, of ſenden in onſer voorſz. Rekenkamer in den Hage in Hollant, om aldaer 't onſer verſekertheydt geregiſtreet te worden. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen lieven ghetrouwen, die Hooft Preſidenten en Luyden van onſen Secreten ende grooten Rade, Stadthouder, Preſident ende Luyden van onſen voorſz. Rade in Hollandt, den voornoemde van onſen Finantien ende Rekeningen in den Hage, ende allen anderen onſen Rechteren, Iuſticieren, Officieren ende onderzaten dien dit aengaen ſal, dat zy den voornoemde van Amſtelredamme van deſen onſen jegenwoordighen octroye, conſent, ende accoort, voor den tijdt, beginnen op de conditien ende inder voegen ende manieren boven verhaelt, doen laten ende ghedoogen ruſtelijck, vredelijck ende volkomelick genieten ende gebruicken, ſonder hen te doen, noch laten geſchien eenigh hinder, letſel of moeyeniſſen ter contrarien: procederende by den ſelven van onſen Finantien, ende van onſen voorſz. rekeninghen in den Hage, tot verificatie ende interinemte van deſe onſe jeghenwoordighe, na hare forme ende inhouden, niet jeghenſtaende eenige ordonnantie, reſtrinctien, bevelen, Eeden, ende alle andere ſaken, ter contrarien: dewelcke, hoe wel die hier niet geinſereet en ſtaen, Wy willen nochtans ghehouden te worden, als of de ſelve alhier in 't lange verhaelt ende uytgedruckt waeren; ende dat die in deſe ſake niet naedeeligh, of hinderlick en ſullen mogen zyn, noch dien aengaende eenige kracht hebben, in geenerhande manieren. Want 't ons alzoo geliefť. Des 't oirconden zoo hebben Wy onſen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſer ſtede van Bruſſel den XVIII. dagh van Meerte, in 't jaer ons Heeren duyſent vijf hondert drie-en-tſeſtigh. Op de plijcke ſtont, by den Koninck die Hartoginne van Parme, &c. Regente, den Heere van Hachicourt, Hooft, Heer Goſpar, Schefz. Heere van Grobendonk Treſorier Generael, Ioos de Damhoudere Ridders, ende Aelbrecht van Loo, gecommitteerde vande Finantien, ende anderen, jegenwoordigh. Was onderteykent, d'OVERLOEPE, hebbende onder uythangende een Zegel in Rooden Waſſe aen een dubbelde Francyne ſtaert.

Maer van deze drie hondert en vijftigh gulden Jaerlix op te brengen, als ook van alle andere laſten, daer Filips dit Schout-ampt in 't verpanden meê bezwaerde, zijn die van Amſterdam naderhant ontſlagen, als blijkt uit het vijftiende artykel van d' afſtant der voldoeninge, dien deze Stadt met de Staten van Holland op nieuw in den Jare vijftien-hondert een-en-tachtigh, aen-ging. En luidt dit gemelde artykel aldus: *Zullen die van Amſterme quÿt ende ontſlagen blÿven van drie hondert ponden 's Jaers van het Schout-ambacht binnen der zelver Stede: ende zal voorts 't voorſz. Schout-ambacht met alle de emolumenten in haren handen blÿven, tot dat by den Staten henlieden uyt de Domeynen oft anders alſulcke twintigh duyzent ponden van veertigh grooten ſullen weſen betaelt, die zy daer voor hebben gefourneert, ofte tot dat de Staten met hen daer op anders zullen weſen geaccordeert.* En van dien tijt af is ook het begeef-recht van 't Schout-ampt aen deze Stadt gebleven. Overzulx zijn d'Ed. Heeren Burgermeeſteren, na voorgaende beſluit van de Heeren zes-en-dertigh Raden, gewoon te verdragen en over een te koomen met een bequaem perzoon, die geſtadigh zeven Jaer Poorter is geweeſt, volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren, gegeven in den Jare veertien hondert vier-en-tnegentigh, om by hem als Schout van wegen dezer ſtede het Schout-ampt te bedienen, en het gerecht drie Jaren te hanthaven. Doch blijft de zelve zomtijts wel zes, negen, twintig, ja dertigh Jaren in bediening, indien het zoo gelegen komt. Doch by aldien iemandt tegenwoordigh het Poorterſchap verkregen heeft na den een-en-dertighſten van Loumaent, des Jaers zeſtien-hondert twee-en-vijftigh, zoo kan hy 't Schout-ampt niet bekleden, ten zy hy 't groot Poorterſchap zeven achter een volgende Jaren, volgens de Willekeure van 't Poorterſchap, te dien tijde afgekundight, gehadt heeft.

Zie pag. na 95.

Niemant kan Schout werden ten zy hy 't groot Poorterſchap zeven jaren gehadt heeft.

Eer de Schout in zijn ampt treedt, is hy gehouden, in 't bywezen van de Heeren Burgermeeſteren, den eedt in handen van den voorzittende Burgermeeſter te doen.

Het ampt van de Schout.

De Schout dus gekoren zijnde, heeft het bezit der opperſte plaetſe in de bank der Schepenen, en 't Graeflijke wapen op zijn kuſſen. Zijn ampt is, t' oeffenen hooge en lage * recht-ſprekinge binnen der ſtadt en hare vryheit,

a Zie Pag. 103.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

heit,en te berichten alle breuken kleen en groot, hooge en lage, na den inhout van 't voor-recht, dat Hartogh Willem de zeſte in den Jare veertien hondert en negen aen die van Amſterdam verleende. Geeft mede zijn meininge in 't maken van ſtatuten, ordonnantien en willekeuren, 't zy van wat zaken 't zelve magh wezen, met den Heeren Burgermeeſteren en Schepenen. Vordert het afkundigen der bevelen, en ſtraft d'overtreders volgens den inhout der zelve. Hy magh ook alle quaetdoenders en misdadigen binnen de ſtadt en hare vryheit zoeken, in hechtenis nemen, doen verzekeren, in de gevankenis ondervragen, hun belydenis doen aen-tekenen, kennis te nemen van de feyten, die hy hen te laſt leit, getuigenis, ten overſtaen van Schepenen, daer van te beleggen, en die voor den rechter te ſtellen, om zulk een ſtraffe t'eiſſchen, als hy oordeelt datze verdient hebben, en voorts 't uitvoeren der uit-geſproke vonniſſen uit te vorderen, en in 't werk te ſtellen. Alle vonniſſen in burgerlyke zaken worden ook op vermaning van den Schout, of, in zijn afwezen, van de voorzittende Schepen gewezen. Hy is ook gevolmaghtight om alle ſchippers, de welken, varende met kleine ofte groote Schepen, zich vervorderen hun ballaſt op Pamphuis, ofte daer ontrent, over boort te werpen, te mogen beſlaen, vangen, vatten, ter eerſter aenvang binnen dezer ſtede te recht te ſtellen, en een eiſch te doen van een boete van hondert Karolus gulden, volgens het voorrecht, gegeven by Karel, Roomſch Keizer, &c. op den een-en-twintighſten van Sprokkel-maent, des Iaers vijftien-hondert vier-en-veertigh.

Zie pag. 103.

Den Schout ſtaen te dienſten een Sekretaris, twee gezwore Roedragers, en twalef 's Heeren Dienaren.

De Schout van Amſterdam heeft gemeenlijk te zijnen dienſte een van de Sekretariſſen, en twee van de gezwore roedragers, te weten de Koncherge, en een van d' andere ſtadtsboden, mitsgaders twalef 's Heeren dienaren, die hem by beurte in 't waernemen van zijn ampt na volgen. Het ampt van des Schouts Sekretaris, is, aen te tekenen de belijdenis van al de gevangenen, waer mede de Schout eenige gevangenen bezwaren wil, ook kennis te dragen van 't beſluit der Schepenen, de misdadige vonniſſen aen te tekenen en te boek te ſtellen, mitsgaders te verrichten al 't gene den Schout ampts halve te verrichten ſtaet. Maer het werk van den Koncherge is, voornamelijk, alle vonniſſen in Burgerlyke zaken gewezen, zoo wanneer hy daer toe by parthyen verzocht wort, in 't werk te ſtellen, en uit te voeren, en dat uit krachte van ſchat-brieven, op de voorſz. vonniſſen verleent, en by Schout en twee Schepenen bezegelt. Waer voor hy geniet een gulde, tot onderſtant van zijn gevangenen t'onderhouden, en daer af hy Iaerlijks aen de Burgermeeſteren en Treſorieren rekening gehouden is te doen.

Het werk der Schouts-boden is, uit laſt en bevel der Schout te dagen en daghvaerden zoodanigen perzonen, als de Schout, 't zy ter zake van overtredinge der Willekeuren, oft anderzints, wil beſchuldigen, en ter vierſchare of op de Schouts-rolle doen roepen; niet tegenſtaende vermagh de zelve Schout, zoo tot deze als al zijn andere zaken en handelingen, zijn ampt bezeffende, al d'andere gezwore Roedragers en gerechts-boden, de welken ook gehouden zijn den Schout daer in te gehoorzamen en ten dienſte te ſtaen, te gebruiken.

Maer het ampt der twaelf Schouts dienaren, beſtaet hier in voornamelijk, datze verplicht zijn den Schout by beurte te volgen, alle overtreders der wetten te vangen, en in hechtenis te brengen, en voorts alles uit te voeren, 't welk hen ampts-halve te doen ſtaet, en by den Schout belaſt en bevolen wordt, waer voor ieder maentlijk ter Threſorie de zom van twintigh gulden betaelt wordt. En op de zelve Schouts dienaers, hun boven-gemelde ampt des te beter doen en getrouwelijk uit-voeren zouden kunnen, zonder daer in eenighzins belet oft verhindert te worden, zoo is een ieder, zoo wel vreemden als ingezetenen dezer ſtede, mannen en vrouwen, jong en oudt, om de voorſz. Schouts dienaren in 't waer nemen van hun ampt, vry en onbelet te houden, en tegens alle gewelt en wederſtant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

derſtant te beſchermen, wel ſcherpelijk verboden, den voorſz. dienaren, 't zy in 't zoeken, vangen, of leiden van eenige gevangenen, geen belet, wederſtant, oft hinder te doen, met loopen, roepen, werpen, oft ander ongelaet te bedryven, oft henluiden eenighzins te beledigen, met woorden of werken, op pene van ten eeuwigen dage gebannen te worden, uit der ſtede, en vryheit van dien, oft anders na gelegentheit der zake en goedtdunken van den gerechte geſtraft te worden, volgens de Willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter F. Fol. 7.

'k Acht het niet ongevoeghlijk te zijn, vermits het voornamelijk den Schouts-dienaren aengaet, hier te laten volgen twee Willekeuren, die velen vreemdt in d' ooren willen klinkken, en wonderlijk voor-koomen. Namelijk hoe in den Iare vijftien hondert en negen, den zelven Schouts-dienaren by den gerechte die vryheit vergunt wiert, datze alleen zouden mogen bordeel-huis of gemeene vrouwen houden, doch alleen maer in de Pijl en Halſteegh, en nergens anders, en datze zoodanige vrouwen, die op andere plaetzen bordeel-huis hielden, van daer halen, en met pijp en trom in de Pijl of Halſteegh brengen, als breder blijkt uit deze twee volgende willekeuren, waer van d'eerſte op dezen zin uit komt.

Brief, waer by den Schouts Dienaren by den Gerechte toegeſtaen wordt hoerhuys te houden.

ALzoo de Heylige Roomſche Kerſten kercke, die geregeert werdt by den Heyligen Geeſt als een goede Moeder, zorghe dragende voor heure kinderen, eenige dingen gebiedt te achtervolgen ende onderhouden, op de eeuwige verdoemeniſſe, eenige verbiet te doene op de ſelve peene, ende eenighe gedoecht te weſen, omme een meerder quaet te beſchudden als gemeenen vrouwen, omme te beſchudden vrouwen-verkrachtinge, maechden-ſchenniſſe ende diergelijcke enorme misdaden, ende die te wezen in een openbaeren fameuſe plaetſen, op dat deur die openbaerheyt ende fameusheyt vanden plaetſe, ende mets die ghene daer eenige vreeze ende ſchaempte in is ſoude getrokken worden van quaet, ende dat die gene ſonder vreeze ende ſchaempte zyn, zouden heurs ghelijck moghen vinden tot zulcken plaetzen, ende alzoo die goede ongeſchendt laten, mits den welcken de Regeerders deſer Stede in voorleden tyden zorge gedragen hebbende, dat vande ſelve ſtede niet waeren gemaeckt en zoude worden, 'tgheene deſelve beſchreven vindt, neeptmen ende ſtelt af de plaetzen in een ſtadt daermen gemeenen vrouwen vint ende de Stadt ſal vergaen, hebbe daer toe gedeputteert ende geſtelt twee plaetſen: als de *Pijl-ſteghe* ende *Halle-ſteghen*, ende gedooghe ſoodanige perzoonen daer te mogen woonen, als voorſz. is omme een meerder quaet te ſchouwe, ende nergens anders. Nu is meeſt God betert, ſoo de klachte dagelijcx koomen aen mijn Heeren vanden Gerechte, dat ſoodanighe perzoone niet alleene en woonen inde Pijl-ſteghen, ende Halle-ſtege, maer alomme binnen dezer ſtede by mets in allen ſtraten. Daer deur den volck meeſt geſchiet, ſoude vreeſe ende ſcrepture onder 't decſel dattet ſchijne eerbaere plaetzen te wezen, daer zy gaen, daer deur dan veele goede Luyden kinderen gheſchent worden, dat een beklagelijck dinck is, ende mijne Heeren van den Gherechte gaerne ſoude beletten ſoo vele hen doenelijck is, ordonneren, willekeuren ende ghebieden dat van nu voortaen, niemandt, wie hy zy, hem en vervorderen eenighe gemeenen vrouwe te houden, dan des Heeren Dienaeren dien daer omme redenen boven verhaelt by den rechter ende deſer ſtede toegelate werde te doenen.

Item, dat des Heeren Dienaeren die ſoodanigh logiment wille houden, zullen woonen inde Pijl-ſtege, ende Halle-ſteghe ende op geen anderen plaetzen.

Item, datmen alle gemeyne vrouwe die voor al ſulx ghehouden werden ende heure ſoo dragen, dat zy eenen yegelijcken zonder onderſcheydt omme loon te wille zijn, indien zy heure poochden te woonen in anderen plaetſen dan voorſz. ſtaet, uyt die plaetſen mits des Heeren Dienaeren opentlijke ende tot heure meerderen beſchaempt-heyt, ſal halen ende leyden met trommelen ende fluyten, inden voorſz. plaetſen vande Pijl-ſteghe ofte Halle-ſteghe, d'welck nochtans des Heeren Dienaers niet en zullen mogen doen, dan eerſt daer af geadverteert te hebben den Heeren van den Gerechte, ende by advyſe van die.

Item, dat des Heeren Dienaren alle ongelijcke berufte perſoonen, al waren die oock ongebonden buyten die voorſz. ſtegen by malkander in berufte plaetzen by nachte te weſen, nae dat de boeve Klocke geluyt ſal weſen, drincken, zullen mogen de vrouwe verdoecken op een pondt Heeren gelts, ende by nachte ofte by dage by een ſlapende, de Vrouwen op heure overſte kleedt, tot des Heeren Dienaers behoef.

Item, of yemant waeren die zoodanige Herberge wilde houden, als voorſz. is, ende

geen Huys en konnen krijgen in de voorſz. Stegen, die ſullen hem verſien wat Huys zy in den voorſz. Stegen zouden moghen vergelden, ende dat geen zijnde, kome by den Gherechte, ende men zal hem die Huyſen doen hebben by koopinge van den Gerechte, ten nutſte datmen ſal moghen tot redelickheyt.

Item, of des Heeren dienaers hen vervorderden yemant te verdinghen, ende ghedooghden te weeren, ende goet regiment te houden, buyten de voorſz. Stegen, oft oock niet aen en brachten omme by den Gerechte daer inne geremedieert te moghen werden, daer af zullen zy ſtraf baer weſen, tot goet-duncken van den Gherechte.

Gekundight ende uyt-geroepen den 24. Januarij, Ao. 1509.

De tweede luidt aldus:

WAnt tot veel en diverſche plaetſen (alhoewel in't ſchoonſte en in't beſte van den Stede, als anderſints) veel lichte herbergen, en oock openbaere bordeelen gehouden worden, niet alleen by des Schoute knapen, maer oock by anderen die den Schout niet en dienen; dat van oudts al zoo niet en placht te weſen; mede want daer hedensdaechs, hier in der Stede roffters zijn ende quade vrouwen, die welke omme gifte, omme myede, omme een vetmael te hebben, ofte omme andere ſaecken, heymelijcken boetſchappen draghen aen ghemelde Luyde wyven ende kinderen, ende dickwils met haer quade bootſchappen ende mit haere bedrieghelicke ende ſchoone woorden, die ſelve verleyden, brenghen ende doen brengen tot grooter beſchaemtheden, ſchanden, oneeren ende zondigen leven, ende desgelijcx, want daer oock veel zijn woonende op heymelijcke plaetſen, ende anders die ſulke goeden Luyden, wyven, kinderen ofte weduwen, mit manperzoonen buyten echtſchap t'zamen weſende, huyzen, hoven verſchaffen, en die gehengen in hockhuyſen en kameren mit malkanderen te eeten, te drincken, vrolijck te weſen ende anders te doen dat hen belieft, van welcke ſaken op dat men die langer toeliet, oft daer af een oogeluykinge dede, ſoude die hoe langer hoe meer geſchien ende bedreven worden. Die Stede binnen daer men 't wiſt ende vernaame, grootelijckx gediffameert ſoude worden, ende daer of upſpraek hebben; mede gemerckt dat daer van dagelijcx groote laſte, ſchande, oneeren ende inconvenientien vallen ende gebeuren als voorſz. is, ende noch meer doen ſoude, ten zy dat daer in voorſien worde als dat behoort, ſoo is 't dat die Schout ende die goede Luyden vande Gerechte, omme dat alle te beletten ende puyſie daer tegens te doen ſoo veel in hen is, ende hen hier in willende quyten, voor Godt ende voor eenen yeghelijcken als zy ſchuldigh zijn te doen, hebben gewillekeurt ende gebiede, wilkeuren ende gebiede, die publ. hier na verklaert.

Ende eerſt want men den gemeene vrouwen in goede Steden ende ſonderlinghe in koopſteden, als deſe ſtede is, niet omberen en magh, ende het beter is dat zy daer zijn, dan of zy daer niet en waeren, gemerckt mede dat zy omme ſaken ende redene wille van die Heylige kercke geleden worden, zoo en wille die Schout ende 't Gherecht die niet al heel verbieden, maer wilkeuren ende gebieden dat niemant voortaen, after deſen dagh wie hy zy gheen bordeelen of gemeynen vrouwen houden en moet dan 's Heeren knapen. Dats te verſtaen 't Schoute knechten, op een boet van drie ponden Hollandts, alzoo dick en meynigwerf als yemandt anders die hielde, te verbeuren. En dat die ſelve 's Heeren knapen voorſz. die de voorſz. bordeelen houden zullen, after Mey naeſtkomende woonen zullen, inde Pijl-ſtege en inde Halle-ſteghe, ende nerghent anders, oock op een boeten van drie ponden daeghs te verbeuren, alzoo dick ende meenighwerf als zy dat niet en doen. Op dat die goede Vrouwen ende Maechden, woonende aen die burgh-walle, ende willende weſen aen die Hoogh-ſtraete, of die woonen aen die ſtrate of anders waer, ende willende weſen, aen die burgh-wal, moghen die voorſz. Pijl-ſtege ſchouwen, ende een ander ſtege deur gaen, omme dat zy niet durve vanden voorſz. gemeyne vrouwen haeren onnutte, vuyle woorden ende wercken, zien en horen, en alſoo quaet exempel van hen nemen.

Item, waert zaecken dat daer waren een vroukjen dat woonde op een plaetſe, alwaer 't in een afterſtrate, of op een heymelicke plaetze, ende datze veel geſelſchaps en toeganghs van mannen in heure huyze hadde, huyden d'eenen, ende morgen den anderen, of dat die bueren verdriet en onruſt van haer hadde, het was by kijffelickheydt, by vechtelickheyt, by groote rumuer, by hare quade ende onnutte woorden, of anders, hoe dat weſen magh, indien zy hare ſaken ſoo openbaer maeckte, ende ſy oock vryen en buyten der echte is, ende die bueren over haer klagen, of den Gerechte anderſints dat blijckelijck is, datmen alsdan een deel van den ghemeynen vrouwen, omme haer zeynde haer mede in *'t Ghemeyn geſelſchapt doen halen ſal, ende zy ſal ſchuldigh weſen met haer te gaen*, ende indien zy des niet en dede, zoo zal zy verbeuren hare beſte kleynode, 't zy tabbert, bedde, of wat das zy hadde, of drie ponden daer voor, en zoo zalmenze dan noch bannen uyter ſtede.

Item,

Item, waer 't zaecke dat daer ſulck een vrouwe ware, dat dede als voorſz. en dat in den Echt ware, of dat daer een vroutje ware dat vry ware, en buyten echtſchap ende niet in ſtate van huwelijck, alwaer 't dat zy zoo gemeyn niet en waren als voorſz. is, ende dat hare buyren niet over haer en klaegden, indien zy by een goet wijfs man ware, of by een geeſtelijck perſoon die zy niet laten en woude, noch en liete, noch hy haer als zy des van de Schout, ende den Gerechte vermaend of haer by een van den ſtedebode van 'sHeerens wegen die weet gedaen ware, zoo zalmen die dan corrigeren, en metter klok uytter ſtede bannen.

Item, als vande Roſters, ende quade oude Trypen, doende ende overdragende quade boodtſchappen aen goede Luyden, Wijven, kinderen of aen weduwe, ende dickwils heymelijck met hare ſchoone woorden bedriegende, ende tot oneere brengende, en voort van die Vrouwen ende huycke-vaeckſters die goede Luyden, Wijven, kinderen of oock Weduwen ende andre Vrouwen met Man perſoonen heymelijck in hare huyſe laten eeten, drincken, gheſelſchap hebben, ende al doen dat hem belieft, gelijck die maniere van beyde deſe Vrouwe hier voor genoegh verhaelt is. Waerſchouwe daer voor die goede luyde van den Gerechte, alle die vrouwen die dit werck haer toe gehanteert moghen hebben, ende allen anderen dat zy hen voort meer wachten van gelijcke te doen, en dat daer aenkleven mach: want die goede luyde van den Gherechte, dencken dat, indien yemand after deſe tijt dat meer gedaen te hebben, bevonden, dat zeer ſcharpelick te corrigeren, met *die Steen te doen dragen*, met verbeurniſſe van goede; ende metter Banne, die zy openbaerlijck doen zullen metten Klock, ofte noch meer ſchoffieringe dien te doen, ſo als hen dan na gelegentheydt en grootheydt van de miſdaet, dewelcke zal daer toe behoorende.

Item, zoo en ſal oock niemant ſulcke luyde, die ſulcke ſondelijck leven leyden, ende onbehoorlijcke wercken hantieren, ſijn huys verhuere, ende waer 't dattet yemandt onwetende dede, ende die gene die hy zijn huys verhuert hadde, hare ſupplianten, ende hare quade wercken ende hantieringhe openbaer maeckte, zoo ſal hy dat ſelve den Gerechte aen-brengen, ende zoo ſalmen hem die luyde quijt maecken, ende wat hy van de huere hebben ſal, ſal ſtaen tot cavelinge ende goet-duncken vande Gerechte, maer waer 't zake dat hy 's ſelve niet aen brachte, ende hy ſelve deur de ooge ſage, ende die perſone of perſonen op aenbrenghen van andere Luyde by der ſtede ghebannen worden, zoo en zouden hy van den huere niet hebben ende men zouden hem ſelve corrigeren nae gelegentheit vander ſaecke, ende daeromme zie een yegelijck wel toe, wie hy ſijn huys verhuert, en wat regiment dat men daer in voert.

Item, ende van alle deſe voorſz. ſaken, en ſal anders geen bedragh noch Roerwijn weſen, dan 'sgerechts proeve en ondervindinge.

Ten tijden der Nederlantſche beroerten, in den jare vijftien hondert negen-en-'tzeſtigh, wierdt een zekre Schout Pieter Pieterſz. by den Gerechte toegeſtaen, dat hy niet alleen tot zijnen dienſte twaelf 's Heeren dienaren; maer ook twee Hellebaerdieren, gelijk noch ten huidigen dage te Dort geſchiet, op 's ſtadts koſten zoude mogen gebruiken. De brief, waer by (hem die alrêe dit ampt drie jaren, doch zonder Hellebaerdiers te hebben, bedient had,) dit by den Gerechte wiert toegeſtaen, is my door den Heer Meeſter Lukas Okko zoons zoone van den gemelden Pieter Pieterſz. ter handt geſtelt, en komt op dezen zin:

De Schout moght hier eertijts met twee Hellebaerdieren gaen.

OP huyden den vierden Julij, 1569. ſijn mijne Heere die Borghermeeſteren op een nieuws weder geaccordeert, mit Pieter Pieterſz. Schout deſer Stede, op den voorwaerden ende conditien in 't accoort hier boven aen d'andere zijde geſtelt, breder begrepen, en dit gheduerende noch drie naeſtcomende jaren, die ingegaen zijn nae de expiratie van de voorgaende drie jaeren, volgen ſijn commiſſie hem by ſijn Excelentie daer van ghedepeſcheert, ende is hem Pieter Pieterſen by den voornoemde mijne Heeren by reviſie, ende tot weder ſegghen geaccordeert, dat hy ſal hebben twee Hellebaerdiers tot koſten vande ſtadt, ende dat elk van ſijne dienaers, tot twaelf toe inden getale, genieten zal thien ſtuivers ter weke ſoo langhe zy dienen ſullen, ende dit al boven haer kledinghe, in 't voornoemde ander accoort gementioneert, in kenniſſe der waerheyt, hebben die voornoemde mijne Heeren, ende die voorſz Pieter Pieterſz. reſpectivelijck te daghe ende jare voorſz. deſe haere accoordt uit haere gewonentlijcke handen ende mercken ondertekent, ende wort by deſen den voornoemde Schout by mijne Heeren belaſt, dat hy alle keure ende ordonnantien by ſijne ſubſtituyt ende dienaren ſcherpelijck zal doen executeren.

Behalve den bovengemelde Opperſchout, zijn hier noch vier Subſtituten, die men ook Onderſchouten heet, en hem, in 't bedienen van zijn ampt, in alles byſtaen en behulpigh zijn.

DER-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

DERDE HOOFTSTUK.

Van het Verkiezen, en Ampt der Burgermeeſteren.

DE Burgermeeſteren, als ofmen zeggen wilde Meeſters der Burgeren, vermitze het welvaren der zelven beſchermen, en als Opperhoofden over hen ſtaen, en te gebieden hebben, zijn hier ter ſtede twaelf in 't getal. In zommige oude brieven en Hantveſten, als onder anderen in die van Hartogh Albrecht van Beyeren, wordenze Raden genoemt. Uit deze twaelf worden jaerlix op den eerſten van Sprokkelmaendt, volgens d'inſtellinge van den zelven Hartogh, door de meeſte ſtemmen van al de Burgermeeſteren, en die oit Schepenen geweeſt zijn, drie mannen, waer van ieder ten minſte den ouderdom van veertigh jaren moet hebben, gekooren, om voor dat aenſtaende jaer te regeren. Deze drie dus gekooren, nemen uit de drie, die het voorgaende jaer aengekomen zijn, eenen tot zich, die hen den eedt afneemt, en d'eerſte drie maenden de voorzittingh heeft; zulx 'er altijt vier regerende Burgermeeſteren zijn. Doch mogen hun ſtem tot het verkiezen der Burgermeeſteren niet geven, of in de verkiezinge t'zamen komen, vader en zoon, noch twee broeders; 't welk ook in zwagerſchap onderhouden wort. De zelve verkiezers mogen ook geene tot Burgermeeſteren kiezen, die elkandre nader in bloede beſtaen (namelijk om teffens in een zelve jaer te regeeren) dan achter zuſters kinderen, en in zwagerſchap, geen nader, dan broeders en zuſters kinderen. Gebeurt het nu dat een van deze vier regeerende Burgermeeſteren binnen 's jaers komt t'overlijden, zo wort'er weêr een ander in des overledens plaetſe by den genen, die te voore de verkiezinge van Burgermeeſteren gedaen hebben, gekooren. En deze, die dus buiten tijdts in dit ampt treed, heeft even groot gezagh en recht als d'overledene hadt.

Zie pag. 98.

Verkiezen der Burgermeeſteren.

Zie pag. 98.

Een van de regeerende Burgermeeſteren binnen 's jaers komende t'overlijden wort een ander in plaets gekoren.

Maer ſchoon dit verkiezen van eenen tot Burgermeeſter in des overledens plaetſe, van aller geheugeniſſe her, alhier ter ſtede onderhouden was geweeſt (zulx men niet eigentlijk kan weten, of het een oude gewoonte, dan een Previleedje of keure is, haer oulinx van d'een of d'ander Graef verleendt) zoo begoſten nochtans, ontrent den jare vijftien hondert en negen, eenige, die dus in ſtede van eenen aflijvigen gekoren wierden, ſwarigheit te maken, in 't voorſz. ampt en ſtaet van Burgermeeſter aen te nemen. Te dien einde, om alle onluſten en moeite voor te koomen, beveſtighde en kende voor goedt Keizer Maximiliaen en nevens hem Karel, namaels Keizer (daer Maximiliaen, mits d'onmondigheidt van Karel, toen als vooght over ſtont) deze verkiezinge van een ander in des overledens plaetſe, op 't verzoek der Wethouderen, by deze volgende brief.

MAXIMILIAEN by der gratie Godts, gekooren Keyſer, altijdt vermeerder des Rijcks, &c. Ende Karel by der ſelver gratie Eertz-Hartoghe van Ooſtenrijck, Prince van Spangien, &c. Graven van Hollandt, &c. Allen den genen die deſen onſen Brief zullen ſien, ſaluyt. Wy hebben ontfaen die ootmoedige ſupplicatie van onſen lieven beminden, die Burgermeeſteren, Schepenen ende Raed onſer Stede van Amſterdam in Hollant, inhoudende hoe de zelve ſtede geprevilegieert is, by onſen Voorſaten, Graven ende Gravinnen van Hollandt, dat alle de genen die Schepenen ende Raed gheweeſt hebben van der voorſchreve Stede, alle Jare op onſer liever Vrouwen-avont Lichtmiſſe kieſen, ende nemen by de meeſte menichte van ſtemmen drie Burgermeeſteren, omme dat toekomende Jaer de voorſz. Stede te regeeren, ende die drie nieuwe gekooren Burgermeeſteren kieſen een van den ouden, die 't voorleden Jaer Burgermeeſter gheweeſt hebben, omme te ſamen te regeeren, ende regard te hebben op 't welvaren van der zelver Stede, ende den gemeenen Poorteren ende Ingeſe-

tenen

tenen van dien. Nu is 't ſoo, dat dickwils ende menichwerven eenighen van de Burgermeeſteren gheſtorven zijn gheweeſt, al eer 't Jaer omme ghekomen is, ſoo hebben die ſes-en-dertigh Raden van der voorſz. Stede by de meeſte menighte van ſtemmen, van hen eenen anderen Burgermeeſter ghekooren, in de ſtede van den af-lijvighen, tot behulp van den anderen: 't welck alſoo gebruyckt ende geuſeert is gheweeſt van zoo langhe tijden, dat van menſchen memorie die contrarie niet gebeurt en is. Ende hoewel die voorſz. gewoonte ende uſantie goet ende deughdelijcken is, ende dat niemant behoort daer tegens te attenteren: niet-te-min ſoo vervorderen hen eenige die alſoo gekoren worden in ſtede van eenigen af-lijvigen, zwarigheyt te maken 't voorſz. offitie ende ſtaet van Burgermeeſter aen te nemen: 't welck dickwils inbrenght groote murmuratie onder den gemeenen volcke, ende gheſchapen ware, mitsdien in toekomende tijden groot quaet daer uyt te komen, ten ware dat by ons daer inne voorſien worde, alſoo die voornoemde ſupplianten zegghen, ons hier ernſtelick daer om biddende. Soo is 't: dat wy 't gene des voorſz. is, over-gemerkt, ende hier op ghehadt 't advijs van onſen lieven ende getrouwen, die Stedehouder ende luyden van onſen Rade in Hollandt; Wy hebben den voornoemde ſupplianten, genegen weſende tot hare voorſz. bedé ende begeerte, by deliberatie van onſe lieve Dochter van ons Keyzer, Vrouwe ende Moeye van ons Eertz-Hartoge, die Eertz-hartoginne van Ooſtenrijck, Hartoginne ende Gravinne van Bourgondien, Doüagiere van Savoyen, Regente ende Gouvernante, &c. Ende van den luyden van onſen heymelicken Rade neffens haer weſende gegonnen, gheoctroyeert en ghewillekeurr gonnen, octroyeren, ende Willekeuren, hen gevende oorlof, ende conſent uyt ſonderlinge gratie mits deſen onſen Brief, dat van nu voortaen ſoo dick ende menighwerven, als 't gebeuren ſal, datter eenigen van de Burgermeeſteren van onſer voorſz. Stede van Amſterdam gekoren weſende op onſer Liever Vrouwen Lichtmiſſe avondt voorſz. in dier voeghen en de manieren vooren verhaelt, binnen 's Jaers af-lyvigh ſal worden, dat als dan, ende indien gevalle, een ander ende nieuw Burgermeeſter in de Stede van den overleden gekoren ſal worden, by den genen die te voore die kiezinge van den Burgermeeſters gedaen zullen hebben, naervolgende die Privilegien vander voorſz. Stede. Welcke Burgermeeſter alſoo van nieuws gekooren zijnde, alzulcke macht ende auctoriteyt zal hebben, als de voorſz. overleden Burgermeeſter gehadt ſoude hebben, indien hy te lijve gebleven ware, ende ſal aldus blijven dienende, ende die ſelve macht ende autoriteyt gebruyckende, dat jaer uyt geduurende. Ende dit al tot der Stadt weder-roepen, of ſoo lange als ons gelieve n ſal. Ontbieden daerom, ende bevelen onſen lieven ende getrouwen, de Preſident ende de luyden van onſen grooten Rade, onzen voorſz. Stedehouder, ende luyden van onzen Raade in Hollant, Schouten van Amſterdam, ende allen anderen onzen Rechteren ende Iuſticieren, Officieren ende Dienaren, dien dit aengaen mach, dat ſy die voorſz. ſupplianten van deze onze gratie, octroye, oorlove ende conſent in der voegen ende manieren voorſz. doen, laten ende gedogen rechtelik, vredelick ende volkomelick genieten ende gebruycken, zonder hen te doen ofte laten geſchieden, eenigh hinder, letzel ofte moeijeniſſe ter contrarie. Want ons alſoo belieft. Des t'oirconde, hebben wy onzen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onze Stad van Bruſſel, den vierden dagh in Ianuario, in 't jaer ons Heeren duyzendt ende negen. Op de ploye ſtont geſchreven, by den Keyſer ende mijnen Heere, den Eerts-Hartoge in haren Rade, ende getekent,

HANETON.

De vier Burgermeeſteren dus uit de twaelf gekoren zijnde, om dat aenſtaende jaer te regeren, worden zommigen van d'overige acht, die Oudt-Burgermeeſteren genoemt worden, gemeenlijk tot Threſorieren, eenige tot Wees-meeſteren, andere tot gemaghtighden van de wiſſel-bank, geſtelt, oft ook eene daer uit voor drie jaren gemaghtight in de vergaderinge van de gemaghtighde Raden van Hollandt en Weſtvrieſlant, als ook een op zijn beurte in de vergadering der Staten, en mede een voor drie jaren, in de Raet ter Admiraliteyt, die t'Amſterdam haer verblijf heeft, zoo om den welſtant van 't Landt in 't gemeen, als deze ſtadt in 't byzonder, te helpen vorderen. Ampten der overige oud-Burgermeeſteren.

Wyders, tot dit ampt van Burgermeeſter kan niemant geraken, ten zy hy zeven jaren geduurigh Poorter dezer ſtede geweeſt, en zijn verblijf al dien tijdt binnen Amſterdam gehadt heeft, des oock onderzoek moet gedaen worden, volgens het voorrecht van Hartogh Albrecht van Beyeren, in den jare dertien hondert vierentnegentigh verleent. Maer volgens de Willekeuren van den eenendertigſten van Loumaent, des jaers zeſtien hon- Burgermeeſteren moet Poorter zijn. Zie pag. 95.

 dert

dert twee-en-vijftigh, moet een Poorter zijnde zulx geworden, na het afkundigen van de gemelde keure, de voorſz. zeven jaren groot Poorter geweeſt zijn, voor al eer hem vry ſtaet het Burgermeeſter-ampt te bekleden. Een Burgermeeſter, twee jaren achter den anderen het Burgermeeſterſchap bedient hebbende, wort het derde jaer daer aen van alle bedieningen, indien hy zulx begeert, ontſlagen.

Het ampt van de vier regerende Burgermeeſteren is (in 't gemeen geſproken) den Raet te beroepen, als 't hen van noden dunkt te zijn; op 't welvaren der ſtadt, gemenen Poorteren, en ingezetenen te letten, en de zelve in goede ruſt, vrede, en eendracht te beſtieren en te houden. Het gemene gelt tot nootwendige dingen aen te leggen; acht te geven met de Heeren Theſourieren op de gemeene gebouwen, ſchanſſen, wallen en ſtraten, waeromze ook te recht de naem van Burgermeeſteren en Burgervaderen voeren mogen.

Burgermeeſteren hebben binnen de ſtadt nochte haere vryheit van dien, geen [a] rechtsplegingeof vonnis over Poorteren, ingezeetenen, nochte vreemde luiden, zoo in ſtrafwaerdige als Burgerlijke zaken, te vellen. Maer by aldien de Schout van Amſterdam lijf-ſtraffe tegen misdadigen zal nemen, worden Burgermeeſteren by hem oft Schepenen veeltijts verzocht daer over niet beſluits- maer beraetſlaeghswijze te willen hun goetdunken geven; als de misdadigen Poorteren dezer ſtede zijn. Burgermeeſteren, nevens Schepenen ſtaen ook over het volvoeren van misdadige of ſtrafwaerdige vonniſſen. Beledigen zich ook dagelix tot verlichtinge van Schepensbank, om parthyen, des verzoekende, in hun geſchillen en krakkelen te ſcheiden, en over de zelve te vereenigen.

[a] Iudicature.

Aen Burgermeeſteren ſtaet ook het begeven van alle ſtadts-ampten en bedieningen, volgens het voor-recht dezer ſtede, gegeven by Hartogh Willem van Beyeren. Doch zaken die geduurigh zijn en blijven, als van wedden en 't verhogen der zelven, op dat daer in by d' aenkomende geen veranderingh geſchiet, worden by nieuwe en oud Burgermeeſteren afgedaen, en dat by meerderheidt van ſtemmen, zonder dat regerende Burgermeeſteren daer iets meerder in te zeggen hebben, dan Oudt-burgermeeſteren. Weshalven zijn ook de genen, die by Burgermeeſteren aengenomen worden, om eenige ampten of dienſten dezer ſtede te bedienen, gehouden de zelve ampten en dienſten t'aenveirden, getroulijk te bewaren en te bedienen, volgens den eedt, die hen daer op te doen ſtaet, naer luit der Willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter A. p. 15. En dat op de verbeurte van vijfentwintig gulden, en hondert duizent Leitſche ſtenen.

Zie pag. 103.

Burgermeeſteren mogen ook alle vreemdelingen, mits doende der Poorteren eet van getrouwigheydt, en des verzoekende, t' allen tijden, als 't hen gelieft, tot Poorteren dezer Stede aennemen, volgens het Privileedje van Hartogh Willem van Beyeren.

Zie pag. 104. en 105.

Hen is ook geoorloft, indienze zulx noodigh bevinden, eenige huizen, of erven, den Poorteren, inwoonderen, ofte vreemdelingen toe behoorende, tot behoef en dienſte dezer Stede, aen te nemen; en zijn d'eigenaren daer van gehouden zulx toe te ſtaen en te gedogen, mits dat hen voor de zelve huizen of erven, zoo alſſe by Schepenen geſchadt worden, de waerde aen gelt betaelt werde; achtervolgende zekere *Willekeur, ſtaende in 't Keur-boek van de Letter* A. Fol. 9. *en d' Octroyen van de Staten, in 't nieu Hantv.-boek, p.* 98.

Burgermeeſteren van Amſterdam vermogen ook (en laten 't ook alle Jaren doen) den Gaſthuis-meeſteren, Kerk-meeſteren en Heilige geeſt-meeſteren alle Iaren rekeningh van hun Kantoren laten doen, volgens de *Willekeure, ſtaende in 't Keur-boek van de Letter* A. Fol. 16.

De zelve Gaſthuis-meeſteren, Kerkmeeſteren en Heilige geeſt-meeſteren, mogen geen nieuwe en zware werken leggen of beginnen, dan by wete, wille, en toe-ſtemminge van Burgermeeſteren, volgens de *Willekeure, ſtaende in 't Keur-boek van de Letter* A. Fol. 16.

Bur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Burgermeeſteren is ook by d' *Ed. Gr. Mogende Heeren Staten* van Hollant en Weſt-Vrieslant in den Iare zeſtien-hondert en vijftigh toe-geſtaen, te mogen kiezen zeven Schepenen, uit het getal van veertien perzonen, hen by de zes-en-dertigen opgedragen, 't welk eertijts by de Graven, Prinſen of Stedehouderen geſchiedde.

Burgermeeſteren zijn ook gehouden door de Heeren Threſorieren, en dat in de openbare vierſchaer, en ten aanzien van ieder een, alle Iaren van Stads wege rekeninge te doen, binnen de maent, na datze afgegaen zijn, volgens de *Willekeure, ſtaende in 't Keurboe kvan de* Letter A. Fol. 16.

VIERDE HOOFTSTUK.

Van het Verkiezen, en Ampt der Schepenen.

Naem-rede van 't woort Schepenen.

VAn aller geheugeniſſe her zijn hier te Lande, en in Amſterdam, zekere Rechters geweeſt, die beëdight waeren, en wettigh gekoren, om een jaer langh in bediening te blijven. Deze Rechters, ter oorzake van den eedt, dienze deden, werden gezwoorens genoemt, oft met een naem, die den ouden Franken ook bekent is geweeſt, Schepenen, om datze 't vonnis ſchiepen, gelijk men noch op eenige plaetſen ſpreekt.

Maer andere zeggen, dat te dien tijde eerſt de Schepenen opgekomen zijn, als Karel, gebynaemt de Groote, Koningh van Vrankrijk en Keyzer, bemerkende dat de Saxen en Weſtfalen, dikwils overwonnen zijnde, altijdt hun beloften braken, endelijk geraden dochte te zijn, in te voeren zekere heimelijke rechters, met volkome en onbepaelde maght, om de gemelde meinedige en andere misdadigen, zonder de zelven te voore eens gehoort te hebben, ter doot te verwijzen en van kant te helpen: en dat alzoo, vermits het woordt *Schaf-hin* by de Franken zoodanigh een volkome en onbepaelde maght betekende, als deze Rechters gebruikten, de zelve na dit woort *Schaffin*, en endelijk, Schepenen genoemt zijn. Dit gevoelen of giſſinge wordt hier door ook beveſtigt, dewijl van *Schaffin* het Franſch woort *Eſchevin* mede zijn oorſprongh ſchijnt genomen te hebben. Hoewel *Loyſe. du droict des offices L. 5. Chap. 7. n. 19.* zeght, dat het gemelde woort *Eſchevin* niet van *Schaffin*, maer van een ander woordt *Eſchever* herkomſtigh zy. Doch verre overtreft d'eerſte naem-rede van 't woort *Schepen*, de laeſt, in waerſchijnlijkheit.

Eertijtds waeren hier maer zeven Schepenen, als blijkt uit het Privileedje van Filips van Borgonje, daer by hy den drie Burgermeeſteren, zeven Schepenen en vier-en-twintig Raedts perzonen toeſtaet, datze voortaen jaerlix drie dagen voor het gewoonlijk verkiezen vergaderen zouden, om te noemen veertien perzoonen, en daer uit by hem of zijne Stedehouder, en zijn nazaten Graven of Gravinnen, op Vrouwen-dagh zeven Schepen, voor dat aenſtaende jaer te regeren, gekooren te worden. En dat, by aldien een van deze zeven binnen 's jaers quam t'overlijden, hy of zijne Stedehouder, en na hem zijn nazaten, uit d'opgedragen veertien een of meer in des overledens plaetſe kiezen zouden. Doch deze manier van verkiezen of noemen, gaf hy hen alleen maer voor den tijdt van acht jaren, die hy daer na in een byzondre brief met tien verlengde; maer evenwel met dat onderſcheyt, dat, na 't verlopen van de acht jaren, de volgende tien jaren, het noemen van veertien perzonen, vijf dagen voor het gewoonlijk verkiezen geſchien zoude, om dan daar uit by hem of zijn Ste-

Hier waren eertijts alleen maer zeven Schepen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

dehouder, of zijn nazaten, op Vrouwen-dagh zeven gekooren te worden. Als breeder blijkt uit deze twee volgende brieven.

xiiij. te noemen, waer uyt de Stadthouder kieſt ſeven Schepenen.

PHILIPS, by der gracien Gods Hertoge van Bourgonien, Grave van Hollant, &c. Alſoo wy mit anderen onſen openen brieven, ghegeven in onſen Stadt van Bruſſel op den vier-en-twintighſten dagh in April, in't jaer duyſendt vier hondert neghen ende veertigh, na Paeſſchen, overmits ſeeckere reden wille, daer inne begrepen, voor ons ende voor onſe naekomelinghen, Graven ende Gravinne van Hollandt, geordineert, geoorloft, ende geconſenteert hebben onſer Stede van Amſtelredamme, den termijn van acht jaren lanck geduerende, dat de ſelve perſoonen, die op die tijdt by onſen lieven ende getrouwen Ridder, Raet-Camerlinck, ende Stedehouder in onſen voorſz. Landen van Hollant, Zeelandt, ende Vreislant, den Heere van Lanoy, geſet ende geordonneert waer en tot Borgermeeſters ende Schepenen in onſer voorſz. Stede, metten vierentwintigh perſoonen, die als Raede onſe voorſchreven Stede over langhe tijdt van ons Gemeynte aldaer ghekooren ſijn, ende alſoo werden vierendertigh t' ſamen, alle jaer twee dagen voor den dagh dat gewoonlijck is onſer Schepenen aldaer te vernieuwen, vergaderen ſullen opter Stede-huys, tot alſulcker uuren, als hem onſe Schout ende Gerechte aldaer toe beteykenen ſal, ende kieſen ende nemen viertien perſoonen, daer uyt wy, of dien wy't bevelen, ſeven Schepen ſetten, kiezen, ende nemen ſullen, ende geen andere in onſer Stede van Amſtelredam voorſz., gelijckerwijs ende in alre manieren onſe voorſz. Brieven dat inhouden ende beprijpen, welcke Brieven, van woorde te woorde, hier na beſchreven ſtaen.

PHILIPS, &c. Doen kondt allen luyden. Want wy met allen onſen herten, begeerten en willen dat onſe Stede van Amſterdam geregeert ende onderhouden zy in goeder Juſtitie, Policie ende Gouvernemente, ende bet dan zy tot hier toe geweeſt heeft, om den welvaert van ons ende van den gemeenen oorboor der ſelver onzer ſtede, by goede notabel, ende reckelijcken mannen: Soo iſt dat wy, willende in deze zaecke voorſien, ende onzen voorſz. onderzaten houden in goede vrede, ruſte, ende eendrachticheydt met malkanderen, ten beſten dat wy moghen, voor ons ende voor onzen nakomelingen, Graven of Gravinnen van Hollandt, overmits minne ende ſonderlinghe gunſt die wy totter ſelver Stede draghen, nae goede rijpen raede, ende deliberatie daer op gehadt, geconſenteert, geoorloft, ende geordonneert hebben, conſenteren, oorloven, ende ordonneren met dezen onzen Brieve onze voorſz. ſtede van Amſtelredam, dat dat gherecht, dat nu laiſtwerf, ende op onzer Vrouwen avondt *purificatio* leſtleden daer gheſtelt ende gheordonneert heeft onze lieve getrouwe Raede, Ridder, Camerlingh ende Stedehouder in onſen voorſz. Landen van Hollandt, van Zeelandt, ende van Vrieslandt, die Heere van Lanoy, te weten die drie Burgermeeſteren, ende die ſeven Schepenen, de welcke wy willen in 't gherechte te blijven tot onzer lieve Vrouwen avondt *purificatio* naeſtkomende, van nu voortaen, metten vierentwintigh, die van outs, ende over langhen als Raede onſer voorſz. ſtede by der gemeynte gekoren zijn, ende alſoo worden zy vierendertigh t' ſamen, alle jaer twee dagen voor den dagh dat gewoonlijck is onſe Schepen aldaer te vernieuwen, vergaderen zullen opter Stede-huys, aldaer die Vroetſchap gewoonlijcken is te vergaderen voor der noen, tot zulker uren, als hem onze Schout ende gherechte aldaer beteyckenen ſal, ende kiezen ende nemen by gelijcken eede, ende by den meeſten ſtemmen vierthien perzoonen uyten vier-en-dertigh perſoonen voorſz., ofte anders anderen Poorteren der ſelver onſer ſteden, die aldaer, nae den Rechte, onzer voorſz. ſteden Schepenen wezen mogen, goede, rijcke, eerbare, notabile, reckelijcke perzoonen in onſe voorſz. ſteden, van wat ſtate ofte conditie zy zyn, zonder yemant daer uyt te verſteecken, om haet, nijdt, of eenige zaecken wil, die die vierendertigh perzoonen, by haere conſcienſi duncken zullen oorberlijck, waerdigh ende profytigh te wezen, ons ende onzer voorſz. ſtede, ende zullen die preſenteren ende overleveren ons ende onze naekomelinghe, Graven of Gravinnen van Hollandt, oft onzen gecommitteerden ten zaecken onzer zelver Lande van Hollandt: Ende wy, onze naekomelingen, onſe committeerden voorſz, zullen dan alle jaer op onſe Vrouwen avondt *purificatio*, uyt dien viertien perſoonen ſetten ende ordineren ſeven Schepenen ende geen anderen, die dat toe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

toekomende jaer Schepenen weſen ſullen. Ende by alzoo datter eenighe vande voorſz. vierendertigh ten voorſz. tijde van huys waren, ofte oock ſoo kranck dat zy daer by niet en moghten wezen, of oock aldaer eenige waren vanden voorſz. vierendertigh die daer by niet komen en wouden, ſoo ſouden die andere, die daer van hunluyden quamen ende tegenwoordigh waren, volkomen macht hebben dat voorſz. is te doen, ghelijcken, ende in allen ſchijn, of zy alle vierendertigh by malkanderen verſaemt waren. Ende oft gebeurde dat eenigh van den voorſchreven vierendertigh aflijvigh worde, of hem ontvryde van zijn Poorterſchap van onſer voorſz. ſtede, ſoo zullen dan die anderen vanden voorſz., blyvende in weſen, kieſen by haren eede ende conſcientie andere notabile eerbaere perſoonen, als voorſz. is, inde ſtede vande voorſz. aflijvigen ofte ontvryden, die welcke doende den Eedt voorſz. hebben ſullen alſulcken macht, als die anderen vanden vierendertigh voorſz. Ende desgelijx ofter gebeurde, dat eenigh van den voorſz. Schepenen aflijvigh werde binnen zynre tijdt dat hy Schepene waere, of hem ſelve ontvryde in der manieren voorſz., ſoo ſullen wy ende onſe naekomelingen, of onſe committeerden voorſz, vanden zelven veertien perſoonen, die ons onſe naekomelinghen of onze committeerde daer te vooren in dat zelve jaer ghepreſenteert waeren, andere Schepenen maecken in de ſtede vanden aflijvigen, of ontvryde voorſz., die welcke Schepen weſen zullen ende blyven, tot ander tijdt datmen die Schepene weder vernieuwen ſal. Welcke gracie, punĉten, ende rechten voorſz. dueren ſullen van Datum deſes briefs, acht jaer lanck, ende daer en t'eynden van gheener waerden blyven ſal, die wy voor ons, ende voor onſe naekomelingen, Graven of Gravinnen van Hollandt ghelooft hebben, ende loven mit deſen Brieve, wel, volkomelijck, vaſt ende ſtaede te houden, ſonder die in eenigher wijs te verbreecken of te mencken, of by yemandt anders te laten breecken of mencken, duerende den tijdt voorſz. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen voorſz. Stedehouder in onſen Lande van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt voorſz, ende onſen Rade in onſen Raet-camer inden Haghe, ons Schout van Amſterdam, ende allen onſen anderen Rechteren, Dienaren ende Onderzaten, wien 't aenkleven magh, nu zijnde ofte namaels weſende, haren Stede-houder ende elcken van hen byſonder, alzoo ver alſt hen betaemt, dat zy 't inhouden van onſen brieve van punĉte te punĉte onderhouden, ende doen onderhouden, ſonder den voorſz. van Amſterdam den voorſz. tijdt van acht jaren duerende, doen ofte eenighen hinder, letſel, ſtoet of onghebruyck daer in te laten geſchien, in eenigher wijs ter contrarien. Want ons dat alſoo gelieft, ende willen dat gedaen zy, niet wederſtaende eenighe Privilegien of Handtveſten, by ons ofte onſen voorvaderen, hier voortijts ghegunt ende geconſenteert den voorſz. van Amſtelredam, roerende onſen Gerechten aldaer. In oorconden deſen onſen brieve, ende onſen zegel daer aen ghehangen. Ghegeven in onze Stadt van Bruſſele, viertien daghen in April, in 't Jaer ons Heeren veerthien hondert negen ende veertigh nae Paeſſchen.

ENde want wy met aller herten begheeren, ende willen, dat onſe voorſz. Stede van Amſterdam gheregeert ende gehonden zy in goeder Iuſtici, Policie ende Gouvernemente, ſoo langh ſoo meer, ende wy, by goeden aenbrenghen ende informatie van onſen ghetrouwen Stedehouder voorſz., inder waerheyt vernomen hebben, dat by deſer ſelver onſer ordonnanci, oorlof ende conſent, onſe voorſz. Stede in beter regimente ende Pollicie ghehouden wert, dan zy te vooren gheweeſt heeft, ende om ſonderlinghe minne ende vruntſchap, die wy tot der ſelver onſer Stede dragen, Zoo iſt dat wy nae goeden rijpen raede ende deliberaci, hier op ghehadt, voor ons, ende voor onſe naekomelinghen, Graven ende Gravinnen van Hollandt voorſz. onſer voorſz. Stede van Amſterdam deſen onſen oorlof, conſent ende ordonnanci, in alre manieren, als onſe boven geſchreven Brieve daer of inhouden, ende begrypen, uyt ſpeciale gratie geprorogeert, verlanght, ende uytgeſtelt hebben, prorogeren, verlangen, ende uytſtellen met deſen onſen Brieve, den termijn van thien Jaren lanck gheduerende, ingaende terſtont nae dat onſe voorſz. Brieven hier af expireren ende uytgaen ſullen, den voorſz. vieren-dertigh Perſoonen beveelende, ende machtigh maeckende veerthien Perſoonen te kieſen vijf dagen te vooren, voor datmen aldaer gewoonlijck is Schepenen te vernieuwen, ende anders hier inne te doen, gelijckerwijs, ende in alder manieren, als onſe voorſz. Brieven, henluyden hier op verleent, dat klaerlijcker uytwijſen: Ontbieden hierom ende beveelen onſen voorſz. Stede-houder in onſen Landen van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, ende onſen Raede in onſer Raedtkamer inden Haghe, onſen Schout van Amſterdam, ende allen onſen anderen Rechteren, Dienaren, ende Onderſaten, wien 't aenkleven mach, nu zijnde of naemaels weſende, haeren Stede-houder, ende elcken van haer byſonder, alſoo verre alſt hen betaemt, dat zy den voorſz. van onſer Stede van Amſtelredamme deſer onſer gratien, prorograci, verlangeniſſe, ende uytſtellinghe van thien Jaren lanck, nae dat onſe voorſz. andere voor-brieven expireren ende uytgaen ſullen, als voorſz. ſtaet, doen ende laten ruſtelijck ende vredelijck genieten ende ge-

gebruycken, ſunder hen eenighen hinder, letſel, ſtoot oft ongebruyck daer inne te doen of te laten gheſchien, in eenigher wijs, ter contrarien. Want ons alſoo ghelieft, ende willen dat gedaen zy. In oorconde deſen onſen Brieve, ende onſen Zegel daer aen ghehanghen. Gegeven in onſen Stadt van Dendermonde, op den twee-en-twintighſten dagh in Mey, Anno veerthien hondert twee en vijftigh. Aldus ge'eyckent

SCHOONHOVEN.

Maer deze maniere van Schepenen te verkiezen, had Karel van Borgonje by na te niet laten lopen, zulx hier uit ook groote tweedraght en oneenigheit te dien tijde binnen deze Stadt, om des zelfs beſtieringe te hebben, en het ampt van Schepen te bedienen, ontſtont; en Vrouw Maria, des gemelden Karels Dochter, genootzaekt wierdt, om dezen twiſt te ſlechten, in den jare Ziet de pag. 117. veertien hondert zes-en-tzeventigh, de oude maniere van Schepenen te verkiezen, ten dele weder op te brengen, en te dien einde te belaſten, dat voortaen de zes-en-dertig Raden, die alree by de gemeente gekoren waeren, jaerlijx vijf dagen voor Vrouwendagh, veertien perzoonen zouden opdragen en noemen, om daer uit by haer of haeren Stedehouder zeven gekoren te worden, voor dat aenſtaende jaer, als Schepenen, te regeren. Dit noemen of opdragen van veertien perzonen, om daer uit by den Graef of zijn Stedehouder zeven gekooren te worden, wiert in den jare vijftien honderdt en zeſtien, door Karel namaels Keizer in zekere gunſt-brief, (daer by hy al de Privileedjen, die oit d'Amſterdammers van zijne voorzaten verworven hadden, beveſtighde,) met deze volgende woorden op nieuw bekraghtight en voor goet gekent:

KAerle by der gratie Godts Koning van Caſtilien, &c. En onder andere dat ſy genieten ende gebruyken ſouden van haerluyden Vroedtſchap, te weten dat ſesendertigh perzoonen ofte Raedsluyden der ſelver ſtede ſouden mogen kieſen eendrachtelijk, of by der meeſte ſtemmen van hen luyden, alle jaer vijf dagen voor onſen Liever Vrouwe-dagh te Lichtmiße, veertien perſoonen van de rijckſte, notabelſte ende vredelickſte Poorteren van onſer voornoemde ſtede van Amſtelredamme, ſonder ymandt daer uyt te verſteken, die ſy gehouden ſijn ons of onſen Stedehouderen ende Raedsluyden in Hollandt, alle jaren voort over te ſenden ende preſenteren, omme by hen daer uyt gekoren te werden ſeven Schepenen voor dat toekomende jaer, ende op onſer Lieve Vrouwe-dagh te Lichtmiſſe binnen onſe voorſz. ſtede geſet ende geëet te worden, gelijck dat gewoonlick ende na den Privilegien vander voorſz. ſtede ſchuldigh is te geſchieden. Ende waert dat eenigh van de voorſz. Schepenen by de voornoemde Stadthouder ende Raet alſoo gekooren, binnen 's jaers aflijvigh worde, dat wy of onſe Stadhouder ſouden mogen nemen ende kieſen een vande andere voorſz. veertien, omme met de ſes andere Schepenen dat jaer uyt te dienen ende Schepenen te weſen, &c. zoo is 't dat wy beveſtigen, &c.

Dit zelfſte wiert daer na ook in den jare vijftien hondert acht en vijftig, en door zijnen zoone Filips, Koning van Spanje, als Grave van Hollant, beveſtigt.

Maer vermits deze Stadt daghelijkx in Koophandel, en by gevolgh ook in meninghvuldigheidt der gedingen toenam, zulx de zeven Schepenen niet magtig waren, de zelve na behooren waer te nemen, (daer by dan noch dikwils toeſloegh, dan een of meer van de zelven quam ziek te worden,) zoo is in den jaare vijftien hondert negen en vijftigh, die van Amſterdam, by de Hartogin van Parma, by maniere van voorraet, toegeſtaen, dat voortaen by de zeven Schepenen jaerlix noch twee zouden gekoren worden, makende alzoo negen t'zamen; en datze te dien einde jaerlix, in plaets van veertien, achtien, zijn Koninghlijke Majeſteyt, oft zijn Algemene Stedehouder, zouden noemen en ſchriftelijk overgeven, om daer uit negen gekooren te worden, voor dat aenſtaende jaer te dienen. De brief, waar by hen zulk wiert toegeſtaan, zullen we, vermitze eygentlijk de regering is rakende, en eenige andere aenmerkens waerdige dingen, deze ſtoffe aengaende, is inhoudende, hier van woort tot woort laten volgen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1. Priv. Boeck fol. 237.

1559.

GEſien inden Secreten Raede dès Konincx, ſekere Articulen, geconcipieert by forme van advijs, tot vorderinghe vander Juſtitie, ende korte terminatie van den proceſſen ende differenten opryſende voor den gerechte van Amſtelredam, mette redenen daer toe gevoecht by den Schout der voorſz. ſtede. Tenderende het voorſz. advijs ten eynde, datmen binnen der ſelver ſtede in plaetze van eenen Schout, ſtellen en maken zoude twee Officieren, te weten, een Balliu voor alle criminele zaken, ende eenen Schout voor de civile zaken. Ende oock twee Collegien van Schepenen, 't een om te termineren alle parthyen op de buyten Rolle ſtaende, ende alle criminele zaecken. Het tweede, om te termineren ende berichten alle zaecken ſtaende op de Poorters ende Arreſt Rollen, ende de ſaken concernerende de Fabrijcke, plackaten, keuren ende ſtatuyten. Ende tot effecte des voorſz., alle jaren te creëren binnen der voorſz. Stede twaelf Schepenen, in plaetze van zeven, die nu daer ſijn. Geſien ook 't advertiſſement daer tegens overgegeven by den Burghermeeſters der voorſz. ſtede: Allegeerende, dat 't voorſz. opſtellen van twee Officieren ende Bancken, ſoude weſen teghens de Privilegien der ſelve ſtede, cauſerende diffentie ende tweedraghtigheyt, ende oock nodeloos weſen, indien de ordonnantie, gemaeckt binnen der voorſz. ſtede in den jare duyſendt vijf hondert vierendevijftigh, wel onderhouden ende geobſerveert ware; met meer redenen daer toe dienden. Geſien oock de depoſitien van den ghetuyghen, op 't gunt des voorſz. ter eender ende ander zyden gehoort, metten titulen ende munimentien daer toe geexiheert. Ende op als gehadt 't advijs van die van den Raden in Hollant, ende oock byſondere regard nemende, op d'inhoud der voorſz. Ordonnantie, van den jaere duyſent vijf hondert vier ende vijftigh, ſijne Majeſteyt, uit zekere conſideratien, laet noch op dit pas, d'adminiſtratie van der Iuſtitie, binnen der voorſz. Stede, blijven by de gewoonlicke uſancie van eenen Officier, ende een banck. Behoudens, dat de Schout aldaer ſal mogen hebben eenen ſubſtituyt, om als 't van doen is, ſijn plaetſe ende auctoriteyt te moghen ſuppleren, ende hem aſſiſtentie doen. Ende willen niet te min voorſien tot beter expeditie vande menighvuldige ſaken ende proceſſen daghelijcx binnen der ſelver ſtede opryſende, ende op dat de Juſtitie niet verachtert en worde by ſieckte, occupatie of andere empeſchementen, eenighe van den Schepenen toekomende, ordonneert dat van nu voortaen, alle jaren binnen der voorſz. ſtede, tot de zeven Schepenen, diemen aldaer gewoonlick is te creëren, noch

Amſterdam wert ge-excuſeert van een Ballui in criminalibus, ende een Schout in civilibus, met twee Collegien van Schepenen t'zamen XII. in 't getal.

andere twee gecreëert ſullen werden, makende negen 't ſamen. Ende ten dien eynde ſullen die van der ſtede voorſz. jaerlicx ſijnder Majeſteyt of ſijnen Stadthouder Generael nomineren ende ſchriftelijck overgeven achtien perſoonen, daer toe nut ende bequaem. De welcke voorſz. negen Schepenen ſullen ordinaris ende geſtadelijck vergaderen, ende hen gereet vinden alle werckdaghen, uytgheſondert de ghewoonlijcke weeck-marcktdagen, om recht te doen op de gewoonlicke kamer, des morghens voor de klocke op der Stadthuys acht geſlaghen ſal hebben, ende aldaer blyven tot elf uren toe. Ende in gevalle in de voorgaende weke eenige Rollen over gebleven ſijn, als dan, om de ſelve reſten af te doen, ſullen vergaderen op Dinsdaghe ende andere navolgende dagen in der weke, des namiddaeghs van twee uren tot vijf uren, ter tijdt toe, de voorſz. reſten afgedaen ſullen weſen. Ende ook omme t'expedieren den Lantvonniſſen, indien daer eenighe zyn. Ende ſullen elck vanden Schepenen voorſz. vergaderen, preſent weſende ende blyvende ten tijde, als vooren, ſoo wel voor, als namiddaghe, hebben voor haer luyder vacatie, drie ſtuyvers. Ende die ten tijde, als vooren, niet compareren en ſullen, boven dien dat zy niet hebben of ghenietten en ſullen van de voorſz. vacatien, zullen vallen in de boete van ſes ſtuyvers voor elcke reyze. Ende ſal daer af by den Secretaris op de Rolle ſittende pertinent regiſter gehouden worden, op ſijnen Eedt: Ende ſal de preſentien ende abſentien voorſz. teyckenen terſtondt na die klocke des morgens acht, ende des namiddaghs twee gheſlaghen ſal wezen. Welverſtaende dat, wie van den Schepenen voorſz. te laet ſal koomen, te weten, tot neghen uren toe ſmorghens, ende drie uren toe na noene, ſal moghen de boeten voorſz. ontgaen, maer niet hebben van ſijnen vacatien. Des ſullen Schepenen die in der ſtede affairen ten tyden voorſz. geoccupeert ſijn, mede vacatien hebben, ende in gene boeten vallen. Ende ſoo wie van den voorſz. Schepenen door ſieckte niet en ſal konnen compareren, ter plaetſe ende tijde voorſz. ſal daer af de wete doen aen den eerſte Schepene vander Wet. Ende indien hy by andere nootelijcke ſaken of affairen ge-empeſcheert of belet ware, ſal de ſelve verthoogen aen 't Collegie, ende daer van oorlof verſoecken ende verkrygen, of anderſints vervallen in de voorſz. boeten. En ſullen de voorſz. boeten geappliceert weſen naer ouder couſtumen. Ende ſullen de Schepenen ten tyde voorſz. vergadert weſende, alle naerſtigheyt doen, om partijen te ſcheyden ende Iuſticie t'adminiſtreren. Des ſullen de ſaken van den Schoutet ordinarie ghedaen worden voor alle

In plaets van VII. te maecken negen.

ande-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Als des Schouts zaken dienen, moet 'er een Burgemeeſter by zijn.

anderen, des morghens op Dinsdaghe ende Donderdaghe ter uren voorſz. Zal oock de Burgermeeſter Vicepreſident, die 't zegel te bewaren eerſt verwachtende is in 't vierendeel jaers, voor hy ſijn beurte heeft te zegelen, hem als dan voegen by den Gerechte, als des Schouts Rolle ofte ſaken gepleyt of ghedaen ſullen worden: ten ware hy in der ſtede ſaken nootelick geoccupeert moeſte weſen. Ende indien die van den gherechte bevinden in 't playdoyeren dat eenige zaken op het Rolle niet gevuideert en mochte worden, ſullen ordonneren partyen te comparereren voor twee van der Collegie, als Commiſſariſſen, omme deſelve in 't minnelick t'appoincteren, indien het doenlick zy; anders daer af rapport te doen. Ende ten eynde beter gheregeltheydt gehouden zy in de depoſitien vander getuygen, ſullen alle getuyghen ghehoort ende ge-examineert worden by eenen van de Schepenen metten Secretaris, ende geſchreven ſulx, als de ſelve ghetuyghen ſullen depoſeren, ſonder daer voor eenigh beworp daer af te maecken. Ende ſal de Schepen hebben van elcke depoſitie een ſtuyver voor ſijn ſalaris. Item, ſullen Schepenen oock waernemen ende bewaren twee ende twee, de Vierſchare, als die dienen ſal. Item, ſullen oock de Schepenen gehouden weſen gelijckelick te komen, ende hen te preſenteren op 't Zegelhuys, als by den Gerechte eenige plakkaten van Keuren, ofte andere ſaken metter klocke ghedaen ſullen worden, op de verbeurte als vooren. Item, zal de Schout, als vooren eenige gevanghens voor Schepenen te brengen, gehouden weſen ſijn infirmatie Precedente ende Interrogatorien gereet te hebben. Item, ende zullen de gevangens geinterrogeert worden by twee Schepenen in een plaetze apart, zonder daeromme 't geheel Collegie te empeſcheren, ende dierghelijcke ſal geobſerveert worden, op de torture ende rigoreuze examinatie, ten zy dat om eenige pregnante ende goeden redenen, het Collegie ordonneren, anders gedaen te worden. Item, die Taelluyden of Procureurs, ſullen in hare officie den Gherechte draghen alle eer ende reverentie, ende hem wachten van alle callumnie ende onbehoorlicke dilayen, op pene van daer af gheſtraft te worden, nae diſcretien vanden Gerechte voorſz.

Wanneer daer geen Rollen dienen.

Item, naer ouder ghewoonte en zullen geen Rollen houden, noch preſenteren van Palmen-Sondagh, tot beloken Paeſſchen, van Pincxter tot beloken Pincxter, in de weke van Kerckmiſſe, ende van Kers-avont tot drie Koningen dagh toe; maer 't Gerecht zal als dan bezich zijn, om proceſſen by geſchrifte ongedecideert hangende te viſiteren ende vuideren. Ende al dit by maniere van proviſie, Reſerverende aen ſijne Majeſteyt, na gelegentheit ende occurrentien vander ſaken, daer inne breder te mogen verſien, 't zy alterende minderende of vermeerende, ſoo bevonden ſal weſen te behooren. Gedaen te Bruſſel den vier-entwintighſten dagh van January, duyſendt vijf hondert negen en vijftigh, onderteyckent, *De la Torre.*

Maer deze keure van achtien perzonen op te dragen en te noemen, om daer uit negen Schepenen, voor dat aenſtaende jaer te dienen, te kiezen, braght Koning Filips ten dele weder af, of daer in eenige verandering. Want in den jare vijftien hondert een-en-taghtigh, ſtont hy die van Amſterdam op hun verzoek toe, datze met het opdragen en noemen van veertien perzoonen, volghens het privileedje van Vrouw Maria, om daer uit by hem of zijn Stedehouder zeven tot Schepenen, gelijk oulinx gépleeght was, gekoren te worden, zouden voortvaren; maer dat de drie afgaende en de drie nieuwe Burgermeeſteren met den blijvende Out-burgermeeſter, twee van de afgaende Schepenen, die kenniſſe hadden van alle zaken en gedingen in 't voorgaende Jaer voorgevallen, by de meeſte ſtemmen kiezen zouden, om voor dat Jaer weder aen te blyven; des zouden ook deze twee Oudſchepenen, de voorſitting en eerſte ſtem onder de zeven nieuwe aenkomende Schepenen hebben; als ook, om zich des te williger tot het aenblijven laten te gebruiken, het volgende jaer van alle ampten, indienze zulx begeerden, ontſlagen zijn; eveneens als de gene, die Oudburgermeeſter blijft, indien hy zulx mede begeert, het volgende jaer van alle ampten ontſlagen is. En by aldien het gebeurde dat een of beide van deze aenblijvende Schepenen quam t'overlijden, zoud by de voorſz. zeven Burgermeeſteren en nieuw gekoore Schepenen, een of meer uit de zeven die afgegaen zijn, in des overledens plaetſe gekooren worden, die gelijke vryheit van bedieninge te genieten hadden, als d'aflijvigen genoten hebben, ſchoon datze geen geheel jaer in bedieninge geweeſt zijn. Als breder blijkt uit dit volgende Privileedje.

PHI-

PHILIPS, by der Gratie Gods Koninck van Caſtilien,&c. Grave van Hollant, &c. Allen den genen, die deſe jegenwoordige ſullen ſien ofte hooren ſaluyt. Alſoo de Borgermeeſters ende Regeerders onſer Stadt van Amſterdam ons vertoont hebben, dat in den Jare veerthien hondert ſes-en-tſeventigh,die ſelfde Stad by Hooghl. memorien, Maria van Bourgondien, Gravinne van Hollant ſekere Privilegie gegeven ende vergunt is gheweeſt, om alle Jaers te mogen kieſen veertien perſoonen, omme by den Graven en de Gravinnen, of haren Stadhouders ofte Raden, daer uyt zeven tot Schepenen der ſelver ſtede voor dat Jaer ge-eligeert ende gheordonneert te worden. Ende ten eynde tot beter expeditie van de menighvuldige ſaken ende proceſſen binnen der ſelver ſtede, dagelicx oprijzende voorſien mocht worden: Zoo is by de Hartoginne van Parma als Gouvernante, in den jare duyſent vijf hondert negenenvijftigh by ordonnantie by maniere van proviſie gheſtatueert, dat in plaetſe van ſeven, neghen Schepenen uyt achtien ge-eligeerde Perſoonen ghecre-eert ſouden moghen worden. Ende aengeſien altijt, ende byſonder in deſen tijden ſeer loffelijck ende hooghnoodigh is rechts vorderinge ende expeditie van Juſtitie, welcx retardement de ſupplianten ten deele bevinden te koomen, ſoo door dien, door de alteratie ende het veranderen van de Magiſtraet binnen der voorſz. Stadt, veele tot Schepenen moeten werden gecoren,dien de ſtijle van de camers onbekent is, als oock om dat het Collegie der Schepenen geheelick verandert ende vernieuwt werdende, d'nieuwe aenkomende Schepenen vande overgeblevene ſaken(die aldaer vele moeten vallen)ganſch geene kenniſſe en hebben, ende over ſulcx alle van nieuws ghehoort ende gerevideert moeten werden, tot groot verlies van tijt,exceſſive koſten van partyen, en verachteringe van nieuwe voorkomende ſaken, verſoeckende daeromme de voorſz. ſupplianten ootmoedelick, dat ons believen wilde, tot vorderinge van de Juſtitie binnen onſer voorſz. ſtede Amſtelredam, hen luyden by forme van ordonnantie te accorderen de punčten in haerluyder voorſz. verſoeck geſpecificeert, ende in conformite van dien, hier naer by onſer deſpoſitie bewillight ende geexpreſſeert, ende hen thoonders tot dien fyne te verleenen onſe opene Brieven ſulcken ſake dienende: Doen te weten, dat wy de ſaken voorſz. overmerckt, genegen weſende ter bede vande voorſz.Remonſtranten, ende begeerende onſe voorſz. Stadt van Amſtelredamme door goede regimente, ſoo veel als doenlick is, te vorderen, ende tot dien fyne alle faveur te bewijſen, hier op gehadt 't advijs van onſen lieven ende getrouwen, die Preſident ende andere 't lijden van onſen Rade in Hollant, hebben by deliberatie van onſen lieven ende beminde Neve, den Prince van Orangjen, Grave van Naſſou, &c. Voor ons Stadthouder, ende Capiteyn Generael over Hollandt, Zeelant, Vrieſlant, ende Uytrecht, den ſelven Remonſtranten gegunt, geoctroyeert ende geaccordeert, gonnen octroyeeren, ende accorderen uyt onſe zonderlinge gratie by deſen, dat zy in conformiteyt der voorſz. ſtede Privilegien, aldaer ſullen procederen tot electie van de veertien perſoonen, omme daer uyt by onzen Stadthouder, of in ſijn abſentie, by die van onſen Rade in Hollant, zeven tot Schepenen der voorſchreven ſtede gecreëert te worden. Auctoriſerende voorts by dezen den drie afgaende, ende drie nieuwe Burghermeeſteren, metten blyvende out-Burgermeeſter, als daer van beſte kennis hebbende, mitsgaders den zeven nieuwe Schepenen, by proviſie ende overmindert der voorſz. Stadts Privilegien, Coſtuymen ende Hantveſten, alle jare by meerderheyt van ſtemmen, noch voor een jaer te mogen continueren twee van d'afgaendeSchepenen, kenniſſe hebbende van allen ſaken ende proceſſen in 't voorgaende jaer gevallen: Welcke twee gecommitteerde Schepenen, onder de zeven nieuwen Preſideren ende de voorſtemmen hebben ſullen; mits dat zy luyden het jaer daer aen volghende vry zullen wezen van allen officien der zelver ſtede,om hen des te williger tot de voorſz continuatie te laten gebruycken; in conformité van den genen, die twee jaren Burgermeeſter continuelicken hebben gheweeſt. Ende oft gebeurde, dat een oft beyde de ghecontinueerde Schepenen binnen dat jaer, ofte gedurende haer voorſz officie quamen te overlyden, zoo zullen in dien ghevalle by de voorſz. ſeven Borgermeeſteren ende nieuwe Schepenen, uyt den overgebleven zeven van het voorgaende jaer, een ofte meer inde plaetſe vande voorſz. afgeſtorven gekooren ende gecontinueert moghen werden, de welcke ghelijcke vryheydt van officien voor den naeſtvolgende jaere, als voorſz. is ſullen genieten, niet tegenſtaende zy geen geheel jaer gecontinueert ſijn gheweeſt. Ende dit alles by forme van proviſie, ende ter tijdt toe daerinne anders van onſen weghen ſoude moghen worden geordonneert; blyvende niettemin alle andere punčten der voorſchreven ordonnantie van den jare negenen vijftigh in haer gheheel. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen voorſz. Stadthouder, de luyden van onſen Rade ende rekeninghe in Hollant, ende allen anderen onſen rechteren, juſticieren, Officieren ende onderſaten, dien dit ſal mogen aengaen, den ſupplianten inder qualite voorſz. van deſen onſen tegen-

Twee van de oude Schepenen zullen Jaerlix aenblijven tot Preſident.

woordige ordonnantie, conſent ende octroy inder manieren,als boven,te doen, laten ende gedoghen ruſtelick, vredelick ende volkomelick genieten ende gebruycken, ſonder henluyden daer inne te doen, of te laten geſchien eenigh hinder, letſel of moeijenis ter contrarien; nemaer veel meer den ſelven ſupplianten daer inne te doen alle behoorlicke voorſtant ende aſſiſtentie; mits dat de voorſz. thoonders gehouden werden deeſen tegenwoordigen metten eerſten te doen Regiſtreren in onſer kamere van rekeninge in Hollant. Want 't ons alſoo gelieft. Des t'oirconde hebben wy den zegele van onſen leenhove van Hollant, 't welck wy in gelijcken ſake gebruycken, aen deſen doen hangen. Gegeven binnen onſer Stadt Delft op den derden Jannuari in 't jaer ons Heeren xvc een-en-tachtigh. Op de ploye ſtont gheſchreven, by de Koninck ter relatie van ſijne Majeſteydt Stadthouder ende Capiteyn Generael, ter ordonnantie, ende was geteyckent, *Purtijck*. Op de rugge van den voorſz. Brieve ſtont geſchreven aldus. Op huyden den elfden January Anno xvc. Lxxxı. ſijn deſe tegenwoordighe opene brieven van octroye gherepreſenteert ten Bureele van der kamere van de rekeninge in den Hage: de welck aldaer ghevisiteert ſijnde, ſijn als geinterineert, geregiſtreert in 't derde witte Regiſtre, beginnende prima Aprilis, Anno xvc. Lxxıx. Beruſtende ter voorſz. kamere Fol.ııc. xıı.verſo. Actum ut ſupra, in kenniſſe van my, en geteyckent,

L. DE BIE.

Maer gebeurde het nu dat een van de zeven nieuwen quam t' overlijden, in diens plaetſe wiert dan by den Grave of zijn' Stedehouder, een ander, uyt de veertien perzonen, hem opgedragen, volgens het privileedje van Filips van Borgonje, en dat van Vrouw Marya, gekooren.

En op dezen voet wierden ſedert, gelijk oulinx gepleeght was, weder maer veertien Perzonen in een beſloten brief aen zijn Prinſelijke Hoogheyt, als Stedehouder van Hollant en Zeelant, mitſgaders aen de Raden van Hollant, over gezonden, om daer uyt teſſens by hem (indien hy tegenwoordigh was) en de voorſz. Raden van Hollandt, of in zijn afwezen, alleen by den voorſz. Raden, zeven Schepenen gekooren te worden; wier namen dan in een beſloten brief tegens den eerſten van Sprokkelmaent den Schout dezer ſtede toegezonden wierden, die zoodanigen perzoonen, op wien de namen hielden, op Vrouwendagh des uchtens op 't ſtadhuys ontbood en den Eedt af nam, om dat aenſtaende jaer het Ampt van Schepenen te bedienen.

Maer alzoo dit Lant, mits het overlijden van zijn Hoogheyt, Prins Willem van Oranje, van haer Stedehouder ontbloot is, en de Staten van Hollant Staedtswijze vaſt geſtelt hebben, dat de ſteden, die zitting ter vergadering van haere Ed: Groot Moogende, en geen beſtellingh van haer eige Majeſtraten hebben, zouden mogen haer eige Majeſtraten ſtellen en kiezen, in dier voege, als haer het meeſte oorbaer zoude duncken, zoo heeft deze Stadt mede onder andere achtien, vrye verkiezinge van Schepenen verzocht, 't welck haer oock toegeſtaen wierdt. En volgens deze keure of verlof, kiezen nu Burgermeeſteren in der tijt, terſtont na 't ſcheiden van den Raedt, uyt veertien Perzoonen, hen by de zes-endertigh te noemen en op te dragen, zeven tot Schepenen, die eveneens als te vooren, als ofze van den Stedehouder gekooren waeren, by den Schout beeedight worden, en dan met de nieuw gekoore en afgaende Burgermeeſteren, twee uyt de zeven, die het voorgaende jaer in bediening geweeſt zijn, by de meeſte ſtemmen, om dat aenſtaende jaer aen te blijven, kiezen; welck laeſte uyt kracht geſchiet van het bovengemelde privileedje van Filips Koning van Spanje. Maer by aldien een of meer van deze negen Regerende Schepenen komt t' overlijden, zoo word dan by Burgermeeſteren in der tijt het getal van negen uyt de voorſz. opgedragen, veertien, weder vol gemaekt. Als breder blijkt uyt dit volgende verlof:

Aen regerende Burgermeeſteren in der tijt, opgedragen de verkiezinge van zeven perzonen tot Schepenen uit het getal van veertien, by den Raed genoemt. 1650.

DE Ridderſchap, Edelen ende ſteden van Hollandt en Weſtvrieslandt, repreſenterende de Staten van den Lande, doen te weten: Alzoo ons vertoont is by Burgermeeſteren en Regeerders der Stadt Amſtelredamme, hoe dat aengaende het ſtellen van Schepenen, binnen de voorſz. ſtede de Vroedtſchappe (ofte zesendertigh Raden) aldaer van outs bevoeght was gheweeſt, ende recht gehadt hadde te nomineren, ofte verkieſen alle jaren vijf daghen voor

voor Vrouwe Lichtmiſſe, veertien perſoonen van de rijckſte, eerbaerſte, notabelſte, reckelijckſte ende vredelijckſte Poorteren. Uit welcke veertien perſoonen als dan by den Prinſe vanden Lande ofte Stadhouder ende Raden geëligeert wierden zeven Schepenen, voor dat toekomende jaer duerende; om op Vrouwendagh Lichtmiſſe binnen de voorſz. ſteden geſet ende beveſtight te worden. Ende of eenige vande voorſz. Schepenen alſoo verkooren binnen 's jaers aflijvigh wierde, dat als dan by den Prinſe ofte Stadhouder ende Raden voorſz ghenomen ende gheëligeert wierden eene van de andere voorſz. veertien, breder in gevolghe van ſeker octroy, van wijlen hooger memorie Vrouwe Maria van Ooſtenrijck, &c. Als Gravinne van Hollandt, van den jare 1476. dat, de Provincie van Hollandt, jegenwoordigh van ſijnen Stadthouder ſijnde gedeſtitueert, het Ons, als ſouveraine van dien, daer op belief hadde by ſekere reſolutie vaſt te ſtellen, dat de ſteden ſeſſie hebbende in onſe vergaderinge, ſoodanigh, als die van hun ſupplianten, haere reſpective Magiſtraten ſouden moghen beſtellen in ſoodanighe manieren, als deſelve ten meeſten dienſte van opghemelde ſteden en plaetſen ſouden bevinden te behooren. Met by voeginghe, ingevalle eenige ſoodanige ſteden mochten bevinden yets anders, naer gelegentheydt der ſelver dienſtigh ofte van noode te weſen boven de gemelde reſolutie, dat de ſelvige vry ſoude ſtaen haer te adreſſeren aen Ons, omme dien 't halven te verſoecken ſodanigh octroy, als beſt na haer gelegentheyt ſoude geoordeelt worden te weſen. Waer op nae rijpe examinatie ende communicatie met Vroedſchappe, ofte zesendertigh Raden aldaer, wat totte meeſte welſtant, ruſte ende eenigheydt van de Politie ende Regeringhe der voorſz. ſtede, deſen aengaende, oirbaerſt ende noodighſt was gedaen: Dien volgende by kenniſſe, advijſe ende goet vinden van de ſelve zesendertigh Raden gereſolveert was, de voorſz. Electie van de zeven uyt de voorgemelde veertien verkooren perſoonen tot Schepenen, mitsgaders by aflijvigheyt van eenige der ſelver Schepenen binnen 's jaers, de Electie tot remplacement van dien, uit de vordere veertien, van nu voortaen te defereren en ſtellen aen de ghemelde regeerende ende ſucceſſivelijck te regeren Burgermeeſteren der voorſz. ſtede; ſonderlinge alſoo by de ſelve Burgermeeſteren van outs was geweeſt de onderrichtinge wegens de qualiteyten der Perſoonen, uit de voorſz. veertien te eligeren by den Prince ofte ſijnen Stadthouder voorſz. Welcke onderrechtinge genoechſaem doorgaens by den Stadthouders inder tijdt was gevolght geworden. Ende alſoo ſy ſupplianten in de voorſz. aen haere by de Vroedtſchappe gedefereerde Electie gaerne ſoude ſijn geconfirmeert ende beveſtight, zoo waeren ſy dienthalven geraden geworden haer te addreſſeren aen Ons, ſeer ootmoedelijck verſoeckende, dat het ons gratieuſelijck beliefde haer ſupplianten te octroyeren, Priviligeren, vergunnen ende toe te ſtaen, dat de voorſz. Electie uyt de veertien genomineerde perzoonen, mitsgaders het Remplacement uit de ſelve veertien by aflijvigheyt van een regerend Schepen binnen 's jaers, van nu voortaen, conform de reſolutie van de Vroedtſchappe, gedaen ſoude mogen worden by de jegenwoordige ende toekomende ſucceſſive regerende Burgermeeſteren reſpective aldaer. Blyvende de Privilegien der ſelver ſtede in alle anderen deelen in haer vigeur onghekrenckt. Ende hun Supplianten hier op te laten toekomen brieven van Privilegie. SOO IS'T, dat wy de ſake ende verſoeck voorſz. over gemerckt hebbende, ende den vertoonders willende gebieden, uyt onſe rechte wetenſchap, ſouveraine macht ende auctoriteyt den ſelven vertoonders geoctroyeert, geprivilegeert, vergunt ende toegeſtaen hebben, octroyeren privilegeren, vergunnen ende ſtaen haer toe mits deſen, dat de Electie van zeven uyt de veertien perſoonen, by de ſesendertigh Raden der ſtadt Amſtelredamme tot Schepenen te nomineren.mitsgaders het Remplacement uyt de ſelve veertien perſoonen by aflijvicheyt van een regerende Schepen binnen 's jaers, van nu voortaen, conform de reſolutie vande Vroedtſchappe der opgemelde ſtadt, gedaen zal mogen worden by de jegenwoordighe ende toekomende ſucceſſive regerende Burgermeeſteren reſpective aldaer: Blyvende de Privilegien der ſelver ſtede in allen anderen delen in haer vigeur ongekrenkt. Ende ten eynde de vertoonders deze onze gunſte, octroye ende Privilegie mogen genieten, als naer behooren, laſten ende ordineren Wy allen ende een ygelijcken deſen aengaende, hen hier na te reguleren ende den vertoonders 't effect te laten genieten; ſonder den vertoonders te doen ofte laten geſchieden eenigh hinder, letſel ofte empeſchement ter contrarie. Gegeven in den Hage onder onſen groote Zegele hier aen doen hangen op den twee-en-twintighſten Decembris, in 't jaer ons Heeren, eenigen Heylandts ende Salighmakers, duyſent zes hondert ende vijftigh. Was ondertekent I. CATS. UT. ende beſeghelt met een groot Zegel in rooden Waſſe, uythangende aen een dubbelde Francynen ſtaert; daer nevens ſtondt, ter ordonnantie van de Staten, geteeckent

Herbaert van Beaumont.

Doch zoo iemant tot Schepen gekoren wort, die den Schout en nieuwe gekoore Burgermeeſteren te na in bloede beſtaet, zoo blijft de Burgermeeſter, en de voorzeide Heeren kiezen een ander uit het dubbel getal van de laeſt genoemde veertien. En vermits vele zaken en gedingen voor den Gerechte van Amſterdam vallen, den koophandel en zeevaert aengaende, moeten de voorſz. zesendertigh Raden goede achtingh geven, om onder de gemelde veertien perzonen te noemen, die goede kennis en ervarentheit van den koophandel hebben; zijn ook gehouden de Heeren Burgermeeſteren des te verwittigen; als ook hoe na datze elkandre in bloede en zwagerſchap beſtaen; want 't is hier een gebruik, dat Schepenen van Amſterdam elkandre niet nader in maeghſchap beſtaen mogen, volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren, dan achter zuſters kinderen.

Zie pag. 75.

Niemant kan ook hier ter ſtede het ampt van Schepen bekleden, ten zy dat hy eerſt zeven jaren geduurigh Poorter geweeſt is, en al dien tijdt binnen Amſterdam zijn verblijf gehad heeft, volgens het Privileedje van dien zelven Hartoogh.

Eedt der Schepenen.

Schepenen dus gekooren, zijn gehouden, eerze in hun ampt treden, dezen naervolgenden eedt te doen: *Dat ſweert ghy, dat ghy goede Schepenen ſult weſen, mijne genadige Heere houw ende trouwe ſult weſen, ende mijnen genadigen Heere in ſijnen ſaecken ſult ſtijven ende ſtercken, nae uwen vermogen, ende een recht vonnis wijſen ſult tuſſchen den Huysman ende den Huyman, tuſſchen den Huysman ende den Heere, ende tuſſchen twee luyden dinget een, ende dat niet te laten om geenderhande ſaecken, dat u Godt ſoo helpe, &c.*

Ampt der zelven

a Judicature.

Schepenen van Amſterdam hebben ter eerſter aenvang kenniſſe en a rechtspleginge over alle Poorteren en Inwoonderen dezer ſtede, en vryheidt van dien, mitsgaders over buiten luiden en hun goederen, die aldaer bevonden en beſlagen worden.

Schepenen van Amſterdam mogen geen brieven bezegelen, die verleden en gegeven zijn by weduwen, jongkvrouwen en onmondige kinderen, ten zy de gemelde weduwen en jongkvrouwen, verſchynen met haer vooght of naeſte vrienden; en dat zulx geſchiede by wete en wil van den Raedt dezer ſtede, en ten overſtaen van hare kinderen, vrienden en vooghden, *volgens de willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter* A. Fol. 1.

En by aldien het gebeurde dat Schepenen eenige brieven bezegelden over den genen, die in 't Weesboek ſtaen en nochtans tot haer jaren gekomen zijn, is de zegelinge van gener waerde, ten zy de zelve perzoon uit het Weesboek gedaen was, na rechten van de Weeskamer, volgens de *Willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter* C. Fol. 1.

Insgelijx is den Schepenen van Amſterdam ongeoorloft eenige brieven te bezegelen, die met de hant en het gewoonlijk teken van een der Sekretariſſen dezer ſtede niet getekent zijn; en de brieven, die in tegendeel by Schepenen bezegelt worden, zijn krachteloos en van gener waerde, volgens de *Willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter* C. Fol. 1.

Indien iemant eenen van den Schepenen van Amſterdam, oft die in het Gerechte geweeſt zijn, misdede, beledighde, oft quetſte, van wege het recht, datze over iemandt gedaen, of noch te doen hebben, die gene wort ten zwaerde gedoemt, en daer is anders geen verdragh dan 't Gerechts proeve, volgens de *Willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter* A. Fol. 25.

Yeder mag zich van de lager banken aen Schepenen beroepen.

De lager banken als de gemaghtighden van de Huwelixſche zaken en diergelijke, mogen ter eerſter aenvangh oordelen en vonniſſen vellen over die zaken, tot de welken zy byzonder gemaghtight zijn, doch men kan en magh van haer vonniſſen zich beroepen voor Schepenen, uitgezeit in vonniſſen daer iemandt door hartnekkigheidt is gedoemt. Jae mogen ook zoodanige zaken, voor andere banken hoorende, ter eerſter aenvang wel voor Schepenen gebraght worden, indien ſtrijdende parthyen

daer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

daer in bewilligen. Want eveneens als men ter eerſter aenvang gaen kan voor den Ed. Hoogen Rade, alzoo kan men ook terſtont gaen, indien ſtrydende parthijen daer in bewilligen, voor Schepenen, mits datze gehouden zijn zulx by een ſmeekſchrift eerſt aen Schepenen te verzoeken.

Schepenen zijn ook gehouden jaerlix, nevens het doen van den eedt, op 't ingaen oft aennemen van hun ampt, te beloven onderhouden en doen onderhouden, d'orde op de maniere van pleiten, in den jare zeſtien hondert zesen-vijftigh beraempt.

Schepenen zijn gehouden, ſtips boven te komen, en de rolle te laten dienen, van den eerſten van Grasmaent, tot den eerſten van Wijnmaent des morgens ten half negenen; en des Winters van den eerſten Wijnmaendt tot den eerſten van Grasmaent 's morgens ten negen uuren, en des namiddaeghs zonder onderſcheidt ten half dryen.

Schepenen zijn ook by 't ondervragen, en pijnigen der misdadigen, en ſtrijken 'er vonnis over, 't zy van leven of doodt; doch niet zonder des beklaeghden volkomen verantwoordinge gehoort te hebben; zulx men hen bequamelijke Rechters over alle burgerlijke en ſtrafwaerdige zaken noemen magh.

De Dorpen van Amſter-landt en Goylant.

Schepenen van Amſterdam zijn ook gevolmachtight, om te mogen vonniſſen vellen, niet alleen van zaken en geſchillen, die poorteren en ingezetenen dezer ſtede voor hun bank hangen en uitſtaen hebben, maer ook van geſchillen, die parthyen in 't geweſt van Amſter- en Goylandt, voor den gerechte der zelve dorpen onbeſlecht hebben hangen; by aldien 't zelve by d'een of d'ander party voor hen betrokken wort, volgens het privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren, en Ruwaert van Hollandt, gegeven in den jare dertienhondert zeven-entachtigh den gemene landen van Amſterdam en Goylandt. En wordt het zelve vonnis den gerechte, de welke d'uitſpraek of vonnis van 't geſchil aen die van Amſterdam verzoekt, en te dien einde al de ſtukken en beweringen der parthyen in handen van Schepenen overgelevert, by een beſloten brief toegeſtuurt; inhoudende, dat Schepenen van Amſterdam het gedingh, uitſtaende voor den gerechte van N. tuſſchen N. als eyſſcher, en N. als gedaeghde, onderzocht hebben, en dat zy-luyden den voorſz. gerechte raden zouden, den genen te doemen, of den genen vry te kennen, na gelegentheyt der zaken, (gelijk zy-luyden by hun voorſz. brieven den zelven gedaeghden doemen of vry kennen) als daer van blijken magh by verſcheide vonniſſen, te boek ſtaende in zeker blaffert, beruſtende ter Sekretarye hier ter ſtede, daer in diergelijke vonniſſen in 't byzonder opgeſchreven worden.

Zie pag. 17.

Schepenen van Amſterdam zijn ook gevolmachtight, om ter eerſter aenvang kenniſſe te nemen over de klachten en eiſch, dien mijn E. Heere de Schout doen, en nemen magh tegens den ſchippers, die zich vervorderen hun ballaſt op Pamphuis; of op eenige andere ondiepten daer ontrent over boort te werpen, en voorts op den zelven eiſch kort en onvertogen recht en uytſpraek te doen, volgens het privileedje by Keyzer Karel, en Grave van Hollandt dezer ſtede, in den jare vijftien hondert vier-en-veertigh gegeven: ſtaende in het tweede Privileedje-boek p. 23.

Al de genen, die met hun ſchepen en goederen het Marsdiep en het Vlie inkomen, mogen, gaende noch komende, niet beſlagen noch verhindert worden; maer indien iemant op de zelve ietwes te zeggen heeft, is hy gehouden hen in rechte te betrecken, en voor Schepenen van Amſterdam te verdaghvaerdigen; welke Schepenen hen luyden ook recht moet doen volgens d'oude herkomen van Amſterdam, en anders niet, en dat uit kracht van zeker Privileedje, gegeven by Hartogh Willem in den jare veertien hondert en vier. Zie pag 101.

Geen Schepenen mogen ook tuigen noch kenniſſe dragen van eenige zaken langer dan een jaer, na datze afgegaen zijn, uitgezeidt van 's Heeren boeten, renten en andere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

's Heeren zaken ; als ook van ſtadts boeten, renten en diergelijke zaken.

Al het gene binnen de vryheit van Amſterdam geſchiet, moet ook binnen Amſterdam by Schout en Schepenen berecht en genietight werden, volgens het Privileedje van Hartogh Willem, gegeven in den jare dertien hondert twee-en-veertigh, zonder dat de Baljuw vermagh iemandt ter zake van breuken te roepen buiten dezer ſtede, daer de breuken gevallen zijn.

Zie pag. 73.

Tot behulp van Burgermeeſteren en Schepenen, zijn ook geordent en gekooren twee (daer voor dezen maer eene was) Penſionariſſen, of loontrekkende Raeds-mannen. Dit zijn mannen die grondige kennis van wetten en rechten hebben; enſtaen Burgermeeſteren en Schepenen niet alleen in 't Recht ſpreken, maer ook met goeden raedt ten dienſte, bedienende alzo tevens 't ampt van Redenaers en voorſpraken van de ganſche ſtadt. En zoo het de noot vereiſcht, worden ook nevens anderen in aenzienlijke gezantſchappen buiten 's landts verzonden. Doen ook gemeenlijk, in't verwellekomen van eenige groote Prinſen of Heeren, het woort. Deze plaetſen bekleden tegenwoordigh de Hoogh-geleerde Heeren,

M^r. PIETER VOGELEZANK.

en

M^r. PIETER de GROOT.

VYFDE HOOFTSTUK.

Van de gemachtighde Rechters, als Treſorieren ordinaris en extraordinaris, Commiſſariſſen van de Huwelixſche zaken, Reken Meeſters, Aſſurantie Meeſters, Commiſſariſſen van de Wiſſelbank, klene zaken, Bank van leeninge, Zee-zaken, en Kamer van deſolate Boedel, &c.

De Rechters zijn tweederley, ordinariſſen oft gevolmaghtighden.

DE Rechters by ons zijn velerhande, waer onder de voornaemſte zijn d'ordinariſſe of gewoonlijcke, en gedelegeerde of gevolmaghtighde. De ordinariſche zijn die vrye en eigene Jurisdictie of rechtsdwang hebben, als hier te Lande;

Den Hooge en Provinciale Raedt.
Al de Collegien, zoo van mijnen Heeren de Staten en geltmiddelen als van d'Admiraliteyt.
De Houtveſter en Meeſter knapen.
De Dijk-Graven en Heemraden.
De Gerechten binnen de Steden.
De Vier-Scharen van Baljuw en Mannen.
De Schepenen en Gezwooren van den platte Landen, &c.

Maer gedelegeerde Rechters zijn, die laſt en bevel hebben, om in plaetze van de gewoonlijke Rechters kenniſſe te nemen van eenige zaken. Veel is'er aengelegen, na'tgevoelen van al de Rechtsgeleerden, of een gedelegeerde rechter geſtelt is, van een opper-Vorſt, by ons de hooge Overheit, of van een ander, vermits d'eerſte grooter, maer de laetſte een bepaelder macht heeft.

Hier ter ſtede worden alle jaren na 't verkiezen van Burgermeeſteren en Schepenen, voor het midden van Sprokkelmaent by Burgermeeſteren en Schepenen, gedelegeerde of gevolmaghtighde Rechters over verſcheide banken geſtelt: namelijk,

Twee Threſorieren ordinaris.
Vier Wees-Meeſteren.
Vijf Commiſſariſſen over Huwelixſche zaken.
Drie Treſorieren extraordinaris.
Drie Reken-meeſters.
Drie Aſſurantie Meeſters.
Drie Commiſſariſſen over de Wiſſelbank.
Zeven Commiſſariſſen van klene zaken.
Twee Commiſſariſſen van de Banck van Leninge.
Vijf Commiſſariſſen over de Zeezaken.
Vijf perzonen over de Kamer van de deſolate Boedel.
Vier Excijs-meeſters.

Wy

Wy zullen het ampt van deze Gevolmaghtighde rechters, en orde, waer na datze zich te ſchikken hebben, hier vervolgens gaen ten toon ſtellen en verklaren.

Threſorieren. Het ampt der twee Threſorieren ordinaris, dat een zeer geacht ampt is, en by na altijdt door oudt Burgermeeſteren bedient wort, beſtaet hier voornamelijk in, datze zorge moeten dragen over het ſtadts gelt, rekening houden van alle ontfang en uitgift, en alle brieven, den ſtaedt der ſtadt rakende, bewaren.

Wees-meeſteren. De vier Wees-meeſteren bedienen de vooghdye van zoodanige wezen, die, noch onmondigh of onderjarigh, en van vader of moeder, oft van beide berooft zijn, doch goederen genoech hebben om te leven. En verſchillen deze wezen van de wezen, die in 't Weeshuis komen, en daer groot gemaekt worden, voornamelijck hier in, dat deze laetſte geen middelen hebben, om te leven, en beide van vader en moeder berooft, moeten zijn, eerze daer in mogen komen, gelijk in 't beſchryven van 't Wees-huis, te voore wijtlopigh aengewezen is.

Nopende de wezen van d'eerſte orde, zijn by den Gerechte in den jare vijftien hondert drie en tzeſtigh, en daer na, zekere punćten, waer na zich de Wees-meeſteren van de Wees-kamer te ſchikken hebben, geraemt, en luiden aldus:

Burghermeeſteren zijn gehouden jaerlix ontrent Lichtmiſſe te ſtellen, vier * aenzienlijke bequame en bejaerde Burgers, die ten minſte veertigh jaren oudt, en zeven jaren Poorteren geweeſt zijn, met volkoome maght, over wezen en onmondige kinderen, hier ter ſtede en binnen de vryheit van dien woonachtigh; om ten meeſte oorbaer der wezen goederen te bedienen, en daer voor zorge te dragen.

* Doch om deze laſt te dragen en zorge waer te nemen, worden tegenwoordigh in 't gemeen Out-burgermeeſteren, Oud-Schepenen, of Raedts-perzonen gekoozen.

Indien man oft vrouw komt te ſterven, en onmondige kinderen achter te laten, is de Dootgraver, die de baer voor de deur brenght, gehouden, de naem en woonſtede van den aflijvigen aen de Klerk van de Weeskamer bekent te maken, voor al eer d'aflijvigen begraven wort. Weesmeeſteren hebben daer na by een Bode van de Weeskamer, de nagebleve man of vrouw op een zekren dagh te verdaghvaerdigen.

De langſt-levende van vader of moeder, is gehouden zes weken na het begraven des aflijvigen, in tegenwoordigheidt van de naeſte vrienden der overledene, voor de Weesmeeſteren te verſchijnen, en den onmondigen en nagelaten Weeskinderen ter Weeskamer goedt te bewijzen, en aldaer te boek te brengen. Ten zy de vrienden hem of haer, om gewigtige redenen, langer tijdt om bewijs te doen, gunden, of in de goederen ongedeelt lieten zitten. Des zijn de vrienden gehouden aen Weesmeeſteren wel duidelijk hier af verklaringe te doen, en te laten tekenen in de blaffers van de Weeskamer, in 't by wezen van d'overgeblevene; en dat mede binnen de tijdt van zes weken.

Niemant, hy zy Man of Vrouw, magh vertichten of van zijn kinderen ſcheiden, zonder eerſt by Boel-ſchrift met eede geſterkt, aen te brengen, al de goederen, roerende en onroerende, geen uitgezondert. Ten zy de vrienden of vooghden van de nagelate kinderen met d'overgeblevene Vader of Moeder, zonder de goederen in ſchrift over te leveren, met bewillinge van Weesmeeſteren, zich anders verdroegen.

Maer verzoeken de vrienden of vooghden een * boelſchrift, zoo is de overgebleve gehouden, dien te geven: en eenige goederen daer in verzwegen zijnde, komt het zelve zonder eenigh tegen zeggen, tot voordeel van des aflijvighen kinderen, ten zy de overgebleve by eede verklaerde, zulx ontwetent geſchiet te zijn.

* Inventaris.

Niemandt magh met zeggen, dat d'overledene geen goederen achter gelaten heeft, en de boedel meer ten achteren als te voore is, volſtaen, voor al eer hy zulx klaerlijk by een boelſchrift doet blijken. Ten zy de vrienden met bewillinge der Weesmeeſteren, zulx toe ſtonden.

Zijn er geen vrienden af te bekomen, om 't bewijs t'ontfangen, moet d'over-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gebleven den Weesmeeſteren binnen de voorſz. tijdt, volkome [a] boelſchrift geſterkt, met eede overleveren, en dan ſcheiden of bewijs doen.

[a] Inventaris.

En ſchoon d'overgebleve, zich wilde behelpen met een uitterſte wille by d'overledene gemaekt, is evenwel gehouden boelſchrift over te leveren, bewijzinge te doen, en den eigendom der goederen ter weesboek te brengen.

Komen Vader en Moeder beide te ſterven, zonder de nagelate kinderen bewijs gedaen te hebben, zijn d'oudſte en naeſte van Vaders en Moeders zijde, gehouden bewijs van de naegelate goederen te doen, en de zelve als voore by boelſchrift over te leveren.

Weesmeeſteren mogen, indien de vrienden, by de weesknecht ontboden, voor de derde reize niet verſchijnen en zonder reden onwilligh bevonden worden, het bewijzen van Vader of Moeder, oft eenige andere boelhouder oft boelhouſter ontfangen. En kan de bewijzer daer mede volſtaen, en is breuk vry.

Heeft de Vader den kinderen bewijs gedaen van 's Moeders erve, zoo moet na 's Vaders doot, d'oudſte en naeſte van deſſelfs zijde den kinderen bewijs doen van 's Vaders erve. En heeft de Moeder bewijs gedaen van 's Vaders erve, zoo is, na 's Moeders doot, d'outſte en naeſte van 's Moeders zijde, gehouden den Kinderen bewijs te doen van 's Moeders erve.

De beweze goederen moeten terſtont op de VVeeskamer gebraght worden, om aldaer bewaert te worden, ſchoon ook andere deel in de zelve hadden.

Yemant der onmondige weeskinderen, ſtaende in 't weesboek of niet, van iemant erfgenaem gemaeckt zijnde, ſchoon ook eenige andere, hun zelfs voogt zijnde, daer deel in hadden, is de boelhouder gehouden binnen zes weken, na 't overlijden des uitterſten wilmaker, aen Weeſmeeſteren, in tegenwoordigheit van de naeſte vrienden of vooghden der kinderen, behoorlijke boelſchrift van al de goederen by den uitterſte-wil-maker na gelaten, om dienvolgende d' erffeniſſe na vermogen der uitterſte-wille te ſchiften en te delen, over te geven, en voorts het gemaekte deel der kinderen, alwaert ook met anderen gemeen, terſtont als voore op de Weeskamer te brengen, op pene van twaelf gulden.

Alle erfgiften, en andere erffeniſſen, den weeskinderen by iemant beſproken, moeten d' erfgenamen, indien'er zijn, op de Weeskamer te boek, en in handen van Weesmeeſteren brengen, binnen de zes weken, en dat op de zelve pene.

Alle onroerende goederen, den weeskinderen aen geſtorven, moeten by openbare opveilinge nae de meeſtbiedende, en dat in tegenwoordigheit van vrienden, verkoft worden, ten zy de Vrienden der kinderen, met goetdunken der Wees-meeſteren, om redenen anders raetzaem vonden.

Wie zijn kinderen eenig gelt bewijſt, moet het terſtont op de Weeskamer brengen, om tot profijt der kinderen aengeleght te worden, of die het onder zich wil houden, moet daer voor ter beſcheidentheit der Weesmeeſteren en der kinderen vrienden oft vooghden, vaſte grontpanden binnen dezer ſtede, of ten minſte vaſte borge, ſtellen.

VVie onwillig of gebrekelijk in 't aenbrengen der goederen of erffeniſſen, den weeskinderen gemaekt, is, wort met twe Schepenen ingeleit, ter tijt hy zulx gedaen heeft, zonder midlerwijl te mogen uitgaen of eenige neringe doen, op pene van vijf gulden t' elkens te verbeuren.

VVeesmeeſteren mogen, na 't verloop van de zes weken, ter woonſtede van den onwilligen gaen, en by hun Klerk in tegenwoordigheit van de vrienden of naeſte bueren, al de goederen in den huiſe doen opſchrijven, en den onwilligen by eede verklaren, of'er meer goederen zijn of geweeſt, dan'er tegenwoordigh opgeſchreven worden.

De voorgaende artikelen van het aenbrengen der goederen binnen zes weken, is te verſtaen, als de ouders aen gemene ziekten, maer indienze aen peſt of diergelijke ziekten, geſtorven zijn, magh het aenbrengen der

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

goederen, tot twaelf weken uitgeſtelt worden.

De vrienden der Weeskinderen, zoo verre buiten der ſtadt woonende, datze binnen de zes weken niet kunnen komen, moet d'aenbrenger der goederen zulx voor 't verloop dezer tijdt bekent maken, en een bequame tijdt verzoeken om die te beſchrijven, binnen welken tijt zy ook gehouden zijn boelſchrift als voore te leveren.

Alle aenwaſſen en profijten, die vader of moeder, 't zy by beſterffeniſſe of anders, na de zes weken (geen bewijs noch gedaen hebbende) aenkomen, komen zoo wel tot profijt der kinderen als van vader of moeder, zonder dat de kinderen eenige ſchaden, den boedel overkomende, na dien tijdt hoeven helpen te dragen.

Alle belaſtingen van renten oft anders, die by vader oft moeder voor den tijdt van 't bewijs gedaen worden, hebben alleen d'ouders, by wien zoodanige belaſtinge geſchiet is, te dragen, zonder dat vader of moeder der kinderen goederen eenighzins bezwaren of verkorten magh.

Indien iemandt, hy zy man of wijf, Weeskinderen hebbende, hertrout, zonder den kinderen goet bewezen, of aengebraght, of met de vrienden verdragen, en zulx den Weesmeeſteren bekent gemaekt te hebben, verbeurt, tot behoef der kinderen, het achtſte deel van zijn of haer goederen.

[a] Alle vaderlooze of moederlooze kinderen, worden hier Wezen en onmondigh geheten, tot datze vijf-en-twintigh jaren out zijn, en blijven ook zoo lang onder vooghdye, ten zy datze koomen te trouwen, of, by goeddunken van Weesmeeſteren of vrienden, hun zelfs voogt gemaeckt worden.

[a] Dit heeft niet alleen hier, maer ook deur ganſch Hollant, Neerlant en Duitslandt plaets, volgens het ſchrijven van Hugo de Groot, Guldelius, en Andrea Gail.

Doch blijven zoodanige perzonen, ſchoon datze tot die jaren gekomen of hertrout zijn, onder vooghdye, en worden uit het weesboek niet gedaen, indien Weesmeeſteren, en den gemenen vrienden om gewigtige reden zulx oorbaer dunkt.

Zoo lang Weeskinderen onder vooghdye en met hun goederen in 't weesboek ſtaen, mogenze hun goederen niet bezwaren noch vervreemden, ten zy Weesmeeſteren met den vrienden of vooghden daer in bewillighden.

Iemant met Wezen, die noch onder voogdy en in 't weesboek ſtaen, overkomende, ſpeelende, of hen iets verkopende, leenende, borgende, of buiten verlof der Weesmeeſteren of voogden, hooger dan eenen gulden, zulx wort van gener waerde, en daer over ook geen recht gehouden, hoe oudt datze ook zijn, en is noch daer en boven zoodanigh een, ſtraffe onderwarigh.

Alle der Wezen ſchulden, te boek ſtaende, mitsgaders al het gene voor erffeniſſe by vader of moeder, of by andere bewezen, magh men innen met loos en eige panden, tegens den genen die ſchult bekent, gelijk of de zelve voor Schepenen verleden waren.

Alle over eenkomſten, borghtoghten, beloften en diergelijke kennisſchriften, den Weeskinderen aengaende, en voor Weesmeeſteren verleden zijnde, zijn van gelijke kracht, als ofze voor Schepenen verleden waren.

Alle brieven Weeskinderen toebehoorende, en in 't weesboek ſtaende, die tot haren maght zijn, als Weeskinderen daer aen komen mogen, verkeren noch verouden niet, hoe oudt datze ook zijn.

De langſtlevende van vader of moeder, is gehouden zijn kinderen t'onderhouden, en dat alleen om de vruchten van 't gewijsde, 't zy de zelve vruchten noch zoo kleen zijn: te weten, de zoonen tot achtien, en de dochters tot vijftien jaren, zonder daer voor ook te mogen trekken d'inkomſten der goederen, den kinderen by eenige uitterſte wille of gifte of anderzins aengekomen. Ten waer by zoodanige makinge, of gifte uitdrukkelijk anders bedongen wierdt, oft Weesmeeſteren om eenige redenen anders verſtonden, waer in dan, ter beſcheidenheit van Weesmeeſteren, de vrienden en vooghden der kinderen, met de langhſtlevende van vader of moeder zich verdragen.

De tijdt van 't onderhouden verſtrekken zijnde, is nochtans vader of moeder, die bewezen heeft, daer niet van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ontlaſt, voor aleerze aen Weesmeeſteren in tegenwoordigheit van de vrienden, komen verklaren datze van t'onderhoudt begeren ontſlagen te zijn; waer in Weesmeeſteren dan na behooren te werk gaen.

Indien d'ouders, vrienden, of anderen, in 't onderhouden met de Weeskinderen niet wel handelen, mogen d'erfgenamen met goeddunken der Weesmeeſteren, de kinderen terſtont daer van daen nemen, en hen na 't verloop der tijdt af betalen. De zelve zijn gehouden der Wezen goederen, indienze eenige onder zich hebben, binnen een maendt daer na op te brengen.

Bedragen de vruchten van 't bewijs meer, dan d'onkoſten, die de kinderen in 't onderhouden verteren, mogen zich de vrienden met goeddunken der Weesmeeſteren, nopende het loon van 't onderhout, met vader of moeder verdragen.

De vader der Wezen, indien hy een man met eeren is, heeft vooral de vooghdye over zijne kinderen, en 't bewindt der goederen, ten zy hy by voorgaende makinge of andere voorwaerden, zijn kinderen in goederen niet volgen moghte: want dan wort het bewint der goederen en opzicht der kinderen een mans perzoon van d'naeſte erfgenamen, die Poorter is, en van Weesmeeſteren daer toe bequaem geacht, aenbevolen.

Geen vrouwen, ſchoon het moeder of groot-moeder is, mogen eenige vooghdye over Wezen aennemen, maer hen zulx te doen verdragen. Des niet te min mogen Moeder of Groot-moeder, daer toe bequaem en in aenzien zijnde, het bewindt der goederen, hun kinderen of kints-kinderen toekomende, met goedtdunken der kinderen vooghden en Weesmeeſteren, by aldienze daer af erfgenamen zijn, of eenige bezittinge verwaghten, eveneens als te vooren van vader gezeght is, met borghtoght, en onder vertyjinge van Vellejaens voorrecht, en al andere voorrechten, den vrouwen toekomende, wel aen zich nemen.

Doch komt vader, moeder oft grootmoeder te hertrouwen, zoo is deze bedieninge over der Wezen goederen uit. En komt eene der zelven te hertrouwen zonder rekening te doen, zijn de goederen van den gene, die zoo een trout, mede verbonden voor de bedieningen der Wezen goederen. Waer in deze ſtadt van andere plaetzen verſchilt: Daer vader en grootvader hun leven langh de vooghdye behouden; maer moeder en grootmoeder alleen tot hertrouwen. *Grot. lib.* 1. *cap.* 7. *Sande Lib.* 2. *tit.* 9. *dec.* 3.

Zijn'er geen vrienden, die de vooghdye der kinderen en de bedieninge hunner goederen kunnen aenveirden, zo wort by Weesmeeſteren, met goedvinden van Burgermeeſteren, een ander bequaem perzoon daer toe geordent, die zulx ook aenveirden moet, ten zy hy wettige rede van weigeringe by braght.

Alle vooghden en bewinthebbers van der Wezen goederen, zijn gehouden t'allen tijden, ten verzoeke van vrienden en Weesmeeſteren, op de weeskamer rekening van hun ontfang en bewint te doen, en dat in tegenwoordigheit der vrienden.

De voogden der Wezen of ontfangers hunner inkomſten, genooten eertijts voor hun loon, de veertighſte penning van hun ontfang der inkomſten, en voor de hooftzom van afgeloſte renten, en verkofte huizen of erven, den zeſtighſte penning. Doch dit wort nu zoo niet onderhouden, maer hebben alle vooghden, 't zy by uitterſte wille, of by Weesmeeſteren geſtelt, voor de moeite van hun ontfang en uitgift, ten twintighſten penning van hun ontfang, ſpruitende uit huis-huur en renten: wel verſtaende datze dan geen zeſtighſte penning, noch andere wedden oft profijten, van hooftzommen, oft afgeleghde renten, noch van gerede penningen in den ſterf-huis bevonden, noch van gerede penningen in den eerſten ſtaet geſtelt, en komende van verkochte roerende goederen, noch van eenige gerede penningen in eenige van de rekeninge gebraght, ter oorzake van verkochte vaſte goederen, trekken mogen.

Weesmeeſteren, vooghden, of bewint-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

winthebbers der Wezen goederen, mogen der Wezen gelt niet op renten geven, dan onder bezegelde brieven en twee vaſte borgen, die voor elkanderen moeten inſtaen. En wort hier ter ſtede in zoodanige brieven ten einde dit beſluit ingevoeght : *Belooft mede de zelve hooft-zom met den verloope van dien, naer advenant van den tijdt als voore, wederom ter Weeskamer dezer Stede op te brengen, zes maenden naer de Inſinuatie tot dien einde aen hem gedaen.* En hebben al zoodanige brieven, die alhier ter ſtede gedaen worden het recht van Schepenkenniſſe, en eeuwigh generael verbant, doch hier breder van beneden.

VVanneer vader en moederlooze Wezen, van hun jaerlixze inkomſten niet onderhouden kunnen worden, is den vooghden geoorloft al der wezen goederen te gelde te maken, en dan daer in met goetdunken der weesmeeſteren, te doen, 't geen oorbaerlijxt en ten profijte der kinderen is ſtrekkende.

Der Wezen goederen blijven gemeen tot'er tijdt dat iemant van hen mondigh zy, ten zy d'ouders dit anders hadden gemaekt; of by den weesmeeſteren, vrienden, of vooghden anders verſtaen wierdt, oft een der wezen merkelijke groote ſchult buiten d'andere maekte, of ter Schoole oft anders merkelijk meer verteerde; 't welk hy gehouden is alleen te zijnen laſte te dragen.

Eenigh weeskint tien jaren achter een buiten 's lants geweeſt zijnde, zonder daer af tijding van desſelfs leven of doodt te krijgen, mogen de naeſte vrienden en erfgenamen, met bewillinge der Weesmeeſteren, na hem laten vereiſſchen ter plaetze, daer hy laetſtmael geweeſt is. En bevindenze dat hy overleden is, of geen kuntſchap van zijn verblijf kunnen krijgen, mogenze de goederen der uitlandige Wezen onder elkandere delen, mits daer voor ſtellende vaſte borgen, ieder voor zijn deel, op dat de zelve, indien dit wees-kint te voorſchijn quam, weêr herſtelt mogen worden.

Hier mede komt over een

Geen geſchillen van Weeskinderen mogen voor 't recht betrokken worden, dan met goetdunken en verlof van Burgermeeſteren en Weeskinderen. En die een weeskint te boek ſtaende over koſtgelt, ſchulden of anders wil beklagen, is gehouden zulx eerſt voor Weesmeeſteren te doen.

't geen Hugo de Groot zeit. Den Voogden wort niet toe-gelaten eenigh recht te beginnen van twijffelaghtige zaken, zonder goetvinden van het gerecht of Wees-kamer, op ſtraffe van de zelve koſten te dragen.

Alle geſchillen voor Weesmeeſteren tuſſchen parthyen vallende, worden in 't kortſt en zonder geſchrift afgedaen, zonder dat parthijen de zelve eerſte mogen voor Schepenen betrekken. De zelve voor Schepenen getogen, en de verklaringe oft beſlechtinge der Weesmeeſteren voor goet gekent, verbeurt de betrekker tien gulden. En wie zich by de beſlechtinge der Weesmeeſteren bezwaert vind, magh binnen veertien daegen zich daer van aen Schepenen beroepen, en niet daer na; want na dien tijt is der Wees-meeſteren verklaringe even zoo kraghtigh, als of zulx by Schepenen gedaen was.

De blafferts der weeskamer moeten heimelijk gehouden en opgeſloten worden, zonder, 't zy met verlof van Wees-meeſteren, dien aen iemant te mogen toonen.

Wie om eenige zaken voor Weesmeeſteren ontboden wort, moet verſchijnen, op pene, indien hy de derde reis niet verſchijnt, van zes ſchellingen.

Burgermeeſteren in der tijt, zijn gehouden, des verzocht zijnde, Weesmeeſteren voor te ſtaen en te helpen raden. En wie Weesmeeſteren met woorden oft werken beledight, wort geſtraft in allen ſchijn, of zulx aen die van den Gerechte geſchiet was.

Als in den jare duizent vijf-hondert twee-ent-negentigh, by goetdunken der Ed. Grootmogende, nopende d'orde die gehouden zou worden, in 't beleiden der Weeskinderen penningen op renten, verſtaen en beſloten was, dat in Steden, daer zulx dienſtigh bevonden wiert, de verlijdinge ten behoeve van de Weeskinderen van de voorſz. renten te doen, voor Weesmeeſteren als voor Schepenen zoude gedaen worden, en 't geen alreê voor den zelven gedaen was, en noch te doen ſtont, even zoo krachtigh over de goederen, in de vryheit van de zelve Steden gele-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

gen, gehouden zoude worden, als oft de verlijdinge voor Schepenen gedaen was; zoo was zulx ten opzight van 't gemelde beſluit der Ed.Gr.Mog. hier ter ſtede van dien tijdt ook vervolgens zoo verſtaen, en het daer voor gehouden, dat in 't gros alle verlijdinge, gedaen voor weesmeeſteren, over de goederen, gelegen binnen de vryheit dezer ſtede, van gelijke kracht en natuur zouden wezen als ofze voor Schepenen gedaen wierden; en dat alzoo Weesmeeſteren kenniſſen in alles, in gelijken graet met en nevens Schepen kenniſſe gaen zouden. Maer ontrent den jare zeſtien hondert zesen-vijftigh, viel hier over te twiſten, en ſcheen merkelijke ſtoffe tot veeler ongemakken te geven, by aldien by Burgermeeſteren en VVethouderen dezer ſtede hier in niet verzien was geworden. VVant op hun vertooning, verklaerden de Ed. Groot-Mogende Heeren by forme van nader uitleggende over het gemelde beſluit, van den jare duizent vijf hondert twee en tnegentigh dit naervolgende, te weten:

Wees-meeſte-ren.ken-niſſen,ge-ſtelt met Schepen-kenniſ-ſen.

Dat alle acten en verlijdinghen, mitsgaders hypothecatien, alrede gepaßeert, ende gedaen, en voortaen te paßeren en doen voor Weemeeſteren, 't zy ten behoeve van minder oft meerder jarigen, de Weeskamer ſubject, binnen deze voorſchreve ſtadt ſullen zijn, blijven ende gehouden werden van gelijk recht, natuer, kracht ende effect, als de acten en verlijdingen, mitsgaders hypothecatien die gedaen worden voor Schepenen, ende zulx het effect van Weesmeeſteren kenniſſen in gelijcken grade geſtelt, met ende nevens de Schepenen kenniſſen; alles alleen over de goederen gelegen binnen de Jurisdictie van deze ſtadt, ende mits dat van de hypothecatien ter Weeskamer regiſter apart gehouden ſal werden, ende daer toe acces gegeven een ieder; die intereſt door de hypothecatien ſouden mogen hebben; ende dat niet tegenſtaende eenige plakkaten ter contrarie ge-emaneert, ende in treyn gebraght; hebbende een iegelijk, die meent daer aen geinterreſſeert te ſijn, ofte te ſullen worden, ſich daer na te reguleren.

In den Jare zes-tien-hondert twee-en-vijftigh, wert ook afgekundight, dat, vermits verſcheide perzonen, hun goederen by uitterſte wille, erf-bevelingh over de handt onderwarigh maekten, en begeerden dat zoodanige goederen ten behoeve der Erfgenamen ter Weeskamer zouden gereegeert en in acht genomen worden, zommige de tijdt van veertigh, vijftigh, ja tnegentigh Jaren, 't geen de Weesmeeſteren (vermits zoodanige erf-makingen, gemeenlijk moeilyke gedingen met zich ſlepen) in 't bedienen en gade ſlaen der Weeskinderen goederen, zeer verachterde, voorttaen, van dien tijt af, geen goederen by erf-beveling over de hant gemaekt, ter Weeskamer zouden aengenomen worden, ten waer de zelve Wezen aengingen (geduurende hun minderjarigheit) die ter Weeskamer vertight zijn. Maer dat evenwel met het bewint oft de bedieninge der goederen, by erfbevelingh over de hant gemaekt, die reets ter Weeskamer waren bekent, oft de welken met het affterven des uitterſte wil makers voor het af kundigen dezer willekeure verordent waren daer te komen, onder 't opzight en 't ontfangen der Wees-meeſteren zoude kunnen voort-gevaren worden; mits dat t' elkens om de vijftien Jaren het recht der Wees-kamer betaelt werde.

Geen Fidei-Commiſ-ſaire goederen mogen ter Wees-kamer ontfangen worden, 't en zy die aengaen Wezen (geduerende hare minder-jarigheid) ter Wees-kamer vertight zijn.

In den Jare zeſtien-hondert zes-en-vijftigh wierdt ook by den Gerechte, (krygende daer toe ook verlof van de Ed. Groot-Mogende Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieslant, geordent en gewillekeurt, dat, by aldien by affterven van een der gehuwde perzonen, nalatende kinderen, den Weeskamer onderwarigh, in name en van wegen der zelve kinderen, nopende de voldoeninge van 't recht des eerſten overledens erffeniſſe, met den langſtlevende, gehandelt wierdt, niet by ſchiftinge en ſcheidinge der goederen zelfs, maer in tegendeel uit kracht van zeker boven-ſtaende vierde Artykel, (gelijk zulx dikwils binnen deze Stadt geſchiet) by forme van uit-koop, namelijk

Wanneer de langſtlevende met de Wezen uit-koop doet, &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

melijk; dat de langhſt-levende blijft zitten in den geheelen Boedel alleen, mits belovende daer tegens aen de voorſz. kinderen te betalen een zekren zom penningen, en voorts al de ſchulden t' zijnen laſte te nemen, en de kinderen daer van te bevrijden, in zoodanigh geval ieder ſchuldt-eyſcher van zoodanigen Boedel, die zoude mogen goet-vinden des-zelfs recht, voor zoo veel 't zelve aengaende en daer voor verbonden geweeſt is; den eerſten overleden, te willen eiſſchen ende innen op de voorſchreve Kinderen als des overledens erfgenamen, niet tegen-ſtaende d' overneminge, dienthalven gedaen by de langſt-levende, zulx doen moet binnen de tijt van anderhalf Iaer, na den tijt dat de voorſchreve uitkoop ter Weeskamer zal gedaen, en de betalinge der voorſchreve ſchult by de langſt-levende aengenomen is, als behoudende daer tegens een gelijkwaerdigheit van goederen. Wiert ook geordent, dat by aldien in deze betalinge eenige uitſtel oft zwarigheit gemaekt wierdt, de zelve binnen de voorſchreve tijt met recht zoude mogen gevordert worden. Maer by aldien de zelve voor de voorſchreve tijt niet gevordert wiert, dat de ſchult-eiſſcher alleen den geenen zoude mogen aenſpreken, die zich voor de betalinge had ingeſtelt, en bezitter van den Boedel was, zonder na 't verloop van anderhalf Iaer, op den voorſchreven Kinderen oft Erfgenamen, veel min op den genen die t' hunnen behoeve voor de langſt-levende borge gebleven zijn, weder verhael te mogen nemen.

Doch ſtaet aen te merken, dat de tijdt van anderhalf Iaer niet in-gaet, ten opzicht van zoodanige ſchult-eiſſcheren, die buiten der Stadt woonen, dan, 't voorſchreven bewijs gedaen zijnde, een maent naer dat de tweede gewoonlyke Poſt oft Boden van hier vertrokken, zal gekomen zijn ter plaetze daer d' uitlandige ſchult-eiſſcher woonaghtigh is.

Het ampt der Threſorieren Extraordinaris;

De drie Threſorieren Extraordinaris, waer onder mede gemeenlijk een Oud-Schepen is, ontfangen den achtſten penning oft verponding, en de Extraordinariſſe laſten oft impoſitien. By dezen wort wederom de betalinge van eenige 's Lands renten gedaen.

En Reken-meeſters.

De drie Reken-meeſters, overzien alle rekeningen van ontfangen en uitgeven der Stadt; by hen wort ook mede de Conſignatie bedient, 't welk voor dezen door Schepenen plagh te geſchieden.

Commiſſariſſen van de Huwelixe zaken.

Onder de vijf Gemaghtighden (die in 't begin maer vier waren) der huwelixe zaken zijn gemeenlijk ook twee Oud-Schepenen.

Keure en inſtellingen, waer na zich de zelve te ſchikken hebben.

Die zich in den Echte-ſtaet wil begeven, en de drie Zondaeghze geboden in de Kerk of op 't Stadthuis laten gaen, (zonder de welke hier niemant trouwen magh) worden eerſt by deze Gemaghtighden ondervraeght, ofze ook zonder veinzinge, dwangh of bedroch in den huwelyken ſtaet treden, ofze vrye perzoonen, hoe oudt, en of hun mede-ſtanders hun ouders zijn; ofze geen nader bloetvrienden in 't leven hebben, en elkandre niet in bloede oft zwagerſchap beſtaen. Waer op d'ongehuuwde gehouden zijn by ware woorden of eede (ter beſcheidenheit der Gemaghtighden) t' antwoorden. En mogen ook deze Gemaghtighden het derde huwelixe gebodt, maer wel het eerſte en tweede, van Weduwenaers en Weduwen, onmondige kinderen hebbende, niet inwilligen, ten zy de zelve eerſt blijk brengen, van de Weeskamer voldaen te hebben. Zy geen hinderniſſen vindende, ſtaen het afkundigen der geboden toe, voor den Kalviniſchen alleen in hun Kerken. Maer de geboden van andere gezintheden, worden ter puye van 't Stadthuis, na voorgaende klokſlagh, drie volgende Zondagen afgekundight. En geſchiet dit geboden laten gaen, te dien einde, op dat iemant, die wettige redenen wiſte, waerom zoodanige perzonen niet zouden mogen huwelikken, zulx den Gemaghtighden aendiene. Wordt ook t' elke reis wel uitdrukkelijk, by d'afkundinge gevoeght dat 'et is, het eerſte, tweede, en derde gebodt.

Niemandt magh, zonder wettige reden, een anders geboden ſchutten, op pene van tien gulden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

De gemachtighden eenigh hinderniſſe, waer door geen afroepinge gegunt, of de gegunde geſtaekt wort, vindende, moeten daer af kenniſſe nemen, en daer over na gelegentheit recht doen.

In 't voorkomen van eenige duiſterheit van trou-beloften, moetenze na vorſſchen, wat forme van trou tuſſchen hen beide ingeſtelt zy.

Jongmans onder de vijf-en-twintigh en Dochters, onder de twintigh jaren, worden geen gebooden gegunt, ten zy datze met hun Ouders, of by gebreke van dien met groot- Vader oft Moeder, mondige Broeder oft Zuſter, Oom oft Moeje verſchijnen, of blijk van der zelven bewillinge brengen; des mogen de genen, die ouderloos en vriendeloos zijn, volſtaen met verlof te brengen van hun vooghden, en bewillinge van Burghermeeſteren en weesvaderen.

Minderjarige by brengende, ouder, vooghde en vriendeloos, of dat de zelve krankzinnigh, in vreemde Landen, en veel jaren van huis geweeſt zijn; zulx datze aen hun verlof niet wel kunnen geraken, zijn gehouden zulx den gemaghtighden by wettigh getuighſchrift te doen blijken: maer ingeboorne daer-en-boven, verlof van Burgermeeſteren of Weesmeeſteren, als oppervooghden, te brengen. Des niet te min moeten deze gemaghtighden zoodanige perzonen afvragen, wanneer en in wat maniere, zy van hun ouders en vrienden geſcheiden, uitgezet, of by de zelven leſt geweeſt zijn, om hier uit te vernemen, ofze ook voor vondelingen van hen uitgeleit, oft anderzints verlaten zijn, zonder dat de zelve anders eenige vordere opzicht over hen gedragen hebben; en dit alleen om te beſluiten of het ook noodigh is, het verlof der ouders in te brengen.

Een Jongman en Dochter, beneden de vijfentwintig jaren, geboden verzoekende, zonder verlof van hun ouders te toonen, ontbieden dan de Gemaghtighden d'ouders voor 't afkundigen, om in 't huwelik hunner kinderen te bewilligen, oft redenen van hun weigeringe by te brengen. Maer binnen de veertien dagen niet verſchijnende, oft binnen dien tijt geen wettige reden by brengende, wort met het afkundigen en 't huwelik voortgevaren.

d'Ouders verſchijnende, en de bygebraghte redenen, om 't huwelik om verre te ſtoten, niet wigtigh genoegh zijnde, gaen de Gemaghtighden, indienze d'ouders niet kunnen bewilligen, met de Heeren van den Gerechte te rade, en beſluiten of der ouders redenen gewightigh zijn, om 't huwelik te beletten.

Weduwenaers, en Weduwen, behoeven zich aen hun ouders bewillinge niet ſtips te binden, by aldien de zelve het voorgaende huwelik toegeſtaen hebben.

Een Weduwe onder de vijftigh jaer, en wiens man maer zes maenden is overleden geweeſt, kan hier geen geboden krijgen.

Een vry jongh-gezel of Weduwenaer, een vry vrouws-perzoon met ſchoone woorden bedrogen oft beſlapen hebbende, en te trouwen en trouw beloften gedaen te hebben, loochenende, en zulx met eede willende verklaren, niet tegenſtaende het vrouws-perzoon hem tegenviel, wort de zaek voor den Gerechte gebraght, om aldaer na behooren afgehandelt te worden. Te dien einde is ook afgelezen, dat de gene, wie een jonge dochter onteert, gehouden is de zelve te trouwen, ten zy hy de Heeren anders onderrichte; in welken gevalle hy d'onteerde dochter een zekre zom penningen voor haer onteeringe geven moet, en blijft boven dien noch ſtraf baer by den Gerechte aen lichaem of goet.

Geen huwelik, waer van d'eene parthy buiten der ſtadt woonaghtigh is, mogen deze gemaghtighden laten geſchien, zonder blijk of bewijs te brengen van een vry perzoon te zijn. Beide of een van beide uitheemſche, maer boven haer jaren, met niemant van trou berucht zijnde, en over de drie leſte jaren hier geduurigh gewoont hebbende, kunnen, zonder vertoogh te tonen, drie geboden krijgen, indienze by eede verklaren willen vrye luiden te zijn. Het zelfſte wort ook den uitheem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

heemſchen toegeſtaen, die hun volle jaren hebben, maer zoo verre van hun lant zijn, datze hun betoogh niet bequamelijk kunnen lichten.

De genen die zich bezwaert vinden om in der Kalviniſchen Kerken te trouwen, worden voor onechte luiden verklaert, indienze, na dat de drie Zondaeghze gebooden ter puye van 't Stadthuis, na voorgaende klokſlagh, zijn afgekundight, niet op 't Stadt-huis verſchijnen, en aldaer voor twee Schepenen, die te dien einde 's Zondaeghs ten half twaleven, en 's Dingsdaeghs ten half tweën op 't Stadthuis zitten, het huwelik voltrekken. Doops-gezinden, na het trouwen in hun Kerk, zijn gehouden binnen een maent na de laeſte afkundinge in hun kerk gedaen, voor twee Schepenen en een Sekretaris hun trou bekent te maken, nader te vieren, en te laten aentekenen; die hen dan met deze woorden trouwen. *Ghy N. hebt aengenomen, neemt aen ende hout voor uwe wettige huisvrouwe N. ende ghy N. hebt aengenomen, neemt aen ende hout voor uwen wettigen man, huisheer ende vooght N. ende belooft aen weerzijden malkanderen getrouw te zijn, ende in goeder eendraght als ge-echte man ende wijf, eerlijk ende Godzalighlijk na des Heeren inſtellinge te leven, tot dat de doot u ſcheide.* Op de zelfſte wijze gaet alhier ook het trouwen der Joden toe.

Ieder moet binnen een maent, na het derde gebodt, zijn huwelik, 't zy in de kerk of op 't Stadthuis, voltrekken, of reden van opſchorzinge by brengen, en dat op pene, na 't verloop van de maent, voor d' eerſte week van vijf, en voor ieder naervolgende week van tien gulden verbeuren.

Die, zonder drie geboden te laten gaen, of, na datze gegaen zijn, zonder het huwelik te voltrekken, als echte luiden by elkandere gaen woonen, worden volgens het plakkaet der Staten geſtraft.

Twee ongehuwde perzoonen by elkandere als man en vrouw, zonder geboden gehadt te hebben, woonende, en daer na voor deze Gemaghtighden ontboden, en bereit zijnde de geboden te laten gaen en te huwelikken; mogen zulx de Gemaghtighden toe laten; onvermindert den Heere zijn gerechtigheit en eiſch, volgens de keure daer op gemaekt; des moet de huwelikx - vieringe geſchieden als voore.

Echte luiden mogen van elkandre niet gaen woonen, dan by wettigh vonnis van den Gerechte, op pene van hondert gulden, alle maenden te verbeuren, zo lang alſſe van elkandere blijven.

Indien een getrout perzoon, of die aen een ander verlooft is, met een ander de gebooden laet in ſchryven, die wordt gegeeſſelt, of anders, ter beſcheidenheit van den Gerechte, geſtraft, ſchoon 'er geen afkundinge der geboden op gevolght is. En indien man of vrouw om overſpel van elkandere afgezet worden, ſtaet hen beide vry een ander te trouwen.

Alle vonniſſen by den Gemaghtighden gewezen, worden, ten verzoeke der parthijen na voorgaende op-eiſchinge (te doen by den genen, die daer toe gemaght is) uitgevoert, eerſt door deze Gemaghtighden zelfs by gelt-boete; maer blijft de perzoon in gebreke van te voldoen, wordt d'uitvoeringe door den Officier gedaen; 't zy door inlegginge of gijzelinge, ter beſcheidenheit en orde der Gemaghtighden. Daer by den onwilligen belaſt wort, in zijn huize met beſlote deuren en venſteren te zitten, zonder neringe te doen, noch uit den huize te mogen gaen, voor al eer 't gewijsde voldaen is, op pene van ieder dagh vijf gulden te verbeuren. Ten waer zich zoodanigh perzoon binnen tien dagen na d'uitſpraek van 't vonnis beriep aen Schepenen; des moet hy dan in handen van den Gerechte tien gulden ſtellen, die hy te verbeuren heeft, indien 't gewijsde by Schepenen voor goet gekent wort; maer krijghtze weder, wort 't et herroepen.

Voor deze Gevolmagtigden worden ook alle geſchillen, tuſſchen meeſter en knecht, vrou en dienſtmaegt, en diergelijke, waer toe zy zich des Dingsdaegs, Woensdaegs, en Vrydaeghs voor de middagh laten beledigen, afgedaen. Doch 't beſlechten van deze laeſte geſchil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſchillen, ſtont eertijts aen de Gemaghtighden der klene zaken, toenze eertijts tuſſchen ſtrijdende parthijen vonniſſen velden tot veertigh, daer na tot zeſtigh gulden. Maer hun orde in den jare zeſtien hondert en vijftig vergroot zijnde, om rechtsdwang te hebben tot zes hondert gulden, is dit zelve, ten opzicht van de veelheidt der zaken haer E. weder afgenomen, en den Heeren Gemaghtighden der zee-zaken, en endelijk, by de orde op de maniere van pleiten binnen Amſterdam, in den jare zeſtien hondert zeſen-vijftigh geraemt, deze Gemaghtighden van de huwelixſche zaken toegevoeght. En vermits het bericht dezer Gemagtigden hier meê niet is vermeerdert, ſchikken zich de zelve in dit ſtuk na het derde, vijfde, en zevende artikel van het bericht der Gemaghtighden van de kleene zaken, ingeſtelt in den jare zeſtienhondert en elf. Dit derde vervat alle zaken van hoon, oft verſchillen van woorden tuſſchen Heer oft Meeſter en knecht, Vrouw en meyt, Gildebroederen, en andere diergelijke. Als ook alle Burgerlijke zaken, beſtaende in feiten, dreiginge, vechtinge, oft quetſingen. Het tweede luit, datze hun uitterſte vlijt moeten doen, om parthyen over zoodanige zaken te zoeken vereenigen; indien niet, haer voor den Gerechte te zenden. Het zevende ſpreekt alleen over het verbeuren, van de boeten van wegen het achterblijven.

a Commiſſariſſen van de Aſſuranti-kamer.

De drie a Rechters van de verzekerkamer, die in den jare vijftien hondert acht en tnegentigh wierdt opgericht, ſchikken zich en gaen te werk na deze volgende keuren en inſtellingen.

Keuren en wetten waer na zich de Gemaghtighden der verzekerkamer te ſchikken hebben.

Geen verzekeringe magh gedaen worden by iemant van uitgaende of inkomende goederen, dan beneden d'oprechte waerde van dien, blijvende ten minſten tien ten hondert, tot perijkel van den genen, die zich doet verzekeren, 't welk is ontrent het tienſte deel van de waerde der zelve koopmanſchappen, datze, zoo in koop, pakkinge, tolrechten, gelt van verzekeringh, als andere onkoſten, gekoſt hebben.

Welverſtaen, dat by aldien een perzoon had een ſchip, waerdigh boven twee duizent pont-groot, magh 't overſchot daer van geheel en al doen verzekeren, blijvende alleen het perijkel van het tienſte deel in de zom van twee duizendt ponden grooten. Maer goederen, daer op avarye gemaekt wort, moeten de Koopluiden na de rechte waerdye inſtellen.

Alle luiden mogen zich doen verzekeren, uitgezeit de Rechters, geſtelt over 't ſtuk van verzekering, als ook hun dienaren, tollenaers en makelaers; maer volgens de keure van den jare zeſtien hondert en een, mogen ook deze Rechters en hun dienaren zulx doen.

Indien de verzekeraer komt bankrot te ſpelen, magh de verzekerde de verzekeringe af ſtaen, en zich op nieuw by een ander, op goede en quade tijdinge doen verzekeren, doch in dien gevalle is de verzekerde zijn verzeker-loon quyt, 't geen ten voordeele der ſchult-eiſcheren des verzeekeraers komt.

In de verzeker-brief, moet de naem van 't ſchip ſtaen, 't zy het zelve hier van daen gaet, of van andere plaetzen herrewaerts overkomt; als ook de Meeſters en Schippers naem, mitsgaders de plaetze, daer 't ſchip laden en heen varen zal, op pene van niettigheit en onwaerde der verbinteniſſen van de verzekeringh, indien het de ſchult des verzekerden is: anders mag de verzekerde het op den genen verhalen, die de brief gemaekt heeft, indien zulx by hem toegekomen is.

De verzekeringe der verzekerde waren begint loopen te hebben, als de zelve waeren op de kay of wallen, en in ſchuiten gebraght zijn, om van daer in de ſchepen overgebraght te worden; en duurt de zelve verzekeringe, tot dat de zelve waren in de haven gekomen, en op 't landt veiligh geloſt zijn.

Blijft een verzekert ſchip of goet, jaer en dagh, zonder datmen van 't loſſen ter beſtemde plaetſe tijding hoort, achter, wort het zelve, by aldien het in Europe is, voor verlooren geſchadt, en magh zulx den verzekeraers

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

raers bekent gemaekt, en na drie maenden betaling ge-eiſcht worden; maer aengaende verder gelege plaetzen, magh zulx den zelven voor den tijdt van twee jaren niet bekent gemaekt worden.

Verzekeringen, gedaen drie maenden na het vertrek van ſchepen binnen Europe en Barbarye, of daer ontrent, en van verdere plaetzen, zes zijn van geener waerden, 't zy de verzekerde den verzekeraer des verwittighde, en zich op goede en quade tijdinge deedt verzekeren.

De verzekeringe is te niet, indien de verzekerde den Schipper een andere reis of haven, dan in de verzeker-brief ſtaet, doet nemen; maer wel vermagh den Schipper by noodt een andere haven kiezen; doet hy anders, en zonder laſt van de verzekerde, blijft de verzekeringe van waerde, en heeft de verzekeraer verhael op den Schipper.

Een ſchip buiten 's landts by hooger handt zijnde aengehouden, oft anderſints onnut geworden om de reize te doen, moeten de eigenaers van de verzekerde Schepen en waren, 't zy de zelve waren mede bekommert zijn oft niet, zes maenden, na dat ter plaetze, daer het meerendeel der verzekeraers is wonende, de wete is gedaen, indien het belet is gevallen binnen Europe of Barbarye, en indien daer buiten, een geheel jaer verbeiden, voor en al eer 't voorſz. Schip oft goederen te verlaten; maer magh den verzekerde midlertijt den verzekeraer wel bedwingen om borgh oft pant te ſtellen voor de verzekeringh. De Koopluiden vermogen binnen den voorzeiden tijdt van zes maenden, oft een Iaer de koopmanſchappen op een ander Schip oft Schepen te leggen, om haer reize te volbrengen ter beſtemder plaetſe, oft indien zy zulx niet en deden, vermagh den verzekeraer zulx te doen, en is in zulken gevalle alleen gehouden in de onkoſten van toereden, vracht en ſchade, die de koopmanſchappen midlertijt geleden hebben, uit zake van de voorzeide bekommeringh oft belet, 't en waer de verzekeraer ook het gevaer van verſchepinge by den verzeker-brief hadde genomen t' zijnen laſte. Doch vermagh de verzekerde ook binnen de voorzeide tijdt van zes maenden, oft een jaer, zijn vervolgh te doen van grove verderffelijke Waren, als Kooren, Boom-vruchten, Wijn, Olye, Zout, Haring, Zuiker, Quikzilver, Zout, Botter, Kaes, Hoppe, Syroop, en Honingh: doende evenwel de weete aen 't meerendeel der verzekeraers.

Van ſchepen, geſchut, ruſting van oorloge, magh, dan onder de twee derde deelen van d' oprechte waerde van dien, geen verſekering, en geenzins van de vracht of toeruſting der Schepen, noch ook van kruidt, klooten, leeftoght, of diergelijke verſlijtende dingen, gedaen worden. Het Scheepsvolk magh zijn wedde, noch eenige andere dingen, haer toebehoorende, niet verzekeren, maer wel eenige koopmanſchappen.

Om de ſchade of vermindering der verzekerde Schepen of goederen, (die geheeten wordt Avarye) moet den eiſch tegens den verzekeraer ingeſtelt worden, ten langhſten binnen de tijdt van anderhalf jaer, indien de ſchade is gevallen binnen Europe of Barbarye, maer daer buiten, binnen de tijdt van drie jaren, te reekenen van dien tijdt af dat de Schepen ontladen zijn.

Van Schepen of Koopmanſchappen, die verlooren, gerooft, ofte bedurven zijn, zijn de verzekerde gehouden hun eiſch tegens den verzekeraer te doen, ten langhſten, indien het ongeluk in Europe gevallen is, binnen anderhalf jaer, maer daer buiten, binnen drie jaren, te rekenen van de tijdt af dat 'et ongeluk geſchiet is. En is dit bovenſtaende te verſtaen van Schepen en goederen, die over zee gaen of komen.

Koopmanſchappen, gaende te lande, en over zoete wateren, gemerkt het gevaer, daer zoo groot niet is als over zee, ſchikken zich deze Gemaghtighden, na dat koopluiden in 't over-een-komen zich allerbeſt verdragen. En moet ook deze verzekering onder de waerde geſchiede, en een tiende deel tot ſcha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de van den Koopman blijven. Doch mogen de voerluiden geen verzekering doen van hun karren, paerden, en wagenen, dan onder de helft van de waerde, en geenzins van hun loon oft wedde.

Wie gout, zilver, gemunt oft ongemunt, als mede bezaeltjes, geſteenten, en andere juweelen, als ook oorloghs-tuigh, wil verzekeren, moet zulx in de verzeker-brief uitdrukkelijk laten noemen: al andere zaken, bederffelijke of onbederffelijke, worden maer met de blote naem van Waren geſtelt.

De verzekering magh geſchieden, voor den Gerechte, [s] Beampt-ſchryvers, oft by eige en byzondere verzeker-brieven, en handt-ſchriften, ter weder-zijde onderteekent, oft voor geloofwaerdige getuigen, zoo als parthyen dat verſtaen.

[s] Notariſen.

Iemandt magh Schepen, die alreê verdronken, oft gerooft zijn, indien hem zulx onbewuſt is, laten verzekeren. Maer zijn de goederen zoo langh te voore vergaen, dat de verzekerde daer van de wete konde hebben, 't zy ter zee oft te lande, rekende drie mijlen voor twee uuren, zoo wordt de kenniſſe gehouden voor bewezen, 't en waer de verzekeringh waer geſchiedt op goede en quade tijdingh: in welken gevalle, de verzekerde hem aenbiedende by eede te zuiveren, is de verzekeraer gehouden de verzeekeringh te voldoen, oft de kenniſſe van de verzeekerde te bewijzen.

Indien iemant de verzekerde goederen, of minder dan hy heeft doen verzekeren, niet doet laden; magh het verzeker-loon her-eiſchen, mits dat hy den verzekeraer een half ten hondert genieten laet.

De leſte verzekeraer treedt in winſt en verlies zoo diep als d'eerſte. De verzekeringh is van geener waerde, die op 't leven van luiden, oft weddingen, reizen en diergelijke, gedaen wordt.

Een verzekert ſchip, onvaerbaer geworden, insgelijx ſchip en goederen by vyanden, of zee-rovers gerooft zijnde, magh de verzekerde terſtont van al het zelve afſtant doen, en de verzekeraers aenſpreken, die binnen drie maenden, na dat zulx door den Sekretaris oft Bode van deze kamer hen bekent gemaekt is, moeten voldoening geven.

Van ſchade, die den goederen uit haer zelfs overkomt, zonder uitwendigh geval, als ook van uitwendige ſchade niet bedragende boven een ten hondert, is de verzekeraer niet gehouden.

De verzekerde is ſchuldigh alle kenniſſe, dien hy krijght van bekommering of ſchade, den verzekeraers door de Sekretaris oft Bode dezer kamer, te doen weten.

Wie in deze over-een-koming liſtelijk handelt, is gehouden in alle koſten, ſchade, en winſt-dervinge, boven de ſtraffe van de Hooge Overheit.

Alle twiſten, ſpruitende uit verzekering, als mede die van avarye of ſchade der verzekerde goederen, worden ter eerſter aenvang by deze drie Rechters afgedaen. De zelve mogen ook alle geſchillen beſlechten, die ter zake van verzekering buiten deze kamer geſchieden, oft betrekkelijk tot deze kamer zijn, oft anders by parthyen ter beſlechtinge der zelver kamer getrokken worden; waer voor zy genieten het derde deel van eene gulden, van elke hondert gulden, by den eiſcher te betalen.

Den Gemaghtighden by tooning van verzeker-brieven, oft ander beſcheit, de verzekering, en de ſchade oft 't verongelukken der goederen oft Schepen gebleken, en parthyen drie maenden te voore zulx bekent gemaekt zijnde, mogenze den verzekeraer tot handtvullingh dwingen, onder belofte van weder-gevingh, met den intreſt van dien tegen twaelf ten hondert, indien namaels zulx bevonden wordt te behooren.

Doch mogen de verzekeraers zich van deze uitſpraek, binnen tien dagen beroepen aen Schepenen. En hebben deze uitſpraken even zoo groote kracht, en worden eveneens uitgevoert als Schepen vonniſſen.

Ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Verzeker-loon niet klimmende boven zeven ten hondert, moet, volgens d'inſtellinge van den Jare zeſtien hondert en tien, gereet; meer bedragende, moet binnen zes maenden na de tekening, en in gevalle het loon was tuſſchen de zeven en veertien ten hondert, de helft gereet, en d'ander helft na zes maenden betaelt worden.

Maer volgens de keure van den Jare zeſtien hondert twintig, moet alle verzeker-loon, het zy hoe hoogh het ook is, nevens de verzeker-brieven in ree gelt betaelt worden, op pene van niettigheit der verzeker-brieven. Wel verſtaende dat voor alle verzekeringen, die voor gaen en komen geſchieden, het loon voor gaen mede in gereet gelt, maer voor 't komen, met het landen der Schepen moet betaelt worden.

D' onzeil oft onvaerbaerheit der Ooſtindiſche Schepen, den zelven op d' uit of t' huis reis overkomende, ſtaet tot laſte der verzekeraers; ten zy de zelve ſchepen buiten gewoonte in Ooſt-Inje gebruikt wierden, om daer mede van d'eene plaets op d'ander den handel, binnen 's lants vallende, te drijven.

Deze Gemaghtighden mogen in 't maken van de Avarye, alleen brengen, ten laſte der verzekeraers, 't geen zy bevinden daer in gebraght te mogen worden.

Vermogen parthyen in de hele en halve koſten te doemen, en de zelve te laten vergelden.

De drie Gemaghtighden van de Wiſſelbank en orde, waer na datze zich te ſchikken hebben.

De drie Gemaghtighden of Commiſſariſen van de Wiſſelbank, die in den Jare zeſtien hondert en negen eerſt opgericht is, verrichten en geven achting op een werk dat den koophandel, en den koopluiden in 't trekken en betalen van Wiſſel-brieven zeer dienſtigh en voordeligh is.

Ten zelven tijde, om alle ſteigering en verwerring in 't ſtuk van munte voor te komen, en den luiden, die eenige zoorten in den koophandel van doen hebben, te gerieven, is by den Gerechte met goedtdunken der zes-en-dertigh Raden, geordent, dat een ieder zouden mogen zoodanige penningen, maſſen, grenaillen, en Bilioenen, in de zelve bank brengen, en de zelve penningen of waerde van de voorſchreve maſſen na zijn goedtdunken daer weder uittrekken. Des zoude ook niemant eenigh gereed gelt, minder dan ter zomme van drie hondert gulden teſſens, en geen kleender munt als ſchellingen, daer in mogen brengen; voor welke penningen de ſtadt vaſt ſtont en borge bleef.

Geen penningen, die in deze bank gebraght worden, mogen bekommert, of beſlagen worden. Doch zijn in tegendeel gehouden al de genen, die hier eenigh gelt in brengen, tot onderhout van de bank, op 't ſluiten van de rekening, voor ieder hondert gulden, voor 't ontfangen en uitgeven van dien, een halve ſtuiver te betalen.

Alle wiſſelbrieven, bedragende ter zomme van drie hondert gulden en daer boven, moeten in deze bank betaelt worden, op pene van quade betaling en verbeurte van vijf-en-twintigh gulden.

Niemant magh ook grooter zom laten afſchrijven, als hy op zijn bank-rekening te goedt heeft, op pene van drie gulden, van ieder hondert gulden, die boven de bank-rekening worden afgeſchreven, te verbeuren.

Niemant magh hem ook ter banke dezer ſtede behelpen of bewijzen op zijn partyen, ten zelven dage ingeſchreven; ten zy de zelve partyen door hem zelfs eerſt in gereed gelt daer in gebraght waren, op pene dat zoodanige bewijzen, en afſchrijvingen voor nietigh en van geener waerde gehouden worden.

Niemant (volgens de keure van den Jare zeſtien hondert een en twintigh) magh ook minder als zes hondert gulden corant afſchrijven, en minder als drie hondert gulden corant daer in brengen, op pene van een quart ten hondert, ten zy het de reſt van de rekening, of tot deszelfs effening was ſtrekkende.

Alle aenveirdingen van wiſſelbrieven (om hier, vermits de zelve eigentlijk tot deze bank hooren, ook iets van te zeggen) moeten geſchieden met ondertekening van namen en toenamen der aenveirders, of met uitdrukking van hun hoedanigheit, en by-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

byvoeginge van tijdt ; op pene dat anders, en by gebreke van dien van wegen de houders der Wiſſelbrieven, [a] getuigkennis magh genomen worden, van wanbetalingh ; eveneens als of d'aenvaerding geweigert was.

a Proteſt.

b Alle Wiſſel-brieven moeten binnen den zeſten dagh na de vervaldagh geproteſteert worden.

[b] Alle Wiſſelbrieven van buiten komende, en elders geſloten, om hier betaelt te worden, moeten by onvoldoeningh ten uitterſten binnen den zeſten dagh na de vervaldagh, de Zondagh of heilige dagen daer in begrepen, en de dagh na de vervaldagh voor d'eerſte gerekent, ('t en zy uit laſt van de Majeſtraet de Bank voor een tijdt langh geſloten bleef, en ter oorzake van dien geen betalingh geſchien konde) aengetuight worden. En moet in dezen gevalle, ten langhſten na den derden dagh, na't openen van de bank, getuig-kennis gedaen worden. Behoudens dat in allen geval, de zeſte dagh na de vervaldagh verſtreken moet wezen.

c Geproteſteert.

Alle Wiſſel-brieven, hier ter beurſe geſloten, moeten [c] aengetuight worden na de rechten en gewoonten van de plaetze, daer de betalingh geſtelt is te geſchieden. De betalingh van alle Wiſſel-brieven hier geſloten, indien na 't overleveren en afzenden der brieven de betalingh niet veirdigh geſchiet, magh, mits verlof daer toe hebbende van Schout en Schepenen, by gijzelinge ingevordert worden.

d Geen Wiſſel-brieven of de Proteſten daer over gedaen, mogen onder Notariſſen bekommert worden, ten zy, &c.

** Proteſt.*

[d] Geen beſlagh, op een aen-getuigde Wiſſel-brief, (gelijk voor dezen wel geſchiede, waer door ook den houders der zelven het middel benomen wiert, om, by gebrek van veirdige betaling, hun recht, by wege van aentuiging na behooren op zijn tijt tegens den trekker te kunnen bewaren) of op * d'aentuiging, gedaen, mag gelden, of is van waerde ; en zijn de Notariſſen, ſchoon zoodanigh beſlagh onder hen gedaen is, het getuigh-ſchrift en de Wiſſelbrieven aen de houders, des vermaent, gehouden over te leveren, om daer meê te handelen na hun believen. Uitgenomen, indien d'aennemer by tuygh-ſchrift van de Boekhouders van de Wiſſelbank konde betoonen, dat de geheele party van de brief aen den houder op zijn reekening is afgeſchreven en [e] gelde ; in welk geval de Notariſſen het beſlagh mogen gehoorzamen.

e Validere.

Geen houder magh eenige geindoſſeerde Wiſſelbrieven, ten behoeve van den aenvaerder, uit zijn handen geven, 't en zy dat hy te vooren daer af ten volle is voldaen. Des is de houder gehouden ten verval-dage aen d'aenvaerder te toonen, dat hy de betaling, in de Wiſſelbrief begrepen, uit kracht van 't opgeſtelde indoſſement moet hebben. Wort de betaling geweigert, zoo lang hy de Wiſſelbrief in handen, en niet overgelevert heeft, moet hy de zelve Wiſſelbrief in handen van de Boekhouders van de Wiſſelbank brengen, om aldaer te boek geſtelt te worden ; alwaer d'aenvaerder de zelve magh lichten, na dat de party afgeſchreven is, en eerder niet. En by gebrek van veirdige betaling of inſchryving, moet de houder de Wiſſelbrief weder uit de Bank, en uit handen van de Boekhouders, halen, op zoo een tijdt, als hy goedt vindt zijn recht na behoorlijk [f] tuighkennis tegens den trekker, na gewoonte van de plaets, van waer die getrokken is, te kunnen bewaren.

f Proteſt.

Magh mede op zoodanige Wiſſelbrieven, noch [g] Tuigh-kenniſſen, op de zelven by gebrek van betaling gedaen, geen beſlagh geſchieden ; noch mogen ook de Notariſſen eenige bekommeringen toeſtaen, ten zy hen by [h] Tuighſchrift van de Boekhouders van de Wiſſelbank bewuſt is, dat de betaling, in de Wiſſelbank begrepen, afgeſchreven is, en den houder op zijn rekening [i] gelde.

g Proteſten.

h Atteſtatie.

i Validere.

k Niemandt magh Lingotten vebezigen, dan die uit de Wiſſelbank zijn gehaelt. Keure van 't Jaer 1656.

[k] Geen Groſſeerders, Meeſters, of andere perzonen zich met het Gout en Zilver draet-trecken bemoejende, vermogen eenige Lingotten, bereit om zilver en goutdraet daer van te trekken, gebruiken, dan die in de Wiſſelbank gekoft en gehaelt zijn, en door de Proef-meeſter van de Bank bevonden worden de fijnte te hebben van elf penningen, achtien greinen. Des is den Groſſeerder geoorloft, zijn lakkaedje zelfs te herſmelten ; doch mach het herſmolten niet tot draet gemaekt worden, voor al eer by den Proef-meeſter daer Proef af genomen is. Te dien einde wor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

worden de voorſz. Lingotten (die deze Gemaghtighden tot weering van alle bedrogh zelfs laten gieten) kennelijk gemerkt, en magh niemant op de verbeurte van hondert gulden eenige onbeproefde en ongemerkte Lingotten gebruiken, om draet daer van te trekken. Niemant magh ook zijn Lingotten, dan binnen deze Stadt en Vryheit van dien, op pene van vijf-en-twintigh gulden op ieder Lingot te verbeuren, laten groſſeren.

Ook is'er by den Gerechte een bequaem perzoon geſtelt en Gemaghtigt, die in de huizen van de Groſſeerders magh gaen, om de genen te bekeuren, die onbeproefde en ongemerkte Lingotten verbezigen.

[l] Commiſſariſſen van klene zaken en orde waer na zich de zelve te ſchikken hebben.

[l] Toen de Bank der Gemaghtighden van kleine zaken in den Jare zeſtienhondert en elf eerſt opquam, wierd'er by den Gerechte beraemt, dat'er Iaerlix alleen maer vier perzoonen gekooren zouden worden, om een Iaer in bedieninge te blyven, maer daer na is dit getal tot vyf, en endelijk in den Jare zeſtien-hondert en vijftigh, om alle voorvallende rechts-vorderingen des te bequamer kunnen af te doen, tot zeven vergroot; zulx dat'er nu Iaerlix, gemeenlijk op den veertienden van Sprokkel-maent, by Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen, zeven perzonen, ten minſte daer onder twee Oudt-Schepen, om deze Bank een Iaer lang te bedienen, gekoren en beeedight worden.

Deze mogen niet minder dan by meerder getal vergaderen, en dat op zulke uuren en dagen, als Schepenen gewoon zijn te vergaderen, uitgezeit des woensdaghs en des zaturdaghs voor de middagh.

Alle twiſtige zaken, bedragende de zom van zes hondert gulden en daer onder, 't zy in gelt of in goede (bekommeringen uitgenomen) en die uit de natuur niet behooren tot andere Banken, moeten ter eerſter aenvangh voor deze Bank af-gedaen worden; zulx niemant zich magh vervorderen eenige zaken van zes hondert gulden en daer beneden, onder eenige voorwending, 't zy van onthaling, ophouding of anders, dan alleen uit kracht van wettige bekommeringe ter eerſten aenvang * betrekken voor de Heeren Schepenen, op pene dat de vertooninge te dien einde ter rolle geſchiedde, uitgedaen, en de gene, die de zelve heeft laten aentekenen, indien hy met pleiten voor den Gerechte doende is, in een boete van drie gulden, ten behoeve der armen gedoemt wordt. [m]

* Of 't moeſte by een ſmeekſchrift verzocht worden.

[m] En volgens de nieuwe orde op 't pleiten beraemt; nemen deze Gemaghtighden mede kenniſſe in reconventie, tot de zom van zes hondert gulden en hooger niet.

Die iemandt voor deze Gemaghtighden wil doen roepen, moet zulx door een gewoonlijken bode twaelf uuren voor 't dienen van de rol doen. De ſtrijdende partyen, zijn ook gehouden zelfs in perzoon te verſchijnen, zonder zich te mogen dienen van voorſpraken, pleit-bezorgers, of iemant anders, uitgezeit vrouws perzonen, die vry ſtaet met een vooght te verſchijnen. Ook magh de gene, die ziek of uit'er ſtadt is, een ander, die geen voorſpraek oft pleit-bezorger is, oft zich met recht-zaken niet bemoeit, of geen loon daer voor ontfangt, in zijn plaets ſtuuren.

De Gemaghtighden mogen tuſſchen partyen, voor hen verſchijnende beſluiten, [n] voorraedt van te bordbrenginge, doeminge of vryſpreekinge, zulx als hen na gelegentheit der zaken oorbaer dunkt.

[n] Proviſie van namptiſſement.

By aldien de gedaeghde behoorlijk geroepen zijnde, in perzoon niet verſchijnt; wijzen de Gemaghtighden tot profijt van het derde [o] achter-blijven, 't geen eertijts op het tweede geſchiede, [p] hantvulling, en wort den eiſſcher toe-geſtaen, de penningen onder borgtoght van te herſtellen, indien zulx daer na bevonden wort te behooren, te mogen lichten. Doch is de Roe-dragende Bode, de parthye roepende om zich van zijn tweede achter-blijven te zuiveren, gehouden t' zijnen huize te laten een briefje, inhoudende van wien, waer, en tot wat tijt hy geroepen wort.

[o] Defaut.

[p] Namptiſſement.

Van alle [q] eind-vonniſſen, by deze Gemaghtighden gewezen, uitgezeit vonniſſen van * hartnekkigheit, magh men zich beroepen voor Schepenen, zonder de penningen, gelijk eertijdts wel geſchiede, voor af in handen der Gemaghtighden te ſtellen.

[q] Definitive.

* Contumacia.

Des moet de beroeper, zijn [r] beroep bin-

[r] Appel.

binnen tien dagen na d'uitſpraek van 't vonnis, den Sekretaris bekent maken, en 't zelve te vervolgen ter eerſter vierſchare, of by ſmeek-ſchrift binnen de tijdt van twintigh dagen, na dat de voorſz. uitſpraek aen Schepenen getoont is. En in beroep ontfangen zijnde, moet in handen van Schepenen ſtellen tien gulden, die hem weder herſtelt worden, indien het vonnis, daer van hy zich aen Schepenen beroept, verandert wordt. De boeten van achterblijvingen, die parthyen voor Gemaghtighden laten gaen, zijn en worden geinnet, in maniere als de achterblijvingen, die parthyen voor Schepenen dezer ſtede laten gaen. En de vonniſſen worden uitgevoert, eveneens als der Schepenen vonniſſen. En dit alles volgens d' ordonnantien van den Jare 1611. 1624. 1632. 1641. 1650. en 1651.

De vijf Commiſſariſen van de Deſolate Boedel, en orde, waer na datze zich te ſchikken hebben.

Onder de vijf Gemaghtighden van de kamer des ontaelbaren boedels, die in den jare zeſtienhondert drie-en-veertigh opgericht wierdt, moeten ten minſte twee Oudt-Schepenen zijn, en eenige die kennis van koophandel hebben; en van deze vijf, die dagelijx vergaderen, blijven 'er ten minſte jaerlix twee aen, of oudt.

Komt een ontaelbare boedel binnen deze ſtadt en vryheit van dien te vallen; 't en zy by affterven of bankrot ſpelen, worden terſtont door hun Sekretaris, in tegenwoordigheidt van twee der zelven, al de goederen opgeſchreven, de zelve in bewaringh en de boeken in verzekeringh genomen, ten profijte der ſchult-eiſcheren.

Over d' opgeſchreve Boedel worden terſtont Curateurs oft bezorgers geſtelt, die door brieven oft booden al de goederen en uitſtaende ſchulden des zelven boedels, zoo buiten als binnen der ſtadt, trachten in verzekeringh te krijgen.

De goederen mogen binnen zes weken niet verkoft worden, maer wort den ontaelbaren perzoon, of des zelfs vrienden zoo lang tijt vergunt, of hy eenigh middel moghte vinden, om den ſchult-eiſcheren te vrede te ſtellen.

Alle Koopluiden, die bankroet geſpeelt zijn, als ook hun erfgenamen, mogen al hun ſchult-eiſſcheren voor deze Kamer roepen, by daghvaerdingh, of weet-brieven, indien de zelve buiten der Stadt woonen; en aldaer ten overſtaen van deze Gemaghtighden, na voorgaende oprechte openingh van den ſtaet des Boedels, en met juiſte vergrooting van in en uitſchulden, oprechten zoodanigh verdragh (nopende het betalen van hun achterwezen in 't geheel of ten deel, gereet of op zekere tijden, mits ſtellende daer voor borgh) alſſe kunnen beramen en eens worden.

Het minderdeel der ſchult-eiſſcheren is gehouden het meerderdeel, uitmakende drié vierde deelen der ſchult-eiſchteren, en tweede derde deelen der ſchult, of twee derde der ſchult-eiſcheren, en drie vierde van de ſchult, te volgen, en hun daer meê te vergelijken.

De genen die borge, pant, of andere verzekeringh hebben, konnen tot geen verdragh gedwongen worden; maer zijn de borgen, die alleen perzoonlijk recht voor hun ſchadeloosheit hebben, van gelijke natuur en recht, als d'andere perzoonlijke ſchult-eiſſcheren.

Alle ſchult-eiſſcheren zijn gehouden hun ſchult voor deze Gemaghtighden te bewaren, die ook alle geſchillen moeten ſlechten, 't zy de Bankerotier zijn ſchult-eiſſcheren te vreden geſtelt heeft of niet.

Geen verdragh magh tuſſchen den Bankroetier en ſchult-eiſſcheren gemaekt worden, dan ten overſtaen dezer Gemaghtighden.

't Zelve gemaekt zijnde onder vaſte borgh-toght, en van de ſchult-eiſſcheren ondertekent, zijn de verdrage en hun Boedels van de Kamer ontſlagen. En mogen dan weder vry handelen als voore, midts betalende aen den Gemaghtighden d'onkoſten op den Boedel gevallen. Maer hebbenze den eenen ſchult-eiſcher meer begunſtight als d'ander, is 't verdragh te niet.

Na 't voltrekken van 't verdragh, zijn de Bankeroetier en de borgen gehouden, ten dage daer in begrepen, tot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tot verzekering der ſchult-eiſcheren, die 't zelve noch niet hebben ondertekent, zoo veel na behoorte van 't achterwezen der zelven ſchult-eiſcheren in handen der Gemaghtighden te ſtellen, alſſe by 't verdragh belooft hebben; ten einde ook deze ſchult-eiſcheren, terſtont na datze getekent hebben, hun deel van de Gemaghtighden kunnen krijgen.

Heeft d'ontelbare of des zelfs erfgenamen, op, of, na 't verdragh, bedrieglijk te werk gegaen, 't zy in 't verborgen van boeken, of brieven, of achterhouden van goederen of uitſtaende ſchulden, of onder de handt met iemant op andere voorwaerden verdragen, die blijft niet alleen van 't rechte verdragh verſteken; maer wordt ook by den gerechte geſtraft, na gelegentheit der zaken.

Die met voordacht met den ontaelbaren heult, grooter zom, of zich voor ſchult-eiſcher aen geeft, daer hy nochtans geen is, om den gemeenen ſchult-eiſcheren, ten voordeele van de Bankroetier, in hun deughdelijke achterwezen te verkorten, die wordt als een bedrieger geſtraft, en is gehouden allen ſchult-eiſcheren als eige ſchult te betalen.

Binnen zes weken geen verdragh getroffen zijnde, mogen de goederen by de [s] bezorgers verkoft worden; maer de onroerende goederen niet, dan ten overſtaen van Schepenen, en in de twaelf nachten. Doch koopmanſchappen en andere worden opentlijk by monde verkocht, ter beſcheidenheit der Gemaghtighden, zonder nadeel van 't recht der Sekretariſſen en Koncerge toekomende; maer 't verkopen van koopmanſchappen, magh voor een tijt lang, ter beſcheidenheit der Gemaghtighden, opgehouden worden, indien daer eenige opſlagh van te verwaghten is.

[s] Curateurs.

Na 't treffen van een verdragh en 't verkoopen der Goederen, wort een dagh vaſt geſtelt, tot het houden van [a] voortrek en t'zamen-deeling, tegens welken dagh-vaerding [b] alle ſchult-eiſcheren, hier woonende, door gewoonlyke daging, en vreemde door weet of aengeplakte brieven, verdaghvaert worden, om hun namen, [s] zaken, [c] voorwendinge, 't zy van voortrek of zamendeling, aen te geven.

[a] Præferentie. [b] Concurrentie.

[s] Actien. [c] Pretenſien.

Op dezen dagh varen de Gemaghtighden voort met het opnemen en onderzoeken van ieders ſchult en recht van voortrek, en doen hun beſte om de verſchijnende ſchult-eiſſcheren, dies wegen te vereenigen. Maer wil 't zelve niet lukken, wort ieder een van den genen, die elkandre niet konnen verſtaen, gelaſt binnen veertien dagen of langer, een [s] ontleede eiſch in handen der Gemaghtighden over te leveren, met ſtukken en beweringen daer toe dienende, onder behoorlyken [s] inhoudt, op pene dat de gene, die binnen de voorſz. tijt bevonden wort niet gedient te zijn, verſtaen wordt van zijn inbrengen afſtant gedaen te hebben, en wort op den eiſch en ſtukken, by d'anderen voorwenders overgelevert, alleen recht gedaen; des mogen de genen, die van hun zijde hebben gedient, binnen veertien dagen af-ſchrift van ieders eiſch en ſtukken lichten, om daer op binnen gelijke veertien dagen te ſchryven by [d] wederlegging, zonder dat daer toe voorder dagh verleent wordt; maer wordt de zaek van den voorſz. tijdt van tweemael veertien dagen gehouden in ſtaet van wijzen gebraght te zijn, en by Gemaghtighden gehandelt op het gene, dat dan ingebraght en overgelevert wordt.

[s] Gearticuleerde.

[s] Inventaris.

[d] Contradictie.

De zaek op de voortrek-dagh afgedaen zijnde, mogen de genen, die zich by d'uitſpraek bezwaert vinden, binnen tien dagen daer van beroep doen aen Schepenen; des moeten de ſtukken zoo langh in handen van den Sekretaris blijven, tot dat deze tijt verloopen, of anderzints van 't beroep ontzeit is. Moet ook de verwerver na bekome bytekeningh van gehoort te worden, verzorgen, dat de ſtukken binnen tien dagen na de verwervinge beſloten over-gebraght worden in handen van Schepenen, om uit de zelve t'oordelen of wel of qualik gedaen is, op pene van verſtek. En heeft 't vonnis van Schepenen by voorraet zijn uitvoeringe, onvermindert verdere beroepinge, en daghvaerdinge.

By

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

By deze Gemaghtighden wort vervolgens voortgevaren met het maken van [a] verdeeling, zonder te wachten dat al de penningen ingekomen zijn, maer worden de genen die voortrek hebben, toegelaten hun achterwezen by afſchryving onder borghtoght uit handen der Gemaghtighden te mogen lichten; en d'overſchietende penningen onder de gelijkdelende gedeilt, onder borgtocht ter Sekretarye te ſtellen. Doch mogen evenwel de ſchult-eiſcheren, wier recht naderhant eerſt opkomt, mitsgaders de genen, den welken 't houden van voortrek en mede-deling onbewuſt geweeſt is, naderhant een nieuwe dagh van verſchyninge verzoeken, om t' hunnen koſten, als noch op de voortrek of zamendeeling gehoort te worden.

[a] Partitie.

Zoo een huurman van een huis bankroet komt te ſpelen tuſſchen Grasmaent en den eerſten van Wintermaent, in zoodanigh geval is d'eigenaer oft de verhuurder gehouden, de meerder Iaren, die het huis verhuurt is, weder aen hem te nemen, en den boedel daer van t' ontlaſten; zulx hy maer recht van voortrek heeft op de goederen op zijn bodem bevonden, voor de huure van 't loopende Iaer, en een Jaer te voore, en langer niet, en deelt mede, 't geen hy voorder te kort ſchiet, over de te voore verſchene huis huure, nevens d'oude ſchult-eiſcheren.

Maer komt het bankroet te vallen tuſſchen den eerſten van Wintermaent, en Gras-maent daer aen volgende, in zoodanigh geval blijft de huur noch voor de tijt van een Jaer, beginnende van Gras-maent af, tot laſte van d'ontaelbare Boedel, 't zy d'eigenaer 't huis van zelfs weder aen zich nam.

De ſchuldenaren, die hun achterwezen willen [b] bewaren, en al andren, die eenigh goedt uit den boedel, als eigen zaken vorderen, zijn gehouden voor het houden van voortrek en zamendeling, en 't verkopen of 't vervreemden van 't zelve goet, hun zaek ter eerſter aenvang voor deze Gemaghtighden bekent te maken, en de bezorgers te dien einde drie dagen te voren verdaghvaerden, en nevens de daghvaerdinge t'huis te zenden hun beſluit, en 't dubbelt van al de ſtukken, daer meê zy zich meinen te behelpen.

[b] Verifiëren.

Wie zijn eigen goet doet beſlaen, moet de bezorgers binnen drie dagen verdaghveirden, en zijn zaek aenleggen, op pene van verſtek.

De verdaghvaerde bezorgers niet verſchijnende, wort verleent het eerſte [c] achter-blijven, en de tweede reize niet verſchynende, wort by den Gemaghtighden recht gedaen op het beſluit en ſtukken van de verſchijnende partyen alleen, en de gedaeghde in allen gevalle gedoemt in de koſten van 't geding, wegens de hartnekkigheit van niet te verſchijnen.

[c] Default.

De parthyen verſchijnende, wort de zake voorts voldongen en afgepleit, zonder, 't zy om merkelyke redenen, dat 'er dagh gegeven wort, om t' antwoorden, en [d] weer t' antwoorden.

[d] Repliceren.

De bezorgers iemant verdaghvaert hebbende, en zelfs niet verſchijnende, wort mede, ten verzoeke des gedaeghden [e] 't verſchenen verleent, en zoodanigh profijt als voore; des zijn dan de bezorgers gehouden de gevalle koſten uit hun eige beurs te betalen.

[e] Comparuit.

De Gedaeghden niet verſchijnende, wort 't eerſte achterblijven verleent, met een tweede daghvaerding tegens de naeſte week; en ten tweede reize niet verſchijnende, en van de daghvaerding bewuſt zijnde, het twede achterblijven, en voor 't profijt van dien hantvullinge, by aldien de zaek daer toe geſtelt is, met een derde roepinge, om de hantvullinge te zien veranderen in [f] een eind-vonnis, of anderzints recht te zien doen op de [g] voorgeſtelde zaek.

[f] Definitive condemnatie.
[g] Intendit.

Maer verſchijnende, mogen deze Gemaghtighden de zaek terſtont afpleiten, of dagh nemen ter naeſte weke, als wanneer de zelve, voor de tweedemael dienende, nootzakelijk, ('t zy om wightige redenen de Gemaghtighden anders verſtonden,) afgepleit moet worden.

Hebben de bezorgers eenigh goet of perzoon beſlagen, zijn gehouden 't beſlagh, ten verzoeke van de beſlagene, binnen drie dagen voor de Gemaghtighden te vervolgen, eiſch te doen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

doen en beſluit te nemen. Waer op dan by de [a] beſlagene voors geantwoort of dagh genomen wort, onvermindert d'afdoening by voorraedt, onder borghtoght, by zoo verre de zaek daer toe bequaem is. Doch de [b] bekommerde ſtil zittende, en geen vervolgh doende, magh 't beſlagh beklaeght, en ter naeſter vierſchare als van outs daer meê voort gevaren worden.

[a] Arreſteerde.
[b] Arreſteerde.

De zake voldongen, bepleit, of voorgedragen zijnde, wort de zelve by de [c] Gemaghtighden, aengelegt op [d] voorraedt, ofte ten principalen, na gelegentheit van zaken; en by d'een of d'ander parthy betrocken zijnde, wort de zelve vertoont en vervolght voor Schepenen op de Geprivilegeerde rolle, en aldaer afgedaen. En geſchiet 't uitvoeren van 't vonnis by [e] voorraedt, onvermindert verdere daghvaerdinge.

[c] Provisie.
[d] Gediſponeert.
[e] Provisie.

De ſchulteiſcheren des ontaelbaren boedels eenigh misnoegen over het doen der bezorgers hebbende, mogen voor deze Gemagtighden, hun klachte doen, op dat daer in behoorlyke orde na gelegentheit der zaken geſtelt wort.

De genen die tot bezorgers over een ontaelbaren boedel geſtelt worden, moeten ter beſcheidenheit van de Gemaghtighden voor hun doen vaſte borge ſtellen, om in alle gevalle 't gebrek der zelven op hen te mogen verhalen; uitgenomen indien de zelve uit de ſchult-eiſcheren gezet zijn.

De Bezorgers of Gemaghtighde ſchult-eiſcheren zijn gehouden d'ontfange penningen terſtont aen de Gemaghtighden over te leveren, en niet alleen ten einde van hun bedieninge, maer t' allen tijde rekeningh voor de Gemaghtighden te doen; en blyvenze, voor de derde reis ontboden, achter, wordenze voor de vierde reize ontboden, op pene van gyzeling. Den zelven bezorgeren wort ook ten einde van de bedieninge voor al hun moeite een eerlijk loon van de Gemaghtighden toe-gepaſt.

Doet iemant hier ter Stede, en binnen de vryheit van dien, [f] afſtant van zijn goederen, nemen de Gemágtighden, zoo dra de brieven van afſtant aen den ſchult-eiſcheren verleent zijn, by voorraet al de goederen in bewaring, en kennis van de deughdelijkheit van 't afſtant, om Schepenen voorts daer van t' onderrechten.

[f] Ceſſie.

En om te weren en voor te komen alle misbruiken en valſche liſten, die by veel perzoonen dagelix in 't verzoeken en vervolgen van voorſchrijven van den Heeren Burgermeeſteren dezer ſtede aen de E. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollant, om te verkrijgen [g] veiligheit van lichaem, en vervolgh van dien, begaen worden, zijn deze Gemaghtighden gehouden achting te geven op de gelegentheidt van het te kennen geven der verzoekeren, en Burgermeeſteren des te verwittigen.

[g] Seureté du Corps.

De gedaghvaerde voor deze Gemaghtighden niet verſchijnende, verbeurt voor d'eerſte reize zes, voor de twede twaelf, en voor de derde reis vier-en-twintigh ſtuivers; en blijft hy dan noch achter, wort door een van de Onder-ſchouten met voorgaende beraetſlaging der Schepenen gehaelt.

Alle dagvaerdingen, die voor d'uitſpraek van 't vonnis ter kamer van deze Gemaghtighden geſchieden, worden door der zelven Klerken, die gemeenlijk vier in 't getal zijn, gedaen; maer [h] d'opeiſſching, [i] vernieuwing, 't Loos- en Eigepanden, 't geen voor dezen ook by deze Klerken gedaen wierdt, door de gewoonlyke Stadts-roedragende Boden.

[h] Sommatie.
[i] Renovatie.

De vijf Gemaghtighden van de Zeezaken, die Jaerlix op den achtſten van Sprokkel-maent beêdight en gekoren worden, en ten minſte drie in 't getal vergaderen, mogen ter eerſter aenvang afdoen alle zaken en geſchillen, die Koopman en Schipper, Koopman, en Bootsgezel, Schipper en Schipper, Schipper en Bootsgezel, Koop-en Lootsman, Lootsman en Schipper, als ook Inladers, en Inladers, Reders en Reders, en Schippers en Reders, in zaken de Zeevaert bezeffende, onder elkandre uitſtaen hebben, uitgenomen in zaken van verzekering, die met den aenkleven van dien, voor den Gemaghtighden van de verzekerkamer beſlecht worden. Des, daer een gezet Schipper is, verſchijnen de Reders in plaets van zodanigen Schipper.

De vijf Commiſſariſen van de Zeezaken, en ordening waer na zy zich te ſchikken hebben.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Die iemant voor deze Gemaghtighden wil daghvaerden, moet zulx daegs te voore door een van de booden van deze kamer doen; doch zijn de ſtrijdende partyen gehouden zelfs voor hen in perzoon te verſchijnen, zonder zich van een voorſpraek, pleitbezorger of iemant anders te mogen dienen.

Kunnen de Gemaghtighden de parthyen niet vereenigen, doenze tuſſchen de zelven recht, 't zy in 't beſluiten van [a] hantvullinge, [b] eint-vonnis of [c] vryſpreeking, als hen na gelegentheit van zaken oorbaer dunkt. Maer zaken die in feiten en bewijs beſtaen, en langer tijt tot grondiger onderzoek vereiſchen, worden door hen ter eerſter aenvang voor den Heeren van den Gerechte gezonden, zonder parthyen te belaſten om te gaen voor goede mannen. Doch magh de zom van hantvulling niet boven de vijf hondert gulden bedragen.

[a] Namptiſſement. [b] Definitive condemnatie. [c] Abſolutie.

Iemant behoorlijk by een Boode voor deze Gemaghtighden gedaghvaert zijnde, en voor de derde reize niet verſchijnende, wort, ten profyte van 't achter-blijven, hantvulling van de vereiſchte penningen, verleent, hoe groot de zom ook is. En de zake daer na tegens den Gedaeghden ter Rolle vertoont zijnde, om zijn achterblijven te zuiveren, of Vonniſſe aen te hooren, en alsdan noch niet verſchijnende, wort de gewijsde hantvulling, wegens de hartnekkigheidt, verandert in een eind-vonnis, indien de zaek daer toe geſtelt is.

Van alle eind-vonniſſen by deze Gemaghtighden gewezen, magh de party zich, daer by bezwaert vindende, beroepen aen Schepenen: en moet in dien gevalle de beroeper zijn beroeping, zoo 't Vonnis, daer van hy beroep doet, ter zomme van vijf hondert gulden en daer beneden bedraeght, binnen drie dagen, en boven de vijf hondert gulden belopende, binnen tien dagen na d'uitſpraek, by den Sekretaris laten aentekenen.

D' ontfange beroeper is gehouden in handen van Schepenen te ſtellen de zom van tien gulden, die hy weder krijght, indien 't Vonnis by Schepenen verandert wort.

Die niet verſchijnt, verbeurt voor ieder achter-blijvinge vier ſtuivers.

En om alle ongeregeltheden, tuſſchen Schipper, en Schipper, mitſgaders Schipper en Bootsgezel, daer onder begrepen Reders, Bewinthebbers van de Ooſt en Weſt-Indiſche Maetſchappyen, des te beter te weeren, en voor te komen, zoo is 'er te dien einde ook een Water Onder-ſchout, om 't recht van deze Gemaghtighden te helpen ſterken.

Deze Schout mag alle bekeuringen te water doen, de boeten innen, de onwilligen aen-klagen, en vonnis verzoeken by den zelven Gemaghtigden; als ook in alle ſtrafwaerdige zaken te Water voorvallende de ſchult-plichtigen in hechtenis ſtellen, en de zelven in handen van den Officier dezer ſtede overleveren.

Tot onderhout van deze Kamer of Bank, en andere nodige onkoſten, zijn gehouden al de Koopvaerdyſchepen, die buiten gaets dezer Lande varen, onder de vijftigh Laſten, voor laſt-gelt te betalen vijftien; maer ſchepen van vijftig laſten, en daer over, komende van Weſten, Ooſten, Noorwegen, Engelant, Schotlant, oft eenige andere plaetzen daer omtrent gelegen, dertigh, en die komen by Weſten van de Kaep de Finis Terræ, of by Noorden Hitlant, zeſtigh ſtuivers.

De Schipper, die een Bootsgezel huurt, moet hem een huur-penning van zes ſtuivers op de hant geven, tot zeker bewijs van een vaſte huur.

Na 't ontfangen van de huur-penning, zijn de gehuurde Boots-gezellen gehouden binnen vier-en-twintig uren ſcheep te gaen, 't Schip te helpen toemaken, laden, ballaſten, en gereet maken om te zeilen, zonder te mogen aen lant varen, veel min vernachten, 't zy met verlof van den Schipper.

Komt de Boots-gezel niet te ſcheep, magh de Schipper een ander huuren, en verbeurt de verhuurde, indien 't een Officier is, tien, maer een ſlecht bootsgezel, vijf gulden, ten behoeve van den Water Onder-ſchout, dien de Schipper zulx op pene van dertigh gulden, moet aengeven. En is de Bootsgezel evenwel noch, indien de Schipper het begeert,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

begeert, gehouden ſcheep te komen.

'tSchip gereet gemaekt zijnde, moet 'et volk, de halve huure op hant ontfangen hebbende, binnen twaelf uuren binnen ſcheeps boort komen, indien 't ſchip na Ooſten, Weſten, Zuiden oft Noorden wil; maer binnen twee etmalen, indien na de Kaep bezuiden Finis Terræ, op pene van hun halve huur te verbeuren.

Loopt iemant van 't ſcheepsvolk met de halve huur wegh, diens naem, woonplaets, &c. moet de ſchipper voor zijn vertrek aen den Water-Onderſchout te kennen geven, op pene van 't zeſtigh gulden by den Schipper voor zijn eige rekening te verbeuren, indien hy zulx niet doet.

Geen Officier of Bootsgezel magh uit de huur ſcheiden, na dat hy t'ſcheep gekomen is, of de halve huur op hant ontfangen heeft, op verbeurte van de halve huur, 't en waer om wettige redenen, met kenniſſe der Gemaghtighden, en weder uit keerde, 't geen hy ontfangen had.

Zeit de Schipper iemandt zijn huur op, zonder wettige reden, verbeurt voor zijn eige rekening, ten behoeve van den genen, dien hy zijn dienſt opzeidt, de halve huur, of een hele maent wedde.

Geen Bootsgezel oft Officier magh uit het ſchip, dat van dezer ſtede vertrokken is, 't zy binnen oft buiten lants, gaen, veel min, zonder des Schippers verlof, aen lant te vernachten.

Wil de Schipper uit een ſchip, dat geladen wordt, of alreê geladen is, eenigh goedt daer weêr uitloſſen, en ander goedt in de plaets laden, daer in moet het bootsvolk hem gehoorzamen, op pene van een maent wedde, by den genen te verbeuren, die zich onwilligh toont; des moet ook de Schipper na 't afleggen van de reis, het volk daer voor te vrede ſtellen.

Komt 'er eenige verandering, 't zy binnen of buiten 's landts, op de voorgenome reize te vallen, 't zy in de reis te verkorten, of te verlengen, of van d'eene op d'ander te verzeilen, of herzeilen, of ook buiten de voorgenome reize te loſſen, laden, en herladen, daer in moet het ſcheeps-volk, 't zy dat 'et by de reize of maent aengenomen is, den Schipper ten dienſte ſtaen, uitgezondert op onvrye plaetſen te varen. Des is de Schipper weêr gehouden het volk, na 't afleggen van de reize, na behoorte daer voor te loonen.

Doet de Schipper een of meer volle reizen buiten 's lands, is de zelve, daer hy komt te loſſen, gehouden het volk ten vollen af te betalen, op pene van vijf-en-twintigh gulden; 't zy daer eenigh geſchil ontſtont, nopende het verlangen der gemelde reizen, en moet dit geſchil open blijven ſtaen, om hier ter ſtede afgedaen te worden, zonder elkandere eenige moeite aen te te doen, op pene van de ganſche huure te verbeuren, indien de Bootsgezel zich zulx onderwint.

Wie tegens den Schipper binnen ſcheeps-boort eenige moeite aenrecht, verbeurt zes gulden voor de zeevarende armen.

Trekt eenigh Officier oft Bootsgezel, 't zy binnen of buiten ſcheepsboort, op den Schipper, of iemant anders in ſcheeps dienſt zijnde, zijn mes, zulx moet daer na den Water-onderſchout aengegeven worden, die dan de zelven perzoon in hechtenis, en voorts in handen van den Gerechten ſtelt, om na behoren geſtraft te worden.

Na 't afleggen van de reis, en 't ontladen van 't ſchip, moet de Schipper binnen veertien werk-dagen, na 't landen, 't ſcheeps-volk betalen: en heeft den Schipper aen den Officier drie gulden, en aen een Boots-gezel twee en een half voor ieder dagh te betalen, by-aldien hy zulx binnen de vier-en-twintigh uuren, na 't ontladen oft opleggen van 't ſchip, niet doet. Doch hier onder zijn niet begrepen de Bewinthebberen van d'Ooſt- en Weſt-Indiſche Maetſchappyen, die hun volk na ouder gewoonte betalen.

Maer is het des Koopmans ſchult, dien de goederen aengaen, dat het ſchip binnen de veertien werk-dagen niet ontladen wordt, in dien gevalle moet den Koopman den Schipper alles vergoeden, en voor de ſchade inſtaen, dien hy daer by geleden heeft.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Is de Schipper, om eenigh geſchil, onwilligh in 't betalen van de huur aen 't Boots-volk, magh het volk daer over den Schipper niet ſchelden, of eenige moeite aendoen, op peene van een halve maent wedde, maer is gehouden, hem voor deze Gemaghtighden t'ontbieden, om hun verſchil voor hen beſlecht te worden.

Geen Schipper, die van deze ſtadt om de Weſt vaert, daer men maentgelt belooft, vermagh huurloon aen 't volk betalen, of hen hun artijkelbrief voorlezen, dan in tegenwoordigheidt van de Water-onderſchout, die neffens 't ſcheeps-volk den artijkelbrief onterteekenen moet, op pene van vijf-en-twintigh gulden by den Schipper te verbeuren, indien hy hier tegens zondight. Doch hier onder zijn niet begrepen de boven-gemelde Maetſchappyen.

Komt een ſchip binnen of buiten 's landts aen de grondt te raken, of te verongelukken, magh 't ſcheepsvolk niet vertrekken, zonder verlof van den Schipper, maer zijn gehouden, 't ſcheeps-gereetſchap, en Koopmans goet, na hun vermoogen, te bergen, mits daer voor genietende een redelik berghloon voor de geberghde koopmanſchap, boven hun huur, zoo hen komt op de geberghde ſcheeps-gereetſchappen.

Wordt iemandt van 't ſcheeps-volk, in 't bergen der koopmanſchappen nalatigh bevonden, of van 't ſchip wegh te loopen, zoo verbeurt een Officier boven zijn halve huur twintigh, en een ſlecht Bootsgezel, tien gulden.

Alle zaken, by deze Gemaghtighden gedient hebbende, en by beroep voor Schepenen betrokken zijnde, worden, om ſpoedigh rechtsvorderingh te krijgen, op d'ordinaris rol bepleit. Alle [a] tegenſtellingen, tegen eenige bekommeringen, gedaen op maent-gelden en wedden, onder de Weſt-Indiſche en Ooſt-Indiſche Maetſchappyen, d'Admiraliteyt, of elders onder bezondere beruſtende, dienen ter eerſter aenvangh voor deze Gemaghtighden; maer de beklaging der bekommeringen geſchiedt op de Vierſchaer na gewoonte.

[a] Oppoſitien.

In alle andere voorvallende zaken, die in deze punten niet begrepen zijn, ſchikken zich deze Gemaghtighden na de Zee-rechten en Plakkaten, daer op uitgegeven.

Tot dienſt van Burgermeeſteren, Schepenen, en de lager banken, zijn hier gemeenlijk twaelf Sekretariſſen, die door Burgermeeſteren geſtelt worden, en de Sekretary bedienen. Tegenwoordigh bekleden deze plaetzen de volgende Heeren: Sekretariſen.

Mr. Jan Roeters.
Lieve van Loon.
Mr. Jan Korver.
Niklaes Nicolai.
Hendrik van Bronkhorſt.
Dr. Dirk Schaep.
Mr. Wybout Slichter.
Mr. Steven vander Hagen.
Mr. Jakob Vogelaer.
Jan Witſen.
Mr. Cornelis de Vries. [s]
Mr. Harman van de Pol.

[s] Van de Heeren Treſorieren Ordinaris.

Buiten dezen hebben de Gemaghtighden der Zee-zaken hier ter ſtede hun bezondere Sekretaris, en bekleedt tegenwoordigh die plaets

Dirk Strijker.

Gelijk mede de Gemaghtighden van de Kamer van de Deſolate Boedel mede haer bezondere Sekretaris en Boekhouder hebben, en bekleden tegenwoordigh die plaetzen

Frans Bruining, Sekretaris.
Willem Muylman, Boekhouder.

De vijf Accijs-meeſters, die hun zitplaets in 't Accijs-huis by de Oudebrugh hebben, ontfangen alleen maer de ſtadts-pacht, van d'inkomende Granen, Azijn en Bieren; want de andere pachten, zoo ſtadts- als landts pachten, worden aen bezondere perzoonen, voor een zekre zomme gelts, jaerlix verpacht. Accijs-meeſters.

ZESTE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ZESTE HOOFTSTUK.

Van Lijf-ſtrafbare zaken.

DE voornaemſte ampten, waer by de regeeringh en welſtant van deze ſtadt beſtaet, verklaert hebbende, acht ik niet ongerijmt te zijn, in 't kort noch iets van het Schout-ampt, (vermits het gene, dat te voore, des aengaende, daer af geſproken is, meeſt des zelfs weirdigheit is rakende) als ook van de Lijf-ſtrafbare zaken, hooge Vierſchaer, op wat wijze hier ter ſtede in lijf-ſtrafbare zaken te werk gegaen wordt, en wat des meer zy, hier by te voegen.

> Hier in komt deze Stadt met de Couſtumen van Antwerpen over een. cap. 23. art. 1.

Voor eerſt moeten alle misdadigen, by den Schout, zijn' Onder-ſchouten, en hun dienaers aengetaſt, gevat, en in de gevangkenis, de Boejen genaemt, gebraght worden.

> D. Couſtum. van Ant. cap. 13. art. 3.

Maer in 't afzijn, en by gebreke van den Schout, Onder-ſchout en dienaren, ſtaet een ieder vry, 't zy poorter, ingezeten, oft vreemdeling, alle misdadigen, die op 't feyt betrapt worden, aen te taſten, vaſt te houden, oft de zelve te leveren in handen van den voorſz. Opper, oft Onder-ſchouten en hunne dienaers, oft in de voorſz. gevangkenis.

> [a] Criminaliter agere.
>
> [a] Intenteren.

Een byzonder perzoon magh hier geen [a] lijfſtrafbaer eiſch doen, tot openbare oft heimelyke ſtraffe van eenen misdadigen, nochte ook eenige actien [a] onderſtaen, voor 't gemene beſt, maer moet het zelve gedaen worden by den Schout, oft in zijn afzijn, by des zelfs Stedehouder, met den welken een byzonder perzoon voor zijn eigen aen gelegentheit, zich voegen magh.

> [b] Ageren.
>
> [c] Concluſie.

Maer in zaekken van ongelijk, of hoon, vermagh een ieder voor zijn byzonder belang te [b] dagen, en daer toe zoodanige [c] beſluit nemen, als hem na gelegentheit der zaken geraden zal dunken.

De Schout, nochte zijn' Onder-ſchouten, nochte ook zijne dienaers mogen geen Poorter van Amſterdam, nochte geen Ingezeten der ſtadt, die met zijn huishouding een vaſte woonplaets binnen de zelve ſtadt, of vryheyt van dien heeft, vangen, nochte aentaſten, ſchoon hy by iemant bedragen oft aen-geklaeght wort, by zoo verre de zelve is ſtaende ter goede name en fame, ten zy mits redenen, en dat by toeſtemming van Burgermeeſteren en Schepenen der zelver ſtede.

De Schout magh niemant, om lijfſtrafbare zaken, binnen zijn huis vangen, ofte uit den huize halen, ten zy zulx geſchiedt, by uitdrukkelijk voorgaende verlof en toeſtemming van Burgermeeſteren en Schepenen, de welken te vooren, eer datze den Schout zoodanigh verlof mogen geven, van de ſtaet en gelegentheit der zaken ook kennis moeten nemen.

> Volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren. Zie p. 87.

Ook vermogen de voorſz. Officieren geen Poorter gyzelen, vangen, bekommeren, noch eenigh hinder aen lijf ofte goedt doen, by aldien hy genoech en volkomentlijk ter beſcheidentheit van Schepenen, verzekering kan doen, dat hy 't recht verbeiden zal van 't geene, dat de voorſz. Officieren op hem zouden mogen te zeggen hebben.

> Zie p 88.

En dit heeft plaets in alle misdaden en feyten, die een Poorter van Amſterdam begaen en gedaen magh hebben, uitgezeit in moort, brant, vrouwen-kracht, reeroof, en indien een Poorter zich gewapender hant ſtelde tegens de Hooge Overheit, of misdede binnen den Raedſlot van Reigersbroek, ter ouder Amſtel, en aen de Conynen in Goylant, volgens het boven-gemelde voor-recht. En of 't nochtans gebeurde, dat een Poorter van Amſterdam ter zake van eenige andre misdaden, niet onder de voorſz. zeven puncten begrepen zijnde, gevangen en aengetaſt moghte werden, zoo zoude de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Schout nochtans, of de gene, die hem als gevangen, langs 's Heeren ſtraten, om in de Boeyen gebraght te worden, leide, den voorſz. Poorter moeten laten gaen; by aldien iemant bekent en ſuffiſant zijnde, aenboodt verzekering te doen, dat de voorſz. gevangen Poorter in 't recht verſchijnen, en recht verbeiden zal, van 't gene de Schout op hem zoude mogen te zeggen hebben. Maer dit niet geſchieddende, en de voorſz. gevangen Poorter, mitsdien in den Boeyen dezer ſtede gebraght zijnde, om eerſt ondervraeght, en daer na voor den Rechter geſtelt te worden, om vonnis te verwaghten, vermagh zoodanigh Poorter daer tegens [a] uitvlucht nemen, en te verklaren ongehouden te zijn, de zaken ten [b] voornaemſte te verantwoorden, voor en al eer hy uit krachte van het gemelde voorrecht onder borghtoght van recht te verbeiden, ontſlagen zy. 't Geen in zulk een gevalle, den voorſz. Poorter niet geweigert, maer toegeſtaen, en ook by Schepenen bewillight wordt, namelijk, dat hy uit der hechteniſſe, uit krachte van het voorſchreve voorrecht, onder handt-taſtinge en belofte van t' allen tijden (des by mijn Heere den Schout met goetdunken der Schepenen vermaent zijnde) weder in rechte te verſchijnen, ontſlagen wordt; midts daer voor ſtellende borge tot zulk een zom van penningen, als Schepen, na gelegentheidt der zake, daer op ſtellen zullen.

[a] Excipieren.
[b] Principalen.

Ook mogen de voorſchreve Schouten, Onder-ſchouten, noch hunne Dienaren, niet in eenige der Poorteren, ofte ingezetenen huizen komen, of gaen, noch eenige huiszoekingh doen, noch om lijf- of onlijf-ſtrafbare zaken, (uitgezeit in oneerlijke huizen, plaetzen of herbergen) voorder dan de voorſchreve Poorteren, ingezetenen, oft hun huisvrouwen en huisgezinnen in hun afzijn toelaten, 't en zy met oorlof van Burgermeeſteren en Schepenen, en in hunner tegenwoordigheidt, of ten minſten van twee Schepenen by hen daer toe geordent.

De Baljieu van Amſterlant vermagh binnen de ſtadt en vryheit van Amſterdam niemandt in hechtenis nemen, noch eenige eiſch van hooge rechts-dwangh plegen; maer zulx komt alleen den Schout van Amſterdam, en niemandt anders toe. Ook vermagh de Schout van Amſterdam geene misdadigen, ſchuldenaers, of bankkroetiers, binnen dezer ſtede, en haer vryheidt, geleide geven, zonder verlof van den genen dienze misdaen hebben, ofte ſchuldigh zijn, en nochte ook daer-en-boven zonder verlof van Burgermeeſteren en Schepenen.

Couſtum. van Amſt. cap. 13. art. 16. 17.

De Dienaren van den Schout zijn ſchuldigh, Burgermeeſteren en Schepenen aen te brengen, de zware misdaden, die binnen deze ſtadt, en vryheidt van Amſterdam, geſchiedden, zoo haeſt als die tot hun kennis gekomen zijn, ſchoonze de misdadigen niet kennen, of weten te noemen, om daer af terſtondt wettige [c] berichtingh te nemen, en daer in te verzien, zoo als na gelegentheidt der zaken bevonden wordt te behooren.

Artic. 1[illegible]

[c] Informatie.

En by aldien hier een moort, dootſlagh, oft andere zware misdaet begaen is, en men niet weet by wien 't zelve gedaen magh zijn, zoo is men alhier gewoon, te roepen den genen die daer van eenige kennis hebben, te weten, de waert en waerdinne, in wiens huis zulx bedreven is, of de gebuuren en allen anderen, daer van men meent eenige kennis te krijgen, die op alles wel ſcherpelijk af gevraeght, en hun verklaringen by geſchrift geſtelt worden.

Artic. 19.

Wyders, op dat men zoude mogen komen tot kennis van den geenen, die zulke zware misdaden begaen hebben, zoo is men alhier gewoon, ten einde zoodanige feiten niet ongeſtraft zouden blijven, maer anderen tot een exempel, 't zy of de misdadigen bekent zijn of niet, ter puye van 't Stadt-huis, na voorgaende klok-ſlagh, afkunding te doen, inhoudende, dat Burgermeeſteren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

en Schepenen belaſten en ordeneren eenen ieder, die den geenen, 't voorſz. feit begaen hebbende, weten, of gehuiſt gehooft, oft verſteken hebben, 't zy in ſchepen, ſchuiten, of andere plaetzen, dat zy den zelven terſtont te voorſchijn brengen, op pene van aen den lijve, ter beſcheidenheit van Mijn E. Heeren van den Gerechte, geſtraft te worden.

En ten einde een ieder, in 't aenbrengen van zodanige misdadigen, des te vlytiger zoude zijn, zoo wort by deze afkundinge, den genen, die de misdadigen aenbrengen, zulx datze terſtont of namaels in hechtenis raken, van dezer ſtede wege belooft, zulk een zom van penningen, als na gelegentheit der misdaden bevonden wort te behooren.

ZEVENDE HOOFTSTUK.

Van het pijnigen en ſcherpe onderzoeking.

ALs de Schout van Amſterdam niet willigh zijne gevangenen kan doen belyden de feiten en misdaden, daer meê hy den zelven is bezwarende, dan zoekt hy daer toe te bekomen [a] invormingen, of onderrigtingen; en de zelve bekomen hebbende, ſtelt de gevangenen voor de bank van den Gerechte, en neemt zijn eiſch dat de zelve by vonnis mogen geſtelt worden in zijn handen, om hen by pijne te doen verklaren de waerheit van 't geen hy hen te laſt is leggende, te dien einde overleverende zijn invormingen of onderrichtingen. En hoewel Schepenen na deze onderrichtingen, uit kracht van de zelve of eenige andre klare kentekenen, de zelve gevangenen ſtellen in handen van den Schout, om gepynight te worden, zoo vermagh nochtans de Schout niemant aen te taſten en te pynigen anders, dan ten overſtaen van Schepenen, of immers het meerdeel der zelven. De [b] belijdeniſſen der gevangenen door 't pynigen uit-geperſt, worden door een Sekretaris, in tegenwoordigheit van Schepenen aen-getekent, en daer na den zelven gevangenen, ontſlaekt zijnde, voor-gelezen en gevraeght, of zulx de waerheit zy, en ofze daer by volharden. Verklaren de gevangenen de waerheit te wezen, 't geen by den Sekretaris in tegenwoordigheit van Schepenen is voorgelezen, en volhardenze daer by, zoo worden deze belijdeniſſen gehouden voor wettige bekenteniſſen, als voor Schepenen gedaen, en geſchiet daer op ook recht en vonnis, zulx als na de gegentheit der feiten bevonden wort te behooren.

[a] Information.

Couſtum van Antv. 14. art. 1.

[b] Confeſſien.

Maer in zware misdaden, als, moort, dootſlagen, brantſtichten en diergelijke; daer van wort den gevangenen vier-en-twintigh uuren na hun gedane belydenis, 't zy willige of by pyning, andermael voor-gelezen hun belydenis, en gevraeght, ofze daer by als noch volharden, en indien gevalle worden de zelve ook voor wettige bekenteniſſen gehouden, en wort als voore daer op recht gedaen na gelegentheit der zaken.

De Schout magh ook de gevangenen niet anders of langer laten pynigen als Schepenen goedt-dunkt. En wat een Poorter aengaet, die magh, zonder voorgaende verlof van Burgermeeſteren en Schepenen, niet gepijnight worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ACHTSTE HOOFTSTUK.

Van de Hooge Vierſchaer, en op wat maniere hier ter Stede in Lijf-ſtrafbare zaken te werk gegaen wordt.

LYf-ſtrafbare zaken worden hier t'Amſterdam bepleit [a] ordenlijk, of [b] buiten-ordenlijk, na dat de zaken bevonden worden geſtelt te zijn.

a Ordinaris. b Extraordinaris.

Dien volgend is de Schout van Amſterdam gewoon alle gevangenen (tegens den welken hy gehouden is, zonder uitſtel te dingen, na gelegentheidt der misdaden) t'ondervragen in tegenwoordigheit, en ten overſtaen van twee Schepenen, of ten minſten die daer toe by de ganſche Bank gemaghtight worden, zonder dat hy vermagh eenige gevangenen uitter hechtenis te ſlaken, dan by voorgaende vonnis, of kennis van Schepenen.

En zoo wanneer by Schepenen eenige gevangenen uit der gevangkenis ontſlagen zijn, onder hanttaſting en belofte van t'allen tijden (des vermaent zijn) weer voor 't recht te verſchijnen, zoo is de Schout van Amſterdam gehouden de zelve geſlaekte perzoonen, ten eerſten recht-dage daer na weder op zijn rolle te ſtellen, en tegen den zelven te dingen, in allen ſchijn als ofze noch in nauwe hechtenis zaten.

Maer als by Schepenen verſtaen wordt, dat eenige gevange perzoonen, als voore uit der hechtenis gelaten zijnde, niet ontfangen zullen worden in een [c] gewoonlijk geding, zoo zijn de zelve perzoonen gehouden op den eiſch t'antwoorden, tot zulken dage als by Schepenen goet gevonden en geordent wordt; en daer na binnen zekeren tijdt, mede ter bevel van Schepenen, gereet te komen, vonnis te verwachten, en dat alles by monde, of op verſteke zommarien, zonder de zaek op eenige rollen te ſtellen.

c Ordinaris Proces.

Alle perzoonen, gevangen zijnde ter zake van enkele dieveryen, en andere misdaden, tegens den welken de Schout geen [d] hals-eiſch neemt, worden voor Schepenen alleen geſtelt, zonder dat Burgermeeſteren daer over geroepen worden; en worden dezelve by Schepenen geſtraft, met heimelijke of openbare gezelingh, ballingſchap uit 'er ſtadt, in het Tuchthuis, of Spinhuis, na gelegentheit van de misdaden en zaken. Ten zy de zelve perzoonen waren Poorters dezer ſtede, in welk geval Burgermeeſteren mede daer over geroepen worden, om hun goeddunken daer over te geven.

d Capitale Concluſie.

Maer over gevangenen, tegens den welken de Schout zijn eiſch doet, datze met 'er doodt zullen geſtraft worden, ('t zy de zelve Poorteren of vreemdelingen zijn) worden Burgermeeſteren mede geroepen, om hun [e] zin-uiting daer over te geven.

e Advijs.

En wordt als dan in een beſloten kamer, (na dat de gevangen, aldaer ter recht geſtelt is, zijn belijdenis heeft hooren lezen, en ook gehoort den eiſch en ſlot-vonnis van den Schout) de belijdenis van de gevangen, mitsgaders d' [f] onderrichting van den Schout wel onderzocht, en daer na uitſlot gedaen, zulx als na gelegentheit der misdaden bevonden wordt te behooren.

f Informatie.

En valt het beſluit zoodanig, dat de gevangen met 'er doodt geſtraft zal worden, zoo wordt daer toe zekeren dagh geraemt, en den Schout belaſt een ſcherp-rechter te ontbieden, en voort orde te ſtellen, dat zulx ten beſtemden dage magh geſchieden, en in 't werk geſtelt worden: En om 't zelve den zelven gevangen te verwittigen, zoo gaet de Schout eenen dagh voor den beſtemden tijdt met twee Schepenen, daer toe by de

Bank

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Bank Gemaghtight, uit Schepenen-kamer, in de gevangkenis, en brengt den gevangen daer uit onder den blooten Hemel, en zeit hem aldaer aen, dat hy van mening is, hem 's daegs daer aen ter hooger Vierſchaer te dagen, en een dagh van den hooghten te leggen, voorts hem vermanende om zich tot ſterven te bereiden, brengende den zelven gevangen terſtont in de Pijn-kamer, alwaer hy dien dagh en den volgende nacht bewaert wordt by Schouts Dienaers, en door den Dienaer des Goddelijken Woordts vermaent en getrooſt wordt.

Couſt. van Antw. Cap. 3. Art. 4. En op den beſtemden dagh, tegens den middagh, gaet de Schout met Schepenen uit de Schepens-kamer in de openbare Vierſchaer, alwaer de gevangen mede gebraght wordt, en zittende aldaer de Schout in 't midden, en de Schepenen ter weder-zijden, wort by den Schout van 's Heeren wege vermaent het vonnis, of het hoogh genoech op den dagh is, om vierſchaer te ſpannen, en recht te doen, naer ouder gewoonte deſer ſtede.

En 't vonnis dienvolgende by Schepenen gewezen, en uitſpraek gedaen zijnde, dat 'et hoogh genoegh op den dagh is, om vierſchaer te ſpannen, en recht te doen, worden als dan in 't kort by den Schout de quade feiten en misdaden van den misdadigen verhaelt; en beſloten dat de zelve misdadige, aldaer tegenwoordigh, by Schepen-vonnis verklaert zal worden een kindt des doodts; doch al eer dien Artic. 5. aengaende vonnis gevelt wordt, gaen Schepenen uit d'openbare Vierſchaer in orde van boven af in Burgemeeſters kamer, om aldaer te ſtemmen, dien belangende 't gemelde beſluit te hervatten, en t'onderzoeken of een ieder by 't voorgaende beſluit is volhardende. Indien ja, zoo treden Schepenen weder uit Burgermeeſters kamer in de Vierſchaer, alwaer de Schout 't vonnis van 's Heeren wege vermanende, by Schepenen den gevangen voor een kindt des doodts verklaert wordt.

Daer na doet de Schout eiſch, en beſluit, dat de gevangen, ter oorzake van zijn grove misdaden, by Schepen-vonnis gedoemt zal worden, om met den vuur, koorde, of zwaerde geſtraft te worden, zulx dat 'er de doot op volght, of anderzints, als hy na gelegentheit der misdaden bevint te behooren. Dit gedaen zijnde, gaen Schepenen voor de tweede reize, in Burgermeeſters kamer, om [a] zin-uitting te halen, en t'ondervinden, of een ieder by het voorgaende beſluit is volhardende. En indien hier by volhart wordt, gaen Schepenen weder uit de kamer van Burgermeeſteren in de Vierſchaer, alwaer de Schout het vonnis vermanende, de jongſte Schepen zeidt en verklaerdt, dat Schepenen voor vonnis wijzen, 't geen by den Sekretaris zal gelezen worden. En dienvolgend wordt by den Sekretaris luits keels het vonnis, by hem te voore, volgens het voorgaende beſluit, gemaekt, en in 't geſchrift geſtelt, gelezen. Hier op wordt de misdadige, na dat hy te voore door den Dienaer des Goddelijken Woordts hertelijk vermaent en getrooſt, en op de Zegel-kamer 't gebed voor den zelven uit-geſtort is, gebracht op 't ſchavot, daer hy de ſtraffe t'ontfangen heeft.

[a] Advijs.

NEGENDE HOOFTSTUK.

Van 's Heeren Slooten, en den Cipier.

Binnen de ſtadt van Amſterdam, en hare vryheidt, mogen geen gevangenen, die om lijf of onlijfſtraf bare zaken gevat zijn, in eeniger maniere in hechtenis gebracht en gehouden worden, dan in de Boeye dezer ſtede, daer toe geſtelt. En die bevonden wordt byzondere kerkeren te houden, die vervalt in een pene, daer toe by den gerechte geſtelt: name-

Ttt melijk,

melijk, hy wordt gedoemt zoo langh in de gemeene gevankenis te blijven, als hy den anderen in zijn bezondere gevangkenis gehouden heeft; en daer-en-boven van zijn' eere berooft, en verlieſt zijn recht, 't welk hem tegens zyn party toequam.

En op dat de gevangenen dezer ſtede, wel bewaert en bezorght zouden mogen zijn en blijven, zoo is een ieder wel uit-drukkelijk verbooden, eenige ſlooten van den Heere of dezer ſtede op te breken, om de gevangenen daer uit te loſſen, op de verbeurte van zijn lijf.

In 't Keurboek van de Letter A, en C.

Desgelijx is een ieder verbooden, den gevangenen geen geweer te brengen, daerze de Boeyen mede open zouden mogen breken, om daer uit te geraken, op de verbeurte van zijn hant, of hondert gulden.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 7.

Ook is de Cipier dezer ſtede gehouden, in de Boejen t'ontfangen al de gevangenen, die hem by den Schout, zijn' Onder-ſchout, hun dienaers of Deurwaerders uit den naem van 't Hof van Hollant opgedragen en over-gelevert worden.

De Cipier is gehouden alle gevangenen, zoo wel die om lijf als onlijfſtraf bare zaken gevat worden, wel en getroulijk te bewaren. Te dien einde is hy ook gehouden alle nachten in de Boeyen te ſlapen, en indien hy nootshalve daer buiten moet vernachten, magh hy zulx niet doen zonder eerſt daer toe bezonder verlof van den Schout te hebben, op pene van opſchortzing voor de eerſte reize, en voor de twede reize op verſtek van zyn ampt.

Raekt een der gevangenen door onachtſaemheit uit de Boejen, daer voor is de Cipier aenſprakelyk, en magh ter zake van dien, tegens hem met alle ſtrengheidt te werk gegaen worden, zulx na rechten bevonden zal worden te behooren.

De Cipier is genootzaekt rol te houden, en daer in te tekenen, de namen en toenamen der gevangenen, wanneerze in de Boejen gekomen, en daer uit gegaen zyn, en voorts bezonder, rol te maken, van al de kleederen, geldt en andere dingen, daer mee zy in de gevangkenis gekomen zijn.

De zelve is ook gehouden, alle veertien dagen, den Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen over te leveren de namen der gevangenen, die hy in bewaernis van Stads wege is hebbende, met uitdrukkingh van dagh, op den welken zy in hechtenis geraekt zijn.

De Cipier is ſchuldigh op Schouts vermaning alle gevangenen, die om halszaken gevangen zijn, in de Boejen of yzer te ſlaen, of in beſloote plaetzen te huizen, zonder dat hy vermagh de zelve gevankenis te verlichten of verzoeten, anders dan by uitdrukkelijk toeſtaen en verlof van den Schout.

Het komt ook den Cipier toe, acht te nemen, en ſcherpelijk toe te zien, dat de gevangenen, bezonder, die op den hals zitten, geen meſſen, yzers, of ander geweer, zoo riemen, kouſſebanden als anders, by zich houden, daer mee zy hen eenighzins zouden mogen behelpen, om uit te breken, of hen zelven te misdoen. Te dien einde om zulx voor te komen, is de Cipier gehouden al de gevangenen, en ook de gevangeniſſen wel te bezichtigen, ten minſte driemael ter weke, zoo wel by dage, als by nachte. En op dat zulx en wel zonder gevaer magh geſchiedden, zijn de Schouts-dienaren gehouden, den voorſz. Cipier hier in tot zijn vermaning de hant te bieden. De Cipier vermagh ook niemant, dan met bevel van den Schout, uit de Boejen laten gaen, 't zy ook om wat zaken datze gevangen zijn. De zelve is ook gelaſt alle overtreders, onder zijn bewaring zijnde, die ter zake van vechten, mes of eenigh ander geweer te trekken, by Schepenen gedoemt zijn, in 's Heeren ſloten te leggen te bier en te broode, dat hy hen geen ander koſt of bier magh, of doen geven, op verſtek van zijn dienſt.

In 't Keurboek van de Letter E. Fol. 13. en Letter G. Fol. 38.

NEGENDE HOOFTSTUK.

Van dootſlagen en Voor-rechten van 't verbeuren der Goederen.

AMſterdam heeft by Hantveſte van Graef Willem van Henegouwe; dat zoo wie van de Poorteren een manſlacht begaet, en daer op begrepen wordt, verbeurt zijn lijf, indien hy verwezen wort als recht is, en van zijn goet aen den Heer niet meer als twintigh pont Hollants: ontruymt hy, en wort hy balling gemaekt, zoo zal de Heer inſgelijx van zijn goet niet meer hebben als twintigh pont Hollants, en is den Schout alsdan gehouden na recht tegens hem te rechten. Zie Pag. 72.

Zie Pag. 79. Desgelijks heeft Amſterdam by Hantveſte van Keyzerinne Margriet, des voor-gedachten Graef Willems zuſter, dat zoo wie van haren Poorteren een dootſlagh begaet, buiten der zelve ſtede, wanneer hy zal gezoent hebben tegens de Magen des dooden, niet meer aen den Heer zal ſchuldigh zijn dan tien pont van boeten, en tien pont voor de lantwinning, en niet meer.

Zie Pag. 81. Voorts heeft Amſterdam by Hantveſte van Hertogh Willem van Beyeren, dat zoo wie van haer Poorteren zijn lijf met recht verbeurt, tegen den Grave niet meer verbeuren magh, dan de helft van zijn eigen goet, en dat d'andre helft zijn wijf, ofte zijne wettige kinderen of zijne rechte erfgenaemen zullen na zich nemen.

Zie Pag. 85. Noch hebben die van Amſterdam, als in Amſtellant gelegen, met die van Amſtellant en Goylant gemeen, by Hantveſte van Hartogh Albert van Beyeren als Ruwaert van Hollant, dat zoo wie een man dootſlaet in den voorſz. lande, en met recht daer in verwonnen wort, vry zal zijn, midts aen den Heere gevende hondert pont van zijnen goede; maer by aldien'er meer dan eenen man met den zelven dootſlage beſchuldight en bezwooren wierde, zoo zoude elk van de beſchuldighde in zulken gevalle aen den Heer uit zijn goedt verbeuren tzeſtigh pont, en daer toe den dootſlagh des dooden magen, tot zeggen van den Gerechte, beteren, ofte vredelo os des lants blijven. Maer by aldien de hantdadige met verſcher hant wierde begrepen, en over den dootſlagh verwonnen als recht is, zoo zalmen 't zelve rechten aen zijn lijve, en daer en zal de Heere, nochte yemant, yets van genieten.

Endelijk hebben die van Amſterdam, by Hantveſten van Hertogh Willem van Beyeren, des voor-gedachten Albrechts zoon, dat niemant van haer Poorteren meer tegens den Heer verbeuren magh, van eenige zaken of breuken, dan zijn lijf, en hondert pont uit zijn goedt. Zie Pag. 101.

En zoo wanneer den rechter gebleken is, dat 'er iemant van menſchen handen om 't leven gebraght is, en de misdadige op de verſche daet niet gekregen wort, is 't evenwel geoorloft den omgebraghten ter aerde te beſteden, en des niettemin als dan zijn klachten te doen, in allen ſchijne als of het doode lichaem noch boven der aerde ſtont: volgens de Willekeuren, ſtaende in 't Keurboek van de *Letter* A. *Fol.* 1. En *Lett.* C. *Fol.* 5.

Indien iemant door een ander in zijn eigen huis omgebraght wort, die wort daer over als een moorder geſtraft: wel-verſtaende dat een ieder in zijn eigen huis zonder iets te verbeuren, zich daer tegens te weêr magh ſtellen. In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 24. als ook C. Fol.

Desgelijx wordt de gene, die een ander met een booge ter neder velde, dat hy doodt bleef, als een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

moorder geſtraft, volgens de twee boven gedaghte keuren. Mede lijdt de gene moorders ſtraffe, die iemant in de Kerk of op 't Kerkhof om 't leven brengt.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 6.

De gene, die iemandt met voordaght, of zonder woordt of weerwoordt, of by diergelijke onbehoorlijke manieren doodtſlaet, word als een moorder, of anders, ter beſcheidenheidt van den gerechte, geſtraft.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 2.

En om alle doodt-ſlagen, die binnen dezer ſtede, en vryheidt van dien zouden mogen geſchiedden, voor te komen, en te verhoeden zoo veel als 't mogelijk is, en den dootſlagers en misdadigen des te beter te bekomen, en te ſtraffen, zijn alle herbergiers, in wier huizen zulx geſchiedt, gehouden, des nedergeſlagen, en doodt-ſlagers naem terſtondt, of ten uitterſte een uur daer na, by een briefje aen den Officier bekent te maken, op de verbeurte van vijf-en-twintigh guldens.

Willekeure Letter G. Fol. 384.

Insgelijkx zijn ook alle poortiers en boomſluiters verplicht, zoo haeſt tot hunner kenniſſe gekomen is, dat-'er binnen de ſtadt een manſlacht begaen zy, op ſtaende voet de buitenpoorten en boomen, daer zy geſtelt zijn, te ſluiten, en voorts de naeſte portiers en boomſluiters des te verwittigen: de welken ook alsdan hun poorten en boomen gehouden zijn te ſluiten, en den anderen poortieren en boomſluiteren, hen aldernaeſt zijnde, daer van kuntſchap te doen, en zoo voorts met de zon om.

Zijn ook de voorſchreve portieren en boomſluiteren gehouden, terſtondt den Heeren Burgermeeſteren aen te dienen, uit wat oorzake, by hen de poorten en boomen geſloten zijn.

Ook mogen geen ſchippers, ſchuytevoerders, wagenaers, ofte iemant anders, by aldien tot hunner kenniſſe gekomen is, dat 'er een manſlacht begaen zy, met hun ſchepen, ſchuyten, wagens, karren ofte paerden wegh rijden, ofte hen-luiden ſchepen, ſchuyten, wagens, karren ofte paerden leenen en geven, op den welken eenighzins achterdenken valt, datze de doodtſlagers zouden mogen wezen, op de verbeurte van vijf-en-twintigh guldens, en daer-en-boven, na 't goetdunken van den gerechte, na gelegentheidt der zaken geſtraft te worden. Insgelijx vermagh niemant, kuntſchap van de begane doodtſlagh gekregen hebbende, in zijn huis ontfangen, bergen, nochte eenighzins verſteken, ofte ook naderhant kennis daer van krijgende, aldaer behouden, oft in eeniger maniere wegh helpen den genen, daer eenigh quaet vermoeden op valt, op gelijke pene als boven.

En is een ieder ſchuldigh, zoo wanneer uit zake van een doodtſlagh, of moort, huiszoeking geſchiedt, den Schout, zijn onder-ſchout en dienaers, mitsgaders allen anderen, die daer toe van Burgermeeſters en Schepens wegen gemaghtight worden, in zijn huis, pak-huis, ofte ſchuure te laten komen, op en neder te gaen, zoo hen-luiden belieft, om den hantdadigen te zoeken, zonder daer tegen te zeggen.

En by aldien, dezer zaeks halve, eenige afkundinge is gedaen, om den hantdadigen ten voorſchijn te doen komen, is alsdan een ieder gehouden, (volgens 't bevel van den E. Heeren van den Gerechte, in de voorſchreve afkundinge gemelt) die den genen, die 't feyt bedreven heeft, weet, oft gehuiſt, gehooſt, oft verſteken heeft, 't zy in ſchepen, ſchuiten, oft in andere plaetzen, den zelven terſtondt te voorſchijn te brengen, te verklikken, en aen te brengen, op pene van aen den lijve, ter beſcheidenheit van den Gerechte, geſtraft te worden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

TIENDE HOOFTSTUK.

Van Wapen - trekken, Vechten en Quetzen.

In 't Keurboek van de Letter G. Fol. 384.

DE gene, die iemant met de hant oft anderſints ſlaet of ſtoot, vervalt in een boete van drie gulden.

En zoo wie op iemant een mes oft ander geweer trekt, zonder den zelven nochtans te quetzen, die wort in hechtenis en te bier en te broot gezet, op zijn eigen koſte, den tijt van zes weken lang, oft moet daer voor aen den Heere betalen de zom van twaelf Karolus gulden.

De gene, die iemant met een mes oft ander geweer ſlaet oft quetſt, wort in 's Heeren ſloten geleit, en op zijn eigen onkoſte te bier en te broode gezet, den tijt van drie maenden lang, of moet daer voor den Heere betalen de zom van vier-en-twintigh gulden.

Wie ſtenen uit de ſtraet trekt of neemt, en, als ook eenige loode of yzere klooten by hem draeght, en daer meê vecht of werpt, die wort in 's Heeren ſlooten gebraght, en drie maenden lang op zijn eigen koſten te bier en te broode gezet, of heeft daer voor aen den Heere te betalen vijf-en-twintigh gulden, of wort anderzints, der beſcheidenheidt van den Gerechte, geſtraft. Maer de gene, die iemant daer mede queſt, wordt een half Jaer te bier en te broode gezet, of moet daer voor betalen vijftigh gulden.

Gebeuren deze zaken by nacht, tuſſchen het 's avonts en 's ſmorgens luiden van de poort-klok, zoo is de boete en ſtraffe dubbelt.

De gene, die iemant in eenigh gekijf of twiſt, eerſt met de vuiſt of ander geweer ſlaet of queſt, dien wordt het betalen der boete van beide parthyen opgeleit.

En is den Schout en Onder-ſchouten geoorloft, den genen, die by hen op 't overtreden dezer punten betrapt wort, in 's Heeren ſloten te mogen brengen. Ook is den Cipier, in wiens bewaernis deze overtreders gelevert worden, by den Gerechte belaſt, deze overtreders geen andere koſt voor te zetten, dan broot en klein bier, op verſtek van hun dienſt.

En om alle overtreders des te beter te bekoomen, zijn alle herbergiers, binnen dezer ſtede en vryheit van dien woonende, gehouden, als 'er iemant in hun huis gequeſt wordt, den naem van den gequetſten, en die 't gedaen heeft, den Schout, binnen twaelf uuren, op pene van tien gulden, aen te geven.

Mogen ook de waerden of waerdinnen, in welker huis eenige quetzinge of manſlaght begaen is, in 't zelve, geduurende de tijt van een Jaer en zes weken, geen tappers-nering, of herbergh houden, ten zy door hun toe-doen de misdadigen daer over in hechtenis raekten, of zy den Heeren van hun gedane vlijt, konden blijk brengen. In 't Keurboek van de Letter M. Fol. 9.

Desgelijks zijn al de heelmeeſteren gehouden, alſſe de wont, van den gequetſten, by hen verbonden, doodelijk achten, zulx binnen een uur den Schout by een briefje aen te dienen op pene van tien gulden. De zelve meeſters, zijn ook genootzaekt, de perzonen, wier wonden, builen, kneuzingen of andere quetſuren by hen, of hun huisvrouwen, of hun dienaren verbonden zijn, met uitdrukking van naem en toe-naem, als ook hun neering, ambacht, en woonſteden, den Schout bekent te maken, op pene als voren. In 't Keurboek van de Letter G. Fol. 54.

En op dat dit beter na-gekomen wort, mogen hier geen meeſters 't ambacht opzetten of oeffenen, eerze in handen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

van den Schout hier op den eedt gedaen hebben, namelijk datze niemant (volgens de boven verhaelde keure) van eenige quetſuren, wonden, builen, of kneuſingen zullen verbinden, of by hun dienaren doen verbinden, zonder den Schout terſtont of binnen vier-en-twintigh uuren, zulx als voore bekent te maken, en dat op pene van tien gulden, by den genen te verbeuren, die zich onderwint, zonder dezen eedt gedaen te hebben, het ambacht op te zetten.

In 't Keurboek van de Letter B. Fol. 122.

Den zelven heelmeeſteren is ook by den gerechte aen bevoolen, datze den gequetſten afvragen moeten, wie hen gequetſt heeft, en dit den Schout aenbrengen, of by gebreke van dien, de boete, die aen 't zelve quetzuur verbeurt is, zelfs te betalen.

In 't Keurboek van de Letter E. Fol. 10.

Magh ook geen Arts, Apteker, of Heelmeeſter eenige wonden of quetſuren aen nemen om te helen, voor al eer den Schout van de zelve wonde oft quetſure verwittight is.

Die de wacht dezer ſtede eenigh belet of aenvechting doet, wort met de doot, of anders, na gelegentheit der zaken, ſtrenglijk geſtraft.

De wacht met zich te verweren ('t geen hy zonder ſchroomte en eenigh verbeuren doen magh) iemant quetſende of ter neder leggende, is geen ſtraffe noch van lijf of goet onderwarigh.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 24. en Letter C. Fol. 6.

De gene, die een ander in zijn eigen huis queſt, verbeurt zijn lijf, of wordt anders, na gelegentheidt der zaken, ter beſcheidenheidt van den Gerechte geſtraft: maer ſtaet een ieder vry zich daer tegen te verzetten, die in zijn huis by iemant aengevochten wordt.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 7.

Die een ander met ingezetten lage, of zonder woordt of weerwoort aenvecht, die verbeurt zijn rechterhandt, maer queſt hy hem, zijn lijf, of wordt anders na gelegentheidt der zake, ter beſcheidenheidt van den Gerechte, geſtraft.

Wie binnen de Damſluis, of op eenige andere plaetzen hier ter ſtede, een mes, of eenigh geweer, op elkanderen trekken, die worden in 't openbaer aen den lijve geſtraft.

In 't Keurboek van de Letter L.

En boven al deze voorſchreve boeten, is de gene, die een ander gequeſt heeft, gehouden den gequetſten zijn leemten, ſmerte, verzuim en meeſter-loon te vergoeden, ter beſcheidentheidt van den Gerechte, of tot zeggen van goede mannen, die daer toe gemaghtight zijn.

In 't Keurboek van de Letter L.

Trekt iemandt een mes, of ander geweer, op een ander, zonder hem nochtans te quetſen, en raekt hy daer over in hechtenis, die wort gedoemt in een boete van hondert gulden; en is 't in der nacht, of na 't luiden van de poort-klok geſchiedt, zoo is de boete dubbelt, en by gebrek van betalingh wort de gedoemde, indien het een mans-perzoon is, in 't Tucht-huis, en is 't een vrouws-perzoon, in 't Spinhuis, voor den tijdt van drie maenden, gezet om te werken. Maer queſt iemandt een ander by dage of by nacht, zulx dat 'er bloedt na komt, die wordt gedoemt in een boete van drie hondert gulden, of zes maenden in 't Tucht-huis, om aldaer te werken. Doch is deze willekeure, en al andere, die de ſtraffe, wegens de misdaden by nacht begaen, verdubbelen, van gelt, en niet van lijf-breuken te verſtaen.

Wyders ſtaet aen te merken, wanneer by willekeure op een misdaet zekere pene wordt geſtelt, dat zodanige willekeur geen plaets heeft over de misdaet, die by iemandt van de onderzaten, buiten de vryheidt, oft recht-gebiedt, begaen wordt.

ELFDE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ELFDE HOOFTSTUK.

Van vrede te leggen en breken.

DE gene, die eenigh geſchil, of oneenigheidt met iemant uitſtaen heeft, en vreezende dat hy daer over geſlagen, gequetſt, of anders beledight zoude worden, vermagh zijn party vrede doen leggen, en aen den Officier of twee Schepenen verzoeken, dat zulx geſchieden magh; te dien einde wort niet alleen de party van den klager, maer ook den klager zelfs by den Schout of Schepenen dezer ſtede, tijdt beraemt, om in Schepens-kamer te verſchijnen. Maer ten beſtemden dage de klager verſchijnende, en zijn parthy niet, wordt de zelve parthy als dan ontboden op zekere pene voor d'eerſte reize, en op dubbelde pene voor de tweede reize, en voor de derde reize niet verſchijnende, op zulke verhooging van pene, als Schepenen goet dunkt, en voor de vierde reize niet, verbeurt de voorſchreve party al de voorſchreve boeten, en wordt daer-en-boven den Officier aen bevolen, de zelve party in hechtenis te nemen, en voorts den Gerechte te ſtellen ten boven-gemelde einde.

Conſt. van Antw. Cap.21. Art.1.

Maer verſchijnt de klager ten beſtemden dage zelfs niet, wort de zelve verſtaen van zijn eiſch af-ſtant gedaen, en met zijn party zelfs vrede gemaekt te hebben.

Doch de klager en zijne parthy ten beſtemden dage verſchijnende, wort als dan by den Schout dezer ſtede, of in zijn afwezen by zijne Stedehouder tuſſchen beide voorſchreve parthyen vrede geleidt; te weten datze elkanderen niet zullen beledigen noch misdoen, met woorden of met werken.

Weigert d' een of d' ander party de vrede, in maniere als boven geleit zijnde, zoo verbeurt de zelve vijf ponden Hollandts, t'elkens als hem vrede ge-eiſcht wordt. Doch deze boete is daer na verhooght tot twintigh pondt Hollandts, alles tot des gerechts proeve. En moet in zulk een geval 't Gerecht dezer ſtede den genen helpen, die vrede begeert.

Hantveſt vanGraef Willem: vide pag.

In 't Keur-boek van de Letter A.

Maer wie de vrede, in maniere voorſz. tuſſchen parthyen geleit zijnde, komt te breken, zulx dat men hem daer van overtuigen kan, die verbeurt zijn lijf, en de helft van zijn goederen. En moet zulx den genen, die over een vrede misdaen wordt, 't zelve gebetert worden ter beſcheidenheidt van den Gerechte, en de hantdadige is gehouden daer over te ſtellen borge, of by gebreeke van dien, op verbeurte van zijn rechterhandt.

Volgens het Voorrecht van Hartogh Albrecht; zie Pag. 86.

Magh ook de gene, die boven een vrede geſlagen wordt (volgens de boven-gemelde Hantveſt) hem terſtont wel weren en verdedigen, tegens den genen die hem ſlaet, zonder dat de zelve verſtaen wort de vrede gebroken te hebben.

Een van de Burgermeeſteren, of een van de Schepenen van Amſterdam, vermagh ook (volgens de Hantveſt van Hartogh Albrecht) met een poorter dezer ſtede vrede maken, en daer af getuigen en kennis dragen, in allen ſchijn als de Schout met twee Schepenen magh doen.

Zie Pag. 89.

Wordt een Poorter vermaent van den genen, die in 't gerecht is, of geweeſt heeft, vrede te maken; en weigert hy zulx te doen, die verbeurt een boete van twintigh pondt Hollandts, of alzulke andere boeten, als Schepenen na gelegentheidt der zaken bevinden te behooren.

In 't Keur-boek van de Letter A. en C.

Een ſchipper, die binnen dezer ſtede poorter is, en ook mede ter zeevaert, magh met een andere poorter vrede maken buiten dezer ſtede, en daer af getuigen, gelijk twee Schepenen

nen mogen doen, mits dat zy-luiden, binnen dezer ſtede komende, den Gereche de voorſz. vrede moeten aenbrengen.

In 't Keurboek van de Letter A. Van allerhande twiſt, die men niet verzoenen magh, na de rechten dezer ſtede, daer af moeten de genen, die onderlinge twiſt hebben, en vrede begeeren, komen in den Raedt-kamer by den Gerechte, tot vier tijden van 't jaer, te weten op May avondt, *ad vincula*, (Sinte Pieter) op Allerheiligen avondt, en op Lichtmis avont, en aldaer by name laten beſchryven, tegens wienze de vrede begeren, en van wien de vrede is roerende.

De vrede, zoo geteekent zijnde, plagh eertijdts op den eerſten heiligen avont, na elken avont van de voorſz. vier jaer-getijden, by den Sekretaris afgekundight te worden, in de Hooftkerk binnen dezer ſtede. Welke vrede dan een ieder, uit laſt van Schout, Schepenen en Raden, het naeſtkomende vierendeel jaers lang onderhouden moeſt, op verbeurte van lijf en goet, in allen ſchijn en maniere, als of de vrede handelijk en mondelijk was genomen en gemaekt.

TWALEFDE HOOFTSTUK.

Van het ſtraffen der miſdaden en bannen.

Couſtum. van Antw. cap. 16. art. 1. Die zijn lijf verbeurt, verbeurt ook al zijn goederen, tot profijt van den Heere, maer heeft de zelve wijf of kinderen, blijft d'eene helft tot behoef van zijne wijf en kinderen. Over zulx worden alle lijfſtrafbare zaken, by de welken iemant met 'er doodt geſtraft wordt, 't zy uit wat zake dat 't zelve geſchiedt, gemaekt en beſlooten met deze woorden: *Dat Schepenen al des gevangen goederen verbeurt maken, tot profijt van den Heere.* Maer een Poorter dezer ſtede, met 'er doodt geſtraft wordende, verbeurt niet meer uit zijn goederen dan hondert gulden eens. Zie Pag. 101. End'andere goederen van den geſtraften misdadigen, blijven tot behoef van zijn wijf, kinderen, en naeſte erfgenamen.

De dieven, tegens den welken, na de beſchreve rechten, de ſtraffe van drie en vierwerf 't geſtole te vergoeden, geſtelt is, raken, na gewoonte dezer ſtede, daer mede niet vry, maer worden, in plaetze van dien, geſtraft met de galgh, met openbare of heimelijke gezeling en brandt-teken, met banniſſement uit dezer ſtede, of in 't Tucht-huis, of anders, zulx als Schepenen, na gelegenheidt der misdaden, bevinden te behooren.

Van alle kennelijke ongevallen, en doodtſlagen, geſchiedt in onnozelheidt of nootweer, blijft de hantdadige vry en onbezwaert van den Heere, en van de party.

Die een anders huis dreight aen kolen te leggen, of 't vuur daer in te ſteken, of op een anders deure of venſter loopt, ſlaet of ſteekt, om daer in te komen, tegens wil en dank der bewoonders, zijn huisvrouw, boden, of huisgezin; of in een anders huis komt, om aldaer iemant te ſlaen of te knevelen, of iemant binnen zijn huis by dage of by nacht kracht en gewelt doet, verbeurt zijn lijf en goedt, of wort anders ter beſcheidenheidt van den gerechte, na gelegentheit der zake geſtraft. Doch kan een Poorter hier ter ſtede ('t geen over al, daer van verbeurte van lijf en goet geſproken wordt, te verſtaen is) niet meer verbeuren dan hondert gulden eens. En wordt zoodanig perzoon in 't voorſz. huis gequetſt of doodt geſlagen, verbeurt in zulk een geval de hantdadige niet. Couſt. van Antw. Cap. 16. Art. 6.

Die den Heere zijne gevangenen ontweldight, de boeyen opbreekt, of helpt opbreken, de gevangen daer uit haelt; of die tegen den Heere en 't Gerechte opſtaet, en de zelve met

kracht

kracht en gewelt verſtoort, verbeurt lijf en goet, voornamelijk indien de gevangenen om grove misdaden, of hals-zaken in hechtenis zijn geraekt. Maer zijn het onlijf-ſtrafbare misdaden, zoo wort de gene, die de gevangenen door liſtige vonden, en niet met gewelt uithelpt, geſtraft ter beſcheidenheit van den Gerechte.

Niemant magh bezondere kerkers of gevangeniſſen opſtellen, noch ook iemant in 't heimelijk, of in 't openbaer gevangen houden, of in banden van yzere leggen, om geenerlei oorzaek, anders dan in de Boeyen dezer ſtede: ten zy by verlof van Schout, Burgermeeſteren en Schepenen, op pene van na gelegentheidt der zake by den Gerechte geſtraft te worden. Behoudens dat d'ouders hun kinderen, of kindts-kinderen, wel vermogen tot ſtraffe of bezwaernis, in hun huizen gevangen houden voor zekeren tijdt; maer willen d'ouders hun kinderen gevangen leggen, tot ſtraffe in eenige andere plaetze dan in hun huizen, zoo moetenze de zelve zetten of leggen in een openbare en bekende plaetze binnen dezer ſtede en vryheit der zelve, als in de boeyen, in 't Tuchthuis of Spinhuis, en dat by verlof en toeſtemming van den Gerechte, en anders niet. Ook mogen d'ouders hun kinderen in huis niet gevangen houden, dan met verlof en toeſtaen van van den Schout, Burgermeeſteren of Schepenen; die zulkx den ouderen op hun verzoek lichtelijk vergunnen.

Van Ballingſchap en Ballingen.

Schepenen van Amſterdam mogen allen misdadigen bannen uit dezer ſtede en vryheidt van dien, een mijl in 't rond; en dat ten eeuwigen dage, of voor zekere bepaelde tijdt, op pene van met den galge of zwaerde gerecht, of gegeeſſelt en gebrantmerkt, of anderzints, na gelegentheidt der misdaden, geſtraft te worden.

De zelve vermogen ook alle misdadigen te bannen, in 't Tuchthuis of Spinhuis dezer ſtede, op zulke penen, als by Schepenen, na gelegentheit der misdaden, goet bevonden wort.

Geſchiet het banniſſement binnens kamers of in 't heimelik, dan wordt het zelve gedaen in tegenwoordigheit van Schout en Schepenen, maer geſchiet het openbaerlijk, moet 'et ter puye van 't Raedt-huis, in tegenwoordigheidt van Schout, een van de Burgermeeſteren, en Schepenen, of immers het meerdeel der zelven, gelezen en afgekondight worden.

Wie derhalve by Schepenen gebannen wort, uit dezer ſtede en de vryheit van dien, en een mijle in 't ronde, die vermagh binnen de tijdt van zijn banniſſemant daer niet weder binnen komen, maer moet den tijdt, in zijn banniſſement begrepen, daer buiten blijven, op pene daer op in zijn vonnis geſtelt; zonder dat by de Hooge Overheit, of zijne Princelijke Hoogheit, of iemant anders, van wat maght of gezagh hy ook zy, daer tegens eenigh [a] beroeping van ban kan, of magh in eeniger maniere gegeven worden. Vermogen ook die van Amſterdam alle ballingen over al, binnen de bovengemelde ban-mijl, en ook buiten hun vryheidt in hechtenis nemen. Behoudens datze gehouden zijn de gevangenen, dieze buiten hun vryheidt hebben gekregen, te leveren in handen van den Officier van het plek, onder wiens vryheit de zelve gevat zijn. Maer de ballingen, dieze binnen de voorſz. ban-mijlen gekregen hebben, mogenze zelfs ſtraffen, naer inhoudt van het vonnis daer van zijnde.

Zie Pag. 86.

[a] Appel.

Zie Pag. 148.

En dienvolgend worden alle misdadigen, die over d'inbreuk van hun banniſſement, alhier in hechtenis genomen worden, ter eerſter gelegentheidt geſtraft, met zoodanige ſtraffe als 't eerſte vonnis daer van is inhoudende, en vernieuwing van hun banniſſement, zonder dat dienvolgend eenige nieuwe gedingen op de rechtsvordering gedaen of gepleeght mogen worden; maer wort de pene, in 't vonnis begrepen, uitgevoert, daer van Schepenen de kennis nemen.

In 't Keurboek van de Letter E. fol. 114.

Gebeurt het dat iemant zekre jaren gebannen zijnde, binnen de zelve jaren weder in komt, en daer over (volgens de boven-gemelde keure) niet gevangen of geſtraft wordt, zoo magh nochtans de zelve, na dat de jaren van zijn ballingſchap verloopen

en omgekomen zijn, daer over gevangen en geſtraft worden, niet tegenſtaende hy binnen de tijdt van zijn ballingſchap op de daedt niet gevat is geweeſt.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 4.

En wie zich ook vervordert iemant, die uit dezer ſtede gebannen is, by zijn weten, te huizen, hoven, eeten of drinken te geven, of te verkoopen, of doen brengen binnen de vryheidt dezer ſtede, die verbeurt vijftig pont Hollandts, en moet uit der ſtadt blijven den tijdt van tien jaren langh, zonder binnen dien tijdt daer weder mogen in te komen, op lijf ſtraffe; of wordt anderzints ter beſcheidenheidt van den Gerechte, na gelegentheidt der zaken, geſtraft.

DERTIENDE HOOFTSTUK.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

VErhaelt hebbende, op wat wyze by den Gerechte de welſtant van deze ſtadt tegens alle inwendige ongebondentheden beſchermt wordt, zal 't niet ongevoeghlijk zijn, hier iets by te voegen van de Krijgs-zaken, waer door deze ſtadt, in tijdt van noodt, tegen alle buiten gewelt kan verdedight worden.

De krijgs-maght dezer ſtede is tweederlei, want ten dele beſtaetze uit vieren-vijftigh Burger-vendelen, en ten deele uit zes Vendelen Soldaten of krijgs-knechten, die voor een maentlyke wedde dienen.

By oude tijde waeren hier eenige weinigh ſchutteren, als blijkt uit de onderſtaende brieven; maer daer na zijn 'er drie Schutteryen, of Gilden, (gelijk men toen ſprak) onder de naem van de Voetboog, Hantboog, en Kloveniers, of Klaveniers ſchutteren, beſtaende ieder ontrent uit twee hondert koppen, opgerecht. Doch daer na zijn deze Burger-vendelen vergroot op twintigh, en endelijk, ſedert den Jare zeſtien-hondert en vijftigh, op vier-en-vijftigh Vendelen.

Deze oude ſchutters hadden verſcheide vryheden en voorrechten. Want voor eerſt kregenze Jaerlix van ſtadts wege, elf goude Hollantſche ſchilden, hadden ook vry viſſchen in de ſtadts grachten, en moghten ook Jaerlix op zekre drie gezette tijden, tien dagen vry wijn tappen. Wy zullen deze gunſt-brief, outheits halve, en dewijl 'er eenige aenmerkens waerdige dingen in vervat zijn, hier laten volgen:

WY Schout, Schepenen, en Rade dezer Stede van Amſtelredamme, maken kondt ende kennelik allen den genen, die dezen brief zullen zien ofte hooren lezen, dat wy gelijen ſchuldigh te wezen van der ſtede wegen voorſz. onzen Schutters van der ſtede voorſz. die nu Schutters zijn, ende allen den genen, die hier namaels Schutters zullen wezen, die in der Schutters gilde ontfangen worden, jaerlix elf goede goude Hollandtſche Schilden, die nu leſt zijn geſlagen na der ordonnantie, als onze lieve geduchtige Heere van Hollandt met zijne ſteden overdragen was of payment, dat alzo goet is, tot haren Palloren te hulpe: te betalen alle jaren dit voorſz. gelt zonder eenigh vertrek op den anderen dagh na Mey-dagh, als zy de Papegayen willen ſchieten.

Aen de Schutters alhier gegeven Jaerlix elf goude Hollantſche ſchilden.

Voorts zoo geven wy den voorſz. Schutters die graften van der ſtede voorſz. te zullen viſſchen na hare wille, eeuwelijcken ende altoos, ende niemandt eenige Viſſcherye daer inne te hebben buyten haer wille; ende zoo wie daer inne viſchte, die men bedragen mochte met twee Poorters, die zwaers op een pont Hollandts alzoo dicke als hy 't dede, ende die boeten zullen hebben de eene helfte onze lieve genadige Heere voorſz. ende die ander helfte die Schutters; ende daer en zullen wy ons niet of onderwinden van der ſtede wege voorſz.

Mitsgaders de Viſſcheryen van de ſtadts grachten.

Voort

Als ook de Wijn-tap.

Voort zoo geven wy den Schutters voorſz. van der ſtede wegen voorſz. een vryhede, dat zy den Wijntappe hebben zullen tot drie termijnen binnen elk jare, de eerſte termijne daer af zal wezen tot Sinte Martijns-miſſe in de Winter, ingaende op Sinte Martijns-avondt voorſz. duerende tien dagen lanck, de ander termijn zal wezen tot Vaſtel-avondt, ingaende des Zondaeghs voor den Vaſtel-avondt, tien dagen lanck durende, ende de derde termijn zal wezen tot des Heiligen Sacraments-dagh, in de Somer, ingaende des Sondaghs voor den Heiligen Sacraments-dagh voorſz. duerende negen dagen lanck. Ende zoo mogen de Schutters voorſz. haren Wijne opſteken ende tappen, tot alzoo veel ſteden als zy willen. Ende op wat dagh dat de Schutters voorſz. hare Wijnen opſteken, dien dagh zal men voor eenen dagh rekenen. Ende als zy tappen willen, en hare termijnen komen, zoo zullen zy 't openbaerlik doen bieden in die Kercke des Zondaghs voor elcken termijn voorſz. dat zy hare Wijnen willen opſteken, op dat 'er niemandt ſchade by lijde. Ende waert dat 'er eenigh menſch binnen der vryhede van Amſtelredam eenige Wijne Moraete, Garnate, Maleveſeye, Clarette oft anders eenige Wijnen, hoe dat hy genoemt zy, ontſtak of tapte binnen de voorſz. termijnen, als die Schutters voorſz. tapten, ofte iemant van hare wegen, die waerts op drie pont Hollants aen Koopmans gelde: Ende des zal hebben onze gedachtige Heere voorſchreven een derdendeel, een derdendeel die ſtede voorſz. ende dat derdendeel die Schutters voornoemt. Ende die rechtevoort uit te panden alzoo dicke, als zy die Wijnen, Morate, Granate, Maleveſeye, Clarette, of eenige Wijnen tapten binnen den voorſz. tijdt, 't en ware by oorloove der Schutteren voorſz.

Voort ſoo willekeuren wy ons van der ſtede wegen voorſz. wanneer wy die ſchutters uitbieden in ons liefs Heeren vaert, of elwaer, daer wy van der ſtede wegen te doen hebben te varen, met hare bogen, ſoo ſullen wy hen mede geven alſoo vele knechten, als den Gerechte van der ſtede wege voornoemt, ende den Overmans van der ſchutteren gilde ſal goedduncken, die hun haer Taertſen dragen op deſer ſtede koſte, ende buiten der ſchutteren koſte. Ende waert ook, dat eenigh van de voorſz. Schutters ſijnen booge aen twee ſchote inder ſtede dienſte, dien boge ſullen wy hem gelden tot haer Overmans zeggen, en des Gerechts voorſz.

Voort ſoo willekeuren wy voor ons ende voor allen onſen nakomelingen, den voorſz. ſchutters ende hare nakomelingen alle deſe voorſz. voorwaerden vaſt ende ſtade te houden tot eeuwigen dage, ſonder argeliſt. Voort ſoo hebben de Overmans van der ſchutteren gilde ons weder gelooft voor hen ende voor alle hare nakomelingen van des gilde wegen voorſz. dat zy elk eenen goede boge houden ſullen, ende elk gilde-broeder een Harnaſch, alſt redelick is, ende niemant uit den gilde te gaen, noch daer inne te komen, 't en zy by den Gerechte ende by de Overmans van den gilde voorſz. Ende ook ſoo ſullen ſy in den voornoemden gilde ſtadelicken hebben vijf ende tſeventigh Schutters ofte meer. Ende waert dat de broeders van den gilde voorſz. alſoo veele aflijvigh worden datter geen vijf ende tſeventigh ſchutters meer en waren, ſoo ſullen de Overmans van den voornoemde gilde dat te weten doen den voorſz. Gerechte; ende ſoo ſal 't Gerechte andere goede Poorters daer voor weder in 't gilde gebieden te gaen by rade der Overmans voorſz. Voort ſoo en ſullen zy die Doelen, die nu hebben de Schutters, niet verkoopen, noch beſetten tot genen dage, buyten den Gerechte. Ende met deſe voornoemde voorwaerden ſoo ſchelden wy malkanderen quijt van alle oude voorwaerden ende brieven, die tuſſchen der ſtede en der ſchutteren Gilde mogen weſen. In oirconde deſen Brieve bezegelt met onſer ſtede Zegele.

Gegeven op den vijfden dagh in September, in 't Jaer ons Heeren, duyſent driehondert vier en tnegentigh.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In den Jare veertien hondert dertien, wiert den ſchutteren by den Gerechte mede toegeſtaen, dat de gene, die der boven-gemelde ſchutteren wijn-tap, of der zelven grachten om in te viſſchen, huurde, vry Heerevaert zoude wezen, als breder blijkt uit deze volgende Brief:

Verſcheide voorrechten den Schutteren gegeven, namelijck dat de genen die de Wijntap heeft, of Gracht huuren, vry zijn van Heere-vaert, of niet behoeven uit te reizen. 1413.

WY Schout, Schepenen, ende Raden der ſtede van Amſtelredamme, doen kont ende weten allen luyden, dat wy om ſonderlinge gunſte ende liefde, die wy hebben ende dragen tot onzen lieven geminden Schutteren, die nu zijn ende namaels wezen zullen in der Schutteren Gilde binnen der ſtede Amſtelredamme, ende om dat zy te bet zullen geregeert wezen in eere ſtaende blijven, op dat zy onzen lieven genadigen Heere van Hollant, ende ons te bet ende zinnelijcker dienen mogen, den zelven onzen Schutteren ghegeven hebben, ende geven met dezen Brief zulcke punčten ende vryheden, als hier na geſchreven ſtaen. Eerſt, dat in der Schutteren Gilde voorſz. zullen wezen t'negentigh Schutteren, of meer: ende zoo wie dat nu in der Schutteren Gilde is, of namaels daer in komen zal, die en zal uyt den zelven Gilde niet mogen komen, 't en zy eendraghtelijck by den Gerechte, ende by de Overmans van den Schutteren voorſz. by een boete van tien pont Hollants aen Heeren gelde.

Voort zoo wie der Schutteren Wijn-tappe huurt, die zal Heervaerts vry wezen, of die geene, die hy die vryheyt overgeeft binnen veertien dagen, na dat hy die Wijntappe gehuurt zal hebben: ende desgelijks zal die gene, die der Schutteren graften huurt, Heer-vaerts vry wezen, of dien hy dien vryhede overgeeft.

Voort zo zal elck Schutter jaerliks hebben een nieuwe Pallore, als des eens 's jaers eenen rocke, of tabbert, of vlieger, of diergelijck, en des anderen jaers een caproen. Ende zoo wat Schutteren dat t'huys ware veertien dagen lanck, voor dat men de Papegaye ſchieten zoude, die zoude zijn Pallore voorſz. ghereedt hebben, als men de Papegaye ſchote, by drie pont Hollants aen Heeren gelde: Ende wie dat niet t'huys en ware, die zoude zijn Pallore bereet hebben binnen veertien dagen, na dat hy t'huys quame, by den zelven boeten.

Voort zoo wanneer dat men eenige Schutteren zal behoeven in ons liefs Heeren ofte in der ſtede reyze voornoemt, zoo zal 't Gerechte van der ſtede den Overmans van der Schutteren te weten doen, hoe veel Schutters dat men tot dier reyze behoeven zal, na dat beloope van anderen der ſtede Poorten. Ende zoo zullen die Overmans alzoo veel Schutteren cavelen, ende die genen, die zy cavelen, by namen den Gerechte overleveren in ſchrifte; ende zoo zalze 't Gerechte ghebieden uyt te roepen, ende des niemant te verdragen. Ende die eens gecavelt ende uit-gereiſt heeft, en zal niet weder cavelen, noch uitreizen, tot dat alle die Schutteren alomme gecavelt ende uyt-gereyſt zullen hebben. 't En ware zake, dat iemant van den Schutteren, waer in den Gerechte, oft anders vryhede hadde vander ſtede, of die ware buyten 's Landts, of in ziekhede van lijve, zoo dat hy niet cavelen noch uytreyzen en zoude, of en mochte met den Schutteren, dien zoude men des tot dier tijt verdragen. Ende zoo wie dat gecavelt ende geboden worde uyt te reyzen, als voorſz. is, en die reyze verzuymde, die waerts op zijn lijf, ende op hondert pont van zijnen goede.

Voort van alle boeten voorſz. zullen hebben onze lieve genadige Heere van Hollant eenen derdendeel, die ſtede voornoemt een derdendeel, ende die Schutteren voorſz. een derdendeel. Ende die Overmans van den Schutteren zullen der ſchutteren boeten voorſz. mogen winnen alſſe verſchijnen, met rechte van der ſtede voornoemt. Ende zoo wat ſchutter, dat breukig wert in eenige punten voorſz. en daer af aengeſproken wert in eenige punten voorſz. en daer af aengeſproken wert van den Overmans voorſz. die zal die boeten aen wedden en gelden, of hy ſal ſijn [a] ongeſchoude daer voor doen,

[a] Onſchult.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

doen, als recht is, met twee ſchutteteren. Ende want wy onſen lieven ſchutteren voorſz. alle deſe voorſz. punčten en Vryheden volkomelicken menen te houden, en ghehouden willen hebben eeuwelicken durende, zonder argh en liſt, ſoo hebben wy deſen brief bezegelt metter ſtede Zegele van Amſtelredamme hier aen gehangen.

Gegeven op den vierden dagh in April, in 't Jaer ons Heeren, duyſent vier hondert ende dertien.

Over de tegenwoordige vier-en-vijftig Burger-vendelen, (in zoo veel wyken ook de ſtadt afgedeelt is) die in vijf regementen, als het Blaeuwe, Oranje, Witte, Geele en Groene, waer van de vier uit elf, en het vijfde uit tien Vendelen beſtaet, afgedeelt zijn, zijn geſtelt twee Kolonellen, en vieren-vijftig Kapiteinen, en ook zoo veel Luitenanten, t' zamen uit-makende het ganſche lichaem van de Krijgsraet, onder beleidt van de Heeren Burgermeeſteren, die als Opper-hoofden over de zelve ſtaen. Deze Raedt neemt nieuwe ſchutters aen, en hen den eedt af, om de ſtadt gehou en getrou te zijn; kieſt ook de Serjanten, en met de Heeren Burgermeeſteren, alle nieuwe Hooft-officieren, als Kolonellen, Kapiteinen, Luitenanten, Vendragers, Prevooſten en Brantmeeſters. In den Jare zeſtien-hondert zes-envijftigh wierdt zekere orde, doende daer meê alle voorige keuren en ordeningen te niet, waer na zich de ſchutters in 't waken en optrekken ſchikken, by den Gerechte met goetvinden van deze Krijgsraedt, en Kolonellen, beſtaende in deze naervolgende punten, ingeſtelt en geraemt.

Orde waer na zich de Schutterezen in 't waken en optrekken te ſchikken hebben.

Geen Kapitein of zijn ſtedehouder magh iemant van nieuws onder zijn Vendel nemen, dan met verlof van den ganſchen krijgsraet, die hem ook den eedt afneemt.

En is de Kapitein gehouden de namen der genen, die eerſt onder zijn Vendel komen, den Kolonellen by geſchrift bekent te maken, om te kunnen onderſtaen, ofze liever waken, dan ofze gezint zijn redelijk te verdragen, tot verval van de onkoſten der krijgs-raet. Deſgelijx magh geen Kapitein of Luitenant iemant van zijn volk van het waken ontſlaen, dan by verlof van de Krijgs-raedt.

By alarm, trom, of klokſlag, moet ieder ſchutter met zijn geweer voor 's Vendrigs huis verſchijnen, op pene van vier-en-twintigh gulden.

In tijt van brant, zijn twee, drie of vier Vendelen, die lendenen zijn van de wijk, daer de brant is, gehouden terſtont met behoorlijk geweer, daerze op geſtelt zijn, voor 's Vendrighs huis te verſchijnen, om d'onnodige toeloop van 't volk, tot den brant niet beſcheiden, en 't ſtelen der goederen, te beletten.

Ieder ſchutter moet op de waght verſchijnen met zodanig geweer, daer hy op geſtelt is, op pene van drie gulden.

Twee Vendelen moeten alle nachten waken. Met het eene wort het Stadthuis, en de geordende by-wachten, en het ander de Sint Anthonis markt en de by-wachten, bezet.

De Korperalen zijn gehouden in alle krijgs-wachten des avonts ten negen uuren al hun volk te lezen, zoo Adelborſten, Korperalen, als gemene ſchutteren, ten einde alle wachthuizen en ſantinellen voor de klok half tienen bezet zijn.

Niemant dan met verlof van de hoofwaght, magh van de waght gaen, voor al eer de waght afgeſlagen is, op pene van tien ſtuivers.

Geen Korperael mag iemant, onder dekmantel van eerſte ronde, of ſchiltwacht iets gevende, tot profijt der ſchutteren, van de wacht laten gaen, op pene van een daelder, zoo by de weggaende als korperael te verbeuren.

Niemant magh na bezette wacht ſchietten, 't zy in tijde van onraet, zonder uitdrukkelijk bevel van den genen, die ter voorvallende plaetze 't hooft vertoont, op pene van tien gulden.

Op de groote Hooftwacht moet ten minſten een van de drie Hooft-officieren, 't zy Kapitein, Luitenant, of Vendrich, blijven.

De Serjanten moeten mede op de geſtelde Hooftwachten blijven, om alle

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

le wanorde voor te komen, op pene van dertigh ſtuivers.

Niemant magh by het op-trekken, noch op de wacht dronken komen, of zich aldaer dronken drinken.

Ieder ſchutter, vermaent zijnde om op zijn ſchiltwacht te ſtaen, of ronde te doen, moet zulx terſtont na komen, op pene van een gulden.

De ſchiltwacht moet zich ſtil houden, en eenigh geluit hoorende, terſtont den Korperael roepen, die 't zelve den genen, die aldaer de Hooftwacht hebben, moet bekent maken.

Die op de ſchiltwacht ſlaperigh of verzuimigh bevonden wort, verbeurt twee gulden, en wordt daer en boven geſtraft ter beſcheidenheit van de Krijgs-raedt.

Geen Schutter, hy zy ſchiltwacht of niet, magh iemant, ook van zijn eigen Vendel niet, binnen de ſchiltwacht laten komen, op pene van twee gulden; maer is gehouden by aldien iemant daer binnen begeert te komen, zijn Korperael te roepen, die ook niemant magh op laten, als die het woort heeft, op pene van twee gulden, ten zy by tijde van onraedt, brant, den Heeren Burgermeeſteren, zes-en-dertigh Raden, en die van den Gerechte, en dat alleen op 't Stadthuis, en nergens anders.

Niemant magh het woort gegeven worden, dan die ronde doet, of anders het nodigh van doen heeft, op pene van zes gulden, en die anders het woort heeft, moet zijn zegs-man tonen, die dan beide, ter beſcheidenheit van de Krijgs-raedt, ſtrafbaer zijn.

De Adelborſten te wacht zijnde, zijn gehouden in de krijgswacht ronde te doen, en aldaer hun namen aen te tekenen, op pene van zes ſtuivers; des mogen de zelve tot hun hulp zoo veel ſchutteren nemen als hen by verdelinge toe-geleit zijn: doch magh alleen maer eene Adelborſt, maer by gebrek van ſchutters, alleen twee, op pene van tien ſtuivers, met de ſchutters op een tijt gaen. Te dien einde zijn in ieder Korperaelſchap, alleen maer acht Adelborſten, ten zy eenige geprivilegieerde nieulijx onder de wijk quamen woonen, in welk geval eenige oude Adelborſten, komende te vertrekken uit de wijk, of te verſterven, verſtaen wort het overige getal vervult te zijn, met zoodanige geprevilegieerde perzonen.

Twee Tamboeren, op 't verſtek van hun ampt, zijn gehouden 's morgens met hun trommen voor de groote Hooftwaght te verſchijnen, ten zy iemant, door ziekte belet, of met verlof van de Hopman achter bleef, in welke gelegentheit hy, met een ander in zijn plaets te ſtuuren, volſtaen kan. De Tamboeren moeten ook ten minſte zeſtien Jaer out zijn, of trekken tot laſt van de Krijgsraedt, geen wedde.

De twee Serjanten, uit ieder Vendel een, moeten met het Korperaelſchap, dat daghwacht zal hebben, met twee trommen voor des Burgermeeſters deur verſchijnen, om de ſleutelen van de Poort te halen, alwaer den ſchutteren door de Hopman, of zijn Stedehouder, de daghwacht van de Poort, gegeven wort. En moet ieder Sarjant of naeſte Officier met de helft der Adelborſten, neffens ieder gedeelte ſchutters aen de Poort gaen, en aldaer, tot datze geopent is, blijven.

Al de ſchutters van 't Korperaelſchap, de daghwacht hebbende, zijn gehouden voor des Burgermeeſters deur te komen, en, die de daghwacht niet zitten willen, aldaer hun verklaren, zonder al voore naer huis te mogen gaen, op pene van een gulden.

Die aen de Poorten de nacht-wacht hebben, mogen niet naer huis gaen, voor dat de genen, die de daghwacht hebben, hen komen verloſſen, mede op pene van een gulden.

De Rotmeeſters, of iemant van de minder Officieren daghwacht hebbende, moeten neffens de ſchutters daghwaght zitten, zonder te mogen volſtaen met ronde te doen.

Den ſchutters des morgens daghwacht hebbende (zoo de gelegentheit toelaet datze gedeelt mogen worden) is ongeoorloft na huis te gaen, eerze by den genen, die des namiddaghs zullen zitten, verloſt worden, op pene van tien ſtuivers. Des moeten de genen, die des namiddaghs de daghwacht hebben, in de * krijgswacht voor half een

* Corps de guarde.

een uuren zijn, en blijven tot Poortſluiten: en die van het volgende Vendel mede in de krijgs-wacht ontrent half tienen, op pene van tien ſtuivers.

De Hopmannen, Luitenants, Vendrighs en de lager bevelhebberen, zijn gehouden, terwijl haer volk daghwacht houdt, de ronde te gaen doen, en hun namen in alle wachthuizen te laten aentekenen op pene van tien ſtuivers.

Wie gezont is, en van de wacht blijft, verbeurt vijf-en-twintig, en die ziek is, tien ſtuivers; maer die uit 'er ſtadt vertrokken is, en geduurigh van huis blijft, is eens voor al een gulden.

Alle bevelhebberen en ſchutteren, zijn gehouden, des vermaent zijnde, hun zijd-geweer te dragen, zoo lang tot datze ander orde krijgen, op pene van een gulden t'elkens te verbeuren.

Alle boeten worden afgedaen, door den Kapitein, Luitenant, Vendrigh, en den genen die de Kapitein daer meerder by gelieft t' ontbieden, tot alzulken tijt en zoo menighmael, als 't hem goet dunkt en gelegen komt; en worden de zelve boeten door de korperalen, ſchryvers, en beursdragers ingevordert, waer van een vijfde deel tot behoef der Prevooſten komt, en de vier andere vijfde delen tot behoef der Korperaelſchappen, daer onder de zelve gevallen zijn, die dit gelt, met kennis en toeſtemming der Kapiteinen en Luitenanten mogen aenleggen en beſteden, na hun wel gevallen, 't zy te verteren, of daer voor zilvere lepelen te kopen.

De quaetwillige boetſchuldigen worden met kennis en weten van den Kapiteyn by den Prevooſt binnen de tijdt van vier-en-twintigh uuren, na voorgaende bekentmaking, tot betaling gedwongen, of anderzints by haling van pant op dubbelde boete. En 't zelve na driemael vier-en-twintigh uuren niet geloſt zijn, magh opentlijk, tot laſt der boetſchuldigen, by den Koncierge verkoft worden.

Niemant, die boven de achtien en onder de zeſtigh jaren oudt is, wort van 't waken, 't en zy gezintheits, ongezontheits, of onmaghts halve, verſchoont.

Die het optrekken in de Kermis verzuimt, verbeurt zes gulden, zonder daer van te mogen worden verſchoont: 't en zy de zelve wettige redenen van zijn verzuimnis aen den Kapiteyn te voore hadt by gebraght.

Aengaende het geweer, daer mede het optrekken geſchiedt, zoo moet ieder Vendel in twee derde deelen Muskettieren, en een derde deel Piekenieren, beſtaen; doch wordt de laſt en toezicht van dien gelaten aen de Kapiteinen. En verbeuren de genen, die met ander geweer verſchijnen, als hen by den Kapitein belaſt is, t'elkens drie gulden.

De Prevooſten of Geweldigers, wier Vendelen de waght hebben, zijn gehouden 's avonts voor negen uuren by 't lezen op de wacht, en 's morgens voor de deur van den Heer Burgermeeſter, te verſchijnen, alwaer alleenlijk gelezen wordt om verdeelingh te doen, zonder dat de zelve, 't zy om wettigh beletſel, mogen achter blijven, op de verbeurte van vijf-en-twintigh voor d'eerſte, en vijftig gulden voor de tweede, en voor de derde reize, van opſchorting of verſtek van hun ampt, na gelegentheit der zaken, en goetdunken van de Krijgs-raedt.

De Prevooſten zijn gehouden alle dagen, als hun Vendelen de wacht hebben, de ronde te gaen doen op verbeurte van twee gulden tien ſtuivers, indienze bevonden worden zulx verzuimt te hebben.

Den nieuwelingen, die eerſt in de Schutteryen komen, wordt deze volgende Schutters eedt voorgelezen en afgenomen:

GHy zweert alle poinčten ende Articulen, in de Ordonnantie van de Schutterye vervat, te onderhouden en na te komen, op de penen in de zelve Ordonnantie begrepen; ende voorts de Hooge Overheit en de regering des Lants van Hollant, deze goede ſtede, de Magiſtraet en de Regeerders der ſelve, onder uwe Kapitainen gehouw en getrouw te zijn: Dat gy, waer de zelve, oft eenige uit den Rade u voor-trekken, volgen ſult, conform d'oude Privilegien dezer

zer ſtede; deze goede ſtede en de Majeſtraet der zelve in hare privilegien en gerechtigheden na uw uitterſte vermogen helpen voorſtaen, voor alle verraet en quaet, dat ghy verneemt, terſtont getroulijk waerſchouwen, en den burgeren en inwoonderen van dien voor alle gewelt en overlaſt, mitsgaders tegens alle Vyanden, des gemenen Lants met lijf, goet en bloet beſchermen zult.

Soo waerlijk helpe u Godt Almachtigh.

En om des te beter met het geweer te kunnen omgaen, en 't zelve te veirdiger te handelen zijn hier ter ſtede ook drie Dril-meeſteren, die deze Schutteren 's Somers in het Schermſchool in alles onderrichten, en op 't handelen van 't geweer afrechten, geſtelt. Zeer prachtigh, naer oud gebruik, trekken ook deze Schutteryen op Kersmis, namelijk vijf Vendelen alle dagen, en dat van Dingsdaghs in de week voor Kersmis, tot Vrydagh, in de week na Kermis, op.

Hier ter ſtede zijn zes VendelenSoldaten.

Van de zes Vendelen Soldaten, die hier tegenwoordigh in ſtadt leggen, hoewel 'er eertijdts maer drie lagen, zijn 'er twee Vendelen, die in dienſt van 't Landt zijn. En dat onder de wel-edele en manhafte Heeren Kapiteynen,

GERRIT TAK,

en

LAMBERT WITSEN.

D'andere vier, zijn ſtads Vendelen, en worden ook van ſtadts wegen (volgens het onderſtaende verdragh van den jare vijftien hondert acht-en-tachtigh, tuſſchen de Staten van Hollandt en deze Stadt) betaelt en aengenomen.

De twee Lands-vendelen hebben hier, ſedert de voldoeningh van den jare vijftien-hondert acht-en-tzeventigh, in gelegen, als blijkt uit het vierde punt van de voldoening, dien deze ſtadt met de Staten en Prins van Oranje te dien tijde aengingh, als ook uit het tweede en derde punt van d'afſtant van de voldoening, tuſſchen deze ſtadt en de Staten van Hollandt. Ten zelven tijde, ſtonden, by voorraedt, de Staten van Hollandt den oudſten Burgermeeſter dezer ſtede ook toe, te mogen geven, by afwezen van de Gemaghtighden der Staten, het woort of de looze, onder de knechten op de wacht binnen dezer ſtede. Ook verklaerden en ordeden de Staten van Hollandt ten zelven tijde, dat de Majeſtraet dezer ſtede goede opzicht zoude mogen nemen, ten einde de knechten binnen dezer ſtede leggende, in goede orde, gehoorzaemheidt en tucht mochten gehouden worden.

Endelijk maekteden in den jare vijftien hondert acht-en-tachtigh de Staten van Hollandt, door hun Gemaghtighden Raden, na voorgaende beraetſlaging met de afgezondene Heeren van Amſterdam, nopende het houden hier ter ſtede van vierhondert [a] bezettelingen, met de Heeren Burgermeeſteren en zes-en-dartigh Raden dezer ſtede, dit volgende verdragh:

[a] Garniſoenhouders.

Vier hondert bezettelingen of Garniſoenhouders te houden binnen Amſterdam ten laſte van 't Landt van Hollant.

DE Staten van Hollant hebben na Communicatie door haer Gecommitteerde Raden metten Gedeputeerden der ſtede van Amſterdam gehouden, ende na voorgaande rapport aan hen-lieden gedaan; goet gevonden en gereſolveert, dat, tot verminderinge van de laſten van den oorloge, voortaan tot laſte van den lande binnen de ſtadt van Amſtelredam geſtadigh alleenlijk gehouden ſullen worden in dienſte 400. Soldaten, zonder dat die daar uit zullen worden getogen. Over welke 400. Soldaten Burgermeeſteren van Amſterdam zullen nomineren de Kapiteynen, den welken by zijne Excellentie van Naſſou, als Gouverneur ende Kapiteyn Generaal over Hollant, Commiſſie gegeven zal worden. Ende zullen uyt de Soldaten aldaar tegenwoordigh in dienſte wezende, oft andere; de voornoemde 400. Soldaten aangenomen worden: en zullen de Kapiteynen, Officiers en Soldaten Eedt doen den Lande van Hollant, en de Stadt van Amſterdam, te wezen gehou en getrou, zijne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ne voorſz. Excell. van Naſſou, in der voornoemde qualiteyt als Gouverneur en de Kapiteyn Generaal van Hollant, mitsgaders den Burgermeeſteren en Regeerders dezer ſtede van Amſtelredamme voorſz. ende de Soldaten mede hare Kapiteynen en Bevel-hebberen te gehoorzamen, en voorts de Articulen en Ordonnantien, by de Soldaten binnen Amſtelredam te vooren beſwooren, te onderhouden. Voor de betalinge, van welken 400. Soldaten metten Kapiteynen en Officiers der zelver, mitsgaders voor een Wacht-meeſter en Prevooſt binnen der voornoemde ſtede, aan Burgermeeſteren van Amſtelredam, ofte haren Gecommitteerden, alle twee ende dertigh dagen voortaen, ende voor een Jaer eerſt-komende, ingaende, den . . . . betaelt ſullen worden 39000. ponden van XL grooten 't pont, daer van op den Ontfanger van de gemeyne middelen binnen Amſterdam voor 't voorſz. Jaer onwederroepelijcke ordonnantie zal worden verleent. Dies zal de Raedt van Staten zijn voornoemde Excellentie van Naſſou, ende de Staten van Hollant, of haren Gecommitteerden, vry ſtaen tot allen tijden de voorſz. Soldaten te doen monſteren, ende zal voor den genen die min als 400. Soldaten wel gewapent, ende in behoorlijcke orde bevonden worden, van de voornoemde ſomme defalcatie worden gedaen naer behooren. Ende indien Burgermeeſters van Amſterdam meer Soldaten als de voorſz. 400. zouden verſtaen in dienſte te houden, ſullen 't ſelve tot koſten der voornoemde ſtede doen, ſonder dat zy gehouden ſullen zijn andere guarniſoenen in de voorſz. Stadt te ontfangen, anders als ter ordonnantie van zijn Excellentie van Naſſou, als de hooge noot zulcks vereiſcht volgens de ſatisfactie der voornoemde ſtede, ende het contract op den affſtant van dien gemaekt: ende na de expiratie van 't voorſz. Jaer ſullen de Staten voornoemt ende Burgermeeſters van Amſtelredam, deſen aengaende elx by den voornoemde contracte blijven, gelijck oock alle andere poincten van de ſelve contracte, buyten de betalinge van de voorſz. 400. Soldaten, Wachtmeeſter en Prevooſt, oock geduurende 't voornoemde Jaer, zullen blijven in haer geheel.

De afgezondene Heeren van Amſterdam, verklaerden op dit beſluit, niet gelaſt te zijn, daer in te bewilligen; maer datze, des aengaende, zoodanigh verſlagh zouden doen, datze verhoopten dat Burgermeeſteren, en zes-en-dertigh Raden dezer ſtede, daer in bewilligen zouden, als ook op den negentienden van Lentemaent, na dat Burgermeeſteren dit bovenſtaende beſluit, by de Heeren Staten op den dertienden van Lentemaent genomen, den zes-en-dertigh Raden dezer ſtede voor-gehouden, en daer op gezamentlijk rijplijk gelet hadden, geſchiedde.

Hier is ook, uit kracht van het bovenſtaende verdragh, een Majoor, oft Wacht-meeſter, die achting geeft, en verzorght, dat de wachten, na behooren, verzorght en wel waer genomen worden.

Twee van deze zes Vendelen waken, voor een gedeelte, op verſcheide plaetzen, blijvende het Stadt-huis met de hooft-wacht bezet, alle nachten.

In den jare zeſtien-hondert vijf-en-vijftigh wierdt ook zekre ordening by Burgermeeſteren, ten overſtaen der Kolonellen, op 't ſtuk der Soldaten, waer na zich de zelve hier ter ſtede, in 't waken te ſchikken hebben, geraemt.

Geen Officier, volgens deze ordening, hy zy Kapiteyn, Luitenant, Vendrigh, of Sarjant, vermagh, zonder verlof van Burgermeeſteren, en kennis van de Wacht-meeſter dezer bezettingen, by nacht uit der ſtadt blijven. *Ordening waer na zich de zoldaten, in 't waken te ſchikken hebben.*

Krijght hier toe een Officier verlof, zoo is hy gehouden zijn Luitenant, of Vendrigh, of diergelijk aenzienlijk Officier van een ander Vendel, te verzoeken, om zijn wacht en optrekking waer te nemen, en in gelijke gelegentheidt het zelve te vergelden.

Geen Officier vermagh zijn Serjant voor hem doen waken, dewijl geen hooft-waght, by minder Officier dan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

by Kapiteyn, Luitenant en Vendrigh, magh waer genomen worden.

Een Kapitein, Luitenant, en Vendrigh de hooft-wacht hebbende, is gehouden 's morgens met zijn volk te trekken na de woonplaets van den oudt-Burgermeeſter; om, na 't ontfangen van de ſleutels aldaer, de poorten in zijn tegenwoordigheidt te openen, en by daegh van 's morgens tot 's avondts zich by of ontrent zijn wacht te verblijven, uitgezeit ten tijde van zijn middaghmael, als wanneer hy zich by zijn Serjant laet verloſſen, en weder na behooren by zijn wacht vervoeght.

De Serjanten, Adelborſten, en Soldaten, na 't openen des morgens van de poort, zijn gehouden zich terſtont met hun geweer in de krijghs-wacht, en op hun wacht-plaetſen te vervoegen, en mogen niet eerder, en dat noch ten hooghſten drie tevens, dan na acht uuren naer huis gaen, en niet langer als twee uuren af blijven.

Geen Soldaet vermagh by nacht uit 'er ſtadt blijven, veel min buiten woonen, of woonplaets houden, op pene van afgedankt te worden.

De Soldaten moeten het optrekken en hun wachten zelfs in perzoon waernemen; doch mogen de wachten aen een ander, onder 't zelve vendel leggende, zonder dat de Kapiteyn of Korperael, op verſtek van zijn dienſt, zulx vermagh, of daer af eenigh gelt of erkentenis trekken, beſteden. Ook vermagh geen Soldaet, die d'eene dagh optrekt, des anderen daeghs op te trekken, maer is gehouden op zijn wacht te blijven, tot dat d'andere wacht op komt.

d'Optocht opkomende, moeten zich al de Soldaten van de by-wachten vervoegen tot hun wacht-plaets, en aldaer zich voor de * krijgs-wacht in goede orde ſtellen, tot datze van het quartier, dat dan de wacht hebben zal, verloſt worden, en daer na na huis gaen. De ſchilt-wachten niet-temin blijven zoo lang op hun poſten ſtaen, tot datze verloſt, en de wachten bezet zijn.

* Corps de Guarde.

Niemant, des avonts op de wacht komende, magh van zijn wacht-plaets gaen, 't zy onder ſchijn van te gaen eeten, of andere oorzaken.

Alle avonden, als d'optocht geſchiedt, wordt by de vijf Vendelen (want de Wacht-meeſter bezet de Waegh) geloot, waer elk de wacht zal hebben, en wordt het woordt of looze aen de Serjanten gegeven.

Geen Serjant magh 's avonds langer van zijn wacht blijven, dan tot negen uuren. En als dan bezoekt de Serjant terſtont de zelve, en verwittigt zulx den Kapiteyn, ten einde de afwezigen by den zelven ondervraeght, en na behooren geſtraft worden.

Den Soldaet, ter ſchilt-wacht ſtaende, is ongeoorloft van zijn ſchilt-wachts-plaetſe, zonder orde, of behoorlijke verloſſingh te gaen, maer moet de zelve blijven by of in de ſchilderhuisjes, te dien einde geſtelt.

D'Officier, de Hooft-wacht hebbende, is niet eerder van de wacht ontſlagen, dan des avondts, een half uur voor het afſlaen van de trom; want als dan komt hem de volgende Officier, die de wacht in zijn plaetſe zal hebben, verloſſen, om, indien 'er eenige verandering komt voor te vallen, daer orde op te ſtellen.

De Korperalen, die 's avondts de wacht hebben gehadt, moeten, voor 't verlaten hunner wacht-plaetzen, de krijghs-wacht gaen bezoeken, en byaldien daer iets gebroken, vermiſt of ontſtelt zy, geen ſchiltwacht verloſſen voor al eer zulx herſtelt en gevonden zy, of is, by gebreke van dien, zoo wel d'eene als d'ander, die hier in gebrekig valt, daer voor ſtrafbaer.

Ieder Korperael is gehouden, de Kapiteyn of Officier van de wacht, des nachts de hooft-ronde doende, behoorlijk te eeren, zonder die eenigzins te beledigen, 't zy van wat vendel hy ook zy, op pene van afzettingh.

Alle Officieren, Korperalen en Soldaten, niemant uitgezondert, geen wacht hebbende, zijn gehouden, ten tijde van brant, oproer, by nacht of by daegh, zich terſtont in volle ruſtingh te vervoegen voor hun vendrighs woonſteden, om aldaer orde t'ontfangen.

Geen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Geen Soldaet vermagh by nacht of by daegh, zonder behoorlijk verlof van den Korperael, of Lant-paſſaet, in de *krijghs-wacht gebiedende, op pene van afgedankt te worden, van zijn wacht te gaen.

*Corps de guarde.

Ieder Soldaet, moet in volle ruſting op ſchilt-wacht ſtaen, of is, by gebrek van dien, daer voor ſtrafbaer.

De Serjant, die des avonts de wacht heeft, is gehouden, terſtont, na 't ſluiten der poorte, in perzoon, nevens de Soldaet en de poortier, de ſleutels der poorte te brengen ten huize van de voorzittende Burgermeeſter.

Raekt een Soldaet, over zijn begane misdaet, in hechtenis, die moet voor ſluit-gelt zes, en een Korperael, Adelborſt, en Landts-paſſaet, ieder twaelf ſtuivers geven.

Alle avonden moeten, nevens de ſleutels, briefjes van de poorten en boomen, met aenwijzing en uitdrukking van de Soldaten, en der zelven namen, die de wacht gehadt hebben, aen den voorzittenden Burgermeeſter gebraght worden.

Al de Officieren en krijghs-knechten, zijn ook gehouden, by aldien de Heeren Burgermeeſteren en Kolonellen niet tegenwoordigh zijn, te volgen de orde, die by den Wacht-meeſter, en in zijn afwezen, by d'oudtſte Kapiteynen, of andere Officieren, hen gegeven wordt.

Van de Ratel-Wachten.

En om alle ongebondentheden, ongelukken, en dieveryen, die by nacht gewoonlijk by der ſtraten gepleeght worden, voor te komen, is hier, gelijk in vele andere ſteden van Hollant, in den Jare vijftien hondert zeven-en-tnegentigh, by den Gerechte, met goedvinden van de zes-en-dertigh Raden, en de ganſche Krijgs-raed, een gaende Ratelwacht, gewapent met halve pieken en zijd-geweer, geſtelt en opgerecht. En is 't met deze Ratelwacht, het waken en omgaen aldus gelegen.

Gelijk deze ſtadt by de Krijgs-raedt van de burger-ſchutteryen in vier-en-vijftigh, alzoo is de zelve, ten dienſte van deze gaende ratelwachten, in vijftigh wijken of quartieren afgedeelt. Van deze vijftigh quartieren waken zes-en-twintigh quartieren alle nachten aen d'Oude zijde, (de Ooſtzyde van de Cingel of Konings-gracht, van de nieuwe Haerlemmerſluis tot aen de Regeliers tooren, genomen voor de uitterſte ſcheits-pael van d'oude, en de Weſt-zijde van de Cingel, voor de uitterſte ſcheits-pael van de nieuwe zijde) en vier-en-twintigh quartieren aen de Nieuwe-zijde; hoewel voor eenige weinigh Jaren, de Ratel-wachten aen de nieuwe-zijde niet verder geſtelt waren als tot de Prinſe-gracht. De wacht van d'oude zijde heeft haer wachthuis in een van de boogen onder de Beurs, en die van de nieuwe zijde in de Tuinſtraet, daer d'oude Stadts timmer-tuin plagh te ſtaen. In ieder wachthuis waken alle nachten acht mannen, namelijk, een Serjant, een Korperael en zes Adelborſten, die zich in vier ronden verdelen, en gemeenlijk twee en twee des nachts de ronde doen, om de wijken te bezoeken, en toe-zicht te nemen, dat de wachten na behooren waer genomen worden.

Wyders zijn in ieder quartier vier mannen, die eige mannen geheten worden, waer van des Winters twee in de voor, en twee in de na-nacht waken; die in de voor-nacht waken, komen gemeenlijk een uur na 't luiden van de Poortklok op hun wachtplaetſen, en gaen te twalef uuren weder wegh, maer die in de nanacht waken, en hen verpozen, komen te twalef uuren en gaen te vyven wegh. Doch waekt des Zomers, mits de kortheit der nachten, alleen maer een party, twee en twee, den geheelen nacht over.

Daerenboven is'er noch in ieder wijk een man tot noothulp, om, by aldien een van d' eige mannen komt ziek te worden, of iet anders nodigh te doen heeft, des zelfs plaets, (want dan beſteedt de eige man zijn wacht voor een zekren tijt, en komt weder ter wacht als hy wil,) zoo lang waer te nemen. Zulx dat'er in alles twee hondert en drie-en-tachtigh mannen zijn, namelijk twee hondert eige mannen, vijftigh noothulpers, en vier-en-dertigh Officieren: over de welken als op-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

per-Officier uit hen, een Kapitein, WILLEM KALF het opper-gezagh, en te gebieden heeft.

De Ratelwachten, die de voornacht waken en omgaen, mogen hun wachten niet verlaten voor al eer d'andere twee, die de nawacht hebben, t'zamen by malkanderen zijn, en alsdan, en ook eerder niet hun ratelen overleveren. Ieder quartier in tween, moet by zich een ratel hebben, om de zelve te mogen reppen, by tijden van brant, ſtraetſchendery, huisbraek, dievery of eenigh ander ongemak, ten einde de Burgerwacht, zoldaten, en andere goede luiden zulx hoorende, hen te hulpe mogen komen.

Volgens de Keure op de ratelwacht geſtelt.

Doch mogen de ratelwachten hun ratels niet reppen, dan by hooge noot, voor de klok tien uuren, maer alsdan en daer na tot afſcheit van hun wacht, moetenze voor alle ſtraten, alle heele en halve, hoe wel eertijdts maer op alle heele uuren, wat de klok heeft, roepen. En dat op pene, die hier in nalatigh bevonden wort, van in geen zes weken wacht te mogen doen.

Indien twee of drie tween in eene wijk bevonden worden, magh ieder in geen zes wachten waken, ten zy dat'er eenige oproer was geweeſt, of eenige andere wettige oorzaken voorgevallen waren. En die zich in 't omgaen van zijn makker ſcheit, magh in veertien dagen geen wacht meer doen.

Krijgenze by nacht eenige dieven, ſchelmen, ſtrate-ſchenders, of pypeſtelders, of goederen van eenige waerdye, die moetenze leveren in handen van den Kapitein, of in hun wachthuis, aen de hoofwacht, zonder de zelve goederen te mogen vervreemden of verminderen, of van de gevangene perzonen eenige ſteek-penningen te nemen, en de zelve weder te laten loopen, en dat op verſtek van hun dienſt.

By tijde van alarm, klok en tromſlagh, of by monde gewaerſchouwt zijnde, zijn deze wachten gehouden, zoo wel by dage als by nacht, zich met behoorlijk geweer te vervoegen, die van de Oude-zijde aen de Beurs, en die van de Nieuwe-zijde in de Tuinſtraet, daer eertijts de Stads Timmertuin plagh te wezen, zonder dat de ratel-wachten, die de wacht hebben, zich uit hun wijken of wacht-plaetzen mogen begeven.

Ieder ratel-wacht geniet des winters voor het waken van een halve nacht, en des zomers voor een heele, vijf ſtuivers: En worden al deze ratelwachten, en der zelven officieren, als ook de tromſlagers, en andere loontrekkende perzonen der burger-ſchutteryen, betaelt uit het gelt, dat de genen geven die geen burgerwacht doen, of zich uit de Schutterijen koopen: welke onkoſten belopen jaerlix aen de kant van achtien duizent gulden.

Doch dewijl 'er Jaerlix veel te kort ſchoot, en deze onkoſten uit de penningen der genen, die zich uit de wacht kochten, niet wel konden vervallen worden, zoo is tot ontlaſtinge van de ſtadt, en om deze penningen des te bequamer en ten minſte ſchade der burgeren, te konnen vinden, onlangs op ieder half vat bier geſtelt een oortje, 't welk nu aen de bierdragers, tevens met het inbreng gelt, betaelt wort.

Volgens de Keure op de ratel-wacht geſtelt, van den Jare 1597.

Zeer groote vryheit, volgens de oude Hantveſt dezer ſtede, tot beſcherming van de wacht eertijts op geſtelt, hebben ook deze gaende ratelwachten. Want indienze by noot zich tegens iemant, die hen pooght te quetſen, ter weer ſtellen, en dat de zelve zoodanigh moghte gewont worden, dat hy quam t'overlijden, zo wort daer over nochtans geen recht gedaen. En komt de gene, die dus van de ratelwachten gequeſt wort, weder op, die wort daer-en-boven, boven de ſmerte van zijn wonden, noch ſtrengelijck, na gelegentheit der zaken, by den Gerechte geſtraft.

VEER-

VEERTIENDE HOOFTSTUK.

Van Poorteren, Vreemdelingen, en Geleerde Mannen.

DEwijl 'er, in het burgerlijke recht, veel aen gelegen is, of iemant burger, en ª poorter, of vreemdeling is, en de poorteren vele vryheden en voorrechten alleen genieten, daer, in tegendeel, de vreemdelingen, of die geen poorteren zijn, van verſteken blijven, zullenwe derhalven vervolgens, doch in't kort, in dit Hooftſtuk, (vermits alreê ten dele van de voornaemſte in het tweede boek, onder en in verſcheide Hantveſten, daer op de voornaemſte gegrontveſt ſtaen, is gewagh gemaekt) en daer nevens eenige der voornaemſte geleerde mannen, en kunſtenaren, die in deze ſtadt hun geboorte-plaets gehadt, en gebloeit hebben, ten toon ſtellen.

ª Pooorter is zoo veel gezeit als ſtedeling, want by d'oude Saxen, met wien wy wel eertijts eene tael gehadt hebben, betekende Porte een Stadt.

Voor eerſt, zijn al de genen, die binnen dezer ſtede, en hare vryheit woonachtigh zijn, Poorteren, of inwoonderen en ingezetenen van Amſterdam.

Poorteren zijn de genen, die van ouders, Poorters t'Amſterdam zijnde, daer binnen, en de vryheit van dien, gebooren worden.

Ook zijn de genen Poorteren, die, vreemdelingen binnen dezer ſtede zijnde, Poorters of Poortreſſen dochteren komen te trouwen, en binnen een maent, na het voltrekken van 't huwelik, hun Poorters eedt in handen van Burgermeeſteren doen. Als ook de genen, die, uitheemſche en vreemde perzoonen zijnde, hun Poorterſchap binnen dezer ſtede koopen, Poorters eedt als boven doen, en 't recht, daer toe ſtaende, betalen, zonder dat 'er eenigh onderſcheidt tuſſchen een gebooren Poorter, en een Poorter, die zijn Poorterſchap behijlikt of gekocht heeft, gemaekt wort. Uitgenomen alleen, dat de kinderen, die de genen, die hun Poorterſchap komen te behuuwen of te kopen, voor den tijdt van 't zelve huwelik of 't koopen van 't burgerſchap, hebben gehadt, geen Poorteren dezer ſtede zijn.

Wordt een vreemdeling tot eenige ſtaet of weirdigheidt beroepen, die krijght het Poorterſchap, en geniet de vryheden der burgers.

Trout een Poorter een vreemde huisvrouw, 't zy vrijſter of weduwe, zoo wort de zelve vrouw mede Poortreſſe dezer ſtede, zonder datze iets daer voor te betalen heeft. Ook blijftze Poortreſſe, weduwe zijnde, haer leven lang, 't en zy datze buiten dezer ſtede, en hare vryheidt gingk woonen, of naderhandt een ander man, die geen Poorter is, quam te trouwen, in welk geval zy haer Poorterſchap verlieſt.

Die t'Amſterdam Poorter is, magh nergens anders Poorter wezen, noch ook eenige vryheden van andere Poorterſchappen genieten, op verbeurte van zijn Poorterſchap van Amſterdam.

De gene, die tot Poorter aengenomen wordt, is gehouden borge te ſtellen, dat hy binnen zes weken binnen dezer ſtede, ofte hare vryheidt, met 'er woon zal komen, en ook drie jaren lang Poorter blijven, volgens de Willekeure, ſtaende in 't Keurboek van de letter A. fol. 9. Doch dit punt wordt huidendensdaeghs zoo juiſt niet onderhouden, maer wordt een ieder dagelijx tot Poorter aengenomen, zonder borge te ſtellen, en zodanige belofte te doen.

Een uitheemſch mans-perzoon, een Poortreſſe of Poorters dochter ten wijve nemende, is zoo wel Poorter dezer ſtede als een gebooren Poorter, by aldien hy binnen de tijdt van zes weken, na 't voltrekken van 't huwe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

lik, met zijn ganſche huisgezin alhier met 'er woon komt, volgens de bovengemelde Willekeure. Doch dezen juiſten tijdt wordt dagelijx niet onderhouden. Zonder dat nochtans zoodanige Poorter, magh genieten of gegeven worden tol-brieven, om zijn goederen vry en vrank voor by de tollen te voeren, gelijk ingeboornen Poorteren geoorloft is, voor al eer de zelve een jaer het Poorterſchap gehadt heeft, volgens de bovengemelde Keure. En vervordert zich zodanige Poorter de vryheden dezer ſtede te gebruiken en te genieten, voor al eer hy zijn Poorters eedt in handen van Burgermeeſteren gedaen heeft, die verbeurt t'elkens, als hy daer op bevonden wordt, een pondt Heeren gelts, volgens de Willekeuren, ſtaende in 't Keurboek van de *Letter* B. *Fol.* 44.

De zelve Poorter, noch zijn huisvrouw mogen geen Poorters neering doen, of 't genot van eenige Poorters vryheden, in tollen of anderzints genieten, voor al eer hy de voorſz. eedt gedaen heeft, op de verbeurte van beide hun Poorterſchappen, en een zom van vier-en-twintigh gulden.

In 't Keurboek van de Letter F. fol. 273.

Een Poorter eenige jaren, 't zy hoe langh dat 'et ook is, buiten 's landts ter ſchoole leggende, of koophandel drijvende, behoudt zijn poorterſchap van Amſterdam, by aldien hy niet komt te trouwen, of ergens een ander poorterſchap t'aenveirden.

Die zijn poorterſchap van Amſterdam eens verbeurt, verloren of afſtant van 't zelve gedaen, of ook verwoont heeft, de zelve, willende weder poorter worden, is gehouden zijn poorterſchap op nieuw te koopen, en 't zelve te betalen, in allen ſchijn, als of hy noit poorter was geweeſt.

Gaet een poorter met zijn huis-gezin buiten dezer ſtede en vryheit wonen, en elders jaer en dagh een vaſte woonplaets houden, die verbeurt zijn poorterſchap, en magh ook niet genieten de voorrechten en vryheden, die den poorteren van Amſterdam toekomen, 't en zy hy binnen der ſtadt of hare vryheit een huis of kamer met vier, en licht hieldt, en den meeſten tijdt van den jare met zijn huis-gezin daer binnen was; in welk geval hy zijn poorterſchap behoudt, en geniet ook de voorrechten, en vryheden, den poorteren toekomenden.

De Poorteren van Amſterdam mogen met hun goederen vry en vrank voorby, en door alle tollen in 't landt van Hollandt, beide te water en te lande, varen, mits vertoonende hun tolbrief, datze jaer en dagh zijn poorteren geweeſt, en binnen Amſterdam gewoont hebben. Doch moeten de zelve tol-brieven by den poorteren van Amſterdam alle jare vernieuwt worden. Zie Pag. 74.

Een poorter van Amſterdam, by geval of anderzints, met zijn goedt voor of in de tollen komende, zonder zijn tol-brief by zich te hebben, heeft daer over niet te verbeuren, maer magh volſtaen met weder terugh te keeren, en zijn tol-brief te halen.

De goederen der Poorteren van Amſterdam, waer de zelve ook gelegen zijn, mogen nergens met ongelden bezwaert worden, dan binnen dezer ſtede van Amſterdam, uitgenomen, met dijk, dammen, wegen, weteringen, ſluizen, en diergelijken. Zie Pag. 73.

Een poorter van Amſterdam magh, om zijn Lente, Ooghſt, en bouw te doen, den tijdt van zes weken buiten wezen. Ook magh een poorter van Amſterdam, buiten de vryheit dezer ſtede in noot wezende, by den gemenen Poorteren ontzet, en uit der noot geholpen worden, met verlof van Schout en Schepenen dezer ſtede, by aldien de zelve zich niet misgrijpen tegens de Hooge Overheit. Maer beledigenze iemant, daer af hebbenze eerſt de Hooge Overheit, daer na den genen, die misdaen hebben, te beteren. Zie Pag. 73.

Poorteren van Amſterdam, noch hun goederen, mogen niet bekommert of bezet worden, ten platten lande, benoorden der Maſe, ter zake van ſchade of ſchulden onverwillekeurt. En is dit voorrecht by verſchei- Pag. 72.

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de vonniſſen van de Hove van Hollandt voor goet gekent, en onder anderen, by vonnis, by den zelven Hove gewezen, tot voordeel van Yef Gerritſen, poorter dezer ſtede, en tot nadeel van Moen Franſz. Schout tot Ransdorp, den tienden van Sprokkelmaent, des jaers vijftien hondert zeſtigh. Als ook by vonnis, gewezen by den zelven Hove, tot voordeel van Kornelis Gerritſz. Koſter, poorter dezer ſtede, en tot achterdeel van Kornelis Floriſz. van Egmont op Zee, des zelven Jaers. Den poorteren van Amſterdam noch hun goederen mogen ook in Waterlant niet bezet, bekommert of beſlagen worden, maer aldaer vry en onbekommert varen, en weder van daen keeren, zonder weder-zeggen van iemant. Zie Pag. 80.

Zie Pag. 81. Een poorter van Amſterdam, die met recht zijn lijf verbeurt heeft, magh tegens de Hooge Overheit niet meer verbeuren, dan de helft uit zijn goederen, en d'ander helft blijft tot behoef van zijn huisvrouw, wettige kinderen of rechte erfgenamen.

Zie Pag. 83. De poorteren van Amſterdam, en hun goederen zijn tol-vry, zoo te water als te lande, in alle tollen van den Burghgrave van Leiden, uitgezeit in de drie Jaer-markten, te weten, tot Vlaerdingen, Voorſchoten, en Valkenburgh.

Zie Pag. 85. Geen poorter van Amſterdam magh gegijſelt, gevangen, bekommert, noch hinder aen gedaen worden, aen lijf of goet, van eenige zaken, die hy misdaen heeft, by aldien hy, ter beſcheidenheit van Schepenen, borge kan ſtellen, dat hy van zijn mishandeling recht zal verbeiden.

Zie Pag. 86. Geen poorters kinderen mogen hun ouders goet verbeuren, by 't leven hunner ouderen.

Zie Pag. 79. Een poorter van Amſterdam, een manſlacht begaen hebbende, buiten dezer ſtede, magh volſtaen, mits betalende den Heere tien ponden tot boete, en tien gelijke penningen tot landtwinningh, zoo wanneer hy met den magen en vrienden des nedergeſlagen vereent is.

Zie Pag. 99. Geen poorter van Amſterdam magh van breuken, ten platten lande, benoorden der Maze, bezet, bekommert, of aengeſproken worden, maer moet den zelven voor den Gerechte van Amſterdam betrokken worden; 't en zy een Poorter van Amſterdam ter voorſz. plaetſe vechtende, of met dieflijke goederen drijvende, of dragende, gevonden wierdt.

Geen poorter van Amſterdam magh van eenige zaken of breuken, die hy gedaen of verbeurt heeft, niet meer verliezen dan zijn lijf, en hondert gulden uit zijn goederen. En is dit voorrecht by vonnis van den Hove van Hollandt, gedagh-teekent den twee-en-twintighſten van Wintermaent, des jaers vijftien hondert zeven-en-dertigh, aengaende de goederen by Alijd Hendriks achtergelaten, waer by [a] den algemene pleit-bezorger, niet voorder ontfangklijk werdt verklaert, in de nagelate goederen van deze Alijd Hendriks dan tot hondert gulden; als ook by vonnis van den zelve Hove, tuſſchen den algemenen Pleit-bezorger des zelven Hove, en meeſter Ian Huibrechtſz, eertijdts Schout dezer ſtede, uitgeſproken, voor goet gekent. Zie Pag. 102

[a] Procureur Generael.

Poorteren van Amſterdam zijn ten eeuwigen dage tol-vry, en onbelaſt van de Markt-tollen, van Workum, en Heusden. Zie Pag. 102

Een poorter van Amſterdam magh in Hollandt, Zeelandt, noch in Vrieslandt niet ter zeventuige gedaeght worden, dan tot koſten van den genen, die in onrecht bevalt. Zie Pag. 109

Een poorter van Amſterdam is binnen de ſtadt Zwol tol-vry, en onbelaſt van de tollen, die de zelve ſtadt van het Bisdom van Uitrecht in pacht is hebbende. Zie Pag. 123

Poorteren van Amſterdam mogen met al hun goederen komen en varen in den lande, en ſtadt van't Sticht Uitrecht; en daer door nederwaerts in Hollandt, Brabandt, Vlaendren, en andere Landen, en weder komen uit Hollandt en de voorſz. andere landen, van opwaerts tot in den lande, en ſtadt Uitrecht, en daer door tot Amſterdam, en den Rhijnſtroom opwaerts tot in de ſtadt van Rhenen, en dat op zulke vryheit en bezit van geen tollen te betalen, als zy over langen tijdt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tijdt gehadt hebben. Maer varen de poorteren van Amſterdam boven deze gezette palen van des Biſſchops landen, zoo moetenze van de zelve tol geven gelijk al andere doen, volgens het beſcheit daer van verleent, by David van Borgonje, Biſſchop van Uitrecht, ſtaende in 't eerſte Privilegiboek. *Fol.* 60. *verſo* 1.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 3.

Niemant magh in den Koningkrijke van Denemarken, Noorwegen, Zweden, in alle Pruiſche Landen, in de Wendiſche en Ooſterſche ſteden, en ganſch Ooſtlant door, eenen poorter van Amſterdam misdoen, noch d'eene poorter den anderen, of 't zelve magh binnen dezer ſtede bericht en geſtraft worden aen hun perzoon en goederen, in allen ſchijn, of 't zelve binnen dezer ſtede geſchiedt was.

In 't Keur- van de Letter A. Fol. 6.

Een poorter van Amſterdam, dien in vreemde Landen zijn goederen ontnomen, of met onrecht, zonder redenen en beſcheit, afgewonnen zijn, vermagh op den perzoon en goederen, die 't zelve gedaen heeft, binnen dezer ſtede komende, zijn gelede ſchade verhalen, tot gerechts zeggen.

Letter C. Fol. 9.

Zoodanigh recht, als den poorteren van Amſterdam geſchiedt, en gedaen wordt, buiten de vryheidt van Amſterdam in ſtede en in dorpen, zulk recht mogen die van Amſterdam hun poorteren en buuren wederom doen, by aldien het hen goeddunkt.

Letter A. Fol. 10. en Let. F. Fol. 26.

Een poorter van Amſterdam, by eenigh koop van goederen, 't zy buiten of binnen dezer ſtede, tegenwoordigh zijnde, vermagh den koop mede te nemen, en daerom met den koper te looten, by aldien hy * voldoenbaer genoech gekent wordt, of met gereden gelde wil betalen; en wie zulx den poorter weigert, vervalt in een boete van twintigh ſchellingen Hollandts, boven de lotingh van de voorſz. poorter.

* Suffiſant.

Een poorter van Amſterdam magh zijn mede-poorter buiten dezer ſtede niet beklagen, of recht op hem zoeken, op de verbeurte van tien gulden, en zijn poorter-recht voor den tijdt tien jaren.

Niemant magh binnen Amſterdam nering doen, dan die poorter is, op verbeurte van tien ponden Hollants. En op dat zulx des te beter onderhouden en achtervolght zoude worden, zoo is den overluiden van alle gilden binnen dezer ſtede wel uitdrukkelijk verboden, eenige perzonen ofte gilde-broederen in hun gilden t' ontfangen, die geen Poorteren zijn, op de verbeurte van drie gulden by ieder overman te verbeuren, en zijn Poorterſchap.

In 't Keusboek van de Letter A. Fol. 40.

Letter C. Fol. 20.

Een Poorter van Amſterdam, koopende Botter, Kooren, of diergelijke eetbare Waren, voor zijn zelfs eten, vermogen de verkopers of voorkoopſters van zuyvel, 't zy datze Poorters of Vreemden zijn, den voorſz. koop niet mede nemen, of daer in deling of loting hebben, ten zy met believte van den koper.

In 't Keurboek van de Letter D Fol. 157.

De goederen van een poorter van Amſterdam, mogen by geen vreemden, ingezetenen of ook Poorteren beſlagen worden; en magh tegens een Poorter ook niet worden geprocedeert by arreſte, maer die een Poorter wil in 't recht betrekken, om te bekomen betaling van zijn achterwezen, die moet 't zelve doen ter vierſchare, en nergens anders; ten zy tegens den zelven poorter, op de buite rol, by inklamping wert geprocedeert, in zake van pant-kering, * tegenſtelling van uitvoering; als ook uit kracht van wiſſel-brieven, en zeevaerdige zaken: 't welk volgens de Willekeure, afgekundight den zeſtiende van Wintermaent des Jaers zeſtien-hondert, wel magh geſchieden; maer nu, volgens de nieuwe ordening, afgekundight den vier-en-twintigſten van Wintermaent des Jaers zeſtien hondert vier-en-vijftigh. Veel meer andere vryheden en voor-rechten, (die wy om kortheits halve on-aen-geroert voorby gaen,) hebben en genieten de Poorteren van Amſterdam.

* Oppoſitie van Executie.

Doch is in het poorterſchap, ſedert eenige Jaren, groote verandering gekomen; want in den Jare zeſtienhondert twee-en-vijftigh, hebben de Heeren van den Gerechte met goeddunken van de ganſche vroedſchap, goedt gevonden in 't poorter-recht

voor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

voor den vreemdelingen en ook inwoonderen, die in het toekomende daer aen mede deelachtig willen worden, eenige verandering te maken, en 't zelve te verdelen in een groot en kleen Poorterſchap; namelijk dat de groote burgerſchap, zoude beſtaen in vrye koophandel, winkelnering, genieting van vryheit der tollen na jaer en dagh, en alle andere Stadts vryheden, bezonderlijk mede, om na een zeven-jarige vaſte wooning tot alle ampten van regering te kunnen raken, mitsgaders van niet te mogen verbeuren meer, in gevalle van misdaden, dan zijn lijf en hondert gulden aen gelt, volgens 't Privileedje, den burgeren vergunt: waer voor betaelt wort de zom van vyf honderdt gulden. En dat de klene burgerſchap zou beſtaen in vryen handel en alle winkelnering, genietingh van vryheit der tollen na jaer en dagh, en dat zoodanige als burgers, in alle gilden erkent zouden worden, zonder nochtans tot het ampt van Schout, Burgermeeſter, Schepenen, Zes-en-dertigen, en Wees-meeſteren of andere ampten van den Gerechte, en aenzienlijke bedieningen dezer ſtede toegelaten te worden, noch ook niet te genieten het Privileedje, ſprekende dat in gevalle van misdaet, niet meer magh verbeurt worden, als 't lijf en hondert gulden aen gelt. En wort voor dit klene burgerſchap betaelt de zom van vyftigh gulden.

Kinderen echter, van een Poorterſe gebooren, welkers vader verzuimt moghte hebben, den behoorlyken eedt te doen, zouden mogen in 't groot Poorterſchap ontfangen worden, voor de zom van vyftigh gulden, indien de moeder het zelve had.

Dat kinderen, in een wettigh houwelik by een Poorter geteelt, in 't heel en halve poorterſchap zouden komen, zoo als de vader dat gehadt heeft.

Dat niemant zijn Burgerſchap magh behouden, die jaer en dagh met zyn huisgezin buiten de ſtadt blyft wonen, zonder aenſchouw te nemen, of hy in beſlote ſteden of ten platten lande komt huis te houden, ten waer zoodanigh perzoon voor zyn vertrek, alhier ter Sekretarye had verklaert (waer van ook boek gehouden wort) dat hy zyn woonplaets heeft, en blijft houdende, en ook met 'er daedt met zyn huisgeſin ten minſte twe maenden huis gehouden had, om mede onderwarigh te zyn en te blyven, alle laſten en ordonnantien, gelijk alle andere inwoonderen dezer ſtede.

Al de genen, die nevens Poorters binnen dezer ſtede, en haer vryheit woonen, en een vaſte woonplaets houden, 't zy in hun eige of gehuurde huizen, worden geacht voor ingezetene of inwoonders van Amſterdam. Maer deze mogen niet genieten en gebruiken de voorrechten en vryheden, den Poorteren toekomende; doch zyn gehouden tot alle laſten en ſchattingen en voorts onderworpen allerlei andere willekeuren en wetten. Vreemdelingen.

Allen vreemden koopluiden ſtaet vry, binnen Amſterdam en hare vryheden met 'er woon te komen, handelen, en koopmanſchap dryven, en aldaer te woonen, en blyven woonen, zoo lang als 't den Majeſtraet belieft, en zy luiden zich dragen als eerlijke luiden betaemt.

Endelijk, dat Amſterdam mede een goet getal geleerde mannen, die hier haer wiegh en geboorte plaets gehadt hebben, uitgelevert heeft, blijkt genoeg aen deſe naervolgende: want voor eerſt hebben voor Erasmus tijden gebloeit, drie voornamelijk, als Niklaes d'Amſterdammer, Hervikus d'Amſterdammer en Joannis d'Amſterdammer. Van Niklaes d'Amſterdammer, wort by Joannes Ortelius, in zijn Luxenburghſche Hiſtori, met deze woorden gewag gemaekt: *De vier-en-twintig ſluit-redenen van een zekren ketter Fernandus, zijn door Gerrit de Mont, Theologant, eerſt, en daer door Meeſter Joannis Tinctoris, den Spiegel van alle Profeſſoren, wederleit, antwoordende op de zelve Meeſter Nikolaus Amſterdam, geformeer de Bacalauris in de Heilige Theologie, zijn al in een verkeerde zin getrokken en gebroken.* Dit zegt Bertelius, Abt van Epternak, die zeit dat hy dit verhaelt uit de ſchriften van Vinandus Glevelius, eertijdts Abt van Epternak, die in den jare duizent vierhondert vijf-en-tzeſtigh dezer werelt Geleerde Mannen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

overleed; als de twiſtrede, zoo als hy daer byvoeght, gehouden was tot Keulen in 't jaer duizent vier hondert zes-en-veertigh.

Van Hervikus d'Amſterdammer, wort vermelt in zeker boek getittelt, *faſciculus rerum expetendarum & fugiendarum.* Alwaer ook op het jaer veertien honderdt zes-en-tzeventigh verhaelt wort, dat Joannis van Wezel uit nijdt der Biſſchoppen en de geſchorene ordens beſchuldight is van ketterye, en dat hy voor het uitſpreken van het vonnis ter vrage wiert gebragt, over het welk zaten de Godtsgeleerden van verſcheide ſcholen, en nevens andere, onder de Doctoren van Heidelberg, wort ook genaemt deze Hervikus d'Amſterdammer.

Joannis d'Amſterdammer, heeft gebloeit ten tijde van eenen Weſſel, zijn' Meeſter, die in den jare veertien hondert dezer weereldt overleed. Want Weſſel, als hy tegens M. Engelbrecht van Leyden, en Heer Jakob Hoek Deken van Naeltwijk, een twiſtrede van wegen het vagevier, d'aflaten en 't voorbidden, aengevangen had, zoo heeft deze Joannes van Amſterdam, na Weſſels doot, tot verdeding van Weſſel, dien hy voor zijn' leermeeſter kende, een brief aen Bernardt van Meppen, Procurateur of Pleitbezorger van ziele gezonden, waer in hy nopende het voorbidden voor levendigen en dooden een wijtlopige redenſtrijt voert. Deze brief ſtaet in de werken van Weſſel, die Luiter door den druk heeft gemeen gemaekt. In de zelve vintmen ook de brieven, die Weſſel aen Joannes vriendelijk en gemeenzaem ſchreef, zulx dat 'et blijkt dat deze Ioannis, een geleert en treffelijk man na die tijdt, ook geweeſt is, voornamelyk die zulk een meeſter niet alleen gehadt, maer ook door den zelven vermaert is geweeſt. Want Weſſel had de leſſen van Plato, Ariſtoteles en andere Filiſophen op zyn duim; verſtont zich wonder wel op de Griekſe, Latijnſche en Hebreeuſche tale, had geheel Europe doorreiſt, was in d'Artzeny ongemeen ervaren, en by den Paus, wiens lijf-dokter hy ettelyke jaren was geweeſt, zeer bemint, ja muntte zoodanigh uit in wetenſchappen en geleertheit, dat hy van zommigen het licht der werelt wiert genaemt; doch dit braght hem ook zoodanigh in den haet by andere Godts-geleerden, datze hem hier over met ketterye beſchuldighden.

Na deze hebben ook, drie voornamelyk, inboorlingen dezer ſtede, in geleertheit uitgemunt, Allard, Sartorius en Krook. Allard was wonder wel ervaren in de Latijnſche en Griexſche tale, had al de werken van Agrikola, al in zijn jongkheit neirſtelijk verbetert, en met aenmerkingen verrijkt, als ook Rudolfs redenkaveling in 't kort geſtelt. Uit het Griex, behalve andere werken, heeft hy wytloopigh een brief van den Arts Hippokrates, aen Damagetus, in 't Latyn vertaelt, en de Griexſche text daer nevens geſtelt, en verſcheide andere werken, te lang om te verhalen, gemaekt en uitgeleit. Deze Allard was van natuure wat doofachtigh, waer door hy gemeenlijk, noch jongman zijnde, by zyn metgezellen in de wandelingen, *dove elle*, genoemt wiert, maer kon wel met de tong ſpelen; invoegen Erasmus zeer wel van hem gezeit heeft, dat zijn tong het vergelde, 't geen aen zijn gehoor ontbrak. Hy overleed te Leuven in den jare duizent vijf hondert een-en-veertigh. Onder zijn beelt ſtaen deze twee veirzen:

Si logica laus eſt præcellere in arte, Rodolphum
Par laus, Agricolam debita, meque manet.

Dat is:

Indien het lof magh heten, in de redenkaveling uit te munten, zal ik, Rodolf, en Agrikola by den nakomeling, even groote lof verdienen.

Ioannes Sartorius, wiens geleertheit hem door de ganſche werelt vermaert had gemaekt, is Regente der ſchole van Amſterdam geweeſt. Hy verſtont zich wonder wel op de Griexſche, Latynſche en Hebreeuſche tale, welke laetſte te dien tijde heel raer gehouden wiert; en men zeit, dat hy een tijdt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

tijdt lang een openbare ſchool in de Hebreeuwſche tale, met believen van de Majeſtraet, op d'oude waegh gehouden heeft. Verſcheide dingen heeft hy ook in de Latynſche en Nederduitſche tale laten uitgaen; als onder anderen een paraphraſis of breder verklaring over de groote en klene Profeten, en drie duizent ſpreekwoorden, die van hem uit de Latijnſche, in de Nederduitſche tale zijn overgezet. Paulus Merula, eertijts voorlezer in de hooge ſchoole tot Leyden, zeit, in zijn Hiſtori of verhael van het leven en martelaerſchap van Angulus Merula, of, gelijk hem het martelaersboek noemt, Engelbert, dat Engelbert Ioannis Sartorius voor een van zijn naeſte en getrouſte vrienden hield, en dat Sartorius de kennis der waerheit by Engelbert, bedienende het Paſtoorſchap in Heenevliet, eerſt geſchept en bekomen had. Hy is ontrent in 't leſte van zijn' hooge ouderdom, met een zekre quelling des gemoedts getroffende zijnde, te Noortwijk, andere zeggen, te Delft, in 't jaer vijftien hondert zeven-en-tzeſtigh geſtorven.

Ten zelven tijde heeft ook geleeft Kornelis Krook, en te Leuven zoodanigh een voortgangk in zijn ſtudien onder Adrianus Barlandus, voorlezer in de welſprekentheit, gekregen, dat hy na Sartorius tot Regent of beſtierder, over het Groot-ſchool dezer ſtede aengenomen wiert. Zijn geleertheit heeft hy met verſcheide uitgegeven ſchriften te kennen gegeven, onder anderen heeft hy ook een blyſpel van Jozef, en meer andere in 't licht gegeven. Heeft ook na de beroerten der Herdopers een boekje laten uitgaen, waer in hy niet met krachteloze en zwakke bewijsredenen, maer met klare en bondige getuigeniſſen uit de ſchrift getrokken deze leere wederleit. Dezelve Krook heeft ook tegen Sartorius zijn' medeburger, aengaende het geloof en goede werken, een lange twiſtreden, waer in hy heftigh tegen hem uitvaert geſchreven. Want Sartorius oordeelde, dat men by het gevoelen van Auguſtijn en Paulus, waer by geleert wort, dat de menſch door het geloof gerechtveerdight en Zaligh gemaekt wort, moeſte blijven. Dit gevoelen heeft Krook zoeken te wederleggen, en het gevoelen van den Apoſtel Jakobus van het geloof en de goede werken hart voor te ſtaen, en met meer andere getuigeniſſen des nieuwen Verbonts te beveſtigen. Krook is ontrent den jare vijftien hondert veertigh na Rome gereiſt, en heeft zich aldaer in een Klooſter begeven. Daer zijn'er die zeggen dat Krook in zijn' jonge jaren geſtorven is, hoewel andere zeggen, dat hy te Rome in zijn hoge ouderdom in 't Klooſter overleden is.

Te Rome leefde op eene tijdt met Kornelis Krook, Gysbertus Horſtius, mede geboortigh van Amſterdam en een vermaert Arts. Heeft, zoo Gesneer ſchrijft, een boek van twee zekre kruiden, als het Turbith, en Thapſia geſchreven, dat van andere kruit-beſchryvers dikwils aengeroert wordt. Pontanus meint dat deze Horſtius de gene is, die by Guiciardijn in de beſchryving van Haerlem, met de naem van Gysbertus genoemt wort. Want deze Guiciardijn zeit, dat zekren Kornelis van Amſterdam, in den jare vijftien hondert een-en-dertigh, geſchreven heeft aen een Gilbert Filozoof en Arts, die zich toen te Romen ophield, van zeker Zeemonſter, dat na een Biſſchop zweemde. Van dit Zeemonſter leeſt men ook in de Hollantſche Hiſtorien, dat 'et in de Noortzee gevangen was, en aen den Koning van Polen geſchonken wiert. Horſtius is te Rome in den jare vijftien hondert zes-en-vijftigh overleden, en begraven in de Kerk van Sinte Marie.

In Amſterdam heeft ook zijn' geboorte plaets gehadt, eenen Joannis Timannus, die eensdeels vermaert is door het Paſtoorſchap, in de Kerk van Bremen, anderdeels door een uitgegeven ſchrift, van het Avontmael des Heeren ontrent den jare vijftien hondert vijf-en-vijftigh. Men bevint dat hy een grooten voorvechter te dien tijde geweeſt is van de Ubiquiteit of veralheit; doch hier tegen ſtelde zich Albertus van Hardenbergh, Paſtoor aldaer in de Hooft-kerk.

Ten zelven tijde heeft ook gebloeit, Niklaes Kannius van Amſterdam, die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

het Paterſchap van de Nonnen van Urſel, zoo de toeëigening te kennen geeft, die de bovengemelde Krook voor zijn zamenſpreking geſtelt heeft, hier ter ſtede bediende. Het was een zeer genoegelijk, en diepzinnigh Poëet, als blijkt uit zeker puntdicht, dat hy nagelaten heeft. Zeer groote dienſt heeft hy Erasmus gedaen in 't uitſchryven van Griexe boeken, als duidelijk te beſpeuren is aen een langen brief, aen Kannius geſchreven, waer in deze Stadt, de behoudenis der Zee en by na gebooren in haer vloeden, genoemt wort.

Niklaes Evertzen was een treffelijk Rechtsgeleerde, en wiert om zijn uitſtekende geleertheit, van Keizer Karel de vijfde tot Raets-heer te Spier verkoren. Pontanus ſchrijft dat hy tot Profeſſoor in de rechten, in Engelſtadt beroepen, en aldaer, latende twee zoonen achter van gelijke geleertheit, ook geſtorven is.

Sybrant Okko, wiens nakomelingen hier noch ten huidigen dage leven, had mede hier ter ſtede (hoewel zijn voorouders Vriezen waren) zijn wiege en geboorteplaets. Dees had lange jaren buiten 's Lants geweeſt, geheel Europe doorreiſt, en zich in alle wetenſchappen geoeffent. Hy verſtont zich wonder wel op allen kunſten, en wiert ook ten opzicht van zijn groote gaven, tot het Burgermeeſterſchap dezer ſtede verkoren.

Dirk Volkertzen Koornhart, die hier mede zijn wiegh en geboorte plaets vint, was een man van groot verſtant, die veertigh jaren out zijnde, twee van de Hoof-talen zoo wel leerde dat hy eenige boeken van Cicero, Boëthius van de Vertrooſtinge der Wijsheit, en andere boeken, in Nederduits overgezet heeft. Daer na heeft hy zich tot de Godtsgeleertheit begeven, en tegens verſcheide van de gaeuwſte Godtsgeleerden, over verſcheide geſchillen geſchreven: tegens hem hebben zich onder anderen geſtelt de voortreffelijcke mannen Kalvinus en Daneus.

Kornelis Haemrood, heeft, behalven eenige Nederduitſche dingen, het oude Batavia en ganſch Holland (van Pontanus in 't licht gegeven) geleerdelijk in 't latijn, na dien tijt beſchreven. Hy is geſtorven in 't jaer 1599.

Petrus Opmeer ſtudeerde te Leuven, onder Petrus Nannius. Van daer in zijn Vaderlant gekeert, volbraght hy 't overige van zijn ſtudien, zonder behulp van Meeſters; en overleed te Delft, in 't jaer vijftien hondert vijf en tnegentigh.

Dezen Opmeer doet ons gedenken, aen een anderen Pieter van Opmeer, van Amſterdam, die groote Staten in Brabant verkreegh, gelijk het opſchrift getuight, datmen t'Antwerpen in S. Franciskus Kerk, in een glaze venſter, door hem gegeven, leeſt.

Martinus Ædituus, of koſter gebynaemt, die buiten 's lants veel bezocht hadde, en zich wonder wel op d'artzeny verſtont, wiert door tuſſchen-ſpraek van eenen Pieter Oxe, een Deens edelman, die met dezen Koſter te Dole, om zijn kunſt en geleertheit, groote kennis en vrientſchap hielt, tot Oppermedecijn-meeſter van Frederik de twede, Konink van Denemarken, beroepen, maer na het overlijden van Oxe, trok Martinus weer na deze Stad, alwaer hy tot hooge ampten verheven is geworden. In zijn jonkheit had hy Krokus tot Leermeeſter gehadt, gelijk ook,

Matthias Boſſemius, Kancelier van d' Univerſeteit te Douay, werd door Koningk Filips de twede, als hy daer minſt op dacht en niet na ſtont, gemaekt. Hy is in 't jaer vijftien hondert negen en tnegentigh te Douay overleden, volgens het ſchrijven van Myreus in Elogiis Belgicis, die ook daer by voecht, dat hy een boekje voor de geeſtelijke, namelijk, dat de Prieſters by zich in huis geen vrouwen zullen houden, nagelaten heeft.

Elhard de Veer, heeft, behalven andere dingen, die van hem in 't Duits geſchreven, en ook uit andere talen; gelijk de Paraphraſis van Eraſmus, en andere, aertigh en bondigh overgezet zijn, daer en boven by d'oude Kronijk van Hollant, een byvoeghſel gemaekt.

Joannes Borius, mede hier geboortigh, was Paſtoor van Sinte Andries Kerk t'Antwerpen, aldaer men noch een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

een opſchrift van hem heeft, en is in 't jaer zeſtien hondert en vier, dezer werelt overleden.

Hendrik Laurenzen Spiegel, waer een groot beminder van alle kunſten en wetenſchappen, die hy ook zelf, nevens zijn beroep, oeffenende, 't welk zijn boek, Hart-ſpiegel genaemt, en andere rijmen, genoech getuigen.

Roemer Viſſcher, de rechte Duytſche Martiael, heeft met zijn Zinnepoppen oft Emblemata, en brabbelingen, dat zijn Epigrammata, genoeghzaem betoont, dat hy een werelt-wijs man was, en wel waerdigh dat men zijner altijt gedenke en roeme, en is in 't jaer 1620. den XI. van Sprockelmaent geſturven.

Dokter Sebaſtiaen Egbertzen, is een treffelijk Genees-meeſter geweeſt; en wiert om zijne byzondere deughden en geleertheit, met Burgermeeſterlijkke waerdigheit vereert. Zijn Vader was Egbert Mainertzen, die ten tijde van d'Inqiuſitie, juiſt s' avonts te vooren in de gevankeniſſe aen 't water ſtorf, zo als hem daeghs daer aen, t' zijner ontſchult, 't hooft voor zijne voeten zoude geleit worden.

Petrus Paauw, Dokter in d'Artzeny, en een vermaert Profeſſor der zelver wetenſchap, in d'Akademye tot Leyden, is door zijn uitgegeve ſchriften genoech bekent, en is in 't jaer 1621. dezer werelt overleden.

Laurens Reael, eertijts Generael oft Opperſte-beſtierder van wegen onzen ſtaedt in Ooſt-Indien, dien de Ridder Hooft, in zekere klacht, noemt het *het puik oogelijn der jeugt van d'Amſtelſche Landouwen.* Na dat hy in Indiën zich eenige jaren dapper in de wapenen, wijs in 't beſtieren der Landen, en verſtandigh in den Koophandel, getoont had, is hy met groote eer en achtbaerheit, en ſchatten voor de Kompanje, in zijn Vaderlant gekeert, daer hy met blytſchap en toeloop des volx verwelkomdt wiert, en terſtont tot hooge ampten gebruikt, en is in 't jaer 1637. geſtorven. Vondel ſpreekt in een zeker gedicht op zijn afbeeltzel, door Keizer afgemaelt, deze naervolgende veirzen:

Soo maelde een Keizers hant, den wakkeren Reael,
Den Ridder, den Gezant, den grooten Generael,
Voorzien met brein in 't hooft, met oorloghs-moet in 't harte,
't Was hy, die Spanjen op zijn' eigen bodem tarte;
Vaer heen, gelauwert hooft, gelluckelijk door Zee,
En breng voor 't Vaderlant ontelb're kranſſen meê.

Ook is hier Pieter Korneliſſen Hooft, Zoon van dien voortreffelijken Kornelis Pieterſen Hooft, in 't jaer vijftien hondert een en tachtig gebooren; en heeft in zijn jonge jaren een yverige genegentheit tot de wetenſchappen getoont. Zijn geleerde ſtaetkunde, overvliegend vernuft, groot oordeel, zinrijkke ſtijl, en bondige welſprekentheit, kan men in zijne Nederlantſche Hiſtorien, en 't leven van Hendrik de Groot, overvloedigh beſpeuren. In de Poëzy is hy zonder weergaâ, en on-navolgelijk, gelijk zijn zinrijke gedichten getuigen: waer door zommige hem genoemt hebben, den *Hollantſche Homeer*, den *Tacitus onſer eeuw*, *'t Hooft der Poëten en Hiſtory-ſchrijvers in onze tael*, *de Vader der Nederduitſche Zang-godinnen*, *de Fenix van zijn tijdt-genoten*, en *Droſt zonder weerga.* Hy is in 't jaer zeſtien hondert zeven en veertigh, den een en twintighſten van Bloeimaent, in 's Gravenhage geſtorven, om eeuwigh te leven, en t' Amſterdam begraven, alwaer ook opentlijk voor den volke op de Schouburgh, zijn ganſche levens bedrijf, door Brantlicht beſchreven, door eenige ſprekende perzonaedjen verhaelt en opgezeit wiert. Jooſt van den Vondel zingt, in een zeker gedicht, op zijn afbeelding, door Sandrart geſchildert, aldus van hem:

Het brein geſpiſt, om Staten te regeren,
En 's werelts Oceaen, met kloekheit te braveren,
Den geeſt, die Tacitus, en d'outſte dichters tart,
Beſloot natuur in 't Hooft, herbooren in Sandrart,

 Die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Die hooft- en hals-çieraet, des ridders heeft vergeten,
De Duitſche Lauwer-kroon, en Franſche Konings-keten.

Dus verre van de geleerde, die binnen Amſterdam gebooren zijn, nu kom ik tot de Doorluchtige telgen, die niet om haer geleertheit, maer alleen door hun dapper en manhaftigheit vermaert zijn, en eeuwigh by de nakomelingen op de vleugelen der fame zullen zweven. Onder deze munt voor eerſt helder uit:

Oorlogs-helden. Jacob van Heemskerk, Amſterdammer, wiens ongemene manhaftigheit, en onverwinnelijke ſtantvaſtigheidt, in 't uitſtaen van allerlei gevaer der woeſte Zee, felle koude, opgeſtapelde ysbergen, verſlindend gedierte en verſchrikkelijke vyanden, hier in 't brede wel kon beſchreven worden, maer om dat het zelve veel eer een gehele Hiſtorie, als eenige weinigh bladen vereiſcht, zullenwe alleen zeggen, dat de vereenighde Nederlanden hem eeuwigh dank ſchuldig zijn, en verplicht zijne deughden en daden, tot zijn onſterffelijke lof, aen haer nakomelingen bekent te maken. Van den zelven is ook geſproken in 't beſchryven der Oude Kerk.

Jakob van Nek was een kloek en verſtandigh man, en is in 't jaer vijftien hondert acht-en-tnegentigh, tot Admirael over een vloot van acht ſchepen, die men naer Ooſt-indien zond, geſteld. Van deze reize quam hy in het volgende jaer, verſcheide verbonden met eenige Koningen gemaekt hebbende, en, na 't verlies van zijn eene hant in zekere Zeeſlagh, maer vijftien maenden uitgeweeſt zijnde, met groote rijkdommen weder t'huis; en wiert met zoo groote eerbiedenis ontfangen, dat men de klokken van vreuchden luiden. Hy heeft vele jaren daer na in aenzien geleeft, en het Burgermeeſterſchap dezer ſtadt, en andere hooge ampten bedient.

Jakob Willekens heeft in 't jaer 1624. de Bahi de Todos los Sanctos, de voornaemſte Kolonie of volk plantingh der Portugeſen in Brezijl, kloekmoedigh ingenomen; en is daer na, om zijn' verdienſten, tot Raet dezer ſtad verkoren.

Hendrik Korneliſſen Lonk was Admirael van de vloot, die naer Brezijl zeilde, en de ſtadt Olinda in Farnabukko veroverde. Maer meer andere dappere helden, als Iakob de Rijk, Dirk Duyvel, en Kornelis Ianzen van Amſterdam, gebynaemt het Haentje, wiens Latijnſch en Nederduitſch graf-ſchrift wy ook in 't beſchrijven van d'Oudekerk verhaelt hebben, gaenwe, om wijtloopigheidt te mijden, voorby. Dus verre van geleerde mannen en krijghshelden die binnen Amſterdam gebooren zijn, nu zullenwe van eenige vermaerde ſchilders en kunſtenaers van Amſterdam ſpreken.

In de ſchilder-kunſt muntte vooreerſt uit, eenen Pieter Arnoutzen, die in de wandeling, van wegen zijn overgrote lenghte, *Lange Pier* geheten wiert. Deze wiſt wonder kunſtigh na 't leven Boerinnetjes, met Kabeljaeuwen en andere viſſchen, en allerlei gereetſchap dat tot de keuken van noden is, uit te beelden. Daer-en-boven worden onder zijn andere werken geprezen, voornamelijk twee Tafereelen, die hy hier, ſtad zijner geboorte, naergelaten heeft. Voor 't eerſte was 2000. kroonen betaelt, ſtont op 't Altaer van d'Oude Kerk, maer het is in d'eerſte beroerte des oorloghs van de Beeltſtormers vernielt en aen ſtukken gebroken. Het ander, dat in de Nieuwe Kerck ſtont, is het zelfde lot mede te beurt gevallen. Hy overleed in 't jaer 1573. out zijnde 66. Jaer, na latende drie zonen, die den vader zoo wel in gelaet en geſtalte des lichaems, als in de kunſt gelijk waren. Kunſtenaers.

Immers zoo gaeuw in deze konſt is geweeſt eenen Dirk Iakobſen, zoon van Iakob Korneliſſen van Ooſtzanen, mede van de zelve kunſt. Daer is een tafereel van hem in de Kloveniers doelen, waer in zeer levendigh een palm van een hant met uitgeſtrekte vingeren afgemaelt ſtaet, want in d'eigenſchappen des gelaets, hoeken der ledematen en buitenſte ommetrekken des lichaems, wel te treffen, gink hy zijn vader verre te boven.

Dirk Barnertzen, mede een ſchilders zone, heeft onder anderen de dulle razernyen der Wederdoopers, met de ſchil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

ſchilderyen die op 't oud Stad-huis, eer 't af brande, hingen, levendigh afgebeelt. Wonder gaeuw was deze in iets uit te vinden, en in orde te ſtellen. Koornhert, daer wy te vooren onder de geleerde van geſproken hebben, was ook een kunſtigh plaetſnyder van zijn ambacht, maer deze kunſt, door andere hooghwightige zaken belet zynde, heeft hy vroegh laten varen.

Ook is geboren t' Amſterdam eenen Jooſt Janzen, die niet alleen voor een kunſtigh beelthouwer vermaert is geweeſt, maer heeft ook een byzondere wetenſchap gehadt, van landen, ſteden, revieren en wateren, na de kunſt en eigenſchap van de lant-beſchryving, uit te beelden. Als den Hertogh van Alva het Noorderquartier van Hollandt, meende wederom onder zyn gehoorzaemheit te brengen; zoo heeft hy van dezen Iooſt begeert, dat hy hem de ganſche ſtreek van dat geweſt op een kaert zoude ſtellen: 't geen hy ook gedaen heeft. En in deze kaert (zeit Pontanus) zyn niet alleen de dorpen en kerken, maer ook de beemden, ſtroomen, wateren, dijkken, wegen, ſluizen, en diergelijken dingen na het leven zeer net uitgedrukt.

Menighte van andere geleerde telgen, dappere helden, en verſcheide kunſtenaers, die in deze Stadt haer geboorte-plaets hebben, zoo wel die alrede overleden, als noch in 't leven zijn, en, wegen hun uitmuntende geleertheit, wetenſchappen, dappere kloekmoedigheit en verſcheide ſchrandre kunſtvindingen, hier dienden opgehaelt, en tot lof der nakomelingen, der geheugeniſſe overgelevert te worden, hier by te voegen en te laten volgen, was mijn voornemen. Doch dewijl het verbreiden van iemants lof, na deſſelfs overlyden, den nakomelingen, en medeburgeren met grooter aengenaemheit ter oore komt, en in tegendeel, dikwils het ophalen van 't lof der levendigen, by veelen geacht wordt, uit des Schryvers genegentheidt tot den zelven, voort te komen, heeft my goedt gedacht, zoo wel het lof van deze als d'overige, die alree overleden zijn, te verzwygen, en tevens dit, en het gene dus verre in deze vyf boeken verhandelt is, hier te ſtaken. Tot een beſluit, zal ik hier eenige eertijtelen, daer deze Stadt van zommige gaeuwe verſtanden mede beſchonken wordt, laten volgen: want deze noemenze niet alleen de *Hooftak* en *Kroondraeghſter* van Europe, maer ook, *kleen albegrijp*, *Rechterhant der Staten*, de *Scheeprijkſt aller Steden*, *Woonplaets van Merkuur*, *Winkel van alle Koopmanſchappen*, *'s Landts Nootvriendin*, *Zenuw en krachts des Oorloghs*, *en 't Oogh der vrye Landen.* Onder menighte van andere oude en nieuwe Dichteren, heeft de naeukeurige onderzoeker der Bataviſche outheden, wijlen Peter Schryver, al voor eenige jaren het lof dezer ſtede, met deze vraeghswijze Latijnſche veirzen, opgehaelt.

Quæritis Hanſæas inter cur cenſear
urbes?
Emporiumque ingens Amſtela Nympha ferar?
Cur mea per totum volitent nunc carbaſa mundum?
Cur ſubeat leges Indus uterque meas?
Cernitis Auguſtam qua ſum decorata coronam,
Et nitidum tollo per celſa aſtra Caput.
Non hedera, ut vulgo eſt, furioſave ſtemmata jacto,
Auctorem & cauſſas hæc habuere ſuas.
Inconſulta ſuum petulantia Flandrica regem
Cepit, & innocuo ſanguine tinxit humum.
Hinc genitor movet arma: ſcelus nec linquit inultum
Liberet ut natum, trux Fredricus adeſt.
Romanæque adſunt aquilæ, atque exercitus omnis.
Itur in excidium, maxima Bruga, tuum
Protinus obſepto migrant commercia portu:
Amſtela tum Sacro digna favore coli
Senſt capti vus, ſenſit rex liber Yæos
Amſteliosque ſuo pectora fida Duci.
Quid faciat? Jam tum Grudios cum perdere vellet

Me

Me Caput è Batavis tollere juiſſit aquis?
Cæſareæque meos illuſtrans luce coronæ,
Tradite ait terris, tradite jura mari.

'tWelk van Vondel aldus in Nederduitſch rijm is vertaelt:

Vraeght yemant, wat my maekt de beurs van Chriſtenrijck?
Waerom de Hanzeſteên my als haer ſpeelnoot ſetten?
Waerom ick Zeegodin de vlagh voor niemant ſtrijk?
En op en ondergang geboorzaemt mijne wetten?
Aenſchou de Kroon, daer ick mijn vlechten meê verſier:
En hoe mijn kruin, recht op, de ſtarren gaet doordringen.
Ick zwets, als andren, niet van harſſeloos laurier:
'k Geef rede en klaer beſcheet van onverzierde dingen.
Het reuckloos Vlaendre hiel zijn' eigen Graef gevaên:
Onnooſle ſprengklen bloets de Brugſche ſtraet beſmetten;
Dies ſchoot de vader, heet van wraek, het harnas aen:
Zelf Fredrick draeft in't velt om zijnen zoon t'ontzetten.
De ſtanderts worden vlugh: de hoef doorwroet het ſtof:
O groote ſtadt van Brugh nu zal 't uw welvaert gelden:
De haven wort geſtopt: de koopman neemt verlof.
Toen erfde ick Amſterdam de gunſt des hooghgemelden.
Mijn trouwheit is den vorſt gebleecken meenighwerf;
't Zy dat hy vry was, of in vangenis moſt treuren:
Weshalve, op dat het ſtreck' tot 's Bruggelings bederf,
My wort bevolen 't hooft te water uyt te beuren.
De Koning kroont mijn pruick met heiligh diamant,
En ſpreeckt: 'k Maeck u voogdes, te water en te land.

E I N D E.

Korte Beſchrijving

Van d' Eylanden

URK en EMMELOORT.

IN het beſchryven van deze twee Eilanden, die voor eenige weinige jaren door koop, als een gedeelte, aen 't lichaem van deze ſtadt zijn geraekt, (daerze te voore als bezondere Heerlijkheden, onder bezondere Heeren ſtonden) en hierom ook gevoeglik by d'omleggende dorpen, als Ambachts Heerlijkheden onder deze ſtadt gelegen, konden geſtelt hebben geworden, zal ik niet verre ter zyde uitſpatten, en wijtloopigh onderzoeken, hoedanigh de ſtant en gelegentheit van deze Eilanden by oude tijden, en ten tijde der Romainen geweeſt zijn; maer alleen (dewijl het voorige by Kluverus, in zijn' boeken van Oud Duitslandt, en de drie monden des Rijns-ſtrooms, ten deele kan gelezen worden) 't geen my, nopende de huidendaeghze ſtandt, daer van door den geleerden Heere, Jongkheer Niklaes Witſen, ter hant is geſtelt, hier laten volgen en ten toon ſtellen.

Beide deze Eilanden zijn gelegen in de Zuider-zee. In zijn omtrek is het Eilant Urk ontrent een uur gaens groot; de helft is van binnen by na niet als zant en water-poelen, inzonderheit aen de Ooſt Noort-ooſt kant van Urk, doch dat met klene moeite zoude tot lant kunnen gemaekt worden. Evenwel wort de gront, niet tegenſtaende de kleenheit der plaetſe, zoo vruchtbaer bevonden, dat dit Eilant over de hondert koe-beeſten te hoi en te gras voeden kan. Op zommige plaetſen, gelijk gezeght is, wordt het Eilant zantachtigh bevonden; ten Noorden, Weſten en Zuiden, vindmen ongemene groote ſtenen, die, by aldienze in voorigen tijde op andere plaetſen niet waren vervoert, den lande ganſche bolwerken zouden kunnen verſtrekken. Ook zijn ze' er noch in zulken menighte wel overigh, datze eenighzins tot behoudenis van het Eilandt zouden kunnen dienen. Op zommige plaetſen is het lant oeierich, (zoo ſpreekt men daer) en oeier is by deze Eilanders zoo veel te zeggen, als een harde en vaſte ſtoffe. By wijlen, door het inbreken der zee, werpt het lant ook groote ſteenen uit, geeft ook veel verſch water, dat op de kaep, ſtaende op een bergh, na zes of zeven voeten gravens, te voorſchijn komt. Op zommige plaetſen is ook het lant zeer laegh, want niet verre van deze bergh ten Noort-ooſten, zietmen, voornamelijk 's winters, dikwils in eenige huizen, het water langs de vloer heene ſtromen: waer door de luiden genootzaekt zijn, een geute in de huizen te maken, om door middel van dien, zich van het overtollige water t'ontlaſten; gelijk daer ontrent ook twee waterputten ſtaen, daer in het water dikwils nevens der aerde ſtaet. Ook heeft aen het Ooſt-endt, Ooſt Noort-Ooſt van Urk, wel zoo na dit Urk, als Emmeloord, een Kerk geſtaen, waer af de plaets, daer op de Kerk eertijdts ſtont, by de Viſſchers van dit Eilant, en andere zee-varende luiden, noch ten huidigen dage met de naem, van het Urker-kerkhof bekent is. Noch wijſt men, ten Zuiden van Urk, en ten Ooſten van het diep, *Urkerval* genaemt, een half mijl van Urk, een derde Kerk aen. Met uitſteken van plecht-gaerens, worden d'Eilanders of andere ſchippers hier ter plaetſe (daer op ook, vermits d'ondiepte, dikwils niet alleen groote, maer ook dryvers en ander kleen vaertuigh komen vaſt te zitten, en niet dan by hoogh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

water daer af kunnen geraken) dikwils ook noch menighte van Kerkſtenen gewaer. Dicht ſtrekte zich eertijdts Urk, ten Weſten aen het Val. Ook weten vele, die tegenwoordigh noch in 't leven zijn, te zeggen, dat in de tijdt van vijftigh jaren, wel zeventien of achtien huizen, behalve de plaetſen die tuſſchen deze huizen gelegen waren, aen de Weſt Noort-weſterhoek van het hooge Klif, door het gewelt van 't zee-water zijn af, en wegh geſpoelt, en dat, daer nu de vlakte of ſtrant, ſtrekkende Noordt Noort-Weſt, gelegen is, zeer veel weilants geweeſt is; invoege het lant, aen die hoek, zoo veel door de zee verlooren heeft, als by na tot in het midden van 't Eilant. Ook is ten Zuid-Weſten, daer de Viſſchers hun ſchuiten ter zee leggen, ontrent voor twintigh jaren, noch veel weilants geweeſt.

d'Eilanders plegen aen het Weſt Noort-weſt van Urk, Eſpelbergh geheten, hun woonplaetſen te hebben; want zeker ſtok out man, nu ruim negen jaren overleden, van dit Eilandt wiſte (zoo ons de Heer Richardus van Landts Werven, Leeraer van de Hervormde Godtsdienſt op dit Eilandt, wiens neirſtige onderzoeking, op 't ernſtigh aen ſchryven van den bovengemelden Jongkheer Niklaes Witſen, wy 't boven verhaelde, en 't geen ons nog van deze Eilanden te verhalen ſtaet, te danken hebben, by brieven heeft bekent gemaekt) te zeggen, dat aldaer noch eenige huizen, ten getale van vijf of zes, in zijn' jongkheit geſtaen hadden, die door het inbreken van de zee, zoo hoogh ſtaende als de huizen tegenwoordigh, moeſten verplaeſt worden, ter plaetſe, daer Urk tegenwoordigh bewoont wordt; welke plaetſe of landt (dat zich ten Weſten, Zuiden, Noorden, en Ooſtwaerts ſtrekte) in voorigen tijde by d'inwoonders alhier tot boulant wierde gebruikt, eerze zich genootzaekt vonden van Eſpelbergh te verplaetſen; waer aen af te meten is, dat dit eilandt te dien tijde, dat dus met bouw- en weylandt verzien was, genoech zelfs haer inwoonderen voedſel heeft kunnen verſchaffen. Doch mits 't inbreeken van de zee van alle kanten, daer door het weylandt allengs quam wegh te ſpoelen, en 't eilandt te verklenen, waren d'eilanders genootzaekt hun bouwlandt, datze hadden, af te ſnijden, en, gelijk tegenwoordigh geſchiet, tot weilandt voor hun beeſten te gebruiken. En is dit eilandt nu zoo verre verkleent, dat eene huisgezin, waer van man en vrouw beide inboorlingen zijn, alleen maer twee beeſten in de weide magh ſlaen, 't en zy eenigh vreemdelingh getrout aen een inboorling voor vijftien of zeſtien jaren, het zelve recht daer toe hadt, of voor twaelf jaren met geldt zijn' burgerſchap gekocht hebbende, het zelve moghte doen. Dit verminderen en 't verklenen van 't landt zal te weegh brengen, dat, daer op ('t en zy by tijdts daer in voorzien wordt) voor de tijdt van veertigh jaren, of een weinigh meer, vier of vijf Koebeeſten gehouden wierden, naulix, by verloop van weinigh tijdts, eene voor een huisgezin te hoy en te gras zal kunnen gehouden worden.

Op de hoogte van 't Klif, ten Noorden en Zuiden van de vuurbaek, plegen zich in groote menighte konijnen t'onthouden, gelijk d'Eilanders, van veertigh en meerder jaren oudt, daer van zeer veel weten te ſpreken, die ook getuigen, dat de Konijnen in de vlakte van het Klif haer hoolen maekten, en allenghs door het inbreeken der zee zijn uitgeroit en te niet geworden; invoegen d'inwoonders alhier, van veele hunner lijf-behoeften, daerze in voorigen tijde wel van voorzien waren, mits het verklenen van het landt, nu verſteken, en zoo wel des zomers als des winters, genootzaekt zijn die elders te zoeken. En inzonderheidt des winters by langhduurigen vorſt, indien ze zich zelven dan niet wel verzien hebben, zijnze gehouden met veel moeite en arbeidt, ja dikwils, met gevaer van het leven daer in te ſchieten, elders die van de naeſt by gelegen plaetſen te halen. Des zomers, alſſe eenigh gemak moghten te verwachten hebben, worden hun ſchuiten dikwils by ſtorm en onweer, door de zee, die zich rontom het Eilant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

lant zeer ongeſtuimigh vertoont, in de gront, het water zeer hoogh zijnde, geſlagen en wegh gedreven. Zijn ook by het aenhouden van ſtorm en onweer, zoo wel by daghe als des nachts zorghvuldelijk toe te zien, om hun ſchade voor te komen, hoewel dikwils te vergeefs, als bleek, in den jare zeſtien honderdt en vijftigh in Lentemaent, toen'er zeven ſchuiten weghdreven, aen andere plaetſen hier en daer te lande quamen.

Eertijds, inzonderheit op Eſpelberg, ſtonden op dit Eilandt geringe Viſſchers hutten; en zijn ook, de huizen op dit Eilandt, ter plaetſe daer Urk tegenwoordigh bewoont wort, van de gront af met ſtraet, en andere groote ſtenen opgehaelt, en voorts van andere ſlechte ſtoffen, by d'inwoonders zelfs, met zeer weinigh behulp van andere, tot hun gebouwen en woonplaetſen, gemaekt. Aen de verſche waterputten, die d'inwoonders op dit Eilant hebben, ontrent negentien in 't getal, en met groote ſtenen rontom van de grondt, en dat al vry diep, opgehaelt zijn, zoumen kunnen beſpeuren, dat hier eertijts ſterke luiden, en van groote lenghte, gewoont hebben; want zommige van deze ſteenen zijn zoo groot en zwaer, datze tegenwoordigh voor menſchen ontilbaer zouden zijn. De zommigen van deze verſche waterputten, voor tien of twaelf jaren gemaekt, zijn rontom met groote veen-turven opgetrokken.

d'Inwoonders erneren zich alleen met viſſchen, zijn zober van ſtaet, en naulix vier huisgezinnen, die met haer hooftzom drie of vier duizendt gulden zouden kunnen uitmaken. Ter zee plachtenze te varen met ſchuiten zeer kleen van maekſel, en dat zonder roer of zwaert; en moeſten met hun ſchuiten van Enkhuizen, daerze voornamelijk des winters hun haring verkochten, en te markt braghten, met een Noort-ooſten wint, om weder op Urk te komen, tot aen de Frieſche kuſt tegen wint oproejen, en dan met zeer weinigh zeil, gebruikende in plaets van een roer een riem, aendoen.

Vier mannen (dat volgens een out gebruik, en van aller geheugenis her, hier ter plaetſe by de Majeſtraet ingevoert is) zijn'er geſtelt, die gehouden zijn, een ſchip, in noot zijnde, te helpen en byſtant te doen. Dit ſtellen van 4. mannen, is by de Majeſtraet te dien einde gedaen, om het twiſten, dat anders onder het volk zoude mogen komen t'ontſtaen, door dit middel wegh te nemen. Deze vier mannen zijn ook gehouden het loon, by hen verdient, in handen van de Majeſtraet over te leveren, en genieten zy, voor hun moeite, alleen maer een zober daghloon. d'Overige penningen komen tot profijt van 't ganſche Eilandt, 't zy datze die aenleggen tot het jaerlixe ſchot, of tot het hermaken van hun dijk, die by na alle jaren ten deele wegh ſpoelt. In den jare zeſtien hondert zeven-en-dertigh, was het getal der Menſchen op dit Eilandt in 't geheel drie hondert, en wierden door een beſmettelijke ziekte hondert negen-en-veertigh uit dit leven wegh gerukt. Tegenwoordigh zijn'er twee hondert negen-en-tzeventig menſchen, en drie-en-vijftig huizen, met acht hoybergen in 't geheel.

Op het ganſche Eilandt is geen bezonder richt- of raedthuis, dan alleen des Schouts huis, alwaer d'inwoonders gemeenlijk te rechte verſchijnen. En aleer hier eenigh recht wordt aengevangen, is de Schout gewoon een houten drieſtal voor hem te zetten, waer op hy dan drie kruizen tekent, en met het maken van ieder kruis deze woorden uitſpreekt: *Dit recht houde ik voor eerſt van Godts wegen; ten tweden van 's Heeren wegen; en ten derden van der Gemeente wegen.* Doch of dit noch in de gewoonte is, gaet onzeker, vermits 'er in de tijdt van zes of zeven jaren geen recht gehouden is.

Op Pinxter Maendagh na het preken, haddenze voor een gewoonte een Gaey op te rechten, als daer iemandt was die dienſt konde doen, oft zoo zulx niet, evenwel op dien gezetten tijdt. De Schout, of zoo de Heer van het Landt daer tegenwoordigh was, die noit die oude gewoonte tegenging; maer met een vereeringh te geven hen daer in ſtijfde, ſchoot na d'opgerichte Gaeil den eerſten pijl;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

de Koning was degene, die den Gaey velde, die dan van de ganſche menighte met zingen en vreughde-tekenen te zijnen huize gebraght wierdt, daer dan een maeltijt, daer ieder zijn deel toe gaf, wierdt aengerecht. Dan zagh men de Koningh met zijn verkoore Koningin, die des Koninghs hoedt, met eenige zilvere Gaitjes behangen, op 't hooft hadt, beide met groente bekranſt, groene takken boven haer hoofden, en groene zooden aen haer zijden. Daer na wierden de Koningh en Koningin, met de menighte, (het ſchijnt zoo by hen geheten) met vendel en trompet geleidt, daerze dan eenige vaten biers, geduurende de tijdt van drie of vier dagen, uitveeghden. Tot dit werk haddenze ook een bezondere Schout en Schutmeeſters, om de moetwilligen te ſtraffen, en zoo iemandt eenig bier quam te ſtorten, te doen boeten. En dit ſchieten na de Gaei en drinken is voor de laetſte reize in den jare zeſtien hondert vijf-en-vijftig geſchiet.

In den jare zeſtien hondert en zes is hier ook in 't gebruik gekomen een Henshoorn, welke Henshoorn in die tijdt anders geen gebruik had.

In den jare zeſtien hondert en zeventien heeft den wel-edelen en grootachtbaren Heer G. J. Witſen, Burgermeeſter hier ter ſtede, uit laſt van d'Ed. Mo. Heeren Staten een vierbaek op Urk doen ſtellen, en is op den eerſten van Herfſtmaent des zelven jaers d'eerſte viering geſchiedt, als het opſchrift, dat in een witten ſteen aen de vierbaek gehouwen ſtaet, te kennen geeft. Aen het Zuid-weſt end van Urk ſtaet deze vuurbaek, en is al verſcheide reize met het inbreken van de zee, dieper in 't landt gezet, en zoud ook in het voorleden jaer, zeſtien hondert twee-en-tzeſtig, niet ſtaen (vermits ze zeer na aen zee ſtaet, en naeulix elf voeten van de kant van Klif) hebben gebleven, hadt met beſchanzen van groote ſtenen by de Majeſtraet dezer ſtede daer in niet voorzien geworden.

Eenige jaren, ſchrijft de bovengemelde Leeraer Richardus van Landswerven, als de ware hervorminge Godtsdienſt bloeide, zelfs door ons ganſche landt, onthielden hier zich alleen eenige verlopen Papen en Monnikken, na het getuigenis van d' inwoonders alhier, die het volk met het verkondigen van Heilige dagen (by den Rooms-gezinden zoo geheeten) met het maken van Wywater, en andere beuzelingen, in de duiſterniſſe des Pausdoms hielden, gelijk in al de voorgaende tijden, toenze gewoon waren rontom de Kerk van Urk Bedevaerten te doen, in 't rouwe gekleet te gaen, inzonderheidt des winters op Kers-avondt; op welken tijdt zy een bezondere penitentie aennamen te doen voor hunne zonden, zelfs in den ſneeuw en bitteren koude van vorſt, gelijk als noch op Emeloord dat gebruik niet en heeft afgenomen, die rontom hun Kerk Beêvaerten doen. Naulix ('t zijn noch al des bovengemelden Leeraers woorden) vijftig jaren geleden, zach men in de Kerk een menigte van brandende keerzen aengeſteken, de Godsdienſtige op hun wijze in een eigenwillige Godtsdienſt bloots hooft, en barrevoets eenigen tijdt in de Kerk doorbrengen, of zoo ze een Miſpaep hadden, zijn misdienſt quamen uit te wachten. Op Paeſſchen warenze gewoon alhier in de Kerk te zingen: *Chriſtus is op-geſtanden al van de Martelaers handen.* Endelijk heeft 'et den Heere der Heirſcharen, na zijn groote en onverdiende genade, belieft, door het preeken des Woorts Godts den inwoonderen van dit Eylandt de verborgentheden des Euangeliums bekent te maken, en hun oogen in een klaerder licht en meerder kenniſſe van de ware Godtsdienſt te openen.

De E. Klaſſis van Enkhuizen, hebbende na veel moeiten endelijk bekomen een jaerlixe wedde voor een ordinaris Leeraer (na dat deze de Gemeente op Urk voor een tijdt bedient hadt) van haer E. Gr. Mog. heeft na voorgaende bekentmaking van haer Ed. Mogende de Gemagtigde Raden tot Hoorn beroepen, de Peter Salebien, die op den vijftienden van Wijnmaent, des jaers zeſtien hondert achten-twintig door den Leeraer Joannis Pup-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Puppinus in den dienſt aldaer beveſtigt is. Dees hadt in zijn aenvang van zijn dienſt veel moeite en arbeidt, om eenigen tot het aenhooren van Godts Woordt te krijgen, heeft hen niette-min ſedert de tijdt van zijn bediening, door het onderwijzen in de rechtſinnige Leere der waerheidt, vele vreemde vooroordeelen van de zelve Leere, uit de herten van ſommigen, hoewel het grootſte en meeſte deel van het Eylandt noch ſtondt by hun dwalende gevoelen, onder de Zegeninge Godts wegh genomen. De byeen-komſte ter preken op Zondagen, was noch zeer gering, en de wortel der Roomsgezinde godtsdienſt, of liever het gene datze voor het beſte oordeelden (want niemandt van hen daer af rechte belijdenis zoude hebben kunnen doen) was naulix uit te roien, vermits ze d'aengenome Leere van hun ouders als aengeërft, die herkomſtig uit het Pausdom waren, zoo lichtelijk niet konden afleggen; welke verouderde zuurdeſem (hoewel vry vermindert en krachteloos geworden) noch uit de herten van zommigen niet gezuivert is.

Na dat evenwel eenige jaren, herwaerts het klare licht des Euangeliums is verkundight geweeſt, hebben vele hier op dit Eilandt, het licht der kenniſſe in Godt ontfangen: want de boven gemelde Leeraer, Pieter Salebien, heeft in de tijdt van zijn bediening alhier eenige tot het gehoor van Godts Woort gekregen, en ook zes of zeven perzoonen tot de Gemeenſchap der Kerke aengenomen. Na het overlijden van dezen Leeraer, is hem in den dienſt gevolght Franciskus Vynaus, die de Gemeente, blijvende vaſt in d'oude geſtalte, zeſtien jaren heeft bedient. Na dezen is gevolght, de opgemelde Heer Richardus van Landtswerven, die alleen maer zeven Lidtmaten, in den beginne van zijn dienſt op dit ganſche Eilandt bevond; doch met'et ernſtigh vermanen, zoo veel te weegh heeft gebraght (daer toe niet weinigh holpen de winterſche avondpredikatien) dat zich daer tegenwoordigh wel ten getale van negentien Ledematen bevinden. En groeit niet alleen de luſt en iever van met grooter menighte ter preke te komen, maer houden ook, die in 't eerſt als een deel Nikodemiten in de Kerk quamen, hun kinderen daer toe, datze de Kategismis by vrage en antwoort, opentlijk in de Kerk laten opzeggen.

't Gerecht, van dit Eilant Urk ſtaet aen een Schout, en vijf Burgermeeſteren. Noch Dokter, 't geen een wonder is, noch Heelmeeſters, heeftmen op dit Eilant, maer behelpen zich deze Eilanders, indienze van eenige ziekten worden overvallen, om zich komen te bezeren, van zelfs, en met hun eige genees-middelen.

EMMELOORT.

WAt de naem van het Eilandt Emmeloordt aengaet, daer in ſchijnt eenige verandering te zijn, vermits ten tijde van den Heere van Zoudenbach, de plaetſe Emmelwerd genaemt wiert, en nu gemeenlijk Emmeloord, dat ook eigentlijk lagh aen het Noort-ooſt-end, daer het toenmael, als 'er noch veel Lands was, by d'inwoonders bewoont wiert, doch door het gewelt en 't inbreken der zee, die daer ter plaetſe veel landt wegh nam, waerenze genootzaekt te verhuizen, en ten Zuiden van het lant zich neder te zetten, alwaer het Eilandt tegenwoordigh bewoont wordt, en was de zelve plaets toenmaels, by oude luiden, Maenhuizen genaemt, en ſtonden daer eenige weinigh huizen. Doch vermits Emmeloord wel het beſte en bekenſte deel van het Eilandt was, is de naem allengs Maenhuizen in vergetelheit geraekt. Ten Zuiden wort dit Emmeloord, door een ſloot van Ens, afgeſcheiden, ten Weſten en Ooſten, is'et eveneens als Ens met een kleen dijkje, dat rontom beide plaetſen henen loopt, beſchanſt; voorts is'et buiten dijks, daer over eenige jaren noch lant was, met riedt bezet. Vry

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

veel dient dit riedt tot behoudenis van dit Eilandt, vermidts by een geweldigen ſtormwint, die kracht der zee daer op komt te breken; eer het zelve dijkje eenigh gewelt lijdt. En zoo wanneer die van het Eilandt een grooten ſtorm zien opkomen, en 't inbreken van hun dijkje voor oogen, gaenze gemeenlijk het zelve, bevreeſt zijnde, dat de watergolven, door de wint aengejaeght, al te grooten inbreuk, tot ſchade en vermindering van 't Landt, dat meeſt, indien niet al, veenachtigh is, geen ſterken ſtoot kan uitſtaen, en als het zee-water aen het dijkje ſtaet, doorgaens moeraſchachtigh bevonden wort, moghten komen te veroorzaken, dit dijkje zelfs door ſteken. Binnens dijks is het Landt zeer laegh, en doorgaens al gebroken lant, daer men te voet niet kan doorgaen, dan met een plankje van het eene lant op 't ander; alleenlijk is 'er een Menne-padt, dat van de huizen een groot ſtuk weeghs na de Kerk loopt, tot aen het Weſterſche dijkje, daer langs heen men na de Kerk gaet, die vry hooger ſtaet dan het gemene landt; maer evenwel by ſpringtijdt of een grooten ſtorm, wel vier of vijf voeten in 't water komt te ſtaen, die, als ook de huizen dan alleen gezien, en by het aenhouden van een ſtormwint meermalen beſchadight worden. Dit Kerkje is een oudt en vervallen gebouw, daer in men noch een Paepſe dootkiſt vindt, en ſtaet gegront op een hoop vervuilde koemis, met eenige zooden uit hun landen en ſlooten te zamen vermenght; gelijkze meeſt al hun huizen en ſchuuren op dusdanige ſtoffe zetten: Want als d'Eilanders oordelen dat deze t'zamen-gemenghde en verſcheide ſtoffe, na't verloop van eenigen tijt, dicht genoegh in een gepakt is, daer op gaenze dan hun huizen en hoiſchuren bouwen. De werven, daer op hun wooningen ſtaen, moetenze ook met eenigh plankwerk en palen vry ſterk verzien, vermits het meer als eens gebeurt is, dat de zee by ſtorm een grooten inbreuk in de huizen en werven maekte, in zulker voege datze met hun koe-beeſten ten hoogſten verlegen waren, die zoo lang tot haer onderlijf in 't water ſtonden, tot datze met groote moeite eenigh hoy onder de beeſten ſchikten te krygen. Ontrent de veertigh jaren herwaerts, wierden by een grooten ſtorm eenige huizen, met huisraedt, kiſten en kaſten, wegh geſpoelt. De huizen die op dit Eilandt ſtaen, zijn ontrent ten getale van vijf-en-veertigh, en veele der zelve in 't midden afgeſchooten, die dan van twee huisgezinnen bewoont worden.

Die van het Eilandt erneren zich doorgaens met koophandel van verſcheide waren, dieze met hun kagen, wel ten getale van veertig, ganſch Hollandt by na door vervoeren, en hebben veele onder hen, zoo men zeidt, na de gelegentheit van de plaets, een goet Kapitael, hoewelze weinigh van hun opregtigheit by andere geprezen zijn. Naulix zijn'er drie of vier perzoonen op het ganſche Eylant, die een andere, dan de Roomſche leere, toegedaen zijn, niet tegenſtaende, dat'er groote vlijdt, hoewel te vergeefs, altijdt aengewendt is, om hen tot de rechtzinnige leere te brengen. Ens en Emmeloord, zijn eenige jaren herwaerts in Kerkelijke zaken t'zamengevoeght geweeſt, zulx Johannes Zandes, Leeraer op Ens, zich om de veertien dagen derwaerts vervoeghde, om die van Emmeloordt met een preke te dienen. Zy evenwel bleven hartnekkigh en onverzettelijk, wel dervende met rontuit zich laten hooren, dat hy met zijn preken daer niet behoefde te komen, en evenwel bereidt waren zijn jaerlixe wedde, zijnde hondert en dertig guldens, aen hem op te brengen; 't welk oorzaek was, dat de Leeraer Zandes, zich aldaer in eenige tijdt niet liet vinden, en zomwyl met ernſt weder onderſtont, hoewel altijdt vruchteloos, hen tot bekering te brengen.

Men bevint alhier op dit Eilandt, een ongemene en groote onordentelijkheit in de by-een-komſte van mannen en vrouwen, zonder voorgaende afroepinge van eenige geboden. En is by hen deze gewoonte, dat de Bruidegom en de Bruit, ook dikwils niet buiten hun kenniſſe van de jonge luiden, daer ter plaetſe des nachts op het bedde worden belopen, en dan luits keels

brui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

bruiloft,bruiloft geroepen,en met eenige vaten biers, op zulken tijdt als hen zelven gelegen komt, gehouden wort; daer op dan ook de nieuw-gepaerden voor of nae dien tijdt in 't verborgen, door een Roomsgezinden Leeraer, in den Huwelijken ſtaet beveſtigt worden. En naulix zijn'er vijf of zes paer getrouwden op dit Eilandt, die blijk zouden kunnen brengen waer of van wien, dan alleen op zulk een wijze, datze getrouwt zijn.

Het Gerecht van dit Eilandt, ſtaet eveneens als dat van Urk, aen een Schout en vijf Burgermeeſters. Het getal der menſchen, komt ook by na met dat van Urk over een.

Verſcheide bezondere Heeren, hebben over deze Eilanden, al van aller geheugenis her, het gebiet gehadt; d'oudſte die men heeft kunnen vinden, is geweeſt eenen Heer Harman van der Kuynre, die in 't jaer veertien hondert en vijf-en-twintigh, als blijkt uit een bezegeltheit onder den opgemelden Leeraer beruſtende, regerend Heere was. Ook heeft men beſcheit van eenen Gerrit Zoudenbach, eertijts woonachtigh tot Uitrecht. En na zijn overlijden, bezadt een wijl zijn nagelaten Weduwe, Vrouw Barbara van Apkoude, &c. na uitwijzen van zeker beeltenis, dat noch ten huidigen dage in de Kerk van Urk te zien is, en daer in des zelven zoone uitgebeelt ſtaet. Endelijk is de laetſte geweeſt, de Heere Johan van der Werve, van wien deze ſtadt Amſterdam, deze Heerlijkheden ook ontfangen heeft. Van ſtads wege worden tegenwoordig beide deze Eilanden beſtierdt en berecht door den E. E. Andries de Graef, als Heere van Urk en Emmeloordt.

Weinigh of geen gedenkwaerdige geſchiedeniſſen, die op deze Eilanden zouden voorgevallen zijn, vindmen by de Nederlandtſche Hiſtoriſchryvers, daer toe niet weinigh de ongelettertheit der Eilanders geholpen heeft, aengetekent. Alleen zeitmen, dat, in den jare vijftien hondert zeven-en-dertigh,quamen eenige Gelderſche ſchepen, verzien met Krijgsvolck en allerhande oorlooghs tuigh, ontrent dit Eilant ten anker, van mening om die van Enkhuizen te verraſſchen, en t'overvallen. Eenige Overſten en Krijghs-knechten, begaven zich uit de ſchepen aen Urk te lande; en dewijlze lichtelijk vermoededen, dat zulx door d'inwoonders, die doorgaens hun vaert op Enkhuizen hadden, moghte verbreidt worden, verboodenze op lijf ſtraffe dat niemant zig zoude verſtouten,om met eenigh vaertuigh van 't Eilandt af te ſteken. Doch alzoo die van het Eilant meer op eere en trouwe, dan op der vyanden drygementen, dieze in de wint ſloegen, paſten, vertrokkenze heimelik in der nacht met een ſchuit,en drie of vier perzoonen, na Enkhuizen, alwaerze den ſtedelingen, dien heimelijken aenſlagh der Gelderſchen op de ſtadt, betijdts ontdekten, en zoo voorts wederom in de zelve nacht hun reize na Urk vervorderden, als de Gelderſche vaſt bezich waren om hun loop op Enkhuizen aen te zetten, van voornemen om den aenſlagh op die ſtadt in 't werk te ſtellen. Doch dit mislukte hen voor dien tijdt, en wierden aldus in hun hoope te leure geſtelt. En kregen het nu zelfs quaet genoech, om veiligh met vluchten wegh te raken: want eenigh gerucht uit der ſtadt vernemende, begaven zich op de vlucht, maekten al hun zeilen by, en kapten in aller yl hun ankertouwen af, zonder d'ankers, die in de gront bleven leggen, en daer na by de Majeſtraet van Enckhuizen op-geviſcht, en ter eeuwiger gedachtenis aen 't Zuit-eind der ſtadt, aen d'Ooſtindiſche-toorn zijn opgehangen, op te halen.

Als in den jare dertien hondert en negen, de Hollanders met hulp der klene Vriezen,een gedeelte van Weſtvrieslandt, alree in hadden, en in het Weſterdeel van groot Vrieslandt vielen, van mening om Staveren te belegeren, en de Kerkelijke opkomſte van Urk, te dien tijde noch onder het Klooſter van Sint Odulf tot Staveren behoorde; maer de Burghzaten, die zich in zoo een zwaren oorlogh ingewikkelt zagen, nevens d'ongunſt, dienze van de voornaemſte te lijden hadden, eigenaers van de landen van Urk waren, hebben, om daer over

by

by anderen in geen ongemak te komen, de zelve landen van Urk opgedragen aen den Apt Æmilius, als 't hooft van Sint Odulfs Klooſter, en daer brieven van afgezonden, aen den voornoemden Abt, en aen den Schout van Staveren, by de Rechters van Stallingweer van de Lemmer, en Kuynre gemaekt, met noch daer-enboven beloften, de zelve vry en onbeſchadight te laten volgen, en des noodt zijnde, hen goede hulp en onderſtant te willen verleenen. Deze gunſt-brief komt in de Nederduitſche tale op dezen zin uit:

De eerwaerdige en beminde Heer, de Heer Æmilius, Abt van Stavoren, mitsgaders de Schout, Schepenen, ende Gemeente des Voornoemde plaetſes, de Rechters van Stallingh, in de Lemmer, en de Kuynre, mitsgaders hunne medehulpers, alle dienſt en eere, met gonſt.

ALſoo de Kerck ende Gemeynte van Urk, gehoort den Abt ende het convent van Stavoren, als ook meerendeels de Landeryen, de Burgheren der ſtede voorſchreven: gelijck wy verſtaen hebben uit ſeeckere brieven met overroeping van onſen Rade, hebben beſlooten u de voorſz. parochie, en de opkomſte van dien te laten volgen; noch in eeniger manieren, ſoo mans als vrouwen, hinderlick te weſen, maer veel meer na onſe vermogen vorderen, en behulpigh zijn, verhoopende u en de uwen te ſullen ons met gelijcke gunſt bejegenen, verhoopen van U E. ingelijx, indien van nooden, hulp en byſtant, die wy u aenbieden. In getuigenis van deſen hebben onſen Zegel, hier aen doen hangen. In 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert negen, op van d'Heyl-Mart.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

R E G I S T E R.

Men zy gewaerſchuuwt, dat de zetter in 't getal der zijden op twee plaetſen gemiſt heeft, rekenende na 49 tot 56, noch eens het zelfſte getal, en van 449 tot 456, noch drie mael het zelfſte getal, zulx 't geen tuſſchen de voorſte 49 en 56 en tuſſchen de voorſte 449 en 456, niet gevonden wort, in het volgende 49 en 56, en de volgende drie 449 en 456 te zoeken ſtaet.

A.

ACcijsmeeſters. 508

Aelmoeſſeniers-huys, 424. wat ieder daer aen geven moet, die een Offitie van der Stadt krijght. 455

Albrecht, Hartogh van Beyeren wort Ruwaert van Hollant, &c. verleent die van Amſterdam, verſcheide voorrechten. 82, 84 tot 99. wort van d'Amſterdammers in 't oorlogh dat hy tegen de Vriezen voert by geſtaen 95. ſterft 99. zijn Zoon Willem komt in zijn plaets 100. die aen deze Stadt verſcheide voorrechten geeft 101. tot 106. draeght de landen aen zijn Dochter Jakoba over, en ſterft. 106

Albert, Koningh van Zweden, verleent d'Amſterdammers verſcheide vryheden in zijn landt. 89, 90, 91

Algemene Staten ſchryven aen de Gemaghtighden Staten van Hollandt geen krijgsvolk te willen afdanken. 259

Ambachts Heerlijkheden van Amſterdam, gekocht van de Heer van Brederode. 33. haer beſchrijving. tot 40

Amſtels geſlacht, deſſelfs vermaertheit 49. was eertijdts zeer verplicht aen het Bisdom van Uitrecht 50. deſſelfs afkomſt. 51

Amſtellants oude Inwoonders 14. eertijts, na 't gevoelen van Pontanus, woonden daer in de Menapen 14. maer wort van Kluveer wederleit 15. deſſelfs gelegentheidt 40. wort in out en nieuw Amſtellant verdeelt 23. gront van Amſtellant 23. is verſcheide 25. vol boomen geweeſt 26, 27. op wat wijze die voort gekomen zijn 29.

Amſtelſche Heeren raken met Hendrik van Vianden Biſſchop van Uitrecht in 't Oorlogh, dat wordt bygelegt 53, 54. raken met Zijrik van Lonte Biſſchop van Uitrecht in 't oorlog 54. wort by geleght 55

Amſterdam is de vijfde Stadt onder de zes groote ſteden: verſcheide ſpelling van het woort Amſterdam 42. onzekerheit van haer ſtichting 43. haer vryheit of Jurisdiction 44. verſcheide vergrootingen 45, 46, 47, 48, 49. magh voeren de Keizerlijke Kroon boven haer wapen. 55, 130

Amſterdammers ſtaen Willem Kuzer in 't verwoeſten van Hageſtius lant by 70. haer vermaertheit oulinx ter Zee, 92. ſtaen in 't verdragh, dat Wolmar, Koningh van Denemarken met de Anze-ſteden maekte 93. doen Willem van Beyeren, Graef van Hollant, &c. in 't belegeringh van Hagen en Everſteyn byſtandt 101. worden door de Stichtſen beſprongen 108. komen die van Hoorn, door Jakoba belegert, te hulp. 110

Amſterdammers trekken uit om het huis te Schagen te beleggen. 128

Amſterdam valt met zich zelven in zwaren twiſt uit verſcheide oorzaken 154. daer zijn Schoutiſten, en Meeſter Hendrik Dirkiſten 160. de keure op het koren koopen qualik gevolght, maekt groote verbittering, en om de laſtaegie komt zware moeiten, driederley partyſchappen ſpannen t'zamen. 161.

B.

BAnk van Leening. 456

Bannen mogen die van Amſterdam een mijle buiten der Stadt. 148, 521

Batavie verſcheide 521. ſpelling en naemrede van het woort Batavie 1. is van den begin af altijdt met dien naem genoemt geweeſt, maer daer na van naem verandert, 2 gelegentheidt van Batavie 2. is tweedeeligh, ſcheits palen van het tweedeeligh Batavie, aeloude geſteltenis van het Eylandt Batavie 3. was eertijdts vol bomen, op wat wijze die wegh geraekt zijn 4

Batavieren, eertijts Katten genoemt, zijn d'eerſte Inwoonders van het Eylandt Batavie 4. en niet alleen de Batavieren, maer oock de Kaninefaten hebben op een zelve tijt Batavie bewoont, 4. wanneer die hier te lande gekomen zijn 4. en uit wat oorzaek 5. zijn in een vry lant gekomen, datze ook altijdt by haer oude vryheit hebben behouden 6. rechten met de Romainen een verbont op 7. maer worden ſchendigh mishandelt, daer onze hen ook 't oorlog aendoen en overwinnen 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

maken met de Romainen op nieuw een verbont, blyven na den val des Roomſchen Rijx by hun oude vryheit. Verlaten het onderſte gedeelte van Batavie, verſterken het opperſte. 8
Betovering van Meyns van Purmerent. 146
Beziekheit der armen Wezen. 170
Beeltſtorming in d'Oude-kerk. 171
Bezending beſloten aen al de ſteden van Hollant, nopende het afdanken van krijgsvolk 261. daer over zich Gelderlandt beraetſlaegh, en wil haer Gemaghtigers daer af verwittigen. 262
Beer. 51
Beurs 451, 452, 453. Koorenbeurs 454. Pant boven de Beurs 453. Laken-venthal boven de Beurs. 454
Beſchuit-markt. 455
Beyert. 410
Bikkers doen afſtant van de Regering, 300 worden by der ſtadt gejuſticeert. 313
Bootsgezellen maken moeiten, hun ſtraffe. 318. oploop in't uitvoeren van't vonnis 321
Brief waer by die van Amſterdam, en Zwol elkandere Tolvry maken. 121
Brief by de Hooghmogende verleent om geen volk af te danken. 260
Brief waer by de zes gevangen geſtelde Heeren, van wegen zijn Hoogheit Prins Willem de tweede, en de Stadt Amſterdam by de Staten van Hollant ontſchuldight worden. 314
Brief van de zes Opper-kappitainen aen Prins Willem d'eerſte geſchreven. 179
Brederode werpt zich binnen Amſterdam 186. ontfangt laſt van de Hartoginne door den mont van de La Torre van daer te vertrekken 186, 187. wordt Overſte der ſtadt gemaekt 189. ſtelt zich tot vertrekken 192. vaert na Embden, ſterft tot Horenhof 193. zijn Troepen komen voor Amſterdam. 194
Burgermeeſters hun verkiezing, en Ampt. 472 tot 474. mogen Schepenen kiezen uit het dubbelt getal. 483
Burgwallen 52. welk dat van ſteen of hout moeten zijn. 453

C.

Cipier, zijn Ampt. 514
Commiſſariſen der Huwlixe zaken. 493
Van de { Aſſeurantie kamer. 496
Wiſſelbank. 499
Klene-zaken. 501
Deſolate boedels kamers. 502
Zee-zaken. 505 }

D.

Diakenen, en Diaken Weeshuis haer ſtichtingh. 420
Doelens, Handtbooghs Doelen, Voetboogs Doelen, KloveniersDoelen 443, 444
Dolhuis. 434 tot 436
Doopsgezinden Kerk. 402

E.

Egbert Mainerts, Pieter de Wit, en Allert Hendrikzen, worden met den zwaerde gerecht. 200

F.

Filips Hartogh van Borgonje, raekt met de Franſoizen in 't oorlogh 111, 112. verzet hier het Gerecht 113. verleent die van Amſterdam verſcheide voorrechten 114, 115, 116, 117. ſterft 123. zijn Zoon Karel komt in zijn plaets die zoo wel de wereltlijke als Geeſtelijke goedere ſchat 123. verleent de gemene ſteden van Hollandt dat ieder zijn Zeedriftige goederen magh aenveirden. 124
Filips de twede Koning van Spanje, begiftight die van Amſterdam met verſcheide vryheden 152. ſtelt Margreta van Parma, zijn Baſtert Zuſter tot Landtvooghdes over de Landen, en Stadthoudſter over bezondre Lantſchappen 153. draegt grote zorgh over de Godtsdienſt. 154
Franſche roven op d'Amſterdammers. 125
Friſiabonen zijn de Waterlanders niet. 20
Floris Graef van Hollandt maekt die van Amſterdam Tolvry door zijn ganſche lant 56. trekt om de bezitting van Schotlant na Engelandt 59. raekt by d'Edelluiden in den haet, zoeken hem gevangen in Engelant over te brengen 60. reiſt na Uitrecht 162. krygen hem met liſt gevangen, 163 brengen hem op 't Slot te Muiden en om 't leven. 164

G.

Gaſthuis 403. tot 410. inkomſten 406. haer vryheden. 407, 408
Gelderſche roven op Hollandt. 128
Gele Fy laet zich bewegen van Meeſter Hendrik Dirkzen, tot het leggen eener lage aen Schout Willem Bardes, brenght 'er ook andre toe, en geeft valſche getuigenis tegen den Schout 55 wordt gevangen met Volk Willems 148. bekent de valsheit en wort geſtraft 149. haer verklaringh voor haer ſterven, en laetſte bekentenis. 149, 150
Geſchrift van Prins Willem de twede, vervattende de redenen die hem bewogen, de zes Heeren in hechtenis te nemen, en kryghsvolk voor Amſterdam te zenden 304. dat wort wederleit. 316
Gerrit van Velſens ſtraffe 65. valſche oorzaek van zijn doot wort wederleit. 66, 67
Goetkoop van eetwaren 122. binnen Amſterdam. 145
Gozewijn van Amſtel wort Biſſchop van Uitrecht, maer weer van zijn dienſt afgezet. 53
Graef Willem zent een brief van zijn Hoogheit aen de Majeſtraet dezer ſtede, 291. vertrekt van der ſtadt. 292
Graeuwe Monnikken komen binnen Amſterdam. 122

Gysbrecht

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Gysbrecht van Amſtel verraedt met andere Heeren Graef Floris. 62
Vlucht uit den Lande. 65
Komt weder in zijn Lant, maer wort verjaeght, 69
Graef Jan, Floris Zoon komt uit Engelant en wort tot Vorſt van den Lande gehult, maer komt haeſt te ſterven. 69

H.

HAntbooghs Doelen. 443
Hantveſten aen die van Amſterdam verleent van Graef Floris Willem. 56. 73
Wat een Hantveſt zy, hoe menigerley, zijn dien van Amſterdam verleent van wegen de groote dienſten, aen hun Graven bewezen, 75. Van Keyſerin Margareta, 79. van Willem van Beyeren, 81. van Albrecht van Beyeren, 81, tot 89. van Albrecht Coningh van Zweden, 90. 91. 92. weer van Albrecht van Beyeren 94. 95. 95. 98. 99. van Willem Albrechts Zoon 100. 101. 102. 103. 104. 105. van Jan van Beyeren 109. van Philips van Borgonje 114. 115. 117. 476. 477. van Criſtoffel Coning van Denemarken. &c. 118. Van Criſtiaen Coning van Denemarken. 118. 119. 120. 121. van Carel de Stoute, aen de gemene Steden van Hollant verleent 124. van Coning Criſtiern 124. van Maria Carels Dochter 126. 125. van Maxmiliaen 130. 131. 132. 133. 474. van Philips Eertshartoogh van Ooſtenrijk 136. 137. van Johan Coning van Denemarken 139, 140. van Chriſtiaen de twede Coning van Denemarken 141. van Keyzer Carel 145, 146, 147, 148. van Fredrick Coning van Denemarken 150. van Kriſtiaen de vierde 150. van Fredrik de derde, Coning van Denemarken 152. van de Staten van Holl. en Weſt-vrieſlant 428, 429, 430, 483. van Philips Coning van Spanje 459, 465, 481.
Haring pakkers Tooren. 403
Hollantſche Graven hebben altijdt geſtaen na een onbepaelde heerſchappy, maer is hen altijt mislukt. 10
Hooge Vierſchaer. 512
Hoorn wordt door d'Amſterdammers ontzet. 110
Herdopers hun bedrijf en ſtraffe. 143, 145.
Heyler-zich nopende des Princen aenſlagh Amſterdam ondervraeght. 307
's Heeren Sloten. 513
Houte huizen, magh niemant binnen Amſterdam timmeren. 145
Huis-zitten-huizen, aen d'Oude en Nieuwe zijde. 422
Hoekze en Cabeljawſe twiſt, deſſelfs oorzaek 77. nieuwe oproer 100. 112. wordt door Maximiliaens toedoen by geleght 128, 130.
Hollandt was eertijdts kleen in 't begrip. heeft niet altijdt dien naem ghevoert, 11. naem-rede van het woort Hollant. 13
Hollant ſtaet op het afdanken van krygsvolk, 258, Schrijft daer over aen alle lantſchappen, 258. brengt verſcheide punčten in, noopende het afdanken van krygsvolk, 259. Stelt zich tegen het beſluit van de bezending aen alle ſteden, 261. Kan tot geen bezending verſtaen, zoekt zulx te ſtaken, en wil de Staetswijze vergadering daer over te doen zamen komen. 263
Hollandtſche Heeren brengen tegen de matiging by zijn Hoogheit ontworpen, nopende het afdanken van krijgsvolk een verklaring in. 282

I.

JAn van Beyeren verleent aen die van Amſterdam verſcheide voorrechten. 109
Ian van Henegouwe wort Graef van Hollandt 69. Schenkt de Heerlijkheden van Amſtel en Woerden aen Gewye, zijn Broeder ſterft. Zijn Zoon Willem komt in zijn plaets 70. die verſcheide voorrechten aen deze ſtadt verleent. 72, 73
Jan van Bloys verleent die van Amſterdam Tolvry varen, mits daer voor betalende 's Jaers vier mark zilver. 96
Jan Roden Poorts tooren. 402
Joden kerk. 401
Johan Coning van Denemarcken, verleent aen die van Amſterdam verſcheide voorrechten. 140
Inquiſitie, daer over de Bondtgenoten ten Hove aen Margareta van Parma klagen, 162. voeren een blazoen, en zinſtal, arbeiden om aenhang te krijgen. 164

K.

KAlkovens mogen op een mijl na ontrent Amſterdam niet geſtelt worden. 145
Kalviniſchen beginnen te preken tot Hoorn, Haerlem, en Overveen, 166. hun iever in't hooren der preken, 167. beraetſlagen zich tot Buikſloot over 't preken, zenden een vertoog aen Burgermeeſteren, preken op de Rietvink, daer over de Schutterye te raden geroepen wort, 168. Preken op de laſtaedje, 169. maken een verdragh met de Majeſtraet, 172. weder op nieuw, 175. houden biddagh, 191.
Karel de Stoute wort Graef, ſchat de geeſtelyke en wereltlyke goederen, 123. verleent aen de gemene ſteden van Hollant, dat yder zijn zeedriftige goederen magh aenveirden, 124. raekt met Vrankrijk in't oorlogh, maekt beſtant voor twee jaren, belegert Nuys, ſterft 125. zijn eenige dochter Maria komt in zijn plaets, die met Vrankrijk in 't oorlogh blijft, 126.
Katte, tot Amſterdam gemaekt, 108.
Karel, namaels de vijfde Keyzer, draegt zijn zoon de heerſchappye der landen over, 146
Keure der Hartoginne Margareta van Parma, nopende het nabloedt en namaeghſchap in 't verkiezen der Majeſtraten te ſchuwen. 162. 462

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Kiſtemakers Pant. 452
Kleine Vriezen woonden eertijts in Amſtellandt. 22
Klooſteren. 323, 324
Katuizers. 324
Koningin van Engelandt zendt den Staten krijgsvolk toe, onder het gelei van den Grave van Leyceſter. 232
Koorenbeurs. 454
Kranen. 456
Kriſtiaen Coning van Denemarken verleent die van Amſterdam verſcheide vryheden. 118 tot 120
Kriſtiaen de tweede verleent aen die van Amſterdam verſcheide voorrechten. 141
Kriſtiaen Coning van Denemarken, komt t'Amſterdam en zoekt den Biſſchop van Drontem in hechtenis te nemen. 142, 143
Kriſtoffel Coning van Denemarken verleent die van Amſterdam verſcheide voorrechten. 118
Kruis Tooren. 403

L.

Laken-venthal. 454
Lants Zee Magazijn. 452
Lazarus-huis. 415, 416
Laſtaedje veroorzaekt onluſten. 161
Leprozenhuis. 415, 416, 417
Luiterſche verzoekken om in Sint Olofs Capel te preken. 178
Luyterſche kerk. 401
Lyceſter komt t'Amſterdam 237. is geſteurt op de Hollandtſche ſteden 233. trekt na Amſterdam daer hy wel ontfangen wordt 234. en zijn toelegh te niet loopt 135. vertrekt weder na Engelandt. 236

M.

Margareta, Hartogin van Parma, wort Lantvooghdes van Neerlandt, haer worden drie Raden by gevoegt 153 maekt een keure nopende het kiezen der Majeſtraten tot Amſterdam 162, 462. is qualik te vrede over het verdragh hier ter ſtede met d'Onroomſchen aengegaen 173. ſtelt de bloedige plakaten der inquiſitie weder in 't werk 191. draegt de Heerſchappye aen den Hertogh van Alva over. 199
Maria de Medecis komt tot Amſterdam 238
Maria, Dochter van Carel de Stoute krijght de Heerſchappye der Landen, blijft in 't oorlogh met Vrankrijk, ſtelt orde op het kiezen der Schepenen 126. trout aen Maximiliaen. 128
Markten. 455
Beſchuitmarkt. 455
Bottermarkt. 455
Kaesmarkt. 455
Viſmarkten. 456
Fruitmarkt. 450
Turfmarkt. 450
Santmarkt. 451
Nieuwe Markt. 451
Noorder-markt. 451
Weſter-markt. 451
Beeſte-markt. 452
Oſſen-markt. 452
Varken-markt. 452
Schapen-markt. 453
Matiging by zijn Hoogheit ontworpen over het afdanken van krijgsvolk. 280
Maximiliaen van Ooſtenrijk trout aen Maria 128. ſtilt de twiſt der Hoekze en Kabeljawſe 130. beſchenkt die van Amſterdam met verſcheide vryheden 130, 131, 132, 133. Draeght zijn Landen aen zijnen Zoone Filips over 135. die aen Joanna Dochter van Ferdinand Coning van Spanje trout 135. verleent die van Amſterdam verſcheide vryheden 136. ſterft na een twaelf jarige regering en laet een Zoon, Carel, namaels Keizer, na. 138
Muuren der Stadt. 51
Menapen, na Pontanus gevoelen, woonden eertijdts in Amſtellant 14. maer wort van Cluveer wederleyt. 15
Minrebroeders Clooſter. 323
Monte Albaens Tooren. 403

N.

Nieuwe Werkhuis. 419
Nieuwe-zijds Heeren Logement. 453
Nieuwe-zijds kapel. 387
Nieuwe Brugh. 457
Noortkarmes komt in ſtadt. 197
Noorder-kerk. 308

O.

Onroomſchen vervolght 190. vluchten uit der ſtadt 37, ook meer. 195
Ooſt-Indiſch-Huis. 448, 449, 450
Oproer binnen Amſterdam. 154, 174, 181, 182, 183, 184
Oude Mannen- en Vrouwenhuis. 432
Oude-zijd Heeren Logement 453
Oude kerk. 377 tot 381
Oudezijds kapel. 394

P.

Paelgelt moghten eertijdts die van Amſterdam ontfangen. 115
Peſthuis. 411
Preken der Onroomſchen groeit wakker aen in Brabant en Vlaendren 165. wort door de ſtraf heit der Wethouderen hier t'Amſterdam belet. Ordre by de Majeſtraet daer op geraemt. 167

Pola-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Polanen. 37
Poorten. 449
  Haerlemmer Poort. 449
  Sinte Antonis Poort. 451
  Heilige weghs Poort. 451
Princenhof. 451
Prins Willem d'eerſte wordt verzocht om binnen Antwerpen te komen, wordt aldaer met groote blyſchap ontfangen 165. ſchrijft aen de zes Opper-kappitainen om het uit deilen van het Avontmael te ſtaken 179. komt in de ſtadt, brenght te weegh dat de Calviniſchen de Minrebroeders kerk verlaten 180. vertrekt weer. 181
Prins Willem de twede ſtaet op het aenhouden van krijgsvolck 258. neemt aen een bezending aen alle Hollandtſche ſteden te doen 261, waer over hy van de Hoogh: Moogende bedanckt wort 262. Vervaerdight zich tot de reize om een bezending aen alle Steden te doen; komt te Dort, 264, doet aldaer voorſtel in den Raet 264, 265. wort beantwoort, 269. kryght aldaer ſlechts een algemein beſluit 275; komt tot Gorkum, Schoonhoven, Goude, Briel, Rotterdam, Delft, en weder in den Hage, tot Alkmaer 275. tot Edam, daer de Heeren Spiegel en Geelvink van Stadts wegen by hem komen 275. tot Amſterdam 276. vertrekt, doet verſlagh van zijn reize aen alle Steden van Hollant aen den Gemaghtighden van Haer Hoog: Moogende 276, 277, 278; wort over zyn moeite nopende de bezending bedankt 278. doet nadre opening, nopende zekre punten die hem in de bezending waeren voor-gevallen 279. vlijdt zich tot matigingh nopende het afdanken van krygsvolk 280. kryght de koorts 282. geneeſt 282. Beſluit eenige Heeren in hechtenis te nemen en Amſterdam met wapenen te dwingen 288. ſtuurt krygsvolk voor Amſterdam, maer dat miſlukt 290. zent door Graef Willem een brief in der Stadt 291. neemt eenige Heeren in den Haegh in hechtenis 292. doet zulx aen de vergadering van Hollant door den Heere Cats bekent maken 297. ſchryft aen al de lantſchappen, uit-gezeidt Hollant, over het gevangen nemen der zes Heeren, en 't zenden van krygsvolk voor Amſterdam 294. komt zelfs voor Amſterdam, en verdraeght zich met die van binnen 299. wort bedankt van Zeelant en andere lantſchappen, over het gevangen nemen der zes Heeren, en 't zenden van krygsvolk voor Amſterdam 302. wort ziek en ſterft 303.

R.

RAſp-huis. 425
Raem Poort. 450
  Raesdorp. 38
Reguliers kloſter. 324
Reguliers tooren. 402
Reken-meeſters. 493
Ruig-oort. 37

S.

SChreyers-tooren. 456
Schouburgh. 440
  Schepenen hun verkiezing, en ampt 477, tot 486.
Schoolen, doorluchtige School. 438
Schout-ampt aen de Stadt verpant. 155
Schout, des zelfs benaming, zijn ampt 463, tot 471. moght eertijts twee hellebaerdieren hebben. 471
Schouts-dienaren 469, moghten eertijts vry bordeel-huis houden. 469
Schut-ſluizen. 450
Sekritariſen. 508
Sinte Pieters kerk. 471
Sloten. 34
Sloterdijk. 36
Somersdijk nopende 's Princen aenſlagh op Amſterdam ondervraegt. 305
Spinhuis. 417
Stichtzen roven in Amſtellandt. 108
Straten der Stadt. 52

T.

TReſorieren Ordinaris hun ampt. 487
  Extraordinaris. 493
  Tertianen trekken uit Amſterdam na Hoorn. 122
Tuchthuis. 425

V.

VEen-gront, haer eygenſchap, en verſcheyde ſtoffe. 24
  Vergifnis brief nopende het geen tuſſchen de Landtſchappen in den jare 1650, 1651. is voorgevallen. 317
Verklaring, by die van Hollandt gedaen, nopende het afdanken van krijghsvolk, ſchryven over dat ſtuk aen andere Lantſchappen. 282
Verſlagh van zijn Hoogheits reize, in alle ſteden van Hollandt, aen de Gemaghtighden van hare Hoogh Mogend. gedaen. 276, 277, 278
Vertooningen op de inkomſten van Lyceſter 235. Prins Maurits, Ceurvorſt Fredrick, de Palsgraef 237. Maria de Medicis, van 238 tot 246. Prins Fredrik 247, 248. op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

het afkundigen der vrede met Spanje 249, 250. op het ſluiten der vrede met Engelandt en de vereenigde Nederlanden 251, 252. op de inkomſte van de Ceurvorſtin van Brandenburgh, de Princeſſe Doüaiere van Oranje, &c. 253, 254. van haer Koningklijke Hoogheit de Princes van Oranje, &c. en haer Zoon Prins Willem de derde. 255, 256, 257
Vleeshallen. 451
Voetbooghs Doelen. 443
Voorſtel by zijn Hoogheit Prins Willem de twede gedaen, nopende het afdanken van krijgsvolk, 265. die wort beantwoort. 269
Voorſtel van zijn Hoogheit, over eenige punten hem inde bezending aen alle Hollantſche ſteden ontmoedt. 279
Vroedtſchap, haer verkiezing en Ampt 457 tot 463
Vrye geer. 37

W.

WAgen. 449
Walen Oude en Nieuwe. 449
Wapen van Amſterdam. 55, 130
Wapenhuizen. 444
Wapen trekken, wat de geene verbeurt die zulx doet. 519
Weduwenhof. 437
Weeshuizen.
Groot Weeshuis. 412 tot 415
Walen Weeshuis. 421
Diakene Weeshuis. 420
Wees-meeſteren en ordening waer na datze zich te ſchikken hebben. 487
Wezen betovert. 170
Weſter kerk. 396
Weſt-Indiſch-huis. 455
Willekeuren mogen alleen by den Gerechte gemaekt worden. 110
Willem Dirckzen wort Schout zijn bedrijf. 154, 155
Willem, Graef van Hollant, raekt met zijn Moeder Margareta om 't bezit der Landen in 't oorlogh, levert haer ſlagh en blijft verwinner 78. wort dol, verleent die van Amſterdam verſcheide voorrechten. 81
Willem van Beyeren wordt Graef van Hollandt, &c. verleent aen deze Stadt verſcheide voorrechten 101 tot 106. draeght de Landen aen zijn Dochter Jakoba over, en ſterft. 106

Y.

Y. Verſcheide ſpellingh. Haer gelegentheit. 41

Z.

ZAeghmolens Poort. 450
Zeelandt ſtaet op het aenhouden van krijgsvolk, 259. komt zijn Hoogheit Prins Willem de IIde bedanken over het gevangen nemen der zes Heeren en 'tzenden van krijgsvolk voor Amſterdam. 302
Zout kan van brakke veen gemaekt worden. 32
Zuider kerk, haer ſtichting. 395
Zwol is t'Amſterdam Tolvry. 121

Eynde van 't Regiſter.

Druk-fauten, te verbeteren:

PAg. 15. lin. 28. *van hem*. P. 51. lin. 34. *als ook de drie-hoek tuſſchen*. Pag. 53. lin. 12. *doch leide zijn ampt*. Pag. 53. lin. 30. *kiezen, hem dwong het Bisdom*. lin. 28, *uit hem dwong*. Pag. 54. lin. 42. *aen den Heer*. Pag. 58. lin. 55. *verwoetheit*. Pag. 62. lin. 6. *verbrodt worden*. Pag. 62. lin. 44. *begaen hebt, gebraght*. Pag. 80. lin. 35, *Hoſ*. Pag. 145. lin. 27. 1535. Pag. 151. lin. 31. 32. Col. 2. *leggen. 't Gelt*. Pag. 172. lin. 44. *Roomſchen*, Col. 1. Pag. 179. lin. 36. *lene*, Col. 1. Pag. 183. lin. 13. col. 2. *ſchutten*. Pag. 235. lin. 3. *avont mee*. Pag. 388. lin. 50, Col. 1. *en toen dochc hem dat*. Pag. 399. lin. 22. Col. 2. ta. 25. *dijn*. Pag. 417. lin. 38. Col. 1. *en andere armen*. pag. 417. lin. 36. col. 2. Klaes Balthuſz. Hans Auxbrebies. Reynier de Blok. Gysbert van Wieringen; *voor de vier andere*. Pag. 420. lin. 23. Col. 1. *Heer van Diemerbroek, en Papen-koop*. Pag. 444. lin 9. Colom. 2. *ten*. pag. 464. lin. 26. Col. 1. *duizent gulden, begiſtight*. pag. 471. lin. 18. col. 2. *waer by hem (die*.

AEN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

AENWYZING,

Waer na zich de Boekke-binders, in't inbinden der Platen, te ſchikken hebben.

NOTA.

Den Binder zy gewaerſchuuwt, dat het getal van 449. tot 456. vierdubbelt zy, zulx, indien hy eenige namen in het voorſte getal van 449. tot 456. niet vindt, in de drie laetſte van 449. tot 456. te zoeken heeft.

SLooterdijk. 35
Slooten. 37
Amſterveen. 39
Amſterdam, zoo als het zich buiten aen den Y-kant vertoont. 41
Amſterdam, zoo als het was voor 't jaer 1400. 45
Amſterdam, met d'uitlegging van den jare 1482. 45
Amſterdam, met d'uitlegging van den jare 1612. 48
Nette Afteekening van d' oude en nieuwe roying der Stadt Amſterdam. 52
Kaſteel dat de Hartogh van Alva op de laſtaedje wilde laten bouwen. 205
't Oude Stadthuis. 329
Het Stadthuis van vooren aen te zien. 336
Het Stadthuis zoo het zich van achteren toont. 337
Oude Kerk. 377
Nieuwe Kerk. 381
Nieuwezijds Kapel. 386
Oudezijds Kapel. 394
Zuider Kerk. 395
Weſter Kerk. 396
Noorder kerk. 398
Franſche kerk. 399
Engelſche kerk. 400
Luiterſche kerk. 401
Reguliers Tooren. 402
Jan-Roden-poorts-Tooren. 402
Haring-pakkers-tooren. 403
Monte Albaens Tooren. 403
Gaſthuis. 404
Peſthuis. 411
Meisjes Weeshuis. 412
Jongens Weeshuis. 412
Lazarushuis. 415
Spinhuis. 417
Diaken Weeshuis. 420
Walen Weeshuis. 421
Huis-Zitten-Huis, aen de Oude en Nieuwe-zijde. 422
Aelmoeſſeniers Huis. 424
Raſphuis. 426
Oude Mannen Huis. 432
Dolhuis. 434
Weduwen Hof. 437
Doorluchtige School. 438
Schouwburgh. 440
Hantbooghs en Voetbooghs Doelen. 443

Stads

Stads Artillery- en Koornhuizen, 444
Kloveniers Doelen. 444
Ooſt-Indiſch-Huis. 448
Het Princen-Hof. 451
's Lands Zee-Magazijn tweemael. 452
Weſt-Indiſch-Huis. 455
Bank van Leening. 456
De Waegh op Sint Antonis markt. 450
De Waegh op den Dam. 449
Beurs. 453
Groote Vis-markt. 449
Twee oude Vleeſch-hallen. 451
VVeſter-hal. 452
Oude en Nieuwe-zijds Heeren Logement. 453
Stadts Herbergen. 454
Koorn-Beurs, 454
Nieuwe Brugh. tweemael. 455
Schreiers Toorn. 456
Haerlemmer Poort. 449
Sinte Antonis Poort. 451
Reguliers Poort. 451
Heilige weghs Poort. 451
't Raem Poortje. 452
Zaeghmolens Poort. 452
Zee-burgh. 454

Namen der vier-en-twintigh perzonen, die van outs en aller geheugenis her, hier ter Stede als Raden geweeſt, en by de gemeente gekooren zijn.

Gysbert Thomaſſen.
Wouter Oom Louwen.
Claes Delman Clementſz.
Gerrit Ianſz. Deyman.
Heyman Pieterſz. Ilp.
Iacob Pieter Hillebrandſz.
Bartelmeus Doos.
Iacob Iacobſz. de Ionge.

Dirck Boel Dirckſz.
Symon Dirck Bardeſius.
Claes Stantſz.
Claes Heyn Claeſz.
Ian Coman Ianſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Pieter Roding Pieterſz.
Ian Taling Ianſz.

Albert Canter.
Symon Dirckſen *uytte Poort*.
Iacob Hendrickſz. Auwel.
Pieter Allert Pieterſz.
Ian Beth Ianſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Bruyn Dirckſz. Moens.
Dirck Ruyſch Haymanſz.

Namen der twaelf perzonen, die nader-hand beneffens de voorſz. vier-en-twintigh gekooren zijn by de Rijckdom en Gemeente, om in 't getal van Ses-en-dertigh te helpen raden en het beſte te doen met die van den Gerechte in der tijd wezende, in alle zaken de voornoemde Stad aengaende.

Pieter Sybrandſz.
Tyman Outgaertſz.
Ian Beerentſz. Beth.
Symon Dirckſz. de Jonge.

Gysbert Barthelmeus.
Iacob Ianſz. de Wael.
Ian Braſeman Iacobſz.
Pieter Min.

Iacob Floris Iacobſz.
Matthijs Bellechier Pieterſz.
Claes Gaef Lambertſz.
Ian Percijn Ianſz.

Vervolgh van de Namen der gener, die in plaetze der aflijvige ofte van haer Poorterſchap ontvryde Ses-en-dertigh Raden, by d' andere van de voorſz. Ses-en-dertigh in wezen blijvende, ghekoren zijn, uit kracht van het Privileedje van Vrouw Maria van Bourgonje in den Jare 1476. aen de Stadt Amſterdam verleent.

Anno 1480.

Vechter Barentſz. Willems.
Egbert Ianſz.
Ysbrand Heyn Ianſz.
Mr. Willem Andrieſz.

Anno 1481.

Bartholomeus Iacobſz.
Melis Pauw Ianſz.
Gerrit Symon Claeſz. Auwel.
Ian Bout Ianſz.

Anno 1482.

Pieter Pieterſz. Colijn.

Anno 1483.

Ian Claeſz. van Hoppen.
Iacob Pieterſz. van Haerlem.
Pieter Ian Paulusz. Haring.
Pieter Martenſz.

Anno 1484.

Dirck Symon Bardeſius.
Godevaert Thomaſz.
Andries Boel Dirckſz.
Stans Claes Stantſz.
Iacob Iacobſz. de Jonge.
Claes Heyn Claeſz.

Anno 1485.

Gysbert Iacobſz. Droog.
Ian Claeſz. Boel.

Anno 1486.

Iacob Willemſz. van Beverwaerde.
Willem Boom Dirckſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.

Anno 1487.

Ian Broeck Meliſz.

Anno 1490.

Court Iacobſz. *Duyvel* Boel.
Ian Oom Ianſz. Gerſt.

Anno 1491.

Ian Clement Hendrickſz.
Mr. Ian Meliſz.
Symon Anne Claeſz.
Pieter Claes Haymanſz.

Anno 1492.

Hendrick Ackerman Ianſz.
Dirck Boel Dirckſz.

Anno 1494.

Mr. Albert van Arenburg.
Bruyn Claeſz.

Anno 1496.

Ian Iacobſz. van Diemen.
Clement Wolphert Hendrikſz Auwel.
Claes Moyert Dirckſz.

Anno 1497.

Gerbrand Iacobſz. Droog.
Melis Ian Pouwelſz.
Gerrit Gerrit Matheuſz.

Anno 1498.

Gerrit Benning Ianſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Beths.

Anno 1500.

Gysbert Lap Fekerdy.
Marten Dirck Martenſz. van de Ruwiel.

Anno 1501.

Ian Ianſen van Naerden.
Floris Ian Claeſz. Otter.

A *Anno*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1502.
Cornelis Ianſz. Vlamingh van Ouds-hoorn.
Reyer Ianſz. Wardens.
Dirck Pouwelſz.

Anno 1503.
Albert van Arenburg.

Anno 1504.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Coenraet Ianſz. Min.
Hugo Wollebrandſz. Verwer.
Pieter Claeſz. Canter.
Cornelis Meliſz. Pauw.

Anno 1505.
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Dirck Iacobſz. Quinting.

Anno 1506.
Hendrick Symonſz. Coggeman.

Anno 1507.
Hendrick Ian Baers.
Ian Lambert Ianſz.
Iacob Huyg Ianſz.
Mr. Pieter Colijn Iacobſz.

Anno 1508.
Ian Ianſz. Evertſz.

Anno 1509.
Barent Barentſz.
Willem Duyn Pieterſz. Doos.

Anno 1510.
Ian Gysbrechtſz. van Campen.
Claes Gaef Claeſz.
Daem Meuwſz.
Ionge Dirck Iacobſz. Zael.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde, *aliâs* Percijn.
Ian Gaef Ianſz.

Anno 1511.
Pieter Reyerſz.
Hendrick Coning.
Pieter Roding Pieterſz.
Iacob Banning.

Anno 1513.
Ysbrand Holle-ſloot.
Claes Iacobſz. Croonenburg *in't Paradijs.*

Anno 1515.
Robbregt *of* Hob Iacobſz.

Anno 1516.
Claes Gerrit Mattheuſz.

Anno 1518.
Symon Claeſz. Sillemoer Schol
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Reyer Dirck Bardenſz.
Meuws Pieterſz. Doos.

Anno 1519.
Ysbrand Pieter Coppenſz.
Cornelis Benning Gerritſz.

Anno 1520.
Albert Andries Boelenſz.
Claes Hillebrandſz. Kreck.

Anno 1521.
Pieter Ackerman Ianſz.
Cornelis Hendrickſz. Loen.
Symon Louwerenſz. Neck.

Anno 1522.
Mr. Ian Teng.

Anno 1523.
Mr. Pieter Colijn.
Mr. Cornelis Dobbenſz.

Anno 1524.
Claes Loen Franſz.
Ian Ysbrandſz. Holleſloot.
Ian Ysbrandſz. Lijndrayer.
Claes Coeck Claeſz.

Anno 1525.
Frans Claes Heynen.
Heyman Jacobſz. van Ouder Amſtel.
Dirck Haymenſz.
Cornelis Sybrandſz. Buyck.
Mr. Hendrick Dirckſz.

Anno 1526.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Jacob Huyg Haring Pieterſz.
Cornelis Corneliſz. Vlaming van Oudshoorn.
Claes Heyn Claeſz.

Anno 1529.
Dirck Korſtenſz.

Anno 1530.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.

Anno 1531.
Reyer Pieterſz.

Anno 1532.
Gysbert Ianſz. Berenſteyn.

Anno 1533.
Mr. Claes Heyn Willemſz. Bardeſius.

Anno 1534.
Ian Willemſz. van Hoorn.
Egbert Gerbrandſz. Paf.

Anno 1535.
Claes Doedenſz.

Anno 1536.
Claes Hendrickſz. Baſgen.
Willem Claeſz. Koeck.
Pieter Cantert Willemſz.

Anno 1537.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Anno 1538.
Dirck Marcus Ianſz.

Anno 1539.
Claes Meuwſz.
Gerrit Ian Lambertſz.

Anno 1540.
Willem Corneliſz. Stickel.

Anno 1541.
Ian Ianſz. van Hoorn.
Allert Dirckſz. Fa-ſol.
Pieter Coenen Schepen.
Floris Floriſz.
Jacob Hendrickſz. Sael.

Anno 1542.
Ian Pieterſz. de Graef.
Ian Duyvenſz.
Sybrand Pompeus Occo.

Anno 1544.
Symon Claes Coppenſz.

Anno 1546.
Floris Martenſz. van Alckemade.

Anno 1547.
Mr. Outgaert Clemenſz. *Medicus.*
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Ian Harmenſz. Goudenberg.
Henrick Corneliſz. van Marcken, *aliâs* Roo-meulen.
Frans Ianſz. Teng *of* Teding.

Anno 1548.
Ian Oom Ianſz.

Anno

Anno 1549.

Jan Claeſz. van Hoppen.

Anno 1552.

Harmen Ottenſz.
Allert Dirckſz. Marcus.

Anno 1553.

Gerrit Claes Matheuſz.
Lucas Meyndertſz. van Alckeſteyn.

Anno 1555.

Mr. Adriaen Sandelijn.
Cornelis Jacobſz. Brouwer.
Floris Roeterſz.
Klaes Jacobſz. van Swieten *van Leyden.*

Anno 1557.

Mr. Cornelis Garbrandſz.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.

Anno 1558.

Hendrick Ianſz. Croock.
Willem Ianſz. Brouwer.
Klaes Gerritſz. Bontwercker.

Anno 1559.

Antonis van Houf Iacobſz. van Sijl.
Iacob Gerrit Mattheuſz.

Anno 1560.

Claes Cornelis Nobel.

Anno 1561.

Iooſt Buyck Sybrandſz.
Ian Vechterſz.
Ian Claeſz. *Verwer in de drie Koningen.*

Anno 1562.

Klaes Moyart Claeſz.
Coenraed Pieterſz. Schepen.
Iacob Corneliſz. Nobel.

Anno 1563.

Andries Boel Ianſz. Holle-ſloot.

Anno 1564.

Ian Rijſer Ianſz.

Anno 1566.

Garbrand Klaeſz. Benning *aliâs* Pos.

Anno 1567.

Ian Duyvenſz. de Brouwer.
Mr. Dirck Floriſz.
Dirck Maynertſz. Pater.
Cornelis Ianſz. Roo-kruys *van Lis.*
Ian Michiel Louffz. *Brouwer.*

Anno 1568.

Cornelis Claes Meuwſz.

Anno 1569.

Cornelis Willemſz. van Rieck.

Anno 1570.

Willem Adamſz. *Seylmaker.*

Anno 1571.

Mr. Albert Kantert.
Cornelis Franſz.
Cornelis Gysbertſz.
Lucas van Teylingen.

Anno 1573.

Ian van Santen Heyn.
Evert Corſz. *in 't Marſgen.*

Anno 1574.

Mr. Reynier Lambertſz. van der Horſt.
Marten Symonſz. Schuytgen.
Dirck Ian Evertſz.
Reynier Hendrickſz. Roo-claes
Hendrick Iacobſz. Bicker.
Weſſel-Iacob Corneliſz.
Mr. Ian Duyveſz. *Medicus.*

Anno 1575.

Ian Dirckſz. Marcus.
Mr. Ian Thymanſz. de Goyer.
Arent Hendrickſz. Loef *van Weeſp.*
Pieter Claeſz. Oly Haring.
Symon Dirckſz. van Ouderkerck.
Ian Claeſz. van Marcken.

Anno 1576.

Pieter Pieter Gerbrandſz.
Gerrebrand Egbertſz. Paf.

Anno 1578.

Iacob Floris Martſz. van Alckemade.
Mr. Cornelis Ian Barentſz. Romeni-boot.

OP den 26. May in den voorſz. jare ſijn de principaelſte Regeerders ende Rade uyt deſe Stede te Schepe uyt-gevoert, ende op den 27. dito van haer Officie ende Eed gedeporteert by de drie Schutteryen ten overſtaen van de Heeren van Mateneſſe, Reniere ende vander Mylen, Commiſariſen van wegen de Heeren Staten van Holland ende Seeland: ende is op den ſelven dag gekoren by de meeſte ſtemmen der Rot-geſellen uyt elck Rot der drie Schutteryen een gequalificeerd Schutter tot ſes-en-dertig in getale: welcke xxxvj. Schutters op den 28. dito in der Heeren Kamer op 't Stad-huys vergadert gekoren hebben by de meeſte ſtemmen vier Burgermeeſteren ende ſes-en-dertig Raden, naer-volgende de Privilegie daer af-ſynde van deſer Stede: ende ſijn tot xxxvj. Raden gekoren de novo *als hier na volgt;*

Mr. Reynier Lambertſz. van der Horſt.
Marten Symonſz. Schuyt.
Ysbrand Ianſz. *Lijndrayer.*
Hendrick van Marcken.
Adriaen Pauw.
Adriaen Reynerſz. Kromhout.
Marten Ianſz. Koſter *Medicus.*
Cornelis Willemſz. van Rijck.
Gerrit Ianſz. Koeſvelt.
Antonis Willemſz. Bonte-koe.
Reynier van Neck Symonſz.
Harman Rodenburg *d'Oude.*
Egbert Roeloffz.
Iacob Benning Iacobſz.
Evert Corſz. *in 't Marſgen.*
Claes Reyerſz.
Mr. Willem Bardeſius.
IanDuyn Corneliſz.
Symon Henrickſz. *Verwer* Ionckheyn.
Ian Symonſz. Lonts-vaerder.
Willem Pouwelſz.
Dirck Ianſz. de Graef.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Gerrit Iacobſz. Schaep.
Iacob Ianſz. Benning.
Balthaſar Symonſz. Appelman.
Reynier Kant.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Gerrit Ianſz. Delft.
Claes Corneliſz. van Vlooswijk.

Iacob van Kampen.
Ian Lourenſz. Spiegel.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Pieter Willemſz. Vriend.
Hendrick Olfertſz. Fuyck.
Iacob Franſz. Oetgens van Waveren.
Mr. Cornelis Romeny-boot.

Anno 1579.

Govert Dirckſz. Wuytiers.
Cornelis Andries Boelenſz.
Ian Ianſz. Smit.

Anno 1582.

A*Lſoo* Mr. Reyer Lambertſz. van der Horſt, *die na de alteratie geen eed hadde gedaen, oud ſijnde een-en-tachentigh jaren, verklaert heeft voor* Willem Pieterſz. *Secretaris aen hem geſonden, achtervolgende de Reſolutie van de Ses-en-dartig Raden, dat hy impotent was, ende in drie jaren onder den blauwen Hemel noyt geweeſt, ende ſijn memorie ende verſtant verloren hadde, verſoeckende, dat de Raden daer-omme in ſijne plaetſe een ander ſouden willen kieſen, is in ſijne plaetſe gekoren*

Pieter Boom Corneliſz.

Ende in de plaetſe van Gerrit Ianſz. Delft, *die hem begeven had om te weſen Treſorier van Hollant, ende over ſulcx ſijn Poorterſchap verwoont hadde, verklarende voor diverſche Raden ende Gedeputeerden by de Staten van Hollandt niet geſint te zijn, omme weder binnen Amſterdam te reſideren, is gekooren, na dat men wiſte dat hy oorlof hadde genomen van de Staten van Hollandt van't officie, dat hy van heuren twegen in Zeelandt bedient hadde,*

Wybout de Wael.
Ian Meurlinck *in de plaetſe van* Reynier van Neck.
Fredrick Vogel *in de plaetſe van* Iacob Benning.

Anno 1583.

Lourens Iacobſz. Reael.
Ian Verhee Corneliſz. *van der Goude.*

Anno 1584.

Cornelis Benning Ianſz.
Ian Verburg Iacobſz.
Ian de Biſſchop.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Anno 1585.

Klaes Boelenſz. *in Hamburg.*
Klaes Franſz. Oetgens, van Waveren.

Anno 1586.

Pieter Pauw Adriaenſz. *verwoont ſijn Pooterſchap en word Rent-meeſter tot Alckmaer.*

Anno 1587.

Hendrick Hudde Arentſz.

Anno 1589.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Anno 1590.

Cornelis Iacob Witſen.
Roelof Egbert Roeloffſz.
Gerrit Bicker Pieterſz.

Anno 1591.

Iacob Ianſz. Vinck.
Iacob Pieterſz. Cappit.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Reynier Pauw.

Anno 1593.

Iacob Gerritſz. Hoing.
Dirck Thymenſz. Brouwer.

Anno 1594.

Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Claes Iacobſz. Koeke-backer.

Anno 1595.

Pieter Iacobſz. Nacht-glas.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.

Anno 1596.

Pieter de Vlamingh Dirckſz. van Ouds-hoorn.
Cornelis Ioriſz.
Ionas Cornelis Witſen.

Anno 1597.

Ian Klaes Boeliſz.

Anno 1598.

Dr. Pieter Schaep Gerritſz.

Anno 1599.

Ian Klaes Reynierſz.

Anno 1600.

Ioris Ioriſz.
Dr. Dirck Bas Iacobſz.

Anno 1602.

Pieter Matthyſz. Schrijver.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Anno 1603.

Ian Pieterſz. Reael.
Iacob de Graef Dirckſz.

Anno 1605.

Barthold Kromhout Adriaenſz.
Iacob Egbertſz. van Rijn.
Mr. Volckert Overlander Klaeſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys Ianſz.

Anno 1606.

Dirck de Vlaming Corneliſz. van Ouds-hoorn.

Anno 1607.

Roetert Ernſt.

Anno 1609.

Ian Pieterſz. de Wit.

Iacob

Iacob Poppen Ianſz.
Abraham Boom Pieterſz.

Anno 1611.

Ian Gijsbertſz. Vries.
Laurens Ianſz. Spiegel.

Anno 1612.

Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1613.

Ian Claeſz. van Hoorn.

Anno 1615.

Wybrand Warwijck.

Anno 1616.

Hillebrand Schellinger.
Warnaer Ernſt van Baſſen.

Anno 1617.

Dr. Dominicus Claeſz. van Heems-kerck.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Anno 1618.

Claes Iacobſz. Harencarſpel.

OP den derden November Anno 1618. is den Doorlugtigen Hoog-geboren Vorſt ende Heere, mijn Heere den Prince van Orangien, &c. verſchenen in de vergaderinge van de Vroedſchappe, beſtaende in xxxvj. Raden der Stadt Amſterdam, verklarende, dat hy alhier was gekomen, om volgende den laſt van de Regeerders van 't Land de ſelve xxxvj. Raden te bedancken van haren dienſt, ende met eenen te ontſlaen van den eed, die zy-luyden als Vroedſchappen, mitſgaders van den eed ende 't recht, 't welck haer als Schepen ofte Raed geweeſt hebbende in 't kieſen van Burgermeeſteren is toe-komende, hebben gedaen. Dat oock zijne Princelijcke Excellentie van deſe laſt ende moeyte gaerne ware verſchoont geweeſt, maer dat den tegenwoordighen hooghen nood ende dienſt van 't Land was vereyſchende deſen voet ende beſoigne by der hand te nemen ende in 't werck te ſtellen, (gelijck oock ſulcx in meer andere Steden al reede is geſchiet) ten eynde de mis-verſtanden ende on-eenigheden, die nu een tijd langh binnen deze Landen zoo in de Kerckelicke ſaken als in Policie zijn geweeſt, ter neder-geleyd, ende dier-gelijcke ſwarigheden in toekomende tijden voor-gekomen moghen werden. Ende zijn dien volgende de naer-genoemde Raden van den voorſz. eed ende 't recht door zijne voornoemde Princelicke Excellentie datelick ontſlagen; te weten,

Ian Iacobſz. Huydekooper.
Ian de Biſſchop.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Roelof Egbertſz.
Iacob Pieterſz. Capit.
Reynier Pauw.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Claes Iacobſz. Koecke-backer.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Harmen van de Poll.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Ionas Witſen.
Dr. Pieter Schaep.
Ioris Ioriſz.
Dr. Dirck Bas.
Pieter Matthijſz. Schrijver.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Iohan Pieterſz. Reael.
Iacob de Graef.
Barthold Cromhout.
Mr. Volckert Overlander Claeſz.
Dr. Iohan ten Grootenhuys.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Roetert Ernſt.
Ian Pieterſz. de Wit.
Iacob Poppen Ianſz.
Abraham Boom.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Ian Gijsbertſz. de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Ian van Hoorn.
Hillebrand Schellinger.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
D. Dominicus van Heemskerk.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Klaes Iacobſz. Harencarſpel.

DAer na heeft zijne Princelicke Excellentie goed-gevonden ende belieft van nieuws te verkieſen ende te be-ëedigen de na-genoemde Perſoonen tot Ses-en-dartigh Raden; namentlick,

Ian Iacobſz. Huyde-kooper.
Ian de Biſſchop.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Roelof Egbertſz.
Iacob Pieterſz. Capit.
Reynier Pauw.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Claes Iacobſz. Koecke-backer.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Ionas Witſen.
Dr. Pieter Schaep.
Ioris Ioriſz.
Dr. Dirck Bas.
Iohan Pieterſz. Reael.
Barthold Cromhout.
Mr. Volckert Overlander Claeſz.
Dr. Johan ten Grootenhuys.
Roetert Ernſt.
Ian Pieterſz. de Wit.
Jacob Poppen Ianſz.
Abraham Boom.
Jan Gijsbertſz. de Vries.

Vroedtſchap der Stadt Amſterdam.

Adriaen Pieterſz. Raep.	Iacob Iacobſz. Hinloopen.	Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Ian van Hoorn.	Claes Iacobſz. Harencarſpel.	Symon van der Does.
Hillebrand Schellinger.	Gillis Ianſz. Beth.	Hendrick Hudde.
Warnaer Ernſt van Baſſen.	Arent Pieterſz. van der Burgh.	D. Albertus Coenradus Burg.
D. Dominicus van Heemskerk.	Pieter Egbertſz. Vinck.	

ALle 't welck alſo gedaen ende in 't werck geſtelt ſijnde, heeft voorts ſijne Hoog-gemelte Princelicke Excellentie verklaert ſijne meeninge geenſints te weſen, dat deſe beſoigne ſal ſtrecken tot prejudicie of verminderinge van eeniger deſer Stede Privilegien, Couſtumen, Vry en Geregtigheden, als ſijnde alleenlick gedaen om redenen boven verhaelt. Belaſtende over ſulx my onder-geſchreven Secretaris der Stad Amſtelredam van alle 't gunt deſen aengaende is gepaſſeert notitie te houden.

J. de Haen.

DE Ridderſchap Eedelen ende Steden van Holland ende Weſt-vrieſland Staedſche-wijſe vergadert rijpelick gelet hebbende op de tegenwoordige gelegentheyd van 's Lands ſaken, ende inſonderheyd, dat eenige jaren herwaerts in de voorſz. Landen van Holland en Weſt-vrieſland ontſtaen ſijn veel mis-verſtanden ende oneenigheden, niet alleen onder de goede Ingeſetenen, maer oock onder de Heeren Edelen ende Magiſtraten van de Steden, die tot openbare factien en andere extremiteyten ſouden hebben mogen uyt-berſten, indien daer tegens niet en ware voor-komen. Waer tegens ſijn Excellentie, mijn Heere den Prince van Orangien, Stad-houder der voorſz. Landen, bewogen is geweeſt by alle mogelicke middelen te arbeyden tot herſtellinge van de vorige ruſte ende eenigheyd, ende weg-neminge van alle beletſelen, ſoo by de Heeren Edelen als onder de Regeerders van de Steden; hebbende tot dien eynde in voorleden jare hem in eygener perſoon in verſcheyde Steden getranſporteert, ende de Vroedſchappen ſerieuſe vermaninge gedaen; ende eyndelick omme de apparente confuſie in 's Lands Regeringe voor te komen, en verſcheyde humeuren van de Regeerders tot beter eenigheyt te diſponeren, onlangs in de meeſte Steden van Holland ende Weſt-vrieſlandt noodig gevonden eenige Burgermeeſteren, Schepenen ende Vroed-ſchappen te licentiëren, ende andere Ingeſetenen ende Burgeren in der ſelver plaetſe te ſurrogeren, met ſulcken verſtande, dat der Landen ende Steden reſpective Privilegien, Vryheden ende Geregtigheden daer door niet en ſouden worden geprejudiceert, nochte die gene, die als voren verlaten ſouden worden, in haer eer, goede naem ende faem gekrenckt; veel min, dat ſijn Excellentie iet anders als den dienſt en ruſt der Landen daer mede gemeent ende voor oogen gehad ſoude hebben; hebben hare Ed: Mo: met goede deliberatie, eenparig conſent ende volkomen auctoriteyt verklaert ende verſtaen, dat ſijn Excellentie niet minder in deſen als in alle voor-gaende actien ſijne opregte affectie, ſorge ende getrouwigheyt tegens den Landen van Hollandt ende Weſt-vrieſlandt, on-aengeſien veelvoudige periculen ende ſwarigheden, heeft beweeſen; (daer voren hare Ed: Mo: ſijne Hoog-gemelte Excellentie ten hoogſten bedancken) ende over ſulx niet alleen approberen ende ratificeren de veranderinge ende herſtellinge in de Magiſtraten van de Steden ſucceſſivelick gedaen, maer oock beloven en aen-nemen alle ende een iegelick van de ſelve in hare wettelicke Regeringe te erkennen, ende by alle wegen ende middelen te mainteneren: verſtaende dat alle Ingeſetenen der Landen de ſelve inſgelijcken ſullen hebben te erkennen en obediëren; op pene van als perturbateurs van de gemeene ruſte geſtraft te werden. Waer aen alle hooge en lage Officieren, ſoo in de bedieninge van de Policie, Juſtitie en van Oorloge weſende, gehouden ſullen ſijn de hant te bieden; ende voornementlicken mede ſijne Excellentie verſogt wort alles te contribueren, wes van ſijne au-

ctoriteyt

thoriteyt ende hooge Ampten is dependerende. En in gevalle zijne Excellentie op de naerder ſekerheyt ende geruſtheyt van eenige Steden ende anderſints als noch eenige voorſienige ſoude goet-vinden te doen, ſullen hare Ed: Mo: 't ſelve voor aengenaem houden, ende de goede intentie van zijne Excellentie daer in ſecunderen. Met alle welcke hare Ed: Mo: volgens verſcheyde verklaringen van ſijne Excellentie niet en verſtaen, dat de Tractaten, Privilegien, Vryheden ende Geregtigheden der Landen in 't gemeen, mitſgaders Steden en Ingeſetenen van dien in 't particulier, aen-gaende ſullen weſen gederogeert, vermindert ofte eenighe Ingeſetenen in hare eere, goede naem en faem eenigſints geledeert; maer dat alles ſonder eenige prejudicie in 't generael ende particulier ſal worden gehouden ende ſtant grijpen, alſoo de verdere dienſte ende ruſte van de Landen ſulcx noodiglick is vereyſchende, ende by hare Ed: Mo: verſtaen alſoo te behooren. Gedaen in den Hage, den 16. Novemb. 1618.

Ter Ordonnantie van de Staten van Holland,

A. Duyck.

Anno 1620.

Antony Oetgens van Waveren.

Anno 1621.

Iacob van Neck.

Anno 1622.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Anno 1623.

Iacob Reael Ianſz.

Anno 1624.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerard Schaep.
Dr. Pieter Opmeer.

Anno 1625.

Iacob Bicker Iacobſz.
Ernſt Roeters.
Adriaen Kromhout.
Dirck Tholincx.
Willem Backer.

Anno 1626.

Pieter Haſſelaer.
Hendrick Reynſt.
Dr. Matthijs Raephorſt.

Anno 1627.

Symon de Rijcke van de Graft.
Iacob Iacobſz. Vinck.

Anno 1629.

Harmen van de Poll.
ingelaten op ſijn ouden eed by hem als Vroedſchap Anno 1595. gedaen, ende ſit op ſijn oude plaets.

Anno 1630.

Iacob de Graef.
ingelaten als voren op den ouden eed by hem Anno 1603. gedaen.
Dr. Laurens Reael.
Iohan Huydekooper.

Anno 1631.

Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Dr. Allard Cloeck.

Anno 1632.

Ian Claeſz. Vlooſwijck.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.

Anno 1634.

Nicolaes van Campen.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Dr. Frans Benning Cock.

Anno 1636.

Mr. Hercules Rog, *Advocaet.*

Anno 1637.

Mr. Gualterus Valckenier.

Anno 1638.

Dr. Albart Bas.
Mr. Gerard Schaep Pieterſz.
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Joris Joriſz. Backer.

Anno 1639.

Iacob Willekes.
Cornelis Iacobſz. Weyer.
Dr. Franck van der Meer.
Cornelis de Graef.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Willem Ruytenburg.

Anno 1640.

Roelof Bicker.

Anno 1643.

Dr. Cornelis Witſen.

Anno 1645.

Mr. Willem van Loon.

Anno 1646.

Cornelis de Vry.
Ian van de Poll.
Mr. Gerrit Reynſt.
Bernard Schellinger.

Anno 1648.

Mr. Symon van Hoorn.

Anno 1649.

Mr. Pieter Cloeck.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Mr. Lambert Reynſt.
Mr. Coenraed Burg.

Anno 1650.

Dr. Ioachim Rendorp.
Willem Six.
Nicolaes Pancras.

Anno 1651.

Nicolaes Corver.
Dr. Johan Blaeu.
Mr. Cornelis Boom.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1652.

Jacob van Neck.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Gillis Valckenier.

Anno 1653.

Cornelis van Vlooſwijck.
Nicolaes van Loon.
Gerrit van Hellemont.
Hans Bontemantel.
Dr. Roetert Ernſt.
Mr. Hendrick Hudde.
Gerrit Haſſelaer.

Anno 1654.

Jacob Thoniſz. van Stralen.

Anno 1655.

Dr. Jacob Bas Dirckſz.
Dr. Henrick Hooft.
Mr. Jan Bicker.

Anuo 1656.

Willem Schrijver.

Anno 1657.

Fredrick Alewijn.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Anno 1658.

Cornelis Backer.

Anno 1659.

Ioan van Waveren.
Dr. Ioan van Hellemont.
Dr. Frans Reael.

Anno 1660.

Dr. Ian van Hartogvelt.
Dr. Pelgrom ten Grooten-huys.
Mr. Coenraed van Beuningen.

Anno 1661.

Nicolaes van Kapelle.

Anno 1662.

Dr. Ioan Huydekooper.
Iacob van Neck Iacobſz.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Volgen de Namen der geene die ſeederdt den 7. Junij, 1578. van Stadts wege in de [a] Amptgenootſchappen [b] Gemaghtight zijn.

[a] Collegie.
[b] Gecommitteerde.

Ter Vergadering van de Gemaghtighde Raden van Hollandt, en Weſt-Vrieslandt, zijn gemaghtight:

Anno 1578.

Reynier Kant, van den 7 Iunij 1578 tot den 3 Ianuarij 1579

1579.

Herman Rodenburg *de Ionge*, in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden tot Gornichem van den 21 Ianuarij 1579.

1579. 1580.

Cornelis Boelenſz, van den 18 May 1579. tot den 24 December 1580.

1578. 1579. 1580. 1581.

Bartolomeus van der Wiere, van den 16 Iunij 1578. tot den 21 September 1581 in't Collegie ghevaceert tot Hoorn, Delft en Amſterdam.

1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586.

Claes Symonſz. van Heemskerck, van den 14 April 1581. tot den 22 Auguſti 1586.

1582.

Reynier Kant, in den Land-raed op deſe ſyde van de Maes, van den eerſten Martij 1582 tot den laetſten Martij 1583.

1587.

Claes Cornelisz. van Vlooſwijk, van den 22 Ianuarij 1587. tot den 16 May daer aen volgende.

1590. 1591. 1592. 1593.

Claes Symonſz. van Heemskerck, van den 1 Februarij 1590. tot den laetſten September 1593.

1593. 1594.

Iacob Boelenſz. van den 1 November 1953. tot den 1 April 1595.

1595. 1596.

Pieter Boom Cornelisz. van den 1 Iulij 1595. tot den leſten April 1597.

1597. 1598.

Bartholt Kromhout, van den 1 May 1597. tot den laetſten April 1599.

1599. 1600.

Cornelis Pieterſz Hooft, van den eerſten May 1599. tot den laetſten April 1601.

1601. 1602.

Frans Hendrickſz. Oetgens van Waveren, van den eerſten May 1601. tot den laetſten April 1603.

1603. 1604. 1605.

Cornelis Banningh, van den eerſten May 1603. tot den laetſten April 1606.

1606. 1607. 1608.

Reynier Paeuw.

1609. 1610. 1611.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

1612. 1613. 1614.

Dr. Dirck Bas.

1615. 1616.

Iacob de Graef Dirckſz, van den eerſten May 1615. tot den leſten April 1617.

1617. 1618. 1619.

Gerrit Iacob Witſen.

1620. 1621. 1622.

Jonas Cornelis Witſen.

1623. 1624. 1625.

Fredrick de Vry.

1626. 1627. 1628.

Abraham Boom.

1629.

Mr. Volckert Overlander, Heer van Purmerlant, van den eerſten May 1629. *tot ſijn overlijden den October* 1630.

1630. 1631. 1632. 1633.

Ian Corneliſz. Geelvinck, van den eerſten Novemb. 1630. tot den eerſten May 3634.

1634. 1635. 1636.

Antony Oetgens van Waveren, Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.

1637. 1638. 1639.

Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

1640. 1641. 1642.

Dr. Albertus Coenradus Burg.

1643. 1644.

Dr. Andries Bicker, van den 6. February 1643. tot in Februario 1645.

1645. 1646. 1647.

Cornelis de Graef.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

1648. 1649. 1650.
Willem Backer.

1651. 1652. 1653.
Cornelis Bicker, Heer van Swieten.

1654. 1655. 1656.
Dr. Gerard Schaep.

1657. 1658. 1659.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn.

1660. 1661. 1662.
Mr. Symon van Hoorn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In 't[a] Amptgenootſchap van de Reken-kamer van de Staten van Holland.

a Collegie.

1606. 1607. 1608.

Claes Symonſz. van Heemskerck, van den eerſten May 1606. tot den laetſten April 1609.

1617. 1618. 1619.

Fredrick de Vry.

1631. 1632. 1633.

Dr. Gerard Schaep.

1647. 1648. 1649.

Mr. Gerard Schaep Pieterſz.

[a] Collegie.

In 't [a] Amptgenootſchap van [b] d' Algemeine Staten.

[b] Gecommitteerde.

1581. 1582.

Cornelis Boelenſz. van den 8. Octobris 1581. tot den 4. Martij 1583.

1603. 1604. 1605.

Iacob Boelenſz. van den eerſten May 1603. tot den laetſten April 1606.

1606. 1607. 1608. 1609.

Bartholt Kromhout, van den eerſten May 1606. tot den laetſten April 1610.

1618. 1619. 1620. 1621.

Reynier Paeuw, van den 17. November 1618. tot den 24 Iunij 1622.

1628. 1629. 1630.

Dr. Dirck Bas, van den jare 1628. tot 1631.

1637.

Antony Oetgens van Waveren.

1638. 1639.

Iacob Backer, *in plaets van de Hr.* van Waveren, *op ſijn verſoeck ontſlagen ſijnde,* van den 7. Julij 1638. tot den leſten April 1640.

1646. 1647. 1648.

Dr. Andries Bicker.

1655. 1656. 1657.

Antony Oetgens van Waveren, Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.

In 't

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

In't [a] Amptgenootſchap van den Raed van Staten der Vereenighde Nederlanden.

[a] Col-legie.

1587.

Mr. Willem Bardeſius, van den 10. Februarij 1587. tot den 12. Martij 1588.

1600. 1601. 1602.

Iacob Boelenſz. van den 8. May 1600. tot den 7. May 1603.

1610. 1611. 1612.

Bartholt Kromhout, van den eerſten May 1610. tot den laetſten April 1613.

1625. 1626.

Ionas Cornelis Witſen, van den eerſten May 1625. *tot ſijn overlijden* 1626.

1627.

Iacob van Neck, *in plaets van de Hr.* Ionas Witſen, van den 19. Februarij 1627. tot 1628.

1637. tot 1638.

Iacob van Neck, van den eerſten May 1637. *ſterft den* 8. Maert 1638.

1639.

Dr. Albertus Coenradus Burg, *in plaets van de Hr.* Iacob van Neck, van den 2. Martij 1639.

1649. 1650. 1651.

Dr. Gerard Schaep Symonſz.

1661. 1662.

Mr. Andries de Graef, van den 1. May 1661. tot . . .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

[a] Collegie.

In't [a] Amptgenootſchap van de [b] Gemaghtighde Raden ter Admiraliteyt tot Amſterdam.

[b] Gecommitteerde.

1586. 1587. 1588.

Egbert Pieterſz. Vinck, van den 26 Iulij 1586.

1589. 1590.

Bartholt Cromhout.

1591. tot 1600.

Ian Corneliſz. Hooft, tot den 15 Februarij 1600. *doen hy overleed.*

1600. tot 1613.

Gillis Ianſz. Valckenier, 't ſedert den laetſten April 1600. tot den 6 December 1613. *doen hy over-leed.*

1614. tot 1621.

Mr. Volckert Oeuverlander, Heer van Purmerland en Ilpendam, &c. van den 21. Februarij 1614. tot den laetſten April 1621.

1621.

Iacob Poppen van den eerſten May 1621. tot den 21 Iunij daer aen volgende: *wierd als doen* Burgermeeſter *gemaeckt.*

1621. 1622. 1623. 1624.

Adriaen Pieterſz. Raep van den 14. September 1621.

1625. 1626. 1627.

Pieter Bas Iacobſz.

1628. tot 1637.

Iacob van Neck.

1637. 1638. 1639.

Dr. Andries Bicker.

1640.

Pieter Haſſelaer.

1641.

Dirck de Vlaming van Oudshoorn.

1642.

Ian Corneliſz. Geelvinck.

1642.

Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *ſterft den 8 Auguſti daer aenvolgende.*

1643.

Pieter Haſſelaer, *in plaets van de Heer* Van Oudshoorn, van den 12 Auguſti 1643.

1644. 1645 1646. 1647.

Dr. Albertus Coenradus Burg, *ſterft den* 24. *December* 1647 *tot groot* Novogrod *in* Rusland *op ſijn reyſe als* Ambaſſadeur *aen den* Groot-vorſt *van* Moſcovien.

1648. 1649.

Dr. Albert Bas, *in plaets van de voorſz. Hr.* Albertus Coenradus Burgh, van den 28 Februarij 1648.

1650. 1651.

Dr. Andries Bicker, *in plaets van de Hr.* Albert Bas, van den 30. Iulij 1650. *ſterft den* 24. *Iunij* 1652.

1652.

Antonij Oetgens van Waveren, Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis. van den 3. Julij 1652.

1653.

Johan Huydekooper, Heer van Maerſeveen, *in plaets van de voorſz. Heer* van Waveren, *die na* Lubeck *gedeputeerd wierd*, van den 13 Februarij 1653.

1654. 1655. 1656. 1657.

Dr. Cornelis Witſen.

1658. 1659.

Mr. Andries de Graef.

1660. 1661. 1662.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

[a] Collegie. [b] Gecommitteerde.

In't[a] Amptgenootſchap van de[b] Gemaghtighde Raden ter Admiraliteyt in 't Noorder Quartier.

1625. 1626. 1627.

Klaes Iacobſz. Harencarſpel, van den 7 April 1625. tot 1628.

1628. tot 1639.

AdriaenPieterſz.Raep,van den jare 1628.tot inMartio.1639

1639 tot 1648.

IacobWilkens,van den 24Martij 1639. tot in Februario 1648.

1648.

Iacob Harencarſpel,van den 28 Februarij 1648. *tot ſijn overlijden in May* 1649.

1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654.

Mr.Lambert Reynſt van den 3 November 1649. tot in Februario 1655.

1655. 1656. 1657.

Mr. Ian Bicker, van den 3 Februarij, 1655. tot in Ianuario 1658.

1658. 1659. 1660. 1661.

Willem Schrijver, van den 28 Ianuarij 1658. *tot ſijn overlijden* 1661.

1661.

Mr. Ian Beernd Schaep, van den 27 October 1661.tot . .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

[a] Col-legie.

In't [a] Amptgenootſchap van de [b] Gemaghtighde Raden ter Admiraliteyt in Zeelandt.

[b] Gecommitteerde.

1597. tot 1600.

Ian Verhee, van den 20. September 1597. *tot ſijn overlijden* 1600.

1600. 1601.

Laurens Iacobſz Reael, van den eerſten May 1600. *tot ſijn over-lijden* 1601.

1602. tot 1620.

Pieter Schaep, van den 7. September 1602. *tot ſijn overlijden den* 20. *Juny* 1620.

1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625.

Jacob van Neck, van den 27. Auguſti 1620. tot 1625.

1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631.

Ian Gysbertſz. Schepen, van den 28. November 1625. *tot ſijn over-lijden* 1631.

1632. tot 1638.

Dr. Pieter Opmeer, van den 10. January 1632. *tot dat hy* 1638. *gekooren is* Raeds-heer *in den* Hoogen Raed *in' sGraven-hage.*

1639. tot 1647.

Mr. Gerard Schaep Pieterſz. van den 21. October 1638. tot 1647.

1647. 1648. 1649. 1650.

Iacob Bas Dirckſz. van den 16. Martij 1647. tot 1651.

1651. 1652. 1653.

Dr. Frans van Waveren, van den 4. Februarij 1651. tot 1654.

1654. 1655. 1656.

Mr Hendrick Hudde, van den 5. Februarij 1654. *tot ſijn vancement van 't* Raeds-heerſchap *in den* Hoogen Rade 1656.

1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662.

Dr. Willem Backer, van den 11. November 1656. tot . . .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

[a] Col-legie.

In 't[a] Amptgenootſchap van de Rekenkamer van d'Algemene Staten.

1621. 1622. 1623.

Adriaen Kromhout, van den eerſten May 1621. tot den laetſten April 1624.

1650. 1651.

Dr. Andries de Graef, van den eerſten May 1650. tot .... 1652. *dat hy verplaeſt is tot Raed en Rekenmeeſter, in 't Collegie van de* Reken-kamer *van 's Graeflijckheyds Domeynen van Holland.*

1652.

Dr. Iſaac Paeuw, *in plaets van de Hr.* Andries de Graef, van den 5. Februarij 1652. *om des ſelfs reſterende tijdt te ſuppleren.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

a Collegie. In't a Amptgenootſchap van den Raed van ſijn Excellentie Robbert Dudley, Grave van Liceſter, &c.

1586.

Mr. Willem Bardeſius, van den 11. Februarij 1586. tot den 10. Februarij 1587.

a Collegie. In't a Amptgenootſchap van den Raed van ſijn Excellentie Mauritius, Grave van Naſſau, &c.

1595.

Reynier Kant, van den 3. Februarij 1595. *tot ſijn over-lijden in May des ſelvigen jaers.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Namen van de Schouten, Burgermeeſteren, Schepenen, Rentmeeſters of Treſorieren, Wees-meeſteren, &c. der Stede van Amſtelredamme der jaren als hier na beſchreven ſtaen.

Anno 1333.

Schout.

Schepenen.

Dirck Francken.

Dirck Willemſz.

Anno 1334.

Schout.

Schepenen.

Anno 1335.

Schout.

Schepenen.

Anno 1336.

Schout.

Schepenen.

Anno 1337.

Schout.

Schepenen.

Anno 1338.

Schout.

Schepenen.

Anno 1339.

Schout.

Schepenen.

Anno 1340.

Schout.

Schepenen.

Anno 1341.

Schout.

Schepenen.

Anno 1342.

Schout.

Schepenen.

Anno 1343.

Schout.

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.

Godevaerd Wormsbout.

Tydeman Kuyper.

Schepenen.

Anno 1344.

Schout.

Schepenen.

Anno 1345.

Schout.

Schepenen.

Anno 1346.

Schout.

Schepenen.

Anno 1347.

Schout.

Schepenen.

Anno 1348.

Schout.

Schepenen.

Anno 1349.

Schout.

Schepenen.

Iacob Gerritſz.

Iacob Gyſerſijns.

Anno 1350.

Schout.

Schepenen.

Anno 1351.

Schout.

Schepenen.

Iacob Gerrit Coppens.

Hendrick Ianſz.

Anno 1352.

Schout.

Schepenen.

Ian van den Damme.

Ian de Roeder.

Anno 1353.

Schout.

Schepenen.

Anno 1354.

Schout.

Schepenen.

Anno 1355.

Schout.

Schepenen.

Dirck Coppens.

Paulus Pijl.

Anno 1356.

Schout.

Schepenen.

Anno 1357.

Schout.

Raeds-luyden of Burger meeſteren van der Poorte van Amſterdam.

Ian Dier.

Paulus Ianſen.

Gijsbert Swickers.

Roemer Arend van den Anxter.

Schepenen.

Anno 1358.

Schout.

Schepenen.

Anno 1359.

Schout.

Schepenen.

Hendrick Iacobſz.

Gysbert Willemſz.

Roemer Arend van den Anxter.

Anno 1360.

Schout.

Claes Pont.

Schepenen.

Roemer Arend van den Anxter.

Hendrick Iacobſz.

Claes Harmenſz.

Ian Hendrickſz. van den Dam.

Dirck

Dirck de Roeder.
Hendrick Willemſz. Boel.
Ionge Ian de Witte.

Anno 1361.

Schout.

⁎

Schepenen.

⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1362.

Schout.

⁎

Schepenen.

Iacob Gerrit Coppens.
Claes Ianſz.
Roemer Arend van den Anxter
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1363.

Schout.

⁎

Schepenen.

Hendrick Willemſz. Boel.
Ysbrand Coſter.
Iacob Ruyſch Claeſz.
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1364.

Schout.

⁎

Schepenen.

Hendrick Ianſz.
Heyn Koe.
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1365.

Schout.

⁎

Schepenen.

Ian Beduynre.
Iacob Ruyſch Arenden.
Ian Dier.
Iacob van den Berge.
Heynſe Grieten.
Ionge Ian de Witte.
⁎

Anno 1366.

Schout.

Gerrit Ianſz. van Wormer.

Schepenen.

Claes Heymans.
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1367.

Schout.

⁎

Schepenen.

Claes Dirck Willems Soons Soon.
Ian Coppeſen.
Ian Coen Gerrits Soons Soon.
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1368.

Schout.

⁎

Schepenen.

⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1369.

Schout.

⁎

Schepenen.

⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1370.

Schout.

⁎

Schepenen.

Iacob van den Berge.
Ian Hendrickſz. van den Dam.
Otto Willemſz.
Adam Sale.
Tydeman Ameliſz.
Ian Iordaen Godders ſoons ſoon
Pieter Abbe Iacobs.

Anno 1371.

Schout.

⁎

Schepenen.

Ian Dier.
Franck Dirckſz.
Tyman Abbe Pieterſz.
Hendrick Molenaer.
Willem Noiert.
Pieter Holland.
Alſten Iacobſz.
Ewnu Robberts.

Anno 1372.

Schout.

⁎

Schepenen.

⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1373.

Schout.

⁎

Schepenen.

⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1374.

Schout.

⁎

Schepenen.

⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎
⁎

Anno 1375.

Schout.

⁎

Schepenen.

Iacob Ruyſch Arenden.
Reynier Kreyt Waligs.
Robbert Engelbrecht.
Meyndert de Witte.
⁎
⁎
⁎

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1376.

Schout.

✦

Schepenen.

Tydeman Ameliſz.
Ian Arendſz.
Pieter Iacobſz. Sael.
Ian Hendrick van den Dam.
Hendrick de Witte.
✦
✦

Anno 1377.

Schout.

✦

Schepenen.

Ian Dirckſz.
✦
✦
✦
✦
✦
✦

Anno 1378.

Schout.

✦

Schepenen.

Pieter Jacob Sael.
Ian Hendrickſz. van den Dam.
Franck Dirckſz.
Otto Willemſz.
Allerd de Witte.
✦ ✦ ✦ Sinck.
Reynier Kreyt Waligs.

Anno 1379.

Schout.

✦

Schepenen.

Ian Gysbertſz.
Hendrick Willemſz. Boel.
Willem Ianſz. van de Graft.
Dirck Hendrickſz.
Gerrit Reynderſz.
Dirck Jacobſz. Gyſſe Sael.
Ian Dirckſz. van den Dam.

Anno 1380.

Schout.

✦

Schepenen.

Adam Sael.
Fredrick Pont.
Robbert Engels.
Willem Willemſz.
Symom Sael.
Roelof Ianſz.
RoemerArend van denAnxter.

Anno 1381.

Schout.

✦

Schepenen.

Andries Dusheden.
Ian Iordaen Godevaerd.
Willem van Legmeer.
Jacob Coppens.
Hendrick Willemſz. Boel.
Melis Roeloffz.
✦

Anno 1382.

Schout.

Symon Abbe Pieters.

Schepenen.

Ian Meynderſz. van Goye.
Roelof Janſz.
Jacob Gyſerſijns.
Meynderd de Witte Ianſz.
Dirck Hendrickſz.
✦
✦

Anno 1383.

Schout.

✦

Schepenen.

Ian Bet Ianſz.
Iacob Braſeman.
Roemer Arend van denAnxter.
Paulus Ianſz.
Willem Noiert Hendrickſz.
✦
✦

Anno 1384.

Schout.

✦

Schepenen.

Claes Harmenſz.
Iacob Coppens.
Ian de Lange Stevenſz.
Willem Noiert Willemſz.
Ian Iordaen Godevaerd.
Hendrick Willemſz. Boel.
✦

Anno 1385.

Schout.

✦

Schepenen.

Ian Ledige.
Meyndert Witte Ianſz.
Godevaerd Ianſz.
Dirck Meynderſz. Doos.
Andries Dusheden.
Ian de Lange.
Willem Noiert Hendrickſz.

Anno 1386.

Schout.

✦

Schepenen.

Dirck Holland.
Floris Willemſz.
Iacob Ruyſch Claeſz.
Ian Meynderſz. van Goye.
Willem Heuſche.
Dirck Allertſz.
Claes de Witte Ianſz.

Anno 1387.

Schout.

✦

Schepenen.

Gerrid Willemſz.
Dirck Hendrickſz.
Godevaerd Ianſz.
Claes Hendrickſz. de Witte.
Luytjen Albertſz.
Claes de Wael Ianſz.
Willem Hendrickſz.

Anno 1388.

Schout.

✦

Schepenen.

Willem van Legmeer Adams.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Iacob Coppens.
Andries Dusheden.
Melis Roeloffz.
Iacob Ruyſch Claeſz.
Luydevyn Albertſz.

Anno 1389.

Schout.

✦

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.

Andries Dusheden.
Ian Noiert Aertſz.
Iacob Ruyſch Arentſz.
Iacob van den Berge.

Schepenen.

Dirck de Sael Iacobſz.
Luytjen Albertſz.
Albert Pieter Gerrits Soons Soon.
Iacob Gysbertſz.
Pieter Gerritſz.
Floris Willemſz.
Ludeman Ianſz.

Anno 1390.

Schout.

✦

Schepenen.

Hendrick van Muyden.

Gode-

Godevaert Ianſz.
Gerrit Fredrick Engelſz.
Willem Reynderſz.
Willem Beduynre.
Harmen Dirckſz.
Pieter Holland.

Anno 1391.

Schout.

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.
Andries Dusheden.
Ian Nottaert.
Iacob Ruyſch Arenden.
Iacob van den Berge.

Schepenen.
Heyn Noiert.
Groote Dirck Claeſz.
Ian Albertſz. Bout.
Vechter Iacobſz.
Iacob Gijsbertſz.
Iacob Coppens.
Luytjen Albertſz.

Anno 1392.

Schout.

Schepenen.
Godevaerd Ianſz.
Willem Reynders.
Pieter Abbe.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Claes Moyaerd.
Vrancke Noiert.
Rincout Ianſz.

Anno 1393.

Schout.
Dirck Symonſz.

Schepenen.
Iacob van den Berge.
Ian Allerdſz.
Heyn Noiert.
Groote Dirck Claeſz.
Jan Deyman Janſz.
Vechter Iacobſz.

Anno 1394.

Schout.
Dirck Symonſz.

Schepenen.
Gerrit Fredrick Engels.
Jan Albertſz Bout.
Ian de Sael.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Hendrick Hoeck Dirckſz.
Godevaerd Ianſz.
Ian Allertſz.

Anno 1395.

Schout.
Dirck Symonſz.

Schepenen.
Floris Willemſz.
Luytjen Albertſz.
Claes de Sael Iacobſz.
Willem Ianſz. van de Graft.
Iacob Gijsbertſz.
Coppe Louwen.
Iacob Ian Adams Soons Soon.

Anno 1396.

Schout.
Dirck Symonſz.

Schepenen.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Hendrick Hoeck Dirckſz.
Dirck Allerdſz.
Gijsbert Harmenſz.
Symon Ruyſch.
Meyndert Symonſz.
Claes de Sael.

Anno 1397.

Schout.

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.
Ludeman Ianſz.
Willem Reynders.
Dirck Holland.
Ian Hendrickſz.

Schepenen.
Willem van Legmeer Adams.
Vechter Iacobſz.
Claes Symonſz. Rijſer.
Hendrick van Muyden.
Gerrit Fredrick Engels.
Dirck Iacob Gijſe Sael.
Gerrit Reynders.

Anno 1398.

Schout.

Schepenen.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Dirck Holland.
Vrancke Noiert.
Willem Beduynre.
Harmen Dirckſz.
Goderd Ianſz.
Pieter Abbe.

Anno 1399.

Schout.

Schepenen.
Vechter Iacobſz.
Ian Hendrickſz.
Dirck Iacob Gyſe Sael.
Gysbert Harmenſz.
Ian Albertſz. Bout.
Willem Noiert Willemſz.
Iacob Gysbertſz.

Anno 1400.

Schout.
Ian Nottaerd.

Schepenen.
Herwig Andrieſz.
Meyndert Symonſz.
Pieter Iacob Sael.
Claes de Sael Iacobſz.
Gerrid Fredrick Engels.
Harmen Dirckſz.
Melis Ianſz.

Anno 1401.

Schout.
Ian Nottaerd.

Schepenen.
Willem Noiert Willemſz.
Hillebrand Braſeman.
Iacob de Sael Claeſz.
Harmen Byen.
Hillebrand Vechterſz.
Ian de Backer.

Anno 1402.

Schout.
Ian Nottaerd.

Schepenen.
Willem van Legmeer Adams.
Godevaert Ianſz.
Ian Dirck Vranckens.
Ruyſche van Lanſmeer.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Gerrit Braſeman.

Anno 1403.

Schout.
Ian Nottaerd.

Schepenen.
Claes de Sael Iacobſz.
Gerrid Willemſz.
Herwig Andrieſz.
Pieter Iacob Sael.
Willem Beduynre.
Dirck Anne Jans Soons Soon.
Gysbert Janſz.

Anno 1404.

Schout.
Ian Nottaerd.

Schepenen.
Godevaerd Ianſz.
Arend Claeſz.
Willem Hendrickſz.

Wil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Willem de Sael.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Ysbrand Pieterſz.
Symon Albertſz.

Anno 1405.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Dirck Iacob Gijſe Sael.
Harmen Dirckſz.
Vrancke Noiert.
Ian Aluwijn.
Fekerdy Iacobſz. van den Berge.
Ysbrand Hendrickſz.
Willem de Sael.

Anno 1406.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Hillebrand Braſeman.
Ian de Backer.
Heyntje Cops.
Tydeman Hendrickſz.
Hendrick Pillegroms.
Gysbert Ianſz.
Vrancke Noiert Willemſz.

Anno 1407.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Hillebrand Vechterſz.
Arend Vechterſz.
Dirck Hendrickſz.
Tydeman Burger.
Pieter Abbe.
Ian Barrewoutſz.
Harmen Dirckſz.

Anno 1408.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Claes de Sael.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Arend Braſeman.
Tydeman Hendrickſz.
Gysbert Ianſz.
.
.

Anno 1409.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Ian Barrewouts.
Iacob Ian Adams Soons Soon.
Oeſcher Willemſz.
Ian de Backer.
Willem de Sael Claeſz.
Harmen Dirckſz.
Gijſe van Amſtel.

Anno 1410.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Ysbrand Heyn Meynderdſz. Wiſſelaer.
Luyt Iacobs.
Herwig Andrieſz.
Gerrid Willemſz.
Iooſt Pieterſz.
Iacob Barentſz.
Gijsbert Pieter Huysman.

Anno 1411.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Godevaerd Ianſz.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Claes Bruyning.
Gerrid Fredrick Engels.
Ian Barrewouts.
Claes Pieterſz. . . . d'oude.
Dirck Hendrickſz.

Anno 1412.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Hillebrand Braſeman.
Iacob Barentſz.
Adam Meyndertſz.
Gysbert Pieterſz.
Ian Ian Heynens.
Gysbert Pieter Alberts Soons Soon.
Iacob Ian Adams Soons Soon.

Anno 1413.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Herwig Andrieſz.
Tyman Sael.
Tydeman Hendrick Dirckſz. van der Schelling.
Ian Beth Willemſz.

Schepenen.

Ian Eggert Pieterſz.
Claes Bruyninck.
Fekerdy Iacobſz. van Bergen.
Lambert Ianſz. Meylinck.
Symon Albertſz.
Vrancke Noiert Willemſz.
Dirck Bloemert.

Anno 1414.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Tydeman Hendrickſz. Dirkſz. van der Schelling.
Gijsbert Huysman.
Hillebrand Vechterſz.
Claes Symon Ryſerſz.

Schepenen.

Ian Eggert Willemſz.
Iong Heyn Oert
Iacob Ian Willemſz. Boel.
Ian Barrewouts.
Ian Melis Dirckſz.
Ian Heynenſz.
Willem Meyndertſz.

Anno 1415.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Gysbert Huysman.
Iacob Ian Adams Soons Soon.
Ionge Willem Oert.
Herwig Andrieſz.

Schepenen.

Ysbrand Gerritſz.
Pieter Adamſz.
Symon Sael.
Daem of Adam Meynderſz. van Legmeer,
Gijſe van Amſtel,
Arent Vechterſz. Braſeman.
Clement Ianſz. van Goye.

Anno 1416.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Herwig Andrieſz.
Tydeman Hendrick Dirckſz. vander Schelling,
Tyman Sael.
Ian Beth Willemſz.

Schepenen.

Claes Bruyninck.
Gysbert Ianſz.
Vranck Noiert Willemſz.
Dirck Iacob Gyſen Sael,
Fekerdy Iacobſz. van Bergen.
Gysbert Pieter Alberts Soons Soon.
Willem Ianſz. van der Graft.

Anno 1417.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Ian Beth Willemſz.

Groo-

Groote Pieter.
Ysbrand Heyn Meynertſz. Wiſſelaer.
Willem Garſtman.

Schepenen.

Ysbrand Gerritſz.
Daem of Adam Meyndertſz. van Legmeer.
Clement van Goye.
Ruyſch Iacob van Coppenſz.
Gyſe van Amſtel.
Splinter Heyn Oertſz.
Ian Eggert Hertgentſz.

Anno 1418.

Schout.

Tydeman Hendrick Dirckſz. van der Schelling.

Burgermeeſteren.

Willem Garſtman.
Vranck Willem Ianſz.
Ian Arentſz.
Iooſt Pieterſz.

Schepenen.

Herwig Andrieſz.
Pieter Abbe.
Dirck Anne Ians Boel.
Tyman Sael.
Dirck Iacob Gyſen Sael.
Ian Eggert Pieterſz.
Ian van der My.

Anno 1419.

Schout.

Tydeman Hendrick Dirckſz. van der Schelling.

Burgermeeſteren.

Ian Arentſz.
Servaes Roeloffz.
Gysbert Huysman.
Daem Braſeman.

Schepenen.

Ysbrand Heyn Meynertſz. Wiſſelaer.
Claes Bruyninck.
Gysbert van Amſtel.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Ian Oude Symonſz.
Bruyninck Spruyt.
Steven Dirck Meliſz.
Meyndert Symonſz.

In dit jaer verwandelde Hartog Ian van Beyeren *'t Gerecht, en al de Heeren wierden verſet.*

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Holland.
Willem Reynerſz.
Harman Harmanſz.
Heyn Noiert.

Schepenen.

Symon Meeuſz.
Bruyninck Spruyt.
Ian Oude Symonſz.
Dirck Bardeus.
Gerrit Deyman Ianſz.
Gysbert van Amſtel.
Ruyſch Iacob Coppenſz.

Anno 1420.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Holland.
Iacob Boel *geſeyd* Duyvel.
Pauwelus Luytgenſz.
Ian Oude Broeck.

Schepenen.

Dirck Luytgenſz.
Willem Dirckſz.
Pieter Herwigs Ianſz.
Allert Pieter Allertſz.
Ian Schout Arendſz.
Auwel Pieterſz.
Hugo Heymens.

Anno 1421.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Iacob Boel, *geſeyd* Duyvel.
Iacob Wouterſz.
Claes Moyert.
Harmen Harmenſz.

Schepenen.

Ielis Helmer.
Gysbert Iacob Grebberſz.
Ian Symon Neſſenſz.
Iacob Aems Verburg.
Symon Claes Ottenſz.
Claes Symon Rijſerſz.
Otto Heymenſz.

Anno 1422.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Harman Harmanſz.
Dirck Holland.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Auwel Pieterſz.

Schepenen.

Pauwels Luytgenſz.
Abert Corsgens.
Gerrit Ian Deyman.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Gysbert Pieter Allertſz. Soons Soon.
Poulus Albertſz.
Hugo Heymens.

Anno 1423.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Holland.
Cop Heymens.
Willem Dirckſz.
Ian Ottenſz.

Schepenen.

Ian Schout Arendſz.
Claes Wenne.
Ian Oude Symonſz.
Ielis Helmer.
Otto Albertſz. van Oudshoorn.
Willem Reynerſz.
Claes Heymens.

Anno 1424.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Jan Ottenſz
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Hugo Heymenſz.
Claes Moyert.

Schepenen.

Dirck Luytjens Liſting.
Dirck Gerritſz. van Schoonhoven.
Ian Deyman.
Gysbert Pieter Allertſz.
Gerrit Claes Coppenſz.
Andries Iacob Coppenſz.
Pouwels Albertſz.

Anno 1425.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Ruyſch Iacob Coppenſz.
Auwel Pieterſz.
Harman Harmanſz.
Allert Pieter Allertſz. Soons Soon.

Schepenen.

Ielis Helmer.
Dirck van Wormer.
Symon van Neſſe.
Swittert Ianſz.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Andries Frerickſz.
Claes Ianſz. Boel.

Anno 1426.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Auwel Pieterſz.
Dirck Bardeus.
Ian Ottenſz.
Claes Ian Goertſz.

Schepenen.

Moen Reyners Kreyt.

Pieter Gysbert Harmanſz. Soons Soon.
Dirck Henrickſz.
Hugo Heymens.
Ian Claes Symon Hodinx.
Poulus Albertſz.
Godevaert Wormboutſz.

Anno 1427.

Schout.
Ian Schout Arentſz.
Burgermeeſteren.
Ian Ottenſz.
Allert Iacob Pylenſz.
Ian Bout Albertſz.
Andries Frerickſz.
Schepenen.
Symon Ian Harmenſz. Haen.
Symon Pieterſz. Colyn.
Grebber Dirckſz.
Dirck Luytgens Liſting.
Ian van Ylp.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Ian Symon Neſſens.
Symon Reyerſz.

Anno 1428.

Schout.
Ian Schout Arentſz.
Burgermeeſteren.
Andries Frerickſz.
Hugo Heymens.
Ruyſch Iocob Coppenſz.
Moen Reyners Kreyt.
Schepenen.
Ionge Iacob de Verwer.
Godevaert Wormboutſz.
Allert Pieter Allertſz.
Claes Rolle.
Ian Melis Gerritſz. de Bruyn.
Ian Helmer.
Gerrit Ianſz. van Loenen.
Floris Ian Coenen.

Anno 1429.

Schout.
Ian Schout Arentſz.
Burgermeeſteren.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Groote Dirck Claeſz.
Ionge Claes Symon Ryſerſz.
Ian Ottenſz.
Schepenen.
Pieter Engelſz.
Claes Ian Boel.
Melis Andrieſz.
Gerrit van den Anxter.
Gysbert Iacob Grebbert.
Mr. Harman Ians.
Henrick Auwelſz.

Anno 1430.

Schout.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Burgermeeſteren.
Jan Ottenſz.
Symon Colyn.
Hugo Heymens.
Willem Dirckſz.
Schepenen.
Auwel Pieterſz.
Godevaert Wormboutſz.
Jan Bout Albertſz.
Jan van Diemen.
Clement Claeſz. Delman.
Dirck Bardeus.
Gerrit Janſz. Deyman.

Anno 1431.

Schout.
Ian Heynenſz.
Burgermeeſteren.
Hugo Heymens.
Harman Harmanſz.
Claes Ianſz Boel.
Ionge Iacob de Verwer.
Schepenen.
Allert Pieter Allertſz.
Heuſche Ian Ottenſz.
Iacob Ruyſch Iacobſz.
Lambert Iacobſz. Reyniers.
Melis Andrieſz.
Dirck Luytjens Liſting.
Lambert Claes Wennen.

Anno 1432.

Schout.
Ian Heynenſz.
Burgermeeſteren.
Harman Harmanſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Groote Dirck Claeſz.
Ian Bout Albertſz.
Schepenen.
Ian van Ylp.
Auwel Pieterſz.
Allert Symonſz.
Floris Ian Coenen, *de Stillegangmakers ſoon.*
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Gerrit Ianſz. van Loenen.
Symon Neſſe.

Anno 1433.

Schout.
Ian Heynenſz.
Burgermeeſteren.
Ian Bout Albertſz.
Ian Helmer.
Gysbert Iacob Grebberſz.
Ian Claes Symon Hodinx.
Schepenen.
Ionge Jacob de Verwer.
Poulus Albertſz.
Claes Codde Pieterſz.
Willem Sael Jan Ottenſz.
Dirck van Wormer.
Dirck Luytjens Liſting.
Jan Beduynre Willemſz.

Anno 1434.

Schout.
Jan Heynenſz.
Burgermeeſteren.
Gysbert Jacob Grebberſz.
Hugo Heymenſz.
Claes Janſz. Boel.
Auwel Pieterſz.
Schepenen.
Meeus Pieter Reynierſz.
Ysbrand Heyn Meynerſz. de Wiſſelaer.
Melis Andrieſz.
Jan Beth Willemſz.
Dirck Blommert.
Godevaerd Wormboutſz.
Gerrit Deyman.

Anno 1435.

Schout.
Ian Heynenſz.
Burgermeeſteren.
Hugo Heymenſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Ian Bout Albertſz.
Ionge Claes Symon Ryſerſz.
Schepenen.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Ysbrant Moyert.
Grebber Dirckſz.
Claes Gerritſz. Stans.
IacobBraſeman van denAnxter.
Dirck de Grebber.
Iacob Pylen Albertſz.

Anno 1436.

Schout.
Ian Heynenſz.
Burgermeeſteren.
Ian Bout Albertſz.
Gysbert Iacob Grebberſz.
Ian Claes Symon Hodinx.
Clement Claeſz. Delman.
Schepenen.
Ysbrand Heyn Meynertſz. de Wiſſelaer.
Fekerdey Iacobſz. van Bergen.
Mr. Harmen Ianſz.
Dirck van Wormer.
Ionge Willem Grebber.
Ian Pauw.
Ionge Iacob de Verwer.
Claes Gerritſz. Crap.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1437.

Schout.

Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.

Clement Claeſz. Delman.
Auwel Pieterſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Poulus Albertſz.

Schepenen.

Ian Beth Willemſz.
Willem Symonſz.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Alſten Claeſz.
Heuſche Ian Ottenſz.
Ian Pouwelſz.
Melis Andrieſz.

Anno 1438.

Schout.

Rombout Andrieſz.

Burgermeeſteren.

Auwel Pieterſz.
Ian Heynenſz.
Hugo Heymenſz.
Ian Beduynre Willemſz.

Schepenen.

Godevaerd Wormboutſz.
Mr. Iacob Ruyſch.
Evert Iacobſz.
Ysbrand Heyn Meynertſz. de Wiſſelaer.
Fekerdy Iacobſz. van Bergen.
Daem Meynertſz.
Hendrick Kuyper.

Anno 1439.

Schout.

Rombout Andrieſz.

Burgermeeſteren.

Hugo Heymenſz.
Gysbert Iocob Grebberſz.
Pouwels Albertſz.
Iacob Braſeman vanden Anxter

Schepenen.

Claes Auwel Pieterſz.
Grebbert Dirckſz.
Claes de Grebber Willemſz.
Mr. Harmen Ianſz.
Gerrit Ianſz. van Loenen.
Ian Deyman.
Arent Iacobſz.

Anno 1440.

Schout.

Rombout Andrieſz.

Burgermeeſteren.

Gysbert Iacob Grebbertſz.
Ian Bout Albertſz.
Ian Claes Symon Hodinx.
Ian Beth Willemſz.

Schepenen.

Ian Eggert Pieterſz.
Heertgen Ianſz.
Ruyſch Pieterſz.
Melis Andrieſz.
Alſten Claes Pieterſz. Soons Soon.
Mr. Iacob Ruyſch.
Claes Coppert.
deſe ſterft, daer voor
Oude Claes de Verwer.

Anno 1441.

Schout.

Rombout Andrieſz.

Burgermeeſteren.

Jan Bout Albertſz.
Ruyſch Iacob Coppens.
Pouwels Albertſz.
Jonge Claes Symon Ryſerſz.

Schepenen.

Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Godevaerd Wormboutſz.
Dirck van Wormer.
Iacob de Ionge Iacobſz.
Steven Dirck Meliſz.
Luytgen Ian Arentſz.
Ysbrant Heyn Meynertſz. de Wiſſelaer.
deſe ſterft, daer voor
Ian Ruyſch van Lanſmeer.

Anno 1442.

Schout.

Rombout Andrieſz.
ſterft, en in dit jaer 8. *dagen na Pinxter daer voor*
Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.

Pouwels Albertſz.
Gysbert Iacob Grebbertſz.
Hugo Heymenſz.
Allert Symonſz.

Schepenen.

Mr. Harmen Ianſz.
Melis Andrieſz.
Ian Allertſz.
Daem Meynertſz.
Heertgen Janſz.
Vellert Braſeman Vechterſz.
Goſen Dirck Bardeuſz.

Anno 1443.

Schout.

Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.

Hugo Heymenſz.
Jan Claes Symon Hodinx.
Jacob Ybenſz.
Hendrick Auwelſz.

Schepenen.

Ruyſch Pieterſz.
Claes Frerickſz. van Steenwijk
Frerick Pont.
Albert Gerritſz. Crab.
Vechter Willem Martenſz. Soons Soon.
Jooſt Jooſten.
Claes de Grebber Gerritſz.

Anno 1444.

Schout.

Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.

Hendrick Auwelſz.
Iohannes de Grebber.
Vellert Braſeman Vechterſz.
Grebbert Dirckſz.

Schepenen.

Pieter Gysbert Harmanſz. Soons Soon.
Floris Iacobſz.
Coman Claes Iacobſz.
Pieter Ruyſch.
Ian Tymanſz.
Lambert Gaef.
Pieter Holland Willemſz.

Anno 1445.

Schout.

Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.

Vellert Braſeman Vechterſz.
Claes Rolle
Ruyſch Pieterſz.
Gerrit Groote Pieterſz.

Schepenen.

Ian Symonſz. van Muyden.
Ionge Dirck Iacobſz. Sael.
Claes Lambertſz. van Goyen.
Kinne de Wael.
Willem Block Arentſz.
Ian Dobbenſz.
Harmen Byenſz.

In dit jaer verwandelde Hartog Philips van Bourgondien *alle het Geregt op Sinte Elyſabets dag.*

Schout.

Mr. Iacob Ruyſch.

Burgermeeſteren.

Iacob Braſeman.
Poulus Albertſz.
Grebbert Dirckſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.

Schepenen.

Godevaert Wormboutſz.
Melis Andrieſz.
Willem Symonſz.
Ionge Gerrit Ianſz.
Ian Allertſz.
Meeus Pieter Reynierſz. Soons Soon.
Gerrit Pieter Boutenſz.

Anno 1446.

Schout.

Mr. Iacob Ruyſch.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Burgermeeſteren.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Ian Claes Symon Hodinx.
Iacob Ybenſz.
Ian Deyman.
Schepenen.
Ian Heynenſz.
Dirck van Wormer.
Ionge Iacob.
Pieter Allertſz.
Groote Symon Mr. Ianſz.
Ian Melis Dirckſz. ſoons ſoon.
Ian Willem Gerritſz. Soons Soon.

Anno 1447.
Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.
Burgermeeſteren.
Ian Deyman.
Dirck Boelenſz.
Grebbert Dirckſz.
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Schepenen.
Gerrit Groote Pieterſz.
Gerrit Pieter Boutenſz.
Allert Symonſz.
Claes Ianſz. Slab.
Meeus Pieter Reynierſz. Soons Soon.
Coman Meynert Ianſz.
Ian Allertſz.

Anno 1448.
Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.
Burgermeeſteren.
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Pouwels Albertſz.
Iacob Ybenſz.
Melis Andrieſz.
Schepenen.
Ian Symonſz. van Muyden.
Godevaerd Wormboutſz.
Iacob Pillen Allertſz.
Dirck van Wormer.
Rombout Andrieſz.
Ian Willem Janſz.
Gerrit Iooſten de Vroede.

Anno 1449.
Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.
Burgermeeſteren.
Melis Andrieſz.
Meeus Pieter Reynierſz. Soons Soon.
Hendrick Auwelſz.
Heuſche Ian Ottenſz.
Schepenen.
Ian Heynenſz.
Allert Symonſz.
Dirck Boelenſz.
Grebbert Dirckſz.
Pieter Hillebrandſz.
Dirck Ianſz. *in de Poort.*
Ionge Gerrit Ianſz.

Anno 1450.
Schout.
Gerrit de Vroede.
daer voor in ſijn ſtede op Sinte Clements dag
Garbrand Ianſz.
Burgermeeſteren.
Hendrick Auwelſz.
Iacob Reynierſz.
Gysbert Claeſz.
Fredrick Ysbrandſz. Baers.
Schepenen.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Gerrit Gey.
Barent d'Aſche.
Coman Ian Thymanſz.
Melis Schout Heynenſz.
Iacob Claes Arentſz. Soons Soon.

Anno 1451.
Schout.
Garbrand Ianſz.
Burgermeeſteren.
Iacob Reynierſz.
Iacob Peeckſtock.
Grebbert Dirckſz.
Vechter Hillebrandſz.
Schepenen.
Dirck Boelenſz.
Ian Ruyſch van Lanſmeer.
Pieter Dirckſz. Smit.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Herman Ruyſch Iacobſz.
Gyſgen Ians *uyt de Looſdregt.*
Ian Beerentſz. Beth.

Anno 1452.
Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Iacob Peeckſtock.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Hendrick Stuyver Dirckſz.
deſe ſterft, in ſijn ſtede
Ian Wouter Ottenſz. van Oudshoorn.
Schepenen.
Mr. Iacob Ruyſch.
Hendrick de Kercker.
Allert Symonſz.
Pieter Claeſz.
Iacob Pillen Claeſz.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Anno 1453.
Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Dirck Boelenſz.
Fredrick Baers.
Gyſgen Ianſz. *uyt de Looſdregt.*
Schepenen.
Claes Ianſz. Slap.
Ian Iacobſz. Groofgen.
Heyman Pieterſz. van Ilp.
Corſgen Iacobſz.
Reynier Andrieſz.
Ian Beerentſz. Beth.
Wolfert Henrick Auwelſz.

Anno 1454.
Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Dirck Boelenſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Pieter Claeſz.
Ian Allertſz.
Schepenen.
Melis Andrieſz.
Coppert Vechterſz.
Pieter Dirckſz. Smit.
Rombout Andrieſz.
Claes Delleman Clementſz.
Iacob Ian Huygeſz.
Heyman Ruyſch.

Anno 1455.
Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Henrick Stuyver Dirckſz.
Melis Schout Heynenſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Schepenen.
Reynier Andrieſz.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Willem Bruynſz.
Meeus Pieter Reynierſz. Soons Soon.
Lambert Meyling.
Hendrick Colijn Dirckſz.
Dirck Holland Pouwelſz.

Anno 1456.
Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Hendrick Stuyver. Dirckſz.
deſe ſterft, daer voor
Coppert Vechterſz.
Grebbert Dirckſz.
Iacob Pillen Allertſz.
Pieter Dirckſz. Smit.

Sche-

Schepenen.
Heyn Allertſz.
Gysbert Claeſz.
Claes Meliſz. van Hoorn.
Symon Iacobſz.
Rombout Andrieſz.
Coman Ian Thymanſz.
Pieter Allertſz.

Anno 1457.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Pieter Dirckſz. Smit.
Dirck Boelenſz.
Ian Allertſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Schepenen.
Melis Andrieſz.
Ysbrand Moyert.
Henrick Colyn Dirckſz.
Corſgen Iacobſz.
Claes Claeſz. Kantert.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Albert Ottenſz. van Ouds-
hoorn.

Anno 1458.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Ian Allertſz.
Pieter Allertſz.
Rombout Andrieſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Schepenen.
Claes Ianſz. Slab.
Gysbert Claes Iacobſz. Soons
Soon.
Iacob Ian Hugenſz.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Roelof Iacob Claes Arenden.
Wouter Louwen Oom.
Claes Stanſz.

Anno 1459.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Iacob Pillen Allertſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Schepenen.
Ysbrand Moyert.
Corſgen Iacobſz.
Iacob Pillen Claeſz.
Gerrit Mattheuſz.
Albert Ottenſz. van Ouds-
hoorn.
Boel Dirck Boelenſz.
Ian Melis Andrieſz. Soons ſoon

Anno 1460.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Pieter Allert Pieterſz. Soons
Soon.
Claes Meliſz. van Hoorn.
Coman Ian Tymanſz.
Schepenen.
Gysbert Claeſz.
Roelof Iacob Claes Arenden.
Wouter Louwen Oom.
Iacob Gerrit Coppens.
Claes Claeſz. Cantert.
Claes Stanſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.

Anno 1461.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Coman Ian Tymanſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Heyman Ruyſchen.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Schepenen.
Corſgen Jacobſz.
Gerrit Banninck.
Ian Outgertſz. Schoutgen.
Symon Claeſz. van Haerlem.
Gysbert Dirckſz. Moyns.
Albert Ottenſz. van Ouds-
hoorn.
Claes Heyn *in den arm.*

Anno 1462.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Iocob Iacobſz. de Ionge.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Ian Allertſz.
Gerrit Mattheuſz.
Schepenen.
Grebbert Dirckſz.
Gysbert Claeſz.
Rombout Andrieſz.
Claes Claeſz. Cantert.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Claes Stanſz.
Bruyn Dirckſz. Moyns.

Anno 1463.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
Burgermeeſteren.
Ian Allertſz.
Pieter Allert Pieterſz. Soons
Soon.
Heyman van Ilp Pieterſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.
Gerrit Banninck.
Ian Outgertſz Schoutgen.
Symon Claeſz. van Haerlem.
Gysbert Dirckſz. Moyns.
Iacob Gerrit Coppeſen.
Tyman Outgertſz.
Tyman Sael Meliſz.
Dirck Tymenſz.

Anno 1464.

Schout.
Lourens Pouwelſz.
ſterft, en in ſijn plaets op den 13. Julij
Albert Ottenſz. van Ouds-
hoorn.
Burgermeeſteren.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Gysbert Claeſz.
Iacob Pillen Allertſz.
Schepenen.
Melis Schout Heynenſz.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Roelof Iacob Claeſz.
Claes Stanſz.
Ian Beth Ianſz.
Outger Outgerſz.
Ian Claeſz. Coertſz.

Anno 1465.

Schout.
Albert Ottenſz. van Ouds-
hoorn.
Burgermeeſteren.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Ian Allertſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Gerrit Mattheuſz.
Schepenen.
Heymen Ruyſch Iacobſz.
Claes Claeſz. Cantert.
Gerrit Banninck.
Ian Outgertſz. Schoutgen.
Gysbert Dirckſz. Moyns.
Symon Claeſz. van Haerlem.
Tyman Sael Meliſz.

Anno 1466.

Schout.
Albert Ottenſz. van Ouds-
hoorn.
Burgermeeſteren.
Ian Allertſz.
Pieter Allertſz.
Coman Andries Willemſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Schepenen.
Melis Schout Heynenſz.
Coman Ian Tymanſz.

Pieter Claeſz.
Bruyn Dirckſz. Moyns.
Ian Beth Ianſz.
Iacob Henrick Auwelſz.
Claes Ian Oomkens.

Anno 1467.

Schout.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Heyman Pieterſz. van Ilp.
Gysbert Dirckſz. Moyns.

Schepenen.
Gerrit Banninck.
Iacob Ian Hugeſz.
Iacob Nanning *de Gout-ſmit.*
Symon Dirckſz. Bardeus.
Gysbert Thomaſz.
Gerrit Ian Allertſz. Soons Soon.
Claes Heyn *aen de Plaets.*

Anno 1468.

Schout.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.
Gysbert Dirckſz. Moyns.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Mr. Iacob Ruyſch.
Gerrit Mattheuſz.

Schepenen.
Coman Ian Tymanſz.
Symon Ian Ryſerſz.
Ian Taling Ianſz.
Claes Dirckſz. Smit.
Willem Rijckſz. van Beverwaerde.
Claes Heymenſz. van Ilp.
Ian Beth Ianſz.

Anno 1469.

Schout.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Roding Pieterſz.
Claes Stanſz.
Gooſſen Dirckſz. Bardeus.

Schepenen.
Volkert Blommert.
Gysbert Thomaſz.
Ian Melis Andrieſz.
Symon Allert Symonſz. Soons Soon.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Claes Grebbert Dirckſz.

Anno 1470.

Schout.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.
Pieter Roding Pieterſz.
Boel Dirck Boelenſz.
Iacob Henrick Auwelſz.
Lourens Pouwelſz.

Schepenen.
Claes Delman Clementſz.
Iacob Boel Claeſz. *Duyvel.*
Henrick Claeſz. van Haerlem.
Hendrick Ianſz. Ackerman.
Tyman Sael Meliſz.
Ian Beth Vechterſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.

Anno 1471.

Schout.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.
Iacob Henrick Auwelſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Ian Beth Ianſz.
Wouter Louwen Oom.

Schepenen.
Symon Dirckſz. *uyt de Poort.*
Hugo Willemſz.
Ian Taling Ianſz.
Bartholomeus Iacobſz.
Claes Lasmanſz.
Dirck Ruyſch Heymanſz.
Ian Benninck.
Claes Jacob Heynens.

Anno 1472.

Schout.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.
ſterft, daer voor op den eerſten October
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Roding Pieterſz.
Coman Andries Willemſz.
Boel Dirck Boelenſz.

Schepenen.
Iacob Pillen Claeſz.
Olfert Pieterſz.
Pieter Colyn Pieterſz.
Ian Deyman Peng.
Albert Willemſz. Cantert.
Klaes Heyn *aen de Plaets.*
Ian Coman Ianſz.

Anno 1473.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Pieter Roding Pieterſz.
Claes Stantſz.
Ian Beth Ianſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.

Schepenen.
Dirck Holland Pouwelſz.
Henrick Ackerman Ianſz.
Pieter Meeus Doos.
Tyman Sael Meliſz.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Gaef Bennink Gerritſz.

Anno 1474.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Claes Stanſz.
Iacob Jacobſz. de Jonge.
Pieter Allert Pieterſz.
Lourens Pouwelſz.

Schepenen.
Albert Ottenſz.
Olfert Pieterſz.
Boel Dirckſz. van Wormer.
Ian Taling Ianſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Bartholomeus Iacobſz.
Ian Benninck Gerritſz.

Anno 1475.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Roding Pieterſz.
Boel Dirck Boelenſz.
Symon Dirckſz. *uyt de Poort.*

Schepenen.
Roelof Iacob Claes Arenden.
Ian Beerentſz. Beth.
Tyman Sael Meliſz.
Dirck Henrick Auwelſz.
Egbert Ianſz.
Pieter Haring.
Clement Gerritſz. Delman.

Anno 1476.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Pieter Roding Pieterſz.
Ian Taling Ianſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.
Henrick Ianſz. Ackerman.
Gerrit Meliſz.
Olfert Pieterſz.
Claes Martijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Bruyn Foys Iacobſz.
Jan Broeck Meliſz.
Gerrit Dirckſz. van den Anxter.

Anno 1477.

Schout.
Jacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Jan Taling Janſz.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Jan Beth Ianſz.
Pieter Allert Pieterſz. Soons Soon.

Schepenen.
Heyman Pieterſz. van Ilp.
Hugo Willemſz.
Jan Willemſz. van der Graft.
Jacob Pieter Hillebrantſz.
Ian Claes Goertſz.
Vechter Barend Willemſz.
Claes Lambertſz. Gaef.
Jan Gijsbertſz.

Anno 1478.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Ian Beth Ianſz.
Boel Dirck Boelenſz.
Gerrit Jan Allertſz. Deyman.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.
Ian Beerentſz. Beth.
Mattys Pieterſz. Belleſier.
Allert Willemſz. Cantert.
Ian Bout Ianſz.
Iacob de Wael Ianſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Claes Ionge Iacobſz.

Anno 1479.

Schout.
Jacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Gerrit Ian Allertſz. Deyman.
Pieter Roding Pieterſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Symon Dirckſz. *uyt de Poort.*

Schepenen.
Nanning Tymanſz.
Tyman Sael Meliſz.
Iacob van Bergen Pieterſz. *of* Van der Burgt.
Willem Boom Dirckſz.
Lambert Lambertſz.
Dirck Klaeſz. Sillemoer.
Hillebrand Ianſz. Modder.

Anno 1480.

Schout.
Jacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Pieter Roding Pieterſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Jan Beth Ianſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.
Hugo Willemſz.
Lambert Ianſz.
Egbert Ianſz.
Ysbrandt Heyn Ianſz.
Ian Bout Ianſz.
Mr. Ian Melis Schout Heynenſz.
Clement Gerritſz. Delman.

Anno 1481.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Jan Beth Ianſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Ian Coman Ianſz.
Iacob Pieter Hillebrandſz. Soons Soon.
deſe ſterft, daer voor
Ian Claeſz. van Hoppen.

Schepenen.
Pieter Lourenſz. *in den Haen.*
Willem Boom Dirckſz.
Boel Iacobſz. Bicker.
Ian Clement Claeſz. Delman.
Gerrit Symon Claeſz. Auwelſz.
Gerrit Symonſz. Bardeus.
Pieter Bicker Dirckſz.

Anno 1482.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Roding Pieterſz.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Boel Dirck Boelenſz.
deſe ſterft, daer voor
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.

Schepenen.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Symon Dirckſz. *uyt de Poort.*
Dirck Pieterſz. Coet.
Pieter Martijnſz.
Mr. Symon Cogman.
Ysbrand Ian Heynenſz.
Symon Ianſz. Beth.

Anno 1483.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van den Burgt.
Pieter Haring Ianſz.
Egbert Ianſz.
Dirck Heyman Ruyſch.

Schepenen.
Iacob Willemſz. van Beverwaerde.
Pieter Iacobſz. Sael *in Hamburg.*
Lambert Lambertſz. Meyling.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Ian Claes Lambertſz. van Goyen.
Godevaerd Tomaſz.
Andries Boelen Dirckſz.

Anno 1484.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Dirck Heyman Ruyſch.
Ian Bethſz.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Bartholomeus Iacobſz.

Schepenen.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Pieter Martynſz.
Lourens Lambertſz.
Ian Broeck Meliſz.
Gerrit Symon Ians ſoons Soon.
Reyer Ianſz.
Ian Ianſz. Garſt.

Anno 1485.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Bartholomeus Iacobſz.
Pieter Ellertſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Gysbert Iacobſz. Droog.

Schepenen.
Ian Pieterſz. Coet.
Egbert Ianſz.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Jan Perſijn Ianſz.
Gerrit Sybrandſz.
Dirck Klaeſz Sillemoer.
Godevaert Taemſz.

Anno 1486.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.
Ian Claes Lambertſz. van Goyen.

Schepenen.
Dirck Symon Ian Ryſerſz.
Mattys Willemſz.
Robbert Ianſz.
Jacob Willemſz. van Beverwaerde.

Schepe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Claes Paeuw Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel, *geſeyd* Duyvel.
Floris Ian Claeſz. Otter.

Anno 1487.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Ian Beth Ianſz.
Ian Broeck Meliſz.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.

Schepenen.
Dirck Pieterſz. Coet.
Egbert Ianſz.
Pieter Iacobſz. Sael *in Hamburg*
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Reyer Ianſz.
Pieter Reynierſz.

Anno 1488.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Bartholomeus Iacobſz.

Schepenen.
Dirck Symon Ian Ryſerſz.
Iacob Waligſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Ionge Ian Corneliſz. Blanckert.
Claes Paeuw Ianſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Martijn Dirckſz.

Anno 1489.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Gijsbert Iacobſz. Droog.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Vechter Barend Willemſz. Soons Soon.

Schepenen.
Melis Paeuw Ianſz.
Ian Clement Claeſz. Delman.
Dirck Luſting *of* Liſting.
Ian Beth Rijcke Dirckſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Mr. Pieter Nanningſz.
Ian Ianſz. Gerſt.

Anno 1490.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Iacobſz. de Jonge.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Bartholomeus Iacobſz.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.

Schepenen.
Dirck Symon Ian Ryſerſz.
Ian Melis Andrieſz.
Pieter Claeſz. Schellinx.
Boel Jacobſz. Bicker.
Gerrit Symon Janſz. Soons Soon.
Willem Grebbert Janſz. Soons Soon.
Symon Jan Bethſz.

Anno 1491.

Schout.
Jacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Jan Claeſz. van Hoppen.
Jan Dirckſz. van Wormer.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Dirck Claeſz. Sillemoer.

Schepenen.
Pieter Colijn Pieterſz.
Pieter Haring Jan Pouwelſz.
Reynier Jan Wardenſz.
Claes Hendrickſz. van der Schelling.
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Jan Bout Janſz.
Symon Teding Symonſz.

Anno 1492.
Iacob Henrick Auwelſz.

Schout.

Burgermeeſteren.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Jacob Willemſz. van Beverwaerde.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Bartholomeus Iacobſz.

Schepenen.
Henrick Ianſz. Ackerman.
Ian Beth Ian Pouwelſz.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Jan Claeſz. Watergang Boel.
Bruyning Claeſz.
Andries Boelen Dirckſz.
Jan Benning Janſz.

Anno 1493.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Jacob Iacobſz. de Jonge.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Mr. Ian Meliſz.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.

Schepenen.
Willem Boom Dirckſz.
Ian Perſijn Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel *geſeyd* Duyvel.
Stans Claes Hanſz.
Marten Dirck Martenſz. van de Ruwiel.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.

Anno 1494.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Ian Beth Ian Pouwelſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Dirck Symonſz. Bardeus.

Schepenen.
Hendrick Ianſz. Ackerman.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Bartholomeus Jacobſz.
Bruyning Claeſz.
Andries Boelen Dirckſz.
Schipper Tyman Pieterſz. Rek.
Pilgrom Iacobſz. de Ionge.

Anno 1495.

Schout.
Iacob Henrick Auwelſz.
ſterft in dit jaer, daer voor ſijn Dogters Soon
Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.
Mr. Willem Andrieſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Boel Jacobſz. Bicker.

Schepenen.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Reynier Ian Wardenſz.
Gerrit van den Anxter.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Pieter Reynierſz.
Claes Moyert Dirckſz.

Anno 1496.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.
Dirk Claeſz. Sillemoer.
Andries Boelen Dirckſz.
Ian Bethſz.
Willem Boom Dirckſz.

Schepenen.
Henrick Ianſz. Ackerman.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Ian Clement Hendrickſz. ſoons ſoon.
Bruyning Claeſz.
Clement Wolphert Henrickſz.

Ian

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Ian Ianſz. Garſt.
Godevaerd Tomaſz.
deſe ſterft, daer voor
Coert Iacobſz. Boel, *geſeyd* Duyvel.

Anno 1497.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Andries Boelen Dirckſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.
Boel Iacobſz. Bicker.

Schepenen.

Ian Iacobſz. van Diemen.
Bartholomeus Iacobſz.
Melis Paeuw Ianſz.
Reynier Ian Wardenſz.
Ian Perſijn Ianſz.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Ruyſch Ian Bethſz.

Anno 1498.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Andrieſz.
Willem Boom Dirckſz.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Bruyning Claeſz.

Schepenen.

Ian Claeſz. van Hoppen.
Ian Clement Hendrikſz. Soons. Soon.
Schipper Tyman Pieterſz. Rek.
Stans Claeſz.
Marten Dirck Martenſz. van Ruwiel.
Pilgrom Iacobſz. de Ionge.
Claes Gerritſz. Deyman.

Anno 1599.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Andries Boelen Dirckſz.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Clement Wolphert Henrickſz.

Schepenen.

Gysbert Iacobſz. Droog.
Gysbert Lap Fekerdey.
Melis Paeuw Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel, *geſeyd* Duyvel.
Symon Harmenſz. Boonacker.
Ian Ianſz. Garſt.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.

Anno 1500.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Symonſz. Bardeus.
Mr. Willem Andrieſz.
Bartholomeus Iacobſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.

Schepenen.

Ian Melis Andrieſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Reyer Ian Wardenſz.
Schipper Tyman Pieterſz. Reck.
Ian Gerſt Ianſz.
Marten Dirkſz. van de Ruwiel.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Oudshoorn.

Rent-meeſters.

Claes Heyn Claeſz.
Andries Boel Dirckſz.

Wees-meeſters.

Ian Clement Hendrickſz. Soons Soon.
Ruyſch Ian Bethſz.

Anno 1501.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Andrieſz.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Andries Boel Dirckſz.
Clement Wolphert Hendrikſz.

Schepenen.

Bruyn Claeſz.
Stans Claes Stanſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Coert Iacobſz. Boel. *geſeyd* Duyvel.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Mr. Dirck Pouwelſz.
Claes Gerritſz. Deyman.

Rent-meeſters.

Claes Heyn Claeſz.
Bartholomeus Iacobſz.

Wees-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Melis Paeuw Ianſz.

Anno 1502.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Andries Boel Dirckſz.
Bartholomeus Iacobſz.
Iacob van Bergen Pieterſz. *of* van der Burgt.
Ian Perſijn Ianſz.

Schepenen.

Dirck Claeſz. Sillemoer.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Reyer Ian Wardenſz.
Gysbert Lap Fekerdey.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Pieter Roding Pieterſz.
Coen Pieterſz. Schepen.

Rent-meeſters.

Claes Heyn Claeſz.
Mr. Willem Andrieſz.

Wees-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Melis Paeuw Ianſz.

Anno 1503.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Bartholomeus Iacobſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Clement Wolphert Henrikſz.
Claes Heyn Claeſz.

Schepenen.

Marten Dirck Martenſz. van de Ruwiel.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Bruyn Claeſz.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Oudshoorn.
Henrik Symonſz. Coggeman.

Rent-meeſters.

Andries Boel Dirckſz.
Claes Moyert Dirckſz.

Wees-meeſters.

Melis Paeuw Ianſz.
Stans Claeſz.
word Wardeyn, in ſijn ſtede.
Ian Clement Hendrickſz. Soons Soon.

Anno 1504.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Claes Heyn Claeſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boel Dirckſz.
Claes Moyert Dirckſz.

Schepenen.

Ian Perſijn Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel *geſeyd* Duyyel.
Gysbert Lap Fekerdey.
Stans Klaeſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Dirck Iacobſz. Quinting.
Cornelis Paeuw Ianſz.

Rent-meeſters.

Floris Ian Claeſz. Otter.
Claes Gerritſz. Deyman.

Wees-meeſters.

Clement Wolphert Henrikſz.

Cornelis Ianſz. de Vlaming van Ouds-hoorn.

Anno 1505.

Schout.
Ian Benning Ianſz.
Burgermeeſteren.
Andries Boel Dirckſz.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Schepenen.
Marten Dirkſz. van de Ruwiel.
Reyer Ian Wardenſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Hendrick Ian Baers.
Ian Ianſz. van Naerden.
Symon Sillemoer Claeſz.
Mr. Pieter Colyn Iacobſz.
Rent-meeſters.
Claes Moyert Dirckſz.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Ouds-hoorn.
Wees-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Bruyn Claeſz.

Anno 1506.

Schout.
Ian Benning Ianſz.
Burgermeeſteren.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Dirck Klaeſz. Sillemoer.
Klaes Heyn Claeſz.
Klaes Moyert Dirckſz.
Schepenen.
Coert Iacobſz. Boel *geſeyd* Duyvel.
Gysbert Lap Fekerdey.
Stans Claeſz.
Dirck Pouwelſz.
Pieter Claeſz. Cantert.
Dirck Iacobſz. Quinting.
Iacob Ruyſch Ianſz.
Rent-meeſters.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Claes Gerritſz. Deyman.
Wees-meeſters.
Ian Perſijn Ianſz.
Bruyn Claeſz.

Anno 1507.

Schout.
Ian Benning Ianſz.
Burgermeeſteren.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boel Dirckſz.
Dirck Ruyſch Heymanſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Schepenen.
Ian Perſijn Ianſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Hendrick Ian Baers.
Mr. Pieter Colijn Jacobſz.
Ian Lambert Ianſz.
Willem Duyn Pieterſz. Doos.
Ian Ian Evertſz.
Rent-meeſters.
Claes Moyert Dirckſz.
Frans Claes Heynenſz.
Wees-meeſters.
Bruyn Claeſz.
Gerrit Willemſz. van Alkmaer.

Anno 1508.

Schout.
Ian Benning Ianſz.
Burgermeeſteren.
Andries Boel Dirckſz.
Claes Heyn Klaeſz.
Claes Moyert Dirckſz.
Gerrit Mattheuſz.
Schepenen.
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Gysbert Lap Fekerdey.
Dirck Pouwelſz.
Symon Sillemoer Claeſz.
Iacob Ruyſch Ianſz.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Rent-meeſters.
Frans Claes Heynenſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Wees-meeſters.
Bruyn Claeſz.
Claes Gerritſz. Deyman.

Anno 1509.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

In dit Jaer den 15. *Iuny hebben de Magiſtraten deſer Stede magt gekregen* Schout *te mogen maken, en hebben geſtelt in plaetſe van* Ian Benning Ianſz. *die op den* 15. *Iuny is verlaten,*
Gerard Willemſz. van Alckmaer.
en na ſijn over-lijden in 't ſelve jaer.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
deſe ſterft op Sinte Stevens dag, daer na
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Burgermeeſteren.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
deſe ſterft, daer voor
Claes Heyn Claeſz.
Dirck Ruyſch Heymenſz.
deſe ſterft mede, daer voor
Andries Boelenſz.
Dirck Sillemoer Klaeſz.
Clement Wolphert Hendrikſz.
Schepenen.
Pieter Roding Pieterſz.
Mr. Pieter Colyn Iacobſz.
Ian Lambert Ianſz.
Iacob Gysbertſz. van Campen.
Claes Gaef Claeſz.
Ian Ianſz. Gaef.
Ian Ian Evertſz.
Rent-meeſters.
Claes Dirckſz. Moyert.
deſe ſterft, daer voor
Claes Gerritſz. Deyman.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Wees-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Bruyn Claeſz.

Anno 1510.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Burgermeeſteren.
Andries Boelenſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Ouds-hoorn.
Claes Gerritſz. Deyman.
Schepenen.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Dirck Pouwelſz.
deſe ſterft, daer voor
Huyg Wolbrandſz. Verwer.
Willem Duyn Pieterſz. Doos.
Daem Meeuſz.
Frans Claeſz. Heynen.
Dirck Klaeſz. de Ionge.
Luycas Iacobſz. van Bever-waerde *alias* Perſijn.
Rent-meeſters.
Dirck Sillemoer Klaeſz.
Klaes Heyn Klaeſz.
Wees-meeſters.
Ruyſch Ian Bethſz.
Gerrit Willemſz.

Anno 1511.

Schout.
Symon Sillemoer Klaeſz. Schol.
Burgermeeſteren.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Klaes Heyn Klaeſz.
Dirck Klaeſz. Sillemoer.
Clement Wolphert Hendrikſz.
Schepenen.
Pieter Roding Pieterſz.
Pieter Reyerſz.
Mr. Pieter Colijn Iacobſz.
Ian Lambert Ianſz.
Iacob Gysbertſz. van Kampen.
Klaes Iacob Kop Heymens.
Ian Dirckſz. Sijl.

Rent-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Rent-meeſters.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Wees-meeſters.
Stans Claes Stanſz.
Andries Boel Dirckſz.

Anno 1512.

Schout.
Symon SillemoerClaeſz.Schol.
Burgermeeſteren.
Claes Heyn Claeſz.
Andries Boelenſz.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Ouds-hoorn.
Claes Gerritſz. Deyman.
Schepenen.
Willem Pieterſz. Duyn.
Ian Gaef Ianſz.
Hugo Wolbrandſz. Verwer.
Henrick Koning Henrickſz.
Claes Iacobſz. Croonenburgh *in 't Paradijs.*
Reynier Pieterſz.
Daem Meeuwſz.
Rent-meeſters.
Floris Jan Claeſz. Otter.
Ruyſch Ian Bethſz.
Wees-meeſters.
Clement WolphertHendrikſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Anno 1513.

Schout.
Symon SillemoerClaeſz.Schol.
Burgermeeſteren.
Claes Gerritſz. Deyman.
Clement WolphertHendrikſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Schepenen.
Pieter Reyerſz.
Pieter Roding Pieterſz.
Mr. Pieter Colijn.
Ian Lambert Ianſz.
Henrick Ian Baers.
Ian Huyg Ianſz.
Walig Iacobſz.
Rent-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.
Wees-meeſters.
Frans Claes Heynen.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Anno 1514.

Schout.
Symon SillemoerClaeſz.Schol.
Burgermeeſteren.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boelenſz.
Claes Heyn Claeſz.
Schepenen.
Willem Duyn Pieterſz.
Ian Gaef Ianſz.
Daem Meeuwſz.
Lucas Iacobſz.vanBeverwaerde
Henrick Coning Henrickſz.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Rent-meeſters.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Wees-meeſters.
Frans Claes Heynen.
ClementWolphert Hendrikſz.

Anno 1515.

Schout.
Symon SillemoerClaeſz.Schol.
Burgermeeſteren.
Andries Boelenſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Ouds-hoorn.
Schepenen.
Henrick Ian Baerſz.
Iacob Gysbertſz. van Campen.
Claes Iacobſz. Croonenburgh *in 't Paradys.*
Gerrit Volckertſz. Valcken.
Pieter Ackerman.
Ian Lambert Ianſz.
Claes Gaef Claeſz.
Rent-meeſters.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Claes Heyn Claeſz.
Wees-meeſters.
Clement Wolphert Hendrikſz.
Frans Claes Heynen.

Anno 1516.

Schout.
Symon SillemoerClaeſz.Schol.
Burgermeeſteren.
Claes Gerritſz. Deyman.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Willem Duyn Pieterſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.
Schepenen.
Iacob Huyg Ianſz.
Daem Meeuwſz.
Ian Gaef Ianſz.
Hugo Wolbrandſz. Verwer.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Gerrit Ariſz.
Allert Andries Boelenſz.
Rent-meeſters,
Claes Heyn Claeſz.
Bruyninck Claeſz.
Wees-meeſters.
Clement WolphertHendrikſz.
Frans Klaeſz. Heynen.

Anno 1517.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz.Schol.
Burgermeeſteren.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Andries Boelenſz.
Claes Heyn Claeſz.
Ian Lambert Ianſz.
Schepenen.
Bruyning Klaeſz.
Mr. Pieter Colyn.
Heymen Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Cornelis Henrickſz. Loen.
Klaes Hillebrantſz. Kreck.
Iacob Gysbertſz. van Kampen.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde, *aliâs* Perſijn.
Rent-meeſters.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Oudshoorn.
Ionge Dirck Klaeſz.
Wees-meeſters.
Clement Wolphert Hendrikſz.
Frans Klaeſz. Heynen.

Anno 1518.

Schout.
Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Klaes Heyn Klaeſz.
Klaes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Ionge Dirck Klaeſz.

Schepenen.
Stans Klaeſz.
Klaes Gaef Klaeſz.
Symon Klaeſz. van Hoorn.
Albert Andries Boelenſz.
Coenraed Ianſz. Min.
Meeuws Pieterſz. Doos.
Cornelis Banning Gerritſz.
Rent-meeſters.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Oudshoorn.
Wees-meeſters.
Clement Wolphert Hendrikſz,
Frans Klaeſz. Heynen.

Anno 1519.

Schout.
Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Dirck Claeſz. de Jonge.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlamingh van Oudshoorn.
ſterft, daer voor
Clement Wolphert Hendrikſz.
Ian Lambert Ianſz.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Schepenen.
Mr. Pieter Colyn.
Ian Gaef Ianſz.
Daem Meeuſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Claes Hillebrandſz. Kreck.
Symon Lourenſz. van Neck.
Ionge Claes Heyn.
Rent-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Hillebrand Ianſz. Otter
Wees-meeſters.
Clement Wolphert Hendrickſz.
werd Burgermeeſter, daer voor
Bruyn Klaeſz.
Frans Claeſz. Heynen.

Anno 1520.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Ian Lambert Ianſz.
Claes Heyn Claeſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Schepenen.
Heymen Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Henrick Koning Henrickſz.
Reyer Pieterſz.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Symon Klaeſz. van Hoorn.
Allert Andries Boelenſz.
Coenraed Ianſz. Min.
Rent-meeſters.
Dirck Claeſz. de Ionge.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Wees-meeſters.
Ruyſch Ian Bethſz.
Bruyning Claeſz.

Anno 1521.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Klaes Heyn Klaeſz.
Dirck Klaeſz. de Ionge.
Willem Duyn Pieterſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Schepenen.
Ian Gaef Ianſz.
Daem Meeuſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Cornelis Henrickſz. Loen.
Klaes Hillebrandſz. Kreck.
Symon Lourenſz. van Neck.
Mr. Ian Teding.

Rent-meeſters.
Klaes Gerritſz. Deyman.
Allert Andries Boelenſz.

Wees-meeſters
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Mr. Pieter Colyn.

Anno 1522.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Dirck Klaeſz. de Ionge.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Claes Gerritſz. Deyman.
Allert Andries Boelenſz.
Schepenen.
Stans Klaeſz.
Iacob Gysbertſz. van Kampen.
Frans Klaes Heynenſz.
Cornelis Banning.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Ian Ysbrandſz. Hollesloot.
Rent-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Wees-meeſters.
Mr. Pieter Colijn.
Ruyſch Ian Bethſz.

Anno 1523.

Schout.
Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Claes Heyn Klaeſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Schepenen.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Mr. Pieter Colijn.
Claes Gaef.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Claes Hillebrandſz. Kreck.
Dirck Carſtenſz.
Claes Claeſz. Buyck.
Rent-meeſters.
Dirck Claeſz. de Jonge.
Allert Andries Boelenſz.
Wees-meeſters.
Hillebrand. Ianſz. Otter.
Cornelis Banning.

Anno 1524.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Claes Heyn. Claeſz.
ſterft, daer voor
Ruyſch Ian Bethſz.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Allert Andrieſz. Boelenſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.

Schepenen.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *aliâs* Perſijn.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Mr. Ian Teding.
Symon Lourenſz. van Neck.
Ian Ysbrandſz. Hollesloot.
Ian Ysbrandſz. Lijn-drayer.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Rent-meeſters.
Ruyſch Ian Bethſz.
deſe werd Burgermeeſter in plaets van Claes Heyn Claeſz.
in ſijn ſtede komt
Floris Ian Claeſz. Otter.
Cornelis Cornelisz. de Vlaming van Oudshoorn.
Wees-meeſters.
Mr. Pieter Colijn.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Anno 1525.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.
Burgermeeſteren.
Allert Andries Boelenſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Frans Claeſz. Heynen.

Schepenen.
Stans Claeſz.
ſterft, daer voor
Cornelis Henrickſz. Loen.
Mr. Pieter Colijn.
Mr. Pieter Oly Haring.
Cornelis Sybrandſz. Buyck.
Iacob Huyg Haring Pieterſz.
Pieter Ameſz.
Cornelis Cornelisz. de Vlaming van Oudshoorn.
Rent-meeſters.
Dirck Claeſz. de Ionge.
Cornelis Banning.
Wees-meeſters.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Anno 1526.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Ruyſch Ian Bethſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *aliâs* Perſijn.

Schepenen.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn
Claes Hillebrandſz. Kreck.

Mr. Cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Mr. Cornelis Dobbenſz.
Gerrit Pancraſz.
Iacob Benning.
Mr. Henrick Dirckſz.

Rent-meeſters.

Cornelis Bannig.
Allert Andries Boelenſz.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Colijn.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Anno 1527.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *aliâs* Perſijn.
Allert Andries Boelenſz.
Frans Claes Heynenſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Schepenen.

Cornelis Iacobſz. Croonenburg *in't Paradijs.*
Cornelis Henrickſz. Loen.
Cornelis Banning.
Symon Lourons Coppens.
Ian Ysbrandſz. Lijn-drayer.
Iacob Dirckſz. Prins.
Claes Volckertſz.

Rent-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Dirck Claeſz. de Jonge.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Colijn.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

Anno 1528.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Allert Andries Boelenſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

Schepenen.

Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Claes Hillebrandſz.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Ian Ysbrandſz. Holleſloot.
Mr. Henrick Dirckſz.
Iacob Codde.

ſterft, daer voor

Pieter Ianſz. Ackerman.
Pieter Ameſz.

Rent-meeſters.

Ionge Dirck Claeſz.
Cornelis Banning.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Colijn.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Anno 1529.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Ruyſch Ian Bethſz.
Lucas Jacobſz. van Beverwaerde *aliâs* Perſyn.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Schepenen.

Claes Gaef Lambertſz.
Cornelis Buyck Sybrandſz.
Gooſſen Ianſz. Recalf. Bardeſius.
Allerd Corſz.
Pieter Ackerman Pieterſz. Millick.
Willem Dirckſz. Bardeus.
Iacob Roeloffz.

ſterft, daer voor

Symon Marten Pieterſz. *Verwer.*

Rent-meeſters.

Allerd Andries Boelenſz.
Cornelis Banning.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Colyn.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

Anno 1530.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Hillebrand Ianſz. Otter.
Allerd Andries Boelenſz.
Gerrit Andrieſz van Hoorn.
Heyman Jacobſz. van Ouder Amſtel.

Schepenen.

Reyer Pieterſz.
Pieter Ackerman Ianſz.
Pieter Ianſz. Pledſer.
Ian Bruyn Iacobſz. Swaen.
Iacob Pieterſz. Schaep.
Gysbert Ianſz. Bereſteyn.
Pieter Ameſz.

Rent-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Banning.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Colyn.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1531.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Allert Andries Boelenſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Henrickſz Loen.
Mr. Pieter Colyn.

De voorſz. Schepenen van Anno 1530. *ſijn gecontinueert tot den* 19. *May Anno* 1531. *en op nieu ge-eedigt; en doen wierden Schepenen deſe na-volgende,*

Schepenen.

Klaes Hillebrandſz. Kreck.
Ionge Klaes Heyn.
Cornelis Buyck Sybrandſz.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.
Pieter Ackerman Pieterſz. Millick.
Ian Benning Gerritſz.
Henrick Pouwelſz. Me-bael.

Rent-meeſters.

Cornelis Banning.
Allerd Corſz.

Wees-meeſters.

Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.

Anno 1532.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Ruyſch Ian Bethſz.
Heyman Iacobſz van Ouder Amſtel.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Iacob Huyg Pieterſz. Haring.

Schepenen.

Reyer Pieterſz.
Dirck Korſz.
Pieter Ianſz. Pledſer.
Ian Bruyn Iacobſz. Swaen.
Mr. Klaes Heyn Willemſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Buyck Sybrandſz.

Rent-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Banning.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Kolyn.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1533.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Allerd Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.
Mr. Pieter Colyn.

Schepenen.

Ionge Claes Heyn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Mr. Hendrick Dirckſz.
Pieter Ameſz.
ſterft, daer voor
Lambert Ysbrand Koppens.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.
Claes Ieroenſz.
Pieter Ackerman Pieterſz. Millick.
Marten Ian Heynenſz.

Rent-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Banning.

Wees-meeſters.

Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Dirck Korſz.

Anno 1534.

Schout.

Mr. Ian Huyberſz.
is verlaten, en in ſijn plaets quam
Ruyſch Ian Bethſz.
tot den 19. *Martij, daer na*
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
tot den 9. *October, daer na*
Klaes Gerrit Mattheuſz.

Burgermeeſteren.

Allert Andries Boelenſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Iacob Huyg Pieterſz. Haring.
Cornelis Banning.

Schepenen.

Claes Hillebrandſz. Kreck.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Mr. Claes Heyn Willemſz.
Iooſt Sybrandſz Buyck.
Ysbrand Pieter Koppenſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.
Mr. Pieter Bicker Gerritſz.

Rent-meeſters.

Mr. Pieter Colijn.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Wees-meeſters.

Dirck Karſtenſz.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.

Anno 1535.

Schout.

Claes Gerrit Mattheuſz.
tot [illegible] October, daer na
Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Ruyſch Ian Bethſz.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Mr. Pieter Colijn.

Deſe wierd van de Anabaptiſten op de Plaets deſer Stede den 10. *May ſeer deerlick vermoord, in ſijn plaets quam*

Mr. Ian Teding.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.

Schepenen.

Symon Claeſz. van Hoorn.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Symon Lourenſz. van Neck.
Ian Ysbrandſz. Lijn-drayer.
Mr. Henrick Dirckſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Claes Loen Franſz.

Rent-meeſters.

Cornelis Banning.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Wees-meeſters.

Allerd Andries Boelenſz.
Hillebrad Ianſz. Otter.

Anno 1536.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Mr. Ian Teding.
Claes Gerritſz. Deyman.
Cornelis Banning.
Cornelis Buyck Sybrandſz.

Schepenen.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Claes Doedenſz.
Egbert Garbrandſz. Paf.
Willem Claeſz. Koeck.
Ian Reyſerſz. *van Monnickendam.*
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Pieter Cantert Willemſz.

(Deſe Schepenen ſijn alle nieu gekoren, dat noyt gebeurt is.)

Rent-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Wees-meeſters.

Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Allert Andries Boelenſz.

Anno 1537.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Claes Gerritſz. Deyman.
Allert Andries Boelenſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Claes Hillebrandſz. Kreck.

Schepenen.

Mr. Henrick Dirckſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Dirck Marcus Ianſz.
Mr. Cornelis Garbrandſz.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Gerrit Ian Lambertſz.
Gerrit Mattheuſz.

(Deſe boven-ſtaende Schepeen ſijn gecontinueert tot den 7. *February door laſt van* Vrou Maria.*)*

Burgermeeſteren.

Ruyſch Ian Bethſz.
Claes Gerrit Mattheuſz.

Wees-meeſters.

Hillebrand Ianſz. Otter.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1538.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Mr. Ian Teding.
Claes Loen Franſz.
Claes Gerrit Mattheuſz.

Schepenen.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Pieter Cantert Willemſz.
Gerrit Corneliſz.
Klaes Meeuwſz.
Mr. Lambert Fredrickſz.
Iacob Henrickſz. Sael.
Sybrand Iacobſz. Bam.

Rent-meeſters.

Claes Hillebrandſz. Kreck.
Mr. Hendrick Dirckſz.

Wees-meeſters.

Hillebrand Ianſz. Otter.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1539.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Claes Loen Franſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Claes Doedenſz.
Mr. Henrick Dirckſz.

Schepenen.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Klaes Henrickſz. Baſgen.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Allerd Dirckſz. Faſol.
Floris Floriſz.
Willem Corneliſz. Stickel.

Rent-meeſters.

Claes Hillebrandſz. Creck.
Claes Gerrit Mattheuſz.

Wees-meeſters.

Hillebrand Ianſz. Otter.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1540.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Mr. Henrick Dirckſz.
Claes Gerrit Mattheuſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Egbert Garbrandſz. Paf.

Schepenen.

Willem Claeſz. Koeck.
Pieter Cantert Willemſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Cornelis Claes Meeuwſz.
Pieter Koenen Schepen.
Cornelis Claeſz. Occo.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

Rent-meeſters.

Claes Hillebrantſz. Kreck.
Claes Loen Franſz.

Wees-meeſters.

Cornelis Hendrickſz. Loen.
Klaes Doedenſz.

Anno 1541.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.

Burgermeeſteren.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Claes Loen Franſz.
Claes Doedenſz.
Mr. Ian Teding.
deſe ſterft, daer voor
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.

Schepenen.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Albert Dirckſz. Faſol.
Ian Ianſz. van Hoorn.
Claes Vechterſz.
Sybrand Pompeus Occo.

(deſe Schepenen ſijn gecontinueert tot den 8. *Febr.*

Rent-meeſters.

Claes Hillebrandſz. Kreck.
Pieter Cantert Willemſz.

Wees-meeſters.

Cornelis Henrickſz. Loen.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
werd Burgermeeſter in plaets van Mr. Ian Teding.
voor hem quam
Allerd Andries Boelenſz.

Anno 1542.

Schout.

Mr. Cornelis Dobbenſz.
en op den 10. *October*
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Claes Doedenſz.
Mr. Hendrick Dirckſz.
Claes Hillebrandſz. Creck.
Iacob Huyg Haring Pieterſz.

Schepenen.

Claes Henrickſz. Baſgen.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Claes Meeuwſz.
Gerrit Mattheuſz.
Sybrand Iacobſz. Bam.
Mr. Claes Chys.
Ian Duyvenſz. de Jonge.

Rent-meeſters.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Pieter Cantert Willemſz.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1543.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Henrick Dirckſz.
Claes Gerrit Mattheuſz.
Claes Loen Franſz.
Mr. Claes Heyn Willemſz.

Schepenen.

Henrick Pouwelſz. Me-bael.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Pieterſz. de Graef.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Claes Coppenſz.

Rent-meeſters.

Cornelis Banning.
Pieter Cantert Willemſz.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1544.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Claes Heyn.
Claes Doedenſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.
Pieter Cantert Willemſz.

Schepenen.

Sybrand Iacobſz. Bam.
Gerrit Mattheus Claeſz.
Ian Duyvenſz.
Floris Floriſz.
Mr. Outgert Clementſz. *Medicus.*
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Floris Martenſz. van Alckemade.

(deſe Schepenen ſijn gecontinueert tot den 12. *Febr.)*

Rent-meeſters.

Cornelis Banning.
Claes Gerrit Mattheuſz.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1545.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Pieter Cantert Willemſz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Claes Loen Franſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.

Schepenen.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Pieter Garbrandſz.
Harmen Ottenſz.

Rent-meeſters.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Mr. Claes Heynen.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1546.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Hendrick Dirckſz.
Claes Gerrit Mattheuſz.
Claes Doedenſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.

Schepenen.

Claes Meeuwſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Ian Duyvenſz. de Ionge.
Floris Martenſz. van Alckemade.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Iacob Iacobſz. van Keulen.
Henrick Corneliſz. van Mareken *in de Roo Meulen.*

(deſe Schepenen ſijn gecontinueert tot den 10. *May.)*

Rent-meeſters.

Mr. Claes Heyn.
Pieter Cantert Willemſz.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1547.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Mr. Claen Heyn.
Pieter Cantert Willemſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.

Schepenen.

gé-elegeert op den 10. *May,*

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Mr. Ourgert Clementſz. *Medicus.*
Symon Claes Cops *of* Coopez.
Floris Roeterſz.
Ian Oom Ianſz.
Ian Harmenſz. Goudenberg.

Rent-meeſters.

Claes Henrickſz. Baſgen.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Anno 1548.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Pieter Cantert Willemſz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Claes Doedenſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.

Schepenen.

Gerrit Claes Mattheuſz.
Floris Floriſz.
Ian Duyvenſz. de Ionge.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Luycas Meynertſz. van Alkeſteyn.
Frans Ianſz. Teding.
Henrick Corneliſz. van Marcken. *in de Roo Meulen.*

Rent-meeſters.

Klaes Gerrit Mattheuſz.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Anno 1549.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Henrick Dirckſz.
Mr. Klaes Heyn.
Egbert Garbrandſz. Paſ.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Schepenen.

Klaes Meeuwſz.
Floris Martenſz. van Alckemade.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Ian Harmenſz. Goudenbergh.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Henrick Ianſz. Kroock.

Rent-meeſters.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.

Anno 1550.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Klaes Gerrit Mattheuſz.
Pieter Cantert Willemſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.

Schepenen.

Ian Duyvenſz. de Ionge.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Iacob Iacobſz. van Ceulen.
Harmen Albertſz. van Diemen.
Albert Dirck Marcuſz.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*

Rent-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Mr. Claes Heyn.

Anno 1551.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Claes Gerrit Mattheuſz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Mr. Claes Heyn.
Dirck Hillebrandſz. Otter.

Schepenen.

Claes Meeuwſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Sybrand Pompëus Occo.
Ian Harmenſz. Goudenberg.
Henrick Ianſz. Kroock.
Frans Dirck Marcus.
Mr. Willem Kunnenſz.
Jacob Walig.

Rent-meeſters.

Pieter Cantert Willemſz.
Ian Willemſz. Wijngaerd.

Wees-meeſters.

Allert Andries Boelenſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Anno 1552.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Henrick Dirckſz.
Pieter Cantert Willemſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Schepenen.

Ian Willemſz. Wijngaerd.
Gerrit Claes Mattheuſz.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo meulen.*
Harmen Albertſz. van Diemen
Albert Dirck Marcuſz.
Andries Boelen Corneliſz.
Claes Corneliſz. Nobel.

Rent-meeſters.

Klaes Gerrit Mattheuſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.

Wees-meeſters.

Mr. Claes Heyn.
Claes Doedenſz.

Anno 1553.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Pieter Cantert Willemſz.
Claes Doedenſz.
Claes Henrickſz. Baſgen.
Mr. Cornelis Dobbenſz.

Schepenen.

Klaes Meeuwſz.
Sybrand Pompëus Occo.
Symon Klaes Cops *of* Coppez.
Jan Duyvenſz.
Ian Harmenſz. Goudenberg.
Frans Dirck Marcus.
Lourens Symonſz. van Neck.

Rent-meeſters.

Dirck Hillebrandſz Otter.
Claes Gerrit Mattheuſz.
ſterft, daer voor
Gerrit Claes Mattheuſz.

Wees-meeſters.

Mr. Claes Heyn.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Anno 1554.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Cornelis Dobbenſz.
Egbert Gerbrandſz. Paſ.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Gerrit Claes Mattheuſz.

Sche-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Floris Floriſz.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Ian Claeſz. van Hoppen.
Harmen Allerdſz. van Diemen.
Mr. Willem Kunnenſz.

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Pieter Cantert Willemſz.

Wees-meeſters.
Klaes Doedenſz.
Claes Heyn.

Anno 1555.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Gerrit Claes Mattheuſz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Pieter Cantert Willemſz.
Ian Duyvenſz.

Schepenen.
Claes Meeuwſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Ian Harmenſz. Goudenberg.
Albert Dirck Marcus.
Doede Claes Doedenſz.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Pieter Pieter Garbrandſz.

(*Nota, van Anno* 1546. *tot* 1555. *ſijn Schepenen jaerlix gecontinueert tot op den* 10. *May, en van den* 10. *May* 1555. *tot op den* 28. *February* 1556.)

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.
Claes Doedenſz.
Mr. Claes Heyn.

Anno 1556.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Mr. Henrick Dirckſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëus Occo.

Schepenen.
Ian Willemſz. Wijngaerd.
Harmen Albertſz. van Diemen.
ſterft, daer voor
Luycas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Floris Roeterſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Floriſz.
Claes Iacob van Swieten *van Leyden.*
Mr. Albert Cantert.

Rent-meeſters.
Pieter Cantert Willemſz.
Gerrit Claes Mattheuſz.

Wees-meeſters.
Claes Doedenſz.
Mr. Claes Heyn.

Anno 1557.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Pieter Cantert Willemſz.
Gerrit Claes Mattheuſz.
Ian Duyvenſz.

Schepenen.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Ian Harmenſz. Goudenberg.
Frans Ianſz. Teding.
Henrick Ianſz. Kroock.
Albert Dirck Marcus.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.

(*Deſe Schepenen ſijn gecontinueert tot op den* 11. *Maert* 1558.)

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.
Claes Doedens.
Mr. Klaes Heyn.

Anno 1558.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Gerrit Claes Mattheuſz.
ſterft, daer voor
Ian Duyvenſz.
Claes Doedenſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëus Occo.

Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Floris Floriſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Lucas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Ian Oom Ianſz.
Claes Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*
Pieter Pieter Garbrandſz.

Rent-meeſters.
Pieter Cantert Willemſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Ian Harmenſz. Goudenberg.

Anno 1559.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Pieter Cantert Willemſz.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
ſterft, daer voor
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Schepenen.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Henrick Ianſz. Kroock.
Albert Dirck Marcus.
Mr. Pieter Willemſz. Bicker.
Claes Gerritſz. *Bont-wercker.*
Ian Pijl Klaes Doedenſz.
Iacob Gerrit Mattheuſz.

Rent-meeſters.
Sybrand Pompëus Occo.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Wees-meeſters.
Mr. Klaes Heyn.
Klaes Doedenſz.

Anno 1560.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Pieter Cantert Willemſz.
Sybrand Pompëus Occo.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Klaeſz. van Hoppen.

Schepenen.
Floris Floriſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Frans Dirck Marcus.
Claes Iacobſz. *in de Meulen.*
Antonis van Hoef.
Lucas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Pieter Pieter Garbrandſz.

't Getal der Schepen is in dit jaer vermeerdert by 't Hof tot IX. toe.

Ian Vechterſz.
Ian Claeſz. Verwer.

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Ian Harmenſz. Goudenberg.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1561.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Ian Claeſz. van Hoppen.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.

Schepenen.

Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Ian Oom Ianſz.
Albert Dirckſz. Marcus.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Henrick Ianſz. Kroock.
Mr. Albert Cantert.
Coen Pieterſz. Schepen.
Dirck Schaep Iacobſz.
Dirck-Ian Henrickſz.

Rent-meeſters.

Pieter Cantert Willemſz.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Mr. Claes Heyn.
Frans Dirckſz. Marcus.
Claes Doedenſz.

Anno 1562.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Symon Claes Cops *of* Coppez.
Pieter Cantert Willemſz.
Sybrand Pompëus Occo.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

Schepenen.

Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Duyvenſz.
Lucas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Frans Ianſz. Teding.
Iacob Corneliſz. Nobel.
Pieter Pieter Garbrandſz.
Antonis van Hoef Iacobſz.
Floris Dirckſz. Otter.
Mr. Dirck Floriſz.

Rent-meeſters.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Dirck Hillebrandſz. Otter.

Wees-meeſters.

Mr. Claes Heyn.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Claes Doedenſz.
ſterft, daer voor
Albert Dirck Marcus.

Anno 1563.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Pieter Cantert Willemſz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Elbert Marcus.

Schepenen.

Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Henrick Ianſz. Kroock.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Ian Pyl Claes Doedens.
Ian Vechterſz.
Ian Claeſz. Verwer *in de drie Koningen.*
Coen Pieterſz. Schepen.
Dirck Schaep Iacobſz.
Ian Rijſer Ianſz.

Rent-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Mr. Claes Heyn.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Symon Claes Cops *of* Coppez.

Anno 1564.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Mr. Henrick Dirckſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Ian Claeſz. van Hoppen.

Schepenen.

Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Oom Ianſz.
Lucas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Mr. Albert Cantert.
Iacob Corneliſz. Nobel.
Mr. Dirck Floriſz.
Ian Duyvenſz. Brouwer.
Henrick Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*

Rent-meeſters.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Pieter Cantert Willemſz.
Elbert Marcus Dirckſz.
Henrick Ianſz. Kroock.

Anno 1565.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.

Symon Claes Cops *of* Coppez.
Pieter Cantert Willemſz.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Elbert Marcus Dirckſz.

Schepenen.

Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Henrick Ianſz. Kroock.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Ian Pyl Klaes Doedens.
Ian Vechterſz.
Coen Pieterſz. Schepen.
Floris Dirckſz. Otter.
Garbrand Eggenſz. Paſ.
Willem Pouwelſz.

Rent-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompëns Occo.

Wees-meeſters.

Ian Claeſz. van Hoppen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

Anno 1566.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus.
en den 14 *April.*
Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Elbert Marcus Dirckſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

Deſe Burgermeeſteren wierden gekoren by Madame de Parma *onder proteſtatie.*

Schepenen.

Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
werd Schout, daer voor
Gerbrand Pos
Iacob Corneliſz. Nobel.
Lucas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Iacob Claeſz.
Mr. Dirck Floriſz.
Dirck Meynertſz. Pater.
Pieter Klaeſz. *Kan* van Marcken.
Dirck Ianſz. Deyman.

Rent-meeſters.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Sybrand Pompëus Occo.

Wees-meeſters.

Pieter Kantert Willemſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Henrick Ianſz. Kroock.

Anno 1567.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vroedtſchap der Stadt Amſterdam.

Burgermeeſteren.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Jooſt Sybrandſz. Buyck.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Schepenen.
Ian Oom Ianſz.
Henrick Ianſz. Kroock.
Ian Pyl Claes Doedens.
Iacob Gerrit Mattheuſz.
Ian Vechterſz.
Gerbrand Eggenſz. Paſ.
Ian Duyvenſz.
ſterft, daer voor
Ian Michiel Loefſz.
Floris Dirckſz. Otter.
Iacob Pieterſz. Kanter.
Rent-meeſters.
SymonMarten Dirckſz. van de Ruwiel.
Elbert Marcus.
Wees-meeſters.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Gerbrand Claeſz. Banning.

Anno 1568.

Schout.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Burgermeeſteren.
Symon Klaes Cops *of* Coppez.
Elbert Marcus Dirckſz.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Floris Martenſz. van Alckemade.
Schepenen.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Albert Kanter.
Ian Ryſer Ianſz.
Claes Iacobſz.
Dirck Ian Deyman.
Lucas Meyndertſz. van Alckeſteyn.
Iacob Corneliſz. Nobel.
Arend Ian Ernſt van Baſſen.
Henrick Iacobſz. Uliſon.
Rent-meeſters.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Iacob Benning.
Wees-meeſters.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Henrick Ianſz. Croock.

Anno 1569.

Schout.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Burgermeeſteren.
Elbert Marcus Dirckſz.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Dirck Ian Henrickſz.
ſterft, daer voor
Claes Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*
Schepenen.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Ian Pyl klaes Doedens.
Ian Vechterſz.
Gerbrand Eggens Paſ.
Floris Dirckſz. Otter.
Gerbrand Claeſz. Pos.
Cornelis Claes Meeuwſz.
Iacob Canter Pieterſz.
Weſſel-Iacob Corneliſz.
Rent-meeſters.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Iacob Gerrit Mattheuſz.
Wees-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Martenſz. van Alckemade.

Anno 1577.

Schout.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Burgermeeſteren.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Martenſz. van Alckemade.
Iacob Corneliſz. Nobel.
Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Lucas Meynertſz. van Alckeſteyn.
Mr. Albert Canter.
Ian Ryſer Ianſz.
Dirck Ian Deyman.
Ian Michielſz. Loef.
Henrick Iacobſz. Uliſon.
Ian Dirck Marcuſz.
Lucas van Teylingen.
Rent-meeſters.
Iacob Gerrit Mattheuſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Wees-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*

Anno 1571.

Schout.
Pieter Pieter Gerbranſz.
Burgermeeſteren.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Schepenen.
Claes Jacobſz. van Swieten *van Leyden.*
Jan Pijl Claes Doedens.
Ian Vechterſz.
Floris Dirckſz. Otter.
Gerbrand Eggenſz. Paſ.
Jacob Canter Pieterſz.
Cornelis Claes Meeuwſz.
Sybrand Buyck Jooſten.
Jacob van Boshuyſen.
Rent-meeſters.
Jacob Gerrit Mattheuſz.
Floris Martenſz. van Alckemade.
Wees-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Jooſt Buyck Sybrandſz.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Anno 1572.

Schout.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Op den 14 *April was des ſelfs tijd ge-expireert, ende wierd de plaetſe een tijd lang bekleed by den Burgermeeſter* Jooſt Buyck Sybrandſz. *en is daer na tot Schout verkoren.*
Jacob van Boshuyſz.
deſe ſterft in 't ſelfde jaer, in ſijn plaets quam
Andries Holleſloot.
Burgermeeſteren.
Jan Claeſz. van Hoppen.
Jooſt Buyck Sybrandſz.
Floris Martenſz. van Alckemade.
ſterft, daer voor
Pieter Pieter Gerbranſz.
Jacob Corneliſz. Nobel.
Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Mr. Albert Canter.
Jan Ryſer Janſz.
Gerbrand Pos Claeſz.
Dirck Meynertſz. Pater
Dirck Jan Deyman.
Weſſel Iacob Corneliſz.
Lucas van Teylingen.
Mr. Ian Tymanſz. de Goyer.
Rent-meeſters.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Iacob Gerrit Mattheuſz.

Wees-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Henrick Corneliſz. van Marcken *in de Roo Meulen.*

Anno 1573.

Schout.
Andries Holleſloot.

Burgermeeſteren.
Iacob Corneliſz. Nobel.
ſterft, daer voor
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Albert Dirck Marcus.

Schepenen.
Claes Iacobſz.
Ian Pyl Claes Doedenſz.
Ian Vechterſz.
Floris Dirckſz. den Otter.
Gerbrand Eggenſz. Paf.
Iacob Kanter Pieterſz.
Ian Michielſz. Loef.
Cornelis Claes Meeuws.
Ian van Santen Henrickſz.
Rent-meeſters.
Sybrand Pompëus Occo.
Iacob Gerrit Mattheus.
Wees-meeſters.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Ian Claeſz. van Hoppen.
ſterft in September, daer voor
Gerbrand Claeſz. Banning.

Anno 1574.

Schout.
Andries Holleſloot.

Burgermeeſteren.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
ſterft, daer voor
Ian Vechterſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Pieter Pieter Gerbrandſz.

Schepenen.
Mr. Albert Kanter.
Iacob Gerrit Mattheus.
Dirck Ian Deyman.
Weſſel Iacob Corneliſz.
Mr. Ian Tymanſz. de Goyer.
Cornelis Franſz.
Reynier Henrickſz. Rooclaes.
Mr. Ian Duyvenſz. *Medicus.*
Mr. Arend Sandelyn.
Rent-meeſters.
Sybrand Pompëus Occo.
Claes Iacobſz.

Wees-meeſters.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Elbert Marcus Dirckſz.
Cornelis Claes Meeuwſz.
werd Excijs-meeſter, in ſijn plaets quam
Ian Vechterſz.
deſe is op den 6. November Burgermeeſter gekoren in plaets van
Symon Claes Cops *of* Coppez.

Anno 1575.

Schout.
Andries Holleſloot.
Burgermeeſteren.
Ian Vechterſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Claes Iacobſz. van Swieten, *van Leyden.*
Sybrand Buyck Iooſten.
Deſe Ian Vechterſz. *wilde 't Officie niet aen-vaerden, ſeyde gekomen te ſijn in plaets van* Symon Claes Cops *of* Coppez, *die bykans 2 jaren geregeert hadde: waer op Oud Burgermeeſteren en Raden vergaderden, verſtonden, dat hy 't ſelve moſt bedienen, en heeft als doen de Burgermeeſteren den eed af-genomen.*
Schepenen.
Ian Pijl Claes Doedenſz.
Floris Dirckſz. Otter.
Gerbrand Eggenſz. Paf.
Ian Michiel Loefſz.
Henrick Iacobſz. Bicker.
Cornelis Willemſz. van Rieck.
Arent Henrickſz. Loef *in Weeſp*
Iacob Kanter.
Claes Gerritſz. van Santen.
Rent-meeſters.
Sybrand Pompëus Occo.
Iacob Gerrit Mattheus.
Wees-meeſters.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Pieter Pieter Gerbrandſz.

Anno 1576.

Schout.
Andries Holleſloot.
Burgermeeſteren.
Claes Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Iacob Gerrit Matheus.
Schepenen.
Mr. Albert Kanter.
Ian Rijſer Ianſz.
Dirck Ian Deyman.
Cornelis Franſz.

Reynier Henrickſz. Rooclaes.
Mr. Ian Duyvens *Medicus.*
Mr. Arent Sandelyn.
Ian van Marcken.
Claes-Heyn Corneliſz.
Rent-meeſters.
Sybrand Pompëus Occo.
Ian Dirckſz. Marcus.
Wees-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Ian Vechterſz.

Anno 1577.

Schout.
Andries Holleſloot.
Burgermeeſteren.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Ian Vechterſz.
Cornelis Claes Meeuwſz.
Iacob Kanter Pieterſz.
Schepenen.
Ian Pijl Claes Doedens.
Floris Dirckſz. Otter.
Gerbrand Eggenſz. Paf.
Mr. Ian Tymanſz. de Goyer.
Ian Henrickſz. van Santen.
Arend Henrikſz. Loef *in Weeſp.*
Willem Adamſz. *Seyle-maker.*
Symon Dirckſz. Ouderkerck.
Pieter Claeſz. Oly Haring.
Rent-meeſters.
Claes Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*
Ian Dirck Marcuſz.
Wees-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Sybrand Pompëus Occo.

Anno 1578.

Schout.
Andries Holleſloot.
Burgermeeſteren.
Cornelis Claes Meeuſz.
Iacob Gerrit Matheus.
Henrick Iacobſz. Bicker.
Reynier Henrickſz. Rooclaes.

Schepenen.

De Schepenen van Anno 1577. ſijn gecontinueert geweeſt tot May 1578. overmits de ſtad belegerd was van der Staten Knegten, en different van den Hove van Holland.

Op May-dag Anno 1578. ſijn by den Hove van Hollant ge-eedigt tot Schepenen voor drie vierendeel jaers deſe na-beſchreven perſoonen.

Mr. Albert Canter.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Ian Michiel Loefs.
Sybrand Buyck Iooſten.
Mr. Ian Duyvenſz. *Medicus.*
Cornelis Willemſz. van Rieck.
Iacob van Marcken.
Evert Corſſen *in 't Marsjen.*
Ian Perſijn.
Mr. Cornelis Ianſz. Romeny-boot.

Rent-meeſters.

Cornelis Jacobſz. Brouwer.
Ian Dirckſz. Marcus.

Wees-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Buyck.
Sybrand Pompëus Occo.

Op den 26. *dag van May voorſz. is in deſe Stad een ſubite verandering gekomen, ſoo dat 't meeſtendeel van de voorgaende Magiſtraten uyt deſe Stede geleyd ofte gevoert ſijn geweeſt. En ſijn in plaetſe van de voornoemde Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, Rent-meeſters en Wees-meeſteren gekoren de perſonen hier na volgende:*

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Bardeuſz.
Mr. Marten Ianſz. Koſter *Medicus.*
Adriaen Reynertſz. Kromhout
Dirck Ianſz. de Graef.

Schepenen.

Cornelis Willemſz. van Rick.
Adriaen Paeuw.
Iacob Benning Iacobſz.
Balthaſar Symonſz. Appelman.
Gerrit Ianſz. Delft.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Henrick Olfertſz. Fuyck.
Henrick Boelenſz.
Mr. Cornelis Romeny-boot.
(deſe heeft noyt geſeten.)

Treſoriers.

Pieter Roding.
Henrick van Marcken.

Wees-meeſters.

Ian Claeſz. Kat.
Ysbrand Ianſz.
Ian Meurling.

Commiſſariſſen van de Huwelixe Saken.

Mr. Reynier van Nek Symonſz
Egbert Roeloſſz.
Pieter Roding.
Cornelis Floriſz. van Teylingen
Frans Volckertſz. Coornhart.
(deſe was mede Secretaris *van de ſelfde Kamer.)*

Anno 1579.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Bardeuſz.
Ian Claeſz. Kat.
Egbert Roeloſſz.
Cornelis Floriſz. van Teylingen

Schepenen.

Ysbrand Ianſz.
Ian Ianſz. Smit.
Ian Claes Boelenſz.
Cornelis Albertſz. Schaeck.
Pieter Willemſz. Vriend.
Wouter Verhee Corneliſz.
Ian Pieterſz. Reael.
Frans Benning Bartholomeuſz.
Ian Corneliſz. Hooft.

Treſoriers.

Mr. Marten Ianſz. Coſter. *Medicus.*
Pieter Roding.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Cornelis Willemſz. van Rieck.
Iacob Benning Iacobſz.

Huwelixe Saken.

Mr. Reynier van Neck Symonſz.
Cornelis Boelen Ariſz.
Gerrit Ianſz. Delft.
Guilliam du Gardyn.
Frans Volckertſz. Coornhart.

Anno 1580.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Egbert Roeloſſz.
Mr. Marten Ianſz. Coſter *Medicus.*
Adriaen Reynertſz. Cromhout.
Reynier Kant.

Schepenen.

Cornelis Willemſz. van Rieck.
Frans Volckertſz. Coornhart.
Claes Reyertſz.
Iacob Bas Claeſz.
Claes Boelenſz.
Windrick Henrickſz. van Marcken.
Pieter Boom Corneliſz.
Fredrick Vogel.
Reynſt Pieterſz.

Treſoriers.

Ian Claes Boelenſz.
Govert Dirckſz. Wuytiers.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Ian Ianſz. Smit.
Henrick van Marcken.

Huwelixe Saken.

Mr. Reynier van Neck Symonſz.
Mr. Ruyſch Claeſz.
Guilliam du Gardyn.
Iacob Heyn Booten.
Philips Corneliſz. Boom.

Anno 1581.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.
Mr. Willem Bardeuſz.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Reynier van Neck.
ſterft, daer voor
Iacob Bas Claeſz.

Schepenen.

In dit jaer ſijn twee van de voorſz. Schepenen gecontinueert, die genaemt werden Oud Schepenen, ſiet 't 1. *Boeck van 't* 1. *Deel, 't leſte Capittel, Nr.* 10. *Fol.* 77

Cornelis Willemſz. van Rieck.
Pieter Corneliſz. Boom.
Ian Claes Boelenſz.
Pieter Willemſz. Vriend.
Frans Benning Bartholomeuſz.
Claes Albertſz. Goyer.
Ian Verhee Corneliſz.
Govert Dirckſz. Wuytiers.
Cornelis Andries Boelenſz.

Treſoriers.

Egbert Roeloſſz.
Pieter Roding.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Mr. Marten Ianſz. Coſter *Medicus.*
Ian Ianſz. Smit.

Huwelixe Saken.

Mr. Ruyſch Claeſz.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Claes Pieterſz. Kalf.
Cornelis Winingen.
Windrick van Marcken.

In de maend van Iunio 1581. *is* Willem Martſz. Kalfs *tijd geexpireert; en is van dien tijd af tot Ligt-miſſe Anno* 1582. *altijd een van de Burgermeeſteren, wiens vieren-deel jaers het was te preſideren, geweeſt* Schout *by proviſie: en in de maend van Auguſto daer aen volgende geſtelt* Ian Koenenſz. *als geſubſtitueerde Schout, die dagelix als Schout by Schepenen te recht ſat.*

Anno 1582.

Schout.

Mr. Willem Bardeus.

Ian Koenenſz. *geſubſtitueerde Schout in Auguſto.*

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Bardeus *voorſz.*

Mr. Marten Koſter *Medicus.*

Egbert Roeloffz.

Claes Boelenſz. *in Hamburg.*

Schepenen.

Frans Benning.

ſterft, daer voor

Pieter Willemſz. Vriend.

Govert Dirckſz. Wuytiers.

Balthaſar Appelman.

Reynſt Pieterſz.

Wijbout de Wael.

Egbert Pieterſz. Vinck.

Claes Symonſz. van Heemskerck.

Laurens Iacobſz. Reael.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Treſoriers.

CornelisFloriſz.vanTeylingen.

Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Pieter Corneliſz. Boom.

Ian Ianſz. Smit.

Huwelixe Saken.

Adriaen Krombout.

Mr. Ruyſch Claeſz.

Philips Corneliſz. Boom.

Ian Pieterſz. Reael.

Willem de Vries.

Anno 1583.

Schout.

Ian Koenenſz.

als geſubſtitueerde van den preſiderende Burgermeeſter.

Burgermeeſteren.

Egbert Roeloffz.

CornelisFloriſz.vanTeylingen.

Reynier Cant.

Pieter Corneliſz. Boom.

Schepenen.

Claes Symonſz. van Heemskerck.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Cornelis Willemſz. van Rieck.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Ian Verhee Corneliſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Cornelis deVlaming vanOudshoorn.

Iacob Boelenſz.

Iacob Schaep Pieterſz.

Treſoriers.

Ian Claes Boelenſz.

Ian Verburg.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Mr. Marten Koſter *Medicus.*

Ian Ianſz. Smit.

Huwelixe Saken.

AdriaenReyniertſz.Kromhout.

Mr. Ruyſch Claeſz.

Ian Pieterſz. Reael.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Allert Iacobſz. Vries.

Anno 1584.

Schout.

Ian Koenenſz.

als geſubſtitueerde van den preſiderende Burgermeeſter.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Mr. Willem Bardeuſz.

Mr. Marten Coſter *Medicus.*

Ian Verburg.

Schepenen.

Ian Verhee Corneliſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Balthaſar Appelman.

Ian Claes Boelenſz.

Pieter Willemſz. Vriend.

Egbert Pieterſz. Vinck.

Frans Ruyſch.

Cornelis Iacob Witſz.

Cornelis Benning Ianſz.

Treſoriers.

Pieter Boom.

Iacob Schaep Pieterſz.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Ian Ianſz. Smit.

Cornelis deVlaming vanOudshoorn.

Huwelixe Saken.

Adriaen Cromhout.

Mr. Ruyſch Claeſz.

Egbert Corneliſz.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Allert Iacobſz. Vries.

In den jare 1584. *voorſz. in Auguſto of daer omtrent is* Ian Coenenſz. *verlaten van ſijn Officie; en is daer na, te weten den* 8 *November daer aen volgende tot principael Schout geſtelt* Willem vander Does Symonſz. *uyt den Hage: de welcke ſekere jaren daer te voren het Officie van Convoy-meeſterſchap bedient hadde.*

Anno 1585.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Mr. Marten Koſter *Medicus.*

Reynier Kant.

Egbert Roeloffz.

Pieter Boom Corneliſz.

Schepenen.

Ian Claes Boelenſz.

Pieter Willemſz. Vriend.

Lourens Iacobſz. Reael.

Iacob Schaep Pieterſz.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Ian Corneliſz. Hooft.

Cornelis de Vlaming vanOudshoorn.

Gerrit Iacob Witſz.

Iacob Gerritſz. Hoing.

Treſoriers.

Ian Verburg.

Ian Ianſz. Smit.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Mr. Willem Bardeuſz.

Balthaſar Appelman.

Huwelixe Saken.

Adriaen Cromhout.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Philips Corneliſz. Boom.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Allert Iacobſz. Vries.

Anno 1586.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Mr. Willem Bardeuſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Lourens Iacobſz. Reael.

Iacob Schaep Pieterſz.

Ian Verhee Corneliſz.

Otto Vogel.

Balthaſar Appelman.

Henrick Olphertſz. Fuyck.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Cornelis Banning Ianſz.

Pieter Paeuw Adriaenſz.

Treſoriers.

Ian Verburg.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Pieter Boom Corneliſz.

Egbert Roeloffz.

Huwelixe Saken.

Allert Iacobſz. Vries.

Ian Pieterſz. Reael.

Ian de Vry Egbertſz.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Klaes Symonſz, Heemskerck.

Anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vroedtſchap der Stadt Amſterdam.

Anno 1587.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Egbert Roeloffz.

Pieter Boom Corneliſz.

Ian Klaes Boelenſz.

Schepenen.

Ian Verhee Corneliſz.

Otto Vogel.

Claes Symonſz. van Heemskerck.

Cornelis Iacob Witſen.

Ian Ianſz. Smit.

Pieter Willemſz. Vriend.

Ian Corneliſz. Hooft.

Ian Thomaſz. Croonenburg *van Alckmaer.*

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Treſoriers.

Ian Verburg.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Iacob Bas Claeſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Huwelixe Saken.

Ian Pieterſz. Reael.

Philips Corneliſz. Boom.

Ian de Vry Egbertſz.

Henrick Olphertſz. Fuyck.

Ian Lourenſz. Spiegel.

Anno 1588.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.

Reynier Kant.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Schepenen.

Claes Symonſz. van Heemskerck.

Cornelis Iacob Witſen.

Henrick Olphertſz. Fuyck.

Iacob Boelenſz.

Balthaſar Appelman.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Cornelis Benning Ianſz.

Bartholt Kromhout.

Henrick Hudde Arentſz.

Treſoriers.

Ian Verburg.

Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Ian Ianſz. Smit.

Ian Corneliſz. Hooft.

Huwelixe Saken.

Philips Corneliſz. Boom.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Ian de Vry Egbertſz.

Ian Lourenſz. Spiegel.

Lourens Iacobſz. Reael.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſen.

Pieter Paeuw Adriaenſz.

Anno 1589.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.

Cornelis Floriſz. van Teylingen

Mr. Willem Bardeuſz.

Ian Claes Boelenſz.

Schepenen.

Henrick Olphertſz. Fuyck.

Iacob Boelenſz.

Ian Verhee.

Lourens Iacobſz. Reael.

Pieter Willemſz. Vriend.

Otto Vogel.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Ian Lourenſz. Spiegel.

Wybrand Appelman.

Treſoriers.

Ian Verburg.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Ian Corneliſz. Hooft.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Kroonenburg.

Ian de Vry Egbertſz.

Balthaſar Appelman.

Dirck Iacobſz. Roſecrans.

Tonis Ianſz. Schellingwou.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſen.

Gerrit Bicker.

Anno 1590.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen

Pieter Boom Corneliſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Balthaſar Appelman.

Schepenen.

Ian Verhee.

Lourens Iacobſz. Reael.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Cornelis Jacob Witſen.

Ian Corneliſz. Hooft.

Cornelis Banning Ianſz.

Henrick Hudde Arentſz.

Gerrit Bicker.

Reynier Paeuw.

Treſoriers.

Ian Klaes Boelenſz.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Mr. Willem Bardeuſz.

Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Ian de Vry Egbertſz.

Dirck Iacobſz. Rooſecrans.

Claes Elbertſz. Goyer.

Cornelis Corneliſz. Heemskerck.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſz.

Iacob Janſz. Vinck.

Anno 1591.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.

Reynier Kant.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Bartholt Cromhout.

Schepenen.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Henrick Hudde Arentſz.

Pieter Willemſz. Vriend.

Ian Pieterſz. Reael.

Iacob Boelenſz.

Gerrit Iacob Witſz.

Iacob Gerritſz. Hoing.

Iacob Pieterſz. Kapit.

Pieter Klaeſz. Kalf.

Treſoriers.

Ian Claes Boelenſz.

Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Mr. Willem Bardeuſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Balthaſar Appelman.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Ian de Vry Egbertſz.

Dirck Iacobſz. Roſecrans.

Claes Elbertſz. Goyer.

Cornelis Corneliſz. Heemskerck.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.

Wybrand Appelman.

Anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1592.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.
Mr. Willem Bardeſius.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Ian Pieterſz. Reael.
Iacob Boelenſz.
Ian Verhee.
Cornelis Jacob Witſen.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ian de Vry Egbertſz.
Iacob Ianſz. Vinck.
Pieter van Neck Pieterſz.
Willem Pieterſz. Hooft.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Balthaſar Appelman.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Bartholt Cromhout.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Claes Egbertſz. Goyer.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.
Reynier Paeuw.
Pieter Claeſz. Kalf.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Bicker.
Wybrand Appelman.

Anno 1593.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Pieter Boom Corneliſz.
Ian Claes Boelenſz.
Balthaſar Appelman.

Schepenen.

Ian Verhee.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Henrick Hudde Arentſz.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter Claeſz. Kalf.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Mr. Willem Bardeſius.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Barthølt Cromhout.

Huwelixe Saken.

Dirck Jacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.
Harmen Gysbertſz van de Poll.
Ian Benning Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſen.
Gerrit Bicker.

Anno 1594.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Mr. Willem Bardeſius.
Reynier Kant.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Schepenen.

Henrick Hudde Arentſz.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Iacob Witſen.
Gerrit Bicker.
Iacob Ianſz. Vinck.
Ysbrand Ben Elberts.
Pieter Iacobſz. Bas.
Adriaen du Gardijn.

Treſoriers.

Balthaſar Appelman.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Bartholt Cromhout.
Ian Pieterſz. Reael.
Pieter van Neck Pieterſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ian Benning Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſen.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Anno 1595.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.
ſterft, daer voor
Mr. Willem Bardeſius.
Balthaſar Appelman.
Bartholt Cromhout.
Iacob Boelenſz.

Schepenen.

Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Iacob Witſen.
ſterft, daer voor
Gerrit Bicker.
Ian Verhee.
Ian Thomaſz. Cronenburg.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter van Neck Pieterſz.
Willem Pieterſz. Hooft.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Gerrit Claeſz. Vlooswijck.

Treſoriers.

Ian Klaes Boelenſz.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Cornelis Floriſz. van Teylingen
Klaes Franſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Harmen Gysbertſz. vande Poll.
Ian Benning Iacobſz.
Iacob Pieterſz. Capit.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Anno 1596.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Bartholt Cromhout.
Ian Claes Boelenſz.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian de Vry Egbertſz.

Schepenen.

Ian Verhee.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter Willemſz. Vriend.
Laurens Iacobſz. Reael.
Cornelis Banning Ianſz.
Henrick Hudde Arentſz.
ſterft, daer voor
Iacob Gerritſz. Hoing.
Iacob Ianſz. Vinck.
Cornelis Ioriſz.
Dr. Dirck Bas.

Treſoriers.

Balthaſar Appelman.
Iacob Boelenſz.

Wees-meeſters.

Mr. Willem Bardeſius.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Huwe-

HuwelixeSaken.
Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Iacob Pieterſz. Capit.
Pieter Bas Iacobſz.
Walig Syvertſz.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Gerrit Iacob Witſen.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Anno 1597.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Mr. Willem Bardeſieus.
CornelisFloriſz. vanTeylingen.
Pieter Boom Corneliſz.
Schepenen.
Cornelis Banning Ianſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Gerrit Iacob Witſen.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Gerrit Bicker.
Pieter van Neck.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Ioris Ioriſz.
Treſoriers.
Iacob Boelenſz.
Roelof Egbertſz.
Wees-meeſters.
Claes Franſz.Oetgens van Waveren.
Ian Claes Boelenſz.
Balthaſar Appelman.
Huwelixe Saken.
Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Iacob Pieterſz. Capit.
Pieter Bas Iacobſz.
Walig Syvertſz.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Anno 1598.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Pieter Boom Corneliſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Boelenſz.
Ian de Vry Egbertſz.
Schepenen.
Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Willem Pieterſz. Hooft.
Cornelis Ioriſz.
Dr. Dirck Bas.
Ian Claes Reynierſz.
HarmenGysbertſz.van de Poll.
Iacob Dirckſz. de Graef.
Treſoriers.
CornelisFloriſz. vanTeylingen.
Ian Claes Boelenſz.
Wees-meeſters.
Balthaſar Appelman.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter van Neck.
Huwelixe Saken.
Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Iacob Pieterſz. Capit.
Dr. Pieter Schaep.
Laurens Iacobſz. Reael.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Jacob Ianſz. Vinck.
Pieter Iacobſz. Bas.
Reken-meeſters.
Harmen Rodenburg.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Aſſurantie-meeſters.
Gerrit Bicker.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Gillis Janſz. Valckenier.

Anno 1599.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Iacob Boelenſz.
Mr. Willem Bardeſius.
Ian Claes Boelenſz.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Schepenen.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Dr. Dirck Bas.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Lourens Iacobſz. Reael.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ioris Ioriſz.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Dr. Sybrand Baltenſz. Appelman.
Treſoriers.
CornelisFloriſz.vanTeylingen.
Roelof Egbertſz.
Wees-meeſters.
Balthaſar Appelman.
Claes Franſz.Oetgens van Waveren.
Pieter van Neck.
Huwelixe Saken.
Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
HarmenGysbertſz.van dePoll.
Dr. Pieter Schaep.
Pieter Willemſz. Vriend.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Pieter Bas.
Reken-meeſters.
Ian de Vry Egbertſz.
Harmen Rodenburg.
Aſſurantie-meeſters.
Gerrit Bicker.
Gillis Ianſz. Valckenier.
Willem Pieterſz. Hooft.

Anno 1600.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Ian Claes Boelenſz.
Pieter Boom Corneliſz.
Balthaſar Appelman.
Bartholt Kromhout.
Schepenen.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Pieter Willemſz. Vriend.
Gerrit Iacob Witſen.
Pieter van Neck.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Harmen van de Poll.
Roelof Egbertſz.
Dr. Pieter Schaep.
Treſoriers.
Ian de Vry Egbertſz.
Gerrit Bicker.
Wees-meeſters.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Mr. Willem Bardeſius.
CornelisFloriſz. vanTeylingen.
Huwelixe Saken.
Dirck Iacobſz. Rooſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Dr. Sybrand Appelman.
Cornelis Banning Ianſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Ioris Ioriſz.
Reken-meeſters.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Harmen Rodenburg.
Aſſurantie-meeſters.
Willem Pieterſz. Hooft.
Gillis Ianſz. Valckenier.
Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Anno 1601.

Dr. Nicaſius de Silla, *na dat hy vele jaren deſer Stad* Penſionaris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

hadde geweeſt, en in verſcheyde Ambaſſact-ſchappen gebruyckt, is dit jaer overleden, en in ſijn plaets quam Dr. Albert de Veer.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Bartholt Kromhout.

Mr. Willem Bardeſius.

ſterft den 21 Martij, daer voor den 7 Aprilis

Cornelis Banning Ianſz.

Cornelis Pieterſz. Hooſt.

Ian de Vry Egbertſz.

Schepenen.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

HarmenGysbertſz. van de Poll.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Reynier Paeuw Adriaenſz.

Ysbrand Ben Elbertſz.

Dr. Dirck Bas.

Ioris Iorisz.

Dr. Sybrand Appelman.

Ionas Witſen.

Treſoriers.

Balthaſar Appelman.

Gerrit Bicker.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Pieter Boom Corneliſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſecrans.

Cornelis Corneliſz. Heemskerk.

Gerrit Iacob Witſen.

Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Iacob Dirckſz. de Graef.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.

Elbert Corneliſz. Schaeck.

Reken-meeſters.

Frans Hendrickſz. Oetgens van Waveren.

Harmen Rodenburg.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Cornelis Ianſz. Valckenier.

Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1602.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Pieter Boom Corneliſz.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Reynier Paeuw Adriaenſz.

Dr. Dirck Bas.

Ian Iacobſz. Huydekoper.

Pieter Willemſz. Vriend.

Gerrit Iacob Witſen.

Pieter Dirckſz. Haſſelaer.

Iacob de Graef Dirckſz.

Dr. Pieter Schaep.

(Deſe werd uyt de Banck ge-ordonneert Raed van de Admiraliteyt in Zeeland; ende daer quam geen ander in ſijn ſtede: alwaer hy ſterft den 20 Iuny 1620.)

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Treſoriers.

Ian de Vry Egbertſz.

Gerrit Bicker.

Wees-meeſters.

Bartholt Kromhout.

Cornelis Banning Ianſz.

Roelof Egbertſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſecrans.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Dr. Sybrand Appelman.

Ysbrand Ben Elbertſz.

Cornelis Corneliſz. Heemskerck.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.

Elbert Corneliſz. Schaeck.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.

Claes Symonſz. van Heemskerk.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Cornelis Ianſz. Valckenier.

Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1603.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.

Bartholt Kromhout.

Ian de Vry Egbertſz.

Gerrit Bicker.

Schepenen.

Gerrit Iacob Witſen.

Iacob de Graef Dirckz.

Ian Thomaſz. Croonenburg.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Ysbrand Ben Elbertſz.

Ioris Iorisz.

HarmenGysbertſz. van de Poll.

Iacob Egbertſz. van Ryn.

Mr. Volckert Oeuverlander.

Treſoriers.

Reynier Paeuw Adriaenſz.

Ionas Witſen.

Wees-meeſters.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Ian Claes Boelenſz.

Roelof Egbertſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſecrans.

Pieter Dirckſz. Vlaming van Oudshoorn.

Pieter Dirckſz. Haſſelaer.

Matthys Pieterſz. Schrijver.

Ionas Witſen.

(dog is terſtont tot Treſoriers gemaeckt.)

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.

Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.

Claes Symonſz. van Heemskerck.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Cornelis Ianſz. Valckenier.

Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1604.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Ian de Vry Egbertſz.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.

ſterft den 18 November, daer voor den 25 dito

Ian Pieterſz. Reael.

Cornelis Pieterſz. Hooft.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

HarmenGysbertſz. van de Poll.

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Pieter Willemſz. Vriend.

Iacob Gerritſz. Hoing.

Pieter Dirckſz. Haſſelaer.

Dr. Dirck Bas.

Ionas Witſen.

Laurens Ianſz. Spiegel.

Treſoriers.

Gerrit Bicker.

ſterft, daer voor

Pieter Boom Corneliſz.

Reynier Paeuw Adriaenſz.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Ian

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
136 B 20

Ian Claes Boelens.
Roelof Egbertſz.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz Kroonenburg.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.
Ioris Iorisz.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1605.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter Boom Corneliſz.
Bartholt Kromhout.
Reynier Paeuw Adriaenſz.

Schepenen.

Ian Iacobſz. Huydekooper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Gerrit Iacob Witſen.
Ian Thomaſz. Kroonenburg.
Ioris Iorisz.
Iacob de Graef Dirckſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Treſoriers.

Roelof Egbertſz.
Ionas Witſen.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Ian de Vry Egbertſz.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ysbrand Ben Elbertſz.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Dr. Dirck Bas.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1606.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Iacob Boelens.
Ian de Vry Egbertſz.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Schepenen.

Iacob de Graef Dirckſz.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Pieter Haſſelaer.
Dr. Dirck Bas.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ionas Witſen.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerck.

Treſoriers.

Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ysbrand Ben Elbertſz.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Pieter Bas Iacobſz.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
is Treſorier gekoren.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Ioris Ioriſz.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

Anno 1607.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Iacob Boelens.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Banning Ianſz.

Schepenen.

Dr. Dirck Bas.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ian Iacobſz. Huydekoper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ioris Ioriſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Roetert Ernſt.
Iacob Poppen.

Treſoriers.

Gerrit Iacob Witſen.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Ian de Vry Egbertſz.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ysbrand Ben Elbertſz.
Pieter Bas Iacobſz.
Matthys Pieterſz. Schryver.
Laurens Janſz. Spiegel.
Jonas Witſen.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Jacob Janſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Aſſurantie-meeſters.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Janſz. Valckenier.

Anno 1608.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter Boom.
ſterft in 't leſt van 't jaer: d'andere drie hebben voort geregeert.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Schepenen.

Jan Thomaſz. Croonenburg.
Dr. Jan ten Grootenhuys.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Jacob de Graef Dirckſz.
Roelof Egbertſz.
Jonas Witſen.
Laurens Janſz. Spiegel.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.

Treſoriers.

Gerrit Jacob Witſen.
Joris Joriſz.

Wees-meeſters.
Ian de Vry Egbertſz.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
tot ontrent Auguſtus, in ſijn ſtede
Harmen van de Poll.
Ian Pieterſz. Reael.
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Jacobſz.
Matthijs Pieterſz. Schryver.
Cornelis Banning Ianſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Jacob Poppen.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Jacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.
Reken-meeſters.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Cornelis Banning Ianſz.
Aſſurantie-meeſters.
Geurt Dirkſz. van Beuningen.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Ianſz. Valckenier.

Anno 1609.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Gerrit Iacob Witſen.

Schepenen.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Roelof Egbertſz.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Geurt Dirkſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Iacob Poppen.
Ian Pieterſz. de Wit.
Jacob van Neck.
Pieter Ianſz. Reael.

Treſoriers.
Ioris Iориſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Wees-meeſters.
Cornelis Banning Ianſz.
Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Iacob de Graef Dirckſz.
Matthys Pieterſz. Schryver.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Roetert Ernſt.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Aſſurantie-meeſters.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Ionas Witſen.
Commiſſariſen van de Wiſſel-bank.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.

Anno 1610.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.
Iacob Boelens.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Banning Ianſz.
Dr. Dirck Bas.
Schepenen.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Geurt Dirkſz. van Beuningen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ionas Witſen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Iacob Backer.
Abraham Boom.
Treſoriers.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Ioris Ioriſz.
Wees-meeſters.
Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob de Graef Dirckſz.
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Jacob van Neck.
Ian Pieterſz. de Wit.
Elbert Corneliſz. Schaeck.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.
Reken-meeſters.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Aſſurantie-meeſters.
Iacob Poppen.
Cornelis Janſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Gerrit Iacob Witſen.

Anno 1611.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Cornelis Banning Ianſz.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.
Schepenen.
Jacob Gerritſz. Hoing.
Ionas Cornelis Witſen.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob de Graef Dirckſz.
Pieter Matthyſz. Schryver.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Ian Pieterſz. de Wit.
Jan Gysbertſz. de Vries.
Treſoriers.
Ioris Ioriſz.
Dr. Jan ten Grootenhuys.
Wees-meeſters.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Jan Pieterſz. Reael.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Iacob van Neck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Treſoriers Extra-ordinaris,
Jacob Janſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.
Reken-meeſters.
Jan Jacobſz. Huydekooper.
Pieter Janſz. Reael.
Aſſurantie-meeſters.
Jacob Poppen.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Janſz. Valckenier.
Wiſſel-banck.
Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Dirck Bas.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Commiſſariſen van de Kleyne Saken.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Iacob Backer.
Ian Willemſz. Bogaert.
Antony Oetgens van Waveren.
In dit jaer is Dr. Albert de Veer, *na dat hy* 10 *jaren hier* Penſionaris *was geweeſt, in den Haeg tot Raeds-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Raeds-heer beroepen , en in ſijn plaets is gekoren Adriaen Paeuw Reynierſz.

Anno 1612.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Boelens.
Ian Pieterſz. Reael.
Gerrit Iacob Witſen.
Schepenen.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Ioris Iorisz.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Iacob Poppen.
Roetert Ernſt.
Iacob van Neck.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Fredrick de Vry.
Treſoriers.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Dr.Ian ten Grootenhuys.
Wees-meeſters.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Ian Pieterſz. de Wit, *begonnen den* 28 *February.*
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Ian Pieterſz. de Wit.
Elbert Corneliſz. Schaeck.
Pieter Matthyſz. Schryver.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Hendrick Pieterſz. Schrijver.
Reken-meeſters.
Volckert Oeuverlander.
Abraham Boom.
Aſſurantie-meeſters.
Geurt Dirckſz.van Beuningen.
Cornelis Ianſz.Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Wiſſel-banck.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.
Iacob Dirckſz.de Graef.
Kleyne Saken.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Harmen Gysbertſz.van dePoll.
Iacob Backer.
Antony Oetgens vanWaveren.

Anno 1613.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Gerrit Iacob Witſen.
Bartholt Kromholt.
Cornelis Banning Ianſz.
Iacob Dirckſz.de Graef.
Schepenen.
Ioris Iorisz.
Iacob Poppen.
Iacob Gerritſz.Hoing.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Abraham Boom.
Treſoriers.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekoper.
Wees-meeſters.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian Pieterſz. Reael.
Ian Pieterſz. de Wit.
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.
Pieter Mattijſz.Schrijver.
Fredrick de Vry.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Hendrick Pieterſz. Schrijver.
Reken-meeſters.
Lourens Ianſz. Spiegel.
Roetert Ernſt.
Aſſurantie-meeſters.
Geurt Dirckſz.van Beuningen.
Cornelis Ianſz.Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Wiſſel-banck.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.
Kleyne Saken.
Harmen Gijsbertſz.van de Poll.
Ionas Cornelis Witſen.
Iacob Backer.
Antony Oetgens vanWaveren.

Anno 1614.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Bartholt Cromhout.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.
Schepenen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Harmen Gysbertſz.van dePoll.
Roetert Ernſt.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Iacob Backer.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Antony Oetgens vanWaveren.
Treſoriers.
Dr.Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Wees-meeſters.
Ian Pieterſz. Reael.
Ian Pieterſz.de Wit.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Iacob van Neck.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Fredrick de Vry.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.
Reken-meeſters.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Abraham Boom.
Aſſurantie-meeſters.
Geurt Dirckſz.van Beuningen.
Pieter Ianſz. Reael.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Wiſſel-banck.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Banning Ianſz.
Iacob Dirckſz. de Graef.
Kleyne Saken.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Commiſſariſen van de Banck van Leeninge.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Ionas Cornelis Witſen.

Anno 1615.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Iacob Boelens.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Dirck Bas.
Schepenen.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Ioris Iorisz.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz.van Beuningen.

Iacob Poppen.
Iacob van Neck.
Abraham Boom.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Pieterſz. Reael.
Ian Pieterſz. de Wit.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Fredrick de Vry.
Cornelis Schellinger.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Pieterſz. Schrijver.
Iacob Bicker Iacobſz.

Reken-meeſters.

Roetert Ernſt.
Antony Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Pieter Ianſz. Reael.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Cornelis Banning Ianſz.
Reynier Paeuw.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Is gecommitteert in de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland: in ſijn plaets is in de Banck gekomen

Bartholt Kromhout

Kleyne Saken.

Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Ian Willemſz. Bogaert.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.

Roelof Egbertſz.
Ionas Cornelis Witſen.

Anno 1616.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Gerrit Iacob Witſen.
Bartholt Kromhout.
Cornelis Banning Ianſz.
Reynier Paeuw.

Schepenen.

Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Ian Pieterſz de Wit.
Roetert Ernſt.
Iacob Backer.
Hillebrand Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Iacob Poppen.
Cornelis Schellinger.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Hendrick Pieterſz. Schryver.
Iacob Bicker Iacobſz.

Reken-meeſters.

Abraham Boom.
Antoni Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ioris Iorisz.

Kleyne Saken.

Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Pieter Mattijſz. Schryver.
Ian Willemſz. Bogaert.
Adriaen Kromhout.

Banck van Leening.

Roelof Egbertſz.
Ionas Cornelis Witſen.

Anno 1617.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Paeuw.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas.
Roelof Egbertſz.

Schepenen.

Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian Pieterſz. de Wit.
Ioris Iorisz.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Iacob Poppen.
Iacob van Neck.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Abraham Boom.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekoper.

Wees-meeſters.

Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Ysbrand Bel Elbertſz.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Roetert Ernſt.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Antony Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Iacob Boelenſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.

Kleyne Saken.

Hillebrand Schellinger.
Ian Willemſz. Bogaert.
Adriaen Kromhout.
Michiel Paeuw.

Banck van Leening.

Bartholt Kromhout.
Ionas Cornelis Witſen.

Anno 1618.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas.
Bartholt Kromhout.
Iacob Boelens.
Iacob Gerritſz. Hoing.

Schepenen.

Ioris Iorisz.
Iacob van Neck.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Pieter Ianſz. Reael.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Dr. Reynier Paeuw.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Roelof Egbertſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.

Pie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Pieter Gerritſz. Ruytenburg.
Heer van Vlaerdingen.
HuwelixeSaken.
Pieter Bas Iacobſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Roetert Ernſt.
Iacob Bicker Iacobſz.
Reken-meeſters.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Antony Oetgens vanWaveren.
Aſſurantie-meeſters.
Pieter Matthyſz. Schryver.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Dirckſz. de Graef.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Kleyne Saken.
Hillebrand Schellinger.
Ian Willemſz. Bogaert.
Adriaen Kromhout.
Michiel Paeuw.
Banck van Leening.
Ionas Cornelis Witſen.
Iacob Poppen.

Anno 1619.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Ionas Cornelis Witſen.
Schepenen.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian Pieterſz. de Wit.
Ian Gysbertſz de Vries.
Hillebrand Schellinger.
Ian Willemſz. Bogaerd.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Treſoriers.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Wees-meeſters.
Harmen Gijsbertſz. van de Poll.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg,
Hr. van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Roetert Ernſt.
Iacob Bicker Iacobſz.
Reken-meeſters.
Abraham Boom.
Antony Oetgens vanWaveren.
Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Wiſſel-banck.
Roelof Egbertſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Kleyne Saken.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Adriaen Crom-hout.
Michiel Paeuw.
Banck van Leening.
Bartholt Krom-hout.
Iacob Poppen.

Anno 1620.

Schout.
Willem van der Does.
Burgermeeſteren.
Reynier Paeuw.
Gerrit Iacob Witſen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Fredrick de Vry.
Schepenen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian Pieterſz. de Wit.
Ioris Iorìſz.
Abraham Boom.
Roetert Ernſt.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Arent Pieterſz. van der Burg.
Treſoriers.
Dr. Dirck Bas.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Wees-meeſters.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Iacob Poppen.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg,
Heer van Vlaerdingen.
Huwelixe Saken
Pieter Bas Iacobſz.
Iacob van Neck.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Adriaen Kromhout.
Reken-meeſters.
Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Reynier Paeuw.
Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Kleyne Saken.
Michiel Paeuw.
Cornelis de Vry.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Banck van Leening.
Bartholt Kromhout.
Ian Willemſz. Bogaerd.

Anno 1621.

Alſo Willem vanderDoes *ſijn Schout-ampt den laetſten October des jaers* 1620. *heeft verlaten, ſoo heeft* Fredrick deVry *als preſiderende Burgermeeſter het Schout-ampt bekleed tot Vrouwen-dagh daer aen volgende; en is doen gekoren tot*

Schout
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Gerrit Iacob Witſen.
Bartholt Cromhout.
Iacob Boelens.
ſterft, daer voor den 29 Iunij
Iacob Poppen.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Schepenen.
Roetert Ernſt.
Abraham Boom.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Antony Oetgens vanWaveren.
Hillebrand Schellinger.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Symon van der Does.
Treſoriers.
Dr. Dirck Bas.
Ioris Iorìſz.
Wees-meeſters.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
ſterft, in ſijn plaets
Fredrick de Vry.
Iacob Poppen.

Deſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Deſe is gekoren in de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt; en na dat hy daer ontrent twee maenden had geſeten, is geworden Burgermeeſter: en in ſijn plaets Mr. Volckert Oeuverlander, *Hr. van Purmerland en Ilpendam,&c.ſo dat dit jaer als* Wees-meeſters *hebben geſeten.*
Fredrick de Vry.
Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Pieter Gerritſz. Ruytenburg. *Heer van Vlaerdingen.*

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Arent Pieterſz. van der Burg.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Hudde.
Reynier Reael Ianſz.

Reken-meeſters.
Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Michiel Paeuw.

Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.

Kleyne Saken.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis de Vry.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Banck van Leeninge.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Ian Willemſz. Bogaert.

Anno 1622.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.
Iacob Poppen.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas.
Iacob van Neck.

Schepenen.
GeurtDirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Henrick Hudde.
Michiel Paeuw Reynierſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Treſoriers.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Abraham Boom.

Wees-meeſters.
Bartholt Krom-hout.
Fredrick de Vry.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg. *Heer van Vlaerdingen.*

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Arent Pieterſz. van der Burg.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Symon van der Does.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Outgert Pieterſz. Spiegel.

Reken-meeſters.
Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Reynier Reael Ianſz.

Wiſſel-banck.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Kleyne Saken.
Hillebrand Schellinger.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Cornelis de Vry.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.
Antony Oetgens vanWaveren.
Dr. Albertus Coenradus Burg.

Anno 1623.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.
Iacob van Neck.
Bartholt Kromhout.
Ionas Cornelis Witſen.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Schepenen.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Abraham Boom.
Hillebrand Schellinger.
Warnar Ernſt van Baſſen.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Symon van der Does.
Dr. Iacob Reael Ianſz.

Treſoriers.
Gerrit Iacob Witſen.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.

Wees-meeſters.
Reynier Paeuw.
Fredrick de Vry.
is gecommitteert in de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland: in ſijn plaets quam
Dr. Dominicus Heemskerck.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg, *Heer van Vlaerdingen.*

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Michiel Paeuw Reynierſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Geurt Dirckſz.van Beuningen.
Henrick Hudde.

Reken-meeſters.
Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Reynier Reael Ianſz.

Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel. *ſterft, daer voor*
Dr. Dirck Bas.

Kleyne Saken.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Gerrit Hudde.
Dr. Cornelis van Dronkelaer.

Banck van Leening.
Antony Oetgens vanWaveren.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Anno 1624.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.
Ionas Cornelis Witſen.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas.
Iacob Poppen.

Schepenen.
Mr. Volckert Oeuverlander, *Hr.van Purmerland en Ilpendam.*
Hillebrand Schellinger.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Hen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Henrick Hudde.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerrit Schaep.

Treſoriers.

Gerrit Iacob Witſen.
Abraham Boom.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.
Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Symon van der Does.
Michiel Paeuw Reynierſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Dr. Albertus Coenradus Burg.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Reynier Reael Ianſz.
Cornelis de Vry.

Wiſſel-banck.

Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Kleyne Saken.

Wernaer Ernſt van Baſſen.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Gerrit Hudde.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Banck van Leening.

Bartholt Kromhout.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Anno 1625.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Gerrit Iacob Witſen, *ſterft.*
Iacob van Neck.
Abraham Boom.

Schepenen.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Ernſt Roetertſz.
Adriaen Kromhout.
ſterft, daer voor
Dirck Tholinx.

Treſoriers.

Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw Adriaenſz. *Ridder.*
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.
Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Symon van der Does.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Cornelis Schellinger *d'oude.*
Dr. Pieter Opmeer.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Hudde.
Iacob Reael.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Symon van der Does.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Reynier Reael.
Cornelis de Vry.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Kleyne Saken.

Dr. Gerrit Schaep.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Dr. Cornelis Dronckelaer.
Gerrit Hudde.

Banck van Leening.

Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Anno 1626.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Iacob van Neck.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Antony Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Adriaen Pieterſz. Raep.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Iacob Backer.
Henrick Hudde.
Iacob Reael.
Dr. Gerrit Schaep.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Dr. Pieter Opmeer.

Treſoriers.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw Adriaenſz. *Ridder.*
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Gerritſz Ruytenburg.
Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Henrick Coppit.
Cornelis Schellinger *d'oude.*
Iacob Bicker Iacobſz. *ſterft.*
Willem Backer.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Warnaer Ernſt van Baſſen.
Ernſt Roererſz.

Reken-meeſters.

Symon van der Does.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Albertus Coenradus Burg.
Reynier Reael.
Cornelis Michielſz. Blaeu.

Wiſſel-banck.

Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Kleyne Saken.

Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Ian Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.

Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dirck Tholinx.

Anno 1627.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Schepenen.

Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Iacob Backer.
Hillebrand Schellinger.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Iacobſz. Vinck.
Henrick Reynſt.
Dr. Matthys Raephorſt.

Treſoriers.

Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
Wees-meeſters.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg, *Heer van Vlaerdingen.*
ſterft, daer voor
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Huwelixe Saken.
Symon van der Does.
Henrick Hudde.
Willem Backer.
Cornelis Schellinger.
Dr. Henrick Coppit.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Ernſt Roeters.
Reken-meeſters.
Symon deRyck van derGracht.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Aſſurantie-meeſters.
Reynier Reael.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Wiſſel-banck.
Fredrick de Vry.
Iacob Reael.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Kleyne Saken.
Dr. Pieter Opmeer.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Ian Bicker Gerritſz.
Banck van Leening.
Dr. Gerrit Schaep.
Dirck Tholinx.

Dit jaer is Dr. Adriaen Reynertſz. Paeuw, *die van den jare* 1611 *is geweeſt* Penſionaris *deſer Stede, gekoren in de Rekenkamer van de Graeflickheyd van Holland: is in den jare* 1631 *gemaeckt Raad-Penſionaris van de Staten van Holland en Weſtvrieſland. In ſijn plaets ſijn hier gemaeckt twee Penſionariſen, te weten op den* 18 *Januarij*

Dr. Willem Boreel.
en den 25 *dito*
Dr. Cornelis Boom.

Anno 1628.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.
Geurt Dirckſz. vanBeuningen
Iacob de Graef Dirckſz.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
ſterft, daer voor
Mr. Volckert Oeuverlander, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Schepenen.
Hillebrand Schellinger.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
HarmenGysbertſz.van de Poll.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Iacob Reael.
Dirck Tholinx.
Dr. Pieter Opmeer.
Symon deRijk van der Gracht.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Treſoriers.
Pieter Bas Iacobſz.
Iacob Piererſz. Hoogkamer.
Wees-meeſters.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter Mattijſz.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Pieter Ianſz. Reael.
Huwelixe Saken.
Symon van der Does.
Henrick Hudde.
Willem Backer.
Dr. Henrick Coppit.
Dr. Allert Kloeck.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Ernſt Roeters.
Henrick Reynſt.
Reken-meeſters.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Bartholomeus Ianſz. Reael.
Aſſurantie-meeſters.
Reynier Reael Ianſz.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Wiſſel-banck.
Fredrick de Vry.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Dr. Mattijs Raephorſt.
Kleyne Saken.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Ian Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.
Dr. Gerrit Schaep.
Iacob Iacobſz. Vinck.

Anno 1629.
Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Abraham Boom.
Antony Oetgens van Waveren
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Schepenen.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Dr. Pieter Opmeer.
Iacob Backer.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Dr. Gerard Schaep.
Iacob Iacobſz. Vinck.
Dr. Mattijs Raephorſt.
Iohan Huydekooper.
Dr. Albert Bas.
Treſoriers.
Pieter Bas Iacobſz.
Iacob Iacobſz.Hinloopen,*ſterft.*
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
Pieter Ianſz. Reael.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Huwelixe Saken.
Henrick Hudde.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Willem Backer.
is den 27 *November Excijsmeeſter gekoren,*
Dr. Henrick Coppit.
Dr. Allard Kloeck.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Reynſt.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reken-meeſters.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Bartholomeus Ianſz. Reael.
Aſſurantie-meeſters.
Reynier Reael Ianſz.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Wiſſel-banck.
Iacob de Graef Dirckſz.
Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Kleyne Saken.
Iacob Reael.
Dirck Tholinx.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Banck van Leening.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Ian Bicker Gerritſz.

Anno 1630.
Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Abraham Boom.
Iacob de Graef Dirckſz.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.

Sche-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Schepenen.
Iacob Backer.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Dirck Tholinx.
Symon deRijck van der Gragt.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Dr. Allard Kloeck.
Treſoriers.
Antony Oetgens vanWaveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Pieter Bas Iacobſz.
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Hillebrand Schellinger.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Huwelixe Saken.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Iohan Huydekooper.
Dr. Henrick Capit.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Reynſt.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reken-meeſters.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
ſterft, daer voor
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Albert Bas.
Aſſurantie-meeſters.
Reynier Reael.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Wiſſel-banck.
Dr. Gerrit Schaep.
Ernſt Roeters.
Dr. Matthys Raephorſt.
Kleyne Saken.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Ægydius Snoeck.
Banck van Leening.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Iacobſz. Vinck.

Anno 1631.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Anthony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Schepenen.
Dirck Tholinx.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ernſt Roeters.
Dr. Pieter Opmeer.
Iacob Iacobſz. Vinck,
Dr. Matthys Raephorſt.
Iohan Huydekooper.
Willem Backer.
Treſoriers.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck.*
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Pieter Haſſelaer.
Huwelixe Saken.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Dr. Henrick Capit.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Dirck de Graef.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Reynſt.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reken-meeſters.
Dr. Allard Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Aſſurantie-meeſters.
Reynier Reael.
Cornelis Michielſz Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Wiſſel-banck.
Dr. Gerrit Schaep.
is den 29. April gekoren by de Vroedſchap tot Reken-meeſter in de Reken-kamer van Holland in ſijn plaets quam in de Wiſſel-banck
Iacob Backer.
Gornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Kleyne Saken.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Ægydius Snoeck.
Banck van Leening.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Anno 1632.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Abraham Boom.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Iacob Backer.
Schepenen.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ernſt Roeters.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Henrick Reynſt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Dr. Allard Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Dirck de Graef.
Treſoriers.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Symon deRyck van der Gragt.
Huwelixe Saken.
Dr. Matthys Raephorſt.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Treſoriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reynier Reael.
Reken-meeſters.
Iohan Huydekoper.
Willem Backer.
Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Wiſſel-banck.
Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Albert Bas.
Kleyne Saken.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Ægydius Snoeck.
Banck van Leening.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Anno 1633.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Abraham Boom.
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broek, &c.*
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Schepenen.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Dr. Allard Kloeck.
Dirck Tholinx.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Dr. Matthys Raephorſt.
Dr. Albert Bas.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Willem Backer.
Reynier Reael.
Treſoriers.
Geurt Dirckſz. vanBeuningen.
Iacob Backer.
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Symon de Ryck vander Gragt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Huwelixe Saken.
Dr. Dirck de Graef.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reken-meeſters.
Iohan Huydekooper.
Dr. Ægydius Snoeck.
Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Wiſſel-banck.
Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Henrick Reynſt.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Kleyne Saken.
Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Banck van Leening.
Pieter Bas Iacobſz.
ſterft, daer voor
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Anno 1634.
Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Iacob Backer.

Schepenen.
Dirck Tholinx.
Dr. Matthys Raephorſt.
Dr. Nicolaes Tulp.
Dr. Gerard Schaep.
Ernſt Roeters.
Iacob Vinck.
Ian Huydekooper.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Mr. Gualterus Valckenier.
Treſoriers.
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Symon de Rijck van derGragt.
Pieter Ianſz. Hooft.
Huwelixe Saken.
Reynier Reael.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reken-meeſters.
Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck.
Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Wiſſel-banck.
Henrick Reynſt.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Albert Bas.
Kleyne Saken.
Willem Backer.
Dr. Dirck de Graef.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Banck van Leening.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Pieter Haſſelaer.

Anno 1635.
Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Burgermeeſteren.
Iacob Backer.
Abraham Boom.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Pieter Haſſelaer.

Schepenen.
Dr. Gerrit Schaep.
Ernſt Roeters.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Albert Bas.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Dr. Allard Kloeck.
Reynier Reael.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Treſoriers.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Wees-meeſters.
Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Symon deRyck van der Gragt.
Huwelixe Saken.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Reken-meeſters.
Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck.
Aſſurantie-meeſters.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Wiſſel-banck.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Henrick Reynſt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Kleyne Saken.
Willem Backer.
Dr. Dirck de Graef.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Banck van Leening.
Ian Huydekoper.
Mr. Gualterus Valckenier.

Anno 1636.
Schout.
Dr. Ian ten Grooten-huys.
Burgermeeſteren.
Abraham Boom.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Schepenen.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.
Dr. Allard Kloeck.
Dr. Albertus Coenradus Burg.

Dirck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Dirck Tholinx.
Iacob Vinck.
Dr. Matthys Raephorſt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder*.
Willem Backer.
Dr. Cornelis Witſen.

Treſoriers.

Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broek, &c.*
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. vvn Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Symon de Rijck van derGragt.
Cornelis Bicker, *Hr. van Swieten.*

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Dirck de Graef.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Lucas Iacobſz. Rotgans.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Pieter Haſſelaer.
Henrick Reynſt.
Dr. Albert Bas.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Graef.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper.
Mr. Gualterus Valckenier.

Anno 1637.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
ſterft, daer voor
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broek, &c.*
Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.

Schepenen.

Dirck Tholinx.
Willem Backer.
Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker, *Hr. van Swieten.*
Ian Huydekooper.
Reynier Reael.
Mr. Gualterus Valckenier.
Gerbrand Claeſz Pancras.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Treſoriers.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
is in dit jaer Burgerm. gekoren.
Iacob Backer.
in de Staten Generael en in ſijn plaets.
Abraham Boom.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Symon deRyck van der Gragt.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Dirck de Graef, *ſterft.*
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Nicolaes van Campen.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck, *ſterft.*

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
Dr. Albert Bas.
Dr. Laurens Reael, *Ridder, ſterft.*

Kleyne Saken.

Dr. Cornelis Witſen.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Graef.
Mr. Iacob Dirckſz. Bas.

Banck van Leening.

Iacob Vinck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.

Anno 1638.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Pieter Haſſelaer.
Abraham Boom.
Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Dr. Albertus Coenradus Burg.

Schepenen.

Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker, *Heer van Swieten.*
Iacob Vinck.
Dr. Allard Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Cornelis Witſen.
Mr. Gerard Schaep Pieterſz.
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Treſoriers.

Dr. Gerard Schaep Symonſz.
Henrick Reynſt.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Symon de Rijck van der Gragt.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Preterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Ian van de Poll.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Gerbrand Claeſz. Pancras.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Albert Bas.
Reynier Reael.

Kleyne Saken.

Mr. Gualterus Valckenier.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Graef.
Mr. Iacob Dirckſz. Bas.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Tamen, Blockland, &c.*
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Anno 1639.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Abraham Boom.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Willem Backer.

Schepenen.

Dr. Allerd Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dirck Tholinx.

Henrick Reynſt.
Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Tamen, en Blockland, &c.*
Reynier Reael.
Mr. Gualterus Valckenier.
Dr. Franco van der Meer.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Treſoriers.

Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Symon de Ryck van derGragt.
Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Dr. Iacob Bas Dirckſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
DirckGeurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

AntonyOetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Dr. Albert Bas.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Cornelis de Graef, *Vry-Heervan Suyd-pols-broeck, &c.*
Roelof Bicker.

Banck van Leening.

Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Frans Banning Kock, *Heer van Purmerlaud en Ilpendam.*

Anno 1640.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Gerbrand Claeſz. Pancras.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Iacob Backer.

Schepenen.

Dirck Tholinx.
Roetert Ernſt.
Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Albert Bas.
Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Frans Banning Kocq, *Hr. van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Ian van Heemskerck.
Ian van de Poll.
Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck.*

Treſoriers.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerard Schaep.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Willem Backer.
Symon de Ryck van derGragt.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Hr. van Swieten.*

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Franco van der Meer.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

D. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

AntonyOetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Henrick Reynſt.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Roelof Bicker.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Tamen, Block-land, &c.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Anno 1641.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.

Schepenen.

Ernſt Roeters.
Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Ian Huydekooper, *Ridder Hr. van Tamen, Blockland, &c.*
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Franco van der Meer.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Willem van Ruytenburg.
Roelof Bicker.

Treſoriers.

Abraham Boom.
Willem Backer, *Ridder.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Symon deRyck van der Gragt.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Hr. van Swieten.*
Dr. Albert Bas.

Huwelixe Saken.

Henrick Reynſt.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Zuyd-pols-broeck.*
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
Iacob Bicker Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Iocob Bicker Gerritſz.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.
Dr. Frans Banning Kocq, *Hr. van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Ian van Heemskerk.
Dr. Iohan Roeterſz.
Henrick Bicker.

Banck van Leening.

Iacob Backer.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Op den 13 Februarij 1641. is al-hier op-geregt een Banck van See-ſaken; Waer af deſe onderge-ſchreven de eerſte Commiſſariſen ſijn geweeſt.

See Saken.

Dr. Allard Kloeck.
Ian van de Poll.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Willem van Loon.
Ian Hulft.

Anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vroedtſchap der Stadt Amſterdam.

Anno 1642.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuis.

Burgermeeſteren.

Pieter Haſſelaer.

Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*

Gerbrand Claeſz. Pancras.

Willem Backer.

Schepenen.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Ian Huydekoper, *Ridder, Heer van Tamen, Blockland, &c.*

Dirck Tholinx.

Dr. Albert Bas.

Dr. Allard Kloeck Gerritſz.

Cornelis Bicker, *Hr. van Swieten.*

Mr. Wouter Valckenier.

Dr. Frans Banning Kock, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Mr. Ian van Heemskerck.

Treſoriers.

Abraham Boom.

Dr. Gerard Schaep.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.

Symon de Rijk van der Gragt.

Henrick Dirckſz. Spiegel.

Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broek, &c.*

Huwelixe Saken.

Henrick Reynſt.

Willem van Ruytenburg.

Outgert Pieterſz. Spiegel.

Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Iacob Bicker Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.

Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Anthony Oetgens van Waveren, *Ridder Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*

Iacob Bicker Gerritſz.

Ian Munter.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.

Dr. Franco van der Meer.

Mr. Ioris Iorisz. Backer.

Henrick Bicker.

Dr. Arnout Tholinx Dirckſz.

Banck van Leening.

Iacob Backer.

Iacob Claeſz. Harencarſpel.

See Saken.

Ian van de Poll.

Roelof Bicker.

Lucas Iacobſz. Rotgans.

Dr. Willem van Loon.

Ian Hulſt.

Anno 1643.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Gerbrand Claeſz. Pancras.

Ian Corneliſz. Geelvinck.

Dr. Albertus Coenradus Burg.

Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck.*

Schepenen.

Dirck Tholinx.

Dr. Albert Bas.

Ernſt Roeters.

Henrick Dirckſz. Spiegel.

Albert Dirckſz. Pater.

Mr. Ioris Iorisz. Backer.

Dr. Franco vander Meer.

Roelof Bicker.

Ian van Waveren.

Treſoriers.

Dr. Gerard Schaep.

Dr. Wouter Valckenier.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.

Willem Backer.

Symon de Ryck vander Gragt.

Dr. Allard Kloeck.

Huwelixe Saken.

Henrick Reynſt.

Willem Pieterſz. Ruytenburg.

Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Iacob Bicker Iacobſz.

Ian Michielſz. Blaeu.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Mr. Ian van Heemskerck.

Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren *Ridder, Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*

Iacob Bicker Gerritſz.

Ian Munter.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.

Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Outgert Pieterſz. Spiegel.

Henrick Bicker.

Dr. Arnond Tholinx Dirckſz.

Banck van Leening.

Iacob Backer.

Iacob Claeſz. Harencarſpel.

See Saken.

Dr. Cornelis Witſen.

Ian van de Poll.

Lucas Iacobſz. Rotgans.

Dr. Willem van Loon.

Ian Hulſt.

Anno 1644.

Schout.

Dr. Ian ten Grooten-huys.

Burgermeeſteren.

Ian Corneliſz. Geelvinck.

Pieter Haſſelaer.

Dr. Gerard Schaep.

Mr. Wouter Valckenier.

Schepenen.

Ernſt Roeters.

Henrick Dirckſz. Spiegel.

Iohan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Marſeveen, &c.*

Dr. Allard Kloeck.

Dr. Cornelis Witſen.

Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Dr. Ian van Heemskerck.

Ian van de Poll.

Mr. Willem van Loon.

Treſoriers.

Willem Backer.

Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Zuyd-pols-broeck.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.

Gerbrand Claeſz. Pancras.

Symon de Rijk van der Gragt.

Albert Dirckſz. Pater.

Huwelixe Saken.

Ian van Waveren.

Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Iacob Michielſz Blaeu.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck.*

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Henrick Reynſt.

Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Hr. tot Waveren. Botshol en Ruyge Wilnis.*

Ian Munter.

Iacob

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Iacob Bicker Gerritſz. *Hr. van Engelenburg.*

Kleyne Saken.

Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Franco van der Meer.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Henrick Bicker.
Dr. Arnoud Tholinx Dirckſz.

Banck van Leening.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

See Saken.

Reynier Reael.
Roelof Bicker.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Ian Hulſt.
Dr. Roetert Ernſt.

Deſolate Boedels.

In dit jaer is alhier opgeregt een Kamer van de Deſolate Boedels; *Waer af deſe onder-geſchreven de eerſte Commiſſariſen ſijn geweeſt.*

Cornelis Bicker Gerritſz. *Hr. van Swieten.*
Dr. Albert Bas.
Abel Matthyſz. Burg.
Wolfert van Diemen.
Henrick van Bronchorſt.

Anno 1645.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Pieter Haſſelaer.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Willem Backer.

Schepenen.

Iohan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Albert Bas.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckſz. Pater.
Dr. Franco van der Meer.
Iohan van Waveren.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Henrick Bicker.

Treſoriers.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Mr. Wouter Valckenier.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Symon de Rijck van der Gragt.
Ernſt Roeters.
Dr. Allard Kloeck.
ſterft, daer voor
Cornelis Geelvinck.

Huwelixe Saken.

Dr. Willem van Loon, *ſterft.*
Iacob Bas Dirckſz.
Ian Michielſz. Blaeu.
Mr. Gerard van Hellemond.
Mr. Henrick Hooft.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Bernard Schellinger.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
Iacob Bicker Gerritſz. *Heer van Engelenburg, &c.*
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Dr. Ian van Heemskerck.
Ian van de Poll.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Iacob Bicker Iacobſz.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.

Banck van Leening.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

See Saken.

Reynier Reael.
Roelof Bicker.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Ian Hulſt.
Roetert Ernſt.

Deſolate Boedels.

Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Abel Matthyſz. Burg.
Wolphert van Diemen.
Henrick van Bronckhorſt.

Anno 1646.

Schout.

Pieter Haſſelaer.

Burgermeeſteren.

Gerbrand Claeſz. Pancras.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerard Schaep.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Hr. van Swieten.*

Schepenen.

Dr. Frans Banning Kocq, *Hr. van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckſz. Pater.
Ernſt Roeters.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Roelof Bicker.
Nicolaes Corver.
Bernard Schellinger.
Mr. Andries de Graef.

Treſoriers.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Mr. Wouter Valckenier.

Wees-meeſters.

Willem Backer.
Symon de Rijck van der Gragt.
Dr. Albert Bas.
Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Willem van Ruytenburg, *Hr. van Vlaerdingen, &c.*
Iacob Bas.
Ian Michielſz. Blaeu.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Iacob Klaeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
Ian Munter.
Iacob Bicker Gerritſz. *Heer van Engelenburg, &c.*
ſterft den 28 July.

Kleyne Saken.

Ian van Waveren.
Outgert Pieterſz. Spidgel.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Cornelis Ianſz. Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Banck van Leening.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

See Saken.

Reynier Reael.
Henrick Bicker.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
ſterft den 20. November.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Gerrit van Hellemond.

Deſolate Boedels.

Dr. Cornelis Witſen.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Henrick van Bronckhorſt.
ſterft den 20. July.

Ian

Ian Hulſt.
Mr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*

Anno 1647.

Schout.

Pieter Haſſelaer.

Burgermeeſteren.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
Willem Backer.
Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Albert Bas.

Schepenen.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Franco van der Meer.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Ian Bicker Gerritſz.
Dr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*
Dr. Frans Reael.

Treſoriers.

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Cornelis Bicker Gerritſz. *Hr. van Swieten.*

Wees-meeſters.

Dr. Gerard Schaep.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Symon de Rijck van der Gragt.
Albert Dirckſz. Pater.

Huwelixe Saken.

Roelof Bicker.
Mr. Andries de Graef.
Dr. Iacob Bas.
Is den 16. Marty gecommitteerd in 't Collegie ter Admiraliteyt in Seeland, in ſijn plaets quam
Iacob Franſz. Hinloopen.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Gerrit Claeſz. Haſſelaer.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
Nicolaes Corver.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Ian van Waveren.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Cornelis Ianſz. Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Banck van Leening.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.

See Saken.

Reynier Reael.
Henrick Bicker.
Ian Michielſz. Blaeu.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Gerard van Hellemond.

Deſolate Boedels.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Bernard Schellinger.
Ian Hulſt.
Iacob Iacobſz. Roch.
Dr. Gillis Valckenier.

Anno 1648.

Schout.

Pieter Haſſelaer.

Burgermeeſteren.

Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*

Schepenen.

Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Dr Cornelis Witſen.
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Ian van Waveren.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Henrick Bicker.
Bernard Schellinger.

Treſoriers.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Wees-meeſters.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Albert Bas.
Is den 27. February gecommitteerd in de Admiraliteyt alhier, in ſijn plaets quam
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Symon de Rijck van der Gragt.
Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Roelof Bicker.
Mr. Andries de Graef.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Iacob Franſz. Hinloopen.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Is den 30. October gecommitteerd in de Wiſſel-bank, in ſijn plaets quam
Mr. Lambert Reynſt.
Gerrit Claeſz. Haſſelaer.

Aſſurantie-meeſters.

Dirck Geurtſz. van Beuningen.
ſterft den 19. November.
Nicolaes van Loon.
Ian Michielſz. Blaeu.
ſterft den 20. July, in ſijn plaets quam
Iacob van Neck.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
ſterſt den 29 Junij, in ſijn plaets quam den 30. October
Cornelis de Vry.
Nicolaes Corver.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Ian van de Poll.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Cornelis Ianſz. Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Banck van Leening.

Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.
Mr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*

See Saken.

Reynier Reael.
ſterft den 18 April, in ſijn plaets quam
Mr. Coenraed Burg.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
is den 28. Februarij gecommitteert in de Admiraliteyt in het Noorder quartier, daer voor quam
Mr. Symon van Hoorn.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Gerrit van Hellemond.
Michiel Pancras.

Deſolate Boedels.

Ian Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Reael.
Ian Hulſt.
Iacob Iacobſz. Roch.
Dr. Gillis Valckenier.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Anno 1649.

Schout.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*

Burgermeeſteren.

Gerbrand Claeſz. Pancras.
ſterft den 1 *November.*

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*

Dr. Andries Bicker Gerritſz. *Hr. van Engelenburg, &c.*

Pieter Haſſelaer.

Schepenen.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Albert Dirckſz. Pater.

Henrick Dirckſz. Spiegel.

Dr. Franco van der Meer.

Ian van de Poll.

Mr. Andries de Graef.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Mr. Coenraed Burgh.

Dr. Gillis Valckenier.

Treſoriers.

Cornelis de Graef, *Vry Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*

Cornelis Bicker Gerritſz. *Hr. van Swieten.*

Wees-meeſters.

Ian Corneliſz. Geelvinck.

Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.

Dr. Cornelis Witſen.

Nicolaes Corver.

Huwelixe Saken.

Bernard Schellinger.

Mr. Henrick Hooft.

Cornelis Dirckſz. Abba.

Iacob Franſz. Hinloopen.

Dr. Iean van Hellemond.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Mr. Lambert Reynſt.
is den 1 *November tot Raed ter Admiraliteyt in 't Noorder quartier gekoren.*

Aſſurantie-meeſters.

Nicolaes van Loon.

Gerrit Claeſz. Haſſelaer.

Iacob van Neck.

Wiſſel-banck.

Ian van Waveren.

Cornelis de Vry.

Ian Munter.

Kleyne Saken.

Roelof Bicker.

Outgert Pieterſz. Spiegel.

Cornelis Geelvinck.

Nicolaes Pancras.

Frans van Waveren.

Banck van Leening.

Mr. Wouter Valckenier.

Dr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*

See Saken.

Henrick Bicker.

Mr. Symon van Hoorn.

Dr. Roetert Ernſt.

Dr. Gerrit van Hellemond.

Michiel Pancras.

Deſolate-Boedels.

Ian Bicker.

Dr. Frans Reael.

Ian Hulft.

Dr. Pelgrom ten Grotenhuys.

Iacob Iacobſz. Roch.

Anno 1650.

Schout.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*

Burgermeeſteren.

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Bots-hol en Ruyge Wilnis, &c.*

Mr. Wouter Valckenier.
ſterft den 23. *Julij, in ſijn plaets quam den* 16. *Auguſti*

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Nicolaes Corver.

Schepenen.

Henrick Dirckſz. Spiegel.

Ian van de Poll.

Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*

Dr. Cornelis Witſen.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Mr. Gerard Reynſt.

Mr. Symon van Hoorn.

Gerrit Claeſz. Haſſelaer.

Nicolaes Pancras.

Treſoriers.

Dr. Andries Bicker Gerritſz. *Hr. van Engelenburg, &c.*
Is den 20. *July gecommitteerd in de Admiral. alhier, in ſijn plaets quam*
Pieter Haſſelaer.
ſterft den 5. *February* 1651.

Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck, &c.*

Wees-meeſters.

Ian Corneliſz. Geelvinck.

Pieter Haſſelaer.
Deſe wierd den 3. *Auguſti in plaets van* Andries Bicker Gerritſz. *tot Treſorier gekoren, in ſijn plaets quam den* 11. *Octob.*

Dr. Cornelis Boom.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Bernard Schellinger.

Outgert Pieterſz. Spiegel.
ſterft den 22. *May.*

Mr. Henrick Hooft.

Cornelis Dirckſz. Abba.

Iacob Franſz. Hinloopen.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Nicolaes van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Nicolaes van Loon.

Iacob van Neck.

Iacob Valckenier.

Wiſſel-banck.

Ian van Waveren.

Cornelis de Vry.
ſterft den 9. *September.*

Ian Munter.

Kleyne Saken.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Is Burgermeeſter gekoren in plaets van Mr. Wouter Valckenier, *den* 16. *Auguſti.*

Albert Dirckſz. Pater.

Roelof Bicker.

Coenraed Burg.

Dr. Gerrit van Hellemond.

Cornelis Ianſz. Geelvinck.

Frans van Waveren.

Banck van Leening.

Mr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*

Dr. Gillis Valckenier.

See Saken.

Henrick Bicker.

Mr. Ioachim Rindorp.

Dr. Roetert Ernſt.

Michiel Prancras.

Dr. Ioan van Hellemond.

Deſolate Boedels.

Ian Bicker Gerritſz.

Dr. Frans Reael.

Ian Hulft.

Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.

Iacob Iacobſz. Roch.

Anno 1651.

Schout.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck*, &c.

Bur-

Burgermeeſteren.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam, &c.*

Willem Backer, *Ridder.*

Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*

Dr. Cornelis Boom.

ſterft den 22. *Auguſti, en is in ſijn plaets gekomen den* 9 *September*

Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerſeveen, &c.*

Schepenen.

Dr. Cornelis Ian Witſen.

Mr. Symon van Hoorn.

Albert Dirckſz. Pater.

Bernard Schellinger.

Ian Bicker Gerritſz.

Dr. Frans Reael.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Mr. Coenraed Burg.

Dr. Iohan Blaeu.

Treſoriers.

Pieter Haſſelaer.

ſterft den 5. *February, in ſijn plaets quam*

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*

Nicolaes Corver.

Wees-meeſters.

Ian Corneliſz. Geelvinck.

ſterft den 9. *November, voor hem quam den* 21. *dito*

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.

Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*

Is den 9. *September Burgermeeſter geworden.*

Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Dr. Gerrit Reynſt.

Mr. Henrick Hooft.

Cornelis Dirckſz. Abba.

Iacob Franſz. Hinloopen.

Michiel Pancras.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Roelof Bicker.

Is den 28. *October geworden Commiſſaris van de See Saken; in ſijn plaets is gekomen*

Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*

Nicolaes van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Nicolaes van Loon.

Iacob van Neck.

Iacob Valckenier.

Wiſſel-banck.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

is Wees-meeſter geworden den 21. *Novemb. daer voor quam*

Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Ian van Waveren.

Ian Munter.

Kleyne Saken.

Gerrit Claeſz. Haſſelaer.

Nicolaes Pancras.

Dr. Roetert Ernſt.

Dr. Gerrit van Hellemond.

Cornelis Geelvinck.

Mr. Frans van Waveren.

Is gecommitteerd in de Admiraliteyt in Seeland, in ſijn plaets is gekomen den 21. *July*

Mr. Laurens Backer.

Hans Bontemantel.

Banck van Leening.

Mr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven*, &c.

Dr. Ian Valckenier.

See Saken.

Henrick Bicker.

ſterft den 22. *October in ſijn plaets quam den* 28 *dito*

Roelof Bicker.

Mr. Ioachim Rindorp.

Dr. Ioan van Hellemond.

Cornelis van Vlooswijck.

Dirck de Lange.

Deſolate Boedels.

Ian van de Poll.

Dr. Gillis Valckenier.

Ian Hulſt.

Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.

Iacob Roch.

Anno 1652.

Schout.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck*, &c.

Burgermeeſteren.

Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck*, &c.

Dr. Gerard Schaep, *Hr. tot Cortenhoef*, &c.

Nicolaes Corver.

Dr. Franco van der Meer.

Schepenen.

Albert Dirckſz. Pater.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Dr. Gillis Valckenier.

Nicolaes Pancras.

Cornelis van Vlooswijk.

Dr. Gerrit van Hellemond.

Iacob Franſz. Hinloopen.

Treſoriers.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis*, &c.

Is gecommitteerd in de Admiraliteyt alhier den 3. *July, in ſijn plaets quam*

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Willem Backer, *Ridder.*

ſterft den 5. *October.*

Wees-meeſters.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Is in Julio tot Treſorier gekoren, voor hem quam

Dr. Cornelis Ian Witſen.

Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*

Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.

Ioan van de Poll.

Huwelixe Saken.

Dr. Gerrit Reynſt.

Dr. Ioan Blaeu.

Mr. Henrick Hooft.

Cornelis Dirckſz. Abba.

Michiel Pancras.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Mr. Coenraed Burg.

Nicolaes van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Iacob van Neck.

Ian Hulſt.

Iacob Valckenier.

Wiſſel-banck.

Ian van Waveren.

Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Ian Munter.

Kleyne Saken.

Mr. Symon van Hoorn.

Gerard Heſſelaer.

Cornelis Geelvinck.

Dr. Roetert Ernſt.

Hans Bontemantel.

Dr. Laurens Backer.

Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*

Banck van Leening.

Mr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*

Is in de Generaliteyts Rekenkamer gecommitteerd, en in ſijn plaets gekoren

Dr. Frans Reael.

Dr. Ioan Valckenier, *ſterft.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

See Saken.
Roelof Bicker.
Bernard Schellinger.
Mr. Ioachim Rendorp.
Dr. Ioan van Hellemond.
Dirck de Lange.
Is geworden Generael over de Cerchers.
Pieter Trip.
Deſolate Boedels.
Dr. Cornelis Ian Witſen.
Dr. Ian Bicker Gerritſz.
Nicolaes van Loon.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Iacob Roch.

Anno 1653.

Schout.
Cornelis de Vlaming van Ouds-hoorn, *Ridder, Hr. van Ouds-hoorn en Gnephoeck, &c.*
Burgermeeſteren.
Nicolaes Corver.
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Ian Bicker Gerritſz.
ſterft den 9. May, en in ſijn plaets den 16 Juny
Ioan van de Poll.
Dr. Cornelis Ian Witſen.
Schepenen.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Gillis Valckenier.
Ian van Waveren.
Mr. Symon van Hoorn.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Ioan Blaeu.
Nicolaes van Loon.
Ian Munter.
Dr. Roetert Ernſt.
Treſoriers.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Franco van der Meer.
ſterft in Auguſto.
Wees-meeſters.
Dr. Gerard Schaep, *Hr. tot Cortenhoef, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.
Albert Dirckſz. Pater.
Ian van de Poll.
Word Burgermeeſter den 16. Juny, voor hem quam den 21. July
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Huwelixe Saken.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijk, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Iacob Franſz. Hinloopen.

Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Michiel Pancras.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Iacob Valckenier.
Reken-meeſters.
Hans Bontemantel.
Nicolaes van Waveren.
Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Ian Hulſt.
Dr. Ian Veneman.
Wiſſel-banck.
Mr. Gerrit Reynſt.
Nicolaes Pancras.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
Kleyne Saken.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Mr. Iſaäc Paeu, *Hr. van Agtienhoven*, &c.
Is Penſionaris van Enckhuyſen geworden, in ſijn plaets quam den 12. July
Ionas Hudden.
Mr. Coenraed Burg.
Mr. Ioachim Rendorp.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*
Dr. Philips Wevering.
Ian Bicker Andrieſz.

Banck van Leening.
Roelof Bicker.
Bernard Schellinger.

See Saken.
Dr. Gerard Schaep Pieterſz.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Is den 12. July Wees-meeſter geworden, voor hem quam
Dr. Ian van Hartogvelt.
Iacob Iacobſz. Roch.
Dr. Ioan van Hellemond.
Pieter Trip.

Deſolate Boedels.
Dr. Frans Reael.
Mr. Gerrit van Hellemond.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Pelgrom ten Grotenhuys.
Dr. Wigbolt Slicher.

Anno 1654.

Schout.
Cornelis de Vlaming van Ouds-hoorn, *Ridder, Hr. van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Burgermeeſteren.
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
ſterft den 1. January 1655.

Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*
ſterft den 15. Septemb. 1654 in ſijn plaets quam den 30. dito
Albert Dirckſz. Pater.
Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.
Schepenen.
Mr. Symon van Hoorn.
Dr. Ioan Blaeu.
Bernard Schellinger.
Dr. Frans Reael.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Mr. Coenraed Burgh.
Dr. Gerrit Reynſt.
Nicolaes Pancras.
Hans Bontemantel.
Treſoriers.
Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck, &c.*
Nicolaes Corver.
ſterft den 8. September, in ſijn plaets komt den 21 dito
Ioan van de Poll.
Wees-meeſters.
Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Ioan van de Poll.
Is den 21. September Treſorier geworden, voor hem komt
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Albert Dirckſz. Pater.
Word den 30. September Burgermeeſter, daer voor komt den 5. October.
Mr. Gerrit van Hellemond.
Huwelixe Saken.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Iacob Roch.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Nicolaes van Loon.
Iacob Valckenier.
Reken-meeſters.
Michiel Prancras.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*
Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Ian Hulſt.
Iacob Servaes.
Wiſſel-banck.
Ian Munter.
Pieter Trip.

Kleyne

Kleyne Saken.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Is in September Wees-meeſter geworden, en in ſijn plaets gekomen den 9. January 1655.

Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian van Waveren.
Mr. Ioachim Rendorp.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ian Bicker Andrieſz.
Dr. Wigbolt Slicher.
Dirck Tulp.

Banck van Leening.
Roelof Bicker.
Iacob Franſz. Hinloopen.

See Saken.
Dr. Gerrit Schaep Pieterſz.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Ioan van Hellemond.
Nicolaes van Waveren.
Dr. Ian Veneman.

Deſolate Boedels.
Dr. Gerard van Hellemond.

Is den 5. Octob. Wees-meeſter geworden, en in ſijn plaets gekomen.

Iacob Reynſt.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Mr. Frans van Waveren.
Zacharias Rothe.

Anno 1655.

Schout.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck*, &c.

Burgermeeſteren.
Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen*, *&c.*
Cornelis de Graef, *Vry Heer van Suyd-pols-broeck*, *&c.*
Ioan van de Poll.
Henrick Dirckſz. Spiegel.

Schepenen.
Bernard Schellinger.
Dr. Frans Reael.
Mr. Gillis Valckenier.
Ioan Munter.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Willem Backer.
Ioan Hulft.
Mr. Lambert Reynſt.
Dirck Tulp.

Treſoriers.
Dr. Nicolaes Tulp.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wees-meeſters.
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Ian van Waveren.
Dr. Gerrit van Hellemond.

Huwelixe Saken.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broek en Papen-koop*, *&c.*
Mr. Ioachim Rendorp.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*
Fredrick Alewijn.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Valckenier.
Iacob Roch.
Philips Wevering.

Reken-meeſters.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Michiel Pancras.
Dr. Ian van Hartogveld.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.
Dr. Gerrit Reynſt.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
Pieter Trip.

ſterft den 20. Juny, in ſijn plaets komt den 21. Auguſti

Henrick Roeters.

Kleyne Saken.
Mr. Coenraed Burg.
Hans Bontemantel.
Cornelis Geelvinck.
Mr. Henrick Hooft.
Mr. Frans van Waveren.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Willem Schrijver.

Banck van Leening.
Dr. Gerard Schaep Pieterſz.
ſterft den 21 Juny.
Roelof Bicker.
Iacob Franſz. Hinloopen.

See Saken.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Ian Veneman.
Zacharias Rothe.
Iacob Reynſt.
Henrick Roeters.

Is den 21. Auguſti in de Wiſſel-banck gekoren, en in ſijn plaets

Dirck Spiegel.

Deſolate Boedels.
Nicolaes Pancras.
Nicolaes van Loon.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Dr. Ioan van Hellemond.
Nicolaes van Waveren.

Anno 1656.

Schout.
Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.
Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck*, *&c.*
Dr. Nicolaes Tulp.
Cornelis van Vlooſwijck, *Hr. van Vlooſwijck, Diemer-broek en Papen-koop*, *&c.*
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck*, *&c.*

Schepenen.
Mr. Gillis Valckenier.
Dr. Roetert Ernſt.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Mr. Symon van Hoorn.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Ioan Blaeu.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
ſterft den 23. Marty, in ſijn plaets komt den 11. Aprilis
Mr. Ioachim Rendorp.
Mr. Henrick Hooft.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*

Treſoriers.
Ioan van de Poll.
Dr. Cornelis van Dronckelaer

Wees-meeſters.
Alberd Dirckſz. Pater.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Ioan van Waveren.
Mr. Gerrit van Hellemond.

Huwelixe Saken.
Hans Bontemantel.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Fredrick Alewijn.
Mr. Ioan Six.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.
Mr. Philips Wevering.

Reken-meeſters.
Cornelis Geelvinck.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Michiel Pancras.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.
Ian Munter.
Henrick Roeters.

Kleyne Saken.
Nicolaes van Loon.
Dirck Tulp.
Mr. Ioachim Rendorp.

Is den 11. April Schepen geworden, en in ſijn plaets gekomen
Dr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Willem Schrijver.
Mr. Frans van Waveren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Dr. Ian van Hartogveld.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Banck van Leening.
Roelof Bicker.
Iacob Franſz. Hinloopen.
Dr. Willem Backer.

Is den 11. *Novemb. geworden Raed ter Admiraliteyt in Seeland, en den* 3. *December in ſijn plaets gekoren*
Dr. Arnout Tholinx.
See Saken.
Ian Hulſt.
Dr. Ian Veneman.
Zacharias Rohe.
ſterſt, daer voor den 1. *December*
Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*
Iacob Reynſt.
Dirck Spiegel.
Deſolate Boedels.
Mr. Coenraed Burg.
Nicolaes Pancras.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Dr. Ioan van Hellemond.
Nicolaes van Waveren.

Anno 1657.

Schout.
Mr. Lambert Reynſt.
Burgermeeſteren.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broek en Papen-koop, &c.*
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Mr. Andries de Graef.
Schepenen.
Mr. Symon van Hoorn.
Mr. Henrick Hooft.
Dr. Frans Reael.
Mr. Coenraed Burg.
Nicolaes van Loon.
Ioan Hulſt.
Dr. Ioan van Hellemond.
Cornelis Geelvinck.
Nicolaes Pancras.
Treſoriers.
Ioan van de Poll.
Dr. Nicolaes Tulp.
Wees-meeſters.
Albert Dirckſz. Pater.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Ian van Waveren.
Mr. Gerrit van Hellemond.
ſterſt in Januario 1658.
Huwelixe Saken.
Hans Bontemantel.
Fredrick Alewijn.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Dr. Arnoud Tholinx.
Ian Hinloopen.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.
Mr. Philips Wevering.
Reken-meeſters.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Dr. Ioan Blaeu.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.
Wiſſel-banck.
Dr. Gerrit Reynſt.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Ian Munter.
Kleyne Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*
Mr. Ioachim Rendorp.
Willem Schrijver.
Dr. Ian van Hartoghveld.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Ioan Six.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Banck van Leening.
Bernard Schellinger.
Iacob Franſz. Hinloopen.
See Saken.
Gerard Haſſelaer.
Iacob Reynſt.
Henrick Roeters.
Dirck Spiegel.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*
Deſolate Boedels.
Nicolaes Pancras.
Dirck Tulp.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Nicolaes van Waveren.

Anno 1658.

Schout.
Mr. Lambert Reynſt.
Burgermeeſteren.
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Cornelis Ian Witſen.
Ioan van de Poll.
Schepenen.
Dr. Frans Reael.
Mr. Coenraed Burg.
Dr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Dr. Roetert Ernſt.
Mr. Ioachim Rendorp.
Fredrick Alewijn.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Cornelis Backer.
Treſoriers.
Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.
Wees-meeſters.
Albert Dirckſz. Paeter.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Ian van Waveren.
Huwelixe Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*
Dr. Ioan van Hellemond.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Dr. Arnoud Tholinx.
Ioan Reael.
Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.
Mr. Philips Wevering.
Reken-meeſters.
Dr. Ioan Blaeu.
Nicolaes van Loon.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.
Wiſſel-banck.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dr. Gerrit Reynſt.
ſterſt den 29. *Juny, in ſijn plaets komt den* 7. *September.*
Ioan Hulſt.
Ioan Munter.
Kleyne Saken.
Ioan Hulſt.
Gaet den 7. *September over in de Wiſſel-banck, komt, den* 10. *dito in ſijn plaets.*
Iacob Trip.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ian van Hartogveld.
Mr. Ioan Six.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder,*
Ian Hinloopen.
Mr. Ian Beernd Schaep.
Banck van Leening.
Bernard Schellinger.
Iacob Franſz. Hinloopen.
See Saken.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Iacob Reynſt.
Henrick Roeters.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*
Deſolate Boedels.
Dirck Tulp.
Michiel Pancras.

Cor-

Cornelis Dirckſz. Abba.
Nicolaes van Waveren.
Dirck Spiegel.

Anno 1659.

Schout.

Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.

Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck, &c.*
Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Mr. Symon van Hoorn.

Schepenen.

Mr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Nicolaes van Loon.
Hans Bontemantel.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ian van Hartogveld.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Mr. Ian Beernd Schaep.

Treſoriers.

Dr. Cornelis Ian Witſen.
Dr. Nicolaes Tulp.

Wees-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
ſterft den 7. *Marty, in ſijn plaets komt*
Bernard Schellinger.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Mr. Ioris Iorìſz. Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*

Huwelixe Saken.

Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*
Dr. Ioan van Hellemond.
Mr. Philips Wevering.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Dr. Arnoud Tholinx.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Cornelis Dirckſz. Abba.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.

Reken-meeſters.

Dr. Ioan Blaeu.
Fredrick Alewijn.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.

Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.

Ioan van de Poll.
Ioan Munter.
Ioan Hulft.

Kleyne Saken.

Dr. Roetert Ernſt.
Dirck Tulp.
Iacob Reynſt.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder,*
Ian Hinloopen.
Iacob Trip.
Ioan Reael.
ſterft, daer voor den 16. *Octob.*
Mr. Sybrand Valckenier.

Banck van Leening.

Bernard Schellinger.
Is in Martio Wees-meeſter geworden, daer voor
Dr. Fredrick de Vries.
Iacob Franſz. Hinloopen.

Is geworden Caſteleyn tot Purmerend, daer voor den 16. *Octob.*

Cornelis Backer.

See Saken.

Gerard Haſſelaer.
Cornelis Backer.

Is den 16. *October in de Banck van Leening gecommitteerd, en in ſijn plaets*

Mr. Cornelis Cloeck.
Henrick Roeters.
Mr. Ioan Six.
Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*

Deſolate Boedels.

Michiel Pancras.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Dr. Pelgrom tenGrootenhuys.
Nicolaes van Waveren.
Dirck Spiegel.

Anno 1660.

Schout.

Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.

Ian Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen, &c.*
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broek en Papen-koop, &c.*
Cornelis de Vlaming vanOudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*
Mr. Andries de Graef.

Schepenen.

Nicolaes van Loon.
Mr. Henrick Hooft.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Roetert Ernſt.
Fredrick Alewijn.
Nicolas R. van Capelle.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
ſterft den 11. *November.*

Mr. Cornelis Kloeck.
Dirck Spiegel.

Treſoriers.

Dr. Gerard Schaep, *Heer tot Cortenhoef, &c.*
Dr. Cornelis Ian Witſen.

Wees-meeſters.

Dr. Nicolaes Tulp.
Mr. Ioris Iorìſz. Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.

Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neerdijck.*
Dr. Iean van Hellemond.
Mr Philips Wevering.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Dr. Arnout Tholinx.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Cornelis Dirckſz. Abba.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.

Reken-meeſters.

Iacob Iacobſz. H[illegible]
Mr. Nicolaes Opmeer.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.

Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.

Ioan van de Poll.
Ioan Munter.
Ioan Hulft.

Kleyne Saken.

Dr. Frans Reael.
Dirck Tulp.
Mr. Ian Beernd Schaep.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Ian Hinloopen.
Iacob Trip.
Mr. Sybrand Valckenier.

Banck van Leening.

Cornelis Backer.
Mr. Fredrick de Vries.

See Saken.

Cornelis Geelvinck.
Dr. Ioan van Hartogveld.
Henrick Roeters.
Mr. Ioan Six.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*

Deſolate Boedels.

Mr. Coenraed Burg.
Dr. Ioan Blaeu.
Mr. Ioachim Rendorp.
Nicolaes van Waveren.
Iacob Reynſt.

Anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vroedtſchap der Stadt Amſterdam.

Anno 1661.

Schout.

Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.

Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*

Dr. Gerard Schaep, *Hr. van Kortenhoef, &c.*

Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck, &c.*

Ioan van de Poll.

Schepenen.

Gerard Haſſelaer.

Dr. Roetert Ernſt.

Dr. Gillis Valckenier.

Nicolaes Pancras.

Mr. Ioachim Rendorp.

Dr. Ioan van Hellemond.

Cornelis Backer.

Ioan Hinloopen.

Mr. Iacob Boreel, *Heer van St. Aegt, &c.*

Treſoriers.

Witſen.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*

Wees-meeſters.

Dr. Nicolaes Tulp.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Ioan van Waveren, *Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*

Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.

Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*

Fredrick Alewijn.

Cornelis Dirckſz. Abba.

Mr. Philips Wevering.

Dr. Arnoud Tholinx.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Dr. Ioan van Hartoghveld.

Iacob Roch.

Iacob Valckenier.

Reken-meeſters.

Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Mr. Nicolaes Opmeer.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.

Iacob van Neck.

Iacob Servaes.

Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.

Mr. Coenraed Burg.

Ioan Munter.

Ioan Hulft.

Kleyne Saken.

Dr. Frans Reael.

Dirck Tulp.

Is den 16. November gecommitteerd in de Banck van Leening, daer voor

Iacob van Neck Iacobſz.

Dirck Spiegel.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*

Iacob Trip.

Mr. Sybrand Valckenier.

Banck van Leening.

Mr. Ian Beernd Schaep.

Is den 27. October ter Admiraliteyt in 't Noorder-quartier gecommitteerd, daer voor

Dirck Tulp.

Mr. Fredrick de Vries.

See Saken.

Cornelis Geelvinck.

Mr. Cornelis Kloeck.

Henrick Roeters.

Mr. Ioan Six.

Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*

Deſolate Boedels.

Dr. Ioan Blaeu.

Nicolaes R. van Capelle.

Nicolaes van Waveren.

Iacob Reynſt.

Ioan Anſlo.

Anno 1662.

Schout.

Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.

Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck, &c.*

Dr. Cornelis Witſen.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck.*

Mr. Henrick Hooft.

Schepenen.

Dr. Gillis Valckenier.

Nicolaes Pancras.

Nicolaes van Loon.

Ioan Munter.

Dr. Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerſeveen en Neerdijck, &c.*

Nicolaes R. van Capelle.

Henrick Roeters.

Nicolaes van Waveren.

Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*

Treſoriers.

Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*

Ioan van de Poll.

Wees-meeſters.

Dr. Nicolaes Tulp.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Ioan van Waveren, *Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*

Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.

Fredrick Alewijn.

Ioan Hinloopen.

Cornelis Dirckſz. Abba.

Mr. Philips Wevering.

Dr. Arnoud Tholinx.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Dr. Ioan van Hartogveld.

Iacob Roch.

Iacob Valckenier.

Reken-meeſters.

Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Mr. Nicolaes Opmeer.

Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.

Iacob van Neck.

Iacob Servaes.

Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.

Mr. Coenraed Burg.

Ioan Hulft.

Cornelis Backer.

Kleyne Saken.

Dr. Frans Reael.

Dirck Spiegel.

Mr. Iacob Boreel, *Hr. van St. Aegt, &c.*

Iacob van Neck Iacobſz.

Iacob Trip.

Dr. Gerard Bors.

Ioan de Vries.

Banck van Leening.

Dirck Tulp.

Mr. Ioachim Rendorp.

See Saken.

Cornelis Geelvinck.

Mr. Cornelis Kloeck.

Dr. Ioan ten Grootenhuys.

Mr. Ioan Six.

Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*

Deſolate Boedels.

Dr. Ioan Blaeu.

Dr. Ioan van Hellemond.

Iacob Reynſt.

Mr. Sybrand Valkenier.

Mr. Ian Munter, *de jonge.*

Anno 1663.

Schout.

Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.

Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*

Ioan van de Poll.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.

Mr. Symon van Hoorn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Vroedtſchap der Stadt Amſterdam.

Schepenen.
Ioan Munter.
Dr. Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerſeveen en Neerdijck, &c.*
Mr. Coenraet Burg.
Dr. Roetert Ernſt.
Ioan Hulft.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Dr. Ioan van Hartogveld.
Mr. Gerrit Bors.
Mr. Willem van Loon.

Treſoriers.
Dr. Gerard Schaep, *Heer tot Kortenhoef, &c.*
Dr. Cornelis Ian Witſen.

Wees-meeſteren.
Mr. Henrick Hooft.
Mr. Ioris Backer.
Ioan van Waveren, *Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.
Fredrick Alewijn.
Ioan Hinloopen.
Dr. Aernoud Hooft, Ridder.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Iacobus Trip.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Nicolaes van Waveren.
Iacob Rog.
Jacob Valckenier.

Reken-meeſters.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Nicolaes R. van Capelle.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.
Jacob van Neck.
Jacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.
Gerard Claeſz. Haſſelaer.
Cornelis Backer.
Hendrick Roeters.

Kleyne Saken.
Dr. Frans Reael.
Mr. Jacob Boreel, *Heer van* St. *Aegt, &c.*
Mr. Philips Wevering.
Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*
Mr. Sybrant Valckenier.
Joan de Vries.
Mr. Joan Munter, *de jonge.*

Banck van Leeninge.
Dirck Tulp.
Mr. Joachim Rendorp.

Zee Saken.
Cornelis Geelvinck.
Mr. Cornelis Kloeck.
Jacob van Neck Jacobſz.
Dr. Joan ten Grotenhuys.
Joan Six.

Deſolate Boedels.
Dr. Johan Blaeu
Dr. Joan van Hellemond.
Dirck Spiegel.
Jacob Reynſt.
Dr. Arnoud Tholinx.

Anno 1664.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

NAMEN
Van de Penſionariſen der Stad Amſtelredam tſedert den jare 1511. tot deſen tegenwoordigen tijdt.

1511.
Mr. Pieter Oly van Hoorn.
1512.
Mr. Cornelis van Bergen.
1525.
Mr. Cornelis Bogaerd.
1535.
Mr. Andries Iacobſz. van Naerden.
1541.
Mr. Henrick van der Molen.
1542.
Mr. Floris van Hoegaerden.
1547.
Mr. Adriaen Sandelijn.
1553.
Mr. Reynier Swijn van 's Hartogen-boſch.
1556.
Mr. Ian Prins.
1564.
Mr. Martijn van Blocklandt, van Montfoort.
1578.
Mr. Reynier Corneliſz.
en
Mr. Ruys Klaeſz.
1584.
Dr. Nicaſius Sylla.
1585.
Mr. Ian van Warke.
1601.
Dr. Albert de Veer.
1611.
Dr. Adriaen Paeu.

Deſe is beroepen tot 't Rekenmeeſterſchap deſer Provintie Anno 1627. en daer na geworden Raed-penſionaris van 't Landt in plaets van A. Duyck.

1628.
Mr. Willem Boreel, *Heer in Duyn-boeck.*
M. Cornelis Boom.
1650.
Mr. Coenraed van Beuningen.
Mr. Pieter Vogeleſang.
1660.
Mr. Pieter de Groot.

NAMEN
Van de Secretariſen der Stadt Amſtelredam tſedert den jare 1498. tot deſen tegenwoordigen tijdt.

1498.
Ian Huybertſz.
1503.
Lockhorſt.
K. I. Mynne.
1505.
I. Banning.
1507.
Gysbert Dirckſz. van Weeſp.
1520.
Ian Cort Ianſz.
1523.
Mr. Andries Jacobſz.
1527.
Franc Delft.
1529.
Mr. Gerrit Boel.
Dirck Wouterſz.
1539.
Lambert Hensbergen.
Mr. Floris van Hoegaerden.
1540.
Mr. Frans van Delft.
1544.
Ian Wouterſz.
Ian Gerritſz. Boel.
Claes Hillebrand *Gillis Sobbetjes Soon.*
1553.
Ian Beth Iacobſz.
Mr. Pieter Vloots.
1564.
Willem Foppen.
1565.
Willem Pieterſz. van Brugge.
1568.
Mr. Willem van der Meer.
1574.
Mr. Cornelis Claeſz. Baptiſt.
1578.
Bartholomeus van der Wiere.
1580.
Gerrit Cornelis Coppeſz.
Lambert Corneliſz. Optie.
1583.
Lambert Vloots.
Frans Volckertſz. Coornhart.
1587.
Mr. Gedeon Fallet.
1588.
Dr. Albert de Veer.
1594.
Mr. Iacob van der Does.
Iacob de Haen.
Salomon Hendrickſz.
1601.
Gerrit Roſeboom.
1603.
Barent Ianſz. van Wyhen.
1611.
Mr. Melchior Bouwer.
Dr. Ian de Veer.
1617.
Dr. Gualterus Valckenier.
Is Anno 1634. *Schepen gekoren.*
1620.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Deſe heeft ſijnen dienſt (na dat hy die twee jaren hadde bekleet) gequiteert, en ſijn in ſijn plaets geſtelt
1622.
Ian Franſz. Bruyning.
en
Mr. Daniël Moſtart.
1625.
Boudewijn Kortenhoef.
1626.
Mr. Fredrick de Vries.
1632.
Bartholomeus Reael.
1634.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
en
Iacob Bruyning.
Sijn beyde gekomen in plaets van Dr. Gualterus Valckenier.
Anno 1638. *is* Mr. Joris Joriſz. Backer *Schepen geworden, in ſijn plaets quamen*
1638.
Pieter Haſſelaer.
en
Dr. Willem Ioriſz. Backer.
1642.
Mr. Ian Roeterſz.
1643.
Mr. Coenraed van Beuningen.
1645.
Mr. Gerard Hulft.
1647.
Lieve van Loon.
1650.
Mr. Ian Kloeck.
1652.
Cornelis Backer.
Is Anno 1658. *Schepen geworden.*
1652.
M. Ian Corver.
1654.
Nicolaes Nicolaï.
Hendrick van Bronchorſt.
1655.
Mr. Otto Bas.
Mr. Dirck Schaep.
Dr. Wigbolt Slicher.
Mr. Steven van der Hagen.
Mr. Iacob de Vogelaer.
1656.
Ian Witſen.
1661.
Mr. Cornelis de Vries.
Mr. Harmen van de Poll.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

NAMEN
Van de Subſtituyt-Schouten der Stad Amſtelredam tſedert den jare 1562. tot deſen tegenwoordigen tijd.

1562.
Willem Martſz. Calf.
1566.
Dirck van Bremen.
1567.
Olphert (*of* Wolphert) Michielſz.

Is in September 1568. Baillin van Waterland geworden, en in ſijn plaets gekomen.
1568.
Gerrit Claeſz.
1570.
Evert Hendrickſz.
1576.
Gerrit Gerritſz.
1577.
Marten Franſz. Perſijn.
1578.
Egbert Corneliſz.

Deſe is Anno 1596. geworden Capiteyn over een Vaendel Voetknegten, en is in ſijn plaets gekomen.
1596.
Pieter Strijcker.

In den jare 1613. hebben de Heeren Burgermeeſteren geſtelt neffens Pieter Strijcker *nog twee Subſtituyten, te weten*
1613.
Arent Elbertſz. Haen.
en
Pieter Ianſz. Vlas-vat.
1625.
Ian Tengnagel.
Hendrick Held.
in plaets van Haen.
1635.
Claes Buyl.
in plaets van Tengnagel.
1637.
Iacob Dirckſz. Brouwer.
1642.
Iacob Vries.
1643.
Willem Lootsman, *Water-ſubſtituyt.*
1644.
Ian Valckenier.
1648.
Willem van Buyl.
1654.
Pieter Corneliſz. de Seeuw.
1656.
Salomon Voer-knegt.
1660.
Ian Voer-knegt.
in ſijn Vaders plaets.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

6-11-73

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
136 B 20